תלמוד בבלי

מסכת ברכות ב'

ВАВИЛОНСКИЙ ТАЛМУД

ТРАКТАТ БРАХОТ

ТОМ ВТОРОЙ

БИБЛИОТЕКА ЕВРЕЙСКИХ ТЕКСТОВ

БИБЛИОТЕКА
ЕВРЕЙСКИХ
ТЕКСТОВ

издательская программа

ХАБАД МАОР

С.-Петербург

·Б·Е·Т·

БИБЛИОТЕКА
ЕВРЕЙСКИХ
ТЕКСТОВ

ПЕРВОИСТОЧНИКИ

серия основана
издательством "ЛЕХАИМ"
в 5767/2007 году

תלמוד בבלי

מסכת ברכות

ב'

ВАВИЛОНСКИЙ ТАЛМУД

• ТРАКТАТ •

БРАХОТ

ТОМ ВТОРОЙ

ЛЕХАИМ {КНИЖНИКИ}

МОСКВА
5776/2016

Переводчик

раВ Реувен Пятигорский

Раввины-консультанты:

раВ Нахум Офман (глава 1)

раВ Михаэль Гафт (главы 2–3)

раВ Шломо Ерухимов (главы 4–5)

раВ Александр Липский (главы 6–7)

раВ Моше Вайсбурд (главы 8–9)

Главный редактор проекта

Виктория Куниски

Редактор-консультант

Полина Зак

Главный редактор

Борух Горин

Художник

Андрей Бондаренко

Корректор

Нина Сергеева

Координатор

Фаина Чернышева

Верстка

Эфраим Альтшулер

Ответственный за выпуск

Яков Ратнер

Перевод, оформление,
издание на русском языке
© Книжники, Лехаим, 2016

ОГЛАВЛЕНИЕ

ГЛАВА 6 [КАК БЛАГОСЛОВЛЯЮТ] 8 פרק ו' כיצד מברכין

ГЛАВА 7 [ТРОЕ ЕЛИ] 142 פרק ז' שלשה שאכלו

ГЛАВА 8 [ВОТ ЗАКОНЫ] 231 פרק ח' אלו דברים

ГЛАВА 9 [ВИДИТ МЕСТО] 266 פרק ט' הרואה מקום

Мудрецы Талмуда 431

Именной указатель 437

Предметный указатель 439

מסכת
ברכות

• ТРАКТАТ •
БРАХОТ

МИШНА

כיצד מברכין על הפירות *Какие благословения произносит* человек *над плодами?* **על פירות האילן הוא אומר** *Над плодами дерева он говорит:* **בורא פרי העץ** "Благословен Ты... *Создающий плод дерева*". **חוץ מן היין** *Кроме вина,* которое, хотя и делается из плодов виноградного дерева, требует отдельного благословения в силу своей важности. **שעל היין הוא בורא פרי הגפן אומר** *Ибо над вином он говорит:* **בורא פרי הגפן** *"Создающий плод виноградной лозы".*

ועל פירות הארץ הוא אומר *А над плодами земли* (арбузы, огурцы, бобовые, зерновые и пр.) *он говорит:* **בורא פרי האדמה** *"Создающий плод земли".* **חוץ מן האדמה שעל הפת הוא אומר** *Кроме хлеба, ибо над хлебом* – в силу его важности – *он говорит:* **המוציא לחם מן הארץ** *"Производящий хлеб из земли".*

ועל הירקות הוא אומר *А над зеленью* (салат и пр.) *он говорит:* **בורא פרי האדמה** *"Создающий плод земли".* **רבי יהודה אומר** *Раби Йеуда говорит,* что над зеленью надо говорить: **בורא מיני דשאים** *"Создающий виды трав".*

ГЕМАРА

מנא הני מילי *Откуда,* из каких стихов, мы *это* учим? – **דתנו רבנן** *Как учили мудрецы* в барайте: написано о **נטע רבעי** "плодах четвертого года"[1]: **קדש הלולים לה'** "А на четвертый год (после посадки дерева) все его плоды – *святость прославлений Всевышнего*". **מלמד שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם** Стих *учит, что* плоды четвертого года *требуют* двух прославлений (т. к. прославления упомянуты во множественном числе) – *благословения перед ними* (перед едой) *и* благословения *после них.*

מכאן אמר רבי עקיבא *Отсюда,* исходя из этого стиха, *сказал раби Акива:* **אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך** *запрещено человеку* хоть что-нибудь *пробовать* (есть) *до благословения,* т. е. без благословения.

והאי קדש הלולים להכי הוא דאתא *Но* разве эти слова – *"святость прославлений" – для того пришли,* чтобы учить из них благословения над едой? **האי מיבעי ליה** *Ведь* они *нужны* для другого: **חד דאמר רחמנא** *одно* "прославление", *как сказал Всевышний,* учит: если хочешь есть плод четвертого года вне Иерусалима, **אחליה והדר אכליה** *выкупи его, а потом ешь.* (Слово **הילול** трактуют здесь как **חילול** упрощение, выкуп святого.)

ואידך *А второе* "прославление" учит, в соответствии с законом "плодов четвертого года": **דבר הטעון שירה** то, *что требует Песню* в Храме (речь идет о виноградном вине) – **טעון חלול** *требует выкупа,* если его хотят есть вне Иерусалима. **ושאינו טעון שירה** *А* то, *что не требует Песню* (все плоды, кроме вина) – **אין טעון חלול** *не требует выкупа.*

וכדרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן *И* это *как* то, *что* сказал *раби Шмуэль бар Нахмани со слов раби Йонатана.* **דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן** *Ибо сказал раби Шмуэль бар Нахмани: сказал раби Йонатан:* **מנין שאין אומרים שירה אלא על היין** *откуда* учим, *что* в Храме *не произносят Песню* ни на одно приношение и жертву, *кроме как на вино?* – **ותאמר להם הגפן החדלתי שנאמר** *Как сказано*[2]: **את תירושי המשמח אלהים ואנשים** *"И сказало им виноградное дерево: оставлю ли я свой сок,* который *веселит Бога и людей?"* **אם אנשים משמח אלהים במה משמח** *Если людей веселит,* то *Бога чем веселит?* **מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין** *Отсюда* учим, *что не произносят Песню* в Храме, *кроме как на вино,* которое возливают на жертвенник (тем самым как бы радуя Всевышнего).

הניחא למאן דתני נטע רבעי *Понятно,* что возражение о том, что оба "прославления" нужны для двух других правил (о выкупе "плодов четвертого года" и о том, что законы "плодов четвертого года" касаются только винограда), – это возражение не актуально *для того, кто учит* во всей Мишне **נטע כרם רבעי** *"плоды четвертого года",* но не **רבעי** "виноградные плоды четвертого года"

1. Ваикра 19:24
2. Шофтим 9:13

ציצד מברכין וכו' מהן מן מין. שמתוך מזיגתו קנעט לו נרכה לעגמו וכן הפת: כורש מיני דגפים. למי שיש בגלל פרי המלמה דגפים חרגים כגון קטניות ודכי יהודה כמי היכר נרכה לכל מין ומין: **גמ' קדם פלוגים.** נגמע רבני כמיב ומשמע שמי פלוגים טעון נחילתו כשמחלנו נשנה הרביעית שהוא מוסר נחילה: פשי מיכמי ליה. פלוגים נשון מלוגים מד מיניהו למת לשחוני מחלים והדר מלליה הולילמו למוקן ע"י פדיון מס נמת לשחלו מהן לירגלים ומד ללמדך שלא נשמרה מורת רבני שלא נכרכ שנמ' קדם פלוגים נה שהבלין נו טעון מלול חבו יין: **שפין פומרים.** פלוגים שיב של קרבן נמקדש שלא על היין כשמנכרין נפכי מזגה: **פיפא נמ"ד** כו'. כולה מיומא דפרכה הוא וה"ק הניחא הא דלילמא נרכה מהכא למלן דמי נפע רבני לשים ליה כל מירות המילן נפורת רבני ולא דרים מהכא דכר דטעון הלול טעון מלול לייתר ליה מד הלול לנרכה: **פפי מיכא למיפר.** הא מיבעי ליה למדרש שמין מלול שלא נמקום הלל: **מד פני כרש רבני.** נכל מקום שיש נמזגה נפע רבני מי ליכו כרש: **פיפא מי ליף נ"ש.** דרים למלמיה נג"ם ולייתר ליה מד הלול לנרכה: **מעכמן לאחריו.** כדלמכמן נברכה המזון לכמיב ולכלת ושבעת וברכת (דברים ח): **מיב כפוללום.** וכרמך לא מפולל (ויקרא יט). לחהו פולנות כל שלין להן פפיגון לא כחף ולא נעף[ב] שלא שורה ימידים של ענבים: **קפס פוכים.** למכמן דלמלרכה לחמנת נרכה לכמיב מלכל נה לחם וגו' (דברים ח) וסמיך ליה ולכלת ושבעת וברכת: **לד מוכח.** יין לנקבים וקלת למנמות: **ו' פיגין.** המלורים נמרק חמה ושעורה וגו' (שם ח) וכמרייהו כמיב ולכלת ושבעת וברכת: **שכן פפוגים כבוריס.** דהכי מלרגין נמנחות (פ"ע ד' פד:) נלמר כלן לרק[ג] כי נלמי לל לחרק (דברים ט) ונלמר להלן לרק חמה ושעורה[ד] מה להלן שנח המרק לף כלן שנח המרק: **שלא פברא פוף.** למלרוייהו לים להו פירכא למלן דמי כרש רליף נרכה מז' המינים ליכא פירכא שכן פפוגים כבוריס ולמלן דמי נפע רבני ליכא למפרך המיא מידי דכר נפיעה דלמו נר נפיעה מנלן שלא נברא הוא לכיון דנהנה נרך להודות למי שנרמא: **משל.** כנהנה מן הפקדם דכמיב לה' המרק ומלוקה כלמרינן נקמן: **[ה]נאמר נרכה.** הרי היא לנבי מרס: נחל

ציצד מברכין על הפירות [א]על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן ועל [ב]פירות הארץ הוא אומר בורא פרי האדמה חוץ מן הפת שעל [ג]הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ [ד]ועל הירקות הוא אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר בורא מיני דשאים: **גמ'** מנא ה"מ [ה]דתנו רבנן [ו]קדש הלולים לה' מלמד שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך ואי קדש הלולים להכי הוא דאתא אי מיבעי ליה חד דאמר רחמנא [ז]אחליה והדר אכליה ואידך דבר הטעון שירה טעון חלול ושאינו טעון שירה אין טעון חלול וכדר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן [ח]דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין [ט]שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר [י]ותאמר להם הנפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין הניחא למאן דתני [יא]נטע רבעי אלא למאן דתני כרם רבעי מאי איכא למימר ראתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי [יב]חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי ולמאן דתני כרם רבעי הניחא אי יליף ג"ש דתניא ר' אומר נאמר כאן [יג]להוסיף לכם תבואתו ונאמר להלן [יד]ותבואת הכרם מה להלן כרם אף כאן כרם אייתר ליה חד הלול לברכה ואי לא יליף גזרה שוה ברכה מנא ליה ואי נמי יליף גזרה שוה אשכחן לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא ידאתיא בקל וחומר [טו]כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן אשכחן כרם שאר מינין מנין דיליף לכרם מה כרם דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה איכא למפרך מה לכרם שכן חייב בעולות קמה תוכיח מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח [טז]וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה מה להצד השוה שבהן שכן יש בו צד מזבח ואתי נמי זית ראית ביה צד מזבח זית מצד מזבח אתי והא בהדיא כתיב ביה כרם דכתיב [יז]ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית אמר [יח]רב פפא [יט]כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מ"מ קשיא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה מה לשבעת המינין [כ]שכן חייבין בבכורים ועוד התינח לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דתני נטע רבעי הא תינח כל דבר נטיעה דלאו כר נטיעה כגון בשר ביצים ודגים מנא ליה אלא מברא הוא אסור לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה: ת"ר [כא]אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה [כב]וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל מאי תקנתיה ילך אצל חכם ילך אצל חכם מאי עביד ליה הא עביד ליה איסורא אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים שנא' [כג]לה' הארץ ומלואה ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב [כד]והשמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן מברכין. לא שיך להקשות מנין היכא דקמי כלך דקמחי נרכה כדפרישית נרים מכילתין (ד' כ:) משום דהכא נכרכה הוא לנרך כדמסיק נגמרא לחקור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה לא נמי ר"ל דקמי מחמני דמי שמחו (ד' כ:) דקמני נעל קרי מנרך לאחריו ואינו מנרך לפניו והכי נמי שיך הכא לנרך על כל דבר ודבר ע"כ קאמר הכא כלך מברכין:

אחליה והדר אכליה. מימה למה לי קרא הא כפ"ב דקדושין (ד' מ:) גמרינן קדש קדש ממעשר שני מ"ב מילף ממעשר שני ר"ל לא לשו לא קרא לחלוים הוה למימר לחדרכה מילף לחומרת קדש קדש מעשירית ואין לו פדיון[א]. עוד פי רבינו מיים כהן לא מהמם הוה למימר כי מעשר שני ממש ודוקא זמנן שמעשר שני נוהג כמו נשנה לעשות ושיהו וכיצים ומחמיצין נשמעה נוהג מנוי שלשים ושנים שמעשר עני דוקא לימא לן קמ"ל חלוים[ב]: **שאין אומרים שירה אלא על היין.** פירוש אין לומרים שירה על גוס מכילת מזמר שבת ומועד שם. בשהוא שבע מברך. מלמד שנרך ולהודות על שנעג, בשהוא רעב, ואתי נמ לספוק הנאה על ידי נרייתו של מקבים, לא כל שכן. שאם נרך לנרך למקבים יחבר ונקנה אחי. נמסיק, כי מדרשא נעי למלמים, סם נכל כרם שם (ב"ב פז:).

ולמאן דתני כרם רבעי וכו'. ומשה קיימת לן דרבעי נוהג אף בח"ל מיהו נכרס טהא ולא כשאר פילות דכל המיקל נאחת כמותו בח"ל[ג] וכרס רבעי בזמן הזה[ד] מחלוץ על [ה]שוה פרוטו ושומקו ומטילו לנהר וכן מפורש בשללות דרב לחמי (פרשם קדושים סימן ק):

ואתי נמי זית במה הצד. ות"ת מיכא למפרך מה להצד השוה שכן מיניס נלקט לפרט נכרס היינו נקט משל"ב כזים למין נו נקט ר"ל דימת ליה למפרך מיכא לפי יהא הצד השוה משוב למיתי זית מיניה מ"מ קשיא דשאר מינים לא ידע מיניה: **תיובתא** דעיקר נרכה לאחריו. דעיקר נרכה לאחריו כדכתיב ואכלת ושבעת וברכת: **לפניו לכ"ש.** נלו ק"ו הוא לשם כן מהא נרכה לפניו מדלוריימא ומיהו פרק מי שמתו (דף כה.) משמע נמי נעל קרי דלמו לחוריימא הוא ולפי רבי יהודה נ"ל פליג נלא משום דעשלן כהלכות דרך ארץ (שם ד' כג.)[ו]:

דבר שאין גדולו מן הקרקע. כגון שאר ומלב. ות"ת מלי מיכא נשר מפילו ירקות נמי לא לחמיה[ז] ליה ור"ל לשיכא למימר קמה תוכיח ולפי רש"י משל דגרים דלמו נר נטיעה מנין ושיכא למימר דלחמי משאר מילות לשיכא למפרך מה להן שכן מיניס נפילה: **אלא מברא הוא** אסור לאדם שיהנה כו'. וקרא דמיקי ליעל לחמכמת נעלמו והגמרת היה קכור מחלה למוד גמור הוא:

כלך מברכין:

אחליה והדר אכליה. מימה למה לי קרא הא כפ"ב דקדושין (ד' מ:) גמרינן קדש קדש ממעשר שני מ"ב מילף ממעשר שני ר"ל לא לשו לא קרא לחלוים הוה למימר לחדרכה מילף לחומרת קדש קדש מעשירית ואין לו פדיון[א]. עוד פי רבינו מיים כהן לא מהמם הוה למימר כי מעשר שני ממש ודוקא זמנן שמעשר שני נוהג כמו נשנה לעשות ושיהו וכיצים ומחמיצין נשמעה נוהג מנוי שלשים ושנים שמעשר עני דוקא לימא לן קמ"ל חלוים[ב]: **שאין אומרים שירה אלא על היין.** פירוש אין לומרים שירה על גוס מכילת מזמר שבת ומועד שם. בשהוא שבע מברך. מלמד שנרך ולהודות על שנעג, בשהוא רעב, ואתי נמ לספוק הנאה על ידי נרייתו של מקבים, לא כל שכן. שאם נרך לנרך למקבים יחבר ונקנה אחי. נמסיק, כי מדרשא נעי למלמים, סם נכל כרם שם (ב"ב פז:).

רבינו חננאל

ואי נמי ליף מדרה שהא אשכחן לאחריו לפניו מנין. [פירוש] ואפילו אי ליף מדרה שוה ואיתיר ליה חד הלול לברכה, כמה דאיתיר חד הלול למאן דתני נטע רבעי. הוא תינח לאחריו, ברכה לפניו מנא להו לתרוייהו. ודחיזן הא לא קשיא, כיון דילפת ברכת לאחריהם מן התורה, ברכה לפניהם [מ]קל וחומר מיתי לה, כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן ומשיכה הלכה. דיקיזן הא ניחא למאן דתני נטע רבעי, ומרבי לכל אילן ברבעי, א"ת איתיר ליה חד הלול לברכה לאחריהם, לפניהם מקל וחומר, אלא למאן דתני כרם רבעי, א"ת איתיר ליה חד הלול לברכה לפניהם, לאחריהם מקל וחומר, שאר מינים שטעונים ברכה לפניהם לאחריהם מנא ליה. ולמאן דתני נטע רבעי הוא תינח מידי דבר נטיעה, מידי אלאו נטיעה נגון ירקות מנא לן. ושניזן לא קשיא כל גידולי קרקע קא מרבי. הוא תינח גידולי קרקע שאין נשר העבים וביצים וכיוצא בהן מנא לן. ולא מצאנו שניהם ר' חייא ור' שמעון ברבי השיבוה. ואפיקנא למאן דתני כרם רבעי, שבעת המינין טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם, לאחריהם מן התורה לפניהם מקל וחומר. למאן דתני נטע רבעי, כל גידולי קרקע טעונין ברכה מן התורה חשאר דברים שטעונים ברכה לאחריהם מנא ליה. ללמוד מבכורים שיטעונים כלים קודם שיברך.

מוסף רש"י

המוציא לחם מן הארץ. פשר מיתם מלו כגד עבר מלוחם מעלוחם. לפ מעלוחם. אימת מלחם. לקט. שכחה. ופאה. מלה. מרחשת. מעבר לנהרן. ופר. ועוד. וכמה עשר מיטות שנמקדמו שם [מלכים קד יד] מנמיות שלה נשכחה ועבד לנעבדה שלחה לשלוח לחם מן שלהן [שיר השירים ד' ב]. ולכן נרך לנחת מעבר מלנחת כגד עבר שלו [חגדים שם]. בשהוא שבע מברך. מלמד שנרך ולהודות על שנעג, בשהוא רעב. ואתי נמ לספוק הנאה על ידי נרייתו של מקבים, לא כל שכן. שאם נרך לנרך למקבים יחבר ונקנה אחי. נמסיק, כי מדרשא נעי למלמים, סם נכל כרם שם (ב"ב פז:).

גליון הש"ס

נמ' אחליה והדר אכליה. ברייסלמי פ"ק דפאה פמרי סהן דיהם דסכל [מ]מעמני רבן בין ר' נה. וכן בה"ג דיהם דסכל [מ]לכה מרבים [מ]ל"ש מלכה. שם ואי תני כרם רבעי. עי' פסחים נב: ב"ב ק"ש ד"ה כלל קלא וכו'. שם ואי תני נטע רבעי. עי' פסחים נב: ב"ב ק"ש ד"ה כלל קלא וכו'. ומעין שם ברם ויש ומיקי. ומעין תוס' ד"ה ולמאן בר שהו ברייסלמי. וכן כתב נרבינו יהוה ובמ"ש ומכוה ב' כיון דילפיק מכל מכל מעמעבר לעפי מכל על דבר שבליי שהה ול"ש:

תוספות

ג' בכרם. ד"ה ומיקי. אבל כיון שפשעו מהאי קרא שפחללין אותו במעשר איה לן למלף שפיר קדש קדש מפעשר. ב' בכרם. ד"ה ומיקי. הקפרה. ג' בכרם. ד"ה ומיקי. ובמ בלילי פסחים ובכלחמה כראשכון ביהושפט בדברי הימים. ד' בכרם. ד"ה כתב. ומ"ל בשאין רבני כרם רבעי אבל נטע רבעי לא הוי וקיימא לן כל המיקל וכו' א"כ אין נטע רבעי כרם רבעי נהגו עכשיו אבל כרם רבעי נהגו. ה' בכרם. ד"ה כתב. דאיבא למיפרך מה לחוי שכן אין אילן ויש בהם דין גרלה ונטע רבעי משום"כ ביהוקא (ועיין שם במגיה שהעתיק הרמה בבאור הגיהה שבדברי הוס' "מה לחוי שכן חייבים בפאה והביא מספר מעשי חייא שגרס "חייבים בערלה").

(ибо он не согласен с правилом, что законы "плодов четвертого года" касаются только винограда). А поэтому одно "прославление" у него остается для закона о благословении над плодами.

אלא למאן דתני כרם רבעי *Но тот, кто учит* по всей Мишне *"виноградные плоды четвертого года"*, но не "плоды четвертого года" (и оба "прославления" нужны ему для двух других правил – о выкупе "плодов четвертого года" и о том, что законы "плодов четвертого года" касаются только винограда), – **מאי איכא למימר** *что* он может *сказать* (возразить)?

דאתמר *Как учили* в доме учения: **רבי חייא ורבי שמעון ברבי** *раби Хия и раби Шимон, сын Раби*, спорили о варианте прочтения Мишны. **חד תני** *Один учил*: везде надо принять вариант – **כרם רבעי** *"виноградные плоды четвертого года"*. **וחד תני** *А другой учил*: везде надо принять вариант – **נטע רבעי** *"плоды четвертого года"*.

ולמאן דתני כרם רבעי הניחא *И* в случае *того, кто учит "виноградные плоды четвертого года"*, **אי יליף גזרה שוה** тоже *понятно*, что он избежит трудность, *если* положение о том, что законы четвертого года касаются только винограда, *будет учить* не из приведенного выше стиха (с "прославлениями"), а *по правилу "гзера-шава"*.

דתניא *Как учили* в барайте: **רבי אומר** *Раби говорит*: **נאמר כאן** *сказано здесь* – о плодах четвертого года[3]: **להוסיף לכם תבואתו** "А на пятый год ешьте его плоды – *чтобы добавился вам его урожай* (если будете соблюдать этот закон)". **ונאמר להלן** *И сказано ниже* о "смеси в винограднике"[4]: **ותבואת הכרם** "Не засевай свой виноградник смесью (т. е. не сей злаки рядом с виноградными деревьями), чтобы не стало святым (запрещенным) поспевшее зерно... *и урожай виноградника*". По правилу "гзера-шава" (из наличия слова **תבואה** "урожай" в обоих стихах): **מה להלן כרם אף כאן כרם** *как ниже – виноградник, так* и *здесь – виноградник*.

אייתר ליה חד הלול לברכה Следовательно, *становится для него лишним одно* из *"прославлений"* в приведенном выше стихе, и он может взять его *для благословения* над плодами.

ואי לא ילף גזרה שוה *Но если не будет учить* по правилу *"гзера-шава"*, а станет учить из второго "прославления" (что законы "плодов четвертого года" касаются только винограда), **ברכה מנא ליה** то необходимость читать *благословение* над плодами – *откуда у него*, т. е. откуда он это выучит?

ואי נמי ילף גזרה שוה *И если даже будет учить* по правилу *"гзера-шава"*, то все равно остается трудность: есть одно "прославление", из которого можно учить благословения, но этого недостаточно. **אשכחן לאחריו** *Нашли* из стиха указание на благословение *после него*, после того, как плод съеден. **לפניו מנין** Но *перед ним* (перед тем, как плод съесть) – *откуда* учим?

דאתיא בקל הא לא קשיא *Это не трудность*, **וחומר** *потому что* постановление (о необходимости благословлять перед тем, как начал есть) *приходит* при использовании *принципа "тем более"*: **כשהוא שבע מברך** если, *когда* он *сытый, благословляет* после еды, **כשהוא רעב לא כל שכן** то, *когда голодный*, т. е. перед едой, – разве *тем более не* надо благословить?

אשכחן כרם Пока мы *нашли* (выучили) закон об обязанности произносить благословения перед едой и после нее только для плодов *виноградника*. **שאר מינין מנין** *Для остальных видов* плодов – *откуда* учим этот закон?

דיליף מכרם Можно *выучить из* плодов *виноградника*: **מה כרם דבר שנהנה וטעון ברכה** *как* плод *виноградника – вещь, которая доставляет удовольствие* (или полезна) *и требует благословения*, **אף כל דבר שנהנה טעון ברכה** *так* и *любая вещь* (плод), *которая доставляет удовольствие* (или полезна), – *требует благословения*.

איכא למפרך *Есть* чем *разбить* этот вывод: **מה לכרם שכן חייב בעוללות** *что до* плодов *виноградника, то* у него есть особенность: человек, собирающий его урожай, *обязан* оставлять нищим *"олелот"* (грозди, на которых мало ягод). Такой особенности нет в плодах других растений. Возможно, именно в силу приведенного свойства плоды винограда требуют благословения, но другие плоды не требуют.

קמה תוכיח *"Нива"* "пяти хлебных злаков" (пшеница, ячмень, рожь, овес, полба)

3. Ваикра 19:25
4. Дварим 22:9

כיצד מברכין וכו' **מזון מן מין.** שמזון משיזומו קבעו לו ברכה לעצמו וכן הפת: **כורש פיני דשמיס.** לפי שיש בגלל פרי האדמה דשמיס חרציס כגון קטניות ולכי יהודה נמי היכי נרכה לכל מין ומין: **גמ' קדש שלוש.** נגמע רבעי כמיב ומשמע שני שלוש טעון נהילולא כשמהללו בשנה הרביעית שהוא מותר בהילולא: **שפי מיבעי ליה.** שלוש לשון שלוש חד מיניהו לחם לשחוטי לחליה והדר לחליה הוצילהו לשון ע"י פדיון מס נתת לשולטן מרן ליירושלים וחד לגמרי שלא נשתמה תורת רבעי שלא נכרת שנת' קדש שלוש דכר שמהללין בו טעון מלא חפנו יין: **שאין מופרים.** שלוש שיר של קרבן נתקדש שלא על היין כשמנסכין נסכי מזבח: **פיפיה לפ"ד כו'.** שלה מיומא דפרכת הוא וה"ק שיומא הא דילפת ברכה מהכא למתן דמי נמע רבעי לשיש ליה כל פירות השלוש נאורת רבעי ולא דיש מהכא דכר לטעון שלוש טעון מלא לשיתר ליה חד הלול לברכה: **מפי שיבא למיפר.** הא מיבעי ליה למדרש שאין מלוי שלא נתקדש שלוש: **חד פרי כרם רבעי.** כגון שיש נמטה נמע רבעי מני מיהו כרם: **פיפיה פי יליף ג"ש.** דיש למלמיה נג"ש ומיתר ליה חד הלול לברכה: **מצמתן לשתריו.** כדשמכמן נברכה המזון לכמיב ואכלת ושבעת וברכת (דברים ח): **שייב כפולות.** וכרמך לא תמזול (ויקרא יט). לשהו פולות כל שאין להן פסיקין לא כתף ולא נטף **מלא** שורה יחידים של ענבים: **קפס פוכים.** לשמכמן לשמרכה רשמנת ברכה לכמיב תאכל וכה לפס וגו' (דברים ח) ופמיך ליה ואכלת ושבעת וברכת: **לד מוכס.** יין נפסים ופלת לתנחות: **ו' מינין.** שלמוריס כאחד חמה ושעורה וגו' (שם ח) וכמרייהו כמיב ואכלת ושבעת וברכת: **שכן טעונים כבורים.** דהכי אמרינן בתחות (פ"ע ד' פד:) נאמר כאן חבית **[1]** כי נאמר שם בארץ (דברים כו) ונאמר להלן בארץ חמה ושעורה[2] מה להלן שמח בארץ אף כאן בארץ: **אלא** מברא הוא. כלומר אין לך בכל התורה כולה שנאמר בו אלא אלא לשון הוצאה: **אסור לאדם שיהנה.** ת"ר **[3]** אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה **[4]** וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל מאי תקנתיה ילך אצל חכם ילך אצל חכם מאי עביד ליה הא עביד ליה איסורא אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים שנא' **[5]** לה' הארץ ומלואה ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב **[6]** השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה.

כיצד מברכין על הפירות **[א]** על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן ועל **[ב]** פירות הארץ הוא אומר בורא פרי האדמה חוץ מן הפת שעל **[ג]** הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ **[ד]** ועל הירקות הוא אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר בורא מיני דשאים: **גמ'** מנא ה"מ **[ה]** דתנו רבנן **[ו]** קדש הלולים לה' מלמד שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום בלום קודם שיברך ואי קדש הלולים להכי הוא דאתא אי מיבעי ליה חד דאמר רחמנא **[ז]** אחליה והדר אכליה ואידך דכר הטעון שירה טעון חלול ושאינו טעון שירה אין טעון חלול וכדר' שמואל בר נחמני א"ד יונתן **[ח]** דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין **[ט]** ישאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר **[י]** ותאמר להם הנפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין הניחא למאן דתני **[יא]** נטע רבעי אלא למאן דתני כרם רבעי מאי איכא למימר דאתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי **[יב]** חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי ולמאן דתני כרם רבעי הניחא אי ליף ג"ש דתניא ר' אומר נאמר כאן **[יג]** להוסיף לכם תבואתו ונאמר להלן **[יד]** ותבואת הכרם מה להלן כרם אף כאן כרם אייתר ליה חד הלול לברכה ואי לא ליף גזרה שוה ברכה מנא ליה ואי נמי ליף גזרה שוה אשכחן לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא ידאתיא בקל וחומר **[טו]** בשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן כרם שאר מינין מנין דיליף מכרם מה כרם דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה איכא למפרך מה לכרם שכן חייב בעולות קמה תוביח מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח **[טז]** וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה מה להצד השוה שבהן שכן יש בו צד מזבח ואתי נמי זית דאית ביה צד מזבח זית מצד מזבח אתי והא בהדיא כתיב ביה כרם דכתיב **[יז]** ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית אמר **[יח]** רב פפא **[יט]** כרם זית אין אקרי כרם סתמא לא אקרי מ"מ קשיא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה מה לשבעת המינין **[כ]** שכן חייבין בבכורים ועוד התינח לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר בשהוא שבע מברך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דתני נטע רבעי הא תינח כל דבר נטיעה דלאו בר נטיעה כגון בשר ביצים ודגים מנא ליה אלא מברא הוא לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה.

ולמאן דתני כרם רבעי וכו'. ונמה קיימת לן דרבעי טוהג אף בפ"ל מיהו בכרם טוהג ולא בשאר אילנות דכל המיקל בחרק הלכה כמותו בפ"ל **[כא]** וכרם רבעי בזמן הזה מחללין על **[כב]** יין פרוט' ושומקו ומטילו לנהר וכן מפורש בשלחות לרב אחאי [פרקא קדושה סימן ק]:

ואתי נמי זית בפה הצד. ות"ת ליכא למפרך מה להלן השוה שכן מיכים נלקט לפרט בכרם הייט נלקט משל"כ כזית למין בו נלקט וי"ל דימתי ליה למפרך פירכא לפי יהא הלל השוה משום למיתי זית מיניה מ"מ קשיא דשאר מינים לא ידע מיניה: **תינח** לאחריו. דעיקר ברכה לאחריו קדמיק ומכלת ושבעת וברכת: **לפניו** לכ"ש. לאו ק"ו הוא לפס כן תהא ברכה לפניו מדלאורייתא ונעיל פרק מי שמתו (דף כא.) משמע גבי נטל קרי ללאו דלאורייתא הוא ואפי' רבי יהודה לא פליג אלא משום דעשאן כהלכות דרך ארץ (שם ד' כב.)[כ]:

דבר שאין גדולו מן הקרקע. כגון נשר וחלב. ות"ת מאי מיריח נשר אפילו ילקות נמי לא מחייב ליה וי"ל למיכל למימר קמה פוכית ולפי רש"י ניחא דנרים ללאו בר נטיעה מנין וליכא למימר למפרך מפאר מילות למיכל למפרך מה להן שכן מיכים כפילה: **אלא** מברא הוא אסור לאדם שיהנה כו'. וקרא דמיפק ליעיל מהכהא כעלמא והגמרא היה מצוי מחלה ללמוד גמול חוש:

כלך

כיצד מברכין. לא איין להקשות מנין היכא קאי דקתני כילד כדפיין נרים מפילמין (ד' כ.) משום דהכא קנכרת הוא לנכך כדמפיק בגמרא דלמעור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה לי נמי ל"ל דקאי אמפני דמי שממו (ד' כ:) דקתני נעל קרי מנכך לאחריו ואינו מנכך לפניו והכי נמי איין הכא לנכך על כל דכר ודכר ע"כ קאמר הכא כילד מברכין:

אחליה והדר אכליה. מימה למה לי קרא הא כפ"ב דקדושין (ד' מ:) גמרינן קדש קדש ממעשר שני מ"כ מילף ממעשר שני וי"ל מי לא נלמ קרא להלולים הוה אמינא דלמדרשה מילף לחומרא קדש קדש מעשרים ומין לו פדיון[א]. עוד פי' רבינו מיס כהן מי מהמם הוה אמינא כי מעשר שני ממש ותוקע זמנן שמעשר שני טהא כתו נשנה בשוטה ושניה וכרעים ומפיים נשמעה עני דוקא מימא לא קמ"ל חלולים[ב] **שאין** אומרים שירה **אלא** על היין. פירוש אין מומרים שירה על שום אכילת פת אלא על היין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד (תהלים קד יה) מלמיה שאדם נהנה ושבע נשבחים להאיל לחם מן שלחן (פירוש רש"י ד"ה אין אומרים שם). בשהוא שבע מברך. מלמד שכיון שהאדם על שבע, בשהוא רעב. ישאל אם נשסיק תענוג על ידי נ"ייחו של הקב"ה, לא כל שכן. זה ניין לנכך נשבח"ה יתכר (ובקונ מחי). ויש מפרש מזבח מזבח אתי. במסיים, ומי מפרשא נמי לשלמים, הא נמלל מים הא (נ"ב ניה).

רבינו חננאל

רבי נמי ליף גזירה שוה ואשכחן לאחריו לפניו מנין. [פירוש] ואפילו אי ליף גזירה שוה ה"אימר ליה הד הלל לברכה, כמה דאיימר חד הלול למנן רבעי נטע רבעי. הא תינח לאחריו, ברכה לפניו מנא להו לתלמידיה. ותיתיכן הא לא קשיא, כיון דליפת ברכה לאחריהם מן התורה, ברכה לפניהם [מ]קל וחומר מיתו לה, כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן ותמיהה הלכה. ותיקנו הא ניחא למאן דתני נטע רבעי, ותרבי לכל אילן ברבעי, א"אימר ליה חד הלול לברכה לאחריהם, ולפניהם מקל וחומר. אלא למאן דתני כרם רבעי, אייתר ליה חד הלול לברכה כגרם לפניה, ולאחוריה מקל וחומר, שאר מינים שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם מנא ליה. ולמאן דתני נטע רבעי הא תינח מידי דכר נטיעה, מידי דלאו נטיעה כגון ירקות מנא לן. ושניהן לא קשיא כל נחילי קרקע קא מרבי. הא תינח נחילי קרקע אבל כשר חובבים וביצים וכיוצא בהן מנא לן. ולא מצאנו שניהם ר' ורבא ור' שמעון רבי חשובה. ואסיקנא למאן דתני כרם רבעי, שבעת המינין טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם, לאחריהם מן התורה ולפניהם מקל וחומר. למאן דתני נטע רבעי, כל נחילי קרקע טעונין ברכה מן התורה ושאר דברים מברכה הוא שמסתיר לפניהם שיטעמו כלום קודם שיברך.

מוסף רש"י

המנויא לחם מן הארץ. פשר מיכים הלל מנד פשר מלוים המלויים נמנוסה. לם מפרים, ואימא נלמים, נקט, שמח, ושמח, הלל, מרומם. מפשר לשון, המי, המי, ומני, וכפשר פשר מיכים שמפקרא אי ל"ל נמנוסה ופשר נמנוסה מלוי נמלים נקט נם מלרן נרין לנמח נם מלרן מלוי נמנוסה ופשר נמנוסה. בשהוא שבע מברך. מלוס נרין ולמחרים על שנעב, בשהוא רעב. ישאל אם נשסיק תענוג על ידי נ"ייחו של הקב"ה, לא כל שכן. זה ניין לנכך נשבח"ה יתכר (ובקונ מחי). ויש מפרש מזבח מזבח אתי. במסיים, ומי מפרשא נמי לשלמים, הא נמלל מים הא (נ"ב ניה).

תורה אור השלם

1. וְהָיָה כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנָטַעְתֶּם כָּל עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: (ויקרא יט כג)
2. וְהָאֹכֶל לָהֶם הָאָרֶץ וְהִשְׁקִיטָה אֶת הָאָרֶץ וְהִשְׁקַטְתֶּם אֱלֹהֵיהֶם וַאֲנָשִׁים הַלְלוּיָהּ לְמַעַן עַל הָעֲרָצוֹת: (שופטים ט יג)
3. וְכִלְכָּה הַמְשִׁיקוֹת וְטֹכְלוּ אֶת עֵרֶב לְהַשְׂקוֹת לָכֶם הַבְּאֹתֶנָה אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: (ויקרא יט כה)
4. לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם הַקֹּדֶשׁ הַמְלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם: (דברים כב ט)
5. וְיַעֲבֹר אֵשׁ כִּלְיוֹרִים וְיִשְׂלֶה בְּקַשִּׁים וְיַעֲבֹר הַמְּגֵרֵשׂ וְעֵר שָׁמָה וְעֵר כֶּרֶם וְיִתֵּן: (ישעיה כח כז)
6. לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: (תהלים כד א)
7. הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: (תהלים קטו טז)

גליון הש"ס

נמ' אחליה והדר אכליה. ביהמלמי ס"ה דפסה ממר מהר הרשם דהכא דס מפסמעי רבען בין ד' לה'. וכן הוא בירושלמי פ"ה דשבת גבי הרבה הלוה מהדשים לא ליש מלמסס: שם חד יצי כרם רבעי. מי מפס מב פ"ב ד"ב ד"ה קלא ופ"ב: שם בדם ית ושקי. ומעין זה פלין קלט פ"ב ה"ב: תוס' ד"ה ולשמן בר שה מ"ה ומפס ב' בין לשלמין מלא מלא מפסמב ליפני מלא מל מל דבר שבלי שהה ול"ש:

מוסף תוספות

ג. בתוס' ד"ה הוסיף. אבל בין שמעצו מהני קרא שמהללין אותו במעשר אית לן למלף פשיר קדש קדש ממעשר. ב. בתוס' ד"ה הוסיף. הקפרה. ג. בתוס' ד"ה הוסיף. וגם בלילי פסחים ובכלאמה מראשכתן ביהשם ברכה הים. ד. בתוס' ד"ה בתב. וקי"ל במאן דתני כרם רבעי אבל נטע רבעי לא הוי וקיימא לן כן המיקל וכו' פ"ב בין נטע רבעי נהגו בפשיר אבל כרם רבעי נהגו. ה. בתוס' ד"ה בתב. ופ"ה בפ"ק מה להני שכן בין אילן ויש בהם דין ערלה ונטע רבעי משמ"ב ביכורים (ועיין שם במגיה שהעתיק הרמה בבאור הגיריסה שבדברי הפוסי "מה להני שכן חייבים בפאה והביא מספר מנשני חיים שגרסו "חייבים בערלה").

доказывает, что и остальные виды плодов требуют благословения, хотя для них нет закона "олелот". Действительно, с одной стороны, для "пяти злаков" нет закона "олелот", с другой – есть необходимость благословлять до и после еды.

מה לקמה שכן חייבת בחלה *Что до "нивы"*, т. е. продуктов из "пяти злаков", *то* у них есть особенность: человек *обязан* отделять от теста, полученного из них, "*халу*". Такой особенности нет в плодах других растений. Возможно, в силу этой обязанности надо говорить благословение после них, но после других плодов не надо.

כרם יוכיח Плоды *виноградника доказывают*! Потому что на них надо произносить благословение, хотя от винограда не отделяют "халу".

וחזר הדין *И возвращается рассуждение* к своей начальной точке: из "виноградника" нельзя учить, потому что у него есть "олелот", и, возможно, из-за этого говорят благословение на виноград. – Тогда учим из "нивы": в ней нет "олелот", но благословение на хлеб говорят. – Однако в "ниве" есть "хала", поэтому, возможно, из-за этого говорят благословение на хлеб. – Тогда учим из "виноградника", в котором нет "халы". И т. д.

Об этих вещах – о "винограднике" и "ниве" – можно сказать: **לא ראי זה כראי זה** *качества первого не подобны качествам второго*, **ולא ראי זה כראי זה** *а качества второго не подобны качествам первого*. **הצד השוה שבהן** Но есть *у них* одно *общее свойство*: каждое из них – это **דבר שנהנה וטעון ברכה** *вещь, которая доставляет удовольствие* (полезна) *и требует благословения*. Вывод: **אף כל דבר שנהנה טעון ברכה** *так* и *любая вещь, которая доставляет удовольствие* (полезна), – *требует благословения*.

מה להצד השוה שבהן שכן יש בו צד מזבח *Что до их общего свойства, то* у них *есть* одна общая *особенность – жертвенник*: вино возливали на жертвенник Храма, а из муки делали "солет" для "минхи", хлебного приношения. И, возможно, из-за этого говорят благословение на то и другое.

ואתי נמי זית דאית ביה צד מזבח Тогда *приходит* доказательство, по крайней мере, *для маслины, у которой есть* это *свойство* – "*жертвенник*": "минху" замешивали на оливковом масле. Но для прочих плодов пока доказательства нет.

וזית מצד מזבח אתי *Но* разве правило *для маслины пришло из-за* свойства "*жертвенник*"? **והא בהדיא כתיב ביה כרם** *Ведь впрямую написано о ней* (о маслине) – "*виноградник*"; **דכתיב** *как написано*[5]: **ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית** "*И сжег копны, и ниву, и виноградник с маслиной*". А значит, к маслине тоже относится стих "святость прославлений", откуда учим необходимость говорить благословения. Тогда зачем учить это из "общего свойства"?

אמר רב ספא *Сказал рав Папа*: в этом стихе **כרם זית אקרי** посадка *названа "виноградником с маслиной"*, **כרם סתמא לא אקרי** но *просто виноградником не названа*. Поэтому раздел Торы о "плодах четвертого года", где говорится об "урожае виноградника", не касается маслины.

מכל מקום קשיא *Так или иначе*, остается *трудность*! Как говорилось выше: **מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח** что *до их общего свойства, то* у них ("нивы" и "виноградника") *есть* одна общая *особенность – жертвенник*. И, может быть, в силу этого для них установлены благословения. А поэтому из них нельзя учить благословения для других видов плодов (которые не имеют этого свойства).

אלא דיליף לה משבעת המינין *Но* тогда *пусть учит этот* закон (о благословениях) *из "семи видов"*, которыми славится Страна Израиля[6]: пшеница, ячмень, виноград, инжир, гранат, маслина, финик: **מה שבעת המינין דבר שנהנה וטעון ברכה** *как* эти "*семь видов*" – это *вещь* (еда), *которая доставляет удовольствие* (приносит пользу) *и требует благословения*[7], **אף כל דבר שנהנה טעון ברכה** *так* и *любая* другая *вещь* (плоды других видов), *которая доставляет удовольствие, требует благословения*.

מה לשבעת המינין שכן חייבין בבכורים *Что до "семи видов", то* с ними связана особая *обязанность* – приносить в Храм "*бикурим*",

5. Шофтим 15:5
6. См. Дварим 8:8
7. См. там же, стих 10

כיצד מברכין וכו' **מתן מן מין.** שמתוך תשיכותו קנעט ט' ברכה לעצמו וכן הפת: **כורש מיני דגשים.** לפי שיש בגלל פרי האדמה דגשים חרצים כגון קטניות וכיו' יהודה כמי היכר ברכה לכל מין ומין: **גמ' קדש סלולים.** נגעט רבעי כמיב ומשמע שמי הלולים דקאי אתמר כשמתחלנו בשנה הרביעית שהוא מותר בהילה: **אפי' פיכפי ליה.** הלולים לשון מלולים חד מיניהו לחת לאוהבי בתליא ובדר אכליה טוליהו למולן ע"י פדיון מ"ם נתת לאוכלו מתן לירושלים ומד לעמדך שנת נתמהה תורת רבעי תנת בכרם שנת' קדש הלולים דבר שהמלגין בו טעון מלוז חכו יין: **שאין פומרים.** הלוים שיב של קרבן נמקדש נתת על היין כשמנסכין נסכי מזבח: **שניתפ לפ"ד כו'.** כולה מיומא דפרכת הוא וה"ק הניתפ הא דילפת בכרה מהכא למען דמי נעט רבעי דמית ליה כל פירות המילן נמורת רבעי ולא דרש מהכא דבר דטשן בלל טעון מלוז לייתר ליה חד בלל לברכה: **אפי' פיכפי ליפיפר.** הא מיבעי ליה למדרש שאין חלול אלא נמקום שיש נמקדש שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין "שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר [2]ותאמר להם הגפן החזלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח מבאן שאין אומרים שירה אלא על היין הניחא למאן דתני [3]נטע רבעי אלא למאן דתני כרם רבעי מאי איכא למימר דאתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי "חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי ולמאן דתני כרם רבעי הניחא אי יליף ג"ש דתניא ר' אומר נאמר כאן [4]להוסיף לכם תבואתו ונאמר להלן [5]ותבואת הכרם מה להלן כרם אף כאן כרם אייתר ליה חד הלול לברכה ואי לא יליף גזרה שוה ברכה מנא ליה ואי נמי יליף גזרה שוה אשכחן לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא ידאתיא בקל וחומר [6]כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן אשכחן כרם שאר מינין מנין דיליף מכרם מה כרם דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה איכא למפרך מה לכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח [7]וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה מה להצד השוה שבהן שכן יש בו צד מזכח ואתי נמי זית דאית ביה צד מזכח חזית מצד מזכח אתי והא בהדיא ביה כרם דכתיב [8]ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית אמר [9]רב פפא "כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מ"מ קשיא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזכח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין "שכן חייבין בבכורים ועוד התינח לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דתני נטע רבעי הא תינח כל דבר נטיעה דלאו בר נטיעה כגון בשר ביצים ודגים מנא ליה אלא סברא הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה: ת"ד "אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה "וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל מאי תקנתיה ילך אצל חכם ילך אצל חכם מאי עביד ליה הא עביר ליה איסורא אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזלה מקדשי שמים שנא' "לה' הארץ ומלואה ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה כאן

כיצד מברכין על הפירות "על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן ועל [2]פירות הארץ הוא אומר בורא פרי האדמה חוץ מן הפת שעל [3]הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ "[4]ועל הירקות הוא אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר בורא מיני דשאים: **גמ'** מנא ה"מ [5]דתנו רבנן [6]קדש הלולים לה' מלמד שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך ואי קדש הלולים להכי הוא דאתא אי מיבעי ליה חד דאמר רחמנא "אחליה והדר אכליה ואידך דבר הטעון שירה טעון חלול ושאינו טעון שירה אין טעון חלול וכדר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן [7]דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין "ששאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר [2]ותאמר להם הגפן החזלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח מבאן שאין אומרים שירה אלא על היין הניחא למאן דתני [3]נטע רבעי אלא למאן דתני כרם רבעי מאי איכא למימר דאתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי "חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי ולמאן דתני כרם רבעי הניחא אי יליף ג"ש דתניא ר' אומר נאמר כאן [4]להוסיף לכם תבואתו ונאמר להלן [5]ותבואת הכרם מה להלן כרם אף כאן כרם אייתר ליה חד הלול לברכה ואי לא יליף גזרה שוה ברכה מנא ליה ואי נמי יליף גזרה שוה אשכחן לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא ידאתיא בקל וחומר [6]כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן אשכחן כרם שאר מינין מנין דיליף מכרם מה כרם דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה איכא למפרך מה לכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח [7]וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה מה להצד השוה שבהן שכן יש בו צד מזכח ואתי נמי זית דאית ביה צד מזכח חזית מצד מזכח אתי והא בהדיא ביה כרם דכתיב [8]ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית אמר [9]רב פפא "כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מ"מ קשיא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזכח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין "שכן חייבין בבכורים ועוד התינח לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לכ"ש ולמאן דתני נטע רבעי הא תינח כל דבר נטיעה דלאו בר נטיעה כגון בשר ביצים ודגים מנא ליה אלא סברא הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה: ת"ד "אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה "וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל מאי תקנתיה ילך אצל חכם ילך אצל חכם מאי עביד ליה הא עביר ליה איסורא אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזלה מקדשי שמים שנא' "לה' הארץ ומלואה ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה כאן

כיצד מברכין. לא שייך להקשות מנא ליכא למימר כילד דקמתני כילד כדפריך נרים מכלמין (ד' כ.) משום דהכא סברא הוא לגרך כמימרא דגמרא לחקור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה לא נמי ד"ל דקתני לחתרי ומיהו דקתני לחתרי דמי שמתו (ד' כ.): **מנכרך לפניו** וכמי שייך הכא לגרך על כל דבר ודבר ע"כ קתמר הכא כילד מברכין:

אחליה והדר **אכליה.** תימה למה לי קרא הא נפ"ש דקדושין (ד' מ:) גמרינן קדש קדש ממעשר שני פ"ש מלף ממעשר שני ד"ל מי לאו מקרא דהלולים הוה ממיעט למדרגה מלף למומרת קדש קדש מזכירים ואין לו פדיון[א]. עוד מי כתיב מיפ כהן מי מהכא הוה ממיעט כי מעשר שני ממש ותוקע מזמן שמעשר שני טהע כמו כשנה לשמוטה ומביה וכיעים וממיעים לשמטה עוהג מלוז אכל שליעים ושמים שמעשר עני דוקא ממת לא קמ"ל מלוזים[ב]:

שאין אומרים שירה אלא על היין.

פירוש אין לומרים שירה על שום מלוה מזמה כגון זציקת למים[ג] וגסוך המים כי אם על היין לבד ולפי מלינו שירה בלא יין כגון הלל שבשחיטת פסחים[ד] (פסחים קיח ע"ב) ושיר של [ה]לוים בשעה שעוגב לבגדים לחם מן שמים[ו] (סיהר רש"י סי' תנ. הפרדס שער שבו) ולפ נרך לבגוף שבשר שלבגדים מגד עשר שבע שבגדים שם). כשהוא שבע מברך. מלמד שלרך שבע שנאמר על שבע, כשהוא רעב. ומוה שם לשפיק דעבד על ידי שייתני של הקב"ה, לא כל שכן. שזה נרך לגרך להקב"ה יותר ולקמן אתי. מתנים, מי מלינו בשי שלוים, שם בכלל כרם הוא (ב"ם פיה).

רבינו חננאל

יהי שמי יליף מזרה שהיה אשכחן לאחריו לפניו מבית. [פירוש] ומאי לא יליף מזרה שזה אייתר ליה חד הילול לברכה. כמה ראייתר חד הילול למאן דתני נטע רבעי. הא תינח לאחריו, ברכה לפניו מנא לה ידי בריית של הקב"ה, לא כל שכן. שזה נרך לגרך להקב"ה יותר ולקמן אתי. מתנים, מי מלינו בשי שלוים, שם בכלל כרם הוא (ב"ם פיה).

מוסף רש"י

המוציא לחם מן הארץ. עשר מיכות הלגו כנגד עשר מלות שנלגרת נסנוטה. שם שמים, שיעשה כלגיהם. ומקום, שלא נקע. שמח, ושלם. שלג, פרחים. מעשר לשמן. הפה, ותני. וכנגד עשר מיכות שנמקרא שי (מלכים קי יד) מנמיה שלר נעשמה ועשר לנגדים שלחם שלהיה נחם מן שמים (סיהר רש"י סי' תנ. הפרדס שער שבו) ולפ נרך לבגוף שבשר שלבגדים מגד עשר שבע שבגדים שם). כשהוא שבע מברך. מלמד שלרך שבע שנאמר על שבע, כשהוא רעב. ומוה שם לשפיק דעבד על ידי שייתני של הקב"ה, לא כל שכן. שזה נרך לגרך להקב"ה יותר ולקמן אתי. מתנים, מי מלינו בשי שלוים, שם בכלל כרם הוא (ב"ם פיה).

תורה אור והשלם

1. וְשָׁמְרָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה: ויקרא יט כד
2. וְהִגַּדְתָּ לִבְנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם: שמות יג ח
3. וְכִשְׁנָה הַשְּׁלִשִׁית תּוֹצִיא כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ: דברים יד כח
4. לֹא תַחְרֹשׁ בְּשׁוֹר בְּאֲתוֹן יַחְדָּו לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: דברים כב י
5. וְקִבַּצְתָּ אֶת כָּל נִדָּחֶיהָ וְשָׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ עַל כָּל הַשְּׁדֵמוֹת וְעַד שְׁמָה וְעַד קֶבֶר בְּנֵי עַמִּי: שופטים כא יג
6. לַיהוָה מִמְּלוֹא כָל הָאָרֶץ וּתְבֵלָהּ וְיֹשְׁבֵי בָהּ: תהלים כד א
7. הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: תהלים קטו טז

גליון הש"ס

גמ' אחליה והדר אכליה. כירושלמי פ"ג דפאה פ"ב סמך לסדר הפרק הפסח לג מפסחי וכן כן פ' לה. וכן בירושלמי פ"ב דשבת פ"ו הדאה הלגה הלולים אלו ל"ש מלמדת: שם הר' חגי כרם רבעי. אי מהם מב פ"ב דב"ב ד"ה קלא לפ"ב: שם כרם זית שיקר. ומעין זה מלין קלט פ"ב ה"ג: תוס' ד"ה ולשמן בר שה פרשה. וכן הא נרעיו יהה ובפ"ג ומהה לי כיון דלפקין מלל מלל מפסחי לימי מלל על דבר שבלי לגרה ל"ש:

מוסף תוספות

ג. בתוס' ד"ה והוסיף. אבל כיון ששמעינן מהאי קרא שהחלין אוהב במעשר אינו לן למלך שפיר קדש קדש ממעשר. ב. בתוס' ד"ה תוסיף. הקשה. ג. בתוס' ד"ה והוסיף. ונם בלילי שבתים ובמלחמה בראשבתן ביהשמים בדברי הימים. ד. בתוס' ד"ה כתב. וקי"ל במאן דתני כרם רבעי אבל נטע רבעי לא הוי וקיימא לן כל המיקל וכו' אינו אין נטע רבעי בכרם רבעי נהגו. ה. בתוס' ד"ה כתב. ו"א שכתב כיון דאין לו לברך אינו נהגו בשר ביצים ודגים מנא ליה אלא סברא הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה. ת"ד אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל. כנהנה מן הקדש לכתיב לה' הארץ ומלואה כדמתרינן לקמן: נלפתר ברכה. הכי היא לכמי מדש:

первые плоды каждого урожая[8]. И возможно, именно из-за этого установили благословение на плоды "семи видов".

ועוד *И еще* есть трудность: даже если будем учить из "семи видов", **התינח לאחריו** *понятно*, что можно выучить только необходимость благословения *после него*, после того как съел плод, потому что так написано о "семи видах". **לפניו מנין** Но *откуда* выучим необходимость благословения *перед ним*, т. е. до еды?

הא לא קשיא *Это не трудность*, **דאתי בקל וחומר** *потому что* этот вывод *приходит* при использовании *принципа "тем более"*: **כשהוא שבע מברך** если, *когда* он *сытый, благословляет* после плода, то, *когда голодный*, т. е. до плода, – **כשהוא רעב לא כל שכן** разве *тем более не* надо благословить?

ולמאן דתני נטע רבעי Но *и для того, кто учит "плоды четвертого года"* (так что одно "прославление" из приведенного выше стиха у него остается для вывода закона о благословении над плодами) – **הא תינח כל דבר נטיעה** *понятно*, что *это* годится для *любого* предмета, который *сажают* (для растений). **דלאו בר נטיעה** Но *для того*, что *не сажают*, **כגון בשר ביצים ודגים** *например для мяса, яиц и рыбы*, – **מנא ליה** *откуда он* учит обязанность благословлять?

אלא *Но* вот откуда: **סברא הוא** *это – предположение*! И формулируется оно так: **אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה** *запрещено человеку получать удовольствие* (или пользу) *от* предметов и явлений *этого мира без благословения*, т. е. не произнося благословение.

תנו רבנן Так *учили мудрецы* в барайте: **אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה** *запрещено человеку получать удовольствие от этого мира без благословения*. **וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל** *И любой*, кто *получил удовольствие от этого мира без благословения, нарушил запрет на использование святого* для себя. **מאי תקנתיה** *Как ему исправиться?* – **ילך אצל חכם** Пусть *пойдет к мудрецу*, чтобы научил его законам о благословениях.

מאי עביד ליה ילך אצל חכם *Пойдет к мудрецу?* **מאי עביד ליה** *Но что тот ему сделает*, чем поможет? **הא עביד ליה איסורא** *Ведь* человек уже *совершил нарушение*!

אלא אמר רבא *Но* вот что *сказал Рава*: **ילך אצל חכם מעיקרא** пусть *пойдет к мудрецу изначально*, до совершения нарушения. **וילמדנו ברכות** *И* тогда мудрец *научит его благословениям*, **כדי שלא יבא לידי מעילה** *чтобы не пришел к нарушению запрета на использование святого*.

אמר רב יהודה אמר שמואל *Сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль*: **כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה** *любой*, кто *получил удовольствие от этого мира без благословения*, **כאילו נהנה מקדשי שמים** *как будто получил удовольствие от святынь Небес*. **וכתיב** *И написано*[9]: **לה' הארץ ומלואה** *"Всевышнему – земля и* все, что *ее заполняет"*.

רבי לוי רמי *Раби Леви нашел противоречие* между двумя стихами. **כתיב** *Написано*: **לה' הארץ ומלואה** *"Всевышнему – земля и* все, что *ее заполняет"*. **וכתיב** *И написано*[10]: **השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם** "Эти *небеса – небеса для Всевышнего, а землю* Он *отдал людям*".

לא קשיא *Нет противоречия*! **כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה** *Здесь*, в стихе "Всевышнему земля", имеется в виду – *перед благословением*, т. е. пока человек не благословил, все принадлежит Всевышнему.

8. См. там же 26:1-11
9. Теилим 24:1
10. Там же 115:16

כיצד מברכין וכו' מתון מן מין. שמתון משינתו קונעו לו ברכה לעצמו וכן הפת: כורש מיני דגנים. לפי שיש בגלל פרי המדמה לשלשה חרצים כגון קטניות וכיוצא בהן נמי ומין: **גמ' קדם פלוגים.** נגמע רבעי כתיב ומשמע שני הלוגים טעון גלילתו כשמלכלנו בשנה הרביעים שהוא מותר גלילה: **פפי מיכאי ליה.** הלוגים לשון מלוגים מד מיניהו אמת לאורווי מחליה והדר מלכליה הוציאתו למוזן ע"י פדיון מם נאת למוכלו מרן לירשלים וחד לעלמך שנא' נאמרה תורת רבעי אלא בכרם שנא' קדם הלוגים דבר שהנלען בו טעון גלילה וחכו יין: **אמין פומריס.** הלוגים שיר של כרכן במקדש אלא על היין כשמנכסין נפקי מזגה: **פיפא פ"ד כו'.** כולה מיומא דפרכה הוא ורי"ק היימא הא דילפא ברכה מהכא למתן דמי נטע רבעי לשיח ליה כל פירות המילן בפורת רבעי ולא דריש מהכא דבר דטעון הלול טעון גלילה לשיתר ליה חד הלול לברכה: **מפי מיכא למימר.** הא מיבעי ליה למדרש שמין חלול אלא במקום הלול: **מר פני כרס רבעי.** כגל מקום שיש במשנה נטע רבעי מני מיהו כרס: **פניפא מי ליף ג"ם.** דריש למלמיה נג"ם ומיתר ליה חד הלול לברכה: **מצמכין לפחריו.** כדאשכחן בנזכרה המזון לכתיב ואכלת ושבעת וברכת (דברים ח): **מייב כפוולות.** וכרמך לא מעולת (ויקרא יט). לחיהו עולות כל שמין להן מסיגין לא כתף ולא נטף ⁂ אלא שוכה יחידים של ענבים: **קפס פוכים.** דאשכחן דאשכחה רחמנא ברכה לכתיב תאכל נה לחם וגו' (דברים ח) ומקיף ליה ואכלת ושבעת וברכת: **לד מוכח.** יין בגמלים ופלת למנחות: **ו' מינין.** המזוריס נאחן חטה ושעורה וגו' (שם ח) וכתרייהו כתיב ואכלת ושבעת וברכת: **שכן טעונים כזורים.** דהכי אמרינן במנחות (פ"ט ד' סד:) נאמר נאן מרן ⁂ כי נאתי אל הארץ (דברים כו) ונאמר להלן מרן חטה ושעורה ⁂ מה להלן שנה הארץ אף כאן שנה הארץ: **אלא סברא סוף.** דלמרוייהו אית להו פירכא למאן דאמר כרס יולף ברכה מל מלל מלא ממנכר דבעי לכתוב מלא על דבר שבלא נוכרה וליש:

תורה אור השלם

1. וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ
דברים ח יא
2. וְהָאֹכֵל לָהֶם הַשָּׁמֶן הַקְּדוֹשִׁים אֶת וַיְדוֹנֵי הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבַעֲרֵי עַל הַקְּרָבָנוֹת
שמות כט לג
3. וְשָׁבְעָה הַמִּשְׁקֶה וְאָכַלְתָּ אֶת פְּרִי הָאֵץ לְמִשְׁקֶה לָכֶם הַבְּאֹתָנוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא יט כה
4. לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם וְגַן הַקֹּדֶשׁ הַמִּלְאָה הַקְּרָע אֲשֶׁר תִּזְרַע וְהַתְּבוּאַת הַכֶּרֶם כֹּב ם
5. וְהָקְרַב אֶשׁ בְּלִשְׁרִים וְשִׁלְמָה בְּקַשְׁתֵּם פְּלִשְׁתִּים וְהָקְרַב מִן־הַיֵּשׁ וְעַד שְׁפָה וְעַד כֶּרֶם וְחִיד
שופטים טו ה
6. לְיָדַד מִקְמוֹר לְיָי הָאָרֶץ הַלְלוּיָה הָבֵל וְלִשְׁבִּי קְרָ
תהלים כה א
7. הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם:
תהלים קטו טז

גליון הש"ס

גמ' אחליה והדר אכלית. כירושלמי פ"ו דשקלים ממי מהר רשם רשפו ממנו ממתני רכון בין כי נה. וכן הוא בירושלמי פ"ה דשבת גבי נרשם ולא מלמדם. שם תני רבי כרם רבעי. מי שמים מנ ע"ב ד"ה ר"י ד"ה קלא ותע"ב: שם בכרם ית ושקי. ומעין זה תלין קלם ע"ב ד"ה ר"י תוס' ד"ה ולשמן בר שנה ⁂ ושם. וכן הוא נרשם לי ושם ומטה לי בין ולשלש מלא מלא ממנכר דבעי לכתוב מלא על דבר שבלא נוכרה ול"ש:

מוסף תוספות

ג. בתוס' ד"ה הוסיף. אבל בין ששמעה מהאי קרא שמחללין אותו כשבשר אינו לן למלך שפיר קרא קדש ממעשר. ב. בתוס' ד"ה חוסיף. הקפרה. ג. בתוס' ד"ה הוסיף. ונם בלילי שבתות ובשלחנה כראשכחן בירושלמי ברכות הימים. ד. בתוס' ד"ה כתב. וקשיא במאן דאמר כרם רבעי אבל נטע רבעי לא הוי וקשיא לן כל המיקל וכו' ג"כ אין נטע רבעי נוהג בגולה. ת. בתוס' ד"ה כתב. ואיכא למיפרך מה להני שכן מין אילן הוא בהם הין ערלה ונטע רבעי משא"כ בירקות (ועיין שם במגיה שהעתיק הרמה בבאור הצריכה שכתבתי הטוס' "מה להני שכן הילכים בפוטה הכיא מספר מעשי הילא שנרום "הילכים בערלה").

ה) [נקמן ה.], ו) מ"כ פ' קדמים פ"ב ה"ג, ז) ערכין יג. יד., ח) [נקמן מה:], ט) מ"ש פיהמ"ש ד"ה כשמלכלנו שבא וכו' ד"ה כשמלכלנו ועב וכו', י) [קדמין כ: כה.], יא) [ב"ק ק:], יב) ב"מ פ"ד, ו) [פאה פ"ו ה"ג, רש"ש], ג) [פאה פ"ו ה"ג], ד) [תענית יט:], ה) [שיך למ"ל], ו) [שיך למ"ל], ז) [ע"ז סה:], ח) [שבת פ"ט ה"ב: ד"ה קדם וכר ביכר בילה ומר קדמין נו: ד"ה נמר], ט) [ומר הטוב מעם קדמין כ: ד"ה פלוגים], י) [ע"ש פוסי יומא עם. ומוס' פאה פ: ד"ה ואלא], יא) [תוס' פלין קו. ד"ה ואלא].

כיצד מברכין על הפירות א על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן ועל ב פירות הארץ הוא אומר בורא פרי האדמה חוץ מן הפת שעל ג הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ ד ועל הירקות הוא אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר בורא מיני דשאים: **גמ'** מנא ה"מ ה דתנו רבנן י קדש הלולים לה' מלמד שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך ואאי קדש הלולים להכי הוא דאתא אאי מיבעי ליה חד דאמר רחמנא ט אחליה והדר אכליה ואידך דבר הטעון שירה טעון חלול ושאינו טעון שירה אין טעון חלול וכדר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן י דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין יא שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר ב ותאמר להם הנפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים עלי מזבח כמרים אלהי ואנשים אלהי מזבח כמרים אלהי ואנשים אלהי מזבח כמרים אלהי ואנשים אלה

כאן לאחר ברכה. וכן נפ' כל כתבי (שבת ד' קיט.) *תמרי כשהיו* מניחים בשולחן היו אומרים לה' המלוכה וכשהיו מסלקין בשולחן היו אומרים בשמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם: **כאן** בזמן שישראל עושין רצונו של מקום שנאמר ואספת דגנך ו"ת והא נקמן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מוקמי ליה. וי"ל דמיירי ולאי שעושין לצונו אבל אין עושין לצונו כ"כ למינס לזריקים גמורים ° ועוד י"ל דפליג ליה אהא דלקמן שבא לפרש מה הן עושים ואין עושין מ"ו וכבא נעושים ואין עושים כי הדדי (ס) מינהו: **דרך** טרקסמון. פירש"י היינו למוריינ"ה אבל מדרכנן גם מלר קונעא כדמשמע בפ' יגלח דופן (נדה ד' מ:) לימהו מלר שחייב במעשר וכו' וכן מוכח בפ' המניח (ביצה ד' לב.):

מזבא נ"ד. מכאן משמע שאסור לשמות יין בערב פסח מן המנד' ולמעלה ואם רוצה לשמות לריך לשמות בהכא לטובא מנריב נ"ד: נמ

כאן לאחר ברכה א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנא' [1]גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב"ה שנא' [2]הלא הוא אבך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנא' [3]שמע בני מוסר אבך ואל תטוש תורת אמך מאי חבר הוא לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים: ר' חנינא בר פפא רמי כתיב [4]ולקחתי דגני בעתו וגו' וכתיב [5]ואספת דגנך וגו' ל"ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ת"ר [6]ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' [7]לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' [8]ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן שנא' [9]ועבדת את אויבך וגו' אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן במטותא מיניכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תטרדו במזוניכו כולא שתא: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר רבה בר בר חנה אר"י משום ר"י בר' אלעאי [10]בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים היו מכניסין פירותיהן דרך [11]טרקסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיפות כדי לפטרן [12]מן המעשר [13]דא"ר ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנא' [14]בערתי הקדש מן הבית ור' יוחנן אמר אפי' חצר קובעת שנא' [15]ואכלו בשעריך ושבעו: חוץ מן היין וכו': מאי שנא יין אילימא משום דאשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן דאשתני לעלויא ולא אשתני לברכה [16]דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בפה"ע אמרי התם משום דלא אפשר היכי גבריך גבריך בורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי ובריך עליה בורא פרי עץ זית אלא אמר מר זוטרא חמרא זיין משחא לא זיין ומשחא לא זיין והתנן [17]הנודר [18]מן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא אקרי מזון הא כל מילי אקרי מזון נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל דאמרי אין מברכין בורא מיני מזונות אלא בה' המינין בלבד וא"ר הונא באומר כל הזן עלי אלמא משחא זיין אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיד [19]והא רבא יהוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגדיה ללביה וניכול מצה טפי טובא גריד פורתא סעיד ומי סעיד כלל והכתיב [20]ויין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה תרתי סעיד ומשמח נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח אי הכי גבריך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו עלויה א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי א"ל לכשיבא אליהו ויאמר אי הויא קבעוותא השתא מידא [21]בטלה דעתו אצל כל אדם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן [22]שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא [23]דקא שתי ליה (משתה) אחוקי מזיק ליה [24]ורתניא יהשותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש [25]הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא מפל ותנן [26]זה הכלל [27]כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה אלא דקא שתי ליה ע"י [28]אניגרון תמר רבה בר שמואל [29]אניגרון מיא דסלקא [30]אנסיגרון מיא דכולהו

ו א מיי' פ"ג מהל' מעשר מהלכה ו סמ"ע רי"ד סי' רמו סעיף סה [נמצא] ופרמ סי' קכו:
ז ב מיי' פ"ג מהל' מעשר מהלכה ו ופרק ד [הל' ה] שם סמג עשין קלה סמ"ק רי"ד סי' שלח סעיף סג:
ח ג טוש"ע י"ד סי' רי סעיף יט:
ם ד טוש"ע ח"מ סימן סמג סעיף ה:
י ה ו מיי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה ב סמג עשין נב טוש"ע י"ד סי' רכ סעיף ב:
יא ז מיי' פ"י מהלכות מרוחות הלכה יח:
יב ח מיי' שם הלכה ב:
יג ם מיי' פ"ג מהלכות נדרים הל' ה סמג עשין ד ופרק יג לא סמ"ע סי' רכ סעיף ג"ס:

תורה אור השלם

1. גּוֹזֵל אָבִיו וְאֵמּוֹ וְאֹמֵר אֵין פֶּשַׁע חֹבֵר הוּא לְאִישׁ מַשְׁחִית:
2. הֲלֹא הוּא אָבִיךָ קָנָךְ הוּא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ:
3. שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ:
4. לָכֵן אֲשַׁוֵּב וְלָקַחְתִּי דְגָנִי בְעִתּוֹ וְתִירוֹשִׁי בְמוֹעֲדוֹ וְהִצַּלְתִּי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכַסּוֹת אֶת עֶרְוָתָהּ:
5. וְעָתַרְתָּ מִקֹּר אַרְבֶּכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ:
6. לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכָּתוּב בּוֹ כִּי אָז תַּצְלִיחַ אֶת דַּרְכֶּךָ וְאָז תַּשְׂכִּיל:
7. וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם:
8. וַעֲבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ ה' בָּךְ בָּרָעָב וּבַצָּמָא וּבָעֳרֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל צַוָּארֶךָ עַד הִשְׁמִידוֹ אֹתָךְ:
9. וְאִמַּרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי:
10. כִּי תָבֹא לָעֹשֵׂר אֶת כָּל מַעֲשַׂר תְּבוּאָתֶךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִשִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ:
11. וְיֵין יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד:

תהלים קד טו

רבינו חננאל

[1]הדרות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר ודורות האחרונים היו מכניסין פירותיהן דרך גגות ודרך חצרות ודרך קרפיפות כדי שיהו פטורים ממעשר. ומיהו דוקא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום אבל כשאין עושין רצונו של מקום אין מלאכתן נעשית ע"י אחרים אלא ע"י עצמן. [2]ואמרינן בגמרא דרבי ישמעאל ורבי שמעון בן יוחי לא עלתה בידן של טרקסמוס. ר"ת הוא. [3]ומעשר דרך חרוב. [4]ומעשר שני שנאמר בו בערתי הקדש מן הבית. נם מעשר עני כמי כן. [5]אבל מעשר ראשון חייב בגורן. [6]ושלשני ברשו כלאים ערשון מדרקסמון]. [7]ר' יוחנן אמר אפילו חצר קטנת שנאמר ואבלו בשעריך ושבעו. זה המעשר הוא מעשר שני ומעשר עני. אבל מעשר ראשון חייב בגורן. [8]ועדרת מן המזון תרי. [9]ר' ר"ת [10]ירושלמי ל. [11]. [12]והא רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגדיה ללביה. כראשכחן בפרק ערבי פסחים בגמרא ספרך למנהה]. [13]אנסיגרון מיא דכולי שלקי. כלשון ישמעאל אלשליק. כולהו שלקי. פי' של כל העשבים השלוקים]..

ט) [ביצה ד' לב:], ג) [ביצה ד' לב:], ד) [ביצה ד' לב:], ה) [ביצה ד' לב:], ו) [ביצה ד' לב:], ז) [ביצה ד' לב:], ח) [ביצה ד' לב:], ט) [ביצה ד' לב:], י) [ביצה ד' לב:], יא) [ביצה ד' לב:], יב) [ביצה ד' לב:], יג) [ביצה ד' לב:], יד) [ביצה ד' לב:], טו) [ביצה ד' לב:], טז) [ביצה ד' לב:], יז) [ביצה ד' לב:], יח) [ביצה ד' לב:], יט) [ביצה ד' לב:], כ) [ביצה ד' לב:], כא) [ביצה ד' לב:], כב) [ביצה ד' לב:], כג) [ביצה ד' לב:], כד) [ביצה ד' לב:], כה) [ביצה ד' לב:], כו) [ביצה ד' לב:], כז) [ביצה ד' לב:], כח) [ביצה ד' לב:], כט) [ביצה ד' לב:], ל) [ביצה ד' לב:], לא) [ביצה ד' לב:], לב) [ביצה ד' לב:], לג) [ביצה ד' לב:], לד) [ביצה ד' לב:], לה) [ביצה ד' לב:], לו) [ביצה ד' לב:], לז) [ביצה ד' לב:], לח) [ביצה ד' לב:], לט) [ביצה ד' לב:], מ) [ביצה ד' לב:], מא) [ביצה ד' לב:], מב) [ביצה ד' לב:], מג) [ביצה ד' לב:], מד) [ביצה ד' לב:], מה) [ביצה ד' לב:], מו) [ביצה ד' לב:], מז) [ביצה ד' לב:], מח) [ביצה ד' לב:], מט) [ביצה ד' לב:], נ) [ביצה ד' לב:], נא) [ביצה ד' לב:], נב) [ביצה ד' לב:], נג) [ביצה ד' לב:], נד) [ביצה ד' לב:], נה) [ביצה ד' לב:], נו) [ביצה ד' לב:], נז) [ביצה ד' לב:], נח) [ביצה ד' לב:], נט) [ביצה ד' לב:], ס) [ביצה ד' לב:], סא) [ביצה ד' לב:], סב) [ביצה ד' לב:], סג) [ביצה ד' לב:], סד) [ביצה ד' לב:], סה) [ביצה ד' לב:], סו) [ביצה ד' לב:], סז) [ביצה ד' לב:], סח) [ביצה ד' לב:], סט) [ביצה ד' לב:], ע) [ביצה ד' לב:], עא) [ביצה ד' לב:], עב) [ביצה ד' לב:], עג) [ביצה ד' לב:], עד) [ביצה ד' לב:], עה) [ביצה ד' לב:], עו) [ביצה ד' לב:], עז) [ביצה ד' לב:], עח) [ביצה ד' לב:], עט) [ביצה ד' לב:], פ) [ביצה ד' לב:], פא) [ביצה ד' לב:], פב) [ביצה ד' לב:], פג) [ביצה ד' לב:], פד) [ביצה ד' לב:], פה) [ביצה ד' לב:], פו) [ביצה ד' לב:], פז) [ביצה ד' לב:], פח) [ביצה ד' לב:], פט) [ביצה ד' לב:], צ) [ביצה ד' לב:], צא) [ביצה ד' לב:], צב) [ביצה ד' לב:], צג) [ביצה ד' לב:], צד) [ביצה ד' לב:], צה) [ביצה ד' לב:], צו) [ביצה ד' לב:], צז) [ביצה ד' לב:], צח) [ביצה ד' לב:], צט) [ביצה ד' לב:], ק) [ביצה ד' לב:], קא) [ביצה ד' לב:], קב) [ביצה ד' לב:], קג) [ביצה ד' לב:], קד) [ביצה ד' לב:], קה) [ביצה ד' לב:], קו) [ביצה ד' לב:], קז) [ביצה ד' לב:], קח) [ביצה ד' לב:], קט) [ביצה ד' לב:], קי) [ביצה ד' לב:], קיא) [ביצה ד' לב:], קיב) [ביצה ד' לב:], קיג) [ביצה ד' לב:], קיד) [ביצה ד' לב:], קטו) [ביצה ד' לב:], קטז) [ביצה ד' לב:], קיז) [ביצה ד' לב:], קיח) [ביצה ד' לב:], קיט) [ביצה ד' לב:], קכ) [ביצה ד' לב:], קכא) [ביצה ד' לב:], קכב) [ביצה ד' לב:], קכג) [ביצה ד' לב:], קכד) [ביצה ד' לב:], קכה) [ביצה ד' לב:], קכו) [ביצה ד' לב:], קכז) [ביצה ד' לב:], קכח) [ביצה ד' לב:], קכט) [ביצה ד' לב:], קל) [ביצה ד' לב:], קלא) [ביצה ד' לב:], קלב) [ביצה ד' לב:], קלג) [ביצה ד' לב:], קלד) [ביצה ד' לב:], קלה) [ביצה ד' לב:], קלו) [ביצה ד' לב:], קלז) [ביצה ד' לב:], קלח) [ביצה ד' לב:], קלט) [ביצה ד' לב:], קמ) [ביצה ד' לב:], קמא) [ביצה ד' לב:], קמב) [ביצה ד' לב:], קמג) [ביצה ד' לב:], קמד) [ביצה ד' לב:], קמה) [ביצה ד' לב:], קמו) [ביצה ד' לב:], קמז) [ביצה ד' לב:], קמח) [ביצה ד' לב:], קמט) [ביצה ד' לב:], קנ) [ביצה ד' לב:], קנא) [ביצה ד' לב:], קנב) [ביצה ד' לב:], קנג) [ביצה ד' לב:], קנד) [ביצה ד' לב:], קנה) [ביצה ד' לב:], קנו) [ביצה ד' לב:], קנז) [ביצה ד' לב:], קנח) [ביצה ד' לב:], קנט) [ביצה ד' לב:], קס) [ביצה ד' לב:], קסא) [ביצה ד' לב:], קסב) [ביצה ד' לב:], קסג) [ביצה ד' לב:], קסד) [ביצה ד' לב:], קסה) [ביצה ד' לב:], קסו) [ביצה ד' לב:], קסז) [ביצה ד' לב:], קסח) [ביצה ד' לב:], קסט) [ביצה ד' לב:], קע) [ביצה ד' לב:], קעא) [ביצה ד' לב:], קעב) [ביצה ד' לב:], קעג) [ביצה ד' לב:], קעד) [ביצה ד' לב:], קעה) [ביצה ד' לב:], קעו) [ביצה ד' לב:], קעז) [ביצה ד' לב:], קעח) [ביצה ד' לב:], קעט) [ביצה ד' לב:], קפ) [ביצה ד' לב:], קפא) [ביצה ד' לב:], קפב) [ביצה ד' לב:], קפג) [ביצה ד' לב:], קפד) [ביצה ד' לב:], קפה) [ביצה ד' לב:], קפו) [ביצה ד' לב:], קפז) [ביצה ד' לב:], קפח) [ביצה ד' לב:], קפט) [ביצה ד' לב:], קצ) [ביצה ד' לב:], קצא) [ביצה ד' לב:], קצב) [ביצה ד' לב:], קצג) [ביצה ד' לב:], קצד) [ביצה ד' לב:], קצה) [ביצה ד' לב:], קצו) [ביצה ד' לב:], קצז) [ביצה ד' לב:], קצח) [ביצה ד' לב:], קצט) [ביצה ד' לב:], ר) [ביצה ד' לב:], רא) [ביצה ד' לב:], רב) [ביצה ד' לב:], רג) [ביצה ד' לב:], רד) [ביצה ד' לב:], רה) [ביצה ד' לב:], רו) [ביצה ד' לב:], רז) [ביצה ד' לב:], רח) [ביצה ד' לב:], רט) [ביצה ד' לב:], ש) [ביצה ד' לב:], שא) [ביצה ד' לב:], שב) [ביצה ד' לב:], שג) [ביצה ד' לב:], שד) [ביצה ד' לב:], שה) [ביצה ד' לב:], שו) [ביצה ד' לב:], שז) [ביצה ד' לב:], שח) [ביצה ד' לב:], שט) [ביצה ד' לב:], שי) [ביצה ד' לב:], שיא) [ביצה ד' לב:], שיב) [ביצה ד' לב:], שיג) [ביצה ד' לב:], שיד) [ביצה ד' לב:], שטו) [ביצה ד' לב:], שטז) [ביצה ד' לב:], שיז) [ביצה ד' לב:], שיח) [ביצה ד' לב:], שיט) [ביצה ד' לב:], שכ) [ביצה ד' לב:], שכא) [ביצה ד' לב:], שכב) [ביצה ד' לב:], שכג) [ביצה ד' לב:], שכד) [ביצה ד' לב:], שכה) [ביצה ד' לב:], שכו) [ביצה ד' לב:], שכז) [ביצה ד' לב:], שכח) [ביצה ד' לב:], שכט) [ביצה ד' לב:], של) [ביצה ד' לב:], שלא) [ביצה ד' לב:], שלב) [ביצה ד' לב:], שלג) [ביצה ד' לב:], שלד) [ביצה ד' לב:], שלה) [ביצה ד' לב:], שלו) [ביצה ד' לב:], שלז) [ביצה ד' לב:], שלח) [ביצה ד' לב:], שלט) [ביצה ד' לב:], שמ) [ביצה ד' לב:], שמא) [ביצה ד' לב:], שמב) [ביצה ד' לב:], שמג) [ביצה ד' לב:], שמד) [ביצה ד' לב:], שמה) [ביצה ד' לב:], שמו) [ביצה ד' לב:], שמז) [ביצה ד' לב:], שמח) [ביצה ד' לב:], שמט) [ביצה ד' לב:], שנ) [ביצה ד' לב:], שנא) [ביצה ד' לב:], שנב) [ביצה ד' לב:], שנג) [ביצה ד' לב:], שנד) [ביצה ד' לב:], שנה) [ביצה ד' לב:], שנו) [ביצה ד' לב:], שנז) [ביצה ד' לב:], שנח) [ביצה ד' לב:], שנט) [ביצה ד' לב:], שס) [ביצה ד' לב:], שסא) [ביצה ד' לב:], שסב) [ביצה ד' לב:], שסג) [ביצה ד' לב:], שסד) [ביצה ד' לב:], שסה) [ביצה ד' לב:], שסו) [ביצה ד' לב:], שסז) [ביצה ד' לב:], שסח) [ביצה ד' לב:], שסט) [ביצה ד' לב:], שע) [ביצה ד' לב:], שעא) [ביצה ד' לב:], שעב) [ביצה ד' לב:], שעג) [ביצה ד' לב:], שעד) [ביצה ד' לב:], שעה) [ביצה ד' לב:], שעו) [ביצה ד' לב:], שעז) [ביצה ד' לב:], שעח) [ביצה ד' לב:], שעט) [ביצה ד' לב:], שפ) [ביצה ד' לב:], שפא) [ביצה ד' לב:], שפב) [ביצה ד' לב:], שפג) [ביצה ד' לב:], שפד) [ביצה ד' לב:], שפה) [ביצה ד' לב:], שפו) [ביצה ד' לב:], שפז) [ביצה ד' לב:], שפח) [ביצה ד' לב:], שפט) [ביצה ד' לב:], שצ) [ביצה ד' לב:], שצא) [ביצה ד' לב:], שצב) [ביצה ד' לב:], שצג) [ביצה ד' לב:], שצד) [ביצה ד' לב:], שצה) [ביצה ד' לב:], שצו) [ביצה ד' לב:], שצז) [ביצה ד' לב:], שצח) [ביצה ד' לב:], שצט) [ביצה ד' לב:], ת) [ביצה ד' לב:], תא) [ביצה ד' לב:], תב) [ביצה ד' לב:], תג) [ביצה ד' לב:], תד) [ביצה ד' לב:], תה) [ביצה ד' לב:], תו) [ביצה ד' לב:], תז) [ביצה ד' לב:], תח) [ביצה ד' לב:], תט) [ביצה ד' לב:], תי) [ביצה ד' לב:], תיא) [ביצה ד' לב:], תיב) [ביצה ד' לב:], תיג) [ביצה ד' לב:], תיד) [ביצה ד' לב:], תטו) [ביצה ד' לב:], תטז) [ביצה ד' לב:], תיז) [ביצה ד' לב:], תיח) [ביצה ד' לב:], תיט) [ביצה ד' לב:], תכ) [ביצה ד' לב:], תכא) [ביצה ד' לב:], תכב) [ביצה ד' לב:], תכג) [ביצה ד' לב:], תכד) [ביצה ד' לב:], תכה) [ביצה ד' לב:], תכו) [ביצה ד' לב:], תכז) [ביצה ד' לב:], תכח) [ביצה ד' לב:], תכט) [ביצה ד' לב:], תל) [ביצה ד' לב:], תלא) [ביצה ד' לב:], תלב) [ביצה ד' לב:], תלג) [ביצה ד' לב:], תלד) [ביצה ד' לב:], תלה) [ביצה ד' לב:], תלו) [ביצה ד' לב:], תלז) [ביצה ד' לב:], תלח) [ביצה ד' לב:], תלט) [ביצה ד' לב:], תמ) [ביצה ד' לב:], תמא) [ביצה ד' לב:], תמב) [ביצה ד' לב:], תמג) [ביצה ד' לב:], תמד) [ביצה ד' לב:], תמה) [ביצה ד' לב:], תמו) [ביצה ד' לב:], תמז) [ביצה ד' לב:], תמח) [ביצה ד' לב:], תמט) [ביצה ד' לב:], תנ) [ביצה ד' לב:], תנא) [ביצה ד' לב:], תנב) [ביצה ד' לב:], תנג) [ביצה ד' לב:], תנד) [ביצה ד' לב:], תנה) [ביצה ד' לב:], תנו) [ביצה ד' לב:], תנז) [ביצה ד' לב:], תנח) [ביצה ד' לב:], תנט) [ביצה ד' לב:], תס) [ביצה ד' לב:], תסא) [ביצה ד' לב:], תסב) [ביצה ד' לב:], תסג) [ביצה ד' לב:], תסד) [ביצה ד' לב:], תסה) [ביצה ד' לב:], תסו) [ביצה ד' לב:], תסז) [ביצה ד' לב:], תסח) [ביצה ד' לב:], תסט) [ביצה ד' לב:], תע) [ביצה ד' לב:], תעא) [ביצה ד' לב:], תעב) [ביצה ד' לב:], תעג) [ביצה ד' לב:], תעד) [ביצה ד' לב:], תעה) [ביצה ד' לב:], תעו) [ביצה ד' לב:], תעז) [ביצה ד' לב:], תעח) [ביצה ד' לב:], תעט) [ביצה ד' לב:], תפ) [ביצה ד' לב:], תפא) [ביצה ד' לב:], תפב) [ביצה ד' לב:], תפג) [ביצה ד' לב:], תפד) [ביצה ד' לב:], תפה) [ביצה ד' לב:], תפו) [ביצה ד' לב:], תפז) [ביצה ד' לב:], תפח) [ביצה ד' לב:], תפט) [ביצה ד' לב:], תצ) [ביצה ד' לב:], תצא) [ביצה ד' לב:], תצב) [ביצה ד' לב:], תצג) [ביצה ד' לב:], תצד) [ביצה ד' לב:], תצה) [ביצה ד' לב:], תצו) [ביצה ד' לב:], תצז) [ביצה ד' לב:], תצח) [ביצה ד' לב:], תצט) [ביצה ד' לב:], תק) [ביצה ד' לב:], תקא) [ביצה ד' לב:], תקב) [ביצה ד' לב:], תקג) [ביצה ד' לב:], תקד) [ביצה ד' לב:], תקה) [ביצה ד' לב:], תקו) [ביצה ד' לב:], תקז) [ביצה ד' לב:], תקח) [ביצה ד' לב:], תקט) [ביצה ד' לב:], תקי) [ביצה ד' לב:], תקיא) [ביצה ד' לב:], תקיב) [ביצה ד' לב:], תקיג) [ביצה ד' לב:], תקיד) [ביצה ד' לב:], תקטו) [ביצה ד' לב:], תקטז) [ביצה ד' לב:], תקיז) [ביצה ד' לב:], תקיח) [ביצה ד' לב:], תקיט) [ביצה ד' לב:], תכ) [ביצה ד' לב:], תכא) [ביצה ד' לב:], תכב) [ביצה ד' לב:], תכג) [ביצה ד' לב:], תכד) [ביצה ד' לב:], תכה) [ביצה ד' לב:], תכו) [ביצה ד' לב:], תכז) [ביצה ד' לב:], תכח) [ביצה ד' לב:], תכט) [ביצה ד' לב:], תל) [ביצה ד' לב:], תלא) [ביצה ד' לב:], תלב) [ביצה ד' לב:], תלג) [ביצה ד' לב:], תלד) [ביצה ד' לב:], תלה) [ביצה ד' לב:], תלו) [ביצה ד' לב:], תלז) [ביצה ד' לב:], תלח) [ביצה ד' לב:], תלט) [ביצה ד' לב:], תמ) [ביצה ד' לב:], תמא) [ביצה ד' לב:], תמב) [ביצה ד' לב:], תמג) [ביצה ד' לב:], תמד) [ביצה ד' לב:], תמה) [ביצה ד' לב:], תמו) [ביצה ד' לב:], תמז) [ביצה ד' לב:], תמח) [ביצה ד' לב:], תמט) [ביצה ד' לב:], תנ) [ביצה ד' לב:], תנא) [ביצה ד' לב:], תנב) [ביצה ד' לב:], תנג) [ביצה ד' לב:], תנד) [ביצה ד' לב:], תנה) [ביצה ד' לב:], תנו) [ביצה ד' לב:], תנז) [ביצה ד' לב:], תנח) [ביצה ד' לב:], תנט) [ביצה ד' לב:], תס) [ביצה ד' לב:], תסא) [ביצה ד' לב:], תסב) [ביצה ד' לב:], תסג) [ביצה ד' לב:], תסד) [ביצה ד' לב:], תסה) [ביצה ד' לב:], תסו) [ביצה ד' לב:], תסז) [ביצה ד' לב:], תסח) [ביצה ד' לב:], תסט) [ביצה ד' לב:], תע) [ביצה ד' לב:], תעא) [ביצה ד' לב:], תעב) [ביצה ד' לב:], תעג) [ביצה ד' לב:], תעד) [ביצה ד' לב:], תעה) [ביצה ד' לב:], תעו) [ביצה ד' לב:], תעז) [ביצה ד' לב:], תעח) [ביצה ד' לב:], תעט) [ביצה ד' לב:], תפ) [ביצה ד' לב:], תפא) [ביצה ד' לב:], תפב) [ביצה ד' לב:], תפג) [ביצה ד' לב:], תפד) [ביצה ד' לב:], תפה) [ביצה ד' לב:], תפו) [ביצה ד' לב:], תפז) [ביצה ד' לב:], תפח) [ביצה ד' לב:], תפט) [ביצה ד' לב:], תצ) [ביצה ד' לב:], תצא) [ביצה ד' לב:], תצב) [ביצה ד' לב:], תצג) [ביצה ד' לב:], תצד) [ביצה ד' לב:], תצה) [ביצה ד' לב:], תצו) [ביצה ד' לב:], תצז) [ביצה ד' לב:], תצח) [ביצה ד' לב:], תצט) [ביצה ד' לב:], תק) [ביצה ד' לב:], תקא) [ביצה ד' לב:], תקב) [ביצה ד' לב:], תקג) [ביצה ד' לב:], תקד) [ביצה ד' לב:], תקה) [ביצה ד' לב:], תקו) [ביצה ד' לב:], תקז) [ביצה ד' לב:], תקח) [ביצה ד' לב:], תקט) [ביצה ד' לב:], תקי) [ביצה ד' לב:], תקיא) [ביצה ד' לב:], תקיב) [ביצה ד' לב:], תקיג) [ביצה ד' לב:], תקיד) [ביצה ד' לב:], תקטו) [ביצה ד' לב:], תקטז) [ביצה ד' לב:], תקיז) [ביצה ד' לב:], תקיח) [ביצה ד' לב:], תקיט) [ביצה ד' לב:]

הגהות הב"ח

(ס) תוס' ד"ה כאן כתן מתן וכו' כי הדדי. כ"ה בפרקים בפנתן שם מיפסיק שם מתן שמח לתן שמח לתן הדגן מרבנתם:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כאן בגמ' בומן. וקדי ילל בו'. שי' מפוסק הדפוס (שם"ס שי' ל"ט):

מנחת ר"ש

דרך טרקסמון. דרך הכרמים מתוך ליכם לפנים. ודומה לי שהוא לשון יחיד כמו (יחזקאל כ:) טרקסון (ישעיה כא:) טרק נלך, טרקן שפר, ופתוחו ביש. כלומר מקצי פיסון שיהיו כדרך החיכוך במעשר. ד"קל אין הטבל ממחייב במעשר עד שיראה פני הבית. ופירוש דרך הכרמים עד שיראה פני הבית. שכשם דרך הפסים שנוי נכר בכרמים ובגנות (ב"ב פ"ב:) ואכלו בשעריך. ואמר לנו מעשה שנכנסו לפעריך (שם). כל הזן עלי. כלומר שמתחיל לאכול ואינו יכול לפרוש ידיו ממנו עד שיגמור כל מה שבפיו. ואם לנו מידי מאכל קרוב כמו כן שמתחיל ואי"ב לפרוש ידיו ממנו עד שיגמור כל מה שבפיו ואם לנו מידי מאכל רחוק כמו כן כי"ב אין לו שום הפיה לפרוש ידיו ממנו עד שיגמור כל מה שבפיו ואם לנו מידי מאכל בינוני כמו כן כי"ב אין לו שום הפיה לפרוש ידיו ממנו עד שיגמור כל מה שבפיו ואם לנו מידי מאכל קרוב כמו כן כי"ב אין לו שום הפיה לפרוש ידיו ממנו עד שיגמור כל מה שבפיו ואם לנו מידי מאכל בינוני כמו כן כי"ב אין לו שום הפיה לפרוש ידיו ממנו עד שיגמור כל מה שבפיו ואם לנו מידי מאכל רחוק

כאן לאחר ברכה *Здесь*, в стихе "А землю отдал людям", имеется в виду – *после благословения*; т. е. только теперь человек получает землю и ее блага.

אמר רבי חנינא בר פפא *Сказал раби Ханина бар Папа*: **כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה** *любой*, кто *получает удовольствие* (пользу) *от этого мира без благословения*, **כאילו גוזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל** *как будто грабит Всевышнего и Общину Израиля*. **שנאמר** *Как сказано*[1]: **גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית** "Кто *грабит своих отца и мать и говорит: не проступок!* – тот *напарник губителю*".

ואין אביו אלא הקדוש ברוך הוא *И нет* в Писаниях другого "*отца*", *кроме Всевышнего*; **שנאמר** *как сказано*[2]: **הלא הוא אביך קנך** "*Разве Он не Отец тебе*, не *твой Господин?*" **ואין אמו אלא כנסת ישראל** *И нет* другой "*матери*", *кроме Общины Израиля*; **שנאמר** *как сказано*[3]: **שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך** "*Слушай, мой сын, наставление своего Отца и не отстраняйся от Торы своей Матери*".

מאי חבר הוא לאיש משחית *Что* означают слова "*напарник губителю*"? **אמר רבי חנינא בר פפא** *Сказал Раби Ханина бар Папа*: **חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים** *напарник он Яроваму бен Невaт, который губил Израиль для их Отца, Который на Небесах*, тем, что грешил сам и других ввергал в грех[4].

רבי חנינא בר פפא רמי כתיב *Раби Ханина бен Папа нашел противоречие* между стихами. *Написано*, что Всевышний сказал еврейскому народу[5]: **ולקחתי דגני בעתו וגו'** "*Заберу Свой хлеб в его пору* (во время сбора урожая)". **וכתיב** *И написано*[6]: **ואספת דגנך וגו'** "*И соберешь свой хлеб*". **כאן לא קשיא** *Нет противоречия!* **כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום** *Здесь* (во втором стихе) сказано о времени, *когда Израиль выполняет волю Творца*, – и тогда хлеб принадлежит евреям. **כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום** *Здесь* (в первом стихе) сказано о времени, *когда Израиль не выполняет волю Творца*, – и тогда Он забирает хлеб.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: написано в Торе: **ואספת דגנך** "*И соберешь свой хлеб*". **מה תלמוד לומר** *Что стих* пришел *сказать* нам? – **לפי שנאמר** Он пришел *в согласии со сказанным*[7]: **לא ימוש ספר התורה הזה מפיך** "*Да не отойдет эта книга Торы от твоих уст*". **יכול דברים ככתבן** *Можно ли* понимать эти *слова буквально*? Т. е. надо ли учить Тору все время? Отвечая на этот вопрос, **תלמוד לומר** *Тора говорит*: **ואספת דגנך** "*И соберешь свой хлеб*". **הנהג בהן מנהג דרך ארץ** *Поступай с ними* (со словами Торы) *по обычаю людей*: т. е. займись еще и пропитанием. – **דברי רבי ישמעאל** Это *слова раби Йишмаэля*.

רבי שמעון בן יוחי אומר *Раби Шимон бен Йохай говорит*: **אפשר** *может ли* быть такое? **אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה** *Человек пашет в дни пахоты*, *сеет в дни сеяния*, **ודש וקוצר בשעת קצירה** *косит в дни косьбы*, **וזורה בשעת דישה** *молотит в дни молотьбы* **תורה מה תהא בשעת הרוח עליה** Но *что будет с Торой*? Когда он будет ее учить?

אלא *Но* вот как надо толковать стих: **בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים** *когда Израиль выполняет волю Творца*, *работа для него делается другими* людьми; **שנאמר** *как сказано*[8]: **ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'** "*Встанут чужие и будут пасти ваш мелкий скот*". **ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן** *Но когда Израиль не выполняет волю Творца*, *работа для него делается им самим*; **שנאמר** *как сказано*: **ואספת דגנך** "*И соберешь свой хлеб*". **ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן** *Более того*, даже *работа для других делается им* (еврейским народом); **שנאמר** *как сказано*[9]: **ועבדת את אויבך וגו'** "*Работать будешь на своего врага*".

אמר אביי *Сказал Абае*: **הרבה עשו כרבי ישמעאל** *многие поступали, как* сказал *раби Йишмаэль*, совмещая Тору с заработками, – **ועלתה בידן** *и преуспели* в том и другом. **כרבי שמעון בן יוחי** Другие поступали, *как* сказал *раби Шимон бен Йохай*, – **ולא עלתה בידן** *и не преуспели*.

אמר להו רבא לרבנן *Сказал Рава мудрецам* (своим ученикам): **ביומי במטותא מינייכו** *прошу вас*, *в дни* месяца *нисан*, когда косят, *и в дни* месяца *тишрей*, когда давят виноград и прессуют маслины, *не показывайтесь передо мной*, а работайте, **כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולא שתא** *чтобы* потом *не трудиться для пропитания весь год*.

1. Мишлей 28:24
2. Дварим 32:6
3. Мишлей 1:8
4. См. Млахим 2, 17:21-22
5. Ошэа 2:11
6. Дварим 11:14
7. Йеошуа 1:8
8. Йешаяу 61:5
9. Дварим 28:48

כאן לאחר ברכה. וכן כפי כל כתבי (שנת ד' קיט.) תלמיד כשהיו מתפללים בשולחן היו חומרים לה' המלוכה וכשהיו מסלקין השולחן היו חומרים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם:

כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום שנאמר ואספת דגנך ותירשך ויצהרך וגו' אבל לא בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום אין להם לא תורה ולא מצות ולא גמילות חסדים ולא יראת חטא ולא בושת ולא פרישות ולא קנאה ולא תאוה ולא כבוד שנאמר ויהי כנוח הרעה אשר חטאת אדם על הארץ וגו' ויתעצב אל לבו וגו' ויאמר ה' אמחה את האדם וגו' כי נחמתי כי עשיתם:

כאן לאחר ברכה א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנא' [1]גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב"ה שנא' [2]הלא הוא אבך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנא' [3]שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך מאי חבר הוא לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים: ר' חנינא בר פפא רמי כתיב [4]ולקחתי דגני בעתו וגו' וכתיב [5]ואספת דגנך וגו' ל"ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ת"ר [6]ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' [7]לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' [8]ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן שנא' [9]ועבדת את אויבך וגו' אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן במטותא מיניכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחנו קמאי כי היכי דלא תטרדו במזוניכו כולא שתא: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר רבה בר בר חנה אר"י משום ר"י בר' אלעאי [10]בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך [11]טרקסמון כרי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיפות כרי לפטרן [12]מן המעשר [13]רא"ר יצחק אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנא' [14]בעדתי הקדש מן הבית ור' יוחנן אמר אפי' חצר קובעת שנא' [15]ואכלו בשעריך ושבעו: חוץ מן היין וכו': מאי שנא יין אילימא משום דאשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן דאשתני לעלויא ולא אשתני לברכה [16]דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בפה"ע אמרי התם משום דלא אפשר היכי נבריך נבריך בורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי ונבריך עליה בורא פרי עץ זית אלא אמר מר זוטרא חמרא זיין משחא לא זיין ומשחא לא זיין והתנן [17]הנודר [18]מן המזון מותר במים ובמלח והויגן בה מים ומלח הוא דלא אקרי מזון הא כל מילי אקרי מזון נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל דאמרי אין מברכין בורא מיני מזונות אלא בה' המינין בלבד וא"ר הונא כאומר כל הזן עלי אלמא משחא זיין אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיד [19]והא רבא ר"ה שתי חמרי כל מעלי יומא רפסחא כי היכי דנגרריה ללביה וניכול מצה טפי טובא גריד פורתא סעיד ומי סעיד כלל והכתיב [20]ויין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה תרתי סעיד ומשמח נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח אי הכי נבריך עליה שלש שעודתיהו עליה א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עליה סעודתיה מאי א"ל לכשיבא אליהו ויאמר אי הויא קביעותא השתא מיהא [21]בטלה דעתו אצל כל אדם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן [22]שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא [23]דקא שתי ליה (משתה) אחוקי מזיק ליה [24]דתניא יהשותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש [25]הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא טפל ותנן [26]זה הכלל [27]כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה אלא דקא שתי ליה ע"י אינגרון דאמר רבה בר שמואל [28]אינגרון מיא דסלקא [29]אנגינין מיא דכולהו

---

1 א מי"א פ"ג מה"ל מלכות מהדיה הלכה ו טוש"ע יו"ד סי' רמו סעיף כה [ובנוב] תוספות סי' קט:

2 ב מי"א פ"ג מה"ל מתנות עניים הלכה ו ופרק ג [הל' ה] שם ממנ עשין קלה טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף סג:

3 ג טוש"ע יו"ד סי' רי סעיף יט:

4 ד טוש"ע סי"ת סימן מעה סעיף ה:

5 ה ו מי"א פ"ט מהלכות נדרים הלכה ב ממנ עשין ם טוש"ע סימן סי' רכ סעיף ד:

6 ז מי"א פ"י מהלכות מדומות הלכה ח:

7 ח מי"א שם הלכה ב:

8 ט מי"א פ"ט מהלכות נדרים הל' ה ממנ עשין ם טוש"ע סימן סי' רכ סעיף ד ופימן רד סעי' יב וסי' ריב ס"ה:

תורה אור השלם

1. גּוֹזֵל אָבִיו וְאֵמּוֹ וְאֹמֵר אֵין פֶּשַׁע חָבֵר הוּא לְאִישׁ מַשְׁחִית: משלי כח כד

2. הֲלֹא הוּא אָבִיךָ קָנָךְ הוּא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ: דברים לב ו

3. שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ: משלי א ח

4. לָכֵן אֲשׁוּב וְלָקַחְתִּי דְגָנִי בְעִתּוֹ וְתִירוֹשִׁי בְמוֹעֲדוֹ וְהִצַּלְתִּי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכַסּוֹת אֶת עֶרְוָתָהּ: הושע ב יא

5. וְעָתַרְתָּ מִקְצֵה אַרְצְכֶם בְּעֵדֶר יְרֵקָה וְתִלְקֹשׁ וְאָסַפְתָּ דָגָנְךָ וְתִירוֹשְׁךָ וְתָלֵקָשׁ וְאָסַפְתָּ: דברים יא יד

6. לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכָּתוּב בּוֹ כִּי אָז תַּצְלִיחַ אֶת דַּרְכֶּךָ וְאָז תַּשְׂכִּיל: יהושע א ח

7. וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם: ישעיהו סא ה

8. וַעֲבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ יְיָ בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל צַוָּארֶךָ עַד הִשְׁמִידוֹ אֹתָךְ: דברים כח מח

9. וְשָׂבַעְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּעִרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַיָּדֹעַ מִן הַיַּדְעֹנִים נְתַתִּי לְלֵוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי: דברים כו יג

10. כִּי תָבֹא לַעֲשֵׂר אֶת כָּל מַעֲשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִשִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לְלֵוִי לְגֵר לְיָתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: דברים כו יב

11. וְיֵין יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד: תהלים קד טו

רבינו חננאל

[1]הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך מרקסמון כדי לחייבן במעשר היו פירותיהן מתחייבין במעשר. פרוש. דרך שער גגות וחדרים היו הרבים. שכבר מתחייבין במעשרות ולא היו מערימין עליהן. ובריש ריקנא רבה הרשים לו אגודה של טרקסמא. דאלמא טרקסמא דרך הוא. וטרקסמין דרך פירות. הוה [ה]מעשר הוא מעשר שני שנאמר בו בערתי הקדש מן הבית. גם מעשר עני כתיב בו. ואבל מעשר ראשון חייב בגורן. ירושלמי בריש קמצא שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו. זה המעשר הוא מעשר שני ומעשר עני. ואבל מעשר ראשון חייב בגורן. [תענית מן המגן תבו. ע' פר' ר"ת עירובין ל. אן]. [והוא רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה. כראשכינן בפרק ערבי פסחים בגמרא בפרק למטהן]. [אבטינרון מיא דכולי שלקי. כלשון ישמעאל אלשליק. כלומר שלקי. פר' של כל הצשבים השלוקים].

ברכות נא ב [ובמהרש"א שם]. ב) [ועי' תוס' ר"ה כאן מהן וכו' כי הלכך. ג"כ בסוכתם נמצאן שם מיוסדים שם מדען אלא שאם אין עמהן לחם הדען מברכים:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה באן בזמן. ועיין ל"ל בו'. עי' תוספות הנדפס (שם"ס שי' ל"ט):

מוסף רש"י

דרך טרקסמין. דרך הכנסתם מתוך ביתם לגגות. ואיתמר לי שהוא לשון יחיד כמו ואכלו בשעריך. ואי מפשה שנכנסו לשערין (שם). כל הזן עלי. מעני שמעתי ליה נמי מלי. ואי מפשה ליה לפשוטי מלי מחזק. דיהלי מלי מקרא מזון אלא ה' מינין דהוו מין דגן דידיה ופשיט ליה. אלא כגון דאמר ליה לפשוטי מלי מחזק. דכל מילי דיהו

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה ברבי אלעאי *Сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан от имени раби Йеуды, сына раби Илаи:* בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים *иди и посмотри, насколько отличаются от первых поколений последние поколения:* דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן ארעי *первые поколения сделали свою Тору главным* (постоянным) занятием, *а свою работу* (ради пропитания) *второстепенным* (написано: временным), – זו וזו נתקיימה *и преуспели и в том, и в другом.* דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן ארעי Тогда как *последние поколения, которые сделали свою работу постоянным* занятием, *а свою Тору второстепенным,* – זו וזו לא נתקיימה בידן *не преуспели ни в том, ни в другом.*

ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה ברבי אלעאי *И* еще *сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан от имени раби Йеуды, сына раби Илаи:* בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים *иди и посмотри, насколько отличаются от первых поколений последние поколения:* דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון *первые поколения вносили свои* (собранные на полях и садах) *плоды через главный вход* – כדי לחייבן במעשר *чтобы обязать себя* отделить *десятину,* как требует Тора. דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיפות Тогда как *последние поколения вносили свои плоды через крыши,* боковые *дворы,* соседние *пустыри* – כדי לפטרן מן המעשר лишь бы *освободить себя от* отделения *десятины.*

אין הטבל דאמר רבי ינאי *Как сказал раби Янай:* מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית от "*тэвеля*" (урожая с неотделенной десятиной) *не надо отделять десятину, пока* он, урожай, *не увидел "лицо дома"*, т. е. пока его не внесли через главный вход. שנאמר *Как сказано* на тему десятины[10]: בערתי הקדש מן הבית *"Убрал я священное из дома"*, т. е. отделил десятину от того, что внес в дом.

ורבי יוחנן אמר אפילו *А раби Йоханан сказал:* חצר קובעת *даже двор устанавливает,* т. е. урожай, внесенный даже во двор, а не в дом, требует отделения. שנאמר *Как сказано*[11]: ואכלו בשעריך ושבעו *"И будут есть в своих вратах* (дворах), *и насытятся"*. Имеются в виду бедные люди, которым предназначена десятина.

Учили в нашей мишне о благословении над плодами дерева: חוץ מן היין וכו' *кроме вина,* над которым он говорит: "Создающий плод виноградной лозы".

מאי שנא יין *Чем отличается вино* от продуктов из остальных плодов? אילימא משום דאשתני לעלויא *Если скажешь, что поскольку* плод *изменился к лучшему* (вино лучше винограда), אשתני לברכה то *изменилось* и *благословение,* – והרי שמן так *ведь* известно об оливковом *масле,* דאשתני לעלויא ולא אשתני לברכה *что изменился* плод *к лучшему* (масло лучше маслин), *но благословение не изменилось.* דאמר רב יהודה אמר שמואל *Ибо сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль,* וכן אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן *и то же* самое *сказал раби Йицхак: сказал раби Йоханан:* שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ *над оливковым маслом произносят благословение "Создающий плод дерева".*

אמרי На это *сказали:* התם משום דלא אפשר *там,* в случае масла, благословение не изменилось, *потому что невозможно* его изменить. היכי נבריך *Как благословим?* נבריך בורא פרי הזית *Благословим: "Создающий плод маслины"?* Это невозможно, потому что פירא גופיה זית אקרי *сам плод* тоже *называется маслиной.* И получается, что мы произносим: "Создающий плод плода", т. е. говорим о том, что делается из маслин, – о масле. А оно создано не Небесами, а человеком!

ונבריך עליה בורא פרי עץ זית Ну, *так благословим* над маслом: "*Создающий плод оливкового дерева*"! Как видим, у нас есть возможность сказать над маслом другое благословение, не такое, как над маслиной. Однако закон нового благословения над маслом не установил. Почему?

אלא אמר מר זוטרא *Но* вот что *сказал Мар-Зутра:* חמרא זיין *вино питает* (является питанием), משחא לא זיין *масло не питает.* Поэтому мудрецы установили особое благословение для вина, но не установили для оливкового масла.

ומשחא לא זיין *Масло не питает?* והתנן Но *ведь учили* в мишне[12]: הנודר מן המזון מותר במים ובמלח *дает обет* в том, что не будет получать удовольствие *от кушанья* (т. е. обязуется не есть), – *разрешено* ему употреблять *воду и соль.* והוינן בה *И сделали вывод из этой*

10. Там же 26:13
11. Там же стих 12
12. См. трактат Эрувин 26б

כאן לאחר ברכת. וכן נמי כל כהני (שנת ד' קיט.) לתתי כהיהו ומיתים השולחן היו חומרים לה' המלך ומלוכה וכשהיו מסלקין השולחן היו חומרים שמים לה' המלך נתן לנגי מלכ: כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום שנאמר ואספת דגנך ות"ת והם נקמן בזמן שאין ישראל עושין לנוו אל מקום מוקמי ליה. וי"ל למיתי ולא שמשון לנוו אכל לא עוסין לנוו כ"כ למיתם נזיקים גמורים ° ועוד י"ל דפליג ליה אהא דלקמן שנא לפרש מה בין עוסים ואין עוסין ס והיכו נעוסים ואין עוסים כי הדדי (ס) מינהו דרך מרקסמון. פירש"י היינו למוריתא אכל מדרבנן גם אכל קוכעת כלמשמע נפ' יוצא דופן (נדה ד' מ:) ליהכו אכל שמיה כמעשר וכו' וכן מוכח נפ' המניח (ביצה ד' לב.):

מתניתין נ"ד. מכלן משמע שאסור לשמות יין בערב פסח מן המנח' ולמעלה ואם רוצה לשמוך צריך לשמות הכרם דטוהל מגריר גריר: גמ

כאן לאחר ברכה א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה ובנסת ישראל שנא' [1]גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב"ה שנא' [2]הלא הוא אבך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנא' [3]שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך מאי חבר הוא לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים: ר' חנינא בר פפא רמי כתיב [4]ולקחתי דגני בעתו וגו' וכתיב [5]ואספת דגנך וגו' ל"ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ת"ר [6]ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' [7]לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה זורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה זורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' [8]ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן שנא' [9]ועבדת את אויבך וגו' אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן במטותא מיניכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תטרדו במזוניכו כולא שתא: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר רבה בר בר חנה אר"י משום ר"י כר' אלעאי [10]בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים היו מכניסין פירותיהן דרך [11]טרקסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיפות כדי לפטרן [12]מן המעשר [13]דא"ר יצאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנא' [14]בעתתי הקדש מן הבית ור' יוחנן אמר אפי' חצר קובעת שנא' [15]ואכלו בשעריך ושבעו: חוץ מן היין וכו': מאי שנא יין אילימא משום דאשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן דאשתני לעלויא ולא אשתני לברכה [16]דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בפה"ע אמרי התם משום דלא אפשר היכי נבריך נבריך בורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי ונבריך עליה בורא פרי עץ זית אלא אמר מר זוטרא חמרא זיין משחא לא זיין ומשחא לא זיין והתנן [17]הנודר יכן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא אקרי מזון הא כל מילי אקרי מזון נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל דאמרי אין מברכין בורא מיני מזונות אלא בה' המינין בלבד וא"ר הונא באומר כל הזן עלי אלמא משחא זיין אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיד [18]והא רבא יהוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגריה ללביה תיכול מצה מפי טובא גריד פורתא סעיד ומי סעיד כלל והכתיב [19]ויין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה תרתי סעיד ומשמח נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח אי הכי נבריך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו עליה א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עליה סעודתיה מאי א"ל לכשיבא אליהו ויאמר אי הויא קביעותא השתא מידא [20]בטלה דעתו אצל כל אדם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן [21]שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא [22]דקא שתי ליה (משתה) אחוקי מזיק ליה [23]דתניא יהשותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש [24]הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא מפל ותנן [25]זה הכלל [26]כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה אלא דקא שתי ליה ע"י אינשי דאמר רבה בר שמואל [27]אינשי מיא דסלקא [28]אנסיגרון מיא דכולהו

כן, אבל מעשר ראשון חייב בגורן. ירושלמי בריש כלאים ערשין מרקסיטרין]. רי' יוחנן אמר אפילו חצר קובעת שנאמר ואכלו בשעריך ושבעתי. זה המעשר הוא מעשר שני ומעשר עני, אבל מעשר ראשון חייב בגורן. [תענית פן המזון זכר. ע"י פ' ריש עירובין ל, ב]. [והא רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגריה ללביה. כראשכחן בפרק ערבי פסחים בגמרא סמוך למנחה]. [אכסיגרון מיא דכולי שלקי. כלשון ישמעאל אולשלק. כולהו שלקי. פי' של כל הנשבים השלוקים]..

ו א פי' ב"ב (לעיל מסכת פרוה כלכה ז פרש"י ריש פי' רפו פפיף נם [נדנה] ותרים פי' קפו:

ו ב פי' ב"ב (לעיל מסכת פלכה ו ופרק ד וכלי ס) פם פתג פעין קלה פרש"י ריש פי' פר פלם פפיף פב:

ח ג פרש"י ריש פי' ריז פפיף יפ:

פם ד פרש"י פ"ק פיעין פתג פפיף ס:

י ה ו פי' ב"ם פלכה ב: נרפת פלכה ב פתג פעין פ פרש"י ב"ם פי' פ"ג פלכה ב: ד:

יא ז פי' פ"ג פלכה ב: פרפות פלכה יפ:

יב ח פי' פ"ג פלכה ב:

יג ט פי' פ"ג פלכה ב: נרפת פל' ה פתג פעין ם פרש"י פ"ק פי' רכ פפיף ד ופיעין רפ פפי' יג פפי' רכ פ"ם:

תורה אור השלם

1. גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית:
משלי כח כד
2. הֲלֹא הוּא אָבִיךָ קָנָךְ הוּא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ:
דברים לב ו
3. שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ:
משלי א ח
4. לָכֵן אֲשַׁוֵּעַ וְלִקְחֵתִי דָגְנִי בְּעִתּוֹ וְהַצַּלְתִּי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכַסּוֹת אֶת עֶרְוָתָהּ:
הושע ב יא
5. וְעָתַרְתִּי מִקְּדֵי אַרְצֶכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ:
דברים יא יד
6. לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכָּתוּב בּוֹ כִּי אָז תַּצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶךָ וְאָז תַּשְׂכִּיל:
יהושע א ח
7. וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם:
ישעיהו סא ה
8. וְעָבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ ה' בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵרֹם וְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל צַוָּארֶךָ עַד הִשְׁמִידוֹ אֹתָךְ:
דברים כח מח
9. וְאִסַּרְתָּ כֶּסֶף בְּצַרְתֶּךָ וְיָצָאתָ בְּיָדְךָ וְנָתַתָּ לְלֵוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:
דברים יד כח
10. כִּי תְבִלָּה לְעַשֵּׂר אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִשִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לְלֵוִי לְגֵר לְיָתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ:
דברים כו יב
11. וְיֵין יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשֶּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד:
תהלים קד טו

רבינו חננאל

[ו]והיות וראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך מרקסמון כדי לחייבן במעשר היו פירותיהן מחברין. פירוש, דרך שערי גגות וחצרות היו הרבים, שכבר פתוחיכן במעשרות ולא היו מערימין עליהן. ובריש ריקא רבה. הושיט לו אגודה של מרקסמא, ראלפא מרקסמא דרך מרא. ומרקסמון דרך פירות. וזה [ה]מעשר הוא מעשר שני שנאמר בו בערתי הקדש מן הבית, גם מעשר עני כפר

דרך מרקסמון. דרך הכרמים מתוך ליכם לנתים. ומיהו לי שהוא נשון יחי כמו (משלי כ:) מרקסון ונ"ו פא). מרק נשון כתיבת סתם הוא (ויקרא נב) פרט מרקיב נלי, מרק שפר. ומפרש בית. כלשון מקני מיטין ומגר מקשה שנעשנו לשערין (שמות). כל הזן עלי. מפני לשון מפתר ליה כל מילי. נאו לשון לשתר לשון מזון. דתלמי מן מיקר מזון אלא מ' מיון דכתי מן נתן ליה לשתר ליה. אלא אלא דקא שתי ליה ע"י אינשי דאמר רבה בר שמואל [אנסיגרון מיא דסלקא אנסיגרון מיא דכולהו]

ב) ניטין קף סא. ג) [פרישים י' ותוי' שם]. ד) [ב"ב קיט:] וכ"ש פ"ק דב"ב דף ז. ה) [נתנין ע.]. ו) ניטין קף ב. ז) פסחים מד. פרישים שם. ח) [פסחים ס"ב, ב]. ט) מוספתא פרישים ריפ"ג, ט) נתנין מד. י) פרישים כב. [ועיין ב"ב ס"ב, ב] [ב"ב פסיקתין קף ע"ב]. ב) [ב"ב פסיקתין קף ס"ב, ב] [ב"ב פסיקתין קף ס"ב, ב] [ב"ב פסיקתין קף ס"ב, ב]

мишны: מים ומלח הוא דלא אקרי מזון *вода и соль не называются кушаньем,* הא כל מילי אקרי מזון *но все* остальные *виды* еды *называются кушаньем.* נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל Можно ли *сказать,* что *это противоречит* словам *Рава и Шмуэля,* דאמרי *которые сказали:* אין מברכין בורא מיני מזונות אלא בחמשת המינין בלבד *благословение "Создающий виды кушанья" произносят только над* продуктами из "*пяти* хлебных *злаков*", – а значит, все виды, кроме "пяти злаков", не называются кушаньем. Как же тогда сказано, что любой вид, кроме воды и соли, – это кушанье?

ואמר רב הונא *И сказал рав Уна*: мишна говорит не о том, кто упоминает в своем обете "кушанье", באומר כל הזן עלי а о том, кто *говорит*: *любая еда мне* (запрещена)! Т. е. он прямо указывает на еду, которая питает, а не на "кушанье" (блюдо из "пяти злаков"). – И из того, что мишна говорит, что ему все запрещено, кроме воды и соли, следует, что оливковое масло тоже запрещено, а значит, оно является едой. אלמא משחא זין *Вывод*: оливковое *масло питает*!

13. Теилим 104:15

אלא *Но* вот какое нашли различие между вином и маслом: חמרא סעיד *вино насыщает,* ומשחא לא סעיד *а масло не насыщает.* А поэтому установили для вина особое благословение, а для масла не установили.

והא רבא וחמרא מי סעיד *Разве вино насыщает?* הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא *Ведь Рава пил вино весь день накануне Пэсаха,* כי היכי דנגריה ללביה וניכול מצה טפי *чтобы возбудить аппетит и съесть* за Сэдером *больше мацы.* Отсюда видим, что вино не насыщает человека, а, наоборот, возбуждает аппетит.

סגיא גריר *Много* вина *возбуждает* аппетит, פורתא סעיד *мало* вина насыщает. И поскольку есть в вине эта особенность – насыщать человека, если он выпил немного вина, то установили для вина особое благословение.

ומי סעיד כלל *Да разве* оно *вообще насыщает* (даже малым количеством)? והכתיב *Ведь написано*[13]: ויין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' *"Вино веселит человеческое сердце... хлеб поддерживает силы* (насыщает)". Отсюда следует, что נהמא הוא דסעיד только *хлеб насыщает,* но חמרא לא סעיד *вино не насыщает,* а лишь веселит сердце.

אלא *Но* вот как надо прочесть этот стих: חמרא סעיד *в вине есть два* качества – איתא ביה תרתי נהמא מסעד סעיד ומשמח *насыщает и веселит.* В то время как *хлеб – насыщать насыщает,* שמוחי לא משמח но *веселить не веселит.*

אי הכי נבריך עליה שלש ברכות *Если так,* давайте *благословлять над ним* (над вином) "*Три благословения*", т. е. произносить Биркат-Амазон, как после хлеба.

לא קבעי אינשי סעודתייהו עלויה *Люди не устанавливают* (не устраивают) *свои трапезы на нем,* т. е. с вином без хлеба. Трапезы устраиваются, главным образом, с хлебом; только хлеб определяет, называться приему пищи трапезой или нет. А поэтому после вина не произносят "Три благословения", как после хлеба.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא *Сказал рав Нахман бар Йицхак Раве:* אי קבע עלויה סעודתיה מאי а *если устанавливает* человек *на нем свою трапезу* – на вине, но не на хлебе (если он такой прием пищи называет именно трапезой), – *каков* закон в этом случае? Надо ли ему произносить "Три благословения"?

אמר ליה *Сказал ему* Рава: לכשיבא אליהו ויאמר אי הויא קביעותא *когда придет* пророк *Элияу,* он *скажет* нам, *считается ли это установлением* трапезы. השתא מיהא בטלה דעתו אצל כל אדם Но *сейчас отменяется мнение любого* отдельного *человека,* даже если он решил устроить трапезу с вином, но без хлеба. Поэтому нет нужды после такой "трапезы" говорить "Три благословения".

גמא *По существу* обсуждения (начатого выше) говорится: אמר רב יהודה אמר שמואל *сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль,* וכן אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן *и то же* самое *сказал раби Йицхак: сказал раби Йоханан:* שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ *над оливковым маслом произносят благословение "Создающий плод дерева".*

היכי דמי *На что* это *похоже?* О каком случае оливкового масла здесь говорится? אילימא דקא שתי ליה *Если скажем, что пьет его,* то известно, что, когда его пьют в чистом виде, אווקי מזיק ליה оно *наносит ущерб* телу.

דתניא *Как учили* в барайте: השותה שמן של תרומה *пьет масло трумы* (которая

כאן לאחר ברכה. וכן נפ' כל כתבי (שמות ד' קיט.) מתני' כשהיו מניחים השולחן היו אומרים לה' המלך ומלוכה וכשהיו מפלקין השולחן היו אומרים שמים שמים לה' הארץ ניתן לבני אדם:

כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום שנאמר ואספת דגנך ו"ת והא לקמן בזמן שאין ישראל עושין רצונו אל מקום מוקמ' ליה. וי"ל דמיירי ולאי שעושין לרצונו אבל אין עושין רצונו כ"כ דמינס לריקים גמורים [ב] ועוד י"ל דפליג ליה להא דלקמן שמא לפרס מה נין עושים ומין עושין [ג] והכא בעושים ומין עושים כי הדדי (ג) ניהו: **דרך** מרקסמון. פירש"י היינו למוריטא אבל מדרבנן גם מלר קוצעה דלמשמע נפ' יוצא בזיופן (נדה ד' מ:) לימהו מלר מוכח נפ' המניח במעבר וכו' וכן מוכח נפ' המניח (ביצה ד' לב.):

טובא נריה. מכלן משמע שמותר לשמות יין בערב פסח מן המנחה ולמעלה ואם רוצה לשתות לשמות הרבה לטובת מגריר נריר: נג

כאן לאחר ברכה א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנא' [1]גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב"ה שנא' [2]הלא הוא אבך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנא' [3]שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך מאי חבר הוא לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים: ר' חנינא בר פפא רמי כתיב [4]ולקחתי דגני בעתו וגו' וכתיב [5]ואספת דגנך וגו' ל"ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ת"ר [6]ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' [7]לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת רישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' [8]ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן שנא' [9]ועבדת את אויבך וגו' אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן במטותא מינייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחנו קמאי כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולא שתא: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר' אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן ואמר רבה בר בר חנה אר"י משום ר"י בר' אלעאי [10]בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים היו מכניסין פירותיהן דרך [11]טרקסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיפות כדי לפטרן [12]מן המעשר [13]ר"א ר' יאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנא' [14]בערתי הקדש מן הבית ור' יוחנן אמר אפי' חצר קובעת שנא' [15]ואכלו בשעריך ושבעו: חוץ מן היין וכו': מאי שנא יין אילימא משום דאשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן דאשתני לעלויא ולא אשתני לברכה [16]דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בפה"ע אמרי התם משום דלא אפשר היכי נבריך נבריך בורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי ונבריך עליה בורא פרי עץ זית אלא אמר מר זוטרא חמרא זיין משחא לא זיין ומשחא לא זיין והתנן [17]הנודר [18]מן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא אקרי מזון הא בל מילי אקרי מזון נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל דאמרי אין מברכין בורא מיני מזונות אלא בה' המינין בלבד וא"ר הונא באומר בל הזן עלי אלמא משחא זיין אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיד [19]והא רבא יהוה שתי חמרי בל מעלי יומא דפסחא בי היכי דנגרריה ללביה וניכול מצה טפי טובא גריר פורתא סעיד ומי סעיד בלל והבתיב [20]ויין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה תרתי סעיד ומשמח נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח אי הכי נבריך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעורתייהו עלויה א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי א"ל לכשיבא אליהו ויאמר אי הויא קביעותא השתא מידא [21]בטלה דעתו אצל בל אדם: גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן [22]שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא ידקא שתי ליה (משתה) אחוקי מזיק ליה [23]דתניא יהשותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש [24]הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש אלא רקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא טפל ותנן [25]זה הכלל [26]כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה אלא רקא שתי ליה ע"י אניגרון דאמר רבה בר שמואל [27]אניגרון מיא דסלקא [28]אנסיגרון מיא רכולהו

ספרי לא מיקרי מזון (שרוינו ל'). אניגרון. מין מלכל שטתנין בו יין וכמה מקומות שנו במסכת מעילה ואבלי אנסיגרון ואבלי בו יין ומפן (יומא עג:).

כן. אבל מעשר ראשון חייב בגורן. ירושלמי בריש בלאים נושרין מרקסימון]. רי' יוחנן אמר אפילו חצר קטנה שנאספר ואבלי בשעריך ושבעו. זה המעשר הוא מעשר שני ומעשר עני. אבל מעשר ראשון חייב בגורן. [הגהה מן המזון וכו'. עי' פר' ר"ח עירובין ל. צ). והא רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא בי היכי דנגרריה ללביה. כראשכחן בפרק ערבי פסחים בגמרא ספוק למנחה]. [אנסיגרון מיא דכולי שלקי. כלשון ישמעאל אלשליק. כולהו שלקי. פר' של כל העשבים השלוקים].

1. גֹּזֵל אָבִיו וְאִמּוֹ וְאֹמֵר
אֵין פֶּשַׁע חָבֵר הוּא לְאִישׁ
מַשְׁחִית: משלי כח כד
2. הֲלֹא זֶה תַּגְלֶנּוּ וְאֶת עַם
קָנָל וְלֹא לָקַח הֻלְלוּא הוּא
אֲבִיךָ קָנֶךָ הוּא עָשְׂךָ
וַיְכֹנְנֶךָ: דברים לב ו
3. שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ
וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ:
משלי א ח
4. לָכֵן אֲשַׁוֵּב וְלָקַחְתִּי דְגָנִי
בְּעִתּוֹ וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֲדוֹ
וְהַצַּלְתִּי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי
לְכַסּוֹת אֶת עֶרְוָתָהּ:
הושע ב יא
5. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם
בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ
דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ:
דברים יא יד
6. לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה
הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם
וָלָיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר
לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכָּתוּב בּוֹ כִּי
אָז תַּצְלִיחַ אֶת דַּרְכֶּךָ וְאָז
תַּשְׂכִּיל: יהושע א ח
7. וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ
צאנְכֶם וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם
וְכֹרְמֵיכֶם: ישעיהו סא ה
8. וְעָבַרְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר
יְשַׁלְּחֶנּוּ יְיָ בָּרָעָב וּבְצָמָא
וּבְעֵירֹם וְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל
בַּרְזֶל עַל צַוָּארֶךָ עַד
הַשְׁמִידוֹ אֹתָךְ:
דברים כח מח
9. הַסְתֵּר לְמַי אֱלֹהֶיךָ
בְּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם
נָתַתָּ לְלֵוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם
וְלָאַלְמָנָה וַתֹּאכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ
וְתִשְׂבָּעוּ: דברים כו יג
10. כִּי תְכַלֶּה לְעַשֵּׂר אֶת
כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה
הַשְּׁלִשִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר
וְנָתַתָּה לְלֵוִי לְגֵר לַיָּתוֹם
וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ
וְשָׂבֵעוּ: דברים כו יב
11. וְיֵין יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ
לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם
לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד:
תהלים קד טו

[1]הדרה הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר ודורות האחרונים מחברכין. פירוש, דרך שערי גגות וחצרים ודרך הרחים, שכבר מתחייבין במעשרות ולא היו מעריכין עליהן. ובריש ריקרא רבה הושיט לו אגודה של טרקסימא. ראלפא טרקסימא דרך הוא. וטרכסימון דרך צידות. חזר [2]ומעשר הוא מעשר שני שנאמר בו בערתי הקדש מן הבית, גם מעשר עני כפר

הגהות הב"ח

(ב) תוס' ד"ה כאן בזמן וכו' כי היכי דנגרריה בפרק בתרא דסוטה ובפ"ק דמועד קטן ובפרק בתרא דעירובין ובפרק הדם שמה מהדרינן:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כאן בזמן וכו'. עיין ירו' פ"ו דתענית ה"ב. עי' תוספות דמגילה (מגילה כה:):

מוסף רש"י

דרך טרקסמון. דרך הכרמים מתוך כרמם לגתם. ויתכן כי שהוא בגתן ואין יודע ממנו (ישעיה ג.) טרקסין (ירמיה פא.) מרקן בגתן כמשמעו פירוש בלע"ז. מרקן גלי. מרקן שפר. ויפרוש בית. כלומר מקצי מרקן שיהא מרקן שפר (ישעיה נה.). כדי לחייבן במעשר. דקיל לין הטבל ממדמיע כמפסיד פר' מילה פרי הבית הטפיל ליה דרך הגגות שפר. לפסוקי דרך הגגות דרך גגות גלי. מילף מהלכו בשערך נכרים בשוכר (ביצה ל:). אין חוכל מתחייב במעשר. לפרוי מילתו כגבר בשוה. עד שיראה פני הבית. משמע דרך הפסח שהיא פני הבית אלא דרך גגות וקרפיפות (ב"מ פו:). ואבלי בשעריך. ומפ לעי ובר משנה שבשעריך (שם). כל הזן עלי. מפני לפסר ליה כגבל מילי. גלי לאמור לפסר פרי מזון. דילמא לא מיקרי מזון אלא ה' מינין דגבל מין דגן מילי יפסרי לגבל. אלא דקא תאמר לפסר פרי כל זן. משמע כל דבר המתברה. וכל מילי דיין מין מחמשת המינין ומלא. אבל מיפסד לא

ג) ניסן דף פפ. ב) [פסחים ד' ומר' ספק. ג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). ד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). ה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). ו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). ז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). ח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). ט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). י) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). יא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). יב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). יג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). יד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). טו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). טז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). יז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). יח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). יט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). כ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). כא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). כב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). כג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). כד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). כה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). כו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). כז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). כח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). כט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). ל) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). לא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). לב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). לג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). לד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). לה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). לו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). לז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). לח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). לט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). מ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). מא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). מב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). מג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). מד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). מה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). מו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). מז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). מח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). מט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). נ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). נא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). נב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). נג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). נד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). נה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). נו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). נז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). נח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). נט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). ס) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). סא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). סב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). סג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). סד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). סה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). סו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). סז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). סח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). סט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). ע) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). עא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). עב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). עג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). עד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). עה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). עו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). עז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). עח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). עט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). פ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). פא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). פב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). פג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). פד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). פה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). פו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). פז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). פח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). פט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). צ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). צא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). צב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). צג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). צד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). צה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). צו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). צז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). צח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). צט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). ק) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קי) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קיא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קיב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קיג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קיד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קטו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קטז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קיז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קיח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קיט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קכ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קכא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קכב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קכג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קכד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קכה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קכו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קכז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קכח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קכט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קל) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קלא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קלב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קלג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קלד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קלה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קלו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קלז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קלח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קלט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קמ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קמא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קמב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קמג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קמד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קמה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קמו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קמז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קמח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קמט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קנ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קנא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קנב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קנג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קנד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קנה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קנו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קנז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קנח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קנט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קס) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קסא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קסב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קסג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קסד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קסה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קסו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קסז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קסח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קסט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קע) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קעא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קעב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קעג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קעד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קעה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קעו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קעז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קעח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קעט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קפ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קפא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קפב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קפג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קפד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קפה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קפו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קפז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קפח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קפט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצי) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קציא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קציב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קציג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קציד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קציה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קציו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קציז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קציח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קציט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצכ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצכא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצכב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצכג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצכד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצכה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצכו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצכז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצכח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצכט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצל) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצס) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצע) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצק) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצל) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצס) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצסט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצע) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצעט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצפט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצצט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצק) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצקט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצל) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצלט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמג) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמד) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמה) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמו) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמז) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמח) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצמט) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנ) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנא) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנב) [ועמ"ש ב"ב ק"מ ב). קצנג) [ועמ"ש

разрешена только коэнам) по ошибке – משלם את הקרן ואינו משלם את החומש *платит* владельцу масла (коэну) *стоимость* выпитого *и не платит пятую часть* стоимости в виде штрафа за использование запрещенной трумы. הסך שמן של תרומה *Натерся маслом трумы* – משלם את הקרן ומשלם את החומש *платит* и *стоимость, и пятую часть* стоимости. Отсюда видим, что питье оливкового масла не считается принятым способом употребления (потому что вредит телу), и в случае питья он платит владельцу масла только за нанесенный материальный ущерб. Но втирание масла в тело считается принятым способом употребления.

14. См. ниже, стр. 44а

אלא *Но* вот как скажем: здесь говорится о случае, דקא אכיל ליה על ידי פת *когда* он *ест его* (оливковое масло) *с хлебом*.

אי הכי *Если так*, то הויא ליה פת עיקר והוא טפל *хлеб становится для него главным*, первостепенным, *а оно* (масло) – *несущественным*, второстепенным. ותנן *И учили* в мишне[14]: זה הכלל *таково* общее *правило*: כל שהוא עיקר ועמו טפלה *все, что главное, и* наряду *с ним* присутствует *несущественное*, – מברך על העיקר ופוטר את הטפלה человек *произносит благословение над главным и освобождает несущественное*, т. е. нет необходимости произносить над ним благословение.

אלא *Но* вот о каком случае идет речь: דקא שתי ליה על ידי אניגרון *когда пьет его* (оливковое масло) *с* супом, который назывался "*анигрон*" (своего рода борщ). דאמר רבה בר שמואל *Как сказал Раба бар Шмуэль* о двух видах подобного супа: אניגרון מיא דסלקא "*анигрон*" – *отвар свеклы* или шпината и пр.; אנסיגרון מיא "*ансигрон*" – *отвар*

דכולהו שלקי *всех* других видов *овощей*.

אם כן *Если так*, הוה ליה אניגרון עיקר ושמן טפל *"анигрон" становится для него главным, а масло – несущественным.* ותנן *И учили* в мишне: כל זה הכלל *таково* общее *правило*: שהוא עיקר ועמו טפלה *все, что главное, и* наряду *с ним* присутствует *несущественное*, – מברך על העיקר ופוטר את הטפלה человек *произносит благословение над главным и освобождает несущественное*, т. е. нет необходимости произносить над ним благословение.

הכא במאי עסקינן *Чем здесь мы занимаемся*, какой случай рассматриваем? בחושש בגרונו Речь идет о человеке, у которого *болит горло*. И в медицинских целях он наливает много масла в небольшой объем отвара; тогда масло становится главным, а отвар – несущественным, поэтому он благословляет на масло "Создающий плод дерева". דתניא *Как учили* в барайте: החושש בגרונו человек, у которого *болит горло*, לא יערענו בשמן תחלה *не полощет* горло *маслом в субботу изначально* (намереваясь после полоскания его выплюнуть), אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע *но наливает много масла в "анигрон" и глотает* эту смесь. Потому что в субботу нельзя лечиться явным, открытым способом.

פשיטא Но это *очевидно*! Понятно, что на смесь, где много масла и мало второстепенных ингредиентов, надо говорить: "Создающий плод дерева".

מהו דתימא Ты бы мог *сказать*: כיון דלרפואה קא *поскольку* он это делает *с целью лечения*, לא לבריך עליה כלל *не надо* на масло *вообще говорить* никакого *благословения*. קמשמע לן Поэтому *нам сообщается*, что, כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי *раз получает пользу от* него (от масла), кроме лечебной – *надо благословить*.

קמחא דחיטי Спор о *пшеничной муке*: что произносят, если ее едят в сыром виде? רב יהודה אמר *Рав Йеуда сказал*: בורא פרי האדמה над мукой надо произносить "*Создающий плод земли*", как и над зернами пшеницы. ורב נחמן אמר *А рав Нахман сказал*: надо благословлять: שהכל נהיה בדברו "*По слову Которого возникло все*", – ибо мука потеряла вид пшеницы.

אמר ליה רבא לרב נחמן *Сказал Рава раву Нахману*: לא תפלוג עליה דרב יהודה *не спорь с равом Йеудой*, דרבי יוחנן ושמואל קיימי כוותיה *потому что раби Йоханан и Шмуэль считают как он*. דאמר רב יהודה אמר שמואל *Ибо сказал рав Йеуда: сказал Шмуэль*, וכן אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן *и то же* самое *сказал раби Йицхак: сказал раби Йоханан*: שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ *над оливковым маслом произносят благословение "Создающий плод дерева"*. אלמא Отсюда *следует*, что, אף על גב דאשתני *несмотря на то что* плод маслины *изменился*, במלתיה קאי он *в своем виде* все еще *пребывает*, и над ним тоже произносят "Создающий плод дерева". הא נמי И с мукой *то же самое*: אף על גב דאשתני *несмотря на то что изменилось* зерно, במלתיה קאי *оно остается самим собой*, и над ним произносят "Создающий плод земли", как над целым зерном.

מי דמי *Разве подобны* мука и оливковое масло? התם *Там*, в случае масла, לית ליה עלויא אחרינא *нет у него добавочного улучшения*. הכא Однако *здесь*, в случае пшеничной муки, אית ליה עלויא אחרינא בפת *у нее есть добавочное улучшение* – превратиться *в хлеб*.

וכי אית ליה עלויא אחרינא *Но разве* над всем, *у чего есть добавочное улучшение*,– לא מברכינן עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל *вместо* благословения "*Создающий плод дерева*" *произносят благословение* "По слову Которого возникло *все*"?

והא אמר רבי זירא אמר רב מתנא אמר שמואל *Ведь сказал раби Зэра: сказал рав Матна: сказал Шмуэль*: אקרא חייא וקמחא דשערי מברכין עלייהו שהכל נהיה בדברו *над сырой тыквой и ячменной мукой произносят благословение "По слову Которого возникло все"*. מאי לאו *Разве* отсюда *не* следует, что поскольку сказано только о ячменной муке, но не о пшеничной, דחיטי *то* над *пшеничной* мукой произносят בורא פרי האדמה "*Создающий плод дерева*"?

לא *Нет*, не следует. דחיטי נמי *Ибо* над *пшеничной то же самое*: שהכל נהיה בדברו "*По слову Которого возникло все*".

ולשמעינן דחיטי *Но* тогда Шмуэлю следовало *сообщить нам, что над пшеничной* мукой говорят "По слову Которого возникло все", וכל שכן דשערי *и* было бы понятно, *что тем*

דכולהו שלקי א"כ "הוה ליה אניגרון עיקר ושמן טפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה הכא במאי עסקינן ²בחושש בגרונו דתניא ³החושש בגרונו לא יערענו בשמן תחלה בשבת אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע פשיטא ⁴מהו דתימא כיון דלרפואה קא מכוין לא לבריך עליה כלל קמ"ל ⁵כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: קמחא דחיטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר "שהכל נהיה בדברו א"ל רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה רבי יהודה הד' יוחנן ושמואל קיימי כוותיה דאמר ⁶רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע"ג דאשתני במלתיה קאי ה"נ אע"ג דאשתני במלתיה קאי מי דמי התם לית ליה עלויא אחרינא הכא אית ליה עלויא אחרינא בפת וכי אית ליה עלויא אחרינא לא מברכינן עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל והא"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל ⁷אקרא חייא וקמחא דשעורי מברכינן עלייהו שהכל נהיה בדברו מאי לאו דחיטי בורא פרי האדמה לא דחיטי נמי שהכל בדברו ולשמעינן דחיטי וב"ש דשעורי אי אשמעינן דחיטי הוה אמינא ה"מ דחיטי אבל דשעורי לא לבריך עליה כלל קמ"ל ומי גרע ממלח וזמית ⁸דתנן ⁹על המלח ועל "הזמית אומר שהכל נהיה בדברו אצטריך סד"א מלח וזמית עבד איש דשדי לפומיה אבל קמחא דשעורי הואיל ¹⁰ושקיה לקוקיאני לא לבריך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: ¹¹קורא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר ¹²שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר בורא פרי האדמה פירא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל וסופו להקשות אמר ליה שמואל לרב יהודה ¹³שינאה כוותך מסתברא דהא צנון סופו להקשות ¹⁴ומברכינן עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נמי אינשי אדעתא דפוגלא דקלא לא נמי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נמי אינשי אדעתא דהכי לא מברכינן עליה ותרי צלף דנמי אינשי אדעתא דפריחא ותנן ¹⁵על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ אמר רב נחמן בר יצחק צלף נמי אינשי אדעתא דשותא דקלא לא נמי אינשי אדעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שמואל לרב יהודה הלכתא כוותיה דשמואל: אמר רב יהודה ¹⁶צלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין למימרא דאביונות פירי וקפריסין לאו פירי ורמינהו על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ הוא דאמר בר"ע דתנן ¹⁷רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין ר"ע אומר ¹⁸אין מתעשר אלא אביונות בלבר מפני שהוא פרי ונימא הלכה כרבי עקיבא אי אמר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפי' בארץ קמ"ל ¹⁹כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל בארץ לא ונימא הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ דבל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל אי אמר הכי הוה אמינא הנ"מ גבי מעשר אילן דבארץ גופא מדרבנן אבל גבי ערלה דבארץ מדאורייתא אימא בח"ל נמי נגזור קמ"ל רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין א"ל מאי דעתך כר' עקיבא המיקל ולעביד מר כב"ש דמקילי מפי דתנן ²⁰צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם וב"ה אומרים ²¹אין כלאים בכרם אלו ואלו מודים שחייב בערלה הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין אילן הוא הא לא הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מ"מ לב"ש קשיא כ"ש ספוקי מספקא להו ועברי הכא לחומרא והכא לחומרא ²²ספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד הוה ליה ספק ערלה ותנן ²³ספק ערלה ולוקח

לא יערענו. פירש"י להשהותו וה"מ ל"ש לפלוג וליתני בדידה מאי מירא ע"י אניגרון תפילו בעיניה שרי לבלוע להלתר להה מיו לקור בלה לערבר דהייו להשהותו ע"כ פי' הר"י לא יערענו תפי' בבליעה בלא שהייה שכל שהייה שהיה בלה לרפואה קרי ליה ערעור ותפי' כשבולעו והייו טעמא דמתמר מפוס דקא מוכחא מילתא לרפואה קא מכוין ל"ג ים לייבב בירוש"א רש"י לא יערענו להשהותו אבל נותן לתוך אניגרון ותפילו להשהותו אי נמי בולעו (ג) בעיניה בלא שהייה: כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי. ורמ"ן הלכות (ד) לתפס מלס שומה (ה)משקין מס המשקין רעים לשמות לליס ליה הנאה מיניה לא נמי נזוכי ואי לית ליה הנאה מיניך בלא הרפואה נמי נרוכי: והלכתא. שכמוב נספרים לא גרסי' לבמון ה"ג הוא עד קמחא דחיטי. נרלה לבא מיירי בקמחא ממש לתס בן לא שייכא ביה נברכה לבולע פרי המלמה בלא מיירי בקמחא (ו)אקוקיא"טיר או בקמח שעומין מקטולת שולא שמיבשין בתנור: לא נמצי אינשי אדעתא דקורא.

ומכאן גמ' כוחיה דשמואל וה"ל לאוחן לוליי גפנים בלא נמצי מינני מלמעמא דהכי מברכינן עלייהו שהכל נהיה בדברו ואוחן שקדי כשהם רכים אוכלים קליפתם סמיונה ולא נמצי להו מלמעמא דהכי למיכל להו כשהן רכים כי אם לאכול הגרעינין שלהן כשימלמלו מבחן עליהו ומי שהכל:

קליפי

רבינו נסים

אע"ג אמר הכי הוה אמינא הני מילי מעשר (דקן) [אילן] דבארץ מדרבנן. שנינו במסכת ראש השנה בית ג' באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטים וליובלות לנטיעה וליקרות ובבריאת העולם ושם הוא ר"ה ליקרות ולמעשרות ואמרינן ליקרות מאי ניהו מעשרי דקן היינו מעשרות תנא דבי רבנן וקתני דאורייתא וליתני דאורייתא בראשונה ואידי דאביבה ליה אקוקיה ותנא דידן תנא דרבנן וכל שכן דאורייתא ובמסכת יומא בפרק יום הכפורים גרס ג' אילנות נמי ניחוש בהו שמא לעשר הבאי ואינו צריך לעשר הבאי מילי דקן דרבנן ובתוספתי' מסכת מעשרות רבני מערבא אמרי דקות מנין אישי בן עקביא אומר המעשרות ליקן מדרבנן לפי שהבהמה לא יכול אלא מיני הארץ ומפי הקבלה למדו שמעשר מיני הארץ אבל דקן מדרבנן ותא מיני הארץ ומפי הקבלה למדו ר"ל:

רבינו חננאל

קמחא דחיטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדברו. ההלכה ברב נחמן. גל הפלה ועל חוזרת ואמר שהכל נהיה בדברו. פרי ומיני מרק. שכן בלשון יון קורין למרק זומן. קדרא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ובו' שמואל אמר שהכל נהיה בדברו ובן. ומש"ב דקלסיה שמואל לרב יהודה ההלכה כוותיה דשמואל. פוניא דשמעתא הכל מיני ולא נמצי אינשי לא נחי אדעתא למיכלינהו כרב(צ"ל כר) מברכי עלייהו אלא שהכל נהיה זכר. בגון לולבי גפנים תולי גפנים וכיוצא בהם. אבל צנון נמצי אינשי אדעתא לאוכלי כשהוא רך וכיוצא בו. מברכין על הפלין ועל פדים רכים בורא פרי האדמה. אמר רב יהודה אמר רב צלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל הקפרס. שמע מינה דאביונות הן פירא ואסורים בערלה כדרבי יוחנן ועולה את פריו. אבל הקפרס אינו פרי לפיכך מותר. ורמינן עלה והא רמי על מיני נצפה (וכר' על) האביונות ועל הקפריסין כורא פרי העץ. אלמא תרוייהו פירא ניתנו. ושנינן רב דאמר כר' עקיבא דתנן ר' אליעזר אומר צלף מתעשר תמרים ואביונות וקפריסין. ר' עקיבא אומר אינו מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי. ומקשינן, ונימא הילכתא כר' עקיבא. [ושנינן], אי אמר הלכה כר' עקיבא] הוה אמינא אפילו בארץ קפרס ורערלה שרי. קמ"ל בחוצה לארץ אמרי. ונימא הילכתא כר' עקיבא בחוצה לארץ דשמא מינה כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ. אי אמרת הכי הילכתא כר' עקיבא [בחוצה לארץ] הוה אמינא הני מילי הילכתא כר' עקיבא גבי מעשר, הוא ר' עקיבא לא אידי אלא במעשר, כדתנן ר' עקיבא אומר אינו מתעשר אלא אביונות משום שהוא פרי, ומעשר בזמן הזה מדרבנן הוא בארץ. ולפיכך הילכתא כמותו בחוצה לארץ. אבל ערלה מדאורייתא אסורה בארץ. [אימא] לאו הילכתא כרבי המיקל בחוצה לארץ, לפיקך [צריך] רב לאשמועי ולחטר בי קפרס של ערלה בחוצה לארץ שרי.

הגהות הב"ח

(ה) שם ד"ה ומי גרע ממלח אלמיירש"ם. נ"ב פי' מי מלח: (ב) ד"ה מ"ש ובן בורא מזונות וכו' ערלה וכו' ולכולי לבי מ"ש: (ג) תוס' ד"ה לב יערענו וכו' לו נולבו. נ"ב ומפי' ונולבו לתתר לו נולבו: (ד) ד"ה ביון ובו' ועיין לקמן דף ל"ח ע"ב גבי שמיטת קרקע.

גליון הש"ס

גמ' ותאזל ויקשה לקוקיאני. כלשהוא שכח דף קט:

מוסף תוספות

ת. בתוס' ד"ה שהכל בתב. ורבינו שמואל פירש דבגלא הוי כמו אז בגלא והאי נוחן ועירעוב קאי דנוחן ומערב ע"י ערוב אניגרון או בגלא השמן ממש. ב. בתוס' ד"ה שהכל כתב. ולא מירוי בקמח הנטחן כמו קמח סולת שלנו שאותו קמח אינו ראוי לבך עליו ב"ם הארמה ולא דמי לטוסס את החטה שהיא ראוי לאכול בזה הענין. אלא מירוי בקמח שאינו נוטחן כל כך דש בו עדיין שום חטה וראוי לאכול כזה הענין, ומפני אחרת מי לנו רבינו שהוא קמח נוחן לנזרי כעין שלנו. אבל משל קליות הוא שמיבשים אותו בתנור והקמח קלי דש שנוהגים לעשות כן מקמח של שבולת שועל במקומנו.

לעזי רש"י

שלמדוד"ש. מי-מלח.

מוסף רש"י

צלף. מין אילן שמוסן ג' מיני פירות, שמיטת וקפריסין ולובלבן, וכי איתנהו לשלי ליפיה לשלי (שבת ל. ב"ב כה.) שלן גדול הוא ונפל עצים הרבה וכי מיני אילן יש בפירושין (שבת קנ:). ובסוריא. ולא פרט נאה שכמו הוא ופנפה שם פרץ יפתול וקצבר ביטם יפה לא שמיש בימים הלבן שפיקא מוצר (קדושין נה:). ובחוצה לארץ. דמשיך שפי הלא מיקלא ומש). יחידי. יפתול ולוקח מן הספרים שלקטו מפרקם שם ו בו שמיטת ילחים ואקטת דשלמא יודע שהוא נכנס שם ולוקטו (שבת).

более так говорят *над ячменной* мукой, которая хуже пшеничной.

אי אשמעינן דחיטי *Если бы* он *сообщил нам о пшеничной*, **הוה אמינא** можно *было бы подумать*, **הני מילי דחיטי** что *это касается* только *пшеничной* муки (только над ней говорят благословение "По слову Которого возникло все"), **אבל דשערי לא לבריך עליה כלל** *но над ячменной* мукой *вообще не произносят благословения*. **קמשמע לן** Поэтому *нам сообщается*, что также и над мукой из ячменя говорят "По слову Которого возникло все".

Но как можно было подумать, что над ней не произносят благословения? **ומי גרע ממלח וזמית** *Разве* она *хуже* (проще, менее важна), *чем соль или рассол*, над которыми говорят благословение? **דתנן** *Как учили* в барайте: **על המלח ועל הזמית אומר שהכל נהיה בדברו** *над солью и рассолом произносит "По слову Которого возникло все"*.

אצטריך *Необходимо* было сказать, что над ячменной мукой произносят "По слову Которого возникло все", и не учить это из правила о соли и рассоле. **סלקא דעתך אמינא** Потому что иначе *ты бы мог сказать*: **מלח וזמית עביד אינש דשדי לסומיה** *соль и рассол человек* иногда *может взять в рот* и съесть, поэтому они требуют благословения, **אבל קמחא דשערי הואיל וקשה לקוקיאני** *т. к.* она *приводит* к появлению *глистов* – **לא לבריך עליה כלל** *не благословляют над ней*. **קמשמע לן** Поэтому *сообщается нам*, что, **כיון דאית ליה הנאה מיניה** *поскольку есть в ней* такая же *польза*, как от еды (несмотря на ущерб для тела), **בעי ברוכי** она *требует благословения*.

קורא Спор о "*кора*", молодом пальмовом побеге, который употребляли в пищу. **רב יהודה אמר** *Рав Йеуда сказал*: **בורא פרי האדמה** благословляет "*Создающий плод земли*". **ושמואל אמר** *А Шмуэль сказал*: **שהכל נהיה בדברו** "*По слову Которого возникло все*".

Объяснение спора. **רב יהודה אמר בורא פרי האדמה** *Рав Йеуда сказал*: благословляет "*Создающий плод земли*", потому что **פירא הוא** *это – плод*, ибо годится в пищу и произрастает на земле. **ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו** *А Шмуэль сказал*: "*По слову Которого возникло все*", **הואיל וסופו להקשות** *потому что* этот побег *в конце концов затвердеет* и перестанет быть съедобным, а значит, он не плод.

אמר ליה שמואל לרב יהודה *Сказал Шмуэль раву Йеуде* (не отказываясь от своего мнения): **שיננא** "*Отточенный* ум"! (Так он называл своего ученика.) **כוותך מסתברא** *Твое мнение* хорошо *объяснимо*. **דהא צנון סופו להקשות ומברכינן עליה בורא פרי האדמה** *Ведь редис*, несмотря на то что *в конце концов* он *затвердевает* (если его не извлечь из земли), все же, пока он съедобен, *произносят над ним благословение "Создающий плод земли"*.

Гемара возражает Шмуэлю: **ולא היא** *но не* так с "кора". **צנון נטעי אינשי אדעתא דמוגלא** *Люди сажают редис с намерением* есть его, *когда* он *молод*. **דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא** Но *пальму люди не сажают с намерением* есть "*кора*".

וכל היכא דלא נטעי אינשי אдעתא דהכי *И* разве *все то, ради чего не сажают люди* растения, но оно вырастает само, **לא מברכינן עליה** *не произносят над этим благословение "Создающий плод земли"*, а только "*По слову Которого возникло все*"?

והרי צלף *Вот*, например, растение *каперс* (у него многие части идут в пищу), **דנטעי אינשי אדעתא דפרחא** *которое люди сажают с намерением* есть его ягоды, называемые "*пирха*". **ותנן** *Как учили* в барайте: **על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר** *над* различными *частями каперса – над* его *листьями и плодами листьев* (плодовые зародыши на листьях) *произносит*: **בורא פרי האדמה** "*Создающий плод земли*", потому что они не основная еда в каперсе. **ועל האביונות ועל הקפריסין אומר** *А над* его *ягодами* (растущими не на листьях) *и над* съедобной мясистой *кожурой* этих ягод *произносит*: **בורא פרי העץ** "*Создающий плод дерева*". Как видим, хотя каперс сажают не для листьев, все же над ними произносят: "Создающий плод земли".

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак*: **צלף נטעי אינשי אדעתא דשותא** *люди сажают каперс с намереньем* есть в том числе и его *листья*. **דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא** Но *пальму люди не сажают с намерением* есть "*кора*", потому что без "кора" дерево слабеет.

דכולהו שלקי. כל מיני ירק שלקין: סמוסק כנגרונו. וגריך לתת בו שמן הרבה דהוה ליה שמן עיקר ומיגרון טפל: לא יערענו בשמן. בשכבת דמשמי ליה כתוך גרונו ואינו בולעו ובין לגי בלע ליה מוכחת מילתא לרפואה הוא ומכמים גזרו על כל רפואות הנכנסות משום שמיקת קמיים שהיא מלכלכה: מחלב. כלומר לכתחלה לא יתן השמן בפיו בשם ערעור כי סם בלוע בגיעה ואם כא להשהותו יסחבנו: דמים ליה הנאה מינים. לכך הרפואה יש לו הנאת אכילה: וכלכתא וכו' עד אמר להו לא נרסינן ומה"ג אמר להו כלומר אם כא להשהותו יסחבנו: קמחא דחטי. לוכל קמח מינים כמות שהיא: כורא פרי בפדמה. כשאר כוסס מעין דגיגית נקמן בפרקין (ד' ל:). שמכך כורא פרי האדמה: דשמעי. וגרע הואיל ולא לשמעי לעניין מעליית: כמלמים קלי. והוה ליה כוסס מעין: כבא לא ליה עליית מחרינא. הלכך יצא מלבל פרי ולכלל דרך אכילתו לא בא. אבל הסמן מיד בא כשנוטל לכל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נעשיתו הלכך פרי הוא: מאי לאו. מלמחר שערי מכלל דשל"ל נחטי בפה"ל למחניה: ומי גרע ממלא וומים. והיכי תיסק אדעתין לגי מכעי ברכה: ומים. שלמחר"ל (ג): קוקיאני. תולעים שבמעיים: דמים ליה בנפשי. נאכילה: קורא. כך אל דקל. כשענפיו גדלים בכל שנה ושנה כדרך כל האילנות הנוטף בשנה זו כך ובשנה שניה מתקשה ומשמה כך: גמון סוטו לפקוטים. שאם תיטו מלבו בעתו הוא מתקשה בכך: מדשמא דפונגא. נאכלו בשהוא רך ושמו פונגלא: נלף. מין ענן: מדשמא דפרסא. שם פרסי: מיני נפשי. הוא נלף. לפי שגדלים בו כמה מיני מאכלים קלי ליה מיני: סמרות. בתוך העלים גדלים כמין תמרות ובולטין בעלה כמו בעלין של ערבה: מיבשות. הוא הפרי: קפריסין. הוא קליפה גדולה שמביאות הפרי כעין קליפה הגדילה בכיב לנחים קיסי: נלף נטעי מינטי מדשמא דשופא. לאכול את העלים ואת הסמרות שעין ממעטין את המין בכך: דקלא לא נטעי מינטי מדשמא. לאכול את הקורא שהאוכלו ממעט בעפי המין: עדלה בחוצה לארץ. מדברי סופרים היא: דכל שמיקל בארץ. בעדלה הלכה כמותו בחוצה הלך אחר המיקל: לגבי מעבר. דהא דר"ע לגבי מעבר לימתר למעבר פירות המין בארץ גופה דכתנן שהעובר לא מיבה לעבר אלא דגן פירות וירקי: כלאים בכרם. קסבר מין ירק הוא: מ"מ לב"ם הוא ליה בפק עדלה וכו'. (ג) אלי מ"מ מקרא לפיכך דרבינן הוא ולמימר שלף בפרי עלמו מומר בחוצה לארץ דהא בארץ אפק ומתן בפק עדלה כו': וכפוריה. פרס נוסה שכתב דוד והוסיפה על גפול ארץ ישראל: וכחוצה לארץ. הלוקח מן החנות על העדלה ויודע הוא שים בפרקסו זקנות ונמיעות: יורד ולוקח. היתה לף על פי שבפק הוא אם יכיל מן הנמיעות: ולנלך

ולוקח

עדלה בחוצה לארץ ודרך את האביונות ואוכל הקפרס.שפע מינה ראביונות הן פירא ואסורין בעדלה כדרבינ ועדלתם עדלתו את פרי. ואכל הקפרס אינו פרי לפיכך מחבר. ודמתין עדלה הא דאמי על מיני מנמה [וכר על] האביונות ועל הקפריסין בארא פרי הנץ. אלמא תרוייהו פירא ניהו. ופשינן רב דאמר כר' עקיבא דתנן ר' אליעזר אומר צלף מתפשה תמרים אביונות וקפריסין, ר' עקיבא אומר אינו מתפשה אלא אביונות בלבר מפני שהוא פרי. ופקשינן, ורמינן הילכתא כר' עקיבא. [ופשינן], אי אמר הלכה כר' עקיבא] היה אמינא אפילו בארץ קפרס ועדלה פרי, קפ"ל כתוצה לארץ ופשע מינה כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ. אי אמרת הבי הילכתא כר' עקיבא [בחוצה לארץ] היה אמינא הבי מילי הילכתא כר' עקיבא נבי מעשר, ההוא ר' עקיבא לא אירחי אלא במעשר, כדתנן ר' עקיבא אומר אינו מתעשר אלא אביונות משום שהוא פרי, המעשר בזמן הזה מדרבנן הוא בארץ, ולפיכך הילכתא כמותו בחוצה לארץ. אבל עדלה מראחריתא אסורה בארץ. [אימא] לאו הילכתא כדרבי המיקל בחוצה לארץ, לפיכך [צריך] רב לפרש ולהכי בי קפרס של עדלה בחוצה לארץ פרי.

לא ערענו. פירש"י להשהותו וה"מ ל"ל לפלוג ולימני כדילה מלי לימיל ע"י למיגרון לפילו בעיניה ברי לבלעו ולהלכך להכי ליו לפלוג אלא ודאי לערבר דהייו להשהותו ע"כ פי' הר"י לא יערענו לפני בגיעה בלא בתוך גרונו ולהיו בולעו וכיון דלא ליה מוכחת מילתא לרפואה הוא ומכמים גזרו על כל רפואות הנכנסות משום שמיקת קמיים שהיא מלכלכה: מחלב. כלומר לכתחלה לא יתן השמן בפיו בשם ערעור כי סם בלוע בגיעה ואם כא להשהותו יסחבנו: דמים ליה הנאה מינים. לכך הרפואה יש לו הנאת אכילה: וכלכתא וכו' עד אמר להו לא נרסינן ומה"ג אמר להו כלומר אם כא להשהותו יסחבנו: קמחא דחטי. לוכל קמח מינים כמות שהיא: כורא פרי בפדמה. כשאר כוסס מעין דגיגית נקמן בפרקין (ד' ל:). שמכך כורא פרי האדמה: דשמעי. וגרע הואיל ולא לשמעי לעניין מעליית: כמלמים קלי. והוה ליה כוסס מעין: כבא לא ליה עליית מחרינא. הלכך יצא מלבל פרי ולכלל דרך אכילתו לא בא. אבל הסמן מיד בא כשנוטל לכל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נעשיתו הלכך פרי הוא: מאי לאו. מלמחר שערי מכלל דשל"ל נחטי בפה"ל למחניה: ומי גרע ממלא וומים. והיכי תיסק אדעתין לגי מכעי ברכה: ומים. שלמחר"ל (ג): קוקיאני. תולעים שבמעיים: דמים ליה בנפשי. נאכילה: קורא. כך אל דקל. כשענפיו גדלים בכל שנה ושנה כדרך כל האילנות הנוטף בשנה זו כך ובשנה שניה מתקשה ומשמה כך: גמון סוטו לפקוטים. שאם תיטו מלבו בעתו הוא מתקשה בכך: מדשמא דפונגא. נאכלו בשהוא רך ושמו פונגלא: נלף. מין ענן: מדשמא דפרסא. שם פרסי: מיני נפשי. הוא נלף. לפי שגדלים בו כמה מיני מאכלים קלי ליה מיני: סמרות. בתוך העלים גדלים כמין תמרות ובולטין בעלה כמו בעלין של ערבה: מיבשות. הוא הפרי: קפריסין. הוא קליפה גדולה שמביאות הפרי כעין קליפה הגדילה בכיב לנחים קיסי: נלף נטעי מינטי מדשמא דשופא. לאכול את העלים ואת הסמרות שעין ממעטין את המין בכך: דקלא לא נטעי מינטי מדשמא. לאכול את הקורא שהאוכלו ממעט בעפי המין: עדלה בחוצה לארץ. מדברי סופרים היא: דכל שמיקל בארץ. בעדלה הלכה כמותו בחוצה הלך אחר המיקל: לגבי מעבר. דהא דר"ע לגבי מעבר לימתר למעבר פירות המין בארץ גופה דכתנן שהעובר לא מיבה לעבר אלא דגן פירות וירקי: כלאים בכרם. קסבר מין ירק הוא: מ"מ לב"ם הוא ליה בפק עדלה וכו'. (ג) אלי מ"מ מקרא לפיכך דרבינ הוא ולמימר שלף בפרי עלמו מומר בחוצה לארץ דהא בארץ אפק ומתן בפק עדלה כו': וכפוריה. פרס נוסה שכתב דוד והוסיפה על גפול ארץ ישראל: וכחוצה לארץ. הלוקח מן החנות על העדלה ויודע הוא שים בפרקסו זקנות ונמיעות: יורד ולוקח. היתה לף על פי שבפק הוא אם יכיל מן הנמיעות: ולנלך

ולוקח

עדלה בחוצה לארץ ודרך את האביונות ואוכל הקפרס.שפע מינה ראביונות הן פירא ואסורין בעדלה כדרבינ ועדלתם עדלתו את פרי. ואכל הקפרס אינו פרי לפיכך מחבר. ודמתין עדלה הא דאמי על מיני מנמה [וכר על] האביונות ועל הקפריסין בארא פרי הנץ. אלמא תרוייהו פירא ניהו. ופשינן רב דאמר כר' עקיבא דתנן ר' אליעזר אומר צלף מתפשה תמרים אביונות וקפריסין, ר' עקיבא אומר אינו מתעשר אלא אביונות בלבר מפני שהוא פרי. ופקשינן, ורמינן הילכתא כר' עקיבא. [ופשינן], אי אמר הלכה כר' עקיבא] היה אמינא אפילו בארץ קפרס ועדלה פרי, קפ"ל כתוצה לארץ ופשע מינה כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ. אי אמרת הבי הילכתא כר' עקיבא [בחוצה לארץ] היה אמינא הבי מילי הילכתא כר' עקיבא נבי מעשר, ההוא ר' עקיבא לא אירחי אלא במעשר, כדתנן ר' עקיבא אומר אינו מתעשר אלא אביונות משום שהוא פרי, המעשר בזמן הזה מדרבנן הוא בארץ, ולפיכך הילכתא כמותו בחוצה לארץ. אבל עדלה מראחריתא אסורה בארץ. [אימא] לאו הילכתא כדרבי המיקל בחוצה לארץ, לפיכך [צריך] רב לפרש ולהכי בי קפרס של עדלה בחוצה לארץ פרי.

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה ומים אלמריים. נ"ב פי' מי מלח: (ג) ד"ה מ"ש [ע"ב ומי עדלה ומי כבוכי אלו בולעו. (ד) ד"ה ומ"ש ומי גרע ממלא ומי [ג"ב ומי כבוכי אלו בולעו. (ה) ד"ה ומ"ש ומי גרע ממלא ומי כמכור אלו בולעו. (ו) ד"ה מיון ומי ומלפן הדברים. נ"ב מיין נקמן דף ל"ח ע"ב גבי שמיטת רבה:

גליון הש"ס

גמ' ותאכל ויקשה לקוקיאני. כלשהיא שכת דף קט:

מוסף תוספות

ת. בתוס' ד"ה כתב. ורבינו שמואל פירש דבולא הוי כמו אז בולא והאי נותן ומערער ע"י ערוב דנותן ומערער ע"י ערוב אניגרון אז בולא השמן ממש. ב. בתוס' ד"ה כתב. ולא מיירי בקמח הנטחן במו קמח סולת שלנו שאותו קמח אינו ראוי לכרך עליו ב"ם הארמה ולא רמי לכוסס את החטה שהוא ראוי לאכול בזה הענין. אלא מיירי בקמח שאינו נוטח כל כך ושם בו עדיין שום חטה וראוי לאכול בזה הענין, ושפם אחרת סר לנו וכיבו שהוא קמח נוטח לגמרי כעין שלנו. אבל משל קלירת הוא שמכשים אותו בתנור והקמח קלי ויש שנותנים לעשות כן מקמח של שבולת שועל במקומנו.

לעזי רש"י

שלמרי"ה. מי-מלח.

מוסף רש"י

גלף. מין ענן שמחמן ג' מיני פירות. שביונות וקפריסין ולוגבין, וכי פיתים לאכל ליתיה לאכל (שבת ל ב"ב כה:) שלן גדול הוא ונפל בעפים בדבה וכי מיני לאכל יש בפרקסיה (שבת קנ:). ובבחריא. שלא פרס נוסה שכתב דוד ושפה שם ארץ ישראל ומקבר כיבס ישב לו שהיה ביבס הלבן בפיקוח מיתר (קדושין כח:). ובבחוצה לארץ. מחמין בהן ולא מלפף אלו (שבת). ויהיר. ישראל שלוקח מן הפרקס שלוקט מפרקס ג"ם ו שביעית לדתם ונקנס שם ולוקח ישראל שהוא נכנס שם ולוקט לכשהילה (שבת).

רבינו נסים

אר אמר הכי הוה אמינא הני מילי בעשור (דיקן) [אילן] דבארץ גופיה פרובנן. שנינו בכמסכת ראש השנה כט: א' באחד בשבטים ראש השנה לשנים ולשמטים וליובלי. לנטיעה לירקות ובבריאות (שם דף ל:) לירקות ולמעשרות ואמרינן לירקות מאי ניהו מעשר ירק הייגו מעשרות הגא דרבנן ונקחני דאורייתא ליתני דאורייתא בר"ה אקדמה ותנא דידן תנא דרבנן וכל שכן דאורייתא ובמסכת יומא בפרק יום הכפורים (דף פג.) איתא נמי בהדיא בר"ש בן אלעזר ואיבו צורך לעשר הבי מילי ירק דרבנן והתניא: מסכת מעשרות רבי מאיר אומר יקות מגן איסי בן עקביא אומר המעשרות לירק מדבריהן לפי שהבתוב לא זכר אלא זית וגפן והרי הגן ופרי הגן כרכתיב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי הגן אבל ירק מדבנן הוא כדשמרי:

רבינו חגאל

קמחא דחיטי דב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדברו. ההלכה ברב נחמן. על הסלה ועל הזמיה אומר שהכל נהיה בדברו. פרי זמית מרק. שכן בלשון יון קורין לטרק זומין. קרא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה וכו' שמואל אמר שהכל נהיה בדברו וכו'. ואע"ג דקלשה שמואל לרב יהודה הלכתא כוותיה דשמואל. סוגיא דשמעתא דכל מילי ולא נפלי אינשי ולא ורחי אדעתא למיכליהו ברשו(צ)ייהו, לא מברכי עלייהו אלא שהכל נהיה בדברו, כגון גלולי נפנים ועלי נפנים וכיוצא בהם. אבל צנון דנפלי אינשי אדעתא לאוכלי כשהוא רך וכיוצא בו, מברכין על הפלין ועל עצים ובכים בורא פרי האדמה. אמר רב יהודה אמר רב צלף של

ואף על גב דקלסיה שמואל לרב יהודה *И несмотря на то что похвалил Шмуэль рава Йеуду,* **הלכתא כותיה דשמואל** *закон* установлен *по мнению Шмуэля.*

אמר רב יהודה אמר רב *Сказал рав Йеуда: сказал Рав:* **צלף של ערלה בחוצה לארץ** *каперс* в состоянии *"орла"* (т. е. в первые три года после посадки) *вне Страны* – **זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין** человек *выкидывает* его *ягоды* (потому что они "орла" и их нельзя есть первые три года) *и ест* их *кожуру.*

למימרא דאביונות פירי וקפריסין לאו פירי Можно ли отсюда *сказать, что ягоды* каперса – *плоды, а* их *кожура – не плоды?* **ורמינהו** *И,* если так скажешь, *нашли* на это *противоречие* из нашей барайты: **על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה** *над частями каперса – над листьями и плодами листьев произносит "Создающий плод земли".* **ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ** *А над* его *ягодами и над кожурой* этих ягод *произносит "Создающий плод дерева".* Как видим, кожура ягод каперса – тоже плоды!

הוא דאמר כרבי עקיבא *Он* (Рав) постановил, *как сказал раби Акива,* который оспорил мнение, высказанное в барайте. **דתנן** *Как учили* в мишне: **רבי אליעזר אומר** *раби Элиэзер говорит:* **צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין** в случае *каперса отделяется десятина от плодов* его *листьев,* его *ягод и* их *кожуры.* **רבי עקיבא אומר** *Раби Акива говорит:* **אין מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי** *отделяется десятина только от* его *ягод, потому что они – плоды.* Отсюда видим, что раби Акива не считал кожуру ягод каперса плодами относительно десятины, а значит – и относительно запрета "орла".

ונימא Ну *и сказал бы* Рав: **הלכה כרבי עקיבא** *закон – как раби Акива.* Зачем он привел отдельное высказывание о том, что в случае "орла" ягоды каперса есть нельзя, а их кожуру – можно?

אי אמר הלכה כרבי עקיבא *Если бы* он *сказал:* "*закон – как раби Акива*", – **הוה אמינא** можно *было* бы *сказать,* что **אפילו בארץ** *даже в Стране* Израиля можно есть кожуру ягод каперса (когда они "орла"), а не только за пределами Страны. **קמשמע לן** Поэтому *сообщает нам* Рав, что только за пределами Страны можно есть кожуру ягод каперса (когда они "орла"), но не в Стране. **כל המיקל בארץ** Ибо для *любого* мудреца, который *"облегчает"* запрет "орла" *в Стране,* – **הלכה כמותו בחוצה לארץ** *закон* идет *по его мнению за пределами Страны* (где запрет "орла" – не из Торы, а по установлению мудрецов). **אבל בארץ לא** *Но в Стране не* идут по его мнению. Т. е. в Стране Израиля не только ягоды, но и кожура каперса запрещена в годы "орла".

ונימא Ну *и сказал бы* Рав: **הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ** *"закон – как раби Акива – за пределами Страны".* И тогда бы мы поняли, **דכל המיקל בארץ** что *любой* мудрец, который *"облегчает"* запрет "орла" *в Стране,* – **הלכה כמותו בחוצה לארץ** *закон* идет *по его мнению за пределами Страны.*

אי אמר הכי הוה אמינא *Если* бы он *так сказал,* можно *было* бы *сказать,* **הני מילי גבי מעשר אילן** что *эти слова* произнесены раби Акивой только *по отношению к отделению десятины* от плодов фруктового *дерева,* **דבארץ גופא מדרבנן** *которое в Стране установлено мудрецами* (ибо, по Торе, обязанность отделения относится только к злаковым, вину и маслинам). **אבל גבי ערלה דבארץ מדאורייתא** *Но по отношению к* запрету *"орла", которое в Стране* установлено *Торой,* **אימא בחוצה לארץ נמי נגזור** можно было бы *сказать,* что *за пределами Страны тоже установлен запрет.* Т. е. кожуру ягод каперса (когда они "орла") нельзя есть за границей, иначе ее станут есть в Стране. Чтобы так не подумали, **קמשמע לן** *сообщает нам* Рав, что нет такого установления и можно есть кожуру ягод каперса, в согласии с мнением раби Акивы.

רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין *Равина нашел* (увидел однажды) *Мара бар рав Аши, который отбрасывал* в сторону *ягоды* каперса *и ел* их съедобную *кожуру.* **אמר ליה** *Сказал ему:* **מאי דעתך כרבי עקיבא דמיקל** *каково твое мнение* по поводу запрета "орла" за пределами Страны, если ты так поступаешь? Не из-за того ли, что ты согласен *с мнением раби Акивы, который "облегчал"* этот закон в Стране, а потому его мнение принято за границей Страны Израиля? Если так, **ולעביד מר כבית שמאי דמקילי טפי** то стоит *господину поступать в согласии*

דכולהו שלקי א"כ [א]הוה ליה אניגרון עיקר ושמן טפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה הכא במאי עסקינן [ב]בחושש בגרונו דתניא [ג]החושש בגרונו לא יערענו בשמן תחלה בשבת אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע פשיטא [ד]מהו דתימא כיון דלרפואה קא מכוין לא לברך עליה כלל קמ"ל [ה]יכין דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: קמחא דחיטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר [ו]שהכל נהיה בדברו א"ל רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דר' יוחנן ושמואל קיימי כוותיה דאמר [ז]רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע"ג דאשתני במלתיה קאי ה"נ אע"ג דאשתני במלתיה קאי מי דמי התם לית ליה עלויא אחרינא הכא אית ליה עלויא אחרינא בפת ובי אית ליה עלויא אחרינא לא מברכינן עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל והא"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל [ח]אקרא חייא וקמחא דשעורי מברכינן עלייהו שהכל נהיה בדברו מאי לאו דחיטי בורא פרי האדמה לא דחיטי נמי שהכל נהיה בדברו ולשמעין דחיטי וכ"ש דשעורי אי אשמעין דחיטי הוה אמינא ה"מ דחיטי אבל דשעורי לא לברך עליה כלל קמ"ל ומי גרע ממלח וחמית [ט]דתנן [י]על המלח ועל [יא]הזמית אומר שהכל נהיה בדברו אצטריך סד"א מלח וחמית עביד אינש דשדי לפומיה אבל קמחא דשעורי הואיל [יב]וקשה לקוקיאני לא לברך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: [יג]קורא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר [יד]שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר בורא פרי האדמה פירא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל וסופו להקשות אמר ליה שמואל לרב יהודה [טו]שיננא כוותך מסתברא דהא צנון סופו להקשות [טז]ומברכינן עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נטעי אינשי אדעתא דפוגלא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי לא מברכינן עליה והדר צלף דנטעי אינשי אדעתא דפרחא ותנן [יז]על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ אמר רב נחמן בר יצחק צלף נטעי אינשי אדעתא דשותא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שמואל לרב יהודה הלכתא כוותיה דשמואל: אמר רב יהודה אמר רב [יח]צלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין למימרא דאביונות פירי וקפריסין לאו פירי ורמינהו על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ הוא דאמר כר"ע דתנן [יט]רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין ר"ע אומר [כ]אין מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי ונימא הלכה כרבי עקיבא אי אמר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפי' בארץ קמ"ל [כא]כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל בארץ לא ונימא הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל אי אמר הכי הוה אמינא הנ"מ גבי מעשר אילן דכארץ גופא מדרבנן אבל גבי ערלה דכארץ מדאורייתא אימא בח"ל נמי נגזור קמ"ל רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאביל קפריסין א"ל מאי דעתך כר' עקיבא דמיקל ולעביד מר כב"ש דתנן [כב]צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם וב"ה אומרים [כג]אין כלאים בכרם אלו ואלו מודים שחייב בערלה הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא הא לא קשיא ב"ש ספוקי מספקא להו ועברי הכא לחומרא והכא לחומרא מ"מ לב"ש הוה ליה ספק ערלה ותנן [כד]ספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד ולוקח

לא יערענו. פירש"י להשהותו ופ"ה ל"ג לפלוג ולימא כדילפו שלקי. כל מיני ירק שלוק: פחות מכזית כגרוגרו. ועריך לחת בו שמן הרבה דהוה ליה שמן עיקר ומיגרון טפל: לא יערענו בשמן. כשבת דמסכי ליה כתוך גרוגרו ולימו נוטלו וכיון דלא נהנה ליה מוכחת מילתא דלרפואה הוא ומכמיס גזרו על כל רפואות הנכרות משום שמקת קמיס שהיא מלכלכה: פחות. כלומר לכתחלה לא יתן השמן נפיז לפס שלא יערענו כי פס לפס נגיעה וחס ושלום לא להשהותו ישהנו: דמים ליה כנהמ מיניה. לכך הרפואה יש לו בהנאת אכילה: ובלבפס וכו' עד פעמ לפו לא נגסינן ומה"ג הוא: קמחא דחטי. תוכל קמח חטים כמות שהיא: כורפ פרי האדמה. כשאר כוסס חטין דתניא לקמן בפרקין (ד' נ:) שהנוהג כורפ פרי האדמה: דמפסני. וגרע הואיל ולא מחמי לעלויי מפליחת: כמלפים קלי. והוה ליה כמוסס חטין: בכפ לים ליה פלויי אחרינא. הלכך יש מכלי פרי ולכלל דרך אכילתו לא בא. אבל השמן מיד בא נהנטו לכלל דרך אכילתו ופיקר אכילתו הפרי לכך נעשותו הלכך פרי הוא: מפי לחו. מדאמר שערי מכלל דס"ל כחטי בפה"ל לחמיצ: ומי גרע ממלח וחמים. ואיכי מיכס מדעתין דלח מבעי נרכה: זמים. שלמיד"ל (ט): קוקיאני. תולעים שבמעיים: דמים ליה כנפש. כאכילה: קורפ. רך על דקל. כשנפיץ גלגיס בכל שנה ושנה כדרך כל המינות הנוסף בשנה זו רך ובשנה שניה מתקשה ונפשה עץ: לנון סופו להקשות. שאם לית מולנו בפתו ואי אפשר לו מתקשה כעץ: [כ]דמפש דפוגלא. הוא מיני קטנות רך ומתו פוגלא: לקף. מין עץ: מדמפש דפרחא. שם פרי: מיני נטיפ. הוא לקף. לפי שגדליס בו כמה מיני מכילה קרי ליה מיני: ממרות. כמוך הגליס גדליס כמין תמרות וכולטין בעלה כמו נעלין של ערבה: אביונות. הוא קליפה שבחוכו של פרי: קפריסין. הוא קליפה גדולה שבחיצונות הפרי כעין קליפה הגדילה סביב לגחיס דקיס: לגף נטעי אינשי מדעתא דפופא. לאכול את הגלעין ואת הממרות שאין מתעכלין את המילן נמי: דקלא לא נטעי אינשי מדעתא. לאכול את הקורא שמתוכו ממעט ענפי המילן: פרלה בחוצה לארץ. מדברי סופרים היא: דכל המיקל בארץ. בערלה הלכה כמותו בחוצה לארץ. לכיון דלאינה לארץ. מן התורה על הערלה ויודע הוא שיש בפרטו זקנות וטיטות: יורד ולוקח. היינו לף על פי שספק הוא אם יגיע מן הטיטות: ולנלך

[א] תוספתא פ"ו ותרומות פ"ו [ומוספתא פ"ב] [ובמקומות הנ"ל איתא אלא שלקי] [ב] [לקמן דף לה:]. ג) [ג"ל ומוספ'] [לקמן מ:]. ד) [ג"ל ומוספ'] [ג"ב ו:]. ה) [ג"ל ומוספ'] ו) [פי' בערוך ערך חטה ומהגר"א בפ"ח מה' ת"ד אין מלם ולכאו' הכי גרסי' בתוספתא ס"פ אלו פירות]. ז) פירוש ר' מנח: [תוספתא פ"ב מה"ת]. ח) [ג"ב ו:]. ג"ב ו:]. ט) [תוספתא פ"ב מה"ת]. י) [פי' בערוך ערך חטה ומהגר"א בפ"ח מה' ת"ד אין מלם ולכאו' הכי גרסי' בתוספתא ס"פ אלו פירות]. יא) [ג"ב ו:]. יב) [ג"ב ו:]. יג) [תוספתא פ"ב מה"ת]. יד) [ג"ב ו:]. טו) [ג"ב ו:]. טז) [לקמן מ:]. יז) [לקמן מ:]. יח) [ג"ב ו:]. יט) [תוספתא פ"ב מה"ת]. כ) [ג"ב ו:]. כא) [לקמן דף לה:]. כב) [תוספתא פ"ב מה"ת]. כג) [ג"ב ו:]. כד) [לקמן דף לה:].

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה ומיתי שלמי"ם. ג"כ מי מלם: (ב) ד"ה ד"ם ג"ב וכ' עלה ומי ומלי הלי מ"ם: (ג) שם ד"ה ג"ב ומי לו נלעו. נ"ב ומלי ומלע מלמר לו נלעו: (ד) ד"ה ויין ומי ומלי הלכתם. נ"ב ליקן דף ל"ח ע"ב נר שמעתא רבה:

גליון הש"ס

גמ' תאצל ושקוה לקוקיאני. מלמ"ם שכא דף קכ:

מוסף תוספות

ג. בתוס' ד"ה שהכל בתב. ורבינו שמואל פירש דבגלא הוי בסו ואו בלא והאי נותן ומערבו קאי אניגרון ומפרש ע"י ערוב אניגרון או בלא השמן ממש. ב. בתוס' ד"ה שהכל כתב. דלא מיירי בקמח הנטחן בפו קמח טולה שלנו שאותו קמח אינו ראוי לברך עליו ב"ם האדמה ולא בפו' לטפס את התמה שהוא ראוי לאכול בזה הענין. אלא מיירי בקמח שאינו נטחן כל כך ויש בו עדיין שום חטה וראוי לאכול בזה הענין, ושמא אחרת מי לנו רבינו שהוא קמח נטחן לגמרי בעין שלנו. אבל משל קליה הוא שמיבשים אותו בתנור והקמח קלי ויש שנותנים לעשות כן מקמח של שבולת שועל במקומנו.

לעזי רש"י

שלמ"ד-ם. מי-מלח.

מוסף רש"י

צלף. מין אילן כמותן ג' מיני פירות. [פירוש וקפריסין] מלילות. וכי תימא נטפי ניחא לשלמי [שבת ד. ב"ב כח.]. אילן גדול הוא ומגל עושים ממנו כרכוב ת"ש מיני מוכל יש נפרישתא [שבת קנ:]. ובמדרש. סיל פרס נחש שכמו דוד ומפיה שם לרץ יפולל קנקני ביעים יפיו לו שניה מיעם אלבן מפיקא מוסר [פרוש"י לוקה]. ובחוצה לארץ. דתניא שני אילן מעשר. ומשיק שני אילן מן הפרס שיש בו מיעוט לחיב וקטנ שיעשר ואילן יודע שכמה נכנס שם ולוקה לכשהלה [שם].

רבינו ניסים

אר אמר הכי הוה אמינא הני מילי מעשר [דרך] [אילן] דכארץ נפיה מרחבן. שנינו במסכת ראש השנה בפ' ג' בשחר בתשרי ראש השנה לשנים ולשמטים וליובלי' לנטיעה וליקרות ובכריתה שם דף ט"ו ליקרות ולמעשרות ואכרון ליקרות מאי ניהו מעשר ירק היינו מעשרות תנא ורבנן ורקיני ראשית ולירחי האדרתא כרישא וירחי האכרבה ליה אקדמה ותנא דידן תנא דרבנן וכל שכן ראשית שבמסכת ביכורים דף פ"ג איתא נמי נחתין פרישין האוכל ואינו צריך לעשר הני מילי ירק דרבנן דהתחיל: מסכת מעשרות רבי מנחם אומר ירקות מניין אישי בן עקביא אומר המעשרות לירק מדרבנן לפי שהכתוב לא זכר אלא זית וגפן ופרי הגן כתוב כולם מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי הגן אבל ירק מדרבנן הוא כדפרישי':

רבינו חננאל

קמחא דחיטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדברו. הלכה כרב נחמן. על הסלה של הזמית אומר שהכל נהיה בדברו. פרי ומית מרק. שכן בלשון יון קורין למרק ויומין. קרא רב יהודה אומר בורא פרי האדמה הני מילי שאכל שבעה מיני פירות דכתיב ביה. ושנ"ג הקלשה שפיאל להב יתידה הלכתא כוותיה דשמואל. סיגיא דשמעתא דכל מידי ולא נמני אינשי אדעתא לאוכלי כהוא (צ"ל כהא) דלמיכליה כרב (צ"ל רב) אלא מכרבי עקיבא אלא שהכל נהיה בדבר. בגין לולבי נמנים תולי נמנים וכיוצא בהם. אבל צנון דנמני אינשי אדעתא לאוכלי כשהוא רך וכיוצא בו, מכרבין על הגליון ועל צנים רבים כדאמ' פרי האדמה. אמר רב יהודה אמר רב צלף של ערלה בחוצה לארץ חזרק את האביונות ואוכל הקפרס. שפע מינה האביונות הן פירא ואסורין בערלה כדכתיב ונטעתם נטע עץ מאכל והערלתם ערלתו את פריו, אבל הקפרס אינו פרי לפיכך הוא הדין על מיני נפצה [וכן על האביונות] ועל הקפריסין כדאמ' פרי העץ. אלמא תרוייהו פירא נינהו. ושנינן רב דאמר כר' עקיבא דתנן ר' אליעזר אומר צלף מתעשר תמרים ואביונות וקפריסין, ר' עקיבא אומר אינו מתעשר אלא אביונות בלבד ממני שהוא פרי. ומקשינן, ונימא הילכתא כר' עקיבא. ומשנינן, אי אמר הלכה כר' עקיבא) הוה אמינא אפילו בארץ קמ"ל הילכתא כר' עקיבא בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ שרי. קמ"ל בחוצה לארץ אסור. ונימא הילכתא כר' עקיבא בחוצה לארץ ושמע מינה כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ, אי אמרת הבי הילכתא כר' עקיבא [בחוצה לארץ] הוה אמינא הבי מילי הילכתא כר' עקיבא נבי מעשר, ההוא ר' עקיבא לא אירי אלא במעשר, כדתנן ר' עקיבא אומר אינו מתעשר אלא אביונות משום שהוא פרי, ומעשר בזמן הזה מדרבנן הוא בארץ, ולפיכך הילכתא כמותו בחוצה לארץ. [אימא] לגו הילכתא כדברי המיקל בחוצה לארץ. לפיכך [צריך] רב לפרש ולהגר כי קפרס של ערלה בחוצה לארץ שרי.

с мнением школы Шамая, которая "облегчает" еще *больше*.

דתנן *Как учили* в барайте: **צלף** *каперс* – **בית שמאי אומרים** мудрецы *школы Шамая говорят*: **כלאים בכרם** он "*килаим*", когда посажен *в винограднике*. (В этом случае нарушается запрет Торы засеивать виноградник "смесью", а именно, овощами или зерновыми. Но нет запрета сажать в нем другие виды деревьев.) **ובית הלל אומרים** а мудрецы *школы Илеля говорят*: **אין כלאים בכרם** он *не* "*килаим*", когда посажен *в винограднике*. **אלו ואלו מודים שחייב בערלה** Однако *и та, и другая* школы *согласны, что* в случае каперса человек *наказывается*, если нарушил запрет "*орла*".

הא גופא קשיא *Сама* барайта содержит *противоречие*. **אמרת צלף** *Ты сказал* о *каперсе*, что **בית שמאי אומרים** мудрецы *школы Шамая говорят* о нем: **כלאים בכרם** "*килаим*" *в винограднике*. **אלמא מין ירק הוא** *Следовательно, он вид овощей*. **והדר תני** *Но потом учил*: **אלו ואלו מודים שחייב בערלה** *те и другие согласны, что* человек *наказывается*, если нарушил запрет "*орла*". **אלמא מין אילן הוא** *Следовательно, он вид* фруктового *дерева*.

בית שמאי הא לא קשיא *Нет* тут *противоречия*. **בית שמאי ספוקי מספקא להו** Просто *школа Шамая сомневается*, дерево ли каперс. **ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא** *И* поэтому "*устрожает*" *здесь* (в законе "килаим"), допуская, что он овощ, *и* "*устрожает*" *здесь* (в законе "орла"), допуская, что он дерево.

1. Орла 3:9

לבית שמאי הוה ליה מכל מקום ספק ערלה *Так или иначе, для школы Шамая* в случае каперса *есть сомнение* в запрете "*орла*". **ותנן** *И учили* мудрецы в мишне[1]: **ספק ערלה** если есть *сомнение* в запрете "*орла*", то **בארץ ישראל אסור** *в Стране Израиля запрещено* есть такие плоды, **ובחוצה לארץ בסוריא מותר** *в Сирии можно, а за границей Страны*, в странах, более далеких, чем Сирия, *спускается* человек в сад, где растут деревья "орла",

דכולהו שלקי א"כ אהוה ליה אניגרון עיקר ושמן טפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה הכא במאי עסקינן בחושש בגרונו דתניא החושש בגרונו לא יערענו בשמן תחלה בשבת אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע פשיטא מהו דתימא כיון דלרפואה קא מכוין לא לבריך עליה כלל קמ"ל יכיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: קמחא דחיטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדברו א"ל רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דר' יוחנן ושמואל קיימי כוותיה דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע"ג דאשתני במלתיה קאי ה"נ אע"ג דאשתני במלתיה קאי מי דמי התם ליח ליה עליוא אחרינא הכא אית ליה עליוא אחרינא בפת וכי אית ליה עליוא אחרינא לא מברכינן עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל והא"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל יאקרא חייא וקמחא דשעורי מברכינן עלייהו שהכל נהיה בדברו מאי לאו דחיטי בורא פרי האדמה לא דחיטי נמי שהכל נהיה בדברו ולשמעינן דחיטי וכ"ש דשעורי אי אשמעינן דחיטי הוה אמינא ה"מ דחיטי אבל דשעורי לא לבריך עליה כלל קמ"ל ומי גרע ממלח וזמית דתנן על 'המלח ועל הזמית אומר שהכל נהיה בדברו אצטריך סד"א מלח וזמית עביד איניש דשדי לפומיה אבל קמחא דשעורי הואיל ולא לבריך עליה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: קורא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר בורא פרי האדמה פירא הוא ושמואל אמר שהבל הוא ומופו להקשות אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא כוותך מסתברא דהא צנון סופו להקשות ומברכינן עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נטעי אינשי אדעתא דפולא רקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא וכל היכא דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי לא מברכינן עליה והרי צלף דנטעי אינשי אדעתא דרחא ותנן 'על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ אמר רב נחמן בר יצחק צלף נטעי אינשי אדעתא דשותא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שמואל לרב יהודה הלכתא כוותיה דשמואל: אמר רב יהודה אמר רב יצלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין למימרא דאביונות פירי וקפריסין לאו פירי ורמינהו על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ אמר כר"ע ורתנן רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין ר"ע אומר יאין מתעשר אלא אביונות בלבר מפני שהוא פרי ונימא הלכה כרבי עקיבא אי אמר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפי' בארץ קמ"ל יכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל בארץ לא ונימא הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ רבל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל אי אמר הבי הוה אמינא הנ"מ גבי מעשר אילן דבארץ גופא מדרבנן אבל גבי ערלה דבארץ מדאורייתא אימא בח"ל נמי נגזור קמ"ל רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאביל קפריסין א"ל מאי דעתך כר' עקיבא רמיקל ולעביר מר כב"ש דמקילי מפי רתנן יצלף ב"ש אומרים כלאים בכרם וב"ה אומרים יאין כלאים בכרם אלו ואלו מודים שחייב בערלה הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא הא לא קשיא ב"ש ספוקי מספקא להו ועברי הכא לחומרא והכא לחומרא מ"מ לב"ש הוה ליה ספק ערלה ותנן יספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד ולוקח

לא יערענו. פירש"י להשהותו ות"ת מ"ר לפלוג ולימני בדידה אמר מרימר ע"י מיגרון חפילו בעיניה שרי לנגעו לגמרי משום מיט משום מלא לערבר דסיט להשהותו ע"כ פי' ר"י לא יערענו חפי' בעלמה אסור משום שהייה אבל שהייה מלא לרפואה שרי ליה ערעור וחפי' כשנולעו וסיט טעמא דמעשר משום דקא מוכחת מילתא דלרפואה קא מכוין ג"כ יש ליישב מירוש"י א לא יערענו בשמן תחלה. ולריך לומר דמיירי שנולע מעט מעט ולא בבת אחת ומשום הכי לא חשיב שהייה ומיהו קשה לפי' זה מאי שנא מהא דתנן בפ"ק דשבת (דף יח.) הרואה את חבירו שנולע בסם ואין יכול לדבר מפקחין עליו אפי' בשבת ואמאי לא חיישינן שמא יערענו ולריך לומר דהתם שאני דאיכא סכנה ולא חיישינן לשהייה ולרפואה קא מכוין ג"כ ר"ת ז"ל:

ב מי' ס"ב מהלכות נרכות הלכה ו סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ה:

ג מי' ס"ג מהלכות נרכות הלכה ב סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ה:

ד מי' ס"ד מהלכות נרכות הלכה ב סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ה:

ה ו ז ח מי' ס"ה שם

ט מי' ס"ג מהלכות נרכות הלכה ג ד (ו) ה סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ו:

י מי' ס"ה מהלכות נרכות הלכה ו סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ז:

יא ב מי' ס"ו מהל' מעשר שני הלכה ג סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ח:

יב ג מי' ס"ז מהלכות נרכות הלכה ב סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ט:

יג ד מי' ס"ח מהלכות נרכות הלכה ג סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף י:

יד ה מי' ס"ט מהלכות נרכות הלכה ה סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף יא:

טו ו מי' ס"י מהלכות נרכות הלכה ז סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף יב:

טז ז מי' ס"יא מהלכות נרכות הלכה ח סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף יג:

יז ח מי' ס"יב מהלכות נרכות הלכה ט סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף יד:

יח ו ז ח מי' ס"ג שם

יט ג ד (ו) ה סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ו:

כ ו מי' ס"ח מהלכות נרכות הלכה ו סמג עשין קלו טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ז:

כא ב מי' ס"י מהל' מ"ש הלכה ג סמג עשין קלו טוש"ע יורה דעה סימן ולד סעיף ג:

כב ל מי' ס"ב מהל' מרוחות הלכה ד:

כג מ מי' ס"ה מהל' טומאת הל' ט סמ"ג עשין ריד טוש"ע יורה דעה סימן ולד סעיף טו:

כד נ מי' ס"י מהלכות מלכות פ"ה הל' [ט] סמג עשין קמד טוש"ע יורה דעה סימן ולד סעיף ט:

רבינו נסים

אי אמר הכי הוה אמינא הני מילי מעשר (דרך) [אילן] דבארץ נופיה מדרבנן. שנינו במסכת ראש השנה כט: א' באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמטים ולייבולי לנטיעה ולירקות ובכריתה ואם דין הוא לירקות ולמעשרות ואמרינן לירקות מאי ניהו מעשר ירק היינו מעשרות תנא דרבנן ורקתני דארעא ולית ליה דאורייתא כרישא אידי דחביבה ליה אקדמה ותנא דידן תנא דרבנן ובל שכן דאורייתא וכמסכת יומא בפרק יום הכפורים (דף פג:) איתמר נמי נחזיר כרישין ואוכל ואינו צריך לעשר הני מילי ירק ודבלן ובתחילי' מסכת מעשרות רבני מנרשא אמרי יוקרת מנין אישי בן עקביא אומר המעשרות לירק מדרבנן לפי שהכתוב לא זכר אלא זית וגפן ורמון הגרן ומדרש הגרן מגיד הארץ מפרי הגרן אבל ירק מדרבנן הוא כדפרישית:

רבינו חננאל

קמחא דחיטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדברו. הלכה כרב נחמן. על המלח ועל הזמית אומר שהכל נהיה בדברו. פרי ומית מרק. שכן בלשון יון קורין למרק זומין. קרא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ובו' שהכל נהיה בדברו ובו'. ושנ"ג הקישה שהאל לזה יתירה הלכתא כוותיה דשמואל. סוגיא דשמעתא וכל מיני ליא נטעי אינשי אדעתא לסיכלותה כר"ע(צ"ל ר"ת) לא מכרבי פליטה אלא שהכל נהיה וכו'. כגון גולבי נפנים ועלי נפנים וכיוצא בהם. אבל צנון דנטעי אינשי אדעתא לאוכלו כשהוא רך וכיוצא בו, מברכין על העלין ועל עצים וכיוצא בהם בורא פרי האדמה. אמר רב יהודה אמר רב צלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל הקפרס. שפע מינה דאביונות הן פירא ואסורין בערלה ותרלהם ערלה אבל הקפרס אינו פרי. אבל הקפרס אינו פרי לפיכך מותר. דתניא ערלה הא רתני על מיני נצפה (וכו' על האביונות ועל הקפריסין בורא פרי העץ, אלמא תרויהו פירא נינהו. ושנינן רב דאמר כר' עקיבא דתנן ר' אליעזר אומר צלף מתעשר תמרים ואביונות וקפריסין, ר' עקיבא אומר אינו מתעשר אלא אביונות בלבר מפני שהוא פרי. ומקשינן, ונימא הלכתא כר' עקיבא. [ושנינן, אי אמר הלכה כר' עקיבא] הוה אמינא אפילו בארץ קמ"ל הוה אמינא בארץ שרי בארץ אסור. וניחוש הלכתא כר' עקיבא בחוצה לארץ דשמא מינה כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ, אי אמרת הבי הלכתא כר' עקיבא [בחוצה לארץ] הוה אמינא הני מילי הלכתא כר' עקיבא נבי מעשר, דהוא ר' עקיבא לא אידי אלא במעשר, כותבן ר' עקיבא אומר אינו מתעשר אלא אביונות משום שהוא פרי, דמעשר נמכן הוה מדרבנן הוא בארץ, ולפיכך הילכתא כמותו בחוצה לארץ. [אימא] לאו הלכתא כרבי המיקל בחוצה לארץ, לפיכך [צריך] רב לפרש ולומר כי קאמר של ערלה בחוצה לארץ שרי.

גליון הש"ס

גמ' תאכל ושקה לקוקיאני. מלשון שנת דף קכ:

מוסף תוספות

אע"ג בחוש"י ר"ש בתב. ורבינו שמואל פירש דכולא הני כמו או כולא והאי נותן ומערער קאי אניגרון ומערער ע"י ערב אניגרון או כולא השמן ממש. ב בתוס' ר"ש בתב. דלא מיירי בקמח הנטחן במו קמח טולת שלנו שאותו קמח אינו ראוי לברך עליו ב"ש הארמה ולא רמי לכרסם את התמה שהוא ראוי לאכול כזה הענין. אלא מיירי בקמח שאינו נטחן כל כך ויש בו עדיין טעם תמה וראוי לאכול כזה הענין, ופעם אחרת מר לנו רבינו שהוא קמח נטחן לגמרי בעין שלנו. אבל משל קליות היא שמיבשים אותו בתנור והקמח קלי ויש שנותנים בו מקמח של שטלת שיהל במקימנו.

לעזי רש"י

שלפרי"ש. מי-פלה.

מוסף רש"י

צלף. מין אילן כמותן ג' מיני פירות, פמיות וקפריסין ואביונים, אבל פמיות אינן ראויין לאכול אלא בבישול (שבת ד' ג"ב ב:) לאכול מה ואכל עשים הרבה (שבת קכ:). ובמוריא. הוא מרם שנה שכבש דת ופנפה עם מרק ימהל וקפגר ביצים שיהי לו שביה ביצים אלבן פסיקא מוסר (קדושין לח:). ובחוצה לארץ. דתיקן מפי (לא) משלם (שם). יורה. שהלל ושקה מן הפפרים שיש בו הלקט מפרים שיש בו מרשעת לדם חקנת שיהלל יהיו שהלל נכנם שם ולקט (שבועות שם).

קליפי אגוזים והרעיונין חייבין בערלה. דפירי הוו מכלן ואין זה קשר גלח ולקי: ופיקוח נפש. דלמי נמי ר' עקיבא דלמאר לענין מעשר ללאו פירא ניתו לענין ערלה מפירי קפריסין דהוה ליה זומר: כשלוח ליפיש. קופו שנוטל הימט כשמנים להמנכל:

אלא לכתחלה. ואפילו בדיעבד אין מברכין עליו אלא בורא פרי האדמ

ולוקח *и берет* плоды у владельца сада (еврея, который подозревается в несоблюдении запрета "орла", или у нееврея), несмотря на то, что среди них могут оказаться плоды "орла". **ובלבד שלא יראנו לוקט** *С* одним *условием – чтобы* покупатель *не видел*, что владелец *собирает* их с посадки "орла".

Отвечает Мар бар рав Аши Равине: **רבי עקיבא במקום רבי אליעזר עבדינן כותיה** когда *раби Акива выступает против раби Элиэзера*, то *поступают по его мнению* в случае заграницы (в соответствии с правилом, что вне Страны Израиля закон идет по мнению мудреца, который облегчает в запрете) и разрешают есть кожуру ягод каперса (если они "орла"). **ובית שמאי במקום בית הלל אינה משנה** *Но*, когда *школа Шамая выступает против школы Илеля*, мнение первой школы *не учится* (не становится законом), а полностью отменяется, и, значит, ягоды каперса "орла" запрещены даже за границей. Поэтому, говорит Мар бар рав Аши, ягоды я выкидываю, а их кожуру ем.

ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי *Ну* так *выведи* правило, *что* кожура ягод каперса *запрещена, из того, что* она *считается "охраной" для плода* (и поэтому имеет тот же статус, что и плод). **ורחמנא אמר** *Ведь Всевышний сказал* по поводу "орла"[1]: **וערלתם ערלתו את פריו** "Когда придете в Страну и посадите любое плодовое дерево, *их "орла"* (этих деревьев) *будет "орла" для его плода*". **את הטפל לפריו** Толкуем слово "*для*" как пришедшее добавить "*несущественное*" *в плоде* к запрету "орла". **ומאי ניהו** *И что это?* **שומר לפרי** *"Охрана" для плода*, т. е. кожура. – Тогда почему Мар бар рав Аши считает, что кожуру ягод каперса (когда они "орла") можно есть?

היכא אמרינן דנעשה אמר רבא שומר לפרי *Сказал Рава: где*, в каком случае *мы говорим, что* нечто *является "охраной" для плода*? **היכא דאיתיה בין בתלוש בין במחובר** *Там*, где оно *остается* как на *оторванном* плоде, так и на плоде, *прикрепленном* к дереву, на котором он вырос. **הכא במחובר איתיה** *Здесь же, в* случае каперса, когда плод *прикреплен – есть* кожура у ягод, **בתלוש ליתיה** но *когда он оторван – нет* кожуры, она отпала. А значит, кожура ягод каперса не может считаться "охраной" плода с точки зрения запрета "орла".

איתיביה אבי *Абае нашел* на это *противоречие* из мишны[2]: **פיטמא של רמון מצטרפת** *головка* плода *граната присоединяется* к гранату с точки зрения ритуальной нечистоты пищи (т. е. учитывается, когда речь идет о минимальном объеме пищи, принимающем нечистоту), **והנץ שלו אין מצטרף** *а венчик этой* головки *не присоединяется*. – **מדקאמר הנץ שלו אין מצטרף** *Из того, что сказал* учитель этой барайты о том, что *венчик не присоединяется*, **אלמא דלאו אוכל הוא** *следует, что он не "еда"*. **ותנן גבי ערלה** *Но учили* в мишне *о* запрете *"орла"*[3]: **קליפי רמון והנץ שלו** *кожура граната и его венчик*, **קליפי אגוזים והגרעינין** *кожура орехов и семечки* фруктов – **חייבין בערלה** к ним *относится закон "орла"*. Вывод: раз венчик – не еда, то запрет "орла" его касается только потому, что он – "охрана" для плода. Даже несмотря на то, что венчик отпадает от граната, когда тот сорван.

היכא אלא אמר רבא *Но* вот как *сказал Рава*: **אמרינן דנעשה להו שומר לפירי** *где*, в каком случае *мы говорим, что* нечто *является "охраной" для плода*? **היכא דאיתיה בשעת גמר פירא** *Там, где* оно *остается* на плоде *в момент его полной спелости*. **האי קפרס ליתיה בשעת גמר פירא** *Но* в случае *каперса нет* на плоде кожуры *в момент его полной спелости*.

והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה איני *Разве? Но ведь сказал рав Нахман: сказал Раба бар Авуа*: **הני מתחלי דערלה אסירי** *"матхаль"*, кожура вокруг плода инжира (как кожура каперса) *запрещена*, если дерево *"орла"*, **הואיל ונעשו שומר לפירי** *потому что является "охраной" плода*. – **ושומר לפירי אימת הוי** *И когда она* является *"охраной" плода?* **בכופרא** Когда *плод* еще *маленький*. И отпадает задолго до окончания срока созревания плода. **וקא קרי ליה שומר לפירי** Тем не менее рав Нахман *назвал эту* кожуру *"охраной" плода*.

רב נחמן סבר לה כרבי יוסי *Рав Нахман полагал как раби Йосе*. **דתנן** *Как учили* в мишне[4]: **רבי סמדר אסור מפני יוסי אומר** *раби Йосе говорит*: **שהוא פרי** *"смадар"*, поздние, неспелые ягоды винограда *запрещены* (если дерево – "орла"), *потому что они – плоды*. (И к ним относятся все законы, которые относятся к полностью созревшим плодам. "Охрана" "смадара" тоже запрещена, поскольку была на неспелом плоде, который все же считался полноценным, хотя такая "охрана" позже отпадет.)

1. Ваикра 19:23
2. Окцин 2:3
3. Орла 1:8
4. Там же 1:7

קליפי אגוזים והצרעינין חייבין בערלה. לפירוי ניהו מכלן ואין זה קפח גלח ולח: **ופיפוק ליה.** דלח נמי ר' עקיבא למאי דמפקקין ושל תפוחים וכל מיני גרעינים של פירות טורח פרי הען: לענין מעשר ללאו פירא ניהו לענין ערלה מפירי קפריסין דהוה ליה זומר: **כמלוא ליפיס.** קופו שנופל לימנו כשמגיע להמשכל: **אין** קוצצין אילנות בשביעית. וח"מ גלח שביעית נמי מיפוק ליה **פיסמא של רמון.** הפרח שבראשו כעין שיש למפוחים ולפפרגלין: **מגמרפס.** לכניסה לעומתה חוכלין: **וסכן גלו.** כן נרחין בקפרס בתוספות: **מין מגמרפ.** תע"ב דקי"ל בסעור והכוטב (חולין ד' קיז:) שומרים מלטרפין לעומתה קלה דהייגו טומחת חוכלין המ מילי קליפת האגוז והרמון חבל הכן שומר על גבי שומר הוא וחין מצטרף והכי חמרינן בסעור והכוטב (פס ד' קיט:): **מייבים בערלה.** דרחמנח רבינהו מחת פריו הטפל לפריו והא כן ליתיה שומר בחלוש שבחמיבים טפל מעל הקליפה: **קפרס ליפיס בגמר פירא.** בשמגיע פחות נבשולו הוח טפל ממנו: **מפחלי.** כחמרים בקפרס בגלף: **כבופרא.** כשהחמרים קטנים קודם נשולם: **פבר לפ כר' יוסי.** דמופרח הוי פרי וחפ"ם גלח בגמר לפיכך חומר גלו חסוב שומר: **פמדר פמור.** עגנים כיון שנפל הפרח וכל גרגיר גרלה לעלמו קרוי ממדר וקחמר ר' יוסי כיון שבח לכלל ממדר קרוי פרי וחסור מעשר עלה: **ופליגי רבנן עליה.** והלכה כרבנים הלכך לביעור בעוד שהקפריסין בהן לחו פירי ניהו ולח מיקרו קפריסין חומר לפרי: **כמחר פילגוס.** חוך חן הענגים: **חין קולפין בשביעית.** דרחמנח חמר לחכלה: **ולח להפקד: מציולגו.** לח הפרי: **מציברדו.** מבילחו בהן כמין ברכורות של חרוכין: **מציגרגו.** שהענגים נמים כגרוש וקלמן מפרש לה: **מציגילו.** מציגדל הן בניכר: **פוף כופר פוף גרוף.** כל מקום שהזכירו כופר הוף גרוף: **פול פלגן פ"ד.** הל בענגים קיימין: **פחן שמפס ליפ לפפר.** גבי ענגים כופר הוף דהוי פרי חבל ממדר לח: רבנן. הוף דלפליגי עליה דר' יוסי כחמכמ עלה וקחמרי בשמר מילגוס דמציולגו הוי פרי ברלחי: **ביעיפא.** חניוחות: **כם פלפלי.** כל דבר שחדם חוכל שלח כדלכו מקרי כמיפה: **פסוד.** מכרת: **פמלפא.** ניטולחר"ו בלע"ז: **פריף.** חין נה לח מזון **פגוד פגריס.** בשול וכריס ולח מזון גמור נכריס: **פנדופי.** טוליי"ש: **פינן קדרה.** חין מחכל קפוי בקדרה ונלקן מפרס לה קמחל ותוכפח ומשחח ויקרו ליה פנרוסדי"ש: **דייפא.** של חטים כחוטות בחכמחת: **דייפא כפין חכין קדרה.** לקמן פ) מפרס לה חפי למחברי נחמיח ויהכו נהו לוכפח ועביד להו בקדירה: **פמדיפ.** פלח: קמ"ל

ולוקח ובלבד שלא ידאגו לוקט רבי עקיבא במקום ר"א עבריגן כותיה [ו]וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי ורחמנא אמר [ז]ערלתם ערלתו את פריו [ח]את הטפל לפריו ומאי ניהו שומר לפרי אמר רבא היכא אמרינן דנעשה שומר לפרי היכא דאיתיה בין בתלוש בין במחובר הכא במחובר איתיה בתלוש ליתיה איתיביה אביי [ט]פיטמא של רמון מצטרפת והנץ שלו אין מצטרף מדקאמר הנץ שלו אין מצטרף אלמא דלאו אוכל הוא ותנ' גבי ערלה [י]קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים [יא]והגרעינין חייבין בערלה אלא אמר רבא היכא אמרינן דנעשה להו שומר לפירי היכא דאיתיה בשעת גמר פירא האי קפרס ליתיה בשעת גמר פירא איני והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [יב]הני מתחלי דערלה אסירי הואיל ונעשו שומר לפירי ושומר לפירי אימת הוי בבופרא וקא קרי ליה שומר לפירי רב נחמן סבר לה כרבי יוסי דתנן [יג]רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי ופליגי [יד]רבנן עליה מתקוף לה רב שימי מנהרדעא ובשאר אילני מי פליגי רבנן עליה והתנן [טו]מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית ב"ש אומרים כל האילנות משיוציאו וב"ה אומרים [יז]החרובין משישרשרו והגפנים משיגרעו והזיתים משיניצו ושאר כל האילנות משיוציאו ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן פול הלבן ס"ד אלא אימא ישיעורו כפול הלבן מאן שמעת ליה דאמר בוסר אין סמדר לא רבנן וקתני שאר כל האילנות משיוציאו אלא אמר רבא היכא אמרינן דהוי שומר לפרי היכא דכי שקלת ליה לשומר מיית פירא הכא בי שקלת ליה לא מיית פירא הוה עוברא ושקלוה לנץ דרמונא ויבש רמונא ושקלוה לפרחא דביטיתא ואיקיים ביטיתא [יח]והלכתא כמר בר רב אשי דזריק את האביונות ואכיל את הקפריסין ומדלגבי ערלה לאו פירא נינהו [יט]לגבי ברכות נמי לאו פירא נינהו ולא מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בורא פרי האדמה) פלפלי רב ששת אמר שהכל רבא אמר [כ]לא כלום ואודא רבא לטעמיה דאמר [כא]רבא כם פלפלי ביומי דכפורי פטור בם זנגבילא ביומא דכפורי פטור מיתיבי [כב]היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר וערלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ מאכל הוא אלא מה ת"ל עץ מאכל להביא עץ שטעם עצו ופריו שוה ואיזהו זה הפלפלין ללמוד שהפלפלין חייבין בערלה וללמוד שאין ארץ ישראל חסרה כלום שנאמר [כג]ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה לא קשיא [כד]הא ברטיבתא הא ביבשתא [כה]אמרי ליה רבנן למריהם לכם זנגבילא ביומא דכפורי פטור והא אמר [כו]רבא [כז]האי המלתא דאתיא מבי הנדואי שריא ומברכין עליה בפה"א לא קשיא הא ביבשתא הא ברטיבתא כהנא אמר [כח]במ"ם בדייסא גרידא כ"ע לא פליגי דבמ"מ כי פליגי בדייסא כעין חבית קדרה רב יהודה אמר שהכל סבר רובשא עיקר רב כהנא אמר בורא מיני מזונות סבר סמידא עיקר א"ר יוסף כותיה דרב כהנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו [כט]כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות: גופא רב ושמואל דאמרי תרוייהו [ל]כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות ואיתמר נמי רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שהוא מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות וצריכא דאי אשמעינן כל שהוא הוה אמינא משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא

קמ"ל

מוסף רש"י

תוכא בעסורי הבא

רבינו חננאל

[חני מתחלי דערלה אסירי הואיל ונעשו שומר לפרי. פירוש פליגי בשאיה שהן שומרין לכמניות שהן נתורי. וכשיתבאים הכמניות נעשין חמרים. נשלי הני מתחלי ולא מתקטו עד שיצא נשר חמרים]. ורב נחמן סבר לה כר' יוסי הכי. ואמר רב אסי וכו'. ראה פר' ר"ח פסחים נב ב ג א]. פלפלי רב ששת אמר שהכל הכא אמר ולא כלום. ומיתיבינהו רבי אלזר רב ששת ורבא בשלפלי ירושלם. ואבל כרטיבתא דברי הכל בורא פרי הארמה. והא תניא בהדיה: נתן בפומיה ולא פלפלין. ואמרא הכא למעמיה דאמר רבא פלפלי ירושלם. וגבולא רבומרי שמיר. וגבולא [ת"ח]פלמא דאתיא מבי חנדוני. ורבא בדין פלפלי ירושלם ולא כלום וכיום ובפורים פסור. וגבולא רטיבתא בורא פרי הארמה יבים הכפורים הי"ב. ועל רבש קנים שקרא צוקר מברכין בורא פרי העץ. לפי שמרחיצו מבשול הקנים והמתוקים. וכל היכי דמספקא ליה ליכרך שהכל נהיה ברכתו. והעץ ועל כלם אם אמר שהכל נהיה ברכתו יצא. [ברייסא גרידא כלי עלמא לא פליגי דמברכין בורא מיני מזונות. פר' ריימא הריפות גרידא כלא גירוב רבש ובלשון שמעתא הריסא]. רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו חמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות. וכל שבן כל שהוא מחמשת המינין בלא תערובות שמברך בורא מיני מזונות בראיך דבר ושמואל. ואע"ג דאיתמר רב ושמואל, לא איתמר אלא בחורי, דמברא להו רחמי בניה לא מברך עליה בורא מיני מזונות, [ואותבינן עלה מברייתא דמברך אחריה בורא מיני מזונות ובתריה מברך אחריה בורא מיני מזונות ובתריה ובתריה. אבל בתערובת חמשת המינים לא נהגו ובתריה ולבתרא בורא מיני מזונות. ואחריה ברכה מעין שלש.

גליון הש"ס

גמ' כל שיש בו בר. ע' נתנן מ"ש ע"ב תוס' ד"ה אלא אחר בר. תום' ד"ה ר"ת משמיאוא את האר בר. עי' פסחים נ"ב ע"ב נדה נ"ט ד"ה מעיקרו ט"ו. תום' ד"ה כל בר. תום' לקמן ל"ט ע"ב. בא"ד אע"ג לברך בה. ומסה קשה הוא מה תקנו ח"ל בגרף שם לף ליט הפ' בגרף נחמ' דסוי ממנך על שקדים נחמ' דהוי נרסה בעגלה: ק"ל בא"ד בתוך המעדות. ק"ל הם שקדים תוך הסעדות משון נרסה ל"ט:

מוסף תוספות

ג. בתוס' ד"ה כתב. מה"ג הוא זה ופשיט לן ההלכה כמותו. ב. בתוס' ד"ה כתב. בראמרי לקמן הבשילא ר"ש לקמן ושדרי ביה קמחא לרבינא בעלמא הוא ועבידי ומברכים עליו ב"ם האדמה (ועיין בע"ז בב"ח).

לעזי רש"י

לישמרי"ז [לישמרי"א]. אבקה תוארת טחוקת. אבריחר"ש. (מלה פרסית. אולי: פסחים האלים).

רב נימים נאון

פאמרי אין קוצצין את האילנות בשביעית. ואפשר פה אין קוצצין אפני שאפור התכוב והיתה שכח הארץ לבם לאכלה ולא להפסד לה לאוכלה ולא להפסד הבפסכת דפסחים בפרק פקום שנהגו וכף נב) בראמרינן ר' אילא קץ בשביעית דשביעי אקשי' עליה והיכי עבר הכי לאוכלה אפר רחמנא ולא להפסד רבי ופשקינן בפשיפה אלא ר' אילא ברנפחי קץ בלחבר שאין בארץ לידי נפר פרי ולכך הניח ר' אילא לקנין והכין אפר בעל הלכות פפירוש דנפחי בקרי בהו נשפי מברכין עליהן בורא פרי

הגהות הב"ח

(ה) תום' ד"ה נתקיים וכו' וכן פפשר אל נחפלי"ש פ"ק: (ו) ר"ה אל שם וכו' ולפן. ג"כ ע"ב ד"ה אין ל"ש:

גליון הש"ס

גמ' כל שיש בו בר. ע' נתנן מ"ש ע"ב תוס' ד"ה אלא אחר בר. תום' ד"ה כל בר. תום' לקמן ל"ט ע"ב. בא"ד אע"ג לברך בה. ומסה קשה הוא מה תקנו ח"ל בגרף שם לף ליט הפ' בגרף נחמ' דסוי ממנך על שקדים נחמ' דהוי נרסה בעגלה: ק"ל בא"ד בתוך המעדות. ק"ל הם שקדים תוך הסעדות משון נרסה ל"ט:

מוסף תוספות

ג. בתוס' ד"ה כתב. מה"ג הוא זה ופשיט לן ההלכה כמותו. ב. בתוס' ד"ה כתב. בראמרי לקמן הבשילא ר"ש לקמן ושדרי ביה קמחא לרבינא בעלמא הוא ועבידי ומברכים עליו ב"ם האדמה (ועיין בע"ז בב"ח).

לעזי רש"י

לישמרי"ז [לישמרי"א]. אבקה תוארת טחוקת. אבריחר"ש. (מלה פרסית. אולי: פסחים האלים).

רב נימים נאון

פאמרי אין קוצצין את האילנות בשביעית. ואפשר פה אין קוצצין אפני שאפור התכוב והיתה שכח הארץ לבם לאכלה ולא להפסד לה לאוכלה ולא להפסד הבפסכת דפסחים בפרק פקום שנהגו וכף נב) בראמרינן ר' אילא קץ בשביעית דשביעי אקשי' עליה והיכי עבר הכי לאוכלה אפר רחמנא ולא להפסד רבי ופשקינן בפשיפה אלא ר' אילא ברנפחי קץ בלחבר שאין בארץ לידי נפר פרי ולכך הניח ר' אילא לקנין והכין אפר בעל הלכות פפירוש דנפחי בקרי בהו נשפי מברכין עליהן בורא פרי

מסורת הש"ס

ג) ובלבד שלא ידאגו. המכר כשהוא לוקט מן הגרעינים: ד) אין מפקפ. ואין זה קפק גלח ולח: ה) ופיפוק ליה. דלח נמי ר' עקיבא למאי דמפקפקין ושל תפוחים וכל מיני גרעינים של פירות קפריסין דהוה לענין מעשר ללאו פירא ניהו לענין ערלה מפירי קפריסין דהוה ליה זומר: ו) כמלוא ליפיס. קופו שנופל לימנו כשמגיע להמשכל: ז) פיסמא של רמון. הפרח שבראשו כעין שיש למפוחים ולפפרגלין: ח) מגמרפס. לכניסה לעומתה חוכלין: ט) וסכן גלו. כן נרחין בקפרס בתוספות: י) אין מגמרפ. תע"ב דקי"ל בסעור והכוטב (חולין ד' קיז:) שומרים מלטרפין לעומתה קלה דהייגו טומחת חוכלין המ מילי קליפת האגוז והרמון חבל הכן שומר על גבי שומר הוא וחין מצטרף והכי חמרינן בסעור והכוטב (פס ד' קיט:): יא) מייבים בערלה. דרחמנח רבינהו מחת פריו הטפל לפריו והא כן ליתיה שומר בחלוש שבחמיבים טפל מעל הקליפה: יב) קפרס ליפיס בגמר פירא. בשמגיע פחות נבשולו הוח טפל ממנו: יג) מפחלי. כחמרים בקפרס בגלף: יד) כבופרא. כשהחמרים קטנים קודם נשולם: טו) פבר לפ כר' יוסי. דמופרח הוי פרי וחפ"ם גלח בגמר לפיכך חומר גלו חסוב שומר: טז) פמדר פמור. עגנים כיון שנפל הפרח וכל גרגיר גרלה לעלמו קרוי ממדר וקחמר ר' יוסי כיון שבח לכלל ממדר קרוי פרי וחסור מעשר עלה: יז) ופליגי רבנן עליה. והלכה כרבנים הלכך לביעור בעוד שהקפריסין בהן לחו פירי ניהו ולח מיקרו קפריסין חומר לפרי: יח) כמלוא פילגוס. חוך חן הענגים: יט) אין קולפין בשביעית. דרחמנח חמר לחכלה: כ) ולח להפקד: מציולגו. לח הפרי: כא) כפלי: מציברדו. מבילחו בהן כמין ברכורות של חרוכין: כב) מציגרגו. שהענגים נמים כגרוש וקלמן מפרש לה: כג) מציגילו. מציגדל הן בניכר: כד) כופר הוף גרוף. כל מקום שהזכירו כופר הוף גרוף: כה) פול פלגן פ"ד. הל בענגים קיימין: כו) פחן שמפס ליפ לפפר. גבי ענגים כופר הוף דהוי פרי חבל ממדר לח: רבנן. הוף דלפליגי עליה דר' יוסי כחמכמ עלה וקחמרי בשמר מילגוס דמציולגו הוי פרי ברלחי: כז) ביעיפא. חניוחות: כח) כם פלפלי. כל דבר שחדם חוכל שלח כדלכו מקרי כמיפה: כט) פסוד. מכרת: ל) פמלפא. ניטולחר"ו בלע"ז: לא) פריף. חין נה לח מזון גמור נכריס: לב) פנדופי. בשול וכריס ולח מזון גמור נכריס: לג) פינן קדרה. חין מחכל קפוי בקדרה ונלקן מפרס לה קמחל ותוכפח ומשחח ויקרו ליה פנרוסדי"ש: לד) דייפא. של חטים כחוטות בחכמחת: לה) דייפא כפין חכין קדרה. לקמן פ) מפרס לה חפי למחברי נחמיח ויהכו נהו לוכפח ועביד להו בקדירה: לו) פמדיפ. פלח: קמ"ל

הנץ דכיון דלא עבדי פירא אחריני הייגו פיזיידהו דאית בבבא קמא כפ' החובל בחבירו (דף צא:) אפר רב דיקלא דשקין קבא אפרי לפיקדייה והא אין חנן וכמה יהא שאני דיהים דהשתי חו המשנה ע"פ שהיא בשביעית לא הקשו ממנה עליה דרב אלא משיעורא דאית ביה דשוה פרוטה דבכל השנים קאמר ואין מיחיחין בשביעית בלבד מפני שכל דבר שיש בו הספד הוא אפור מן הכתוב דכתיב (ויקרא כו) לא תשחית את עצה הלא תראה כי כל שדהפ עצי יקרים ויש תבואה שנצוי יותר מפירי פחר לקנו הואיל והוא משחבר בקציבעי אינו עובר עליו פשום לא תשחית בראמרי אפר רבינא האם היה מעלה בדיהים פחר ושיחא בברייתא נמי סיקא להא דק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא זה אילן פרק רבי מאחר שפשפו ליבות כל דבר מה ח"ל כי לא עץ מאכל הוא להקרים פרק למאכל יכול אפר פעלה בדיהים ת"ל רק ושיחא בבבא בפרק לא יחפור (דף נ) פתי דפסיק לה ובפרק מי הישן (דף נב) הוכיחו עניפו של רבי יאפרו בשביל ר' דברים פתורים לוקץ ואחד פהן קצתי אילנות פהים הה הרבה נהג בשפר השדים אבל בשביעית אין פחר לקץ פהפירות אלא לאחר שעבדרין בהן בפניהפ ונפחי ושיחא דהשתא נפר פירי דיהפו והלכתא לאכול ואפרי בבפ' פלפד שאינה נאכלת אלא פדברי הכל אפר רבי יהודה אפר רב בכל השדים קאפר ואין פיחיחין בשביעית בלבד מפני שכל דבר שיש בו הספד הוא אפור פן הכתוב דכתיב (דברים כ

ופליגי רבנן עליה *Но мудрецы спорили с ним*, т. е. оспорили его мнение, полагая, что ягоды "смадар" не считаются плодами, а значит, не запрещены. – И, поскольку в споре мудрецов против одного мудреца закон принимается по мнению большинства, понятно, почему считал Рава, что кожура ягод каперса разрешена с точки зрения "орла".

מתקיף לה רב שימי מנהרדעא *На это возразил рав Шими из* города *Неардеа*: **ובשאר אילני מי פליגי רבנן עליה** *но* в случае *других фруктовых деревьев разве спорили с ним мудрецы?* **והתנן** *Ведь учили* в мишне[5]: **מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית** *с какого времени прекращают рубить фруктовые деревья в* год *"швиит"*? Фруктовые деревья нельзя рубить даже в обычные годы – из-за запрета[6]: "Не уничтожай его деревья" (деревья, принадлежащие городу). Но в некоторых случаях это можно делать: когда дерево начинает давать мало плодов или когда древесина дороже плодов. И даже если нет запрета "Не уничтожай его деревья", в год "швиит" запрещено рубить деревья, как только на них появляются плоды, поскольку нельзя уничтожать плоды, выросшие в седьмой год.

5. Швиит 4:10
6. Дварим 20:19

בית שמאי אומרים כל האילנות משיוציאו *Школа Шамая говорит*: *для всех деревьев – когда появится* плод. **ובית הלל אומרים** *А школа Илеля говорит*: **החרובין משישרשו** *для рожковых деревьев – когда* выросшие плоды *образуют "бусы"*; **והגפנים משיגרעו** *для виноградных деревьев – когда* ягода *достигнет* состояния *"груа"* (ниже объяснено), **והזיתים משיניצו** для *оливковых деревьев – когда появится венчик* вокруг плода; **ושאר כל האילנות משיוציאו** для *всех остальных деревьев – когда появится* плод. **ואמר רב אסי** *И сказал рав Аси* о размере "груа": **הוא בוסר הוא גרוע** *"босэр"* (другое название) – *он* и есть *"груа"*, **הוא פול הלבן** и *он* же *"белый боб"*.

פול הלבן סלקא דעתך *"Белый боб"* – так *ты подумал*? Ведь речь идет о винограде, причем тут бобы? **אלא אימא** *Но* вот как *скажи*: **שיעורו כפול הלבן** рав Аси имел в виду *его размер*: когда ягода винограда станет *как "белый боб"*, достигнет его размера. С этой поры запрещено рубить виноградное дерево в год "швиит".

מאן שמעת ליה דאמר *От кого ты слышал, чтобы сказал*: **בוסר אין** *"босэр" – да*, является плодом, **סמדר לא** *"смадар" – не* является плодом? – **רבנן** Так считают *мудрецы*, не согласные с раби Йосе (см. выше). **וקתני** *Но* только что мы *учили* в мишне, что школа Илеля считает: **שאר כל האילנות משיוציאו** для всех *остальных деревьев – когда появится* плод. А значит, и ягоды каперса, как только появляются на дереве, сразу считаются плодами. Тогда почему Рава считал, что кожура на этих ягодах не считается "охраной" для плодов по той причине, что отпадает от них раньше, чем те поспеют?

היכא אלא אמר רבא *Но* вот как *сказал Рава*: **אמרינן דהוי שומר לפרי** *где*, в каком случае *мы говорим, что* нечто является *"охраной" для плода*? **היכא דכי שקלת ליה לשומר מיית פירא** *Там, где, если* ты *уберешь* от плода *"охрану" – умрет плод*. **הכי כי שקלת ליה לא מיית פירא** Но *здесь*, в случае каперса: *если уберешь от него* "охрану" – *не умрет плод*.

הוה עובדא *Был случай*: **ושקלוה לנץ דרמונא** *взяли* околоплодный *венчик с граната* – **ויבש ושקלוה לפרחא דביטיתא רמונא** *и засох гранат*. *Взяли кожуру каперса* (т. е. кожуру его ягоды) – **ואיקיים ביטיתא** *и выжил каперс*.

והלכתא כמר בר רב אשי דזריק את האביונות ואכיל את הקפריסין *И закон – как Мар бар рав Аши, который отбрасывал* в сторону *ягоды* каперса и *ел* их съедобную *кожуру*. **ומדלגבי ערלה לאו פירא נינהו** *И* как *по отношению к* запрету *"орла" – она*, кожура, *не* считается *"плодом"*, **לגבי ברכות נמי לאו פירא נינהו** так и *по отношению к благословениям – она тоже не* считается *"плодом* (дерева)", **ולא מברכינן עליה בורא פרי העץ** *и* поэтому *не произносим над ней благословение "Создавший плод дерева"*, **אלא בורא פרי האדמה** *но* произносим *"Создавший плод земли"*.

פלפלי Спорили мудрецы по поводу благословения над *перцем*. **רב ששת אמר** *Рав Шэшет сказал*: произносят **שהכל** "По слову Которого возникло *все*". **רבא אמר** *Рава сказал*: **לא כלום** *ничего* не произносят.

ואזדא רבא לטעמיה *И пошел* здесь *Рава* в согласии *со своим мнением*; **דאמר רבא** *как сказал Рава* по другому поводу: **כמה פלפלי ביומי דכפורי סמור** *грызет перец в Йом-Кипур – свободен* от наказания, т. е. не считается нарушившим пост. То же самое: **כמה זנגבילא ביומא דכפורי**

קליפי אגוזים והרעיונין חייבין בערלה. לפירוי ניהו מכלן ליה נמי לגרוע על הגרעינים של גוזגדמיות וגרעיני פרפקסין ושל תפוזים וכל מיני גרעינים של פירות טורפי הענן: **אין** קוצצין אילנות בשביעית. ות"ת נלע"ד שביעית נמי מיפוק ליה דלמסור משום לפ"ת מצמית מת עלה (דברים כ) ר"ל דלא מעיק קצת דלא שייך ביה לפ"ת מצמית כדמיתת ס' לפ"ת יפסוד (כ"ב ט.) לי נמי מירי דמעולה כדמים לעשות ממנה קורות דלמ"ד טורפ"ת לא שייך לפ"ת מצמית ומיהו משום מיפוק לשביעית מיכת נמכלה ולפ"ת למ

פטור *грызет имбирь в Йом-Кипур – свободен* от наказания. – Согласно Раве: как по отношению к Йом-Кипуру перец не считается едой, так и по отношению к благословениям он не считается едой.

מיתיבי *Нашли противоречие* из барайты: היה רבי מאיר אומר *говорил раби Меир* (толкуя стих Торы): ממשמע שנאמר исходя *из того что сказано*[7]: וערלתם ערלתו את פריו "Когда придете в Страну и посадите любое плодовое дерево, *их "орла" будет "орла" для его плода*", – איני יודע שעץ מאכל הוא разве *я не знаю, что это дерево – плодовое*? (Ведь стих говорит про его плоды.) אלא מה תלמוד לומר עץ מאכל *Но зачем Тора* пришла *сказать "плодовое дерево"*? להביא עץ שטעם עצו ופריו שוה Чтобы к запрету "орла" *привести* (добавить) *дерево, у которого вкус самого дерева и* вкус *его плодов одинаковы.* ואיזהו *И что это* за дерево? זה הפלפלין *Это перец.* ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה Чтобы *научить тебя, что* к *перцу* относится закон "*орла*". Отсюда следует, что перец – еда, а значит, над ним произносят благословение и тот, кто ест его в Йом-Кипур, нарушает пост.

7. Ваикра 19:23

ולללמדך שאין ארץ ישראל חסרה כלום И еще Тора пришла *научить тебя, что нет в Эрец Исраэль ни в чем недостатка,* שנאמר *как сказано*[8]: ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה "*Страна, где не в бедности будешь* есть *хлеб, где не будет недостатка ни в чем*".

8. Дварим 8:9

לא קשיא *Нет противоречия* между словами Равы и барайтой! הא ברטיבתא *Это в свежем виде,* הא ביבשתא *это в сушеном.* В барайте говорится о перце как о еде – когда он несушеный. Рава же сказал, что не говорят благословение над перцем – когда он сушеный и не годится в пищу.

אמרי ליה רבנן למרימר *Сказали мудрецы Мремару* (ученики спросили у него): верно ли, что сказал Рава: כס זנגבילא ביומא דכפורי פטור "*грызет имбирь в Йом-Кипур – свободен* от наказания"? והא אמר רבא *Ведь сказал Рава* по другому поводу: האי המלתא דאתיא מבי הנדואי שריא "*мальта*" (тесто из толченого имбиря на меду), *которую привозят из страны Инду* (некоторые считают, что это страна Куш, Эфиопия), *разрешена*. (Т. е. на "мальту" не распространяется запрет "вареная еда неевреев", потому что она употребляется в невареном виде.). ומברכין עליה בורא פרי האדמה *И благословляют над ней*: "*Создавший плод земли*".

לא קשיא *Нет противоречия*! הא ברטיבתא *Это в свежем виде,* הא ביבשתא *это в сушеном.* Во втором высказывании Равы говорится о свежем имбире, который годится в пищу. В первом высказывании – о сушеном имбире, который в пищу не годится.

חבין קדרה Спорили мудрецы по поводу благословения над блюдом "*хавиц* (пудинг) *в горшочке*" (его варили из муки, меда и масла, взбивали и подавали к столу). וכן דייסא *А также* о *каше* (вареве из пшеничной или ячменной крупы). רב יהודה אמר *Рав Йеуда сказал*: произносят שהכל נהיה בדברו "*По слову Которого возникло все*". רב כהנא אמר *Рав Каана сказал*: произносят בורא מיני מזונות "*Создающий виды кушанья*".

בדייסא גרידא כולי עלמא לא פליגי דבורא מיני מזונות *По поводу простой каши никто не спорил* с тем, *что* над ней произносят "*Создающий виды кушанья*". כי פליגי בדייסא כעין חבין קדרה *Когда спорили* – речь шла *о каше, подобной* блюду "*хавиц в горшочке*", т. е. о каше с медом в горшочке.

שהכל סבר רב יהודה אמר *Рав Йеуда сказал*: דובשא עיקר произносят "По слову Которого возникло *все*", потому что *считал*, что в ней *главное – мед.* רב כהנא אמר *Рав Каана сказал*: произносят בורא מיני מזונות "*Создающий виды кушанья*", потому что סבר סמידא עיקר *считал*, что в ней *главное – мука.*

כותיה דרב כהנא אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф*: מסתברא *мнение рава Кааны объяснимо* (понятно), דרב ושמואל דאמרי תרוייהו *потому что Рав и Шмуэль, оба сказали*: כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות *над любым* блюдом, *в котором есть* один *из* "*пяти* хлебных *злаков*", *произносят благословение* "*Создающий виды кушанья*".

רב ושמואל דאמרי גופא *Само* высказывание: כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות *Рав и Шмуэль, оба сказали*: *над любым* блюдом, *в котором есть* один *из* "*пяти* хлебных *злаков*", *произносят благословение* "*Создающий виды кушанья*". ואיתמר

כלי׳ אגודים והערימין חייבין בערלה. דפירי ניהו מכלן ואין זה מפק מלא דלאו: ופיקוח ליה. דלא גמי ר׳ עקיבא דלמאר לענין מעשר דלאו פירא ניהו לענין ערלה מפירי קפריסין דהוה ליה זומר: כמלוא ליפיס. פופו שטעל חימט כשמגיע להשטבל:

ולכבד מלא ירמנו. המכר כשהוא לוקט מן הגינוניות: פיגם מפגם.

ס"ק לכרך על הגרעינין של גודגדניות וגרעיני תמרהקדח ושל תפוחים וכל מיני גרעינים של פירות טורפי הען: אין קוצצין אילנות בשביעית. וה"ה נמי שבעים נמי מיפוק ליה לתסור משום לא תגמית מת עלה (דברים כ) ור"ל דלא טעין קנס דלא שייך ביה לא תגמית מת פ' יפפור (ב"ק ס.). מי נמי פירי דמעולה נדמים לעשות ממנה קורות דלמ"ל לא שייך לא תגמית ומיהו משום מיקורת דשביעית מיכא למכלה ולא למפורה ולא להפקר: שיעורו בשעל חלבן. ופפות מכאן אתה למד לשעל טופר פפות מפול לא מכרכין עליה טורפ פרי הען אלא טורפ פרי האדמה: לשון ר"ג והלכתא כמר בר רב אשי מדלגבי ערלה לאו פירא הוא וכו'. והיה אומר הר"מ לענבי ערלה לאו פירא הוא אלא אמרינן דנעשה להו שומר לפירי היכא דאיתיה בשעת גמר פירא האי קפרס ליתיה בשעת גמר פירא ואינו והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה "הני מתחלי דערלה אסירי הואיל ונעשו שומר לפירי ושומר לפירי אימת הוי בבופרא וקא קרי ליה שומר לפירי רב נחמן סבר לה כרבי יוסי דתנן "רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי ופליגי "רבנן עליה מתקוף לה רב שימי מנהרדעא ובשאר אילני מי פליגי רבנן עליה והתנן "מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית ב"ש אומרים כל האילנות משיוציאו וב"ה אומרים "החרובין משישרשרו והגפנים משיגרעו והזיתים משיניצו ושאר כל האילנות משיוציאו ואמר רב אסי הוא כוסר הוא גרוע הוא פול הלבן פול הלבן ס"ד אלא אימא ישיעודו כפול הלבן מאן שמעת ליה דאמר בוסר אין סמדר לא רבנן וקתני שאר כל האילנות משיוציאו אלא אמר רבא היכא אמרינן דהוי שומר לפרי היכא דכי שקלת ליה לשומר מיית פירא הכא כי שקלת ליה לא מיית פירא הוה עובדא ושקלוה לנין דרמונא ויבש רמונא ושקלוה לפרחא דביטיתא ואיקיים ביטיתא "(והלכתא כמר בר רב אשי דריך את האביונות ואכיל את הקפריסין ומדלגבי ערלה לאו פירא נינהו "לגבי ברכות נמי לאו פירא נינהו ולא מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בורא פרי האדמה) פלפלי רב ששת אמר שהכל רבא אמר "לא כלום ואודא רבא לטעמיה דאמר "רבא 'כם פלפלי ביומי דכפורי פטור כם זגבילא ביומא דכפורי פטור מתיבי "היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר וערלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ מאכל הוא אלא מה ת"ל עץ מאכל להביא עץ שטעם עצו ופריו שוה ואיזהו זה הפלפלין ללמוד שהפלפלין חייבין בערלה וללמוד שאין ארץ ישראל חסרה כלום שנאמר "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה לא קשיא "הא ביבשתא הא ברטיבתא "אמרי ליה רבנן למרימר לכם זגבילא ביומא דכפורי פטור והא אמר "רבא "האי המלתא דאתיא מבי הנדואי שריא ומברכין עליה בפה"א לא קשיא הא ביבשתא הא ברטיבתא וכן דייסא רב יהודה אמר שהכל נהיה בדברו רב כהנא אמר 'במ"מ בדייסא גרידא כ"ע לא פליגי דבמ"מ כי פליגי בדייסא כעין חביץ קדרה רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר רב כהנא אמר בורא מיני מזונות סבר סמידא עיקר א"ר יוסף כותיה דרב כהנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו "כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות: גופא רב ושמואל דאמרי תרוייהו "כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות ואיתמר נמי רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שהוא מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות וצריכא דאי אשמעינן כל שהוא הוה אמינא משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא קמ"ל

ולוקח ובלבד שלא ידאגו לוקט רבי עקיבא במקום ר"א עבדינן כותיה "וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי ורחמנא אמר "יעורלתם ערלתו את פריו "את הטפל לפריו ומאי ניהו שומר לפרי אמר רבא היכא אמרינן דנעשה שומר לפרי היכא דאיתיה בין בתלוש בין במחובר הכא במחובר איתיה בתלוש ליתיה איתיביה אביי "פיטמא של רמון מצטרפת והנץ שלו אין מצטרף מדקאמר הנץ שלו אין מצטרף אלמא דלאו אוכל הוא ותנ' גבי ערלה "קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים והגרעינין חייבין בערלה אלא אמר רבא היכא אמרינן דנעשה להו שומר לפירי היכא דאיתיה בשעת גמר פירא האי קפרס ליתיה בשעת גמר פירא ואינו והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה "הני מתחלי דערלה אסירי הואיל ונעשו שומר לפירי ושומר לפירי אימת הוי בבופרא וקא קרי ליה שומר לפירי רב נחמן סבר לה כרבי יוסי דתנן "רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי ופליגי "רבנן עליה מתקוף לה רב שימי מנהרדעא ובשאר אילני מי פליגי רבנן עליה והתנן "מאימתי אין קוצצין את האילנות משיוציאו ב"ש אומרים כל האילנות משיוציאו וב"ה אומרים "החרובין משישרשרו והגפנים משיגרעו והזיתים משיניצו ושאר כל האילנות משיוציאו ואמר רב אסי הוא כוסר הוא גרוע הוא פול הלבן פול הלבן ס"ד אלא אימא ישיעודו כפול הלבן מאן שמעת ליה דאמר בוסר אין סמדר לא רבנן וקתני שאר כל האילנות משיוציאו אלא אמר רבא היכא אמרינן דהוי שומר לפרי היכא דכי שקלת ליה לשומר מיית פירא הכא כי שקלת ליה לא מיית פירא הוה עובדא ושקלוה לנין דרמונא ויבש רמונא ושקלוה לפרחא דביטיתא ואיקיים ביטיתא "(והלכתא כמר בר רב אשי דריך את האביונות ואכיל את הקפריסין ומדלגבי ערלה לאו פירא נינהו "לגבי ברכות נמי לאו פירא נינהו ולא מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בורא פרי האדמה) פלפלי רב ששת אמר שהכל רבא אמר "לא כלום ואודא רבא לטעמיה דאמר "רבא 'כם פלפלי ביומי דכפורי פטור כם זגבילא ביומא דכפורי פטור מתיבי "היה ר"מ אומר ממשמע שנאמר וערלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ מאכל הוא אלא מה ת"ל עץ מאכל להביא עץ שטעם עצו ופריו שוה ואיזהו זה הפלפלין ללמוד שהפלפלין חייבין בערלה וללמוד שאין ארץ ישראל חסרה כלום שנאמר "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה לא קשיא "הא ביבשתא הא ברטיבתא "אמרי ליה רבנן למרימר לכם זגבילא ביומא דכפורי פטור והא אמר "רבא "האי המלתא דאתיא מבי הנדואי שריא ומברכין עליה בפה"א לא קשיא הא ביבשתא הא ברטיבתא וכן דייסא רב יהודה אמר שהכל נהיה בדברו רב כהנא אמר 'במ"מ בדייסא גרידא כ"ע לא פליגי דבמ"מ כי פליגי בדייסא כעין חביץ קדרה רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר רב כהנא אמר בורא מיני מזונות סבר סמידא עיקר א"ר יוסף כותיה דרב כהנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו "כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות: גופא רב ושמואל דאמרי תרוייהו "כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות ואיתמר נמי רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שהוא מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות וצריכא דאי אשמעינן כל שהוא הוה אמינא משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא קמ"ל

קליפי אגוזים והגרעינין חייבין בערלה. דפירי ניהו מכלן ואין זה מפק מלא דלאו: ופיקוח ליה. דלא גמי ר' עקיבא דלמאר לענין מעשר דלאו פירא ניהו לענין ערלה מפירי קפריסין דהוה ליה זומר: כמלוא ליפיס. פופו שטעל חימט כשמגיע להשטבל:

פיגמא של רמון. הפרט שבתלוש: מלגלגין. הפפרנין: מלגלגים. לכניסה לעומתה לוכלין: ופן אלו. כן נרמזן בקפרס מלגלגים. מעיין מלגלגים. מעיין דקיל"ל בשעור והכוטב (מולין ד' קיז:) שומרים מלגלגין לעומתה קלה דהייגו עומתה לוכלין הני מילי קליפה הלגה והרמון אבל הן שומר על גבי שומר הוא ואין מלגלגין והכי מלגלגין בשעור והכוטב (שם ד' קיז:): מייבים בערלה. דרחמנא לייגויה מת פריו הטפל לפריו והא קן ליתיה שומר הלגלגים שבשמתיבם טפל מעל הקליפה: קפרס ליפיס בגמר פירא. בשמגיע פמוך לגבולו הוא טפל ממנו: מפפלי. בתמרי בקפרס בלגלג: בכופרא. בשהתמרים קטנים קודם בשולם: מבר לה כר' יוסי. דלכופרא הוי פרי ולפ"ש שלא בגמר לפיכך שומר שלו מפוד שומר: סמדר אסור. ענבים בין שבאל הפרס וכל גרגיר גרעה לעלמו קרוי סמדר וקתמר ר' יוסי בין שבא לכלל סמדר קרוי פרי ולפוכ משום ערלה: ופליגי רבנן עליה. והלכה כרבנים הלכך מביעות בעוד שהקפריסין בהן לאו מיני מיכו ולא מיקרו קפריסין שומר לפרי: כשפר פילגוש. מוך מן הענבים: פין קוללין בשביעים. דרחמנא אמר לאכלה ולא להפקר: משיוציאו. שם שפרי: משישרשרו. משילילו. בהן כמין שרשרות של מרוכין: משיגרעו. שהענבים נפים כגרוע ולקמן מפרש לה: משיניצו. משיגדל הנץ שביכו: פוא כוסר הוא גרוע. כל מקום שהזכירו כוסר הוא גרוע: פול הלבן פ"ד. הם בענבים קיימין: מאן שמעת ליה דאמר. גבי ענבים כוסר הוא דהוי פרי לגבי סמדר לא: רבנן. הוא דפליגי עליה דר' יוסי בתמכת ערלה ולקמיה מפרש דמשיוציאו הוי פרי הלגלו: פיטמא. תגיבות: כם פלפלי. כל דבר שחלם מוכל שלא כדרכו מקרי כמיכה: פטור. מכרת: פמלפ. ליטולמ"ר בלע"ז: פריא. אין בה לא מזוס ולא פירות: בשל נכרים ולא מזוס גמור נכרים: פגדופי. מוסיס: מכין קדרם. מן מאכל קפר כמו מלב שמבשלוהו בקיבה קן עוסין מאכל קפרי בקדרה ולקמן מפרש לה מקמא ותוכמא ומשמא וקבו ליה מגרופי"ר: דייסא. של מטים כתושים בתכשמל: דייסא כעין חביץ קדרה. לקמן מפרש לה מקי למתני' בקמא ויהבו בה תוכמא ועביד להו בקדירה: פמידא. קלח: קמ"ל

ב) [בלה יל: יבמות ס.], ג) [מולין ק: ב"ק ק:], ד) [מולין ק: ב"ק ק:], ה) [מולין ק: ב"ק ק:], ו) [מולין ק: ב"ק ק:], ז) [מולין ק: ב"ק ק:], ח) [מולין ק: ב"ק ק:], ט) [מולין ק: ב"ק ק:], י) [מולין ק: ב"ק ק:], כ) [מולין ק: ב"ק ק:], ל) [מולין ק: ב"ק ק:], מ) [מולין ק: ב"ק ק:], נ) [מולין ק: ב"ק ק:], ס) [מולין ק: ב"ק ק:], ע) [מולין ק: ב"ק ק:], פ) [מולין ק: ב"ק ק:], צ) [מולין ק: ב"ק ק:], ק) [מולין ק: ב"ק ק:], ר) [מולין ק: ב"ק ק:], ש) [מולין ק: ב"ק ק:], ת) [מולין ק: ב"ק ק:], א) [מולין ק: ב"ק ק:], ב) [מולין ק: ב"ק ק:

נמי *И* еще *сказано*: **רב ושמואל דאמרי תרוייהו** *Рав и Шмуэль, оба сказали*: **כל שהוא מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות** над *любым* блюдом, которое целиком состоит *из* "*пяти* хлебных *злаков*", *произносят благословение* "*Создающий виды кушанья*".

וצריכא *И надо* было привести оба высказывания, т. е. они не дублируют друг друга. **דאי אשמעינן כל שהוא** *Потому что, если* бы *сообщалось нам* только второе высказывание: "над *любым* блюдом, которое целиком состоит из пяти злаков..." – **הוה אמינא משום דאיתיה בעיניה** можно *было* бы *сказать*, что это *из-за того, что* хлебный злак в нем *присутствует в явном виде*. **אבל על ידי תערובות לא** *Но над смесью* хлебного злака с другими видами *не* произносят "Создающий виды кушанья", потому что в смеси не видно, что он главный.

קא משמע לן Поэтому *нам сообщается* первое высказывание: **כל שיש בו** "над *любым* блюдом, *в котором есть*..." – чтобы научить, что и над смесью хлебного злака с другими видами (даже если злака меньше, чем других ингредиентов) произносят "Создающий виды кушанья".

ואי אשמעינן כל שיש בו *А если* бы *нам сообщалось* только первое высказывание: "над *любым* блюдом, *в котором есть*..." – **הוה אמינא כל שיש בו חמשת המינים אין** то можно *было* бы *сказать* так над *любым* блюдом, *в котором есть* один из "*пяти злаков*", – *да*, произносят благословение "Создающий виды кушанья", даже если злака меньше прочих ингредиентов; **אבל אורז ודוחן לא** *но над рисом или просом* (пшеном) его *не* произносят **משום דעל ידי תערובת** *по причине смеси* в случае, когда риса или проса меньше, чем других ингредиентов.

אבל איתיה בעיניה *Однако* в случае, когда рис или просо *присутствуют в явном виде*, **נימא אפילו אורז ודוחן נמי מברכין עליו בורא מיני מזונות** тогда можно было бы *сказать*: *даже над рисом или просом произносят благословение "Создающий виды кушанья"*.

Чтобы мы так не подумали, **קמשמע לן** *нам сообщается* второе высказывание о том, что **כל שהוא מחמשת המינים הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות** *над любым* блюдом, *которое состоит* из пяти злаков, *произносят благословение "Создающий виды кушанья"*, – **לאפוקי אורז ודוחן** чтобы *исключить* из этого правила *рис и просо*, **דאפילו איתיה בעיניה** над *которыми*, *даже* если они *присутствуют* в блюде *в явном виде*, **לא מברכינן בורא מיני מזונות** *не произносят благословение "Создающий виды кушанья"*.

ואורז ודוחן לא מברכינן בורא מיני מזונות *Но* разве *над рисом и просом не произносят благословение "Создающий виды кушанья"*? **והתניא** *Ведь учили* в барайте: **הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן** *дали ему хлеба из риса* (рисовую лепешку) *или хлеба из проса* – **מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדרה** *благословляет над ним в начале* (перед едой) *и в конце* (после еды), *как* благословляет над *"вареным кушаньем"* (блюдом из "пяти злаков").

וגבי מעשה קדרה תניא *А относительно "вареного кушанья"* (блюда из пяти злаков) *учили* в барайте: **בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות** *в начале* (перед едой) *произносит над ним благословение "Создающий виды кушанья"*, **ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש** *а в конце* (после еды) *произносит над ним одно благословение – "подобие Трех"* (оно заменяет "Три благословения", т. е. Биркат-Амазон, в случае кушанья из "пяти хлебных злаков"). – Отсюда (из этих двух барайт) получаем противоречие на слова Рава и Шмуэля, которые сказали, что произносят "Создающий виды кушанья" только над блюдом из "пяти хлебных злаков".

Первая барайта, сказав "как над вареным кушаньем", имела в виду, что рис и просо – **כמעשה קדרה** в чем-то *"как вареное кушанье"*, **ולא כמעשה קדרה** а в чем-то *"не как вареное кушанье"*.

А именно: **כמעשה קדרה** *"как вареное кушанье"* – в том смысле, **דמברכין עליו תחלה וסוף** *что произносят над* хлебом из риса или проса *благословение в начале* еды *и в конце*.

ולא כמעשה קדרה *А "не как вареное кушанье"* – вот в каком смысле: **דאילו במעשה קדרה** *если* над *"вареным кушаньем"* **בתחלה בורא מיני מזונות** *в начале* еды говорят *"Создающий виды кушанья"*, **ולבסוף ברכה אחת מעין שלש** *а в конце – одно благословение "подобие Трех* благословений", – **ואילו הכא** *то здесь*, в случае хлеба из риса или проса, **בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו** *в начале* еды говорят *"По слову Которого возникло все"*, **ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת** *а в конце – "Создающий множество душ и все, в чем они нуждаются"*.

ואורז לאו מעשה קדרה הוא *Но* разве вареное кушанье из *риса* это *не "вареное кушанье"* в смысле благословения? Чем оно отличается от "вареного кушанья" из "пяти злаков"? **והתניא** *Ведь учили* в барайте: **אלו הן מעשה קדרה** *вот что является "вареным блюдом"* (над которым говорят "Создающий виды кушанья"): **חילקא** *"хилка"*, еда, сваренная из пшеничной крупы, когда зерна разбиты пополам; **טרגיס** *"трагис"* – когда зерна разбиты на три части; **סולת** *"солет"* – еда, сваренная из помолотых зерен (из муки крупного помола); **זריז** *"зариз"* – когда зерна разбиты на четыре части; **וערסן** *и "арсан"* – когда зерна разбиты на пять частей; **ואורז**

קמ"ל כל שבוע. דלמ"ג דכולהו ממד מינה נעיון דליהוי מתמצע המינין ואי לא לא מברכינן עליה כולה מיני מזונות: אורז. מ"ל: דומן. פכ"ן: כמצפצ קדרה. נרכה שמברכין על מעשה קדרה של תמצא מינין: ברכה אחת מפין ג'. כשלהי פרקין (דף מד.) מפ' לה על המחיה כו': ואורז לאו מעשה קדרה. דקא מפקת ליה מכלל מעשה קדרה לברכה אחרת: אלו הן מעשה קדרה. לעיין ברכה: מילקא פרגים וריז ושרשן. מפרש להו במועד קטן (ף"ב יב.): מילקא. חמי דמתמרי כתמיתא הדא לתרתי: פרגים. חדא לתלת: וריז. חדא לארבע: פרשן. חדא לחמש: פא פני. כך מתניתא דקתני אורז כמעשה קדרה כי יוחנן בן נורי: ס"ג אבל רבנן לא ורבנן לא ופפניס כו'. ול"ג והלכתא והלכתה נהוגות הוא: שבוסם. כמות שהיא: שפפס ובשלם. לאחר שנפפה נאמר ועשאה לחם חוב ובשלה נאמר: שפרוסות קיימות. שלא נמוחו נכשולן: ברכה אחת מפין ג'. על המחיה ועל הכלכלה. ובשלהי פרקין (דף מד.) מפרש לה: אלא לאו רבנן היא. וקתני כמ"ת ומיובמת דרב ושמואל: אף רבי יהודה כו'. הא דקתני גורס מיני זרעים ר' יהודה היא דקתני לכל מין ומין מעין ברכתו כדמפרש לקמן בפירקין (דף מ.) מלמיה הלכך ליכתוב גורס מיני דשאים לאחין זרעים מינהו גורס מיני וזרעים. ולרבנן כין וזרעים כין ירקות כשב"ס ולא נעיין לכל מין ומין מעין ברכתו: ולא כלום. כלומר לין טעון מברכות פירות ארץ ישראל ולא כלום אלא גורס נפשות רבות ככל מילי לימים משמע המינין: כוסבום. הם תמרים (ז) והם דבש כלומר נשמעת המינין[1] שהדבש זב מן התמרים: קמן וכירך. לאחריהן: משמע. של ר"ג: ולא

מעין שבע שנאמרו בארץ בברכת המזון ובברכה אחת שלאחר המזון שמברכין על הארץ ועל המחיה ועל הפירות ועל הגפן ועל התאנה ועל הרמון ועל היצהר ועל הדבש שנאמר ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית יצהר ודבש (דברים ח, ח) ואין מברכין אחת מהן אלא אחת מכולן ומסיים בכולן ועל הארץ ועל פרי מגדיה ועל הפירות ועל פרי האדמה ועל התורה ועל הנביאים ועל הכתובים ועל היום הזה שנתת לנו ה' אלהינו לקדושה ולמנוחה לכבוד ולתפארת על הכל ה' אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד ככתוב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך בא"י על הארץ ועל המזון:

בורא נפשות רבות וחסרונם. כמו לחם ומים שמי שמפסר בלא הסס[ח] ואל כל מה שנברא להחיות בהם נפש כל מי שלומר על כל מה שנעשה שגם הם לא נבראו אלא להחיות בלא הם שלא נברא כי אם לתענוג כשלמא כמו מפוחים וכיוצא בהן ומפרש בגמרא כדי שיהא נהנה ממנו ויודה לפני מי שאמר והיה העולם וכיוצא בהן כדאי הוא הקב"ה שיברא בשבילו כל צרכיו:

אם חסרוסות קיימות. יש מפרשים להיות כשהלחם מיט שמי כמים כ"כ שלא יקח הפרוסה ממי שנאי: רש"י פי' אורז מ"ל. ויש מפרשים ר"ח ולהמי פירוש יש לפרש דדומן היינו מ"ל:

תיובתא דרב ושמואל. בפרק לדומן לא הי מיבעיא ואפשר דהוי בלכתא פתירתה ולא מברכין עליה כולא מיני מזונות: **הכוסם** חטה צריך לברך עליה

בורא פרי האדמה. שהרי לפילו נקמחת לחיטי לחרכין לעיל (ט) מברכין עליה בפה"א ולכך נחתן לא ס"ל הכי משום דלמשנתנו ומיהו נלחרין יש לפפק מלי מברכין אם מברכין על המחיה ועל הכלכלה ומפיים על המדמה ועל פרי המדמה ולא שמכמן ברכת על המחיה ועל הכלכלה אלא היכא דלא לבריך עלייהו ברישא קודם אכילה כולא מיני מזונות ול"ת הניה ממזוה שלו על המדמה ועל פרי המדמה כו' ומזה כו דלא משכמן משום מקום לך ברכה לאקמן (דף מד.) מפרש ברכה אחת מעין ג' ומקמר נחמשת המינים על הארץ ועל המחיה ועל ז' המינים על הארץ ועל הפירות ועל המדמה ועל פרי המדמה לא מקמר הכא על הכוסם אלא מברך בורא פרי המדמה ואפילו הכי קשיא לרבי יוחנן בן נורי דאמר ברכה אחת מעין ג' ומקמר נחמשת המינים על הארץ ועל הפירות ועל המדמה ועל פרי המדמה ומסיים ועל הארץ ועל פרי מגדיה ועל הפירות ועל המחיה ועל הכלכלה ועל היכך לבריך עלייהו ברישא קודם אכילה כולא מיני מזונות ול"ת הניה ממזוה שלו על המדמה ועל פרי המדמה כו' ומזה כו דלא משכמן משום מקום לך ברכה לאקמן (דף מד.) מפרש ברכה אחת מעין ג' ומקמר נחמשת המינים על הארץ

а также *рис*, т. е. когда кушанье сварено из зерен риса.

הא מני *Эта* барайта в согласии с *чьим* мнением училась? – **רבי יוחנן בן נורי היא** В согласии с мнением *раби Йоханана бен Нури*, который приравнял рис к "пяти злакам" **דתניא** *Как учили* в барайте: **רבי יוחנן בן נורי אומר** *раби Йоханан бен Нури говорит*: **אורז מין דגן הוא** *рис – вид* хлебных *злаков*. **וחייבין על חמוצו כרת** *И наказание* тому, кто ест в Пэсах "*хамэц*" из риса, – "*карэт*"; **ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח** *и человек*, который ест в Пэсах мацу *из него* (из риса), – *исполняет* заповедь.

Продолжение барайты: **אבל רבנן לא** *но мудрецы не* приравнивают рис к "пяти злакам". Как видим, Рав и Шмуэль, сказавшие, что благословение "Создающий виды кушанья" надо произносить только над блюдом из "пяти хлебных злаков", но не над кушаньем из вареного риса, шли за мудрецами.

ורבנן לא *Но* разве *мудрецы* считают, что над рисом *не* говорят "Создающий виды кушанья"? **והתניא** *Ведь учили* в барайте: **הכוסס את הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה** *грызет пшеницу* в сырых зернах – *произносит над ней благословение "Создающий плод земли"*. **טחנה אפאה ובשלה** Но если *смолол ее* в муку, *испек из нее* хлеб *и сварил* готовый хлеб в воде, сделав из него кушанье, то, **בזמן שהפרוסות קיימות** *если куски* хлеба *остались* в том кушанье целыми (не распались), **בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ** *в начале* еды *произносит над ним благословение "Производящий хлеб из земли"*, **ולבסוף מברך עליה שלש ברכות** *а в конце произносит "Три благословения"*, т. е. Биркат-Амазон. **אם אין הפרוסות קיימות** А *если кусков* хлеба *не осталось* (т. е. они разварились и разошлись) – **בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות** *в начале* еды *произносит над ней благословение "Создающий виды кушанья"*, **ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש** *а в конце произносит одно благословение "подобие Трех"*.

Продолжение барайты: **הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה** *грызет рис* в сырых зернах – *произносит над ним благословение "Создающий плод земли"*. Но если **טחנו אפאו ובשלו** *смолол его* в муку, *испек* хлеб *и сварил его* в виде кушанья, то, **אף על פי שהפרוסות קיימות בתחלה** *хотя куски* хлеба *остались*, **מברך עליו בורא מיני מזונות** *в начале* еды *произносит "Создающий виды кушанья"*, **ולבסוף ברכה אחת מעין שלש** *а в конце произносит одно благословение "подобие Трех"*.

מני В согласии с *чьим* мнением училась эта барайта? **אילימא רבי יוחנן בן נורי היא** *Если скажешь*, что в согласии с мнением *раби Йоханана бен Нури*, **דאמר אורז מין דגן הוא** *который сказал*, что *рис – это вид* хлебных *злаков*, то **המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות בעי ברוכי** *надо* в начале еды произнести благословение "*Производящий хлеб из земли*", а в конце – "*Три благословения*".

אלא לאו רבנן היא *Но* разве отсюда *не* следует, что барайта идет по мнению *мудрецов*? Конечно, следует!

ותיובתא דרב ושמואל *Однако* тогда *осталась трудность* для Рава и Шмуэля! **תיובתא** *Осталась трудность*!

В только что приведенной барайте **אמר מר הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה** *сказал учитель*: *грызет пшеницу* в сырых зернах – *произносит над ней благословение "Создающий плод земли"*. **והתניא** *Но* ведь *учили* в другой барайте: **בורא מיני זרעים** произносит "*Создающий виды зерновых*".

1. См. стр. 35А

לא קשיא *Не трудность*! **הא רבי יהודה** *Это* мнение принадлежит *раби Йеуде*, **והא רבנן** *а это – мудрецам*. **דתנן** *Как учили* в мишне[1]: **בורא פרי** *над зеленью говорит* **ועל ירקות אומר** "*Создающий плод земли*". **רבי יהודה** *Раби Йеуда говорит*, что над зеленью **האדמה אומר** надо говорить: **בורא מיני דשאים** "*Создающий виды трав*". Т. е. над каждым видом (таким, как травы, зерновые) надо говорить "свое" благословение.

В той же барайте **אמר מר** *сказал учитель*: **הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה** *грызет рис* в сырых зернах – *произносит над ним благословение "Создающий плод земли"*. Но если **טחנו אפאו ובשלו** *смолол его, испек и сварил*, то, **אף על פי שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא** *хотя куски* хлеба *остались*, **מיני מזונות** *в начале* еды *произносит "Создающий виды кушанья"*, **ולבסוף ברכה אחת מעין שלש** *а в конце произносит одно благословение "подобие Трех"*.

קמ"ל כל שבוע. לתע"ג דכולהו ממד מינה כעין לגיהוי מתמצה המינין ומי לא לא מברכין עליה נוסח מיני מזונות: פורו. מ"ל: דומן. פכ"ך: כמעשה קדרה. ברכה שמברכין על מעשה קדרה של ממש מינין: ברכה אחת מעין ג'. כשלהי פרקין (דף מד.) מפ' לה על הממיה כו': ופורו לאו מעשה קדרה. דקא מפקא ליה מכלל מעשה קדרה לברכה אחרת: אלו הן מעשה קדרה. לעמין ברכה: חילקא מרגים וריו ושרשן. מפרש להו כמועד קטן (ג) (פ"ב יג.): חילקא. חטי דמתבני בפיתתא מדא לתרתי: מרגים. מדא לתלת: וריו. מדא לתרבה: שרשן. מדא לחמש: פת מיני. כך מפיתתא דקתני פורו כמעשה קדרה לכי יתחן נן טרי: ה"ג אבל רבנן גמ ורבנן גמ ופפניק כו'. ול"ג והלכתא והלכות גדולות הוא: פכוסס. כמות שהיא: אפאה ובשלה. לאחר שנפפה נאפה ונשלה לחם חזר ובשלה נמים: שפפרוסות קיימות. שלא נגמרו נכנסון: ברכה אחת מעין ג'. על הממיה ועל הכלכלה. ובשלהי פרקין (דף מד.) מפרש לה: אלא לאו רבנן סיא. וקמני נמ"מ ומיומא לרב ושמואל: פא רבי יהודה הוא. דקתני נוסח מיני זרעים ר' יהודה היא דקתני לכל מין ומין מעין ברכתו כלומפרש לקמן בפירקין (דף מ.) פלימה הלכך ליכא נוסח מיני זרעים. ולרבנן נין זרעים נין ירקות נמה"מ ולא בעינן לכל מין ומין מעין ברכתו: ולא כלום. כלומר לין טעון מבלכות מיוחד לרע שבעל ולא כלום אלא נוסח נפשות רבות מכל מקום מיהו לריתיה דמשנה שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין ג' הכוסס את האורז מין דגן הוא וחייבין על חמוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח אבל רבנן לא ורבנן לא והתניא הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה ובשלה בזמן שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליה ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין ג' הכוסס את האורז מברך עליו ב"פ האדמה טחנו ואפאו ובשלו אף על פי שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש מני אילימא ר' יוחנן בן נורי היא דאמר אורז מין דגן הוא המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות בעי ברוכי אלא לאו רבנן היא ותיובתא דרב ושמואל תיובתא: אמר מר הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה והתניא בורא מיני זרעים לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתנן [ועל ירקות] אומר בורא פרי האדמה ר' יהודה אומר בורא מיני דשאים: אמר מר הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה טחנו ואפאו ובשלו אע"פ שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש והתניא ילבסוף ולא כלום אמר רב ששת לא קשיא הא ר"ג והא רבנן דתניא [זה הכלל כל שהוא משבעת המינים רבן גמליאל אומר שלש ברכות וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש ומעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו מסובין בעליה ביריחו והביאו לפניהם כותבות ואכלו ונתן רבן גמליאל רשות לר' עקיבא לברך קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלש אמר ליה רבן גמליאל עקיבא עד מתי אתה מכנים ראשך בין המחלוקת א"ל רבינו אע"פ שאתה אומר כן וחבריך אומרים בן למדתנו רבינו [יחיד ורבים הלכה כרבים רבי יהודה אומר משמו כל שהוא משבעת המינים ולא

קמ"ל כל שיש בו ואי אשמעינן כל שיש בו הוה אמינא כל שיש בו חמשת המינים אין אבל אורז ודוחן לא משום דע"י תערובת "אבל איתיה בעינה נימא אפילו אורז ודוחן נמי מברכין עליו בורא מיני מזונות קמ"ל כל שהוא מחמשת המינים הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות לאפוקי אורז ודוחן דאפילו איתיה בעינה לא מברכינן בורא מיני מזונות ואורז [ודוחן] לא מברכינן בורא מיני מזונות והתניא הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן מברך עליו תחלה ולסוף כמעשה קדרה וגבי מעשה קדרה תניא "בתחלה מברך עליו בורא מ"מ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש במעשה קדרה ולא כמעשה קדרה במעשה קדרה דמברכין עליו תחלה ולסוף ולא כמעשה קדרה דאילו במעשה קדרה בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין ג' ואילו הכא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא ואורז לאו מעשה קדרה הוא והתניא אלו הן מעשה קדרה חילקא מרגים (ו) סולת "וריז ועדשן ואורז הא מני רבי יוחנן בן נורי היא דתניא "רבי יוחנן בן נורי אומר אורז מין דגן הוא וחייבין על חמוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח אבל "רבנן לא ורבנן לא והתניא "הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה "טחנה אפאה ובשלה בזמן שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליה ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין ג' "הכוסס את האורז מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש מני אילימא ר' יוחנן בן נורי היא דאמר אורז מין דגן הוא המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות בעי ברוכי אלא לאו רבנן היא ותיובתא דרב ושמואל תיובתא: אמר מר הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה והתניא בורא מיני זרעים לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתנן [ועל ירקות] אומר בורא פרי האדמה ר' יהודה אומר בורא מיני דשאים: אמר מר הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה טחנו ואפאו ובשלו אע"פ שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש והתניא ילבסוף ולא כלום אמר רב ששת לא קשיא הא ר"ג והא רבנן דתניא [זה הכלל כל שהוא משבעת המינים רבן גמליאל אומר שלש ברכות וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש ומעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו מסובין בעליה ביריחו והביאו לפניהם כותבות ואכלו ונתן רבן גמליאל רשות לר' עקיבא לברך קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלש אמר ליה רבן גמליאל עקיבא עד מתי אתה מכנים ראשך בין המחלוקת א"ל רבינו אע"פ שאתה אומר כן וחבריך אומרים בן למדתנו רבינו [יחיד ורבים הלכה כרבים רבי יהודה אומר משמו כל שהוא משבעת המינים ולא

מאי מברך נסופה רבי יהושע אומר בורא מיני מזונות. ואמר רב יהודה אמר רב: המברך על הפירות צריך לומר שלשה דברים בתחלה ובסוף ובאמצע. בתחלה מנין שנאמר "כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה וגו' ואומר "ואכלת ושבעת וברכת. באמצע מנין שנאמר "ונתן לך רחמים ורחמך והרבך. בסוף מנין שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת. אמר רבי יוחנן מנין שהקב"ה מרחם על הבריות שנאמר "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו. אמר רבי יוחנן מנין שהקב"ה מחזיר נפשות למתים שנאמר "הודו לה' לאלהי השמים

והתניא *Но учили* в другой барайте: לבסוף ולא כלום *после* хлеба или кушанья из риса *не* произносит *ничего*, кроме "Создающий множество душ".

אמר רב ששת *Сказал рав Шэшет*: לא קשיא *не трудность*! הא רבן גמליאל והא רבנן *Эта* барайта (одно благословение "подобие Трех") идет по мнению *рабана Гамлиэля*, *а эта* ("Создающий множество душ") – по мнению *мудрецов*.

דתניא *Как учили* в барайте: זה הכלל *таково правило*: כל שהוא משבעת המינים о *любой* еде *из* продуктов, относящихся к "*семи видам*", которыми славится Страна Израиля, רבן גמליאל אומר *рабан Гамлиэль говорит*: שלש ברכות произносит после нее "*Три благословения*", т. е. Биркат-Амазон. וחכמים אומרים *А мудрецы говорят*: ברכה אחת מעין שלש произносит после нее *одно благословение "подобие Трех"*.

ומעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו מסובין בעלייה ביריחו *Случай* произошел с *рабаном Гамлиэлем и старейшинами, которые возлежали* на трапезе (сидели облокотившись) *на чердаке* (втором этаже дома) *в* городе *Йерихо*, где в тот период заседал суд. והביאו לפניהם כותבות ואכלו *Подали им финики* (один из "семи видов"), *и* они их *ели*. ונתן רבן גמליאל רשות לרבי עקיבא לברך *И дал рабан Гамлиэль право произнести* заключительное *благословение раби Акиве*. קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלש *Поспешил раби Акива* (не спросив учителя, какое благословение надо произнести) *и произнес одно благословение "подобие Трех"*, как постановили мудрецы.

אמר ליה רבן גמליאל *Сказал ему рабан Гамлиэль*: עקיבא עד מתי אתה מכניס ראשך בין המחלוקת *Акива, до каких пор ты* будешь *совать свою голову в* наш *спор*? אמר לו *Сказал ему* раби Акива: רבינו אף על פי שאתה אומר כן וחבריך אומרים כן *учитель, хотя ты говоришь одно, а твои товарищи другое*, למדתנו רבינו יחיד ורבים הלכה: *ты* же сам *нас учил, учитель*: כרבים *один* спорит против *многих – закон по мнению многих*.

Завершение барайты: רבי יהודה אומר משמו *раби Йеуда говорит от имени* рабана Гамлиэля (приводит другой вариант его спора с мудрецами): כל שהוא משבעת המינים о *любой* еде *из* продуктов, относящихся к "*семи видам*",

קמ"ל כל שבוח. לתע"ג דכולהו מחד מינא נינהו לרבות מחמת המינין ומ"ל לא לא מברכין עליה נוסח מיני מזונות: פורס. מ"ל: דומן. פכ"ן: כמפסה קדרה. ברכה שמברכין על מעשה קדרה של תמצית מינין: ברכה אחת מעין ג'. כשלהי פרקין (דף מד.) מפ' לה על הממיה כו': ופורס לפני מפסה קדרה. דקמ מפקת ליה מכלל מעשה קדרה לברכה לאחרת: פלו הן מפסה קדרה. לעמין ברכה: חילקא טרנים (ג) וריח ושרטן. מפרש להו כמועד קטן (ג) (פ"ב יב:): חילקא. חטי דמתבני בחמימתא מדא למרמי: טרנים. מדא לתלת: וריח. מדא לשרטן: פרטן. מדא לחמש: פם מני. הך מתניתא דקתני פורס כמעשה קדרה רבי יוחנן בן נורי: ה"ג אבל רבנן גם מברכין ופסקינן כו'. ול"ג והלכתא ומהלכות גדולות הוא: פכומם. כמות שהיא: מפפה ובשלה. לשחר שתפפה נמטר ומעשה לחם חוב ובשלה במיס: שפרוסות קיימות. שלא נאמרו נגעוהן: ברכה אחת מעין ג'. על הממיה ועל הכלכלה. וכשלהי פרקין (דף מד.) מפרש לה: שלא נאמר רבנן פסיק. וקמני ממ"ח ומיומא דרך ושמואל: פם רבי יהודה הוא. פם דקתני נוסח מיני זרעים ר' יהודה היא דקתני לכל מין ומין מעין ברכתו כלומפרש לקמן בפירקין (דף מ.) פלימיה הלכך ליקום נוסח מיני דשתים למטן דחפים ניעבו נוסח מיני וזרעים. ולרבנן מין וזרעים ניקום בפ"ח ולא בעינן לכל מין ומין מעין ברכתו: ולא כלום. כלומר לית טעמן מנכוסת פירות לטן ישראל ולא כלום אלא נוסח עפאת רבות ככל מידי דלישתיה משתנה המינין: כופכות. הם תמרים (ד) והם דבש המוגר בשמעתא המינין) שהדבש זב מן התמרים: קפץ וביקר. לשחריהן: מפפו. של ר"ג: ולא

מברך עליו ב"פ האדמה בתחלה ובסוף מברך עליו אפאו ובשלו אף על פי שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש מני אילימא ר' יוחנן בן נורי היא דאמר אורז מין דגן הוא המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות בעי ברוכי אלא לאו רבנן היא ותיובתא דרב ושמואל תיובתא: אמר מר הכוסס את החטה מברך עליה פרי האדמה והתניא בורא מיני זרעים לא קשיא הא ר' יהודה והא רבנן דתנן רבי[ט] יועל ירקות [כ] אומר בורא פרי האדמה ר' יהודה אומר בורא מיני דשאים: אמר מר הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה בתחלה ובסוף אפאו ובשלו אע"פ שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש והתניא לבסוף ולא כלום אמר רב ששת לא קשיא הא ר"ג והא רבנן דתניא [כא]זה הכלל כל שהוא משבעת המינים רבן גמליאל אומר שלש ברכות וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש ומעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו מסובין בעלייה בירימו והביאו לפניהם כותבות ואכלו ונתן רבן גמליאל רשות לר' עקיבא לברך קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלש אמר ליה רבן גמליאל עקיבא עד מתי אתה מכניס ראשך בין המחלוקת א"ל רבינו אע"פ שאתה אומר כן חבריך אומרים כן למדתנו רבינו [כב]יחיד ורבים הלכה כרבים רבי יהודה אומר משמו של כל שהוא משבעת המינים ולא

קמ"ל כל שיש בו ואי אשמעינן כל שיש בו הוה אמינא כל שיש בו חמשת המינים אין אבל אורז ודוחן לא משום דע"י תערובת [א]אבל איתיה בעינה נימא אפילו אורז ודוחן נמי מברכין עליו בורא מיני מזונות קמ"ל כל שהוא מחמשת המינים הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות לאפוקי אורז ודוחן דאפילו איתיה בעינה לא מברכינן בורא מיני מזונות ואורז [ודוחן] לא מברכינן בורא מיני מזונות והתניא הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדרה וגבי מעשה קדרה תניא [ב]בתחלה מברך עליו בורא מ"מ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש כמעשה קדרה ולא כמעשה קדרה כמעשה קדרה דמברכין עליו תחלה וסוף ולא כמעשה קדרה דאילו במעשה קדרה בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין ג' ואילו הכא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא ואורז לאו מעשה קדרה הוא והתניא אלו הן מעשה קדרה חילקא טרנים [ג] סולת [ד]ורז ושרטן ואורז הא מני רבי יוחנן בן נורי היא דתניא [ה]רבי יוחנן בן נורי אומר אורז מין דגן הוא וחייבין על חמוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח אבל [ו]רבנן לא והרבנן לא והתניא [ז][ח]הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה [ט]חנה אפאה ובשלה בזמן שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליה ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין ג' [י]הכוסס את האורז

מתי מברך נפופה רבי ירמיה אמר לא מכלית פלא מן יומא וכו': גתן ר"ג רשות לר' עקיבא לברך. קטור (ו) היה שיברך ג' ברכות כמו שהיה קושר ומ"ח ג"ר הא קי"ל [ז]לקן מזמנין על הפירות וי"ל דר"ג היה קטור שהיה מברך על כל ז' מינין ג' ברכות שלמות וכי קירך ר"ש מעין ג' לעצמו דוקא דקי"ל לין מזמנין על הפירות ולחכים המסובין ברכו כל אחד לעצמו ומ"ח לר"ג לאחר ג' ברכות שלמות ומ"ל דמזמנים על ז' המינים מי ס"ל דברכה טעונה כוס מ"כ (ו) יחמר"א ומ"כ יחמר לעולם וי"ל דיכול להיות שלא יאמה כלל מן כוס של ברכה ומ"ח מ"מ לאותו המברך שהוא טופס צריך לברך קוף וי"ל דלחיב"א שומה נקניטות רק מלא לוגמיו מתה ר"ג דלמ"כ וכי לית ליה לר"ג ברכה אחת מעין שלש נכוס מקום: [ותע"ש טוס' סמפים ק"ס: ד"ה ג"מ]:

מכילתא

מוסף רש"י

ס"ך לפסוק קודם והלבני שלא יאכלו. יתלול בשפתיו ניקנו מן הסגולה (בלשון חפה שהוא שפת עגלית ב"ח) ואל ישמיעו לאזן שומעת, כשנקנם סבר אכל נאסורא מיהא אסור ט קץ בל תקום (ויקרא יט:). פיטמא של רמון. הוא שורר על פיו ואין אומר אומר אמר על גבי שפתותיו, כמו שם על פתחים אומר על גבי הדלת (שיר ה:). בתחלי אומר (תהלים ק"ד). אומר הגדל שבחות שמחדשים בקטנן, מעין פקח הגדל פתיות לאחר יעד הדקות (משלי כב:). אפיריר. משנה ברורה, ללא חוו כאן משום שאינו אוכל פת. ולא אין קונצין אותו לשיני (שם). אין קונצין את האילנות בשבועיים. לפנים, שפני שנמשכות שפני והשמנת שמר גלגלה ולא להספיד (שם). משיאיראו. מגילה הנלין ביתי יקח (שם). משיאיראו. מצמולו הצנועים קלח ותקלח ניצוי ולקמן מפרש שיעורו בפרק הלכן (בחלים יב:). משיאיראו. מעצמן הן עליהן וזמן כעין ממטלי ודומה לו (ע"ב) הפסוקים של מעשר. מעשר. הוא בורר הוא פועל הלכן. לשמר כל פיכך ומעון לו בשבר לו ניכוד שלמי מהל מעשה. שבר מעון נעיכן (שם). מעשה פיכסם פיכס לשבר (שם). פועל הלכן ס"ד. פל נעשים קימס (שם). מאון שמעמת ליה. מלון מנת משעריהן. ויאיתו שבר, פיכל שוק דהוי מיכי, מרקמני שמר לא, רבנן היא, ומקמי דחזיתי כשלר פלוגתי. פל ניכר שאל נוקר שאל נוקר. פל נוקר שאל נוקר. פל נוקר שאל נוקר. פ

חביצא דאית ביה פרורין. פרש"י כמו שלניקו"ק (ג) ותימה לעיל גבי מי שאין לפניו אלא ג' מינים שהפרוסות קיימות לא יברך עליהן המוציא ופ"ג לחים ניה כזית וי"ל דכל יוסף מפרש ליה דהפרוסות קיימות היינו כזית ואין הפרוסות קיימות בשאין בהן כזית וכן מפרש נמי בירושלמי ופ"ק דמגילה (ד) ומ"ש לר"ת מדמה לה לפרורי מצות ופרושי קונטרס ניחא ליה דמצות שרי לאפות בהן בחג אבל פרורי מצות אסור לאפות בהן דמצה שנפרכה ונתקשתה אסורה לאפות בה מצה אחרת ולא דמי לפרורי מצות שנפרכו מאליהן ולא נתקשו ולא אסרו לאפות בהן מצה אחרת ולא דמי לפרורי חלה שאסורה לאפות בהן חלה אחרת משום דחלה בעי הפרשה ופרורי חלה לא בעי הפרשה ולא אסרו לאפות בהן חל

או מין דגן הוא ולא но *не к злакам*, עשאו פת *а также* о любой еде из *злаков*, которую *не сделали хлебом*, רבן גמליאל אומר *рабан Гамлиэль говорит*: שלש ברכות произносит после этой еды "*Три благословения*", т. е. Биркат-Амазон. וחכמים אומרים *А мудрецы говорят*: ברכה אחת произносит после нее *одно благословение* "подобие Трех".

כל שאינו לא משבעת המינין ולא מין דגן По поводу *еды, которая* не относится к "*семи видам*" *или злакам*, – כגון פת אורז ודוחן *например, рисовый или пшенный хлеб*, – רבן גמליאל אומר *рабан Гамлиэль говорит*: ברכה אחת מעין שלש произносит после нее *одно благословение* "*подобие Трех*". וחכמים אומרים *А мудрецы говорят*: ולא כלום *не* произносит *ничего*, кроме "Создающий множество душ". – Опираясь на эту барайту, рав Шэшет снял противоречие между двумя приведенными выше барайтами: одна из них идет по мнению рабана Гамлиэля, другая – по мнению мудрецов.

במאי אוקימתא כרבן גמליאל *Как ты "поставил"* (объяснил) барайту о том, что после рисового хлеба говорят благословение "за пищу и пропитание", *по мнению рабана Гамлиэля?* אימא סיפא דרישא *Произнеси конец первой части* барайты: אם אין הפרוסות קיימות *если кусков* хлеба *не осталось* в кушанье (они разварились и разошлись) – בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות *в начале* еды *произносит над кушаньем благословение "Создающий виды кушанья"*, ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש *а в конце произносит одно благословение "подобие Трех"*.

מני *Чье* это мнение? אי רבן גמליאל *Если рабана Гамлиэля* – השתא אכותבות ואדייסא אמר רבן גמליאל שלש ברכות *то о финиках и каше* уже *сказал рабан Гамлиэль*, что надо произносить после них "*Три благословения*" (Биркат-Амазон). אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא Тогда *надо ли* рабану Гамлиэлю говорить то же самое правило и о хлебе, *куски* которого разварились (потеряв вид хлеба) и их *не осталось* в кушанье? Понятно, что в случае разварившихся кусков хлеба тем более надо произносить Биркат-Амазон, который, по его мнению, говорят после простой каши без хлеба.

אלא פשיטא רבנן *Но очевидно*, что барайта идет по мнению *мудрецов*, а не рабана Гамлиэля, как сказал рав Шэшет.

אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן *Если так*, то получаем *противоречие между* двумя высказываниями *мудрецов* относительно благословения после рисового хлеба.

אלא לעולם רבנן *Но несомненно*, первая барайта идет по мнению *мудрецов*. ותני גבי אורז *И учи* ее завершающую часть *относительно* хлеба из *риса* так: ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום *а в конце* еды *не* произносит *ничего*, кроме "Создающий множество душ". И тогда не будет противоречия между двумя высказываниями мудрецов в обеих этих барайтах.

אמר רבא *Сказал Рава*: האי ריהטא דחקלאי דמפשי ביה קמחא "*риата по-деревенски*" (блюдо из муки с медом; то же самое, что "хавиц в горшочке"[1], *где много муки*, – מברך בורא מיני מזונות человек *произносит* над этим кушаньем *благословение "Создающий виды кушанья"*. מאי טעמא דסמידא עיקר *Почему? Потому что* в нем *мука – основной* ингредиент. דמחווא דלא מפשי ביה קמחא Но "риата *по-городски", где немного муки*, – מברך עליו שהכל נהיה בדברו *произносит над этим* кушаньем *благословение "По слову Которого возникло все"*. מאי טעמא דובשא עיקר *Почему? Потому что* в нем *мед – основной ингредиент*.

והדר אמר רבא *И "вернулся"* (исправил свое мнение, изменил его), и *сказал Рава*: אידי ואידי בורא מיני מזונות над *тем и другим* произносит "*Создающий виды кушанья*". דרב ושמואל דאמרי תרוייהו *Потому что Рав и Шмуэль, оба сказали*: כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות *над любым* блюдом, *в котором есть* один *из "пяти* хлебных *злаков"*, *произносят благословение "Создающий виды кушанья"*. (Даже если злаки являются второстепенным ингредиентом и присутствуют в малом количестве. Исключая случай, когда мука используется для скрепления, а не для вкуса, – тогда говорить над ней отдельное благословение не нужно.)

האי חביצא אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф*: "*хавица*" (пудинг из вареных или жареных в масле кусков хлеба), דאית ביה פרורין כזית *в которой куски* имеют размер "*с маслину*", – בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ *в начале* еды *произносит над ней благословение "Производящий хлеб из земли"*, ולבסוף מברך עליו שלש ברכות *а в конце произносит "Три благословения"*, т. е. Биркат-Амазон, потому

1. См. стр. 36б

חביצא דאית ביה פרורין. פרש"י כמו שלניקו"ק (ג) ות"ם והחיות לעיל בזמן שהפרוסות וכו' אין הפרוסות קיימות לג יכרך עליהן המוציא מע"ג לחית ביה כזית ור"ל דכך יוסף מפרש היה הפרוסות קיימות היינו כזית ואין הפרוסות קיימות בשלין נהן כזית וכן מפרש נמי בירושלמי ות"ם ואין מדמה רב יוסף פרורי מנחות לפרורי מציעא[א] ור"ל כיון שנטגנין בשמן כמבשלו דמי ומיהו קשה לקבע מכולן כזית דקתי לחמשת המינין ולא למנחות כמו שפירש והתם (ד) נמי לא מיירי בשנתבשלו ומתי מדמה לחביצא שהוא מבושל לכך ר"ל חביצא היינו פרורין הנדבקים יחד על ידי מרק או על ידי חלב כמו חביצא דתמרי

(ה) שהן מדבקין:

היה עומד ומקריב מנחות. פרש"י כעל הבית המתמנה מנחה ודוחק גדול הוא להיות עומד ומקריב משום נכהן המקריב וכן ליתנה טעון לחכלן ממש לחכהן קודי ונלחה נכהן העומד להקריב לחשון משמרתו וכ"ד משמנות היו וכל שכן מחמצת משמרה לחרת מס כן כל משמרה היא משמרת לשני פעמים כשנה וכיון שיש לכהן זמן קבוע מנרכין שהמיינו ולא כפיכס"י למנחות דמיירי בכהן שלא הקריב מעולם: **לקבע** מבולן. פירש"י דקתי לחמשת ולא ליהיות דל"ל היכי קאמר לחם חמץ הוא וכו' והא לחמיין (מנחות ד' נב:) כל המנחות באות מלה ונראה דקתי לחמשת מינין וה"ק

לקבע מכל מיני למחים כזית כו':

אמר רבא והוא דאיכא עליה תורימא דנהמא. וכן קיימא לן דרבא נחלה הוא ולא כשיש שיהו בפרורין כזית כיון דאיכא תורימא דנהמא לעניו המוציא ואפילו נחבטלו לפיכוס רש"י והא דחמשת מינים[ב] כזית אע"ג דכך דרך להיות תורימא בחמשת מכזית אינה אפילו תורימא דנהמא: **תורימא** דנהמא. נלחה דהיינו כשנתני' הפרורין (ה) כזית וחם חמשת מחלנסים מחמת הפרורין חזלה ליה תורימא דנהמא ונן היה רגיל רבינו דוד מחי"ן לנבן בשמר כזית מינים נלילה כדי לחכלן בשמר ולא ברכת המוציא וכלא ברכת המזון שלא לחחר כדי שיחחזק לחשו ויוכל להגיד ההלנה: **לחם** העשוי לכותח פטור מן החלה. והייט כשעשאו כלמודים ופירש"י עיקר שמינים בחמה וקשה דהא לחריע בחמה חלה (פ"ח משנה ה) כל שחחלתו עיקה וסופו קופגנין חייבין בחלה וכל שחחלתו קופגנין וסופו עיקה חייבין בחלה ושחחלתו קופגנין וסופו עמי בחלה ושחחלתו קופגנין וסופו עמי קופגנין פטור מן החלה ופסק ר"ת חם כן נחיבלי"ם וריבלונ"ם דחחלתן עיקה מבדכין עליהן המוציא וחייבין בחלה לף על פי דסופן קופגנין ומחחלה היה ר"ל דלוקה חייבין בחלה למלות חלה נעורן עיקה לכחיב עריסותיכם והואיל שהיו מחחלה עיקה חייבין בחלה אבל מן המוציא פטורים לעכשיו הם קופגנין ול"ג דהא לעיל קחני נחלן לחכלן מבדך עליהן המוציא נבי מנחה לף על פי דעכשיו הם קופגנין שהמנחות מטוגנות בשמן. ורימש"י לף על גב דחייבין בחלה שהיו עיקה מחחלה פטורין מהמוציא ואין מברכין עליהם חלא נורח מיני מזונות לית להו תורימא דנהמא ואחר כך נרכת מעין שלש על המחיה ועל הכלכלה ור' יחיאל ז"ל היה

(ו) ולא מין דגן הוא או מין דגן ולא עשאו פת ר"ג אומר שלש ברכות וחכ"א ברכה אחת כל שאינו לא משבעת המינין ולא מין דגן כגון פת אורז ודוחן ר"ג אומר ברכה אחת מעין שלש וחכ"א ולא כלום במאי אוקימתא כר"ג אימא סיפא דרישא אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש מני אי ר"ג השתא אבותבות ואדייסא אמר ר"ג ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא אלא פשיטא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן אלא לעולם רבנן ותני גבי אורז ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהטא דחקלאי דמפשי ביה קמחא מברך במ"מ מ"ט דסמידא עיקר דמחוצא דלא מפשי ביה קמחא מברך עליו שהכל נהיה בדברו מ"ט דוכשא עיקר [ו]והדר אמר רבא [ז]אידי ואידי במ"מ דדב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות א"ר יוסף [ח]האי חביצא דאית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליו שלש ברכות דלית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רב יוסף מנא אמינא לה [ט]דתניא [י]היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה נטלן לאכלן מברך המוציא לחם מן הארץ ותני עלה [יא]וכולן פותחן כזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י דאמר פורכן עד שמחזירין לסלתן ה"נ דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא ה"נ והתניא לקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח הכא במאי עסקינן בשערסן אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת פרס ואי בשערסן האי שאכלן מיבעי ליה הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול מאי הוה עלה אמר רב ששת [יב]האי חביצא אף על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו המוציא לחם מן הארץ אמר רבא [יג]והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא [יד]טחוקנין חייבין בחלה [טו] וכי אתא רבין א"ר יוחנן טרוקנין [טז] פטורין מן החלה מאי טרוקנין אמר אביי כובא דארעא ואמר אביי [יז]טריתא פטורה מן החלה מאי טריתא איכא דאמרי גבול מרתח ואיכא דאמרי [יח]נהמא דהנדקא ואיכא דאמרי [יט]לחם העשוי לכותח תני רבי חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה והא תניא חייב בחלה התם כדרבתני טעמא ר' יהודה אומר [כ]מעשיה מוכיחין עליה עשאן בעבין

(ז) מין דגן. שנמין דגן יש מילוק שלם עלמו פת הכל מודים שלריך לחחריו ג' ברכות: **אי.** לף לם מין דגן הוא חלה שלא עלמו פת כשחים אלו נחלקו ר"ג וחכמים: **כשהי לוקימנא.** לההות לעיל דלקחני פרכה לחם מעין שלש: **כר"ג לימא סיפא דיבישא.** להשיח ממני דחמני גבי הכוסס לח החטה להשיח ריפה וקחני מיפה לין הפרוסות קיימות כו': **בשלא.** לפילו לחזיקה לחמר ר"ג נחחני נחריימה חו מין דגן ולף עלמו פת מכלל לחחריו ג' ברכות: **לין הפרוסות קיימות.** שנחחלחו פת ממש היה: **מיבעיא.** וכשנמות מי גרע מדיישא: **אלא לאו רבנן היא.** לחמרי גבי דיישא ברכה לחת ולפי נחי מלשנות לאו פת הוא והוי כדיישא: **ולכלפא לא גרסינן:** ריפסא. הוא חכן קדרה[ה]: **דחקלאי.** כלי כפר: **דמפשי ביה קמחא.** שמרכים בו קמח: **דמחוצא.** כלי כך: **חביצא.** כעין שלניקו"ק שמפרין נחון החלמש לחס: **מנא לימא לה.** לדפרוזרין כזית מנרכין המוציא: **היה.** ישרלה[ו] עומד: **ומקריב מנחות.** ותמה לכהן להקריבה: **שומר כרוך שמיינו.** לף לה הכיל מנחות זה יומים רלים: **נטלן לאכלן.** הכהן: **ומני מלא.** כלומר ומהן על המנחות מנחת מחבת ומנחת מרחשת הקריבות כשהן לפורות: **וכולן פותחן.** כלומר כולן קודש קמילה ועוזה לוחן מחיתין כזיתים כלכזית פחות לוחה פחים (ויקרל ב). חלחת מחיתין כזיתים מנרך עליהן המוציא: **פורכן.** למנחות הלפורות על המחבת ועל המרחשת קודש קמילה עד שמחזירן לסלתן: **כבי נמי.** לפליג לחה דקחני מנרך המוציא: **והמניח לקט מכולן.** פחיתי המנחות: **כזית כו'.** ומדקחמר יולא בו יבי מוכחו כשפה משום לכילה מלה למנחות עשה היא דכתיב[ז] בערב מחכלו מלה ושתם לחס כעיון לכתיב כה לחס עומי[ח] חלחת לחס חי ומנרך המוציא: **והא** מחחיל בלחם ומסיים בלחם. ומלי לחמר לי לכתוב לי לכך לי לכתוב כן מנחת הפומר ומוחות עה). **וכולן פותחן בזית.** כל המחמש לפיכ מנחת העומר מחיתין כזיתים. ולכתי מנרך עליהן המוציא: **פורכן.** למנחות הלפורות על המחבת קודש קמילה ועוזה לוחן מחיתין כזיתים כלכזית פחות לוחה פחים (ויקרל ב). חלחת מחיתין כזיתים מנרך עליהן המוציא: **והמניח לקט מכולן.** פחיתי המנחות: **כזית כו'.** ומדקחמר יולא בו יבי מוכחו כשפה משום לכילה מלה למנחות עשה היא דכתיב[ז] בערב מחכלו מלה ושתם לחס כעיון לכתיב כה לחס עומי[ח] חלחת לחס חי ומנרך המוציא: **והא** מחחיל בלחם ומסיים בלחם. ומלי לחמר לי לכתוב לי לכך לי לכתוב כן מנחת הפומר ומוחות עה). **וכולן פותחן בזית.** כל המחמש לפיכ מנחת העומר מחיתין כזיתים. ולכתי מנרך עליהן המוציא: **פורכן.** למנחות הלפורות על המחבת קודש קמילה ועוזה לוחן מחיתין כזיתים כלכזית פחות לוחה פחים (ויקרל ב). חלחת מחיתין כזיתים מנרך עליהן המוציא: **והמניח לקט מכולן.** פחיתי המנחות: **כזית כו'.** ומדקחמר יולא בו יבי מוכחו כשפה משום לכילה מלה למנחות עשה היא דכתיב[ז] בערב מחכלו מלה ושתם לחס כעיון לכתיב כה לחס עומי[ח] חלחת לחס חי ומנרך המוציא: **והא** מחחיל בלחם ומסיים בלחם. ומלי לחמר לי לכתוב לי לכך לי לכתוב כן מנחת הפומר ומוחות עה).

פורכן דנהמא. תומר מרחית הלחם: **כובא דארעא.** עוגה מקום חלל כבירה ונוחן בחוכו מים וקמח כמו שעושין בלחפם: **נבול מרתח.** נוחנים קמח ומים בכלי וכוחשין כך ושופכים על הבירה כשהיא נקבת: **נהמא דהנדקא.** כלך שלופין בשפוד ומוחמים לוחו חמיד בחנון לו כמי כיליס ושמן: **לחם העשוי לכותח.** לין לופין לוחו בחמה: כעבין

מוסיף על הכל נורח מיני מזונות לית להו תורימא דנהמא ואחר כך נרכת מעין שלש על המחיה ועל הכלכלה ור' יחיאל ז"ל היה מסופק

חביצא דאית ביה פרורין. פרש"י כמו שלניקו"ק (ג) ות"ם והחיות לעיל בזמן שהפרוסות וכו' אין הפרוסות קיימות לג יכרך עליהן המוציא מע"ג לחית ביה כזית ור"ל דכך יוסף מפרש היה הפרוסות קיימות היינו כזית ואין הפרוסות קיימות בשלין נהן כזית וכן מפרש נמי בירושלמי ות"ם ואין מדמה רב יוסף פרורי מנחות לפרורי מציעא[א] ור"ל כיון שנטגנין בשמן כמבשלו דמי ומיהו קשה לקבע מכולן כזית דקתי לחמשת המינין ולא למנחות כמו שפירש והתם (ד) נמי לא מיירי בשנתבשלו ומתי מדמה לחביצא שהוא מבושל לכך ר"ל חביצא היינו פרורין הנדבקים יחד על ידי מרק או על ידי חלב כמו חביצא דתמרי

(ה) שהן מדבקין:

היה עומד ומקריב מנחות. פרש"י כעל הבית המתמנה מנחה ודוחק גדול הוא להיות עומד ומקריב משום נכהן המקריב וכן ליתנה טעון לחכלן ממש לחכהן קודי ונלחה נכהן העומד להקריב לחשון משמרתו וכ"ד משמנות היו וכל שכן מחמצת משמרה לחרת מס כן כל משמרה היא משמרת לשני פעמים כשנה וכיון שיש לכהן זמן קבוע מנרכין שהמיינו ולא כפיכס"י למנחות דמיירי בכהן שלא הקריב מעולם: **לקבע** מבולן. פירש"י דקתי לחמשת ולא ליהיות דל"ל היכי קאמר לחם חמץ הוא וכו' והא לחמיין (מנחות ד' נב:) כל המנחות באות מלה ונראה דקתי לחמשת מינין וה"ק

לקבע מכל מיני למחים כזית כו':

אמר רבא והוא דאיכא עליה תורימא דנהמא. וכן קיימא לן דרבא נחלה הוא ולא כשיש שיהו בפרורין כזית כיון דאיכא תורימא דנהמא לעניו המוציא ואפילו נחבטלו לפיכוס רש"י והא דחמשת מינים[ב] כזית אע"ג דכך דרך להיות תורימא בחמשת מכזית אינה אפילו תורימא דנהמא: **תורימא** דנהמא. נלחה דהיינו כשנתני' הפרורין (ה) כזית וחם חמשת מחלנסים מחמת הפרורין חזלה ליה תורימא דנהמא ונן היה רגיל רבינו דוד מחי"ן לנבן בשמר כזית מינים נלילה כדי לחכלן בשמר ולא ברכת המוציא וכלא ברכת המזון שלא לחחר כדי שיחחזק לחשו ויוכל להגיד ההלנה: **לחם** העשוי לכותח פטור מן החלה. והייט כשעשאו כלמודים ופירש"י עיקר שמינים בחמה וקשה דהא לחריע בחמה חלה (פ"ח משנה ה) כל שחחלתו עיקה וסופו קופגנין מייכין בחלה וכל שחחלתו קופגנין וסופו עיקה מייכין בחלה ושחחלתו קופגנין וסופו עמי בחלה ושחחלתו קופגנין וסופו עמי קופגנין פטור מן החלה ופסק ר"ת חם כן נחיבלי"ם וריבלונ"ם דחחלתן עיקה מבדכין עליהן המוציא וחייבין בחלה אפילו עיקה מבדכין עליהן המוציא ואין מברכין עליהם חלא נורח מיני מזונות לית להו תורימא דנהמא ואחר כך נרכת מעין שלש על המחיה ועל הכלכלה ור' יחיאל ז"ל היה מסופק

(ו) ולא מין דגן הוא או מין דגן ולא עשאו פת ר"ג אומר שלש ברכות וחכ"א ברכה אחת כל שאינו לא משבעת המינין ולא מין דגן כגון פת אורז ודוחן ר"ג אומר ברכה אחת מעין שלש וחכ"א ולא כלום במאי אוקימתא כר"ג אימא סיפא דרישא אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש מני אי ר"ג השתא אבותבות ואדייסא אמר ר"ג ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא אלא פשיטא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן אלא לעולם רבנן ותני גבי אורז ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהטא דחקלאי דמפשי ביה קמחא מברך במ"מ מ"ט דסמידא עיקר דמחוצא דלא מפשי ביה קמחא מברך עליו שהכל נהיה בדברו מ"ט דוכשא עיקר [ו]והדר אמר רבא [ז]אידי ואידי במ"מ דדב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות א"ר יוסף [ח]האי חביצא דאית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליו שלש ברכות דלית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רב יוסף מנא אמינא לה [ט]דתניא [י]היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה נטלן לאכלן מברך המוציא לחם מן הארץ ותני עלה [יא]וכולן פותחן כזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י דאמר פורכן עד שמחזירין לסלתן ה"נ דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא ה"נ והתניא לקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח הכא במאי עסקינן בשערסן אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת פרס ואי בשערסן האי שאכלן מיבעי ליה הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול מאי הוה עלה אמר רב ששת [יב]האי חביצא אף על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו המוציא לחם מן הארץ אמר רבא [יג]והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא [יד]טחוקנין חייבין בחלה [טו] וכי אתא רבין א"ר יוחנן טרוקנין [טז] פטורין מן החלה מאי טרוקנין אמר אביי כובא דארעא ואמר אביי [יז]טריתא פטורה מן החלה מאי טריתא איכא דאמרי גבול מרתח ואיכא דאמרי [יח]נהמא דהנדקא ואיכא דאמרי [יט]לחם העשוי לכותח תני רבי חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה והא תניא חייב בחלה התם כדרבתני טעמא ר' יהודה אומר [כ]מעשיה מוכיחין עליה עשאן בעבין

(ז) מין דגן. שנמין דגן יש מילוק שלם עלמו פת הכל מודים שלריך לחחריו ג' ברכות: **אי.** לף לם מין דגן הוא חלה שלא עלמו פת כשחים אלו נחלקו ר"ג וחכמים: **כשהי לוקימנא.** לההות לעיל דלקחני פרכה לחם מעין שלש: **כר"ג לימא סיפא דיבישא.** להשיח ממני דחמני גבי הכוסס לח החטה להשיח ריפה וקחני מיפה לין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה ברכה אחת מעין שלש מני אי ר"ג השתא אבותבות ואדייסא אמר ר"ג ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא אלא פשיטא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן אלא לעולם רבנן ותני גבי אורז ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהטא דחקלאי דמפשי ביה קמחא מברך במ"מ מ"ט דסמידא עיקר דמחוצא דלא מפשי ביה קמחא מברך עליו שהכל נהיה בדברו מ"ט דוכשא עיקר [ו]והדר אמר רבא [ז]אידי ואידי במ"מ דדב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות א"ר יוסף [ח]האי חביצא דאית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליו שלש ברכות דלית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רב יוסף מנא אמינא לה [ט]דתניא [י]היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה נטלן לאכלן מברך המוציא לחם מן הארץ ותני עלה [יא]וכולן פותחן כזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י דאמר פורכן עד שמחזירין לסלתן ה"נ דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא ה"נ והתניא לקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח הכא במאי עסקינן בשערסן אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת פרס ואי בשערסן האי שאכלן מיבעי ליה הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול מאי הוה עלה אמר רב ששת [יב]האי חביצא אף על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו המוציא לחם מן הארץ אמר רבא [יג]והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא [יד]טחוקנין חייבין בחלה [טו] וכי אתא רבין א"ר יוחנן טרוקנין [טז] פטורין מן החלה מאי טרוקנין אמר אביי כובא דארעא ואמר אביי [יז]טריתא פטורה מן החלה מאי טריתא איכא דאמרי גבול מרתח ואיכא דאמרי [יח]נהמא דהנדקא ואיכא דאמרי [יט]לחם העשוי לכותח תני רבי חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה והא תניא חייב בחלה התם כדרבתני טעמא ר' יהודה אומר [כ]מעשיה מוכיחין עליה עשאן בעבין

פורכן דנהמא. תומר מרחית הלחם: **כובא דארעא.** עוגה מקום חלל כבירה ונוחן בחוכו מים וקמח כמו שעושין בלחפם: **נבול מרתח.** נוחנים קמח ומים בכלי וכוחשין כך ושופכים על הבירה כשהיא נקבת: **נהמא דהנדקא.** כלך שלופין בשפוד ומוחמים לוחו חמיד בחנון לו כמי כיליס ושמן: **לחם העשוי לכותח.** לין לופין לוחו בחמה:

מוסף רש"י

חיה עומד ומקריב מנחות בירושלים. מעין שלש הקריב לו עניין מנחת מיומיו לו שהקריב מנחה חדשה כעין מנחת הפומר ומוחות עה). **ובולן פותחן בזית.** כל המחמש לפיכ מנחת העומר מחיתין כזיתים. ולכתי מנרך עליהן המוציא: **פורכן.** למנחות הלפורות על המחבת קודש קמילה ועוזה לוחן מחיתין כזיתים כלכזית פחות לוחה פחים (ויקרל ב). חלחת מחיתין כזיתים מנרך עליהן המוציא: **והמניח לקט מכולן.** פחיתי המנחות: **כזית כו'.** ומדקחמר יולא בו יבי מוכחו כשפה משום לכילה מלה למנחות עשה היא דכתיב[ז] בערב מחכלו מלה ושתם לחס כעיון לכתיב כה לחס עומי[ח] חלחת לחס חי ומנרך המוציא: **והא** מחחיל בלחם ומסיים בלחם. ומלי לחמר לי לכתוב לי לכך לי לכתוב כן מנחת הפומר ומוחות עה).

הגהות הב"ח

(ב) נמ' ולאו מין דגן וכו' ומכמיים לוחריים נרכה לחת מעין שלש שלחו: (ג) רשב"י ר"ם ולאו מין: (ד) חתם ר"ם מכ"ל וכן מו על ניקו"ק. ר"ם כלומר שנחבלו ה"כ קשה מלמיים לעיל יכ: (ה) בא"ד ומשם נא מיכי נמשנבלו ס"ם מאי מלמי: (ו) ר"ת מורחת ומשמע שכל כמים דאם כמים וכי דל ממין לשחרת פרוזרין נמים כל הלילה:

הגהות הר"א

[א] נמ' (מרוקנין מיכין מכ"ה) חפ"ה: [ב] שם כי מחמ נהן לחי מרוקנין מיכין מכ"ה:

מוסף תוספות

א בחוס' ר"ש הוסיף. והא מנחתו לא נחבשלו ולכך חשובין הפרורים לחם. ב ובחוס' ר"ש הוסיף. ולפי ר"ת ור"י שמחלקים בין מבושל לשאינו מבושל ניחא דהכא בלא בשול כדפרישית.

לעזי רש"י

שלניקו"ק (שלקי"ק). חבשיל המחבשל בחוך סיר הכו פירורי לחם ועוד.

מוסף רש"י

(ג) מין דגן. שנמין דגן יש מילוק שלם עלמו פת הכל מודים שלריך לחחריו ג' ברכות: **אי.** לף לם מין דגן הוא חלה שלא עלמו פת כשחים אלו נחלקו ר"ג וחכמים: **כשהי לוקימנא.** לההות לעיל דלקחני פרכה לחם מעין שלש: **כר"ג לימא סיפא דיבישא.** להשיח ממני דחמני גבי הכוסס לח החטה להשיח ריפה וקחני מיפה לין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה ברכה אחת מעין שלש מני אי ר"ג השתא אבותבות ואדייסא אמר ר"ג ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא אלא פשיטא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן אלא לעולם רבנן ותני גבי אורז ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהטא דחקלאי דמפשי ביה קמחא מברך במ"מ מ"ט דסמידא עיקר דמחוצא דלא מפשי ביה קמחא מברך עליו שהכל נהיה בדברו מ"ט דוכשא עיקר [ו]והדר אמר רבא [ז]אידי ואידי במ"מ דדב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות א"ר יוסף [ח]האי חביצא דאית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליו שלש ברכות דלית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רב יוסף מנא אמינא לה [ט]דתניא [י]היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה נטלן לאכלן מברך המוציא לחם מן הארץ ותני עלה [יא]וכולן פותחן כזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י דאמר פורכן עד שמחזירין לסלתן ה"נ דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא ה"נ והתניא לקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח הכא במאי עסקינן בשערסן אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת פרס ואי בשערסן האי שאכלן מיבעי ליה הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול מאי הוה עלה אמר רב ששת [יב]האי חביצא אף על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו המוציא לחם מן הארץ אמר רבא [יג]והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא [יד]טחוקנין חייבין בחלה [טו] וכי אתא רבין א"ר יוחנן טרוקנין [טז] פטורין מן החלה מאי טרוקנין אמר אביי כובא דארעא ואמר אביי [יז]טריתא פטורה מן החלה מאי טריתא איכא דאמרי גבול מרתח ואיכא דאמרי [יח]נהמא דהנדקא ואיכא דאמרי [יט]לחם העשוי לכותח תני רבי חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה והא תניא חייב בחלה התם כדרבתני טעמא ר' יהודה אומר [כ]מעשיה מוכיחין עליה עשאן בעבין

(ו) מין דגן. שנמין דגן יש מילוק שלם עלמו פת הכל מודים שלריך לחחריו ג' ברכות: **אי.** לף לם מין דגן הוא חלה שלא עלמו פת כשחים אלו נחלקו ר"ג וחכמים: **כשהי לוקימנא.** לההות לעיל דלקחני פרכה לחם מעין שלש: **כר"ג לימא סיפא דיבישא.** להשיח ממני דחמני גבי הכוסס לח החטה להשיח ריפה וקחני מיפה לין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה ברכה אחת מעין שלש מני אי ר"ג השתא אבותבות ואדייסא אמר ר"ג ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא אלא פשיטא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן אלא לעולם רבנן ותני גבי אורז ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהטא דחקלאי דמפשי ביה קמחא מברך במ"מ מ"ט דסמידא עיקר דמחוצא דלא מפשי ביה קמחא מברך עליו שהכל נהיה בדברו מ"ט דוכשא עיקר [ו]והדר אמר רבא [ז]אידי ואידי במ"מ דדב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות א"ר יוסף [ח]האי חביצא דאית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליו שלש ברכות דלית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רב יוסף מנא אמינא לה [ט]דתניא [י]היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה נטלן לאכלן מברך המוציא לחם מן הארץ ותני עלה [יא]וכולן פותחן כזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י דאמר פורכן עד שמחזירין לסלתן ה"נ דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא ה"נ והתניא לקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח הכא במאי עסקינן בשערסן אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת פרס ואי בשערסן האי שאכלן מיבעי ליה הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול מאי הוה עלה אמר רב ששת [יב]האי חביצא אף על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו המוציא לחם מן הארץ אמר רבא [יג]והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא [יד]טחוקנין חייבין בחלה [טו] וכי אתא רבין א"ר יוחנן טרוקנין [טז] פטורין מן החלה מאי טרוקנין אמר אביי כובא דארעא ואמר אביי [יז]טריתא פטורה מן החלה מאי טריתא איכא דאמרי גבול מרתח ואיכא דאמרי [יח]נהמא דהנדקא ואיכא דאמרי [יט]לחם העשוי לכותח תני רבי חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה והא תניא חייב בחלה התם כדרבתני טעמא ר' יהודה אומר [כ]מעשיה מוכיחין עליה עשאן בעבין

פורכן דנהמא. תומר מרחית הלחם: **כובא דארעא.** עוגה מקום חלל כבירה ונוחן בחוכו מים וקמח כמו שעושין בלחפם: **נבול מרתח.** נוחנים קמח ומים בכלי וכוחשין כך ושופכים על הבירה כשהיא נקבת: **נהמא דהנדקא.** כלך שלופין בשפוד ומוחמים לוחו חמיד בחנון לו כמי כיליס ושמן: **לחם העשוי לכותח.** לין לופין לוחו בחמה:

מסורת הש"ס

(ג) ומין אי שנמי נמ': ושם נמנמן. ד) ממחת נמ': ג) שם, ז) [נפיל ל:]. ה) [פי' רש"י ממחת עה:]. ו) [שנות יכ. ז) [חנרים מח. ח) [שנות יכ. פו). ט) ב"מ נמ':

אמר רבא והתם ריחקא. פירוש, מאכל שחעשין בקדרה משמן וחבש וקמח. במחחוא שהן עשירים מרבים הרבש, כחקלא שהן אנשי כפר הן עניים מרבים קמח. אמר רב יוסף האי חביצא אי אית ביה פרורין כזית בתחלה וכו'. פי' חתיכות שנותנין במרק. מאי הוי עלה רב ששת אמר אפילו פירורין שאין בהם כזית מברך עליהן המוציא וחביצא אמר רחמנא האיבא תוריתא דנהמא עליה. פי' שיש עליו חוגר לחם ולא נשחנה התוגר לחם. וקיימא לן ברב ששת דהוא רבא מפרש טעמיה, ועשה רב יוסף יחיד נבי רבים. ואם אין בהם חוגר לחם אלא חוגר סמיך מבושל, אעפ"י שהיה אפוי, מברך בורא מיני מזונות ואח"כ מעין שלש. ואין מברכין המוציא על פירורין פחחים מכזית אם אין בהם חוגר לחם. פרקינן הוא בתרקנין וכו'. פרקינן הוא כובא דארעא ובלא כלמא הוא, אמר רבי (יוחנן) פטורה מן החלה, דהא חיכר חלה מעריסה, שנאמר ראשית ערימותיכם חלה תרימו תרומה. טרחינא אחרי מן החלה. ולא דאמרי לחמה דהנדקא, דאיכא דאמרי פירחא נבלא. והיינו קנה בשוחנין אחו בחוך פים החחנין. חרצן חרחנים הדבים שאין מלפין כחוך עיסה. מיהו לחם הנעשר לכותח אם עשאו בענין שנשכחות וו כזה, יש מפרשין בפרק חלת הריבות. אם עשאו בליטרין, פי' כנון עשרים אוקיות. בריבוחין עושה לו לפרוין וכו'. נלי דעחיה בין דעשאי בליטרין, לשחקר בני ליה ולא לאכילה קא מכוין, הלכך פטור מן החלה.

что варка (или жарение) кусков объемом "с маслину" не лишает их статуса хлеба.

דלית ביה פרורין כזית Но "хавица", *в которой куски не* имеют размер *"с маслину"*, – **בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות** *в начале* еды *произносит над ней благословение "Создающий виды кушанья"*, **ולבסוף ברכה אחת מעין שלש** *а в конце произносит* над ней *одно благословение "подобие Трех"*. Потому что, по мнению мудрецов (см. выше), из-за того что куски в блюде меньше минимального размера, необходимого, чтобы еда продолжала оставаться хлебом, это кушанье – в силу варки – превращается в "еду из злаков, которую не сделали хлебом".

אמר רב יוסף מנא אמינא לה *Сказал рав Йосеф*: *откуда я это сказал* (откуда выучил)? **דתניא היה עומד ומקריב מנחות בירושלים** *Как учили* в барайте: человек, который *собирается передать* коэну *"минхи"* (хлебные приношения) *для жертвенника*, приготовленные на сковороде *или* в кастрюле, *в Иерусалиме*, – если давно не передавал их, то **אומר** *говорит*: **ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה** *"Благословен*, Тот, Кто *дал нам жизнь и позволил нам просуществовать и дожить до этого времени"*. **נטלן לאכלן** *Берет их* (эти "минхи") коэн, чтобы *их съесть*, **מברך המוציא לחם מן הארץ** и *произносит благословение "Производящий хлеб из земли"*.

ותני עלה *И учили* в мишне *на эту* тему: **וכולן פותתן כזית** *все виды* "минх" коэн *ломал* на мелкие куски так, чтобы объем в каждом был не меньше размера *"с маслину"*. Отсюда учит рав Йосеф, что на вареную (или жареную) еду из хлеба произносим "Производящий хлеб из земли", когда куски хлеба в этой еде не меньше размера "с маслину".

אמר ליה אביי אלא מעתה *Сказал ему Абае*: *но тогда*, если верно то, что ты говоришь, **לתנא דבי רבי ישמעאל דאמר פורבן עד שמחזירן לסלתן** *для учителя школы раби Йишмаэля, который сказал*: коэн, получив эти "минхи", *разбивает их до* состояния *"муки"*, т. е. очень мелко, так что ни в одном куске нет размера "с маслину" (другими словами, он не согласен с тем, что "минхи" разбивались на куски размером "с маслину"), – **הכי נמי דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ** верно ли, что для этого учителя действует *то же самое* правило: над такой едой *не надо* произносить *благословение "Производящий хлеб из земли"*? Ведь над едой из кусков хлеба, каждый из которых меньше необходимого размера, не надо говорить благословение, как над хлебом.

וכי תימא הכי נמי והתניא לקט מכולן כזית ואכלן *И если скажешь*, что это *так и есть*, *то ведь учили* в барайте: если *собрал* куски *со всех* этих "минх", так что их набралось размером *"с маслину"*, *и съел их*, то: **אם חמץ הוא** *если это "хамэц"* – **ענוש כרת** на Пэсах *наказывается* наказанием *"карэт"*, **ואם מצה אדם יוצא בו ידי חובתו הוא** *а если это "маца"* – *человек выполняет ею* заповедь мацы *в Пэсах*. – Как видим из последней барайты, "собранные" таким образом куски являются хлебом (иначе не было бы наказания за "хамэц" и исполнения заповеди "маца" в Пэсах). Но тогда, даже согласно мнению учителя школы раби Йишмаэля, над ними говорится благословение, как над хлебом, даже если вначале "минха" была разбита до состояния "муки".

הכא במאי עסקינן *Чем мы здесь занимаемся*, какой случай изучаем? **בשערסן** *Когда он замесил их* заново, т. е. собрал мелкие куски до размера "с маслину" и снова испек из них хлеб.

אי הכי *Если так*, то **אימא סיפא** *произнеси последнюю часть* барайты, которая говорит о наказании "карэт" и о заповеди есть "мацу": **והוא שאכלן בכדי אכילת פרס** *и это* сказано о том, *кто съел эти* куски *за время*, достаточное, чтобы *съесть "прас"*. ("Прас" – половина каравая хлеба, которого хватает на две трапезы.) **ואי בשערסן** *И если* здесь говорится о том, кто *замесил их* (эти куски) заново, **האי שאכלן** то *почему* сказано, что *"ел их"*, эти куски? **שאכלו מיבעי ליה** *Надо было* барайте сказать: *"ел его"*, этот новый хлеб.

הכא במאי עסקינן *Чем мы здесь занимаемся*, какой случай изучаем? **בבא מלחם גדול** *Когда* мелкие куски *"приходят" от большого* каравая *хлеба*, размер которого не меньше, чем "с маслину". Т. е. пока есть большой каравай, над кусками, взятыми от него, даже если каждый из них по отдельности меньше минимального размера, говорят благословение, как над хлебом.

חביצא דאית ביה פרורין. פרש"י כמו שנייקו"ק (ג) ומ"ח והמניח לעיל בזמן שהפרוסות וכו' אין הפרוסות קיימות לג יכול עליהן המוציא מע"ב דלית ביה כזית וי"ל דכ יוסף מפרש ליה הפרוסות קיימות היינו כזית ואין הפרוסות קיימות נשמין כהן כזית וכן מפרש נמי בירושלמי ומ"ח ואין מדמה רב יוסף פרורי מצה לי"ל כיון שנטיגנין בשמן כמנחה דמי ומיהו קשה לקרא מכלן כזית דקאי לחמשת המינין ולא ממנחות כמו שמפרש והשם (ד) נמי לא מייתי כשנחבטלו ומ"ש מדמה לחביצא שהוא מפוכל לכך ר"ל חביצא היינו פרורין הנדבקים יחד על ידי מרק או על ידי חלב כמו חביצא דממרי

(ה) שהן נדבקין:

היה עומד ומקריב מנחות. פרש"י בעל הבית המנדב מנחה ודוחק גדול הוא דהיה עומד ומקריב משמע כשהן המקריב וכן ליטמא נטלן לאכלן משמע דלאכהן קאי ונראה כשהן הטומד להקריב לאחזן במעמדתו וכ"ד משמרות היו וכל שבת משמשים משמרה אחרת אם כן כל משמרה היה משמרת אחת ב' פעמים בשנה וכיון שיש להם זמן קבוע מברכינן שהמקיו ולא כפירש"י דמנחות דמיירי שכהן שלא הקריב מעולם לקבל מכולן. פירש"י דקאי למנחות ולא נהירא דאם אתר בכזית אחד וכו' והא ממרנן (מנחות ד' נב:) כל המנחות בעות מלה ונראה דקאי לחמשת המינין וה"ק נקטו מכל מיני לחמים כזית כו':

אמר רבא והוא דאיכא עלית תודיתא דנהמא. וכן קיימת לן דרבא נחלוה הוא ולא נעשין שיהו פרורין כזית כיון דאיכא תודיתא דנהמא לעיון המוציא ואפילו נתבטלו לפירוש רש"י והא דאמרת בירושלמי דכזית מן הנאכל קיימת היינו לפי שכן דרך לעשות תודיתא דנהמא[ג] כזית אבל פעמים דאפילו נפחות מכזית אינה תודיתא דנהמא: תודיתא דנהמא. נראה דהיינו כשנתנו המחבתין (ה) כזית ואם המיס מבלבים מתמת הפרורין אינה ליה תודיתא דנהמא וכן היה רגיל רבינו דוד ממ"ץ ללבן פרורין כזית כדי לאכלן כשאר לחם ולא נרכה המוציא ולא נרכה המזון שלא לאחר כדי שיתמזג ולפו ויוכל להגיד ההלכה: **לחם** העשוי לבותח פטור מן החלה. והיינו כשעשאו כלעתידים ופירש"י עיסה שמיצים בחמה וקשה דהא לעיל בפרק מלה (פ"ח מסנה ה) כל שתחלתו עיסה וסופו סופגנין חייבין בחלה וסופו עיסה חייבין נמי בחלה ושתחלתו סופגנין וסופו נמי סופגנין פטור מן החלה ופסק ר"ת שם כן בתוספ' וריבוזלמ"ה דתחלתן עיסה מעכרין עליהן המוציא ומיחייבין בחלה אף על פי דסופן סופגנין ומתחלה היה ר"ל דלזקא מיחייבין בחלה דמצות עריסותיכם והוחיל שהיו מתחלה עיסה מיחייבין בחלה אבל מן המוציא פטורים דעכשיו הם סופגנין ול"ג דהא לעיל קאמי נטלן לאכלן מכרך עליהן המוציא גבי מנחה אף על פי דעכשיו הם סופגנין שהמנחות מעוגות בשמן. ורימשי"ם אף על גב דחייבין בחלה שהיו עיסה מתחלה פטורין מהמוציא ואין מכרכין עליהם מלא נוכא מיני מזונות לית להו תודיתא דנהמא ומאחר כן נרכה מעין שלש על המחיה ועל הכלכלה ור' יהודל ז"ל היה מסופק

(ב) ולא מין דגן הוא או מין דגן ולא עשאו פת ר"ג אומר שלש ברכות וחכ"א ברכה אחת כל שאינו לא משבעת המינין ולא מין דגן כגון פת אורז ודוחן ר"ג אומר ברכה אחת מעין שלש וחכ"א ולא כלום במאי אוקימתא כר"ג אימא סיפא דרישא אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש מני אי ר"ג השתא אכותבות ואדייסא אמר ר"ג ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא אלא פשיטא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן אלא לעולם רבנן ותני גבי אורז ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהטא דחקלאי דמפשי ביה קמחא מברך במ"מ מ"ט דסמידא עיקר דמחתא דלא מפשי ביה קמחא מברך עליו שהכל נהיה בדברו מ"ט דובשא עיקר (ו)והדר אמר רבא "אידי ואידי במ"מ דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות א"ר יוסף (ז)האי חביצא דאית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו המוציא להם מן הארץ ולבסוף מברך עליו שלש ברכות דלית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רב יוסף מנא אמינא לה (ח)דתניא "היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה נטלן לאכלן מברך המוציא לחם מן הארץ ותני עלה (ט)יכולן פותתן בזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י דאמר פורכן עד שמחזירן לסלתן ה"נ דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא ה"נ והתניא לקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח הבא במאי עסקינן בשערסן אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת פרס ואי בשערסן האי שאכלן שאכלו מיבעי ליה הבא במאי עסקינן בבא מלחם גדול מאי הוה עלה אמר רב ששת ידאי חביצא אף על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו המוציא לחם מן הארץ אמר רבא "והוא דאיכא עלית תודיתא דנהמא יטרוקנין חייבין בחלה (א) וכי אתא רבין א"ר יוחנן טרוקנין [ב] פטורין מן החלה מאי טרוקנין אמר אביי כובא דארעא ואמר אביי טריתא פטורה מן החלה מאי טריתא איכא דאמרי גביל מרתח ואיכא דאמרי יננהמא דהנדקא ואיכא דאמרי °לחם העשוי לכותח פטור מן החלה והא תניא חייב בחלה התם כדקתני טעמא ר' יהודה אומר °מעשיה מוכיחין עליה עשאן כעבין פוריפא דנהמא. תומר מרתיח בלחם: כובא דארעא. עוגה מקוס מלא כמיכה ותותן כמוהו מים וקמח כמו שעושין בלחמם: גביל מרתח. טיתים קמח ומים בכלי ומוסחין בכף ושופכים על הכירה כשהיא נקבה: נהמא דהנדקא. כגון שתופין בשפוד ומוסחים תומו תמיד בשמן או מני כיליס ושמן: לחם העשוי לכותח. אין תופין תומו כחטה אלא כשעורה: כעבין

(ג) מין דגן. שנמין דגן יש מילוק שאם עשאו פת הכל מודים שצריך לאחריו ג' נטילות: פו. לף אם מין דגן הוא אלא שאם עשאו פת כשאים אלו נאלקו ר"ג ואמכמים. כמאי מוקימנא. להוה לעיל דקתני ולנטוף נרכה אחת מעין שלש: כר"ג פ"פ פיפא דריפא. להסיא מתני' דמתני גבי הכוסס את החטה להסיא ריפא דיבה וקתני סיפא אין הפרוסות קיימות וקתני הפסח. תפילו לחייבת אמר ר"ג כשאים' בתריתא אי מין דגן הוא עשאו פת מנרך לאחריו ג' נטילות: אין הפרוסות קיימות. שנתבטלו פת ממש היה: מיבעיא. וכשנמות מי גרע מדייסא: אלא לאו רבנן היא. לחמרי גבי דייסא כרבה לחת ולחי נמי משמות לאו פת הוא והוי כדייסא: ולכסבא לא גרסינן: ריסטא. הוא מכין קדרה"ר: דחקלאי. נמ כפר: דמפשי ביה קמחא. שמרבים בו קמח: דמחוזא. נמי כרך: מבינא. כעין שלייקו"ק שמפרין נמוך הלפת לחם: מצה אמינא לה. לפי שהיו נמוכין בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה נטלן לאכלן מברך המוציא לחם מן הארץ ותני עלה יכולן פותתן בזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י דאמר פורכן עד שמחזירן לסלתן ה"נ דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא ה"נ והתניא לקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח הבא במאי עסקינן בשערסן אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת פרס ואי בשערסן האי שאכלן שאכלו מיבעי ליה הבא במאי עסקינן בבא מלחם גדול מאי הוה עלה אמר רב ששת ידאי חביצא אף על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו המוציא לחם מן הארץ אמר רבא "והוא דאיכא עלית תודיתא דנהמא יטרוקנין חייבין בחלה (א) וכי אתא רבין א"ר יוחנן טרוקנין [ב] פטורין מן החלה מאי טרוקנין אמר אביי כובא דארעא ואמר אביי טריתא פטורה מן החלה מאי טריתא איכא דאמרי גביל מרתח ואיכא דאמרי יננהמא דהנדקא ואיכא דאמרי °לחם העשוי לכותח פטור מן החלה והא תניא חייב בחלה התם כדקתני טעמא ר' יהודה אומר °מעשיה מוכיחין עליה עשאן כעבין

(ה) ומיהו אי שנמ שב: ומם נמחן. (ו) משמע פב: ג, שם. ז) [לעיל ע:]. ח) [ר' יהודי משמע שם:]. ט) [משנה יב:]. י) [תוכיח יח:]. א) [מנחות עו:]. ב) ג"י שם נמ:.

מא א מי' פ"ג מהלי ברכות הלכה ד סמג עשין ם טושו"ע או"ח סי' רח סעיף ג:

מב ב מי' פ"ז מהלי מעשיה הלכה יח:

מג ג מי' פ"ג מהלי מעשה הקרבנות הלכה יב:

מד ד ה מי' פ"ג מהלי ברכות הלי ח סמג עשין קמ טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ה ופ"ח סי' תרפ סעיף ב:

מה ו ז מי' פ"ו מהלי נדרים הלי יג סמג עשין קמ טוש"ע יו"ד סי' רכח סעיף ה וסי' תרפ סעיף ב:

מו ח ט טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ג:

מז י מי' פ"ו מהלי נזירות הלי יד סמג עשין קמ טוש"ע יו"ד סי' רכח סעיף ז:

רבינו חננאל

אמר רבא והוא דאיכא רהקלא. פירוש, מאכל שתעשין בקדירה משמן ודבש וקמח. במתוקא שהן עשויים מרבים ומרבש, בהקלא שהן אנשי כפר והן עניים מרבים קמח. אמר רב יוסף האי חביצא אי אית ביה פרורין כזית וכו'. פי' תחיכות שנתנין במרק. מאי הני עלה רב ששת אמר אפילו פירורין שאין בהם כזית מברך עליהן המוציא וחביצא אמר הוא דאיכא תודיתא דנהמא עלייהו. פי' שיש עליו תואר לחם ולא נשתנה התואר לחם. וקיימא לן ברב ששת והוא רבא מפרש טעמיה, ונעשה רב יוסף יודע נבי רבים. ואם אין בהם תואר לחם ולא נשתנה מעיד מבושל, אעפ"י שהיה אפור, מברך בורא מיני מזונות ואח"כ מעין שלש. ואין מברכין המוציא על פירורין פתיתים מכזית אם אין בהם תואר לחם. פרקינן הוא ביבא דאתא נחלוה בעלמא הוא. שאימן אותו על הארץ. אמר רבלי יוחנן) טטרוקה מן החלה, והא חיוב חלה מערימה, שנאמר ראשית ערימותיכם חלה תרימו תרומה. שריחא פשיר מן החלה. ולא אילטריך לן מאי היא, אילא דאמרי להמא והנרוקא. ואילא דאמרי מריתא נבלי. והיינו קמא דשנחבטו אותו בתוך מים ורותחין. ושאין הדברים שאין נלושין כדרך עיסה. מיהו לחם העשוי לבותח אם שנאכלו זו בזו, ריש מפרשין במ"ק חלות חייבות. אם שנאו כלישנדין, פי' כגון עפרים ערוגים. כרוסיטון עושה לו לפנדין יבי. גלי רעתיה בין רשנאו כלישנדין, לשוקו בני ליה ולא לאכילה קא מכוין. הלכך פטור מן החלה.

הנהות הב"ח

(ו) נב' ולאו מין דגן וסר ומכוסים לאורים נרכה אחת מעין שלש שלאו: (ב) ועי' רש"י ד"ה ולאו מין: (ג) תום' ד"ה מכלי' ומר' מנו ע"ל טיקו"ק. נ"ב כלומר שנתבטלו ש"ב קשה מדעיל ועל יסר: (ד) בא"ד ומסם לא מייתי כשנתבטלו מ"מ מאי מהנה: (ה) ר"ת מפרש נשמחן ומר' כשים דאם שים וכר' בי דוד ממץ לשרות פרורים נשים כל הלילה:

הנהות הגר"א

[א] נב' (ברוקנין מיוחן מ"ב) תו"ס: [ב] שם מ' מסם נוכן מ"י מרוקנין מיוחן מחם. כ"ל:

מוסף תוספות

ג בתוס' ד"ה הוסיף. הוא מנחות ל"ם ונחבשלו ולכך חשובין הפרורים לחם. ב ובתוס' ד"ה הוסיף. ולפי ר"ת וה"ר שמחלקים בין מבושל לשאינו מבושל ניחא הכא בלא בשול כדמפרשיק.

לעזי רש"י

שלייקו"ק (שלקי"ק) תבשיל המתבשל בתוך סיר הבו פירורי לחם יחדו.

מוסף רש"י

חיה עובד וטקריב מנחות בירושלים. פנן אלא מקריב כהן זה עניין מנחה מימיו לו שמקריב מנחה מהשה מנן מנחת הפועני ומנחות כהנים כלן כליל (ויקרא ו:). ובכולן פותתן בזית. כל המנחות לשלי מנחת העומר מחמין פתיתים, ולהכי מנרך בסמך לאחריו לף לא סוי פתיתים לשי מנרך (שם). לקט מכולן בזית. לשמיעין לן שאין נכן זית אלא לשיעור לאחריו, דקתני לשמר למנחות אלא, דקתני אלא מתן מנרך, וכל המנחות בעות מלה (שם תוכיח"). הבא במאי עסקינן. דקתני נקט מכולן, בשערסן. שקיבל בשלשה בילין בזית הנלן בילו אחנן יהוי זית (שם). ואי בשערסן. שנלן יהוי שמיכה לאחר, שאכלו מיבעי ליה. דניון ואני שאכלן בשעת הנאכל ניכול מיבעי ליה. אלא מאי הבא במאי עסקינן בבא מלחם גדול. שמדיין הוא שעין בכסכר שלא ממנו ושני הפרי ובר בפסח. הלכך פירורין שני שלקטן ממנו שהוחזק ניעור מהנרך פלילן, אבל שהחזיק שפירורין הלא נשחייר מהן דבר מזה. לשמא לך דבעיון כזית, אלא מביעא נמי דקלמר לי אית נה כזית ושי, אפ"ש שבא מלחם גדול, לי לא סוי בלחם שעין בעין כזית לשעין שהוחזק (שם). דאיבא עלייה תורייתא דהבא במאי. שיכול שעין מרלה לאכ. ולא שיהי שרוי בשל ב' ביה שלש שלחם אם לחם (שם).

מאי הוה עלה И *что было с этим* случаем? Какой был принят закон? **אמר רב ששת** *Сказал рав Шэшет*: **האי חביצא** "*хавица*", **אף על גב דלית ביה פרורין כזית** *даже если в ней нет кусков* размером "*с маслину*", **מברך עליו המוציא לחם מן הארץ** *произносит над ней благословение "Производящий хлеб из земли"*, что не совпадает с мнением рава Йосефа. **אמר רבא** *Сказал Рава*: **והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא** *но это* только в том случае, *когда* у кусков сохранился *внешний вид хлеба*.

טרוקנין חייבין בחלה "*Трокан*" является хлебом, а поэтому от него *надо* отделять "*халу*". **וכי אתא רבין אמר רבי יוחנן** *Но когда пришел Равин* в Вавилонию из Страны Израиля, то *сказал* от имени *раби Йоханана*: **טרוקנין פטורין מן החלה** "*трокан*" *свободен от* отделения "*халы*", т. е. это кушанье – не хлеб.

מאי טרוקנין *Что* такое "*трокан*"? **אמר אביי** *Сказал Абае*: **כובא דארעא** это "*земляная кува*", которую запекали из жидкого незамешанного теста в специальной глиняной выемке у основании плиты.

ואמר אביי טריתא פטורה מן החלה *И* еще *сказал Абае*: "*трита*" *свободна от* отделения "*халы*", т. е. кушанье "трита" не является хлебом.

מאי טריתא *Что* такое "*трита*"? **איכא דאמרי** *Некоторые говорят*: **גביל מרתח** это "*кипящая смесь*", когда муку с водой ставят на раскаленную печь. **ואיכא דאמרי** *А другие говорят*: **נהמא דהנדקא** это "*индийский хлеб*", тесто в масле, поставленное на противне в печи. **לחם העשוי לכותח** *А другие говорят*: это *хлеб, сделанный для* "*кутах*"; его сушили на солнце и замачивали в скисшем молоке.

תני רבי חייא *Учил раби Хия* в барайте: **לחם העשוי לכותח פטור מן החלה** *хлеб, сделанный для* "*кутах*", *свободен от* отделения "*халы*".

והא תניא *Но ведь учили* в другой барайте: **חייב בחלה** *надо* отделять от него "*халу*"; т. е. "хлеб для кутах" – настоящий хлеб.

התם כדקתני טעמא *Там, в барайте* о том, что надо от него отделять "халу", учили *причину*: **מעשיה רבי יהודה אומר מוכיחין עליה** *способ* приготовления теста *доказывает*, что надо отделять; а именно: **עשאן** если *сделал*

כעבין חייבין тесто толстым *брусом*, как делают для каравая, то *надо* отделять "халу", ибо видно, что собирался печь настоящий хлеб, даже если потом решил приготовить его для приправы "кутах". כלמודין פטורים Но если раскатал тесто *тонким слоем*, то такой "хлеб" *свободен* от отделения "халы", потому что видно, что изначально приготовился делать "кутах".

אמר ליה אביי לרב יוסף *Сказал Абае раву Йосефу*: האי כובא דארעא מאי מברכין עלויה *"земляная кува" – какое благословение произносят над ней?* (О "земляной куве" см. в конце предыдущего листа Гемары.) אמר ליה *Сказал ему* рав Йосеф: מי סברת נהמא הוא *разве ты считаешь*, что *это хлеб?* גובלא בעלמא הוא *Это просто* выпеченный *кусок* незамешенного теста, ומברכין עלויה בורא מיני מזונות *и над ним произносят благословение "Создающий виды кушанья"*.

מר זוטרא קבע סעודתיה עלויה *Однако Мар-Зутра делал на ее основе трапезу* וברך עלויה המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות *и произносил благословение "Производящий хлеб из земли"*, а в конце – *"Три благословения"*, т. е. Биркат-Амазон.

אמר מר בר רב אשי *Сказал Мар бар рав Аши*: ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח *и человек выполняет с ее помощью заповедь в Пэсах*, когда делает ее мацой. מאי טעמא *Почему?* Из какого стиха Торы мы это видим? לחם עוני קרינן ביה Потому что *она* ("земляная кува") *называется "хлебом бедности"*, как сказано в Торе[1].

ואמר מר בר רב אשי *И* еще *сказал Мар бар рав Аши*: האי דובשא דתמרי *финиковый мед – над ним произносят благословение "По слову Которого возникло все"*, хотя над самими плодами финиковой пальмы произносят благословение "Создающий плод дерева". מאי טעמא *Почему?* זיעה בעלמא הוא Потому что *это просто то, что течет* из плода, но не сам плод.

כמאן *Кто* был тот мудрец-тана, в согласии с мнением которого Мар бар рав Аши привел свое высказывание? כי האי תנא דתנן Это *тот* мудрец-*тана* (раби Йеошуа), *о котором учили* в следующей мишне[2]: если кто-то, не будучи коэном, выпил (или съел) по ошибке דבש תמרים *финиковый мед*, ויין תפוחים *яблочное вино* וחומץ ספוניות *или виноградный уксус* из позднего, не вызревшего винограда, ושאר מי פירות של תרומה *а также другие* виды *фруктовых соков* и жидкостей, – если они сделаны *из* плодов *трумы*, то רבי אליעזר מחייב קרן וחומש *раби Элиэзер обязывает* такого человека заплатить коэну *стоимость* продукта *плюс пятую часть* стоимости. (Т. е. он считает все соки и жидкости, вытекшие из плода, такой же едой, как и сам плод.) ורבי יהושע פוטר *А раби Йеошуа освобождает* его от выплаты, потому что соки плодов – всего лишь то, что из них течет, но не сами плоды, а значит, они трумой не являются.

אמר ליה ההוא מרבנן לרבא *Сказал Раве один из мудрецов* (спросил у него): טרימא מהו *"трима"* (раздавленный, но не протертый фруктовый плод) – *что* произносят над ней, какое благословение? – לא הוה אדעתיה דרבא מאי קאמר ליה *И не знал Рава*, не понял, *о чем тот спросил*.

יתיב רבינא קמיה דרבא *Сидел Равина напротив Равы*, услышал этот вопрос и אמר ליה *сказал ему* (спросившему): דשומשמי קא אמרת о "триме" *кунжута* (из которого выжимают масло) *ты спросил?* או דקורטמי קא אמרת *Или* о "триме" *шафрана ты спросил?* או דפורצני קא אמרת *Или о выжатых ягодах винограда ты спросил?*

אדהכי והכי אסקיה רבא לדעתיה *Тем временем* (из наводящих вопросов Равины) *понял Рава*, о чем спрашивал тот человек. אמר ליה *Сказал ему*: חשילתא ודאי קא אמרת *очевидно, ты сказал о растолченном* плоде. ואדכרתן מלתא *Это мне напомнило, как сказал рав Аси*: האי תמרי של תרומה *из фиников трумы* מותר לעשות מהן טרימא *можно делать "трима"* (т. е. давить их), потому что они не перестают называться плодами, ואסור לעשות מהן שכר *но запрещено делать из них хмельной напиток*, потому что тогда "еда" становится "питьем" (а труму запрещено "изменять", кроме винограда, из которого делают вино, и оливок, из которых делают масло). – Отсюда следует, что на "триму" надо произносить "Создающий плод дерева".

והלכתא תמרי ועבדינהו טרימא *И закон* постановляет относительно *фиников*, из которых *сделали "трима"*: מברכין עלוייהו בורא פרי העץ *над ними произносят благословение*

1. См. Дварим 16:3
2. Трумот 1:2

כעבין חייבין כלמודין פטורים א"ל אביי לרב יוסף האי כובא דארעא מאי מברכין עלויה א"ל מי סברת נהמא הוא א גובלא בעלמא הוא ומברכין עלויה בורא מיני מזונות מר זוטרא ב קבע סעודתיה עלויה וברך עלויה המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות אמר מר בר רב אשי ג ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מ"ט ד לחם עוני קרינן ביה ואמר מר בר רב אשי ה האי דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל נהיה בדברו מ"ט זיעה בעלמא הוא כמאן כי האי תנא דתנן ו דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ ספוניות ושאר מי פירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע ז פוטר א"ל ההוא מרבנן לרבא טרימא מהו לא הוה ארעתיה דרבא מאי קאמר ליה יתיב רבינא קמיה דרבא א"ל דשומשמי קא אמרת או דקורטמי קא אמרת או דפורצני קא אמרת אדהכי והכי אסקיה רבא לדעתיה אמר ליה חשילתא ודאי קא אמרת ואדכרתן מלתא הא דאמר רב אסי ח האי תמרי של תרומה מותר לעשות מהן טרימא ואסור לעשות מהן שכר והלכתא ט תמרי ועבדינהו טרימא מברכין עלוייהו בורא פרי העץ מאי טעמא במלתייהו קיימי כדמעיקרא. שתיתא רב אמר שהכל נהיה בדברו ושמואל אמר בורא מיני מזונות אמר רב חסדא ולא פליגי י האי בעבה הוא ברכה עבה לאכילה עבדי לה רכה לרפואה קא עבדי לה מתיב רב יוסף יא ושוין יב שבוחשין את השתות בשבת יג ושותין זיתום המצרי ואי ס"ד לרפואה קא מכוין רפואה בשבת מי שרי א"ל אביי ואת לא תסברא והא יד תנן כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת וכל המשקין שותה אלא מה איית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ה"נ גברא לאכילה קא מכוין לישנא אחרינא אלא מה איית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא ה"נ לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא וצריכא דרב טו(ושמואל) דאי מהאי ה"א לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא אבל הבא טז כיון דלכתחלה לרפואה קא מכוין לא לבריך עלויה בלל קמ"ל יז כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברובי: שעל הפת הוא אומר המוציא וכו': ת"ר מה הוא אומר מוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי דאפיק משמע דכתיב יז המוציא לך מים מצור החלמיש יח ורבי נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר יט המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ורבנן ההוא הבי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מלתא כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב כ וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה רבנן לרבי וירא [את] בר רב זביד אחוה דר"ש בר רב זביד דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאוהו לידי זמנא חדא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא אמר זה הוא שאומרים עליו דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא אשמעינן

מסופק אם וירמסנ"ש מיכן נחלה מסוס (ב) עושה עיסתו נקי כדי לחלקה פטורין מן החלה לפיכך הכא גבי וירמסנ"ש נמי פעמים מחלקן שאין מסיימין שיעור חלה נקדרה לחת לה היה מניח ליקח חלה גלח נרכה כשכל הפסק וכל דבר שחלתו סופגנין וסופו עיסה מיכן נחלה ונכמוניות דקנ"ל שמסיימין שיעור חלה נקדרה לחת לה היה מניח ליקח חלה גלח נרכה כשכל הפסק וכל דבר שחלתו סופגנין וסופו נלחלסם פטור וכיי יוחנן ממיב דממשה לחלסם סופו עיסה קרינן ביה רק שלח יהיו מפקין מחלסם לכמי חיתה כיהושלמי כל שהאור מתמיי מיב כחלה ומעכרן עליו המוציא לחל מיילי מן מכרכין עליו המוציא לחל הוי גמה גובלה בעלמא ומיהו לח קנע מעודתיה עלייהו כמו בפורים מכרך המוציא וכל דכר שחלתו סופגנין וגם סופו כגון הי סופגנין שמטגנין לחתן בשמן שקורין בונייש (ב) פטורין מן החלה: **מר** זוטרא קבע סעודתיה עלויה. וכן מיל"ם לי קנע סעודתיה עליה מכרכין עליה המוציא וכן נוהי הר"ת נפורים שקונעין סעודתן עליהן לכרך המוציא נפת מחלה כדי לפוטרן מכלכה שהיה מפוסק לי הוה קיימוחייהו קיימות מזונות או לח: **האי** דובשא דתמרי מברכין עליה שהכל. וכן משקין מכל מיני פירות כר מחיטים ויליכר כלמרגין גבי עלה(ג) ולפוסקי מה"ג שמיכ דמיירי שנתן לתוכן מים ובכר דיין שנתן מים ועוד כשמיה לומר שהכל: **ושוין** שבוחשין. כיי (ד) ורי יוסי פליגי גבי נותן מים לתוך המזון"ה ונקליפה מיירי מדקתני ובוחשין ולח קתני לשון נגוד ובכי דייקינן התם: **ואי** ס"ד לרפואה עבדי ליה רפואה בשבת מי שרי. דסוכר כיון (ה) דכל שעקרו לרפואה ולין רגילות לעשותו לעוך תכילה לסור נשבת וכו': **והא** תנן כל האוכלין וכו'. דמשמע מדנקט כל המוכלין דמפי' (ו) כל שעקרו לרפואה כיון שרחוי לתכילה שפיר דמי מדנקט כל ומסיק הגמרא ונריכא דרב ושמואל דפשיטא (ו) דמתניתין שייל לף על פי שעומד לרפואה תכל לרב ושמואל דמשמעין לח נימא כיון דעקרו לרפואה לח לגריך עליה כלל קל משמע לן כיון דמתכי מיניה נעי נרוכי ומכל מקום לח יהרך לחת שהכל כיון שלינו עשוי לאפוקי כי סם לשתות ומה כן כל דבר שיש בו מחמשת המינין ולינו עשוי לאפוקי כי סם לשתות כגון שכר וכיוצא בו מעוך שהכל ולכתחלה נוהגין שפק בה"ג ושמואל דפשיטא (ו) דמתניתין שייל לף על פי שעומד לרפואה תכל לרב ושמואל דמשמעין לח נימא כיון דעקרו לרפואה לח לגריך עליה כלל קל משמע לן כיון דמתכי מיניה נעי נרוכי ומכל מקום לח יהרך לחת שהכל כיון שלינו עשוי לאפוקי כי סם לשתות ומה כן כל דבר שיש בו מחמשת המינין ולינו עשוי לאפוקי כי סם לשתות כגון שכר וכיוצא בו מעוך שהכל ולכתחלה נוהגין שפק בה"ג

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה וכל שמפקים וכו' מכיון שמיר לאחר כך מ"ם ס"ב. ועיין וכי נרסה ס"ב ולפר כך ס"ם ד"ה ומ"ל: (ו) תוס' ד"ה לחם וכו' ורימ"ם ד"ה חייבים כלה מפוס דאין חלישה פיקנו מן כלה לגם כמי שיעורן ג"ה ס"ב: (ז) ד"ה ולפי מכפה ומי שכפיכין כיי יוחי כמי

"Создающий плод дерева". **מאי טעמא** По *какой причине?* **במלתייהו קיימי כדמעיקרא** Потому что, после того как их раздавили, *они* продолжают *быть сами собой*, т. е. остаются такими же, *как вначале*.

שתיתא *"Штита"* – кушанье, сделанное из муки каленых зерен с добавлением воды и масла. Об этом кушанье **רב אמר** *Рав сказал*: **שהכל נהיה בדברו** произносят над ним *"По слову Которого возникло все"*. **ושמואל אמר** *А Шмуэль сказал*: **בורא מיני מזונות** произносят *"Создающий виды кушанья"*.

אמר רב חסדא *Сказал рав Хисда*: **ולא פליגי** *не спорили* друг с другом Рав и Шмуэль; **הא בעבה** *один* (Шмуэль) сказал *о густом* замесе для "штиты" (с большим добавлением муки), **הא ברכה** а *другой* (Рав) – *о жидком* замесе (с малым добавлением муки). Чем они отличаются одна от другой? **עבה לאכילה** *Густая* "штита" *делается для еды*, **עבדי לה** **רכה לרפואה קא עבדי לה** *жидкая делается для лечения*, т. е. как вид снадобья.

מתיב רב יוסף *Нашел* на это *рав Йосеф противоречие* из барайты: **ושוין** все *согласны*, **שבוחשין את השתות בשבת** *что в субботу* разрешено *размешивать "штиту"* (и нет тут нарушения запрета на замес) **ושותין זיתום המצרי** *и* можно *пить "египетский зитом"*, жидкое лечебное варево из зерновой муки с шафраном. **ואי סלקא דעתך לרפואה קא מכוין** *И если ты решишь*, что *тот*, кто пьет жидкую "штиту", *намерен* с ее помощью *лечиться*, то **רפואה בשבת מי שרי** *разве в субботу лечение разрешено*? Т. е. из барайты видим, что жидкая "штита" – это питье, а не снадобье, иначе она была бы запрещена в субботу. Тогда почему Рав сказал, что над ней произносят благословение как над снадобьем, а не как над питьем?

ואת לא תסברא אמר ליה אביי *Сказал ему Абае*: а *ты* разве так *не считаешь*? **והא תנן** *Ведь учили* в мишне[3]: **כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת וכל המשקין שותה** *любой* вид *еды человек* может *есть в субботу* даже с намерением *лечиться, а любой напиток* может *пить* для той же цели. **אלא מה אית לך למימר** *Но что ты можешь сказать*? Можешь сказать, что разрешено употреблять снадобья, которые годятся и для еды, и в качестве снадобий, потому что **גברא לאכילה קא מכוין** *человек намерен их есть*, а не лечиться. **הכי נמי** *То же* самое и *здесь*, в нашем случае: **גברא לאכילה קא מכוין** *человек намерен есть* (вернее, пить) жидкую "штиту", а не лечиться ею.

אלא מה אית לישנא אחרינא לך למימר *Другой вариант*: *но что ты можешь сказать*? Разрешено есть и пить "съедобные" снадобья, потому что **גברא לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא** **קא הויא** *человек намерен их есть, а лечение придет само по себе*, заодно. **הכי נמי** *То же* самое и *здесь*: **לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא** *человек намерен есть* жидкую "штиту", *а лечение придет само по себе*.

וצריכא דרב (ושמואל) *И надо* было привести высказывание *Рава* (*и Шмуэля*). **דאי מהאי** *Потому что*, если бы мы вывели благословение над жидкой "штитой" только *отсюда*, из мишны, которая говорит, что разрешено пить снадобье в субботу, то **הוה אמינא לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא** *можно было* бы *сказать*, что это потому, что человек *намерен есть* жидкую "штиту", *а лечение придет заодно*; **אבל הכא** *но здесь*, **כיון דלכתחלה לרפואה קא מכוין** *когда изначально намерен лечиться*, **לא לבריך עלויה כלל** *не надо* вообще говорить никакого *благословения* (ибо над лекарствами их не произносят), – так ты мог бы сказать. **קמשמע לן** Поэтому *сообщается нам*: **כיון דאית ליה הנאה מיניה** *из-за того что* он *получает удовольствие* (пользу) – **בעי ברוכי** *должен произнести благословение*.

Учили в нашей мишне: **שעל הפת הוא אומר המוציא וכו'** *ибо над хлебом он говорит*: *"Производящий* хлеб из земли".

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **מה הוא אומר המוציא לחם מן הארץ** *что он говорит* в благословении? – *"Производящий хлеб из земли"* ("амоци", с артиклем ה). **רבי נחמיה אומר** *Раби Нехэмья говорит* (возражает первому учителю): **מוציא לחם מן הארץ** *"Производит хлеб из земли"* ("моци", без артикля ה).

אמר רבא *Сказал Рава*: **במוציא כולי עלמא לא פליגי** *о* благословении *"Производит* (выводит) хлеб из земли" *никто не спорит*, соглашаясь, **דאפיק משמע** *что* оно *означает* – "уже *произвел*". **דכתיב** *Как написано* в разделе Торы о Биламе, который сказал о Всевышнем через 40 лет после выхода евреев из Египта[4]: **אל מוציאם ממצרים** *"Бог*, (Который) *выводит*

3. Шабат 109б
4. Бемидбар 23:22

כשכין. ערוכה ומקוטפת כגולמקלות נחות גלי דעתיה דלגמס עשלה: כלעזין. °כנסרים בעלמא של הקפיד על עריפתם°. ודומתמו שניטו כמועד קטן (ס"ע דף יב.) עושה לו למולין לזמן לנור על יין לכשיזו: ויפס כעלמא פוג. ולינו פרי לנרך עליו נורע פרי הענן: ופופן פפוניות. קופי ענכים שאין מתכנסים עולמים ועוזים מהן תומך: מפייב קרן ופופע. לשופה ממנו כשוגג: וכ' יהופע פופר. דזיעה כעלמא הוא ואין לך פרי הניתן למשקה שלא זיעים ועניכים נלנד והיינו כמר נר רב אשי: פריפת פפו. מה מנרכין עליו. ושם טרימת כל דנר הכתוב קלת ואינו מרוסק: לא הוה פדפפא דרכא. לא היה מכין מהו שולא: ס"ל. רניעא להסוא מרכנן שמאן כי האי תנא דתנן °דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ ספוניות ושאר מי פירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע °פוטר א"ל ההוא מרבנן לרבא טרימא מהו לא הוה ארעתיה דרבא מאי קאמר ליה יתיב רבינא קמיה דרבא א"ל דשומשמי קא אמרת או דקורטמי קא אמרת או דפורצני קא אמרת אדהכי והכי אסקיה רבא לדעתיה אמר ליה חשילתא ודאי קא אמרת ואדכרתן מלתא הא דאמר רב אסי °האי תמרי של תרומה מותר לעשות מהן טרימא ואסור לעשות מהן שכר והלכתא °תמרי ועבדינהו טרימא מברכין עלוייהו בורא פרי העץ מאי טעמא במלתייהו קיימי כדמעיקרא. שתיתא רב אמר שהכל נהיה בדברו ושמואל אמר בורא מיני מזונות אמר רב חסדא ולא פליגי °הא בעבה הא ברכה עבה לאכילה עבדי לה רכה לרפואה קא עבדי לה מתיב רב יוסף °ושוין °שבוחשין את השחות בשבת °ושותין זיתום המצרי ואי ס"ד לרפואה קא מכוין רפואה בשבת מי שרי א"ל אביי ואת לא תסברא והא °תנן °כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת וכל המשקין שותה אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ה"נ גברא לאכילה קא מכוין לישנא אחרינא אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא ה"נ לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא וצריכא דרב °(ושמואל) דאי מהאי ה"א לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא אבל הבא °כיון דלכתחלה לרפואה קא מכוין לא לבריך עלויה כלל קמ"ל °כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: שעל הפת הוא אומר המוציא וכו': ת"ר מה הוא אומר המוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי דאפיק משמע דכתיב °האי המוציא לך מים מצור החלמיש °ורבי נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר °המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ורבנן ההוא הבי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מילתא כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב °וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה רבנן לדבי זירא [את] בר רב זביד אחוה דר"ש בר רב זביד דארם גדול הוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאוהו לידי זמנא חדא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא אמר זה הוא שאומרים עליו דארם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא אשמעינן

מסופק אם וירמשי"ם חייבין כחלה משום (ב) עושה עיסתו נגלי כדי לחלקה פטורין מן החלה לפי שהוא טורח הכא גבי וירמשי"ם נמי פעמים ממלקן שחין משיתין שיעור חלה בקלרה לחמת לך היה מלרך ליקח חלה גלה נרכה בשביל הפסק וכל דנר שחמלחו קופנגין וקופו עיקה מייבין כחלה וכהמוזיל לקי"ל כרבי יוחנן פרק כל שעה (פסחים נ.) דלפליגי ר' יוחנן ור"ל כמעשה לילפס ולפליגי נגללתו רכה להיות מחלתו קופנגין וקופו עיקה גם נאפה כמנוך נאלו נכירה לו נאילפס נגלי מיס ושמן דר"ל ס"ל גלה הוה מיב גלה כשנאפה כמנוך וחהה קלי מחייבין מחלתו קופנגין וקופו עיקה לחייב כחלה לכל נאילפס פעור ורבי יוחנן מחייב לחייב כאילפס קופו עיקה קריון ביה רק שגלה יהיו מסקרן כאילפס להכי לחפה כיזוהלמי כל שהאור מחמיו מייב כחלה ומנרכין עליו המוזיא לכל לחלי"ם חין מנרכין עליו המוזיא גלה הוי גלה גוזלה כעלמא ומיהו גם קנע קעודמיה עלייהו כמו נפוריס מנרך המוזיא וכל דנר שחמלחו קופנגין וגם קופו כגון גמי קופנגין שחמנגין חותן כשמן שקורין טוריי"ם (ג) פטורין מן החלה: מר זוטרא קבע סעודתיה עלויה. וכן גילי"ם לי קנע קעודתיה עליה מנרכין עליו המוזיא וכן נוהג הרי"ף נפוריס שקונעין סעודתן עליהן לנרך המוזיא נפת מחלה כדי לפוטרן מנרכה שהיה מסופק לי הוה קניעותייהו קניעות גו גלי: האי דיובשא דתמרי מברכין עליה שהכל. וכן משקין מכל מיני פירות נר מחיוב וילהר לחמרינן גבי ערלה(י) ולפסוקי מה"ג שפירש דמיירי שנתן לתוכן מים: וכשר דיקן לפי"ע נפת ועוד כשמיה(ד) חומר שהכל: ושוין שבוחשין. כיי: (ה) ור' יוסי פליגי גבי נוטן מים לתוך המורסן(ו) וכקליפה מיירי מדקתני ומותרין לכפוף ברכה אחת לכולן ואפילו לא אישתיה. והלכך אפרך עליויהו שהכל שהכל נהיה בדברו. ותנן ואל כולם אם אמר שהכל יצא. [שהתיבה רבו. מי שהיתה אומרים. והוא הקלי. ורעביה במשהנא ובטלחא הקמחא או במיהו]. [ושוין שבוחשין את השחות בשבת. והוא נחיבת השחיה כבלי האי"ב יתן בו תומק וישבבנו שהי תערב בחריוה. או ביזיבא בר כלי הניטל בשבת. ויעבר אחי"ב את הכלי לכלי אחר].

כעבין חייבין כלמודין פטורים א"ל אביי לרב יוסף האי כובא דארעא מאי מברכין עליויה א"ל מי סברת נהמא הוא °גובלא בעלמא הוא ומברכין עלויה בורא מיני מזונות מר זוטרא °קבע סעודתיה עלויה וברך עלויה המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות אמר מר בר רב אשי °ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מ"ט °לחם עוני קרינן ביה ואמר מר בר רב אשי °האי דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל נהיה בדברו מ"ט זיעה בעלמא הוא כמאן כי האי תנא דתנן °דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ ספוניות ושאר מי פירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע °פוטר א"ל ההוא מרבנן לרבא טרימא מהו לא הוה ארעתיה דרבא מאי קאמר ליה יתיב רבינא קמיה דרבא א"ל דשומשמי קא אמרת או דקורטמי קא אמרת או דפורצני קא אמרת אדהכי והכי אסקיה רבא לדעתיה אמר ליה חשילתא ודאי קא אמרת ואדכרתן מלתא הא דאמר רב אסי °האי תמרי של תרומה מותר לעשות מהן טרימא ואסור לעשות מהן שכר והלכתא °תמרי ועבדינהו טרימא מברכין עלוייהו בורא פרי העץ מאי טעמא במלתייהו קיימי כדמעיקרא. שתיתא רב אמר שהכל נהיה בדברו ושמואל אמר בורא מיני מזונות אמר רב חסדא ולא פליגי °הא בעבה הא ברכה עבה לאכילה עבדי לה רכה לרפואה קא עבדי לה מתיב רב יוסף °ושוין °שבוחשין את השחות בשבת °ושותין זיתום המצרי ואי ס"ד לרפואה קא מכוין רפואה בשבת מי שרי א"ל אביי ואת לא תסברא והא °תנן °כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת וכל המשקין שותה אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ה"נ גברא לאכילה קא מכוין לישנא אחרינא אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא ה"נ לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא וצריכא דרב °(ושמואל) דאי מהאי ה"א לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא אבל הבא °כיון דלכתחלה לרפואה קא מכוין לא לבריך עלויה כלל קמ"ל °כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: שעל הפת הוא אומר המוציא וכו': ת"ר מה הוא אומר המוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי דאפיק משמע דכתיב °האי המוציא לך מים מצור החלמיש °ורבי נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר °המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ורבנן ההוא הבי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מילתא כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב °וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה רבנן לדבי זירא [את] בר רב זביד אחוה דר"ש בר רב זביד דארם גדול הוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאוהו לידי זמנא חדא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא אמר זה הוא שאומרים עליו דארם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא אשמעינן

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה וכל שהמקדש וכו' מסיק שפ"ד ושאר כך פ"ס ב"ב. וביהסים וכו' נרסה שפ"ד ושאר כך פ"ס נפ"ק דשבת: (כ) תוס' ד"ה לחם וכו' ירושלמי"ם חייבים משלה משום התנן הנרשה מיפטרי מלן כמי שלקה פעודתה מן שהלה לגיה נהו שיעורא א"ב סמ"ג: (ג) ד"ה פטורין וכו' ושאר נשמיס ניב מיין נשף ממוזג וכו': (ד) ר"ח ותיון שהתיבון רבי יוסי נר יהודה פלא נבי נתן מים. ני"ב מי שהשקין שף קף קנה: (ה) ד"ה ור' וכו' נלכין שנקרי פ"ל ושיטת רבל נתתן: (ו) ד"ה ורבי וכו' ולפיכך נתקרי פ"ל ושיטת כל נתתן: (ז) בא"ד ופשיטא לנתתי' דשרי בשבת ביין שעשוי לאכילה אפ"ג דעיקרו לרפואה כל הרב:

גליון הש"ס

גמ' ור"ע סבר הפרוא דמפיק משמע. עי' פירוש"י ד"ה ע"ש ע"ש. רש"י ד"ה בלפתרין לבנים. עי' פ"ק דשבת ד"ה מ"ע. רש"י ד"ה שהיתה שאכל תענית בה. וכ"כ רש"י מלכים פ יג:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה הוסיף, רבנו: כל שעה חשבינן לזה ויש בגמרא ואינו סומא את הארבעים אלא היינו מן היתרים ומן העבירות. ב בתוס' ד"ה הוסיף. ראי לכדי הוא מברך עליו ב"ש והכן ראשוני לעלייא כמו שמן זית. ג בתוס' ד"ה כתב. אינ"ל כיון שהמשקה אזלא עקרו ב"ש המשקה ולא שייכא לההיא דרב שמואל הכל דבר שיש בו מתשמת המינים ובי ואין בר כי אם טעמא בעלמא. ד בתוס' ד"ה כתב. תעד רבני שתית קאמר ורברכה שהכל. (ובמהרש"א הגיה בתוס' בשתיתן). ת בתוס' ד"ה כתב. בריייתא היא בפ' בתרא דשבת גבי פלוגתא דר' וריב"י ופליגי גבי נותן מים למחיק ההם בסוק דאיירי ברכה מדקתני וכו' (ציין ב"ח). ג בתוס' ד"ה כתב. תניכא דרב שמואל דשמיטא דתנני שרא ליה בשבת כיון שעשאי לאכילה.

מוסף רש"י

ושאר מי פירות של תרומה. מין מעגנים ושיטים שדרכן כך (תוכין קכ:). ושותין זיתום המצרי. תגלגל ויתפה המצרי. [תגלגל ויתפה שמי מקום שמשקין אותה מים לרפואה (שבת קיו:). כיון דאית ליה הנאה מיניה. לגבי פרפראה יש לו פתם לכלים (שבת קכ:).

מר זוטרא קבע סעודתיה עלויה. ובירך עלויה המוציא לחם מן הארץ. ללמדך שחייב אדם אי קבע סעודתיה עלויה. כתחלה מברך המוציא ולסוף שלש ברכות. ויוצא בה ידי חובתו בפסח. מ"ט לחם עוני קרינן ביה. ואי לא קבע סעודתיה עלויה. בתחלה מזונות לבסוף ברכה אחת מעין שלש. תנאי הוא דתניא מר זוטרא סעודתיה עלויה ושתי כוסות לא אישתיה. הלכך אברוך עלויהו שהכל נהיה בדברו. ותנן ואל כולם אם אמר שהכל יצא. [שהתיבה רבו. מי שהיתה אומרים. והוא הקלי. ורעביה במשהנא ובטלחא הקמחא או במיהו]. [ושוין שבוחשין את השחות בשבת. והוא נחיבת השחיה כבלי האי"ב יתן בו תומק וישבבנו שהי תערב בחריוה. או ביזיבא בר כלי הניטל בשבת. ויעבר אחי"ב את הכלי לכלי אחר].

מח א ב מיי' פ"ע מהלי נרכות הלכה ט ופ"ש נרכות הלכה ט ופ"ש: סח ב מיי' פ"ע מהל' נרכות הלכה ו ופ"ש: סט ב מיי' פ"ע מהל' נרכות הלכה ד ופ"ש: ע ד ה ו מיי' פ"ע מהל' נרכות הלכה ב: עא ב ז מיי' פ"ש מהל' נרכות הלכה ה: עב ז מיי' פ"ש מהל' נרכות הלכה ג: עג ח ומיי' פ"ש שם הל' ג: עד ט מיי' פ"ש מהל' נרכות הלכה ד: עה י מיי' שם הלכה כה:

נר ב מיי' פ"ש מהל' שבת הל' ג: סמ"ג עשין נ: ל ומיי' פ"ש מהל' שבת הל' ב: סמ"ג עשין נ:

תורה אור השלם

1. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:
דברים טז ג
2. אֵל מִרְעֶיהָ שִׁפְחָתֵךְ יִם הַחֲזִיקוּ עֲבָדֶיהָ וְהִיא רָאוּם לֹה:
במדבר כג כב
3. וְשִׁוִּילִיבָ בְּמִדְבַּר הַגּוֹיִל הַצְּדֹרֶא נָתַשׁ שָׁקַף וְעַרְבֶ הַמַּצְמִין אֲשֶׁר אֵין קָיְמוּ וְאַשְׁרֵיהֶ לֹה יָמִים מִמְּטַר הַשְׁלְמִיהוּ: דברים ח טו
4. וְלֶקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם: שמות ו ז

их из Египта", т. е. уже вывел. (Такое толкование следует из контекста стихов: написано в настоящем времени, однако понимать надо как прошедшее.)

כי פליגי בהמוציא Но *когда спорили*, то имели в виду благословение "*Производящий* хлеб из земли". **רבנן סברי** *Мудрецы считают* (первый учитель барайты): **המוציא דאפיק משמע** "*Производящий*" тоже *означает* "уже *вывел* (произвел)". **דכתיב** *Как написано*[5]: **המוציא לך מים מצור החלמיש** "*Достающий для тебя воду из кремневой скалы*". Так в конце 40 лет блуждания по пустыне Моше сказал о Всевышнем, Который все это время обеспечивал евреев водой.

ורבי נחמיה סבר *А раби Нехэмья считал*: **המוציא דמפיק משמע** "*Производящий*" *означает* "Тот, Кто вообще *производит*" – сейчас и в будущем. **שנאמר** *Как написано*[6]: **המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים** "*Выводящий вас из-под египетского ига*". Так Моше сказал о Всевышнем, когда евреи еще находились в Египте.

ורבנן *А мудрецы*, как они толкуют этот стих? – **ההוא הכי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל** *Этот* стих сообщает, что *так говорит Всевышний* народу *Израиля*: **כד מפיקנא לכו** *когда буду выводить вас* из Египта, **עבידנא לכו מלתא** *сделаю для вас* чудесные *явления* – **כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים** *дабы знали* (вспоминая об этом в будущем), *что Я – Тот, Кто вывел вас из Египта*. **דכתיב** *Как написано* (в начале того же стиха): **וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא** "*А вы узнаете, что Я Всевышний, ваш Бог, выводящий* вас из-под египетского ига".

משתבחין ליה רבנן לרבי זירא [את] בר רב זביד *Похвалили мудрецы раби Зэре*, своему учителю, *сына рава Звида*, **אחוה דרבי שמואל בר רב זביד** он же *брат раби Шмуэля, сына рава Звида*. **דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא** Сказали, *что он большой ученый и сведущ в благословениях*. **אמר להם לכשיבא לידכם הביאוהו לידי** *Сказал им* раби Зэра: *когда придет к вам, приведите его ко мне*.

זמנא חדא איקלע לגביה *Однажды случилось ему* (сыну рава Звида) побывать у раби Зэры. **אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא** *Дали ему хлеба*, он *произнес* благословение "*Производит*". **אמר** *Сказал* раби Зэра о нем: **זה הוא שאומרים עליו דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא** *и это тот, о ком говорят, что он большой ученый и сведущ в благословениях*? **בשלמא אי אמר המוציא** *Понятно* было бы, *если* бы он *сказал* "*Производящий*",

5. Дварим 8:15
6. Шмот 6:7

כעבין חייבין כלמודין פטורים א"ל אביי לרב יוסף האי כובא דארעא מאי מברכין עליה א"ל מי סברת נהמא הוא א גובלא בעלמא הוא ומברכין עליה בורא מיני מזונות מר זוטרא ב קבע סעודתיה עליה וברך עליה המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות אמר מר בר רב אשי ג ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מ"ט ד לחם עוני קרינן ביה ואמר מר בר רב אשי ה האי דובשא דתמרי מברכין עליה שהכל נהיה בדברו מ"ט זיעה בעלמא הוא כמאן כי האי תנא דתנן ו דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ ספוניות ושאר מי פירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע ז פוטר א"ל ההוא מרבנן לרבא טרימא מהו לא הוה אדעתיה דרבא מאי קאמר ליה יתיב רבינא קמיה דרבא א"ל דשומשמי קא אמרת או דקורטמי קא אמרת או דפורצני קא אמרת אדהכי והכי אסקיה רבא לדעתיה אמר ליה חשילתא ודאי קא אמרת ואדכרתן מלתא הא דאמר רב אסי ח האי תמרי של תרומה מותר לעשות מהן טרימא ואסור לעשות מהן שכר והלכתא ט תמרי ועבדינהו טרימא מברכין עלוייהו בורא פרי העץ מאי טעמא במלתייהו קיימי כדמעיקרא. שתיתא רב אסר שהכל נהיה בדברו ושמואל אמר בורא מיני מזונות אמר רב חסדא ולא פליגי י הא בעבה הא ברכה עבה לאכילה עבדי לה רכה לרפואה קא עבדי לה מחיב רב יוסף יא ושוין יב שבוחשין את השתות בשבת יג ושותין זיתום המצרי ואי ס"ד לרפואה קא מכוין רפואה בשבת מי שרי א"ל אביי ואת לא תסברא והא יד תנן כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת וכל המשקין שותה אלא מה איית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ה"נ גברא לאכילה קא מכוין לישנא אחרינא אלא מה איית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא ה"נ לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא וצריכא דרב טו(ושמואל) דאי מהאי ה"א לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא אבל הכא טז כיון דלכתחלה לרפואה קא מכוין לא לבריך עלויה כלל קמ"ל יז כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: שעל הפת הוא אומר המוציא וכו': ת"ר מה הוא אומר המוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי דאפיק משמע דכתיב יז אל מוציאם ממצרים כי פליגי בהמוציא המוציא דאפיק משמע דכתיב יח המוציא לך מים מצור החלמיש יט ובי נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר כ המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ורבנן ההוא הבי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מלתא כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב כא וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה רבנן לדבי זוירא [את] בר רב זביד אחוה דר"ש בר רב זביד דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאוהו לידי זמנא חדא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא אמר זה הוא שאומרים עליו דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא אשמעינן

מסופקן אם וירמש"ש מייבין נחלה משום (ב) עושה עיסתו נקי כדי לתלוק פטורין מן החלה לפי שהוא עושה לתלוק גבי וירמש"ש נמי פעמים מחלקן אחין משימין שיעור חלה בקדירה לחמך לך היה מלרך ליקח חלה נלה נרכה כשכל הפסק וכל דבר שחתלתו סופגנין וקופו עיקה מייבין בחלה ונהמוניה דקיימ"ל כדבי יחמן פרק כל שעה (פסחים ל:) דפליגי ר' יוחנן ור"ל בעושה לילפס ופליגי בגללתו ככה להיינו תחלתו סופגנין וקופו עיקה אם נאפה בתנור או בכירה או בחילפס בלח אם בים ובמן בר"ל ס"ל ללח הוה מיב אלא כשנאפה בתנור ואפה קלי מתניתין מחלתו סופגנין וקופו עיקה לחייב בחלה אבל בחילפס פטור ובדי יוחנן מחייב דעושה לילפס קופו עיקה קרינן ביה רק אלא יהיו משקין בחילפס לחכי ליחת כירוזלקה כל שהלוך תמתו מייב בחלה ומנרכין עליו המוציא אבל בחילי"ם אין מנרכין עליו המוציא דלאו הוי לחם אלא מיני מזונות ומיהו אם קבע סעודתיה עלייהו כמו בפורים מנרך המוציא וכל דבר שחתלתו סופגנין וגם קופו כגון הני סופגנין שמטגנין אותן בשמן שקורין בונייר"ש (ג) פטורין מן החלה: מר זוטרא קבע סעודתיה עלויה. וכן מ"ש לי קנע סעודתיה עליה מנרכין עליה המוציא וכן נוהנ הר"ח נפורים שקונעין סעודתן עליהן נשר המוציא נפת מחלה כלי לפוטנן מנרכה שהיה מפוסק לי הוה קינעותייהו קינעות מו נמ: האי דובשא דתמרי מברכין עליה שהכל. וכן משקין מכל מיני פירות נר מתיכוו ויליכר כלמינין נני עלמה (ג) ולפוטקי מה"ג שפיכ דמיירי שנתן לתוכן מים: ושכר דיקן מע"ג דשמא יש כהן מים נכלי אכלת פרס לא מנרכין עליו נורס מיני מזונות אלא שהכל ולפי' נרכ ושמואל לשמרי שיש נו ממשמ המינין נמ מהי נהו ממש (ג) עושה עיסתו ואפה ועוד משום שיש נו עלוים לחמינין נפת ועוד נשמיה (ד) אומר שהכל: רשויין שבוחשין. רבי (ה) ור' יוסי פליגי נבי נותן מים לתוך המורסן (ו) ונקליפה מיירי מדקתני ונוחטין ולא קתני לשון גמול ומכי דייקינן התם: ואי ס"ד לרפואה עבדי ליה רפואה בשבת מי שרי. לסוכר לכיון (ס) לכל שעקנו לרפואה ולין רגילות לעשותו לנורך אכילה לאסור נשבת ומשמע דלכתחלה לרפואה קא מכוין א לבריך עלויה כלל קמ"ל יכיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: שעל הפת הוא אומר המוציא וכו': ת"ר מה הוא אומר המוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי דאפיק משמע דכתיב יא אל מוציאם ממצרים כי פליגי בהמוציא המוציא דאפיק משמע דכתיב יב המוציא לך מים מצור החלמיש יג ובי נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר יד המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ורבנן ההוא הבי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מלתא כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב טו וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה רבנן לדבי זוירא [את] בר רב זביד אחוה דר"ש בר רב זביד דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאוהו לידי זמנא חדא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא אמר זה הוא שאומרים עליו דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא אשמעינן שמתוך עסה מנרך נורס מיני מזונות קינעתו מנרך שהכל ולפ על פי שנעשה לרפואה נשעת היכל דלית ליה הנאה מיניה מנרך: והלכתא

תורה אור השלם

1. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:
דברים טז ג
2. אֶל מוֹצִיאָם שִׁמְרִים בִּתְרוּעַת רֵאם לוֹ:
במדבר כה כב
3. וְהַשְּׁלִישִׁי בְּמִקְדַּר הַשֶּׂדֶה הַשֹּׁרֵה וְהַעֹרֵב הַמְצַנֵּחַ אֲשֶׁר אֵין קֵמָה וְהוּא יָצִיא לְךָ מַיִם מִמֶּנּוּ וְהִתְלַמְּדוּ: דברים ח טו
4. וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם: שמות ו ז

רבינו חננאל

מר זוטרא קבע סעודתיה עליה ובירך עליה המוציא לחם מן הארץ. לעולם שורא נהמא אי קבע סעודתיה עליה, כתולה מברך המוציא ולבסוף שלש ברכות, ורבנן הכי ידי חובתו בפסח, מ"ט לחם עוני קרינא ביה. ואי לא קבע סעודתיה עליה. כתחלה ברוא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. תנאי ותנאי ומאי דקאמר מר זוטרא מברכין עליהן בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת המוציא לחם מן הארץ. אבל רקורטמי ופורצני דשומשמי לא אישתיינא, והלכך מברך עליהן שהכל נהיה בדברו, ואמר רבא הלכתא כוותיה בדבריו, ואמר רב חסדא מאי דכתיב (ג) ותאן לה בלא תבואה, [שהיתה רבה. מי שהיתה שמורה, והוא הקלי. ויצביר בשפתה ובשלחה הבקתה או במרזח]. [ושוין שבוחשין את השתות בשבת. והוא שהיתה השתות בכלי חרס ר"ת יתן בו תומן ויערבנו שהוא תורב כחרוזה, או ביצים בו כלי הניתל בשבת, ויערב אותו בו הכלי לכלי ומחר].

בתח א ב מיי פ"ג מהל' מכל' נרסה הלכה ט מהמ"ש
פרש"י סימן קמה מנוף מז:
מסה ג מיי פ"ג מהל' מתנ' מתנ' הלכה טכ' ו מהמ"ש
פרש"י פר' משפ' פרשה ג:
ג ד מיי פ"ג מהלכות נרסה הלכה ד סמג עשין ם מהמ"ש פרש"י פר' רמ פרשה ם:
נאא ה ו מיי פ"ג מהל' מכל' מרוסות הלכה ג:
נב ז מיי פ"ג מהל' נרסה כ"ל ד סמג עשין ם מהמ"ש פרש"י פר' רכ פרשה ו:
נג ח ומיי פ"ג שם הל' ג שהמ"ש פרש"י פר' רמ פרשה ו:
ט ומיי פכ"ח מהל' שנת כ"ל ג מהמ"ש פרש"י פר' פרשה יז:
י ומיי שם הלכה כב:
נד ב מיי פכ"ח מהל' שנת כ"ל כב סמג לאוין סה מהמ"ש פרש"י פר' שכח פרשה ם:
ל ומהמ"ש פרש"י פר' רי פרשה ם:

תורה אור השלם

1. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:
דברים טז ג
2. אֶל מוֹצִיאָם שִׁמְרִים בִּתְרוּעַת רֵאם לוֹ:
במדבר כה כב
3. וְהַשְּׁלִישִׁי בְּמִקְדַּר הַשֶּׂדֶה הַשֹּׁרֵה וְהַעֹרֵב הַמְצַנֵּחַ אֲשֶׁר אֵין קֵמָה וְהוּא יָצִיא לְךָ מַיִם מִמֶּנּוּ וְהִתְלַמְּדוּ: דברים ח טו
4. וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם: שמות ו ז

רבינו חננאל

מר זוטרא קבע סעודתיה עליה ובירך עליה המוציא לחם מן הארץ. לעולם שורא נהמא אי קבע סעודתיה עליה, כתולה מברך המוציא ולבסוף שלש ברכות, ורבנן הכי ידי חובתו בפסח, מ"ט לחם עוני קרינא ביה. ואי לא קבע סעודתיה עליה. כתחלה ברוא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. תנאי ותנאי ומאי דקאמר מר זוטרא מברכין עליהן בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת המוציא לחם מן הארץ. אבל רקורטמי ופורצני דשומשמי לא אישתיינא, והלכך מברך עליהן שהכל נהיה בדברו, ואמר רבא הלכתא כוותיה בדבריו, ואמר רב חסדא מאי דכתיב (ג) ותאן לה בלא תבואה, [שהיתה רבה. מי שהיתה שמורה, והוא הקלי. ויצביר בשפתה ובשלחה הבקתה או במרזח]. [ושוין שבוחשין את השתות בשבת. והוא שהיתה השתות בכלי חרס ר"ת יתן בו תומן ויערבנו שהוא תורב כחרוזה, או ביצים בו כלי הניתל בשבת, ויערב אותו בו הכלי לכלי ומחר].

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה וכל שהמקדש וכו' מסכת שבועות ומאי כי נרסה שם ד"ה ומאי כי נרסה שם ד"ה ומאי כי נרסה ע"ב ומאי כי נרסה ע"ב ומאי כי נרסה ע"ב

והלכתא חמוציא וכו'. ומ"ש דנמוזית כ"ע לא פליגי לחפיק ממעמ וכיוהלמי מפרש טעמא כדי שלא לערב המומיות כגון העולה מוזית ומ"ש דנלחם מן נמי מיכל עירוב שלמי החם דקרא כתיב (מהלים קד) מלחם יוציא לחם ועשב לעובדת האדם להוציא לחם מן האדמה ועל כן יש לנטות נשמי ידיו בעשב מלנעות עב ר' מיכות שנמקבל זה: מדקתני ירקות דומיא דפת. לפ הוי ירקות דומיא דפת שהרי פת מיחמי לעלויי ויש ירקות שאין משמות לעלויי שלא כלומר מה הפת אין נשול מגרע לא הכרכה אף הירקות נמי נמלחייהו קיימי ולא מגרע להו הכשול:

משכחת לה בתומי וכרתי. ומ"ש והכי נרמה לעניים להכשול משמיע ר"ל להיות נשכיל הכשר והמלח שכשולן ונרמין הלנרים שכל דבר שהוא כל כך טוב מנושל כמו מי ומי כמו מנושל כמו מיני קטניות וכן תפוחים ים להן ברכה הלפשוטה שכל כך שין מנושלין כמו מין ומטעם זה מברכין נמי על היין מנושל כורס פרי הגפן שכל כך הוא טוב מחר הכשול כמו לחן וקרא ומלקא וכיוצא נהן שטוכין יותר מנושלין ממין כשהן מין מברכין עליהם שהכל ומנושלין ב"ש בתמה וכן חומן ערמומיות וחכושים שמין לשון לחכלן מין כמו מנושלין נמחלה מברכין עליהן שהכל ומנושלין כורס פרי העץ לך חומן ערמומיות שקורין לטיבנד"ס מכרך עליהן כורס פרי העץ לפיכך נמחלה וכל דבר המחקלקל נכשול כגון תומי וכרתי וכיוצא נהן כשהן מין מנרך עליהן כורס פרי התמה ומנושלים שהכל לך נרמה לרבינו יהודה ומיהו הרב אלפס ספק נשלקות (ד) לחשמי לגרישתה ע"ש כשון לומר כורס פרי התמה כרב נתמן לשלר שלקות מברכין עליהן כורס פרי התמה דר' חייא בר אבא. ולשתות. חין שהכל נרמה כרבינו. ביון דשקילא לטריסיה ומי'. וכיון דשלקה לטריסיה בצר ליה שיעורה אלא שיוין לברך על מחות מכדית. מיהו בירושלמי אמר אמי' שריפה אחת של עבים אי של ריסין. שהיא מעונה ברכה לעניה ולאחריה. כיון דהני בבריייתו.

אשמעינן מעמא ואשמעינן דהלכתא כרבנן אלא דאמר מוציא מאי קמ"ל ואיהו דעבד לאפוקי נפשיה מפלוגתא "והלכתא "המוציא לחם מן הארץ דקי"ל כרבנן דאמרי דאפיק משמע: ועל הירקות אומר וכו': קתני ירקות דומיא דפת מה פת שנשתנה ע"י האור אף ירקות נמי שנשתנו ע"י האור אמר רבנאי משמיה דאביי יזאת אומרת שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה (ממאי מדקתני ירקות דומיא דפת) דרש רב חסדא משום רבינו ומנו רב שלקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה ורבותינו היודדין מארץ ישראל ומנו עולא משמיה דר' יוחנן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני אומר יכל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל נהיה בדברו וכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בורא פרי האדמה בשלמא כל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בפה"א משכחת לה בכרכא וסלקא וקרא אלא כל שתחלתו בפה"א שלקו שהכל היכי משכחת לה א"ר נחמן בר יצחק משכחת לה "בתומי וכרתי דרש רב נחמן משום רבינו ומנו שמואל שלקות מברכין עליהם בפה"א וחברינו היודדים מארץ ישראל ומנו עולא משמיה דר' יוחנן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני אומר במחלוקת שנויה דתניא "יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נמוח דברי ר"מ ור' יוסי אומר "יוצאים ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נמוח ולא היא רב"ע שלקות מברכין עליהן בפה"א ועד כאן לא קאמר ר' יוסי התם אלא משום דבעינן טעם מצה וליכא אבל הכא אפי' רבי יוסי מודה אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן שלקות מברכין עליהם בפה"א ור' בנימין בר יפת א"ר יוחנן שלקות מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו א"ר יצחק קבע עולא "לשבשתיה כר' בנימין בר יפת "תהי בה ר' זירא וכי מה ענין ר' בנימין בר יפת אצל ר' חייא בר אבא ר' חייא בר אבא "דייק וגמיר שמעתא מרבי יוחנן רבים ורבי בנימין בר יפת לא דייק ועוד רבי חייא בר אבא "כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דר' יוחנן רבים ור' בנימין בר יפת לא מהדר ועוד בר מן דין ובר מן דין דהדהוא תורמסא "דשלקי ליה שבע זמנין בקדרה ואכלי ליה בקנוה סעודה אתו ושאלו לר' יוחנן ואמר להו מברכין עליה בורא פרי האדמה ועוד אמר ר' חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח וכריך עליו תחלה וסוף אי אמרת בשלמא שלקות במילתייהו קיימי בתחלה מברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש אלא אי אמרת שלקות לאו במילתייהו קיימי בשלמא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו אלא לבסוף מאי מברך דילמא בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא מתיב רב יצחק בר שמואל "ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח יוצא בהן ובקלה שלהן אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין ואי ס"ד במילתייהו קאי שלוקין אמאי לא שאני התם דבעינן טעם מרור וליכא אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא רבי יוחנן היכי מברך על זית מליח 'כיון דשקילא לנרעיניה בצר

נח א מיי' פ"ג מהל' נרכות הל' ב: סמ"ג עשין לו טוש"ע או"ח סי' קפו סעיף ב:

נט ב ג ד מיי' פ"ג מהל' נרכות הל' ג סמ"ג שם טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ו) ושימן רט סעיף יג):

ס ו מיי' פ"ג מהל' נרכות הלכה ג סמ"ג עשין לו טוש"ע או"ח סי' קסח סעיף ב:

סא ז מיי' פ"ג מהל' נרכות הלכה ג סמ"ג עשין לו טוש"ע או"ח סי' קסח סעיף ב:

סב ח מיי' פ"ג מהל' נרכות הלכה יג סמ"ג עשין לו טוש"ע או"ח סי' קסח סעיף ב:

סג ט מיי' פ"ג מהל' נרכות הל' ג סמ"ג עשין לו טוש"ע או"ח סי' קסח סעיף ב:

רבינו חנגאל

דרש רב חסדא ... כל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל נהיה בדברו וכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בורא פרי האדמה. הא נמי דרש רב חסדא כל שתחלתו שהכל שלקו בורא פרי האדמה. משמיע לה כגון קרא חייא ירקות ושלקא. שאין דרך בני אדם לאכלן חיין, ואם אכלן מבשל עליהן שהכל. שלקו דאשתני לעילויא בורא פרי האדמה. הכי הלכתא דליכא מאן דפליג עלה. אבל הא דאמר כל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל. וכגון תומי וכרתי וכיוץ ישלקו אשתני לטריסיה. ליתא מדר' יהנן שאכל זית מליח וברך עליו תחילה וסוף. ויש"מ לן מליח הכי הוא ברחתא, ויש יום שאכל זית מליח וברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. והיא על העץ ועל פרי העץ. שמצת מינה ישלקות לא אישתני לטריסיה אלא אע"ג ישלקו בורא פרי האדמה בתחלתו. דבמלתייהו קאי ואי אמרת בתחלה שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות, אע"ג מאי אפשריתא דר' חייא בר אבא. ולשתות. חין שהכל נהיה בדברו. ביון דשקילא לטריסיה ומי'. וכיון דשלקה לטריסיה בצר ליה שיעוריה אלא שיוין לברך על מחות מכדית. מיהו בירושלמי אמר אמי' שריפה אחת של עבים אי של ריסין. שהיא מעונה ברכה לעניה ולאחריה. כיון דהני בבריייתו.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה אמר רב נחמן וכו' כרבי נתמן בר יפת עולא הכי גרסי' בר יפת שמקשקש: (ב) ד"ה מאי וכו' רבי נתמן בר יפת שם: (ג) ד"ה בר נתן וכו' רבי נתמן בר יפת שם: (ד) תוס' ד"ה מחמת וכו' ה"ר אלפס גרס שלקות אע"ג דאשתני לריעותא על ידי נשול ע"כ מאמר רב נחמן:

גליון השי"ם

נמ' הלכתא המוציא. עי' מוס' ריש פ' מי שהיו: תוס' ד"ה משכחת לה וכו' שכל כך הוא טוב וכו' הביאוהו בבבא קמא לכן. עי' מוס' פסחים ד"ה ומאכילין וכו' שם:

מנחף תוספות

ג בתוס' ד"ה כתב. ד"ה כל שלמדתי שלמד בלי יום מהדר ביום לי:

מוסף רש"י

שלקות. שלוקן. מבושלין שכבר נתבשל מלא עד שנתמתקו (פסחים לה: ושם). יצאין. ידי חובת מלה. ברקיק השרוי. מבושל שלמד פסחים, ולפ שנתפשטם נתם כיון שלא נשתייר בהן קיום שלא נימוח נעתרי, וכן במבושל (שם נא:). ונישנו בימי מפורים ומוסב שכבר נלפה בימי אחשורוש ואחר שנלפה בימי אחשורוש ואחר כמו שם מיפוח ומוסב (שם:) מלמד שעיין ומוסב לפסח שעשה על הבר (שם:). תרומת הלשכה. מיושים שין קנוסים בגבל מעין מקדש ומוכל מהם קנוצה ומוכל מן מלא. עד שקולקין לתוכו שכח שפעים ומעשה מעוך ומוכל עד שיכול למעוכים נקנה קעורה (ביצה כה:). כבושין. מחומן. שלוקין. מבושלין. כרבה מלא. מבושלין. מדרך ביקול (פסחים לה:).

(ו) וכ"ה ברש"י ותו"ס ליתא נכל אין. ב) פסחים מא. ג) פי' מכתוך לפיהא. ד) [פי' מיכוי"י נעירובין טו. ד"ה מפני]. ה) [נעיל נ: ד"ה ר'], ו) [ועיין מו: נרכות כה. ע"ש]. ז) [ביצה כה:]. ח) פסחים לה:]. ט) [נרכות כח].

אשמעינן טעמא тем самым *сообщая нам* (т. е. уча нас), что *смысл* стиха "Выводящий вас из-под египетского ига" – в том, что "выводящий" означает "уже вывел", как считали мудрецы. ואשמעינן דהלכתא כרבנן *И* заодно *сообщая нам, что закон – как мудрецы.* אלא דאמר מוציא מאי קמשמע לן *Но поскольку сказал "Производит" – что* он *нам сообщает*, т. е. чему учит? (Ведь все согласны, что здесь понимается прошедшее время.)

ואיהו דעבד *Но тот, кто* так *сделал*, т. е. сын рава Звида, поступил так, לאפוקי נפשיה מפלוגתא чтобы *выйти из спора*, не участвовать в споре между мудрецами и раби Нехэмьей.

והלכתא *И закон* постановляет: надо произносить המוציא לחם מן הארץ *"Производящий хлеб из земли"*, – דקיימא לן כרבנן *как мудрецы*, דאמרי דאפיק משמע *которые сказали*: "Производящий" *означает* "уже *произвел*".

Учили в нашей мишне: ועל הירקות אומר וכו' *а над зеленью* (овощами) *он говорит* "Создающий плод земли".

קתני ירקות דומיא דפת Судя по тексту мишны, *учили*, что *овощи подобны хлебу*, потому что сказано: а над плодами земли он говорит "Создающий плод земли", кроме хлеба. Понятно, что речь идет о плодах земли, которые прошли такую же обработку, как хлеб: מה פת שנשתנה על ידי האור *как хлеб изменился на огне* (т. е. в печи), перестав быть похожим на муку, אף ירקות נמי שנשתנו על ידי האור *так и овощи изменились на огне* или, другими словами, под действием варки. Получается, что в мишне идет речь о вареных овощах: над ними произносят "Создающий плод земли".

אמר רבנאי משמיה דאביי Так *сказал Равнай от имени Абае*: זאת אומרת *это означает*: שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה *над вареными овощами произносят благословение "Создающий плод земли"*.

דרש רב חסדא משום רבינו *Объяснил рав Хисда от имени нашего учителя*. ומנו *И кого* он назвал "нашим учителем"? – רב Это был *Рав*. Так объяснил он от имени Рава: שלקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה *над вареными овощами произносят благословение "Создающий плод земли"*.

ורבותינו היורדין מארץ ישראל *А наши учителя, пришедшие из Страны Израиля* (так продолжил рав Хисда), толковали иначе. ומנו *И кто они*, наши учителя? – עולא משמיה דרבי יוחנן אמר *Ула*, который *от имени раби Йоханана сказал*: שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו *над вареными овощами произносят благословение "По слову Которого возникло все"*.

ואני אומר *А я говорю* (так завершает рав Хисда свое высказывание): כל שתחלתו בורא פרי האדמה *любой* овощ, *над которым изначально* (когда он свежий, невареный) говорят *"Создающий плод земли"*, потому что он хорош для еды именно в свежем виде, – שלקו когда его *отварят*, ухудшив его вкус, говорят над ним שהכל נהיה בדברו *"По слову Которого возникло все"*.

וכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו *Но любой* овощ, *над которым изначально* (до варки) говорят *"По слову Которого возникло все"*, потому что в свежем виде его не принято есть, – שלקו когда его *отварят*, улучшив его вкус, говорят над ним בורא פרי האדמה *"Создающий плод земли"*.

בשלמא כל שתחלתו שהכל נהיה בדברו *Это понятно*, если имеется в виду *любой* овощ, *над которым изначально* говорят *"По слову Которого возникло все"*, – שלקו בורא פרי האדמה если его *отварят*, то говорят над ним *"Создающий плод земли"*; משכחת לה בכרבא וסלקא וקרא потому что *найдены* подобные овощи: *капуста, свекла и тыква*. אלא כל שתחלתו בורא פרי האדמה *Но* относительно *любого* овоща, *над которым изначально* говорят *"Создающий плод земли"*, שלקו שהכל а если его *отварят*, говорят над ним *"По слову Которого возникло все"*, – היכי משכחת להו *где найти* такой овощ? Т. е. надо привести пример овоща или зелени, которые лучше для еды (вкуснее, приятнее) в свежем виде, чем в отварном.

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак*: משכחת לה בתומי וכרתי *нашлись* такие овощи (зелень): *чеснок и лук-порей*.

דרש רב נחמן משום רבינו *Объяснил рав Нахман от имени нашего учителя*. ומנו *И кого* он назвал "нашим учителем"? – שמואל Это был *Шмуэль*. שלקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה

והלכתא כמוציא וכו'. ומע"ם דכמוניא כ"ע לא פליגי לחפיק משמע וכיוצא"מ מפרש טעמא כדי שלא לערב המוסיות כגון העולה מוליא ומע"ג דנלחם מן נמי מיכא עיקוב שלמי חגם דקרבו כמיב (מהלים קו) מנמיח מליך להמהה ועשב לעגדת האדם להוליא לחם מן האדץ ועל כן יש לנטות נשמי ידיו נעשר מנטעות עד י' חיטות שנמקרא זה: **מדקתני** ירקות דומיא דפת. לפ הוי ירקות דומיל דפת שהרי פת מיטמי לעלוית ויש ירקות שלין משמות לעלוית אלא כלומר מה הפת לין נשול מגרע לת הברכה לף הירקות נמי נמלתייהו קיימי ולא מגרע להו הכשול:

משכחת לה בתומי וכרתי. ומ"ם והרי נלמה לעיטים להכשול משמיע וי"ל להיינו נשביל הכשר והמלה שכשובן ורלין הדנרים שכל הכר שהוא כל כך טוב מנטעל כמו מי ומי כמו מנטעל כמו מיני קטניות וכן תפוחים יש להן ברכה הלמשונה שכל כך שוין מנטעלין כמו מין ומנעם זה מנכרינן נמי על היין מנטעל נורע פרי הנפן ◦שכל כך הוא טוב מאר הכשול כמו קדש לכן וקרא ומלקא וכרוב וכיוצא נהן שמוכין יותר מנטעלין ממין כשהן מין מנכרין עליהם שהכל ומנטעלין כ"ש החמה וכן תומן ערמומות ותפוחים שלין לאין לאכלן מין כמו מנטעלין נתחלה מנכרין עליהן שהכל ומנטעלין נורע פרי העץ לך לאחן ערמוניות שקורין נוימבר"ס מנכך עליהן נורע פרי העץ לאילו נתחלה וכל לכר המתקלקל נכשולו כגון תומי וכרתי וכיוצא נהן כשהן מין מנכך עליהן נורע פרי החמה ומנטעלים שהכל כך נרמה לרבינו יהודה ומיהו הרב אלפס ספק נשלקות (ז) לשמעי לגרישמא ע"י כשולן אומר נורע פרי החמה כרב נחמן לחמר שלקות מנכרין עליהן נורע פרי החמה דר' חייא נר אבא ר' חייא נר אבא ◦דייק וגמיר שמעתא מרבי יוחנן רבים ורבי בניטין בר יפת לא דייק ועוד רבי חייא בר אבא ◦כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דר' יוחנן רבים ור' בניטין בר יפת לא מהדר ועוד בר מן דין ובר מן דין דההוא תורמסא ◦דשלקי ליה שבע זמנין בקדרה ואכלי ליה בקנוח סעודה אתו ושאלו לר' יוחנן ואמר להו מברכין עליה בורא פרי האדמה ועוד אמר ר' חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח ובריך עליו בתחלה וסוף אי אמרת בשלמא שלקות במילתייהו קיימי בורא פרי העץ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש אלא אי אמרת שלקות לאו במילתייהו קיימי בשלמא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו מאי מברך דילמא בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא מתיב רב יצחק בר שמואל ◦יודקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח יוצא בהן ובקלח שלהן אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין ואי ס"ד במילתייהו קאי שלוקין אמאי לא שאני התם דבעינן טעם מרור וליכא אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא רבי יוחנן היכי מברך על זית מליח יכיון דשקילא לגרעיניה בצר

נח א מי' פ"ג מהל' נרכות
סל' נ סמג עשין ם טוש"ע סר"ח סר' קפ סעיף ב:
נז ב ג ד מי' פ"ג מהל' נרכות סל' נ סמג עשין ם טוש"ע סר"ח סר' רה סעיף ג ו (ופיכן רב סעיף יב):
נז ה מי' פ"ד מהל' ממרי ומלה כלאים ו סמג עשין ם טוש"ע סר"ח סר' ספ סעיף ג:
נח ו מי' פ"ה מהל' ממרי ומלה כלאים יג סמג עשין סם טוש"ע סר"ח סר' קפ סעיף ה:
נם ז מי' פ"ה מהל' נרכות
סל' נ וסי"ג סל' יג סמג עשין ם טוש"ע סר"ח סימן יו סעיף ו:

רבינו חננאל

דרש רב חסדא ... כל שתחלתו נורא פרי האדמה שלקו שהכל נהיה בדברו וכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בורא פרי האדמה. הוא נמי דרש רב חסדא כל שתחלתו שהכל שלקו בורא פרי האדמה, משמיע לה כגון קרא חייא וכרבי יוסלה. שאין דרך בני אדם לאכלן חיין, ואם אכלן מברך עליהן שהכל. שלקו ואשתאי לעילאה בורא פרי האדמה. הכי הילכתא הלילא מאן דפליג עלה. אכל הא דאמר כל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל, יכגון תומי וכרתי רבינו ישלקו ואשתאי לגרישתא. ליתא מדר' יהגן שאכל זית מליח וברך עליו תחלה וסוף. ויש"מא לן מליח הרי הוא ברותחת, הרי שפלחו בשלו שלקו הוא, ולכתחלה מברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, והיא על העץ ועל פרי העץ. שמעת מינה רשלקות לא אישתאי לגרישתא אלא אע"ג רשלקו בורא פרי האדמה בתחלתו. ובמלתייהו קאי דאי אמרת בתחלה שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות, אע"ג דאי מאי אפדחיכא דר' חייא בר אבא. ולשתות. חיין שהכל נהיה בדברו. ביין רשקילא לגרעיניה וכו'. וביין רשלקה לגרעיניה בצר ליה שיעורה אלא שאין לברך על פחות מכזית. מיהו בירושלמי אמר אפי' פירדה אחת של עבבים או של רימון, שהיא סעודה ברכה לפניה ולאחריה, ביין ויהי בבייהנו.

לכאולתא המוציא וכו'. ומע"ם דכמוניא כ"ע לא פליגי לחפיק משמע וכיוצא"מ מפרש טעמא כדי שלא לערב המוסיות כגון העולה מוליא ומע"ג דנלחם מן נמי מיכא עיקוב שלמי חגם דקרבו כמיב (מהלים קו) מנמיח מליך להמהה ועשב לעגדת האדם להוליא לחם מן האדץ ועל כן יש לנטות נשמי ידיו נעשר מנטעות עד י' חיטות שנמקרא זה: **מדקתני** ירקות דומיא דפת. לפ הוי ירקות דומיל דפת שהרי פת מיטמי לעלוית ויש ירקות שלין משמות לעלוית אלא כלומר מה הפת לין נשול מגרע לת הברכה לף הירקות נמי נמלתייהו קיימי ולא מגרע להו הכשול:

משכחת לה בתומי וכרתי. ומ"ם והרי נלמה לעיטים להכשול משמיע וי"ל להיינו נשביל הכשר והמלה שכשובן ורלין הדנרים שכל הכר שהוא כל כך טוב מנטעל כמו מי ומי כמו מנטעל כמו מיני קטניות וכן תפוחים יש להן ברכה הלמשונה שכל כך שוין מנטעלין כמו מין ומנעם זה מנכרינן נמי על היין מנטעל נורע פרי הנפן ◦שכל כך הוא טוב מאר הכשול כמו קדש לכן וקרא ומלקא וכרוב וכיוצא נהן שמוכין יותר מנטעלין ממין כשהן מין מנכרין עליהם שהכל ומנטעלין כ"ש החמה וכן תומן ערמומות ותפוחים שלין לאין לאכלן מין כמו מנטעלין נתחלה מנכרין עליהן שהכל ומנטעלין נורע פרי העץ לך לאחן ערמוניות שקורין נוימבר"ס מנכך עליהן נורע פרי העץ לאילו נתחלה וכל לכר המתקלקל נכשולו כגון תומי וכרתי וכיוצא נהן כשהן מין מנכך עליהן נורע פרי החמה ומנטעלים שהכל כך נרמה לרבינו יהודה ומיהו הרב אלפס ספק נשלקות (ז) לשמעי לגרישמא ע"י כשולן אומר נורע פרי החמה כרב נחמן לחמר שלקות מנכרין עליהן נורע פרי החמה דר' חייא נר אבא ר' חייא נר אבא ◦דייק וגמיר שמעתא מרבי יוחנן רבים ורבי בניטין בר יפת לא דייק ועוד רבי חייא בר אבא ◦כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דר' יוחנן רבים ור' בניטין בר יפת לא מהדר ועוד בר מן דין ובר מן דין דההוא תורמסא ◦דשלקי ליה שבע זמנין בקדרה ואכלי ליה בקנוח סעודה אתו ושאלו לר' יוחנן ואמר להו מברכין עליה בורא פרי האדמה ועוד אמר ר' חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח וברך עליו תחלה וסוף אי אמרת בשלמא שלקות במילתייהו קיימי בורא פרי העץ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש אלא אי אמרת שלקות לאו במילתייהו קיימי בשלמא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו מאי מברך דילמא בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא מתיב רב יצחק בר שמואל ◦יודקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח יוצא בהן ובקלח שלהן אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין ואי ס"ד במילתייהו קאי שלוקין אמאי לא שאני התם דבעינן טעם מרור וליכא אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא רבי יוחנן היכי מברך על זית מליח יכיון דשקילא לגרעיניה בצר

גליון הש"ס

גמ' והלכתא המוציא. עי' מוסיפין פרים מנחומין ר"פ ע"ג ד"ה ר"י: תוס' ד"ה משכחת לה וכו' שכל כך הוא טוב ואפי' הכשול בשר קדים לכן. עי' מהרי"ק שורש ס"ג ומהרימות ובה"ג שם.

מנהג תוספות

ג בתוס' ד"ה ר"ש בתב, ד"ה כל המרחיב שלמד בלי יום מהדר ביום לי.

מוסף רש"י

שלקות. שלקין, מבושלין כרכה מפני שמיטמחין (פסחים לה ועוה). יקצאין. ני מוכא מגן, ברקיק השרוי. במבושל (שמר פסחים). ולפ על פי שמתפחים לחם הוא כל אין אחת קיים שלא נימוח נתרי, וכן במבושל (שם מא.). אבל לא במבושל. ולחו לחם קרוש היא ולפ"ם שכבר נלמה בחלל הלילא ואחר וביטלו ביטל מפולם לחם (שם:). מלמר מפיק ומוסב (ע"ז מו:). תוספתא. מרושם מין קטנים ענול כמין מלפס ומוכא כתפם קטנה ואוכל מר מלר, עד שיבולקין פוזו שכא שפופים ומעשה מפוך ומוזג עד שיכול למפוחים בקטנה קטנים (ברכות כה:). בבושלין. נחתין. שלוקין. מבושלין. ברכה מלר. מבושלין. מרך ביטול (פסחים לה:).

ג) [כ"ר ולפ"ם ליתא נמ' אין]. ב) פסחים מז. ג) פר' פסכתך (פתיל. ד) [פר' פרישי' נעירובין סנ. ד"ה מבה]. ה) [נעיל נ: ותי"ט]. ו) [תולין פו: כרימות מ. ע"ש]. ז) [כלים פה:]. ח) פסחים לה. ב) [ונרכות נח].

ה) [ר"ח ור"י ה"ל אמר רב נחמן ומר כרבי נימין בר יפת פליגי הכר בעלמא בר יפת אמר ע"ה שנתקנו: ב) ד"ח מר' ומר כרבי נימין בר יפת מגל: ג) ד"ח נר נחן ומר כרבי נימין בר יפת לעיל: ד) תוס' ד"ה משכחת לה וכו' ומפחים ומר ר"ה ולפסח ספק נשלקות אע"ג דאשתני (נרישתא) נל' רבי נשלן נ"ב אומר נמרח.

ה) [ר"ח ור"י ה"ל אמר רב נחמן ומר כרבי נימין בר יפת פליגי הכר בעלמא בר יפת אמר ע"ה שנתקנו: ב) ד"ח מר' ומר כרבי נימין בר יפת מגל: ג) ד"ח נר נחן ומר כרבי נימין בר יפת לעיל: ד) תוס' ד"ה משכחת לה וכו' ומפחים ומר ר"ה ולפסח ספק נשלקות אע"ג דאשתני (נרישתא) נל' רבי נשלן נ"ב אומר נמרח.

Так объяснил он от имени Шмуэля: *над вареными овощами произносят благословение "Создающий плод земли"*.

וחברינו היורדים מארץ ישראל *А наши товарищи, пришедшие из Страны Израиля* (так продолжил рав Нахман), толковали иначе. **ומנו** *И кто они*, наши товарищи? – **עולא משמיה דרבי יוחנן אמר** *Ула*, который *от имени раби Йоханана сказал*: **שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו** *над вареными овощами произносят благословение "По слову Которого возникло все"*.

ואני אומר *А я говорю* (так завершает рав Нахман свое высказывание): **במחלוקת שנויה** этот спор *восходит к спору* мудрецов-танаим; **דתניא** *как учили* в барайте: **יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נמוח** *выполняют заповедь* есть мацу в ночь Сэдера (т. е. можно выполнить эту заповедь) *с помощью* раскатанной твердой мацовой *лепешки* (листа мацы), *намоченной* в воде, *или вареной* лепешки, *пока она не размягчилась*, потому что такая лепешка все еще считается хлебом. **דברי רבי מאיר** Это *слова раби Меира*.

ורבי יוסי אומר *А раби Йосе говорит*: **יוצאים ברקיק השרוי** *выполняют заповедь с помощью* мацовой *лепешки, намоченной* в воде, **אבל לא במבושל** *но не с помощью вареной* лепешки, **אף על פי שלא נמוח** *даже если* она *не размягчилась*, потому что в результате варки лепешка перестает считаться хлебом. – То же самое с вареными овощами: по раби Меиру, после варки они остаются плодами; по раби Йосе, в результате варки они перестают быть плодами, что приводит к смене благословения.

ולא היא *Но* это *не так*, т. е. спор Шмуэля и Улы не восходит к спору раби Меира и раби Йосе. **דכולי עלמא** *Потому что*, возможно, *все* они (раби Меир и раби Йосе) считали, что **שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה** над *вареными овощами произносят благословение "Создающий плод земли"*. **ועד כאן לא קאמר רבי יוסי התם** *Там*, в случае вареной мацы, *до такой степени* запрета *раби Йосе не дошел*, когда *сказал*, что она перестала считаться хлебом; **אלא משום דבעינן טעם מצה וליכא** *но в силу того, что* для выполнения заповеди *требуется вкус мацы*, а в вареной мацовой лепешке такого вкуса *нет*, он считал, что с помощью этой лепешки заповедь выполнить нельзя. **אבל הכא** *Однако здесь*, в случае вареных овощей, **אפילו רבי יוסי מודה** *даже раби Йосе согласен*, что над ними читается благословение *"Создающий плод земли"*.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *Сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан*: **שלקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה** над *вареными овощами произносят благословение "Создающий плод земли"*. **ורבי בנימין בר יפת אמר רבי יוחנן** *Но раби Биньямин бар Йэфет* возражает: *сказал раби Йоханан*: **שלקות מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו** над *вареными овощами произносят благословение "По слову Которого возникло все"*.

אמר רב נחמן בר יצחק קבע עולא לשבשתיה כרבי בנימין בר יפת *Сказал рав Нахман бар Йицхак: постановил Ула – по ошибке – как раби Биньямин бар Йэфет*. Т. е. Ула, сообщив в Вавилонии (об этом см. выше), будто раби Йоханан считает, что над вареными овощами произносят "По слову Которого возникло все", слышал это не от раби Йоханана, а от раби Биньямина бар Йэфет, который ошибся, думая, будто таково мнение раби Йоханана.

תהי בה רבי זירא *Удивился этому раби Зэра* (удивился по поводу спора относительно мнения раби Йоханана): **וכי מה ענין רבי בנימין בר יפת אצל רבי חייא בר אבא** *какое отношение имеет раби Биньямин бар Йэфет к раби Хие бар Аба*? Разве можно их мнения ставить рядом? **רבי חייא בר אבא דייק וגמיר שמעתא מרבי יוחנן רביה** *Раби Хия бар Аба уточнял* каждый *закон*, который *учил из* уст *раби Йоханана*, своего учителя. **ורבי בנימין בר יפת לא דייק** *А раби Биньямин бар Йэфет не уточнял*.

ועוד *И еще*. **רבי חייא בר אבא כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דרבי יוחנן רביה** *Раби Хия бар Аба каждый тридцатый день повторял* все, что *выучил* за месяц, *перед раби Йохананом, своим учителем*. **ורבי בנימין בר יפת לא מהדר** *А раби Биньямин бар Йэфет не повторял*.

ועוד *И еще*. **בר מן דין ובר מן דין** *Кроме этих двух* высказываний (раби Хии бар Аба и раби Биньямина бар Йэфет), есть другое доказательство, что раби Йоханан никогда не говорил, будто на вареные овощи произносят "По слову Которого возникло все", а именно: **דההוא תורמסא דשלקי ליה שבע זמנין בקדרה ואכלי**

והלכתא המוציא וכו'. ופ"ם דכמוניח כ"ע לא פליגי דתפיק משמע ובירושלמי מפרש טעמא כדי שלא לערב התותיות כגון העולם מוציא ופ"ג דנלחם מן נמי מיכא עירוב שלמי חגם דקרא כתיב (תהלים קד) מלמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם להוציא לחם מן הארץ ועל כן יש לנהוג בשתי ידיו כעשר אצבעות עב ר' חייא דפת שנמקרא זה: **מדקתני** ירקות דומיא דפת. לח הי ירקות דומיא דפת שהרי פת מיסמי לעלויי ויש ירקות שאין מפטרים לעלויי אלא כלומר מה הפת אין נשוד מגרע לח הברכה אף הירקות נמי בתלתייהו קיימי ולא מגרע להו הכשול:

משכחת לה בתומי וכרתי. ופ"ח והכי גרסה לעיסים דהכשול מצמיחן ור"ל דהייט בשביל הכשר והמלח שבתוכן ונמלחן הנעיסים שכל דבר שהוא כל כך טוב מנושל כמו מי ומי כמו מנושל כמו מיני קטניות וכן תפוחים יש להן ברכה בלפחותה שכל כך אין מנושלין כמו מין ומעשה זה מברכין נמי על היין מנושל טורח פרי הגפן שכל כך הוא טוב לאחר הכשול כמו לחן וקרא ומלקא וכרוב וכיוצא בהן שטוכין יותר מנושלין מחיין כשהן חיין מברכין עליהם שהכל ומנושלין ב"ם הלחמה וכן חומן עכשוויות ומנושים שאין לחיין לאכלן חיין כמו מנושלין נחלה מברכין עליהן שהכל ומנושלין טורח פרי העץ לך חומן עכשוויות שקורין לוטיבר"ש מברך עליהן טורח פרי העץ לפילו בחלה וכל דבר המחקלקל בכשול כגון חומי וכרתי וכיוצא בהן כשהן חיין מברך עליהן טורח פרי הלחמה ומנושלים שהכל כך נראה לרבינו יהודה ומיהו טרם חלפם שפק בשלקות (ה) לחשמי לגריעותא ע"י כשול חומר טורח פרי הלחמה כרב נחמן לחמר שלקות מברכין עליהן טורח פרי הלחמה דר' חייא בר אבא. ולפותח. חיין שהכל נהיה ברברו. ביין דשקילא לגריעותי וכו'. וביין דשלקה לגריעותי בשר ליה שיעוריה אלא שאין לברך על פחות מכזית. מיהו כירושלמי אמר אפי' פרידה אחת של ענבים או של רימון, שהיא טעונה ברכה לחניה ולאחריה. כיון דהוי בבריייתו.

רבינו חננאל

דרש רב חסדא ... בל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל נהיה בדברו והכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בורא פרי האדמה. הא נמי דרש רב חסדא בל שתחלתו שהכל שלקו בורא פרי האדמה. ששניהן לה בגון קרא חייא וכרוכי ושלקא. שאין דרך בני אדם לאכלן חיין, ואם אכלן מברך עליהן שהכל. שלקו ראשתחי לעלויי בורא פרי האדמה. הכי הילכתא דליכא מאן דפליג עלה. אבל הא דאמר בל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל. וכגון תומי וכרתי רבין דשלקו אשתחי לגריעותא. ליתא מדר' יהונן שאכל דית מלית וברך עליו תחילה וסוף. וקיימא לן מלית הרי הוא כדותה, ודית זה שפלהו כאלו שלקו הוא. ולכתחלה מברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. והיא על הפין על פרי העץ. שפתח מינה דשלקות לא אישתני לגריעותא אלא אע"ג דשלקו בורא פרי האדמה כתחלתו. דבמלתייהו קאי דאי אמרת בתחלה שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות. אע"ג מאי אפהדיתא דרי' חייא בר אבא. ולפותח. חיין שהכל נהיה בדברו. ביין דשקילא לגריעותי וכו'. וביין דשלקה לגריעותי בשר ליה שיעוריה אלא שאין לברך על פחות מכזית. מיהו כירושלמי אמר אפי' פרידה אחת של ענבים או של רימון, שהיא טעונה ברכה לחניה ולאחריה. כיון דהוי בבריייתו.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה אמר רב נחמן וכו' מכאן נתיישן בר יפת עולה וכו' כל' נתיישן בר יפת עד שנתקנא: (ו) ד"ה מה וכו' רבי נתיישן בר יפת שלם: (ז) ד"ה בר נחן וכו' רבי נתיישן בר יפת שלם: (ח) תוס' ד"ה מפטמת וכו' ה"ר שלמה מפקם פפק כשלקות אע"ג דאשתני לגריעותא על ידי נשולן ג"כ שומר טורח:

גליון הש"ס

גמ' הלכתא המוציא. עי' מורם חיים סנהדרין ע' פ"ם ד"ה ר"ח: תוס' ד"ה משכחת לה וכו' שכל כך חוא טוב אחר הבישול בטו קורם לכן. עי' מהרי' סלים ב' יומא:

מנהף תוספות

א. בתוס' ד"ה ל"ש כתב, ר"ת כל תלמידיו שלמד בלי יום מהדר ביום לי':

מנהף רש"י

שלקות. שלקין. מנושלין שכבר נפלה מלה עד שנתקשן (פסחים לה ושם). יצאין. לי' מוכח מנה, ברקיק השרוי. במנבל (שמר ספיסין, ולף על פי שמתפטם לחם פחות כל חמן שהוא קיים שלא נימוח לגמרי, וכן במנושל (שם הא). אבל לא במבושל. ולפו לחם קרוש היה לפניה שכבר נפלה נחעד האילן ואחר וכיבלו בחלי מחוים לחם (שם). תחי בה. (לחן מרחי. כמו בת ריחים (שם) נתם' ע"ז (פו:) בלחמר מעין חמוכ לחפת טפחא על דבר (שבועות פו:). חורמנמא. פורמים מין קטנים עגול כמין עדשה ורואב מלר, עד שיחלקן ליחו ואב שעשים חעשה מחוק ויוצ עד שיחלכל למעשים בקטנ קפולים (ביצה כה:). בבשיל. נחתון. שלוקין. מבושלין. כרכה מלר. מבושלין. כלכך ביחול (פסחים לה:).

ברכות לח: כיצד מברכין פרק ששי

אשמעינן מעמא ואשמעינן דהלכתא כרבנן אלא דאמר מוציא מאי קמ"ל ואיהו דעבד לאפוקי נפשיה מפלוגתא "והלכתא "המוציא לחם מן הארץ דקי"ל כרבנן דאמרי דאפיק משמע: ועל הירקות אומר וכו': קתני ירקות דומיא דפת מה פת שנשתנה ע"י האור אף ירקות נמי שנשתנו ע"י האור אמר רבנאי משמיה דאביי "זאת אומרת שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה "(ממאי מדקתני ירקות דומיא דפת) דרש רב חסדא משום רבינו ומנו רב שלקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה ורבותינו היודדין מארץ ישראל ומנו עולא משמיה דר' יוחנן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני אומר "כל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל נהיה בדברו וכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בורא פרי האדמה בשלמא כל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בפה"א משכחת לה בכרבא ומלקא וקרא אלא בל שתחלתו בפה"א שלקו שהכל היכי משכחת לה א"ר נחמן בר יצחק משכחת לה "בתומי וכרתי דרש רב נחמן משום רבינו ומנו שמואל שלקות מברכין עליהם בפה"א וחברינו היודדים מארץ ישראל ומנו עולא משמיה דר' יוחנן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני אומר במחלוקת שנויה דתניא "יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נמוח דברי ר"מ ור' יוסי אומר "יוצאים ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נמוח ולא היא דר"ע שלקות מברכין עליהן בפה"א ועד כאן לא קאמר ר' יוסי התם אלא משום דבעינן טעם מצה וליכא אבל הבא אפי' רבי יוסי מודה אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן שלקות מברכין עליהם בפה"א ור' בנימין בר יפת א"ר יוחנן שלקות מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו א"ר נחמן בר יצחק קבע עולא "לשבשתיה כר' בנימין בר יפת "תהי בה ר' זירא וכי מה ענין ר' בנימין בר יפת אצל ר' חייא בר אבא ר' חייא בר אבא "דייק וגמיר שמעתא מרבי יוחנן רביה ורבי בנימין בר יפת לא דייק ועוד רבי חייא בר אבא "כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דר' יוחנן רביה ור' בנימין בר יפת לא מהדר ועוד בר מן דין ובר מן דין דההוא תורמסא "דשלקי ליה שבע זמנין בקדרה ואכלי ליה בקנוח מעודה אתו ושאלו לר' יוחנן ואמר להו מברכין עליה בורא פרי האדמה ועוד אמר ר' חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח וברין עליו תחילה וסוף אי אמרת בשלמא שלקות במילתייהו קיימי בתחלה מברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש אלא אי אמרת שלקות לאו במילתייהו קיימי בשלמא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו אלא לבסוף מאי מברך דילמא בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא מתיב רב יצחק בר שמואל "יורקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח יוצא בהן ובקלח שלהן אבל לא בבושין ולא שלוקין ולא מבושלין ואי ס"ד במילתייהו קאי שלוקין אמאי לא שאני התם דבעינן טעם מרור וליכא אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא רבי יוחנן היכי מברך על זית מליח "ביון דשקילא לגרעיניה

בצר

ליה בקנוח סעודה овощ "*турмус*" (люпин, из бобовых) – *его варят семь раз в кастрюле и едят как десерт*. **אתו ושאלו לרבי יוחנן** *Пришли и спросили у раби Йоханана* о благословении над "турмусом". **ואמר להו** *Сказал им*: **מברכין עלויה בורא פרי האדמה** *произносят над ним благословение "Создающий плод земли"*. А значит, он считал, что и над остальными вареными овощами произносят "Создающий плод земли".

ועוד *И еще*. **אמר רבי חייא בר אבא** *Сказал раби Хия бар Аба*: **אני ראיתי את רבי יוחנן שאכל זית מליח ובריך עליו תחלה וסוף** *видел я, как раби Йоханан ел соленую маслину* (а соленая еда приравнивается к вареной) *и произносил над ней благословение в начале и в конце еды*. **אי אמרת בשלמא שלקות במילתייהו קיימי** *Если скажешь, что вареные* или соленые *плоды* (земли и дерева) *продолжают быть самими собой* после варки или засолки (т. е. продолжают считаться плодами), то *понятно*, что, по мнению раби Йоханана, **בתחלה מברך עליו בורא פרי העץ** *вначале над* соленой маслиной человек *произносит благословение "Создающий плод дерева"*, **ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש** *а в конце произносит одно благословение – "подобие Трех"*.

אלא אי אמרת שלקות לאו במילתייהו קיימי *Но если скажешь, что вареные* или соленые *плоды перестают быть самими собой* после варки или засолки (т. е. перестают считаться плодами), то **בשלמא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו** *понятно*, что *вначале произносит над* соленой маслиной *"По слову Которого возникло все"*. **אלא לבסוף מאי מברך** *Однако в конце*, после еды, *какое благословение произносит*?

דילמא *Может быть*, благословение: **בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא** *"Создающий множество душ и все, в чем они нуждаются*, (благословен) *за все, что Ты создал"*?

מתיב רב יצחק בר שמואל *Нашел* на это *трудность рав Йицхак бар Шмуэль* из мишны[1]: **ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח** *зелень*, с *помощью которой человек выполняет заповедь* есть "марор" (горькие травы) *на Пэсах*, – **יוצא בהן ובקלח שלהן** это *сама* зелень (листья) *и ее стебель*, **אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין** *но не соления, не разваренная* зелень *и не* просто *вареная* зелень. **ואי סלקא דעתך במילתייהו קא שלוקין אמאי לא** *И если ты решишь*, что после варки зелень *продолжает быть сама собой*, то почему *разваренными овощами нельзя* выполнить заповедь есть "марор"?

Ответ: **שאני התם** *там*, в случае "марора", есть *отличия*, **דבעינן טעם מרור וליכא** *потому что* для этой заповеди *требуется горький* вкус – *и нет его*! Т. е. вареная зелень утрачивает горечь. Другими словами, заповедь есть "марор" нельзя исполнить соленой или вареной зеленью – по причине потери ею горького вкуса, а не потому, что соленые или вареные плоды перестали считаться плодами.

אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא *Сказал раби Йирмея* ученику раби Йоханана – *раби Зэре*: **רבי יוחנן היכי מברך על זית מליח** *какое благословение произнес раби Йоханан над соленой маслиной*, после того как съел ее? **כיון דשקילא לגרעיניה** Ведь, *когда он извлек из нее косточку*, чтобы съесть,

1. Псахим 39а

כצר ליה שיעורא он *уменьшил ее размер*! И она стала меньше необходимого для благословения размера "как маслина".

אמר ליה *Сказал ему* раби Зэра: **מי סברת כזית גדול בעינן** *разве* ты *считаешь*, что *требуется* размер *большой маслины*, чтобы произнести последнее благословение? Нет, **כזית בינוני בעינן** *требуется* размер *средней маслины*. **והוא דאייתו לקמיה דרבי יוחנן דאף על גב דשקלוה לגרעינותיה פש ליה שיעורא** *А та, что принесли раби Йоханану, была большой маслиной. И, несмотря на то что вынул из нее косточку, она сохранила размер* средней маслины. **דתנן** *Как учили* в мишне[1]: **זית שאמרו** *маслина, о которой* мудрецы *сказали*, что она минимальный объем, необходимый для благословения, **לא קטן ולא גדול אלא בינוני** *не большая и не маленькая, а среднего* размера. **וזהו אגורי** *И это* маслина, которая называется "*агури*".

ואמר רבי אבהו *Сказал раби Абау*: **לא אגורי שמו אלא אברוטי שמו** *не "агури" она называется, а "аврути"*. **ואמרי לה** *А* другие *говорят*: **סמרוסי שמו** "*самруси*" *она называется*. **ולמה נקרא שמו אגורי** *И почему называется "агури", готовая?* **ששמנו אגור בתוכו** *Потому что масло в ней* уже *готово*, как сок в винограде, но не как сок в других плодах, которые труднее давить.

נימא כתנאי *Скажем*, что закон о благословении, произносимом над вареными овощами, изучался в споре учителей-*танаим*, а именно, в споре **דהנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דבר קפרא** *тех двух мудрецов* (учеников), *которые сидели перед Бар-Капарой* (т. е. учились у него): **הביאו לפניו כרוב ודורמסקין ופרגיות** *принесли* учителю соленые (или вареные) *капусту* и "*дормаск*" (вид зелени или, возможно, твердой сливы) *и куропаток*. **נתן בר קפרא רשות לאחד מהן לברך קפץ וברך על הפרגיות** *Разрешил Бар-Капара произнести* вступительное *благословение одному из них*. *Поспешил* тот (не спросив учителя, какое благословение надо произнести) *и произнес благословение над куропатками* ("По слову Которого возникло все"). **לגלג עליו חבירו** *Посмеялся над ним его товарищ*, усмехнулся в его сторону, потому что считал, что сначала надо было произнести благословение над зеленью ("Создающий плод земли"), поскольку произнесенное благословение является более общим, а значит, имеет меньшую важность.

כעס בר קפרא *Рассердился Бар-Капара*, **אמר** *сказал*: **לא על המברך אני כועס אלא על המלגלג אני כועס** *не на того*, кто *произнес благословение, я рассержен, а на того*, кто *усмехнулся, я рассержен*. **אם חבירך דומה כמי שלא טעם טעם בשר מעולם** *Если твой товарищ похож на того, кто ни разу не пробовал мяса*, и поэтому оно ему желанно, в силу чего он выбрал его для благословения, ведь сначала произносят благословение над любимой едой – то **אתה על מה לגלגת עליו** *почему ты посмеялся над ним?*

חזר ואמר *Потом сказал*: **לא על המלגלג אני כועס אלא על המברך אני כועס** *не на того*, кто *усмехнулся, я рассержен, а на того*, кто *произнес благословение, я рассержен*. **ואמר** *И сказал*: **זקנה אם חכמה אין כאן אין כאן** *если мудрости нет здесь*, то разве *старости нет* здесь? Т. е. если ты не считаешь меня достаточно мудрым, то разве я недостаточно стар, чтобы спросить меня, над чем надо было сначала произнести благословение?

1. Келим 17:8

תנא *Учили* в барайте об этих двух учениках: **ושניהם לא הוציאו שנתן** *и оба не прожили года* после этого события.

מאי לאו בהא קא מיפלגי *Разве не об этом спорили* оба эти ученика? А именно: **דמברך סבר** тот, *кто произнес благословение, считал*: **שלקות ופרגיות שהכל נהיה בדברו** *вареные* плоды *и куропатки* требуют благословения "*По слову Которого возникло все*". **הלכך חביב עדיף** *Поэтому* поступил по правилу: *любимая* еда *предпочтительней*; т. е. в случае одинаковых благословений произносят благословение над тем блюдом, которое любят.

ומלגלג סבר *А* тот, *кто усмехнулся, считал*: **שלקות בורא פרי האדמה** над *вареными* плодами и зеленью произносят "*Создающий плод земли*", **פרגיות שהכל נהיה בדברו** а над *куропатками* – "*По слову Которого возникло все*". **הלכך פירא עדיף** *Поэтому* поступил по правилу: *плоды предпочтительней*; т. е. в случае разных благословений произносят то благословение, которое важнее.

לא דכולי עלמא שלקות ופרגיות שהכל נהיה בדברו *Нет, все* (оба эти ученика) согласны, *что*

בצר ליה שיעורא. היינו דוקא נברכה שלאחריו דבעינן שיעור אבל נברכה שלפניו אפילו פחות מכשיעור לחסור ליהנות כעולם הזה גלא ברכה בין לענין אכילה בין לענין שמיה אבל נברכה שלאחריו בעינן שיעור מלא לוגמיו על כן יש ליזהר לשתות מכוס של ברכה • מלא לוגמיו כדי שיברך לאחריו מעין ג׳ ברכת • והרי היה חומר בכוסו בפסוקו מין דלאו ברכה מכוסה היא לפני בעניני משיעורא מברכינן עוהי נפשות רבות ולא גרלה לכיון לבוראי נפשות מקטה כנגד על הנפן כי היכי דעל הגפן בעי שיעורא בכוסו נפשות רבות נמי בעי שיעורא ובירושלמי ר׳ יוחנן היכי בריך מזיע הא לא היה לו לשתלמי (ו) ור״י יומי היה מפרש שהירושלמי מיט מולן על הגמרא שלו להכי מיירי שהוסרו הגרעינים ונמלא אם כן לא היה כנריימו אבל אם לאכלו אלא פרידה אחת אל רמון מנרך עליו מחלה ופוף וגמרא ירושלי היה קטור שהזית היה שלם ולכך הולרך למרך לומתו ענין לאכל פרידה פ)דבריה ואיכן מולקים יחד ועוד יש בירושלמי היכא דבריך מתורמוסא למיכליה ונפל מידיה ושקל אחריה בעי ברוכי זמנא אחריתי ופריך מאי שנא מתמא המיס פירוש למנרך לשמות והכי אולי והכי אחריתי מינהו ותי״ל לנרך פעם אחרת ומשני הכא היה דעתו מתחלה לזה שהיה יודע שילכו להן אבל בתורמוסא לא ידע שיפלו מידו וימהר בריך שם כנוד מלכותו לעולם ועד משום דהוה ברכה לבטלה וקן נכתב בשמעתין: דורמסקין. פירש״י פרוש״ם. ולא נרלה דנמסוך משמע למנרכין עליהן בורא פרי האדמה ותי״ב בורא פרי העץ בעי ברוכי ונרלה דמיירי בשאר משקין שנוהנין בהן מים כדרך שנוהנין בחמר מזוג כדאמרינן בפרק אלו דברים (פסחים דף קז.) לתין מזמין על הפירות • ומיירי בהסבו ומהו תין לומ״ש שום הסבה גלא על הפת ולכך צריך לנרך על כל אחד על כל כגר הן בפירות הן בין: חביב עדיף. וכן הלכה אם יש לו שני מיני פירות לפניו מביא עדיף ובורא פרי האדמה עדיפא משהכל היה בדברי המנוכרת טופי ומשובה לענמה מקדים ויברך על אותו המין שצריך בו פרי האדמה לף על פי שאותו המין שיש לנרך עליו שהכל מביא עליו ואם לפניו פירות שהנרכתם שוות ואחד מהן הוא מז׳ המינין יברך ממלה על אותו של ז׳ המינין דעדיפי: מיא דסלקא בסלקא. מברכין עליה בורא פרי האדמה לף על פי שאין בה אלא מים שהכל נהיו מימיה בסלקא שהוא מולה ומוליא מתוכו הרבה מים ומשקין ומברכין עליו בורא פרי האדמה ואין לומר שנשובה קודם לכן שהרי אפילו אחר שנשתה הרבה מים עדיין הפת בפיו ואין נ

вареные плоды *и куропатки* требуют благословения *"По слову Которого возникло все"*. **והכא בהאי סברא קא מיפלגי** *Но здесь* вот *по поводу* какого *мнения они спорили*: **מר סבר** *один* (тот, кто благословил) *считал*: **חביב** *любимая* еда *предпочтительней*; **ומר עדיף** *другой считал*: **כרוב עדיף** *капуста предпочтительней*, чем куропатки, **דזיין** *потому что* в ней есть добавочное преимущество – она *насыщает*.

אמר רבי זירא כי הוינן בי רב הונא אמר לן פרמינהו הני גרגלידי דלפתא פרימא רבא *Сказал раби Зэра*: *когда мы были в доме рава Уны*, он *сказал нам*: *репа* – когда *она порезана* на *большие куски*, произносят над ней благословение **בורא פרי האדמה** *"Создающий плод земли"*; **פרימא זוטא** когда она порезана на *мелкие* куски – произносят над ней благословение **שהכל נהיה בדברו** *"По слову Которого возникло все"*, потому что она считается потерявшей вид, а значит, перестает быть плодом.

וכי אתאן לבי רב יהודה אמר לן אידי ואידי בורא פרי האדמה *А когда мы пришли в дом рава Йеуды*, он *сказал нам*: *в обоих случаях* над репой произносят благословение *"Создающий плод земли"*, потому что **והאי דפרמינהו טפי כי היכי דנמתיק טעמיה** *та, что порезана мельче*, – порезана *так для улучшения ее вкуса*, т. е. она не перестала считаться плодом.

אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן תבשילא דסלקא דלא מפשו בה קמחא בורא פרי האדמה דלפתא דמפשו בה קמחא טפי בורא מיני מזונות *Сказал рав Аши*: *когда мы были в доме рава Кааны*, он *сказал нам*: над *вареным* кушаньем *из свеклы, где не много муки*, произносят благословение *"Создающий плод земли"*; а над блюдом *из репы, где много муки*, – *"Создающий виды кушанья"*. **והדר אמר אידי ואידי בורא פרי האדמה** *Но потом сказал*, изменив свое мнение: *в обоих случаях* – *"Создающий плод земли"*. **והאי דשדי בה קמחא טפי לדבוקי בעלמא** *Потому что* блюдо, *куда положили больше муки*, – *для крепости* так *сделали*, т. е. для того, чтобы блюдо было густым.

אמר רב חסדא תבשיל של תרדין יפה ללב וטוב לעינים וכל שכן לבני מעים *Сказал рав Хисда*: *вареное* блюдо *из листовой свеклы* (мангольд) *хорошо для сердца, полезно для глаз, а тем более – для внутренних органов*. **אמר אביי והוא דיתיב אבי תפי ועביד תוך** *Сказал Абае*: **תוך** *это* то блюдо, *которое*, будучи *поставленным на плиту, шумно кипит*. Т. е., когда листья этого овоща сильно разварены, блюдо обладает всеми перечисленными выше свойствами.

אמר רב פפא פשיטא לי מיא דסלקא כסלקא ומיא דלפתא כלפתא ומיא דכולהו שלקי כשלקי *Сказал рав Папа*: *очевидно мне* (нет у меня сомнения), что *отвар свеклы* требует благословения, *как* над *свеклой* (потому что в нем вкус свеклы); *отвар репы – как* над *репой*; *а отвар любого вареного* плода (*или* зелени) – *как над самим плодом* (или зеленью): над всеми произносят "Создающий плод земли".

בעי רב פפא מיא דשיבתא מאי *Спросил рав Папа*: *отвар укропа – что* над ним произносят? Ответ зависит от цели применения укропного отвара. Поэтому: **למתוקי טעמא עבדי או לעבורי זוהמא עבדי לה** *Или для* того, чтобы *убрать грязь* (накипь) из еды, *его делают*? Тогда надо произносить "По слову Которого возникло все".

2. Окцин 3:4

תא שמע *Иди и выслушай* ответ из мишны[2]: **תבשילא דסלקא דלא מפשו בה קמחא** *укроп* (в статусе трума), **משנתנה טעם בקדירה אין בה משום תרומה** *с того момента как передал* свой *вкус блюду* (т. е. как только он выварился), *перестает быть трумой* (и теперь не запрещен тому, кто не коэн) **ואינה מטמאה טומאת אוכלים** *и не принимает* ритуальную *нечистоту еды*, поскольку, потеряв свой вкус, перестает считаться едой.

שמע מינה *Слушай отсюда* (отсюда следует): укропный отвар **למתוקי טעמא עבדי לה** *служит для улучшения вкуса* блюда. А значит, над ним произносят "Создающий плод земли". **שמע מינה** *Слушай отсюда*!

אמר רב חייא בר אשי פת צנומה בקערה מברכין עליה המוציא *Сказал рав Хия бар Аши*: над *сухим хлебом* (который наломан кусками), вымоченным *в миске, произносят благословение "Производящий* хлеб из земли".

ופליגא דרבי חייא דאמר רבי חייא צריך שתכלה ברכה עם הפת *И спорит* рав Хия бар Аши с тем, *что* сказал *раби Хия*. *Ибо сказал раби Хия*: *надо закончить благословение вместе с хлебом*. Т. е. целый каравай, над которым

בצר ליה שיעורא. היינו דוקא בברכה שלאחריו דבעינן שיעור אבל בברכה שלפניו אפילו פחות מכשיעור לחקור ליהטת בעולם הזה גלח ברכה בין לענין אכילה בין לענין שתיה אבל בברכה שלאחריו בעינן שיעור מלא לוגמיו על כן יש ליזהר לשתות מכוס של ברכה * מלא לוגמיו כדי שיברך לאחריו מעין ג' ברכות * והכי"ת היה אומר בכוליה נפשות יתן לדלתו ברכה מחוכה היא לפני בעניני משיעורא מברכינן בורא נפשות רבות ולא נרלה לכיון לבורא נפשות מקטנה כנגד על הנאת כי היכי דעל הנאת נעי שיעורא בבורא נפשות רבות נמי בעי שיעורא ובירושלמי ר' יוחנן היכי נריך למיזל מחית הא לא הוי שיעורא וקאמר משום נריה לאפילו לא אכל אלא פרידה אחת אל ענב או פרידה אחת אל רמון בעי ברוכי משום דכנריה מברכין אפילו פחות מכזית ומוכן על נמרא דיהן דאמאמע הכא ת"ר אין הלכה כמותו אל ירושלמי (ו) וה"ר יוסי היה מפרש שהירושלמי מיט מוכן על הנמרא שלנו דהכא מיירי שהוסרו הנרעינים ונמלא אם כן לא היה כנריותו אכל אם אכלו אפילו היה פרידה אחת אל רמון נעי אמרינן ירושלמי היה סבור שהזית היה שלם ולכך הוצרך לאחר עניין לאכל פרידה (ז)כגריה ואין מוכיחים יחד ועוד יש בירושלמי היכא דכריך אתורמוסא למיכליה ומכל מיהיה ומקל אחריה נעי ברוכי ואחר אחריהי ופריך מאי שנא אחר אחר דר' חייא ראמר צריך שיהיבלת בדכת המרציא עם בכיצת החזיכה מן וכבר שהצמע ממנו, והוא זה השת כלילה בכבר היא צנומה בקערה, ותחזיר רבא ואהא דר' חייא מאי שנא צנומה דשלים, ר"ל כליא ברכה וצנומא קבלים, אפי' הבשנע על הכבר בין ושרים מזה הכבר ובנוע, כי כליא ברכה ואפרוסה כליא. אלא אמר רבא צריך שתבלה ברכה על הפת. בלישנא, אם היא את שלמה מברך ואח"כ בוצע, אכל אם היא פתיתה או צנומה בקערה, אומר המרציא ופושט ידיו ואוכל. והלכתא כרבא.

כצר ליה שיעורא אמר ליה מי סברת כזית גדול בעינן כזית בינוני בעינן (והא איכא) והתנא ראייתו לקמיה דתני יוחנן זית גדול הוה ראע"ג דשקלוה לגרעינותיה פש ליה שיעורא (ח)דתנן *זית שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני והתו אגודי ואמר רבי אבהו לא אגודי שמו אלא אברוטי שמו ואמרי לה סמרוסי שמו ולמה נקרא שמו אגודי ששמנו אגור בתוכו נימא כתנאי דתנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דבר קפרא הביאו לפניו כרוב ודורמסקין ופרניות נתן בר קפרא רשות לאחד מהן לברך קפץ וברך על הפרניות לנלג עליו חבירו כעם בר קפרא אמר לא על המברך אני כועס אלא על המלנלג אני כועס אם חבירך דומה כמי שלא טעם טעם בשר מעולם אתה על מה לנלנל עליו חזר ואמר לא על המלנלג אני כועס אלא על המברך אני כועס ואמר אם חכמה אין כאן זקנה אין כאן תנא ושניהם לא הוציאו שנתן מאי לאו בהא קא מיפלגי דמברך סבר שלקות ופרניות שהכל נהיה בדברו הלכך חביב עדיף ומלנלג סבר שלקות ב"פ האדמה פרניות שהכל נהיה בדברו [י]הלכך פירא עדיף לא דכ"ע שלקות ופרניות שהכל נהיה בדברו והכא בהאי סברא קא מיפלגי מר סבר חביב עדיף ומר סבר כרוב עדיף דזיין אמר ר' זירא כי הוינן בי רב הונא אמר לן הני נרגלידי דלפתא פרמינהו פרימא רבא בפה"א פרימא זומא שהכל נהיה בדברו וכי אתאן לבי רב יהודה אמר לן [א]אידי ואידי בפה"א והאי דפרמינהו טפי כי היכי דנמתיק טעמיה אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן תבשילא דסלקא דלא מפשו בה קמחא בורא פרי האדמה דלפתא דמפשו בה קמחא טפי בורא מיני מזונות והדר אמר [א]אידי ואידי בורא פרי האדמה והאי דשדי בה קמחא טפי לדבוקי בעלמא עבדי לה אמר רב חסדא (ט)תבשיל של תרדין יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים אמר אביי והוא ריתיב אבי תפי ועביד (י)תוך תוך אמר רב פפא פשיטא לי [ה]מיא דסלקא כסלקא ומיא דלפתא כלפתא ומיא דכולהו שלקי ככולהו שלקי בעי רב פפא מיא דשיבתא מאי למתוקי טעמא עבדי או לעבודי זוהמא עבדי לה ת"ש [יו]השבת משנתנה טעם בקדירה אין בה משום תרומה ואינה מטמאה טומאת אוכלים שמע מינה למתוקי טעמא עבדי לה שמע מינה אמר רב חייא בר אשי פת צנומה בקערה מברכין עליה המוציא ופליגא דר' חייא דאמר ר' חייא צריך שתבלה ברכה עם הפת מתקיף לה רבא מאי שנא צנומה דכי כליא ברכה אפרוסה קא כליא על הפת נמי בי קא נמרה אפרוסה נמרה אלא

וטעם הירקות מברך עליהן כמאר יכול על הירקות מע"ג למרינן לעיל דמי פירות דיעה בעלמא הוא יש לומר: פת צנומה בקערה מברכין עליה המוציא ופליגא דר' חייא. ות"ת היכי מיירי אם יש שלמה לפניו הא למרינן בסמוך דכ"ע שלמה עדיף ואי ליכא אלא צנומה היכי פליג עלה ר' חייא הא מסקינן לעיל (דף ח:) פרוסין אף על פי שאין בהן כזית מברכין עליהן המוציא הואיל ואית בהו מורייתא דנהמא ויש"ל כגון דליכא שלמה לפניו ובצע מן הצנומה רב חייא בר אבין אמר דמי כמו שלמה מאחר שהיא מבוכה [מברך עליה] ור' חייא ס"ל כיון שאכלה ברכה עם הפת ואין שבוצעה קודם לכן שלמה עדיף אבל אי ליכא שלמה מודה שיברך על הפרורים (י)המוציא לחם מן הסדר: והלכתא

מסורת הש"ס
ג) מלים ר"י מפזה ס. ד) [ערכין כה:, ו) [ספסים פד:], ה) [מקוין פ"ב מ"ד מה ב:], ו) [ערכין פו:], ז) [מקוין פ"ב מ"ד מה ב:], ח) [ערכין פו:], ט) [מקוין פ"ב מ"ד מה ב:], י) [ערכין פו:], יא) [ערכין פו:], יב) [ערכין פו:], יג) [ערכין פו:], יד) [ערכין פו:], טו) [ערכין פו:], טז) [ערכין פו:], יז) [ערכין פו:], יח) [ערכין פו:], יט) [ערכין פו:], כ) [ערכין פו:], כא) [ערכין פו:], כב) [ערכין פו:], כג) [ערכין פו:], כד) [ערכין פו:], כה) [ערכין פו:], כו) [ערכין פו:], כז) [ערכין פו:], כח) [ערכין פו:], כט) [ערכין פו:], ל) [ערכין פו:], לא) [ערכין פו:], לב) [ערכין פו:], לג) [ערכין פו:], לד) [ערכין פו:], לה) [ערכין פו:], לו) [ערכין פו:], לז) [ערכין פו:], לח) [ערכין פו:], לט) [ערכין פו:], מ) [ערכין פו:], מא) [ערכין פו:], מב) [ערכין פו:], מג) [ערכין פו:], מד) [ערכין פו:], מה) [ערכין פו:], מו) [ערכין פו:], מז) [ערכין פו:], מח) [ערכין פו:], מט) [ערכין פו:], נ) [ערכין פו:], נא) [ערכין פו:], נב) [ערכין פו:], נג) [ערכין פו:], נד) [ערכין פו:], נה) [ערכין פו:], נו) [ערכין פו:], נז) [ערכין פו:], נח) [ערכין פו:], נט) [ערכין פו:], ס) [ערכין פו:], סא) [ערכין פו:], סב) [ערכין פו:], סג) [ערכין פו:], סד) [ערכין פו:], סה) [ערכין פו:], סו) [ערכין פו:], סז) [ערכין פו:], סח) [ערכין פו:], סט) [ערכין פו:], ע) [ערכין פו:], עא) [ערכין פו:], עב) [ערכין פו:], עג) [ערכין פו:], עד) [ערכין פו:], עה) [ערכין פו:], עו) [ערכין פו:], עז) [ערכין פו:], עח) [ערכין פו:], עט) [ערכין פו:], פ) [ערכין פו:], פא) [ערכין פו:], פב) [ערכין פו:], פג) [ערכין פו:], פד) [ערכין פו:], פה) [ערכין פו:], פו) [ערכין פו:], פז) [ערכין פו:], פח) [ערכין פו:], פט) [ערכין פו:], צ) [ערכין פו:], צא) [ערכין פו:], צב) [ערכין פו:], צג) [ערכין פו:], צד) [ערכין פו:], צה) [ערכין פו:], צו) [ערכין פו:], צז) [ערכין פו:], צח) [ערכין פו:], צט) [ערכין פו:], ק) [ערכין פו:], קא) [ערכין פו:], קב) [ערכין פו:], קג) [ערכין פו:], קד) [ערכין פו:], קה) [ערכין פו:], קו) [ערכין פו:], קז) [ערכין פו:], קח) [ערכין פו:], קט) [ערכין פו:], קי) [ערכין פו:], קיא) [ערכין פו:], קיב) [ערכין פו:], קיג) [ערכין פו:], קיד) [ערכין פו:], קטו) [ערכין פו:], קטז) [ערכין פו:], קיז) [ערכין פו:], קיח) [ערכין פו:], קיט) [ערכין פו:], קכ) [ערכין פו:], קכא) [ערכין פו:], קכב) [ערכין פו:], קכג) [ערכין פו:], קכד) [ערכין פו:], קכה) [ערכין פו:], קכו) [ערכין פו:], קכז) [ערכין פו:], קכח) [ערכין פו:], קכט) [ערכין פו:], קל) [ערכין פו:], קלא) [ערכין פו:], קלב) [ערכין פו:], קלג) [ערכין פו:], קלד) [ערכין פו:], קלה) [ערכין פו:], קלו) [ערכין פו:], קלז) [ערכין פו:], קלח) [ערכין פו:], קלט) [ערכין פו:], קמ) [ערכין פו:], קמא) [ערכין פו:], קמב) [ערכין פו:], קמג) [ערכין פו:], קמד) [ערכין פו:], קמה) [ערכין פו:], קמו) [ערכין פו:], קמז) [ערכין פו:], קמח) [ערכין פו:], קמט) [ערכין פו:], קנ) [ערכין פו:], קנא) [ערכין פו:], קנב) [ערכין פו:], קנג) [ערכין פו:], קנד) [ערכין פו:], קנה) [ערכין פו:], קנו) [ערכין פו:], קנז) [ערכין פו:], קנח) [ערכין פו:], קנט) [ערכין פו:], קס) [ערכין פו:], קסא) [ערכין פו:], קסב) [ערכין פו:], קסג) [ערכין פו:], קסד) [ערכין פו:], קסה) [ערכין פו:], קסו) [ערכין פו:], קסז) [ערכין פו:], קסח) [ערכין פו:], קסט) [ערכין פו:], קע) [ערכין פו:], קעא) [ערכין פו:], קעב) [ערכין פו:], קעג) [ערכין פו:], קעד) [ערכין פו:], קעה) [ערכין פו:], קעו) [ערכין פו:], קעז) [ערכין פו:], קעח) [ערכין פו:], קעט) [ערכין פו:], קפ) [ערכין פו:], קפא) [ערכין פו:], קפב) [ערכין פו:], קפג) [ערכין פו:], קפד) [ערכין פו:], קפה) [ערכין פו:], קפו) [ערכין פו:], קפז) [ערכין פו:], קפח) [ערכין פו:], קפט) [ערכין פו:], קצ) [ערכין פו:], קצא) [ערכין פו:], קצב) [ערכין פו:], קצג) [ערכין פו:], קצד) [ערכין פו:], קצה) [ערכין פו:], קצו) [ערכין פו:], קצז) [ערכין פו:], קצח) [ערכין פו:], קצט) [ערכין פו:], קצ) [ערכין פו:], קצא) [ערכין פו:], קצב) [ערכין פו:], קצג) [ערכין פו:], קצד) [ערכין פו:], קצה) [ערכין פו:], קצו) [ערכין פו:], קצז) [ערכין פו:], קצח) [ערכין פו:], קצט) [ערכין פו:], ר) [ערכין פו:], רא) [ערכין פו:], רב) [ערכין פו:], רג) [ערכין פו:], רד) [ערכין פו:], רה) [ערכין פו:], רו) [ערכין פו:], רז) [ערכין פו:], רח) [ערכין פו:], רט) [ערכין פו:], ש) [ערכין פו:], שא) [ערכין פו:], שב) [ערכין פו:], שג) [ערכין פו:], שד) [ערכין פו:], שה) [ערכין פו:], שו) [ערכין פו:], שז) [ערכין פו:], שח) [ערכין פו:], שט) [ערכין פו:], ת) [ערכין פו:], תא) [ערכין פו:], תב) [ערכין פו:], תג) [ערכין פו:], תד) [ערכין פו:], תה) [ערכין פו:], תו) [ערכין פו:], תז) [ערכין פו:], תח) [ערכין פו:], תט) [ערכין פו:], תי) [ערכין פו:], תיא) [ערכין פו:], תיב) [ערכין פו:], תיג) [ערכין פו:], תיד) [ערכין פו:], תיה) [ערכין פו:], תיו) [ערכין פו:], תיז) [ערכין פו:], תיח) [ערכין פו:], תיט) [ערכין פו:], תכ) [ערכין פו:], תכא) [ערכין פו:], תכב) [ערכין פו:], תכג) [ערכין פו:], תכד) [ערכין פו:], תכה) [ערכין פו:], תכו) [ערכין פו:], תכז) [ערכין פו:], תכח) [ערכין פו:], תכט) [ערכין פו:], תל) [ערכין פו:], תלא) [ערכין פו:], תלב) [ערכין פו:], תלג) [ערכין פו:], תלד) [ערכין פו:], תלה) [ערכין פו:], תלו) [ערכין פו:], תלז) [ערכין פו:], תלח) [ערכין פו:], תלט) [ערכין פו:], תמ) [ערכין פו:], תמא) [ערכין פו:], תמב) [ערכין פו:], תמג) [ערכין פו:], תמד) [ערכין פו:], תמה) [ערכין פו:], תמו) [ערכין פו:], תמז) [ערכין פו:], תמח) [ערכין פו:], תמט) [ערכין פו:], תנ) [ערכין פו:], תנא) [ערכין פו:], תנב) [ערכין פו:], תנג) [ערכין פו:], תנד) [ערכין פו:], תנה) [ערכין פו:], תנו) [ערכין פו:], תנז) [ערכין פו:], תנח) [ערכין פו:], תנט) [ערכין פו:], תס) [ערכין פו:], תסא) [ערכין פו:], תסב) [ערכין פו:], תסג) [ערכין פו:], תסד) [ערכין פו:], תסה) [ערכין פו:], תסו) [ערכין פו:], תסז) [ערכין פו:], תסח) [ערכין פו:], תסט) [ערכין פו:], תע) [ערכין פו:], תעא) [ערכין פו:], תעב) [ערכין פו:], תעג) [ערכין פו:], תעד) [ערכין פו:], תעה) [ערכין פו:], תעו) [ערכין פו:], תעז) [ערכין פו:], תעח) [ערכין פו:], תעט) [ערכין פו:], תפ) [ערכין פו:], תפא) [ערכין פו:], תפב) [ערכין פו:], תפג) [ערכין פו:], תפד) [ערכין פו:], תפה) [ערכין פו:], תפו) [ערכין פו:], תפז) [ערכין פו:], תפח) [ערכין פו:], תפט) [ערכין פו:], תצ) [ערכין פו:], תצא) [ערכין פו:], תצב) [ערכין פו:], תצג) [ערכין פו:], תצד) [ערכין פו:], תצה) [ערכין פו:], תצו) [ערכין פו:], תצז) [ערכין פו:], תצח) [ערכין פו:], תצט) [ערכין פו:], תק) [ערכין פו:], תקא) [ערכין פו:], תקב) [ערכין פו:], תקג) [ערכין פו:], תקד) [ערכין פו:], תקה) [ערכין פו:], תקו) [ערכין פו:], תקז) [ערכין פו:], תקח) [ערכין פו:], תקט) [ערכין פו:], תקי) [ערכין פו:], תקיא) [ערכין פו:], תקיב) [ערכין פו:], תקיג) [ערכין פו:], תקיד) [ערכין פו:], תקטו) [ערכין פו:], תקטז) [ערכין פו:], תקיז) [ערכין פו:], תקיח) [ערכין פו:], תקיט) [ערכין פו:], תקכ) [ערכין פו:], תקכא) [ערכין פו:], תקכב) [ערכין פו:], תקכג) [ערכין פו:], תקכד) [ערכין פו:], תקכה) [ערכין פו:], תקכו) [ערכין פו:], תקכז) [ערכין פו:], תקכח) [ערכין פו:], תקכט) [ערכין פו:], תקל) [ערכין פו:], תקלא) [ערכין פו:], תקלב) [ערכין פו:], תקלג) [ערכין פו:], תקלד) [ערכין פו:], תקלה) [ערכין פו:], תקלו) [ערכין פו:], תקלז) [ערכין פו:], תקלח) [ערכין פו:], תקלט) [ערכין פו:], תקמ) [ערכין פו:], תקמא) [ערכין פו:], תקמב) [ערכין פו:], תקמג) [ערכין פו:], תקמד) [ערכין פו:], תקמה) [ערכין פו:], תקמו) [ערכין פו:], תקמז) [ערכין פו:], תקמח) [ערכין פו:], תקמט) [ערכין פו:], תקנ) [ערכין פו:], תקנא) [ערכין פו:], תקנב) [ערכין פו:], תקנג) [ערכין פו:], תקנד) [ערכין פו:], תקנה) [ערכין פו:], תקנו) [ערכין פו:], תקנז) [ערכין פו:], תקנח) [ערכין פו:], תקנט) [ערכין פו:], תקס) [ערכין פו:], תקסא) [ערכין פו:], תקסב) [ערכין פו:], תקסג) [ערכין פו:], תקסד) [ערכין פו:], תקסה) [ערכין פו:], תקסו) [ערכין פו:], תקסז) [ערכין פו:], תקסח) [ערכין פו:], תקסט) [ערכין פו:], תקע) [ערכין פו:], תקעא) [ערכין פו:], תקעב) [ערכין פו:], תקעג) [ערכין פו:], תקעד) [ערכין פו:], תקעה) [ערכין פו:], תקעו) [ערכין פו:], תקעז) [ערכין פו:], תקעח) [ערכין פו:], תקעט) [ערכין פו:], תקפ) [ערכין פו:], תקפא) [ערכין פו:], תקפב) [ערכין פו:], תקפג) [ערכין פו:], תקפד) [ערכין פו:], תקפה) [ערכין פו:], תקפו) [ערכין פו:], תקפז) [ערכין פו:], תקפח) [ערכין פו:], תקפט) [ערכין פו:], תקצ) [ערכין פו:], תקצא) [ערכין פו:], תקצב) [ערכין פו:], תקצג) [ערכין פו:], תקצד) [ערכין פו:], תקצה) [ערכין פו:], תקצו) [ערכין פו:], תקצז) [ערכין פו:], תקצח) [ערכין פו:], תקצט) [ערכין פו:], תר) [ערכין פו:], תרא) [ערכין פו:], תרב) [ערכין פו:], תרג) [ערכין פו:], תרד) [ערכין פו:], תרה) [ערכין פו:], תרו) [ערכין פו:], תרז) [ערכין פו:], תרח) [ערכין פו:], תרט) [ערכין פו:], תרי) [ערכין פו:], תריא) [ערכין פו:], תריב) [ערכין פו:], תריג) [ערכין פו:], תריד) [ערכין פו:], תריה) [ערכין פו:], תריו) [ערכין פו:], תריז) [ערכין פו:], תריח) [ערכין פו:], תריט) [ערכין פו:], תרכ) [ערכין פו:], תרכא) [ערכין פו:], תרכב) [ערכין פו:], תרכג) [ערכין פו:], תרכד) [ערכין פו:], תרכה) [ערכין פו:], תרכו) [ערכין פו:], תרכז) [ערכין פו:], תרכח) [ערכין פו:], תרכט) [ערכין פו:], תרל) [ערכין פו:], תרלא) [ערכין פו:], תרלב) [ערכין פו:], תרלג) [ערכין פו:], תרלד) [ערכין פו:], תרלה) [ערכין פו:], תרלו) [ערכין פו:], תרלז) [ערכין פו:], תרלח) [ערכין פו:], תרלט) [ערכין פו:], תרמ) [ערכין פו:], תרמא) [ערכין פו:], תרמב) [ערכין פו:], תרמג) [ערכין פו:], תרמד) [ערכין פו:], תרמה) [ערכין פו:], תרמו) [ערכין פו:], תרמז) [ערכין פו:], תרמח) [ערכין פו:], תרמט) [ערכין פו:], תרנ) [ערכין פו:], תרנא) [ערכין פו:], תרנב) [ערכין פו:], תרנג) [ערכין פו:], תרנד) [ערכין פו:], תרנה) [ערכין פו:], תרנו) [ערכין פו:], תרנז) [ערכין פו:], תרנח) [ערכין פו:], תרנט) [ערכין פו:], תרס) [ערכין פו:], תרסא) [ערכין פו:], תרסב) [ערכין פו:], תרסג) [ערכין פו:], תרסד) [ערכין פו:], תרסה) [ערכין פו:], תרסו) [ערכין פו:], תרסז) [ערכין פו:], תרסח) [ערכין פו:], תרסט) [ערכין פו:], תרע) [ערכין פו:], תרעא) [ערכין פו:], תרעב) [ערכין פו:], תרעג) [ערכין פו:], תרעד) [ערכין פו:], תרעה) [ערכין פו:], תרעו) [ערכין פו:], תרעז) [ערכין פו:], תרעח) [ערכין פו:], תרעט) [ערכין פו:], תרפ) [ערכין פו:], תרפא) [ערכין פו:], תרפב) [ערכין פו:], תרפג) [ערכין פו:], תרפד) [ערכין פו:], תרפה) [ערכין פו:], תרפו) [ערכין פו:], תרפז) [ערכין פו:], תרפח) [ערכין פו:], תרפט) [ערכין פו:], תרצ) [ערכין פו:], תרצא) [ערכין פו:], תרצב) [ערכין פו:], תרצג) [ערכין פו:], תרצד) [ערכין פו:], תרצה) [ערכין פו:], תרצו) [ערכין פו:], תרצז) [ערכין פו:], תרצח) [ערכין פו:], תרצט) [ערכין פו:], תרק) [ערכין פו:], תרקא) [ערכין פו:], תרקב) [ערכין פו:], תרקג) [ערכין פו:], תרקד) [ערכין פו:], תרקה) [ערכין פו:], תרקו) [ערכין פו:], תרקז) [ערכין פו:], תרקח) [ערכין פו:], תרקט) [ערכין פו:], תרקי) [ערכין פו:], תרקיא) [ערכין פו:], תרקיב) [ערכין פו:], תרקיג) [ערכין פו:], תרקיד) [ערכין פו:], תרקטו) [ערכין פו:], תרקטז) [ערכין פו:], תרקיז) [ערכין פו:], תרקיח) [ערכין פו:], תרקיט) [ערכין פו:], תרקכ) [ערכין פו:], תרקכא) [ערכין פו:], תרקכב) [ערכין פו:], תרקכג) [ערכין פו:], תרקכד) [ערכין פו:], תרקכה) [ערכין פו:], תרקכו) [ערכין פו:], תרקכז) [ערכין פו:], תרקכח) [ערכין פו:], תרקכט) [ערכין פו:], תרקל) [ערכין פו:], תרקלא) [ערכין פו:], תרקלב) [ערכין פו:], תרקלג) [ערכין פו:], תרקלד) [ערכין פו:], תרקלה) [ערכין פו:], תרקלו) [ערכין פו:], תרקלז) [ערכין פו:], תרקלח) [ערכין פו:], תרקלט) [ערכין פו:], תרקמ) [ערכין פו:], תרקמא) [ערכין פו:], תרקמב) [ערכין פו:], תרקמג) [ערכין פו:], תרקמד) [ערכין פו:], תרקמה) [ערכין פו:], תרקמו) [ערכין פו:], תרקמז) [ערכין פו:], תרקמח) [ערכין פו:], תרקמט) [ערכין פו:], תרקנ) [ערכין פו:], תרקנא) [ערכין פו:], תרקנב) [ערכין פו:], תרקנג) [ערכין פו:], תרקנד) [ערכין פו:], תרקנה) [ערכין פו:], תרקנו) [ערכין פו:], תרקנז) [ערכין פו:], תרקנח) [ערכין פו:], תרקנט) [ערכין פו:], תרקס) [ערכין פו:], תרקסא) [ערכין פו:], תרקסב) [ערכין פו:], תרקסג) [ערכין פו:], תרקסד) [ערכין פו:], תרקסה) [ערכין פו:], תרקסו) [ערכין פו:], תרקסז) [ערכין פו:], תרקסח) [ערכין פו:], תרקסט) [ערכין פו:], תרקע) [ערכין פו:], תרקעא) [ערכין פו:], תרקעב) [ערכין פו:], תרקעג) [ערכין פו:], תרקעד) [ערכין פו:], תרקעה) [ערכין פו:], תרקעו) [ערכין פו:], תרקעז) [ערכין פו:], תרקעח) [ערכין פו:], תרקעט) [ערכין פו:], תרקפ) [ערכין פו:], תרקפא) [ערכין פו:], תרקפב) [ערכין פו:], תרקפג) [ערכין פו:], תרקפד) [ערכין פו:], תרקפה) [ערכין פו:], תרקפו) [ערכין פו:], תרקפז) [ערכין פו:], תרקפח) [ערכין פו:], תרקפט) [ערכין פו:], תרקצ) [ערכין פו:], תרקצא) [ערכין פו:], תרקצב) [ערכין פו:], תרקצג) [ערכין פו:], תרקצד) [ערכין פו:], תרקצה) [ערכין פו:], תרקצו) [ערכין פו:], תרקצז) [ערכין פו:], תרקצח) [ערכין פו:], תרקצט) [ערכין פו:], תרר) [ערכין פו:], תררא) [ערכין פו:], תררב) [ערכין פו:], תררג) [ערכין פו:], תררד) [ערכין פו:], תררה) [ערכין פו:], תררו) [ערכין פו:], תררז) [ערכין פו:], תררח) [ערכין פו:], תררט) [ערכין פו:], תרש) [ערכין פו:], תרשא) [ערכין פו:], תרשב) [ערכין פו:], תרשג) [ערכין פו:], תרשד) [ערכין פו:], תרשה) [ערכין פו:], תרשו) [ערכין פו:], תרשז) [ערכין פו:], תרשח) [ערכין פו:], תרשט) [ערכין פו:], תרת) [ערכין פו:], תרתא) [ערכין פו:], תרתב) [ערכין פו:], תרתג) [ערכין פו:], תרתד) [ערכין פו:], תרתה) [ערכין פו:], תרתו) [ערכין פו:], תרתז) [ערכין פו:], תרתח) [ערכין פו:], תרתט) [ערכין פו:], תרי) [ערכין פו:], תריא) [ערכין פו:], תריב) [ערכין פו:], תריג) [ערכין פו:], תריד) [ערכין פו:], תריה) [ערכין פו:], תריו) [ערכין פו:], תריז) [ערכין פו:], תריח) [ערכין פו:], תריט) [ערכין פו:], תרכ) [ערכין פו:], תרכא) [ערכין פו:], תרכב) [ערכין פו:], תרכג) [ערכין פו:], תרכד) [ערכין פו:], תרכה) [ערכין פו:], תרכו) [ערכין פו:], תרכז) [ערכין פו:], תרכח) [ערכין פו:], תרכט) [ערכין פו:], תרל) [ערכין פו:], תרלא) [ערכין פו:], תרלב) [ערכין פו:], תרלג) [ערכין פו:], תרלד) [ערכין פו:], תרלה) [ערכין פו:], תרלו) [ערכין פו:], תרלז) [ערכין פו:], תרלח) [ערכין פו:], תרלט) [ערכין פו:], תרמ) [ערכין פו:], תרמא) [ערכין פו:], תרמב) [ערכין פו:], תרמג) [ערכין פו:], תרמד) [ערכין פו:], תרמה) [ערכין פו:], תרמו) [ערכין פו:], תרמז) [ערכין פו:], תרמח) [ערכין פו:], תרמט) [ערכין פו:], תרנ) [ערכין פו:], תרנא) [ערכין פו:], תרנב) [ערכין פו:], תרנג) [ערכין פו:], תרנד) [ערכין פו:], תרנה) [ערכין פו:], תרנו) [ערכין פו:], תרנז) [ערכין פו:], תרנח) [ערכין פו:], תרנט) [ערכין פו:], תרס) [ערכין פו:], תרסא) [ערכין פו:], תרסב) [ערכין פו:], תרסג) [ערכין פו:], תרסד) [ערכין פו:], תרסה) [ערכין פו:], תרסו) [ערכין פו:], תרסז) [ערכין פו:], תרסח) [ערכין פו:], תרסט) [ערכין פו:], תרע) [ערכין פו:], תרעא) [ערכין פו:], תרעב) [ערכין פו:], תרעג) [ערכין פו:], תרעד) [ערכין פו:], תרעה) [ערכין פו:], תרעו) [ערכין פו:], תרעז) [ערכין פו:], תרעח) [ערכין פו:], תרעט) [ערכין פו:], תרפ) [ערכין פו:], תרפא) [ערכין פו:], תרפב) [ערכין פו:], תרפג) [ערכין פו:], תרפד) [ערכין פו:], תרפה) [ערכין פו:], תרפו) [ערכין פו:], תרפז) [ערכין פו:], תרפח) [ערכין פו:], תרפט) [ערכין פו:], תרצ) [ערכין פו:], תרצא) [ערכין פו:], תרצב) [ערכין פו:], תרצג) [ערכין פו:], תרצד) [ערכין פו:], תרצה) [ערכין פו:], תרצו) [ערכין פו:], תרצז) [ערכין פו:], תרצח) [ערכין פו:], תרצט) [ערכין פו:], תרק) [ערכין פו:], תרקא) [ערכין פו:], תרקב) [ערכין פו:], תרקג) [ערכין פו:], תרקד) [ערכין פו:], תרקה) [ערכין פו:], תרקו) [ערכין פו:], תרקז) [ערכין פו:], תרקח) [ערכין פו:], תרקט) [ערכין פו:], תרקי) [ערכין פו:], תרקיא) [ערכין פו:], תרקיב) [ערכין פו:], תרקיג) [ערכין פו:], תרקיד) [ערכין פו:], תרקטו) [ערכין פו:], תרקטז) [ערכין פו:], תרקיז) [ערכין פו:], תרקיח) [ערכין פו:], תרקיט) [ערכין פו:], תרקכ) [ערכין פו:], תרקכא) [ערכין פו:], תרקכב) [ערכין פו:], תרקכג) [ערכין פו:], תרקכד) [ערכין פו:], תרקכה) [ערכין פו:], תרקכו) [ערכין פו:], תרקכז) [ערכין פו:], תרקכח) [ערכין פו:], תרקכט) [ערכין פו:], תרקל) [ערכין פו:], תרקלא) [ערכין פו:], תרקלב) [ערכין פו:], תרקלג) [ערכין פו:], תרקלד) [ערכין פו:], תרקלה) [ערכין פו:], תרקלו) [ערכין פו:], תרקלז) [ערכין פו:], תרקלח) [ערכין פו:], תרקלט) [ערכין פו:], תרקמ) [ערכין פו:], תרקמא) [ערכין פו:], תרקמב) [ערכין פו:], תרקמג) [ערכין פו:], תרקמד) [ערכין פו:], תרקמה) [ערכין פו:], תרקמו) [ערכין פו:], תרקמז) [ערכין פו:], תרקמח) [ערכין פו:], תרקמט) [ערכין פו:], תרקנ) [ערכין פו:], תרקנא) [ערכין פו:], תרקנב) [ערכין פו:], תרקנג) [ערכין פו:], תרקנד) [ערכין פו:], תרקנה) [ערכין פו:], תרקנו) [ערכין פו:], תרקנז) [ערכין פו:], תרקנח) [ערכין פו:], תרקנט) [ערכין פו:], תרקס) [ערכין פו:], תרקסא) [ערכין פו:], תרקסב) [ערכין פו:], תרקסג) [ערכין פו:], תרקסד) [ערכין פו:], תרקסה) [ערכין פו:], תרקסו) [ערכין פו:], תרקסז) [ערכין פו:], תרקסח) [ערכין פו:], תרקסט) [ערכין פו:], תרקע) [ערכין פו:], תרקעא) [ערכין פו:], תרקעב) [ערכין פו:], תרקעג) [ערכין פו:], תרקעד) [ערכין פו:], תרקעה) [ערכין פו:], תרקעו) [ערכין פו:], תרקעז) [ערכין פו:], תרקעח) [ערכין פו:], תרקעט) [ערכין פו:], תרקפ) [ערכין פו:], תרקפא) [ערכין פו:], תרקפב) [ערכין פו:], תרקפג) [ערכין פו:], תרקפד) [ערכין פו:], תרקפה) [ערכין פו:], תרקפו) [ערכין פו:], תרקפז) [ערכין פו:], תרקפח) [ערכין פו:], תרקפט) [ערכין פו:], תרקצ) [ערכין פו:], תרקצא) [ערכין פו:], תרקצב) [ערכין פו:], תרקצג) [ערכין פו:], תרקצד) [ערכין פו:], תרקצה) [ערכין פו:], תרקצו) [ערכין פו:], תרקצז) [ערכין פו:], תרקצח) [ערכין פו:], תרקצט) [ערכין פו:], תרר) [ערכין פו:], תררא) [ערכין פו:], תררב) [ערכין פו:], תררג) [ערכין פו:], תררד) [ערכין פו:], תררה) [ערכין פו:], תררו) [ערכין פו:], תררז) [ערכין פו:], תררח) [ערכין פו:], תררט) [ערכין פו:], תרש) [ערכין פו:], תרשא) [ערכין פו:], תרשב) [ערכין פו:], תרשג) [ערכין פו:], תרשד) [ערכין פו:], תרשה) [ערכין פו:], תרשו) [ערכין פו:], תרשז) [ערכין פו:], תרשח) [ערכין פו:], תרשט) [ערכין פו:], תרת) [ערכין פו:], תרתא) [ערכין פו:], תרתב) [ערכין פו:], תרתג) [ערכין פו:], תרתד) [ערכין פו:], תרתה) [ערכין פו:], תרתו) [ערכין פו:], תרתז) [ערכין פו:], תרתח) [ערכין פו:], תרתט) [ערכין פו:]

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה כגר וכו' וה"ר יונתן הימ מפרש:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ורמסקין כר' וכו' ברכות בשא"ע. ק"ל מה נם נפסק"ת פ"ק מהלכות מלה ממנהן סבר ומלקים מנהן מהלכות ס"ת ס"ב ב"ב ס"ב ס"ק ק"ן ברכות נפסק"ת מלה שהכל כמוהלי נפנינים נבי וים מלים ס"ע: רש"י ד"ה ומבדי תוך. ע' מפסים מד פ"ת נרכ"ת ד"ה ר' יסמעאל: תוס' ד"ה נבי וכו' אלא לאנשי בני שינהן. עי' נשל ד"ה ע"ת ס"ע: תוס' ד"ה נתן יבי באא"ד ותי"ת ותיא אומר. עי' לקמן מ"ע ד"ה ומלנלג ור"ת: תוס' ד"ה נתן יבי ותי"ת בתמבו. עי' שלן ק"ו ע"ת מוס' ד"ה ש"מ:

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה כתב. רבינהם היו רגילים להסב ולקנוע לשתות ולאכול פירות ומיני מזונות אבל אנו אין רגילים בכך להסב ולכך כ"א מברך לעצמו.

לעזי רש"י

אקדלשי"ם [אדיילצי"ם]. מלות (שיח כו). פרש"י [פרוצי"ם]. שרפים [פרפרי"ם]. קרא (נקר) [מנקשי"ר]. להתנך לחתיכות רקות. [צנ"ם צנני"ר]. שקת (נמח ריחני).

מוסף רש"י

פרמיטו. מחמצם סרק (שבת עד:) (בקן פרומים ופת ס"ם). ועבידי תוך תוך. שממכל יפה ומלמעלן טלי מי שחמת וכשהוא רותח נותנ מחמצם קול וכ מוך תוך (נפסחים נד:). אוין בה משום תרומה. שלם מר הקלח ומל לנוך קדיים של שלין ליט מלמע (נדה נא:).

הביאו לפניו כרוב ודורמסקין. פי' פרנונא. וכלשון ישמעאל אנחנ"ץ בקר' ומבוכרין עליה בורא פרי הנץ. ופרניות. צפרים קטנים. נירנלי"ר. ולישנא בר"א פי' האדמה. אפי' שהא היה קימחא, ולמיד"ק בעלמא קא מיכוין ולא לפומיה. ומיא דסילקא כסלקא ומיא דלישנא כ

произносится благословение, надо разрезать (или разломать) так, чтобы вместе с появлением куска завершилось и благословение, – чего нет в случае, который приводит рав Хия бар Аши: там благословение говорится уже над отделенными от каравая кусками.

מתקיף לה רבא На это *возразил Рава*: **מאי שנא צנומה דלא** *чем отличается* от других случаев кусок *сухого* хлеба, намоченный в миске, *чтобы* над ним *не* произносить благословения? **משום דכי כליא ברכה אפרוסה קא כליא** Не тем ли, что *когда заканчивается благословение, оно закончено над* отрезанным *куском*? **על הפת נמי** Так *то же самое* с целым караваем *хлеба*: **כי קא גמרה** *когда заканчивается* благословение – **אפרוסה גמרה** оно *заканчивается над* уже отрезанным *куском*.

כצר ליה שיעורא. וגבי ברכת פירות התרן תכלה כתינח ומכילה נכתים: כיום שעברו. לענין שיעור כל תכילות: פגור כפופו. מוחזק ללמת ממט שהיו נבלע נפרי כמשקה תפוחים ותומים ללא פגור כמשקה ענבים: דורמסקין. לף הן שלקות מעשב שקורין מקדלט"ש בלע"ז כך ראיתי בפירוש בבא קמא של רבינו יהתן בדבי יפותה. לבל כתן פירש פרוש"ם וכן שמעתי לפי כתן ובנבא קמא (פ"א דף קנה:) פרוש"ם ולפי לפסוק להעמידה דלמ"ב °הרי ברכתו ג"פ הען והילך קדם וברך על הפרגיות שברכתן שהכל ותינם כלבנים תשוכים כלמפרש ותחל: שלא טעם טעם כשר. ועשה הנשר תביב עליו: פרגיות. כשר עוף שקורין פרדלי"ש: וקנה לין כתן. הלא וקן לפי והיה לו לשתלוי על לחיה תהן יכול לשטוח את שלו תביב המינין. ולבנים הללו לינן בתין ללמת לת שמא שלא שלא ממחת השעודה הן נתין ותמרינן לקמן (דף מג:) דטעונין ברכה לפמיסה ולין השת פוטרתן: דשברך שכר שלוקות. לדכוות ודורמסקין שהכל ברכתן כפרגיות דעל דכר שתין נדולו תן התרן כגון כשר כיום ודגים תמי נתמימין[ו] שהכל וכין דברכותיהם שוות תביב עדיף: ומלגלג שכר שלוקות כוריש פרי פלפלת. שהיל ברכה תשוכה לעשה לדנים תשוכים והיה לו להקדימו: כרוב עדיף דויין. דתניל לקמן (דף מד:) כרוב למזון ותרדין לרפואה: גרגלידי דלפפת. רלתי לפתות: פרמינטו. מטוש"ר בלע"ז לתון קנינת ירק: פרישת זופת. גריעותת היל וכשהלכו מי קלי: אבי שפי. על מקום שפיתת הקלילה: ושביד פוך פוך. כלומר שעלוק ונמתה מלד וקול רמיתתו נשמעת °כקול פוך פוך: מיא דשלקא. תבשיל של תרדין: כשלקא. לענין ברכה: דשיבשא. ירק שטתתין מעט בקלדה למתק בעלמא ולא לאכלו. תמ"ט בלע"ז: לשפוקי טעמא עביד. ומנכרין על מימי תבשילו כ"ש בלמה: כשכח אין כח. נכד שלה מבתבוה בקלדה והוליחוה אין בה שוב מקום ליקוד תרומה להוה ליה כעין בעלמא. מדקתני מבתבוה טעם ג"ת לטעמא עבידא: אם לטומה. יבשה שבתבוה בקערה לשרות וכן לטומות לקות[ו]: לריך שכלה. ברכת המוציא עם פריסת הפרוסה תן הפת והלי פרוס ופומל הוא: שפרוסה °(כלים). יין לממרת עם פריסת הפרוסה תכלה תלי תבינותא ותלי לתניתא:

בצר ליה שיעורא. היינו דוקא נברכה שלאחריו לבעין שיעור תבל נברכה שלפניו לפילו פחות מכזיעור לחקור ליהטת נשלה הזה שלא ברכה בין לענין לכילה בין לענין שתיה תבל נברכה שלאחריו בעין שיעור תלא לוגמיו על בן יש ליזהר לשתות תכוס של ברכה °תלא לוגמיו כלי שיברך תחרי תעין ג' ברטת °והכ"ע היה חומר בגדול בפשות יין דלאו ברכה תשובה היל תפני בעניר תשיעורא תבוכרין בוהל ופשות רבות ותלי בעי שיעורא בגדול בפשות רבות ותלי בעי שיעורא וכיומשלמי ר' יוחנן היכי ברין תימי הא לא תבי שיעורא וקתמר תשוב ברייה דלפילו לא תכל תלא פרידה לחת של עגב או פרידה לחת של רמון בעי בגדול בפשות רבות ותלי בעי מברכין תפילו פחות מכזיעור ותולך על גמרא דיין כדמשמע הכא ג"כ אין הלכה כמותו של יהושלמי (ה) וה"ר יוסי היה תפרש שהיומשלמי היינו תולך על הגמרא שלנו להכל מיהי שהוסרו הגרעינים ונמלא תם כן לא היה כגרייתו תכל תם תלכו שלם לפני פרידה לחת של רמון תבוך עליו תפלה ותוף וגמרא יהושלי היה קטור שהזית היה שלם ולכך הוצרך לחרך לאוחו ענין דלכל פרידה °דבריה ותין תולקים יחד ועוד יש בירושלמי היכא דבריך תחורתא ושקל לחריתא בעי בדוכי ותבי תם בלמה תבוכרין ל

והלכתא כרבא דמברך ואח"כ בוצע. פי' שלא יפרים הפרוסה מן הפת עד לאחר הברכה ויש שנוהגין לברך ברכת המזון קודם שיחתוך כדי שתהא הפת שלמה בשעת ברכה ואין המנהג נכון" לעשות (ב) כדאי היקח הדעת אין הברכה לוקלה ומיהו בשבת נכון להמתיר ולברך קודם שיחתוך שלא משמע יד לבצוע קודם שתהא הברכה שלו לו יהיה לו לחם משנה ובפרק שלשה שחלקו (לקמן מג.) מסקינן דבעינן על שחלקה למן מפי הסופרים שלו יבצע קודם ויש שמתירים לוליה שלריך לסיים הברכה קודם שיבצע מדאמי לרי חייא בירושלמי אין מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פרום והייט משום שאם יפרום קודם הברכה שמא תפול הפרוסה מידו ולא יוכל לאכול פרוסה תחלת שיבצע שלו ברכה אלא יעטוף לאחור (ג) ולברך ויש כתן ברכה לבטלה אבל אם יפול הפרוסה מידו יוכל לאכול פרוסה הפת ולא יוכל לפרום קודם הברכה אז אם תפול הפרוסה מידו יהא מונח על פרוסה תחת ויפטר בברכה לחחר: **מברך** על **הפתיתין** ומסיים את השלמין. פירש"י אם הפתיתין והשלמין שוין יברך על לחם שירלה ואם הפתיתין גדולים יברך לברך על הפתיתין לפטור את השלמין ור' יוחנן אומר על השלמין מצוה מן המובחר מפני אם הפתיתין גדולין טפי ומיתה מ"ל קברת הפוכה לברך הוא על פתיתין שהם גדולים עדיפי ולר' יוחנן שלמין עדיפי ואין מברך לומר לפליגי בהפוך מברות ועוד מימה למאי שינה כאמוך לשון דנקט לשון פרוסה של תמין ע"כ פירש רבינו מפני דמיירי בפתיתין גדולים ושלמים קטנים והייט דאי הוה מברך על הפתיתין לומר דה יפול על השלמין אם יגלה ובלי יוחנן אמר שלמין עיקר וכן הלכה כרבי יוחנן להא דר' ובלי יוחנן הלכה כר' יוחנן וכל שכן לגבי ר' הוא שהלכה כמותו שהיה תלמידו של ר' דדוקא נמלוכלו בתלמי תמרין הלכה כבתרתי: **אבל** פרוסה של תמין ושלמה סן השעורים ד"ה מברך על הפרוסה של תמין. למיטי עדיפי משום דתקדימה קרא לאכל פתיתין ושלמין ממין אחד אפילו יהיו הפתיתין מפת נקיה והשלמין מפת קיבר מברך על השלמין כדלתיא בתוספתא (פרק ד) שלמין דגלוסקאות ושלמין דעבל הבית מברך על השלמין דגלוסקאות פרוסה דגלוסקאות ושלמין דעבל הבית מברך על השלמין דעבל הבית פת כשר ופת של נכרי מברך על הכשר (תחלה) וכן תמרין בירושלמי פת טהור ופת טמא מברך על הטהור אבל אם פת של נכרי חביב ונקי ופת של ישראל לינו חביב ברכת לחם שילה קדמיתא בירושלמי פת נקי טמא ופת קיבר טהור מברך לחם שילה אבל רבינו שמשון זוה נפלק הפת לבן של נכרי מעל השלחן עד לאחר ברכת המוליא. שמי שלמין ממין אחד אם אחד יותר נקי מברך על הנקי שהוא לו לכבוד: **כתנאי** כו'. פירש רש"י חלי שלא נפל גדול קלי משום שלפי שיש בו יותר מבפל קטן שלם ולא נראה דהא לכאורה פרוסה משמע דלבסי נקטו חלי שלא נפל גדול (ד) משום דיש בחלי שלא נפל גדול כמו בקטן שלם ולא יותר ועוד דאם כן לא הוי דומיא למשוה דגבי פרוסה של תמין דקתי עלה דהתם שיין הם לפרם דהכהדי שיין הם של תבל דגדול טוב יותר ועוד פירש רש"י דמיירי תגלי תמיפה דתמרך על הפרוסה של תמין ופוטר את השלמה של שעורים ומר סבר משום שהוא עדיף ומר סבר תמין משום שפת של תמין משום שפת של שעורים דהא פי' דבמין תבל פת נקיה ופת קיבר השלם עדיף: **ומר** סבר שלם עדיף. ותיימ תגלי דתמין תמיני טפי משום דתקדימה קרא ויש לומר דהכי דתהתם תעיינ"ב דתמרכתא תמום לכהן עדיף דכתיב (במדבר יח) בהרימכם את תלנו ממנו ולפי' הכי קאמר דשלם עדיף ה"ג דתמרך על תמין תעיינ"ב דתקדימה קרא והדין עם רש"י שלא נלה לפרש כתגלי אפלוגתייהו דרבי יוחנן ורב הונא שכבי לגלי דתמרך על הפרוסה (ו) לרב הונא שבין שיין תגלך על פרוסה של תיטה שיכול לה לפיד תחשיבות ולא תחלוטת ותיימ תגלי תיכא ולפרי"ת גמי לפי' דתמרך על הפתיתין גדולים תם יולה ולא נעני גריך על השלמים קטנים אלמא לא תשיב ליה עדיף אלא ש"מ כי הדדי מיבו לרב הונא ותיימ תגלי תפלוגתא לפתיתין: **כל** היכא דאיכא בהן כ"ע לא פליגי דחשיב עדיף. ונכי דלעיל קאמר פתיתין גדולים ושלמים קטנים דתמרך על השלמים הייט דוקא לנברה שלא תיכפת ליה שיברך גבדול שלמה ושיט נקי מזה שלא גבי נחיצה לכהן תיכא דפקומת ליתן לו הגדול החשוב טפי לתתא ליה: **מניח** פרוסה בתוך השלמה ובוצע. פירש רש"י ובוצע לפתיתין שלן נוטע לשלמה שלכך הפרוסה תהא השלמה גדולה כמו שבוצע עמי לפרוסה ודוקא נוטע לשלמה שלא לא יהא לפרס ובוצע לאחה מהן שילה או לפרוסה או לשלמה דמקשינן לעיל מהשלמה עיקר ולפי' רש"י ה"ג ילא שמים יוצא ידי שמיהם כדבר הונא ובלר' יוחנן בפתיתין לא קאמר שלא על הפרוסה שם יהא לאכל פתיתין ושלמה ולא מלינו לפרס הכי דקאי לפתיתין שהרי אינו לריך לעשות כן שלא על הפרוסה שם יהא לאכל פתיתין ושלמה ונראה דלפירוש ר"ת שהיה קאי לחמי לחמים שלא על הפרוסה של חמים ושלמה של שעורים: **הכל** מודים בפסה שמניח הפרוסה בתוך השלמה ובוצע מאי טעמא לחם עוני שיין בתיב. משום דכתיב לחם עוני מיתי הפרוסה ומ"מ אין לנטוע על הפרוסה ועל השלמה שלא על הפרוסה יברך על אכילת מלה וכוכיס ואוכלים משתיהן יחד כדי שיהא נראה כנוטע על הפרוסה וכן המנהג אבל אין לעשות הסועה וגם על אכילת מלה מן הפרוסה להיי כעוסה מלת אכילת מלות ונראה לי דהא הוי ברכה של נהנין ואינם נקראים אכילות אכילת מלה מן הפרוסה להיי כעוסה מלת אכילת מלות ונראה לי דהא הוי ברכה של נהנין ואינם נקראים אכילות להא לתקנום מברכים קידום וברכת היין וכיצד מעמיד מוזיג"ת היה רגיל לעשות הכל על הפרוסה ואין השלמה נראה כי אם בשביל לחם משנה והכי"ת היה רגיל לברך תחלה ברכת המוליא על שתיהן קודם שיבצע ואחר כך יברך על אכילת מלה ונוטע משתיהן לחר כך ואין זה אכילות מלחר שהיה עוסה על שתיהן ופעמים משיק הכ"ת שמיהם קלי תשי לחמים מפרוסה והיה מברך על השלמה תחלה המוליא והיה נוטע קלת ולא היה מפרידה עד שיברך על הפרוסה על אכילת מלה ונוטע משתיהן יחד:

הגה

אלא אמר רבא מברך ואח"כ בוצע נהרדעי עבדי כר' חייא ורבנן עבדי כרבא אמר רבינא אמרה לי אם אבוך עביד כר' חייא דאמר ר' חייא צריך שתאכלה ברכה עם הפת ורבנן עבדי כרבא והלכתא "כרבא דאמר מברך ואח"כ בוצע: איתמר הביאו לפניהם פתיתין ושלמין אמר רב הונא מברך על הפתיתין ופוטר את השלמין ור' יוחנן אמר "שלמה מצוה מן המובחר אבל פרוסה של חטין ושלמה מן השעורין דברי הכל מברך על הפרוסה של חטין ופוטר את השלמה של שעורין א"ר ירמיה בר אבא כתנאי "תורמין בצל קטן שלם אבל לא חצי בצל גדול ר' יהודה אומר לא כי אלא חצי בצל גדול מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר חשוב עדיף ומר סבר שלם עדיף היכא דאיכא כהן כולי עלמא לא פליגי דחשוב עדיף כי פליגי דליכא בהן "דתנן "כל מקום שיש בהן תורם מן היפה וכל מקום שאין כהן תורם מן המתקיים ר' יהודה אומר אין תורם אלא מן היפה אמר רב נחמן בר יצחק "ווירא שמים יוצא ידי שניהן ומנו מר בריה דרבינא דמר בריה דרבינא "מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק מניח הפרוסה בתוך השלמה ובוצע ומברך אמר ליה מה שמך א"ל "שלמן א"ל שלום אתה ושלמה משנתך ששמת שלום בין התלמידים אמר רב פפא הכל מודים "בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע מאי טעמא "לחם עוני כתיב א"ר "אבא "ובשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות מ"ט "לחם משנה כתיב א"ר אשי חזינא ליה לרב כהנא "דנקיט תרתי ובצע חדא ר' זירא "הוה בצע אבולא שידותא א"ל רבינא לרב אשי "והא קא מתחזי כרעבתנותא אמר [ליה] כיון רכל יומא לא קעביד הכי והאידנא קא עביד לא מתחזי כרעבתנותא "רב אמי ורב אסי "כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא מברכין עליה המוציא לחם מן הארץ אמרי הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתי אמר

תורה אור השלם

1. לֹא תֹאבַל עָלָיו תָּמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:
דברים טז ג

2. וַיְהִי בְּיוֹם הַשִּׁשִּׁי לִקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לָאֶחָד וַיָּבֹאוּ כָל נְשִׂיאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:
שמות טז כב

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה אלא ואח כולא בוצע כו': (ב) ד"ה ואלמא ואין בהן כדי ד"ה תורם: (ג) בא"ד אלא ינטרך לאחור. ד"ה ואמר ירמיהלמי ד"ה ואכלה ואפי' מיירי ואפי' ואין נוהגין כן ואפי' בלבד ואין נוהגין כן ואפי' בלבד ואין נוהגין כן ואפי' בלבד

אלא אמר רבא *Но* вот как надо понимать этот закон, *сказал Рава*: **מברך ואחר כך בוצע** сначала *произносит благословение* "Производящий хлеб из земли" над целым караваем, *а потом преломляет* его (разрезает).

נהרדעי עבדי כרבי חייא *Жители* города *Неардеа поступали, как* сказал *раби Хия* (отрезая кусок в момент завершения благословения), **ורבנן עבדי כרבא** *а мудрецы поступали, как* сказал *Рава* (завершали благословение над целым хлебом и после этого преломляли его).

אמר רבינא *Сказал Равина*: **אמרה לי אם** *сказала мне* моя *мать*: **אבוך עביד כרבי חייא** *твой отец поступал, как* сказал *раби Хия*. **דאמר רבי חייא** *Ибо сказал раби Хия*: **צריך שתכלה ברכה עם הפת** *надо закончить благословение вместе с хлебом*. **ורבנן עבדי כרבא** *А мудрецы поступали, как* сказал *Рава*.

והלכתא כרבא *И закон – как* постановил *Рава*, **דאמר** *который сказал*: **מברך ואחר כך בוצע** сначала *произносит благословение* "Производящий хлеб из земли", *а потом преломляет*.

1. Трумот 2:5

איתמר *Учили* в доме учения: **הביאו לפניהם פתיתין** *дали* участникам трапезы *куски* хлеба *и целые* караваи. **אמר רב הונא** *Сказал рав Уна*: если куски не меньше караваев, то при желании **מברך על הפתיתין ופוטר את השלמין** может *произнести благословение над кусками и* тогда *свободен* от необходимости произносить благословение над *целыми* караваями.

ורבי יוחנן אמר *А раби Йоханан сказал*: **שלמה מצוה מן המובחר** *предпочтительно* выполнить *заповедь* благословения над *целым* караваем.

אבל פרוסה של חטין ושלמה מן השעורין *Но* если выбор стоит между *куском пшеничного* хлеба *и целым* караваем *ячменного* хлеба – **דברי הכל מברך על הפרוסה של חטין ופוטר את השלמה של שעורין** *все согласны*, что *произносит благословение над куском пшеничного* хлеба *и* тогда *свободен* от необходимости произносить благословение над *целым* караваем *ячменного* хлеба (поскольку пшеничный хлеб считается более важным).

אמר רבי ירמיה בר אבא *Сказал раби Йирмея бар Аба*: **כתנאי** это *подобно* спору между учителями-*танаим* в мишне[1]: **תורמין בצל קטן שלם אבל לא חצי בצל גדול** *отделяют трумy* в виде *маленькой, но целой луковицы, но не* отделяют трумy в виде *половины большой луковицы*. **רבי יהודה אומר** *Раби Йеуда говорит*: **לא כי אלא חצי בצל גדול** *нет*, предпочтительней отделить трумy в виде *половины большой луковицы*, а не в виде целой маленькой луковицы.

מאי לאו בהא קמיפלגי *Разве не на такую* тему они *спорили*: **דמר סבר** один *учитель* (раби Йеуда) *считал*: **חשוב עדיף** *предпочтительней* то, что более *важно*, т. е. то, чего больше по объему. А поэтому надо отделить для трумы половину большой луковицы, если эта половина больше целой маленькой луковицы. **ומר סבר** *А* другой *учитель* (первый учитель мишны) *считал*: **שלם עדיף** *полное* (целое) *предпочтительней* части.

Гемара не согласна, что из мишны на тему трумы можно сделать вывод по поводу благословения над куском пшеничного хлеба и целым караваем ячменного хлеба. Ведь мишна объясняется не так, как сказал раби Йирмея.

היכא דאיכא כהן *Там, где есть коэн*, которому можно сразу дать трумy, **כולי עלמא לא פליגי דחשוב עדיף** *никто не возражает*, что *нет спора* между первым учителем мишны и раби Йеудой, а именно: *предпочтительней* то, что более *важно*, более весомо.

כי פליגי *Когда спорили*, то имели в виду случай, **דליכא כהן** *когда нет коэна*. И тогда, как считает первый учитель мишны, для лучшей сохранности надо отделить трумy в виде целой луковицы.

דתנן *Как учили* в мишне (в том же трактате): **כל מקום שיש כהן** *в любом месте, где есть коэн*, который может принять трумy сразу после ее отделения, **תורם מן היפה** надо *отделить трумy от* того, что *красиво*, т. е. от лучших плодов (в нашем случае – это крупные половины луковицы). **וכל מקום שאין כהן** *А в любом месте, где нет коэна*, **תורם מן המתקיים** надо *отделить трумy от* того, что лучше *сохраняется*.

Продолжение мишны: **רבי יהודה אומר** *раби Йеуда говорит*: даже если нет коэна, **אין תורם**

והלכתא כרבא דסבירא ואח"כ בוצע. פי' אלא יפרים הפרוסה מן הפת עד לחר הברכה ויש שנוהגין לברך ברכת המוציא קודם שיתחיל כדי שתהא הפת שלמה כשעת ברכה ואין המנהג נכון[א] לעשות (ב) דהוי היסח הדעת בין הברכה לאכילה ומיהו בשבת נכון להמתיר ולברך קודם שיתחיל אלא ברבא דאמר מברך

אלא מן היפה надо *отделять трумy только от* того, что *красиво*, чтобы потом передать ее коэну.

Гемара возвращается к спору между равом Уной и раби Йохананом.

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак*: **וירא שמים יוצא ידי שניהן** тот, кто *боится Небес* (т. е. благочестивый человек), *выполняет* заповедь *по обоим* мнениям. **ומנו** *И кто этот* благочестивый человек? **מר בריה דרבינא** *Мар, сын Равины*. **דרבינא מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע** *Потому что Мар, сын Равины*, поступал следующим образом: во время благословения *клал кусок под целый* каравай, *преломлял* каравай и ел.

תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק *Учил* один *учитель* (запоминающий наизусть множество барайт) следующую барайту *перед равом Нахманом бар Йицхак*: **מניח הפרוסה בתוך השלמה ובוצע ומברך** *кладет* человек *кусок* хлеба *под целый* каравай, *преломляет* (режет) *и произносит благословение*. **אמר ליה** *Сказал ему* рав Нахман бар Йицхак: **מה שמך** *как тебя зовут*? **אמר ליה** *Сказал ему* тот учитель: **שלמן** *Шалман*. **אמר ליה** *Сказал ему*: **שלום אתה ושלמה משנתך** *ты* принес *мир*, *и* поэтому *твоя мишна совершенная* (целая), **ששמת שלום בין התלמידים** *ибо ты примирил мудрецов*. (У корня שלם – два значения: "мирный" и "целый".)

אמר רב פפא *Сказал рав Папа*: **הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע** *все* мудрецы *согласны, что в Пэсах кладет* человек *кусок* разломанной мацы *под целую* мацу *и преломляет*, произнеся благословение. **מאי טעמא** *Почему*? В каком стихе об этом сказано? **לחם עני כתיב** Потому что о "*хлебе бедности*" *написано* в Торе[2].

אמר רבי אבא *Сказал раби Аба*: **ובשבת חייב אדם לבצוע על שתיככרות** *а в субботу человек обязан преломить* и произнести благословение *над двумя* целыми *караваями*. **מאי טעמא** *Почему*? В каком стихе об этом сказано? **לחם משנה בתיב** Потому что о мане *написано*[3]: "В шестой день собрали *хлеба вдвойне*".

אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: **חזינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא** *я видел*, как в субботу *рав Каана держал* в руках *два* каравая хлеба, когда произносил благословение "Производящий хлеб из земли", *а преломлял* только *один* каравай.

רבי זירא הוה בצע אכולא שירותא *Раби Зэра* обычно *преломлял* в субботу целый каравай так, чтобы получился большой кусок, которого хватало *на всю трапезу*. **אמר ליה רבינא לרב אשי** *Сказал Равина раву Аши*: **והא קא מתחזי כרעבתנותא** *из-за этого он* (раби Зэра) *выглядел как обжора*, который сразу отрезает себе большой кусок.

אמר ליה *Сказал ему* рав Аши: **כיון דכל יומא לא קעביד הכי והאידנא קא עביד** *поскольку каждый день так не поступал, а сейчас*, только в субботу, так *поступил*, – **לא מתחזי כרעבתנותא** то *не выглядел как обжора*.

רב אמי ורב אסי *Рав Ами и рав Аси*, **כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא** *когда попадал в их руки хлеб*, с помощью которого накануне был сделан "*эрув*" (объединение дворов для того, чтобы можно было в субботу переносить вещи между владениями), **מברכין עליה המוציא לחם מן הארץ** *произносили над ним благословение "Производящий хлеб из земли"*. **אמרי** И так *говорили* (объясняли): **הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא** *поскольку с ним* (с помощью этого хлеба) *выполнена одна заповедь* – **נעביד ביה מצוה אחריתי** то *выполним с ним и другую заповедь*.

2. См. Дварим 16:3
3. Шмот 16:22

אמר רב *Сказал Рав*: если человек произнес для всех участников трапезы благословение над хлебом "Производящий хлеб из земли" и, прежде чем откусил от своего куска, обратился к каждому (протягивая ему кусок от каравая, над которым было произнесено благословение) со словами: **טול ברוך טול ברוך** *возьми благословенный* кусок, и ты *возьми благословенный* кусок, – **אינו צריך לברך** *он не обязан произносить благословение* заново, потому что его слова не считаются "прерыванием". (Любое "прерывание" между благословением над едой и самой едой аннулирует благословение, которое теперь надо повторить.)

Но если он сказал: **הבא מלח** *принеси* мне *соли*, чтобы я мог посолить отрезанный кусок, или: **הבא לפתן** *принеси* мне *приправу*, чтобы я мог окунуть в нее кусок, – **צריך לברך** *обязан произнести благословение* заново. Такие слова считаются "прерыванием".

ורבי יוחנן אמר אפילו *А раби Йоханан сказал*: *даже* если сказал: *принесите соли*, или: **הביאו לפתן** *принесите приправу*, – **נמי אינו צריך לברך** *то же самое*: *не обязан произносить благословение* заново. Потому что эти слова сказаны для совершения заповеди, а значит, не считаются "прерыванием".

Но если сказал (так считает раби Йоханан): **גביל לתורי גביל לתורי** *размочите* еду *для* моих *быков*, *размочите* еду *для* моих *быков*, – **צריך לברך** *обязан произнести благословение* заново, ибо эти слова – "прерывание".

ורב ששת אמר אפילו גביל *А рав Шэшет сказал*: *даже* если сказал: *размочите* еду *для* моих *быков*, – **נמי אינו צריך לברך** *то же самое*: *не обязан произносить благословение* заново. **דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו** *Потому что сказал рав Йеуда: сказал Рав*: *запрещено человеку есть прежде, чем он задал корм своему скоту*. **שנאמר** *Как сказано*[1]: **ונתתי עשב בשדך לבהמתך** *"И дам траву на твоем поле для твоего скота"*, **והדר ואכלת ושבעת** *а после* этого (сразу же после этих слов): *"И будешь кормиться досыта"*. Т. е. сначала ест твоя скотина, а потом ты.

אמר רבא בר שמואל משום רבי חייא *Сказал Рава бар Шмуэль от имени раби Хии*: **אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד** тот, кто *преломляет* хлеб, *не может* его *преломить*, *пока не принесут соль или приправу каждому* из присутствующих. Объяснение: своим благословением он "выводит" всех остальных, т. е. делает так, что каждый из них считается произнесшим благословение. Поэтому нельзя, чтобы люди ждали, когда принесут хлеб и приправу, ибо это будет "прерыванием". (Соль и приправа нужны, чтобы хлеб благословения был более вкусным.)

רבא בר שמואל אקלע לבי ריש גלותא *Раве бар Шмуэль довелось быть в доме "главы рассеяния"* (руководителя вавилонских евреев). **אפיקו ליה ריפתא ובצע להדיא** *Вынесли ему хлеба – и он сразу же* его *преломил*, без того чтобы подождать, когда принесут соль или приправу. **אמרו ליה** *Сказали ему* (спросили): **הדר מר משמעתיה** *господин отказался от своего мнения* (о том, что нельзя преломлять, пока не принесли соли или приправы)? **אמר להו** *Сказал им*: **לית דין צריך בשש** *этот* хлеб *не требует ожидания*, пока принесут соли, настолько он вкусен.

Гемара приводит еще два высказывания из того же источника (но на другую тему).

1. Дварим 11:15

ואמר רבא בר שמואל משום רבי חייא *И* еще *сказал Рава бар Шмуэль от имени раби Хии*: **אין מי רגלים כלים אלא בישיבה** *испускание мочи* из тела человека *заканчивается, только когда* он *сидит*, а не стоит, потому что справляющий малую нужду человек опасается, что брызги от земли попадут ему на ноги, и поэтому не доводит мочеиспускание до конца. (И если человек не хочет идти в обрызганной одежде, пусть справляет малую нужду сидя.)

אמר רב כהנא *Сказал рав Каана*: **ובעפר תיחוח אפילו בעמידה** *но в случае рыхлой земли – даже когда* он *стоит*, потому что тогда нет брызг от земли. **ואי ליכא עפר תיחוח** *А если нет рыхлой земли*, **יעמוד במקום גבוה וישתין למקום מדרון** пусть *встанет на высоком месте и справит малую нужду* в сторону *склона*.

ואמר רבא בר שמואל משמיה דרבי חייא *И* еще *сказал Рава бар Шмуэль от имени раби Хии*: **אחר כל אכילתך אכול מלח** *после любой еды ешь соль*, **ואחר כל שתייתך שתה מים** *а после любого питья пей воду*, **ואי אתה נזוק** *и* тогда *не будет тебе ущерба* от еды и питья.

טול כרוך. הכונס קודם שטעם מן הפרוסה כונס ממנה והוציא למי שאכלו ור"ל טול מפרוסת הברכה לף על פי שטעם מיין לריך לחזור לברך. ולף על גב דשיהה הרוה הפסקה כדלמרינן במנחות (פרק ג' דף ט:) סח בין תפילין לתפילין לריך לברך וכן ככסוי הסם ט הן שיהה כורך ברכה ולא הפסקה:

הכיאו מלא. נמי מין לריך לברך אלף זו כורך ברכה שהרי פרוסה של ברכה נהכלת כטעם: **גביל לפורי.** גביל לחם המוכרן בשוק לכורך הסורים: **וכלם לם לסדיש.** כלומר מיד ולא המתין למלא ולפתן בשם. **עכוב כמו טושם רכבו** (שופטים ה). כלומר פח נקיה היה זו ולין לריכה לפתן: **אין מי רגלים כלים.** מן הגוף אלא ביקיבה לפי שכשהלעת קרוב לפיקום הוא דוחק אלא יפלו עלומות על רגלי הוא ומפסיק: **בשפר פיחות.** ליכא לעומת: **שפכרם.** נוין מלמ"ע: **המקפה שילעלו כמים.** שוהה מיס הרבה לחר שילעלו עד שילעלמו לפה כמים. **ויש** הנחל מתרגמינן וקפל פחלא (מלכים ב ו): **פוטב שפכרם.** שהמולי בח מחמת עלור בני מעים והעדשים משלשלים קלם. רבומיהו מפרשים ר"ל כלע"ז. לאכל מי שעמדי מין זרעים שוורען לוחו בחלר שמעלל: **לפורע גורנו.** של קלח שרוח מערבים רוח לחה וממונחה היח ומכנסת בריח כחוך הגוף: **פם בריפו פם בטעמו.** בריח קשה והטעם טוב: **מדבקף ליפ.** בריפתא עד שקלע בטעם: **ומקלפף ליפ.** כשכיל בריח: **כל יום ויום.** כשכח מעין שכח ביום טוב מעין יו"ט: **כלי מלפ.** לדש מכס: **פם שמוע.** פעם לחת טופן שחטה מן פעם לחרת: **פם פשפע ביפן.** שעינת ושלשה מה שעשעה משקה: **דעיקר אילן פרפף ליפ.** לעיקר כל פירות היה לחלר והכל גדל הימנה: **יבש במעין ונקלף האילן.** היה לו בית השלחין וכו מעין שהוח משקהו ממנו ונקנר כשורים ממנו ולחר כך יבש המעין וכן שדה האילן ונקנר כשורים ממנו ולפ"כ נקלף האילן: **מביא ואינו קורפ.** שלחט יכול לומר מן הלדמה לשר נמחה ליפ לכיון דיבש המעין ונקלף האילן ממנה בעלה לה מרעה: **מביא וקורפ.** שהלרך היה עיקר: **שפוט הביא יללה.** חה הכיה מיתה: **שלין הפיגון יודע לקרוס פבא ופפא.** חה נקרל עין הדעת: **נווופ.** הענף של עץ: **מפיק.** פירי מחריני:

אמר רב ייטול ברוך טול ברוך אינו צריך לברך הבא מלח הבא לפתן צריך לברך ור' יוחנן אמר אפי' הביאו מלח הביאו לפתן נמי א"צ לברך גביל לתורי גביל לתורי צריך לברך ורב ששת אמר באפילו גביל לתורי נמי אינו צריך לברך דאמר גורב יהודה אמר ירב אסור לאדם גישיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנא' יונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת: אמר רבא בר שמואל משום רבי חייא יאין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחר רבא בר שמואל אקלע לבי ריש גלותא אפיקו ליה ריפתא ובלע לבי אמרו ליה הדר מר משמעתיה אמר להו יילית דין צריך בשש: ואמר רבא בר שמואל משום רבי חייא יאין מי רגלים כלים אלא בישיבה אמר רב כהנא ובעפר תיחוח יעמוד במקום גבוה וישתין למקום מדרון: ואמר רבא בר שמואל משמיה דר' חייא יאחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נוזק תניא נמי הכי אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נוזק תניא אידך יאכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל משקין ולא שתה מים ביום ידאג מן ריח הפה ובלילה ידאג מפני אסכרה: ת"ר המקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעים יוכמה אמר רב חסדא קיתון לפת אמר רב מרי א"ר יוחנן הרגיל בערשים אחת לשלשים יום מונע אסכרה מתוך ביתו יאבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לריח הפה ואמר רב מרי אמר רבי יוחנן הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו יבאבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לתולשא דלבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב הרגיל ברגים קטנים אינו בא לידי חולי מעים ולא עוד יאלא שדגים קטנים מפרין ומרבין וכל גופו של אדם א"ר חמא ברבי חנינא יהרגיל בקצת אינו בא לידי כאב לב מיתיבי רשב"ג אומר קצת אחר ששים סמני המות הוא והישן למזרח גרנו דמו בראשו לא קשיא הא בריחו הא בטעמו אימיה דרבי ירמיה אפיא ליה ריפתא ומרבקא ליה ומקלפא ליה: ר' יהודה אומר בורא מיני רשאים: א"ר זירא ואיתימא יר' חיננא בר פפא יאין הלכה כרבי יהודה יוא"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא מ"ט דרבי יהודה אמר קרא יברוך ה' יום יום וכי ביום אחד הוא מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו אלא לומר לך כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הבא נמי כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו. יוא"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר ויואמר אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע ד"א אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע: **מתני'** ביריך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא ועל כולם יאם אמר שהכל נהיה בדברו יצא: **גמ'** מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא אמר רב נחמן בר יצחק ר' יהודה היא דתנן יבשב המעין ונקצץ האילן מביא ואינו קורא ר' יהודה אומר מביא וקורא: על פירות הארץ וכו': פשיטא א"ר נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר חטה מין אילן היא דתניא יאילן שאכל ממנו אדם הראשון רבי מאיר אומר גפן היה שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין שנאמר יוישת מן היין וישכר רבי נחמיה אומר תאנה היתה שבדבר יישנתקללו בו נתקנו שנאמר יויתפרו עלה תאנה ר"י אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן ם"ד אמינא הואיל ואמר רבי יהודה חטה מין אילן היא ליברך עליה בורא פרי העץ קמשמע לן יהיכא מברכינן בורא פרי העץ היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לגווא והדר מפיק לה מבראי אחריתי. זית היא דכתיב זית שמן ודבש היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לגווא והדר מפיק לה מבראי אחריתי. תניא כוותיה דרבי יהודה אומר הגפן והתאנה והרימון והזית והתמר ואחרון אחרון חייב אדם לברך עליו אחר שבעה מינין הללו ואחר שבעה מינין הללו אחר שבעה מינין הללו אחר שבעה מינין הללו א

תניא נמי הכי *Учили то же самое* в барайте: **אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים** *после любой еды ешь соль, а после любого питья пей воду,* **ואי אתה נזוק** *и не будет тебе ущерба* от еды и питья.

תניא אידך *Учили в другой* барайте: **אכל כל מאכל ולא אכל מלח** *ел любую еду и не ел соли,* или: **שתה כל משקין ולא שתה מים** *пил любое питье и не пил воду,* – **ביום ידאג מן ריח הפה** *днем пусть опасается* появления *запаха* изо *рта,* **ובלילה ידאג ממני אסכרה** *а ночью* – признаков болезни "*аскара*" (которая начинается с кишечника, а потом перекидывается на горло).

תנו רבנן *Учили мудрецы* в другой барайте: **המקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעים** *у запивающего еду водой не будет болезней кишечника.*

וכמה *И сколько* надо выпить воды после еды? **אמר רב חסדא** *Сказал рав Хисда:* **קיתון לפת** *кружку на кусок* хлеба.

אמר רב מרי אמר רבי יוחנן *Сказал рав Мари: сказал раби Йоханан:* **הרגיל בעדשים אחת לשלשים יום** кто *привык* есть *чечевицу раз в тридцать дней,* **מונע אסכרה מתוך ביתו** тот *изгоняет* болезнь "*аскара*" *из своего дома.* Потому что эта болезнь возникает из-за запора, а чечевица – хорошее от него средство. **אבל כל יומא לא** *Но каждый день не* стоит ее есть. **מאי טעמא** *Почему?* **משום דקשה לריח הפה** *Потому что это* приводит *к запаху* изо *рта.*

ואמר רב מרי אמר רבי יוחנן *И* еще *сказал рав Мари: сказал раби Йоханан:* **הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום** кто *привык* есть *горчицу раз в тридцать дней,* **מונע חלאים מתוך ביתו** тот *изгоняет болезни из своего дома.* **אבל כל יומא לא** *Но каждый день не* стоит ее есть. **מאי טעמא** *Почему?* **משום דקשה לחולשא דלבא** *Потому что это* приводит к *слабости сердца.*

אמר רב חייא בר אשי אמר רב *Сказал рав Хия бар Аши: сказал Рав:* **הרגיל בדגים קטנים** у того, кто *привык* есть *мелкую рыбу,* **אינו בא לידי חולי מעים** *не будет болезней кишечника.* **ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומרבין ומברין כל גופו של אדם** *Более того, мелкая рыба плодится и размножается,* т. е. способствует функциям размножения и роста **ומברין כל גופו של אדם** *и оздоровляет все тело человека.*

אמר רבי חמא ברבי חנינא *Сказал раби Хама, сын раби Ханины:* **הרגיל בקצח** у того, кто *привык* есть "*кэцах*" (растение из Аравии; возможно, фенхель, сладкий укроп), **אינו בא לידי כאב לב** *не будет боли в сердце.*

מיתיבי *Нашли противоречие* на это в барайте: **רבי שמעון בן גמליאל אומר** *раби Шимон бен Гамлиэль говорит:* **קצח אחד מששים סמני המות הוא** "*кэцах*" – *один из 60* видов *яда,* **והישן למזרח גרנו דמו בראשו** *и* тот, кто *спит к востоку от гумна* с "кэцахом", сам *в ответе за свою смерть.* Ибо западный ветер несет на него запах этого яда.

לא קשיא *Нет противоречия!* **הא בריחו** *Это – из-за его запаха,* который является ядом, **הא בטעמו** а *это – из-за его вкуса,* который благотворен для сердца.

אימיה דרבי ירמיה אפיא ליה ריפתא ומדבקא ליה ומקלפא ליה *Мать раби Йирмеи пекла ему хлеб, посыпав на* выпечку "кэцах", чтобы выпечка впитала его вкус, а затем его *счищала,* чтобы не впитался запах.

Гемара возвращается к обсуждению нашей мишны.

רבי יהודה אומר *Раби Йеуда говорит:* над зеленью надо произносить благословение **בורא מיני דשאים** "*Создающий виды трав*".

אמר רבי זירא ואיתימא רבי חיננא בר פפא *Сказал раби Зэра, а некоторые говорят, раби Хинана бар Папа:* **אין הלכה כרבי יהודה** *закон не идет по мнению раби Йеуды.*

ואמר רבי זירא ואיתימא רבי חיננא בר פפא *И* еще *сказал раби Зэра, а некоторые говорят, раби Хинана бар Папа:* **מאי טעמא דרבי יהודה** *почему* так считает *раби Йеуда?* На что он опирается, утверждая, что каждый вид требует своего благословения? **אמר קרא** *Сказал стих*[2]: **ברוך ה' יום יום** "*Благословен Всевышний каждый день*". **וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו** *Но разве* только *днем благословляют Его, а ночью не благословляют Его?* **אלא לומר לך** *Но* вот для чего пришел стих – *чтобы сказать тебе:* **כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו** *каждый день благословляй Его, как подобает в этот* день, т. е. в субботу произноси особое субботнее благословение, в праздник – особое праздничное. **הכא נמי** *Так же и здесь:* **כל**

2. Тегилим 68:20

טול כרוך. הכונס קודם שטעם מן הפרוסה נגע ממנה והוציא למי שאכלו ולית ליה טול מפרוסת הברכה לף על פי שטעם מיתיס לין ליה למזור לנרך. ולף על גב דשיחה הוה הפסקה כדלמרינן בפרק ג' דף ט'.) סם בין מפילין לתפילין ליך לנרך וכן בכפוי הסט כך שיחה גורך ברכה ולא מפסקה:

הכיאו מלח. נמי לין ליך לנרך אלף זו גורך ברכה שטעם פרוסה של ברכה נהכלת בטעם: **גבינ לפורי.** גבינ לא המוקן במיס לגורך השוורים: **וכגם לא נפדיש.** כלומר מיד ולא כממין למלח ולפמן בשם. עכוב כמו בושם רכבו (שופטים ה). כלומר פת נקיה היא זו ולין לריכה לפמן: **לין מי רגליס כליס.** מן הגוף אלא ביציאה לפי שכשהקלוס קרוב לפיסוק הוא דוחק אלא יפלו גזוזות על רגלי הוא ומפסיק: **בשפר פיחות.** ליכא גזוזות: **אפסרכ.** גורן מלמ"ע: **המקפה אכילתו כמיס.** שוחה מיס הרכה לחר אכילתו עד שאכילתו לפה כמיס. ולף הכחל מחרגמינן וקפל פחלא (מלכים ג ו): **מוגש אפסרכ.** שהחולי כח מחמת עלוב בני מעים והעדשים משלשלים קלה. כשימלו מפרשים ז"ל בלע"ז. לאל לחי שחמתי מין ירקים שזולפין לוחו בחלן שמשמל: **לפורש גוזנו.** של קלח שרוח מערנים רוח לחה וממוגמה היא ומכנסת הריח כחוך הגוף: **פם כריפו פם בטעמו.** הריח קשה והטעם טוב: **מדבקף ליס.** בריפתא עד שקלט הטעם: **ומקלפף ליס.** נשנל הריח: **כל יום ויום.** בשחת מעין שבת ביום טוב מעין יו"ט: **כלי מלא.** לדש מכס: **פס שמוע.** פעם לחת טופן שחטה חין פעם לחרת: **פס פשפע ביען.** שמיית ושנת מה ששמעת מחמקד: **דעיקר אינן מרפש סיפ.** לעיקר כל הפירות היא המרן והכל גדל ליממה: **יבש במעין ונקנ הפילן.** היה לו מים השלמין וכו מעין שהוא משקהו ממנו ונקנ בכוריס ממנו ולחר כך יבש במעין וכן שהה הפילן ונקנ בכוריס ממנו ולמ"כ נקנ הפילן: **מביא ואינו קורש.** שליח יכול לומר מן המלמה שאר נמחה ליש לכיון דיבש המעין ונקנ הפילן ממנה נעלה לה לרעה: **שאינו קורש.** שהמרן היא עיקר: **שפוש הכיש יגלה.** חם הכיש ומפה: **שאין פפיגות יודע לקרוש פכש ומפה.** חם נקרה מן הדעת: **גוזוש.** הענף של עץ: **מפיק.** פירי לחריני:

מתן

הבא מלח כו' צריך לברך. להוי היסח הדעת והכי לחריני נפ"ג דמנחות (דף ט.) סם בין מפילין לתפילין ליך לנרך וכן הלכה סם סם בין ברכת המוציא לאכילה ובין ברכת קידוש לקמיה ליך לחזור ולנרך מי שלו מילמת דשיכרה לפמיה כמו שול ליך לחזור ולנרך מי שלו ממילמת דשמיעה כמו העוד יחבר מהמות ותרגוליס לשמוע לו שילמר מחה היטב שלא ישמע לך שלא מפסל השמיעה מין זו בפסקה ושלו מין לו לגיליס לכביל על השלמן לא מלה ולא לפמן מפוס בפת שלנו משוב והכי הוה כי הה לחמר נשמוע לית מין ליך בשם מיהו כלי מנחס היה בפת שלנו ישבין על השלמן ומחמינין זה לחת זה עד שיטלו ידיהם וכן בלא מלות השמן מקטרג עליהם וכיליס מלח מגין עליהם:

רבי יהודה היא דתנן יבש המערב וכו'. ונרלה להלכה כרבי יהודה דבסמס לן תנא כוותיה ולס ליך על פירות המילן נוהג פרי המלמה יליף: **יבש** המערב כו'. יש מפרשים לך מניה ולית קורא מפני שליש נרלה כמשמע להקב"ה שלינה לקוכל על מה שלמן לו לחמה שלינה לחויה לפירות:

איתיה לנווא והדר אתי. מהכא נרלה לחוקים ופרזיל"ם וכוגמוג"ם וכיוצא בהן ליליכין לנרך עליהם נוהג פרי העץ שהרי לרך העץ להמקיים יליס רגים וכי שקל הפרי בשנה זו הלר לחי פרי בלחומו העץ עלמו (מיהו הכא רבי מנחס היינו לליה מיהושלמי דמסכת כלמים) דמנרכין על כל מיני לחלוד נוהג פרי הלחמה דקלמר התם ההגיע ולטרף מין מילן הס ומין כלמים נכרס ופרין והמינין שלו הן מיני דשלים הקומדם והלחוד ומשני תמן לנרכה והכא לכלמים שלמת לענין נרכה מיני דשלין (ב) ומיהו לרבי הכל פריזיל"ם ליך לנרך עליהם נפ"ג לליה גדל על לחדין ופלו מחקיים מעמה לשנה: זרבי

אמר רב "טול כרוך טול כרוך אינו צריך לברך הבא מלח הבא לפתן צריך לברך ור' יוחנן אמר אפי' הביאו מלח הביאו לפתן נמי א"צ לברך גביל לחורי גביל לחורי צריך לברך ורב ששת אמר "אפילו גביל לחורי נמי אינו צריך לברך דאמר "רב יהודה אמר "רב "אסור לאדם "שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנא' "ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת: אמר רבא בר שמואל משום רבי חייא "אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד רבא בר שמואל אקלע לכי ריש גלותא אפיקו ליה ריפתא ובצע להדיא אמרו ליה הדר מר משמעתיה אמר להו "ליית דין צריך בשש: ואמר רבא בר שמואל משום רבי חייא "אין מי רגלים כלים אלא בישיבה אמר רב כהנא ובעפר תיחוח אפילו בעמידה ואי ליבא עפר תיחוח יעמוד במקום גבוה וישתין למקום מדרון: ואמר רבא בר שמואל משמיה דר' חייא יאחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נוזק תניא נמי הכי אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נוזק תניא אידך "אכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל משקין ולא שתה מים ביום ידאג מן ריח הפה ובלילה ידאג מפני אסכרה: ת"ר המקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעים "וכמה אמר רב חסדא קיתון לפת אמר רב מרי א"ר יוחנן הרגיל בעדשים אחת לשלשים יום מונע אסכרה מתוך ביתו "אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לריח הפה ואמר רב מרי אמר רבי יוחנן הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו "אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לחולשא דלבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב הרגיל ברגים קטנים אינו בא לידי חולי מעים ולא עוד "אלא שדגים קטנים מפרין ומרבין ומבריז כל גופו של אדם א"ר חמא ברבי חנינא "הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב מיתיבי רשב"ג אומר קצח אחד ששים סמני המות הוא והישן למזרח גרגו דמו בראשו לא קשיא הא בריחו הא בטעמו אימיה דרבי ירמיה אפיא ליה ריפתא ומדבקא ליה ומקלפא ליה: ר' יהודה אומר בורא מיני רשאים: א"ר זירא ואיתימא "ר' חנינא בר פפא "אין הלכה כרבי יהודה "וא"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא מ"ם דרבי יהודה אמר קרא "ברוך ה' יום יום וכי ביום אחד הוא מברכין אותו אלא לומר לך כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הבא נמי כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו. "וא"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר "ויאמר אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע ד"א אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע: **מתני'** "בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא ועל כולם "אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא: **גמ'** מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא אמר רב נחמן בר יצחק ר' יהודה היא דתנן "יבש המערן ונקציץ האילן מביא ואינו קורא ר' יהודה אומר מביא וקורא: על פירות הארץ וכו': פשיטא א"ר נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר חטה מן אילן היא דתניא "אילן שאכל ממנו אדם הראשון רבי מאיר אומר גפן היה שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין שנאמר "וישת מן היין וישכר רבי נחמיה אומר תאנה היתה שבדבר "שנתקללקלו בו נתקנו שנאמר "ויתפרו עלה תאנה ר"י אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן "ס"ד אמינא הואיל ואמר רבי יהודה חטה מן אילן היא ליברך עליה בורא פרי העץ קמשמע לן "היכא מברכינן בורא פרי העץ היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לגווא והדר מפיק אבא

וברוא פרי הארמה מברכין עליו. תניא בתוספתא כל שמרוצין עליו מעיקרו עשוי הוא, וברוא פרי האדמה מברכין עליו, וכל שמרוצין עליו מעצו אילן הוא, וברוא פרי העץ מברכין עליו. ראשו לרבותינו הנאורים שאמרו משום רבותיהם ד"ל, כל אילן דכשיתיה נתני טרסי ופישרין נחדיה ליילין מיא בגווייה ומפיק טרסיה מן נחדיה, אילן הוא, ומברכין על פירותיו ברוא פרי העץ. אבל מאן דיביש בסיתיה וכלי נחדיה ישרסיה לגבוי, והדר מאני משרשיה, בגון מחי וביצענאן וקיבאריס ישושמי, מברכין על פירותיהן ברוא פרי הארמה. כללא דמילתא היני, צמרים דיבשי בסיתיה באילני וקיקיסא מלבלבין. תיזמר, יוק דיבשי בסיתיה לגבוי מיקרי עשב הוא, ומברכין עליו שהכל נהיה בדברו. ואי לא מלבלבי לא מברכין עליו אלא בורא נפשות כולהו. ואיכא דמפרשי דאפילו מלבלבי נמי לא מברכין עליו משום דמיחזי כמתקן, ואין נראה לי. הלכך מפקינן דאפילו מלבלבי נמי לא מברכין עליו משום דמיחזי כמתקן, ואפילו הכי אי אכל מינייהו בלא ברכה לא הוי הפסק, דכל שהוא מין הנאכל מצטרף לכזית ואין צריך לברך עליו אחר אכילתו. ואי בירך עליו בורא נפשות כולהו פטר נמי מה שאכל מאילן זה

מין ומין תן לו מעין ברכותיו *над каждым видом* плодов и зелени *произноси благословение, подходящее ему.*

ואמר רבי זירא ואיתימא רבי חינא בר פפא *И* еще *сказал раби Зэра, а некоторые говорят, раби Хинана бар Папа:* **בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם** *иди и посмотри, как не похожи на качества Всевышнего качества смертного.* **מדת בשר ודם** *Качество смертного:* **כלי ריקן מחזיק** *пустой сосуд держит,* т. е. в него можно добавить содержимое; но **מלא אינו מחזיק** *полный – не держит,* т. е. в него уже ничего нельзя добавить. **אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן** *Но Всевышний не таков:* **מלא מחזיק** *полный* (наполненный) *держит* еще больше, т. е. в него можно добавить; но **ריקן אינו מחזיק** *пустой не держит,* в него нельзя добавить. Речь идет о мудрости, которую дарует Всевышний: чем мудрей человек в Торе, тем больше мудрости может приобрести, тогда как глупый в Торе мудрость Торы не воспринимает.

שנאמר *Как сказано*[3]: **ויאמר אם שמוע תשמע** "*И сказал: если, услышав, послушаешь* голос Всевышнего". Толкование стиха: **אם שמוע תשמע** *если слышал* раньше – то и теперь *услышишь,* **ואם לאו לא תשמע** *а если не* слышал – то и теперь *не услышишь.* **דבר אחר** *Другое толкование:* **אם שמוע בישן** *если слышал старое –* **תשמע בחדש** *услышишь новое,* т. е. если повторял изученное – сможешь усвоить новое. **ואם יפנה לבבך** "*А если отвратится твое сердце*"[4], т. е. не повторил изученного, **שוב לא תשמע** то *снова "не услышишь"* (согласно продолжению стиха).

3. Шмот 15:26
4. Дварим 30:17

МИШНА

בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא Если *произнес благословение над плодами* фруктового *дерева "Создающий плод земли"* (вместо "Создающий плод дерева") – постфактум *выполнил заповедь* благословения. **ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא** *Но* если произнес *над плодами земли "Создающий плод дерева"* (вместо "Создающий плод земли") – *не выполнил заповедь* благословения. **ועל כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא** *И если сказал над всеми* видами *"По слову Которого возникло все" – выполнил заповедь* благословения.

ГЕМАРА

מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא *Кто учитель* мишны, *считавший, что главное* в *дереве – земля?* Т. е. кто учит, что именно из земли происходит сила роста плодов и поэтому благословение "Создающий плод земли" относится также к плодам дерева?

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак:* **רבי יהודה היא** это *раби Йеуда;* **דתנן** *как учили* в мишне[5]: если человек собрал "бикурим" (первые плоды или первый урожай) с поля или фруктового дерева, после чего **יבש המעין ונקצץ האילן** *высох колодец* в поле *или было срублено дерево,* то **מביא ואינו קורא** *приносит* он "бикурим" в Храм, *но не читает* положенный отрывок из Торы[6], потому что не может восхвалить Творца "за землю, которую Ты мне дал", ибо нет колодца, который снабжает водой посев, или нет дерева, которое дает плоды.

רבי יהודה אומר מביא *Раби Йеуда говорит:* **וקורא** *приносит* "бикурим" в Храм *и читает* отрывок из Торы, потому что главное для роста плодов – сама земля, а не колодец или деревья.

Учили в мишне: **על פירות הארץ וכו'** произнес *над плодами земли* "Создающий плод дерева" – не выполнил заповедь.

פשיטא *Очевидно!* Зачем нам это сообщается? Понятно, что плоды, выросшие на земле, не имеют отношения к деревьям.

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак:* **לא נצרכה אלא לרבי יהודה** это высказывание *необходимо только для* мнения *раби Йеуды,* **דאמר** *который сказал:* **חטה מין אילן היא** *пшеница – вид* плодового *дерева.* **דתניא** *Как учили* в барайте: **אילן שאכל ממנו אדם הראשון** о запретном *дереве,* плоды *которого ел первый человек,* **רבי מאיר אומר** *раби Меир говорит:* **גפן היה** это *был виноград.* **שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין** *Ибо самые большие рыдания у человека – из-за вина;* **שנאמר** *как сказано* о Ноахе[7]: **וישת מן היין וישכר** *"И выпил*

5. Бикурим 1:6
6. См. Дварим 26:10
7. Берешит 9:21

טול ברוך. הכונס קודם שטעם מן הפרוסה נעל ממנה והוציט למי שחלט וא"ל טול מפרוסת הברכה לף על פי שטעם מין נרך לחזור לברך. ולף על גב דשיחה הויא הפסקה כלחמינן בתוספתא (פרק ג' דף ט.) סם מין מפילין לתפילין נרך לברך וכן בכוסי הסבוי

אמר רב אטול ברוך טול ברוך אינו צריך לברך הבא מלח הבא לפתן צריך לברך וה' יוחנן אמר אפי' הביאו מלח הביאו לפתן נמי א"צ לברך נביל לתורי נביל לתורי צריך לברך ורב ששת אמר אפילו נביל לתורי נמי אינו צריך לברך דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנא' יונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת: אמר רבא בר שמואל משום רבי חייא יאין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד רבא בר שמואל אקלע לבי ריש גלותא אפיקו ליה ריפתא ובצע להדיא אמרו ליה הדר מר משמעתיה אמר להו ילית דין צריך בשש: ואמר רבא בר שמואל משום רבי חייא יאין מי רגלים כלים אלא בישיבה אמר רב כהנא ובעפר תיחוח אפילו בעמידה ואי ליכא עפר תיחוח יעמוד במקום גבוה וישתין למקום מדרון: ואמר רבא בר שמואל משמיה דר' חייא יאחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא נמי הכי אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא אידך יאכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל משקין ולא שתה מים ביום ידאג מן ריח הפה ובלילה ידאג מפני אסכרה: ת"ר המקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעים ובכמה אמר רב חסדא קיתון לפת אמר רב מרי א"ר יוחנן הרגיל בעדשים אחת לשלשים יום מונע אסכרה מתוך ביתו אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לירח הפה ואמר רב מרי אמר רבי יוחנן הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לחולשא דלבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב הרגיל ברגים קטנים אינו בא לידי חולי מעים ולא עוד אלא שרגים קטנים מפרין ומרבין ומבריז כל גופו של אדם א"ר חמא ברבי חנינא הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב מיתיבי רשב"ג אומר קצח אחד ששים סמני המות הוא והישן למזרח גרנו דמו בראשו לא קשיא הא בריחו הא בטעמו אימיה דרבי ידמיה אפיא ליה ריפתא ומרבקא ליה ומקלפא ליה: ר' יהודה אומר בודא מיני דשאים: א"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא יאין הלכה כרבי יהודה ווא"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא מ"ט דרבי יהודה אמר קרא יברוך ה' יום יום וכי ביום

הבא מלח כו' צריך לברך. להוי היכא דלעתא והכי לחמרי נפ"ג למנחות (דף ט.) סם אין מפילין לתפילין צריך לברך וכן הלכה סם סם אין ברכת המוליא לחבילה וכן ברכת קידוש לשחיה (פרק ג' דף ט.) סם אין מפילין לתפילין צריך לברך וכן ברכת המוליא לחבילה כמו טול ברוך וכן צריך לחזור ולברך סי לסו מלינה דשיכה לקעורה כמו טול ברוך וכן כשחיטה צריך לחזור ולברך סי לסו ממילא דשחיטה כמו העור יוצר כהמות ומרנגולים לשחוט לו שיאמר לחח היטב שלא ישמט לך שלא תפסיל השחיטה אין זו הפסקה ולסו לין לסו רגילים להניח על השלחן מלא ולא לפתן משום דשם שלסו חשוב והכי הוא כי הא דאמר נחמן בר יצחק שלח מיהו כרבי מנחם היה מדקדק מלד להניח מלא על השלחן כדאיתא במדרש כשיהרלאל יושבין על השלחן וממתינין זה לא זה עד שיטול ידיהם והן גלח מלות השלחן מקטרג עליהם וגורם מלח מגין עליהם: רבי יהודה היא דתנן יבש המעין וכו'. ונראה להלכה כרבי יהודה דסמם לן תנא מותיה ושם נרך על פירות האילן נוטל פרי המלמה יצ': יבש המעין כו'. ים מפרשים לכך מניא ושיט קורא מפני שאינו נראה כמשכח להקנ"ה גלח כקובל על מה שנתן לו למלמה שלוחה לשיחה לפילות:

איתיה לנווא וחדר אתי. מהכא נראה לחומים ופרזיל"ס וכוסנוט"ס וכיוצא בהן צריכין לברך עליהם נוטל פרי העץ שהרי לכך העץ להתקיים ימים רבים וכי שקיל הפרי כשנה זו הדר אתי פרי נחותו העץ עלמו מיהו הרב רבי מנחם היה רלוה לחיה מירושלמי דמסכת כלחים דלמרכין על כל מיני לחלד נוטל פרי הלמה דקלמר התם הנהיג ושטדין מין אילן גם גם ואין כלאים כנרס ופרק והחניא אלו הן מיני דשאים הקומלת והלחד ומשני תמן לענין ברכה והכא לכלאים אלמא לענין ברכה מיני דשאין (ה) ומיהו לעבדי הכל פרזיל"ס צריך לברך עליהם נפה"ע לאיזו גדל על מנדין ופעו מחקיים משנה לשנה: וכי

ובודא מרי האדמה מברכין עליו. תניא בתוספתא כל שמוציא עליו מעיקרו עשוי האדם, ובודא מרי האדמה מברכין עליו, וכל שמוציא עליו מעצו אילן האדם, ובודא פרי העץ מברכין עליו. ראוי לרבותינו הנאומים שאמרו משום רבותיהם ר"ל, כל אילן דבשתניא נאחר טרשי ושישרון נחשיל ועילין מיא בגוויה ומפיק פרחיה מן נחויה, אילן האדם, ומברכין על פירותיו בורא פרי הנף. אבל מאן דיביש בשתניא ולבי נחויה ושחניה לגבוי, והדר מאחי משתניה, בגון מחוי וביהנגון וקיבריים ישרשוני, מברכין על פירותיהן בורא פרי האדמה. בללא דמילתא הינו, עצים דיבשי בשתניא בראלי ובקיטא מלבלכין. והזמני, יוק דיבשי בשתניא בראלי ובקיטא והדר מאחי משתניה, עיינו ביה רבנן חזוי דמקרן משרשיו ומקרן נמי מעצו, ואמרו בי האי נוחא עץ הוא.

טול ברוך. הכונס קודם שטעם מן הפרוסה נעל ממנה והוציט למי שחלט וא"ל טול מפרוסת הברכה לף על פי שטעם מין נרך לחזור לברך. ולף על גב דשיחה הויא הפסקה כלחמינן בתוספתא (פרק ג' דף ט.) סם אין מפילין לתפילין צריך לברך וכן בכוסי הסבוי

אמר רב אטול ברוך טול ברוך אינו צריך לברך הבא מלח הבא לפתן צריך לברך וה' יוחנן אמר אפי' הביאו מלח הביאו לפתן נמי א"צ לברך נביל לתורי נביל לתורי צריך לברך ורב ששת אמר אפילו נביל לתורי נמי אינו צריך לברך דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנא' יונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת: אמר רבא בר שמואל משום רבי חייא יאין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד רבא בר שמואל אקלע לבי ריש גלותא אפיקו ליה ריפתא ובצע להדיא אמרו ליה הדר מר משמעתיה אמר להו ילית דין צריך בשש: ואמר רבא בר שמואל משום רבי חייא יאין מי רגלים כלים אלא בישיבה אמר רב כהנא ובעפר תיחוח אפילו בעמידה ואי ליכא עפר תיחוח יעמוד במקום גבוה וישתין למקום מדרון: ואמר רבא בר שמואל משמיה דר' חייא יאחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא נמי הכי אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא אידך יאכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל משקין ולא שתה מים ביום ידאג מן ריח הפה ובלילה ידאג מפני אסכרה: ת"ר המקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעים ובכמה אמר רב חסדא קיתון לפת אמר רב מרי א"ר יוחנן הרגיל בעדשים אחת לשלשים יום מונע אסכרה מתוך ביתו אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לירח הפה ואמר רב מרי אמר רבי יוחנן הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לחולשא דלבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב הרגיל ברגים קטנים אינו בא לידי חולי מעים ולא עוד אלא שרגים קטנים מפרין ומרבין ומבריז כל גופו של אדם א"ר חמא ברבי חנינא הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב מיתיבי רשב"ג אומר קצח אחד ששים סמני המות הוא והישן למזרח גרנו דמו בראשו לא קשיא הא בריחו הא בטעמו אימיה דרבי ידמיה אפיא ליה ריפתא ומרבקא ליה ומקלפא ליה: ר' יהודה אומר בודא מיני דשאים: א"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא יאין הלכה כרבי יהודה ווא"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא מ"ט דרבי יהודה אמר קרא יברוך ה' יום יום וכי ביום

מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו אלא לומר לך כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הבא נמי כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו. ווא"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר יויאמר אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע ד"א אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע: מתני' ביריך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא ועל כולם יאם אמר שהכל נהיה בדברו יצא: גמ' מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא אמר רב נחמן בר יצחק ר' יהודה היא דתנן יבש המעין ונקציץ האילן מביא ואינו קורא ר' יהודה אומר מביא וקורא: על פירות הארץ וכו': פשיטא א"ר נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר חטה מין אילן היא דתניא ואילן שאכל ממנו אדם הראשון רבי מאיר אומר נפן היה שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין שנאמר ויושת מן היין וישכר רבי נחמיה אומר תאנה היתה שבדבר שנתקללקלו בו נתקנו שנאמר ויתפרו עלה תאנה ר"י אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן ם"ד אמינא הואיל ואמר רבי יהודה חטה מין אילן היא ליברך עליה בורא פרי העץ קמשמע לן יהיכא מברכינן בורא פרי העץ היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לגווזא והדר מפיק אבל

עין משפט
נר מצוה

עד א ב מיי פ"ט מהל' נכנסת סלב ס סמג עשין ם טו"ס ס"ח סי קפו
קפו ב ופשיטו ה מיי שם סי קפו
קפו ג מיי פ"ט מהל' מפילין סלב ס סמג עשין עו ו מיי פ"ט מהל' מפילין סלב יח טוש"ע סי סמ ג: קפו ד ה ז מיי שם סי קפו
קפו ח מיי שם סי קפו
קפו ט מיי פ"ט מהל' ברכות הלכה יב:
קפו י ב מיי שם סי קפו
קפו יא ל מיי פ"ט מהלכות נכנסת הלכה ם טוש"ע סי קפו
קפו יב מיי פ"ט מהל' ברכות הלכה יג:
קפו יג ד מיי פ"ט מהל' נכנסת הלכה יב:
קפו יד ב מיי פ"ט מהל' ברכות הלכה יג:
קפו טו ג מיי פ"ט מהל' נכנסת הלכה יג:
קפו טז ה מיי פ"ט מהל' ברכות הלכה יג:
קפו יז ו מיי פ"ט מהל' מפילין סלב יח טוש"ע סי סמ ג:
ג קפו יח:
עז ז ח מיי פ"ט מהל' ברכות סי קפו
קפו יט כב נראה ופר קפו יט:
קפו כ מיי שם:
עח ט מיי פ"ט מהל' ברכות הלכה יג:
עם י ב מיי שם שם הלכה יב:
עם ל מיי פ"ט מהלכות נכנסת הלכה ם סמג עשין סו טוש"ע סי קפו
קפו כא מיי שם שם הלכה י סמג עשין סו טוש"ע סי קפו
קפו כב:
סב ג מיי פ"ט מהל' נכנסת הלכה יג:
סג ם טוש"ע סי רז קפו כג:

רבינו חננאל

אמר רב טול ברוך טול ברוך אינו צריך לברך הבא מלח הבא לפתן צריך לברך ור' יוחנן אמר אפי' הביאו מלח הביאו לפתן נמי א"צ לברך רב ששת אמר אפילו נביל לתורי נמי אינו צריך לברך. מר. אם ברך אדם המוציא לחם ובצע, וקודם שיאכל אמר לאחר טול מרחמת של המוציא, לא [המסקן] [המסקן] הברכה. אין צריך לחזור ולברך ברכה אחרת. וכן אם אמר הבא מלח הבא לפתן, אפילו אם אמר נביל לתורי, הנוטל טלולו לצורך הסעודה הן. אין צריך לברך ברכה אחרת. ר"י"ל הכל מירי דהוי מחמת הסעודה לפי שהפסקה הוא, דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיטעום כלום וכו'. ליח ליה דבר שהברוש לאוזור על השלחן, אלא מברך לאחר שפני שיש בו מלח. ושוניין דשמעתין אם יש בה מלח, או היא מתבלת בתבלין ומיוצא בהן, אינו צריך לחזור על לפתן. והוא דכה בר שמואל דאמר אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו לפניו מלח או לפתן, כצע ארחמתא לאלתר, דאמר ליח ליה צריך בשש, כלומר מתובל הוא בתבלין ומלח. ויש ספרים שכתוב בהם אי"ר זירא ואיתימא ר' חנינא בר פפא הלכה כר' יהודה. ובפי' ר"ח ליתא האי מסקנא. [ואני שמעתא דר' יהודה אמר קרא יברוך ה' יום יום וכו' תן לו מעין ברכותיו. כלומר אם היא שבח מברך ברכת שבח ואם יום טוב הוא מברך ברכת יום טוב. הבא נמי כל מין ומין תן לו ברכתו בפני עצמן]. מתני': ביריך על פירות האילן וכו'. שמע מינה עיקר ארעא. היכא מברכינן בורא פרי העץ היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לגווזא והדר מפיק. היכא דכי שקלת ליה לפירי ליתא לגווזא וכו'. ואסיקנא כל היכא דבר שקלת לפירא הדר מפיק פירא אחריתי והו אילן, ומברכין עליו בורא פרי העץ. וכל היכא דבר שקלת ליה לפירא מיית גילה או נזדהא ולא מפיק פירא אחריתי, דין הוא

הגהות הב"ח

(ה) תום' ד"ה לפתן וכו' מיי ופשיטו ופר"ח:

גליון הש"ס

גמ' מ"ש תואיל ואמרי חפח מין אילן. נ"ב שכח דף ט"ו ע"ב תוס' ד"ה כותיה:

לעזי רש"י

בר"ן מלע"ז. לקח שקרים מגולגלת. ביי"א. קצח (צמחא).

מוסף רש"י

אסכרה. מלי המסחיל נמסיים ונתר נגרון שנקרא בלעז"ן (שבת כג.) שנמצא בתוך פיו של אדם ותק, לשון כי יסכר פי דוברי שקר (תהלים סג:). ומבריח כל גרונו. לשון בריחים ושפתי (ז:). קצח. מין לימכל שאי (שבועות כה כו:) ואין אנו יודעים לימנו בלעז ומלמ"ר נקרא בלעז. שלוח יכול לומר מן המלמה לאכ נמחה ליט דכיון דיש המעין ונקרא המילן ממנה כעלה לה לרעה: עיקר. הוא ועיקרו. שהארץ היא מיתה: שהוא הניח יגלה. חה הניח שהוא עיקר: שאין ספינוך יודע לקרוא אבא ואמא. חה נקרא על הדגן: גווזא. הענף של עץ: מפיק. פירי לאחריני: מהן

1. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת:
דברים יא טו
2. קרוב אוכלי יום יום יעמדם לפי האכל ושוערתנו קללה: תהלים סה ב
3. ואכלתי אם שבוע תשמע לקול יי אלהיך הישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יי רופאך:
שמות טו כו
4. ויאמר מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא
5. ותפקחנה עיני שניהם ויידעו כי ערומים הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרות:
בראשית ג ז

(ו) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(ז) תום' ד"ה לפתן וכו' מיי ופשיטו ופר"ח:

(ח) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(ט) תוספתא פ"ג דמכילתין ה"ב:

(י) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(יא) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(יב) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(יג) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(יד) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(טו) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(טז) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(יז) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(יח) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(יט) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(כ) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(כא) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(כב) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(כג) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(כד) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(כה) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(כו) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(כז) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(כח) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(כט) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(ל) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(לא) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(לב) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(לג) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(לד) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(לה) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(לו) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(לז) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(לח) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(לט) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(מ) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(מא) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(מב) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(מג) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(מד) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(מה) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(מו) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(מז) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(מח) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(מט) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

(נ) ויקח ממנו שלשה לוגים וישכר ויתגל בתוך אהלה:
בראשית ט כא

вина, и опьянел, и обнажился посреди своего шатра".

По поводу того же дерева **רבי נחמיה אומר** *раби Нехэмья говорит*: **תאנה היתה** это *был инжир*. **שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו** *Ибо чем испортили – тем и починили*; **שנאמר** *как сказано* об Адаме и Хаве[8]: **ויתפרו עלה תאנה** "*И сшили листья инжира*, сделав себе повязки".

По поводу того же дерева **רבי יהודה אומר** *раби Йеуда говорит*: **חטה היתה** это *была пшеница*, **שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן** *ибо не может ребенок произнести "папа" и "мама", пока не попробовал вкуса хлеба* (а запретное дерево, от которого ели первые люди, названо деревом знания).

סלקא דעתך אמינא *Тебе* могло бы *прийти в голову*, будто можно *сказать* (подумать): **הואיל ואמר רבי יהודה חטה מין אילן היא** *поскольку сказал раби Йеуда*, что *пшеница – вид дерева*, **ליברך עליה בורא פרי העץ** то надо *над ней произносить благословение "Создающий плод дерева"*. Чтобы ты так не подумал, **קמשמע לן** *нам сообщается* в мишне, что над плодами земли не произносят "Создающий плод дерева".

היכא מברכינן בורא פרי העץ *Где* (над чем) *произносят благословение "Создающий плод дерева"?* – **היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לגווזא והדר מפיק** Только *там, где – когда ты снимаешь плод – остается ветвь*, которая *снова плодоносит*.

8. Там же 3:7

טול ברוך. הכונם קודם שטעם מן הפרוסה כלום ממנה והוסיט נמי שמלגלו ות"ל טול מפרוסת הברכה תף על פי שטתה מיון לאחוז לברך. ותף על גב דשיחה היא בשעמקה כדמתרינן במנחות (פרק ג' דף ט.) תם מין מפילין תפילין לרבך וין נכנסי הסט ך

כך שיחה טורך ברכה ולא משעמקה:

כביכול מלא. נמי מין נריך לברך שלף זו טורך ברכה שטתה פרוסה של ברכה נהלכה כטעם: **גביל לפורי.** גביל לא המוכען נמיס לטורך הסוורים: **וכלא לה לחדיא.** כלומר מיד ולא המתין למלא ולפתן: **כשם.** פכוב כמו טושם ריכנו (פוסטים ה). כלומר פת נקיה היא זו ואין נריכה לפתן: **אין מי רגלים כלים.** מן הגוף אלא מיכוה לפי שכשהקולח קרוב לפיסוק טוא דוקא שלא יפלו נוזות על רגלו ומפסיק: **כספר פיהות.** ליכא נוזות: **מפקרס.** כורן מלמ"ט: **ממקפה מכילנו כמים.** שוהה מים הרבה לתר שלילתו עד שמלילתו נפה נמים. ופף הכחל מתרגמינן וקפף פרולא (מלכים ב ו): **פונס מפקרס.** שהחולי נמ מחמת עצור נמי מעים והמדיס משלשלים: **קלח.** רנותיו מפרכיס ירל"ת כלמ"ו. **אבל אני יד ראיתי.** לרופו נמי שמעתי מין ידעים שזורעין לרופו נתרן שממעל: **לפורא גוזנו.** של קנח שרוח מערכים רוח לתה ומתוגמה היא ומכנסת הריח נתוך הגוף: **פא כריפו פא כטעמו.** הריח קשה והטעם טוב: **מדבקא ליה.** הריפתא עד שקלט הטעם: **ומקלפא ליה.** כשביל הריח: **כל יום ויום.** כשכח מעין שכח ביום טוב מעין ש"ע: **כלי מלא.** לדם מכס: **פת שמוס.** פתם לחת סופן שמטה תון פתם לחרס: **פת פשתם כיפן.** שהיא ושלשת מה שטעמת משקה: **דפיקר אינו פרפא ביפ.** לפיקר כל הפירות היא הארך והכל גדל היממה: **יכא המעין ונקנק האילן.** היה לו היא השלמין ונו מעין שהוא משקהו ממנו ונקנר נכורים ממנו ולתר ך יכא המעין ון שהה האילן ונקנ נכורים ממנו ולמ"כ נקנק האילן: **מביא ואינו קורא.** שלינו יכול לומר מן הארמה שאר נמתה ליפ לכיון היכא המעין ונקנק האילן ממנה נטלה לה מרעא: **מכיא וקורא.** שהארך היא עיקר: **שפוא הכיא יללא.** חה הכיא מיתה: **שלין פפיגוח יודע נקרוא פכא ופפא.** חה נקרא פן הדעת: **גווא.** הענף של פן: **מזיק.** פירי מחריפי מון

הבא מלח כו' צריך לברך. להוי היכא הדעת והכי ממרי בפ"ג דמנחות (דף ט.) תם מין מפילין לתפילין נריך לברך ון הלכה מס מין ברכת המוציא לתלילה ון ברכת מזון שלמיה ממיה ברכת המוציא מין זו שהפקה ומנו מין מנו לגיליס להכיח על השלמן לה מלה ולא לפתן משום דפת שלנו חשוב והכי הוא כי הא דתלמר נממון ליה דין נריך בפת מיהו רבי מנחם היה מדקדק מאד להכיח מלה על השלמן כדאיתא במגדש כיפרמל יוסיון על השלמן וממתינין זה לה זה עד שיטול ידיהס ון נלא מנוח השלמן מקומא עליהס וכריח מלה מגין עליהס: **רבי** יהודה היא דתנן יכש המעין וכו'. **ונרלה** דהלכה כרבי יהודה דקתם לן מנא כוותיה ותם נרך על פירות האילן נוזת פרי האדמה יצ"ל: **יבש** המעין כו'. יש מפרשים לרך מניו ומינו קורא מפני שמיש נרלה כמשנה להקב"ה אלא לרווים לפירות:

איתיה לנווא והדר אתי. מכלל נרלה לתוסים ופרחיי"ם וכוטנוט"ם וכיוצא נהן נריכין לברך עליהס נוזת פרי האדן שהרי דרך האדן להפקיים יתיס רבים וכי שקיל פפרי כשנה זו הלר אתי פרי נאותו האדן ואכלי מפני מיכוהלמי דמסכת כלמים דתמנרכין על כל מיני למוד נוזת פרי הלמה דקלמר התם הסנין ומטרין מין אילן הס ואין כלאים כנרס ופרין וכתניא שלו הן הבינע ושנה ואין נריכין לברך אלא אחת לשלשים יום מונע אכרה מתוך ביתו 'אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לריח הפה ואמר רב מרי אמר רבי יוחנן הרגיל בחרידל אחת לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו 'אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לחולשא דלבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב הרגיל ברגים קטנים אינו בא לידי חולי מעים ולא עוד [יא]אלא שרגים קטנים מפרין ומרבין וטבריז כל גופו של אדם א"ר חמא ברבי חנינא [יב]הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב מיתיבי רשב"ג אומר קצח אחד ששים שמני המות הוא והישן למזרח נרנו דמו בראשו לא קשיא הא בריחו הא בטעמו אימיה דרבי ירמיה אפיא ליה ריפתא ומדבקא ליה ומקלפא ליה: ר' יהודה אומר בורא מיני רשאים: א"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא 'אין הלכה כרבי יהודה [יג]וא"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא מ"ט דרבי יהודה אמר קרא 'ברוך ה' יום יום וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו אלא לומר לך כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הבא נמי כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו. [יד]וא"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא בא וראה שלא במדת הקב"ה מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר 'ויאמר אם שמוע תשמע ואם שמוע תשמע וגו' אמר ר' יוחנן אם שמוע תשמע אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע ר"א אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע: **מתני'** 'ביוך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא ועל פירות הארץ בורא פרי העץ ועל כולם 'אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא: **נמ'** מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא אמר רב נחמן בר יצחק ר' יהודה היא דתנן 'יבש המעין ונקצץ האילן מביא ואינו קורא ר' יהודה אומר מביא ואינו קורא: על פירות הארץ וכו': פשיטא א"ר נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר חטה מין אילן היא דתניא 'אילן שאכל ממנו אדם הראשון רבי מאיר אומר גפן היה שאין לך דבר שמביא ילדה על האדם אלא יין שנאמר 'וישת מן היין וישכר רבי נחמיה אומר תאנה היתה שבדבר 'שנתקלקלו בו נתקנו שנאמר 'ויתפרו עלה תאנה ר"י אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן 'ם"ד אמינא הואיל ואמר רבי יהודה חטה מין אילן היא ליברך עליה בורא פרי העץ קמשמע לן 'היכא מברכינן בורא פרי העץ היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לנווא והדר מפיק אבל

הבא מלח כו' צריך לברך. להוי היכא הדעת והכי ממרי בפ"ג דמנחות (דף ט.) תם מין מפילין לתפילין נריך לברך ון הלכה מס מין ברכת המוציא לתלילה ון ברכת מזון שלמיה ממיה ברכת המוציא מין זו שהפקה ומנו מין מנו לגיליס להכיח על השלמן לה מלה ולא לפתן משום דפת שלנו חשוב והכי הוא כי הא דתלמר נממון ליה דין נריך בפת מיהו רבי מנחם היה מדקדק מאד להכיח מלה על השלמן כדאיתא במגדש כיפרמל יוסיון על השלמן וממתינין זה לה זה עד שיטול ידיהס ון נלא מנוח השלמן מקומא עליהס וכריח מלה מגין עליהס: **רבי** יהודה היא דתנן יכש המעין וכו'. **ונרלה** דהלכה כרבי יהודה דקתם לן מנא כוותיה ותם נרך על פירות האילן נוזת פרי האדמה יצ"ל: **יבש** המעין כו'. יש מפרשים לרך מניו ומינו קורא מפני שמיש נרלה כמשנה להקב"ה אלא לרווים לפירות:

איתיה לנווא והדר אתי. מכלל נרלה לתוסים ופרחיי"ם וכוטנוט"ם וכיוצא נהן נריכין לברך עליהס נוזת פרי האדן שהרי דרך האדן להפקיים יתיס רבים וכי שקיל פפרי כשנה זו הלר אתי פרי נאותו האדן ואכלי מפני מיכוהלמי דמסכת כלמים דתמנרכין על כל מיני למוד נוזת פרי הלמה דקלמר התם הסנין ומטרין מין אילן הס ואין כלאים כנרס ופרין וכתניא שלו הן הבינע ושנה ואין נריכין לברך אלא אחת לשלשים יום מונע אכרה מתוך ביתו 'אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לריח הפה ואמר רב מרי אמר רבי יוחנן הרגיל בחרידל אחת לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו 'אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לחולשא דלבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב הרגיל ברגים קטנים אינו בא לידי חולי מעים ולא עוד [יא]אלא שרגים קטנים מפרין ומרבין וטבריז כל גופו של אדם א"ר חמא ברבי חנינא [יב]הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב מיתיבי רשב"ג אומר קצח אחד ששים שמני המות הוא והישן למזרח נרנו דמו בראשו לא קשיא הא בריחו הא בטעמו אימיה דרבי ירמיה אפיא ליה ריפתא ומדבקא ליה ומקלפא ליה: ר' יהודה אומר בורא מיני רשאים: א"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא 'אין הלכה כרבי יהודה [יג]וא"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא מ"ט דרבי יהודה אמר קרא 'ברוך ה' יום יום וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו אלא לומר לך כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הבא נמי כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו. [יד]וא"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא בא וראה שלא במדת הקב"ה מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר 'ויאמר אם שמוע תשמע ואם שמוע תשמע אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע ר"א אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע: **מתני'** 'ביוך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא ועל פירות הארץ בורא פרי העץ ועל כולם 'אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא: **נמ'** מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא אמר רב נחמן בר יצחק ר' יהודה היא דתנן 'יבש המעין ונקצץ האילן מביא ואינו קורא ר' יהודה אומר מביא ואינו קורא: על פירות הארץ וכו': פשיטא א"ר נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר חטה מין אילן היא דתניא 'אילן שאכל ממנו אדם הראשון רבי מאיר אומר גפן היה שאין לך דבר שמביא ילדה על האדם אלא יין שנאמר 'וישת מן היין וישכר רבי נחמיה אומר תאנה היתה שבדבר 'שנתקלקלו בו נתקנו שנאמר 'ויתפרו עלה תאנה ר"י אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן 'ם"ד אמינא הואיל ואמר רבי יהודה חטה מין אילן היא ליברך עליה בורא פרי העץ קמשמע לן 'היכא מברכינן בורא פרי העץ היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לנווא והדר מפיק אבל

רבינו חנאל

אמר רב שול ברוך שול ברוך אינו צריך לברך ור' יוחנן אמר אפי' הביאו מלח הביאו לפתן נמי א"צ לברך נביל לתורי נביל לתורי צריך לברך ורב ששת אמר 'אפילו נביל לתורי נמי אינו צריך לברך דאמר 'רב יהודה אמר 'רב 'אסור לאדם 'שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנא' 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת: אמר רבא בר שמואל משום רבי חייא 'יאין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחר רבא בר שמואל אקלע לבי ריש גלותא אפיקו ליה ריפתא ובצע להדי"א אמרו ליה הדר מר משמעתיה אמר להו 'לית דין צריך בששי: ואמר רבא בר שמואל משום רבי חייא 'יאין מי רגלים כלים אלא בישיבה אמר רב כהנא ובעפר תיחוח אפילו בעמידה ואי ליכא עפר תיחוח יעמוד במקום גבוה וישתין למקום מדרון: ואמר רבא בר שמואל משמיה דר' חייא יאחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא נמי הכי אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא אידך 'אכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל משקין ולא שתה מים ביום ידאג מן ריח הפה ובלילה ידאג מפני אסכרה: ת"ר המקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעים 'וכמה אמר רב חסדא קיתון לפת אמר רב מרי א"ר יוחנן הרגיל בעדשים אחת לשלשים יום מונע אסכרה מתוך ביתו 'אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לריח הפה ואמר רב מרי אמר רבי יוחנן הרגיל בחרידל אחת לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו 'אבל כל יומא לא מ"ט משום דקשה לחולשא דלבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב הרגיל ברגים קטנים אינו בא לידי חולי מעים ולא עוד [יא]אלא שרגים קטנים מפרין ומרבין וטבריז כל גופו של אדם א"ר חמא ברבי חנינא [יב]הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב מיתיבי רשב"ג אומר קצח אחד ששים שמני המות הוא והישן למזרח נרנו דמו בראשו לא קשיא הא בריחו הא בטעמו אימיה דרבי ירמיה אפיא ליה ריפתא ומדבקא ליה ומקלפא ליה: ר' יהודה אומר בורא מיני רשאים: א"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא 'אין הלכה כרבי יהודה [יג]וא"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא מ"ט דרבי יהודה אמר קרא 'ברוך ה' יום יום וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו אלא לומר לך כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הבא נמי כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו. [יד]וא"ר זירא ואיתימא ר' חיננא בר פפא בא וראה שלא במדת הקב"ה מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר 'ויאמר אם שמוע תשמע ואם שמוע תשמע אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע ר"א אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע: **מתני'** 'ביוך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא ועל פירות הארץ בורא פרי העץ ועל כולם 'אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא: **נמ'** מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא אמר רב נחמן בר יצחק ר' יהודה היא דתנן 'יבש המעין ונקצץ האילן מביא ואינו קורא ר' יהודה אומר מביא ואינו קורא: על פירות הארץ וכו': פשיטא א"ר נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר חטה מין אילן היא דתניא 'אילן שאכל ממנו אדם הראשון רבי מאיר אומר גפן היה שאין לך דבר שמביא ילדה על האדם אלא יין שנאמר 'וישת מן היין וישכר רבי נחמיה אומר תאנה היתה שבדבר 'שנתקלקלו בו נתקנו שנאמר 'ויתפרו עלה תאנה ר"י אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן 'ם"ד אמינא הואיל ואמר רבי יהודה חטה מין אילן היא ליברך עליה בורא פרי העץ קמשמע לן 'היכא מברכינן בורא פרי העץ היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לנווא והדר מפיק

הגהות הב"ח

(ב) תוס' ד"ה לחמים וכו' מיי' הפלין וכו' ותיבה:

גליון השי"ם

גמ' ס"א חשאל ואפי' אפה פין אילן. נ' צ"ל דף ס"ו ע"ש מוף ד"ה מהיכ:

לעזי רש"י

בריון פלגים. הלקח שקרים מהולות. ביל"א. קצח (צמחן).

מוסף רש"י

אכובריה. פלי המפחל נמעיים ונמר בגרון הקנה נהמלמ"ן (שבת כ:). שפמים מעמא כמון פיו של אדם ומם. [נמן כי יפבר מי ליבני שקר (תהלים י"ב). ומבריון כל נשר. [נמן בירושלמי (לקמן ח:). קנמה. מין פיחול טוב (שמות לה כח). ואע"ג שפורה ריחה לפלפל ונמלמת נין המעים ונח"י. כל יום ויום לו לו מעין ברכותיו. כל שכח מעין של אחת. של מעין של אחר. של מעין של מזון. של ירא מעין של ירא שפלוגא (שובה ט:). כלי ריקן מחזיק. פם שנמצן לפוכ. פלא אינו מחזיק. פם שמוסף ילגי (שובה פה:). אם שמוע תשמע. פם פוהגת לפעמים פו פעמים. וטל לפעמי תשמע. האם לפו לא תשמע. לפחר ופן פם יפפקר כיקך (שם). אם שמוע בישן. פם פפס שמוע בישן. פחר פל פעמיך שפפס. פפשמע בחדש. פפפעם כו לפען דנרים פרפים פעמי פעמים יפפים (שם). ואם יפפה לבבך. לפפיפים פל פם פלמדם כפר פלפחר פנין. שוב לא תשמע. לפן לפעלם זה לא תשמע. פפפעה לפן שמוע לא תשמע (שם). אלא יין. הלבך פפמבלת ושל יהו נפעה פיפה וכיוב לפעלם (שהוזהרו נב). שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו. מלת הקבים כמאכל פטוח פכה בו שאל פרפא, גם כאן ביה ריש פם נוזק. ופיפוע (וביים ג) ואפי פפיים לה נפם ה' מוסף פם פכיב (שהוזהרו שם). שאין התינוק יודע. ומתקני ליה בן הדעת שלו ויע. ש"מ פיש פפיים (שם).

על פירותיהן בורא פרי הארמה. כללא דשילתא היגי, צנרים דיבשי בסיתורא לגברי הדדי פרוא משרשיה. תלף דהוה נמצא. אע"ג דכלי בסיתורא הדדי פרוא משרשיה. ציינו ביה דבון חזוי דמקרן משרשיו ומקרן נמי מצנרי, האמרי בי האי נוחנא בין הוון.

ורבי יוחנן אמר אפי' פת וכו'. וכן הלכה דלכ"ע יומן הלכה כר' יוחנן וכ"ש לגבי רב סונא שהיה תלמידו של רב: **נימא** רב הונא בר' יוסי. ול"ק היכי מצי קושר רב הונא בר' יוסי לפת ואין שאם תאמר שהכל תלוי מזה נשאר לנרסיס תתן מפת ממנו ופיו ומזון לפתים תרומה ומעשר: **מתני'** הנוטלים. מפרש בגמ': **גונבי.** מגבים קהורים: **פין קלנה.** חומץ ושמלות וגונבי על ידי קלנה קן בתיון: **גמ'** שפקריס. טורי"ר בלע"ז: **מירכא כיו מפרפא.** מלחלוחית הפרק הם גלגלים של הפלים ושל הכלים: **כושלי כמרא.** כמו שרושי חמה שכשלם ושרפם החום וינצו וחמרים הם. כמרא חום כמו מכמר בשרא (פסחים דף נח.): **שמרי דיקא.** שהרוח מעמיק: **פשלרא.** לחמוץ וגונבי פליג ר' יהודה: **פרי פען בפי כרוכי.** שהרי לא נשמנו לקלוט: **פקלים שבדמאי.** פירות שהלקו מהקרן מעט שהרי נדמעי שלהן שהלוקחן ממש פחרן אין נרין לעשרן. גלו הן: **פפיסין** כו'. שלוין חמוצים ומין ע"ה חם עליהם מלעשרן: **טולטי.** קולמו"ר: **פילפי נופבי.** ענבים מחוזיות: **פם ודפן.** שם יהוא שלא הוסיפם מהן מעשר: **שפפלן גוזן.** שהני אי מי שלקטן העמיד מהן פריטת כרי: **פלקט ופפקפה ופפפה.** לע"ז שפטורים מן המעשר לקטן עני **ועשאן גורן הוקבעו למעשר מדרבנן דמהן דחזי שכר שכחומת קרקעו היה: כשלמא**

אבל היכא דכי שקלת ליה לפירי ליתיה לגווזא דהדר מפיק לא מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בפה"א: ועל כולן אם אמר שהכל וכו': אחמר רב הונא אמר חזץ מן הפת ומן היין ורבי יוחנן אמר "אפי' פת ויין נימא כתנאי "ראה פת ואמר כמה נאה פת זו ברוך המקום שבראה יצא ראה תאנה ואמר כמה נאה תאנה זו ברוך המקום שבראה יצא דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר יכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות לא יצא ידי חובתו נימא רב הונא דאמר כר' יוסי ור' יוחנן דאמר כר' מאיר אמר לך רב הונא אנא דאמרי אפי' לר' מאיר עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם אלא היכא דקא מדכר שמיה דפת אבל היכא דלא קא מדכר שמיה דפת אפילו ר' מאיר מודה ור' יוחנן אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבי יוסי עד כאן לא קאמר ר' יוסי התם אלא משום דקאמר ברכה דלא תקינו רבנן אבל אמר שהכל נהיה בדברו דתקינו רבנן אפילו ר' יוסי מודה בנימין רעיא ברך ריפתא יואמר בריך מריה דהאי פיתא אמר רב יצא ואמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה דאמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא והא בעינן שלש ברכות מאי יאיצא דקאמר רב נמי יצא ידי ברכה ראשונה מאי

ורבי יוחנן אמר אפי' פת ויין. וכן הלכה דלכ"ע יומן הלכה כר' יוחנן וכ"ש לגבי רב סונא שהיה תלמידו של רב:

נימא רב הונא בר' יוסי. ול"ק היכי מצי קושר רב הונא בר' יוסי לפת ואין שאם תאמר שהכל תלוי מזה נשאר לנרסיס תתן מפת ממנו ופיו ומזון לפתים תרומה ומעשר: **מתני'** הנוטלים. מפרש בגמ': **גונבי.** מגבים קהורים: **פין קלנה.** חומץ ושמלות וגונבי על ידי קלנה קן בתיון: **גמ'** שפקריס. טורי"ר בלע"ז: **מירכא כיו מפרפא.** מלחלוחית הפרק הם גלגלים של הפלים ושל הכלים: **כושלי כמרא.** כמו שרושי חמה שכשלם ושרפם החום וינצו וחמרים הם. כמרא חום כמו מכמר בשרא (פסחים דף נח.): **שמרי דיקא.** שהרוח מעמיק: **פשלרא.** לחמוץ וגונבי פליג ר' יהודה: **פרי פען בפי כרוכי.** שהרי לא נשמנו לקלוט: **פקלים שבדמאי.** פירות שהלקו מהקרן מעט שהרי נדמעי שלהן שהלוקחן ממש פחרן אין נרין לעשרן. גלו הן: **פפיסין** כו'. שלוין חמוצים ומין ע"ה חם עליהם מלעשרן: **טולטי.** קולמו"ר: **פילפי נופבי.** ענבים מחוזיות: **פם ודפן.** שם יהוא שלא הוסיפם מהן מעשר: **שפפלן גוזן.** שהני אי מי שלקטן העמיד מהן פריטת כרי: **פלקט ופפקפה ופפפה.** לע"ז שפטורים מן המעשר לקטן עני **ועשאן גורן הוקבעו למעשר מדרבנן דמהן דחזי שכר שכחומת קרקעו היה:**

כשלמא

קמשמע לן אע"ג דאמרה בלשון חול תנינא °ואלו נאמרים בכל לשון °פרשת סוטה °וידוי מעשר °וקריאת שמע °ותפלה °וברכת המזון אצטריך מד"א הני מילי דאמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון קדש אבל לא אמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון קדש אימא לא קמ"ל: גופא °אמר רב °כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה °ורבי יוחנן אמר °כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה אמר אביי כוותיה דרב מסתברא °דתניא °לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי לא עברתי מלכרכך ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו ואילו מלכות לא קתני °ור' יוחנן תני ולא שכחתי מלהזכיר שמך ומלכותך עליו: **מתני'** °ועל רבר שאין גדולו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו °על ההומץ °ועל הנובלות ועל הנוכאי אומר שהכל נהיה בדברו °ר' יהודה אומר כל שהוא מן קללה אין מברכין עליו היו לפניו מינין הרכה ר' יהודה אומר אם יש ביניהן מין שבעה עליו הוא מברך וחכ"א מברך על איזה מהן שירצה: **גמ'** תנו רבנן יעל רבר שאין גדולו מן הארץ כגון בשר בהמות חיות ועופות ודגים אומר שהכל נהיה בדברו על החלב ועל הביצים ועל הגבינה אומר שהכל °על הפת שעפשה ועל היין שהקרים ועל התבשיל שעבר צורתו אומר שהכל °על המלח ועל הזמית ועל כמהין ופטריות אומר שהכל למימרא דכמהין ופטריות לאו גדולי קרקע נינהו °והתניא °הנודד מפירות הארץ אסור בפירות הארץ ומותר בכמהין ופטריות ואם אמר כל גדולי קרקע עלי אסור אף בכמהין ופטריות אמר אביי מירבא רבו מארעא מינקי לא ינקי מארעא והא על רבר שאין גדולו מן הארץ קתני תני על רבר שאין יונק מן הארץ: ועל הנובלות: מאי נובלות ר' זירא ור' אילעא חד אמר °בושלי כמרא וחד אמר תמרי דיקא תנן ר' יהודה אומר כל שהוא מן קללה אין מברכין עליו בשלמא למ"ד בושלי כמרא היינו דקרי ליה מן קללה אלא למאן דאמר תמרי דיקא מאי מן קללה אשאירא איכא דאמרי בשלמא למאן דאמר בושלי כמרא היינו דמברכינן עלייהו שהכל אלא למ"ד תמרי דיקא שהכל בורא פרי העץ מבעי ליה לברוכי אלא בנובלות פתמא כ"ע לא פליגי דבושלי כמרא ניתו כי פליגי בנובלות תמרה °דתנן °הקלין שבדמאי השיתין והריסין והעוחדין (ה) בנות שוח ובנות שקמה וגופנין ונצפה ונובלות תמרה שיתין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מין תאנים [א] (ב) רימין בנדי העוחדין טולשי °בנות שוח אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן תאיני [ב] חיורתא (ג) בנות שקמה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן דובלי [ג] (ד) גופנין שילהי גופני נצפה פרחה נובלות תמרה ר' אילעא ור' זירא חד אמר בושלי כמרא וחד אמר תמרי דיקא בשלמא למ"ד בושלי כמרא היינו רקתני הקלין שבדמאי ספיקן הוא דפטור הא ודאן חייב אלא למאן דאמר תמרי דיקא ודאן חייב הפקרא נינהו הכא במאי עסקינן שעשאן גורן °רא"ר יצחק א"ר יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב °הלקט והשכחה והפאה שעשאן גורן הוקבעו למעשר איכא דאמרי

בשלמא

מקום או מעשר שני, ונם נמסרו לגזי זה מעשר לחסין, גבי ליטש ולשלמא זה מעשר שני, ואמרינן בכל לשון, ולא אמרינן בלשון זה שמקיפו שמעוד לאחרים לקנות מקום (פסחים שם). שעבד צדקה. שממשין. מקורקע מדרבנן. אומר שהכל. ולמעוטי מפה ולא יצא על הפת ברכת המזון דהא נמי לא נחתם בהו ואל יצא נוהג פרי הגפן, ואל המוציא לחם הוא ממשמע המיוחם בין דיעבד לכתחלה כדאי לאוקמה בכל מילתא. ואפילו בשלמא

אבל היכא דכי שקלת ליה לפירי ליתיה לגווזא דהדר מפיק *Но там, где – когда ты снимаешь плод – не остается ветви*, которая *снова плодоносит*, **לא מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בורא פרי האדמה** *не произносим над такими* плодами *благословение "Создающий плод дерева", но* произносим *"Создающий плод земли"*.

Учили в нашей мишне: **ועל כולן אם אמר שהכל וכו'** *и если сказал над всеми* видами "По слову Которого возникло *все*" – выполнил заповедь благословения.

אתמר *Учили* в доме учения: **רב הונא אמר** *рав Уна сказал*: правило, приведенное в мишне, верно для любой еды, **חוץ מן הפת ומן היין** *кроме хлеба и кроме вина*. **ורבי יוחנן אמר** *А раби Йоханан сказал*: верно для любой еды – **אפילו** *даже для* **פת ויין** *хлеба и вина*.

נימא כתנאי *Скажем*, что это подобно спору учителей-*танаим*, а именно, как учили в барайте: **ראה פת ואמר** *увидел хлеб и сказал*: **כמה נאה פת זו ברוך המקום שבראה** *как приятен этот хлеб; благословен Творец, Который его создал*, – **יצא** *выполнил заповедь* благословения. **ראה תאנה ואמר** *Увидел инжир и сказал*: **כמה נאה תאנה זו ברוך המקום שבראה** *как приятен этот инжир; благословен Творец, Который его создал*, – **יצא** *выполнил заповедь* благословения. **דברי רבי מאיר** Таковы *слова раби Меира*.

רבי יוסי אומר *Раби Йосе говорит*: **כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות** *любой*, кто *меняет форму благословений, установленную мудрецами*, **לא יצא ידי חובתו** *не выполняет заповеди*.

נימא *Скажем*, что **רב הונא דאמר כרבי יוסי** *рав Уна, который сказал*, что благословение "По слову Которого возникло все" не произносится над хлебом и вином, считал *как раби Йосе* (поскольку над хлебом и вином мудрецы постановили произносить особые благословения). **ורבי יוחנן דאמר כרבי מאיר** *А раби Йоханан, который сказал*, что это благословение можно произносить над хлебом и вином, считал *как раби Меир*.

אמר לך רב הונא *Сказал тебе рав Уна* (мог бы сказать): **אנא דאמרי אפילו לרבי מאיר** то, *что я сказал*, соответствует *даже* сказанному *раби Меиром* (о том, что можно менять форму благословений, установленную мудрецами). **עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם** *До сих пор, в той* приведенной барайте, *раби Меир сказал*, что выполнил заповедь **אלא היכא דקא מדכר שמיה דפת** *только там, где упомянул название хлеба* (сказав "как приятен этот хлеб"); **אבל היכא דלא קא מדכר שמיה דפת** *но там, где не упомянул название хлеба*, **אפילו רבי מאיר מודה** *даже раби Меир согласен*, что не выполнил заповеди.

ורבי יוחנן אמר לך *И раби Йоханан сказал тебе* (мог бы сказать): **אנא דאמרי אפילו לרבי יוסי** то, *что я сказал*, соответствует *даже* сказанному *раби Йосе* (о том, что нельзя менять форму благословений, установленную мудрецами). **עד כאן לא קאמר רבי יוסי התם** *До сих пор, в той* приведенной барайте, *раби Йосе сказал*, что не выполнил заповедь **אלא משום דקאמר ברכה דלא תקינו רבנן** *только из-за того, что произнес благословение, которое не установили мудрецы*; **אבל אמר שהכל נהיה בדברו דתקינו רבנן** *но* если *сказал "По слову Которого возникло все", как постановили мудрецы*, – **אפילו רבי יוסי מודה** *даже раби Йосе согласен*, что выполнил заповедь.

בנימין רעיא כרך ריפתא ואמר *Биньямин-пастух ел хлеб и говорил* после еды: **בריך מריה דהאי פיתא** *благословен Господин этого хлеба* (т. е. Всевышний). **אמר רב** *Сказал Рав*: **יצא** он *выполнил заповедь* произнесения Биркат-Амазон.

והאמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה *Но* ведь *сказал Рав*: *любое благословение, в котором не упоминается имя* Всевышнего, – *не благословение*.

דאמר Считай, *что* Биньямин-пастух *сказал*: **בריך רחמנא מריה דהאי פיתא** *благословен Милосердный, Господин этого хлеба*.

והא בעינן שלש ברכות *Но* ведь *требуется* произнести *"Три благословения"*, которые входят в Биркат-Амазон!

מאי יצא דקאמר רב *О каком "выполнении"* в случае Биньямина-пастуха *сказал Рав*? **נמי** Он *тоже* согласен, что тот не выполнил всё; но **יצא ידי ברכה ראשונה** *выполнил* только

ורבי יוחנן אסר אפי' פת ויין. וכן הלכה דכל ו' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכ"ש לגבי ר' הונא שהיה תלמידו של רב:

גמ' רב הונא בר' יוסי. ופ"ה היכי מצי קומר רב הונא כר' יוסי הא רב הונא מודה נשלר דברים מן הפת ויין שאם שהכל נהיה בדברו אפי' פת ויין. וכן הלכה דכל ו' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכ"ש לגבי ר' הונא שהיה תלמידו של רב: **נימא** רב הונא בר' יוסי. ופ"ה היכי מצי קומר רב הונא כר' יוסי הא רב הונא מודה ב

заповедь произнесения *первого благословения* из Биркат-Амазон.

מאי קמשמע לן Тогда *что сообщает нам* Рав, когда говорит, что Биньямин-пастух выполнил заповедь произнесения Биркат-Амазон? Если он сообщает, что тот выполнил, **אף על גב דאמרה בלשון חול** *несмотря на то что сказал* благословение *на простом языке* (арамейском), а не на святом, – **תנינא** так ведь *учили* в мишне[1]: **ואלו נאמרים בכל לשון** *вот что произносится на любом языке*: **פרשת סוטה** *отрывок "сота"* (его говорит коэн для заклятия женщины-"соты"), **וידוי מעשר** *"видуй" десятины* (в котором хозяин урожая объявляет на исходе третьего и шестого годов семилетнего цикла, что все десятины отделены), **קריאת שמע** *чтение Шма*, **ותפלה** *молитва* Шмонэ-Эсрэ **וברכת המזון** *и Биркат-Амазон*.

אצטריך Раву *необходимо* было научить тебя этому правилу. **סלקא דעתך אמינא** Иначе *ты бы мог сказать* (подумать): **הני מילי** *эти слова* мишны справедливы только тогда, **דאמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון קדש** *когда сказал* благословение *на простом языке* в том виде, *как постановили мудрецы* говорить его *на святом языке* (т. е. произнес в точном переводе). **אבל לא אמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון קדש** *Но* если *не сказал его на простом языке* в том виде, *как постановили мудрецы* говорить его *на святом языке*, а сказал в измененной форме, – **אימא לא** в таком случае ты бы *решил*, что *не* выполнил заповеди. **קמשמע לן** Поэтому *сообщается нам*, что выполнил заповедь Биркат-Амазон, даже изменив текст (но оставив имя Всевышнего), как это сделал Биньямин-пастух.

גופא *Сам* закон, приведенный выше, звучит так: **אמר רב** *сказал Рав*: **כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה** *любое благословение, в котором не упоминается имя* Всевышнего, *– не благословение*. **ורבי יוחנן אמר** *А раби Йоханан сказал*: **כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה** *любое благословение, в котором* также *не* упомянуто Его *царствование, – не благословение*.

אמר אביי *Сказал Абае*: **כוותיה דרב מסתברא** *мнение Рава понятно* (объяснимо), **דתניא** *потому что учили* в барайте: написано про "видуй" десятины, который человек произносит в момент отделения десятины от урожая[2]: **לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי** *"Не отступил я от Твоих заповедей и не забыл"*. Т. е. **לא עברתי** *"не отступил я"* от того, чтобы **מלברכך** *благословить Тебя* над десятиной, **ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו** *"и не забыл я" упомянуть Твое имя*, когда произношу *над ней* благословение. И добавил Абае: **ואילו מלכות לא קתני** *тогда как* о *царствовании* Всевышнего в барайте *не учили*.

ורבי יוחנן *А раби Йоханан*, считавший, что каждое благословение требует упоминания царствования Всевышнего, мог бы сказать тебе: **תני** *учи* приведенную барайту так: **ולא שכחתי מלהזכיר שמך ומלכותך עליו** *"и не забыл я" упомянуть Твое имя и Твое царствование*, когда произношу *над ней* (десятиной) благословение.

1. Сота 32а
2. Дварим 26:13

МИШНА

ועל דבר שאין גדולו מן הארץ אומר *А над тем, что не выросло на земле*, человек *произносит* **שהכל נהיה בדברו** *"По слову Которого возникло все"*. **על החומץ ועל הגובלות ועל הגובאי אומר** *Над уксусом, над увядшими* плодами *и над* кашерной *саранчой говорит* **שהכל נהיה בדברו** *"По слову Которого возникло все"*. **רבי יהודה אומר** *Раби Йеуда говорит*: **כל שהוא מן קללה אין מברכין עליו** *над всем, что* связано с *проклятием, благословений не произносят*. Т. е. по раби Йеуде не произносят благословение над уксусом – потому что это прокисшее вино, над увядшими плодами – потому что они испортились, над саранчой – потому что она поедает посевы.

היו לפניו מינין הרבה *Лежало перед ним много* (несколько) *видов* еды. **רבי יהודה אומר** *Раби Йеуда говорит*: **אם יש ביניהן מין שבעה** *если среди них есть* один *из "семи* видов", которыми славится Страна Израиля (пшеница, ячмень, виноград, инжир, гранат, маслины и финики), то **עליו הוא מברך** *произносит благословение над этим* видом. **וחכמים אומרים מברך על איזה מהן שירצה** *А мудрецы говорят: произносит благословение над тем из них, над каким захочет*.

ורבי יוחנן אמר אפי' פת ריין. וכן הלכה דלכ"ע ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכ"ש לגבי רב הונא שהיה תלמידו של רב:

גמ' רב הונא בר' יוסי. ול"ת היכי מצי קאמר רב הונא כר' יוסי הא רב הונא מדלא נשתייר מפתו נשתייר הקדש מן הכיס (לעיל מח:) אלמא כיון שאכל כזית פת אפילו שלא נתכוין לפטור הכיס מן הקדש פטור הכיס מן הקדש ואפילו הכי אמר רב הונא כר' יוסי ש"מ דלא פטר ליה אלא מדנתכוין לפטור הכיס מן הקדש אבל אי לא נתכוין לפטור הכיס מן הקדש לא פטר ליה הכיס מן הקדש אלמא כר' יוסי סבירא ליה דאפילו לא נתכוין לפטור הכיס מן הקדש פטר ליה הכיס מן הקדש ואפילו הכי אמר רב הונא כר' יוסי ש"מ דלא פטר ליה אלא מדנתכוין לפטור הכיס מן הקדש אבל אי לא נתכוין לפטור הכיס מן הקדש לא

על דבר שאין תану рабанан *Учили мудрецы* в барайте: **גדולו מן הארץ** *над тем, что не выросло на земле*, **כגון בשר בהמות חיות ועופות ודגים** *а именно*: над *мясом скота*, кашерных недомашних *животных и птицы, а также* над *рыбой*, – **אומר שהכל נהיה בדברו** *произносит* благословение *"По слову Которого возникло все"*. **על החלב ועל הביצים ועל הגבינה אומר שהכל** *Над молоком, яйцами и творогом произносит* "По слову Которого возникло *все*".

Продолжение барайты: **על הפת שעפשה** *Над хлебом*, тронутым *плесенью*, но годным в пищу; **ועל היין שהקרים** *над закисающим вином*, годным для питья; **ועל התבשיל שעבר צורתו** *над вареным блюдом, потерявшим вид*, потому что оно слегка подпорчено, – **אומר שהכל** *произносит* "По слову Которого возникло *все*".

Завершение барайты: **על המלח ועל הזמית ועל כמהין ופטריות אומר שהכל** *Над солью, рассолом, трюфелями* (грибами, растущими под землей) *и* обычными *грибами произносит* "По слову Которого возникло *все*".

למימרא Можно ли, исходя из этой барайты, *сказать*, **דכמהין ופטריות לאו גדולי קרקע נינהו** *что трюфеля и грибы не растут на земле*? **והתניא הנודר** *Ведь учили* в другой барайте: если человек *дает обет* в том, что не будет получать удовольствие *от плодов земли* (т. е. обязуется их не есть), – **אסור בפירות הארץ** *запрещено* ему употреблять *плоды земли*, **ומותר בכמהין ופטריות** *но разрешено* ему употреблять *трюфеля и грибы*.

ואם אמר כל גדולי קרקע עלי *Но если сказал*, давая обет: *все, что выросло на земле, мне* запрещено, то **אסור אף בכמהין ופטריות** *запрещено* ему употреблять *даже трюфеля и грибы*. – Из этой барайты видим, что трюфеля и грибы считаются растущими на земле. Тогда почему над ними произносят благословение "По слову Которого возникло все"?

אמר אביי *Сказал Абае*: **מירבא רבו מארעא** *они размножаются на земле*, но **מינקי לא ינקי מארעא** *питаются*, потребляя влагу, *не от земли*, а через воздух. (Т. е. их питает не земля.) Поэтому, хотя они считаются растущими на земле, все же над ними не произносят благословение "Создающий плод земли" – ведь плоды земли потребляют влагу (питаются) не через воздух.

והא על דבר שאין גדולו מן הארץ קתני *Но ведь учили* в первой барайте: *над тем, что не выросло на земле*, произносит "По слову Которого возникло все". Затем в той же барайте были названы, среди прочего, трюфеля и грибы, – т. е. они не считаются растущими на земле. Тогда почему (как сказано во второй барайте), если человек взял на себя обет не пользоваться всем, что растет на земле, ему запрещено пользоваться трюфелями и грибами?

תני *Учи* барайту о благословениях несколько иначе: **על דבר שאין יונק מן הארץ** *над тем, что не питается* влагой *от земли*, произносит "По слову Которого возникло все".

Учили в нашей мишне: **ועל הנובלות** *над увядшими* плодами. **מאי נובלות** *Что* за *увядшие* плоды?

Спорили **רבי זירא ורבי אילעא** *раби Зэра и раби Ила*. **חד אמר** *Один сказал*: **בושלי כמרא** *сгоревшие* на *солнце*, т. е. финики, засохшие от жары. **וחד אמר** *Другой сказал*: **תמרי דזיקא** *финики*, упавшие от *ветра*.

תנן *Учили* в нашей мишне: **רבי יהודה אומר** *раби Йеуда говорит*: **כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו** *над всем, что* связано с *проклятием, благословений не произносят*. Получается, что раби Йеуда спорит с первым учителем мишны по поводу приведенных им в качестве примера уксуса, увядших плодов и кашерной саранчи: первый учитель считает, что произносят над ними "По слову Которого возникло все", а раби Йеуда считает, что ничего не произносят.

בשלמא למאן דאמר בושלי כמרא *Понятно* мнение *того, кто сказал "сгоревшие* на *солнце"*, – **היינו דקרי ליה מין קללה** *именно их* (такие плоды) *назвал* раби Йеуда *"связанными с проклятием"*, потому что испортились на солнце. **אלא למאן דאמר תמרי דזיקא** *Но для того, кто сказал "финики*, упавшие от *ветра"*, есть трудность: **מאי מין קללה** *что* здесь *связано с проклятием*? Ведь эти финики не испортились!

Ответ: по мнению того, кто сказал "финики, упавшие от ветра", – раби Йеуда спорил

ורבי יוחנן אמר אפי' פת ויין. וכן הלכה דכל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכ"ש לגבי רב הונא שהיה תלמידו של רב: **גימא** רב הונא בר' יוסי. ול"ת היכי מצי קאמר רב הונא כר' יוסי הא רב הונא מתלא בשאר דברים חוץ מפת ויין שאם אמר שהכל דיעל ולילו ר' יוסי סבר הלא יצא דכל המזונה ממוצע כו' וי"מ דמצי למימר דלמאי ר' יוסי לא קאמר לה יצא הלא נברוך המקום שהיה ברכה כלל אבל היכא דלית ליה לפידי ליתיה לגוואה דהדר מפיק לא מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בפה"א: ועל כולן אם אמר שהכל וכו': אחמר רב הונא אמר חזץ מן הפת ומן היין ורבי יוחנן אמר אפי' פת ויין נימא כתנאי: ראה פת ואמר כמה נאה פת זו ברוך המקום שבראה יצא ראה תאנה ואמר כמה נאה תאנה זו ברוך המקום שבראה יצא דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות לא יצא ידי חובתו נימא רב הונא דאמר כר' יוסי ור' יוחנן דאמר כר' מאיר אמר לך רב הונא אנא דאמרי אפי' לר' מאיר עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם אלא היכא דקא מדכר שמיה דפת אבל היכא דלא קא מדכר שמיה דפת אפילו ר' מאיר מודה ור' יוחנן אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבי יוסי עד כאן לא קאמר ר' יוסי התם אלא משום דקאמר ברכה דלא תקינו רבנן אבל אמר שהכל נהיה בדברו דתקינו רבנן אפילו ר' יוסי מודה בנימין רעיא כרך ריפתא ואמר בריך מריה דהאי פיתא אמר רב יצא והאמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה דאמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא והא בעינן שלש ברכות מאי יצא דקאמר רב נמי יצא ידי ברכה ראשונה מאי

אבל היכא דכי שקלת ליה לפידי ליתיה

אמר אביי כוותיה דרב מסתברא כו'. ירמ' דמסתברא נרייתא כוותיה ומיהו רב מלפס פסק כר' יוחנן וכן פסק רי"ף דכל ברכה שאין בה מלכות שמים אינה ברכה ולכך היה אומר רי"ף שאם היה מדלג מלכות של ברכת המזון שלריך לחזור ולברך ואפי' לגי תיבת השלם בלבד למלך לגד חיבו מלכות וברכות של שמונה עשרה אין כאן מלכות אלילון אלא שמונה עשרה ובמתימה אין שייך מלכות לגבי מלכי מלכים כמו כאן מלכות דאמרינן הקב"ה על כל העולם שהודיע מלכותו ומעיז שבא למלני בשבח הוא ול"ל ויש גם כאן הקדום שאין כאותו היעב כמו מלכות כאן שבא ישראל ר' אלעזר ר' ה' אלהינו ה' אחד בעולם מלכותם ולפי מה דפרישית דכל היכא דכתיב מלכי מלכים הוי כמו מלכות שאין בה הזכרת השם אינה יוצא כל הקדום שאין בה הזכרת השם אינה ברכה אבל היכא דכתיב מלכי מלכים הוי כמו מלכות

с первым учителем **אשארא** *по поводу остальных* вещей – уксуса и кашерной саранчи, но не по поводу увядших плодов. Над последними (по мнению всех) надо произносить "По слову Которого возникло все".

איכא דאמרי *Некоторые говорят*, что противоречие следует из слов первого учителя мишны: **בשלמא למאן דאמר בושלי כמרא** *понятно* мнение *того, кто сказал "сгоревшие* от *солнца"*, – **היינו דמברכינן עלייהו שהכל** *именно над ними произносят благословение* "По слову Которого возникло *все*", потому что, сгорев, они ухудшились. **אלא למאן דאמר תמרי דזיקא שהכל** *Но для того, кто сказал "финики*, упавшие от *ветра"*, есть трудность: разве произносят над ними благословение "По слову Которого возникло *все*"? Поскольку они не испортились, **בורא פרי העץ מבעי ליה לברוכי** над ними *надо произносить благословение "Создавший плод дерева"*!

אלא *Но* вот как надо сказать: **בנובלות סתמא** *по поводу просто увядших* плодов (без упоминания вида) **כולי עלמא לא פליגי דבושלי כמרא נינהו** *никто не спорил* (ни раби Зэра, ни раби Ила) с тем, *что это* плоды, *сгоревшие* от *солнца*, т. е. именно по их поводу разошлись во мнениях первый учитель мишны и раби Йеуда. **כי פליגי** *Когда спорили* раби Зэра и раби Ила, то разошлись по поводу **בנובלות תמרה** *увядших фиников*, о которых говорит мишна из трактата Дмай.

3. Дмай 1:1

דתנן *Как учили* в мишне[3]: **הקלין שבדמאי** *"облегчили"* мудрецы *"дмай"* (так называется купленный урожай, по поводу которого есть подозрение, что десятина от него владельцами не отделена), разрешив покупателю не отделять от него десятину, для урожая следующих плодов: **השיתין והרימין והעוזרדין בנות שוח ובנות שקמה וגופנין ונצפה ונובלות תמרה** *"шит", "рима", "узрад", ягоды "шуах" и "шикма", а также "гуфан", "ницпэ" и увядшие финики.*

שיתין Что такое *"шит"*? **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן** *Сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан:* **מין תאנים** это *вид фиников*, растущий в пустыне. **רימין כנדי** *"Рима"* – съедобный *лотос* (или вид граната). **העוזרדין טולשי** *"Узрад"* – ягоды *рябины*. **בנות שוח** Что такое *ягоды "шуах"*? **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן** *Сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан:* **תאיני חיורתא** это *"белые финики"*, растущие в лесах.

בנות שקמה Что такое ягоды *"шикма"*? **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן** *Сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан:* **דובלי** плоды дерева *сикимор*. **גופנין שילהי גופני** *"Гуфан"* – плоды *винограда, не созревшего* к концу сезона. **נצפה פרחה** *"Ницпэ"* – ягоды *каперса*.

נובלות תמרה Что имеется в виду под *"увядшими финиками"* в мишне трактата Дмай? **רבי אילעא ורבי זירא** Спорили по этому поводу *раби Зэра и раби Ила*. **חד אמר** *Один сказал*: **בושלי כמרא** плоды, *сгоревшие* от *солнца*. **וחד אמר תמרי דזיקא** *А другой сказал*: *финики*, упавшие от *ветра*.

בשלמא למאן דאמר בושלי כמרא *Понятно* мнение *того, кто сказал "сгоревшие* от *солнца"* – **היינו דקתני** *именно* об этом *учили* в мишне: **הקלין שבדמאי** *"облегчили"* мудрецы *"дмай"*, сказав, **ספיקן הוא דפטור** что если есть *сомнение* относительно купленных плодов – была ли отделена от них десятина, то покупатель *свободен* от отделения; **הא ודאן חייב** *но*, если *точно* известно, что десятина не была отделена, ее *надо* отделить.

אלא למאן דאמר תמרי דזיקא *Но для того, кто сказал "финики*, упавшие *от ветра"*, – есть трудность: **ודאן חייב** если *точно* известно, что десятина от них не отделена владельцем, разве покупателю *надо* отделять десятину? **הפקרא נינהו** Ведь *они*, эти плоды, *бесхозные*, т. е. владельцы от них отказались, сделали ничьими.

הכא במאי עסקינן *Чем мы здесь занимаемся*, какой случай изучаем? – **שעשאן גורן** *Когда* собравший *сделал из них* (собранных фиников) *гумно*, т. е. собрав их, свез в одно место – в груду (или кучу). В таком случае, даже если эти плоды были бесхозными, ими нельзя пользоваться без отделения десятины. (И хотя по закону Торы отделять десятину не требуется даже от гумна из бесхозных плодов, все же по закону мудрецов надо отделить десятину, поскольку люди могут подумать, будто он собрал урожай обычным способом и не стал отделять от него десятину.)

ורבי יוחנן אמר אפי' פת יין. וכן הלכה דלכ' ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכ"ש לגבי רב הונא שהיה תלמידו של רב: **נימא** רב הונא בר' יוסי. ול"ת היכי מני קונר רב הונא כר' יוסי הא רב אין שמא תמלא בשמר לבניכך: מלבניכך. כדרך שמר קדמנו נערתי הקדם מן הכיס (בראשית כה): במלוחיו ועוגו להפירש תרומה ומעשר: **מתני'** סנוסלוס. מפרש נגמ': נוסלי. מגבים עהורים: מין קלגה. חומץ וטבלת וגוסלי על ידי קלגה הן נאין: **גמ'** שפקריס. נוטר"ל בלע"ז: פירכא רבו מפרשם. מלחלוחים האוכל הס גדלים על הענים ועל הכלים: נוסלי כמרש. כמו שרופי חמה שכשלם ושרשם חמום ויבשו ותמרים הס. כמרש חום כמו מכחר בשרש (משלי יח): **שמרי דיקא.** שהרום מעיקן: **משמרת.** חמומן וגוסלי פליג ר' יהודה: פרי פען בשי ברוכי. שהרי לא נשמנו לקלקול: **פקליס שדמתי.** פירוש שהקלו מכמיס כדמתי שלהן שהלוקחן ממס האוכל מין נרין לעשרן. גלו הן: **פסיפין** כו'. שליט חשוכים ואין ע"ה חם פליסס מלעשרן: **טולמי'.** קולמ"ש: **פילפי נופני.** ענגים שחוטיות: **פם ודלן.** שם יודע שלא הוסרה מהן מעשר: **שמשלן גורן.** העני אי מי שלקטן העמיד מהן ערימת כרי: **פלקט ומשכחה ופשפה.** לע"ם שהטורים מן המעשר לקטן עני **ומשלן גורן הוקבעו למעשר מדרבנן דמהן לחזי שכר שהטורת קרקעו ה"מ: כשלמא**

אבל היכא דכי שקלת ליה לפירי ליתיה לגוואה דהדר מפיק לא מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בפה"א: ועל כולן אם אמר שהכל וכו': אחמר רב הונא אמר חרץ מן הפת ומן היין ורבי יוחנן אמר "אפי' פת ויין נימא כתנאי [ס]"ראה פת ואמר כמה נאה פת זו ברוך המקום שבראה יצא ראה תאנה ואמר כמה נאה תאנה זו ברוך המקום שבראה יצא דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר [י]כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות לא יצא ידי חובתו נימא רב הונא דאמר כר' יוסי ור' יוחנן דאמר כר' מאיר אמר לך רב הונא אנא דאמרי אפי' לר' מאיר עד כאן לא קאמר ר' מאיר התם אלא היכא דקא מדכר שמיה דפת אבל היכא דקא מדכר שמיה דפת אפילו ר' מאיר מודה ור' יוחנן אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבי יוסי עד כאן לא קאמר ר' יוסי התם אלא משום דקאמר ברכה דלא תקינו רבנן אבל אמר שהכל נהיה בדברו דתקינו רבנן אפילו ר' יוסי מודה בגימין רעיא כרך ריפתא [י]ואמר בריך מריה דהאי פיתא אמר רב יצא והאמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה דאמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא והא בעינן שלש ברכות מאי [י]יצא דקאמר רב נמי יצא ידי ברכה ראשונה מאי

ויין שמא ממר שהכל ניפוק ומילי ר' יוסי סבר לגו יפה דכל המשנה ממטבע כו' וי"מ דמני למימר דלמ' ר' יוסי לא קאמר לא יפה לגו נגרוך המקום שמינה ברכה כלל אבל נשהכל מהיה:

אמר אביי כוותיה דרב מסתברא כו'. וי"מ דמסתברא נריימת כוותיה ומיהו רב מלפפ פפק כר' יוחנן וכן פסק ר"י דכל ברכה שאין בה מלכות שמים אינה ברכה ולכך היה אומר ר"י שהם היה מדלג מלכות על ברכת המזון שנריך לחזור ולנרך ומ"מ לנ מיכא למעלם נלבד למיך נבד מיכו מלכות וברכת [ס]של שמונה עשרה אין נהן מלכות לאיזן נאין בפסיפס וכמסיפס אין צריך מלכות אבל מלכי מנרשם כוי כמו מלכות למנרשם מניגו המלך הקב"ה על כל העולם שהודיע מלכותו ומעון שבע למלני נשבע שומל ויש בה פעל הקדוש שאין כמוהו ויש"ו כמו מלכות כמו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד דהוי מקום מלכות[ס] ולפי מה דפריטים דכל היכא דמציע מלני מנרשם הוי כמו מלכות אפילו לכתחלה יוחנן לא קניל לגו (ס) מני מלכותך למלנו כרוכלא כל הפי לימני ולזיל: אבל

קמשמע לן אע"ג דאמרה בלשון חול תנינא [ס]ואלו נאמרים בכל לשון [ס]פרשת סוטה [י]ידוי מעשר [י]וקריאת שמע [ס]ותפלה [ס]וברכת המזון אצטריך סד"א הני מילי דאמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון קדש אבל לא אמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון קדש אימא לא [ס]קמ"ל: גופא [ס]אמר רב [ס]כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה [ס]ורבי יוחנן אמר [ס]כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה אמר אביי כוותיה דרב מסתברא [ס]דתניא [י]לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו ואילו מלכות לא קתני [ס]ור' יוחנן תני ולא שכחתי מלהזכיר שמך ומלכותך עליו: **מתני'** [ס]ועל דבר שאין גדולו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו [י]על החומץ [ס]ועל הנובלות ועל הגובאי אומר שהכל נהיה בדברו [ס]ר' יהודה אומר כל שהוא מין מברכין עליו היו לפניו מינין הרבה ר' יהודה אומר אם יש ביניהן מין שבעה עליו הוא מברך וחב"א מברך על איזה מהן שירצה: **גמ'** תנו רבנן [י]על דבר שאין גדולו מן הארץ כגון בשר בהמות חיות ועופות ודגים אומר שהכל נהיה בדברו על החלב ועל הביצים ועל הגבינה אומר שהכל [ס]על הפת שעפשה ועל היין שהקרים ועל התבשיל שעבר צורתו אומר שהכל [י]על המלח ועל הזמית ועל כמהין ופטריות אומר שהכל למימרא דכמהין ופטריות לאו גדולי קרקע נינהו [ס]והתניא [ס]הנודר מפירות הארץ אסור בפירות הארץ ומותר בכמהין ופטריות ואם אמר כל גדולי קרקע עלי אסור אף בכמהין ופטריות אמר אביי מירכא רבו מארעא מינקי לא ינקי מארעא והא על דבר שאין גדולו מן הארץ קתני תני על דבר שאין יונק מן הארץ: ועל הנובלות: מאי נובלות ר' זירא ור' אילעא חד אמר [י]בושלי כמרא וחד אמר תמרי דזיקא תנן ר' יהודה אומר כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו בשלמא למ"ד בושלי כמרא היינו דקרי ליה מין קללה אלא למאן דאמר תמרי דזיקא מאי מין קללה אשארא איכא דאמרי בשלמא למאן דאמר בושלי כמרא היינו דמברכינן עלייהו שהכל אלא למ"ד תמרי דזיקא שהכל בורא פרי העץ מבעי ליה לברוכי אלא בנובלות סתמא כ"ע לא פליגי דבושלי כמרא נינהו כי פליגי בנובלות תמרה [ס]דתנן [ס]הקלין שבדמאי השיתין והרימין והעוחדרין [ס] בנות שוח ובנות שקמה וגופנין ונצפה ונובלות תמרה שיתין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מין תאנים [א] רימין כנדי העוחדרין טולשי [ס]בנות שוח אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן תאיני [ב] חיוותרא [ס] בנות שקמה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן דובלי [ג] [ס] גופנין שילהי גופני נצפה פרחה נובלות תמרה ר' אילעא ור' זירא חד אמר בושלי כמרא וחד אמר תמרי דזיקא בשלמא למ"ד בושלי כמרא היינו דקרתי הקלין שבדמאי ספיקן הוא דפטור הא ודאן חייב אלא למאן דאמר תמרי דזיקא ודאן חייב הפקרא ניהו הכא במאי עסקינן שעשאן גורן [ס]דא"ר יצחק א"ר יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב [י]הלקט והשכחה והפאה שעשאן גורן הוקבעו למעשר איכא דאמרי

רבינו חננאל

ומשנה כתבתי רואה את הכר. רואה אמרי את גוו יין ואומר מה נאה את וו וו יין זה. כדרך האיל שכראה יצא. רבי מאיר פסק בהא ובבי ר' יוסי. נשמא אמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה ורי יוחנן אמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה אמר אביי כוותיה דרב מסתברא דאין צריך מלכות. כי יוחנן קיימא לן והכיון נמי מלכות ומפי סופרי, ולא עוד אלא שכבר נהגו כבל ברכה להזכיר מלכות, וקיימא לן שוק חדי מה עמא רבי. פתני': ועל הנובלאי אומר שהכל נהיה בדברו. פי' ארוכה מקרא שבו נובאי מלך, על שום דגאבו דגה בפיה. ר' יהודה אומר כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו. בגין הנובלות ונובאי וכיוצא בהן, אין מברכין עליהן. ואסיקנא נובלות דתמרי הכא דאין מתמא דברי הכל בושלי כוסרא דינהו אינן מנין שאין נבשרין לאכילי כלל. וכוסרין אותו כשפר להתבשל ותיקרו מלשון מכסחרת. ושניהן כמשמעותה ס"ד הבושם השולק השולח בשורה המתכתר בוורמה. וכתלמוד איהו נשך והוא מחוסר מכתר עילוי לבי דמא. וכיון שאינו מרי נמרי, האוכלן מברך עליהן שהכל. וחמרי דשוורי לרב ויקא דברי הכל בורא פרי העץ, ודיורא ומיח מרע. ועל במהין ופטריות אומר שהכל למימרא דכמהין ופטריות אינן מן הארץ שהכל נהיה בדברו, וכמהין תפטריות אע"ג דמארעא קארבו לא יצאי מארעא יצאי. וכן יין שהקרים ושת שעשתה חמבשיל שעברה צורתה ואפי' הן מחמשת המינים, הינים חלב ובניהה וחמץ ונבלות ושלח חמית שהכל על כולן. ירושלמי. החמיץ הינו בא נובאי ראה נובלות אומר בריך דיין האמת, בא לאכלן אומר שהכל נהיה בדברו. פתני', היה לפניו מינים הרבה ובו' עליו תנא מברך. פי' ואפי' את השאר. וחכמים אומרים מברך על אי זה מהן שירצה.

רבינו גרשום

על החומץ ועל הנובאי ועל הנובלות הוא אומר שהכל נהיה בדברו. נראי בני מערבא ההיין יש אומר בריך דיין האמת בא לאכלו אומר שהכל נהיה בדברו ראה נובאי אומר בריך דיין האמת בא לאכלו אומר שהכל נהיה בדברו נובלות שנשרו אומר בריך דיין האמת בא לאכלן ואמר שהכל, ושתינן אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מיני תאנים פירשו בתלמוד ארץ ישראל דדמאי שיש בו הכנה א) אלו הן השיתין ר' שמעון בריה דר' אבא אומר שהן יבשות מתוך העלין תאנים חר בסכת שביעית בשרץ בנות שוח ה"ג) חבי רבן שמעון בן גמליאל אומר מהנוצות העלין עני הפגים בי יום הן הפגים ועד השיתין ובכולהו בי יום הן השיתין ועד התאנים בי יום:

רבינו חננאל

מסורת הש"ס

ברי א מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה י סמג עשין ם טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ב:

פח ב מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה ה סמג שם:

פט ג ד טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ג:

צ [מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה ו] סמג עשין סל' ל:

צ ו [מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה ז] סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ג:

צא ח [מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה ח] סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ד:

צב ט [מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה ט] סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ה:

צג י מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה י סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ו:

צד יא מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה יא סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ז:

צה יב מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה יב סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ח:

צו יג מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה יג סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ט:

צז יד מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה יד סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' י:

צח טו מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה טו סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' יא:

צט טז מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה טז סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' יב:

ק יז מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה יז סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' יג:

קא יח מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה יח סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' יד:

קב יט מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה יט סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' טו:

קג כ מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה כ סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' טז:

קד כא מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה כא סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' יז:

קה כב מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה כב סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' יח:

קו כג מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה כג סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' יט:

קז כד מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה כד סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' כ:

קח כה מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה כה סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' כא:

קט כו מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה כו סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' כב:

קי כז מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה כז סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' כג:

קיא כח מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה כח סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' כד:

קיב כט מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה כט סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' כה:

קיג ל מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה ל סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' כו:

קיד לא מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה לא סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' כז:

קטו לב מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה לב סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' כח:

קטז לג מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה לג סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' כט:

קיז לד מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה לד סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ל:

קיח לה מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה לה סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' לא:

קיט לו מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה לו סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' לב:

קכ לז מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה לז סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' לג:

קכא לח מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה לח סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' לד:

קכב לט מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה לט סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' לה:

קכג מ מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה מ סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' לו:

קכד מא מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה מא סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' לז:

קכה מב מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה מב סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' לח:

קכו מג מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה מג סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' לט:

קכז מד מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה מד סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' מ:

קכח מה מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה מה סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' מא:

קכט מו מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה מו סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' מב:

קל מז מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה מז סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' מג:

קלא מח מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה מח סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' מד:

קלב מט מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה מט סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' מה:

קלג נ מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה נ סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' מו:

קלד נא מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה נא סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' מז:

קלה נב מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה נב סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' מח:

קלו נג מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה נג סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' מט:

קלז נד מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה נד סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' נ:

קלח נה מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה נה סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' נא:

קלט נו מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה נו סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' נב:

קמ נז מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה נז סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' נג:

קמא נח מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה נח סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' נד:

קמב נט מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה נט סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' נה:

קמג ס מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה ס סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' נו:

קמד סא מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה סא סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' נז:

קמה סב מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה סב סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' נח:

קמו סג מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה סג סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' נט:

קמז סד מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה סד סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ס:

קמח סה מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה סה סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' סא:

קמט סו מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה סו סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' סב:

קנ סז מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה סז סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' סג:

קנא סח מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה סח סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' סד:

קנב סט מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה סט סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' סה:

קנג ע מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה ע סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' סו:

קנד עא מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה עא סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' סז:

קנה עב מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה עב סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' סח:

קנו עג מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה עג סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' סט:

קנז עד מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה עד סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' ע:

קנח עה מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה עה סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' עא:

קנט עו מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה עו סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' עב:

קס עז מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה עז סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' עג:

קסא עח מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה עח סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' עד:

קסב עט מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה עט סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' עה:

קסג פ מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה פ סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' עו:

קסד פא מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה פא סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' עז:

קסה פב מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה פב סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' עח:

קסו פג מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה פג סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' עט:

קסז פד מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה פד סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' פ:

קסח פה מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה פה סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' פא:

קסט פו מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה פו סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' פב:

קע פז מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה פז סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' פג:

קעא פח מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה פח סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' פד:

קעב פט מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה פט סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' פה:

קעג צ מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה צ סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' פו:

קעד צא מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה צא סמג עשין סל' ל טוש"ע או"ח סי' קפו סעי' פז:

תוהה אוד השלם

1. [ואמרת לפני ה' אלקיך ערערתי הקדש מן הבית ונם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי]. דברים כו יג

הגהות הב"ח

(ס) נמ' ואמאכלין. נ"ב נמשנה פ' מכיס פרפ"ב: (ב) שם שיתין ממר רבה נ"ב אמם ר"ת יסמן מין מלפים. (ג) שם שלש תורמות. נ"ב נירושלמי הנאלים נמ' שיש נ' מיני פירות: (ד) שם ומנובלים ניערים. נ"ב שיהם מהנוכחים נפעמון שיהם מהם מין נעל דף ל"ו ע"ב: (ס) יוסי. נ"ב ממר ומי יכי לגו בחיב ומילחיך עליו ומשו:

גליון הש"ם

נמ' כל ברכה שאין בה תוכרת השם. עי' נקמן דף ל"ו ע"ב מוס' ד"ה מתניתין: ד"ה ר"ת הלקט ובו' ושמשן גורן. עי' נב"ק דף ק"ט ע"ב ובמ"ש ד"ה מתנו:

הגהות הר"א

[א] נמ' מין מלפים. נ"ל מלפי מהתם: [ב] שם שלפי. נ"ל מין מלפי: [ג] שם דובלי. נ"ל מלפי הלקט:

לעזי רש"י

בושלי"ר. להשוות נמיני (יין). קולמש"י [קולמוס"ש]. מיזות התחיה.

מוסף רש"י

פרשת סוטה. כמנמנין פרשה שכתוב נלקוח מהקדש שתהא מזומנת (במבואות לה:) שם שכשכון מחמר לה, ולא למוכרן נרך לחזותה נלמוד מקדש מן הקדש כדרך שעשה (שמות כב:). וידוי מעשר. כשהוא מפריש תרומה מן המעשר ומודה לפני כהן שעשה כל מה שצוה הכתוב (דברים כו) מאחר שהוא מוכר לו מן המעשר ומתנהן נמתנה (שם יד:). ומתנה מעשר. שנתן לו מן המעשר שהפריש ממנו ומן הקדש (שם יב:). ומעשר שני נירושלים מכניס פם הפלטה. לפי שהוא מעשר שני ונא לאכלו נירושלים ולא נתנו לכהן ולא ללוי (דברים יב יז). ומעשר עני נעניים שמעשר שני של שני שנים שעברו מעניניו נירושלים מכניס פם הפלטה. ומעשר עני נתנו לעניים שמעשר שני של שלש

דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב *Как сказал раби Йицхак: сказал раби Йоханан от имени раби Элиэзера бен Яаков* **הלקט והשכחה והפאה** про "*лэкет*" (оброненные жнецом колосья), "*шихеха*" (забытые на поле единичные снопы) *и* "*пэа*" (урожай по краю поля), которые принадлежат не владельцам поля, а беднякам: **שעשאן גורן** *когда*, собрав их, бедняк *сделал из них гумно* (т. е. собрал в одну груду) – **הוקבעו למעשר** *надо отделить* от них *десятину*. То же самое с любыми бесхозными плодами: если они собраны в одну груду – надо отделить от них десятину.

איכא דאמרי *Некоторые говорят*, что противоречие найдено в другом.

בשלמא למאן דאמר תמרי דזיקא Если следовать мнению *того, кто сказал*, что в мишне трактата Дмай говорится о "*финиках*, упавших *от ветра*", *понятно*, почему наша мишна употребляет другой термин; **היינו דהכא קרי לה נובלות סתמא** *а именно*: *здесь*, в нашей мишне, где речь идет об испорченных плодах (сгоревших от солнца), последние *названы просто увядшими* плодами, **והתם קרי לה תמרה** в то время как *там*, в мишне о "дмае", плоды *названы* увядшими *финиками* (они вовсе не испорчены).

אלא למאן דאמר בושלי כמרא *Но* если следовать мнению *того, кто сказал*, что в мишне трактата Дмай говорится о плодах, "*сгоревших от солнца*", возникает трудность: поскольку в обоих случаях говорится об одном и том же, почему употребляются разные термины? **ניתני אידי ואידי נובלות תמרה** Пусть *скажет там и там "увядшие финики"* **או אידי ואידי נובלות סתמא** *или* скажет *там и там просто увядшие* плоды.

קשיא *Противоречие* остается неразрешенным!

Учили в нашей мишне: **היו לפניו מינין הרבה וכו'** *лежало перед ним много* (несколько) видов еды. Раби Йеуда говорит: если среди них есть один из "семи видов", которыми славится Страна Израиля, произносит благословение над этим видом. А мудрецы говорят: произносит благословение над тем из них, над каким захочет.

אמר עולא *Сказал Ула*: **מחלוקת בשברכותיהן שוות** *спор* шел о случае, когда перед ним лежали два вида еды, *благословения* над которыми *одинаковы*. **דרבי יהודה סבר** *Раби Йеуда считал*: **מין שבעה עדיף** еда из "*семи видов*" *предпочтительней*. **ורבנן סברי מין חביב עדיף** *А мудрецы считали*: *любимый вид* еды *предпочтительней*. Т. е. если перед человеком лежат маслины и яблоки (благословение "Создающий плод дерева"), то, по мнению раби Йеуды, надо взять маслину, произнести благословение над ней и съесть, после чего яблоки свободны от благословения; однако, по мнению мудрецов, это благословение можно произнести над любым видом плодов.

אבל בשאין ברכותיהן שוות *Но* в случае, когда *благословения* для разных видов еды, лежащей перед человеком, *не одинаковы*, нет спора, т. е. **דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה** *все согласны*, что *произносит благословение над одним* из видов (любым), а *потом произносит благословение над другим*. (Благословение на один вид не засчитывается для другого вида, которому требуется другое благословение, отличное от первого.)

מיתיבי На слова Улы *нашли противоречие* из барайты: **היו לפניו צנון וזית** *лежали перед ним редька* (благословение "Создающий плод земли") *и маслина* (благословение "Создающий плод дерева") – **מברך על הצנון ופוטר את הזית** *произносит благословение над редькой и освобождает маслину* (т. е. не надо произносить благословение) над *маслиной*, потому что, как учили выше, благословение "Создающий плод земли" достаточно и для древесных плодов. – Тогда почему Ула утверждает, что в случае двух неодинаковых благословений надо произносить оба?

הכא במאי עסקינן *Здесь*, в нашей мишне, *каким* случаем *мы занимаемся*? – **כשהצנון עיקר** *Когда редька* для этого человека – *главный*, основной вид еды (на данный момент), а маслина – *несущественный*, второстепенный. И, только если оба вида для него одинаковы (в смысле важности и первостепенности), произносит отдельное благословение над каждым.

1. См. стр. 44а

אי הכי *Если так*, **אימא סיפא** *прочти конец* барайты: **רבי יהודה אומר** *раби Йеуда говорит*: **מברך על הזית** человек *произносит благословение над маслиной* (а потом и над редькой), **שהזית ממין שבעה** *потому что маслина – из "семи видов"*. **ליתליה לרבי יהודה הא דתנן** Разве *нет для раби Йеуды того, что учили* в мишне[1]: **כל שהוא עיקר ועמו טפלה** *все, что главное, и* наряду *с ним* присутствует *несущественное*, – **מברך על העיקר ופוטר את הטפלה** человек *произносит благословение над главным и освобождает несущественное* (т. е. над ним уже не надо говорить благословение).

וכי תימא הכי נמי דליתליה *И если скажешь*: *да, это так, нет для него* такого правила, т. е. он с ним не согласен, **והתניא** то *ведь учили* в другой барайте: **רבי יהודה אומר** *раби Йеуда говорит*: **אם מחמת צנון בא הזית** *если из-за редьки пришла маслина* (чтобы смягчить остроту редьки) – **מברך על הצנון ופוטר את**

כשלמא למ"ד תמרי דזיקא היינו דהבא קרי לה נובלות סחמא והתם קרי לה תמרה אלא למ"ד בושלי כמרא ניתיבי אידי ואידי נובלות תמרה או אידי ואידי נובלות סחמא קשיא: היו לפניו מינין הרבה כו': אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר "מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל [ב]בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה מיתיבי היו לפניו צנון ודית מברך על הצנון ופוטר את הדית הב"ע כשהצנון עיקר אי הבי אימא סיפא ר' יהודה אומר מברך על הדית שהדית ממין שבעה (ס) ליתי ליה לר' יהודה הא דתנן (ס) כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה וכי תימא ה"נ דליתי ליה והתניא רבי יהודה אומר מחמת צנון בא הדית מברך על הצנון ופוטר את הדית לעולם בצנון עיקר עסקינן וכי פליגי רבי יהודה ורבנן במילתא אחריתי פליגי וחסורי מחסרא והכי קתני היו לפניו צנון ודית מברך על הצנון ופוטר את הדית בר"א כשהצנון עיקר אבל אין הצנון עיקר ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה ושני מינין בעלמא שברכותיהן שוות מברך על איזה מהן שירצה רבי יהודה אומר מברך על הדית שהדית ממין שבעה פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא חד אמר מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה חד אמר אף בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת בשלמא למאן דאמר בשברכותיהן שוות מחלוקת שפיר אלא למאן דאמר בשאין ברכותיהן שוות פליגי במאי פליגי א"ר ירמיה להקדים דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק [כ]כל [ל]המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה שנאמר [י]ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש ופליגא דרבי חנן דא"ר חנן [יא]כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר חטה דתנן [יב]הנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפיו וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והן טמאין מיד [יג]היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו באצבעותיו הוא טמא מיד והן טהורין [יד]עד שישהא בכדי אכילת פרס (ס) פת חטין ולא פת שעורין מיסב ואוכלן בלפחן שעורה דתנן [טו]עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל יגפן כדי רביעית יין לנזיר תאנה [טז]כגרוגרת להוצאת שבת רמון כדתנן [יז]כלי בעלי בתים שיעורן

אבל בשאין ברכותיהן שוות. פירש"י כגון לענן חיוב ושוב אין כאן מחלוקת כיון שאין המחד פוטר את מכירו לפי (ג) ר' יהודה מודה דאין עדיפות בשבעת המינים אלא מנכך על לחם שילכה מחלוקא המכיר לו ואמר ר' יוחנן כך ירדו לפרש דרבי יהודה מודה לחכמים הואיל ולא פי' הגמ' מוקמ שנאמר שיחד מודה לרבים ולא רבים מודים ליחיד והקשה ר"י ולענין על הלחם ופטר את הדית ולענין לענין חיוב ושוב אין כאן מחלוקת. ופ"ג דתנן (לעיל דף מ.) כיצד על פירות האילן ב"ש אומרים יש ה"מ במד מינו ומינה וכיצד עליה ב"ש המזמה אכל לענין חיוב וכיצד חיוב וכיצד על הלחם לא נפטר דיש פעמים לא נפטר אלא ע"י שיברך על הפירות שהרי אילו לא ברך על הלחם היה חייב לברך על הפירות ואם תאמר אם כן לעולם לא נפטר אלא ע"י שיברך על הפירות ואם כן מאי קאמר ב"ש יש ה"מ במד מינו ומינה וכיצד עליה ב"ש המזמה אכל כלומר אילו לא ברך על הפירות היה חייב לברך על הלחם ולא נפטר אלא ע"י שיברך על הפירות ואם כן מאי קאמר ב"ש יש ה"מ במד מינו ומינה וכיצד

הזית *произносит благословение над редькой и освобождает маслину*. Как видим, и по раби Йеуде надо произносить благословение над главным видом еды, а не над второстепенным, сопутствующим.

לעולם בצנון עיקר עסקינן *Вне сомнения, мы заняты* случаем (барайта рассматривает случай) *редьки* как *главного* вида еды. Здесь все согласны, что произносит благословение над редькой, а не над маслиной. **וכי פליגי רבי יהודה ורבנן** *И когда спорили раби Йеуда и мудрецы,* **במילתא אחריתי פליגי** то совсем *о другом случае спорили*. (Слова раби Йеуды о том, что надо произнести благословение над маслиной, поскольку она из "семи видов", касались другого спора.)

וחסורי מחסרא והכי קתני В барайте *не хватает* слов, *и так ее* надо *учить* (восполнив недостающие слова): **היו לפניו צנון וזית** *лежали перед ним редька и маслина* – **מברך על הצנון ופוטר את הזית** *произносит благословение над редькой и освобождает маслину*. **במה דברים אמורים** *О чем здесь говорят*, какой случай рассматривают? – **כשהצנון עיקר** Когда *редька* для него – *главный* вид еды. **אבל אין הצנון עיקר דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה** *Но* если *редька – не главный* вид, то *все согласны*, что *произносит благословение над одним* из видов, а *потом произносит благословение над другим*.

Завершение барайты: **ושני מינין בעלמא שברכותיהן שוות** а когда перед ним лежат – *в общем* случае – *два вида, благословения над которыми одинаковы* (например, маслина и яблоко), – **מברך על איזה מהן שירצה** *произносит благословение над тем из них, над каким захочет*. **רבי יהודה אומר** *Раби Йеуда говорит*: **מברך על הזית** *произносит благословение над маслиной*, **שהזית ממין שבעה** *потому что маслина – из "семи видов"*. – Этот спор между мудрецами и раби Йеудой приведен также и в мишне.

פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא *Спорили на эту* тему *раби Ами и раби Йицхак Нафха*. **חד אמר** *Один* из них *сказал* (как Ула): **מחלוקת בשברכותיהן שוות** *спор* шел о случае, когда перед ним лежали два вида еды, *благословения над которыми одинаковы*. **דרבי יהודה סבר** *Раби Йеуда считал*: **מין שבעה עדיף** еда из *"семи видов" предпочтительней*, чтобы именно над ней произнести благословение. **ורבנן סברי מין חביב עדיף** *А мудрецы считали*: *любимый вид* еды *предпочтительней* для благословения.

אבל בשאין ברכותיהן שוות *Но* в случае, *когда благословения не одинаковы*, **דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה** *все согласны*, что *произносит благословение над одним* из видов (любым), а *потом произносит благословение над другим*.

וחד אמר *А другой* из них (раби Ами или раби Йицхак Нафха) *сказал* (не как Ула): **אף בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת** *даже когда благословения не одинаковы – тоже спорили* раби Йеуда и мудрецы: что предпочтительней – то, что из "семи видов", или любимый вид еды?

בשלמא למאן דאמר בשברכותיהן שוות מחלוקת שפיר *Понятно* мнение *того, кто сказал*, что спор идет о случае, *когда благословения одинаковы*. Это мнение *хорошо* согласуется с темой спора: над каким из видов еды надо произносить благословение, чтобы освободить другой вид? 2. Дварим 8:8

אלא למאן דאמר בשאין ברכותיהן שוות פליגי *Но для того, кто сказал*, что *спорили* о случае, *когда благословения не одинаковы*, – **במאי פליגי** *о чем* они *спорили*, раби Йеуда и мудрецы? Ведь в этом случае все согласны, что надо произносить оба благословения – каждое над своим видом.

אמר רבי ירמיה להקדים *Сказал раби Йирмея*: спорили, какое благословение *предшествует* остальным. По раби Йеуде, сначала говорят благословение над плодами из "семи видов", а потом над остальными видами еды. А по мнению мудрецов, сначала говорят благословение над любимым видом, а потом над остальными.

Доказательство тому, что есть предпочтения в благословениях. **דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק** *Как сказал рав Йосеф, а некоторые говорят*, что сказал *раби Йицхак*: **כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה** *все*, что *предшествует* (идет раньше) *в этом стихе, предшествует и в благословении*. **שנאמר** *Как сказано* о плодах, которыми славится Эрец Исраэль[2]: **ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש**

כשלמא למ"ד תמרי דזיקא היינו דהכא קרי לה נובלות סחמא והתם קרי לה תמרה אלא למ"ד בושלי כמרא ניתני אידי ואידי נובלות תמרה או אידי ואידי נובלות סחמא קשיא: היו לפניו מינין הרבה כו': אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר "מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל [ב]בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה מיתיבי היו לפניו צנון ותמר מברך על הצנון ופוטר את הזית הב"ע כשהצנון עיקר אי הכי אימא סיפא ר' יהודה אומר מברך על הזית שהזית ממין שבעה (פ) ליה לר' יהודה הא דתנן (פ) כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה ורבי יהודה אומר אם מחמת צנון בא הזית מברך על הצנון ופוטר את הזית לעולם בצנון עיקר עסקינן וכי פליגי רבי יהודה ורבנן במילתא אחריתי פליגי וחסורי מחסרא והכי קתני היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופוטר את הזית כד"א כשהצנון עיקר אבל אין הצנון עיקר ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה ושני מינין בעלמא שברכותיהן שוות מברך על איזה מהן שירצה רבי יהודה אומר מברך על הזית שהזית ממין שבעה פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא חד אמר מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה וחד אמר אף בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת בשלמא למאן דאמר בשברכותיהן שוות מחלוקת שפיר אלא למאן דאמר בשאין ברכותיהן שוות פליגי במאי פליגי א"ר ירמיה להקדים דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק [ג]כל [ד]המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה שנאמר [ו]ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש ופליגא דרבי תנן דא"ר חנן [ז]כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר חטה דתנן [ח]הנכנס לבית המנגע וכליו על כתפיו וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והן טמאין מיד [ט]היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו באצבעותיו הוא מטמא מיד והן טהורין [י]עד שישהא בכדי אכילת פרס [כ] פת חטין ולא פת שעורין מיסב ואוכלן בלפחן שעורה דתנן [כא]עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל [יג]פחות מכביצה רביעית יין לנזיר [יד]כגרוגרת להוצאת שבת רמון כדתנן [טו]כלי בעלי בתים שיעורן

אבל בשאין ברכותיהן שוות. פירש"י כגון ענבים ותמרים ושום ולתן כלן מחלוקת. ופ"ג דתנן (לעיל דף מ.) כיצד על פירות הילן ב"ש אומרים יצא ה"מ מאחד מינן ומינה ובית הלל אומרים לא יצא אלא ממין שבעה שבהן נאמר ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש ופליגא דרבי תנן דא"ר חנן כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר חטה דתנן הנכנס לבית המנגע וכליו על כתפיו וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והן טמאין מיד היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו באצבעותיו הוא מטמא מיד והן טהורין עד שישהא בכדי אכילת פרס פת חטין ולא פת שעורין מיסב ואוכלן בלפחן שעורה דתנן עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל פחות מכביצה רביעית יין לנזיר כגרוגרת להוצאת שבת רמון כדתנן כלי בעלי בתים שיעורן

מחלוקת כיון שאין אחד פוטר את חבירו לעיל (ג) ר' יהודה מודה לחן עדיפות כשנעשת המינים אלא מברך על לחה שילדה תחלה המביא לו ולחר כך יבוך על השני וכן יש לפרש לרבי יהודה: מודה לחכמים כו' ואין לפרש מודה לחכמים שחזר ופי' הגמ' מוטב שנאמר שימיד מודה לרבים ולא לרבים מודים ליחיד והקשה רש"י ולברך על הצנון ולפטור את הזית להא תנן לעיל ביכך על פירות הילן ב"ש אומרים יצא ה"מ מאחד מינן ומינה ויכך ב"ש אחלמה יצא אחד מד מינן ומינה ויכך ב"ש אחלמה אבל הכא כשביכך ב"ש אחלמה על הצנון לא פטר את חבירו שהוא ב"ש הצן לעיל ב"ה פטרי ותירץ דשאני התם שאין שם אלא

"Земля пшеницы, ячменя, винограда, инжира и граната, земля оливкового масла и (финикового) *меда"*. Отсюда видим, что есть порядок предпочтений в ряду плодов с разными благословениями (например, пшеница и виноград).

ופליגא דרבי חנן *И* это мнение *оспаривает* сказанное *раби Хананом*; **דאמר רבי חנן** *как сказал раби Ханан*: **כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר** *весь этот стих дан для размеров*, применяемых в законах Торы.

חטה דתנן *Пшеница*, упомянутая в стихе, – *как учили* в мишне[3]: **הנכנס לבית המנוגע** *входит* человек *в дом*, который *поражен* язвой **צרעת**[4], **וכליו על כתפיו** *а вещи этого* человека (одежда) *у него на плечах*, **וסנדליו וטבעותיו בידיו** *и обувь, и кольца у него в руке*, – **הוא והן טמאין מיד** в таком случае *он и его* вещи *сразу* становятся *ритуально нечистыми*.

היה לבוש כליו Однако если *он был одет*, **וטבעותיו וסנדליו ברגליו** *и обувь на его ногах*, **באצבעותיו הוא טמא** *и кольца на его пальцах*, **מיד** то *он сразу* становится *ритуально нечистым*, **והן טהורין עד שישהא בכדי אכילת פרס** *но его* вещи остаются *чистыми, пока он не пробудет* в доме отрезок времени, необходимый, *чтобы съесть "прас"* (каравай хлеба, достаточный для одной трапезы), **פת חטין ולא פת שעורין** испеченный *из пшеницы, но не из ячменя*, **מיסב ואוכלן בלפתן** который *едят, возлегая* на трапезе *и макая* его *в приправу*. (Очевидно, все эти обстоятельства способствовали быстрому поеданию хлеба: пшеничная мука, возлежание и приправа.)

שעורה *Ячмень*, упомянутый в стихе, – **דתנן** *как учили* в мишне[5]: **עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא** часть *кости* умершего – *размером с* зернышко *ячменя – делает ритуально нечистым* человека (или другие предметы, принимающие нечистоту), если он до нее *дотрагивается или несет* (даже не дотрагиваясь). **ואינו מטמא באהל** *Но не делает* его *ритуально нечистым посредством "шатра"* – когда кость и человек (или предмет, принимающий нечистоту) находятся под одной крышей.

גפן *Виноград*, упомянутый в стихе, **כדי רביעית יין לנזיר** учит о запрете *"назиру"* есть или пить любую еду, полученную из винограда, *в размере четверти* лога *вина*. Лог – мера объема, равная шести яйцам. (О "назире" см. в Торе[6].)

תאנה *Инжир*, упомянутый в стихе, **כגרוגרת להוצאת שבת** учит о запрете *переносить в субботу* из одного владения в другое вещи *размером с "грогэрет"*, сухой плод инжира.

רמון *Гранат*, упомянутый в стихе, – **כדתנן** *как учили* в мишне[7]: **כל כלי בעלי בתים** *для любого* деревянного *предмета* (т. е. для посуды или другой емкости), принадлежащего *домовладельцу* (частному лицу, а не продавцу, собирающемуся этот предмет продать),

3. Негаим 13:9
4. См. Ваикра 14:33-53
5. Оалот 2:3
6. Бемидбар 6:1-8
7. Келим 17:1

בשלמא למ"ד תמרי דזיקא היינו דהכא קרי לה נובלות סתמא והתם קרי לה תמרה אלא למ"ד ברשלי כמרא ניתני אידי ואידי נובלות תמרה או אידי ואידי נובלות סתמא קשיא: היו לפניו מינין הרבה כו': אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר "מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל [ב]בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה מיתיבי היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופוטר את הזית הב"ע כשהצנון עיקר אי הכי אימא סיפא ר' יהודה אומר מברך על הזית שהזית ממין שבעה (ו) ליתיה לר' יהודה הא דתנן (ו)כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה וכי תימא ה"נ דליתיה והתניא רבי יהודה אומר מחמת צנון בא הזית מברך על הצנון ופוטר את הזית לעולם בצנון עיקר עסקינן וכי פליגי רבי יהודה ורבנן במילתא אחריתי פליגי וחסורי מחסרא והכי קתני היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופוטר את הזית בר"א כשהצנון עיקר אבל אין הצנון עיקר ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה ושני מינין בעלמא שברכותיהן שוות מברך על איזה מהן שירצה רבי יהודה אומר מברך על הזית שהזית ממין שבעה פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא חד אמר מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה וחד אמר אף בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת בשלמא למאן דאמר בשברכותיהן שוות מחלוקת שפיר אלא למאן דאמר בשאין ברכותיהן שוות פליגי כמאי פליגי א"ר ירמיה להקדים דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק (ז)כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה שנאמר (ח)ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש ופליגא דרבי חנן דא"ר חנן (ט)כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר חטה דתנן (י)הנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפיו וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והן טמאין מיד (יא)היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו באצבעותיו הוא טמא מיד והן טהורין (יב)עד ששהא בכדי אבילת פרס (ט) פת חטין ולא פת שעורין מיסב ואוכלן בלפתן שעורה דתנן (יג)עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל (יד)כדי רביעית יין לנזיר תאנה (טו)כגרוגרת להוצאת שבת ורמון כדתנן (טז)כל (יז)כלי בעלי בתים שיעורן

אבל בשאין ברכותיהן שוות. פירש"י כגון נענע וזית וכו' אין כאן מחלוקת בין שאין הפסוק מונה אלא מה שהיה מצוי לפניו (ג) ר' יהודה אומר לזין שאין הפסוק מונה אלא מה שהיה מצוי לפניו ד"ה ר"ש. אין נראה כן שהרי (ד) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (ה) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (ו) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (ז) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (ח) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (ט) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (י) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (יא) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (יב) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (יג) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (יד) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (טו) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (טז) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (יז) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי

מחלוקת בין שאין הפסוק מונה אלא מה שהיה מצוי לפניו ד"ה ר"ש. אין נראה כן שהרי (ד) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (ה) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (ו) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (ז) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (ח) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (ט) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (י) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (יא) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (יב) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (יג) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (יד) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (טו) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (טז) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי (יז) [ב]ירושלמי אמרו ר' יוסי בר' בון ור' שמעון בשם ר' יוחנן אמרו שבעה מינים נאמרו בפרשה זו ואין לומר שלא היו לפניו אלא שבעה שהרי

תורה אור השלם

1. אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ:

מוסף תוספות

ג בתוס' ד"ה הוסיף. ואי על הזית מברך תחילה למה הצריך למרש שאין הצנון פוטר את הזית הלא לעולם יברך על הצנון לכשיוף. ב בתוס' ד"ה הביא את זה בשם תר' שמביה בשם ר' חאי. ג בתוס' ד"ה הוסיף. ומאי קשיא ליתא ליה תמרי עדיפא ליה, ע"כ ל"ל ההיא הלקמן ואתא כר' יהודה וכולהו אטוראי הלקמן כר"י פ"ל.

רבינו חננאל

אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דר' יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף. בשברכותיהן שוות אין אחר מהם עיקר, וכן אם ברך על שאר פירות בין אם ברך על שבעת המינים יצא, דקיימא לן כחכמים ורישא דברים הלכה ברבים. אבל בשאין ברכותיהן שוות הכי גרסינן האילן וחוזר, דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה, ואל אירה פירצה מקרים ומברך, ואפי' היה הפרי מפרי שבעה. והכא במאי עסקינן בשהצנון עיקר. אבל אם אין הצנון עיקר ולא חביב, מברך על הזית האוכ' על הצנון. ואפשר ברכות עדיף, ולא אפירוש מברך על הצנון תעמוד דית דברך בורא פרי האדמה על פירות האילן יצא, ואין להסקיש ברכה כל כי האי גוונא. [ואפשר ר' יוחנן סבר כל המקדים בברכה בסדר הכתוב לברית המנוגע וכליו על הכו'. פירשתיה בפסחים פרק ב].

הגהות הב"ח

(ו) גמ' ממין שבעה וכי ליתי ליה: (ז) שם מכלל פרט חצא שם ממין ר"י ואוכלה בלפתן: (ח) תוס' ד"ה כל כר' יהודה: (ט) ר"ח נתן בשם הירושלמי:

גליון הש"ס

גמ' כל המקדים בפסוק. עי' מ"ש לקן ומצוה קף י"ב ע"ב ד"ה ואם אמרה:

מוסף רש"י

כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר. בפסחים מלבר בשבת על קרן ראש שפתי תדבר מדבר בשיעורין לשבר בפרישות (שבת ה:), ובשבועות בידיה. מקשינן אלא מדרך מלבות (שבועות יא:) ומשני ילפינן על מנחה (שבועות ז.). לו: ומשני דקמלין (שבת פח:). חיטה לבוש בליה. וכן כתב ר"ת נראין מלין (שבועות יא:). והן שהיו עדי שישהא. ובפרק בתרא לחיל, (פ' ח:) ובפרק בתרא לחיל, (פ' ח:) ובפרק בתרא לחיל, (פ' ח:)

אייתו לקמייתו תמרי ורמוני. ולא לגמא נהן לה כפת דלמ כן כליהם הלכך ניקב כמוניס קטניות מלניהו לחיתים ניקב כמוניס ויש מפתחים לגחוים ניקב כמוניס לגאי כמוניס כו רמוניס כל שלן לוותן העומד למכור לא הי שיעוריס בהכי: שיעור שיעורים. מלכלת מלב דס מחר ופיגול: דכא. המתור כתולה הוא דכא תמרים וכותבת היא תמרה: זב אני לארץ. לרץ זית שמן ודבש דכתיב נפיפיה דקרא הפסיק לרץ לא הקדר ומחר לעשות זיתים ותמרים מעוניס (ג) מתלמים ורמוניס שהרמון ממשי לרץ הכתונה כולא המקרא ודבש אני לרץ הכתונה כפופו: מלן יסיב לן נגרי דפרזלא. רגליס של נחל: ונשמעינך. נשמעך ולך לחרץ תמיד: שביעו לפניהם פפנים ופנגים כפוך פפעודה. ולא לגמא לא כפת דלמ"ל הוו להו טפלה ולהן חולק נדבר שלן טעון נרכה לא לפניו ולא לאחריו אלא לפעמים שבא לפתק לא פיו כתוך הפעודה כפיות: מפכך לפניהם. ללמו טפלה ניהו: ולא לאחריהם. דנהמ"ז פוטרתן: כין לפניהם כין לאחריהם. ללא פטר אלא מידי דזיין והני לא ויוי: פם הבאה בבפנין. לאחר אכילה ונהמ"ז היו רגילים להניח כיפניו והן קלוות לפי שיהן לנב כלאחרים שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (א)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (ב)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (ג)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם אין צריכין ברכה בין לפניהם לאחריהם אמר להם הואיל ופת פוטרתן אי הכי יין נמי נפטריה פת (ד)שאני יין דגורם

שיעורן כרמונים ארץ זית שמן אמר ר' יוסי ברבי חנינא ארץ שכל שיעוריה כזיתים כל שיעוריה סלקא דעתך והא איכא הנך דאמרן אלא ארץ שרוב שיעוריה כזיתים דבש (ד)בכותבת הנסה ביום הכפורים (ה)ואידך הני שיעורין בהדיא מי כתיבי (ו)אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא אייתו לקמייהו תמרי ורמוני שקל רב המנונא ברייך אתמרי ברישא אמר ליה רב חסדא לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא ר' יצחק כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה אמר ליה (ז)זה שני לארץ וזה חמישי לארץ אמר ליה מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך: איתמר הביאו לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה אמר רב הונא טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם וכן אמר רב נחמן טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (ח)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (ט)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (י)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (יא)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (יב)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (יג)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (יד)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (טו)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (טז)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (יז)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (יח)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (יט)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (כ)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (כא)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (כב)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (כג)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (כד)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (כה)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (כו)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (כז)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (כח)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (כט)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (ל)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (לא)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (לב)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (לג)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (לד)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (לה)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (לו)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (לז)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (לח)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (לט)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (מ)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (מא)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (מב)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (מג)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (מד)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (מה)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (מו)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (מז)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (מח)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (מט)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (נ)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (נא)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (נב)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (נג)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (נד)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (נה)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (נו)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (נז)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (נח)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (נט)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (ס)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (סא)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (סב)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (סג)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (סד)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (סה)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (סו)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (סז)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (סח)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (סט)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (ע)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (עא)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (עב)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (עג)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (עד)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (עה)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (עו)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (עז)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (עח)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (עט)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (פ)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (פא)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (פב)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (פג)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (פד)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (פה)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (פו)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (פז)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (פח)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (פט)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (צ)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (צא)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (צב)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (צג)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (צד)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (צה)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (צו)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (צז)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (צח)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (צט)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (ק)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קא)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קב)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קג)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קד)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קה)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קו)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קז)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קח)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קט)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קי)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קיא)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קיב)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קיג)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קיד)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קטו)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קטז)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קיז)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קיח)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קיט)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קכ)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קכא)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קכב)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קכג)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קכד)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קכה)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קכו)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קכז)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קכח)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קכט)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קל)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קלא)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קלב)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קלג)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קלד)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קלה)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קלו)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קלז)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קלח)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קלט)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קמ)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קמא)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קמב)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קמג)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קמד)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קמה)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קמו)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קמז)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קמח)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קמט)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קנ)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קנא)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קנב)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קנג)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קנד)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קנה)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קנו)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קנז)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קנח)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קנט)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קס)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קסא)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קסב)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קסג)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קסד)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קסה)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קסו)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קסז)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קסח)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קסט)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר' חייא (קע)דא"ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל (קעא)ויין פוטר כל מיני משקים אמר רב פפא (קעב)הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין

שיעורין כרמונים величина отверстия, которая делает его ритуально чистым (если этот предмет был раньше нечистым), должна быть *размером с гранат* (поскольку при таком отверстии предмет нельзя использовать, и он перестает быть полезным предметом).

ארץ זית שמן *"Земля оливкового масла"* – об этих словах, упомянутых в стихе, אמר רבי יוסי ברבי חנינא *сказал раби Йосе, сын раби Ханины*: это учит нас, что Эрец Исраэль – это ארץ שכל שיעוריה כזיתים *страна, в которой все размеры*, данные Торой для выполнения законов, – *с маслину*.

כל שיעוריה סלקא דעתך *"Все размеры в ней"* – так *ты подумал*? והא איכא הנך דאמרן *Но ведь есть те* размеры, *которые* уже *названы*! И они, отличаясь от маслины, тоже используются Торой как размеры для выполнения законов.

אלא *Но* вот как надо понимать слова раби Йосе, сына раби Ханины: ארץ שרוב שיעוריה כזיתים *страна, в которой большинство размеров – с маслину*.

1. См. Дварим 8:8

דבש Фиников*ый мед*, упомянутый в стихе, ככותבת הגסה ביום הכפורים учит о запрете есть *в Йом-Кипур* еду *размером с большой финик*.

ואידך *А другая* сторона в споре (рав Йосеф или раби Йицхак), что она говорит о размерах в законах Торы, которые раби Ханан получает из этого стиха?

Другая сторона могла бы сказать: הני שיעורין בהדיא מי כתיבי *разве* упомянутые *размеры записаны* в этом стихе *открытым* образом, а не даны намеком? אלא מדרבנן *Нет*, размеры получены нами *от наших мудрецов*, וקרא אסמכתא בעלמא *а Тора* приводит в этом стихе лишь побочное, самое *общее обоснование* для постановления мудрецов. Так что стих, в котором перечислены главные плоды в порядке их важности, пришел для прославления Эрец Исраэль, а не для размеров.

רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא *Рав Хисда и рав Амнуна сидели за трапезой*. אייתו לקמייהו תמרי ורמוני *Принесли им финики и гранаты*. שקל רב המנונא בריך אתמרי בריש *Взял рав Амнуна* плоды *и вначале произнес благословение над финиками*. (Вначале – в том смысле, что сначала произнес над финиками благословение "Создающий плод дерева", а потом ел и финики, и гранаты.)

אמר ליה רב חסדא *Сказал ему рав Хисда*: לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק разве *господин не считает так* же, *как сказал рав Йосеф*, а *некоторые говорят*, что *раби Йицхак*: כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה: *"все*, что *предшествует в этом стихе, предшествует и в благословении"*? – Финиковый мед в стихе Торы[1] приведен последним, значит, все остальные плоды, указанные там же, предшествуют финикам, когда надо произнести благословение.

אמר ליה *Сказал ему* рав Амнуна: זה שני לארץ *это* (финики) – *второе после* слова *"земля"*, וזה חמישי לארץ *а это* (гранаты) – *пятое*. Следовательно, финики предшествуют гранату, когда надо произнести благословение. – В стихе дважды написано "земля"; после первого раза идут: пшеница, ячмень, виноград, инжир и гранат; после второго раза: маслина и финик.

אמר ליה *Сказал ему* рав Хисда: מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך *кто* бы *дал нам железные ноги, чтобы мы* могли всегда идти за тобой и *слушать твои* уроки!

איתמר *Учили* в доме учения: каков закон, если הביאו לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה *принесли им* (участникам трапезы) *инжир и виноград посреди трапезы* с хлебом? אמר רב הונא *Сказал рав Уна*: טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם в таком случае фрукты *требуют перед собой благословения* (ибо от этого их не освобождает благословение "Производящий хлеб из земли", поскольку плоды не едят с хлебом), *но не требуют благословения после себя* (ибо от этого их освобождает Биркат-Амазон).

וכן אמר רב נחמן *И то же самое сказал рав Нахман*: טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם *требуют перед собой благословения, но не требуют благословения после себя*.

ורב ששת אמר *А рав Шэшет сказал*: טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם *требуют благословения как перед собой* (в согласии

קג א מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה ב' ג סמג לאוין קמ טוש"ע ח"מ סי' פ"ב סעיף ב:

קד ב מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ב' יג סמג עשין ס טוש"ע ח"מ סי' רל"ו סעיף ד:

קה ג טוש"ע ח"מ סי' קכ"ד סעיף ב:

קו ד מיי' פ"ב מהלכות ברכות הלכה ט"ו ט טוש"ע ח"מ סי' קפ"ט סעיף ב ג:

קז ה טוש"ע ח"מ סי' קכ"ד סעיף ב ו:

רבינו חננאל

אמר רב ששת הילכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין מעורים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. פירוש, כל דבר הבא בתוך הסעודה מחמת סעודה לאכול כהן את, כגון מיני תבשילין וכיוצא בהן דעבידי למילפת בהן. אין מעורין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. יש מי שאומר אפי' ענבים וחגבים ודקלים וכיוצא בהם, שהרבה בני אדם אוכלין בהם פתן, בזמן שבאים בתוך הסעודה למילפת בהו את הפת, פת סורהתן ואין צריכין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. ורי"ש ז"ל כיוצא בהם. ורבינו האי דאמרינן בכלאי שמאחר דאכלי בהמא בניהמא, אם נהמא ממש הוא, דבר הכל פת משמיה את הפת. ואם אינה פת הרי הוא דבשל הבא מחמת הסעודה בתוך הסעודה, ופת לדברי הכל פורמת כל דבשל הבא מחמת הסעודה בתוך הסעודה, אבל דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת סעודה כגון מיני מתיקה חביצא ברוכשא ופאלודג וכיוצא בהן, שבאין למתיקה ולא ללפת, מעורין ברכה לפניהם ולא לאחריהם. דברים הבאים שלא מחמת סעודה לאחר סעודה כגון אבטיחים וענבים ודקלים וכיוצא בהן, שאין באין ללפת בהן את הפת, שכבר סלקו את הפת מלפניהם יתדיין לא דחצר יהיהן. הרי אלו מעורין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם, שכיון שלא באו ללפת בהן, אין ברכת המזון פורמתן מלבוך אחריהן. לכך צריכין ברכה לפניהם ולאחריהם. והר"י הכהן ז"ל פסק ששמע הלכה. אי הכי יין נמי נפטריה את שאני יין דגדים ברכה לעצמו. א"ל לבן ומשא אפי הפת פורמת כל הבא מחמת סעודה בתוך הסעודה, תשמיר נם את היין. אשר להי יין נזדם ברכה לעצמו. שפתחו כל מיני משקין. מידוש אחר: הא דשרי יין נמי נפטריה את, היינו ע"י הערבות ששורה בהם את הפת, אבל בשעתיהו בך בתוך הסעודה, אחי ליה שפיר שאין הפת פורה את היין, ואין מקשה כלום מזה. וכ"כ רצחי' שפיר שאינו פורה את שאר משקין. והא דשרי יין ספי בפני משקין, משום שדרך בני אדם לשתות כיין.

אייתו לקמיתו תמרי ורמוני. ולא לנפת נהן את הפת לתוך כן הוו להו פת עיקר והן טפלה ואתן (דף מד.) מכרך על העיקר ופוטר את הטפלה: **זה שני לארץ.** מ"מ היכא דליכא תמה חית לו שעורים וממרים לע"ג דשתן לתוך מקום המוקדם לנרכה"א: **הביאו** לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה. וכגון שאין נהין לנפת את הפת אלא לקנח סעודתו: **אלא** את הבאה בבפנים. לטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו דק בזול ונפשות רבות מידי דהוה מחורז ודומן דלמרי לעיל (דף מ:) נתמלה מברך ממ"מ ולבסוף ולא כלום הוחיל ונתנו נהן שקדים ברכה. ופי' רש"י אפי' את שאכל מהן לאחר נהמ"ז אין קאמר ולא נהיכא דלא דלמרי לעיל כל שים בו ממשת סמינין נרך ברכה מעין שלש ועוד לאחלי קאמר סיפון ניחא נמי מורח ודומן ע"כ נרך לפרש דמיירי נאוך הסעודה קודם נהמ"ז דמיירי נה וה"ק אף אן את הבאה בכלה נסיפון נאוך הסעודה קודם נרהמ"ז לאין טעון ברכה לאחריו דפטור ליה נהמ"ז לפי' לרב ששת משום דהוי דבר מועט אבל בלא סעודה לף לאחריו נרך לנרך מעין ג' נרכות ולבסוף לא נקט פת מורח ודומן שהרי אפילו בלא סעודה נמי אין נרכות נרכה מעין ג' לאחריו: לא ק"ל כרב ששת בלא סעודה הוחל ורב נחמן לאין הלכה כמיד נמקום רבים. ה"ג: **ויין** פוטר כל מיני משקין. ולכאורה מיירי כגון בלא סעודה לפי שהיה פת חיפוק ליה דפטור ליה פת לאפוקי יין נמי דלא לומר דספר נסמוך דפטור מי לאו טעמא דקונע ברכה לעצמו אלא מיירי בלא סעודה ואפ"ה יין פוטר ולית הלכתא כוותיה שהרי מפת פורתת אין הלכה כמותו אלא כספק דב פפא ס"ל נס מהא דקתמר יין פוטר וכו' לית הלכתא כוותיה: **הלכתא** דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה. פי' הקונטרס לנפת נהן את הפת אין טעונין ברכה להו להו טפלה ולא נהיכא דלא"כ מחמי היא (דף מד.) למנרך על העיקר ופוטר את הטפלה ומאי קא"ל ועוד קשה לפירוש נסמוך יין נמי נפטריה פת ומאי קשה והלא כשסופים היין אינו טפלה לפת ואין פת מיירין ואין לפרש לפירוש הקונטרס יין נפטריה את כשסופה פתו ניינו קאמר להוה ליה יין טפל להא לא משכחת שיבוך עליו נעניין זה אלא ולאי מיירי כשחיה ועוד קשה מה שפי' רש"י דברים הבאים שלא מחמת הסעודה כגון דייקא ותרתין ורכוך שאין של נפתן ונאין למזון ולשנוע טעונים ברכה לפניהם ללאו טפלה ניהו ומיהו פעונין מברכה המזון דמיני מזון ניהו ולא נהיכא דלאמרי נמחמי נרך על הפת פטר לא הפרפרת ונגמ' מפרש להא הדין כל מעשה קדרה ודברים הבאים נגת בלאחר הסעודה פירש"י כמו פירות ואפי' הכי לותן נסוף הסעודה אלא מחמת לפתן: **ברכה** בין לפניהם ללאו טפלה ניהו ובין לאחריהם דלמין פוטרתן ללאו מזון ניהו דהייט כרב ששת דלאמר לעיל הכילו לפניו מחמים ומטוגים נסוף הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם ואהי שמואל דלעיל לית הלכתא כוותיה דלאמר טעונין ברכה לפניהן ולא לאחריהן אלא על כן פי' רש"י דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה כלומר הבאים לנת מחמת הסעודה נפת ברגילים לאכלן עם הפת כגון נשר ודגים וכל מיני קדרה והכילן נתוך הסעודה אין טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם אפי' אכלן נתוך הסעודה נפני עלמן נלא פת הכילן למשוש פת לא נחין הפת פוטרתן ללאו מזון ניהו דהייט שאין רגילים לנפת נהן ולא נחין חולק נדבר שאין רגילים לנת נתוך הסעודה כגון ממרים וכמוהם ושאר כל פירות שאין רגילים לנפת נהן ולא נפניו ולא לאחריו אלא כל שעה שאתו מוכלין פירות אף דבר קודם נהמ"ז נעתנו לאכול פת כל שעה וקי"ל כספק דרב ששת: **אי הכי** יין נמי נפטריה פת. דלאי יין ממחי סעודה אפי' שהוא שותה כמה פעמים דלי ללאו הסעודה לא יחשב ולפטריה פת ומשני שאני יין דגורם ברכה לעצמו פירש"י דמשום הכי הוא נגורם ברכה מקומות הוא נא ומברכין עליו תע"פ שאין נרגילין לשתות כגון נקיזות ומברכה מיהוסן ורשב"ם פי' משום דנרך נברך על היין נזה נפני הנפן ונתחלה כשהוא מעונים נזה פני הפן ועל שאר משקין שהכל נהיו נדבנו ומיהו לאו משום ר"ח דכשאר משקין כמו מים ושכר הבאים מחמת הסעודה פת פוטרתן לאפי' יין הוה פוטר מי לאו דקונע ברכה לעצמו ולא כמחזור ויטרי' שכתב שמברכין למים ברכה בכל פעם ופעם ואפי' נתוך הסעודה דהוי כמלך ואת לא פריך הכא (ס מהן משום דיין זין אלא מים לא ויינו דלאמר (לעיל לה.) הטודר מן המזון וכו' ופשיטא דלא פטר להו פת לאיהו בכלל ברכת הפת: מיהו

איתיה לקמיתו תמרי ורמוני. ולא לנפת נהן את הפת לתוך כן הוו להו פת עיקר והן טפלה ואתן (דף מד.) מכרך על העיקר ופוטר את הטפלה: **זה שני לארץ.** מ"מ היכא דליכא תמה חית לו שעורים וממרים לע"ג דשתן לתוך מקום המוקדם לנרכה"א: **הביאו** לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה. וכגון שאין נהין לנפת את הפת אלא לקנח סעודתו: **אלא** את הבאה בבפנים. לטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו דק בזול ונפשות רבות מידי דהוה מחורז ודומן דלמרי לעיל (דף מ:) נתמלה מברך ממ"מ ולבסוף ולא כלום הוחיל ונתנו נהן שקדים ברכה. ופי' רש"י אפי' את שאכל מהן לאחר נהמ"ז אין קאמר ולא נהיכא דלא דלמרי לעיל כל שים בו ממשת סמינין נרך ברכה מעין שלש ועוד לאחלי קאמר סיפון ניחא נמי מורח ודומן ע"כ נרך לפרש דמיירי נאוך הסעודה קודם נהמ"ז דמיירי נה וה"ק אף אן את הבאה בכלה נסיפון נאוך הסעודה קודם נרהמ"ז לאין טעון ברכה לאחריו דפטור ליה נהמ"ז לפי' לרב ששת משום דהוי דבר מועט אבל בלא סעודה לף לאחריו נרך לנרך מעין ג' נרכות ולבסוף לא נקט פת מורח ודומן שהרי אפילו בלא סעודה נמי אין נרכות נרכה מעין ג' לאחריו: לא ק"ל כרב ששת בלא סעודה הוחל ורב נחמן לאין הלכה כמיד נמקום רבים. ה"ג: **ויין** פוטר כל מיני משקין. ולכאורה מיירי כגון בלא סעודה לפי שהיה פת חיפוק ליה דפטור ליה פת לאפוקי יין נמי דלא לומר דספר נסמוך דפטור מי לאו טעמא דקונע ברכה לעצמו אלא מיירי בלא סעודה ואפ"ה יין פוטר ולית הלכתא כוותיה שהרי מפת פורתת אין הלכה כמותו אלא כספק דב פפא ס"ל נס מהא דקתמר יין פוטר וכו' לית הלכתא כוותיה: **הלכתא** דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה. פי' הקונטרס לנפת נהן את הפת אין טעונין ברכה להו להו טפלה ולא נהיכא דלא"כ מחמי היא (דף מד.) למנרך על העיקר ופוטר את הטפלה ומאי קא"ל ועוד קשה לפירוש נסמוך יין נמי נפטריה פת ומאי קשה והלא כשסופים היין אינו טפלה לפת ואין פת מיירין ואין לפרש לפירוש הקונטרס יין נפטריה את כשסופה פתו ניינו קאמר להוה ליה יין טפל להא לא משכחת שיבוך עליו נעניין זה אלא ולאי מיירי כשחיה ועוד קשה מה שפי' רש"י דברים הבאים שלא מחמת הסעודה כגון דייקא ותרתין ורכוך שאין של נפתן ונאין למזון ולשנוע טעונים ברכה לפניהם ללאו טפלה ניהו ומיהו פעונין מברכה המזון דמיני מזון ניהו ולא נהיכא דלאמרי נמחמי נרך על הפת פטר לא הפרפרת ונגמ' מפרש להא הדין כל מעשה קדרה ודברים הבאים נגת בלאחר הסעודה פירש"י כמו פירות ואפי' הכי לותן נסוף הסעודה אלא מחמת לפתן: **ברכה** בין לפניהם ללאו טפלה ניהו ובין לאחריהם דלמין פוטרתן ללאו מזון ניהו דהייט כרב ששת דלאמר לעיל הכילו לפניו מחמים ומטוגים נסוף הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם אהי שמואל דלעיל לית הלכתא כוותיה דלאמר טעונין ברכה לפניהן ולא לאחריהן אלא על כן פי' רש"י דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה כלומר הבאים לנת מחמת הסעודה נפת ברגילים לאכלן עם הפת כגון נשר ודגים וכל מיני קדרה והכילן נתוך הסעודה אין טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם אפי' אכלן נתוך הסעודה נפני עלמן נלא פת הכילן למשוש פת לא נחין הפת פוטרתן ללאו מזון ניהו דהייט שאין רגילים לנפת נהן ולא נחין חולק נדבר שאין רגילים לנת נתוך הסעודה כגון ממרים וכמוהם ושאר כל פירות שאין רגילים לנפת נהן ולא נפניו ולא לאחריו אלא כל שעה שאתו מוכלין פירות אף דבר קודם נהמ"ז נעתנו לאכול פת כל שעה וקי"ל כספק דרב ששת: **אי הכי** יין נמי נפטריה פת. דלאי יין ממחי סעודה אפי' שהוא שותה כמה פעמים דלי ללאו הסעודה לא יחשב ולפטריה פת ומשני שאני יין דגורם ברכה לעצמו ולא כמחזור ויטרי' שכתב שמברכין למים ברכה בכל פעם ופעם ואפי' נתוך הסעודה דהוי כמלך ואת לא פריך הכא (ס מהן משום דיין זין אלא מים לא ויינו דלאמר (לעיל לה.) הטודר מן המזון וכו' ופשיטא דלא פטר להו פת לאיהו בכלל ברכת הפת: מיהו

דגורם

דייקא ותרתין נחין לפתן ואין למזון ולשנוע: **מעונין** ברכה לפניהן. ללאו טפלה ניהו ואין נכלל למה דנפטר נברכת המוציא: **ולא לאחריהן.** למיני מזון ניהו וברכת המזון פוטרתן: **דברים** הרגילין נבא לאחר הסעודה. כגון פירות לאחר הכילן נתוך הסעודה אלא מחמת לפתן: **פעונין ברכה** בין לפניהן. ללאו טפלה ניהו: **בין לאחריהם.** לאין ברכת המזון פוטרתן ללאו מזוני ניהו:

דגורם

הגהות הב"ח

(ה) רשי' ד"ה אי שני וכו' משומט מכאמתין ומפקים ומתק: (ו) תוס' ד"ה לי פי' וכו' כמלך הבא ולא מלך אחר פכא מיהו אלא משום יין.

מוסף תוספות

ג בתוס' ד"ה הקשה. את"ל לכתוב ארץ חמה היה ושעורה ד"ל שלא רצה להסיק בין חמה לשעורה שהם מיני דגרים. ב בתוס' ד"ה כתב. שאוכלה אחרי הסעודה קודם בהמ"ז במקום תאנים וענבים ותמר שאינה באה אלא לקינוח סעודה והוי מעט לא רצו לקבוע ברכה לאחריה ולא רבי' לתאנים וענבים דקנח סעודה. ג בתוס' ד"ה שמואל. ר"ת גרס, ורבינו שמואל פי' וכר (וב"ה ברפ"ו בתוס' שלנו) ואמרינן לעיל מצמא משום דאשתני לעליא וכיון דמשום חסיבותא אשתני ברכתו אין לנו לבטלה משום ברכת הפת. ד בתוס' ד"ה כתב. ונפלך הוי דאין אדם שותה מים אלא לצמאו ומברא נחלה היא ז' שאם יברכו כשים באמצע הסעודה יברכו על כל אחד. ה בתוס' ד"ה בתב. דבי מדרש הבא יין נמי נפטריה את דוקא מיין שיין לאקשורי הכי משום דזיין אכל מים שאין הפת פטורה משום דלא ק' ליה מידי משום דלא דייני.

לעזי רש"י

אבוליאיר"ש [אבוליידי"ש]. אפיסיות. "נפלים".

מוסף רש"י

ארץ שרוב שיעוריה שעורים. מת ובלה ולסוף מלא חים ושיגל ואתר ומתו ועל ועל אגמא (שוכה ג'). דבשא. כל נוע שמוד במוכה נוע מתרים ומפלפל מהם (נכרים פ"ט ע"ב) אין מבלין נכרים כי אם מצמצת המינים ולא מתרים שנפתקים ולא פסיקים שנפתקים. ולאחר פסיקא ניה לאפל המרים מי המינין ושיהו נוע (עירובין ז') כל מיני מתוקה קרוין הכא, ומתרים מיני מתוקה הן (שוכה שם). בבחבת. שמרה (שם). ביום הכפורים. ולא מהיב ניה שלא מלא אחר נ' תעונה, מיני מתיקה דתמים ומתוקה ניה מפיני (שם). הני שעורין בהדיא מי מתיבי. כלום מהיב מהדה עלם כשהוא ניום שאינו מתענה נוע (שם). לאחר הסעודה. כלומר הרגילים לנת לאחר הסעודה, שעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם. לפיכך הכילן נתוך הסעודה, וכיון דלפן נאחר הסעודה אין לו ברכה מיוחדת.

(ו) [ב' מוס' שכה ג. ד"ה מלמא ג] נמיהכון ונכוסם מסיק הכי מלא מלמא ניסא. ג) הלין קיש:

(ה) ב' מוס' שכה ג. ד"ה מלמא ג] נמיהכון ונכוסם מסיק הכי מלא מלמא ניסא. ג) הלין קיש:

с мнением рава Уны и рава Нахмана), *так и после себя* (потому что Биркат-Амазон освобождает только ту еду, которая пришла насытить).

И объяснил рав Шэшет: **שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו** *ибо нет вещи* (еды), *которая требует благословения перед собой* (а именно: "Создающий виды кушанья") *и* одновременно при этом *не требует после себя благословения* "подобие Трем", но требует благословение "Создающий множество душ", – **אלא פת הבאה בכסנין בלבד** *кроме хлеба*, который *подается с "кисаном"*. ("Кисан" – каленые зерна в меду, которые подавали как десерт вместе с хлебом, замешенном с орехами; такой хлеб не был основой трапезы, являясь чем-то вроде пирожного.)

ופליגא דרבי חייא *И* это мнение *оспаривает* сказанное *раби Хией*; **דאמר רבי חייא** *как сказал раби Хия*: **פת פוטרת כל מיני מאכל** благословение над *хлебом освобождает все виды еды* от необходимости произносить над ними благословение (как в начале, так и в конце), **ויין פוטר כל מיני משקים** а благословение над *вином освобождает все виды напитков*.

אמר רב פפא *Сказал рав Папа*: **הלכתא** *закон* гласит: **דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה** *блюда, поданные для трапезы* (второстепенные по отношению к хлебу, такие как мясо или рыба) *посреди трапезы*, **אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם** *не требуют благословения ни перед собой, ни после себя*. **ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה** *Но* блюда, поданные *не для трапезы* (например, каша или капуста, которые насыщают человека и не являются второстепенными по отношению к хлебу) *посреди трапезы*, **טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם** *требуют благословения перед собой, но не требуют благословения после себя*. **לאחר סעודה** Блюда, которые обычно подают *после трапезы* (например, фрукты), даже если их едят посреди трапезы, – **טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם** *требуют благословения как перед собой, так и после себя*.

שאלו את בן זומא *Спросили* ученики *Бен-Зому*: **מפני מה אמרו** *почему сказали* мудрецы: **דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה** "*блюда, поданные для трапезы посреди трапезы*, **אינם טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם** *не требуют благословения ни перед собой, ни после себя*"? **אמר להם** *Сказал им* Бен-Зома: **הואיל ופת פוטרתן** *поскольку* благословение над *хлебом освобождает их*.

אי הכי *Если* так, **יין נמי** тогда *то же самое* с *вином* во время трапезы: **נפטריה פת** оно *должно быть освобождено* (от необходимости произносить благословение перед ним) из-за благословения над *хлебом*, но все знают, что это не так.

שאני יין *Вино отличается* от остальных видов еды и питья,

דגורם ברכה לעצמו *потому что само по себе требует благословения*. Например, во время "кидуша" или "авдалы" вино присутствует как часть ритуала, а не потому, что его хотят пить.

רב הונא אכל תליסר ריפתי בני תלתא תלתא בקבא *Рав Уна* однажды *съел 13* караваев "хлеба с кисаном" (каленые орехи с медом), *каждые три* из которых были общим объемом в один "*кав*" (1 "кав" = 24 яйца), – **ולא בריך** *и не произнес благословения*, т. е. не сказал Биркат-Амазон, считая, что такой хлеб обычно едят в малых количествах как десерт.

אמר ליה רב נחמן עדי כפנא *Сказал ему рав Нахман*: *это голод*! Т. е. если ты, проголодавшись, съел так много еды, которую остальные едят понемногу и как десерт, то обязан был произнести благословение. **אלא כל שאחרים קובעים עליו סעודה צריך לברך** *Ибо* вот как звучит правило: над *любым* количеством еды (имеющей подобие хлеба), *которое другие люди делают основой* своей *трапезы, надо произносить благословение*, как над хлебом.

רב יהודה הוה עסיק ליה לבריה בי רב יהודה בר חביבא *Рав Йеуда был занят* женитьбой *своего сына на дочери рава Йеуды бар Хавива*. **אייתו לקמייהו פת הבאה בכסנין** *Принесли* гостям "*хлеб с кисаном*". **כי אתא שמעינהו דקא מברכי המוציא** *Когда* рав Йеуда *пришел, услышал*, что гости *произносят благословение "Производящий* хлеб из земли". **אמר להו** *Сказал им*: **מאי ציצי דקא שמענא דילמא המוציא לחם מן הארץ קא מברכיתו** *что* это за *звуки я услышал? Может*, благословение "*Производящий хлеб из земли*" *вы произнесли*, а не "Создающий виды кушанья", как полагается над "хлебом с кисаном"?

אמרי ליה אין *Сказали ему* гости: *да*, мы произнесли благословение "Производящий хлеб из земли"; **דתניא רבי מונא אמר משום רבי יהודה** *как учили* в барайте: *раби Мона сказал от имени раби Йеуды*: **פת הבאה בכסנין מברכין עליה המוציא** *над "хлебом с кисаном" произносят благословение "Производящий* хлеб из земли". **ואמר שמואל** *И сказал Шмуэль* (постановил): **הלכה כרבי מונא** *закон* идет *по мнению раби Моны*. Поэтому и мы так поступили.

אין הלכה אמר להו כרבי מונא אתמר *Сказал им* рав Йеуда: "*закон не* идет *по мнению раби Моны*" – так *учили* о постановлении Шмуэля.

אמרי ליה והא מר הוא דאמר משמיה דשמואל לחמניות מערבין בהן *Сказали ему*: *но ведь* сам *господин* (т. е. рав Йеуда) *сказал от имени Шмуэля*: *при помощи булочек* (вид "хлеба с кисаном") *делают "эрув"* (объединение дворов для того, чтобы можно было в субботу переносить вещи между владениями), хотя обычно для "эрува" берут обычный хлеб **ומברכין עליהן המוציא** *и произносят над ними благословение "Производящий* хлеб из земли".

Сказал им рав Йеуда: **שאני התם דקבע סעודתיה עלייהו** *там*, в случае булочек, есть *отличие*: человек *сделал те* булочки *основой своей трапезы*, а поэтому произносит над ними благословение "Производящий хлеб из земли". **אבל היכא דלא קבע סעודתיה עלייהו לא** *Но здесь*, в нашем случае, *поскольку не делает* "хлеб с кисаном" *основой своей трапезы*, то *не* произносит над ним благословение "Производящий хлеб из земли", но говорит "Создающий виды кушанья".

רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב נתן בתר דגמר סעודתייהו אייתו לקמייהו מידי למיכל שקל רב פפא וקא אכיל *Раву Папе случилось быть в доме рава Уны, сына рава Натана. Когда* они *закончили свою трапезу, принесли им* новую *еду*. *Взял рав Папа* эту еду *и съел*. **לא סבר לה מר גמר אסור מלאכול** *Сказали ему*: разве *не считает господин*, что если человек *закончил* трапезу, то, как гласит закон, *запрещено* ему *есть*, пока не произнес Биркат-Амазон? И еще: после окончания трапезы надо перед любой новой едой произносить соответствующее ей благословение.

אמר להו *Сказал им* рав Папа: для того чтобы обязать человека произнести благословение перед новой едой, недостаточно закончить трапезу; **סלק אתמר** так *учили* этот закон: не просто "закончил", а "*убрал*" еду трапезы вместе с хлебом со стола – только тогда нельзя без нового благословения есть добавочное блюдо до Биркат-Амазон.

דגורם ברכה לעצמו. כלומר מקומות הוא בא ומכרכין עליו ואע"פ שלא היו נרצים לשתייתו: רב פונש אכל פליפר ריפתי. מפת הנאה בכסנין ולא צירך לחמרי: אמר רב נחמן עדי כפנא גרמי: עדי. אלו כלומר אלו נרעבון נאכלו ואכילה מרובה הוו לא נפטרת מברכה אלא כל שאחריה קובעין אכילתן ככך טעון בהמ"ז כך פירש רב האי. ורבותינו פירשו אפילו מפת שלנו ולא צירך לחמרי משום דלא שבע וקרא כתיב (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת וכך פי' רב יהודאי בה"ג ואינו נ"ל דלית ליה לרב הונא והם החמירו על עצמן עד כזית ועד כביצה (לעיל דף כ:) ולא אכ"מ ולא כך יהודה (לקמן דף מט:): לחמניות. חולין"ם בלע"ז: פאור מלכות. עד שיבוץ בהמ"ז ויחזור וינרך על הכוס לפניו לכיון לגמר לחם לעמיה מנרכה לחשונה ומסעודתיה: מלך לחמר. מס מלך הלחם וכל החוכל מעל השלחן ועדיין לא נרכו לקוי לגאכל: ריספנא. למיעטרטיי"ן: פאפא דיים נוטפא סמכינן. וחין מיוקמו מלוק שדעתנו לס יפת משאות מלח פניו חליט מכל: פרגיל כשמן. למשום יהיו לחר לחילה: שמן מפכחו. לעניין נרכה שלפיה גמר וסלק ולא שמע יהיו עדיין פעודה קיימת וחוכל בלא נרכה: ולית ליכפיה כלל הני שמטפפא. לין פיום פעודה חלוי לא גמר ולא נסלוק ולא בשמן חלא בפים המרונים כ"ו שלא נטל מים לחרונים הוא מותר לאכול ומשנטל לאחר לאכול: לנטילת ידים. ד למים המרונים בהמ"ז ולא יאכל כלום עד שיברך על מזונו: חוץ לא"ם. המקריבו חליו ומלמדו בניתו: ברכה. בניתו: מתני' ברך על היין כו'. נוהגין היו לכיתו קודם לסילה כום יין לשמות כהחיית לקמן (דף מג.) כילד סדר הסבה כו' ומכיחין לפיהם פרפרות להמשיך לסילה כגון פרגיות ודגים וחמ"כ מביחין השלחן ולאחר גמר פעודה יוסכים ושותים ואוכלים ומה הן חולים פרפרות כגון כיסי למעלה ללבה? ולחמניות והוא יין ופרפרת שלאחר המזון ושניהם קודם בהמ"ז: מעשה קדרה. חלקו טרפים (ה) ומיקני: פיו יוצים. גלא הסבת מטות שמוטים על גיהן שחלית על המטה וחוכלין ושותין בהסבה: כל אחד ואחד מברך לעצמו. לחין קנע פעודה גלא בהסבה: נא

דגורם ברכה לעצמו אכל [ה]חליסר ריפתי בני חלתא חלתא בקבא ולא בריך א"ל רב נחמן עדי כפנא אלא "כל שאחרים קובעים עליו פעודה צריך לברך רב יהודה הוה עסיק ליה לבריה בי רב יהודה בר חביבא איתיה לקמיהו פת הבאה בכסנין כי אתא שמעינהו דקא מברכי המוציא אמר להו מאי ציתי דקא שמענא דילמא המוציא לחם מן הארץ קא מברכיתו אמרי ליה אין דתניא רבי מונא אמר משום רבי יהודה פת הבאה בכסנין מברכין עליה המוציא ואמר שמואל הלכה כרבי מונא אמר להו [ג]אין הלכה כרבי מונא אתמר אמרי ליה והא מר הוא דאמר משמיה דשמואל [ד]לחמניות מערבין בהן ומברכין עליהן המוציא שאני התם [ה]דקבע סעודתיה עלייהו אבל היכא דלא קבע סעודתיה עלייהו לא רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב נתן בתר דגמר סעודתייהו אייתו לקמייהו מידי למיכל שקל רב פפא וקא אכיל אמרי ליה לא סבר לה מר גמר אסור מלאכול אמר להו סלק אחמר [ו]רבא ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא לבתר דסליקו תכא מקמייהו שדרו להו [ז]ריסתא מבי ריש גלותא רבא אכיל ורבי זירא לא אכיל א"ל לא סבר לה מר סלק אסור מלאכול א"ל [ח]אנן אתכא דריש גלותא סמכינן: אמר רב הרגיל בשמן שמן מעכבו אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן כגון אנן דרגילינן במשחא משחא מעכבא לן ולית הלכתא בכל הני שמעתתא [ט]אלא כי הא דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב [י]שלש תכיפות הן [יא]תכף לסמיכה שחיטה יתכף לגאולה תפלה [יב]תכף לנטילת ידים ברכה אמר אביי אף אנו נאמר תכף לתלמידי חכמים ברכה שנאמר [יג]וברכני ה' בגללך איבעית אימא מהכא שנאמר [יד]ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף: מתני' [טו]ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון [טז]ברך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון פטר את הפת פטר את הפרפרת על הפת פטר את הפת בש"א אף לא מעשה קדרה [יז]יוצין כל אחד מברך לעצמו הסבו אחד מברך לכולן

גמ' [יח]אתבא דריש גלותא סמכינן. וכגרגיל לאכול מיני פירות ומיקיון לסם זה יש לומר שלריך לגרך אכל חד וחד לפי שלמין יחלעים לס יתן לסם בע"ג יומר ונרלה שלין לריך לגרך לפי שסומכין על שלחן בע"ג והיינו דני ריש גלותא: תכף לנטילת ידים ברכה. ולכך כיון שנטל ידיו נחחזרה לאחר סעודה לאכול עד שיגרך והוא הדין לס לאחר כך ולגרך לאחר כך: ברך על הפת פטר את הפרפרת. נרלה למיילי בפרפרת שנאחר המעודה לל פסק כך פסק ל"[יט]כיצים הבאים לאחר סעודה טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם ורב"י פיהם פרפרת מיני דגים ופרגיות וקלח קשה ל"ש מלי קמ"ל דגרך על הפרפרת דלא פטר לת הפת ונרלה בפיהום ר"ח לפירש בפרפרת פת בעומה בקערה לליה בה מוריחת דגאמת למגרכין עליה כורא מיני מזונות וכאמת ניחא לאלטיין לגאמעיון גרך על הפרפרת לא פטר לת הפת ע"ג דהוא מין פת וכן מצאנו בגמרא דאחיב פרפרת ל"[כ]מעשה קדרה ומעשה קדרה היינו טרפים וטיקני כלאמרינן לעיל (ה.): הסבו אחד מברך לכולן. ואע"ג לין לנו הבנה אלא פת בלבד ופת מהמי לאני נלא הבנה דזוקא לריהו שהיו אוכלים בהבנה היו נריכים הבנה אלא שהיו קביעות לנו בהבנה דיהו שהם היו רגילים כל אחד להבנ על מטתו ועל שלחנו אבל בעלמו טולנו אוכלים על שלחן אחד וכאלו אוכלין יחד היינו קביעותינו והכל דקאמר היו יוצאין וכו' בגמרא משמע דאפילו כין בגרכת המוציא גלא יאכל כלום עד שיגרך המוציא ואפילו הכי אמרינן בירושלמי כין מי שבי הבנה ומיהו בני אדם האוכלים בדרך והולכים ולא יכלו לברך לעלמו וא"ת מאי שנא דאמוגמר המוציא מהבית לפליגי כין מי שבי הבנה ומיהו בני אדם האוכלים בדרך והולכים ולא יכלו לברך לעלמו וא"ת מאי שנא דאמוגמר לפיל לא הבנו אחד מברך לכולם בירושלמי בפרק ומשמי משום דאמוגמר כולם נהנים מיחד אבל אכילה אינה נהנה אלא לזה אחד זה: ואע"פ

מיהו ר"י ור"ת היו אומרים שלא לגרך כלל אלא מזקין הבאין בחוך הסעודה ויעמוד לפת פוטרת כל הדברים הבאים בסילה והשתא יין פוטר כל מיני מזקין לפי שעיקר מזקה הוא והוא רלוי לכל מיני מזקין ולכך הוא העיקר וכן עופלין ל לעניין גרכה ולכך מזקין הבאין מחמת הסעודה שלאלו נגרך כלל לאלה בלא שתיה והלכך גם פוטרתן חוץ מן היין כדקאמר גמרא טעמא ולאלי טעמא ניחא מה שהגו מכרכים בפפת על המזרת על אכילת מרור לפי שהסועד גם ל"ל לאכילה בלא שתיה והלכך מקדיש אמתי אין מברכין נמי ב"פ בהמלה וב"פ בלחמלה לאלה אין יכולת מינו פוטר בדקאמרינן החס כיון דאיכל הגדה והלל אלא לפת לעמיה אלא מברכיה המוציא ואלו טעמא לפי כיון דגמגר לפת לעמיה מנרכה לאלטונה ומסעודתיה: אלא לאחר. אם אלא כלאחס ואפילו הכי נרכו לפני ומעל השלחן ועדיין לא נרכו לפוטר לגאכל: ריספנא. למיעטרטיי"ן: פאפא דיים נוטפא סמכינן. וחין מיוקמו מלוק שדעתנו אם יפת משאות מלח פניו חליט מכל: פרגיל כשמן. למשום יהיו לחר לאילה: שמן מפכחו. לעניין נרכה שלפיה גמר וסלק ולא שמע יהיו עדיין פעודה קיימת וחוכל בלא נרכה: ולית ליכפיה כלל הני שמטפפא. לין פיום פעודה חלוי לא גמר ולא נסלוק ולא בשמן חלא בפים המרונים כ"ו שלא נטל מים לחרונים הוא מותר לאכול ומשנטל לאחר לאכול: לנטילת ידים. ד למים המרונים בהמ"ז ולא יאכל כלום עד שיברך על מזונו: חוץ לא"ם. המקריבו חליו ומלמדו בניתו: ברכה. בניתו: מתני' ברך על היין כו'. נוהגין היו לכיתו קודם לסילה כום יין לשמות כהחיית לקמן (דף מג.) כילד סדר הסבה כו' ומכיחין לפיהם פרפרות להמשיך לסילה כגון פרגיות ודגים וחמ"כ מביחין השלחן ולאחר גמר פעודה יוסכים ושותים ואוכלים ומה הן חולים פרפרות כגון כיסי למעלה ללבה? ולחמניות והוא יין ופרפרת שלאחר המזון ושניהם קודם בהמ"ז: מעשה קדרה. חלקו טרפים (ה) ומיקני: פיו יוצים. גלא הסבת מטות שמוטים על גיהן שחלית על המטה וחוכלין ושותין בהסבה: כל אחד ואחד מברך לעצמו. לחין קנע פעודה גלא בהסבה: נא

מסורת הש"ס

ה) [עי' תוי ד"ה קלא: ד"ה פליפלא ועי' תו"ש ותוס' שבת קיט. ד"ה פליפלי, ו) [רש"ל], ז) תוס' ד"ה ופרפרת קט:: ח) [עי' תוי ד"ה ואלא], ט) [עי' תוי ד"ה אלא], י) [עי' תוי ד"ה תכף], יא) [עי' תוי ד"ה תכף], יב) [עי' תוי ד"ה תכף], יג) [עי' תוי ד"ה וברכני], יד) [עי' תוי ד"ה ויברך], טו) [עי' תוי ד"ה ברך], טז) [עי' תוי ד"ה ברך], יז) [עי' תוי ד"ה יוצין], יח) [עי' תוי ד"ה אתבא], יט) [עי' תוי ד"ה פסק], כ) [עי' תוי ד"ה מעשה], כא) [עי' תוי ד"ה אלא].

תורה אור השלם

1. וְאָשַׁר אֵלָיו לָקַח אִם נָא מִקְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְהִשְׁתִּי הַדָּבָר הַזֶּה כִּי נְבָלָה:
בראשית ל כז

2. וְיִתֵּן לְךָ הָאֱלֹקִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ:
בראשית כז כח

הגהות הב"ח

(ה) רשי' ד"ה ומעשה קדרה מלקק מרגים. ג"כ ע"ב ד"ה ב ע"ש: (ב) תוס' ד"ה למחניות ומיי פ"ו מהל' ברכות הלכה יג ממג שם שור"ע סימן קסז: (ג) ד"ה מילוק פשוט ומיי שם הלכה יב ופ"ח מהל' מאכלות אסורות הלכה יב ור"ן פ"ק דחולין: (ד) ד"ה ואלא ומיי שם הלכה יג ממג שם שור"ע סימן קסז: (ה) ד"ה דקבע סעודתיה ומיי שם הלכה יב ממג שם שור"ע סימן קסז: (ו) ד"ה רבא ורבי זירא ומיי שם הלכה יג ממג שם שור"ע סימן קסז: (ז) ד"ה ריסתא מבי ריש גלותא ומיי שם הלכה יג ממג שם שור"ע סימן קסז: (ח) ד"ה אנן אתכא דריש גלותא ומיי שם הלכה יג ממג שם שור"ע סימן קסז: (ט) ד"ה אלא כי הא דאמר רבי חייא ומיי שם הלכה יב ממג שם שור"ע סימן קסז: (י) ד"ה שלש תכיפות ומיי פ"ה מהל' תפלה הלכה ו ממג שם שור"ע סימן קי: יא ד"ה תכף לגאולה תפלה ומיי שם הלכה ו ממג שם שור"ע סימן קי: יב ד"ה תכף לנטילת ידים ברכה ומיי שם הלכה ו ממג שם שור"ע סימן קי: יג ד"ה וברכני בגללך ומיי פ"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ב ממג שם שור"ע סימן קסז: יד ד"ה ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף ומיי שם הלכה ב ממג שם שור"ע סימן קסז: טו ד"ה ברך על היין שלפני המזון ומיי שם הלכה ב ממג שם שור"ע סימן קסז: טז ד"ה ברך על הפרפרת שלפני המזון ומיי שם הלכה ב ממג שם שור"ע סימן קסז: יז ד"ה יוצין ומיי שם הלכה ב ממג שם שור"ע סימן קסז: יח ד"ה אתבא ומיי שם הלכה ב ממג שם שור"ע סימן קסז: יט ד"ה פסק ומיי שם הלכה ב ממג שם שור"ע סימן קסז: כ ד"ה מעשה ומיי שם הלכה ב ממג שם שור"ע סימן קסז: כא ד"ה אלא ומיי שם הלכה ב ממג שם שור"ע סימן קסז:

רבינו חננאל

רב הונא אכל חליסר ריפתא בעבי מחלת ריפתא לקבוע ולא ברך. ואמר כיון שהגיע רב ששת פת הבא בכיסנין, פי' זו הפת העשויה בכין ביסנין מלאים מכר ושקדים ואגוזים וכיוצא בהן שעושין אותו בכין כעבין, ולחעכן אותן בבתי משחאות, והכירה המעשה של רב התנא שאכל את הבא בכיסנין חליסר ריפתא כעבי מחלת ריפתא לקבוע, ולא ברך אחריהן וכו'. ואמר רב נחמן עדי כפנא הוא. פי' זה האיש רעב היה ושעדתה קבע בהם לצורך לברך אחריהן מיפתחר. וכן היה רב נחמן אומר כל שאחרים קובעין סעודתן עליו, על זה הפת הבאה בכיסנין צריך לברך. וכשהיה שרב התנא עצמו שאכל בשיעור סעודת אחרים שלא אכלו צריך לברך אחריהם לברך ברכת חחלה וסוף. ואין הלכה כרב מתה דאמר פת הבא בכיסנין מברך עליה המוציא. ולחמניות שאמר ר' מברכין עליה המוציא ומערבין בהן, לא אמרו אלא בזמן שקובעין סעודתן עליהן. חני בחוספחא הביאו לפניו מיני תרגימה מברך עליהן בורא מיני מיסנין. אמר רב הרגיל בשמן ערב למשחת בו ידיו. שמן מעכבו. שלש אכיפות הן וכו'. ירושלמי: ג' אכיפות הן, חכף למסיכה שחיטה, חכף לנטילת ידים ברכה, חכף לגאולה חפלה. חכף למסיכה שחיטה ובתיכף ומסך ושחט. חכף לנטילת ידים ברכה שנא' ידיכם קדש וברכו את ה', חכף לגאולה חפלה יהיו לרצון אמרי פי, מאי כחיב בחריה ענך ה' ביום צרה וגו'. מתני' ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון. פירוש יין של לאחר המזון, היינו לאחר שהשלים סעודתו ונטל ידיו לברך ברכת המזון. אם בקש לשתות יין קודם ברכת המזון, אינו צריך לברך ברכא אחרינא. והני מילי בשבחות וימים טובים, ובבת שיוצא מבית הכנסת, ובבת הקדוש הדם וכיוצא בהם, שאדם קובע סעודתו על היין, ובבתנאי לשתותה אחר הסעודה. וכי מברך חחלה ויעבר אכל מה שיזמנו. אבל בשאר ימות השנה ברכת היין שלפני המזון אינה מזמנת את היין שלאחר המזון. אבל היין שלאחר ברכת המזון כיון בזה כין בזה צריך לברך. וברכת המזון חאי מפסקא. וכיון דמפסקא אינהו ליה למישתי עד דברך. והברכה כר' מאיר דברך על היין שלפני המזון ואחר ברכת המזון. אמר ליה אביי לרבא, וכן אמר ר' יהושע בן לוי. ורב יצחק בר יוסף דברך על כל כוס וכוס וכוס ומגלך הוא. כלומר כיון שמזה כוס אחר הסכים בירושלמי שלא לשתות יותר.

רבינו גרשום

שלש אכיפות הן חכף למסיכה שחיטה. בחלמוד ארץ ישראל כך מאיתני קודם שחיטה ובתיכף ומסך ושחט. חכף לגאולה חפלה. חכף לנטילת ידים ברכה. חכף לנטילת ידים ברכה שנא' ידיכם קדש וברכו את ה'. חכף למסיכה שחיטה ובתיכף ומסך ושחט. חכף לגאולה חפלה יהיו לרצון אמרי פי, מאי כחיב בחריה ענך ה' ביום צרה וגו'. מתני' ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון. פירוש יין של לאחר המזון, היינו לאחר שהשלים סעודתו ונטל ידיו לברך ברכת המזון. אם בקש לשתות יין קודם ברכת המזון, אינו צריך לברך ברכא אחרינא. והני מילי בשבחות וימים טובים, ובבת שיוצא מבית הכנסת, ובבת הקדוש הדם וכיוצא בהם, שאדם קובע סעודתו על היין, ובבתנאי לשתותה אחר הסעודה. וכי מברך חחלה ויעבר אכל מה שיזמנו. אבל בשאר ימות השנה ברכת היין שלפני המזון אינה מזמנת את היין שלאחר המזון. אבל היין שלאחר ברכת המזון כיון בזה כין בזה צריך לברך. וברכת המזון חאי מפסקא. וכיון דמפסקא אינהו ליה למישתי עד דברך. והברכה כר' מאיר דברך על היין שלפני המזון ואחר ברכת המזון. אמר ליה אביי לרבא, וכן אמר ר' יהושע בן לוי. ורב יצחק בר יוסף דברך על כל כוס וכוס וכוס ומגלך הוא. כלומר כיון שמזה כוס אחר הסכים בירושלמי שלא לשתות יותר.

קח א ב מיי' פ"ג מהל' נרכות הלכה ט ממג שם עשין ם טוש"ע סי"ם סי' קפח סעי' ו: קט ג ד מיי' שם שם סעיף ו ופסיק ס:
קי א מיי' ס"ד מהלכות נרכות הלכה ו ממג שם טוש"ע סי"ם סימן קפנ סעיף כ:
קיא ו מיי' פ"ג מהל' מעשה הקרנות הלכה יב:
קיב ז מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ח טוש"ע סי"ם סי' קפנ סעיף ג:
קיג ח מיי' פ"ו מהל' נרכות הל' כ ממג שם עשין כו טוש"ע סי"ם סי' קפנ סעיף ג ופר קנו:
קיד ט מיי' פ"ד מהל' נרכות הלכה יג ממג שם שור ס"ח סימן קפנ:
קטו י מיי' פ"ם מהל' נרכות הלכה ב ממג שם טוש"ע סימן קנו:
קטז כ מיי' פ"ם מהל' נרכות הלכה יג ממג שם טוש"ע סי"ם סי' קפח סעיף ג ופר קנו:

רבא ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא *Раву и раби Зэре случилось быть в доме "главы рассеяния"* (руководителя вавилонских евреев). **לבתר דסליקו תבא מקמייהו שדרו להו ריסתנא מבי ריש גלותא** *После того как убрали перед ними стол* (убрали с него остатки еды), *послали им* новое *блюдо из дома* (т. е. со стола) *"главы рассеяния"*. **רבא אביל ורבי זירא לא אביל** *Рава съел* его, *а раби Зэра не съел* (не стал есть).

אמר ליה *Сказал ему* раби Зэра: **לא סבר לה מר סלק אסור מלאכול** разве *не считает господин*, что если человек *убрал* еду трапезы, то, как гласит закон, *запрещено* ему *есть*? Т. е. он должен заново произнести благословения перед едой.

אמר ליה *Сказал ему* Рава: **אנן אתבא דריש גלותא סמכינן** *мы полагаемся на стол "главы рассеяния"*. Т. е. пока не убрано со стола у хозяина дома, трапеза продолжается, даже если убрано со стола у гостей.

אמר רב *Сказал Рав*: **הרגיל בשמן** если человек *привык* смазывать руки *маслом* после еды (чтобы они не пахли едой), **שמן מעכבו** то *масло "задерживает"* трапезу, т. е. пока руки не смазаны маслом, считается, что трапеза не закончена, и поэтому, даже если он закончил есть и еда убрана со стола, ему можно есть новое блюдо без предварительного благословения.

אמר רב אשי То же самое *сказал рав Аши*: **כי הוינן בי רב כהנא אמר לן כגון אנן דרגילינן במשחא** *когда мы были в доме рава Кааны*, он *сказал нам*: *в случае* таких людей, как *мы*, *которые привыкли* смазывать руки *маслом* после еды, **משחא מעכבא לן** *масло "задерживает"* (продолжает) *нам* трапезу.

ולית הלכתא ככל הני שמעתתא *И нет закона по всем этим мнениям*! Т. е. ни одно из них не принято как закон: завершение трапезы не зависит от того, закончили люди есть или нет, а также от еды, убранной со стола, и масла, которым смазывают руки после еды. Но завершение трапезы зависит от того, омыли ее участники руки после еды или нет. И если омыли, то нельзя без нового благословения есть добавочное блюдо до Биркат-Амазон.

אלא כי הא דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב *И это – как сказал рав Хия бар Аши: сказал Рав*: **שלש תכיפות הן** *три вещи* делают *сразу*: (1) **תכף לסמיכה שחיטה** *Сразу после возложения рук* на голову животного, приведенного для храмового жертвоприношения, его *режут*. (2) **תכף לגאולה תפלה** *Сразу после* благословения *"освобождение"* (которое говорят после чтения Шма) произносят *молитву* Шмонэ-Эсрэ. (3) **תכף לנטילת ידים ברכה** *Сразу после омовения рук*, которым завершается трапеза, говорят *благословение* Биркат-Амазон.

אמר אביי *Сказал Абае*: **אף אנו נאמר** *также и мы*, добавив к этому списку, *скажем*: **תכף לתלמידי חכמים ברכה** *сразу после мудрецов*, которых человек приглашает в свой дом (предоставляя им ночлег, еду и пр.), приходит в тот дом *благословение*. **שנאמר** *Как сказано*[1]: **ויברכני ה' בגללך** *"И благословил меня Всевышний из-за тебя"*. **איבעית אימא מהכא** А *если хочешь*, то *скажи*, что указанное правило учим *отсюда*: **שנאמר** *как сказано*[2]: **ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף** *"И благословил Всевышний дом египтянина* (страну Египта) *из-за Йосефа"*.

1. Берешит 30:27
2. Там же 39:5

ברך על היין שלפני המזון Если *произнес благословение над вином, которое* выпил *перед едой* (трапезой), **פטר את היין שלאחר המזון** то *освободил* от благословения *вино* (т. е. свободен от необходимости произносить благословение над вином), *которое* собирается выпить *после еды*.

ברך על הפרפרת שלפני המזון Если *произнес благословение над закуской, которую* ел *перед едой* (рыба, дичь и пр.), **פטר את הפרפרת שלאחר המזון** то *освободил* от благословения *закуску, которую* собирается есть *после еды*.

ברך על הפת Если *произнес благословение над хлебом* "Производящий хлеб из земли", **פטר את הפרפרת** то *освободил* от благословения *закуску*. **על הפרפרת** Но если *произнес благословение над закуской*, **לא פטר את הפת** то *не освободил* от благословения *хлеб*.

בית שמאי אומרים Мудрецы *школы Шамая говорят*: не освободил от благословения

МИШНА

דגורס ברכה לעצמו. ככמה מקומות הוא גם ומנכרין עליו ותע"ש שלא היו נזרקים לתחייתו: רב פוגש לכל פליטר ריפתי. מפת הנאה בכסנין וגם בירקון נאכלו ולכילה מרובה כזו גם בפטרת מנרבה אלא לכלומר אלו נרעבון נאכלו ולכילה מרובה כזו גם בפטרת מנרבה אלא כל שתמרים קובעין לתלמן כך טעון נמש"ז כך פירש רב אלי. ורבותינו פירשו תליסר ריפתי מפת שלנו ולא כירקן לתחיית מתים ועד כאילה ועד לעתיד לבא שנאמר (ישעיה כה) בלע המות לנצח וגו' (ישעיה כו) יחיו מתיך נבלתי קומון ורננו שוכני עפר כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל. (ב"ב עה:) ועיין מש"כ בזה בס' תורה אור השלם ח"ב.

דגורם ברכה לעצמו רב הונא אכל [ה]תליסר ריפתי בני תלתא תלתא בקבא ולא ברין א"ל רב נחמן עדי כפנא אלא [ו]כל שאחרים קובעים עליו סעודה צריך לברך רב יהודה הוה עסיק ליה לבריה בי רב יהודה בר חביבא אייתו לקמייהו פת הבאה בכסנין כי אתא שמעינהו דקא מברכי המוציא אמר להו מאי ציצי דקא שמענא דילמא המוציא לחם מן הארץ קא מברכיתו אמרי ליה אין דתניא רבי מונא אמר משום רבי יהודה פת הבאה בכסנין מברכין עליה המוציא ואמר שמואל הלכה כרבי מונא אמר להו [ז]אין הלכה כרבי מונא אתמר אמרי ליה והא מר הוא דאמר משמיה דשמואל [ח]לחמניות מערבין בהן ומברכין עליהן המוציא שאני התם [ט]דקבע סעודתיה עלייהו אבל היכא דלא קבע סעודתיה עלייהו לא רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב נתן בתר דגמר סעודתייהו אייתו לקמייהו מידי למיכל שקל רב פפא וקא אכיל אמרי ליה לא סבר לה מר גמר אסור מלאכול אמר להו סלק אחמר [י]רבא ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא לבתר דסליקו תכא מקמייהו שדרו להו [יא]ריסתנא מבי ריש גלותא רבא אכיל ורבי זירא לא אכיל א"ל לא סבר לה מר סלק אסור מלאכול א"ל [יב]אנן אתכא דריש גלותא סמכינן: אמר רב הרגיל בשמן שמן מעכבו אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן כגון אנן דרגילינן במשחא משחא מעכבא לן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא [יג]אלא כי הא דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב [יד]שלש תכיפות הן [טו]תכף לסמיכה שחיטה יתכף לגאולה תפלה [טז]תכף לנטילת ידים ברכה אמר אביי אף אנו נאמר תכף לתלמידי חכמים ברכה שנאמר [יז]ויברכני ה' בגללך איבעית אימא מהכא שנאמר [יח]ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף: מתני' [יט]ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון יכרך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון ברך על הפת פטר את הפת בש"א אף לא מעשה קדרה [כ]היו [כא]יושבין כל אחד מברך לעצמו הסבו אחד מברך לכולן

מיהו ר"י ור"ת היו אומרים שלא לברך כלל לחזור מקצין הנאין כמון הסעודה ומעמת דפת פוטרת כל הדברים הנאים בשמלה והשתא יין פוטר כל מיני מקצין לפי שעיקר מקצה הוא והוא רוקם לכל מיני מקצין ולכך הוא העיקר וכן טפלין ל לענין ברכה והלכך מקצין הנאין ממחם הסעודה שנאין בשביל הפת לפטרם המוכל וגם ר"ת אומר להכילה נלא שמיה והלכך פת פוטרתן מון מן היין כדקאמר גמרא טעמא ולהלי טעמא משום מה שאנו מברכים בפפת על המוזת על מכלת מרוד לכך שהעולם מקפידים לחתי מין מברכין נמי ב"פ החלמה וב"פ בחלמה לשלר ירקות ולינו פוטר כדקאמרינן התם כיון לשיכת הגפה והלך לחפת דעמיה שלא ומלי טעמא הוי כיון לרחמנא קנעיה חובה לכמיך על מנות ומרוחים יחלנוהו הוי כמו דגרים הרגילין לנף ממחם הסעודה דפת פוטרתן: לחמניות. פרש"י לוחלי"ם ולא נהירא לה"ר (ב) לנרך המולי שהרי מעדבין בהן ומברכין עליהן המוציא שאני התם שהרי קופו עיקה ונרלה לפרש התיטו ולי"ם מיהו כי קנע מעודתיה עליה מכרך עלין המוליא כמו נפורים מיהו רגיטו שמשון פירש לעין לברך עלין המוליא להרי כמו דיקא: סלק אחמר. מתמע שלרכן היה (ג) לסלק הסלחן קודם נהמ"ז ולכאורה קשה למנהג שלנו שמו מקפידים שלא לסלק הלחם קודם (ד) ושמא בימיהם נמי לא היו מסלקין הסלחן מקמי המכרך כי אם מלפני שלר המסובין לפי שהיו להן שלחנות קטנים וכל אחד לפני עלמו לוכל על שלחנו אבל עכשיו שלחן ארוך ומלא מיני מגדים ואין לוכל על שלחנו אלא מה שלפניו לאכול ולא היו מסלקין הסלחן עד שיברך ברכת המזון: רבי זירא לא אכל. תימה (ה) לפי מה שמפרשים העולם הכ לן ונרגיל לפור למשמי נלא נרכה שלפניו אלמי לא לכל נרכה שלפניו לנרך לפור לשלר מיני מגדים ואין לוכל עליה ושמא היה מנגיל עלה כזו פת והיה נרין נרכת המוליא ועי"ש ומוזה היה לפשות כל ק': אתכא דריש גלותא סמכינן. מי שמא לאכול לפיקומן ולמר הכ לן ונרגיל לינו סימן הפעת לתן לחמה לדמתנ לדמתנ אמרי פי' מאי כתיב בתורה ענך ה' ביום צרה וגו' מתני': ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון. פירוש יין שלאחר המזון, דיינו לאחר שהשלים סעודתו ועל ידי לכרך ברכת המזון, אם בקש לשתות יין קודם ברכת המזון, אינו צריך לברך ברכה אחרי הנפן. והני מילי בשבחות רמים טובים, ובצת שיושבא מביח הכרכי, ובצת הקנת הדם וכיוצא בהם, שאדם קובע סעודתו על היין, ובותבות לשתותה אחר הסעודה, וכי מברך תחלה דעתו אכל מה שישתה. אבל בשאר ימות השנה ברכת היין שלפני המזון אינה מהוכת את היין שלאחר המזון. אבל היין שלאחר ברכת המזון כיון בזה כין בזה צריך לברך, וברכת המזון תאני פסוקא, ויין רפסוקא אינהר ליה למישתי עד דברך. וכרבותם כר' מני דברך על היין [שלאחרי המזון ואחר ברכת המזון. אמר ליה אביי לישר. וכן אמר ר' יהושע בן לר' חנ. יצחק בר יוסף דברך על כל מיני מזונות. ואמר רב יהודה כל הפת הבאה מבית השמחה הנהוג לברך ברכה אחת מברך לכולם ואפי' מפני שהוא כולם אחד הסבים בדעתו שלא לשתות יותר.

מסורת הש"ס

ה) ועי' פר' כ"ב קב: ד"ה פליטת ופר' כ"ג ותוס' שם קט. ד"ה פליטת. ו) [ירמיה]. ז) [ב"ב קמ:]. ח) שם ולקמן קף כ: פר' דקמחא]. ט) מגחה נב. ולילה כ:]. י) [יחזקאל לכאל ד"ה הנר כמשמע שבמשנה שם בירושלמי ובר"ח ותוס' שם ובשלטה ליתא] ובירושלמי לקמן פ"ב ה"ב ובפסחים קב:]. יא) [שבחים קב:]. יב) [ב"ב קמ: שבת נב. ד"ה כל כתב]. יג) [ועי' לעיל כ"ה הנר כ:]. יד) [יחזקאל לכאל ד"ה הנר ובר"ח ותוס' שם ובשלטה ליתא] ובירושלמי לקמן פ"ב ה"ב ובפסחים קב:]. טו) [שבחים קב:]. טז) [ב"ב קמ:]. יז) [ב"ב כ:]. יח) [בראשית כד]. יט) [ב"ב קמ:]. כ) [ועי' לעיל מגי' ב"ב ד"ה כל כתב]. כא) [ועי' לעיל מגי' שבת ד"ה כל נתנו].

תורה אור השלם

1. וְאַתָּה אֱלִיָּה לְקַח אִתּוֹ נָא מְעָטִי מִן בְּעִיבְרְךָ וְשַׁחְתָּ נְחָשִׁירִי הַמְרַכְּבוֹ כִּי כֵן לִי:

2. וְחֵד מִנְּהוֹן הַמַּקֵּד אֹתוֹ בְּבִיתוֹ וְעַל כָּל אֲשֶׁר יָשׁ לוֹ וַיִּבְרַךְ יְיָ אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בְּגַלַל יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְכַּת יְיָ בְּכָל אֲשֶׁר יֶשׁ לוֹ בַּבַּיִת וּבַשָּׂדֶה:

בראשית לט ה

הגהות הב"ח

(ה) רשי' ד"ה משמיה דשמואל קרא מקצתי הן בעיבוד נחשירי הקרבני כי נבלתי. בראשית ל כז

ב. ואמר אליו לקח אתו הקדח אתו בבירתו ועל כל אשר יש לו ויברך יי את בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברכת יי בכל אשר יש לו בבית ובשדה:

בראשית לט ה

(ו) רשי' ד"ה ואין מברכין עליהן המוציא. ב"ב עה: ע"ש ברש"י: (ז) תוס' ד"ה לחמניות וכר' לו קנע מני וכר' אמרי לברך ולא ברכת המזון אלא ברכת יוסרו עקב: (ח) ר"ה סלק מקפלנר לנתר המליך מכם וכר': (ט) ב"ר שלחם קודם. ב"ב כלמר לנתם לם לו מסלקין נם שלנן: (י) ר"ה רבי זירא וכר' מימה. ב"ב ובר"ח מהמסוים מרק כפר כתם טוף קף טו: ובר"ח ב"ק ד"ה נשם: (יא) ר"ה ממלי נרים נלמוד ומר ש"ע לחזור ולאכול וכר':

גליון הש"ס

נמ' אלא כי הא דאר"ח בראשי"ר. עי' במ"ש בשלחמות פ"ב הלכה ה"ב ותוד מנר כריף הם ורצ נירל: נמ' שלש תכיפות הן. עי' לקמן קף ב"ב ע"ב: ב"ב מוס: ב"ב מנף: רשי"ר ר"ה לנטילת ידים רמים אחידים. עי' מנחלר נפוחין. שבל נ"ב דנרים ובירושלמי פ"ב ה"ה מנחלר דקלי על שלה לפשוח. ועיין פוס' שסה קף ב"ע ע"ב ד"ה כל ת"ש:

מוסף תוספות

ג בתוס' ד"ה הוסיף. כראמרי' בערבי פסחים בין הארר הב לן ונרגיל אסר לבו למשתי עד דברכינהו. ב בתוס' ד"ה הוסיף. הים כעין מרפנין שבלילה רבה שמפנין בשפן.

לעזי רש"י

אכלילי"ש [אוכלי־דייש]. אפיפיות. יקולים. אכרשטרי"ן [אכרישטרי"ן]. שנה. משאה.

מוסף רש"י

דגורם ברכה לעצמו. שנהם נרכם מרנה לשלמו נפרטם ומכולה נכ"ש (לעיל ה:). ריפתנא. מנה של בשר מנכל (יקוחל ו: תשב. דרשנים). אתכא. של השלמן [קדמוני פוא ב.

קח א ב מיי פ"ג מהל' נרכות הלכה ט סמג עשין ס טוש"ע או"ח סי' קסה סעי' ו: קמ ג ד ה מיי' שם סעיף ו ומעיף ח:

קי ה מיי' פ"ד מהלכות נרכות הלכה ו סמג שם טוש"ע או"ח סימן קנט סעיף ב:

קיא ו מיי' פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הלכה יב:

קיב ז מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ח טוש"ע או"ח סי' קסו סעיף ג:

קיג ח מיי' פ"ו מהל' נרכות הל' כ סמג עשין מ טוש"ע או"ח סי' קסו סעיף ו ומיי' סי' קסו:

קיד ט מיי' פ"ד מהל' נרכות הלכה יג סמג שם טור או"ח סימן קסו:

קטו י טור או"ח סימן קסו:

קטז א מיי' פ"ג מהל' נרכות הלכה ב סמג עשין מ טוש"ע או"ח סי' קסו סעיף ו ומיי' סי' קסו:

רבינו חננאל

רב הונא אכל תליסר ריפתא בעבי מחלת ריפתא לקבוא ולא ברין. ואמר ביון שוזכיר רב ששת את הבא בכיסנין, פי' זו הפת העשויה בכין כיסנין מלאים סוכר ושקדים ואגוזים וביכוא בהן שעושין אותן כפין בעבין, ולשעין אותן בבתי משחאות, והזכיר המעשה של רב הונא שאכל את הבא בכיסנין תליסר ריפתא כעבי מחלת ריפתא לקבוא, ולא בירין אחריהן יכר. ואמר רב נחמן עדי דפנא הוא. פי' זה הוריש רעב הוא ישעיהו קבע בהם עצמו שאכל כשיעור סעודת אחרים שלא אכלו עדיין כלום וצריך לברך אחריהן מיהתא. יכן היה רב נחמן אומר כל שאחריהם קובעין סעודתן עליו. על זה הפת הבאה בכיסנין צריך לברך. וכ"כ שרב הונא עצמו שאכל כשיעור סעודת אחרים שלא אכלו צריך לברך אחריהם ולברך לברך תחלה ופוף. ואין הלכה כרב פנחס דאמר את הבא בכיסנין מברך עליה המוציא. ולחמניות שאמר ר' מברכין עליה המוציא ומערבין בהן, לא אמרו אלא בזמן שקובעין סעודתן עליהן. תני בתוספתא הביאו לפניו מיני תרגימה מברך עליהן בורא מיני כיסנין. אמר רב הונא בשמן ערב לשמות כו ידיו. שמן מעכבו. שלש תכיפות הן וכו'. ירושלמי: ג' תכיפות הן, תכף לסמיכה שחיטה, תכף לגאולה תפלה. תכף לסמיכה שחיטה וכתיב ושפך ושחט. תכף לנטילת ידים ברכה. תכף לגאולה תפלה. תכף לסמיכה שחיטה וכתיב ושפך ושחט. תכף לנטילת ידים ברכה שנא' ידיכם קדש וברכו את ה'. תכף לגאולה תפלה יהיו לרצון אמרי פי. מאי כתיב בתריה ענך ה' ביום צרה וגו'. מתני': ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון. פירוש יין שלאחר המזון, דיינו לאחר שהשלים סעודתו ועל ידי לכרך ברכת המזון, אינו צריך לברך ברכה אחרי הנפן. והני מילי בשבחות רמים טובים, ובצת שיושבא מביח הכרכי, ובצת הקנת הדם וכיוצא בהם, שאדם קובע סעודתו על היין, ובותבות לשתותה אחר הסעודה, וכי מברך תחלה דעתו אכל מה שישתה. אבל בשאר ימות השנה ברכת היין שלפני המזון אינה מהוכת את היין שלאחר המזון. אבל היין שלאחר ברכת המזון כין בזה כין בזה צריך לברך, וברכת המזון תאני פסוקא, ויין רפסוקא אינהר ליה למישתי עד דברך. וכרבותם כר' מני דברך על היין [שלאחרי המזון ואחר ברכת המזון. אמר ליה אביי לישר. וכן אמר ר' יהושע בן לר' חנ. יצחק בר יוסף דברך על כל מיני מזונות. ואמר רב יהודה כל הפת הבאה מבית השמחה הנהוג לברך ברכה אחת מברך לכולם ואפי' מפני שהוא כולם אחד הסבים בדעתו שלא לשתות יותר.

ויש לדקדק אם כן מה הוכיח רב נחמן מדברי רב הונא, הא אפשר דלא אכל אלא ריפתא אחת ולא הוי אלא כפת אחת. ויש לומר דאמר אי

אף לא מעשה קדרה *также* и *вареное кушанье* вроде каши, сваренной из дробленой крупы хлебных злаков.

היו יושבין Если участники трапезы *сидели* рядом, но не возлежали (облокотившись, как раньше было принято во время трапезы), **כל אחד מברך לעצמו** то *каждый произносит благословение для себя*. **הסבו אחד מברך לכולן** Но если *возлежали*, то *один произносит благословение за всех*.

דגורס ברכה לעצמו. נכמה מקומות הוא כך ומנכרכין עליו ופע"פ שלא היו נריכים לחתייחו: ר' כונא לכל פליפר ריפתי. מפת הנאה נכסנין ולא כיכך לחכיו: אמר ר' נחמן עדי כפנא גרסי': עדי. לשו. כלומר אלו לרעבון נאכלו ואילה מרוחה הוו לא נפטרת מברכה אלא כל שאחרים מקנין אכילתן כך טעון נהמ"ז כך פירש רב אלי. ורבותינו פירשו תליפר ריפתי מפת שלנו ולא כיכך לחכיו משום דלא שבע ורקע כחיב (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת וכן פי' רב יהודאי נה"ג ואינו נ"ל דלית ליה לרב הונא והם החמירו על עלמן עד כזית ועד כביצה (לעיל דף כ:) ולא כר"מ ולא כרי יהודה (לקמן דף מט:): נחמניות. חוכליח"ם כלע"ז: פסור מלאכול. עד שיכרך נהמ"ז ויחזור ויכרך על הכוס לפניו לכיון לגמר חפח דעתיה מנכרכה לחסונה ומספרתיה: פלק אחמר. מס פלק הלחם וכל האוכל מעל השלחן ועדיין לא נרכו לפור לאכול: ריספנא. חמיספרסיי"ן: אפה דרים גופא סמכינן. ואין פילוקו פלוק שדעתו פס יפל מפחת מפה פניו אלינו ואכל: פרגיל כסמן. למפות ידיו אחר אכילה: עמן מעכבו. לעניין ברכה שלפיה גמר ופלק ולא עשה ידיו עדיין פעודה קיימת ואוכל בלא ברכה: ולית להלכפא כלל בני מערבא. אין פיוס פעודה חלוי בגמר ולא בפלוק ולא בזמן אלא בזמן החרונים כ"ז שלא גמל אדם מים אחרונים הוא מותר לאכול ומשגמל פפור לאכול: לנגולף ידים. ד למים אחרונים נהמ"ז ולא יאכל כלום עד שיברך על מזונו: אלא לפ"ם. המקרינו אלינו ומלרחו נגיעתו ברכה. נגיעתו: מתני' ברך על היין כו'. נוהגין היו להניח קדש אלילה כום יין לשחות כדחניא לקמן (דף מג.) כילד אלד הסנה ט' ומניחין לפניהם פרפרות להמזין אלילה כגון פרגיות ודגים וחלי"ב מניחין השלחן ולאחר גמר סעודה יוצאים וזומים ואוכלים ומה הן אוכלים פרפרות כגון כיסי למעלי לנגלף? ולחמניות והוא יין ופרפרת שלאחר המזון ושניהם קודם נהמ"ז: מעשה קדרה. חלקי טרנים (ו) ונתיכי: היו יושבים. נלא הסנה ט' ומניחין: היו יושבים בחופה ואין מברכין ברכת המזון אלא על כוס אחד. ואע"פ שאין שם אלא יין אחד מברכין עליו ברכת המזון ברכה אחת מעין שלש ברכה אחת מעין שבע ברכה אחת מעין שבע שהיא מסובין ואין שם אלא יין אחד מברכין עליו ברכת המזון ברכה אחת מעין שלש

ואע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה. וכבר נזכרו ברכת המזון ויש בפסק בין יין למוגמר:

ורב ששת אמר אינו פוטר ורב נחמן אמר פוטר וכל תלמידי רב וכו'. ונראה להלכה כתלמידי דרב דשמואל הלכה כרב מלישורי שמעי' ומשמואל הלכה כרב מלישורי שמעי' בכל דוכתא ונראה לי טעם דהלכה כתלמידי דרב דכיון דמסקינן לעיל (דף מט.) דברכת המזון דאורייתא היא ומדאורייתא אין חיוב אלא על שתי כוסות ראשונות של ברכת המזון ולא על השלישית ולא על הרביעית ומדרבנן הוא דתקנו ג' כוסות אחרים ומדרבנן הלכה כתלמידי דרב דמאחר דמ

פי שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה *хотя воскурение приносят после трапезы* и после Биркат-Амазон, – потому что тот, кто начал произносить благословения, их и завершит. (Был обычай после трапезы ставить перед ее участниками курильницу с кусочками пахучей древесины, положенными на угли. При этом произносилось благословение "Создающий благовонные деревья".)

בא להם יין בתוך המזון Если *появилось для них* (если им принесли) *вино посреди еды* (трапезы), **כל אחד ואחד מברך לעצמו** то *каждый произносит благословение для себя*. **אחר המזון** Однако если оно появилось *после еды*, но перед Биркат-Амазон, **אחד מברך לכולם** то *один произносит благословение за всех*.

והוא אומר על המוגמר ואף על *И он же произносит* благословение *над воскурением*,

---

ГЕМАРА

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו *Сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан: учили* этот закон (о том, что если произнес благословение над вином, которое выпил перед едой, то освободил от благословения вино, которое собирается выпить после еды) *только для суббот и праздников,* **הואיל ואדם קובע סעודתו על היין** *потому что* в эти дни *человек делает вино основой трапезы* и уже в момент первого благословения намерен пить вино после еды.

אבל בשאר ימות השנה *Но в остальные дни года,* кроме субботы и праздников, **מברך על כל כוס וכוס** *произносит благословение над каждым бокалом.* (Имеется в виду, что, если в будни перед трапезой произнес благословение над вином, должен заново произнести благословение над вином после трапезы, поскольку в будни, как правило, не пили вино до и после трапезы. Однако, выпив с благословением вина перед трапезой, не обязан произносить благословение на каждый бокал, выпиваемый во время трапезы.)

אתמר נמי אמר רבה בר מרי אמר רבי יהושע בן לוי *То же учили* в доме учения: *сказал Раба бар Мари: сказал раби Йеошуа бен Леви:* **לא שנו אלא בשבתות וימים טובים ובשעה שאדם יוצא מבית המרחץ ובשעת הקזת דם הואיל ואדם קובע סעודתו על היין** *учили* этот закон *только для суббот и праздников,* а также *когда человек выходит из бани* и *когда* ему *пускают кровь* в медицинских целях, – *потому что* в этих случаях *человек делает вино основой трапезы.* **אבל בשאר ימות השנה** *Но в остальные дни года,* т. е. во всех остальных случаях, **מברך על כל כוס וכוס** *произносит благословение над каждым бокалом.*

רבה בר מרי איקלע לבי רבא בחול *Рабе бар Мари случилось быть в будний день в доме Равы.* **חזייה דבריך לפני המזון והדר בריך לאחר המזון** *Увидел, что* тот *произнес благословение* над вином, которое принесли *перед едой,* а потом *снова произнес благословение* над вином, которое принесли *после еды.* **אמר ליה** *Сказал ему* Раба бар Мари: **יישר** *правильно* сделал; **וכן אמר רבי יהושע בן לוי** *то же самое и раби Йеошуа бен Леви сказал* – что так надо делать.

רב יצחק בר יוסף איקלע לבי אביי ביום טוב *Раву Йицхаку бар Йосеф в праздник случилось быть в доме Абае.* **חזייה דבריך אכל כסא וכסא** *Увидел, что* тот *произнес благословение над каждым бокалом.* **אמר ליה** *Сказал ему:* **לא סבר לה מר להא דרבי יהושע בן לוי** разве *господин не считает, как* постановил *раби Йеошуа бен Леви* (о том, что в праздники первое благословение над вином освобождает от дальнейшего благословения над вином)?

אמר ליה *Сказал ему* Абае: **נמלך אנא** *я заново решал,* что выпью бокал вина после трапезы, хотя первоначально (когда произносил благословение над вином в первый раз) я не собирался его пить в дальнейшем, ибо не делаю вино основой трапезы даже в праздники.

בא להם יין איבעיא להו בתוך המזון *Спросили* в доме учения: *появилось вино посреди еды* (трапезы) – **מהו שיפטור את היין שלאחר המזון** *каков* закон в этом случае? *Освобождается* ли от благословения *вино, которое* появилось *после еды*?

אם תימצי לומר И *если захочешь сказать,* что ответ можно получить из нашей мишны: **ברך על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר**

ואע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה. וכבר נהגו ברכת המזון ים בפסק זין יין למוגמר:

ורב ששת אמר אינו פוטר ורב נחמן אמר פוטר וכל תלמידי רב וכו'. ונראה להלכה כתלמידי דרב דלרב שמת מקי כותייהו

דא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו אחר המזון אחד מברך לכולם יהוא אומר על המוגמר ואע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה: גמ' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בשבתות וימים טובים הואיל ואדם קובע סעודתו על היין אבל בשאר ימות השנה מברך על כל כום וכום ואתמר נמי אמר רבה בר מרי א"ר יהושע בן לוי לא שנו ₪אלא בשבתות וימים טובים ובשעה שאדם יוצא מבית המרחץ ובשעת הקזת דם הואיל ואדם קובע סעודתו על היין אבל בשאר ימות השנה מברך על כל כום וכום רבה בר מרי איקלע לבי רבא בחול חזייה דבריך לפני המזון והדר בריך לאחר המזון א"ל ₪יישר וכן אמר ריב"ל רב יצחק בר יוסף איקלע לבי אביי בי"ט חזייה דבריך אכל כסא וכסא א"ל לא סבר לה מר להא דריב"ל א"ל נמלך אנא איבעיא להו בא להם יין בתוך המזון מהו שיפטור את היין שלאחר המזון אם תימצי לומר ברך על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון משום דזה לשתות וזה לשתות אבל הבא ₪דזה לשתות וזה לשרות לא או דילמא לא שנא רב אמר פוטר ורב כהנא אמר ₪אינו פוטר רב נחמן אמר פוטר ורב ששת אמר אינו פוטר רב הונא ורב יהודה וכל תלמידי דרב אמרי אינו פוטר איתיביה רבא לרב נחמן בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולם א"ל הכי קאמר אם לא בא להם יין בתוך המזון אלא לאחר המזון אחד מברך לכולם: ברך ₪על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת ב"ש אומרים אף לא מעשה קדרה: איבעיא להו ב"ש אריאשא או דילמא אסיפא פליגי דקאמר תנא קמא ברך על הפת פטר את הפרפרת וכ"ש מעשה קדרה ואתי ב"ש למימר לא מבעיא פרפרת דלא פטרה להו פת אלא אפילו מעשה קדרה נמי לא פטרה או דילמא אסיפא פליגי דקתני ברך על הפרפרת לא פטר את הפת יפת הוא דלא פטר אבל מעשה קדרה פטר ואתו ב"ש למימר ואפי' מעשה קדרה נמי לא פטר תיקו: יהיו יושבין כל אחד ואחד כו': הסבו אין לא הסבו לא ורמינהו ₪עשרה שהיו הולכים בדרך אע"פ שכולם אוכלים מבבר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו ישבו לאכול אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מכברו אחד מברך לכולם קתני ישבו אע"פ שלא הסבו אמר רב נחמן בר יצחק ₪כגון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן כי נח נפשיה דרב אזלו תלמידיו בתריה כי הדדי אמרי ניזיל וניכול לחמא אנהר דנק בתר דכרכי יתבי וקא מיבעיא להו הסבו דוקא תנן אבל ישבו לא או דילמא כיון דאמרי ניזיל וניכול ריפתא בדוכתא פלניתא כי הסבו דמי לא הוה בידיהו קם רב אדא בר אהבה אוהדר

כא להם יין כתוך המזון כו'. נגמ' (ד מג.) מפרש טעמא: ושוף שומר על הפומגר. לומא שנרך על היין הוא מנרך על המוגמר. שהיו רגילים להניח לפניהם תמר לאכילה לנקות על הפת כמתנות ליח טוב ומנרכים עליו נורח עני בזמנים. לאחר סעודה. לאחר כהמ"ז שליט מנרכי סעודה לפני' הכי מי שנרך על היין שהתחיל בברכות לאחרונות גומרן: גמ' לא שנו. דיין שלפני המזון פוטר את שלאחר המזון: אלא בשבתות וכו'. דדעתו לישב ולאכול המזון ולשתות וכי נריך ברישא לדעתא דהכי נרין: על כל כוס וכוס. דהוה כמלך ומתחיל בשתיה בכל מד ומד: יישר. יפה עשית: וכן אמר ריב"ל. לעשות: לא סבר לה מר כו'. דב"ש לא נמלך הוא: נמלך אנא. לידע לגרסת סעודה על היין: בא להם יין בתוך המזון. וקושה המזון לא בא להם: אם תימצי לומר. להניח לדיה ממשמעו דקתני דיין שלפני המזון פוטר את שלאחר המזון מינה לדיה דהשתא זה לשתות וזה לשתות. אבל שבתוך המזון לשרות דהכא אכילה שבמעיו הוא בא ולא היו רגילין לשתות בתוך הסעודה אלא מעט לשרות: לאחר סעודה אחד מברך לכולן. קס"ד דה"ק לבשיטתו יין שני אחר המזון אחד מברך לכולן והא תנא ליה לכל אחד ואחד יברך על שבתוך המזון לעצמו וקא מנריך מו נרכה על שלאחר המזון: אפי' אם הפרפרת. ע"פ שיין שלפני נורך סעודה למלי הכרם אלא שהמוגמר: וכל שכן מעשה קדרה. שהוא לאכול לזון ממש: כדרך פנן. בתוקס פלוני. דקבעו להם מתחלה מקום נדבור ועבה והזמנה הוי קביעות אבל ישבו מאליהן בתוקס אחד יחד אינה קביעות: אלא כמלכי אומות. דקבעוהו בעיר שהוא מלך שם ומברך לכולן יין אחד בתים ומברך כל אחד לעצמו:

מהדר

רבינו הנאל

אחד, כל אחד ואחד מברך לעצמו. ישבו אע"פ שכל אחד אוכל מכברו, אחד מברך לכולן. ר"ק מיהא מתניתא קתנאה דאוכלין בשתי מהלכין אבל אם ישבו אפי' בעמק אחר ונדמנן להם ואכלו אחד מברך לכולן. ואע"ג ולא היתה הסיבתם מתחלה לאכילה, דהא ישבו שתם קעי. ומשמעון בגון דאמרי ניזיל וניכול והמא בדוכתא פלונית וכבא דקבעי הסיבה לאכילה דמי. ואסיקנא דאשנויה בדשבי ההוא מכא כך נח נפשיה (נדכן), כיון דאמרי ניכול לחמא בדוכתא פלונית הויא קביעותא הכי הסבו דאמי ואחד מברך לכולן. ויש מי שאומר הא דתנן היו ישובים, בגון שכל אחד ישב לעצמו והסבו ישבו סביבות (חסת) וכך סוגיא דשמעתא. (כא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו. דבשתחר ריטרי יש צבשיו שאנו אומרים שבר מהי אחד מברך לכולם. אפנם רבינו הנאל פי' שאין לחלק. שאיגו פוסר בשום ענין. מרקאמר הסבר הביאו לו יין בתוך הסעודה כל אחד מברך לעצמו ולא מחלק. אם כן דאי לומר בכל ענין אינו פוסר את האחרים לפי שאין בית הבליעה פנוי).

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה נמר וכו' שמו ס"ב ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הסבו אין וכו'. תימה ואמר מקשה. עי' רשב"ם שנחזיקו שנת קף ריש ע"ב ד"ה סב יש עליה מתוס':

מוסף תוספות

ג. בתוס' ד"ה הסיבו. השתא מיירי סיפא שאין מביאין בלום אי ליכא הסבה.

רב נסים גאון

והוא אומר על המוגמר. נרפי' בגמ' דבני מערבא (תהלה ז) מה בין מוגמר ובין יין מוגמר כלון מרחיקין יין אחד הוא שהוא מרחיק פסיפסא של זו ומביא למוגמר אע"ג דמילתא דיחיה היא שאין מביאין אותו אלא לאחר הסעודה אחר מברך לכולן ולפיכך שאל השואל מפני מה היין הבא בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו והמיומר אחר מברך לכולן יין אחד מעתם ומברך כל אחד לעצמו:

(ו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(ז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(ח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(ט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(י) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(יא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(יב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(יג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(יד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(טו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(טז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(יז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(יח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(יט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(כ) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(כא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(כב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(כג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(כד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(כה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(כו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(כז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(כח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(כט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(ל) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(לא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(לב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(לג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(לד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(לה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(לו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(לז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(לח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(לט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(מ) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(מא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(מב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(מג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(מד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(מה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(מו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(מז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(מח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(מט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(נ) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(נא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(נב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(נג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(נד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(נה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(נו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(נז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(נח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(נט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(ס) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(סא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(סב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(סג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(סד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(סה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(סו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(סז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(סח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(סט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(ע) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(עא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(עב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(עג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(עד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(עה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(עו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(עז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(עח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(עט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(פ) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(פא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(פב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(פג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(פד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(פה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(פו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(פז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(פח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(פט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(צ) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(צא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(צב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(צג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(צד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(צה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(צו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(צז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(צח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(צט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(ק) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קי) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קיא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קיב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קיג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קיד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קטו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קטז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קיז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קיח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קיט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קכ) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קכא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קכב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קכג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קכד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קכה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קכו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קכז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קכח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קכט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קל) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קלא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קלב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קלג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קלד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קלה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קלו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קלז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קלח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קלט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קמ) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קמא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קמב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קמג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קמד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קמה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קמו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קמז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קמח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קמט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קנ) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קנא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קנב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קנג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קנד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קנה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קנו) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קנז) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קנח) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קנט) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קס) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קסא) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קסב) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קסג) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קסד) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד"ה א"ר כיון דאמרי ניזיל וניכול בדוכתא פלן ויעשה פלן דוקא:

(קסה) [ופסחים ד"ה ופ"ב ע"ב ד

המזון *"Произнес благословение над вином перед едой – освободил* от благословения *вино после еды"*, – то можно возразить: משום דזה לשתות וזה לשתות *там*, в мишне, освободил, *потому что это* вино – *чтобы пить и это* вино – *чтобы пить*. אבל הכא דזה לשתות וזה לשרות לא *Но здесь*, в случае нашего вопроса, *это* вино (после еды) – *чтобы пить, а это* вино (посреди еды) – *чтобы запивать* еду, в этом случае первое благословение, возможно, *не* освобождает от последующего (после трапезы).

או דילמא לא שנא *Или, может быть*, эти случаи *не отличаются* один от другого?

רב אמר *Рав сказал*: פוטר благословение над вином во время еды *освобождает* от благословения над вином после еды. ורב כהנא אמר *А рав Каана сказал*: אינו פוטר *не освобождает*.

רב נחמן אמר פוטר *Рав Нахман сказал*: *освобождает*. ורב ששת אמר אינו פוטר *А раби Шэшет сказал*: *не освобождает*.

רב הונא ורב יהודה וכל תלמידי דרב אמרי *Рав Уна, и рав Йеуда, и все ученики Рава сказали*, выступив против мнения своего учителя: אינו פוטר *не освобождает*.

איתיביה רבא לרב נחמן *Нашел противоречие Рава* из нашей мишны *постановлению рава Нахмана* (который сказал "освобождает"). В мишне учили: בא להם יין בתוך המזון "Если *появилось для них вино посреди еды*, כל אחד ואחד מברך לעצמו то *каждый произносит благословение для себя*; однако если оно появилось אחד מברך לכולם לאחר המזון *после еды*, то *один произносит благословение за всех*". Второй случай (один за всех) – продолжение первого (каждый для себя), и в нем говорится, что вино, которое подавали после еды, требует благословения, хотя до того благословение произнесено над вином посреди трапезы.

אמר ליה *Сказал ему* рав Нахман: הכי קאמר *так говорит* наша мишна, т. е. так надо читать ее вторую часть: אם לא בא להם יין בתוך המזון אלא לאחר המזון "Но *если вино появилось не посреди еды, а только после еды*, אחד מברך לכולם то *один произносит благословение за всех*".

Учили в нашей мишне: ברך על הפת *произнес благословение над хлебом* – פטר את הפרפרת *освободил* от благословения *закуску*. על הפרפרת Произнес благословение *над закуской* – לא פטר את הפת *не освободил* от благословения *хлеб*. בית שמאי אומרים Мудрецы *школы Шамая говорят*: אף לא מעשה קדרה *не* освободил от благословения *также* и *вареное кушанье*.

בית שמאי איבעיא להו *Спросили* в доме учения: мудрецы *школы Шамая возразили против первой части*? או דילמא אסיפא פליגי *Или, может быть*, они *возразили против заключительной части*?

Объяснение вопроса. דקאמר תנא קמא *Из того*, что *сказал первый учитель* мишны: ברך על הפת פטר את הפרפרת *"произнес благословение над хлебом – освободил* от благословения *закуску"*, следует, что וכל שכן מעשה קדרה благословение над хлебом *тем более* освобождает от благословения *вареное кушанье*.

ואתי בית שמאי למימר *И пришли* мудрецы *школы Шамая сказать* (возразить): לא מיבעיא פרפרת *не было необходимости* говорить о *закуске*, דלא פטרה להו פת *что* она *не освобождается* от благословения тем, что произнесено благословение над *хлебом*, אלא אפילו מעשה קדרה נמי לא פטרה *но даже вареное кушанье* этим благословением *не освобождается*.

או דילמא אסיפא פליגי *Или, может быть*, они *возразили против заключительной части* мишны, דקתני *как учили*: ברך על הפרפרת לא פטר את הפת *"произнес благословение над закуской – не освободил* от благословения *хлеб"* – откуда следует, что פת הוא דלא פטר только *хлеб не освободил* от благословения, אבל מעשה קדרה פטר *но вареное кушанье освободил*.

ואתו בית שמאי למימר *И пришли* мудрецы *школы Шамая сказать* (возразить): не только хлеб, ואפילו מעשה קדרה נמי לא פטר *но даже вареное кушанье не освободил* тем, что произнес благословение над закуской.

תיקו *Нет ответа* на этот вопрос!

Учили в нашей мишне: היו יושבין כל אחד ואחד כו' *сидели рядом – каждый* произносит

ואע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה. וכאן נרכו ברכת המזון ים ספקא דין יין למוגמר:

ורב ששת אמר אינו פוטר ורב נחמן אמר פוטר וכל תלמידי רב וכו'. ונראה להלכה כתלמידי דרב דהא עיקר מצות כוס של ברכת המזון הוא משום דכתיב (תהלים קטז) כוס ישועות אשא ובשעת הסכנה כתיב (שמות יז) ידי עד כסא יה ואמרינן (ברכות נד.) אל תקרי כסא אלא כס שנעשה בו נס ואמרינן (שם) כוס של ברכה שנתקנה על הנס ואמרינן (שם) כוס של ברכה שנתקנה על הנס ואמרינן (שם) כוס של ברכה שנתקנה על הנ

благословение для себя. Возлежали – один произносит благословение за всех.

Из мишны следует, что **הסבו אין** только если *возлежали* рядом (за одной трапезой) – тогда *да*, один произносит благословение за всех. **לא הסבו לא** Но если *не возлежали*, а лишь сидели рядом, то один *не* произносит благословение за всех.

ורמינהו *И нашли* на это *противоречие* из барайты: **עשרה שהיו הולכים בדרך** *десять* человек *шли дорогой*; **אף על פי שכולם אוכלים מככר אחד** *даже если все едят от одного каравая* хлеба – **כל אחד ואחד מברך לעצמו** все же *каждый произносит благословение для себя*, потому что совместный хлеб не делает их трапезу общей, если она происходит на ходу.

Продолжение барайты: **ישבו לאכול** *сели есть*; **אף על פי שכל אחד ואחד אוכל מככרו** *даже если каждый ест от своего каравая* хлеба – **אחד מברך לכולם** тем не менее, *один произносит благословение за всех*.

קתני ישבו Как видим, *учили* в этой барайте, что, только если *сели*, один из них произносит благословение, **אף על פי שלא הסבו** *даже* если они *не возлежали* за трапезой. И это противоречит выводу из нашей мишны, согласно которому – если не возлежали, а лишь сидели рядом, то один не произносит благословение за всех.

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак*: **כגון דאמרי** барайта говорит *о случае*, когда путники *сказали* один другому: **ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן** *пойдем и поедим хлеба в таком-то месте*. В этом случае их еда считается совместной трапезой, даже если участники сидят, а не возлежат.

כי נח נפשיה דרב *Когда скончался Рав*, **אזלו תלמידיו בתריה** *пошли его ученики за ним*, т. е. пошли в траурной процессии. **כי הדרי אמרי** *Когда возвращались, сказали* друг другу: **ניזיל וניכול לחמא אנהר דנק** *пойдем и поедим хлеба у реки Данак*. **בתר דכרכי יתבי וקא מיבעיא להו** *После того как поели, посидели, возник у них вопрос*: **הסבו דוקא תנן** *именно "возлежали" учит* мишна для случая, когда один произносит благословение за всех, **אבל ישבו לא** *но* если "*сидели*", то *не* произносит? **או דילמא כיון דאמרי** *Или, возможно, из-за того что говорят*: **ניזיל וניכול ריפתא בדוכתא פלניתא** *пойдем и поедим хлеб в таком-то месте*, – **כי הסבו דמי** это *подобно* случаю "*возлежали*"?

לא הוה בידייהו *И не было у них* ответа на этот вопрос.

קם רב אדא בר אהבה *Поднялся рав Ада бар Аава*,

אהדר קרעיה לאחוריה *повернул задом наперед свою надорванную* (еще во время похорон Рава) одежду **וקרע קריעה אחרינא** *и сделал новый разрыв на* ней спереди, там, где она была не надорвана. **אמר** *Сказал*: **נח נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמרינן** *умер Рав, а мы не* успели *выучить* у него законы *Биркат-Амазон*!

Оставался этот вопрос нерешенным, **עד דאתא ההוא סבא** *пока не пришел некий старец* **רמא להו מתניתין אברייתא** и *привел им возражение* (противоречие) *из мишны на барайту* (как учили выше). **ושני להו** *И научил их* (дал ответ, подобный тому, что сказал рав Нахман бар Йицхак): **כיון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן** *когда* путники *говорят* один другому: *пойдем и поедим хлеба в таком-то месте*, – **כהסבו דמי** это *подобно* случаю *"возлежали"*.

Учили в нашей мишне: **הסבו אחד מברך** *возлежали – один произносит благословение* за всех.

אמר רב *Сказал Рав*: **לא שנו אלא פת דבעי הסבה** *учили* в мишне *только о хлебе, который требует "возлежания"*, после чего один произносит благословение за всех. **אבל יין לא בעי הסבה** *Но вино не требует "возлежания"*, и если люди даже сели (а не возлегли) пить вино, то один произносит благословение за всех.

ורבי יוחנן אמר *А раби Йоханан сказал*: **אפילו יין נמי בעי הסבה** *даже вино требует "возлежания"*. Т. е. оно такое же важное, как хлеб, и поэтому только возлежавшие люди могут объединиться, чтобы один произнес заключительное благословение за всех.

איכא דאמרי *Некоторые говорят*, что Рав и раби Йоханан спорили иначе. **אמר רב** *Сказал Рав*: **לא שנו אלא פת** *учили* в мишне *только о хлебе*, **דמהניא ליה הסבה** *которому помогает "возлежание"*. Т. е. в трапезе с хлебом именно возлежание определяет, что один из участников произнесет благословение за всех. **אבל יין לא מהניא ליה הסבה** *Но вину не помогает "возлежание"*, т. е. даже возлежавшие люди не могут объединиться за вином настолько, чтобы один произнес заключительное благословение за всех.

אפילו ורבי יוחנן אמר *А раби Йоханан сказал*: **יין נמי מהניא ליה הסבה** *даже вину помогает "возлежание"*.

מיתיבי *Нашли противоречие* на слова Рава из барайты: **כיצד סדר הסבה** *каков порядок "возлежания"* гостей за трапезой? **אורחין נכנסין ויושבין על גבי ספסלין ועל גבי קתדראות עד שיכנסו כולם** *Гости входят* в комнату ожидания *и сидят на скамьях и стульях, пока не войдут все* приглашенные. Когда они ждут, **הביאו להם מים כל אחד ואחד נוטל ידו אחת** *приносят им воду, и каждый омывает одну руку*, в которую примет бокал с вином. **בא להם יין כל אחד ואחד** *Появилось перед ними вино – каждый произносит над ним благословение для себя.*

Продолжение барайты: **עלו והסבו ובא להם מים** *поднялись* гости, чтобы *возлечь* за трапезой в другой комнате. *Приносят им воду*, и, **אף על פי שכל אחד ואחד נטל ידו אחת חוזר ונוטל שתי ידיו** *хотя каждый из них* ранее *омыл себе одну руку*, теперь *снова омывает*, но уже *обе свои руки* – потому что едят двумя руками.

Завершение барайты: **בא להם יין** *появилось перед ними вино* посреди трапезы. **אף על פי שכל אחד ואחד ברך לעצמו** *Несмотря на то что каждый из них* уже *произнес для себя благословение* над вином, поданным до трапезы, теперь **אחד מברך לכולם** *один произносит благословение за всех.*

להאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסבה אבל יין לא בעי הסבה *Для того варианта, в котором сказал Рав*: *"учили* в мишне *только о хлебе, который требует возлежания, но вино не требует возлежания"*, – для этого варианта **קשיא רישא** *трудна первая часть* приведенной барайты, т. е. мишна и первая часть барайты противоречат друг другу. Потому что гости в ожидании трапезы пьют вино сидя, и тем не менее каждый произносит благословение для себя.

שאני אורחין דדעתייהו למיעקר Случай *гостей отличается* от случая в мишне, потому что гости *намерены покинуть* комнату, где ждут начала трапезы, а значит, каждый пьет вино отдельно от других.

ולהאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דמהניא *Для того варианта, в котором сказал Рав*:

אהדר קרעיה לאחוריה וקרע קריעה אחרינא אמר נח נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמרינן עד דאתא ההוא סבא רמא להו מתניתין אברייתא ושני להו כיון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן כהסבו דמי: הסבו אחד מברך: אמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסבה אבל יין לא בעי הסבה ור' יוחנן אמר "אפילו יין נמי בעי הסבה איבא דאמרי אמר רב לא שנו אלא פת דמהניא ליה הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה ורבי יוחנן אמר אפילו יין נמי מהניא ליה הסבה מיתיבי "כיצד סדר הסבה אורחין נכנסין ויושבין על גבי ספסלין ועל גבי קתדראות עד שיכנסו כולם הביאו להם מים בל אחד ואחד נוטל ידו אחת בא להם יין כל אחד ואחד מברך לעצמו עלו והסבו ובא להם מים אף על פי שכל אחד ואחד נוטל ידו אחת תחר ונוטל שתי ידיו בא להם יין אף על פי שבל אחד ואחד ברך לעצמו אחד מברך לכולם להאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה קשיא סיפא "שאני התם דמנו דקא מהניא ליה הסבה לפת מהניא ליה הסבה ליין: בא להם יין בתוך המזון: "ישאלו את בן זומא מפני מה אמרו "בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולם אמר להם הואיל ואין בית הבליעה פנוי: והוא אומר על המוגמר כו': מדקתני והוא אומר על המוגמר מכלל דאיכא עדיף מיניה "ואמאי הואיל והוא נטל ידיו [א] תחלה באחרונה מסייע ליה לרב דאמר רב חייא בר אשי "אמר רב "הנוטל ידיו תחלה באחרונה הוא מזומן לברכה "רב ורבי חייא הוו יתבי קמיה דרבי בסעודתא א"ל רבי לרב קום משי ידך חזייה דהוה מרתח אמר ליה רבי חייא "כר' פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך: אמר רבי זירא אמר רבא בר ירמיה "מאימתי מברכין על הריח משתעלה תמרתו א"ל רבי זירא לרבא בר ירמיה והא לא קא ארח אמר ליה ולטעמיך המוציא לחם מן הארץ דמברך והא לא אכל אלא דעתיה למיכל הבא נמי דעתיה לארוחי אמר רבי חייא בריה דאבא בר נחמני אמר רב חסדא אמר רב ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי "כל המוגמרות מברכין עליהן בורא עצי בשמים חוץ "ממושק שמן חזה הוא שמברכין עליו בורא מיני בשמים מיתיבי אין מברכין בורא עצי בשמים אלא על אפרסמון של בית רבי ועל אפרסמון של בית קיסר ועל ההדס שבכל מקום תיובתא אמר ליה רב חסדא לרב יצחק האי משחא דאפרסמון מאי מברכין עלויה א"ל הבי אמר רב יהודה בורא שמן ארצנו א"ל בר מיניה דר' יהודה דתביא ליה ארץ ישראל לכולי עלמא מאי א"ל הבי אמר רבי יוחנן 'בורא שמן ערב אמר ר' אדא בר אהבה האי כשרתא מברכין עליה בורא עצי בשמים אבל משחא בבישא לא ורב כהנא אמר אפילו משחא בבישא אבל משחא טחינא לא נהרדעי אמרי "אפי' משחא טחינא אמר

אחד נוטל ידו אחת. מפני "כבוד הברכה ולא דמי לנוטל ידיו לפירות דהתם מנקי כיון שנוטל שתי ידיו: **בא** להם יין וכו'. תימ"ג דיין שלפני המזון פוטר יין שלאחר המזון כ"ש זה שלפנינו הוא שהרי כבר כיון שנוטל להסב קי שנוטל מקום ודרך בני הסבה: **הואיל** ואין בית הבליעה פנוי. ויש"י כשמוסר מכרי מוני והם מיחזין לנוטל כדי לשמוע הברכה ולעתים תמן איכא פטורים וכן משמע מירושלמי גבי הך גרייתא ה"מ בתורמין אבל נוטל לבית הבית פטור מפני שהכל פוטרים אבל נוטל לבית הבית חבי רבי מיא אף נוטל לבית הבית נמוך כיצו ואין נראה לרבינו אלחנן דכיון שתקנו חכמים שיברך כל אחד לעצמו אינו יוצא כלל בברכה חבירו וגם אבל אחלון אין פנוי לשלוח פנוי לחתי למטעי והטוב והמטיב יש מפרש שפוטר לאחרים לכולי עלמא דהכי משמע הטוב לעצמו והמטיב לאחריני שהם שותים ממנו ורבינו ירוחם היה אומר לא היה דעתו נמי שיהא אין בית הבליעה פנוי ולא פליג בין הטוב וכן ברכת היין למשוח הפי טעמא הטוב לדידיה ומטיב לאחריני אינו פוטר אחרים דהא המטיב שיך אפי' אבל נמי המטיבין לו כדאמרי' לקמן בפרק הרואה (לד ע"ב:) אמרו לו ילדה משמך וכו' אומר ברוך הטוב והמטיב הטוב לדידיה והמטיב לאחריני ועוד מצינו מ"ג דאין אחד אבל נוטל ידיו קלת מהבדלה שאנו מבדילין ושומדים הילך אנו פוטרין זה את זה מיין ומהבדלה לאחרי אחין אבל נוטל יושבים ולא מפוזרין ושמא י"ל מתוך שקופצין עצמן כדי לצאת ידי הבדלה קצתי נמי אכולה מילתא ולכך נראה וטוב למבדיל וגם לשומעים שישמעו בשעת הבדלה שלא יהיה נראה כקונע ופוטר לאחר: **כל** המוגמרות מברכין עליהן בורא עצי בשמים. תע"ם שנתרפו ותן עלי בשמים נעין: **ועל** החדם שבכל מקום. נעל הלכות גדולות לא גריס תיובתא ומשני תנא הדם וכל דדמי ליה כלומר שעיקרו לריח לאפוקי תפוחים ומבושים שאין עיקרן לריח אלא לאכול: ומי שהולך בניח בשמים ויש שם בשמים ואם מיני בשמים שמריח נהן ומפסקת ליה לי ממין מן מי ממין מלמה הוא יש מפרשים שמכיר שהכל נהיה מדברו דעל כולן אם נרין שהכל יפה והכי רגיעו משה מקולי היה לומר שיברך נוסח מיני בשמים: **משחא** בבישא. פי' ר"ח שמעט מרובותיו שכשמסיק שמן בשמים ומוסיף עליו בורא מיני בשמים ואחרון ואחר יש בו ריח בשמים. פירוש משחא שאינה קרוב לסחיטתו נתן עליהם עצי בשמים. מהו דתימא כיון דקרוב לסחיטתו נתן בהם לא קלטו, קמשמע לן דכיון בשהוא בין קשמשא בבישא בין משחא טחינא, כלומר בורא עצי בשמים מברכין עליהם.

מוסף רש"י

ההואיל ואין בית הבליעה פנוי. לפנות ממנו מאי נרסה ואינו מהמבין לו לשיך לומר אלא נרסה מפני שהוא מברכו ומיהו (תוספות ד"ה מפני שי"ש) ואם מהמין יעשה לתן ויש (תוספות שם). **בר פחתי.** כן נקרא (שבת ג: וכו'). **לפ:** נט של שלמי מסם (ויק' ד, ג) משחא בבישא. לפ ע"ב, משחא בבישא. לפ נסף שמן שפעמים קלמר שלא נסף לכליה (לקמן נג:).

רבינו חנאל (המשך)

קום עיין בברכת המזון אמר לך, כלומר, רב נתן לך רשות לברך ברכת המזון, וכיון שהתירו לך בתחילה אתה הוא המזמון לברך ברכת המזון. וברכת המצער משתעלה ואחרתו. שונברך. כי הדיה עולה. ואין לומר להגות בעלם ההי בלא ברכה להקביה. וכל המצות בדיבור עובר לעשיתן. וכן כל בשמים המברכין האי"ב מרישין. כל המגמרות ברכתן בורא עצי בשמים. חוץ מן המשוך שהוא מין חזה, לפיכך אין מברכין עליו אלא מיני בשמים. וכן אלעזר שהוא מן הדגה ביניהם בתשלי שהיא כהן שאינו מן הגן. ומתוברין עליה אין מברכין בורא עצי בשמים אלא על אפרסמון וכל. ומשנינן הדם וכל דדמי לה. וכך הלכה. מישחא דאפרסמון בר' יוחנן דאמר שמן ערב. פירוש בשהוא ניקוי שמן הפרסמון אותו במיני בשמים. פירוש שמן ברוש שמעטו מרובותיו שכובשים שהשומרון וחדר חצוי ברשם ומן הדבה, וקולט המפשמין הדית שלבשמים ומחזיק אותו ויש בו ריח בשמים. פירוש משחא שאינה קרוב לסחיטתו נתן עליהם עצי בשמים. מהו דתימא כיון דקרוב לסחיטתו נתן בהם לא קלטו, קמשמע לן דכיון בשהוא בין קשמשא בבישא בין משחא טחינא, כלומר בורא עצי בשמים מברכין עליהם.

נליון הש"ם

נמ' שמי תהם ואם רצו הקח מהוא"ל ליה תשבה. עי' נסיל דף ל"ם ע"ב נרש"י ד"ה וקנים ומנים. ד"ה נמן:

הגהות הגר"א

[א] נמי (ולמחי הואיל והא נמל ידיו למחיתה) נמחק:

מסף תוספות

ג בתוס' ד"ה הסיף. ואינו אלא לנקיות בעלמא. ב בתוס' ד"ה הסיף. ולכך לא מקרי עצי בשמים.

לעזי רש"י

מרשנ"ה. מטלק.

רבינו חנאל

והוא אומר על המגמר. פירוש, אפילו קאי דקאני הסבו אחד מברך לכלן המגריא להם מן האוכל והוא אומר על המגמר, פירוש הכתוב הוא מברך על המגמר, האם הביאו בתוך הסעודה אף על פי שאין דרך ארץ להביא מגמר על הסעודה אלא לאחר הסעודה, ולא תימא בשם שלאחר הסעודה כל אחד ואחד מברך לעצמו, כך בתוך הסעודה כל אחד מברך לעצמו, אלא בתוך הסעודה אחד מברך לכולן. ומפרש כך בתלמוד ארץ ישראל, ואומר על המזמר. מה בין מתעטר ליין, מגמר בלהון מרחיין, כלומר בולן נהנין וכולן חייבין לברך. יין כל אחד בשהוא שותה בתוך הסעודה הוא מברך, ואינו נוהל ממנו. בין שתעב לו רשות לזה ובצע, הוא מברך על המגמר. מסייע ליה לרב דאמר הנוהל ידיו באחרונה תחלה. הוא מזומן לברכה הפי, ואינו הואיל והוא מזומן לברכה. כל הנוהל קודם ואבל הקודם ונהל הרי הוא משובח. ומרקאמר תחלה שמע מינה שכולם צריכים לישול. מן"ק שמעון שאם רצים לברך אחר לישול יהיהם הרשות בידם. הגי מלי אלא אבלו רבי מוהם בגון בשר בחמה הצוף או נמי רגים, אבל אבלו רבי מוהם, קימא לן לקמן פרק אלו דברים (דף מהאות) פסולת לברכה. חייה אמר אבי אמר לו ביקר פותר פי בר רבי ברבנין המפחות המגמרים.

ליה הסבה *"учили* в мишне *только о хлебе, которому помогает возлежание,* **אבל יין לא מהניא ליה הסבה** *но вину не помогает возлежание"*, – для этого варианта **קשיא סיפא** *трудна заключительная часть* приведенной барайты. Потому что гости за трапезой пьют вино возлегая, и один из них произносит благословение за всех.

שאני התם *Там*, рассмотренный в барайте случай *отличается* тем, что гости возлегли, чтобы есть хлеб трапезы, и, **דמגו דקא מהניא ליה הסבה לפת** *поскольку возлежание помогает хлебу* (в том смысле, что один произносит общее благословение за всех), **מהניא ליה** то *возлежание помогает* и *вину*.

Учили в нашей мишне: **בא להם יין בתוך המזון** *появилось перед ними вино посреди еды* – каждый произносит благословение для себя. Появилось вино после еды – один произносит благословение за всех.

שאלו את בן זומא *Спросили Бен-Зому*: **מפני מה אמרו** *почему сказали* мудрецы в мишне: **בא להם יין בתוך המזון** *"Появилось перед ними вино посреди еды* – **כל אחד ואחד מברך לעצמו** *каждый произносит благословение для себя*; **אחד לאחר המזון מברך לכולם** появилось вино *после еды* – *один произносит благословение за всех*"? Почему на вино, поданное посреди трапезы, один не может произнести благословение за всех?

אמר להם *Сказал им* Бен-Зома: **הואיל ואין בית הבליעה פנוי** *потому что глотка занята*, т. е. участники трапезы заняты едой и невнимательно слушают благословение (и отвечают амен).

Учили в нашей мишне: **והוא אומר על המוגמר וכו'** *"и он же произносит* благословение *над воскурением"* – тот же участник трапезы, который только что произнес благословение над вином после еды.

מדקתני והוא אומר על המוגמר *Из того, что учили* в мишне: *"и он же произносит над воскурением"*, **מכלל דאיכא עדיף מיניה** *следует, что*, возможно, *есть* среди участников трапезы кто-то более *важный, чем тот*, кто произнес благословение над вином. Тем не менее именно последний будет произносить благословение над воскурением!

מסייע ליה לרב И этот вывод, сделанный на основе анализа самого языка мишны (о том, что если кто-то начал, то он и закончит, даже если присутствуют люди важнее, чем он), *помогает Раву*. **דאמר רב חייא בר אשי אמר רב** *Как сказал рав Хия бар Аши: сказал Рав:* **הנוטל ידיו תחלה באחרונה** *кто первым омывает свои руки "последней* водой" (после трапезы перед Биркат-Амазон), **הוא מזומן לברכה** *тот приглашается для благословения* – произнести Биркат-Амазон за всех участников трапезы.

רב ורבי חייא הוו יתבי קמיה דרבי בסעודתא *Рав и раби Хия сидели за трапезой у Раби.* **אמר קום משי ידך ליה רבי לרב** *Сказал Раби Раву: встань, омой свои руки.* **חזייה דהוה מרתת** *Увидел* раби Хия, *что* Рав *задрожал*, поскольку испугался, что Раби решил, будто у него, у Рава, грязные руки или он слишком долго сидит за трапезой.

אמר ליה רבי חייא *Сказал ему раби Хия:* **בר עיין בברכת מזונא פחתי** *потомок великих! Произнеси Биркат-Амазон* – **קאמר לך** вот что *сказал тебе* Раби. Потому что кто первым после трапезы омывает свои руки "последней водой", тот приглашается для благословения.

אמר רבי זירא אמר רבא בר ירמיה מאימתי מברכין על הריח *Сказал раби Зэра: сказал Рава бар Йирмея: с какого момента произносят благословение над запахом*, т. е. над благовониями? – **משתעלה תמרתו** *Как только* начнет *подниматься* дым *воскурения* над благовонием, положенным на горящие угли.

אמר ליה רבי זירא לרבא בר ירמיה והא לא קא ארח *Сказал раби Зэра Раве бар Йирмея: но ведь* еще *не понюхал*! Т. е. еще не насладился запахом.

אמר ליה ולטעמיך *Сказал ему* Рава бар Йирмея: если рассуждать *по-твоему*, можно спросить: как *произносит* человек *благословение "Извлекающий хлеб из земли"*? **והא לא אכל** *Ведь* еще *не ел* хлеба! **אלא המוציא לחם מן הארץ דמברך דעתיה למיכל** *Но* вот как скажи: *он намерен*, собирается *есть* хлеб, поэтому произносит благословение до еды. **הכא נמי דעתיה לארוחי** *Здесь то же самое: он намерен воспринять запах*, поэтому произносит благословение до запаха.

אהדר קרעיה לאחוריה וקרע קריעה אחרינא אמר נח נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמרינן עד דאתא ההוא סבא רמא להו מתניתין אברייתא ושני להו כיון דאמרי ניזיל וניכול לחמא ברוך פלן כהסבו דמי: הסבו אחד מברך: אמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסבה אבל יין לא בעי הסבה ור' יוחנן אמר "אפילו יין נמי בעי הסבה איבא דאמרי אמר רב לא שנו אלא פת דמהניא ליה הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה ורבי יוחנן אמר אפילו יין נמי מהניא ליה הסבה מיתיבי "כיצד סדר הסבה אורחין נכנסין ויושבין על גבי ספסלין ועל גבי קתדראות עד שיכנסו כולם הביאו להם מים כל אחד ואחד נוטל ידו אחת בא להם יין כל אחד ואחד מברך לעצמו עלו והסבו ובא להם מים אף על פי שכל אחד ואחד נוטל ידו אחת אחר ונוטל שתי ידיו בא להם יין אף על פי שכל אחד ואחד ברך לעצמו אחד מברך לכולם להאי לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסבה אבל יין לא בעי הסבה קשיא רישא שאני אורחין דרעתייהו למיעקר ולהאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דמהניא ליה הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה קשיא סיפא "שאני התם דמנו דקא מהניא ליה הסבה לפת מהניא ליה הסבה ליין: בא להם יין בתוך המזון: "שאלו את בן זומא מפני מה אמרו "בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולם אמר להם הואיל ואין בית הבליעה פנוי: והוא אומר על המוגמר כו': מדקתני והוא אומר על המוגמר מכלל דאיכא עדיף מיניה "ואמאי הואיל והוא נטל ידיו (א) תחלה באחרונה מסייע ליה לרב דאמר רב חייא בר אשי "אמר רב "הנוטל ידיו תחלה באחרונה הוא מזומן לברכה "רב ורבי חייא הוו יתבי קמיה דרבי בסעודתא א"ל רבי לרב קום משי ידך חזייה דהוה מרתח אמר ליה רבי חייא "כר' פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך: אמר רבי זירא אמר רבא בר ירמיה "מאימתי מברכין על הריח משתעלה תמרתו א"ל רבי זירא לרבא בר ירמיה והא לא קא ארח אמר ליה ולטעמיך המוציא לחם מן הארץ דמברך והא לא אכל אלא דעתיה למיכל הכא נמי דעתיה לארוחי אמר רבי חייא בריה דאבא בר נחמני אמר רב חסדא אמר רב ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי "כל המוגמרות מברכין עליהן בורא עצי בשמים חוץ "ממושק שמן חזה הוא שמברכין עליו בורא מיני בשמים מיתיבי אין מברכין בורא עצי בשמים אלא על אפרסמון של בית רבי ועל אפרסמון של בית קיסר ועל ההדס שבכל מקום תיובתא אמר ליה רב חסדא לרב יצחק האי משחא דאפרסמון מאי מברכין עלויה א"ל הבי אמר רב יהודה בורא שמן ארצנו א"ל בר מיניה דר' יהודה דחביבא ליה ארץ ישראל לכולי עלמא מאי א"ל הבי אמר רבי יוחנן 'בורא שמן ערב אמר ר' אדא בר אהבה האי בשרתא מברכין עליה בורא עצי בשמים אבל משחא בבישא לא ורב כהנא אמר אפילו משחא בבישא אבל משחא טחינא לא נהרדעי אמרי "אפי' משחא טחינא אמר

מפסיקין בין ברכה לברכה אלא בדבר הצריך לסעודה כגון שהביאו לפניו מים לידיו או שהביאו לו מזונות שהוא צריך לאכלן תחלה ואפילו הכי לא יפסיק אלא כדי שיטעום מעט ויחזיר מיד ואם לאו אסור

אמר רבי חייא בריה דאבא בר נחמני אמר רב חסדא אמר רב *Сказал раби Хия, сын Абы бар Нахмани: сказал рав Хисда: сказал Рав,* **ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי** *а* некоторые *говорят: сказал рав Хисда: сказал Зеэри:* **כל המוגמרות מברכין עליהן בורא עצי בשמים** *над любым видом воскурений произносят благословение "Создающий благовонные деревья",* **חוץ ממושק שמן חיה הוא** *кроме мускуса, который* добывается *из* тела *животных* и **שמברכין עליו בורא מיני בשמים** *над которым произносят благословение "Создающий виды благовоний".*

מיתיבי На это *нашли противоречие* из барайты: **אין מברכין בורא עצי בשמים אלא על אפרסמון של בית רבי** *благословение "Создающий благовонные деревья" произносят только над бальзамным деревом, выращенным в доме Раби,* **ועל אפרסמון של בית קיסר** *и над бальзамным деревом, выращенным в доме цезаря,* римского императора, **ועל ההדס שבכל מקום** а также *над миртом, выращенным в любом месте.* Т. е. благословение "Создающий благовонные деревья" произносят только над натуральным запахом самого дерева, а не над запахом его воскурения.

תיובתא *Трудность осталась* неразрешенной, т. е. вопрос остался без ответа.

אמר ליה רב חסדא לרב יצחק *Сказал рав Хисда раву Йицхаку:* **האי משחא דאפרסמון מאי מברכין עלויה** *над маслом* (смолой) *бальзамного дерева какое благословение произносят?* **אמר ליה** *Сказал ему* рав Йицхак: **הכי אמר רב יהודה בורא שמן ארצנו** *так сказал рав Йеуда: "Создающий масло нашей Страны".* Бальзам рос в окрестностях города Йерихо, который получил свое название из-за запаха этого дерева. ("Рэах", "запах", и Йерихо – однокоренные слова.)

בר מיניה דרבי יהודה *не от* имени *раби Йеуды* приводи мне доказательство (речь идет о раве Йеуде), **דחביבא ליה ארץ ישראל** *потому что он любил Эрец Исраэль!* **לכולי עלמא מאי** Но *по мнению всех* остальных – *какое* благословение произносят?

אמר ליה *Сказал ему* рав Йицхак: **הכי אמר רבי יוחנן** *так сказал раби Йоханан:* **בורא שמן ערב** *"Создающий приятное масло".*

אמר רב אדא בר אהבה אמר רב האי כשרתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים *Сказал рав Ада бар Аава: над* деревом "*кошт*" (один из 11 ингредиентов, входящих в смесь благовоний для храмового воскурения) *произносят благословение "Создающий благовонные деревья".* **אבל משחא כבישא לא** *Но над маслом,* в котором *выдерживают* кусочки этого дерева для придания маслу приятного запаха, *не* произносят указанное благословение, потому что самого дерева в масле не видно (оно лежит внутри).

אפילו משחא כבישא *даже над маслом,* в котором *выдерживают* кусочки дерева "кошт", произносят благословение "Создающий благовонные деревья", потому что, хотя его не видно, оно не потеряло свою первоначальную форму. **אבל משחא טחינא לא** *Но над маслом,* в котором *измельчили* куски этого дерева, *не* произносят это благословение, потому что дерево потеряло первоначальную форму.

נהרדעי אמרי Мудрецы города *Неардеа сказали:* **אפילו משחא טחינא** *даже над маслом,* в котором *измельчили* куски этого дерева, произносят благословение "Создающий благовонные деревья", потому что, хотя его не видно в масле, но оно там присутствует.

מאדר קרפיף לניסוריס. קרע שקרע נהספיד רבו המזיר המלוק לניסוריו ומה שלאחור לפניס כדי לנקרוע קרע לאחר להרלות לאבל עכשיו כיוס המיתה על שהיו נריכים להורלה ולין יולדים להוולים: רמי ליפו כר. כדלמיכן לעיל וע"כ מבעי ליה לניסוריס נרייתא נהכי ולריך לנכון: הוואיל ואין בית הבליעה פנוי. וי"מ כשלומר מכרי מוכי והם מניחין לאחול כדי לשמוע הנרכה ולעטה אתן שיהיו פעוריס וכן משמע מיהושלמי נכי הך נרייתא ה"מ בלומרין אבל נעבל הכיס אבל מפני שהבל פוליס אבל נעבל הכיס אבל אני כי מיא לף נעבל הכיס כתוך כיסו ולין נרמה לרבינו אלחנן לניהן שתקנו מכניס שיברך כל אחד לעלמו ליט יולא בלל נברכת מכירו וגם שגא אתלוק כין פני לשמיט פנוי דלמי לאתני אחד ואחד מברך לניהן שלא נפני לאתני אחד ואחד מברך לכולס להאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דבעי יין לא בעי הסבה קשיא רישא שאני אורחין דדעתייהו למיעקר ולהאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דמהניא ליה הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה קשיא סיפא "שאני התם דמנו דקא מהניא ליה הסבה לפת מהניא ליה הסבה ליין: בא להם יין בתוך המזון: "שאלו את בן זומא מפני מה אמרו "בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעלמו לאחר המזון אחד מברך לכולם אמר להם הואיל ואין בית הבליעה פנוי: והוא אומר על המוגמר כו': מדקתני והוא אומר על המוגמר מכלל דאיכא עדיף מיניה "ואמאי הואיל והוא נמל ידיו [א] תחלה באחרונה מסייע ליה לרב דאמר רב חייא בר אשי "אמר רב "הנוטל ידיו תחלה באחרונה הוא מזומן לברכה "רב ורבי חייא הוו יתבי קמיה דרבי בסעודתא א"ל רבי לרב קום משי ידך חזייה דהוה מרתח אמר ליה רבי חייא "בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך: אמר רבי זירא אמר רבא בר ירמיה "מאימתי מברכין על הריח משתעלה תמרתו א"ל רבי זירא לרבא בר ירמיה והא לא קא ארח אמר ליה ולטעמיך המוציא לחם מן הארץ דמברך והא לא אכל אלא דעתיה למיכל הכא נמי דעתיה לארוחי אמר רבי חייא בריה דאבא בר נחמני אמר רב חסדא אמר רב ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי "כל המוגמרות מברכין עליהן בורא עצי בשמים חוץ "ממושק שמן חיה הוא שמברכין עליו בורא מיני בשמים מיתיבי אין מברכין בורא עצי בשמים אלא על אפרסמון של בית רבי ועל אפרסמון של בית קיסר ועל ההדס שבכל מקום תיובתא אמר ליה רב חסדא לרב יצחק האי משתא דאפרסמון מאי מברכין עלויה א"ל הבי אמר רב יהודה בורא שמן ארגנו א"ל בר מיניה דר' יהודה דתביא ליה ארץ ישראל לכולי עלמא מאי א"ל הבי אמר רבי יוחנן יבורא שמן ערב אמר ר' אדא בר אהבה האי כשרתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים אבל משתא בבישא לא ורב כהנא אמר אפילו משתא בבישא אבל משתא טחינא לא נהרדעי אמרי "אפי' משתא טחינא אמר

כל אחד נוטל ידו אחת. מפני "כבוד הנרכה ולא דמי לנוטל ידיו לפירות דהתי מנקי הרוח כיון שלינו נוטל שמי ידיו": בא להם יין וכו'. תע"ג דיין שלפני המזון פוטר יין שלאחר המזון כ"ש זה שלפניו הוא שהי הכא כיון שעבר הקוי שניו ולריך לנכון: הוואיל ואין בית הבליעה פנוי. וי"מ כשלומר מכרי מוכי והם מניחין לאחול כדי לשמוע הנרכה ולעטה אתן שיהיו פעוריס וכן משמע מיהושלמי נכי הך נרייתא ה"מ בלומרין אבל נעבל הכיס מפני שהבל פוליס אבל נעבל הכיס אבל אני כי מיא לף נעבל הכיס כתוך כיסו ולין נרמה לרבינו אלחנן לניהן שתקנו מכניס שיברך כל אחד לעלמו ליט יולא בלל נברכת מכירו וגם שגא אתלוק כין פני לשמיט פנוי דלמי לאתני אחד ואחד מברך לניהן שלא נפני לאתני אחד ואחד מברך לכולס להאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דבעי יין לא בעי הסבה קשיא רישא שאני אורחין דדעתייהו למיעקר ולהאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דמהניא ליה הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה קשיא סיפא "שאני התם דמנו דקא מהניא ליה הסבה לפת מהניא ליה הסבה ליין: בא להם יין בתוך המזון: "שאלו את בן זומא מפני מה אמרו "בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעלמו לאחר המזון אחד מברך לכולם אמר להם הואיל ואין בית הבליעה פנוי: והוא אומר על המוגמר כו': מדקתני והוא אומר על המוגמר מכלל דאיכא עדיף מיניה "ואמאי הואיל והוא נמל ידיו [א] תחלה באחרונה מסייע ליה לרב דאמר רב חייא בר אשי "אמר רב "הנוטל ידיו תחלה באחרונה הוא מזומן לברכה "רב ורבי חייא הוו יתבי קמיה דרבי בסעודתא א"ל רבי לרב קום משי ידך חזייה דהוה מרתח אמר ליה רבי חייא "בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך: אמר רבי זירא אמר רבא בר ירמיה "מאימתי מברכין על הריח משתעלה תמרתו א"ל רבי זירא לרבא בר ירמיה והא לא קא ארח אמר ליה ולטעמיך המוציא לחם מן הארץ דמברך והא לא אכל אלא דעתיה למיכל הכא נמי דעתיה לארוחי אמר רבי חייא בריה דאבא בר נחמני אמר רב חסדא אמר רב ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי "כל המוגמרות מברכין עליהן בורא עצי בשמים חוץ "ממושק שמן חיה הוא שמברכין עליו בורא מיני בשמים מיתיבי אין מברכין בורא עצי בשמים אלא על אפרסמון של בית רבי ועל אפרסמון של בית קיסר ועל ההדס שבכל מקום תיובתא אמר ליה רב חסדא לרב יצחק האי משתא דאפרסמון מאי מברכין עלויה א"ל הבי אמר רב יהודה בורא שמן ארגנו א"ל בר מיניה דר' יהודה דתביא ליה ארץ ישראל לכולי עלמא מאי א"ל הבי אמר רבי יוחנן יבורא שמן ערב אמר ר' אדא בר אהבה האי כשרתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים אבל משתא בבישא לא ורב כהנא אמר אפילו משתא בבישא אבל משתא טחינא לא נהרדעי אמרי "אפי' משתא טחינא אמר

מוסף רש"י

והואיל ואין בית הבליעה פנוי. לפנות מתן מלר נרכה ואינו מהנהין לה לשיהי אינו נברכת מכירו (ע"ז דף מ"ו ע"ה. תוספות שנ"ל) ולם נמלינו שנהג מתן ולא (תוספות שם). בר פחתי. כן נמלנו (שבת ג: וכמ:) לפ: נמו של אלמיי מכם (ע"ז ג). משתא בבישא. לפ נמלנו נמקום אמרה אלמר אלא נמם (קהלת ג:).

רבינו חנאל (המשך)

קום עיין בברכת המזון אמר לך. כלומר, רב נתן לך רשות לברך ברכת המזון. וכיון שהרשיון יש בתחילה אתה הוא המזמון לברך ברכת המזון. וברכת המגמר משתלמה ואינהו. שונברך. כי הדתי עלה. ואין לומרם להוגות בעלם הזה בלא ברכה להקב"ה, וכל המלות בירכו עובר לעשייתן. וכן כל בשמים מברכין ואח"כ מריחין. כל המגמרות ברכתן בורא עצי בשמים. חוץ מן המושך שהוא מין חיה. לשיבך אין מברכין עליו אלא מיני בשמים. וכן אלעזר שהוא מין הדגה ביתנא בתשך בורא מיני בשמים. וכן כל היוצא מהן שאינו מן הגף. ומחבירון עלה אין מברכין אפרסמון וכול'. ומשנינן הדם וכל דדמי לה. וכך הלכה. משתא האפרסמון בר יוחנן דאמר שמן ערב. פירוש בשהוא ניקוי שמן שמבשלין אותו במיני בשמים. פירוש שמן בבוש שמעמד מרבותינו שכובשים שושנים ורד וחלי בושם וכן הדבה, וקולט השמשמין הרית שלבשמים ושהאוין אותו יש בו ריח בשמים. פירוש משתא קרוב לשהיתר נתן עליהם עלי בושם. שהו ושיהא בית ושרוב בשמים נתן בהם לא קלטו, קמשמע לן דבכין בשרוא בין מישהא כבישא בין מישהא טחינא, כלומר בורא עלי בשמים מברכין עליהו.

קכב א מי' ס"ע מהל' נרכות פ"ו יב סמג עשין סו טוש"ע או"ח סי' קעב סעי' ה סי"ח סעיף ב:
קכב ב מי' ס"ע מהל' נרכות פ"ו יב סמג עשין סו טוש"ע או"ח סי' קעב סעי' ה סי"ח סעיף ג:
קכב ג מי' ס"ע מהל' נרכות פ"ו יב סמג עשין סו טוש"ע או"ח סי' קעב סעי' ה סי"ח סעיף ד:
קכב ד מי' ס"ע מהל' נרכות פ"ו ג סמג עשין סו טוש"ע או"ח סי' קעב סעי' ה סי"ח סעיף יב:
קכב ה מי' ס"ע מהל' נרכות פ"ו ג סמג עשין סו טוש"ע או"ח סי' קעב סעי' ה סי"ח סעיף יג:
קכב ו מי' ס"ע מהל' נרכות פ"ו ג סמג עשין סו טוש"ע או"ח סי' קעב סעי' ה סי"ח סעיף יד:
קכב ז מי' ס"ע מהל' נרכות פ"ו ג סמג עשין סו טוש"ע או"ח סי' קעב סעי' ה סי"ח סעיף טו:
קל ח מי' ס"ע מהל' תפלה פ"ו ה סמג עשין סו טוש"ע או"ח סי' צג סעי' ג סי"ח סעיף ה:

גליון הש"ס

גמ' שאני אתם דאתו לכם. עיין תוספות ד"ה אלא לנקיות כעלמא. ב' בתום' ד"ה התפיר. ולכך לא מקרי עצי בשמים.

לעזי רש"י

מרשג"ם. מטרק.

רבינו חנאל

והוא אומר על המגמר. פירוש, אע"פ שאני דקאי דקאמר הכסו אחר מברך לכלן המגריא לתם מן הארץ והוא אומר על המוגמר. פירוש הברתא. הוא מברך על המגמר, ואם הביאו בתוך המגרה אף על פי שאין דרך ארץ להביא מוגמר על המגרה אלא לאחר הסעודה, ולא תימא כשם שלאחר המגרה כל אחד ואחד מברך לעלמו, כך בתוך המגרה כל אחד מברך לעלמו, אלא בתוך הסעודה אחד מברך לכולן. ומפרש בך בחלמר ארץ ישראל, ואומר על המוגמר. מה בין מוגמר ליין, מוגמר בולחון מריחין, בלומר כולן נהנין וכולן מריחין לברך. יין על אחד בשהוא שותה בתוך הסעודה הוא מברך, ואע"ג דאיכא גדול ממנו, כיון שנתנו לו רשות לזה ובזה, הוא מברך על המוגמר. מקיש ליה לדבי רשב"ג הנוטל ידיו באחרונה תחלה, הוא מזומן לברכה ואע"ג דאיכא גדול ממנו, כיון שנתנו לו רשות לזה ובזה. ומקשינן אבל הקדים הגדול ונטל ידיו ומשכחת. ומקשינן תחלה שמע מינה שכולם צריכים לישול. מ"ר"ה שמעינן שאם רצים לברך ושהו לישול ידיהם הרשות בידם. תני מלי שלא אכלו רבי מוחם כגון בשר כחמה ונוף או נמי רגים, אבל אכלו רבי מוחם, קמשמ לן לקמן מרק אלו דברים רידים מוחמות מפלוח לברכה. תיית אמר אביי ואמר לו ביקר פותר פי כד רבבני ברבוחיכן והמוחות המגרים.

שמן והדם. הלמי שמן להריח הוא לפי שהעיר שומעת לה ממריח נפרק הלוי דברים (לקמן נג.) למין מנכרין עליו: הבי אמר רבא הלכתא כבית הלל ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דקא עבד. כך כתוב בספרים שלנו ובפירוש רש"י מגיל לשמן נפסק כרבא ומשמע שלא היה נוהג כבית הלל ולא היא:

אמר רב גידל אמר רב האי [א]סמלק מברכין עלויה בורא עצי בשמים אמר רב חנגאל אמר רב הני [ב]חלפי דימא מברכין עלייהו בורא עצי בשמים אמר מר זוטרא מאי קראה [ג]והיא העלתם הגה ותטמנם בפשתי העץ [ד](רב משרשיא אמר) האי [ה]נרקום דגנוניתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים דדברא בורא עשבי בשמים אמר רב ששת הני [ו]סיגלי מברכין עלייהו בורא עשבי בשמים אמר מר זוטרא [ז]האי מאן דמורח באתרונא או בחבושא אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות אמר רב יהודה [ח]יאי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ימנין שמברכין על הריח שנאמר [י]כל הנשמה תהלל יה איזהו רבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עתידים [כ]בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון שנאמר [ל]יבלו יונקותיו ויהי בזית הודו וריח לו כלבנון: ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב [מ]את הבל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תלה ליה קורא לדבר אחר [נ]ואיהו דידיה עביד ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אבוהה כשנים וירח בשלשה איבעיא להו אבוקה כשנים בהדי דידיה או דילמא אבוקה כשנים לבר מדידיה ת"ש וירח בשלשה אי אמרת בשלמא בהדי דידיה שפיר אלא אי אמרת לבר מדידיה ארבעה למה לי והאמר מר לאחד נראה ומזיק לשנים נראה ואינו מזיק לשלשה אינו נראה כל עיקר אלא לאו שמע מינה אבוקה כשנים בהדי דידיה שמע מינה: [ס]ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש [ע]ואל ילבין פני חברו ברבים מגלן מתמר שנאמר [פ]היא מוצאת וגו': ת"ר הביאו לפניו שמן והדם ב"ש אומרים מברך על השמן ואח"כ מברך על ההדם וב"ה אומרים [צ]מברך על ההדם ואח"כ מברך על השמן אמר ר"ג אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדם לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו [ק]א"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב איקא אייתו לקמייהו שמן והדם שקל רב פפא בריך אהדם ברישא והדר בריך אשמן אמר ליה לא סבר לה מר הלכה כדברי המכריע אמר ליה הכי אמר רבא [ר] הלכה כב"ה [ש] ולא היא [ת] [א]לאשתמוטי נפשיה הוא דעבר ת"ר [ב]הביאו לפניהם שמן ויין ב"ש אומרים אוחז השמן בימינו ואת היין בשמאלו מברך על השמן וחוזר ומברך על היין ב"ה אומרים [ג]אוחז את היין בימינו ואת השמן בשמאלו מברך על היין וחוזר ומברך על השמן ומחו בראש השמש ואם שמש ת"ח הוא מחו בכותל מפני שנאי לתלמיד חכם לצאת לשוק בשהוא מבושם ת"ר ששה דברים נאי לו לתלמיד חכם אל יצא בשהוא מבושם [ד]לשוק [ה]ואל יצא יחידי בלילה ואל יצא במנעלים המטולאים ואל יספר עם אשה בשוק ואל יסב בחבורה של עמי הארץ ואל יכנס באחרונה לבית המדרש ויש אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה ואל יהלך בקומה זקופה [ו]אל יצא בשהוא מבושם לשוק א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן במקום שחשודים על משכב זכור אמר רב ששת לא אמרן אלא בבגדו אבל בגופו זיעה מעברא ליה אמר רב פפא [ז]ולשערו כבגדו דמי ואמרי לה כגופו דמי [ח]ואל יצא יחידי בלילה משום חשדא ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידנא אבל קביע ליה עידנא מידע ידיע דלעידניה קא אזיל [ט]ואל יצא במנעלים המטולאים מסיע ליה לדבי חייא בר אבא [י]ראמר ר' חייא בר אבא גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים איני והא ר' חייא בר אבא נפיק אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי ולא אמרן אלא בפנתא אבל בגילדא ליח לן בה ובפנתא [כ] לא אמרן אלא באודחא אבל בביתא ליח לן [כ]כה ולא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים ליח לן בה [ל]ואל יספר עם אשה בשוק אמר רב חסדא ואפילו היא אשתו תניא נמי הכי אפילו היא אשתו ואפילו היא בתו ואפילו היא אחותו לפי שאין הכל בקיאין בקרובותיו [מ]ואל יסב בחבורה של עמי הארץ מאי טעמא דילמא אתי לאמשוכי בתרייתו [נ]ואל יכנס אחרונה לבית המדרש משום דקרו ליה [ס]פושע וי"א [ע]אף לא יפסיע פסיעה גסה דאמר מר [פ]פסיעה גסה גוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם מאי תקנתיה להדיורה בקדושא דבי שמשי [צ]ואל יהלך בקומה זקופה דאמר מר [ק]המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות כאילו רוחק רגלי שכינה דכתיב [ר]מלא כל הארץ כבודו:

מתני'

[א] נס' חולין קלא. ב"ב עה: ע"ז כג. ב"מ קיד. ב"ק ב. ב"ב ב. ב"מ ב. ב"ב ב. ב"ב ב. ב"ב

אמר רב גידל אמר רב *Сказал рав Гидель: сказал Рав:* האי סמלק מברכין עלויה בורא עצי בשמים "*симлак*" (жасминовая трава), вид пахучей травы с тремя рядами листьев (причем ряды расположены один над другим), по три листа в каждом ряду, – *над ним произносят благословение "Создающий благовонные деревья"*, потому что этот вид считается "деревом".

אמר רב חנאל אמר רב *Сказал рав Хананэль: сказал Рав:* הני חלפי דימא מברכין עלייהו בורא עצי בשמים "*морская осока*", вид пахучей травы, похожей на стебли льна, – *над ней произносят благословение "Создающий благовонные деревья"*, потому что этот вид тоже считается "деревом".

אמר מר זוטרא *Сказал Мар-Зутра:* מאי קראה *какой стих* учит, что над травой с твердыми стеблями надо произносить благословение, как над деревом? – Написано[1]: והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ "*И подняла она их на крышу и спрятала среди деревьев* (стеблей) *льна*". Несмотря на то что лен – не дерево, стих называет его именно так.

1. Йеошуа 2:6
2. Теилим 150:6
3. Ошэа 14:7
4. Коэлет 3:11

אמר רב משרשיא *Сказал рав Мешаршия:* האי נרקום דגינוניתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים *над садовым нарциссом произносят благословение "Создающий благовонные деревья"*, דדברא בורא עשבי בשמים а над *диким* нарциссом произносят благословение "*Создающий благовонные травы*".

אמר רב ששת *Сказал рав Шэшет:* הני סיגלי מברכין עלייהו בורא עשבי בשמים *над фиалками произносят благословение "Создающий благовонные травы"*.

אמר מר זוטרא *Сказал Мар-Зутра:* האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא *кто вдыхает запах* плодов *этрога или айвы,* אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות *говорит:* "*Благословен* Тот, *Кто дал приятный запах плодам*".

אמר רב יהודה *Сказал рав Йеуда:* האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי *кто выходит в дни месяца нисан и видит плодовые деревья в цвету,* אומר *говорит:* ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם "*Благословен* Тот, *Кто наделил Свой мир* всем *необходимым и создал в нем приятные создания и полезные деревья – для удовольствия людей*".

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב *Сказал рав Зутра бар Тувия: сказал Рав:* מנין שמברכין על הריח *откуда,* из какого стиха известно, *что* надо *произносить благословение над* приятным *запахом?* שנאמר *Как сказано*[2]: כל הנשמה תהלל יה "*Пусть каждая душа славит Создателя* (за наслаждение)". איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו *Чем наслаждается душа, но не тело?* הוי אומר זה הריח *Говорит* стих (т. е. из него следует): *это запах.*

Гемара приводит ряд высказываний из того же источника.

ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב *И* еще *сказал рав Зутра бар Тувия: сказал Рав:* עתידים בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון *в будущем еврейские юноши,* не изведавшие вкуса греха, *будут пахнуть, как ливанский лес,* деревья которого славятся своими ароматными листьями и плодами. שנאמר *Как сказано*[3]: ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון "*Пойдут его ростки, и будет его слава – как олива, а запах – как ливанский лес*".

ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב *И* еще *сказал рав Зутра бар Тувия: сказал Рав:* מאי דכתיב *как* объяснить то, *что написано*[4]: את הכל עשה יפה בעתו "*Всё сделал* (Всевышний) *прекрасным* (нужным) *в свое время*"? מלמד Этот стих *учит,* שכל אחד ואחד יפה לו הקדוש ברוך הוא אומנתו בפניו *что каждому* ремесленнику *Всевышний дал приятное для него ремесло* (умение). И даже занятие, неприятное для многих, найдет человека, которому оно будет нравиться, – чтобы не было в мире недостатка ни в чем.

אמר רב ספא *Сказал рав Папа:* היינו דאמרי אינשי *это то, о чем говорят люди,* сложив поговорку: תלה ליה קורא לדבר אחר *повесь* красивый *росток пальмы* на шею "*иному созданию*" (эвфемизм: свинье) – ואיהו דידיה עביד *и оно* все равно *сделает своё* дело, т. е. вываляет его в грязи, потому что такова его природа.

ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב *И* еще *сказал рав Зутра бар Тувия: сказал Рав:* несмотря на то что запрещено выходить ночью одному (из-за опасения, что нечистая сила нанесет

שמן והדם. הלי שמן להריח הוא דלי להעביר הזוהמא הא ממילא נפקא להו דברים (לקמן נב.) למיז מברכין עליו: **הכי** אמר רבא הלכתא כבית הלל ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דקא עבד. כך כתוב בספרים שלנו ובפירוש רש"י מבל רב אלפס פסק כרבה משמע שלא היה נוהג כפסקו ולא היה כן:

יהאי מאן דמורח באתרוגא והברוש' מברך וכו'. ולוקח כשמיני כדאם מבל לח כדי לאכול ממנו לין לנכך ברכת ריח כי אם ברכת שהכל: נמוקי

אמר רב גידל אמר רב האי **א**סמלק מברכין עלויה בורא עצי בשמים אמר רב חננאל אמר רב הני **ב**חלפי דימא מברכין עלייהו בורא עצי בשמים אמר מר זוטרא מאי קראה **ג**והיא העלתם הגה ותטמנם בפשתי העץ **ד**(רב משרשיא אמר) האי **ה**נרקום דגנוניתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים דדברא בורא עשבי בשמים אמר מר זוטרא **ו**האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות אמר רב יהודה **ז**יהאי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ימנין שמברכין על הריח שנאמר **ח**בל הנשמה תהלל יה איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עתידים **ט**בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון שנאמר **י**ילבו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון: ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב **יא**את הכל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תלה ליה קורא לדבר אחר **יב**ואיהו דידיה עביד ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אבוקה כשנים וירח בשלשה איבעיא להו אבוקה בשנים בהדי דידיה או דילמא אבוקה בשנים לבר מדידיה ת"ש וירח בשלשה אי אמרת בשלמא בהדי דידיה שפיר אלא אי אמרת לבר מדידיה ארבעה למה לי והאמר מר לאחד נראה ומיזק לשנים נראה ואינו מיזק לשלשה אינו נראה כל עיקר אלא לאו שמע מינה אבוקה כשנים בהדי דידיה שמע מינה: **יג**ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש **יד**ואל ילבין פני חברו ברבים מגלן מתמר שנאמר **טו**היא מוצאת וגו': ת"ר הביאו לפניו שמן והדם ב"ש אומרים מברך על השמן ואח"כ מברך על ההדם וב"ה אומרים **טז**מברך על ההדם ואח"כ מברך על השמן אמר ר"ג אני אבריע שמן שזיינו לריחו וזיינו לסיכתו הדם לריחו זיינו לסיכתו לא זיינו **יז**א"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב איקא אייתיו לקמייהו שמן והדם שקל רב פפא בריך אהדם ברישא והדר בריך אשמן אמר ליה לא סבר לה מר הלכה כברי המכריע אמר ליה הבי אמר רבא **(ו)** הלכה כב"ה **יח**ולא היא **(א)** **יט**לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד ת"ר **כ**הביאו לפניהם שמן ויין ב"ש אומרים אוחז השמן בימינו ואת היין בשמאלו מברך על השמן וחוזר ומברך על היין ב"ה אומרים אוחז את היין בימינו ואת השמן בשמאלו מברך על היין וחוזר ומברך על השמן ומחו בראש השמש ואם שמש ת"ח הוא מחו בכותל מפני שנאני לתלמיד חכם לצאת לשוק כשהוא מבושם ת"ר ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם אל יצא כשהוא מבושם **כא**לשוק **כב**ואל יצא יחידי בלילה ואל יצא במנעלים המטולאים ואל יספר עם אשה בשוק ואל יסב בחבורה של עמי הארץ ואל יבנם באחרונה לבית המדרש ויש אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה ואל יהלך בקומה זקופה **כג**אל יצא כשהוא מבושם לשוק א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן במקום שחשודים על משכב זכור אמר רב ששת לא אמרן אלא בבגדו אבל בגופו זיעה מעברא ליה אמר רב פפא **כד**ולשערו כבגדו דמי ואמרי לה כגופו דמי **כה**ואל יצא יחידי בלילה משום חשדא ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידנא אבל קביע ליה עידנא מידע ידיע דלעידניה קא אזיל **כו**ואל יצא במנעלים המטולאים מסייע ליה לרבי חייא בר אבא **כז**דאמר ר' חייא בר אבא גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים איני והא ר' חייא בר אבא נפיק אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי ולא אמרן אלא בפנתא אבל בגילדא לית לן בה ובפנתא **(ב)** לא אמרן אלא באורחא אבל בביתא לית לן **כח**בה ולא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים לית לן בה **כט**ואל יספר עם אשה בשוק אמר רב חסדא ואפילו היא אשתו תניא נמי הכי אפילו היא אשתו ואפילו היא בתו ואפילו לפי שאין הבל בקיאין בקרובותיו **ל**ואל יסב בחבורה של עמי הארץ מאי טעמא דילמא אתי לאמשוכי בתרייהו **לא**ואל יכנם אחרונה לבית המדרש משום רקרו ליה **לב**פושע וי"א **לג**אף לא יפסיע פסיעה גסה דאמר מר מת"ק ממאור עיניו של אדם מאי תקנתיה להדירה בקדושא דבי שמשי **לד**ואל יהלך בקומה זקופה דאמר מר **(ג)** המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות כאילו רוחק רגלי שכינה דכתיב **לה**מלא כל הארץ כבודו:

מתני'

שמן והדם. הלי שמן להריח הוא דלי להעביר הזוהמא הא ממילא נפקא להו דברים (לקמן נב.) למיז מברכין עליו: **הכי** אמר רבא הלכתא כבית הלל ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דקא עבד. כך כתוב בספרים שלנו ובפירוש רש"י מבל רב אלפס פסק כרבה משמע שלא היה נוהג כפסקו ולא היה כן:

יהאי מאן דמורח באתרוגא והברוש' מברך וכו'. ולוקח כשמיני כדאם מבל לח כדי לאכול ממנו לין לנכך ברכת ריח כי אם ברכת שהכל: נמוקי

אמר רב גידל אמר רב האי **א**סמלק מברכין עלויה בורא עצי בשמים דדברא בורא עשבי בשמים אמר מר זוטרא **ו**האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות אמר רב יהודה **ז**יהאי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ימנין שמברכין על הריח שנאמר **ח**בל הנשמה תהלל יה איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עתידים **ט**בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון שנאמר **י**ילבו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון: ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב **יא**את הכל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תלה ליה קורא לדבר אחר **יב**ואיהו דידיה עביד ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אבוקה כשנים וירח בשלשה איבעיא להו אבוקה בשנים בהדי דידיה או דילמא אבוקה בשנים לבר מדידיה ת"ש וירח בשלשה אי אמרת בשלמא בהדי דידיה שפיר אלא אי אמרת לבר מדידיה ארבעה למה לי והאמר מר לאחד נראה ומיזק לשנים נראה ואינו מיזק לשלשה אינו נראה כל עיקר אלא לאו שמע מינה אבוקה כשנים בהדי דידיה שמע מינה: **יג**ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש **יד**ואל ילבין פני חברו ברבים מגלן מתמר שנאמר **טו**היא מוצאת וגו': ת"ר הביאו לפניו שמן והדם ב"ש אומרים מברך על ההדם וב"ה אומרים **טז**מברך על השמן אמר ר"ג אני אבריע שמן שזיינו לריחו וזיינו לסיכתו הדם לריחו זיינו לסיכתו לא זיינו **יז**א"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב איקא אייתיו לקמייהו שמן והדם שקל רב פפא בריך אהדם ברישא והדר בריך אשמן אמר ליה לא סבר לה מר הלכה כברי המכריע אמר ליה הבי אמר רבא **(ו)** הלכה כב"ה **יח**ולא היא **(א)** **יט**לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד ת"ר **כ**הביאו לפניהם שמן ויין ב"ש אומרים אוחז השמן בימינו ואת היין בשמאלו מברך על השמן וחוזר ומברך על היין ב"ה אומרים אוחז את היין בימינו ואת השמן בשמאלו מברך על היין וחוזר ומברך על השמן ומחו בראש השמש ואם שמש ת"ח הוא מחו בכותל מפני שנאני לתלמיד חכם לצאת לשוק כשהוא מבושם ת"ר ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם אל יצא כשהוא מבושם **כא**לשוק **כב**ואל יצא יחידי בלילה ואל יצא במנעלים המטולאים ואל יספר עם אשה בשוק ואל יסב בחבורה של עמי הארץ ואל יבנם באחרונה לבית המדרש ויש אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה ואל יהלך בקומה זקופה **כג**אל יצא כשהוא מבושם לשוק א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן במקום שחשודים על משכב זכור אמר רב ששת לא אמרן אלא בבגדו אבל בגופו זיעה מעברא ליה אמר רב פפא **כד**ולשערו כבגדו דמי ואמרי לה כגופו דמי **כה**ואל יצא יחידי בלילה משום חשדא ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידנא אבל קביע ליה עידנא מידע ידיע דלעידניה קא אזיל **כו**ואל יצא במנעלים המטולאים מסייע ליה לרבי חייא בר אבא **כז**דאמר ר' חייא בר אבא גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים איני והא ר' חייא בר אבא נפיק אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי ולא אמרן אלא בפנתא אבל בגילדא לית לן בה ובפנתא **(ב)** לא אמרן אלא באורחא אבל בביתא לית לן **כח**בה ולא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים לית לן בה **כט**ואל יספר עם אשה בשוק אמר רב חסדא ואפילו היא אשתו תניא נמי הכי אפילו היא אשתו ואפילו היא בתו ואפילו לפי שאין הבל בקיאין בקרובותיו **ל**ואל יסב בחבורה של עמי הארץ מאי טעמא דילמא אתי לאמשוכי בתרייהו **לא**ואל יכנם אחרונה לבית המדרש משום רקרו ליה **לב**פושע וי"א **לג**אף לא יפסיע פסיעה גסה דאמר מר מת"ק ממאור עיניו של אדם מאי תקנתיה להדירה בקדושא דבי שמשי **לד**ואל יהלך בקומה זקופה דאמר מר **(ג)** המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות כאילו רוחק רגלי שכינה דכתיב **לה**מלא כל הארץ כבודו:

מתני'

א) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב מבוארות]. ב) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ובפנתא]. ג) [ע"ז כתוב שכולל שלש מעשה שם ושלשה חתיכות שיעור כזית כל אחת ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. ד) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. ה) [ע' תוספות ספרים כפ. ד"ה לח ואמר רבא]. ו) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. ז) [ע' תוספות ספרים כפ. ד"ה לח ואמר רבא]. ח) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. ט) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. י) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. יא) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. יב) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. יג) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. יד) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. טו) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. טז) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. יז) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. יח) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. יט) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. כ) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. כא) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. כב) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. כג) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. כד) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. כה) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. כו) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. כז) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. כח) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. כט) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. ל) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. לא) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. לב) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. לג) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. לד) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב]. לה) [ועי' תוס' ר"ה ד"ה ואמר רב].

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אלמא כ"ב ולא היה וכו' דאמרי' מ"ש. וכ"ג אלמא כ"ב גמ' ליכא: (ו) רש"י ד"ה מלבלבי אומר ברוך וכו'. (ז) ב"ר פ' ויקרא ד"ה ואמר רבי יוחנן ואמר רבי יוחנן ואמר רבי יוחנן

ущерб), можно выходить с факелом в руке или при свете луны, потому что **אבוקה כשנים וירח כשלשה** *факел* считается *за двух* людей, *а луна* считается *за трех*.

אבוקה כשנים בהדי דידיה איבעיא להו *Спросили*: *факел* считается *за двух вместе с ним*, вместе с человеком? **או דילמא אבוקה כשנים לבר מדידיה** *Или, может быть, факел* считается *за двух помимо него*?

תא שמע *Иди и слушай* (учи) отсюда: **וירח כשלשה** *"а луна считается за трех"*. **אי אמרת בשלמא בהדי דידיה שפיר** *Если скажешь*, что *"вместе с ним"*, то – *понятно*. **אלא אי אמרת לבר מדידיה** *Но если скажешь*, что *"помимо него"*, – **ארבעה למה לי** тогда *зачем мне четыре*?

והאמר מר לאחד נראה ומזיק *Ведь сказал учитель*: *одному* человеку – бес (нечистая сила, вредитель) *дает себя увидеть и наносит ущерб*, **לשנים נראה ואינו מזיק** *двум – дает себя увидеть, но не наносит ущерба*, **לשלשה אינו נראה כל עיקר** *трем – не дает себя увидеть и не наносит ущерба*. – **אלא לאו שמע מינה אבוקה כשנים בהדי דידיה** *Разве отсюда не следует*, что *факел считается за двух вместе с ним*? **שמע מינה** Да, *отсюда следует*, т. е. из слов о луне получи ответ на свой вопрос о факеле.

5. Берешит 38:25

ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב *И* еще *сказал рав Зутра бар Тувия*: *сказал Рав*, **ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא** *а* некоторые *говорят*: *сказал рав Хана бар Бизна*: *сказал раби Шимон-Хасида*, **ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי** *а* некоторые *говорят*: *сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай*: **נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים** *лучше человеку броситься в огненную печь, но не сделать белым лицо другого* человека (т. е. не опозорить его) *при всех*.

מנלן *Откуда* мы это учим? **מתמר** *Из* истории с *Тамар*, **שנאמר** *как сказано*[5]: **'היא מוצאת וגו** "*Она* была *выведена*. И послала она своему свекру сказать: я зачала от человека, которому принадлежат эти вещи". Так поступила Тамар, когда ее вели, чтобы сжечь за прелюбодеяние, но, несмотря на это, она не назвала имя отца ребенка, которым была беременна, чтобы не опозорить его перед всеми.

הביאו לפניו תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: *принесли* человеку **שמן והדס** в конце трапезы ароматное *масло* для рук, чтобы убрать с них запах еды, *и мирт*, чтобы насладиться его запахом. **בית שמאי אומרים** Мудрецы *школы Шамая говорят*: **מברך על השמן** сначала *произносит благословение над маслом* – "Создающий приятное масло", **ואחר כך מברך על ההדס** *а после этого произносит благословение над миртом* – "Создающий благовонные деревья". **ובית הלל אומרים** А мудрецы *школы Илеля говорят*: **מברך על ההדס** сначала *произносит благословение над миртом*, **ואחר כך מברך על השמן** *а после этого произносит благословение над маслом*.

אני אמר רבן גמליאל *Сказал рабан Гамлиэль*: **אכריע** *высказываю решающее мнение* в пользу школы Шамая: **שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו** *маслом мы пользуемся*, чтобы *вдыхать его запах, и пользуемся*, чтобы *натирать им* руки, **הדס לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו** *а миртом* – только чтобы *вдыхать его запах, но не натирать им* руки.

אמר רבי יוחנן הלכה כדברי המכריע *Сказал раби Йоханан*: *закон – в согласии со словами* того, *кто высказал решающее мнение*.

רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב איקא איתיו לקמייהו שמן והדס *Раву Папе случилось быть в доме рава Уны, сына рава Ики. Принесли ему масло и мирт.* **שקל רב פפא בריך אהדס ברישא והדר בריך אשמן** *Взял рав Папа и произнес благословение сначала над миртом, а потом произнес благословение над маслом* – как постановила школа Илеля.

לא סבר לה מר *Сказал ему* рав Уна: **הלכה כדברי המכריע** разве *господин не считает*, что *закон – как* тот, *кто высказал решающее мнение*?

הכי אמר ליה *Сказал ему* рав Папа, ответил: **רבא** *так сказал Рава*: в этом случае **הלכה כבית הלל** *закон – как* постановила *школа Илеля*.

לאשתמוטי נפשיה ולא היא *Но не таков* закон! **הוא דעבד** И *сделал* так рав Папа (ответил так, чтобы *избежать* дальнейших вопросов от рава Уны.

תנו רבנן *Учили мудрецы в барайте* на ту же тему: **הביאו לפניהם שמן ויין** *принесли* человеку

שמן והדם. הלמי שמן להריח הוא למי להעניר הזוהמא הא
דתניין נפרק אלו דברים (לקמן נג.) למין מברכין עליו:
הבי אמר רבא הלכתא בבית הלל ולא היא לאשתמושי נפשיה הוא
דקא עבד. כך כתוב בספרים שלנו ונפירוש רש"י אינו
נוסח שפיר כרגא דמשמע שלא היה
לו שום שכר בעבודתו אלא לשמה ולא היה רוצה שיקבל שכר
ולפיכך עבד לעצמו ולא לשם שכר ולא היה מברך:

אמר רב גידל אמר רב האי [א]סמלק מברכין עלויה בורא עצי בשמים אמר רב חנאל אמר רב הני [ב]חלפי דימא מברכין עליהו בורא עצי בשמים אמר מר זוטרא מאי קראה [ג]והיא העלתם הגה ותטמנם בפשתי העץ [ד](רב משרשיא אמר) האי [ה]נרקוס דגנוניתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים דדברא בורא עשבי בשמים אמר רב ששת הני [ו]סיגלי מברכין עליהו בורא עשבי בשמים אמר מר זוטרא [ז]האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות אמר רב יהודה [ח]האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ימנין שמברכין על הריח שנאמר [ט]כל הנשמה תהלל יה איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עתידים בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון שנאמר [י]ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון: ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב [יא]את הבל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תלה ליה קורא לדבר אחר [יב]ואיהו דידיה עביד ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אבוקה כשנים וידח כשלשה איבעיא להו אבוקה כשנים בהדי דידיה או דילמא אבוקה כשנים לבר מדידיה ת"ש וידח כשלשה אי אמרת בשלמא בהדי דידיה שפיר אלא אי אמרת לבר מדידיה ארבעה למה לי והאמר מר לאחד נראה ומזיק לשנים נראה ואינו מזיק לשלשה אינו נראה כל עיקר אלא לאו שמע מינה אבוקה כשנים בהדי דידיה שמע מינה: [יג]ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש [יד]ואל ילכין פני חברו ברבים מגלן מתמר שנאמר [טו]היא מוצאת וגו': ת"ר הביאו לפניו שמן והדם ב"ש אומרים מברך על השמן ואח"ב מברך על ההדם וב"ה אומרים [טז]מברך על ההדם ואח"כ מברך על השמן אמר ר"ג אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדם זכינו לסיכתו לא זכינו לריחו [יז]א"ר יוחנן הלכה בדברי המכריע רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב איקא אייתו לקמייהו שמן והדם שקל רב פפא בריך אהדם ברישא והדר בריך אשמן אמר ליה לא סבר לה מר הלכה כדברי המכריע אמר ליה הבי אמר רבא [יח] הלכה כב"ה [יט]ולא היא [כ] [כא]לאשתמושי נפשיה הוא דעבד ת"ר [כב]הביאו לפניהם שמן ויין ב"ש אומרים אוחז השמן בימינו ואת היין בשמאלו מברך על השמן וחוזר ומברך על היין ב"ה אומרים אוחז את היין בימינו ואת השמן בשמאלו מברך על היין וחוזר ומברך על השמן וטחו בראש השמש ואם שמש ת"ח הוא בכותל מפני שגנאי לתלמיד חכם לצאת לשוק כשהוא מבושם ת"ר ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם אל יצא כשהוא מבושם [כג]לשוק [כד]ואל יצא יחידי בלילה ואל יצא במנעלים המטולאים ואל יספר עם אשה בשוק ואל יסב בחבורה של עמי הארץ ואל יכנס באחרונה לבית המדרש ויש אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה ואל יהלך בקומה זקופה [כה]אל יצא כשהוא מבושם לשוק א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן במקום שחשודים על משכב זכור אמר רב ששת לא אמרן אלא בבגדו אבל בגופו זיעה מעברא ליה אמר רב פפא [כו]ולשערו כבגדו רמי ואמרי לה בגופו דמי [כז]ואל יצא יחידי בלילה משום חשדא ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידנא אבל קביע ליה עידנא מידע ידיע דלעידניה קא אזיל [כח]ואל יצא במנעלים המטולאים מסייע ליה לדבי חייא בר אבא [כט]דאמר ר' חייא בר אבא גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים איני והא ר' חייא בר אבא נפיק אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי ולא אמרן אלא בפנתא אבל בגילדא ליתי לן בה ובפנתא [ל] לא אמרן אלא באורחא אבל בביתא ליתי לן [לא]בה ולא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים ליתי לן בה [לב]ואל יספר עם אשה בשוק אמר רב חסדא ואפילו היא אשתו תניא נמי הכי אפילו היא אשתו ואפילו היא בתו ואפילו היא אחותו לפי שאין הבל בקיאין בקרובותיו [לג]ואל יסב בחבורה של עמי הארץ מאי טעמא דילמא אתי לאמשוכי בתרייהו [לד]ואל יכנס אחרונה לבית המדרש משום דקרו ליה [לה]פושע וי"א [לו]אף לא יפסיע פסיעה גסה דאמר מר [לז]פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם מאי תקנתיה להדריה בקדושא רבי שמשי [לח]ואל יהלך בקומה זקופה דאמר מר [לט]המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות באילו דוחק רגלי שכינה [מ]מלא כל הארץ כבודו:

מתני'

[א] נסמ"ק (מהר"ם חלאוה). [ב] ב"ח (ח"מ סי' ר"ו סק"ב). [ג] ישעיה נח, ח. [ד] ב"ח (שם). [ה] ב"ח (שם). [ו] ב"ח (שם). [ז] ב"ח (שם). [ח] ב"ח (שם). [ט] [ב]תהלים קג, א. [י] הושע יד, ח. [יא] קהלת ג, יא. [יב] [ג]ישעיה יז, ח. [יג] [ד]ב"ק צב, ב. [יד] [ה]ב"ק שם. [טו] [ו]שמות ב, ד. [טז] [ז]ברכות נא, ב. [יז] [ח]ברכות שם. [יח] [ט]ברכות נב, א. [יט] [י]ברכות שם. [כ] [יא]ברכות נג, ב. [כא] [יב]ברכות שם. [כב] [יג]ברכות נא, ב. [כג] [יד]ברכות נג, ב. [כד] [טו]שמות לג, ז. [כה] [טז]ברכות נג, ב. [כו] [יז]ברכות נג, ב. [כז] [יח]ברכות נג, ב. [כח] [יט]ברכות נג, ב. [כט] [כ]ברכות נג, ב. [ל] [כא]ברכות נג, ב. [לא] [כב]ברכות נג, ב. [לב] [כג]ברכות נג, ב. [לג] [כד]ברכות נג, ב. [לד] [כה]ברכות נג, ב. [לה] [כו]ברכות נג, ב. [לו] [כז]ברכות נג, ב. [לז] [כח]ברכות נג, ב. [לח] [כט]ברכות נג, ב. [לט] [ל]ברכות נג, ב. [מ] [לא]ברכות נג, ב.

הנהות הב"ח

(א) גמ' אלא אכה"ג ונ"ב היה וכו' (עבודה) ס"ת. וע"ע בהלכות ג) ברייתא ט"ו. ב) [ב"ח] ד"ה ואמר. ג) [ג"ל] ד"ה ואמר. ד) [ד"ל] ד"ה ואמר. ה) [ה"ל] ד"ה ואמר. ו) [ו"ל] ד"ה ואמר. ז) [ז"ל] ד"ה ואמר. ח) [ח"ל] ד"ה ואמר. ט) [ט"ל] ד"ה ואמר. י) [י"ל] ד"ה ואמר. יא) [יא"ל] ד"ה ואמר. יב) [יב"ל] ד"ה ואמר. יג) [יג"ל] ד"ה ואמר. יד) [יד"ל] ד"ה ואמר. טו) [טו"ל] ד"ה ואמר. טז) [טז"ל] ד"ה ואמר. יז) [יז"ל] ד"ה ואמר. יח) [יח"ל] ד"ה ואמר. יט) [יט"ל] ד"ה ואמר. כ) [כ"ל] ד"ה ואמר. כא) [כא"ל] ד"ה ואמר. כב) [כב"ל] ד"ה ואמר. כג) [כג"ל] ד"ה ואמר. כד) [כד"ל] ד"ה ואמר. כה) [כה"ל] ד"ה ואמר. כו) [כו"ל] ד"ה ואמר. כז) [כז"ל] ד"ה ואמר. כח) [כח"ל] ד"ה ואמר. כט) [כט"ל] ד"ה ואמר. ל) [ל"ל] ד"ה ואמר. לא) [לא"ל] ד"ה ואמר. לב) [לב"ל] ד"ה ואמר. לג) [לג"ל] ד"ה ואמר. לד) [לד"ל] ד"ה ואמר. לה) [לה"ל] ד"ה ואמר. לו) [לו"ל] ד"ה ואמר. לז) [לז"ל] ד"ה ואמר. לח) [לח"ל] ד"ה ואמר. לט) [לט"ל] ד"ה ואמר. מ) [מ"ל] ד"ה ואמר.

גליון הש"ס

גמ' ולא היא לאשתמושי נפשיה. עי' נזקין הגהות והערות ברי"ף מ"ק קי"ב ד"ה ואמר. ופי' נתיעות אילנות ס"ק ל"ב. ופי' נתיעות אילנות ס"ק ל"ב. ופי' נתיעות אילנות ס"ק ל"ב

в конце трапезы *масло*, чтобы насладиться его запахом, *и вино*, чтобы выпить после еды. **בית שמאי אומרים** Мудрецы *школы Шамая говорят*: **אוחז השמן בימינו ואת היין בשמאלו** *держит масло в правой* руке (ибо то, над чем произносят благословение, держат в правой руке), *а вино в левой*; **מברך על השמן** сначала *произносит благословение над маслом* – "Создающий приятное масло", **וחוזר ומברך על היין** *а потом* переносит вино в правую руку *и произносит благословение над вином*.

בית הלל אומרים Мудрецы *школы Илеля говорят*: **אוחז את היין בימינו ואת השמן בשמאלו** *держит вино в правой* руке, *а масло в левой*; **מברך על היין וחוזר ומברך על השמן** сначала *произносит благословение над вином, а потом* переносит масло в правую руку, *произносит благословение над маслом* **וטחו בראש השמש** *и вытирает* руку *о голову слуги*, чтобы руки не пахли благовонием. **ואם שמש תלמיד חכם הוא** *А если слуга – мудрец*, **טחו בכותל** то *вытирает* руку с маслом *о стену*. **מפני שגנאי לתלמיד חכם לצאת לשוק כשהוא מבושם** *Потому что позор для мудреца – выйти на рынок* (в любое общественное место), *будучи надушенным благовонием*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם** *шесть вещей позорят мудреца*, если он их делает: (1) **אל יצא כשהוא מבושם לשוק** *пусть не выходит на рынок надушенным благовонием*; (2) **ואל יצא יחידי בלילה** *пусть не выходит ночью в одиночестве*; (3) **ואל יצא במנעלים המטולאים** *пусть не выходит в латаной обуви*; (4) **ואל יספר עם אשה בשוק** *пусть не разговаривает с женщиной в людном месте*; (5) **ואל יסב בחבורה של עמי הארץ** *пусть не возлежит* (не принимает участие в трапезе) *с группой простолюдинов* (не изучающих Тору); (6) **ואל יכנס באחרונה לבית המדרש** *пусть не приходит последним в дом учения*.

ויש אומרים *А некоторые говорят* (добавляют): (7) **אף לא יפסיע פסיעה גסה** *также пусть не шагает большими шагами*; (8) **ואל יהלך בקומה זקופה** *и пусть не ходит*, "*выпятив грудь*".

Гемара исследует приведенные барайтой запреты для мудрецов.

(1) **אל יצא כשהוא מבושם לשוק** *Пусть не выходит на рынок надушенным благовонием*. – **אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן** *Сказал раби Аба, сын раби Хии бар Аба: сказал раби Йоханан*: это сказано **במקום שחשודים על משכב זכור** *о месте, где* бывают *подозреваемые в гомосексуализме*.

לא אמרן *Сказал рав Шэшет*: **אמר רב ששת אלא בבגדו** это *сказано* (в случае, когда есть подозрение), *только* если благовоние *на его одежде*. **אבל בגופו** *Но* если благовоние *на его теле* – можно выходить, потому что **זיעה מעבירא ליה** *пот* тела (запах самого человека) *убирает* запах благовония.

אמר רב ספא *Сказал рав Папа*: касательно этого запрета – **ושערו כבגדו דמי** *его волосы подобны его одежде*, потому что пот не убирает запах благовония с волос человека.

ואמרי לה *А* некоторые *говорят*: касательно этого запрета – **כגופו דמי** его волосы *подобны его телу*, т. е. пот убирает запах благовония также и с волос человека.

(2) **ואל יצא יחידי בלילה** *И пусть не выходит ночью в одиночестве*. – **משום חשדא** *Из-за того, что* люди начнут *подозревать* его в прелюбодеянии. **ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידנא** *И сказано* это – *только* когда *не установлено им* постоянное *время* для занятий ночью у учителя. **אבל קביע ליה עידנא** *Но* если *установлено им время* – **מידע ידיע דלעידניה קא אזיל** все *знают, что он идет на установленный* урок, и нет против него подозрений.

(3) **ואל יצא במנעלים המטולאים** *И пусть не выходит в латаной обуви*. – **מסייע ליה לרבי חייא בר אבא** Эта барайта *помогает* словам *раби Хии бар Аба*. **דאמר רבי חייא בר אבא** Как сказал *раби Хия бар Аба*: **גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים** *позор для мудреца – если выйдет в латаной обуви*.

איני *Разве?* **והא רבי חייא בר אבא נפיק** *Но ведь* сам *раби Хия бар Аба выходил* в такой обуви!

אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן *Сказал Мар-Зутра, сын рава Нахмана*: **בטלאי על גבי טלאי** позор только если *заплата на заплате*.

ולא אמרן אלא בספנתא *И сказано* это *только о верхней части* обуви, **אבל בגילדא לית לן בה**

שמן והדם. מלי שמן להריח הוא דלי להעביר הזוהמא מן ממרין נפרק אלו דברים (לקמן נג.) דתין מברכין עליו: הכי אמר רבא הלכתא בבית הלל ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דקא עבד. כך כתוב בספרים שלנו ובפירוש רש"י מלבל גרס מלפם ספק כרכא מתמא שלא היה גורס נספקו ולא היו וכו':

יהאי מאן דמורח באתרוגא וחבוש' מברך וכו'. ותוקע כשמריח כשם שמלל לחם בא לאכול מכם אלא נרכת ריח כי אם נרכת מלילה: נמוכלי

אמר רב גידל אמר רב האי אסמלק מברכין עלויה בורא עצי בשמים אמר רב חנאל אמר רב הני ²חלפי דימא מברכין עלייהו בורא עצי בשמים אמר מר זוטרא מאי קראה ³והיא העלתם הגנה ותטמנם בפשתי העץ ⁴(רב משרשיא אמר) האי ⁵נרקום דגונויתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים דדברא בורא עשבי בשמים אמר רב ששת הני ⁶סיגלי מברכין עלייהו בורא עשבי בשמים אמר מר זוטרא ⁷האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות אמר רב יהודה ⁸יהאי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ימנין שמברכין על הריח שנאמר ²כל הנשמה תהלל יה איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עתידים ⁹בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון שנאמר ¹⁰ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון: ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב ¹¹את הכל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב"ה אומנתו בפניו אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי חלה ליה קורא לדבר אחר ¹²ואיהו דידיה עביד ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אבוקה כשנים וריח כשלשה איבעיא להו אבוקה כשנים בהדי דידיה או דילמא אבוקה כשנים לבר מדידיה ת"ש וריח כשלשה אי אמרת בשלמא בהדי דידיה שפיר אלא אי אמרת לבר מדידיה ארבעה למה לי והאמר מר לאחד נראה ומזיק לשנים נראה ואינו מזיק לשלשה אינו נראה כל עיקר אלא לאו שמע מינה אבוקה כשנים בהדי דידיה שמע מינה: ¹³ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ¹יואל ילכין פני חברו ברבים מגלן מתמר שנאמר ²היא מוצאת ונו': ת"ר הבריאו לפניו שמן והדם ב"ש אומרים מברך על השמן ואח"כ מברך על ההדם וב"ה אומרים ³מברך על ההדם ואח"כ מברך על השמן אמר ר"ג אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדם זכינו לסיכתו לא זכינו ⁴א"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב איקא אייתו לקמייהו שמן והדם שקל רב פפא בריך אהדם ברישא והדר בריך אשמן אמר ליה לא סבר לה מר הלכה כדברי המכריע אמר ליה הכי אמר רבא (ה) הלכה כב"ה ⁵ולא היא (א) ⁶לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד ת"ר ⁷הבריאו לפניהם שמן ויין ב"ש אומרים אוחז השמן בימינו ואת היין בשמאלו מברך על השמן וחוזר ומברך על היין ב"ה אומרים ׳אוחז את היין בימינו ואת השמן בשמאלו מברך על היין וחוזר ומברך על השמן וטחו בראש השמש ואם שמש ת"ח הוא טחו בכותל מפני שגנאי לתלמיד חכם לצאת לשוק כשהוא מבושם ת"ר ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם אל יצא כשהוא מבושם ⁸לשוק ⁹ואל יצא יחידי בלילה ואל יצא במנעלים המטולאים ואל ¹⁰ספר עם אשה בשוק ואל יסב בחבורה של עמי הארץ ואל יכנס באחרונה לבית המדרש ויש אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה ואל יהלך בקומה זקופה ¹¹אל יצא כשהוא מבושם לשוק א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן במקום שחשודים על משכב זכור אמר רב ששת לא אמרן אלא בבגדו אבל בגופו זיעה מעברא ליה אמר רב פפא ¹²ולשערו כבגדו דמי ואמרי לה כגופו דמי ¹³ואל יצא יחידי בלילה משום חשדא ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידנא אבל קביע ליה עידנא מידע דיע דלעידניה קא אזיל ¹יואל יצא במנעלים המטולאים מסייע ליה לרבי חייא בר אבא ²דאמר ר' חייא בר אבא גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים איני והא ר' חייא בר אבא נפיק אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי ולא אמרן אלא בפנתא אבל בגילדא ליתי לן בה ובפנתא (ב) לא אמרן אלא באורחא אבל בביתא ליתי לן ³בה ולא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים ליתי לן בה ⁴ואל יספר עם אשה בשוק אמר רב חסדא ואפילו היא אשתו תניא נמי הכי אפילו היא אשתו ואפילו היא בתו ואפילו היא אחותו לפי שאין הכל בקיאין בקרובותיו ⁵ואל יסב בחבורה של עמי הארץ מאי טעמא דילמא אתי לאמשוכי בתרייהו ⁶ואל יכנס אחרונה לבית המדרש משום דקרו ליה ⁷פושע וי"א ⁸אף לא יפסיע פסיעה גסה דאמר מר ⁹פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם מאי תקנתיה להדריה בקרושא רבי שמשי ¹⁰ואל יהלך בקומה זקופה דאמר מר [ג] המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות כאילו דוחק רגלי שכינה ¹¹מלא כל הארץ כבודו:

מתני'

[א] גם' ואלא מאי היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד) נמוק"י ג"ל ג) [ג"ל מתוכי שיראל שלא נתעטו מטעם תוכת שיעטו וכו' ע"ש]. ד) [ג"ל רש"י ה) [ג"ל מתוכי ומוסי' ד"ה ואלא]. ו) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. ז) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. ח) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. ט) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. י) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. כ) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. ל) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. מ) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. נ) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. ס) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. ע) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. פ) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. צ) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. ק) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. ר) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. ש) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי]. ת) [ג"ל רש"י ומפלגי ד"ה הכי].

הנהות הב"ח

(ה) גם' הלכה כב"ה (ולא היא וכו' דעבד) מ"ה. וכ"ה בהלפסי ג) גמ' ליה: (ב) רש"י ד"ה מלפי וכו' נשמעי מאי קרא דמסכת:

גליון הש"ס

גמ' ולא היא לאשתמוטי נפשיה. עי' נקרנן פנים דיהלמוד מיל ס"ו ע"ב ד"ה אימא ותמן מלבל. ועי' נתעוסת אלכ"ח ק"ע ד"ה ואי ואכר מן דין: רש"י ד"ה מלפי וכו' וחוא שין עשב. מלמטין ל"ה ה' הני מלי. מנחות ק"ע ב' ה"ה ואי"ם ל"ה ואי"ם מלפי. ועי' רש"י ע"ל ד"ה אכרך על המגה (נרכות כ' ע"ל) ונרכות ס"ם: רש"י ד"ה אכרך על המגה שמן ערב. עי' לקמן נ"ג ע"ב ברש"י ד"ה מן מכריע עלי:

הנהות הגר"א

[א] גמ' ולא היא לאשתמוטי נפשיה היא דעבד) נמוק"י ג"ל ג) [ג"ל מתוכי ומוסי' ד"ה ואלא]. ב) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ג) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ד) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ה) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ו) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ז) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ח) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ט) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. י) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. כ) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ל) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. מ) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. נ) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ס) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ע) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. פ) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. צ) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ק) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ר) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ש) [ג"ל רש"י ד"ה הכי]. ת) [ג"ל רש"י ד"ה הכי].

לעזי רש"י

יסמרי"ן. יסמרין (מין עשב). אישטיר"ב. אחכיון. ויחלי"ש. סגלים. סיגליות. קדרוני"ש (קדרוני"ן). חבושים (פירות). אנפרי"ש (אניסי"ן). מת (הצור הגילין של הגפן). שול"ג. שוליה.

מוסף רש"י

שנתמר הרא מתאוה. פ"ה שהיו מלוחין מוסכ לשריפה ל) מתרים לפס ליהיה עצלתו חלש שאתה לו לתי שלוה ל) לתי שכל כהרא. ופס יהיה הוא מעצמו יהיה ע"ה ו"ה ופס לפי מיקרא ואם הוא מגלה היא פס שנתר (שבת ק"ל ע"ב) ד"ה

но если заплаты стоят *на подошве* – то *нет у нас такого* запрета. **ובפנתא לא אמרן אלא באורחא** Да и *о верхней части* это *сказано только для дорожной* обуви, **אבל בביתא לית לן בה** *но для домашней – нет у нас такого* запрета. **ולא אמרן אלא בימות החמה** *И сказано* это *только о летнем сезоне*, **אבל בימות הגשמים לית לן בה** *но для дождливого сезона – нет у нас такого* запрета.

(4) **ואל יספר עם אשה בשוק** *И пусть не разговаривает с женщиной в людном месте.* – **אמר רב חסדא** *Сказал рав Хисда*: **ואפילו היא אשתו** *даже* если *она – его жена*.

6. Йешаяу 6:3

תניא נמי הכי *Учили то же самое* в барайте: **ואפילו היא אשתו** *даже* если *она его жена*, **ואפילו היא בתו** *даже* если *она его дочь* **ואפילו היא אחותו** *и даже* если *она его сестра*. **לפי שאין הכל בקיאין בקרובותיו** *Потому что не все знакомы с его родственницами.*

(5) **ואל יסב בחבורה של עמי הארץ** *И пусть не возлежит* (не принимает участие в трапезе) *с группой простолюдинов* (не изучающих Тору). – **מאי טעמא** *Какова причина* запрета? **דילמא אתי לאמשוכי בתרייהו** Есть опасность, что *пойдет за ними*, переняв их привычки и слова.

(6) **ואל יכנס אחרונה לבית המדרש** *И пусть не приходит последним в дом учения.* – **משום דקרו ליה פושע** *Из-за того, что назовут его нарушителем*, т. е. лентяем.

(7) **ויש אומרים** *А некоторые говорят*: **אף לא יפסיע פסיעה גסה** *также пусть не шагает большими шагами.* **דאמר מר** *Как сказал учитель*: **פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם** один *большой шаг забирает у человека 1/500 часть* силы *его зрения.* **מאי תקנתיה** *Как ему исправить* свое зрение? – **להדריה בקדושא דבי שמשי** Оно *к нему вернется*, если будет пить вино *"кидуша" в субботний вечер.*

(8) **ואל יהלך בקומה זקופה** *И пусть не ходит, "выпятив грудь".* – **דאמר מר** *Как сказал учитель*: **המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות** кто *идет, "выпятив грудь", даже* в пределах *четырех локтей*, **כאילו דוחק רגלי שכינה** тот *как бы отпихивает Присутствие* Творца. **דכתיב** *Как написано*[6]: **מלא כל הארץ כבודו** *"Полна вся земля Его славой".*

זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה *Таково правило:* *все, что главное, и* наряду *с ним* присутствует *несущественное* (другими словами: если перед человеком находится главная еда и ей сопутствующая) – **מברך על העיקר ופוטר את הטפלה** *произносит благословение над главным и освобождает* от благословения *несущественное.*

הביאו לפניו מליח תחלה ופת עמו *Принесли* человеку *сначала соленье и с ним хлеб* – **מברך על המליח ופוטר את הפת** *произносит благословение над соленьем и освобождает* от благословения *хлеб,* **שהפת טפלה לו** *потому что хлеб – дополнение к нему,* т. е. не главная еда, а второстепенная, несущественная.

МИШНА

ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפלה *И разве возможно* такое, *чтобы соленье было главной* едой, *а хлеб – несущественной* едой?

אמר רב אחא בריה דרב עויא אמר רב אשי *Сказал рав Аха, сын рава Авиры: сказал рав Аши:* **באוכלי פירות גנוסר שנו** в нашей мишне *учим о* тех, кто *ест плоды,* растущие в районе *Геносар,* рядом с озером Кинэрет. Фрукты этого места ценились больше хлеба (который при них становился второстепенной едой). [Говорят, они были настолько сладкими, что их ели с солью, поэтому мишна называет их соленьем.]

אמר רבה בר בר חנה *Сказал Раба бар Бар-Хана:* **כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן למיכל פירות גנוסר** *когда мы шли за раби Йохананом есть плоды Геносара,* то: **כי הוינן בי מאה** *когда нас была сотня* – **מנקטינן ליה לכל חד וחד עשרה עשרה** *каждый собирал для него по десять* плодов, **וכי הוינן בי עשרה מנקטינן ליה כל חד וחד מאה מאה** *а когда нас был десяток* – *каждый собирал для него по сто* плодов. **וכל מאה מינייהו הוה מחזיק להו צנא בר תלתא סאוי** *И каждая сотня из них* (сто таких плодов) *помещалась в корзину* размером *в три сэа* (мера объема, 1 сэа = 144 яйца). **ואכיל להו ומשתבע דלא טעים זיונא** *И ел он их, и клялся, что не отведал еды.*

זיונא סלקא דעתך "Не отведал *еды*"? Так *ты решил*? Но разве плоды – не еда?!

אלא אימא מזונא *Но* вот что *скажи* (вот как надо понимать это высказывание): не почувствовал он *сытости* – настолько они сладкие.

רבי אבהו אכיל עד דהוה שריק ליה דודכא מאפותיה *Раби Абау ел* плоды Геносара в таком количестве, *что* лоснился от пота и *мухи* соскальзывали *с его лба.* **ורב אמי ורב אסי הוו אכלי עד דנתור מזייהו** *А рав Ами и рав Аси ели* эти плоды *до тех пор,* пока *волосы* не начинали *выпадать.*

ГЕМАРА

רבי שמעון בן לקיש הוה אכיל עד דמריד *Раби Шимон бен Лакиш ел* их *до тех пор,* пока не *терял рассудок,* **ואמר להו רבי יוחנן לדבי נשיאה** *и* тогда *раби Йоханан говорил* об этом *людям* раби Йеуды *Анаси,* **והוה משדר ליה רבי יהודה נשיאה באלושי אבתריה ומייתי ליה לביתיה** *и посылал раби Йеуда Анаси охранников за ним,* за раби Шимоном бен Лакиш, чтобы те *привели его домой.*

כי אתא רב דימי אמר *Когда пришел рав Дими* в Вавилонию из Страны Израиля, *рассказал:* **עיר אחת היתה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מוציאים ממנה ששים רבוא ספלי טרית** *был один город у царя Яная в Царских горах, откуда вывозили 60* раз по *десять тысяч* чаш сардин **מערב לקוצצי תאנים שבת לערב שבת** *для сборщиков инжира – с кануна субботы до кануна субботы.* Свидетельство о том, что у царя было так много фруктовых деревьев, что для сбора плодов нанимали огромное число работников.

כי אתא רבין אמר *Когда пришел Равин* в Вавилонию из Страны Израиля, *рассказал:* **אילן אחד היה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מורידים ממנו ארבעים סאה גוזלות משלוש בריכות בחדש** *было одно фруктовое дерево у царя Яная в Царских горах, с которого снимали 40 сэа птенцов три раза за месяц.* Такое огромное оно было, и так много птичьих гнезд умещалось на нем.

כי אתא רבי יצחק אמר *Когда пришел раби Йицхак* в Вавилонию из Страны Израиля, *рассказал:* **עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה שהיו בה שמנים זוגות אחים בהנים נשואים לשמנים זוגות אחיות כהנות** *был* до разрушения *один город в Стране Израиля, по названию Гуфнит, в котором жило*

מתני' מלית. כל דבר מלוח: **גמ'** פירות גמורי. פירות לרך יש כגרת משוכים מן הפת: ויוגע. משמע מידי דבר למילה: מזונ. דבר הסועד: **דעריך דודפא מפטפוסי.** שהזכות מחליק ממלמו. ממון נהנת פרים בשרו מחליק: **עד דמריה.** דעתו מטורפת: **באוכלי** פירות גמורי שנו. שהמלית עיקר שהות להשיב הלב שמלט מפני מתיקות הפירות והפת שלאחריו טפל ואינו נח מלא נשביל המלית ות"ש פירות הוי עיקר ומלית טפל ולנרוך על הפירות ולפטור כולהו וי"ל דמיירי שלא אכל הפירות בשותו ממש ח"ש נשעה שאכל פירות גמורי שנו. שהמלית עיקר שהות להשיב הלב שמלט מפני מתיקות הפירות והפת שלאחריו טפל ואינו נח מלא נשביל המלית ות"ש פירות הוי עיקר ומלית טפל ולנרוך על הפירות ולפטור כולהו וי"ל דמיירי שלא אכל הפירות בשותו ממש

מתני' "הביאו לפניו מליח (ה) תחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת שהפת טפלה לו (ו)זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה: **גמ'** ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפלה אמר רב אחא בריה דרב עוירא אמר רב אשי באוכלי פירות גמורי שנו (ז)אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן למיכל פירות גמורי כי הוינן בי מאה מנקטינן ליה לכל חד וחד עשרה עשרה וכי הוינן בי עשרה מנקטינן ליה כל חד וחד מאה מאה וכל מאה מיניהו (ח)והוה מחזיק להו צנא בר תלתא סאוי (ט)ואכיל להו ומשתבע דלא טעים ויונא זיונא ס"ד אלא אימא מזונא רבי אבהו אכיל עד דהוה שריק ליה דודבא מאפותיה ורב אמי ורב אסי הוו אכלי עד דנתור מזייהו רשב"ל הוה אכיל עד דמריד ואמר להו רבי יוחנן לדבי נשיאה והוה משדר ליה רבי יהודה נשיאה באלושי אבתריה ומייתי ליה לביתיה כי אתא רב דימי אמר עיר אחת היתה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מוציאים ממנה ששים רבוא ספלי טרית לקוצצי תאנים מע"ש לע"ש כי אתא רבין אמר אילן אחד היה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מורידים ממנו ארבעים סאה גוזלות משלש בריכות בחדש כי אתא ר' יצחק אמר עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה שהיו בה שמנים וזגות אחים כהנים נשואים לשמנים זוגות אחיות כהנות ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו בר מבנתיה דרב חסדא דהוו נסיבן לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא ואע"ג דאינהי הוו כהנתא אינהו לא הוו כהני אמר רב כל סעודה שאין בה מלח אינה סעודה אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל סעודה שאין בה (י)שריף אינה סעודה:

מתני' אכל עגבים ותאנים ורמונים מברך אחריהם שלש ברכות דברי רבן גמליאל וחכ"א ברכה אחת (יא)(מעין שלש) ר"ע אומר אפי' אכל שלק והוא מזונו מברך עליו ג' ברכות (יב)השותה מים לצמאו מברך שהכל נהיה כדברו ר' טרפון אומר (יג)בורא נפשות רבות וחסרונן: **גמ'** מ"ט דר"ג דכתיב (יד)ארץ חטה ושעורה וגו' וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וגו' וכתיב (טו)ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך ורבנן ארץ הפסיק הענין ור"ג נמי ארץ הפסיק העניין ההוא מבעי ליה (טז)למעוטי הכוסס את החטה א"ר יעקב בר אידי א"ר חנינא (יז)כל שהוא מחמשת המינין בתחלה מברך עליו במ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רבה בר מרי אריב"ל כל שהוא משבעת המינין בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש א"ל (יח)אביי לרב דימי מאי ניהו [א] ברכה אחת מעין שלש א"ל (יט)אפירי דעץ על העץ ועל פרי העץ ועל תנוכת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל מזבחך ועל מזבח ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו והעלנו לתוכה (כ)ושמחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל דחמשת המינין על המחיה ועל הכלכלה ועל חנוכת השדה כו' וחותם על הארץ ועל המחיה מיחתם במאי חתים כי אתא [ב] רב דימי אמר רב חתים בר"ח ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים הבא מאי רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה וה' יותנן אמר על הארץ ועל הפירות א"ר עמרם (כא)ולא פליגי הא לן והא להו מתקיף לה ר"נ בר יצחק אינהו אכלי ואנן מברכין (כב)אלא איפוך רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ר' יותנן אמר על הארץ ועל פירותיה

אמר

מתני' הביאו לפניו מליח (ה) תחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת שהפת טפלה לו (ו)זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה: **גמ'** ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפלה אמר רב אחא בריה דרב עוירא אמר רב אשי באוכלי פירות גמורי שנו (ז)אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן למיכל פירות גמורי כי הוינן בי מאה מנקטינן ליה לכל חד וחד עשרה עשרה וכי הוינן בי עשרה מנקטינן ליה כל חד וחד מאה מאה וכל מאה מיניהו (ח)והוה מחזיק להו צנא בר תלתא סאוי (ט)ואכיל להו ומשתבע דלא טעים ויונא זיונא ס"ד אלא אימא מזונא רבי אבהו אכיל עד דהוה שריק ליה דודבא מאפותיה ורב אמי ורב אסי הוו אכלי עד דנתור מזייהו רשב"ל הוה אכיל עד דמריד ואמר להו רבי יוחנן לדבי נשיאה והוה משדר ליה רבי יהודה נשיאה באלושי אבתריה ומייתי ליה לביתיה כי אתא רב דימי אמר עיר אחת היתה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מוציאים ממנה ששים רבוא ספלי טרית לקוצצי תאנים מע"ש לע"ש כי אתא רבין אמר אילן אחד היה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מורידים ממנו ארבעים סאה גוזלות משלש בריכות בחדש כי אתא ר' יצחק אמר עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה שהיו בה שמנים וזגות אחים כהנים נשואים לשמנים זוגות אחיות כהנות ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו בר מבנתיה דרב חסדא דהוו נסיבן לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא ואע"ג דאינהי הוו כהנתא אינהו לא הוו כהני אמר רב כל סעודה שאין בה מלח אינה סעודה אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל סעודה שאין בה (י)שריף אינה סעודה:

מתני' אכל עגבים ותאנים ורמונים מברך אחריהם שלש ברכות דברי רבן גמליאל וחכ"א ברכה אחת (יא)(מעין שלש) ר"ע אומר אפי' אכל שלק והוא מזונו מברך עליו ג' ברכות (יב)השותה מים לצמאו מברך שהכל נהיה כדברו ר' טרפון אומר (יג)בורא נפשות רבות וחסרונן: **גמ'** מ"ט דר"ג דכתיב (יד)ארץ חטה ושעורה וגו' וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וגו' וכתיב (טו)ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך ורבנן ארץ הפסיק הענין ור"ג נמי ארץ הפסיק הענין ההוא מבעי ליה (טז)למעוטי הכוסס את החטה א"ר יעקב בר אידי א"ר חנינא (יז)כל שהוא מחמשת המינין בתחלה מברך עליו במ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רבה בר מרי אריב"ל כל שהוא משבעת המינין בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש א"ל (יח)אביי לרב דימי מאי ניהו [א] ברכה אחת מעין שלש א"ל (יט)אפירי דעץ על העץ ועל פרי העץ ועל תנוכת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל מזבחך ועל מזבח ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו והעלנו לתוכה (כ)ושמחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל דחמשת המינין על המחיה ועל הכלכלה ועל חנוכת השדה כו' וחותם על הארץ ועל המחיה מיחתם במאי חתים כי אתא [ב] רב דימי אמר רב חתים בר"ח ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים הבא מאי רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה וה' יותנן אמר על הארץ ועל הפירות א"ר עמרם (כא)ולא פליגי הא לן והא להו מתקיף לה ר"נ בר יצחק אינהו אכלי ואנן מברכין (כב)אלא איפוך רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ר' יותנן אמר על הארץ ועל פירותיה

קופלת

רבות וחסרונן: **גמ'** מ"ט דר"ג דכתיב (יד)ארץ חטה ושעורה וגו' וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וגו' וכתיב (טו)ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך ורבנן ארץ הפסיק הענין ור"ג נמי ארץ הפסיק הענין ההוא מבעי ליה (טז)למעוטי הכוסס את החטה א"ר יעקב בר אידי א"ר חנינא (יז)כל שהוא מחמשת המינין בתחלה מברך עליו במ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רבה בר מרי אריב"ל כל שהוא משבעת המינין בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש א"ל (יח)אביי לרב דימי מאי ניהו [א] ברכה אחת מעין שלש א"ל (יט)אפירי דעץ על העץ ועל פרי העץ ועל תנוכת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל מזבחך ועל מזבח ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו והעלנו לתוכה (כ)ושמחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל דחמשת המינין על המחיה ועל הכלכלה ועל חנוכת השדה כו' וחותם על הארץ ועל המחיה מיחתם במאי חתים כי אתא [ב] רב דימי אמר רב חתים בר"ח ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים הבא מאי רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה וה' יותנן אמר על הארץ ועל הפירות א"ר עמרם (כא)ולא פליגי הא לן והא להו מתקיף לה ר"נ בר יצחק אינהו אכלי ואנן מברכין (כב)אלא איפוך רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ר' יותנן אמר על הארץ ועל פירותיה

אמר

תורה אור השלם

1. אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַרְזֶל וּמֵהָרֶיהָ תַּחְצֹב נְחוּשָׁה:
דברים ח ח-ט

2. וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹקֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:
דברים ח י

הגהות הב"ח

(ה) במשנה מלית בתחלה:

גליון הש"ס

גמ' למעשר הכתוב את החטה. ע"ז נאמר (יח ע"ב) תוס' ד"ה הכתוב:

הגהות הגר"א

[א] שאי ניכו ברכה מ' מינין ג'. ג"כ ל"ל במשנה ופל כלכלה מי מד טוב ומטיב לכל ומחזם על הארץ ועל המחיה מיחתי דעץ על העץ ועל פרי העץ. ומחזם על הפירות ועל הכלכלה מיחתי דעץ על פרי העץ. מיחתם בשלי חתים רב אחדא אמר מי. ק"ו הוא ני ר"ש ור"ש אומר ג' ולא ס"ל דמחזם אמרי' ג"כ ומחזם ל"ל ג"כ ומחזם ל"ל ג"כ ומחזם ל"ל

80 пар братьев коэнов, женатых на 80 парах сестер из семей *коэнов*. Теперь (в эпоху Талмуда) **ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא** *проверили мудрецы от Суры до Неардеа* (города в Вавилонии) **ולא אשכחו** *и не нашли* подобного случая, **בר מבנתיה דרב חסדא דהוו נסיבן לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא** *кроме* двух *дочерей рава Хисды, которые были замужем за* двумя братьями – *Рами бар Хама и Мар-Уквой бар Хама,* **ואף על גב דאינהי הוו כהנתא אינהו לא הוו כהני** *и хотя они* (дочери рава Хисды) *были* из семей *коэнов, те* (их мужья) *не были коэнами*. – Как видим, после уничтожения врагами Страны Израиля евреев стало так мало, что по всей Вавилонии (месте массового еврейского расселения в изгнании) евреев было меньше, чем в одном городе Страны в прошлые времена.

אמר רב *Сказал Рав*: **כל סעודה שאין בה מלח אינה סעודה** *любая трапеза, на которой нет соли, не* считается *трапезой.*

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *Сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан*: **כל סעודה שאין בה שריף אינה סעודה** *любая трапеза, на которой нет супа, не* считается *трапезой.*

МИШНА

אכל ענבים ותאנים ורמונים Если *ел виноград, или инжир, или гранат* – **מברך אחריהם שלש ברכות** *после них произносит "Три благословения"*, т. е. Биркат-Амазон. **דברי רבן גמליאל** Это *слова рабана Гамлиэля.*

וחכמים אומרים *А мудрецы говорят*: после плодов, которыми славится Эрец Исраэль, надо произносить **ברכה אחת מעין שלש** *одно благословение "подобие Трех".*

רבי עקיבא אומר *Раби Акива говорит*: **אפילו אכל שלק והוא מזונו** *даже* если *ел вареные овощи* как *главную еду* – **מברך עליו שלש ברכות** *произносит над ними* (после них) *"Три благословения".*

השותה מים לצמאו *Пьет воду для утоления жажды* – **מברך שהכל נהיה בדברו** *произносит благословение "По слову Которого возникло все".* **רבי טרפון אומר** *Раби Тарфон говорит*: произносит благословение **בורא נפשות רבות וחסרונן** *"Создающий множество душ и все, в чем они нуждаются".*

ГЕМАРА

מאי טעמא דרבן גמליאל *Какова причина* слов *рабана Гамлиэля,* из какого стиха он это выучил? – **דכתיב** *Как написано* о плодах, которыми славится Эрец Исраэль[1]: **ארץ חטה ושעורה וגו'** *"Земля пшеницы, ячменя,* винограда, инжира и граната, земля оливкового масла и (финикового) меда". **וכתיב** *И написано*[2]: **ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם וגו'** *"Страна, где не в бедности будешь есть хлеб,* где не будет недостатка ни в чем". **וכתיב** *И* еще *написано*[3]: **ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך** *"Будешь есть, насыщаться и благословлять Всевышнего, своего Бога".* – Третий стих, из которого следует Биркат-Амазон, относится, по мнению рабана Гамлиэля, как к хлебу, названному во втором стихе, так и к плодам "пяти видов", упомянутым в первом стихе.

ורבנן *А мудрецы* почему так не считают? – **ארץ הפסיק הענין** Потому что слово *"Страна"*, стоящее в начале второго стиха, *прекращает тему*, открытую первым стихом, где говорится о плодах, и начинает новую тему, где говорится о хлебе.

ורבן גמליאל נמי ארץ הפסיק הענין *Но* и для *рабана Гамлиэля* слово *"Страна" тоже прекращает тему*! Почему он, тем не менее, объединяет плоды и хлеб?

ההוא מבעי ליה למעוטי הכוסס את החטה *Это* слово, по мнению рабана Гамлиэля, *требуется*, чтобы *исключить* из правила того, кто *грызет* зерна *пшеницы*. После указанных плодов и хлеба надо произносить Биркат-Амазон, но после зерен пшеницы не надо.

אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי חנינא כל שהוא מחמשת המינין *Сказал раби Яаков бар Иди: сказал раби Ханина*: *любая* еда *из "пяти* хлебных *видов"*(пшеница, ячмень, рожь, овес, полба) – **בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות** *сначала*, перед

1. Дварим 8:8
2. Там же стих 9
3. Там же стих 10

מתני' מליח. כל דבר מלוח: **גמ'** פירוש גנוסר. פירות ארץ יש כגרת תשוכים מן הפת: **זיונא.** משמע מידי דבר לאכילה: **מזונא.** דבר הקבוע: **דעריך דודבא מפטופיס.** שהמזון מחליק מהלחו. **גלוסי.** מולכוסי בני לחם: **ספלי טריס.** ספלים מלאים מחיכות דג מחוך שקורים טוניט"ש: **לקוני פמיס.** למאכל פועלים שקונים חמיס והיו מרוויס עד שכל אלו נריכין להס למאכל: **נריכות.** קוריי"ס בלע"ז: **מצלע נריכות כחדם.** ג' פעמים בחדש מורידים ממנו ך: **שמנים וגוש מחים.** שיש שיש מחים היו כולם וכן נשומיהם: **ערוך.** מבשיל לח שיש בו מרק כמו שורפה מיה ס: **מתני' מברך מחריסיה ג' נריכות.** ר"ג לטעמיה דאמר לעיל נפירקין (דף ו:). כל שהוא מז' המיניס מברך מחריו ג' נריכות: **פפילו אכל שלק.** שלק יריק: **והוא מזונו.** שממך עליו לומון: **וחמרונן.** נרכ ספוקן: **גמ' וברכת.** לכולהו קאי וכההוא קרא ג' נריכות דמיחי כדחתרין בפרק שלשה שאכלו (לקמן דף מח:): **מרק ספיק בפניו.** ולא קאי וברכה אלא אלחם דקתני ליה: **ור"ג פסוק.** דפפקה לפרושי מעה דכתיב נקרא קמא אחא ומלעטוטי שלש כפקה כמות שהיא אין זו נכלל נרכה אל"כ עשאה לחם: **ממצע המיגים.** כולם מין דגן חטין ושעורין וכוסמין ושבולת שועל ושיפון. כוסמין מין חטה שבולת שועל ושיפון מין שעורה: **מברך עליו כ"ם מזונות.** אם עשאו מבשיל: **כל שהוא מז' המינים.** משמע ז' המינים המזורים בפסוק ואיזו מין דגן: **פפרי העץ על פרי העץ ועל פרי האדמה על פרי האדמה שהכל נהיה בדברו.** על פופה: **רב חסיס נר"ם הו'.** לע"ג דקתני לחרמי: **כפא מלי.** מי מחמיעין במרחי כהלי גוונא כגון על המרק ועל הפירות ולא היה מחיתה בשחיס ממש כדמפרש לה בפרק שלשה שאכלו (לקמן דף מט.): **פא לן ופא לכו.** רב מקדא מבבל ובבבל מחמי על המרק ועל פירומיה ור' יוחנן מארץ ישראל ואמס מחמי על הפירות: **ואין מברכין.** על פירומיה מארץ ישראל לאחוה קאי ואין לא מלינן מיניהו ומברכים עלייהו:

קופרא

מתני' אהביאו לפניו מליח (ו) תחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת שהפת טפלה לו [ב]זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה: **גמ'** ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפלה אמר רב אחא בריה דרב עוירא אמר רב אשי באוכלי פירות גנוסר שנו [ג]אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן למיכל פירות גנוסר כי הוינן בי מאה מנקטינן ליה לכל חד וחד עשרה עשרה וכי הוינן בי עשרה מנקטינן ליה כל חד וחד מאה מאה וכל מאה מיניידו [ד]והוה מחזיק להו צנא בר תלתא סאוי [ה]ואכיל להו ומשתבע רלא טעים זיונא זיונא ס"ד אלא אימא מזונא רבי אבהו אכיל עד דהוה שריק ליה דודבא מאפותיה ורב אמי ורב אסי הוו אכלי עד דנתור מזייהו רשב"ל הוה אכיל עד דמריד ואמר להו רבי יוחנן לדבי נשיאה והוה משרר ליה רבי יהודה נשיאה באלושי אבתריה ומייתי ליה לביתיה כי אתא רב דימי אמר עיר אחת היתה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מוציאים ממנה ששים רבוא ספלי טרית לקוצצי תאנים מע"ש לע"ש כי אתא רבין אמר אילן אחד היה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מורידים ממנו ארבעים סאה גוולות משלש בריכות בחדש כי אתא ר' יצחק אמר עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה שהיו בה שמנים וזגות אחים כהנים נשואים לשמנים זוגות אחיות כהנות ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו בר מבנתיה דרב חסדא דהוו נסיבן לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא ואע"ג דאיתי הוו כהנתא אינהו לא הוו כהני אמר רב כל סעודה שאין בה מלח אינה סעודה אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל סעודה שאין בה [ו]שריף אינה סעודה:

מתני' אכל עגבים ותאנים ורמונים מברך אחריהם שלש ברכות דברי רבן גמליאל וחכ"א ברכה אחת [ז](מעין שלש) ר"ע אומר אפי' אכל שלק והוא מזונו מברך עליו ג' ברכות [ח]השותה מים לצמאו מברך שהכל נהיה בדברו ר' טרפון אומר [ט]בורא נפשות רבות וחסרונן: **גמ'** מ"ט דר"ג דכתיב [י]ארץ חטה ושעורה וגו' וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וגו' וכתיב [יא]ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך ובבנן ארץ הפסיק הענין ור"ג נמי ארץ הפסיק הענין ההוא מבעי ליה [יב]למעוטי הכוסס את החטה א"ר יעקב בר אידי א"ר תנינא [יג]כל שהוא מחמשת המינין בתחלה ברכה אחת מעין שלש אמר רבה בר מרי אורי"ל כל שהוא משבעת המינין בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש א"ל אביי לרב דימי מאי ניהו [א] ברכה אחת מעין שלש א"ל [יא]אפירי דעץ על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול ממריה ולשבוע ממובה רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל מקדשך ועל מזבחך ובמה ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו והעלנו לתוכה [יב]ושמחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל רחמשת המינין על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה כו' וחותם על הארץ ועל המחיה מיחתם במאי חתים כי אתא [ב] רב דימי אמר רב חתים בר"ח ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים הבא מאי רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה ור' יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות א"ר עמרם [יג]ולא פליגי הא לן והא להו מתקיף לה ר"נ בר יצחק אינהו אבלי ואנן מברכין [יד]אלא איפוך רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ר' יוחנן אמר על הארץ ועל פירותיה

עמידתא

תורה אור השלם

1. אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ
אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַרְזֶל וּמֵהָרֶיהָ תַּחְצֹב נְחוֹשֶׁת:
דברים ח ח-ט

2. וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:
דברים ח י

הגהות הב"ח

(ו) במשנה מליח בתחלה:

גליון הש"ם

גמ' למעשר הכוסס את החטה. עי' לעיל ליז ע"ח תוס' ד"ה הכוסס:

הגהות הגר"א

[א] שאר ירקות נרכה ג' מינין ג'. ב"י ס"ר ואע"ג דמחמא מינים על המחיה ועל הכלכלה כי מד טיב ומטיב נכל מחמם על המרק ועל המחיה מפירי העץ ועל הפרי. ומחמם על פרי העץ ועל פרי האדמה על שכר הנפן. מיהמם נמלי מחים רש"י מקדא אחד בר. כן הוא בי ס"ר ואע"ג דמחמא יין נכר שנו ל"ש ומחמא נכל מקום אחד בר. ועי' לעיל מא ע"ב תוס' ד"ה ומחמא:

[ב] שם (בי אחא רב דימי ס"ר ואע"ג דמחמא נרכה נתך מקום אחד בר) תוס' ד"ה ומחמא:

לעזי רש"י

טוניט"א. טיונה. קוביי"ש [קובייש"ן]. לחקה.

מוסף רש"י

פירות גינוסר. ארץ יש כגרת ושלושים מקומות (ערובין ד:). צנא. סל (יחזקאל נ:). דלא טעים זיונא. לא אכלאי (שבת ומעין שלש (שם). מזייהו. שעורותיהם ומגילה מז: ושם). ברכה אחת מעין שלש. כלומר אחת ומעין שלש היתה לפניו. ומקדא אחד בר. כלומר אחת ומעין שלש היתה לפניו (ברכות מח:). אכלה ושבעת ונרכת וגו'. ס"ת שכתוב בו ונרכת וגו'. ומקדא ושבעת לשון שלימה כלומר שלימה ונרכת. על הארץ הטובה א ונרכת הארץ. ספר נתן לך ה' ירושלים. שמוד המשיח ביצה (ביצה טז:) מקומות נתן הארץ. ואני מלחם שלחם מחיי. ובמיני (שם) מיטה הארץ חסר לך נמשכות אכול נה לחם. לשי מברכין עליה שלש ברכות אלמיה. אבל מיני פירות ומיני מזונות אין מברכין עליהן אלא ברכה אחת. ומקדא ושבעת ונרכת על הארץ שלמות אבל מעין שלש שני ליה מיני פירות ומיני מזונות

тем как человек начнет ее есть, *произносит над ней благословение "Создающий виды кушаний"*, **ולבסוף ברכה אחת מעין שלש** *а в конце – одно благословение "подобие Трех"*.

אמר רבה בר מרי אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал Раба бар Мари: сказал раби Йеошуа бен Леви:* **כל שהוא משבעת המינין** *любой из "семи видов"* плодов, которыми славится Страна Израиля, – если это не хлебный злак, то **בתחלה מברך בורא פרי העץ** *сначала произносит над ним благословение "Создающий плод дерева"*, **ולבסוף ברכה אחת מעין שלש** *а в конце – одно благословение "подобие Трех"*.

אמר ליה אביי לרב דימי *Сказал Абае раву Дими:* **מאי ניהו ברכה אחת מעין שלש** *что* представляет собой *одно благословение "подобие Трех"*?

אמר ליה *Сказал ему* рав Дими: **אפירי דעץ** *для плодов* фруктовых *деревьев*: **על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה** *"За дерево и плод дерева, за урожай полей,* **ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו** *за прекрасную, добрую и широкую Страну, которую Ты дал нашим отцам в наследие,* **לאכול מפריה ולשבוע מטובה** *чтобы ели ее плоды и насыщались ее благами.* **רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך** *Смилуйся, Всевышний, наш Бог, над Израилем, Своим народом, и над Иерусалимом, Своим городом,* **ועל מקדשך ועל מזבחך** *и над Своим Храмом, и над Своим жертвенником.* **ותבנה ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו** *И восстанови Иерусалим, город Своей святости, вскоре, в наши дни.* **והעלנו לתוכה ושמחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל** *И подними* (введи) *нас в него, и обрадуй нас в нем, ибо Ты добр и творишь добро каждому"*.

דחמשת המינין Рав Дими продолжает: для еды из *"пяти* хлебных *видов"* благословляет сначала: **על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה כו'** *"За пищу и за пропитание и за урожай полей и т. д."*, **וחותם על הארץ ועל המחיה** *а завершает* благословением *"За Страну и за ее пищу"*. – Здесь в конце стоит двойное благословение: за Страну и за ее пищу. [Ниже[4] Гемара обсуждает тему, может ли благословение быть двойным.]

מיחתם במאי חתים *Каким* благословением *завершает* в случае плодов?

כי אתא רב דימי אמר *Когда пришел рав Дими* в Вавилонию, *сказал*: **רב חתים בראש חדש** *Рав завершал* благословение *в новомесячье* в молитве Мусаф: **ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים** *"Благословен Освящающий Израиль и начала месяцев"*. Это благословение не двойное, поскольку Всевышний освящает евреев, а те освящают начала месяцев. **הכא מאי** Тогда *каково* благословение *здесь*, в случае плодов? Можно ли сказать, что мы благословляем Всевышнего за Страну, которая дает свои плоды?

רב חסדא אמר *Рав Хисда сказал:* **על הארץ ועל פירותיה** *"За Страну и за ее плоды".* **ורבי יוחנן אמר** *А раби Йоханан сказал:* **על הארץ ועל הפירות** *"За Страну и за плоды"*.

4. См. стр. 49а

ולא פליגי אמר רב עמרם *Сказал рав Амрам:* **ולא** *и не было спора* между равом Хисдой и раби Йохананом: **הא לן** *это* благословение (от рава Хисды) – *для нас*, жителей Вавилонии, **והא להו** *а это* (от раби Йоханана) – *для них*, жителей Страны Израиля.

מתקיף לה רב נחמן בר יצחק *Возразил рав Нахман бар Йицхак*: получается, что **אינהו אכלי ואנן מברכין** *они*, жители Страны Израиля, *едят, а мы* в Вавилонии *благословляем* плоды, которые они едят?

אלא איפוך *Но* вот как надо поступить: прочтем это высказывание *наоборот*. **רב חסדא אמר** *Рав Хисда сказал:* **על הארץ ועל הפירות** *"За Страну и за плоды".* **רבי יוחנן אמר** А *раби Йоханан сказал:* **על הארץ ועל פירותיה** *"За Страну и за ее плоды"*. Первое благословение – для жителей Вавилонии, второе – для жителей Эрец Исраэль.

מתני' מליח. כל דבר מלוח: **גמ'** פירוש גנוסר. פירות לרך יש כגרת חשובים מן הפת: **ויוצא.** ממש מידי דבר לחלה: **מוגש.** דבר הפועד: **דשריך דודפא מפוסיפס.** שהזמנו מחליק ממלחו. **מתוך** נהלת פיסס כאדו ממליק: **עד דמריה.** לשתו מטרפח: **בגלוסי.** מוכלוסי בני חדם: **שפלי טרית.** שפלים מלשים מחיכות לג חתוך שקורים טוניי"ח: **לקונלי פפלים.** למאכל פועלים שקונים מלים והיו מרוחים עד שכל אלו נריכין להס למאכל: **בריכות.** קוביי"ם בלע"ז: **משלש בריכות בחדש.** ג' פעמים בחדש מורידים ממט לך: **שמנים ווגוז פמים.** שנים שנים פמים היו כולם וכן שומיהם: **שריף.** מבשיל לח שים בו מרק כמו שוכסה מיה ס: **מתני' מברך מחריפים ג' ברכות.** ר"ג לטעמיה דלמר לעיל בפירקין (דף ח:). כל שהוא מז' המינים מברך מחריו ג' נרכות: **שפילו אכל פלק.** של ירק: **והוא מוגו.** שממך עליו למזון: **וחסרון.** נרכ ספוקן: **גמ' וברכם.** לכולהו קאי וכהאי קרא ג' נרכות רמיתי כדלמרינן בפרק לגשה שלשה (לקמן דף מח:): **מרן בספיק בענין.** ולא קאי וברכם לגא לאחם לסמוך ליה: **וכ"ג פכוח.** הספקה לפרושי חטה וכדמיני בפרק קמא דחגה ולמעוטי שלא כספקה כמות שהיא מין זו נכלל נרכה מ"ש שעשה לחם: **ממנם פמינים.** כולם מין דגן חמין ושעורין וכוממין ושכולת שועל ושיפון. כוממין מין חטה שכולת שועל ושיפון מין שעורה: **מברך עליו ג"ם מזונות.** לם עשאו מכשיל: **כל שפוף פו' פמינים.** משלש ז' המינים המזונים בספוק ואינו מן דגן: **שפרי דעץ על פעץ ועל פרי כעץ ועל פרי חמדמה מוגה ורכובה.** מתרגיישו קאי כולה עד סופה: **רב חסים בר"ח בר.** לעי"ג דלמרי: **כפא מאי.** מי מחמיעין בחרחי כהאי גוונא כגון על המרן ועל הפירות ולא היא חחמיה נחמים ממש כדמפרש לה בפרק שלשה שלכלו (לקמן דף מט.): **פא לן ופא נפו.** רב חסדא מכאל וכבאל חחמי על המרן ועל פירותיה ור' יוחנן מחרן ישראל והחם חחמי על הפירות: **ואין מברכין.** על פירותיה לחרן ישראל לחודה קאי ואין לא מלגין מיניהו ומברכים עלייהו:

קופרא

מתני' "הביאו לפניו מליח (ס) תחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת שהפת טפלה לו (ס)זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה: **גמ'** ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפלה אמר רב אחא בריה דרב עויראי אמר רב אשי באוכלי פירות גנוסר שנו "אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן למיכל פירות גנוסר כי הוינן בי מאה מנקטינן ליה לכל חד וחד עשרה עשרה וכי הוינן בי עשרה מנקטינן ליה כל חד וחד מאה מאה וכל מאה מיניידו "והוה מחזיק להו צנא בר תלתא סאוי "ואכיל להו ומשתבע דלא טעים זיונא זיונא ס"ד אלא אימא מזונא רבי אבהו אכיל עד דהוה שריק ליה דודבא מאפותיה ורב אמי ורב אסי הוו אכלי עד דנתור מזייהו רשב"ל הוה אכיל עד דמריד ואמר להו רבי יוחנן לדבי נשיאה והוה משדר ליה רבי יהודה נשיאה באלושי אבתריה ומיתי ליה לביתיה כי אתא רב דימי אמר עיר אחת היתה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מוציאים ממנה ששים רבוא ספלי טרית לקוצצי תאנים מע"ש לע"ש כי אתא רבין אמר אילן אחד היה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מורידים ממנו ארבעים סאה גוזלות משלש בריכות בחדש כי אתא ר' יצחק אמר עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה שהיו בה שמנים וזגות אחים כהנים נשואים לשמנים זוגות אחיות כהנות וברקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו בר מבנתיה דרב חסדא דהוו נסיבן לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא ואע"ג דאיניהי הוו כהנתא אינהו לא הוו כהני אמר רב כל סעודה שאין בה מלח אינה סעודה אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל סעודה שאין בה "שריף אינה סעודה:

מתני' אכל ענבים ותאנים ורמונים מברך אחריהם שלש ברכות דברי רבן גמליאל וחכ"א ברכה אחת "(מעין שלש) ר"ע אומר אפי' אכל שלק והוא מזונו מברך עליו ג' ברכות "השותה מים לצמאו מברך שהכל נהיה ברכתו ר' טרפון אומר "בורא נפשות רבות וחסרונן: **גמ'** מ"ט דר"ג דכתיב יארץ חטה ושעורה וגו' וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וגו' וכתיב ²ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך ובבן ארץ הפסיק הענין ור"ג נמי ארץ הפסיק הענין ההוא מבעי ליה •למעוטי הכוסס את החטה א"ר יעקב בר אידי א"ר תנינא יכל שהוא מהמשת המינין בתחלה מברך עליו במ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רבה בר מרי אריב"ל כל שהוא משבעת המינין בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש א"ל אביי לרב דימי מאי ניהו [א] ברכה אחת מעין שלש א"ל יאפירי דעץ על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל מקדשך ועל מזבחך ותבנה ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו והעלנו לתוכה "ושמחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל דתשת המינין על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה כו' וחותם על הארץ ועל המחיה מיחתם במאי חתים כי אתא [ב] רב דימי אמר רב חתים בר"ח ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים הכא מאי רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה ור' יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות א"ר עמרם "ולא פליגי הא לן והא להו מתקיף לה ר"נ בר יצחק אינהו אבלי ואנן מברכין יאלא איפוך רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ר' יוחנן אמר על הארץ ועל פירותיה

אמר

באוכלי פירות גנוסר שנו. שהמליח עיקר שהוא נא להשיב הלב שאכלם מפני מתיקות הפירות והפת שלאחריו טפל ואינו נא אלא לשבוע המליח ולפ"ת פירות הוי עיקר ומליח טפל ולברוך על הפירות ולפטור כולהו ור"ל דמירי שלא אכל הפירות בתוך מעמד ס"ע כשעה שאכל פירות גנוסר שנו. שהמליח עיקר שהוא נא להשיב הלב היה סם עדיין מליח ופת אלא שאחריו טפל יותר שיאכל לבו מחמת המתיקות: **מברך על המליח.** ולא על גב דלמעמיק לפת פוטר לת הפרפרת שיטרין למעמיק דפעמים לפת מפל: **רבי עקיבא אומר אפי' אכל שלק והוא מזונו כו'.** ולא דמי לההיל לעיל (דף ח.) דר"ג נתן רשות לר"ע לברך וכו' דלמלי הכא למיקבע מזויה עליה: **על העץ ועל פרי העץ.** אבל על פרי אין מברכים על הגפן ועל פרי הגפן דכיון דיין קונם נרכה לעצמו משום מיבוחים הוא היין לחחניו וכחחימה יש אחחמין על המרן ועל הפירות ויש אחחמין על הגפן ועל פרי הגפן ויש אחחמין על המרן ועל הפירות בין יש לחן לשנות ונכ' המיחמין מברין להכלה על המרן ועל הפירות ולא מברין על הגפן ועל הפירות בין יש לחן לשנות ונכ' לשנות החחימה שהרי לחן לחו משכין רק לומר פרי הגפן במקום פרי העץ אבל בעלמא היכא דלא מברכין על העץ דלא נחחמת על המרן ועל הגפן ועל פרי הגפן מיהו לכחורה משמע דלא"ל לשנות החחימה שהרי לחן לחו משכין רק לומר פרי הגפן במקום פרי העץ אבל בעלמא היכא דלא מברכין על העץ דלא נחחמת על המרן ועל הגפן ועל הפירות בין יש לחן לשנות ונכ' המיחמין מברין להכלה על המרן ועל הפירות ולא מברין על הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ועל המרן ועל הפירות ולא היא חחמיה נחמים ממש כדמפרש לה בפרק שלשה שלכלו (לקמן דף מט.): **פא לן ופא נפו.** רב חסדא מכאל וכבאל חחמי על המרן ועל פירותיה ור' יוחנן מחרן ישראל והחם חחמי על הפירות: **ואין מברכין.** על פירותיה לחרן ישראל לחודה קאי ואין לא מלגין מיניהו ומברכים עלייהו:

קופרא

תורה אור השלם

1. ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש: ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחושה:
דברים ח ח-ט
2. ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך:
דברים ח י

הגהות הב"ח

(ס) במשנה מליח בתחלה:

גליון הש"ס

גמ' למעשר הכוסס את החטה. עי' לעיל ל"ח ע"ב מוס' ד"ה הכוסס:

הגהות הגר"א

[א] שאר ניהו ברכה לי' מעין ג'. ב"י ס"ק ל"ו ומשמע מיתוי על המחיה ועל הכלכלה כר' עד שהוא מוציא לכל חומם על המרן ועל המחיה למיני דגן על פרי הגפן. ומשמע על הגפן ועל פרי הגפן. מיהמם נמלי חמים רב חסדא אמר בר. כן הוא בי"ר ס"ק ל"ו ועי' שלו ל"ט נמה לן מסט שה' מינים: [ב] שם (כי מחא רב דימי מ"ט חמים ושעורין וכו' נרך מקדש שכאל ו"ם כבא מלי מלי):

לעזי רש"י

טוניי"א. מחה. קובייא"ש [קובייא"ש].

מוסף רש"י

פירות גנוסר. פרין יש מהם ומיהמים מפוקין (שבועות ו:), צנא. סל (חולין נז:). דלא שעים ויהבא. לח שאכלי לשובע ועריין לכי רעב ושם. מפרפיהם ומגיהה ת. ועוד). ברכה אחת מעין שלש. כלומר אחת מיני מזונות ומיהה לשבע שהיא ניתנת ברוחה ומשביעתו ברכה מחתרין בלאחריהם כלאחר שאכל ומיהו ברכה אחת מעין שלש (ברכות מח:) ברכה אחת מעין שלש שבירך על הפירות ועל הפת ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל המחיה ועל הכלכלה. ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה. ועל הברית ועל התורה. ועל החיים ועל המזון. ועל שהחזרתנו לארץ ישראל ועל בנין ירושלים ועל המקדש. ובנה ירושלים בימינו ותשמחנו בה. כי אל טוב ומטיב אתה ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה. וכל שהוא משבעת המינים ואינו מין דגן, בתחלה מברך ברוא פרי העץ ולבסוף על העץ ועל פרי העץ וכו'. ביין ותלה ברוא פרי הגפן ובסוף על הגפן ועל פרי הגפן וכו'. ואחתם בתוצה לארץ באו"י על הארץ ועל הפירות. ובארץ ישראל על הארץ ועל פירותיה. אבל שאר מיני פירות בארץ אחתנין ותשתדין ואנחנין ושקורים ברוחה בהן, שאינו מיני מזונות. בתחלה מברך ברוא פרי העץ ולבסוף בורא נפשות [רבות]. והיכא דאכל מיני מזונות ושרי העץ ושותה יין, מברך ברוך אתה ה' על המחיה ועל הכלכלה. על הגפן ועל פרי הגפן, ועל העץ ועל פרי העץ, ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה. ואחתם ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה ועל הגפן ועל פרי הגפן ושפרי רבי. ולא היה כי הני נחתם אחתם בשחים, דאמרינן אין חותמין בשחים. מאי טעמא שהארץ היא המפרנסת את הגפן וכל פרי הגפן.

רבינו חננאל

מחני' [הביאו לו מליח. היינו ספלי טרית]. באוכלי פירות גנוסר שנו. שמחוקים מאוד והאוכלם שהכל דבר מליח שנתם. בראשונים לקמן שהיו נותנין ספלי טרית לקוצצי תאנים, ואותו מליח עיקר. שאי אפשר לאוכלי פירות גיוסר בלא הם. והפת עצמו אינו אלא לשפת בו המליח. ואינו טלקא דעתך. [עי' פר' ר"ח פירוכין ל. אז]. ועיר אחת היתה לו לינאי המלך שהיו מוציאים ממנה ששים רבוא ספלי טרית. פר' ספלים מלאים טרית. והוא המליח שאוכלין אחר הרבה לטרק האכילה שבשפיה. אי נמי דנגריה לייהי"ה. מחני' אכל ענבים ותאנים וחסרתים מברך עליהם שלש ברכות דברי רבן גמליאל וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש. האמינהו כל שהוא מחמשת המינים, שהוא מן דגן חטה ושעורה כוסמת שבולת שועל ושיפון, הן מבושלין. בתחלה [מברך] בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה ברית חיים ומזון. על שהחזקתנו מארץ מצרים, ופדיתנו מבית עבדים, ועל שאתה משביע ומזין לכל בריותיו שברא. כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יזין ויפרנס ויכלכל ויעשר ויגדל ויגביה ויגדיל תמיד לעולם ולעולמי עולמים. ומפרנס ומזין לכל ומטיב לכל ומכין מזון לכל בריותיו שברא. ברוך אתה ה' המזין את הכל. ועל הכל אנו מודים לך ומברכים את שמך כאמור והאכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון. ועל הפירות. ועל הגפן ועל פרי הגפן. ועל העץ ועל פרי העץ. ועל תנובת השדה. ועל ארץ חמדה טובה ורחבה. שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל מקדשך ועל מזבחך ועל בנין ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברכך עליה בקדושה ובטהרה. [ברכות מח:]. ברוך אתה ה' על הארץ ועל פרי הגפן. ועל המחיה. ועל הכלכלה. ועל תנובת השדה. ועל ארץ חמדה טובה ורחבה. ועל הברית ועל התורה. ועל החיים ועל המזון. ועל שהחזרתנו לארץ ישראל ועל בנין ירושלים עירך ועל מקדשך ועל מזבחך ותבנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל פרי הגפן. ברוך אתה ה' על הארץ ועל פרי הגפן. ועל המחיה

עבידנא כבולהו. וכן לגו נוהגין כרב לגבי דמנהגין כמר מ"מ ומר ירקא בוצל נפשות רבות: ולבני מערבא דמברכין הבי כתר וכו'. ולגן לא עבדינן כבני מערבא דלוקא לדידהו שהיה דרכם לפלפל בלילה שיכלו לנהוג בקיאין בהלכות ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים וגו' אבל לגו שמפלפלין לומן נחני היום לו לפי שמפלפלין בלילה לא שייך החקה ולוקא לדידהו דקבעי לילה לגו זמן מפלפלין הוא ומימים ימימה לחת למעוטי לילות שיכלו נרכה החקה אבל לגן דקבעי לילה זמן מפלפלין הוא ולגן מזמינין הפסוק ושמרת החקה וגו' נפשות ומה שלגן לגו מזמינים לומן בלילה מפני שמלי יגיעים נהן לפני נמחין לפלגן עד הלילה לא מנכרינן מע"ג דלגן קיימא לן דשמא ויש"ט לגו זמן מפלפלין לפ"ה לא מנכרינן דלוקא לדידהו דקבעיתו לגו החקה קלי לחפלפלין מנכרי' ומדע שהרי לימנו נמי לא היו מנכרין אלא לחפלפלין לחוליהו משום דלמיגו נכו החקה אבל לחפלפלין מנות כגון לימים ולולב וסוכה לא היו מנכרין (ה"ה הכא) וקשה לרבי מני לגבי מ"ר לגבי מערבא דחקנמיה

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו א"ל על הביעא ועל מיני קופרא בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וכו' אבל ירקא לא ור' יצחק אמר אפילו ירקא אבל מיא לא ורב פפא אמר אפילו מיא מר זוטרא עביד כרב יצחק בר אבדימי ורב שימי בר אשי עביד כר' יצחק וסימנך חד כתרי ותרי כחד א"ר אשי אנא זמנא דכי מדכרנ' עבידנא כבולהו תנן יכל שטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו בשלמא לרב יצחק בר אבדימי לאפוקי ירקא לר' יצחק לאפוקי מיא אלא לרב פפא לאפוקי מאי לאפוקי מצות ולבני מערבא דבתר דמסלקי תפילייהו מברכי אקב"ו לשמור חקיו לאפוקי מאי לאפוקי יריחני א"ר יצחאי א"ר כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו כי אתא רבין אמר מבא ביעתא מגולגלתא משיתא קייסי סולתא בי אתא רב דימי אמר מבא ביעתא מגולגלתא משיתא מטויתא מארבע מבושלתא כל שהוא כביצה ביצה טובה הימנו לבר מבשרא: רע"א אפילו אכל שלק כו': ומי איכא מידי דהוה שלק מזוני א"ר אשי בקלח של כרוב שנו ת"ר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים כל ירק חי מוריק וכל קטן מקטין ובל נפש משיב את הנפש ובל קרוב לנפש משיב את הנפש כרוב למזון ותרדין לרפואה אוי לו לבית שהלפת עוכרת בתוכו: אמר מר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים מאי תקנתיה נלעסיה ונשדייה כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים מאי תקנתיה לשלקינהו ונבלעינהו כל ירק חי מוריק א"ר יצחק בסעודה ראשונה של אחר הקזה וא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו מאי מעמא משום ריחא וא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו קמייהו ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ורב אשי אכול ומר זוטרא לא אבל אמרו ליה מאי דעתיך דא"ר יצחק בל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו משום ריחא והא אנן דקא אכלינן וקא משתעית בהדן אמר להו אנא כאידך דר' יצחק ס"ל דא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות כל קטן מקטין אמר רב חסדא אפילו גריא בר זוזא ולא אמרן אלא דלית ביה רבעא אבל אית ביה רבעא לית לן בה כל נפש משיב נפש אמר רב אחא בר יעקב עונקא א"ל רבא לשמעיה כי מייתית לי אומצא דבישרא טרח ואייתי לי מהיכא דמקרב לבי ברוך כרוב למזון ותרדין לרפואה כרוב למזון אין ולרפואה לא והא תניא ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין [א] וקיבה והרת ויותרת הכבד אלא אימא כרוב אף למזון אוי לו לבית שהלפת עוכרת בתוכו איני והא אמר ליה רבא לשמעיה כי חזית לפתא בשוקא לא תימא לי במאי כרכת ריפתא אמר אביי מבלי בשר ורבא אמר מבלי יין איתמר רב אמר מבלי בשר ושמואל אמר מבלי עצים ורבי יוחנן אמר מבלי יין א"ל רבא לרב פפא סודרי אנן תברינן לה בבשרא וחמרא אתון דלא נפיש לכו חמרא במאי תבריתו לה א"ל בציבי כי הא דביתהו דרב פפא בתר דמבשלא לה תבירא לה בתמנן אופי פרסייתא תנו רבנן רג קטן מליח פעמים שהוא ממית בשבעה בשבעה עשר ובעשרים ושבעה ואמרי לה בעשרים ושלשה ולא אמרן אלא במטוי ולא מטוי אבל מטוי שפיר לית לן בה ודלא מטוי שפיר לא אמרן אלא דלא שתה בתריה שכרא אבל שתה בתריה שכרא לית לן בה: יהישותה מים לצמאו וכו' לאפוקי מאי א"ר אידי בר אבין לאפוקי למאן דחנקתיה

שופכת ממת קדרת הלפת: פממים פסוס ממים. ומלו הן כיוס שבעה ימים למליחתו או כיוס שבעה עשר או כיוס שבעה ועשרים: מלי

קמח א ב ג מיי פ"ט מ"ט מהל' ברכות הל' ג סמג עשין ם מיי"ם פ"ח מ"ה מהל' ברכות ה"ב ושיטה ח: קמפס ד מיי שם הלכה ט: קנ ה מיי"ם פ"ח מ"ה שם ה"ט:

קנא ו ז מיי פ"ח מהל' ברכות הל' ג סמג עשין ם מיי"ם פ"ח מ"ה שם ה"ח:

רבינו חננאל

... ואסיקנה ביצה... בין ח"ם בין בטהלים וכן ירק [וכן פ"ם] כולן בתחילה כ' ג' ר"י אלהיהו [ב"ה שהכל נהיה בדברו ובמוקף ב' ג' ר"י אלהיהו ס"ה בורא נפשות רבות. פי' תר כביתי מר ותורא [שמכר ר]חיד שלא נזכר שם אביו [עביד ברב יצחק בר אבדימי [שמכר בשנים שמן ושם אביו] ..... [ואן. כל שטעון ברכה] לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון] ברכה לפניו [ואין] שטעון ברכה לאחריו] לאפוקי מיא ... ואסיקנא מצותן] וריחני שבבין]כין לפתים ואין מברכין] לאחריהם. [ולבני מערבא דמברכי] מהר דמסלקין [תפלייהו בג"י אלהיהו ס"ה] אשר קדשנו במצותיו וצונו לאפוקי מאין לאפוקי ריחני בלח[ח]ה. [כל שהוא] כביצה בין פת או ..... כין בשר שמן כביצה [ביצה טובה] הימנה. ביצה מגולגלת [מוכה משפה] אוקי' סולתא. ביצה ועליה [ה"א טובה] מארבע ביצה שלוקה היא טובה מכלן רבי ב]משקלה, הוי רחנן ואכל שלק הוא מתקנ. אוקימנא בכותב. כל נפש משיב את הנפש אמר רב פפא אפילו גילדי רבי גילי כל הקרוב לנפש משיב את הנפש אמר רב אחא בר יעקב בעונקא א"ל רבא לשמעיה כי מייתית לי אומצא דבישרא טרח ואייתי לי מהיכא דמקרב לבי ברוך. פירוש, כל נפש היה מערבת את הנפש האוכלת אחנו כשהוא הולה יותר מבהיה חולב ומיידת. ואפי' גילדא רבי גילי. פ"י, רג הגדל באשפת של הים. קרוב לנפש. פי' חתיכה של בשר שהיא קרובה לבית השחיטה שפש סחיטת הנפש. הוא יאכל עתה החולה מחקנת וכאילו משיבה לו נפש היינו עונקא, היא מקום בגבי בית הבליעה. ורבו ליהבי ועונקים לגרוחתך. והיינו דאומא מבי ברוך שאומרין על התחיבה ברוך אתה השם אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה נקרא בי ברוך. אוי ולו לבית שהלפת] עוכרת בתוכו [אבני אמר האבלה כלא בשר. ורבנו [אמר בשותה יין אינה מזוקת כל]. השותה [פים לצמאו ס]כרך שהכל. אמר ר' אידי בר אבדן אומאה אפטר.

רבינו הגר"א

[א] נמי (וכ"כ) סמ"ג:

לעזי רש"י

פוליאו"ל [פוליו"ל]. מנתה (צמח). הלילי"א [הילילו"א]. הזום (של חיה). אייבר"ש [איבר"ש]. מרפנד.

מוסף רש"י

ומי סיסין. פוליו"ל יכם שהם כמים ומוסה (שיר כה:). הדרה. רחמה של נקבה (שם) הילילו"ת שמכלל נמוסו (נקמה יב:). ויותרת הכבד. לי"ב"ש של נקבה (שם). מרדני. מלחיני מכמים של שם (מלכים שם) קרי ה' (הילולו (תהלים נא) נזה יב:) ר"ת רב פפא ורבי אינהו קרו ליה מרדני קרי ליה מרדני מלא. שמפשרת ונמלטת מצרים (תהלים שם).

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו *Сказал рав Йицхак бар Авдими от имени* Рава, *нашего учителя*: על הביעא ועל מיני קופרא *над яйцом и над всеми видами мяса* בתחלה מברך שהכל *сначала произносит благословение* "По слову Которого возникло *все*", ולבסוף בורא נפשות רבות וכו' *а в конце* произносит благословение "*Создающий множество душ* и все, в чем они нуждаются". אבל ירקא לא *Но* над *овощем не* произносит последнего благословения.

אפילו ורבי יצחק אמר *А раби Йицхак сказал*: אפילו ירקא *даже* после *овоща* произносит благословение "*Создающий множество душ*". אבל מיא לא *Но* после *воды не* произносит последнего благословения.

אפילו מיא ורב פפא אמר *А рав Папа сказал*: אפילו מיא *даже* после *воды* произносит последнее благословение.

מר זוטרא עביד כרב יצחק בר אבדימי *Мар-Зутра поступал, как* постановил *рав Йицхак бар Авдими,* ורב שימי בר אשי עביד כרבי יצחק *а рав Шими бар Аши поступал, как* постановил *раби Йицхак.* וסימנך *И правило для тебя,* чтобы запомнил: חד כתרי ותרי כחד *один – как двое, а двое – как один.* "Один" – это Мар-Зутра, упомянутый только по имени; он поступал, как постановил рав Йицхак бар Авдими, упомянутый по своему имени и по имени своего отца – "двое". Другие "двое" – это рав Шими бар Аши, упомянутый по своему имени и по имени своего отца; он поступал, как постановил раби Йицхак, упомянутый только по своему имени – "один".

אמר רב אשי אנא זמנא דכי מדכרנא עבידנא ככולהו *Сказал рав Аши: я, когда помню, поступаю, как* постановили *все они,* и произношу благословение даже после воды.

תנן *Учили* в мишне[1]: כל שטעון ברכה לאחריו *все, что требует после себя благословения,* – טעון ברכה לפניו *требует благословения и перед собой.* ויש שטעון ברכה לפניו *И есть* такое, *что требует благословения перед собой,* ואין טעון ברכה לאחריו *но не требует благословения после себя.*

בשלמא לרב יצחק בר אבדימי *Понятно,* согласно мнению *рава Йицхака бар Авдими,* зачем пришла заключительная часть приведенной мишны: לאפוקי ירקא чтобы *исключить овощ.*

לרבי יצחק И то же самое согласно мнению *раби Йицхака*: לאפוקי מיא чтобы *исключить воду.* אלא לרב פפא לאפוקי מאי *Но,* по мнению *рава Папы, что* надо *исключить,* если даже после воды он предписывает произносить благословение?

Ответ: לאפוקי מצות надо *исключить заповеди*: благословение произносится перед ними, но не после них.

ולבני מערבא דבתר דמסלקי תפילייהו מברכי *А для жителей Запада,* т. е. Страны Израиля, *которые, после того как снимают свои тфилин, произносят благословение*: אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמור חקיו *"Который освятил нас Своими заповедями и дал нам повеление хранить Его законы",* – לאפוקי מאי *что* надо *исключить* из указанного правила? Т. е. после чего не надо произносить благословение? – לאפוקי ריחני надо *исключить запахи.* Другими словами, после того как человек насладился приятным запахом, он не произносит благословение.

אמר רבי ינאי אמר רבי *Сказал раби Янай: сказал Раби*: כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו о *любой* еде *размером с яйцо* известно, что *яйцо лучше нее,* т. е. полезнее для тела.

כי אתא רבין אמר *Когда пришел Равин* в Вавилонию, *сказал*: טבא ביעתא מגולגלתא משיתא קייסי סולתא *яйцо,* запеченное "*в мешочек*", для тела *лучше шести логов отборной муки.* (Лог – мера объема, равная 6 яйцам.)

כי אתא רב דימי אמר *Когда пришел рав Дими* в Вавилонию, *сказал*: טבא ביעתא מגולגלתא משיתא *яйцо,* запеченное "*в мешочек*", *лучше шести* логов муки; מטויתא מארבע вкрутую *запеченное* яйцо лучше *четырех* логов; כל שהוא מבושלתא о яйце, *сваренном* в воде: כביצה ביצה טובה הימנו о *любой* еде *размером с* такое *яйцо* известно, что *яйцо лучше нее,* לבר מבשרא *кроме мяса.* Т. е. кусок мяса размером с яйцо для тела лучше, чем вареное яйцо.

Учили в нашей мишне: רבי עקיבא אומר *Раби Акива говорит*: אפילו אכל שלק כו' *даже* если *ел вареные овощи* как главную еду, которую он сделал основой трапезы, – произносит над ними (после них) "Три благословения", т. е. Биркат-Амазон.

1. Нида 51б

עבידנא כבולהו. וכן לעז ניהגין כרב מסי דמנרכין נמר מיל ובמרם לם החקה נחזם למועדה מימים וגו' לכל לעז שמשלקין מומן נחלי היום לו לפרי נפלנן נלילה לו זמן מפילין הוא ומימים יממה לחת למעוטי לילות שייכא נרכה לחקה לכל לעז דקי"ל לילה זמן מפילין הוא ומן [ה]מימיו הפסוק ומשמת החקה וגו' נפסח ומה שלין לעז מימים למן נלילה מפני שמת יפין נהן לפרי נמתין לפלנן עד הלילה לו מנרכין לע"ג לחן קיימת לן דחנמ ויש לעז זמן מפילין לפ"ה לו מנרכין דזוקא לדידהו דסכירא להו חקה קלי לחפילין מנרכי ומדע שהרי לימנו נמי לו היו מנרכין לחת לחפילין לחתייהו משום דסמיכ נהו חקה לכל לחסלר מלות כגון נישת ונולב וסוכה לו היו מנרכין [ה"ה הכא] וקשה להוי מני לנטרי הכי לאפוקי שלר מלות לפרי לנני מערבא [ה] דחקנמיה

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו [ו]על הביצה ועל מיני קופרא בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וכו' אבל ירקא לא ור' יצחק אמר [ז]אפילו ירקא אבל מיא לא ורב פפא אמר [ח]אפילו מיא מר זוטרא עביד כרב יצחק בר אבדימי ורב שימי בר אשי עביד כר' יצחק וסימנך חד כתרי ותרי כחד א"ר אשי אנא זמנא דכי מרכנ' עבידנא כבולהו [ט]תנן יכל שטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו בשלמא לרב יצחק בר אבדימי לאפוקי ירקא לר' יצחק לאפוקי מיא אלא לרב פפא לאפוקי מאי לאפוקי מצות ולבני מערבא דבתר דמסלקי תפיליהו מברכי אקב"ו לשמור חקיו לאפוקי מאי לאפוקי יריחני א"ר יצאי א"ר כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו כי אתא רבין אמר מבא ביעתא מגולגלתא משיתא קיימי סולתא כי אתא רב דימי אמר מבא ביעתא מגולגלתא משיתא מטויתא מארבע מבושלתא כל שהוא כביצה ביצה טובה הימנו לכר מבשרא: רע"א אפילו אכל שלק כו': ומי איכא מידי דהוה שלק מזוני א"ר אשי בקלח של ברוב שנו ת"ר [י]טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים כל ירק חי מוריק וכל קטן מקטין וכל נפש משיב את הנפש וכל קרוב לנפש משיב את הנפש כרוב למזון ותרדין לרפואה אוי לו לבית שהלפת עוכרת בתוכו: אמר מר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים מאי תקנתיה גלעסיה ונשדייה כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים מאי תקנתיה לשלקינהו ובלעינהו כל ירק חי מוריק א"ר יצחק בסעודה ראשונה של אחר הקזה וא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו מאי מעמא משום ריחא וא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו קמייהו ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ורב אשי אכול ומר זוטרא לא אכל אמרו ליה מאי דעתיך דא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו משום ריחא והא אנן דקא אכלינן וקא משתעית בהדן אמר להו אנא כאידך דר' יצחק ס"ל דא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות בל קטן מקטין אמר רב חסדא אפילו גריא בר זוזא ולא אמרן אלא דלית ביה רבעא אבל אית ביה רבעא לית לן בה כל נפש משיב נפש אמר רב אחא בר יעקב עונקא א"ל רבא לשמעיה מיתית לי אומצא דבישרא טרח ואייתי לי מהיכא דמקרב לבי ברוך כרוב למזון ותרדין לרפואה כרוב למזון אין ולרפואה לא והא תניא [כ]ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ודפואתן רפואה ואלו הן כרוב ותרדין ומי סימין [כא]דבש (א) וקיבה והרת ויותרת הכבד אלא אימא כרוב אף למזון אוי לו לבית שהלפת עוכרת בתוכו איני והא אמר ליה רבא לשמעיה כי חזית לפתא בשוקא לא תימא לי במאי כרכת ריפתא אמר אביי מבלי בשר ורבא אמר מבלי יין איתמר רב אמר מבלי בשר ושמואל אמר מבלי עצים ורבי יוחנן אמר מבלי יין א"ל רבא לרב פפא [כב]סודני אנן תברינן לה בבשרא וחמרא אתון דלא נפיש לכו חמרא במאי תבריתו לה א"ל בציבי כי הא דביתהו דרב פפא בתר דמבשלא לה תבירא לה בתמנן אופי פרסיתא תנו רבנן רג קטן מליח פעמים שהוא ממית בשבעה בשבעה עשר ובעשרים ושבעה ואמרי לה בעשרים ושלשה ולא אמרן אלא במטוי ולא מטוי אבל מטוי שפיר לית לן בה ודלא מטוי שפיר לא אמרן אלא דלא שתה בתריה שכרא אבל שתה בתריה שכרא לית לן בה: יהשותה מים לצמאו וכו' לאפוקי מאי א"ר אידי בר אבין יאלאפוקי למאן דחנקתיה

שופפת מתת קדרת הלפת: ספסים שסוס ממים. ומלו הן כיוס שכעה יומים למליחתו או כיוס שכעה עשר או כיוס שכעה ועשרים: ממי

קסה א ב ג מיי פ"ט מה' מכלי נרכות הל' ג סמג עשין ם טוש"ע סי"ס סי' רי סעיף ג ו טמיען ח: קסגב ד מיי שם שם סלכה ם: קנ ה טוש"ע סי"ס סי' רמז סעיף ג:

קנא ו ז מיי פ"ח מה' מכלי נרכות הל' ג סמג שם טוש"ע סי"ס סימן רי סעיף ז:

רבינו חננאל

... אסיקנה ביצה... כיון דנזיס כיון שכושלים וכן ירק [וכן פיסם] כולן כחולה כ' ג' ר"י אלפיהו [ב"ה ש]הכל נהיה ברכתו בשעה כ' ג' ר"י אלפיהו פ"ה כורא נפשות רכות. פירד חד כבתרי סר חשרא [שמנה ק]חד שלא נזכר שם אביו [נביר ברוך יצחק בר אבדימי [שהכר בש]נים שכון ושם אביו] ..... [ונן. כל שטעון ברכה] לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון ברכה לפניו [ואין] טוען ברכה לאחריו] לאפוקי מיא ... ואסיקנא מצוות] ויריחני שבבן[כיון לפיהם ואין מברכין] לאהריהם. [ולבני מערבא דמברכי] כתר דמסלקין [תפלייהו כ]ד' אלהיהו מ"ה] שלא נתנו לאפוקי מאין לאפוקי ריחנאי כלתו[ד]א. [כל שהוא] כביצה בין מה של ... כין כשר שכן כביצה [ביצה טובה] הימנה. ביצה מגולגלת [טובה משוחה] אוקי סלתא. ביצה גלויה [היא טובה] מארבע ביצה שלוקה היא טובה מכלן רבי [נ]משקלה, הא רחנן אבל שלוק והוא מוקצה. אוקימנא בכרכר. כל נפש משיב את הנפש אמר רב אסי אפילו גילדני רבי גילי כל הקרוב לנפש משיב את הנפש אמר רב אחא בי יעקב בעונקא א"ל רבא לשמעיה כי מיתית לי אומצא אייתי לי מהכא דמקרב לבי ברוך. פירוש, כל נפש היה מערבת את הנפש האוכלת אותו כשהוא חולה יותר מביניה וחלב ופירות. ואפי' גילדנא רבי גילי. פי'. רב הגולד באשפת של הים. קרוב לנפש. פי' התיבה של בשר שהיא קרובה לבית השחיטה שפם מחיית תגשם, האם יאכל אותה החולה מחקטנו וכאילו משיבה לו נפש היינו עונקא, הוא מקום בגבי בית הבליעה. ואמר לרבי ענקים לגרגרתך. היינו אומצא מבי כרוך שאוכלין על התחיכה כרוך אחה השם אשר קדשנו במצוחיו וצוחנו על השחיטה נקרא כי ברוך. אוי [לו לבית שהלפת] עוכרת בתוכו [אבני אסר האבלף כלא בשר. ורבא [אמר בשוחה יין אינה מזוקת כלל. השוחה [מים לצמאו מ]ברך אכלן. אמר [ר' אידי בר אבין אומצא מפשר.

הגהות הגר"א

[א] נמי (וכ"ה) מדפוס:

לעזי רש"י

פולינו"ל [פולינ"ל]. מנחה (מנחת). הלדיר"א [הילדיר"א]. רחים (של חיטין). אייבר"ש [אייבר"ש]. פרצפת.

מוסף רש"י

ומי סימין. פוליר"ל יכם שהם נמים ומחמם (עי' כח:). הילדיר"א. רחמה של נחמה (שם) הילדיר"ש שכשל נחוט (לקמן נג:). ויותרת הכבד. סינר"ם של נחמה (שם). פרדני. פלוריני מכמים של שם (מכלים סה) קרי ס' (ויקרא ד:ט) ופסק רמי ביכיל סוחט כ"ג כ"ש פסק רמי ביכיל סוחט כר' אלעזר קרי ליה פרדני קרי ליה פלוני. שמפשרת ונמלטת מכמים (מחוסרי שם).

ומי איכא מידי דהוה שלק מזוני *И разве бывает так, чтобы вареные овощи насыщали*, были основной едой?

אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: בקלח של כרוב наша мишна *говорит о капустном кочане*, который в вареном виде делают основной едой.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте (все объяснения приведены Гемарой ниже): טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים *селезенка* (как еда) *хороша для зубов и тяжела для кишечника*, כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים *лук-порей тяжел для зубов и хорош для кишечника*. כל ירק חי מוריק *Любой сырой овощ обесцвечивает* лицо, делает его серым. וכל קטן מקטין *А любая маленькая* еда (из всего, что не достигло своего нормального размера) *уменьшает*, т. е. не способствует росту человека.

Продолжение барайты: וכל נפש משיב את הנפש *любая* еда, в которой была *душа* (т. е. которую едят целиком), *поддерживает душу*. וכל קרוב לנפש משיב את הנפש *И любая* часть тела животного, которая была *близка к душе*, т. е. к его жизненно важным органам, *поддерживает душу*. כרוב למזון ותרדין לרפואה *Капуста хороша как* основная *еда*, она насыщает, *а свекла – для лечения*. אוי לו לבית שהלסת עוברת בתוכו *Плохо кишечнику, по которому проходит репа*.

אמר מר *Сказал учитель*: טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים "*Селезенка хороша для зубов и тяжела для кишечника*". מאי תקנתיה *Как он* может *исправить*? Т. е. каким образом сделать так, чтобы была польза для зубов и не было вреда для кишечника? Ответ: נלעסיה ונשדייה *жует ее и выплевывает*.

כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים "*Лук-порей тяжел для зубов и хорош для кишечника*". מאי תקנתיה *Как* может *исправить* его действие? – לשלקינהו ונבלעינהו *Отварить его и глотать*, не жуя.

כל ירק חי מוריק "*Любой сырой овощ обесцвечивает* лицо". אמר רבי יצחק *Сказал раби Йицхак*: барайта рассказывает о случае, когда человек ест сырые овощи בסעודה ראשונה של אחר הקזה *в первой трапезе* сразу *после* медицинского *кровопускания*.

ואמר רבי יצחק *И* еще *сказал раби Йицхак*: כל האוכל ירק קודם ארבע שעות *любой*, кто *ест овощи до* начала *четвертого часа* дня (светлая часть дня разбивалась на 12 часов), т. е. до завтрака, – אסור לספר הימנו *нельзя разговаривать с ним* тому, кто еще не завтракал. מאי משום ריחא *Почему*? *Из-за запаха* из его рта, который вреден.

ואמר רבי יצחק *И* еще *сказал раби Йицхак*: אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות *нельзя человеку есть сырые овощи до четвертого часа*, до завтрака, потому что они наносят вред.

אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי *Амэмар, Мар-Зутра и рав Аши сидели* вместе. אייתו קמייהו ירק חי קודם ארבע שעות *Принесли им сырые овощи до четвертого часа*. אמימר ורב אשי אכול ומר זוטרא לא אכל *Амэмар и рав Аши ели их, а Мар-Зутра не ел*.

אמרו ליה *Сказали они ему*: מאי דעתיך *на каком основании* не ешь? דאמר רבי יצחק Если из-за того, *что сказал раби Йицхак*: כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו משום ריחא *любой*, кто *ест овощи до четвертого часа*, – *нельзя разговаривать с ним по причине запаха*, – והא אנן דקא אכלינן וקא משתעית בהדן *так ведь мы едим*, а ты *разговариваешь с нами*!

אנא כאידך דרבי אמר להו *Сказал им* Мар-Зутра: *я опираюсь на другое* высказывание *раби Йицхака*. דאמר רבי יצחק *Как сказал раби Йицхак*: אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות *нельзя человеку есть сырые овощи до четвертого часа*.

כל קטן מקטין "*Любая маленькая* еда *уменьшает*". אמר רב חסדא *Сказал рав Хисда*: אפילו גדיא בר זוזא *даже* хороший *ягненок стоимостью в* один *зуз* (это считалось дорогой едой).

ולא אמרן אלא דלית ביה רבעא *И сказано это было только* о том, что *не* достигло *четверти* своего взрослого размера. אבל אית ביה רבעא *Но* если *есть в нем четверть* взрослого размера – לית לן בה *нет у нас такого* запрета.

כל נפש משיב נפש "*Любая* еда, в которой была *душа* (которую едят целиком), *поддерживает душу*". אמר רב פפא *Сказал рав Папа*: אפילו גילדני *даже* мелкая *рыба*, живущая *в* озерном *тростнике*. Если есть ее, достигшую своего взрослого размера, она полезна.

עבידנא כבולהו. וכן לעז נוהגין כרב לעני דמנקטין כמר מיא וכמר ירקא כורא נפשות רבות: ולבני מערבא דמברכין הבי בתר וכו'. ולעז לא עבדינן ככני מערבא דזקוק לדידהו שהיה דרכם לנקוט בגילה שיכא נרכה לבשמו מקיו לדמניא ובממרא לת החקה החת למועדה מימים וגו' אבל אנו שמנקנין חומן נחני היום לו לפי' נקנקן בגילה לא שיך חקה וזקוק לדידהו דקבאני בגילה לאו זמן מפילין הוא ומימים ימימה אמת למעוטי גילות שיכא נרכה דחקה אבל אנן דקי"ל בגילה זמן מפילין הוא ואנן [ב]מימיהן הפסוק ושמרת החקה וגו' נפסח ומה שאין אנו מימים לומן בגילה מפני שמח יפים נהן לפי' נמתין לנקנן עד גילה לא מנכרינן אע"ג דאנן קיימא לן דשמח ויו"ט לאו זמן מפילין לפי"ה לא מנכרינן דזוקה לדידהו דמניא להו חקה קאי לחפילין מנכרי' ומדלא שכיח מיהמו נמי לא היו מנכרין אלא לחפילין לחוליהמו משום דמניא נהו חקה אבל מצאה מלות כגון גילת ולולב וסוכה לא היו מנכרין [ו](ו"ה הכא) וקשה להוי מני לעני הכי לאפוקי שאר מלות אפי' לעני מערבא [ז]דתקנתיה

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו [א]על הביעא ועל מיני קופרא בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וכו' אבל ירקא לא ור' יצחק אמר [ב]אפילו ירקא אבל מיא לא ורב פפא אמר [ג]אפילו מיא מר זוטרא עביד כרב יצחק בר אבדימי ורב שימי בר אשי עביד כר' יצחק וסימנך חד כתרי ותרי כחד א"ר אשי אנא זמנא דכי מדכרנ' עבידנא ככולהו [ד]תנן יכל שטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו בשלמא לרב יצחק בר אבדימי לאפוקי ירקא לר' יצחק לאפוקי מיא אלא לרב פפא לאפוקי מאי לאפוקי מצות ולבני מערבא דבתר דמסלקי תפיליהו מברכי אקב"ו לשמור חקיו לאפוקי מאי לאפוקי [ה]ריחני א"ר יצאי א"ר כל שהוא כבציצה ביצה טובה ממנו כי אתא רבין אמר מבא ביעתא מגולגלתא משיתא קייסי סולתא כי אתא רב דימי אמר מבא ביעתא מגולגלתא משיתא מטויתא מארבע מבושלתא כל שהוא כבציצה ביצה טובה הימנו לבר מבשרא: רע"א אפילו אכל שלק כו': ומי איכא מידי דהוה שלק מזוני א"ר אשי בקלח של ברוב שנו ת"ר [ו]טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים כל ירק חי מוריק וכל קטן מקטין וכל נפש משיב את הנפש וכל קרוב לנפש משיב את הנפש כרוב למזון ותרדין לרפואה אוי לו לבית שהלפת עוכרת בתוכו: אמר מר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים מאי תקנתיה גלעסיה ונשדייה כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים מאי תקנתיה לשלקינהו ונבלעינהו כל ירק חי מוריק א"ר יצחק בסעודה ראשונה של אחר הקזה וא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו מאי מעמא משום ריחא וא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו קמייהו ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ורב אשי אכול ומר זוטרא לא אכל אמרו ליה מאי דעתיך דא"ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו משום ריחא והא אנן רקא אבלינן וקא משתעית בהדן אמר להו אנא כאידך דר' יצחק ס"ל דא"ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות כל קטן מקטין אמר רב חסדא אפילו גריא בר זוזא ולא אמרן אלא דלית ביה רבעא אבל אית ביה רבעא לית לן בה כל נפש משיב נפש אמר רב פפא אפילו גילדני דבי גילי לנפש משיב את הנפש אמר רב אחא בר יעקב עונקא א"ל רבא לשמעיה מיתית לי אומצא דבישרא טרח ואייתי לי מהיכא דמקרב לבי ברוך כרוב למזון ותרדין לרפואה כרוב למזון אין ולרפואה לא והא תניא [ו]ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין [ו]דבש [א] וקיבה והרת ויותרת הכבד אלא אימא כרוב אף למזון אוי לו לבית שהלפת עוכרת בתוכו איני והא אמר ליה רבא לשמעיה בי חוית לפתא בשוקא לא תימא לי במאי כרכת ריפתא אמר אביי מבלי בשר ורבא אמר מבלי יין איתמר רב אמר מבלי בשר ושמואל אמר מבלי עצים ורבי יוחנן אמר מבלי יין א"ל רבא לרב פפא [ו]סודני אנן תברינן לה בבשרא וחמרא אתון דלא נפיש לכו חמרא במאי תבריתו לה א"ל בציבי כי הא דביתהו דרב פפא כתר דמבשלא לה תבירא לה בתמנן אופי פרסיתא תנו רבנן רג קטן מליח פעמים שהוא ממית בשבעה בשבעה עשר ובעשרים ושבעה ואמרי לה בעשרים ושלשה ולא אמרן אלא במטוי ולא מטוי אכל מטוי שפיר לית לן בה ודלא מטוי שפיר לא אמרן אלא דלא שתה בתריה שכרא אבל שתה בתריה שכרא לית לן בה: יוהשותה מים לצמאו וכו' לאפוקי מאי א"ר אידי בר אבין ילאפוקי למאן דחנקתיה

שופכת מתת קדלת הלפת: פעמים שהוא ממית. ומלו הן כיוס שבעה ימים למליחתו או כיוס שבעה עשר או כיוס שבעה ועשרים: מהי

קמח א ב ג מיי פ"ח מה"ל ברכות הל' ג סמג עשין סה טוש"ע או"ח סר רה סעיף ג ו שיטה ח: קכסב ד מיי שם הלכה ט: קג ה מיי פ"ח מה"ל ברכות הל' ד טוש"ע או"ח סר רמו סעיף ג:

קנא ו ז מיי פ"ח מה"ל ברכות הל' ג טוש"ע או"ח סר רי סעיף ג:

רבינו חננאל

... ואסיקנה ביצה... בין חלים בין מכושלים וכן ירק [וכן פירס] כולן בתחלה ב' א' רי אלחנתו [פ"ה ש]הכל נהיה בדברו ובשוף ב' או רי אלחנתו פ"ה בורא נפשות רבות. פירד חד כבתרי תר ותרא שמחר [שמחר י]חיד שלא נזכר שם אביו [שבור בר]ב יצחק בר אבדימי [שמחר בש]נים שמון ושם אביו] .... [תנן. כל שטעון ברכה] לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון] ברכה לפניו [ואין] טעון ברכה לאחריו] לאפוקי מיא ... ואסיקנא מצוות] והיחיד שבמנכרכין לפניהם ואין מברכין] לאחריהם, [ולבני מערבא דמברכי] שאר דמסלקין [תפיליהו בא"י ואלהינו מ"ה] אשר קדשנו במצותיו וצונו לאפוקי מאי לאפוקי ריחני] כלומ[ר]א. [כל שהוא] כביצה בין מת של .... בין בשר שאין כביצה [ביצה מהכה] הימנה. ביצה מגולגלת [מהכה משושה] אוקי מלתא. ביצה ועליה [ויש מהכה] מארבע ביצה שלוקה היא מהכה מכלי רבר כ]משקלה, הוא רתנן אכל שלק והוא מוקנו. אוקימנא בכותב. כל נפש משיב את הנפש אמר רב ששת אפילו גילדני רבי גילי כל הקרוב לנפש משיב את הנפש אמר רב אחא בר יעקב בעונקא א"ל רבא לשמעיה כי מיתית לי אומצא מיתית לי מהכא דמקרב לבי ברוך כרוב למזון ותרדין לרפואה כרוב למזון אין ולרפואה לא והא תניא ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין דבש וקיבה והרת ויותרת הכבד אלא אימא כרוב אף למזון אוי לו לבית שהלפת עוכרת בתוכו איני והא אמר ליה רבא לשמעיה בי חוית לפתא בשוקא לא תימא לי במאי כרכת ריפתא אמר אביי מבלי בשר ורבא אמר מבלי יין איתמר רב אמר מבלי בשר ושמואל אמר מבלי עצים ורבי יוחנן אמר מבלי יין א"ל רבא לרב פפא סודני אנן תברינן לה בבשרא וחמרא אתון דלא נפיש לכו חמרא במאי תבריתו לה א"ל בציבי כי הא דביתהו דרב פפא כתר דמבשלא לה תבירא לה בתמנן אופי פרסיתא תנו רבנן רג קטן מליח פעמים שהוא ממית בשבעה בשבעה עשר ובעשרים ושבעה ואמרי לה בעשרים ושלשה ולא אמרן אלא במטוי ולא מטוי אכל מטוי שפיר לית לן בה ודלא מטוי שפיר לא אמרן אלא דלא שתה בתריה שכרא אבל שתה בתריה שכרא לית לן בה: והשותה מים לצמאו וכו' לאפוקי מאי א"ר אידי בר אבין לאפוקי למאן דחנקתיה

הגהות הגר"א

[א] נמי (ובכמה) מ"ה:

לעזי רש"י

שליאנ"ל [שליא"ל]. מגתה (בצרפת). ולילי"א [וילילי"א]. רחים (של חיה). פ"ייבר"ש [פיברי"ש].

מוסף רש"י

ומי סיסין. פולי"ל יבש שהוא כמים ומוסיפ מעט [ע"ז נב:]. וילילי"א ילילי"ש שמשליל מהוסי (קהלת ה:). ויותרת הכבד. פ"ייבר"ש של כחוש (שם). פרדני. פלודי"ש המים על שם (מכלים סה) פרד כי (ילקוט [ויקרא תמא ורמז יב:] ילקוט רש שפת רמי שיכרת הוא כי ומשלי קרו ליה פרדי פרד נתר. שמפשיכת ונמלאת מפרים (מהורות שם).

כל הקרוב לנפש משיב את הנפש "*Любая* часть тела животного, которая была *близка к душе*, т. е. к его жизненно важным органам, *поддерживает душу*". אמר רב אחא בר יעקב *Сказал рав Аха бар Яаков*: עונקא барайта говорит о *горле* животного.

אמר ליה רבא לשמעיה *Сказал Рава своему слуге*: כי מייתית לי אומצא דבישרא *когда* собираешься *принести мне кусок мяса*, טרח ואייתי לי מהיכא דמקרב לבי ברוך *утрудись* (постарайся) *принести мне от того, что* было близко *к благословенному* месту, т. е. принеси горло, над которым произнесли благословение во время "шхиты".

כרוב למזון ותרדין לרפואה "*Капуста хороша как еда, а свекла – для лечения*". Спросили: неужели כרוב למזון אין ולרפואה לא *капуста – для еды да*, хороша, *а для лечения не* хороша? והא תניא *Но ведь учили* в барайте: ששה דברים מרפאין את החולה מחליו *шесть вещей излечивают человека от болезни*, ורפואתן רפואה *и это настоящее лечение*. ואלו הן *И вот они*: כרוב ותרדין ומי סיסין יבש *капуста, свекла, отвар* из *сушеной мяты*, וקיבה והרת ויותרת הכבד *желудок, матка и оболочка печени*.

אלא אימא *Но* вот как *скажи*, т. е. так прочти барайту: כרוב אף למזון *капуста* хороша *также и для еды*, а свекла только *для лечения*.

אוי לו לבית שהלפת עוברת בתוכו "*Плохо кишечнику, по которому проходит репа*". איני *Разве*? והא אמר ליה רבא לשמעיה *Но ведь сказал Рава своему слуге*: כי חזית לפתא בשוקא *когда увидишь репу на рынке*, לא תימא לי *не говори мне* (не спрашивай меня): במאי כרכת *что добавишь себе к хлебу*, т. е. с чем сегодня будешь есть хлеб? Другими словами, покупай репу и приноси, чтобы есть ее с хлебом.

אמר אביי *Сказал Абае*: барайта говорит о случае, когда репа варилась מבלי בשר *без мяса*. Только тогда она вредна для тела. ורבא אמר *А Рава сказал*: когда ее едят מבלי יין *без вина*. Но, если ее запивать вином, она не вредна.

איתמר *Учили* в доме учения: רב אמר *Рав сказал*, как Абае: מבלי בשר когда репу варят *без мяса*. ושמואל אמר *А Шмуэль сказал*: מבלי עצים *без поленьев*, т. е. когда ее варят на слабом огне (но, если ее варить долго, она не вредна). ורבי יוחנן אמר *А раби Йоханан сказал*, как Рава: מבלי יין когда ее едят *без вина*.

אמר ליה רבא לרב פפא *Сказал Рава раву Папе*: סודני *пивовар*! (Рав Папа торговал хмельным финиковым напитком.) אנן תברינן לה בכשרא וחמרא *Мы разбиваем ее* силу (снимаем воздействие репы на кишечник) *мясом и вином*. אתון דלא נפיש לכו חמרא Но *вы, у кого мало вина*, במאי תבריתו לה *чем разбиваете ее* силу?

אמר ליה *Сказал ему* рав Папа: בציבי *поленьями*, т. е. разжигаем при варке репы сильный огонь. כי הא דביתהו דרב פפא בתר דמבשלא לה *Так* поступала *жена рава Папы*, когда, *после того как сварила ее*, תברא לה בתמנן אוסי פרסייתא *разбивала ее* силу *при помощи 80 пальмовых поленьев*, т. е. добавляла в огонь много бревен, продолжая ее варить.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: דג קטן מליח פעמים שהוא ממית בשבעה *мелкая соленая рыба иногда убивает* того, кто ее ест, *на 7-й* день после засолки, а иногда בשבעה עשר *на 17-й* день ובעשרים ושבעה *или на 27-й*. ואמרי *А* некоторые *говорят*: בעשרים ושלשה также и *на 23-й* день.

ולא אמרן אלא במטוי ולא מטוי *И сказаны* эти слова в барайте *только* для случая, *когда* рыбу *жарили и не дожарили*. אבל מטוי שפיר לית לן בה *Но* когда рыба *хорошо прожарена – нет у нас таких* опасений.

והלא מטוי שפיר לא אמרן אלא דלא שתה בתריה שכרא *Да и о недостаточно прожаренной* рыбе барайта говорит *только* в случае, *когда* человек *не запивал ее хмельным напитком*. אבל שתה בתריה שכרא לית לן בה *Но* если *запивал ее хмельным напитком – нет у нас таких* опасений.

Учили в нашей мишне: והשותה מים לצמאו וכו' *пьет воду для утоления жажды* – произносит благословение "По слову Которого возникло все". – Из мишны следует, что если пьет воду не для утоления жажды, то не произносит благословения.

לאפוקי מאי *Какой* случай пришла мишна *исключить*? Т. е. в каком случае пьют воду не для утоления жажды?

אמר רב אידי בר אבין *Сказал рав Иди бар Авин*: לאפוקי למאן чтобы *исключить того*,

דחנקתיה אומצא *кто подавился куском* мяса. В таком случае человек пьет воду, чтобы протолкнуть застрявший в горле кусок.

Продолжение нашей мишны: **רבי טרפון אומר** *раби Тарфон говорит*: произносит благословение **בורא נפשות רבות וחסרונן** *"Создающий множество душ и все, в чем они нуждаются"*.

אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי *Сказал* (спросил) *Рава бар рав Ханан*, обратившись *к Абае*, **ואמרי לה לרב יוסף** *а* некоторые *говорят* – обратившись *к раву Йосефу*: **הלכתא מאי** *каков закон*? Идет ли закон по мнению первого учителя мишны? Или по мнению раби Тарфона?

אמר ליה *Сказал ему*, ответил: **פוק חזי מאי עמא דבר** *выйди и посмотри, как принято у народа*, – так и ты поступай. Перед тем как выпить воды, произносят: "По слову Которого возникло все". После воды: "Создающий множество душ".

הדרן עלך כיצד מברכין

מאי עמא דבר. היכן נוהגים. וכגון נהגו לנהוג כמלה שהכל ובכוף כורע נפשות רבות ומסרונן על כל מה שנזכר:

הדרן עלך ביצד מברכין

שלשה שאכלו וכו' זומן. להזמין יחד לנטוף ברכה בשעת אכילתן:

רבים כגון נכרך: **שנאמר** פרומפו. קס"ד (ה) מרומת מעשר שלו שהלוי להפרים: **מעשר שני שנאמרה.** להתירו בהעלה מון לירושלים ותת פדיונו יעלה לירושלים ויאכל: **ושמח.** שנאמר בשעורה ואכל שמחים כיון כדי להנטרף עמהם לזמן. וכבל כדי לנטרף לשמחין תמ"ג דתמו לימור לין כאן ברכה בעבירה כדמפרש ואזיל בגמרא(ו): **עד כמה פומנין.** כמה יאכל שמחים ויתחייב עמהם בזימון ופקת מינה להולימים ידי חובתן אם יתנו לו הכום לנכך: **גמ' מה"מ.** דשנאמר לחוים לנרכת לירוף: **גדלו לה' אתי.** הרי שלשה. וכן מקרא הבו גודל ליתיד תומר לשנים: **אין רשאין ליתלק.** ולנכך כל אחד לעצמו דמפקעי לה לתורת זמון: **שלשה אין שנים נא.** ס"ס דמדקתני אין רשאין ליתלק שמע מינה דשלשה מזמנין שנים אין מזמנין ואפילו הכי לא אמרת שנים שנים נמי אם רצו מזמנין אותן אין החחל רשאי ליתלק בו' אחרי אבינא. כמין זה בתוס' ניטין לף ע. ד"ה ואין מוסי' ריש פ' הניזקין ובתרי ריש פ' הנזקין:

גליון הש"ס

תוס' ריש אבל שבל בר האמון ואבילן ומברך. שם בתוס' ע. אלא שמחלה ואפרים מלה ובירך ד"ה: תוס' ריה שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליתלק בו' אפרי אבינא. כמין זה בתוס' ניטין לף ע. ד"ה ואין מוסי' ריש פ' הנזקין ובתרי ריש פ' הנזקין:

מוסף תוספות

א בתוס' ריש כתב. ראיתי כתוב בספרי ר' אפרים הכי שמצר ר' שלמה בר אביי וכו'. ב בתוס' ריש כתוב, וה"פ ג' אין שנים לא ע"כ רשנים רשאים ליתלק אם רצו לזמן אין מזמנים דאי רצו לזמן מזמנים היה לו לשנות ג' שאכלו אין ה"ה וכו' אלמא אם רצו לזמן השנים אין מזמנים.

מוסף רש"י

מאי עמא דבר. מה נהגו העם (עזרעין יד:). הוי סתם ברכה לאחריהם: כלי שלהיו מלי שהלה נהנה מעצמו רבות ומסרונן. על כל מה שנהנה לאחרות כגון שאכל כל מי בלי מי שהלאים. פירוש על המקדש הוא מי שלא מעל בו מעילה לף ה ע"ב ד"ה ואין מעלין בקדש. ב) [נקדש ב:]. ג) [נקדש ב:]. ד) [נקדש ב:]. ה) [נקדש ב:]. ו) [נקדש ב:]. ז) [נקדש ב:]. ח) [נקדש ב:]. ט) [נקדש ב:]. י) [נקדש ב:]. יא) [נקדש ב:]. יב) [נקדש ב:]. יג) [נקדש ב:]. יד) [נקדש ב:]. טו) [נקדש ב:]. טז) [נקדש ב:]. יז) [נקדש ב:]. יח) [נקדש ב:]. יט) [נקדש ב:]. כ) [נקדש ב:]. כא) [נקדש ב:]. כב) [נקדש ב:]. כג) [נקדש ב:]. כד) [נקדש ב:]. כה) [נקדש ב:]. כו) [נקדש ב:]. כז) [נקדש ב:]. כח) [נקדש ב:]. כט) [נקדש ב:]. ל) [נקדש ב:]. לא) [נקדש ב:]. לב) [נקדש ב:]. לג) [נקדש ב:]. לד) [נקדש ב:]. לה) [נקדש ב:]. לו) [נקדש ב:]. לז) [נקדש ב:]. לח) [נקדש ב:]. לט) [נקדש ב:]. מ) [נקדש ב:]. מא) [נקדש ב:]. מב) [נקדש ב:]. מג) [נקדש ב:]. מד) [נקדש ב:]. מה) [נקדש ב:]. מו) [נקדש ב:]. מז) [נקדש ב:]. מח) [נקדש ב:]. מט) [נקדש ב:]. נ) [נקדש ב:]. נא) [נקדש ב:]. נב) [נקדש ב:]. נג) [נקדש ב:]. נד) [נקדש ב:]. נה) [נקדש ב:]. נו) [נקדש ב:]. נז) [נקדש ב:]. נח) [נקדש ב:]. נט) [נקדש ב:]. ס) [נקדש ב:]. סא) [נקדש ב:]. סב) [נקדש ב:]. סג) [נקדש ב:]. סד) [נקדש ב:]. סה) [נקדש ב:]. סו) [נקדש ב:]. סז) [נקדש ב:]. סח) [נקדש ב:]. סט) [נקדש ב:]. ע) [נקדש ב:]. עא) [נקדש ב:]. עב) [נקדש ב:]. עג) [נקדש ב:]. עד) [נקדש ב:]. עה) [נקדש ב:]. עו) [נקדש ב:]. עז) [נקדש ב:]. עח) [נקדש ב:]. עט) [נקדש ב:]. פ) [נקדש ב:]. פא) [נקדש ב:]. פב) [נקדש ב:]. פג) [נקדש ב:]. פד) [נקדש ב:]. פה) [נקדש ב:]. פו) [נקדש ב:]. פז) [נקדש ב:]. פח) [נקדש ב:]. פט) [נקדש ב:]. צ) [נקדש ב:]. צא) [נקדש ב:]. צב) [נקדש ב:]. צג) [נקדש ב:]. צד) [נקדש ב:]. צה) [נקדש ב:]. צו) [נקדש ב:]. צז) [נקדש ב:]. צח) [נקדש ב:]. צט) [נקדש ב:]. ק) [נקדש ב:]. קא) [נקדש ב:]. קב) [נקדש ב:]. קג) [נקדש ב:]. קד) [נקדש ב:]. קה) [נקדש ב:]. קו) [נקדש ב:]. קז) [נקדש ב:]. קח) [נקדש ב:]. קט) [נקדש ב:]. קי) [נקדש ב:]. קיא) [נקדש ב:]. קיב) [נקדש ב:]. קיג) [נקדש ב:]. קיד) [נקדש ב:]. קטו) [נקדש ב:]. קטז) [נקדש ב:]. קיז) [נקדש ב:]. קיח) [נקדש ב:]. קיט) [נקדש ב:]. קכ) [נקדש ב:]. קכא) [נקדש ב:]. קכב) [נקדש ב:]. קכג) [נקדש ב:]. קכד) [נקדש ב:]. קכה) [נקדש ב:]. קכו) [נקדש ב:]. קכז) [נקדש ב:]. קכח) [נקדש ב:]. קכט) [נקדש ב:]. קל) [נקדש ב:]. קלא) [נקדש ב:]. קלב) [נקדש ב:]. קלג) [נקדש ב:]. קלד) [נקדש ב:]. קלה) [נקדש ב:]. קלו) [נקדש ב:]. קלז) [נקדש ב:]. קלח) [נקדש ב:]. קלט) [נקדש ב:]. קמ) [נקדש ב:]. קמא) [נקדש ב:]. קמב) [נקדש ב:]. קמג) [נקדש ב:]. קמד) [נקדש ב:]. קמה) [נקדש ב:]. קמו) [נקדש ב:]. קמז) [נקדש ב:]. קמח) [נקדש ב:]. קמט) [נקדש ב:]. קנ) [נקדש ב:]. קנא) [נקדש ב:]. קנב) [נקדש ב:]. קנג) [נקדש ב:]. קנד) [נקדש ב:]. קנה) [נקדש ב:]. קנו) [נקדש ב:]. קנז) [נקדש ב:]. קנח) [נקדש ב:]. קנט) [נקדש ב:]. קס) [נקדש ב:]. קסא) [נקדש ב:]. קסב) [נקדש ב:]. קסג) [נקדש ב:]. קסד) [נקדש ב:]. קסה) [נקדש ב:]. קסו) [נקדש ב:]. קסז) [נקדש ב:]. קסח) [נקדש ב:]. קסט) [נקדש ב:]. קע) [נקדש ב:]. קעא) [נקדש ב:]. קעב) [נקדש ב:]. קעג) [נקדש ב:]. קעד) [נקדש ב:]. קעה) [נקדש ב:]. קעו) [נקדש ב:]. קעז) [נקדש ב:]. קעח) [נקדש ב:]. קעט) [נקדש ב:]. קפ) [נקדש ב:]. קפא) [נקדש ב:]. קפב) [נקדש ב:]. קפג) [נקדש ב:]. קפד) [נקדש ב:]. קפה) [נקדש ב:]. קפו) [נקדש ב:]. קפז) [נקדש ב:]. קפח) [נקדש ב:]. קפט) [נקדש ב:]. קצ) [נקדש ב:]. קצא) [נקדש ב:]. קצב) [נקדש ב:]. קצג) [נקדש ב:]. קצד) [נקדש ב:]. קצה) [נקדש ב:]. קצו) [נקדש ב:]. קצז) [נקדש ב:]. קצח) [נקדש ב:]. קצט) [נקדש ב:]. ר) [נקדש ב:]. רא) [נקדש ב:]. רב) [נקדש ב:]. רג) [נקדש ב:]. רד) [נקדש ב:]. רה) [נקדש ב:]. רו) [נקדש ב:]. רז) [נקדש ב:]. רח) [נקדש ב:]. רט) [נקדש ב:]. ש) [נקדש ב:]. שא) [נקדש ב:]. שב) [נקדש ב:]. שג) [נקדש ב:]. שד) [נקדש ב:]. שה) [נקדש ב:]. שו) [נקדש ב:]. שז) [נקדש ב:]. שח) [נקדש ב:]. שט) [נקדש ב:]. שי) [נקדש ב:]. שיא) [נקדש ב:]. שיב) [נקדש ב:]. שיג) [נקדש ב:]. שיד) [נקדש ב:]. שטו) [נקדש ב:]. שטז) [נקדש ב:]. שיז) [נקדש ב:]. שיח) [נקדש ב:]. שיט) [נקדש ב:]. שכ) [נקדש ב:]. שכא) [נקדש ב:]. שכב) [נקדש ב:]. שכג) [נקדש ב:]. שכד) [נקדש ב:]. שכה) [נקדש ב:]. שכו) [נקדש ב:]. שכז) [נקדש ב:]. שכח) [נקדש ב:]. שכט) [נקדש ב:]. של) [נקדש ב:]. שלא) [נקדש ב:]. שלב) [נקדש ב:]. שלג) [נקדש ב:]. שלד) [נקדש ב:]. שלה) [נקדש ב:]. שלו) [נקדש ב:]. שלז) [נקדש ב:]. שלח) [נקדש ב:]. שלט) [נקדש ב:]. שמ) [נקדש ב:]. שמא) [נקדש ב:]. שמב) [נקדש ב:]. שמג) [נקדש ב:]. שמד) [נקדש ב:]. שמה) [נקדש ב:]. שמו) [נקדש ב:]. שמז) [נקדש ב:]. שמח) [נקדש ב:]. שמט) [נקדש ב:]. שנ) [נקדש ב:]. שנא) [נקדש ב:]. שנב) [נקדש ב:]. שנג) [נקדש ב:]. שנד) [נקדש ב:]. שנה) [נקדש ב:]. שנו) [נקדש ב:]. שנז) [נקדש ב:]. שנח) [נקדש ב:]. שנט) [נקדש ב:]. שס) [נקדש ב:]. שסא) [נקדש ב:]. שסב) [נקדש ב:]. שסג) [נקדש ב:]. שסד) [נקדש ב:]. שסה) [נקדש ב:]. שסו) [נקדש ב:]. שסז) [נקדש ב:]. שסח) [נקדש ב:]. שסט) [נקדש ב:]. שע) [נקדש ב:]. שעא) [נקדש ב:]. שעב) [נקדש ב:]. שעג) [נקדש ב:]. שעד) [נקדש ב:]. שעה) [נקדש ב:]. שעו) [נקדש ב:]. שעז) [נקדש ב:]. שעח) [נקדש ב:]. שעט) [נקדש ב:]. שפ) [נקדש ב:]. שפא) [נקדש ב:]. שפב) [נקדש ב:]. שפג) [נקדש ב:]. שפד) [נקדש ב:]. שפה) [נקדש ב:]. שפו) [נקדש ב:]. שפז) [נקדש ב:]. שפח) [נקדש ב:]. שפט) [נקדש ב:]. שצ) [נקדש ב:]. שצא) [נקדש ב:]. שצב) [נקדש ב:]. שצג) [נקדש ב:]. שצד) [נקדש ב:]. שצה) [נקדש ב:]. שצו) [נקדש ב:]. שצז) [נקדש ב:]. שצח) [נקדש ב:]. שצט) [נקדש ב:]. ת) [נקדש ב:]. תא) [נקדש ב:]. תב) [נקדש ב:]. תג) [נקדש ב:]. תד) [נקדש ב:]. תה) [נקדש ב:]. תו) [נקדש ב:]. תז) [נקדש ב:]. תח) [נקדש ב:]. תט) [נקדש ב:]. תי) [נקדש ב:]. תיא) [נקדש ב:]. תיב) [נקדש ב:]. תיג) [נקדש ב:]. תיד) [נקדש ב:]. תטו) [נקדש ב:]. תטז) [נקדש ב:]. תיז) [נקדש ב:]. תיח) [נקדש ב:]. תיט) [נקדש ב:]. תכ) [נקדש ב:]. תכא) [נקדש ב:]. תכב) [נקדש ב:]. תכג) [נקדש ב:]. תכד) [נקדש ב:]. תכה) [נקדש ב:]. תכו) [נקדש ב:]. תכז) [נקדש ב:]. תכח) [נקדש ב:]. תכט) [נקדש ב:]. תל) [נקדש ב:]. תלא) [נקדש ב:]. תלב) [נקדש ב:]. תלג) [נקדש ב:]. תלד) [נקדש ב:]. תלה) [נקדש ב:]. תלו) [נקדש ב:]. תלז) [נקדש ב:]. תלח) [נקדש ב:]. תלט) [נקדש ב:]. תמ) [נקדש ב:]. תמא) [נקדש ב:]. תמב) [נקדש ב:]. תמג) [נקדש ב:]. תמד) [נקדש ב:]. תמה) [נקדש ב:]. תמו) [נקדש ב:]. תמז) [נקדש ב:]. תמח) [נקדש ב:]. תמט) [נקדש ב:]. תנ) [נקדש ב:]. תנא) [נקדש ב:]. תנב) [נקדש ב:]. תנג) [נקדש ב:]. תנד) [נקדש ב:]. תנה) [נקדש ב:]. תנו) [נקדש ב:]. תנז) [נקדש ב:]. תנח) [נקדש ב:]. תנט) [נקדש ב:]. תס) [נקדש ב:]. תסא) [נקדש ב:]. תסב) [נקדש ב:]. תסג) [נקדש ב:]. תסד) [נקדש ב:]. תסה) [נקדש ב:]. תסו) [נקדש ב:]. תסז) [נקדש ב:]. תסח) [נקדש ב:]. תסט) [נקדש ב:]. תע) [נקדש ב:]. תעא) [נקדש ב:]. תעב) [נקדש ב:]. תעג) [נקדש ב:]. תעד) [נקדש ב:]. תעה) [נקדש ב:]. תעו) [נקדש ב:]. תעז) [נקדש ב:]. תעח) [נקדש ב:]. תעט) [נקדש ב:]. תפ) [נקדש ב:]. תפא) [נקדש ב:]. תפב) [נקדש ב:]. תפג) [נקדש ב:]. תפד) [נקדש ב:]. תפה) [נקדש ב:]. תפו) [נקדש ב:]. תפז) [נקדש ב:]. תפח) [נקדש ב:]. תפט) [נקדש ב:]. תצ) [נקדש ב:]. תצא) [נקדש ב:]. תצב) [נקדש ב:]. תצג) [נקדש ב:]. תצד) [נקדש ב:]. תצה) [נקדש ב:]. תצו) [נקדש ב:]. תצז) [נקדש ב:]. תצח) [נקדש ב:]. תצט) [נקדש ב:]. תק) [נקדש ב:]. תקא) [נקדש ב:]. תקב) [נקדש ב:]. תקג) [נקדש ב:]. תקד) [נקדש ב:]. תקה) [נקדש ב:]. תקו) [נקדש ב:]. תקז) [נקדש ב:]. תקח) [נקדש ב:]. תקט) [נקדש ב:]. תקי) [נקדש ב:]. תקיא) [נקדש ב:]. תקיב) [נקדש ב:]. תקיג) [נקדש ב:]. תקיד) [נקדש ב:]. תקטו) [נקדש ב:]. תקטז) [נקדש ב:]. תקיז) [נקדש ב:]. תקיח) [נקדש ב:]. תקיט) [נקדש ב:]. תקכ) [נקדש ב:]. תקכא) [נקדש ב:]. תקכב) [נקדש ב:]. תקכג) [נקדש ב:]. תקכד) [נקדש ב:]. תקכה) [נקדש ב:]. תקכו) [נקדש ב:]. תקכז) [נקדש ב:]. תקכח) [נקדש ב:]. תקכט) [נקדש ב:]. תקל) [נקדש ב:]. תקלא) [נקדש ב:]. תקלב) [נקדש ב:]. תקלג) [נקדש ב:]. תקלד) [נקדש ב:]. תקלה) [נקדש ב:]. תקלו) [נקדש ב:]. תקלז) [נקדש ב:]. תקלח) [נקדש ב:]. תקלט) [נקדש ב:]. תקמ) [נקדש ב:]. תקמא) [נקדש ב:]. תקמב) [נקדש ב:]. תקמג) [נקדש ב:]. תקמד) [נקדש ב:]. תקמה) [נקדש ב:]. תקמו) [נקדש ב:]. תקמז) [נקדש ב:]. תקמח) [נקדש ב:]. תקמט) [נקדש ב:]. תקנ) [נקדש ב:]. תקנא) [נקדש ב:]. תקנב) [נקדש ב:]. תקנג) [נקדש ב:]. תקנד) [נקדש ב:]. תקנה) [נקדש ב:]. תקנו) [נקדש ב:]. תקנז) [נקדש ב:]. תקנח) [נקדש ב:]. תקנט) [נקדש ב:]. תקס) [נקדש ב:]. תקסא) [נקדש ב:]. תקסב) [נקדש ב:]. תקסג) [נקדש ב:]. תקסד) [נקדש ב:]. תקסה) [נקדש ב:]. תקסו) [נקדש ב:]. תקסז) [נקדש ב:]. תקסח) [נקדש ב:]. תקסט) [נקדש ב:]. תקע) [נקדש ב:]. תקעא) [נקדש ב:]. תקעב) [נקדש ב:]. תקעג) [נקדש ב:]. תקעד) [נקדש ב:]. תקעה) [נקדש ב:]. תקעו) [נקדש ב:]. תקעז) [נקדש ב:]. תקעח) [נקדש ב:]. תקעט) [נקדש ב:]. תקפ) [נקדש ב:]. תקפא) [נקדש ב:]. תקפב) [נקדש ב:]. תקפג) [נקדש ב:]. תקפד) [נקדש ב:]. תקפה) [נקדש ב:]. תקפו) [נקדש ב:]. תקפז) [נקדש ב:]. תקפח) [נקדש ב:]. תקפט) [נקדש ב:]. תקצ) [נקדש ב:]. תקצא) [נקדש ב:]. תקצב) [נקדש ב:]. תקצג) [נקדש ב:]. תקצד) [נקדש ב:]. תקצה) [נקדש ב:]. תקצו) [נקדש ב:]. תקצז) [נקדש ב:]. תקצח) [נקדש ב:]. תקצט) [נקדש ב:]. תקק) [נקדש ב:]. תקקא) [נקדש ב:]. תקקב) [נקדש ב:]. תקקג) [נקדש ב:]. תקקד) [נקדש ב:]. תקקה) [נקדש ב:]. תקקו) [נקדש ב:]. תקקז) [נקדש ב:]. תקקח) [נקדש ב:]. תקקט) [נקדש ב:]. תקקי) [נקדש ב:]. תקקיא) [נקדש ב:]. תקקיב) [נקדש ב:]. תקקיג) [נקדש ב:]. תקקיד) [נקדש ב:]. תקקטו) [נקדש ב:]. תקקטז) [נקדש ב:]. תקקיז) [נקדש ב:]. תקקיח) [נקדש ב:]. תקקיט) [נקדש ב:]. תקקכ) [נקדש ב:]. תקקכא) [נקדש ב:]. תקקכב) [נקדש ב:]. תקקכג) [נקדש ב:]. תקקכד) [נקדש ב:]. תקקכה) [נקדש ב:]. תקקכו) [נקדש ב:]. תקקכז) [נקדש ב:]. תקקכח) [נקדש ב:]. תקקכט) [נקדש ב:]. תקקל) [נקדש ב:]. תקקלא) [נקדש ב:]. תקקלב) [נקדש ב:]. תקקלג) [נקדש ב:]. תקקלד) [נקדש ב:]. תקקלה) [נקדש ב:]. תקקלו) [נקדש ב:]. תקקלז) [נקדש ב:]. תקקלח) [נקדש ב:]. תקקלט) [נקדש ב:]. תקקמ) [נקדש ב:]. תקקמא) [נקדש ב:]. תקקמב) [נקדש ב:]. תקקמג) [נקדש ב:]. תקקמד) [נקדש ב:]. תקקמה) [נקדש ב:]. תקקמו) [נקדש ב:]. תקקמז) [נקדש ב:]. תקקמח) [נקדש ב:]. תקקמט) [נקדש ב:]. תקקנ) [נקדש ב:]. תקקנא) [נקדש ב:]. תקקנב) [נקדש ב:]. תקקנג) [נקדש ב:]. תקקנד) [נקדש ב:]. תקקנה) [נקדש ב:]. תקקנו) [נקדש ב:]. תקקנז) [נקדש ב:]. תקקנח) [נקדש ב:]. תקקנט) [נקדש ב:]. תקקס) [נקדש ב:]. תקקסא) [נקדש ב:]. תקקסב) [נקדש ב:]. תקקסג) [נקדש ב:]. תקקסד) [נקדש ב:]. תקקסה) [נקדש ב:]. תקקסו) [נקדש ב:]. תקקסז) [נקדש ב:]. תקקסח) [נקדש ב:]. תקקסט) [נקדש ב:]. תקקע) [נקדש ב:]. תקקעא) [נקדש ב:]. תקקעב) [נקדש ב:]. תקקעג) [נקדש ב:]. תקקעד) [נקדש ב:]. תקקעה) [נקדש ב:]. תקקעו) [נקדש ב:]. תקקעז) [נקדש ב:]. תקקעח) [נקדש ב:]. תקקעט) [נקדש ב:]. תקקפ) [נקדש ב:]. תקקפא) [נקדש ב:]. תקקפב) [נקדש ב:]. תקקפג) [נקדש ב:]. תקקפד) [נקדש ב:]. תקקפה) [נקדש ב:]. תקקפו) [נקדש ב:]. תקקפז) [נקדש ב:]. תקקפח) [נקדש ב:]. תקקפט) [נקדש ב:]. תקקצ) [נקדש ב:]. תקקצא) [נקדש ב:]. תקקצב) [נקדש ב:]. תקקצג) [נקדש ב:]. תקקצד) [נקדש ב:]. תקקצה) [נקדש ב:]. תקקצו) [נקדש ב:]. תקקצז) [נקדש ב:]. תקקצח) [נקדש ב:]. תקקצט) [נקדש ב:]. תקקק) [נקדש ב:]. תקקקא) [נקדש ב:]. תקקקב) [נקדש ב:]. תקקקג) [נקדש ב:]. תקקקד) [נקדש ב:]. תקקקה) [נקדש ב:]. תקקקו) [נקדש ב:]. תקקקז) [נקדש ב:]. תקקקח) [נקדש ב:]. תקקקט) [נקדש ב:]. תקקקי) [נקדש ב:]. תקקקיא) [נקדש ב:]. תקקקיב) [נקדש ב:]. תקקקיג) [נקדש ב:]. תקקקיד) [נקדש ב:]. תקקקטו) [נקדש ב:]. תקקקטז) [נקדש ב:]. תקקקיז) [נקדש ב:]. תקקקיח) [נקדש ב:]. תקקקיט) [נקדש ב:]. תקקקכ) [נקדש ב:]. תקקקכא) [נקדש ב:]. תקקקכב) [נקדש ב:]. תקקקכג) [נקדש ב:]. תקקקכד) [נקדש ב:]. תקקקכה) [נקדש ב:]. תקקקכו) [נקדש ב:]. תקקקכז) [נקדש ב:]. תקקקכח) [נקדש ב:]. תקקקכט) [נקדש ב:]. תקקקל) [נקדש ב:]. תקקקלא) [נקדש ב:]. תקקקלב) [נקדש ב:]. תקקקלג) [נקדש ב:]. תקקקלד) [נקדש ב:]. תקקקלה) [נקדש ב:]. תקקקלו) [נקדש ב:]. תקקקלז) [נקדש ב:]. תקקקלח) [נקדש ב:]. תקקקלט) [נקדש ב:]. תקקקמ) [נקדש ב:]. תקקקמא) [נקדש ב:]. תקקקמב) [נקדש ב:]. תקקקמג) [נקדש ב:]. תקקקמד) [נקדש ב:]. תקקקמה) [נקדש ב:]. תקקקמו) [נקדש ב:]. תקקקמז) [נקדש ב:]. תקקקמח) [נקדש ב:]. תקקקמט) [נקדש ב:]. תקקקנ) [נקדש ב:]. תקקקנא) [נקדש ב:]. תקקקנב) [נקדש ב:]. תקקקנג) [נקדש ב:]. תקקקנד) [נקדש ב:]. תקקקנה) [נקדש ב:]. תקקקנו) [נקדש ב:]. תקקקנז) [נקדש ב:]. תקקקנח) [נקדש ב:]. תקקקנט) [נקדש ב:]. תקקקס) [נקדש ב:]. תקקקסא) [נקדש ב:]. תקקקסב) [נקדש ב:]. תקקקסג) [נקדש ב:]. תקקקסד) [נקדש ב:]. תקקקסה) [נקדש ב:]. תקקקסו) [נקדש ב:]. תקקקסז) [נקדש ב:]. תקקקסח) [נקדש ב:]. תקקקסט) [נקדש ב:]. תקקקע) [נקדש ב:]. תקקקעא) [נקדש ב:]. תקקקעב) [נקדש ב:]. תקקקעג) [נקדש ב:]. תקקקעד) [נקדש ב:]. תקקקעה) [נקדש ב:]. תקקקעו) [נקדש ב:]. תקקקעז) [נקדש ב:]. תקקקעח) [נקדש ב:]. תקקקעט) [נקדש ב:]. תקקקפ) [נקדש ב:]. תקקקפא) [נקדש ב:]. תקקקפב) [נקדש ב:]. תקקקפג) [נקדש ב:]. תקקקפד) [נקדש ב:]. תקקקפה) [נקדש ב:]. תקקקפו) [נקדש ב:]. תקקקפז) [נקדש ב:]. תקקקפח) [נקדש ב:]. תקקקפט) [נקדש ב:]. תקקקצ) [נקדש ב:]. תקקקצא) [נקדש ב:]. תקקקצב) [נקדש ב:]. תקקקצג) [נקדש ב:]. תקקקצד) [נקדש ב:]. תקקקצה) [נקדש ב:]. תקקקצו) [נקדש ב:]. תקקקצז) [נקדש ב:]. תקקקצח) [נקדש ב:]. תקקקצט) [נקדש ב:]. תקקקק) [נקדש ב:]. תקקקקא) [נקדש ב:]. תקקקקב) [נקדש ב:]. תקקקקג) [נקדש ב:]. תקקקקד) [נקדש ב:]. תקקקקה) [נקדש ב:]. תקקקקו) [נקדש ב:]. תקקקקז) [נקדש ב:]. תקקקקח) [נקדש ב:]. תקקקקט) [נקדש ב:]. תקקקקי) [נקדש ב:]. תקקקקיא) [נקדש ב:]. תקקקקיב) [נקדש ב:]. תקקקקיג) [נקדש ב:]. תקקקקיד) [נקדש ב:]. תקקקקטו) [נקדש ב:]. תקקקקטז) [נקדש ב:]. תקקקקיז) [נקדש ב:]. תקקקקיח) [נקדש ב:]. תקקקקיט) [נקדש ב:]. תקקקקכ) [נקדש ב:]. תקקקקכא) [נקדש ב:]. תקקקקכב) [נקדש ב:]. תקקקקכג) [נקדש ב:]. תקקקקכד) [נקדש ב:]. תקקקקכה) [נקדש ב:]. תקקקקכו) [נקדש ב:]. תקקקקכז) [נקדש ב:]. תקקקקכח) [נקדש ב:]. תקקקקכט) [נקדש ב:]. תקקקקל) [נקדש ב:]. תקקקקלא) [נקדש ב:]. תקקקקלב) [נקדש ב:]. תקקקקלג) [נקדש ב:]. תקקקקלד) [נקדש ב:]. תקקקקלה) [נקדש ב:]. תקקקקלו) [נקדש ב:]. תקקקקלז) [נקדש ב:]. תקקקקלח) [נקדש ב:]. תקקקקלט) [נקדש ב:]. תקקקקמ) [נקדש ב:]. תקקקקמא) [נקדש ב:]. תקקקקמב) [נקדש ב:]. תקקקקמג) [נקדש ב:]. תקקקקמד) [נקדש ב:]. תקקקקמה) [נקדש ב:]. תקקקקמו) [נקדש ב:]. תקקקקמז) [נקדש ב:]. תקקקקמח) [נקדש ב:]. תקקקקמט) [נקדש ב:]. תקקקקנ) [נקדש ב:]. תקקקקנא) [נקדש ב:]. תקקקקנב) [נקדש ב:]. תקקקקנג) [נקדש ב:]. תקקקקנד) [נקדש ב:]. תקקקקנה) [נקדש ב:]. תקקקקנו) [נקדש ב:]. תקקקקנז) [נקדש ב:]. תקקקקנח) [נקדש ב:]. תקקקקנט) [נקדש ב:]. תקקקקס) [נקדש ב:]. תקקקקסא) [נקדש ב:]. תקקקקסב) [נקדש ב:]. תקקקקסג) [נקדש ב:]. תקקקקסד) [נקדש ב:]. תקקקקסה) [נקדש ב:]. תקקקקסו) [נקדש ב:]. תקקקקסז) [נקדש ב:]. תקקקקסח) [נקדש ב:]. תקקקקסט) [נקדש ב:]. תקקקקע) [נקדש ב:]. תקקקקעא) [נקדש ב:]. תקקקקעב) [נקדש ב:]. תקקקקעג) [נקדש ב:]. תקקקקעד) [נקדש ב:]. תקקקקעה) [נקדש ב:]. תקקקקעו) [נקדש ב:]. תקקקקעז) [נקדש ב:]. תקקקקעח) [נקדש ב:]. תקקקקעט) [נקדש ב:]. תקקקקפ) [נקדש ב:]. תקקקקפא) [נקדש ב:]. תקקקקפב) [נקדש ב:]. תקקקקפג) [נקדש ב:]. תקקקקפד) [נקדש ב:]. תקקקקפה) [נקדש ב:]. תקקקקפו) [נקדש ב:]. תקקקקפז) [נקדש ב:]. תקקקקפח) [נקדש ב:]. תקקקקפט) [נקדש ב:]. תקקקקצ) [נקדש ב:]. תקקקקצא) [נקדש ב:]. תקקקקצב) [נקדש ב:]. תקקקקצג) [נקדש ב:]. תקקקקצד) [נקדש ב:]. תקקקקצה) [נקדש ב:]. תקקקקצו) [נקדש ב:]. תקקקקצז) [נקדש ב:]. תקקקקצח) [נקדש ב:]. תקקקקצט) [נקדש ב:]. תקקקקק) [נקדש ב:]. תקקקקקא) [נקדש ב:]. תקקקקקב) [נקדש ב:]. תקקקקקג) [נקדש ב:]. תקקקקקד) [נקדש ב:]. תקקקקקה) [נקדש ב:]. תקקקקקו) [נקדש ב:]. תקקקקקז) [נקדש ב:]. תקקקקקח) [נקדש ב:]. תקקקקקט) [נקדש ב:]. תקקקקקי) [נקדש ב:]. תקקקקקיא) [נקדש ב:]. תקקקקקיב) [נקדש ב:]. תקקקקקיג) [נקדש ב:]. תקקקקקיד) [נקדש ב:]. תקקקקקטו) [נקדש ב:]. תקקקקקטז) [נקדש ב:]. תקקקקקיז) [נקדש ב:]. תקקקקקיח) [נקדש ב:]. תקקקקקיט) [נקדש ב:]. תקקקקקכ) [נקדש ב:]. תקקקקקכא) [נקדש ב:]. תקקקקקכב) [נקדש ב:]. תקקקקקכג) [נקדש ב:]. תקקקקקכד) [נקדש ב:]. תקקקקקכה) [נקדש ב:]. תקקקקקכו) [נקדש ב:]. תקקקקקכז) [נקדש ב:]. תקקקקקכח) [נקדש ב:]. תקקקקקכט) [נקדש ב:]. תקקקקקל) [נקדש ב:]. תקקקקקלא) [נקדש ב:]. תקקקקקלב) [נקדש ב:]. תקקקקקלג) [נקדש ב:]. תקקקקקלד) [נקדש ב:]. תקקקקקלה) [נקדש ב:]. תקקקקקלו) [נקדש ב:]. תקקקקקלז) [נקדש ב:]. תקקקקקלח) [נקדש ב:]. תקקקקקלט) [נקדש ב:]. תקקקקקמ) [נקדש ב:]. תקקקקקמא) [נקדש ב:]. תקקקקקמב) [נקדש ב:]. תקקקקקמג) [נקדש ב:]. תקקקקקמד) [נקדש ב:]. תקקקקקמה) [נקדש ב:]. תקקקקקמו) [נקדש ב:]. תקקקקקמז) [נקדש ב:]. תקקקקקמח) [נקדש ב:]. תקקקקקמט) [נקדש ב:]. תקקקקקנ) [נקדש ב:]. תקקקקקנא) [נקדש ב:]. תקקקקקנב) [נקדש ב:]. תקקקקקנג) [נקדש ב:]. תקקקקקנד) [נקדש ב:]. תקקקקקנה) [נקדש ב:]. תקקקקקנו) [נקדש ב:]. תקקקקקנז) [נקדש ב:]. תקקקקקנח) [נקדש ב:]. תקקקקקנט) [נקדש ב:]. תקקקקקס) [נקדש ב:]. תקקקקקסא) [נקדש ב:]. תקקקקקסב) [נקדש ב:]. תקקקקקסג) [נקדש ב:]. תקקקקקסד) [נקדש ב:]. תקקקקקסה) [נקדש ב:]. תקקקקקסו) [נקדש ב:]. תקקקקקסז) [נקדש ב:]. תקקקקקסח) [נקדש ב:]. תקקקקקסט) [נקדש ב:]. תקקקקקע) [נקדש ב:]. תקקקקקעא) [נקדש ב:]. תקקקקקעב) [נקדש ב:]. תקקקקקעג) [נקדש ב:]. תקקקקקעד) [נקדש ב:]. תקקקקקעה) [נקדש ב:]. תקקקקקעו) [נקדש ב:]. תקקקקקעז) [נקדש ב:]. תקקקקקעח) [נקדש ב:]. תקקקקקעט) [נקדש ב:]. תקקקקקפ) [נקדש ב:]. תקקקקקפא) [נקדש ב:]. תקקקקקפב) [נקדש ב:]. תקקקקקפג) [נקדש ב:]. תקקקקקפד) [נקדש ב:]. תקקקקקפה) [נקדש ב:]. תקקקקקפו) [נקדש ב:]. תקקקקקפז) [נקדש ב:]. תקקקקקפח) [נקדש ב:]. תקקקקקפט) [נקדש ב:]. תקקקקקצ) [נקדש ב:]. תקקקקקצא) [נקדש ב:]. תקקקקקצב) [נקדש ב:]. תקקקקקצג) [נקדש ב:]. תקקקקקצד) [נקדש ב:]. תקקקקקצה) [נקדש ב:]. תקקקקקצו) [נקדש ב:]. תקקקקקצז) [נקדש ב:]. תקקקקקצח) [נקדש ב:]. תקקקקקצט) [נקדש ב:]. תקקקקקק) [נקדש ב:]. תקקקקקקא) [נקדש ב:]. תקקקקקקב) [נקדש ב:]. תקקקקקקג) [נקדש ב:]. תקקקקקקד) [נקדש ב:]. תקקקקקקה) [נקדש ב:]. תקקקקקקו) [נקדש ב:]. תקקקקקקז) [נקדש ב:]. תקקקקקקח) [נקדש ב:]. תקקקקקקט) [נקדש ב:]. תקקקקקקי) [נקדש ב:]. תקקקקקקיא) [נקדש ב:]. תקקקקקקיב) [נקדש ב:]. תקקקקקקיג) [נקדש ב:]. תקקקקקקיד) [נקדש ב:]. תקקקקקקטו) [נקדש ב:]. תקקקקקקטז) [נקדש ב:]. תקקקקקקיז) [נקדש ב:]. תקקקקקקיח) [נקדש ב:]. תקקקקקקיט) [נקדש ב:]. תקקקקקקכ) [נקדש ב:]. תקקקקקקכא) [נקדש ב:]. תקקקקקקכב) [נקדש ב:]. תקקקקקקכג) [נקדש ב:]. תקקקקקקכד) [נקדש ב:]. תקקקקקקכה) [נקדש ב:]. תקקקקקקכו) [נקדש ב:]. תקקקקקקכז) [נקדש ב:]. תקקקקקקכח) [נקדש ב:]. תקקקקקקכט) [נקדש ב:]. תקקקקקקל) [נקדש ב:]. תקקקקקקלא) [נקדש ב:]. תקקקקקקלב) [נקדש ב:].

МИШНА

שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן *Трое, вместе евшие* хлеб, *обязаны участвовать в "зимуне"*, т. е. ответить на приглашение объединиться для благословения Биркат-Амазон.

אכל דמאי *Ел* один из этих трех человек хлеб, испеченный из зерна "*дмай*" (так называется купленный урожай, по поводу которого есть подозрение, что десятина от него владельцами не отделена), **ומעשר ראשון שנטלה תרומתו** *или* из зерна *первой десятины, от которой отделена ее трума*, или **מעשר שני והקדש שנפדו** из зерна *выкупленных второй десятины и посвящения* в Храм, **והשמש שאכל כזית** *а также слуга, который* прислуживал двум другим участникам трапезы и *съел* с ними хлеб в размере "*с маслину*", но не сидел с ними за столом, **והכותי** *а также "кути"* (нееврей, житель Шомрона, она же Самария), – **מזמנין עליו** *любого* из этих людей *приглашают участвовать в "зимуне"*.

אכל טבל Но если *ел* хлеб, испеченный из зерна "*тэвель*" (о котором доподлинно известно, что от него не отделены десятины и трума), **ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו** *или* из зерна *первой десятины, от которой не отделена ее трума*, **ומעשר שני והקדש שלא נפדו** *или* из зерна *невыкупленных второй десятины и посвящения* в Храм, **והשמש שאכל פחות מכזית** *а также слуга, который съел* хлеба *меньше, чем "с маслину"*, **והנכרי** *и иноверец*, – **אין מזמנין עליו** *любого* из этих людей *не приглашают участвовать в "зимуне"*.

נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן *Женщины, рабы и дети*, которые ели хлеб вместе с двумя взрослыми евреями, – этих *не приглашают участвовать в "зимуне"*.

עד כמה מזמנין *Сколько* хлеба следует съесть участнику трапезы, чтобы быть *приглашенным к "зимуну"*? – **עד כזית** *"С маслину"*. **רבי יהודה אומר עד כביצה** *Раби Йеуда говорит*: *"с яйцо"*.

ГЕМАРА

מנא הני מילי *Откуда это* известно? Из какого стиха учим, что произносят "зимун" и в этом участвуют не меньше трех человек? – **דאמר רב אסי** *Сказал рав Аси*: **קרא** *как сказал стих*[1]: **גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו** "*Возвеличьте Всевышнего со мной, вместе превознесем Его имя*". Обращение "возвеличьте" предполагает как минимум двух человек. Вместе с человеком, который произносит "зимун", в нем участвуют как минимум трое.

רבי אבהו אמר מהכא *Раби Абау сказал*, что учим "зимун" *отсюда*, из следующего стиха[2]: **כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו** "*Лишь произнесу имя Всевышнего – признайте величие нашего Бога*". Здесь тоже: один призывает двух, благословляя, признать величие Творца.

אמר רב חנן בר אבא *Сказал рав Ханан бар Аба*: **מנין לעונה אמן שלא יגביה קולו יותר מן המברך** *откуда* известно, *что тот*, кто *отвечает амен* на чужое благословение, *не* может *возвысить голос больше* того, кто *произносит благословение*? – **שנאמר** *Как сказано*: **גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו** "*Возвеличьте Всевышнего со мной, вместе превознесем Его имя*". "Со мной" значит наравне со мной, не громче меня.

אמר רבי שמעון בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא *Сказал раби Шимон бен Пази*: *откуда* известно, *что переводчик* Торы на арамейский язык (при чтении ее в синагоге) *не имеет права возвысить голос больше*, чем тот, кто *читает* по свитку Торы? – **שנאמר** *Как сказано* о получении евреями Десяти речений на горе Синай[3]: **משה ידבר והאלהים יעננו בקול** "*Моше говорил, а Бог отвечал ему голосом*". Речения (кроме первых двух) Всевышний говорил пророку Моше, а тот пересказывал (переводил) народу. **שאין תלמוד לומר בקול** *И нет* необходимости *Торе говорить* (использовать слово) "*голосом*". **ומה תלמוד לומר בקול** Тогда *зачем Тора сказала* "*голосом*"? – Вот как надо понимать этот стих: "А Бог отвечал ему **בקולו של משה** *голосом Моше*", – т. е. голос Всевышнего был таким же громким, как голос Моше, – для того

1. Теилим 34:4
2. Дварим 32:3
3. Шмот 19:19

מפני שמפי דבר. היכן נהגים. וכבר נהגו לנהוג כמלה שבכל ובכפוף כורעין נפשות רבות ומסרון על כל מה שנרע:

הדרן עלך ביצד מברכין

שלשה שאכלו וכו' לומן. להזמין יחד לנרוך ברכה בלשון רבים כגון נברך: **שנאמר פרומפו.** קס"ד (ו) תרומת מעשר שלו שעל הלוי להפרים: **מעשר שני שנאמרו.** להתירו בחמילה חון לירושלים ותת פדיונו יעלה לירושלים ואוכל: **ושמח.** שנאמר בעבודה ואוכל עמהם כדי שלהטרף עמהם לזמון. ואכל הני לטטרף לשמעינן לת"ג דדמו לגיתור אין כאן ברכה בעבירה כלמפרש ואזיל בגמרא(ז): **עד כמה מומנין.** כמה יאכל עמהם ויתחיל עמהם לזמון ופקפק מינה להוליאים ידי חובתן אם יתנו לו אכום לנרך: **גמ'** מס"ד. דשנאה לחויס לנרכת לירוף: **גדלו לי' אתי.** הרי שנאה. וכן לקרא הכי גדל היחיד לומר לנאים: **אין רשאין ליחלק.** ולנרך כל אחד לעלמו למפקעי לה לתורת זמון: **שלפי אין שניס לי.** ס"ס דמדקתני אין רשאין ליחלק שמע מינה דשלשה מזמנין שנים אין מזמנין ואפילו רלו לגי לתרת שנים שני אם אם רלו מזמנין לחלי אין אחד רשאי ליחלק לגיל הוא ולא מפקעת ברכת זמון נהכי ויחמנו השנים: **שפני שפס דסוקנטו כשוכף שניקרא.** ולי לגיל הוא מפקעת לה מוכה וקמו לה ברשות וגדול המלוה ועשה ממי שלינו מלוה ועוכה(ח): **שובל שפשם.** אין כאן גמוה לניחא לה לתייתי לה לידי זמון. ולי שנים מזמנין לחלי שיש לה נלמו לידיה שמי לי נעו מזמני:

לניחא

דחקנתיה אומצא. ודוקא מיס שלין לו הנאה כי אם לנשות מיס לנחלו והנאה דחקנתיה לומנלא אין זה נחשב הנאה לכל שאר מעקים שלעולם הגוף נהנה מהן נכל ענין מנרך ולפילו אעקתיה לומנלא כדלחמרינן לעיל (דף ט.) ולע"ג דלנרפוחה לחי נעי נרכה:

רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וכו'. פירום לפני ופוף חד מלי עמא דנר והנה נהגו העולם לנרך לאחריו לגל גם מלינו לפרס דפליגי נלאחריו דתנן קמן קנר לתרכך לפניו ולא לאחריו ולכי טרפון קנר לף לאחריו יכרך נוהן נפשות רנות לשם כן כי פרין לעיל מכ פפא לתרכך (ליקט) [לפייעיה] ממלחיה דרבי טרפון שהוא חנא(ט):

הדרן עלך ביצד מברכין

שלשה שאכלו כאחת. פרין הכא לא לתרת לין רשלין ליחלק והכא לת לתרת מיניס לומן ועתה לכלוחה לין זה קנה וכן לקמן (דף ג.) פרין תניגא מדא ומתה שלין רשלין ליחלק היינו משום למיניס לומן ול"ג דסכי פרין הכא לת לתרת לדין רשלין ליחלק דמשמע שם גמרו שלילתן יחד לינן רשלין ליחלק לגל לאחד רשלי לגמור קעודתו ולכרך קודם מכרו ותייכין לומן משמע לחוכת זימון עליהס ולינן רשלין לגמור קעודתן זה נלא זה ומשי שמוגל כלן נחלה כלן נפוף לחכו נחלה ולחכו נפוף פליגי נה לרי לחולגלו חד לומר נתנו דעתס לגמול זה נתחלה לגל לחד מהס רשלי ליחלק ול"ל דסכי פרין הכא לת לתרת לדין רשלין ליחלק היינו דמשמע שם גמרו שלילתן יחד לינן רשלין ליחלק גל לאחד רשלי לגמור קעודתו ולכרך קודם מכרו ותייכין לומן לגמול כלן נחלה זה נתחלה לגל לחד מהס רשלי ליחלק ול"ל דסכי פרין הכא לת לתרת לדין רשלין ליחלק גל לאחד רשלי לגמור קעודתן זה נלא זה ומשי שמוגל כלן נחלה כלן נפוף לחכו נחלה ולחכו נפוף פליגי נה לרי יוחנן חד לומר נתנו דעתס לגמול זה נתחלה לגל לחד מהס רשלי ליחלק ול"ל דסכי פרין הכא לת לתרת לדין

чтобы голос пророка не был громче голоса Всевышнего.

אין נמי הכי תניא *То же самое учили* в барайте: **אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא** *переводчик* слов Торы на арамейский язык *не имеет права возвысить голос больше*, чем тот, кто *читает* по свитку Торы. Но и говорить тише чтеца он тоже не может. Поэтому: **ואם אי אפשר למתרגם להגביה קולו כנגד הקורא** *если не может переводчик возвысить свой голос до уровня чтеца*, **ימעך הקורא קולו ויקרא** то пусть *чтец понизит* (сделает тише) *свой голос и читает* дальше.

אתמר *Учили* в доме учения: **שנים שאכלו כאחת** о *двоих, вместе евших* хлеб, **פליגי רב ורבי יוחנן** *спорили Рав и раби Йоханан*. **חד אמר** *Один сказал*: **אם רצו לזמן מזמנין** *если хотят произнести "зимун" – произносят*. **וחד אמר** *А другой сказал*: **אם רצו לזמן אין מזמנין** даже *если хотят произнести "зимун" – не произносят*.

תנן *Учили* в мишне: **שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן** *трое, вместе евшие* хлеб, *обязаны произнести "зимун"*. – Из этой мишны следует, что **שלשה אין** *трое – да*, произносят "зимун", но **שנים לא** *двое не произносят*. Что совпадает с мнением одной из двух спорящих сторон.

Нет, это не одно и то же: **התם חובה** *там*, в мишне, говорится об *обязанности* произносить "зимун", **הכא רשות** а *здесь*, в споре учителей (амораим) – о *праве* произносить "зимун". Т. е. трое обязаны, а двое не обязаны, но имеют право.

תא שמע *Иди и выслушай* доказательство из барайты: **שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן** *трое, вместе евшие* хлеб, *обязаны произнести "зимун"* **ואין רשאין ליחלק** *и не имеют права разделиться*, чтобы произнести Биркат-Амазон отдельно друг от друга. Из этой барайты следует, что **שלשה אין** *трое – да*, обязаны сказать "зимун", но **שנים לא** *двое* не только не обязаны, но и *не* имеют права. Потому что если двое имеют право, то почему троим запрещено разделиться (так, чтобы один произнес отдельно и двое отдельно)?

שאני התם *Отличается* случай, рассматриваемый *там*, в барайте о запрете разделиться, от случая, о котором спорят учителя. **דקבעו להו בחובה מעיקרא** *Потому что* трое, как только сели есть вместе, этим *изначально определили*, что "зимун" для них *обязанность*. Если теперь они разделятся, "зимун" станет для них лишь правом, тогда как известно правило: "лучше сделать, когда есть заповедь, чем сделать без заповеди" (руководствуясь своим желанием, но не необходимостью исполнить заповедь). Вывод из барайты: двое имеют право произнести "зимун".

תא שמע *Иди и выслушай* доказательство (в пользу мнения, что двое не говорят "зимун") из барайты: **השמש שהיה משמש על השנים** *слугу, прислуживавшего за* трапезой *двум* людям, **הרי זה אוכל עמהם אף על פי שלא נתנו לו רשות** можно считать третьим, кто *ел с ними, даже если* они *не дали ему* на это *разрешение*. Другими словами, он может есть с ними (брать хлеб без разрешения), потому что им удобно, чтобы был "зимун".

Продолжение барайты: **היה משמש על השלשה הרי זה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות** Но если слуга *прислуживал трем* людям, *то он не ел с ними, если они не дали ему* на это *разрешение*, не пригласили к трапезе. Вывод: двое не могут сказать "зимун". Иначе зачем барайта говорит, что двое хотят, чтобы слуга ел с ними?

שאני התם *Отличается* случай, описанный *там*, в барайте, от остальных случаев тем,

מאי טפח דכר. היכן נוהגים. וכגון נהגו לנהוג בתחלה שהכל ובסוף כורכו בפשוטות רבות ומקרוזן על כל מה שנרגיל:

הדרן עלך ציצד מברכין

שלשה שאכלו וכו' נומן. להזמין יחד לנרוף ברכה נלשון פרומפו. קס"ד (ס) תרומת מעשר שלו שגל הלוי להפרים: **מפשר שני מנפדש.** להחזירו בתמילה מון ליהושלים ותת פדיונו יעלה ליהושלים ויאכל: **ופשמש.** שמשמש בקפודה ואכל עמהם כדי שיהא להנרוף עמהם לזמון. ואכל הני לטנרוך לנמשמינן מע"ג דלמו לניתור לין כלן ברכה בעבירה למפרש ואזיל בגמרא(ס): **פד כמפ פומנין.** כמה יהכל עמהם ויתחייב עמהם בזימון ופקלא מינה להושלים לני מוכחן מס יתנו לו הכום לנרך: **גמ'** פס"ם. דשנשה לחויס לברכת ליכוף: **גדלו לה' אתי.** הני שנשה. וכן לקרא הכי גדל היתיד לומר לשנים: **מינן רשמין ליהלק.** ולנרך כל אחד לעלמו למפקעי לה לחוכת זמון: **שלשה אין שנים לא.** ס"ם למדקתני אין רשמין ליהלק שמע מינה דשלשה מזמנין שנים אין מזמנין ואפילו לנו דלי לחרת שנים נמי אם לנו מזמנין לחתי אין לאחד רשמין ליהלק בור שמך ואפשר. כמין אי נמי: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן ע"ש נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן(ע) עד כמה מזמנין עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה: **גמ'** מה"מ אמר רב אסי דאמר קרא יגדלו לה' אתי וגרוממה שמו יחדו רבי אבהו אמר מהכא כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו אמר רב חנן בר אבא משום רבי אלעזר משום ר' חנינא קטן שאכל כזית יותר מן המברך שנאמר גדלו לה' אתי וגרוממה שמו יחדו אמר ר' שמעון בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא שנאמר משה ידבר והאלהים יעננו בקול שאין תלמוד לומר בקול ומה תלמוד לומר בקולו של משה תניא נמי הכי אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא ואם אי אפשר למתרגם להגביה קולו כנגד הקורא ימעך הקורא קולו ויקרא: אתמר שנים שאכלו כאחת פליגי רב ורבי יוחנן חד אמר אם רצו לזמן מזמנין וחד אמר אם רצו לזמן אין מזמנין תנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן שלשה אין שנים לא התם חובה הכא רשות תא שמע לשלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק שלשה אין שנים לא שאני התם דקבעו להו בחובה מעיקרא תא שמע השמש שהיה משמש על השנים הרי זה אוכל עמהם אע"פ שלא נתנו לו רשות היה משמש על השלשה הרי זה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות שאני התם

דניחא

אכל מבל אין מזמנין עליו. תימה למאר בערכין (דף ד.) הכל מלטרפין לזמן כהנים לוים וישראלים ופריק פשיטא ומשמי לא נריכא לף על גב דכהן מוכה וישראל חולין מלמא לף על גב דגר לתרומה מפורה ליטראל מאחי שהכהן יכול לנרף עם ישראל לאכול בחולין מלטרפין לזמון והכא נמי היכי דמי מנייהו אכל טבל דאין לאחרים במאי אילימא טבל דלית ביה תרומה כלל מאי אהני לף לכהן אבל לאו חזיא לף לכהן אבל תרומה לכל הפחות לחויס ולכהן האוכלה ס"והוה הדין הס אם אכלו שלשתן טבל דאין מזמנין וים לומר לחילוף טבל לאו חזיא לף לכהן אבל תרומה לכל הפחות לחויס ואכלה ומנרך עליהן חיו מנרך אלא מנלן דאין מזמנין עליהן דניחי דאמר רבי יוחנן הכל מאכלין לעבדו ולשפחתו ולבהמתו חוץ מדבר שיש בו משום סכנת נפשות ואפילו הכי היה מנגיה לו לרבו כוס של יין קודם שיטול ידיו לאכול ואי אמרת אכל טבל אין מזמנין עליו אמאי לא מנגיה לו ליטול ידיו ולאכול עמהם כוס של יין קודם שיטול ידיו ולאכול עמהם אלא לאו שמע מינה אכל טבל מזמנין עליו שמע מינה:

רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וכו'. פירוש לפניו ופוק חזי מאי עמא דנרי והנה נהגו העולם לנרך לאחריו אבל לא מלינו לפרש דפליגי נלאחריו לתנא קמא סבר דמנרך לפניו ולא לאחריו וכרבי טרפון סבר לף לאחריו יכרך נוחץ מבל נכות לשם כן כי פרק לעיל מבא פפח דמנרך (ליקמ"ו) [לקמיה] ממלחיה דרבי טרפון שהוא תנא(ס):

הדרן עלך ציצד מברכין

שלשה שאכלו כאחת. בירושלמי פריך הכא לת למרת לין רשמין ליהלק והכא לת למרת מיניס לזמן ומתה לכמורה לין זה קשה וכן לקמן (דף נ.) פריך תניא מדם דמנרך שלין רשמין ליהלק היינו משום למיניס לזמן ול"ל דהכי פריך הכא לת למרת ללין רשמין ליהלק דמשמע לת למרת מלילתן יחד לין רשמין ליהלק אבל אחד מהן רשאי ליהלק אבל מלילתן יחד לין רשמין ליהלק אפילו אחד מהן רשאי ליהלק ול"ל דמקשי לה לין רשמין ליהלק ל"ל דמקשי ד' לין רשמין ליהלק ומיתה ל"ל ממלי לת מקשי לן הכיפת נהדיו ל"ל דהלי פרים בריטו יהודה ל"ל דהלי ירוחם דהוה משמע דלמיתר לחד מהם רשאי ליהלק אבל מדקתני לין רשמין ליהלק משמע מכלהו פקא זמון שם נפהלק לחד מהם:

ומ"ש מתרגם דים מלון בין ברכת המוניה לנה הוה כי הם דרכון ע"ב מוניחין זה לת זה אבל נבהמ"ז שהיה מדהוריתא נשם המירגמן:

שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליחלק. מפרש"י ממלי לין רשמין ליהלק לחד מפני השנים כיון דב' נמי מזמנין ליל הוה והם לין מיפק' ברכת זמון פימה דילמא טעמא לין רשמין ליהלק משום דיפטרו בשיני מברכת הזמון וגם הוה לין לו להפקיע ממנו ברכת הזמון וי"ל דעיקר פרכתו ס"מיך מפיפא דקמני ד' לין רשמין ליהלק ע"ג שנים מכלן וב' מכלן והוי כמו ובו' וכ"ג ממלא בהרבה מקומות ופימה ל"ב ממלי לא מקשי לן הכיפת נהדיו ע"ב פירש רבינו יהודה דהלי ציריך מ"ש ד"ק לומר למשום היחיד קאמר ל"ל למיתר לין היחיד יחד מהם רשאי ליהלק ל"ב לין לחד מהם רשאי ליהלק אבל מדקתני לין רשמין ליהלק משמע מכלהו פקא זמון שם נפהלק לחד מהם:

דחקנתיה אומצא. ודוקא מיס שלין לו הנאה כי הס לשתות מיס לממתו והנאה דחנקמיה לומנא לין זה נחשב הנאה לבל שלר מעשים שלעולם הנוף נהנה מהן בכל ענין מברך ותפילו חנקמיה לומנא כדאמרינן לעיל (דף ט.) ותע"ג דלרפואה לחי נעי נרוכי ורב עמרם[א] פירש דדוקא לפפוח לו נעי נרוכי אבל לאחריו מייב וריבינו משה פירש לנה היה להומיל ומיהו נהנה תפילו לאחריו לא נעי נרוכי:

רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וכו'. פירוש לפניו ופוק חזי מאי עמא דנרי והנה נהגו העולם לנרך לאחריו אבל לא מלינו לפרש דפליגי נלאחריו לתנא קמא סבר דמנרך לפניו ולא לאחריו וכרבי טרפון סבר לף לאחריו יכרך נוחץ מבל נכות לשם כן כי פרק לעיל מבא פפח דמנרך (ליקמ"ו) [לקמיה] ממלחיה דרבי טרפון שהוא תנא(ס):

הדרן עלך ציצד מברכין

שלשה שאכלו כאחת. בירושלמי פריך הכא לת למרת לין רשמין ליהלק והכא לת למרת מיניס לזמן ומתה לכמורה לין זה קשה וכן לקמן (דף נ.) פריך תניא מדם דמנרך שלין רשמין ליהלק היינו משום למיניס לזמן ול"ל דהכי פריך הכא לת למרת ללין רשמין ליהלק דמשמע לת למרת מלילתן יחד לין רשמין ליהלק אבל אחד מהן רשאי ליהלק ול"ל דמקשי לה לין רשמין ליהלק ל"ל דמקשי ד' לין רשמין ליהלק ומיתה ל"ל ממלי לת מקשי לן הכיפת נהדיו ל"ל דהלי פרים בריטו יהודה ל"ל דהלי ירוחם דהוה משמע דלמיתר לחד מהם רשאי ליהלק ל"ב לין לחד מהם רשאי ליהלק אבל מדקתני לין רשמין ליהלק משמע מכלהו פקא זמון שם נפהלק לחד מהם:

תורה אור השלם

1. גַּדְּלוּ לַיְיָ אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו: תהלים לד ד
2. כִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ: דברים לב ג
3. וְיהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל: שמות יט יט

רבינו חננאל

האומנה [הלכה כבן]רבות פרק חזי מאי עמא הכן]. הדרן עלך ציצד מברכין פליים ד"ה לפ"ש

פרק שבירי

[אכל רשאי וכו'. ראה להלן מז. וא ב. אכל טבל רבי. טבל הוא שלא הורמה ממנו התרומה והמעשר]. ובתיב... כי שם [ה' אקרא הבו] הרי שלשה. [ובגין שאין המתרגם רשאין להגביה קולו יותר מן הקורא שנאמר] משה ידבר והאלהים יעננו בקול בקולו של משה. ותנן[א] בתיה האין רשאין המתרגם להגביה קולו יותר מן הקורא] [אלי ום]זך הקורא שלו [ויקרא] ..... הניחה אבן [לא יבריה קולו יותר] מן [הכבוד שנא' ותרומסה [שפור יתירה]. איתמר שנים שאכלו רב [ור' יוחנן] חד אמר אם רצו לזמן מזמנין, חבר אמר] ואפילו [אם ר]צו אין מזמנין ושקלינן[ן] ושרין ... ואסיקנא השתדים דר' יוחנן הוא דאמר אין מזמנין. ויקימא לן רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן.

הגהות הב"ח

(ס) רשי"י ד"ה שאכלו מברטנורא קס"ד. ר"ב ג"ל דמשמע שפל קלתר הש"י קס"ד ופ"ל דף כ"ו ע"ב ל"ע ג"ם ואם קף פ"ל שפל שלא מלא מרומנות וקל"ל שכ' לפיכך נשנם דף קס פ"ם ד"ה גדלו לה' נשנם ד"ה ואפילו אינו אלא אחד ואפילו הכי אין מזמנין עליו ואין רשאין ליהלק ואפילו הכי אין מזמנין עליו ע"ש ול"ע ואם אפשר לומר כן נשנם ד"ה אין מזמנין עליו ד"ה

והא מאה נשי כתרי גברי דמיין. לעניין קנין תפלה ולעניין כל דבר שבעשרה ופליגי הכי מסקינן להו בסנהדרין [ס"ה] לגבי לא מני למימר כחד דמיין ליגיעות לומן דהא קמני נשים מזמנות לעצמן וכ"ש פירש כתבי לעניין מיגיעות לומן ואם לאו מזמנות והוא הדין לנשים: שאני התם דאיכא דעות. מכלן מסתמא לנשים יגיעות לומן לעצמן וכן עשו בנות רבינו לנכנס תמיד של רבינו יהודה ע"ה לכיון ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה לתלמי לא נהגו מדקתני מזמנות מסתמא דקתמר מיגיעות לומן וי"ל דנשים מזמנות לעצמן היינו אם רצו לומן מזמנות וכן מסתמא קנין הלבון מדקתני בסמוך נשים ועבדים אם רצו לומן מין מזמנין ועד למדמה ליה ג' הגמרת לנשים מסתמא לחובה ליכל והא דקתמר בריש ערכין (דף ג. ושם) כלל מחויבין בזימון לתמוי נשים לעניין רשות קתמר ולא לעניין חובה ונשים צריך עיון אם יוצאות בברכת הזימון של אנשים מאחר שאין אנשים מיגיעות ים מכיון דליה גיעולות מדלתמר לקמן סופר מנכך וכור יוצא מכלן מסתמא שאף הנשים יוצאות בברכת"ז שלנו מיהו יש לדחות אותה ראיה דשאני תלמי דכיון שמכין בלבון אותה ראיה דשאני תלמי דכיון שמכין בלבון הקדש ויודע קצת מלי קתמר אבל לינו יודע לברך אבל נשים שאין מגיעות כלל מלי למימר לא נפקי והא דתמרי בפגילה (ס"ב ד' ע.) נוטו שמעת מינה יגיעות יש פלטומי מיסן נשלמת שאי כדתמרינן התם (דף יח.) התחשתרגים גני כלמכים מי ידעינן מלי מיהו: אי הכי אימא סיפא. לא גרס לי כי להא דתני לפי' מעיקר' נמי הוה מלי למפרך מסיפא דלין מזמנין: רב וביד אשר ברוך הוא ומבורך. (ה) נראין בעשרה שנים אין נראין בשלשה יוהלכתא כמר זוטרא מ"ט כיון דבעי לאדכורי שם שמים בציד מעשרה לאו אורח ארעא אמר אביי נקיטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק יתניא נמי הכי שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק במה דברים אמורים כששניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא: אמר רבא היא מילתא אמריתא אנא ואיתמרה משמיה דדבי זירא כוותי ישלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקין לאחד ולא הוא רב פפא אפסיק ליה לאבא מר בריה אידהו וחר שאני רב פפא דלפנים משורת הדין הוא דעבד יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מרפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי לא הוה בהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו (יתבי וקא מיבעיא להו) הא דתנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי נינהו חלוק ברכות עדיף ברוך אינוש (ו) לנפשיה אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם וכי תימרו ניהדר ונזמן יאין זימון למפרע בא ומצאן כשהן מברכים מהו אומר אחריהם רב זביד אמר ברוך ומבורך רב פפא אמר עונה אמן ולא פליגי יהא דאשכחינהו דקא אמרי נברך והא דאשכחינהו דקא אמרי ברוך אשכחינהו דקא אמרי נברך אומר ברוך ומבורך אשכחינהו דקא אמרי ברוך עונה אמן תני חדא העונה אמן אחר (ו) ברכותיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא יהא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות אביי עניי ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו דהטוב והמטיב לאו דאורייתא רב אשי עניי ליה בלחישא כי היכי דלא נזלזלו בהטוב (ז) והמטיב ר'

דניחא להו דמקבע להו בחובה (מעיקרא) ת"ש (ט)"נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנים לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לומן אין מזמנין (והא נשים אפילו מאה) והא מאה (אי) נשי כתרי גברי דמיין וקתני נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן שאני התם דאיכא דעות א"ה אימא סיפא נשים ועבדים אם רצו לומן אין מזמנין אמאי לא והא איכא דעות שאני התם משום פריצותא תסתיים דרב דאמר אם רצו לומן אין מזמנין דאמר רב דימי בר יוסף אמר רב שלשה שאכלו באחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו טעמא דקוראין לו הא לא קוראין לו לא שאני התם דאקבעו להו בחובה מעיקרא אלא תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר אם רצו לומן אין מזמנין דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שנים שאכלו כאחת אחד מהן יוצא בברכת חבירו והוינן בה מאי קא משמע לן תנינא (כ)כשמע ולא ענה יצא ואמר רבי זירא לומר שאין ברכת הזימון (ל) ביניהם תסתיים א"ל רבא בר רב הונא לרב הונא והא רבנן דאתו ממערבא אמרי אם רצו לומן מזמנין מאי לאו דשמיע להו מר' יוחנן לא דשמיע להו מרב מקמי דנחית לבבל: גופא אמר רב דימי בר יוסף אמר רב (י)שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה אבל בעשרה עד דניתי מתקיף לה רב אשי אדרבה איפכא מסתברא תשעה (ס) נראין בעשרה שנים אין נראין בשלשה יוהלכתא כמר זוטרא מ"ט כיון דבעי לאדכורי שם שמים בציד מעשרה לאו אורח ארעא אמר אביי נקיטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק יתניא נמי הכי שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק במה דברים אמורים כששניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא: אמר רבא היא מילתא אמריתא אנא ואיתמרה משמיה דדבי זירא כוותי ישלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקין לאחד ולא הוא רב פפא אפסיק ליה לאבא מר בריה אידהו וחר שאני רב פפא (ס)דלפנים משורת הדין הוא דעבד יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מרפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי לא הוה בהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו (יתבי וקא מיבעיא להו) הא דתנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי נינהו חלוק ברכות עדיף ברוך אינוש (ו) לנפשיה אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם וכי תימרו ניהדר ונזמן יאין זימון למפרע בא ומצאן כשהן מברכים מהו אומר אחריהם רב זביד אמר ברוך ומבורך רב פפא אמר עונה אמן ולא פליגי יהא דאשכחינהו דקא אמרי נברך והא דאשכחינהו דקא אמרי ברוך אשכחינהו דקא אמרי נברך אומר ברוך ומבורך אשכחינהו דקא אמרי ברוך עונה אמן תני חדא העונה אמן אחר (ו) ברכותיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא יהא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות אביי עניי ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו דהטוב והמטיב לאו דאורייתא רב אשי עניי ליה בלחישא כי היכי דלא נזלזלו בהטוב (ז) והמטיב ר'

רבינו חננאל

ת"ש נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנין ובו' אמאי הא איכא דעות שאני התם משום פריצותא. ונשים דלבל מילי לא חשיבי. לענין דינין כיון דחשיבות בברכת המזון חלתא נשים מזמנות וכן עבדים. ועבדים ונשים אם רצו לזמן אין מזמנין משום פריצותא. גופא אמר רב דימי אמר רב שלשה שאכלו באחת ויצא אחד מהן לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני. פירוש, דשמעי קלא דאמר אדעתא. אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה ובו'. הני מילי בשלשה אבל בעשרה לא מדבדי אלהינו עד דאתי דניתי. ומקשה בהי"ת, וכן הלכתא וכיון דבעו לאדכורי שם בציר מעשרה לא יכלי. שלשה שאכלו באחת אחד מפסיק לשנים. כלומר, ראחד חייב להפסיק לשנים, ואחד שברכו ברכת המזון אם רצה לצאת יצא ידי חובתו לעצמו מברך המוציא ואוכל כל צרכו ושוב מברך ברכת המזון לעצמו. ושנים אין מפסיקין ליחיד. פירוש, אין חייבין להפסיק, ומיהו אי בעי להפסיק הרשות בידם. הכי מוכח סוגיא דהלכתא. והדרה בר מרימר ומר בר רב אשי הוה אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי. פי', היינו את זה ואת זה. [לא הוה בהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו. פי', לא היה אחד מופלג ומפולה בהכמה אלא כולן שוין]. [אין זימון למפרע. כלומר, אין זימון אחר הברכה]. ותניא אידך הרי זה מגונה. איכא בשאר ברכות, אבל בבונה ירושלים וכיוצא בזה שהן סוף ברכות הרי זה משובח. ומפרש בהלכתי ארץ ישראל כאן לבתחלה כאן לבסוף. חד אשי דהוה בתראה הוה עתה אמן רבונה ירושלים בלחישה. כי היכי דלא ליטרח עליה ברכת המזון תחת לזולזל בברכת השבח והמטיב. שפע פינה דמשום שהיא בסוף ברכה אחרונה וכיוצא בה כל ברכה אחרונה עונין אחריה אמן.

הגהות הב"ח

(ה) גמ' נראין כעשרה. נ"ב ע"ל סוף קף מ"ו: (ו) שם דניח לכל דבר שבעשרה: (ז) שם אמר כל ברוכיו: (ח) שם הלא לזולזל בהבן בהטוב: (ט) רש"י ד"ה לא נכון הוא מוגה:

הגהות הר"א

[א] גמ' נשים והא נשים ספר מלא (וכל מלא) מלא"ם:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה היכי, לעניין קריאת המגילה וקדיאת ס"ת. ב בתוס' ד"ה כתב. ונם מדמייתי מיה הלמודא לשנים דמאה נשים בתרי הייגו אם רצו לומן מזמנים. ג בתוס' ד"ה גרס, כתוך ומבורך שכר תמיד לעולם ועד (והשומע את הכלה הוא). ד בתוס' ד"ה כתב. בגון שתכנת רהוי סיום ברכה דסוף ספרוני דמסרא וכן יהלולך והלל וסוף ברכות ד"ה וביוצא בהם. ובסוף דבריו כתב: הא דקתני כוונה ירושלים לרבותא נקטיה דאפ"ג דאיתה סיום כל הברכות אלא סיום ברכות דאורייתא.

מוסף רש"י

נשים מזמנות לעצמן. שלא נשים, וכן שלשה עבדים, אבל אין שני נשים או שני עבדים מצטרפין שם משים, לפי שהם נאמנים שלא נשים נשים ועבדים, שלא נאמנים לומרים על נחלתו ושדהו ג'). מצוה ליחלק. והלל ואין שלשתן יחד לחלק ואין שלשתן יחד לחלק בהן (יומא קו ב'). אין זימון למפרע. מכאן, אין זימון לג' אלא ג' ביחד (ברכות נ).

(ב) [ערכין ג'], ג) [ל' פיהוש הללו ערכין מגן ומדברי הי"ר נראה נדנרים ואם לאפר מפר נפי מהי נשי ומהי דמיין]. ד) [ב"ב מ"ח]. ה) [ב"ב מ"ח]. ו) [ב"ב מ"ח]. ז) [ב"ב מ"ח]. ח) [ב"ב מ"ח]. ט) [ב"ב מ"ח]. י) [ב"ב מ"ח]. כ) [ב"ב מ"ח]. ל) [ב"ב מ"ח]. מ) [ב"ב מ"ח]. נ) [ב"ב מ"ח]. ס) [ב"ב מ"ח]. ע) [ב"ב מ"ח]. פ) [ב"ב מ"ח]. צ) [ב"ב מ"ח]. ק) [ב"ב מ"ח]. ר) [ב"ב מ"ח]. ש) [ב"ב מ"ח]. ת) [ב"ב מ"ח]. א) [ב"ב מ"ח]. ב) [ב"ב מ"ח]. ג) [ב"ב מ"ח]. ד) [ב"ב מ"ח]. ה) [ב"ב מ"ח]. ו) [ב"ב מ"ח]. ז) [ב"ב מ"ח]. ח) [ב"ב מ"ח]. ט) [ב"ב מ"ח]. י) [ב"ב מ"ח]. כ) [ב"ב מ"ח]. ל) [ב"ב מ"ח]. מ) [ב"ב מ"ח]. נ) [ב"ב מ"ח]. ס) [ב"ב מ"ח]. ע) [ב"ב מ"ח]. פ) [ב"ב מ"ח]. צ) [ב"ב מ"ח]. ק) [ב"ב מ"ח]. ר) [ב"ב מ"ח]. ש) [ב"ב מ"ח]. ת) [ב"ב מ"ח].

דניחא להו דמקבע להו כחובה *что им удобно* (выгодно), чтобы слуга ел с ними, *дабы установить* себе "зимун" *как обязанность*, а не как право. Потому что "лучше сделать, когда есть заповедь, чем сделать без заповеди".

תא שמע *Иди и выслушай*, получи доказательство (в пользу мнения, что двое говорят "зимун") из другой барайты: נשים מזמנות לעצמן три *женщины* и больше *говорят "зимун" для себя*, ועבדים מזמנים לעצמן *и рабы говорят "зимун" для себя*. נשים ועבדים וקטנים Но когда *женщины, рабы и дети* едят вместе, אם רצו לזמן אין מזמנין даже *если хотят произнести "зимун", – не произносят "зимун"*, запрещено им.

והא מאה נשי כתרי גברי דמיין *И известно*, что *100 женщин* (с точки зрения закона о "зимуне") *равны двум мужчинам*, потому что нет у них обязанности говорить "зимун". Тем не менее וקתני *учили* в барайте: נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן *женщины говорят "зимун" для себя, и рабы говорят "зимун" для себя*. Значит, и двое мужчин могут сказать "зимун", хотя у них нет такой обязанности.

שאני התם *Отличается* случай, описанный *там*, в барайте, דאיכא דעות тем, *что* здесь *есть* три *мнения*, т. е. три разных личности. Другими словами, три женщины имеют то преимущество перед двумя мужчинами, что они удовлетворяют сказанному в стихе: "Возвеличьте Всевышнего со мной" – один человек обращается к двум другим.

אי הכי אימא סיפא *Если так*, то *прочти заключительную часть* барайты: נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין *женщины, рабы и дети*, евшие вместе, даже *если хотят сказать "зимун", не говорят "зимун"*. – אמאי לא *Почему нет?* והא איכא דעות *Ведь* и здесь не меньше трех *мнений*, т. е. личностей.

שאני התם משום פריצותא *Отличается* случай, описанный *там*, в барайте, когда женщины ели вместе с рабами, тем, что им запрещено говорить "зимун" *по причине безнравственного поведения*. Т. е. безнравственно устраивать трапезы, в которых участвуют женщины и рабы (или дети и рабы).

תסתיים דרב דאמר *Логично* предположить, *что* это *Рав сказал*: אם רצו לזמן אין מזמנין даже *если двое хотят сказать "зимун", не говорят "зимун"*. דאמר רב דימי בר יוסף אמר רב *Потому что сказал рав Дими бар Йосеф: сказал Рав*: שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק *трое вместе ели* хлеб, *и*, прежде чем произнесли Биркат-Амазон, *один из них вышел на рынок* (в общественное место) из комнаты, где шла трапеза, – קוראין לו ומזמנין עליו в таком случае *зовут его* (обращаются к нему) *и говорят с ним "зимун"*, а он им отвечает с того места, где стоит.

טעמא Видно, что *причина* разрешения двум оставшимся сказать "зимун" в том, דקוראין לו הא לא קוראין לו לא *что они его зовут. Но* если *не зовут*, а остаются без ушедшего, то *не могут* сказать "зимун". Вывод: по мнению Рава, двое без третьего не могут сказать "зимун".

שאני התם *Отличается* случай, описанный *там*, в сообщении о троих, один из которых вышел на рынок, – דאקבעו להו כחובה מעיקרא тем, *что* трое, как только сели есть вместе, *изначально определили*, что "зимун" для них *обязанность*. Однако если двое ели отдельно, то, возможно, могут сказать "зимун".

אלא תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר *Но логично* предположить, *что* это *раби Йоханан сказал*: אם רצו לזמן אין מזמנין даже *если хотят сказать "зимун", не говорят "зимун"*. דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *Потому что сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан*: שנים שאכלו כאחת *двое вместе ели* хлеб, – אחד מהן יוצא בברכת חבירו *один из них выходит* из необходимости сказать Биркат-Амазон (т. е. считается, что он выполнил заповедь) *за счет благословения, произнесенного его товарищем*.

והוינן בה *Спросили об этом* высказывании: מאי קא משמע לן *что нам* здесь *сообщается*? Какая в этом новость? תניא Ведь *учили* в барайте: שמע ולא ענה יצא *слышал* благословение *и не ответил* амен – все равно *выполнил заповедь*, потому что "слышащий – как отвечающий".

ואמר רבי זירא *Сказал* на это *раби Зэра* (ответил на вопрос): לומר שאין ברכת הזימון ביניהם высказывание пришло *сообщить, что для них* (этих двух человек) *нет* благословения "*зимун*". Ведь сказано, что один выполняет

והא מאה נשי בתרי גברי דמיין. לעניין קנוח תפלה[א] ולעניין כל דבר שבעצירה ופעילו הכי משכחת להו כשלשה וה"ה לשנים אבל לא מצי למימר כחד דמיין לחין יכולות לזמן דהא קתני נשים מזמנות לעצמן וכ"ש פירש כתבי לעניין חובה לחין חייבות לזמן ולא לגמ' מאי נשים ועבדים והוא הדין לנשים: שאני התם דאיכא דעות. מכלן משמע לנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עבד נמי רבינו שרירא מגאון חמיו של רבינו יהודה ע"ס מניין ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה למאי לא נהגו מדקתני מזמנות משמע דקתמר חייבות לזמן וי"ל דנשים מזמנות לעצמן היינו אם לא רצו לזמן מזמנות וכן משמע קצת הלשון מדקתני נמי נמוזן נשים ועבדים אם לא לזמן אין מזמנין ועוד דמדקה ליה[ב] הגמרא לנשים משמע דחובה ליכל והא דקתמר ברים ערכין (דף ג. וסז) הכל מחוייבין בזימון לחתי נשים לעניין רבות קתמר ולא לעניין חובה ונשים נרין עין אם יוכלות בברכת הזימון של אנשים מאחר שאין מביאין ראיה מדלמר לקמן קופר מברך וכור יוצא מכלן משמע שאף הנשים יוכלות בברכה"מ שלנו מיהו יש לדמות קושיא לדשמעי בור שמכין בלשון הקדש ויודע קצת מלי קתמר אבל אינו יודע לברך אבל נשים שאין מבינות כלל מני למימר דלא נפקי והא דתמרי' בפלגה (פ"ב ד' ח.) לומר שמעת מצוחת יצא פלקמוני מיפא בעלמא שאני כדתמרינן בני המם (דף יח.) המחמרנים בני כלמים מי ידעינן מלי מיהו: אי הכי אימא סיפא. לא גרם לי כי' להא לפי' מעיקר' נמי הוה מצי למפרך מסיפא למין מזמנין: רב זביד אמר ברוך הוא ומבורך. ה"ג ספק ברוך הוא ומבורך שמו תמיד לעולם ועד ולי הוה עבירה עני נתמייהו ברוך הוא מלהיכו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד: הא בבונה ירושלים הא כשאר ברכות. פרי"מ וה"ג ד"ה בכל ברכה כגון מחל שחתנת וכיוצא בו סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא: אמר רבא[ה] הא מילתא אמריתא אנא ואיתמרה משמיה דרבי זירא כוותי ישלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקין לאחד ולא והא רב פפא אפסיק ליה לאבא מר בריה אידו וחד שאני רב פפא[ט] דלפנים משורת הדין הוא דעבד יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי וחד אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי לא הוה כהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו[י] (יתבי וקא מיבעיא להו) הא דתנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי נינהו חלוק ברכות עדיף ברייך אינש[כ] לנפשיה אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם וכי תימרו ניהדר ונזמן[כא] אין זימון למפרע בא ומצאן כשהן מברכים מהו אומר אחריהם רב זביד אמר ברוך ומבורך רב פפא אמר עונה אמן ולא פליגי[כב] הא דאשכחינהו דקא אמרי נברך והא דאשכחינהו דקא אמרי ברוך אשבחינהו דקא אמרי נברך אומר ברוך ומבורך אשכחינהו דקא אמרי ברוך עונה אמן תני חדא העונה אמן אחר (ו) ברכותיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא[כג] הא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות אביי עני ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו דהטוב והמטיב לאו דאורייתא רב אשי עני ליה בלחישא כי היכי דלא נזלזלו בהטוב (ז) והמטיב ר'

דניחא להו דמקבע להו בחובה (מעיקרא) ת"ש[ו] נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנים לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנין[ז] (והא נשים אפילו מאה) והא מאה ואי נשי כתרי גברי דמיין וקתני נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן שאני התם דאיכא דעות א"ה אימא סיפא נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין אמאי לא והא איכא דעות שאני התם משום פריצותא תסתיים דדב דאמר אם רצו לזמן אין מזמנין דאמר רב דימי בר יוסף אמר רב שלשה שאכלו באחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו מעמא דקוראין לו הא לא קוראין לו לא שאני התם דאקבעו להו בחובה מעיקרא אלא תסתיים דד' יוחנן הוא דאמר אם רצו לזמן אין מזמנין דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שנים שאכלו כאחת אחד מהן יוצא בברכת חבירו והוינן בה מאי קא משמע לן תנינא[ח] ישמע ולא ענה יצא ואמר רבי זירא לומר שאין ברכת הזימון[ט] ביניהם תסתיים א"ל רבא בר רב הונא לדב הונא והא רבנן דאתו ממערבא אמרי אם רצו לזמן מזמנין מאי לאו דשמיע להו מר' יוחנן לא דשמיע להו מרב מקמי דנחית לבבל: גופא אמר רב דימי בר יוסף אמר רב ישלשה שאכלו באחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה אבל בעשרה עד דנייתי מתקוף לה רב אשי אדרבה איפכא מסתברא תשעה (י) נראין כעשרה שנים אין נראין כשלשה דוהלכתא כמר זוטרא מ"ט[יא] כיון דבעי לאדבורי שם שמים בציד מעשרה לאו אורח ארעא אמר אביי נקיטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק[יב] תניא נמי הכי ישנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק במה דברים אמורים כששניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא: אמר רבא[יג] הא מילתא אמריתא אנא ואיתמרה משמיה דרבי זירא כוותי ישלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקין לאחד ולא והא רב פפא אפסיק ליה לאבא מר בריה אידו וחד שאני רב פפא[יד] דלפנים משורת הדין הוא דעבד יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי וחד אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי לא הוה כהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו[טו] (יתבי וקא מיבעיא להו) הא דתנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי נינהו חלוק ברכות עדיף ברייך אינש[טז] לנפשיה אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם וכי תימרו ניהדר ונזמן[יז] אין זימון למפרע בא ומצאן כשהן מברכים מהו אומר אחריהם רב זביד אמר ברוך ומבורך רב פפא אמר עונה אמן ולא פליגי[יח] הא דאשכחינהו דקא אמרי נברך והא דאשכחינהו דקא אמרי ברוך אשבחינהו דקא אמרי נברך אומר ברוך ומבורך אשכחינהו דקא אמרי ברוך עונה אמן תני חדא העונה אמן אחר (ו) ברכותיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא[יט] הא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות אביי עני ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו דהטוב והמטיב לאו דאורייתא רב אשי עני ליה בלחישא כי היכי דלא נזלזלו בהטוב (ז) והמטיב

ר'

ג א מיי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ז סמג עשין כט טוש"ע או"ח סי' קפה סעיף ו:
ד ב מיי' פ"ח שם הלי' יט סמג שם טוש"ע שם סעיף כ:
סי' ריג סעיף ב:
ה ג ד מיי' פ"ה שם הלכה יג סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
ו ה מיי' פ"ה שם הלי' ו סמג שם טוש"ע שם סי' ס סעיף ב:
ז ח ט מיי' פ"ה שם הלי' ט סמג שם טוש"ע שם סעיף ב:
כ ג מיי' פ"ה שם הלי' טז סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
(י) סמג שם טוש"ע או"ח סי' קפה סעיף ג ופר' רמז סעיף ג:
כא י טוש"ע או"ח סי' קפה סעיף ב:

רבינו חננאל

ת"ש נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנין וכו' אמאי הא איכא דעות שאני התם משום פריצותא. ונשים דלכל מילי לא חשיבי, לענין דמתן כיון דחייבות בברכת המזון תלתא נשים מזמנות וכן עבדים. ועבדים ונשים אם רצו לזמן אין מזמנין משום פריצותא. גופא אמר רב דימי אמר רב שלשה שאכלו באחת ויצא אחד מהן לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני. פירוש, דשמעי קלא דאמר אחינא אחינא. אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה אבל בעשרה עד דנייתי מילי בשלשה אבל בעשרה לא מרכזי אהדתא עד דאתי ריחוק בהדיהו, וכן הלכתא וכיון דבעו לאדבורי שם בציר מעשרה לא יכלי. שלשה שאכלו באחת אחד מפסיק לשנים. בלחישה. דאחר חייב להפסיק לשנים. ואחר שברכו ברוך ומבורך אם רצה לגמור מערתיה לעצמו מברך המוציא ואוכל כל צרכו ושוב מברך ברכת המזון לעצמו. ושנים אין מפסיקין ליחיד. פירוש, אין חייבין להפסיק, ומיהו אי בעי למיעבד הישות בידם, הכי מוכח סוגיא דהלכתא. והוה בי מדיתר ומר בר רב אשי וחד אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי. פי', היינו את והיינו נהמא. [לא הוה בהו אר' הוה טופלא מחבריה לברוכי להו. פי', לא היה אחד מטפלא והעולה בהכמה אלא כולן שוין]. [אין מיבעי למפרע. בלחש. אין מיבעי אחר הברכה]. ותניא אידך הרי זה מגונה. אוקימנא בשאר ברכות, אבל בברכת ירושלים וכיוצא בהן שהן פרק ברכות הרי זה משובח. תפרש בהלכתא ארץ ישראל כאן לכתחלה כאן לכתר. חד אשי הוה עתה אמן רבתה ירושלים בלחישה. כי היכי דלא ליפרו שלקא ברכת המזון אחר לולולי בברכת השוק המפורש. שמע מינה דשמיע קראי ברכה אחריתא וכיוצא בה כל ברכה אחרונה עתיק אחריה אמן.

הגהות הב"ח

(ה) גמ' נקלן מעמיה. כ"כ ע"ל פרק קף מ"ו: (ו) שם נרים ערבין לשנים: (ז) שם אמר כל נרסיה: (ח) שם נלא לילולי רבנן נסמוך: (ט) רש"י ד"ה לא היה נהו חד מיהם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ואם נשים אפי' מאה (ונ"ל אפי' מאה) מלי:

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה היכי, ולענין קריאת המגילה וקריאת פ"ת. ב בתוס' ד"ה בתב. וגם מדמייתי מיתה תלמודא לשנים דמאה נשים בתרי הויגו אם רצו לזמן מזמנים. ג בתוס' ד"ה גרם. ברוך ומבורך שפר תמיד לעולם ועד (השמים את השלה האי). ד בתוס' ד"ה בתב. בגון ישתכח דהוי סיום ברכה דסוף מסוקי דסורא וכן יהלוך דהלל וסוף ברכת ד"ח וכיוצא בהם. ובסוף הבריו בתב' הא דקתני בונה ירושלים לרבותא נקטיה דאע"ג דאיתה סיום כל הברכות אלא סיום ברכות דאוריית'.

מוסף רש"י

נשים מזמנות לעצמן. עלם נשים, וכן עלם עבדים, אבל אין שפי נשים לו שני לעניים מצטרפין עם נשים, לפי שיש נשים שהן נשים ועבדים, אלין נשים שאינן מצוות על המצות ועבדים, אלין נשים ועבדים. ואין מזמנין עבדים על נשים מה שאין כן נשים שהן עבדים. ואין מזמנין עבדים על נשים ועבדים (שרבינו ר.). מצוה ליחלק. לאחל אלין קון עלמי (ויחלקו קו.). אין מיבעי למפרע. מצטרף. ואי איתן לא יצא (ילקמן נ.).

обязанность тем, что услышал от второго, а если есть благословение "зимун", то в нем всегда участвуют все, отвечая на приглашение благословить Всевышнего. Вывод: **תסתיים** так что *представляется логичным*, что, именно по мнению раби Йоханана, двое не могут сказать "зимун". (Но могут произнести Биркат-Амазон, причем один может произнести вслух для себя и товарища.)

אמר ליה רבא בר רב הונא לרב הונא *Сказал Рава бар рав Уна раву Уне*: **והא רבנן דאתו ממערבא** *но ведь мудрецы, что пришли с Запада*, из Страны Израиля, *говорят* о двух евших хлеб: **אם רצו לזמן מזמנין** *если хотят сказать "зимун" – говорят "зимун"*, имеют право. **מאי לאו דשמיע להו מרבי יוחנן** *Разве не от раби Йоханана* (который был руководителем мудрецов Страны Израиля) *они услышали* это правило?

Ответ: **לא דשמיע להו מרב מקמי דנחית לבבל** *нет, они услышали* это правило *от Рава – перед тем как тот спустился* (пришел) *в Вавилонию*.

גופא *Само* высказывание (приведенное ранее): **אמר רב דימי בר יוסף אמר רב** *сказал рав Дими бар Йосеф: сказал Рав*: **שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק** если *трое вместе ели* хлеб, *и один из них вышел на рынок – **קוראין לו ומזמנין עליו** зовут его* (обращаются к нему) *и говорят с ним "зимун"*.

אמר אביי *Сказал Абае*: **והוא דקרו ליה ועני** *и этот* закон – только тогда, *когда* они *зовут его и он* им *отвечает* с того места, где стоит: "Благословен Тот, Чью пищу мы ели". Но если он вышел так далеко, что не слышит их и не может им ответить, они не могут сказать "зимун".

אמר מר זוטרא *Сказал Мар-Зутра*: **ולא אמרן אלא בשלשה אבל בעשרה עד דנייתי** *и сказано это только о троих, но* если их *десятеро – пока он не вернется* к ним. Т. е. если ели десятеро, то девять оставшихся не могут упомянуть имя Всевышнего в "зимуне", пока вышедший не вернется в комнату трапезы.

מתקיף לה רב אשי *Нашел трудность на это рав Аши*: **אדרבה איפכא מסתברא** *наоборот! Логичней* сказать *обратное*: десять имеют преимущество перед тремя. **תשעה נראין כעשרה** Ведь *девять* оставшихся *похожи на десятерых* (незаметно, что одного не хватает), тогда как **שנים אין נראין כשלשה** *двое* оставшихся *не похожи на троих* (заметно, что их только двое).

והלכתא כמר זוטרא *Закон* идет *по мнению Мар-Зутры*: если один из десятерых вышел, то оставшиеся не присоединяют его к своему "зимуну", пока он к ним не вернется. **מאי טעמא** *Почему* закон идет по Мар-Зутре, а не по раву Аши? **כיון דבעי לאדכורי שם שמים** *Потому что* им *надо упомянуть имя Небес* (Всевышнего), **בציר מעשרה לאו אורח ארעא** но *не принято* так делать (не принято упоминать имя Небес) в общине числом *меньше десятерых* человек.

אמר אביי *Сказал Абае*: **נקיטינן** *принято нами* от мудрецов: **שנים שאכלו כאחת** *двое ели вместе – **מצוה ליחלק** заповедь разделиться* для произнесения Биркат-Амазон.

שנים תניא נמי הכי *То же самое учили* в барайте: **שאכלו כאחת מצוה ליחלק** *двое ели вместе – заповедь разделиться* (чтобы каждый сказал Биркат-Амазон для себя). **במה דברים אמורים** *О чем идет речь*? Какой случай рассматривает барайта? – Они обязаны разделиться, **כששניהם סופרים** *если* эти *двое – знающие* люди. **אבל אחד סופר ואחד בור** *Но* если *один знающий, а второй неуч – **סופר מברך ובור יוצא** знающий произносит благословение, и неуч*, ответив амен, *выходит* из обязанности благословлять (т. е. считается, что он выполнил заповедь).

אמר רבא *Сказал Рава*: **הא מילתא אמריתא אנא ואיתמרה משמיה דרבי זירא** *вот* что *я сказал* от себя *и потом сказали* мне *от имени раби Зэры*, что совпало *с моим мнением*: **שלשה אחד שאכלו כאחת** если *трое ели вместе – **מפסיק לשנים** один прерывает* трапезу *ради двух* других, если те уже закончили есть и собираются произнести благословение (он участвует с ними в "зимуне", после чего возвращается к своей трапезе); **ואין שנים מפסיקין לאחד** *но двое не прерывают* трапезу *ради одного*.

והא רב פפא אפסיק ולא *Разве не* прерывают? **ליה לאבא מר בריה איהו וחד** *Но ведь рав Папа прервал* трапезу *– он и* еще *один* человек *– ради Аба-Мара, своего сына*, когда Аба-Мар,

והא מאה נשי בתרי גברי דמיין. לעניין קנוח תפלה ולעניין כל דבר שבמנין ופליגי הכי משכחת לה בשלשה וה"ה לשנים אבל לא מצי למימר כחד דמיין לעניין יכולת לזמן דהא קמני נשים ממנות לעצמן וכ"ש פירש לעניין חובה לעניין מי שאינו חייב ואם לא ממנות והוא הדין לשנים: **שאני התם דאיכא דעות.** מכלל דמשמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו בנות רבינו לחכרהם חמיו של רבינו יהודה ע"פ לחכיהן ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה למאי לא נהגו מדקתני ממנות משמע דקתמר מיחזי לזמן וי"ל דנשים ממנות לעצמן היינו אם רצו לזמן ממנות וכן משמע קצת הלשון מדקתני נמכון נשים ועבדים אם לא לזמן אין מזמנין ועוד דמדקתני ליה ג' הגמרא לנשים משמע דחובה ליכא והא דקתמר נרים ערכין (דף ג. וש"ם) הכל ממהרין בזימון לאחוי נשים לעניין רשות קתמר ולא לעניין חובה ונשים נרין עיון אם יוצאות בברכת הזימון של אנשים מאחר שאין אנשים מזמינות עימהן ים מכיאין ראיה מדאמר נקמן סופר מכרך וכול יוצא מכלן משמע שאף הנשים יוצאות בברכה"ז שלנו מיהו יש לדחות לומר דשאני התם דשמעי קלא דאתי מהלכי ולא שכיחי כולי האי אבל נשים שאין מזמינות כלל מצי למימר דלא נפקי והא דתמרי בפרק ערבי פסחים (פ"ב ד' ח.) לוקו שמעת מינה דפרסומי מילתא נעלמא שאני כדתמרינן התם (דף יח.) התמתמרנים בני הכמכים מי ידעינן מאי מיהו: **אי הכי אימא סיפא.** לא גרס מי כי דהא לפי מעיקר' נמי הוה מצי למפרך מסיפא דלמן מזמנין: **רב** וכיד אמר ברוך הוא ומבורך. (ו) נראין כעשרה שנים אין נראין כשלשה והלכתא כמר זוטרא מ"ט כיון דבעי לאדכורי שם שמים בציר מעשרה לאו אורח ארעא אמר אביי נקיטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק תניא נמי הכי שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק במה דברים אמורים כששניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא: אמר רבא הא מילתא אמריתא אנא ואיתמרה משמיה דרבי זירא כוותי ישלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקין לאחד ולא והא רב פפא אפסיק ליה לאבא מר בריה איהו וחר שאני רב פפא דלפנים משורת הדין הוא דעבד יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי ברכי ריפתא בהדי הדדי לא הוה בהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו (יתבי וקא מיבעיא להו) הא דתנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי ניהו חלוק ברכות עדיף ברך אינש (ז) לנפשיה אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם וכי תימרו ניהדר ונזמן (ח) אין זימון למפרע בא ומצאן כשהן מברכים מהו אומר אחריהם רב זביד אמר ברוך ומבורך רב פפא אמר עונה אמן ולא פליגי (ט) הא דאשכחינהו דקא אמרי נברך והא דאשכחינהו דקא אמרי ברוך אשכחינהו דקא אמרי נברך אומר ברוך ומבורך אשכחינהו דקא אמרי ברוך עונה אמן תני חדא העונה אמן אחר (י) ברכותיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא (כ) הא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות אביי עניי ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו דהטוב והמטיב לאו דאורייתא רב אשי עניי ליה בלחישא כי היכי דלא נזלזלו בהטוב (ל) והמטיב דניחא להו דמקבע להו בחובה (מעיקרא) ת"ש (מ) נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנין (נ) (והא נשים אפילו מאה) והא מאה (ס) נשי בתרי גברי דמיין וקתני נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן אשני התם דאיכא דעות א"ה אימא סיפא נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין אמאי לא והא איכא דעות שאני התם משום פריצותא תסתיים דרב דאמר אם רצו לזמן אין מזמנין דאמר רב דימי בר יוסף אמר רב שלשה שאכלו באחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו טעמא דקוראין לו הא לא קוראין לו לא שאני התם דאקבעו להו בחובה מעיקרא אלא תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר אם רצו לזמן אין מזמנין דאמר רכה בר בר חנה א"ר יוחנן שנים שאכלו באחת אחד מהן יצא בברכת חבידו והוינן בה מאי קא משמע לן תנינא (ע) שמע ולא ענה יצא ואמר רבי זירא לומר שאין ברכת הזימון ביניהם תסתיים א"ל רבא בר רב הונא לרב הונא והא רבנן דאתו ממערבא אמרי אם רצו לזמן מזמנין מאי לאו דשמיע להו מר' יוחנן לא דשמיע להו מרב מקמי דנחית לבבל: גופא אמר רב דימי בר יוסף אמר רב שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה אבל בעשרה עד רנייתי מתקיף לה רב אשי אדרבה איפכא מסתברא תשעה (פ) נראין כעשרה שנים אין נראין כשלשה והלכתא כמר זוטרא מ"ט כיון דבעי לאדכורי שם שמים בציר מעשרה לאו אורח ארעא אמר אביי נקיטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק תניא נמי הכי שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק במה דברים אמורים כששניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא: אמר רבא הא מילתא אמריתא אנא ואיתמרה משמיה דרבי זירא כוותי ישלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקין לאחד ולא והא רב פפא אפסיק ליה לאבא מר בריה איהו וחר שאני רב פפא דלפנים משורת הדין הוא דעבד יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי ברכי ריפתא בהדי הדדי לא הוה בהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו (יתבי וקא מיבעיא להו) הא דתנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי ניהו חלוק ברכות עדיף ברך אינש (ז) לנפשיה אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם וכי תימרו ניהדר ונזמן (ח) אין זימון למפרע בא ומצאן כשהן מברכים מהו אומר אחריהם רב זביד אמר ברוך ומבורך רב פפא אמר עונה אמן ולא פליגי (ט) הא דאשכחינהו דקא אמרי נברך והא דאשכחינהו דקא אמרי ברוך אשכחינהו דקא אמרי נברך אומר ברוך ומבורך אשכחינהו דקא אמרי ברוך עונה אמן תני חדא העונה אמן אחר (י) ברכותיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא (כ) הא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות אביי עניי ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו דהטוב והמטיב לאו דאורייתא רב אשי עניי ליה בלחישא כי היכי דלא נזלזלו בהטוב (ל) והמטיב

רבינו חננאל

ת"ש נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנין וכו' אמאי הא איכא דעות שאני התם משום פריצותא. תשמיש דלכל מילי לא חשיבי, לענין זימון כיון דחייבות בברכת המזון תלתא נשים מזמנות וכן עבדים. ועבדים ונשים אם רצו לזמן אין מזמנין משום פריצותא. גופא אמר רב דימי אמר רב שלשה שאכלו באחת ויצא אחד מהן לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני. פירוש קלא דאתי אחריה אחינא. אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה וכו'. הני מילי בשלשה אבל בעשרה לא מרבי אלהינו צור דאתי ליחזי בהדיהו, וכן הלכתא דיבין רבנו לאדכורי שם בציר מעשרה לא יכלי. שלשה שאכלו באחת אחד מפסיק לשנים. כלומר. דאחר חייב להפסיק לשנים. ואחר שברכו ברכת זימון אם רצה לעמוד שיעמוד לעצמו מברך המוציא ואוכל כל צרכו ושוב מברך ברכת המזון לעצמו. ושנים אין מפסיקין ליחיד. פירוש, אין חייבין להפסיק. ופיהו אי בעי למיעבד הרשות בידם. הכי מוכח סוגיא דהלמודא. יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי רב אחא מדפתי ברכי ריפתא בהדי הדדי. פי', היינו פת ותיינו נהמא. [לא הוה בהו מר הוה מופלג מחבריה לברוכי להו. פי'. לא היה אחד מופלג ומגולה בהכמה אלא כולן שוין]. [אין זימון למפרע. כלומר. אין זימון אחר הברכה]. ותניא אידך הרי זה מגונה. אינ"נמא בשאר ברכות. אבל בבונה ירושלים וכיוצא בזה שהן סוף ברכות הרי זה משובח. תפרוש בהלמוד ארץ ישראל כאן לבתחלה כאן לבסוף. ודב אשי דהוה בארעא הוה עהכ אמן רבהה ירושלים בלחישה. כי היכי דלא ליזרו שליקא ברכת המוץ הצד לחלחל בברכת השוב המטיב. שפע פינה דשמים שהיא ברכה אחרונה וכיוצא בה כל ברכה. ואחרונה עיקר אחריה אמן.

הגהות הב"ח

(ו) גמ' נרגין בפעמים. כ"כ ע"ל פרק קף מ"ח: (ז) שם נרין לימים אינשי לנפשיה: (ח) שם שם אמר כל נרכותיו: (ט) שם הלא לדוליה רבנן נסמנו: (י) רש"י ד"ה לא היה נכו אחד מהם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ואם נשים מפרי מקה (והא מלתא) מלתי:

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה הימיי. ולענין קריאת המגילה וקריאת ס"ת. ב. בתוס' ד"ה כתב. ונם מדמייתי מינה הלמודא לשנים דמאה נשים כתרי הינו אם רצו לזמן מזמנים. ג. בתוס' ד"ה נרס. ברוך ומבורך שפר המיר לעולם ועד (השמים את הלבה הוא). ד. בתוס' ד"ה כתב. בגון ישהכהו רהוי סיום ברכה דפרק שכוקי דזמרא וכן יהלוך ההלל ופוף ברכות ד"ה וביוצא בהם. וכפוף הבריר כתב. הא דנקט כתוב ירושלים לרבותא נקטיה דאע"ג דאינה סיום כל הברכות אלא סיום ברכות הלוריות.

מוסף רש"י

נשים מזמנות לעצמן. אלא נשים, וכן אלשה עבדים, אבל אין שני אנשים לא שני עבדים מצטרפין עם אנשים, לפי שם נשים אנשים הם שלין אומרים נרים ולין אומרים אומרים על המלטע (שרגיל ג.). מצדה ליחלק. האחל אין כאן אלשה (חולין קו:). אין זימון למפרע. מפנירך. ידי זימון לא יצא (לקמן ג.).

ב) [פרעיל ג.], ג) [ל' מיכות הלל נרעיל מוקי ומהדרי לה בי נהלא דנרים וכפ"ל לפרי מלה כפי מהרי נבדי דמיין], ד) [ערכ"ל], ה) [ב"ב מ:], ו) [נפ"ל פ"ק], ז) [מהלן קו.], ח) [מפוחם כב.], ט) [לעיל ג. ונ"ל], י) [ל"ל מהרי ב"ל נרי"ף ת"ל], כ) [לקמן כ.], ל) [לקמן מח:].

закончив есть, собирался произнести благословение.

שאני רב ספא דלפנים משורת הדין הוא דעבד *Отличается* случай *рава Папы* от остальных тем, что рав Папа *сделал больше, чем требует закон*, – чтобы оказать уважение своему сыну.

יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי *Йеуда бар Марэмар, Мар бар рав Аши и рав Аха из* местечка *Дифти ели вместе хлеб.* **לא הוה בהו חד דהוה מוספג מחבריה לברוכי להו** *И не было среди них ни одного, кто превосходил бы своих товарищей* мудростью или годами, чтобы *произнести для них благословение.* (Самый уважаемый произносит благословение и выводит остальных из необходимости исполнения заповеди[1].) **אמרו** *Сказали* они: **הא דתנן** *то, что мы учили* в мишне: **שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן** *трое, вместе евшие* хлеб, *обязаны произнести благословение "зимун"* – **הני מילי היכא דאיכא אדם גדול** *это* только *там, где есть человек, уважаемый более* других. **אבל היכא דכי הדדי נינהו** *Но там, где* все *одинаковы,* – **חלוק ברכות עדיף** *предпочтительно разделиться для благословения.*

1. См. стр. 47а

ברך איניש לנפשיה *Благословили каждый для себя.* **אתו לקמיה דמרימר** *Пришли к Марэмару,* спросили его, правильно ли поступили. **אמר להו** *Сказал им:* **ידי ברכה יצאתם** *заповедь благословения* (Биркат-Амазон) *вы исполнили,* **ידי זימון לא יצאתם** *заповедь "зимуна" не исполнили.* **וכי תימרו ניהדר ונזמן** *И если скажете: вернемся и произнесем "зимун"* – не можете так сделать, потому что **אין זימון למפרע** *не* произносят *"зимун" задним числом*, т. е. его произносят только вовремя, перед Биркат-Амазон.

בא ומצאן כשהן מברכים *Пришел один,* кто не ел с участниками трапезы, *и застал их, когда они произносят благословение* "зимун". **מהו אומר אחריהם** *Что он говорит за ними?* Ведь известно, что произнести "Благословен Тот, Чью пищу мы ели" он не может.

רב זביד אמר *Рав Звид сказал:* отвечает **ברוך ומבורך** *"Благословен* Он *и благословенно* (Его имя на веки веков)". **רב ספא אמר** *Рав Папа сказал:* **עונה אמן** *отвечает амен.*

ולא פליגי *И не спорили* друг с другом рав Звид и рав Папа. **הא דאשכחינהו דקא אמרי נברך** *Этот* (рав Звид) сказал об одном случае: пришедший *застал их* в момент, *когда* тот, кто ведет "зимун", *говорит: "Благословим* Того, Чью пищу мы ели". **והא דאשכחינהו דקא אמרי ברוך** *А этот* (рав Папа) сказал о другом случае: пришедший *застал их, когда* присутствующие *отвечают* ведущему: *"Благословен* Тот, Чью пищу мы ели".

А именно: **אשכחינהו דקא אמרי נברך** если *застал их, когда* ведущий *говорит "Благословим"*, – **אומר ברוך ומבורך** пришедший *говорит: "Благословен* Он *и благословенно* (Его имя)"; **אשכחינהו דקא אמרי ברוך** а если *застал их, когда* присутствующие *отвечают "Благословен* Тот, Чью пищу мы ели", но не слышал приглашения ведущего к благословению, тогда пришедший **עונה אמן** *отвечает амен.*

תני חדא *Одна* барайта *учит:* **העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה משובח** кто *отвечает амен после своего благословения*, тот *заслуживает похвалы.* **ותניא אידך** *А другая* барайта *учит:* **הרי זה מגונה** *заслуживает порицания.*

לא קשיא הא בבונה ירושלים *Нет* здесь *противоречия!* *Одно* высказывание касается человека, заслуживающего похвалы, когда он произносит благословение *"Возводящий Иерусалим"*, которым завершаются три первые благословения Биркат-Амазон, заповеданные Торой. **הא בשאר ברכות** *Другое* высказывание касается человека, заслуживающего порицания, когда он произносит *остальные благословения*, говоря за ними амен.

אביי עני ליה בקלא *Абае отвечал себе* амен громким *голосом* после благословения "Возводящий Иерусалим", **כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו** *чтобы услышали работники,* что закончен Биркат-Амазон, *и* чтобы *встали* и пошли работать, **דהטוב והמטיב לאו דאורייתא** *потому что* благословение *"Добрый и Творящий добро"* (которое идет после благословения "Возводящий Иерусалим") установлено *не Торой*, а мудрецами.

רב אשי עני ליה בלחישא В этой же ситуации *рав Аши отвечал себе* амен *тихим голосом,* **כי היכי דלא נזלזלו בהטוב והמטיב** *чтобы* другие люди *не пренебрегли* благословением *"Добрый и Творящий добро"*.

על לגביה רבי זירא חלש *Раби Зэра заболел.* קביל עליה אבהו *Пришел к нему раби Абау.* אי מתפח קטינא חריך שקי עבידנא יומא טבא לרבנן *Принял на себя* раби Абау обет: *если выздоровеет "Ктина, Харих-Шакэ", устрою праздник мудрецам.* (Так прозвали раби Зэру: Ктина, "Маленький" – из-за роста; Харих-Шакэ, "Горелый Бок" – по поводу события, когда по вине мудрецов обгорело у него бедро в горячей печи, куда он вошел, чтобы проверить, может ли его обжечь огонь преисподней[1].)

אתפח *Выздоровел* раби Зэра. עבד סעודתא לכולהו רבנן *Устроил* раби Абау *трапезу для всех мудрецов.* כי מטא למשרי *Когда пришло время преломить* хлеб и произнести для всех благословение над хлебом, אמר ליה לרבי זירא *сказал* он *раби Зэре:* לישרי לן מר *преломи нам* хлеб, *господин!*

אמר ליה *Сказал ему* раби Зэра: לא סבר לה מר להא דרבי יוחנן דאמר בעל הבית בוצע *разве не считает господин, как раби Йоханан, который сказал: хозяин дома преломляет?*

שרא להו *Преломил* раби Абау *для них* хлеб. כי מטא לברוכי *Когда пришло время произнести благословение* после трапезы, אמר ליה *сказал ему* раби Абау: נבריך לן מר *произнеси нам благословение, господин!*

אמר ליה *Сказал ему* раби Зэра: לא סבר לה מר להא דרב הונא דמן בבל דאמר בוצע מברך "кто *преломил*, тот *произносит благословение*"?

ואיהו כמאן סבירא ליה *А он* (раби Абау) *на чье мнение опирался,* когда предложил раби Зэре произнести для всех Биркат-Амазон? – כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי На мнение, *которое высказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай:* בעל הבית בוצע ואורח מברך *хозяин дома преломляет* хлеб, *а гость произносит благословение* после трапезы.

И причина этого разделения такова. בעל הבית בוצע *Хозяин дома преломляет* хлеб – כדי שיבצע בעין יפה *чтобы преломить щедро,* чего не может сделать гость с чужим хлебом. ואורח מברך *А гость произносит благословение* – כדי שיברך בעל הבית *чтобы благословил и хозяина дома.*

מאי מברך *Как он благословляет* хозяина дома? – יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא "*Да будет* Тебе *угодно, чтобы не осрамился хозяин дома в этом мире и не испытал стыда в мире грядущем*".

ורבי מוסיף בה דברים *А Раби добавляет к этой* молитве следующие *слова:* ויצלח מאד בכל נכסיו "*И пусть он будет весьма удачлив со всем своим имуществом.* ויהיו נכסיו ונכסינו מוצלחים וקרובים לעיר *Пусть будет его имущество и наше имущество успешным и близким к городу* (речь идет о полях и садах). ואל ישלוט שטן לא במעשי ידיו ולא במעשי ידינו *И пусть не властвует Сатан ни над делами его рук, ни над делами наших рук.* ואל יזדקר לא לפניו ולא לפנינו שום דבר הרהור חטא ועבירה ועון מעתה ועד עולם *И да не обрушится ни на него, ни на нас никакой соблазн греха, нарушения и проступка отныне и вовеки*".

עד היכן ברכת הזמן *До какого места* продолжается *благословение "зимун"*, которое произносится как минимум тремя людьми, но не двумя или одним? רב נחמן אמר *Рав Нахман сказал:* עד נברך *до* конца благословения "*Благословим*". Т. е. ведущий призывает сотрапезников: "Благословим Того, Чью пищу мы ели". Они отвечают: "Благословен Тот, Чью пищу мы ели и благодаря доброте Которого мы живем". Ведущий повторяет за ними: "Благословен Тот, Чью пищу мы ели и благодаря доброте Которого мы живем". После чего начинается Биркат-Амазон.

ורב ששת אמר *А рав Шэшет сказал:* עד הזן *до* конца благословения "*Питающий* всех", первого благословения в Биркат-Амазон. Поэтому, когда ели двое (или один), они начинают Биркат-Амазон со второго благословения – "Благодарим Тебя". (Согласно другому объяснению, спор между равом Нахманом и равом Шэшетом идет на тему, рассмотренную на предыдущей странице Гемары: один прерывает трапезу, чтобы поддержать "зимун" двух своих сотрапезников. После какого места в благословениях он может продолжить свою трапезу? Рав Нахман сказал: после "Благословим". Рав Шэшет сказал: после "Питающий всех".)

נימא כתנאי *Скажем,* что это *подобно* спору учителей-*таная*м. А именно, דתני חדא *как учит одна* барайта: ברכת המזון שנים ושלשה

1. См. Бава-Мециа 85а

קמיגס מריך צפי. כך היו קורין לר' זירא. ומעמא מפרש נכנס מלויתא כשכוזר לה הפועלים (לף פה.): כי פפא לפפרי. ליגע דשיורתא כלומר לפרום ברכת המזון ולטהל: רב טובא דמכבל. היינו רב הונא קמתא. ולפי שעכשיו היה ר' זירא נתלן נמקום ר' אבהו והיה עולה מכבל קאמר כך: קרוביס לפיר. שיכול לרחמן בעל הבית תמיד ולעשם מה הן לריכין: נפפיו. קרקעות: עד סיכן ברכם חומן. שלריכין להזיח שלשה וכשהן שנים לא יאמרו: ברכם חמזון שמים ובלא"). פעמים שסם שמי ברכות פעמים שסם שלש כלי כשסם שלשה הן שלש ברכות וכשהם שנים הן שתי ברכות כדמפרש ואזיל: דקפכר. ברכת זמון עד הן וכשהם שנים הן אומרים אלא ברכת אחת המרן ובוצה יכולים: ופפן דפפר אלא ופרבפ. כשהן שנים הרי שלש הן וברכת המרן ובוצה יכולים וכשהם שלשה הם מוסיפים נגרן עד ונטוטו מיינו: פוקים לפ לא גרסינן. והכי גרסי' ופפ דפנים שמים ופלא בברכם פוצעים. לאמרי ברכת המרן ובוצה יכולים נמדא ברכה אין כאן אלא ברכת הזן וברכת המרן וכשהם שלשה מוסיפין נגרן הרי שלש מר. לעיל בפרק שני (לף עז.): שפרי פוצה לפ נברוך. ואי לאוריימא היא שהיא קמוכה לאכילה ואין פותחין בה נגרון: דפפנים כו' יש מאן דאמר. כדגרסינן

число благословений в Биркат-Амазон – *два или три*. **ותניא אידך** *А другая* барайта *учит*: **שלשה וארבעה** *три или четыре*.

סברוה *Пришли к мнению* в доме учения, **דכולי עלמא הטוב והמטיב לאו דאורייתא היא** *что все* участники спора считают, что последнее благословение в Биркат-Амазон – "*Добрый и Творящий добро*" – установлено *не Торой*, а мудрецами. Поэтому барайта не включила его в число благословений.

מאי לאו בהא קמיפלגי *И разве не на эту* тему *спорили*? А именно: **מאן דאמר שתים ושלש** *Тот, кто сказал "два или три"*, **קסבר עד הזן** *считает*, что "зимун" – *до* конца благословения "*Питающий* всех" (как рав Шэшет). Согласно его мнению, там, где есть "зимун", произносят в Биркат-Амазон три благословения ("Питающий", "Благодарим" и "Возводящий Иерусалим"). Там, где нет "зимуна", – два ("Благодарим" и "Возводящий Иерусалим").

ומאן דאמר שלש וארבע *А тот, кто сказал "три или четыре"*, **קסבר עד נברך** *считает*, что "зимун" – *до* конца благословения "*Благословим*" (как рав Нахман). Согласно его мнению, там, где нет "зимуна", произносят все три благословения Биркат-Амазон. А там, где есть "зимун", дополняют четвертое благословение – сам "зимун".

לא *Нет*! **רב נחמן מתרץ לטעמיה** *Рав Нахман толкует* обе барайты, *исходя из своего мнения*. **ורב ששת מתרץ לטעמיה** *А рав Шэшет толкует* обе барайты, *исходя из своего мнения*.

רב נחמן מתרץ לטעמיה *Рав Нахман толкует* обе барайты, *исходя из своего мнения*, следующим образом. **דכולי עלמא עד נברך** *Все* считают, что "зимун" – *до* конца благословения "*Благословим*". **מאן דאמר שלש וארבע שפיר** Это *хорошо подходит* тому, *кто сказал "три или четыре"*. Потому что без "зимуна" – три благословения, с "зимуном" – четыре. **ומאן דאמר שתים ושלש** *А тот, кто сказал "два или три"*, **אמר לך** тем самым *сказал тебе*: **הכא בברכת פועלים עסקינן** *здесь мы заняты* ситуацией, когда *благословение* говорят *работники*. **דאמר מר** *Как сказал учитель* в барайте[2]: **פותח בהזן וכולל בונה ירושלים בברכת הארץ** работник *начинает с* благословения "*Питающий* всех" *и включает "Возводящий Иерусалим" в благословение на Страну*.

רב ששת מתרץ לטעמיה *Рав Шэшет толкует* обе барайты, *исходя из своего мнения*, следующим образом. **דכולי עלמא עד הזן** *Все* считают, что "зимун" – *до* конца благословения "*Питающий* всех". **מאן דאמר שתים ושלש שפיר** Это *хорошо подходит* тому, *кто сказал "два или три"*. Потому что без "зимуна" – два благословения, с "зимуном" – три. **ומאן דאמר שלש וארבע קסבר הטוב והמטיב דאורייתא היא** *А тот, кто сказал "три или четыре", считает*, что благословение "*Добрый и Творящий добро*" *установлено Торой*, а не мудрецами.

אמר רב יוסף תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא *Сказал рав Йосеф*: *знай* (получи доказательство), *что* благословение "*Добрый и Творящий добро*" *установлено не Торой*, а мудрецами. **שהרי פועלים עוקרים אותה** *Ведь работники не произносят его*! Т. е. мудрецы разрешили им пропускать это благословение, когда они работают. Будь оно из Торы – не разрешили бы.

אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא *Сказал рав Йицхак бар Шмуэль бар Марта от имени Рава*: *знай, что* благословение "*Добрый и Творящий добро*" *установлено не Торой*, а мудрецами. **שהרי פותח בה בברוך ואין חותם בה בברוך** *Ведь* благословляющий *начинает его*, говоря "*Благословен*", *но не завершает его*, говоря "*Благословен*" (и это отличает его от остальных благословений Шмонэ-Эсрэ).

2. См. стр. 16а

כדתניא И доказательство – из того, *что учили* в барайте: **כל הברכות כולן פותח בהן בברוך וחותם בהן בברוך** *все благословения* человек *начинает*, говоря: "*Благословен* Ты, Всевышний..." – *и заканчивает их*, говоря "*Благословен* Ты, Всевышний..." **חוץ מברכת הפירות** *Кроме благословения над плодами* (перед тем как их едят); **וברכת המצוות** *благословения заповедей* (перед тем как исполняют); **וברכה הסמוכה לחברתה** *благословения, примыкающего к предыдущему* (как в Шмонэ-Эсрэ) **וברכה אחרונה שבקריאת שמע** *и последнего благословения при чтении Шма* (после Шма).

יש מהן שפותח בהן בברוך *Есть среди этих* благословений такое, *которые* человек *начинает*, говоря "*Благословен*", **ואין חותם בברוך** *но, завершая* их, *не* говорит "*Благословен*". Например, благословение над плодами или короткие благословения.

קמיגס מריך עקי. כך היו קורין לר' זירא. ועעמא מפרש בגמרא מלישנא דכתיב לא הפועלים (דף פה.): כי משם למשכרי. ליתנא דשיורא כלומר לפרום ברכת המוציא ולאכול: רב הונא דמנכיג. היינו רב הונא קמתא. ולפי שעכשיו היה ר' זירא בארץ ישראל נמקום ר' לאכול והיה עולה מנכל קאמר כך: קרוביס לפיר. שיהל לרחמן בעל הבית תמיד ולעעם מה הן לריכין: נפשי. קרקעות: עד היכן ברכת המזון. שריכין לחזור שלשה וכאן שנים לא יאמרו: ברכה ממזון שנים ושלש). פעמים שהם שני ברכות פעמים שהם שלש כיצד כשהם שלשה הן שלש ברכות וכשהם שנים הן שני ברכות כדמפרש ואזיל: דקסבר. ברכה זמון עד הזן וכשהם שנים אין מזמינים אלא ברכה אחת ברכת הזן ונוטה יוכלים: ומאן דאמר אלא ופרנסה. כשהן שנים כיצד אלא הזן וברכת הארץ ונוטה יוכלים וכשהם שלשה הם מוסיפים נגרך עד ונטוטו מיזו: מוסיס לה לא גרסינן. והכי גרסי' ומה דשנים שפים ושלש ברכה פוטרים. ללמדי ברכת הארץ ונוטה יוכלים במקל ברכה אין כאן אלא ברכת הזן וברכת הארץ וכשהם שלשה מוסיפין נגרך הרי אלו: דאמר מר. לעיל בפרק שני (דף מז.): שפרי עושה כפ ברוך. ולפי לשוריא"ת היא הוה פתוכה לתברכה ואין פותחין בה בגרוך: כדפנית כו' יש מהן כו'. כגון ברכת פירות ומלות פותח ואינו חותם. ונעעמ מפרש בגרסי פפחים (דף קה.) משום דכולה מדלה הוא ואין הפסק לכך מתוכה לו לכך לחר כתוכה כמו שים נקדוש כי הוא יום ממלא למקלי קודש והנמלנו: ויש

ר' זירא חלש על לגביה ר' אבהו [ה]קביל עליה אי [ו]מתפח קטינא חריך שקי עבידנא יומא טבא לרבנן אתפח עבד סעודתא לכולהו רבנן כי מטא למשרי אמר ליה לר' זירא לישרי לן מר א"ל לא סבר לה מר להא דר' יוחנן דאמר [ז]בעל הבית ברעע שרא להו כי מטא לברוכי אמר ליה נבריך לן מר אמר ליה לא סבר לה מר להא דרב הונא דמן בבל דאמר ברעע מברך ואיהו כמאן סבירא ליה כי הא דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי בעל הבית ברעע [ח]ואורח מברך בעל הבית ברעע כדי שיבעע בעין יפה ואורח מברך כדי שיברך [ט] בעל הבית מאי מברך [י]יהי רעון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא ורבי מוסיף בה דברים ויצלח מאד בכל נכסיו ויהיו נכסיו ונכסינו מוצלחים וקרובים לעיר ואל ישלוט שטן לא במעשי ידיו ולא במעשי ידינו ואל [יא]יזדקר לא לפניו ולא לפנינו שום דבר הרהור חטא ועבירה ועון מעתה ועד עולם: [יב]עד היכן ברכת הזמון רב נחמן אמר עד נברך ורב ששת אמר עד הזן נימא כתנאי דתני חדא [יג]ברכת המזון שנים (ט) ושלשה ותניא אידך שלשה וארבעה סברוה רבולי עלמא הטוב והמטיב לאו דאורייתא היא מאי לאו בהא קמיפלגי מאן דאמר שלש וארבע קסבר עד הזן ומאן דאמר שתים ושלש קסבר עד נברך לא רב נחמן מתרץ לטעמיה ורב ששת מתרץ לטעמיה רב נחמן מתרץ לטעמיה דכ"ע עד נברך מאן דאמר שלש וארבע שפיר ומ"ד שתים ושלש אמר לך הכא בברכת פועלים עסקינן דאמר מר (ו) [יד]פותח בהזן וכולל בונה ירושלים בברכת הארץ רב ששת מתרץ לטעמיה דכ"ע עד הזן מ"ד שתים ושלש שפיר ומ"ד שלש וארבע קסבר [טו]הטוב והמטיב דאורייתא היא אמר רב יוסף תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא [טז]שהרי פועלים עוקרים אותה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פותח בה בברוך ואין חותם בה בברוך כדתניא [יז]כל הברכות כולן פותח בהן בברוך וחותם בהן בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה המסוכה לחברתה וברכה אחרונה שבקריית שמע יש מהן שפותח בהן בברוך ואין חותם בברוך ויש

יוסלים לאכל לחנמין אין לנרך אם נאחד אינו יודע כי אם אחני ברכה אכל רציעי לא לנענך לנד לא מציע ברכה ולכך אי אפשר לאכל לשים נענך והן ואחן לאחר נד' קאכל עד נענך לנענך אחיע ברכה אחת נפי עלמה והן ברכה אחרת והיינו נד' שאכלעה כני אדם מברכין אותן ואחר כך מברכין על המחיה ועל הפירות ועל הארץ ועל הבנין ועל ירושלים ועל דוד ועל כל הנביאים ועל יום טוב ועל השבת ועל כולם אתה מברך ומקדש את השבת וישראל והזמנים. בא"י מקדש השבת וישראל והזמנים. ואם לאו אומר לו אין אנו יודעים מה אתה אומר עלינו לומר ברוך שאתה הוא ברוך שאתה הוא לכל דבר ודבר שבקדושה ובהבדלה אומר אתה חוננתנו וכו' עד אתה חוננתנו לדעתך ולתבונה ולהשכיל. אתה קדשת וכו' עד אתה קדשת. אתה הבדלת וכו' עד אתה הבדלת. ועל הכל אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן בורא פרי העץ בורא פרי האדמה בורא מיני מזונות בורא נפשות רבות וכו' על הכל אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על הארץ ועל פרי הגפן ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם נא ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל משני ומפריה ונשבע מטובה ונברכך עליה בקדושה ובטהרה (כרצון אמריך ורצה והחליצנו ביום השבת הזה) כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל פרי הגפן. ברוך אתה ה' על הארץ ועל פרי הגפן

והטוב והמטיב. ותימה ותימה פותחת בברוך ולא סמוכה לחברתה היה ראוי לומר דתקנה כנגד (היה) כנגדו כרוגי כיתרא) ותימה תימה מותמה בברוך ול"ל משום דקרא היה רק שתקנו לומר קרא שלם מלכיות ושלם גמולות ושלם טובות ונותן לחתם של ברכה ההפטרה הוא מן הברכה העליונה[ה] ולכך הוא נכתב גדול שבימים הרשומים היו רגילין לעמוד כל הקהל ולומר נקול רם נותן לחתם וכו' כשהיה התינוק מגיע שם: **להיכן** הוא הולך. פירש רש"י דקאי לחתם דפסיק לשמים וממתין לחתים עד הזן והיכן מחר לחתם שעתידו לבנן לחתי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק ותימה דל"ל היכי הלכתא למקום שפסק אלא מחר כך פשיטא דימחר למילו להזן דכל הזן לתורימתא ע"כ צריך לומר דקאי להא דלחתרינן לעיל דהמברך לומר נברך שהלכו משלו ומהמקומן עושים ברוך משלו ונטוהו מיהו להיכן הוא הולך מחר המברך לחתר שיעור שהמברך מחר ולומר נברך שהלכנו משלו ונטוהו מיהו ורבנן אמרי למקום שפסק שלומר ברוך שהלכנו משלו וכן הלכתא והר"ת מתיישר"ם פירש דקאי לשלשה שהלכו ויצא לחד מהם לשוק קולפוס לו ומזמינים עליו ולעיל נמי כי פירושו עד היכן מקום זימון שצריך להו לחומו לחד דקרו ליה ועמי עד נברך ומכלן ואילך יש לדרכו ואינם צריכים להמרים עוד לזימון וכבר שני לחומו מן השוק להיכן הוא הולך מחר למקום שפסק דהיינו למר מהן ואילך [ב]ולמר מנברך והשתא ניחא דלא קשה מהן שהרי לא [ב]ספר בזימים: **מר** זוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מילתא. וכוותיה קיימת לן וכי מכרכין ג"ש לחתי הלל הטוב והמטיב[ג] אל לחתי בית שופט נגדל ונוקח ממשפט ושליט בעושי וחתני בעוני ועתה ובכל מחתי בעוני ועתי ומחתי עבדיו ועתי ובכל מחתי מיכין להודות לו ולברכו גדול פרנסת הוא יגדור פרנסה זאת מעליו ועל האכל שנתפרנס לחיים ונשלום הרחמן הוא ימלוך עליו לעולם ועד וגו' ופירש רש"י לעולם לעולם נמשפט דקיימת לן כב' נמה נהמה יוחנה (לף עה:) דיש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון ומיהו כך לין לחתקו: **בזמן** שהן שתי מטות נדול מכב בראש שני לו למעלה חימנו. דהיינו כלפי לשמו שמכב על המטה דרך שמאל ולחטה מקרי דרך מרגלותיו דהיינו מימינו וכה מדקדק רב שזם לחם כן נפי נדול לחרוני כפשוטיה כשמדבר עם השני כיון שהשני למעלה הימנו ולקחן מחתיחת גרם גדול מכב נרחם השני למטה הימנו חהו כלפי מרגלותיו והוא מימינו ואו לח מחרין ויחיב כי נעי לחשתעוי נהדי שני: **אין** מכברין וכו'. ותימה הא לחתרין בשבת כב' נמה נהמה (ר' נח:) לו וכי הוא נר מיש הוו קא חזי נחורחא קלמה מחריה דרב הונא לחתרה לרי נעי רב הונא לחפוקי מדשמיה לרי כר' שלמא מכנדים בדרכים וי"ל כשיעלו לדרך כחד מכבדין בדרכים אבל שם כל כחד יש לדרכו ופעמו זה מזה ואינה לשם דרך למקום כחד אין מכבדין:

ויש מהן שחותם בהן בברוך ואין פותח בברוך והטוב והמטיב פותח בברוך ואין חותם בברוך מכלל דברכה בפני עצמה היא ואמר רב נחמן בר יצחק תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי עוקרין אותה בבית האבל כרתניא[ו] מה הם אומרים בבית האבל ברוך הטוב והמטיב ר"ע אומר ברוך דיין האמת הטוב והמטיב אין דיין אמת לא אלא אימא אף הטוב והמטיב מר זוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא פתח וברוך "הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת "[ו]שופט בצדק לוקח במשפט ושליט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו גודר פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים [ז]להיכן הוא חחר רב זביד משמיה דאביי אמר חזר לראש ורבנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק: א"ל ריש גלותא לרב ששת אע"ג דרבנן קשישי אתון פרסאי בצדקי סעודה בקיאי מיניכו בזמן שהן שתי מטות גדול מכב בראש ושני לו למעלה הימנו ובזמן שהם שלש גדול מכב באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו אמר ליה וכי בעי אשתעויי בהדיה [ח]מתריץ תרוצי ויתיב ומשתעי בהדיה א"ל שאני פרסאי דמחוי ליה במחוג מים ראשונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הגדול ישב גדול וישמור ידיו עד שנוטלין בולן א"ל לאלתר מייתו תבא קמיה מים אחרונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הקטן וגדול יתיב וידיו מוזהמות עד שנוטלין כולן א"ל לא מלקי תבא מקמיה עד דנמטי מיא לגביה אמר רב ששת אנא מתניתא ידענא דתניא [ט]כיצד סדר הסבה [י]בזמן שהן שתי מטות גדול מכב בראש ושני לו למטה הימנו בזמן שהן שלש מטות גדול מכב בראש שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו [יא]ימים הראשונים מתחילין מן הגדול [יב]ימים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילין מן הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן עד שמגיעים אצל ה' וחחרין ומתחילין מן הגדול [יג]ולמקום שמים אחרונים חוזרין לשם ברכה חוזרת מסייע ליה לרב דא"ר חייא בר אשי אמר רב [יד]כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה הוא מזומן לברכה רב ורבי חייא הוו יתבי בסעודתא קמיה דרבי אמר ליה רבי לרב קום משי ידך חזייה דקא מרתח אמר ליה[טו] כר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך ת"ר יאין מכברין לא בדרכים ולא בגשרים ולא

מלפני הגדול עד שיגיעו הימים למטה שלפני: **ומחזירים ומפחילין מן** הגדול. ונוטלין שלפני: **למקום** שהם מחרונים חוזרים. כשמגיעים למטה מן שנל הגדול הוא מכנך ומם נוה נלחר ליטול קודם לו הוא מנכך: **הנוטל** ידיו באחרונה מפלה. לחתו שנוטל נחחלת החמשה מחרונים קודם מחלה נחחרונה: **אין** מכבדין. לומר היה לחה קודם: **לא** בדרכים. הולני דרכים לומר לגדול הימנו לך לפני

כו א מיי פ"ב מהלכות נרכות הלכה ה סמג עשין ם טוש"ע סי"ם סי' קפו סעיף ב ד"ה ויהיו ויהיו שעם סעיף ו:

בח ב מיי פ"ט שם הל' ג ופ"י סעיף ו טוש"ע שם סי' נ ונקנ סעיף ו ופ"ו ר סעיף ב:

כט ג מיי פ"י מהל' נרכות הלכה ג סמג עשין ם טוש"ע סי' קפו סעיף ו:

ל ד מיי שם הל' ה סמג שם טוש"ע סי' קפו סעיף ג:

לא ה ו מיי שם הל' ו סמג שם טוש"ע סי' קפו סעיף ו:

לב ז מיי שם ופ"ו מהל' ת"ת סי' תנג סעיף ו סמנע]:

רבינו חננאל

תנ רבנן מתו אומר בבית האבל אף המנד המטיב, ר' עקיבה אומר ריין אמת ריימא לן בסר זומרא האמר אל אמת ריין אמת נותן בצדק ולוקח במשפט (שופטים) [שליט] בעולמי לעשות בו כרצונו והכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו חייבין אנו להודות לו ולברכו. ופף על נב ריקמא לן הלכתא כרב ששת באיסורי וכרבות איסורי איתן [ולהלכתא כרב נחמן] חנא רקאי כשמיה ביתנאי. ותנב מקוא אומרים לן להיכן [הוא] חוזר המברך ברכת המזון, האמר רב וביר תחר להאש, פי' תחר ומתחיל לברך שאכלנו משלו וכבודנו חיינו ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הזן את כולו. ורבנן אמרי למקום שפסק, בלומר אינו אומר נברך אלא ברוך שאכלנו משלו וכו'. ואסיקנא למקום שפסק, שמע מינה והלכתא כרב נחמן. מיתיבי במתני מחני [ס]יזה באצבעותיו, כלומר כל הברייתם ברשו הן. ריש (לקיש) [גליתאן] היה נוהג בצרכי הסעודה ברוך הפרסיים וחברים ברורים הם. מנהג פרסיים בזמן שיש שם מבובדים שראוין למטות. הגדול מיסב בימין והשני לימינו היה הוא למעלה הימנו, ואם הן שלשה מטות. הגדול יושב [באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו].

גליון הש"ם

תוס' ריה לחיכן וכו'. ולפי מנכרך. נ"ל מן נחיה לך (ום"ם):

מוסף תוספות

ג בתוס' ריש"ם כתב. ואע"ג דאר"ם לקמן ריש שם שני מלכיות לבר מרידיה וכר' מ"ם אינו מזכיר אלא שנחתיד של מקום הוא אבינו מלכנו וכו'. ב בתוס' ריש"ם כתב. האל התי הטוב והמטיב וכו' לוקח במשפט ושלים במעשיו. ג בתוס' ריש"ם כתב. לגדול לחתריך נמשניה למיתב כשמדבר עם השני.

מוסף רש"י

והטוב והמטיב. פס"ג דקטוכה לנברכת. שכל האומר נברכה מחתן נמיך. מפום דנרכת מלמיך נמשה מיתקן מפום אריכי כיתב, ומלה מלחה נברכת הפירות ומלות (שמוחות קי:). כל הנוטל ידיו באחרונה. נמיים מחרוים, הוא מזמין לברכה. לנרכת מחתן (לעיל מג:). חמיה. ר' חיל נתן, דקא מרחת. שמת לפס ידי מצלמת לו שמת מלרכני נחלוה יפר מלי (שם). בר מחתי. ק נחלים (שבות נ נכא:). נט של מלמיד מכס מנוך לך רפוס נערך נחסס"ן, שהטל ידיו מפלה הוא מנרך (לעיל מג.).

רב נסים גאון

שאני פרסאי דבבחוב מחזר היה מברכין זה אות זה ברבי'חיחיו של זה ומברך כל אחד מהן מה שחברידו אומר ובסו"ק דמסכת הבינה (דף חו ר' יהושע בן חנניה הוה קאי כי קיסר אחרי ליה ההוא מינא עמא האהדרינהו מאריה לאפיה מיניה ואתי אחרינא ליה ידי נסורה עלינו אסרו ליה לההוא מינא מאי אחרת ליה עמא האהדרינהו מאריה לאפיה מיניה ואתי אחרי לך לא ידעא אסרי נברא ולא ידע מאי שחוד ליה בבחוב יחיב [בנגי אינשי יחיל קמיה מלכא וקטלה:

ו) [ומע' שמחות פרק ח"ד ה"ג]. ז) סנ. ח) [ומרגום של ס"ג]. ט) [ומרגום של כתלם ונמשנה שלמת נרכות]. י) [ומ' נפרק ערך מצה]. יא) [מוספתה ס"ם ס"ב, נרכות]. יב) [נפל מנ. ס"ג]. יג) [ומ' סוכה מנ.]. יד) [ומ' נפרק ערך מצה]. טו) [ומ' נפרק ערך מצה]. טז) [ומ' נפרק ערך מצה]. יז) [ס"ג]. יח) [ומרגום נקמן מח:]. יט) [ומ' נשלר מנכלת נרכות ריש פ"ו, ומוספתה קי: ס"ם מ"ו]. כ) [ומ' ריש פ"ו, ומ' מנ"ג סי' קפנ ס"ק י"ם ונ"ל מנרך].

מר זוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא *Мар-Зутра был в доме рава Аши, у которого* в те дни *случилось горе* (умер один из родственников). **פתח ובריך** *Произнес* Мар-Зутра четвертое *благословение* в Биркат-Амазон: **הטוב והמטיב** *"Добрый и Творящий добро,* **אל אמת דיין אמת** *Бог истины, Судья истины,* **שופט בצדק לוקח במשפט** *Судья,* судящий *справедливо,* Который *забирает по закону;* **ושליט בעולמו לעשות בו כרצונו** *правящий в Своем мире,* чтобы *вершить в нем Свою волю;* **כי כל דרכיו משפט** *ибо все Его пути – законность,* **שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו** *потому что все* принадлежит *Ему, и мы – Его народ, Его рабы.* **ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו** *И за все мы обязаны благодарить Его и благословлять Его.* **גודר פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים** Кто *избавляет от беды Израиль* (буквально: заделывает проломы), *Тот избавит Израиль и от этой беды – для жизни!"*

Выше учили, что один прерывает свою трапезу, чтобы произнести "зимун" с двумя его сотрапезниками, закончившими есть. Он слушает их до конца благословения "Питающий всех" (согласно раву Шэшету). После своей трапезы он должен сказать Биркат-Амазон. **להיכן הוא חוזר** *Куда,* к какому благословению, *он возвращается?*

רב זביד משמיה דאביי אמר *Рав Звид от имени Абае сказал:* **חוזר לראש** *возвращается к началу* Биркат-Амазон. **ורבנן אמרי** *А мудрецы сказали:* **למקום שפסק** *к* тому *месту, где прервался* (где закончился "зимун"), т. е. произносит, начиная с благословения "Благодарим". **והלכתא** *И закон* гласит: возвращается **למקום שפסק** *к* тому *месту, где прервался.*

אמר ליה ריש גלותא לרב ששת *Сказал "глава рассеяния"* (руководитель вавилонских евреев) *раву Шэшету:* **אף על גב דרבנן קשישי אתון** *хотя вы, мудрецы, – старые* (умудренные годами) *люди,* **פרסאי בצרכי סעודה בקיאי מינייכו** все же народ *парсов в обычаях трапезы более сведущ, чем вы.*

И таков порядок у парсов: каждый во время трапезы возлежит на боку на своем ложе, спустив ноги на землю. **בזמן שהן שתי מטות** *Когда у них два ложа* (для двух сотрапезников), **גדול מסב בראש** *старший* (более уважаемый) *возлегает во главе,* **ושני לו למעלה הימנו**

יש מהן שחותם בהן בברוך *И есть среди них* такие благословения, *которые* человек *завершает,* говоря *"Благословен",* **ואין פותח בברוך** *но не начинает* их, говоря *"Благословен".* Например, благословение, примыкающее к предыдущему, в том числе последнее благословение после утреннего Шма, которое примыкает к тому, что идет перед Шма, потому что считается, что Шма их не прерывает.

Барайта заканчивается словами: и сюда же относится благословение **והטוב והמטיב פותח ואין חותם בברוך** *"Добрый и Творящий добро",* которое человек *начинает,* говоря *"Благословен", но, завершая* их, *не* говорит *"Благословен".*

מכלל דברכה בפני עצמה היא Отсюда *следует, что это благословение – само по себе,* но не из благословений Биркат-Амазон, которые даны Торой. Потому что в противном случае оно не начиналось бы со слова "Благословен" (ибо примыкает к благословению, которое идет перед ним).

ואמר רב נחמן בר יצחק *И сказал рав Нахман бар Йицхак:* **תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא** *знай, что* благословение *"Добрый и Творящий добро" установлено не Торой,* а мудрецами. **שהרי עוקרין אותה בבית האבל** *Ведь его,* по мнению раби Акивы, *не произносят* (в четвертом благословении Биркат-Амазон) *в доме справляющего траур,* заменяя другим благословением. **כדתניא** *Как учили* в барайте: мудрецы говорят: **מה הם אומרים בבית האבל** *что они произносят в доме справляющего траур?* **ברוך הטוב והמטיב** *"Благословен Добрый и Творящий добро".* **רבי עקיבא אומר** *Раби Акива говорит:* **ברוך דיין האמת** *"Благословен Судья истины".* – Если бы это благословение было из Торы, то его ни по одному мнению нельзя было бы опустить или заменить.

Получается, что, по словам первого учителя барайты, **הטוב והמטיב אין** *"Добрый и Творящий добро" – да,* произносят, в то время как **דיין אמת לא** *"Судья истины" – не* произносят? Но разве возможно, чтобы в доме справляющего траур не был упомянут строгий Суд? **אלא אימא** *Поэтому скажи,* что первый учитель барайты имел в виду: **אף הטוב והמטיב** *также* и *"Добрый и Творящий добро",* т. е. произносят и то, и другое.

והטוב והמטיב. ות"ח ואמאי פותחת בנרוך והלא קמוכה לאברתה היא ויש לומר דמתקנה בפני עצמה (היא) כשביל הרוצי ביתר[ב] ות"ח לאמאי לינה מוחמת בנרוך ור"ל משום דקלרה היא רק שמתקנו לאחר קי"ש שלש מלכיות ושלש גאולות ושלש

ויש מהן שחותם בהן בברוך ואין פותח בברוך והטוב והמטיב פותח בברוך ואין חותם בברוך מכלל דברכה בפני עצמה היא ואמר רב נחמן בר יצחק תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי עוקרין אותה בבית האבל כדתניא [ט]מה הם אומרים בבית האבל ברוך הטוב והמטיב ר"ע אומר ברוך דיין האמת הטוב והמטיב אין דיין אמת לא אלא אימא אף הטוב והמטיב מר זוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא פתח וברוך "הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת [י]שופט בצדק לוקח במשפט ושליט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו גודר פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים [י]להיכן הוא חחר רב זביד משמיה דאביי אמר חוזר לראש ורבנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק: א"ל ריש גלותא לרב ששת אע"ג דרבנן קשישי אתון פרסאי בצרכי סעודה בקיאי מיניכו בזמן שהן שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למעלה הימנו ובזמן שהם שלש גדול מסב באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו אמר ליה ובי בעי אשתעויי בהדיה [י]מתריץ תרוצי ויתיב ומשתעי בהדיה א"ל שאני פרסאי דמחוי ליה במחוג מים ראשונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הגדול ישב גדול וישמור ידיו עד שנוטלין בולן א"ל לאלתר מיתחו תבא קמיה מים אחרונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הקטן וגדול יתיב וידיו מזדהמות עד שנוטלין כולן א"ל לא מסלקי תבא מקמיה עד דנמטי מיא לגביה אמר רב ששת אנא מתניתא ידענא דתניא [י]כיצד סדר הסבה [י]בזמן שהן שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למטה הימנו בזמן שהן שלש מטות גדול מסב בראש שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו [י]מים הראשונים מתחילין מן הגדול [י]מים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילין מן הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן עד שמגיעים אצל ה' וחוזרין ומתחילין מן הגדול [י]ולמקום שמים אחרונים חוזרין לשם ברכה חוזרת מפיע ליה לרב דא"ר חייא בר אשי אמר רב [י]כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה הוא מזומן לברכה רב ורבי חייא הוו יתבי בסעודתא קמיה דרבי אמר ליה רבי לרב קום משי ידך חזייה דקא מרתת אמר ליה[י] בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך ת"ר יאין מכברין לא בדרכים ולא בגשרים ולא

מלפני הגדול עד שיגיעו המים למקומם שלמעלה: ומוזרים ומפחילין מן הגדול. וטוטלין שלמן מלפניו: **למקום שמים מחרוזים תוזרים.** כשמגיעים למקומם שם גמל הגדול הוא מברך ומם לוה לאחר ליטול קודם לו הוא מברך: **פטול ידיו כאחרונה דמלה.** תומו שטוטל בתחלת המסבה מחרוזים קורא תחלה בתחרונה: **אין מכבדין.** לומר היה אחה קודם: **לא כדרכים.** הולני דרכים לומר לגדול הימנו לך לפני:

ולא

מן

והטוב והמטיב. ות"ח ואמאי פותחת בנרוך והלא קמוכה לאברתה היא ויש לומר דמתקנה בפני עצמה (היא) כשביל הרוצי ביתר[ב] ות"ח לאמאי לינה מוחמת בנרוך ור"ל משום דקלרה היא רק שמתקנו לאחר קי"ש שלש מלכיות ושלש גאולות ושלש מפסיקין ביניהם לברכות לבמיה קמוכה והויא לה קמוכה לאברתה: **פטול** ובמטיב וכו'. ללמד קמוכה לאברתה היא שלינה מברכת המזון אלא על קנורת הרוצי ביתר אקנוה: **שברי פוקיים פוסה בניים פאכל.** מלינה דר"ע: **לסיכן פוא חוזר.** מי שנשכחך לומען ואמרן לעיל[ו] מלינה דבי שמאי ברכת זימון עד הן והוכרך זה להיות מפסיק אלילתו עד שיגמור המברך ברכת הזן וחזר זה שהפסיק לבניס וגמר שעדמו להיכן הוא מחר לברך לאחר שיגמור שעדמו: **חוור לרפש.** לאחלת הזן שהרי מתחיל בזימון שבאמלה הוקבע ג': **למקום שפסק.** לברכת האלן שאחר יחיד: ר"ג אף גו **לבנים אפון בנרפש.** ללומר מקב מחלה על מטתו: **ופני לו למעלה פימנו.** מטת השני לגד מרגלותיו של גדול: **וכומן שהן שלשה פדול מסב באמלע שני לו למעלה פימנו שלישי לו למטה פימנו.** לגד שאם נרים גלותך: **וכי** בני **[י]שפעווי מפריק פרוני ויתיב.** ואם רלה הגדול לדבר עם שני לו נריך הוא לוקוף עלמו מתמיכתו ליסב זקוף לכל זמן שהוא מוטה אינו יכול לדבר עמו לפי שהשני לו לאחוריו לשאל של גדול הוא ופני הגדול מסוכין לגד אחר וטוב לו שיסב שני לו למטה הימנו ושמע לדבריו כשהוא מוטה: **במאי.** מרחים בידיהם ומפלבשותיהם בדמיה: **מים ראשונים מסיכן אפסיליו.** כ' שאם קפ"ל לריס גלותך מהיכן מתחילין פרפים מים ראשונים: **לאלתר מייתו פכא קמיה.** שלאן שלו מכילין מיד לפניו ואוכל. ולפני כל אחד ואחד היו מכילין שלאן קטן: **לא פפלקי פכא.** מקמי גדול עד לשאו כולהו וכעוד שהוא אוכל החברים נוטלין מים אחרונים: **שני לו למטה פימנו.** שאם הולרך גדול לספר עמו לא יהא נריך לזקוף: **וכומן שכם ג' שני לו למעלה פימנו.** ואם בא לספר מספר עם השלישי לו ואם בא לספר עם שאר לו עוד הוא שחקוף ואל יפפיל את שאר לו לפני קטן ממנו שיכא הוא למטה וקטן ממנו למעלה הימנו: **מפחילין מן הגדול.** ולאלתר מעילי מכא קמיה: **וכומן שכם פפא.** לאו דוקא דה"ה עשרה ולכל יותר מה' שגמלי הוא שיגלקו הגאלן מלפני הגדול כשיטול ידיו ויתחיל שם יושב ואכל עד שיטלו כלם לפיכך כשהם יותר מחמשה מתחילין מן הקטן היושב בסוף ואין מסלקין שלאן

ויש מהן **פופס** ולא **פופח**. כגון ברכה הקמוכה לאברתה שהרי כבר פתח בברכה לפנוכה. וברכה לאחרונה שבקרקעות שתע מתח וליכ לתח ולאוכה שלע"ם שק"ם מפסיק ביניהם לברכות לבמיה קמוכה והויא לה קמוכה לאברתה: **פטול** ובמטיב וכו'. ללמד קמוכה לאברתה היא שלינה מברכת המזון אלא על קנורת הרוצי ביתר אקנוה: **שברי פוקיים פוסה בניים פאכל.** מלינה דר"ע: **לסיכן פוא חוזר.** מי שנשכחך לומען ואמרן לעיל[ו] מלינה דבי שמאי ברכת זימון עד הן והוכרך זה להיות מפסיק אלילתו עד שיגמור המברך ברכת הזן וחזר זה שהפסיק לבניס וגמר שעדמו להיכן הוא מחר לברך לאחר שיגמור שעדמו: **חוור לרפש.** לאחלת הזן שהרי מתחיל בזימון שבאמלה הוקבע ג': **למקום שפסק.** לברכת האלן שאחר יחיד: ר"ג אף גו **לבנים אפון בנרפש.** ללומר מקב מחלה על מטתו: **ופני לו למעלה פימנו.** מטת השני לגד מרגלותיו של גדול: **וכומן שהן שלשה פדול מסב באמלע שני לו למעלה פימנו שלישי לו למטה פימנו.** לגד שאם נרים גלותך: **וכי** בני **[י]שפעווי מפריק פרוני ויתיב.** ואם רלה הגדול לדבר עם שני לו נריך הוא לוקוף עלמו מתמיכתו ליסב זקוף לכל זמן שהוא מוטה אינו יכול לדבר עמו לפי שהשני לו לאחוריו לשאל של גדול הוא ופני הגדול מסוכין לגד אחר וטוב לו שיסב שני לו למטה הימנו ושמע לדבריו כשהוא מוטה: **במאי.** מרחים בידיהם ומפלבשותיהם בדמיה: **מים ראשונים מסיכן אפסיליו.** כ' שאם קפ"ל לריס גלותך מהיכן מתחילין פרפים מים ראשונים: **לאלתר מייתו פכא קמיה.** שלאן שלו מכילין מיד לפניו ואוכל. ולפני כל אחד ואחד היו מכילין שלאן קטן: **לא פפלקי פכא.** מקמי גדול עד לשאו כולהו וכעוד שהוא אוכל החברים נוטלין מים אחרונים: **שני לו למטה פימנו.** שאם הולרך גדול לספר עמו לא יהא נריך לזקוף: **וכומן שכם ג' שני לו למעלה פימנו.** ואם בא לספר מספר עם השלישי לו ואם בא לספר עם שאר לו עוד הוא שחקוף ואל יפפיל את שאר לו לפני קטן ממנו שיכא הוא למטה וקטן ממנו למעלה הימנו: **מפחילין מן הגדול.** ולאלתר מעילי מכא קמיה: **וכומן שכם פפא.** לאו דוקא דה"ה עשרה ולכל יותר מה' שגמלי הוא שיגלקו הגאלן מלפני הגדול כשיטול ידיו ויתחיל שם יושב ואכל עד שיטלו כלם לפיכך כשהם יותר מחמשה מתחילין מן הקטן היושב בסוף ואין מסלקין שלאן מלפני הגדול עד שיגיעו המים למקומם שלמעלה: ומוזרים ומפחילין מן הגדול. וטוטלין שלאן מלפניו: **למקום שמים מחרוזים תוזרים.** כשמגיעים למקומם שם גמל הגדול הוא מברך ומם לוה לאחר ליטול קודם לו הוא מברך: **פטול ידיו כאחרונה דמלה.** תומו שטוטל בתחלת המסבה מחרוזים קורא תחלה בתחרונה: **אין מכבדין.** לומר היה אחה קודם: **לא כדרכים.** הולני דרכים לומר לגדול הימנו לך לפני:

ולא

מן

כג א מיי' פ"ב מהלכות ברכות הלכה ה סמג עשין כה טוש"ע או"ח סי' קסו סעיף ב ויש"ד סימן שעה סעיף ה:

בח ב מיי' ש"ם שם הל' ג טוש"ע או"ח סי' קסו [קנו סעיף ה ופר'] ר סעיף ב:

בכג ג מיי' פ"ו מהל' ברכות ל ד מיי' שם סמג שם טוש"ע או"ח סי' קפו סעיף ב:

לא ה ו מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע או"ח סי' קפו סעיף ו:

לב ז מיי' שם [ופ"ש ריש פי' תמיד] סמג שם:

רבינו חננאל

תנו רבנן מהו אומר בבית האבל אף הטוב והמטיב. ר עקיבה אומר דיין אמת וקיימא לן כאחר ותנחומא דאמר אל אמת דיין אמת נותן בצדק ולוקח במשפט (שופטם) [שלים] בעולמו לעשות בו כרצונו והכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו חייבין אנו להודות לו ולברכו. ואף על גב דקיימא לן הלכתא כרבי ששת באיסורי וכרבות איסורי איכין [הלכתא כרב נחמן] חדא דקאי סתמיה כיתנאי. ותוב מדקא אכיא לן להיכן [הוא] חוזר הסברך כרכת הזימון. ואמר רב זביד מחזר לראש. ור' יוחנן ושמואל בשלמא לרבך שאכלנו משלו וכטובו חיינו ביון שאתה ה' אלהינו מלך העולם הזן את כולו. ורבנן אמרי למקום שפסק. כלומר אינו אומר לברך אלא ברוך שאכלנו משלו וכו'. ואסיקנה למקום שפסק. שמע מינה דהלכתא כרב נחמן. מיושב במחוג מחוז [ס]דיה באצבעותיו. כלומר כל דבריהם כרמו הן. ריש (לקיש) [גלותא] היה נוהג בצרכי הסעודה ברוך הפרסים הדבים בדברים הם. מנהג מדיים בומן שיש שם מכובדים שראויין למטות. הגדול מיסב בימין השני לימינו היה הוא למעלה הימנו. ואם הן שלשה מטות. הגדול יושב [באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו].

רבינו חננאל

תנו רבנן מהו אומר בבית האבל אף הטוב והמטיב. ר עקיבה אומר דיין אמת וקיימא לן כאחר ותנחומא דאמר אל אמת דיין אמת נותן בצדק ולוקח במשפט (שופטם) [שלים] בעולמו לעשות בו כרצונו והכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו חייבין אנו להודות לו ולברכו. ואף על גב דקיימא לן הלכתא כרב ששת באיסורי וכרבות איסורי איכין [הלכתא כרב נחמן] חדא דקאי סתמיה כיתנאי. ותוב מדקא אכיא לן להיכן [הוא] חוזר הסברך כרכת הזימון. ואמר רב זביד מחזר לראש. ור' יוחנן ושמואל בשלמא לרבך שאכלנו משלו וכטובו חיינו ביון שאתה ה' אלהינו מלך העולם הזן את כולו. ורבנן אמרי למקום שפסק. כלומר אינו אומר לברך אלא ברוך שאכלנו משלו וכו'. ואסיקנה למקום שפסק. שמע מינה דהלכתא כרב נחמן. מיושב במחוג מחוז [ס]דיה באצבעותיו. כלומר כל דבריהם כרמו הן. ריש (לקיש) [גלותא] היה נוהג בצרכי הסעודה ברוך הפרסים הדבים בדברים הם. מנהג מדיים בומן שיש שם מכובדים שראויין למטות. הגדול מיסב בימין השני לימינו היה הוא למעלה הימנו. ואם הן שלשה מטות. הגדול יושב [באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו].

גליון הש"ם

תוס' ד"ה להיכן וכו'. ולפר מגרדך. נ"ל מן נחש לך [ורש"ל]:

מוסף תוספות

ג בתוס' ד"ה ש כתב. ואע"ג דאר"פ לקמן שיש שם שני מלכיות לבר מרדיה וכו' מ"מ אינו מקום האל שבניתי של מקום האל אבינו מלכנו וכו'. ב בתוס' ד"ה כתב. האל התי הטוב והמטיב וכו' לקח בשפעם ושלים כמעשיו. ג בתוס' ד"ה כתב. לגדול לחתרצי נפשיה למיתב בשמדבר עם השני.

מוסף רש"י

והטוב והמטיב. פס"ג דמסוכה (סוכה נב, ב) שכני אפאל בנרכת מעין נפרך. פסוק דנרכה נאמני נפשי [תהלים קמו, ו] מוסיפין פ"ה כיכ. ד) [עיל מב, ב"ב, ו] [ופס פיהם] אחר ליה כני מיהל. ה) [ופ"ל]. ו) [מלחמה (נקמן מה:). ז) [ויתר ביאור מנכה בתר: מפסיקים קני: ד"ה מוקן. ח) [פר' רש"ו ותר' מנ"פ פר' קמא פ"ק יא ה"ל ומ"ל].

רב נסים גאון

שאני פרסאי דבכחוב מחזר

היינו מבריך זה את זה זה ברכותיהו של זה ומברך כל אחד מהן מה שחבירו אומר ובמ"ק דמסכת תענית (דף ה) ר' הושעיה בן תעניה הוה קאי בי קיסר אחרי ליה ההוא מינא עמא דאלהדיכו מאריה לאפרה מיניהו אחרי ליה איהו יהיו נמרה עלינו אפרי ליה לר' יהושע בן חנניה מאי אחרי לך עמא דאלהדיכו מאריה לאפרה מיניה ומאי אחרת ליה יהו נמרה עלינו אמרי ליה לההוא מינא מאי אחרית ליה עמא דאלהדיכו מאריה לאפרה מיניה ומאי אחרי לך לא ידענא אמרי גברא רלא ידע מאי מחזר ליה בבחינ יהיב [בנגב: אימא יחזר] קמיה מלבא ויקטלה:

а второй – выше от него (т. е. со стороны головы старшего).

וזמן שהם שלש גדול *Когда у них три ложа,* **מסב באמצע** *старший возлегает посредине,* **שני לו למעלה הימנו** *второй – выше от него,* **שלישי לו למטה הימנו** а *третий – ниже от него* (т. е. со стороны ног старшего).

אמר ליה *Сказал ему* рав Шэшет: получается, что каждый раз, **וכי בעי אשתעויי בהדיה** *когда* старший *хочет разговаривать с тем,* что возлежит за его головой (со вторым), **מתריץ תרוצי ויתיב ומשתעי בהדיה** он вынужден *выпрямиться* на своем ложе, *сесть и* только тогда *разговаривать с ним*. Почему не поставить ложе второго перед ложем старшего (т. е. со стороны ног старшего)?

אמר ליה *Сказал ему* "глава рассеяния": **שאני פרסאי דמחוי ליה במחוג** *отличаются парсы* от остальных людей тем, *что* каждый *показывает* другому *намек*, т. е. они разговаривают во время трапезы не ртом, а руками – на языке жестов. И тогда нет необходимости подниматься на ложе, чтобы видеть лицо друг друга.

Рав Шэшет спросил: **מים ראשונים מהיכן מתחילין** "*первую воду*" *с кого начинают* парсы? Т. е. кто первым из участников трапезы омывает руки перед едой? **אמר ליה** *Сказал ему* "глава рассеяния": **מן הגדול** *со старшего*.

Рав Шэшет удивился: **ישב גדול וישמור ידיו עד שנוטלין כולן** неужели *старший сидит* с омытыми *руками* и ждет, *когда все* остальные *омоют* руки? Ведь еду приносят только после того, как все участники омыли руки.

אמר ליה *Сказал ему* "глава рассеяния": **לאלתר מייתו תכא קמיה** *сразу*, как только человек омыл руки, *приносят* и ставят *перед ним* маленький *столик* с едой, и он ест, не ожидая остальных.

Рав Шэшет спросил: **מים אחרונים מהיכן מתחילין** "*последнюю воду*" *с кого начинают*? Т. е. кто первым из участников трапезы омывает руки после еды? **אמר ליה** *Сказал ему* "глава рассеяния": **מן הקטן** *с младшего* (менее почитаемого).

Рав Шэшет удивился: **וגדול יתיב וידיו מזוהמות עד שנוטלין כולן** неужели *старший сидит с нечистыми руками* и ждет, *когда все* остальные *омоют* руки?

אמר ליה *Сказал ему* "глава рассеяния": **לא מסלקי תכא מקמיה עד דנמטי מיא לגביה** *не убирают от него столик, пока* не *принесут ему воду* для омовения рук, а до этого времени он продолжает есть.

אנא מתניתא אמר רב ששת *Сказал рав Шэшет:* **ידענא** *я знаю* одну *барайту* о поведении на трапезе. **דתניא** *Как учили* в этой барайте: **כיצד סדר הסבה** *каков порядок возлежания*? Т. е. как располагаются участники трапезы на своих ложах?

וזמן שהן שתי מטות גדול *Когда у них два ложа,* **מסב בראש ושני** *старший возлегает во главе,* **לו למטה הימנו** *а второй – ниже от него* (т. е. со стороны ног старшего), чтобы старший мог с ним разговаривать, не приподнимаясь на ложе.

וזמן שהן שלש מטות גדול מסב בראש *Когда у них три ложа, старший возлегает во главе,* **שני לו למעלה הימנו** *второй – выше от него* (т. е. со стороны головы старшего), **שלישי לו למטה הימנו** а *третий – ниже от него*. Лучше старшему каждый раз приподниматься на своем ложе, когда он хочет говорить со вторым, чем посадить младшего на место второго, оказав тем самым неуважение ко второму.

Рав Шэшет продолжил: **מים הראשונים מתחילין מן הגדול** "*первую воду*" *начинают со старшего*, т. е. он первым из участников трапезы омывает руки перед едой. **מים אחרונים** "*Последнюю воду*" (которой омывают руки после еды) – **וזמן שהם חמשה** *когда их пять* человек или меньше – **מתחילין מן הגדול** *начинают со старшего.* **ובזמן שהם מאה** *А когда их сто* (т. е. больше пяти) – **מתחילין מן הקטן עד שמגיעים אצל חמשי** *начинают с младшего, пока* очередь не *дойдет до пятого* (по шкале уважения), **וחוזרין ומתחילין מן הגדול** *и* тогда *вновь начинают со старшего* (т. е. приносят ему воду).

ולמקום שמים אחרונים חוזרין *И к кому возвращается "последняя вода"* – **לשם ברכה חוזרת** *к тому возвращается благословение*. Т. е. кто из оставшихся пяти самых уважаемых первым омывает руки после еды (обычно

והטוב והמטיב. ול"ת ולמאי פותחת בברוך ולבא סמוכה למברכתא דהיא ירא לומר דנתקנה בפני עצמה (היא) כשכיל הרוצי ניתרי) ול"ת למאי הילא מותמת בברוך וי"ל משום דקנרא היא רק שתקנו למחר קי"ש שלש מלכיות ושלש גאולות ושלש טעות ונתמן למחר של ברכת ההפטרה הוא מן הברכה העליונה[ה] ולכך הוא נכתב גדול שניתים הרשעות היו רגילין לעמוד כל הקהל ולומר נקול רם ונתן למחר וכו' כשהיה המינות מגיע שם: **להיכן** הוא הולך. פירש רש"י דקאי לאחר דתפיק לשנים וממתין למחרים עד הזן והיכן מחר למחר שעתידו רבנן למרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק ותימה דל"ל היכי הלכתא למקום שפסק מחר שהכל מחר כך פשיטא דימחוי למילו להזן דהא הזן דלעיל"ת ע"כ נרין לומר דקאי אהא דתניין לעיל דהמברך חומר ונרך שהכלנו משלו והמסובין עונים ברוך שהכלנו משלו ונטובו מיינו להיכן הוא מחר המברך לאחר שיעבו המסובין מחר לרבנן שהמברך מחר ואומר ברוך שהכלנו משלו ונטובו חיינו ורבנן אמרי למקום שפסק שאומר ברוך שהכלנו משלו וכן הלכתא והר"ת מפיכר"ש פירש דקאי אהשלשה שהכלנו ויגת אחד מהם לשוח קורסים לו ומזמנים עליו ועיל נמי הכי פירוש עד היכן מקום זימון שנרין להו לאומרו אחד דקרו ליה ועמי עד שברך ומכלן ואילך יש לדרכו ואינם נרכים שהתרים עוד לגירסו והכא בעי לאומרו מן השוק להיכן הוא מחר למקום שפסק להיינו לאחר מהן ואילך "ולאחר מברך והשתא מיתא לגא קשה מהן שהרי לא "ספרי ניתנים: **מר** זוטרא איקלע לבי רב אשי איתיא ביה מילתא. וכוותיה קיימת לן והכי מברכין נ"ש אחר הלל הטוב והמטיב אל אחת דיין אמת שופט צדק ולוקח בחשפט ושליט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו גודר פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים "להיכן הוא חחר רב זביד משמיה דאביי אמר חחר לראש ורבנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק: א"ל ריש גלותא לרב ששת אע"ג דרבנן קשישי אתון פרסאי בצרכי סעודה בקיאי מיניכו בזמן שהן שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למעלה הימנו ובזמן שהם שלש גדול מסב באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו אמר ליה וכי בעי אשתעויי בהדיה "מתרין תרוצי ויתיב ומשתעי בהדיה א"ל שאני פרסאי דמחוי ליה במחוג מים ראשונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הגדול ישב גדול וישמור ידיו עד שנוטלין בולן א"ל לאלתר מייתו תכא קמיה מים אחרונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הקטן וגדול יתיב וידיו מזדהמות עד שנוטלין כולן א"ל לא מסלקי תכא מקמיה עד דנמטי מיא לגביה אמר רב ששת אנא מתניתא ידענא דתניא "כיצד סדר הסבה "בזמן שהן שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למטה הימנו בזמן שהן שלש מטות גדול מסב בראש שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו "ים הראשונים מתחילין מן הגדול "ים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילין מן הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן עד שמגיעים אצל ה' וחוזרין ומתחילין מן הגדול "ולמקום שמים אחרונים חוזרין לשם ברכה חוזרת מסייע ליה לרב דא"ר חייא בר אשי אמר רב "כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה הוא מזומן לברכה רב ורבי חייא הוו יתבי בסעודתא קמיה דרבי אמר ליה רבי לרב קום משי ידך חזייה דקא מרתח אמר ליה"ו בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך ת"ר יאין מכברין לא בדרכים ולא בגשרים ולא ויש מהן שחותם בהן בברוך ואין פותח בברוך והטוב והמטיב פותח בברוך ואין חותם בברוך מכלל דברכה בפני עצמה היא ואמר רב נחמן בר יצחק תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי עוקרין אותה בבית האבל כדתניא "מה הם אומרים בבית האבל ברוך הטוב והמטיב ר"ע אומר ברוך דיין האמת הטוב והמטיב אין דיין אמת לא אלא אימא אף הטוב והמטיב מר זוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא פתח וברין "הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת "שופט בצדק לוקח במשפט ושליט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו גודר פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים "להיכן הוא חחר רב זביד משמיה דאביי אמר חחר לראש ורבנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק: א"ל ריש גלותא לרב ששת אע"ג דרבנן קשישי אתון פרסאי בצרכי סעודה בקיאי מיניכו בזמן שהן שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למעלה הימנו ובזמן שהם שלש גדול מסב באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו אמר ליה וכי בעי אשתעויי בהדיה "מתרין תרוצי ויתיב ומשתעי בהדיה א"ל שאני פרסאי דמחוי ליה במחוג מים ראשונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הגדול ישב גדול וישמור ידיו עד שנוטלין בולן א"ל לאלתר מייתו תכא קמיה מים אחרונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הקטן וגדול יתיב וידיו מזדהמות עד שנוטלין כולן א"ל לא מסלקי תכא מקמיה עד דנמטי מיא לגביה אמר רב ששת אנא מתניתא ידענא דתניא "כיצד סדר הסבה "בזמן שהן שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למטה הימנו בזמן שהן שלש מטות גדול מסב בראש שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו "ים הראשונים מתחילין מן הגדול "ים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילין מן הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן עד שמגיעים אצל ה' וחוזרין ומתחילין מן הגדול "ולמקום שמים אחרונים חוזרין לשם ברכה חוזרת מסייע ליה לרב דא"ר חייא בר אשי אמר רב "כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה הוא מזומן לברכה רב ורבי חייא הוו יתבי בסעודתא קמיה דרבי אמר ליה רבי לרב קום משי ידך חזייה דקא מרתח אמר ליה"ו בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך ת"ר יאין מכברין לא בדרכים ולא בגשרים ולא

מלפני הגדול עד שיניעו הכים לחבשה שתלו: **ומחזרים ומתחילין** מן הגדול. וטעלן שלחן מלפניו: **למקום שהם מתרוצים תוזרים.** כשמניעים למחבשה שם גמל הגדול הוא מנרך ואם נזה בחמה ליטול קודם לו הוא מנרך: **פעמים** ידיו **כשהרוצה** פעמים. לותו שעטל בתחלת החבשה מחרוזים קורא תחלה בתחרונה: **אין מכבדין.** לומר היה אתה קודם: **לא בדרכים.** הולכי דרכים לומר לגדול הימנו לך לפני: **ולא**

ים מהן חופס ולא פופס. כגון נרכה הסמוכה לתברתא שהרי כבר פתח בברכה לחשונה. ובכרה לתחרונה שבקרינהו שתע אתת ולינה אתת ולתונה שתע"ם שק"ם מפקיע בימים תברכות לעמוה סמוכה והוא לה סמוכה לתברתא: **סעוד וספעיב וכו'.** ללמו סמוכה לתברתא היא שתיה מברכת המזון אלא על קבורת הרוגי ניתר תקנוה: **שהרי עוקרים פופס בניס שפכו.** לתינה דר"ע: **להיכן הוא חוזר.** מי שנשתרף לבר נזיתון ותתרן לניל[ו] לתינה דרב חנניה מקום האל אביהו תלטו יכר'. ב בתוס' ר"ש כתוב. האל התי הטוב והמטיב וכר' ליתה בשתעה ושלים בשעות. ג בתוס' ר"ש כתוב. לנדול לתחרוי נשמיה לתיתב כשתרבר עם השני.

מוסף רש"י

והטוב והמטיב. שפ"נ שסטוכה לברכתא. שהרי שתתל בברכת המזון בנרוך. משום הברכה נאמרי שפשה שתיתן משום שהרי ניתר. וטלה מרשה בברכת שהרית ומנחה (שתרים קו:). כל הנוטל ידיו באחרונה. נתים מתרוים. הוא מזומן לברכה. לברכת המזון (לעיל מג.). חזייה. ר' חיים לניי. דקא מרתח. שתת רשם יהי מלכלכת לו שתת שלכתי נאלה יהר שתת (שם). בר מתתי. בן נחלים (שבת ג: וכה.). כגון של שלמיד תכם גדול ממך לך רשות לערך בהשת"ו, שהעטל ידיו מלמה הוא מנרך (לעיל מג.).

רב נסים גאון

שאני פרסאי דבכחוב מחזר זה אחר זה ברסיומתיו של זה ומבין כל אחד מהן מת שתבירו אומר תבש"ק דמסכת תגיגה (דף יח ה"ו ר' יהושע בן חנניה הוה קאי בי קיסר אתרי ליה ההוא מינא עמא דאהדדיהו מעריה לאפוקי מינייהו אתרי ליה איתו ידי נפריה עלינו אמרי ליה לר' יהושע בן חנניה מאי אתרי לך עמא דאהדדיהו מעריה לאפוקי מינייהו ואמרי ליה ידי נפריה עלינו ואמרי ליה לההוא מינא מאי אתרת ליה עמא דאהדדיהו מעריה לאפוקי מינייהו ואמרי אתרי לך לא ידענא ואמרי גברא ולא ידע מאי שתרו ליה בשתרת יתיב [בנמי איתא יתרו] קמיה מלבא ושקלוה:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לתיכן וכר'. ולפר מנרך. ל"ל מן נתים לך [כ"מ].

מוסף תוספות

ג בתוס' ר"ש כתוב. ואע"ג דאר"ם לקמן ש"ש שם שרי מלכרות לבר מרידה. וכר' מים אינו מזונר אלא שמרחיב של מקום האל אביהו מלטו יכר'. ב בתוס' ר"ש כתוב. האל התי הטוב והמטיב וכר' ליתה בשתעה ושלים בשעות. ג בתוס' ר"ש כתוב. לנדול לתחרוי נשמיה לתיתב כשתרבר עם השני.

это самый старший либо тот, кому он велел первым сделать омовение), тот и произносит Биркат-Амазон.

מסייע ליה לרב Эта барайта *помогает Раву*. **דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב** *Как сказал рав Хия бар Аши: сказал Рав*: **כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה** *каждый, кто омывает свои руки в конце первым* (из пяти оставшихся), **הוא מזומן לברכה** *тот приглашается для благословения*, т. е. ему дают произнести Биркат-Амазон за всех участников трапезы.

רב ורבי חייא הוו יתבי בסעודתא קמיה דרבי *Рав и раби Хия сидели за трапезой у Раби*. **אמר ליה רבי לרב קום משי ידך** *Сказал Раби Раву: встань, омой свои руки*. **חזייה דקא מרתת** *Увидел* раби Хия, *что* Рав *задрожал*, поскольку испугался, что Раби решил, будто у него, у Рава, грязные руки или что он слишком долго сидит за трапезой.

אמר ליה *Сказал ему* раби Хия: **בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך** *Приготовься* произнести *Биркат-Амазон* – вот что *сказал тебе* Раби. Потому что кто первым после трапезы омывает свои руки "последней водой", тому оказывают уважение, приглашая его для благословения.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **אין מכבדין** *не оказывают* знаки *уважения* друг другу (не обязаны пропускать вперед), повстречавшись **לא בדרכים ולא בגשרים** *в дороге или на мосту* (где есть опасность упасть),

ולא בידים מזוהמות *или* в случае *нечистых рук*. Т. е. нет обязанности уступать старшему право первым омыть руки после трапезы.

רבין ואבי הוו קא אזלי באורחא *Равин и Абае находились в пути*. **קדמיה חמריה דרבין לדאבי** *Опередил осел, на котором* ехал *Равин*, осла, *на котором* ехал *Абае*. **ולא אמר ליה ניזיל מר** *И не сказал* Равин своему товарищу Абае (который был выше его по статусу): *пусть господин едет* передо мной.

אמר *Сказал* Абае про себя: **מדסליק האי מרבנן ממערבא גם ליה דעתיה** *с тех пор как этот мудрец поднялся* (прибыл) *с Запада* (из Страны Израиля), *огрубело его сердце*.

כי מטא לפתחא דבי כנישתא *Когда прибыли к входу в синагогу*, **אמר ליה** *сказал ему* Равин: **ניעל מר** пусть *войдет господин*. **אמר ליה** *Сказал ему* Абае: **ועד השתא לאו מר אנא** *до сих пор я не* был *господином?* **אמר ליה** *Сказал ему* Равин: **הכי אמר רבי יוחנן** *так сказал раби Йоханан*: **אין מכבדין אלא בפתח שיש בה מזוזה** *уважение* друг другу *оказывают только у входа, на котором есть мезуза*. Т. е. только в таком случае пропускают старшего вперед, но не в дороге.

Из слов раби Йоханана следует: **דאית בה מזוזה אין** *если есть* на входе *мезуза – да*, оказывают уважение друг другу; **דלית בה מזוזה לא** *нет на нем мезузы – не* оказывают. **אלא מעתה** *Получается*, что **בית הכנסת ובית המדרש דלית בהו מזוזה** если на входах в *синагогу и дом учения нет мезузы* (потому что в этих помещениях не живут), **הכי נמי דאין מכבדין** входя в них, можно *не оказывать уважения* старшим? Тогда почему Равин оказал уважение Абае при входе в синагогу? – **אלא אימא** *Но* вот как *скажи* (объясни слова раби Йоханана): **בפתח הראוי למזוזה** *при входе*, где *положено* висеть *мезузе* (если бы здесь жили люди), следует оказывать уважение старшим, пропуская их вперед.

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב *Сказал рав Йеуда, сын рава Шмуэля бар Шилат, от имени Рава*: **אין המסובין רשאין לאכול כלום עד שיטעום הבוצע** *возлежащие* за трапезой *не имеют права* начать *есть прежде, чем отведает* хлеба тот, *кто преломляет* его с благословением для всех присутствующих.

יתיב רב ספרא וקאמר *Сидел рав Сафра и сказал*, что учили несколько иначе: **לטעום איתמר** не имеют права *отведать* – так было *сказано*, т. е. так мы учили это высказывание Рава.

למאי נפקא מינה *В чем разница* между двумя вариантами, приведенными равом Йеудой и равом Сафрой от имени Рава? Ответ: нет разницы, но рав Сафра сказал так, **שחייב אדם לומר בלשון רבו** *потому что человек обязан говорить*, т. е. передавать высказывания мудрецов, используя *язык своего учителя*. Как услышал от учителя – так и должен передавать.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **שנים ממתינין זה לזה בקערה** когда едят *двое – ждут один другого*, если едят *из* одной *посуды*. Т. е. когда один прерывает еду, чтобы напиться, второй ждет, пока тот снова не приступит к еде. **שלשה אין ממתינין** *Трое – не ждут* друг друга.

Продолжение барайты: **הבוצע הוא פושט ידו תחלה** кто *преломляет* хлеб для всех в начале трапезы, *тот первый протягивает руку* к еде, т. е. начинает есть. **ואם בא לחלוק כבוד לרבו** *Но если хочет оказать честь* (передать право первым приступить к еде) *своему учителю* **או למי שגדול הימנו** *или тому, кто важнее его*, **הרשות בידו** *может так поступить*.

רבה בר בר חנה הוה עסיק ליה לבריה בי רב שמואל בר רב קטינא *Раба бар Бар-Хана был занят* женитьбой *своего сына на дочери рава Шмуэля бар рав Ктина*. **קדים ויתיב וקמתני ליה לבריה** *Перед* свадебной трапезой *сел он и научил своего сына*: **אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים** тому, *кто преломляет* хлеб с благословением для всех, не разрешено *преломить* его после благословения "Производящий хлеб из земли" *прежде, чем отвечающие закончат говорить амен*.

מפי רוב העונים *Рав Хисда сказал*: **רב חסדא אמר** прежде, чем *большинство отвечающих* скажут амен. Т. е. не надо ждать всех, достаточно, чтобы ответило большинство участников трапезы.

אמר לו רמי בר חמא *Сказал ему Рами бар Хама*: **מאי שנא רובא** *чем отличается большинство?* **דאכתי לא כליא ברכה** *Ведь* пока не закончили

ולא בידים מוחמות. בגמלת מים מחרוזים: ממערבא. לפי שהיה רכין רגיל לעלות מבבל לא"י ולומר הוא לכרגו משמו של ר' יוחנן: בשמה הרשוי למווזה. כלומר בכוחה כל פמיים למעוטי לרכים ופרלות: למעוט פיפמר. אין מלוק בדבר אלא שמייב לומר בלשון רבו: קדיש. רבה בר בר חנה ליבא על הפולמן ולשנות בבני הלוחה פעודה לפי שהמקום רגיל בבעות והיה מלמדו היאך יעשה: לבטוח. לפרוח הפרוסה מן הפת: עד שילבא פמן מפי הפוחים. למן מחר ברכת המוליא לחץ עניים למן מן הברכה היא ולמרי בפרק בילד מבדרין (לעיל דף לב:) צריך שתהלה ברכה קודם בציאה: תפוסה. שקורין את הלחם בחטף ולא בפתוח: קפוסה. למן והוא צריך לומר למן: קפוסה. שמחסר קריאת הנ"ן שהיו מולילה בפה שהפת נכרת: יפומב. שלח שמע הברכה הלח שלמדו שמעון למן. והל דלמרי בהחליל (פרוה נא:) שבחלבנדריא של מלרים היו מניפים בפודרים בהפגיע עת לבעות למן ללמוד לח שמעי וקח בעי הבוה מידע דיבי שהם עושים לחר ברכה ועל לחו ברכה הם עושים ללח שלח היו שומעים לח הקול: ולח יוציף ברכה פיו. בהיכות שדומה עליו בחבל ללח בחוק קבוע הוא לו: וקח מפרכב ומכיל. ממהר לחכול כדי להבטרף לזימון ויחבו עליו: פלילה לן. גמרה לן פעודתבו קודם שבלחת ולי לחה מהיבנו עד בזימון: לילו מיפו לי פרדילית ובוולית לפבא. שמולל מכיבן עליו פרדילית בקטה פעודה והן בחבין ופבריות ולרב היו מכיבן בחלות. ושמולל היה קורל לרב לחבא לכבודו: מי לא פלילן. הלבך לא גמרה פעודתם ומלטרף: פיקר שבפעודה. לחל מלותן שהיו בחמלת ההסבה: פא לא חזי ליה. והוא לה ברכה ומן הבחה בעבירה ובמיב (מבלים י) בוחא בדך בלך ה' ולחבר מר (ש) (ובייק דף לד:). הבי לגזל פחה על מים ובחבה ובחבה ובבך עליה לין זה מברך חלא מלחך: דמפי. מהין הלבוחים מפ"ה פפך עבדן פפך לא עבדן: לבפניא. מיל של מלך שהטיל על בני העיר לוהם בשוס מלחמתו והרי הם בעניים לפי שהם חלא בחלוחים: מפהילים פא בעניים דמפי. לרוב עמי הלרך מעבדים הם ולומרת לדבבן בעלמא הוא: שפקדיפו בשבלים. לו הי קדם לח הבהן ועבל מעבר בשבלים קודם שהטל בהן תרומה גדולה ובבהן היה לו ליטול תרומה גדולה חחלה ס' מני לדרחמנא קרייה לבהנים (שמות כה) ובחיב בה מלחך ודמעך לח בחחר ממלחת תרומה גדולה של בהן מחוך המעבר הזה לחר מחלוחים שבו לבל מעבדים שהם חלא מעבר שבל הלוי להפרים תרומה ממעבדו: וכדרבי אבבו. לחמעיב מפני לפבי הוא כדרבי אבבו לפסר ליה ללוי מפרומה גדולה שבו: מכל

ולא בידים מוחמות רבין ואבוי הוו קא אזלי באורחא קדמיה חמריה דרבין לדאבוי ולא אמר ליה ניזיל מר אמר מדסליק האי מרבנן ממערבא גם ליה דעתיה כי מטא לפתחא דבי בנישתא אמר ליה ניעול מר אמר ליה ועד השתא לאו מר אנא אמר ליה הבי אמר רבי יוחנן אין מכבדין אלא בפתח שיש בה מזוזה [ח]דאית בה מזוזה אין דלית בה מזוזה לא אלא מעתה בית הכנסת ובית המדרש [י]דלית בהו מזוזה הבי נמי דאין מכבדין אלא אימא בפתח הראוי למזוזה אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב [יא]אין המסובין רשאין לאכול כלום עד שיטעום הבוצע יתיב רב ספרא וקאמר לטעום איתמר למאי נפקא מינה [יב]שחייב אדם לומר בלשון רבו ת"ר [יג]ששים ממתינין זה לזה בקערה שלשה אין ממתינין [יד]הבוצע הוא פושט ידו תחלה ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול הימנו הרשות בידו רבה בר בר חנה הוה עסיק ליה לבריה בי רב שמואל בר רב קטינא קדים ויתיב וקמתני ליה לבריה אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים רב חסדא אמר ימפי רוב העונים א"ל רמי בר חמא מ"ש רובא דאכתי לא כליא ברכה מיעוטא נמי לא כליא ברכה א"ל שאני אומר כל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה: ת"ר [טו]יאין עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה ולא יזרוק ברכה מפיו בן עזאי אומר כל העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים חטופה יתחטפו ימיו קטופה יתקטפו ימיו וכל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו רב ושמואל הוו יתבי בסעודתא אתא רב שימי בר חייא הוה קמסרהב ואכיל א"ל רב מה דעתך לאיצטרופי בהדן אנן אכילנא לן א"ל שמואל [יא]אלו מייתו לי [יז]ארדיליא וגוזליא לאבא מי לא אכלינן תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא על רב אתא אמרי אתא גברא רבא דמברך לן אמר להו מי סבריתו דגדול מברך עיקר שבסעודה מברך והלכתא [יח]גדול מברך אע"ג דאתא לכסופ: אכל דמאי וכו': הא לא חזי ליה [יט]כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה דתנן [כ]"מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין את העניים ואת האכסניא דמאי: מעשר ראשון שנטלה תרומתו: [כא]פשיטא לא צריכא אלא [כב]שהקדימו בשבלים והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש ממנו תרומה גדולה וכדד' אבהו דאמר ר' אבהו אמר ריש לקיש [כג]מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה שנאמר [כד]והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר אמר ליה [כה]רב פפא לאביי אי הבי אפילו הקדימו בברי נמי אמר ליה עליך אמר קרא מבל

דקפסקי להו לימור מיתה ולי נמי בלכמיתי של נכרים שבטיל עליהם המלך מבל מקום דוקא דמלי לחל בל בטל לא דלחם בן פורע מוכו מממונו של בהן[כו]: ואמר רב הונא תנא בש"א אין מאכילין. ות"ת רב הונא טעמא דב"ש אין מלחך לחכמי דהכי פרין בכמה דוכתין ויש לומר דקא משמע לן דלי משכחת תנא דלמר אין מלכילין בית שמלי אין מלחך לחכמי בית הלל בל בטל לא

отвечать амен, считается, что все *еще не закончилось благословение.* **מיעוטא נמי לא כליא ברכה** Но тогда, если не успевших сказать амен *меньшинство – тоже не закончилось благословение*!

אמר ליה *Сказал ему* рав Хисда: **שאני אומר** вот *о чем я говорю*: **כל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה** *любой, кто отвечает амен дольше положенного* (кто растягивает его произношение), *совершает ошибку*. А поэтому не надо ждать меньшинства, которое слишком затянуло "амен".

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **אין עונין** *не отвечают "краткий амен"* (быстро произнося первую гласную), **ולא אמן קטופה** *или "сорванный амен"* (нечетко произнося последний звук), **ולא אמן יתומה** *или "сиротливый амен"* (услышав не само благословение, а только амен других людей). **ולא יזרוק ברכה מפיו** *И не "бросают" благословение из уст* (произнося его скороговоркой), словно при исполнении неприятной обязанности или машинально.

בן עזאי אומר *Бен-Азай говорит*: **כל העונה אמן** у *всякого*, кто *отвечает "сиротливый амен"*, **יתומה יהיו בניו יתומים** *дети будут сиротами*; **חטופה יתחטפו ימיו** *"краткий* амен" – *будут укорочены его дни* (умрет раньше срока); **קטופה יתקטפו ימיו** *"сорванный* амен" – *будут "сорваны" его дни* (тоже укоротятся). **וכל המאריך באמן** У *всякого, удлиняющего амен*, **מאריכין לו ימיו ושנותיו** *будут увеличены его дни и годы*.

רב ושמואל הוו יתבי בסעודתא *Рав и Шмуэль сидели* вместе *за трапезой*. **אתא רב שימי בר חייא הוה קמסרהב ואכיל** *Пришел рав Шими бар Хия* и, присоединившись к ним, принялся *быстро есть*, чтобы успеть сказать с ними "зимун". **אמר ליה רב** *Сказал ему Рав*: **מה דעתך** *какова причина* того, что *ты* так спешишь? **לאיצטרופי בהדן** Решил *присоединиться к нам*, чтобы сказать "зимун"? **אנן אכילנא לן** Но *мы* уже *съели свою* еду, т. е. закончили трапезу раньше, чем ты пришел. Поэтому не можешь сказать с нами "зимун".

אמר ליה שמואל *Сказал Шмуэль* Раву: **אלו מייתו לי ארדיליא** *если бы мне принесли* сейчас *грибы*, которые я очень люблю, **וגוזליא לאבא** *и птенцов для Абы* (Аба, Отец – так Шмуэль называл Рава), которые он любит, – **מי לא אכלינן** *разве мы их не ели бы*? А значит, не полностью закончена наша трапеза. Следовательно, рав Шими может к нам присоединиться, чтобы сказать "зимун".

תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא *Ученики Рава сидели за трапезой*. **על רב אחא** *Вошел рав Аха* после того, как они уже начали трапезу, и присоединился к ним. **אמרי** *Они сказали*: **אתא גברא רבא דמברך לן** *пришел важный человек, который произнесет нам благословение*. **מי סבריתו דגדול מברך אמר להו** *Сказал* он *им*: *разве вы считаете, что важный* человек *произносит благословение* даже в таком случае (когда он присоединился к трапезе позже)? **עיקר שבסעודה מברך** Нет, только *изначально* присутствующий *на трапезе произносит благословение.*

והלכתא *Однако закон* гласит: **גדול מברך** *важный* человек *произносит благословение* Биркат-Амазон за всех, **אף על גב דאתא לבסוף** *даже если пришел к концу* трапезы.

Учили в нашей мишне: **אכל דמאי וכו'** если один из участников трапезы *ел* хлеб, испеченный из зерна "*дмай*", – произносят с ним благословение "зимун". 1. Дмай 3:1

הא לא חזי ליה Но *ведь* "дмай" *не годится ему* в еду, поскольку мудрецы запретили его есть! Если так, то почему сказано, что с таким человеком можно произнести благословение?

כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני *Потому что, если захочет*, может *отказаться от владения своим имуществом и стать бедным*, а бедным разрешено есть "дмай". **וחזי ליה** *И* тогда "дмай" *будет ему годен* для еды.

דתנן *Как учили* в мишне[1]: **מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי** *кормят бедняков* зерном "*дмай*" *и* кормят стоящих *на постое солдат* зерном "*дмай*". Другими словами, запрещая есть "дмай", мудрецы не распространили запрет на бедняков. (И приравняли к беднякам царских солдат, стоящих на постое в городе далеко от своих домов.)

ואמר רב הונא *И сказал рав Уна*: **תנא** *учат* в барайте: **בית שמאי אומרים** мудрецы *школы*

ולא בידים מוחמות רבין ואבי הוו קא אזלי באורחא קדמיה חמריה דרבין לדאבי ולא אמר ליה ניזיל מר אמר מדסליק האי מרבנן ממערבא גם ליה דעתיה כי מטא לפתחא דבי כנישתא אמר ליה ניעל מר אמר ליה ועד השתא לאו מר אנא אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן אין מכברין אלא בפתח שיש בה מזוזה [ט]דאית בה מזוזה אין דלית בה מזוזה לא אלא מעתה בית הכנסת ובית המדרש [י]דלית בהו מזוזה הבי נמי דאין מכברין אלא אימא בפתח הראוי למזוזה אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב [יא]אין המסובין רשאין לאכול כלום עד שיטעום הבוצע יתיב רב ספרא וקאמר לטעום איתמר למאי נפקא מינה [יב]שחייב אדם לומר בלשון רבו ת"ר [יג]שנים ממתינין זה לזה בקערה שלשה אין ממתינין [יד]הבוצע הוא פושט ידו תחלה ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול הימנו הרשות בידו רבה בר בר חנה הוה עסיק ליה לבריה בי רב שמואל בר רב קטינא קדים ויתיב וקמתני ליה לבריה אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים רב חסדא אמר ימפי רוב העונים א"ל רמי בר חמא מ"ש רובא דאכתי לא כליא ברכה מיעוטא נמי לא כליא ברכה א"ל שאני אומר כל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה: ת"ר [טו]אין עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה ולא יזרוק ברכה מפיו בן עזאי אומר כל העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים חטופה יתחטפו ימיו קטופה יתקטפו ימיו וכל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו רב ושמואל הוו יתבי בסעודתא אתא רב שימי בר חייא הוה קמסרהב ואכיל א"ל רב מה דעתך לאיצטרופי בהדן אנן אכילנא לן א"ל שמואל [יז]אלו מייתו לי [יח]ארדיליא וגוזליא לאבא מי לא אכלינן תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא על רב אתא אמרי אתא גברא רבא דמברך לן אמר להו מי סבריתו דגדול מברך עיקר שבסעודה מברך והלכתא [יט]גדול מברך אע"ג דאתא לבסוף: אכל דמאי וכו': הא לא חזי ליה [כ]כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה דתנן [כא]'מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין את העניים את האכסניא דמאי: מעשר ראשון שנטלה תרומתו: [כב]פשיטא לא צריכא אלא [כג]שהקדימו בשבלים והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש ממנו תרומה גדולה וכדר' אבהו דאמר ר' אבהו אמר ריש לקיש [כד]'מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה שנאמר [כה]'והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר אמר ליה [כו]רב פפא לאביי אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי אמר ליה עליך אמר קרא מכל

אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך. ותימה מהוה קנה לעכרי פסחים (דף קו.) דגמין ושמי תלמי דשמי קודש המברך שמע יש מקום לומר דלא לשמיה לי נמי יש לומר דלא שמה מלא להרמות לו מעשה שלא היה נרך לומר יותר ויהרוזלמי יש כשיש לכל אחד כלרו לו כוסו בידו יכולים לשתות אפי' קודם המברך ואפי' הכי אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך כיצ"ל אמר שותן אפי' שמה שמה המברך לו כוסו בידו ולא פליגי רבי נון כשם רב שזקוק לכוס אחד כיצ"ל להיכי לכל אחד כוסו בידו וכן עשה רבינו שמשון נמופה אחת שנשא אחתן המוציא והיה נוצע רבינו שמשון הפת שהיה לפניו ואוכל והשר מקולי היה אומר אם נשא אחתן המברך ואתן לכל אחד מלקו אין נרין להמתין כל אחד עד שיטעום המברך והא דאמרי' הכא אין המסובין רשאין לטעום כו' היינו להקדים ולנצוע מן הפת שנשא המברך אבל אחר שנתן לכל אחד מלקו אין נרין להמתין כל אחד עד נמחוך הנוצע הוא פוטר ידיו תחלה לנטול פתו ואם בא לחלוק כבוד לרבו רשאי ואמתי והא אין המסובין רשאין לטעום וכו' ואין נ"מ למן המטבל לחוליה קאמר אך המברך אוכל קודם לכולם אפי' הכי אם אכל לפי מה שפירשתי ניחא ומ"ש מפרש פוטר ידיו תחלה נקטיה להמתיל בחלוה ומלקו ומשמע שאין נרין למזוג מכוס נרכה לשאר כוסות אלא כוס שיש בפי המסובים כוסות שאין פנומות אבל אם אומן

כוסות פנומות יש קפידא[כז]:

אמן יתומה. שאין שומע הנרכה מפי המברך ועונה אחר המתירים שאמעו אמן מימה להו לתמיין נסוכה (פ"ב דף נ"ב:) בלנכומרית אל מנרים שהיה כולם לשמוע קבל נדול ולא היו יכולים כולם לשמוע מפי המברך ויש מיפים נסולרים כדי שידעו מחמת הברכות ויעבו אמן ור"ל שהיו יודעים בלחו נרכה האחן עומד אחתם ברכה ואחר כך ישמעו אחתם ברכה אחרת ויענו אמן אחתם ברכה האחרונה ואחר כך ישמעו ברכה אחרת ויענו אמן אחתם ברכה אחרת וכן כולם עד שיגמרו כולם ויענו אמן אחתם ברכה אחרונה. ורבינו שמשון נתן טעם אחר כיון שהיו יודעים ברכה אחת ואחר כך שומעים אחרת ואחר כך אחרת ואין יודעים אם יענו אמן אחתם ברכה ראשונה או אחתם ברכה אחרונה לפיכך נ"ל שהיו עונים אמן אחתם כל ברכה וברכה ואחר כך שומעים אחרת ואחר כך

Шамая говорят: **אין מאכילין את העניים ואת האכסניא דמאי** *не кормят бедняков* зерном "*дмай*" *и* не кормят стоящих *на постое солдат* зерном "*дмай*".

Учили в нашей мишне: **מעשר ראשון שנטלה תרומתו** если один из участников трапезы ел хлеб, испеченный из зерна *первой десятины, от которой отделена ее трума* ("трума десятины", ее получает коэн), – с таким человеком произносят благословение "зимун".

פשיטא *Очевидно*! Зачем об этом говорить? Ведь урожай первой десятины после отделения "трумы десятины" разрешен в еду.

לא צריכא אלא שהקדימו בשבלים *Нет*, эта мишна *нужна*! *А именно*, в случае, *когда* первую десятину отделили *раньше* срока – еще *в колосьях*, до того как отделили от урожая "большую труму" (которую владелец урожая отдает коэну). **והפריש ממנו תרומת מעשר** *И отделил* левит от полученной им первой десятины "*труму десятины*", **ולא הפריש ממנו תרומה גדולה** *но не отделил от нее "большую труму"*. После отделения "трумы десятины" урожай годится в пищу, и поэтому человека, евшего еду такого урожая, можно приглашать в "зимун".

וכדרבי אבהו *И* это *согласуется* с тем, *что* сказал *раби Абау*. **דאמר רבי אבהו אמר ריש לקיש** *Как сказал раби Абау*: *сказал Рэш-Лакиш*: **מעשר ראשון שהקדימו בשבלים** *первая десятина, которую* отделили *раньше* срока, еще *в колосьях* (без отделения "большой трумы"), **פטור מתרומה גדולה** *свободна от* отделения "*большой трумы*".

שנאמר *Как сказано*[2]: **והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר** "Скажи левитам… когда будете брать у сыновей Израиля десятину… *вознесите* (отделите) *от нее труму* (вознесение) *Всевышнему, десятину от десятины*". Толкование: **מעשר מן המעשר אמרתי לך** Тора как бы говорит: *я сказала тебе "десятину от десятины"*, **ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר** *но не* сказала "*большую труму*" *или "труму десятины" от* первой *десятины*.

אמר ליה רב פפא לאביי *Сказал рав Папа* своему оппоненту *Абае*: **אי הכי** *если так* (если преждевременное взятие первой десятины освобождает ее от отделения "большой трумы"), то почему сказано "в колосьях"? **אפילו הקדימו בכרי נמי** *Пусть то же самое* будет, *даже* если первую десятину отделили *раньше*, чем отделили "большую труму", уже на гумне, когда зерно лежит *в груде*.

אמר ליה *Сказал ему* Абае: **עליך אמר קרא** *о тебе* (чтобы ответить на твое возражение) *сказала Тора*[3]:

2. Бемидбар 18:26
3. Там же 18:28-29

ולא בידים מוהמות רבין ואבי הוו קא אזלי באורחא קדמיה חמריה דרבין לדאבי ולא אמר ליה ניזיל מר אמר מדסליק האי מרבנן ממערבא גם ליה דעתיה כי מטא לפתחא דבי כנישתא אמר ליה ניעול מר אמר ליה ועד השתא לאו מר אנא אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן אין מכבדין אלא בפתח שיש בה מזוזה [ד]דאית בה מזוזה אין דלית בה מזוזה לא אלא מעתה בית הכנסת ובית המדרש [ה]דלית בהו מזוזה הכי נמי דאין מכבדין אלא אימא בפתח הראוי למזוזה אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב [ו]אין המסובין רשאין לאכול כלום עד שיטעום הבוצע יתיב רב ספרא וקאמר לטעום איתמר למאי נפקא מינה [ז]שחייב אדם לומר בלשון רבו ת"ר [ח]ששים ממתינין זה לזה בקערה שלשה אין ממתינין [ט]הבוצע הוא פושט ידו תחלה ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול הימנו הרשות בידו ורבה בר בר חנה הוה עסיק ליה לבריה בי רב שמואל בר רב קטינא קדים ויתיב וקמתני ליה לבריה אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים רב חסדא אמר [י]מפי רוב העונים א"ל רמי בר חמא מ"ש רובא דאכתי לא כליא ברכה מיעוטא נמי לא כליא ברכה א"ל שאני אומר כל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה: ת"ר [יא]יאין עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה ולא ארוכה ברכה מפיו בן עזאי אומר כל העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים חטופה יתחטפו ימיו קטופה יתקטפו ימיו וכל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו רב ושמואל הוו יתבי בסעודתא אתא רב שימי בר חייא הוה קמסרהב ואכיל א"ל רב מה דעתך לאיצטרופי בהדן אנן אכילנא לן א"ל שמואל [יב]אלו מייתו לי [יג]ארדיליא וגוזליא לאבא מי לא אכלינן תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא על רב אחא אמרי אתא גברא רבא דמברך לן אמר להי מי סבריתו דגדול מברך עיקר שבסעודה מברך והלכתא [יד]גדול מברך אע"ג דאתא לבסוף: אכל דמאי וכו': הא לא חזי ליה [טו]כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה דתנן [טז]מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין את העניים ואת האכסניא דמאי: מעשר ראשון שנטלה תרומתו: [יז]פשיטא לא צריכא אלא [יח]שהקדימו בשבלים והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש ממנו תרומה גדולה וכדר' אבהו דאמר ר' אבהו אמר ריש לקיש [יט]מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה שנאמר [כ]והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר אמר ליה [כא]רב פפא לאביי אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי אמר ליה עליך אמר קרא מכל

אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך. ומימה מהוא קנא לערכי פסחים (דף קו.) דגמרן ושמי מלמא דשמי קודש המברך שמע יש מלוח בין מלוח להשמיענו מי נמי יש לומר דלא שמה מלא להרלוח לו מעשה שלא היה צריך לומר יותר וכיוצא לומר יש כזית לכל אחד ככרו או כוסו בידו יכולים לשטות אפי' קודם המברך וגבי הוהוא קנא היה לו כוסו בידו ומכי מיתת בירושלמי אמר רבי בון בשם רב אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך רי"ל אמר שומע כעונה אחתן שמוע המוציא ולא טעם רבינו שמשון נמוסה אחת שבא אחתן שהיה לפניו ואוכל והשר מקולי היה לומר אם בעא המברך ומן לכל אחד מלקו אין צריך להמתין כל אחד עד שיטעום המברך והא דאמרי' הכא אין המסובין רשאין לטעום כו' היינו להקדים ולבצוע מן הפת שבצע המברך אבל אחר מלקו אחתן לכל אחד מלקו אין קפידת ובן צריך לומר בשמוע הבוצע הוא פושט ידו תחלה לטבול פתו ואם בא לחלוק כבוד לרבו רבו רשאי ואמרי והא אין המסובין רשאין לטעום וכו' ואין לומר אחן טבול לומיה דאמר מר אחן המברך אוכל קודם לשתיה אלמא כל דלא להנאתך הוא ואפי'

אמר רב הונא הלכה כאחרים. והלימדנו מין למי מקדקדים וכיוצא מהן נמי נעשה כדלמרינן בגמרא (פ"ג דף כב.) כמאן מקבלינן הלימדנו מע"ה כמאן כרבי יוסי כדי שלא יהא כל אחד הולך ונוטה כמה לעצמו: **מצוה** דרבים שאני. מכאן קשה לר"ג דפירש דמי שמחה לו מת בי"ט מתחזן לחבילות נוסג ולא אמרי' בי"ט המחזן לרבנן ודמי לחבילות לתוריית"ת דכתיב (פסוק ח) ותחריבה כיום מר להכל חזין דלמחר תפלה דרבנן ודמיא קצת לעלוה דכהן ובן משמע נמי ברים כתובות (דף ד.) גבי ממן טהג ז' ימי המשתה ותמ"ב טהג ז' ימי חבילות ומדשנעת ימי המשתה מנטלין חבלות לתוריית"ת כל שכן יום טוב שני:

קטן פורח מזמנין עליו. פרש"י שהגיע שתי שערות ועדיין לא הגיע לי"ג שנה ויום אחד ולפ שהיה דמ"ב למתי למר בסמוך להתני קטן פורח היינו שהגיע שערות דקתני בברייתא דהיה ר"ש אומר קטן פורח הוא שהגיע שתי שערות ועדיין לא הגיע לי"ג שנה ואינו נחשב כדי לכוף לחנשן למיקרו שכן הוא שיעורה ולפי קלי ליה פורח שפרחו ונמתו בו שערות אבל אין גדולות כל הצורך והשתא ס"ד למר הגיע השתי שערות דוקא והדר קתני מין מדקדקין נקטן דמשמע מפילו לא הגיע אלא ש"מ להאי קטן פורח ואפי' מיפא לגויי ריפא למה שהוא לומר נראה הגיע שתי שערות היינו פורחות שאין שערות ממש וכדפירש שכנתן בתוך י"ג שנה ו"ת ואפ"ה לגבי קטן המוטל בערימה עושין לומו פניך וי"ל דהמס לחי בעזרה והכל מחי בחלה נשלמה לו שמת פלוני מהדדי:

ולית הלכתא כוותיה דרבי יוסי בר' חנינא דאמר מעשה בתלמיד קטן אחד שהיה מהלך בין שתי ערוגות של ירק ונתן שתי עיניו בשתיהן ונתכוין לאכול מהן ונתעלם ממנו דבר הלכה ונמלך בו ר' חנינא בן דוסא ואמר לו מותר אתה לאכול מהן שנאמר (תהלים קמה) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. ולית הלכתא כוותיה דר' חנינא בן דוס

מכל מעשרתיכם תרימו *"От всех ваших десятин... возносите* всякую труму Всевышнему". Отсюда следует, что надо отделить любую труму, которая есть в десятине. И если "большая трума" еще не отделена от всего урожая, от которого уже отделена первая десятина, то надо ее отделить и от первой десятины.

ומה ראית *Но как ты* это *увидел*? Т. е. как ты прочел в стихе, что говорится про груду зерна?

האי אידגן *Этот* случай ("в груде") – когда урожай *сделался зерном*, והאי לא אידגן *а этот* случай ("в колосьях") – когда еще *не сделался зерном*. При этом в стихах Торы, где дается указание отделять труму и десятины, употребляется слово "зерно". Вывод: обязанность отделения десятин и пр. падает на урожай, который сделался зерном (т. е. на обмолоченный урожай).

Учили в нашей мишне: מעשר שני והקדש שנפדו если один из участников трапезы ел хлеб, испеченный из зерна *выкупленной второй десятины* (ее едят в Иерусалиме) *или выкупленного посвящения* в Храм, – произносят с ним благословение "зимун".

פשיטא *Очевидно*! Зачем об этом говорить? Ведь выкупленные вторая десятина и посвящение становятся обычной едой ("хулин"), в которой нет никакой святости. (Пока их не выкупили, посвящение в Храм есть запрещено, а вторую десятину запрещено есть вне Иерусалима.)

הכא במאי עסקינן *Здесь мы чем заняты*, какой случай рассматриваем? כגון *Например*, שנתן את הקרן ולא נתן את החומש выкупая вторую десятину или посвящение, *отдал* (выплатил) *стоимость* выкупаемого зерна, *но* еще *не отдал* добавочную (к стоимости) *пятую часть*. והא קא משמע לן *Поэтому нам сообщается* в мишне, דאין חומש מעכב *что* невыплаченная *пятая часть "не задерживает"* выкуп, т. е. даже в таком случае можно есть это зерно.

Учили в нашей мишне: השמש שאכל כזית *слуга, который*, прислуживая участникам трапезы, *съел* с ними хлеб в размере "*с маслину*", – произносят с ним благословение "зимун".

פשיטא *Очевидно*! Зачем об этом говорить? Ведь размер хлеба "с маслину" обязывает человека произнести Биркат-Амазон.

מהו דתימא שמש לא קבע *Ты бы мог сказать*, что *слуга – не постоянный* участник трапезы, потому что он входит и выходит, обслуживая тех, кто возлежит на трапезе (участвует в ней). קא משמע לן *Сообщает нам* мишна, что поскольку такой способ еды обычен для слуги, то его приглашают на "зимун".

Учили в нашей мишне: והכותי מזמנין עליו *с "кути"* (нееврей, житель Шомрона) *произносят благословение "зимун"*.

אמאי *Почему*? Ведь даже если относиться к нему как к еврею, он לא יהא אלא עם הארץ *будет всего лишь* неучем! ותניא *И учили* в барайте: אין מזמנין על עם הארץ *не произносят "зимун" с неучем*.

אביי אמר *Абае сказал*: речь идет בכותי חבר *о "кути"* в статусе "*товарищ*", т. е. о таком "кути", который принял на себя обязательство соблюдать законы Торы.

רבא אמר *Рава сказал*: אפילו תימא בכותי עם הארץ *скажи*, что *даже "кути"*-неуча приглашают на "зимун". והכא בעם הארץ דרבנן דסליגי עליה דרבי מאיר עסקינן *Но здесь*, в барайте (о неуче, с которым не произносят "зимун"), *мы занимаемся неучем, по поводу которого спорили мудрецы с раби Меиром*.

דתניא *Как учили* в барайте: איזהו עם הארץ *кто такой* неуч? כל שאינו אוכל חוליו בטהרה *Любой, кто обычную еду ест в состоянии ритуальной нечистоты*, – דברי רבי מאיר *слова раби Меира*. וחכמים אומרים *А мудрецы говорят*: כל שאינו מעשר פירותיו כראוי *любой, кто не отделяет десятин от своих плодов, как положено* по Торе.

Продолжение слов Равы после цитирования барайты: והני כותאי עשורי מעשרי כדחזו *но эти "кути"*, о которых говорит мишна, *отделяют десятины как положено*. דבמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי *Ибо то, что* явным образом *написано в Торе*, они *соблюдают строго*. דאמר מר *Как сказал учитель* в другой барайте: כל מצוה שהחזיקו בה כותים известно о *каждой заповеди, которую выполняют*

אמר רב הונא הלכה כאחרים. והלימדנו מין לנו מדקדקים ורבינים לנו לומר נע"ס כדלמרינן בגמרא (פ"ג דף כ:) כמאן מקבלינן הלימדנו מדקאמר מע"ה כמאן כרבי יוסי כדי שלא יהא כל אחד הולך ונוטה כמה לעצמו: **מצוה** דרבים שאני. מכאן קשה לה"ג לפירוש דמי שמת לו מת בי"ט המחכון לתגילות נוהג ולא אמי בי"ט המחכון לרבנן ואמי לתגילות לתוריית דכמיב (שמות ח) ואחריתה כיום מר לשכח מזון לאחרית מפלה לרבנן ואמי קרא לעלמה כסה מעבודו וכן משמע נמי בריש כתובות (דף ד.) גבי מתן נוהג ז' ימי המשתה ואמ"כ נוהג ו' ימי אבילות ומדשכעת ימי המשתה מנעלין לתגות לתוריית כל שכן יום טוב שני:

קטן פורח מזמנין עליו. פרש"י שהביא שתי שערות ועדיין לא הגיע לי"ג שהו יום אחד ולא נהירא דל"ב אמאי אמר נמשוך לתמוי קטן פורח היינו שהביא שתי שערות דקאמר נהדיא ע"כ פר"ח קטן פורח נמוך י"ג שנה ועדיין לא הביא שתי שערות ידועות שאין נדולות כדי לכוף נשמן למיקטן שכן הוא שיעורו ולכאי קאי ליה פורח שפרחו ועמדו בו שערות אבל אין נדולות כל הצורך ואשמעי' מ"ד פורח אמאי הביא למשמע הביא דוקא והלר קאמי אין מדקדקין בקטן דמשמע אפילו לא הביא שתי שערות אלא שיש לו בנים ואינו מגדלם לת"ת [אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה א"ר הונא הלכה כאחרים רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא דתני ספרא וספרי והלכתא כי נח נפשיה דרמי בר חמא אמר רבא לא נח נפשיה דרמי בר חמא אלא דלא אזמין ארב מנשיא בר תחליפא והתניא אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה שאני רב מנשיא בר תחליפא דמשמע להו לרבנן ורמי בר חמא הוא דלא דק אבתריה ל"א דשמע שמעתתא מפומיהו דרבנן וגרים להו כצורבא מרבנן דמי: אכל טבל ומעשר וכו': טבל פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן ה"ר בעציץ שאינו נקוב: מעשר ראשון כו': פשיטא לא צריכא כגון שהקדימו בכרי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קמ"ל כדשני ליה: מעשר שני וכו': פשיטא לא צריכא כגון שפראו על גבי אסימון ורחמנא אמר [2]וצרת הכסף בידך [3]בכסף שיש (לו) עליו צורה הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פראו בכסף ורחמנא אמר [3]ונתן הכסף וקם לו: והשמש שאכל פחות מבזית: פשיטא אידי דתנא רישא כזית תנא סיפא פחות מבזית: והנכרי אין מזמנין עליו: פשיטא הכא במאי עסקינן [4]בגר שמל ולא טבל [5]דאמר רבי זירא א"ר יוחנן [6]לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וכמה דלא טבל נכרי הוא: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן: אמר רבי [7]יוסי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו והא תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם הוא דאמר ברבי יהושע בן לוי דאמר ריב"ל אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף לעשרה ואמר ריב"ל תשעה ועבד מצטרפין מיתיבי [8]מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה שחרר אין לא שחרר לא תרי אצטריכו שחרר חד ונפיק בחד והיכי עביד הבי והאמר רב יהודה [9]כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר [10]לעולם בהם תעבודו [11]לדבר מצוה שאני [12]מצוה הבאה בעבירה היא מצוה דרבים שאני [13] ואמר ריב"ל [14]לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים שאפילו מאה באים אחריו קבל עליו שכר כולם [15]שכר כולם סלקא דעתך אלא אימא נותנין לו שכר כנגד כולם אמר רב הונא [16]תשעה וארון מצטרפין א"ל רב נחמן וארון גברא הוא אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה כי מכנפי ואמרי לה כי מבדרי אמר רבי אמי שנים ושבת מצטרפין אמר ליה רב נחמן ושבת גברא הוא אלא אמר רבי אמי שני תלמידי חכמים המחודדין זה את זה בהלכה מצטרפין מחוי רב חסדא כגון אנא ורב ששת מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא א"ר יוחנן קטן פורח מזמנין עליו תנ"ה קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן הא גופא קשיא אמרת הביא שתי שערות אין לא הביא לא והדר תני אין מדקדקין בקטן לאתויי מאי לאו לאתויי

הלך ובא בכרכי הסמוכה קבע ומתן. ריקים. [לן] ר"ת דאכל כשחוי הלך ובא אין צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה. ואבל ביין צריך לברך על כל כוס וכוס וכנלעך"ר. אבל מי שאכל מבל אפילו מדרבנן ובנתן צריך שאינו נקוב. ומעשר ראשון שהקדימו בכרי ולא ניטלה ממנו תרומתן ומעשר שני. הקדש שלא נפדו כהלכתן. ומשמש שאכל שחות מכזית. ונר שמל ולא טבל. הני כולהו אין מזמנין עליהן. **אחרים אומרים** אפי' קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ. וסנהדרין באחרים. רפי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא וכו'. והאידנא לא דנילי רבנן כהכי ומזמנין אפילו על עם הארץ. [ותני ספרא וספרי. פי' ספרא נקרא תורת כהנים שהוא ספר ויקרא לבדו, ספרי הוא ישלחו שהן שני חומשין]. דאמר ריב"ל וכו' אבל עושין אותו סניף לעשרה. ונדחי דרבי. אמר ר' יוחנן קטן פורח מזמנין עליו. פירוש, זה שהביא שתי שערות ונקט פורח. והוי שאמר רב נחמן מי שהביא נכנס בכלל שנת י"ב ולא הביא שתי שערות ידועות [שאינן נדולות כדי לכוף ראשון לעיקרן שכן הוא שיעורים] שהוא חשוב כקטן אע"פ שהוא נדול, אם יודע למי מברכין הוא בן י"ג שנה מזמנין עליו. פחות מזה לא, והוא דשכיחו לאביי דנפיק בר ראתר כלפי שמיא, לאו דוקא לאזמוני עליה. אלא שבהיכחו שיש לו בינה שהוא קטן.

מוד א מי' פ"ג מהלי כלים הלכה כ: **מה** ב טוש"ע או"ח סי' קסו סעיף ב: **מו** ג טוש"ע שם סעיף ד: **מז** ד מי' פ"ב מהל' לפרוי ורמב"ם שם הלכה ו ופמג לוין קמו מהש"ע יו"ד סי' רמו סעיף כ: **מח** ה ו מי' פ"ג מהל' מכלי עבודים הל' ו ומהג עבודין ים סלכה ס ומהג עבודין יום טוש"ע יו"ד סי' ס סעיף יד ורמ"א שם סעיף יח:

תורה אור השלם

1. כֵּן תְּרִימוּ גַּם אַתֶּם תְּרוּמָתִי מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְּחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: מִכֹּל מַתְּנוֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֶת כָּל תְּרוּמַת יְיָ מִכָּל חֶלְבּוֹ אֶת מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ:

במדבר יח כח-כט

2. וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף הַצְּרוּר בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יד כה

3. וְאִם נָאל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְקָם קְצִשַּׁת כֶּסֶף עֶרְכֶּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט

4. וְהִתְעַתַּלְּתֶם אַתֶּם לַבְּנִים אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ לְעֹלָם כֹּחֵם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בְּפָרֶךְ: ויקרא כה מו

מוסף תוספות

ג (בתוס' ד"ה הקדים הקדמה). ואפי' היא מילתא דרבנן בגון לשמוע קדושה וברכו שלא מצינו לי עיקר מן התורה אפ"ה דחי ליה לעשה דדחי' דלא משמע ליה דרבי בגון פ' זבור לקרות בתורה שהיא מן התורה ורבי וסבגן השוכחה לבהיכ"נ.

מוסף רש"י

טבל מעשרותיכם תרימו. סמלי תרומה גדולה (ורבינו לא פסחינן לה): **שלח** מקדים לו אם הטבן נכרי וקבל מעשרותיו קודם שיעול טבן תרומה גדולה מן הכרי, נרוך לשרים שלי מן המעשר שהלה מחל מעשרים לכהונה גדולה, ומשוי ישרים ברומה מעשר (במדבר יח כח). **ראית.** דמקדים קרא לסוף בהקדימו נכרי וקרא לשמור בהקדימו בשלים (ורבינו ופסחים נביצה שם). **לשמוע** לשכלך (ביצה שם). **ראי.** דמעשר. אידנא. הלכה שלי מהם פרושת, כדלמרינן (נדרים יט) לשמוע דנקי. שלכך כי שלה לי נכי שהחזי לסבן מרי משלה שני נרשם ושלי שמר מעשרים (שבת קכו: ובעי"ו ערובין ופסחים ובביצה שם). **הני** אין מקיים לי עדיין (ב"ק יח: ופסחים שם). **אידהו** עם תארץ. שמחל על המעשרות שמא (שבת כה:). **כל שאינו** קורא ק"ש. **הא** הלי לאו יחיד הוא, שכל יחיד לקרות וקורא לו עם הארץ (שם). **ספרא.** תורת כהנים. **והלכתא.** ומסנה (ספרי). בטבל מדרבנן. **ומשני** הכי מלוה לכתוב בנביאים ולא בכתיב אלא (ב), ולא דמי למלוה, ולמלמוד להם לתלמיד שמסיע לו בהוראה (שבועות לב:) [ופסחים שם]. **מעשר** ראשון כרי שפרשוה. (ופסחים שם). **תתן בסוף** וקם לו. כתוקפיה שלשה מתני (ויקרא כז) ישלם מתיים כשף ערכך (נדרים לא: ופסחים שם). **שני תלמידי** חכמים כרי מצטרפין. האלמה מלמדתנו (ספרי).

ב) [מתוספתא פ"ג דף תוס' פרישנין (ב): ד"ה (ומהלי) [וקבל] וכן פסקו על נכון כשנם קס: וכן נרש"י כמדבר כתוס' ים ס"ב). **ג)** [ע' תוס' שנת קס: ד"ה הא קמ"ל]. **ד)** [נימוק פא. מוסקפתא פ"ג פ"ב ה"ג]. **ה)** [קדושין עו. ניטין ד.]. **ו)** סוטה כב. ב"ק קיג. **ז)** [ע' תוס' שנת כ: ד"ה אחרים]. **ח)** [ב"ב קמ:]. **ט)** [ע' תוס' שנת קמה. ד"ה ואחרון]. **י)** יבמות מו:. **כ)** [ל"ל רב אמי ורב"ח אפרש"י ב"ב קיג:]. **ל)** [ניטין נ:]. **מ)** [קוסה ל. ניטין נה:]. **נ)** [מגילה לב.]. **ס)** [ב"ב קיג: ע"ש]. **ע)** [שנת"ל מגילה לב:].

הגהות הב"ח

(ב) נב' מנה דרבים שאני. ג"ש עמ"ש בתוס' ניטין דף ס"ב ע"ב ד"ה נם ר"ת מתנה ברוסה ונטיון דף ס"ב ע"ב ד"ה נם ר"ת עבד ומלוי בן סורין דסיפא נם הכי בגמרא כמי נקיים מנה שריש ודכיש נם שלים מנה נדרים ונבי ד"ה סיון ס"ב ע"ב ד"ה נם ר"ת סיון ס"ב ע"ב ד"ה נם ר"ת מתנה ברוסה ונטיון דף ס"ב ע"ב ד"ה נם ר"ת עבד ומלוי בן סורין דסיפא נם הכי בגמרא כמי נקיים מנה שריש ודכיש נם שלים מנה נדרים ונבי ד"ה סיון ס"ב ע"ב ד"ה נם ר"ת סיון ס"ב ע"ב ד"ה נם ר"ת מתנה ברוסה ונטיון דף

"*кути*", что הרבה מדקדקין בה יותר מישראל *они точны в ней больше, чем евреи.*

איזהו עם תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: כל שאינו קורא *кто* является неучем? *Любой, кто* קריאת שמע ערבית ושחרית настолько необразован, что *не читает Шма*, не произносит *вечернюю молитву и утреннюю молитву.* דברי רבי אליעזר Это *слова раби Элиэзера.*

רבי יהושע אומר *Раби Йеошуа говорит:* כל שאינו מניח תפילין *любой, кто не накладывает тфилин.*

בן עזאי אומר *Бен-Азай говорит:* כל שאין לו ציצית בבגדו *любой, у кого нет цицит на его* четырехугольной *одежде.*

רבי נתן אומר *Раби Натан говорит:* כל שאין מזוזה על פתחו *любой, у кого нет мезузы у входа* в *его* жилье.

רבי נתן בר יוסף אומר *Раби Натан бар Йосеф говорит:* כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לתלמוד תורה *любой, у кого есть сыновья, но он не растит их для изучения Торы.*

אחרים אומרים *Другие говорят:* אפילו קרא ושנה ולא שמש תלמידי חכמים *даже* тот, кто *учит Тору и Мишну, но не прислуживает мудрецам,* чтобы выучить у них пояснения к мишне, – הרי זה עם הארץ *такой* еврей считается *неучем,* потому что не разбирается в законах.

אמר רב הונא *Сказал рав Уна:* הלכה כאחרים *закон* установлен *по мнению "других".*

רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא *Рами бар Хама не* захотел *пригласить рава Менашью бар Тахлифа на "зимун",* потому что полагал, что тот не привечает мудрецов, а значит, считается неучем, דתני ספרא וספרי והלכתא *хотя* тот *учил* и знал *Сифра, Сифрэ и законы.*

כי נח נפשיה דרמי בר חמא *Когда скончался Рами бар Хама,* אמר רבא *сказал Рава:* לא נח נפשיה דרמי בר חמא אלא דלא אזמין ארב מנשיא בר תחליפא *скончался Рами бар Хама только из-за того, что не пригласил на "зимун" рава Менашью бар Тахлифа.* והתניא *Ведь мы учили* в барайте: אחרים אומרים "*Другие говорят:* אפילו קרא ושנה ולא שמש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ *даже тот,* кто *учит Тору и Мишну, но не прислуживает мудрецам,* считается *неучем*".

שאני רב מנשיא בר תחליפא דמשמע להו לרבנן *Отличался рав Менашья бар Тахлифа* от других (которых можно назвать неучами) *тем,* что на самом деле он *прислуживал мудрецам.* ורמי בר חמא הוא דלא דק אבתריה *А Рами бар Хама не проверил* свои *подозрения относительно него* и совершил ошибку.

לישנא אחרינא *Другой вариант* высказывания: דשמע שמעתתא מפומייהו דרבנן וגרים להו отличался рав Менашья бар Тахлифа тем, *что слушал уроки из уст мудрецов и повторял* их. כצורבא מרבנן דמי Поэтому сам *был мудрецом.*

Учили в нашей мишне: אכל טבל ומעשר וכו' *ел* хлеб, испеченный из зерна "*тэвель*" (урожай, от которого не отделена трума и десятина) *или* из зерна первой *десятины,* – не произносят с ним "зимун".

טבל פשיטא Если ел "*тэвель*", то *очевидно,* что с ним нельзя произносить "зимун". Зачем об этом говорить?

לא צריכא *Нет, надо* было так сказать для случая, בטבל טבול מדרבנן *когда* урожай имеет статус "*тэвель*" не по Торе, а *по постановлению мудрецов.* היכי דמי *На что похож* этот случай? – בעציץ שאינו נקוב Когда плоды (или зерно) выращены *в горшках без отверстия* в дне – такой урожай может быть "тэвель" по постановлению мудрецов. (В то время как Тора говорит лишь об урожае, выращенном непосредственно на почве или в горшках, в дне которых есть отверстие.)

Учили в нашей мишне: מעשר ראשון כו' если один из участников ел хлеб, испеченный из зерна *первой десятины,* от которой не отделена ее трума ("трума десятины"), – не произносят с ним благословение "зимун".

פשיטא *Очевидно*! Зачем об этом говорить? Ведь это "тэвель", зерно, запрещенное в пищу.

לא צריכא *Нет, надо* было так сказать כגון שהקדימו בכרי *для случая, когда* первую десятину отделили *раньше* срока – *в груде,*

אמר רב חונא הלכה כאחרים. והלימדנו מן לנו מדקדקים ורגילים לנו לומן נע"ה כדלמרינן נחגיגה (פ"ג דף כב.) כמאן מקבלינן הלימדנו מהלכתא מע"ה כמאן כרבי יוסי כדי שלא יהא כל אחד הולך ושונה כמה שעלה[ג] **מצוה** דרבים שאני. מכאן קשה לה"ג לפירש דמי שמת לו מת בי"ט בחחרון לחכילות נוהג ולא אמי י"ט החחרון לחכילות ודמי לחכילות לחוריתא לכאורה (פסחים מ) ואחריתא כיוס מר להכא חזינן דלחמיל חפלה דרבנן ודמיל קלא לעלומם כהס חעבוחו וכן משמע נמי בריש כחובות (דף ד.) גבי חמן נוהג ז' ימי המשחה וחמ"ל נוהג ז' ימי חבילות ומדלחנמא ימי המשחה מנהגין לחלוחיהא כל שכן יום טוב שני:

קטן פורח מומנין עליו. פרש"י שהביא שתי שערות ועדיין לא הגיע לי"ג שנה ויום אחד ולא נראיל דל"ל לחתי לחמר נמחוך לחתוי קטן פורח היינו שהביא שתי שערות דלקתני נבריית נהדיא ר"ג פר"ח קטן פורח בחוך י"ג שנה ועדיין לא הביא שתי שערות יחועות שתין גדולות כדי לכוף לחלמן לעיקרן שכן הוא שיעורם ולכאי קלי ליה פורח שפרחו ונמחו בו שערות לחכל לתין גדולות כל השיעור והחמת ר"ם לחמת הביא לחמת שתי שערות יחועות לחתין גדולות כדי לכוף לחלמן לעיקרן הניח דוקא והלר קחני חין מדקדקין בקטן דמשמע אפילו לא הניח אלא ש"ח קטן פורח ולחתי קטן פורח ולחתי חיפא לגלויי דיעת דמה שהוח לומר נריית הניח שתי שערות היינו פורחות שתין שערות ממש ולכאיכא שנכנס בחוך י"ג שנה ו"ח ושל קטן המוטל בעריסה עומין חותו סניף וי"ל דהמס מילי בעשרה והכל מילי בשלשה או בשנים שמת פליגי מהלכתא:

מכל מעשרותיכם תרימו ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן: מעשר שני והקדש שנפרו: פשיטא הב"ע "כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש "והא קמ"ל דאין חומש מעכב: השמש שאכל כזית: פשיטא מהו דתימא שמש לא קבע קמ"ל: והכותי מזמנין עליו: אמאי לא יהא אלא עם הארץ ותניא "אין מזמנין על ע"ה אביי אמר בכותי חבר רבא אמר אפילו תימא בכותי ע"ה והכא בע"ה דרבנן דפליגי עליה דר' מאיר עסקינן דתניא "איזהו ע"ה כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו כראוי והני כותאי עשורי מעשרי כדחזו דבמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי "דאמר מר כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל ח"ר "איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש ערבית ושחרית דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר כל שאינו מניח תפילין בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית בבגדו ר' נתן אומר כל שאין מזוזה על פתחו ר' נתן בר יוסף אומר כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לת"ת "אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה א"ר הונא הלכה כאחרים רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא דתני ספרא וספרי והלכתא כי נח נפשיה דרמי בר חמא אמר רבא לא נח נפשיה דרמי בר חמא אלא דלא אזמין ארב מנשיא בר תחליפא והתניא אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה שאני רב מנשיא בר תחליפא דמשמע להו לרבנן ורמי בר חמא הוא דלא דק אבתריה ל"א דשמע שמעתתא מפומייהו דרבנן וגרים להו כצורבא מרבנן רמי: אכל טבל ומעשר וכו': טבל פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן ה"ד בעציץ שאינו נקוב: מעשר ראשון כו': פשיטא לא צריכא כגון שהקדימו בברי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קמ"ל כדשני ליה: מעשר שני וכו': פשיטא לא צריכא כגון שפראו על גבי אסימון ורחמנא אמר "וצרת הכסף בידך "כסף שיש (לו) עליו צורה הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פראו בכסף ורחמנא אמר "ונתן הכסף וקם לו: והשמש שאכל פחות מכזית: פשיטא אידי דתנא ריש כזית תנא סיפא פחות מכזית: והנכרי אין מזמנין עליו: פשיטא הכא במאי עסקינן "בגר שמל ולא טבל "דאמר רבי זירא א"ר יוחנן "לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וכמה דלא טבל נכרי הוא: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן: אמר רבי "יוסי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו והא תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם הוא דאמר כרבי יהושע בן לוי דאמר ריב"ל אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף לעשרה ואמר ריב"ל תשעה ועבד מצטרפין מיתיבי "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה שחרר אין לא שחרר לא תרי אצטריכו שחרר חד ונפיק בחד והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה "כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר "לעולם בהם תעבודו "לדבר מצוה שאני "מצוה הבאה בעבירה היא מצוה דרבים שאני (ה) ואמר ריב"ל "לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים שאפילו מאה באים אחריו קבל עליו שכר כולם "שכר כולם סלקא דעתך אלא אימא נותנין לו שכר כנגד כולם אמר רב הונא "תשעה וארון מצטרפין א"ל רב נחמן וארון גברא הוא אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה כי מכנפי ואמרי לה כי מברדי אמר רבי אמי שנים ושבת מצטרפין אמר ליה רב נחמן ושבת גברא הוא אלא אמר רבי אמי שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין מחו רב חסדא כגון אנא ורב ששת מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא א"ר יוחנן קטן פורח מזמנין עליו תנ"ה קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן הא גופא קשיא אמרת הביא שתי שערות אין לא הביא לא והרר תני אין מדקדקין בקטן לאתויי מאי לאו לאתויי הלך ובא בבריכי הטבילה קבע ועמן. תיפי [לן] דהאי ראשל כשהרי הלך ובא אין צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה. אבל ביין צריך לברך על כל כוס וכוס וכנגלך דאמרי. אבל מי שאכל מבל אפילו מדרבנן ובנן בצריך שאינו נקוב. ומעשר ראשון שהקדימו בברי לא ניטלה מבנו תרומתן ומעשר שני, והקדש שלא נפדו כהלכתן. והשמש שאכל פחות מכזית, ובי שכל לא מבל, הני בולהו אין מזמנין עליהן. אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ. ותניין באחרים. רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא וכר. והאידנא לא דיילי רבנן בהכי ומזמנין אפילו על עם הארץ. תניא ספרא וספרי. פי׳ ספרא נקרא תורת כהנים שהוא ספר ויקרא לבדו. ספרי הוא הישלחו שהן שני חומשין. דאמר ריב"ל וכי אבל עשרים אותי מניף לעשרה. ונראה דבריו. אמר ר' יוחנן קטן פורח מזמנין עליו. פירוש, זה שנראה עליו צמח שיער נקרא פורחו. והוי שאמר רב חסדא שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין מחו רב חסדא כגון אנא ורב ששת מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא א"ר יוחנן קטן פורח מזמנין עליו תנ"ה קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן הא גופא קשיא אמרת הביא שתי שערות אין לא הביא לא והרר תני אין מדקדקין בקטן לאתויי מאי לאו לאתויי לאתויי

תורה אור השלם

1. כֵּן תִּרְחַשׂוּן גַּם אַתֶּם תִּתְרוֹמֵת יְיָ מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְּחוּן מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֶת כָּל תְּרוּמַת יְיָ מִכָּל חֶלְבּוֹ אֶת מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ:

במדבר יח כח-כט

2. וְנִתַּתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יד כה

3. וְאִם גָּאל יִגְאַל אֶת הַשְּׂדֶה הַמְקֻדָּשׁ אֹתוֹ וְסָף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט

4. וְהִתְוַדּוּ אֶת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְנָתַן אֶת אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁתָיו עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ: במדבר ה ז

מוסף תוספות

א. (בתוס' ד"ה הקדים הקדמה). ואפי' היא סילוא דרבנן כגון לשטוף קדרה וברכו שלא מצינו לו עיקר מן התורה אפ"ה דחי ליה לעשה דחיוב דלא משמע דמיירי בגון ס' וכדי לקרות בתורה שהרי מן התורה וכר ובכגון תשובה לבה"נ.

מוסף רש"י

מכל מעשרותיכם תרימו. לפטרו מתרומה גדולה (ורובין לא: פסחים כה:). **שפס** הקדים לו אין הכהן נכני וקבל מעשרותיו קודם שיעול כהן מתרומה גדולה מן הכרי, ונרץ לשפרים שלי נתן מעשר אחלה לאחד מהפשים לכרומה גדולה, ויחזור ויפרים מרומת מעשר (ב"ב ד' נב:). **הנה** ראית. לפקדמה קלא דשוה בהקדישו נכסים (ערכין כו:) ובפסחים (פסחים שם). לשמא ליפטל (ביצה שם). **האי** דמתרת. אידגן. אלמא פלוי מהמת פרומות, ולכאורה (בגרסת יש) ללמדים ונגן. שלכך כי שקלה לו כבי להדדי לנתן קרי מפשה שו נרשל והדר לאחד מפשרים (גבות קכו: וכעריו ערכין ופסחים וביצה שם). **והאי** לא אידגן. כי שקלים לו עדיין (ב"ב נחלו (פסחים שם). **אידהו** עם הארץ. שאחד על המרומת ועל המעשרות ותחזר מנגו מעמו (שבועות כח:). **כל** שאינו קורא ק"ש. דהל הלי לימו יודע כלום, שכל יודע נקרים ועוסק בו עם הארץ כהו (שם). **ספרא.** פרש. והלכתא. (דמיר). **בשבל** מדרבנן. ואפילו כי מלוס הכלה נעריכים היו מביא לה, הלו דמי למפל, **ולכאורה** (פסחים שם). **מעשר** ראשון בר פטישא. קמ"ל מעשרים מעשר קמור וקפרך פטישא (ברובין לא: פסחים לח:). **ונתן** בכסף וקם לו. מתקיים שלכו כניס (ויקרא כז) ויפף חמישים ככף ערכך (ורובין ופסחים שם). **שני** תלמידי חכמים בר' מצטרפין. הלכה מלטרפת (ורוחי).

הגהות הב"ח

(ה) גמ' מלוה דרכים שאני. ע"ש בתוס' ד"ה מצוה דרכים שאני. ג) ר"ש ותוס' ד"ה מצוה. ד) ר"ש ד"ה מצוה. ה) ר"ש ד"ה מצוה. ו) ר"ש ד"ה מצוה. ז) ר"ש ד"ה מצוה. ח) ר"ש ד"ה מצוה. ט) ר"ש ד"ה מצוה. י) ר"ש ד"ה מצוה. כ) ר"ש ד"ה מצוה. ל) ר"ש ד"ה מצוה. מ) ר"ש ד"ה מצוה. נ) ר"ש ד"ה מצוה. ס) ר"ש ד"ה מצוה. ע) ר"ש ד"ה מצוה. פ) ר"ש ד"ה מצוה. צ) ר"ש ד"ה מצוה. ק) ר"ש ד"ה מצוה. ר) ר"ש ד"ה מצוה. ש) ר"ש ד"ה מצוה. ת) ר"ש ד"ה מצוה. א) ר"ש ד"ה מצוה. ב) ר"ש ד"ה מצוה. ג) ר"ש ד"ה מצוה. ד) ר"ש ד"ה מצוה. ה) ר"ש ד"ה מצוה. ו) ר"ש ד"ה מצוה. ז) ר"ש ד"ה מצוה. ח) ר"ש ד"ה מצוה. ט) ר"ש ד"ה מצוה. י) ר"ש ד"ה מצוה. כ) ר"ש ד"ה מצוה. ל) ר"ש ד"ה מצוה. מ) ר"ש ד"ה מצוה. נ) ר"ש ד"ה מצוה. ס) ר"ש ד"ה מצוה. ע) ר"ש ד"ה מצוה. פ) ר"ש ד"ה מצוה. צ) ר"ש ד"ה מצוה. ק) ר"ש ד"ה מצוה. ר) ר"ש ד"ה מצוה. ש) ר"ש ד"ה מצוה. ת) ר"ש ד"ה מצוה.

גליון הש"ס

גמ' תשעה וארון. פי' שכתב ע"ש פ"ק סוס"ד ומקורין ומתרגמין ס"ה שם:

לעזי רש"י

סלדין"ן [סלדין"]. תחיכת מחבת לפני שהחטכיות בה צורת מטבע.

רבינו חננאל

ואסיקנה עליך אסר קרא מכל מתנותיכם תרימו. מה ראית לרבות שהקדימו בברי שחייב. ולפטור שהקדימו בשכלין. ושפיין בברי איידן תתחייב. בשיבלים לא איידן. [מעשר שני והקדש שנפדו]. וכן ישראל שאכל מעשר שני והקדש שנפדו בתוית הקרן. אפי' שלא נתן את החומש. מבדך ומכוון. והשמש שאכל כשהיה השמש שאוכל כשהוא הלך ובא בבריכי הטבילה קבע ועמן. תיפי [לן] דהאי ראכל כשהרי הלך ובא אין צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה. אבל ביין צריך לברך על כל כוס וכוס וכנגלך דאמרי. אבל מי שאכל מבל אפילו מדרבנן ובנן בצריך שאינו נקוב. ומעשר ראשון שהקדימו בברי לא ניטלה מבנו תרומתן ומעשר שני, והקדש שלא נפדו כהלכתן. והשמש שאכל פחות מכזית, ובי שכל לא מבל, הני בולהו אין מזמנין עליהן. אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ. ותניין באחרים. רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא וכר. והאידנא לא דיילי רבנן בהכי ומזמנין אפילו על עם הארץ. תניא ספרא וספרי. פי׳ ספרא נקרא תורת כהנים שהוא ספר ויקרא לבדו. ספרי הוא הישלחו שהן שני חומשין. דאמר ריב"ל וכי אבל עשרים אותי מניף לעשרה. ונראה דבריו. אמר ר' יוחנן קטן פורח מזמנין עליו. פירוש, זה שנראה עליו צמח שיער נקרא פורחו. והוי שאמר רב חסדא שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין מחו רב חסדא כגון אנא ורב ששת מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא א"ר יוחנן קטן פורח מזמנין עליו תנ"ה קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן הא גופא קשיא אמרת הביא שתי שערות אין לא הביא לא והרר תני אין מדקדקין בקטן לאתויי מאי לאו לאתויי

שהביא חשוב בקטן אע"פ שהוא גדול, אם יודע לפי מברכין הוא בן י"ג שנה מזמנין עליו. פחות מזה לא. והא דשכחו לאביי דניפיק בחד ואחרי בלפי שפיא, לפי דוקא לאוסופי עליו. אלא שבהחתו שיש לו בינה והוא קטן.

когда готовое зерно свезено на гумно, но до того как от него отделили "большую труму". (Другими словами, левит взял с гумна первую десятину раньше, чем от урожая была отделена "большая трума" для коэна.) **מהו דתימא** Потому что *ты мог бы сказать*, **כדאמר ליה רב ספא לאביי** *как сказал рав Папа* своему оппоненту *Абае* (см. выше): почему не объяснить стих "десятина от десятины" как освобождение первой десятины от "трумы десятины" даже для случая, когда зерно сложено в груду? **קא משמע לן כדשני ליה** *Поэтому сообщается нам*, что стих надо объяснить, *как ответил ему* Абае: освобождение есть только для урожая, от которого была взята первая десятина на этапе колосьев, но не на этапе зерна, сложенного в груду. Начиная с этапа груды, левит обязан отделить от полученной им первой десятины долю для коэна.

Учили в нашей мишне: **מעשר שני וכו'** ел хлеб, испеченный из зерна невыкупленной *второй десятины* и невыкупленного посвящения в Храм, – не произносят с ним благословение "зимун".

1. Дварим 14:25
2. Ваикра 27:19

פשיטא *Очевидно*! Зачем об этом говорить? Ведь вторая десятина (вне Иерусалима) и посвящение запрещены в пищу, пока их не выкупили.

לא צריכא *Нет, надо* было так сказать для случая, **שנפדו ולא נפדו כהלכתן** *когда выкупили, но не выкупили в соответствии с законом*. **מעשר שני כגון שפדאו על גבי אסימון** *Вторая десятина: случай, когда выкупили монетой без чеканки*. **ורחמנא אמר** Тогда как *Тора сказала*[1]: **וצרת הכסף בידך** "И дай за него серебро, *и возьми это серебро в свою руку*". Трактовка стиха: здесь речь идет **כסף שיש עליו צורה** о *серебре* (деньгах), *на котором есть изображение*. (Глагол **צרר** брать, завязывать – из того же ряда, что и слово **צורה** форма, изображение.)

הקדש *Посвящение*: случай, **שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף** *когда выкупили землей, но не выкупили деньгами*. **ורחמנא אמר** Тогда как *Тора сказала*[2]: **ונתן הכסף וקם לו** "*И даст* деньги, *и станет* оно (посвящение) принадлежать *ему*". (Точная цитата: "И добавит пятую часть денег к оценке, и станет принадлежать ему".)

Учили в нашей мишне: **והשמש שאכל פחות מכזית** *слуга, который*, прислуживая участникам трапезы, *съел* хлеба в размере *меньше, чем "с маслину"*, – не произносят с ним благословение "зимун".

פשיטא *Очевидно*! Зачем об этом говорить? Ведь "с маслину" – минимальный размер, обязывающий человека произнести благословение!

איידי דתנא רישא כזית *Из-за того что в первой части* мишны *учим* о слуге, который съел хлеба размером *"с маслину"* (и сказано, что он присоединяется к "зимуну"), – **תנא סיפא פחות מכזית** *учим в последней части* мишны о слуге, который съел хлеба размером *меньше, чем "с маслину"*.

Учили в нашей мишне: **והנכרי אין מזמנין עליו** *с иноверцем не произносят "зимун"*. – **פשיטא** *Очевидно*! Зачем об этом говорить? Ведь иноверец свободен от заповедей, а значит, и от благословений.

הכא במאי עסקינן *Чем мы здесь занимаемся*? Какой случай рассматриваем? **בגר שמל ולא טבל** Мишна учит о *гере, который обрезан, но* еще *не окунулся* в микву. **דאמר רבי זירא אמר רבי יוחנן** *Как сказал раби Зэра: сказал раби Йоханан*: **לעולם אינו גר עד שימול ויטבול** *не становится* иноверец *гером, пока не обрезан и не окунулся* в микву. **וכמה דלא טבל נכרי הוא** *И все время, пока не окунулся* в микву, – *он иноверец*.

Учили в нашей мишне: **נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן** *женщины, рабы и дети, – с ними не произносят "зимун"*.

קטן המוטל *Сказал раби Йосе*: **אמר רבי יוסי בעריסה מזמנין עליו** *ребенок, лежащий в колыбели, – произносят с ним "зимун"*. (Т. е. он становится как бы участником "зимуна".) Возражение на слова раби Йосе: **והא תנן** *но ведь учили* в мишне: **נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם** *женщины, рабы и дети – с ними не произносят "зимун"*.

Ответ на возражение: **הוא דאמר כרבי יהושע בן לוי** он (раби Йосе) *сказал как раби Йеошуа бен Леви*. **דאמר רבי יהושע בן לוי** *Как сказал раби Йеошуа бен Леви*: **אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו** *хотя* и *сказали, что с ребенком, лежащим в колыбели, не произносят*

אמר רב חונא הלכה כאחרים. ולמידנא מן לנו מדקדקים ורגילים לנו לומר נע"ה כדלמרינן נהגיגה (פ"ג דף כב.) כמאן מקבלינן למידנא מהלומה מע"ה כמאן כרבי יוסי כדי שלא יהא כל אחד הולך ונוטה כמה לעצמו: **מצוה** דרבים שאני. מכאן קשה לה"ג דפירש דמי שמת לו מת כי"ט המחזין לחבילות נוהג ולא אמרי י"ט המחזין לרננן ומי לחבילות דלוריית דכתיב (עמוס ח) ומחריבה כיום מר דהכא מזון לאחרים תפלה דרננן ומיהו קרא לעלוה כהס מעבדו וכן משמע נמי בריש כתובות (דף ד.) גבי ממן נוהג ז' ימי המשתה ואמ"כ נוהג ז' ימי אבילות ומדשנעת ימי המשתה מבטלין לחבילות דלוריית כל שכן יום טוב שני:

קטן פורח מזמנין עליו. פרש"י שהגיע לי"ג שנה ויום אחד ולא נראית דלא"כ אמאי אמר נמסון לאחרי קטן פורח היינו שהגיע לי"ג שנה ועדיין לא הביא שתי שערות ועדיין שתין גדולות כדי לנוף רחמן לעקרן שכן הוא שיעורם ולכאי קרי ליה פורח שפרחו ומתחו בו שערות אבל אינן גדולות כל השיעור והשתא ה"פ אחרת הניח דמשמע הניח דוקא והדר קאמר אין מזמנין עליו נקטן דמשמע אפילו לא הניח אלא ש"מ לאחרי קטן פורח ואחי פיפא לגולי ריפא דמה שהוא אומר בריפא הניח שתי שערות היינו פורחות שתין שערות ממש וכדפירש שנכנס בחוך י"ג שנה ו"מ ואח"כ לעיל קטן המוטל בערימה עושין אותו סניף וי"ל דהתם אירי בעשרה ולא נשלמה שמא פליגי מהדדי:

מכל מעשרותיכם תרימו ומה ראית האי אידנן והאי לא אידנן: מעשר שני והקדש שנפדו: פשיטא הב"ע בכגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש והא קמ"ל דאין חומש מעכב: השמש שאכל כזית: פשיטא מהו דתימא שמש לא קבע קמ"ל: והכותי מזמנין עליו: אמאי לא יהא אלא עם הארץ ותניא אין מזמנין על ע"ה אביי אמר בכותי חבר רבא אמר אפילו תימא בכותי ע"ה והכא בע"ה דרבנן דפליגי עליה דר' מאיר עסקינן דתניא איזהו ע"ה כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו כראוי והני כותאי עשורי מעשרי כדחזו רבמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי דאמר מר כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל ת"ר איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש ערבית ושחרית דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר כל שאינו מניח תפילין בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית בבגדו ר' נתן אומר כל שאין מזוזה על פתחו ר' נתן בר יוסף אומר כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לת"ת אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה א"ר הונא הלכה כאחרים רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא דתני ספרא וספרי והלכתא כי נח נפשיה דרמי בר חמא אמר רבא לא נח נפשיה דרמי בר חמא אלא דלא אזמין ארב מנשיא בר תחליפא והתניא אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה שאני רב מנשיא בר תחליפא דמשמע להו לרבנן ורמי בר חמא הוא דלא דק אבתריה ל"א דשמע שמעתתא מפומייהו דרבנן וגרים להו כצורבא מרבנן דמי: אכל טבל ומעשר וכו': טבל פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן ה"ד בעציץ שאינו נקוב: מעשר ראשון כו': פשיטא לא צריכא כגון שהקדימו בברי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קמ"ל כדשני ליה: מעשר שני וכו': פשיטא לא צריכא כגון שפדאו על גבי אסימון ורחמנא אמר יצרת הכסף בידך בכסף שיש (לו) עליו צורה הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו: והשמש שאכל פחות מכזית: פשיטא אידי דתנא רישא כזית תנא סיפא פחות מכזית: והנכרי אין מזמנין עליו: פשיטא הכא במאי עסקינן בגר שמל ולא טבל דאמר רבי זירא א"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וכמה דלא טבל נכרי הוא: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן: אמר רבי יוסי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו והא תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם הוא דאמר כרבי יהושע בן לוי דאמר ריב"ל אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף לעשרה ואמר ריב"ל תשעה ועבד מצטרפין מיתיבי מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה שחרר אין לא שחרר לא תרי אצטריכו שחרר חד ונפיק בחד והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבודו ולדבר מצוה שאני מצוה הבאה בעבירה היא מצוה דרבים שאני (ו) ואמר ריב"ל לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה ויימנה עם עשרה הראשונים שאפילו מאה באים אחריו קבל עליו שכר כולם שכר כולם סלקא דעתך אלא אימא נותנין לו שכר כנגד כולם אמר רב הונא תשעה וארון מצטרפין א"ל רב נחמן וארון גברא הוא אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה כי מכנפי ואמרי לה כי מכדרי אמר רבי אמי שנים ושבת מצטרפין אמר ליה רב נחמן ושבת גברא הוא אלא אמר רבי אמי שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין מחוי רב חסדא כגון אנא ורב ששת מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא א"ר יוחנן קטן פורח מזמנין עליו תנ"ה קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן לאתויי גופא קשיא אמרת הביא שתי שערות אין לא הביא לא והדר תני אין מדקדקין בקטן לאתויי מאי לאו לאתויי הלוך ובא בצורכי הסעודה קבע ותני. וקשיא. [לן] דתניא האכל בשתרי הלוך ובא אין צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה. אבל בין דרך לברך על כל כוס וכוס וכגלגלך דאמר. אבל מי שאכל כזית אפילו מדרבנן וכגון צרעת שאינו נקוב. ומעשר ראשון שהקדימו בברי ולא נילפה ממצו תרומתן ומעשר שני. והקדש שלא נפדו בהלכתן. והשמש שאכל פחות מכזית. ונר שכל ולא אכל. הני בלהו אין מזמנין עליהן. אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הוי הא עם הארץ. ופוגין כאחרים. רמי

מד א מי' פ"ש מהלי נדרים הלכה כ: מה ב טוש"ע או"ח סי' קסו סעיף ג: ומשמע: מו ג טוש"ע שם סעיף ד: מז ד מי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ו ומצא בקונ' למהרי"ק סעי' יו"ד סי' רפו סעיף ג: מח ה ו מי' פ"ט מהל' מלוה ולוה ב ומצא בקונ' ע"ז סי' רפו סעיף ג: **סמג** עשין ז מי' פ"ח מהל' תפלה הלכה ט ומצא בקונ' ע"ז סי' רפו סעיף ג: **טוש"ע** יו"ד סי' רמו סעיף ג: **סמג** עשין קנ. **טוש"ע** או"ח סי' ריט סעיף ב: **מהרי"ק** שורש קנה. **ב"י** או"ח סי' קנג. **ד"ח** שם. **ב"ח** שם. **ד"מ** שם. **ב"י** שם

"зимун", – **אבל עושין אותו סניף לעשרה** *все же делают его "добавлением" до десятерых.* Т. е. девять человек, говоря "зимун" в присутствии маленького ребенка, могут упомянуть имя Всевышнего, как это делают десять человек.

ואמר רבי יהושע בן לוי *И* еще *сказал раби Йеошуа бен Леви:* **תשעה ועבד מצטרפין** *девять* евреев *и* кнаанский *раб присоединяются* друг к другу, чтобы вдесятером произнести имя Всевышнего в благословении "зимун".

מיתיבי *И нашли противоречие* на это из барайты: **מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה** *случай с раби Элиэзером, который пришел в синагогу и не нашел там десяти* человек. **ושחרר עבדו והשלימו לעשרה** *Освободил своего раба и дополнил им* число молящихся *до десяти.* – Из барайты следует, **שחרר אין** что если *освободил – да,* дополнил число молящихся; но **לא שחרר לא** если *не освободил – не* дополнил. И это противоречит сказанному раби Йеошуа бен Леви!

Ответ: **תרי אצטריכו** *двое* там *требовались* до десятерых, т. е. там было восемь молящихся. **שחרר חד ונפיק בחד** *Освободил* раби Элиэзер *одного* своего раба, *а другим* рабом, не освобожденным, *вывел* молящихся из необходимости искать десятого (т. е. помог им не искать десятого). Как и сказал раби Йеошуа бен Леви.

והיכי עביד הכי *И как он сделал такое?!* **והאמר רב יהודה** *Ведь сказал рав Йеуда:* **כל המשחרר עבדו עובר בעשה** *каждый, кто освобождает своего* кнаанского *раба, нарушает* заповедь **שנאמר** *как сказано*[3]: **לעלם בהם תעבדו** *"Навсегда поработите их".*

לדבר מצוה שאני *Случай,* связанный с исполнением *заповеди* Торы, *отличается* от остальных. Т. е. в общем случае нельзя освобождать кнаанского раба, но для исполнения заповеди можно. Например, для общественной молитвы, которая произносится десятью людьми.

מצוה הבאה בעבירה היא Но тогда получается, что *заповедь пришла* к исполнению *через нарушение*! А известно, что заповедь, пришедшая через нарушение другой заповеди, не считается исполненной.

מצוה דרבים שאני *Заповедь,* установленная *для многих* (например, молитва в "миньяне"), *отличается* от заповеди для одного человека. Т. е. в таком случае освобождение раба не считается нарушением.

ואמר רבי יהושע בן לוי *И* еще *сказал раби Йеошуа бен Леви:* **לעולם ישכים אדם לבית הכנסת** надо *человеку приходить в синагогу рано,* **כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים** *чтобы удостоился и вошел* в число *первых десяти* молящихся; **שאפילו מאה באים אחריו** так *что, даже* если *сотня придет после него,* **קבל עליו שכר כולם** он *получит награду за всех.*

שכר כולם *"Награду за всех"* – **סלקא דעתך** так *тебе пришло в голову?* **אלא אימא** *Но* вот как *скажи:* **נותנין לו שכר כנגד כולם** *дают ему* Небеса *награду, равную* награде *всех* остальных.

אמר רב הונא *Сказал рав Уна:* **תשעה וארון מצטרפין** *девять* молящихся *и "арон"* (ковчег), в котором хранится свиток Торы, *присоединяются* друг к другу.

אמר ליה רב נחמן *Сказал ему рав Нахман:* **וארון גברא הוא** *но* разве "*арон*" (ковчег) – *это человек?*

אלא אמר רב הונא *Но* вот как *сказал рав Уна:* **תשעה נראין כעשרה מצטרפין** *девять,* которые *выглядят как десять, присоединяются,* т. е. могут молиться, как будто их десять. Два объяснения: **אמרי לה** некоторые *говорят:* **כי מכנסי** *когда они собираются* вместе; **ואמרי לה** другие *говорят:* **כי מבדרי** *когда они* стоят *порознь* – тогда они выглядят как десять и могут молиться вместе в присутствии свитка Торы.

אמר רבי אמי *Сказал раби Ами:* **שנים ושבת מצטרפין** *два человека и суббота присоединяются* друг к другу. Т. е. двое, участвующих в субботней трапезе, могут сказать "зимун".

אמר ליה רב נחמן *Сказал* ему *рав Нахман:* **ושבת גברא הוא** *но* разве *суббота – человек,* чтобы присоединиться к двум людям для произнесения благословения?

אלא אמר רבי אמי *Но* вот как *сказал раби Ами:* **שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין** *два мудреца,* которые *обсуждают между собой закон* за субботней трапезой,

3. Там же 25:46

מז: שלשה שאכלו פרק שביעי ברכות

אמר רב הונא הלכה כאחרים. והלכתא לית לן מדקדקים וכיוצא להו לומר נע"ה כדלמרינן בחגיגה (פ"ג דף כב.) כמאן מקבלינן הלכתא מהלתא מע"ה כמאן כרבי יוסי כדי שלא יהא כל אחד הולך ונוהג כמה לעצמו[ה]: **מצוה** דרבים שאני. מכאן קשה להר"ג דפירש למי שמת לו מת מ"ט המחמיר להנילות נוהג ולא למי י"ט המחמיר דרבנן ומי אמרינן לחומרתא דכתיב (פסוק ח) ולחמריסה כיוס מר להכא מזון דלחתיא תפלה דרבנן ודמיא קלא לשלום בהס תעבדו וכן משמע נמי בריש כתובות (דף ד.) גבי מתן טהנא ז' ימי המשתה וחמ"ב טהנא ז' ימי אבילות ומדאמרינן ימי המשתה מנהגין אבילות לחומרתא כל אחן יום טוב שני:

קטן פורס מזמנין עליו. פרש"י שכבית שמי שערות ועדיין לא הגיע לי"ג שנה ויום אחד ולא נהירלי דל"ב לחמי לחמי נקמון לחמוי קטן פורס היינו שכבית שערות דקחני נברייתא נהדיא על ע"כ פר"ח קטן פורס כתוך י"ג שנה ועדיין לא הביא שתי שערות יהודות אחיון גדולות כדי נכוף ולחפן לעיקרן שכן הוא שיעורם ולפכי קלי ליה פורס שפרטו ונמחו בו שערות אבל אין גדולות כל השיעור והשתא ה"פ אחרת הביא למשמע הביא דוקא והדר קחני אין מדקדקין נקטן דמשמע אפילו לא הביא אלא ש"מ שערות קטן פורס ואחי ליפיל לגלוי ריפת דמה שהוא לומר בריפת הביא שתי שערות היינו פורסות אחיון שערות ממש ולכדפירש שנכנס בחור י"ג שנה ו"ש והא אחיון לעיל קטן המוטל בערימה עושין לותו סניף וי"ל דהמס מילי בעשרה והכא מילי בשלשה או שמא פליגי אהדדי:

מכל משערותיכם תרימו ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן: מעשר שני והקדש שנפרו: פשיטא הב"ע "כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש "והא קמ"ל דאין חומש מעכב: השמש שאכל כזית: פשיטא מהו דתימא שמש לא קבע קמ"ל: והכותי מזמנין עליו: אמאי לא יהא אלא עם הארץ ותניא "אין מזמנין על ע"ה אביי אמר בכותי חבר רבא אמר אפילו תימא בכותי ע"ה והכא בע"ה דרבנן דפליגי עליה דר' מאיר עסקינן דתניא "איזהו ע"ה כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו כראוי והני כותאי עשורי מעשרי כדרחזי דבמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי "דאמר מר כל מצוה שהתחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל ת"ר "איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש ערבית ושחרית דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר כל שאינו מניח תפילין בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית בבגדו ר' נתן אומר כל שאין מזוזה על פתחו ר' נתן בר יוסף אומר כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לת"ת "אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה א"ר הונא הלכה כאחרים רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא דתני ספרא וספרי והלכתא כי נח נפשיה דרמי בר חמא אמר רבא לא נח נפשיה דרמי בר חמא אלא דלא אזמין ארב מנשיא בר תחליפא והתניא אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה שאני רב מנשיא בר תחליפא דמשמע להו לרבנן ורמי בר חמא הוא דלא דק אבתריה ל"א דשמע שמעתתא מפומייהו דרבנן וגרים להו בצורבא מרבנן דמי: אכל טבל ומעשר וכו': טבל פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן ה"ד בעציץ שאינו נקוב: מעשר ראשון כו': פשיטא לא צריכא כגון שהקדימו בכרי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קמ"ל כדשני ליה: מעשר שני וכו': פשיטא לא צריכא כגון שפראו על גבי אסימון ורחמנא אמר "וצרת הכסף בידך "בכסף שיש (לו) עליו צורה הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פראו בכסף ורחמנא אמר "ונתן הכסף וקם לו: והשמש שאכל פחות מכזית: פשיטא אידי דתנא רישא כזית תנא סיפא פחות מכזית: והנכרי אין מזמנין עליו: פשיטא הכא במאי עסקינן "בגר שמל ולא טבל "דאמר רבי זירא א"ר יוחנן "לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וכמה דלא טבל נכרי הוא: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן: אמר רבי "יוסי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו והא תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם הוא דאמר כרבי יהושע בן לוי דאמר ריב"ל אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף לעשרה ואמר ריב"ל תשעה ועבד מצטרפין מיתיבי "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה שחרר אין לא שחרר לא תרי אצטריכו שחרר חד ונפיק בחד והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה "כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר "לעולם בהם תעבודו "לדבר מצוה שאני "מצוה הבאה בעבירה היא מצוה דרבים שאני "(ו) ואמר ריב"ל "לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים שאפילו מאה באים אחריו קבל עליו שכר כולם "שכר כולם סלקא דעתך אלא אימא נותנין לו שכר כנגד כולם אמר רב הונא "תשעה וארון מצטרפין א"ל רב נחמן וארון גברא הוא אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה כי מכנפי ואמרי לה כי מבדרי אמר רבי אמי שנים ושבת מצטרפין אמר ליה רב נחמן ושבת גברא הוא אלא אמר רבי אמי שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין מחוי רב חסדא כגון אנא ודב ששת מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא א"ר יוחנן קטן פורס מזמנין עליו תנ"ה קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן הא נופא קשיא אמרת הביא שתי שערות אין לא הביא לא והדר תני אין מדקדקין בקטן לאתויי מאי לאו לאתויי הלך ובא בצורבי הטפרה קבע זמן. וקוס: (לן) דהאי דאכל כשהיה הלך ובא אין צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה, אבל בירן צריך לברך על כל כזית וכזית ובגמלא דאמי. אבל מי שאכל כגון אפילו פרוכבן ובגון בצרן שאינו נקוב, ומעשר ראשון שהקדימו בכרי ולא ניטלה ממנו תרומתן ומעשר שני, הקדש שלא נפדו כהילכתן, ושמש שאכל פחות מכזית, ונר שמל ולא טבל, הני כולהו אין מזמנין עליהן. אחיהם אומרים אפי' קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ. וסוגיין בשותפים. רבי חנא לא אומיק עליה דרב מעשיא בר תחליפא וכר. והאידנא לא רגילי רבנן בהכי ומזמנין אפילו על עם הארץ. (יחני ספרא וספרי. פי' ספרא וקרא תורת כהנים שהוא ספר ויקרא לבדו, ספרי הוא ישלחו שהן שני חומשין). האבר ריב"ל וכו' אבל עושין אותו סניף לעשרה. (ניהוי וכריו. אמר ר' יוחנן קטן פורס מזמנין עליו. פירוש, זה שנראה עליו צמח שיער נקרא פורה. והוי שאמר רב חסדא אי שהביא שתי שערות יהודות (שאינן גדולות כדי לכרוך ראשון לעיקרן שכן הוא שיעורם) שהוא חשוב כקטן אע"פ שהוא גדול. אם יודע למי מברכין הוא בן י"ג שנה מזמנין עליו, פחות מזה לא. והא דשכחו לאביי רנסיק לברא ואחי כלפי שמיא. לאו דוקא לזמנויי עליו. אלא שבחיהו שיש לו ביטה והוא קטן.

מסורת הש"ס

(ה) [מעשרותיכם כ"ל פי' תוס' פירוש"י ד"ה (ומלמד) [ומלמד] ד"ה ומלמד על נכון כאמת קס: וכן נרש"י במדבר כה ט' ובי' תוס' שבת קס: ד"ה ס"ת ס"ק ב]. (ו) [פי' תוס' שבת קס: ד"ה ס"ת ס"ק ב]. (ז) [נעיין סה. מוספתא פ"ג ס"ה כ"ג, ד] [קדושין עו. נעיין ד. מולין ד.]. (ח) סוטה כב. ב"מ קיד. [פי' תוס' ב"ק ע"ב ד"ה מיתיבי. ו) [פי' תוס' ב"ק ע"ב ד"ה מיתיבי. ו) [ב"מ ס"ב ע"ב. ו) [מגילה כ"ג. ו) [תוספתא פ"ג ה"ב. ו) [ברכות נ"ג. ו) [תוספתא פ"ג ה"ב. ו) [סוטה כ"ב. ו) [ב"מ ס"ב ע"ב. ו) [ב"ק מגילה כב. ד"ה מתלמיד].

הגהות הב"ח

(ה) נב' מנה מנה דרבים שאני. ב"ב ס"ב ע"ב ד"ה מעשה. מ"ב ס"ב ע"ב ד"ה מעשה. ב"ב ס"ב ע"ב ד"ה מעשה. ב"ב ס"ב ע"ב ד"ה מעשה. ב

присоединяются, т. е. могут сказать "зимун", как будто их трое.

מחוי רב חסדא *Указал рав Хисда*: **כגון אנא ורב ששת** *например, я и рав Шэшет*. **מחוי רב ששת** *Указал рав Шэшет*: **כגון אנא ורב חסדא** *например, я и рав Хисда*.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: **קטן פורח מזמנין עליו** *с ребенком "в цвету"* (мальчик, который в возрасте до 13 лет выглядит как взрослый) *произносят "зимун"*.

תניא נמי הכי *Учили то же самое* в барайте: **קטן שהביא שתי שערות** *ребенок, который приводит* (может показать) *два волоса*, – **מזמנין עליו** *произносят с ним "зимун"*. **ושלא הביא שתי שערות** *Но тот, кто не приводит два волоса* на лобке, – **אין מזמנין עליו** *не произносят с ним "зимун"*. **ואין מדקדקין בקטן** *И не проверяют ребенка*.

הא גופא קשיא *Но сама* барайта содержит в себе *противоречие*! **אמרת** *Ты сказал*: **הביא שתי שערות אין** *приводит два волоса – да*, произносят с ним "зимун"; **לא הביא לא** *не приводит – не* произносят. **והדר תני** *А потом учат* в барайте: **אין מדקדקין בקטן** *не проверяют ребенка*. Если не проверяют, как узнать, есть ли у него этот признак? Значит, здесь говорится о другом признаке. **לאתויי מאי** *Какой* признак пришла барайта *добавить*? **לאו** Разве *не*

לאתויי קטן פורח пришла она *добавить* о *ребенке "в цвету"*? Т. е., если у него есть указанный признак, его не проверяют, достиг ли он возраста 13 лет.

ולית הלכתא ככל הני שמעתתא *И закон не* идет *по мнению всех*, кого только что *привели*. **אלא כי הא דאמר רב נחמן** *Но* идет он *только в согласии с тем, что сказал рав Нахман*: **קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו** *с ребенком, знающим, Кому произносят благословение, говорят "зимун"*.

אביי ורבא הוו יתבי קמיה דרבה *Абае и Рава*, когда были маленькими, *сидели у Рабы*. **אמר להו רבה** *Сказал им Раба*, спросил: **למי מברכין** *Кому произносят благословение*? **אמרי ליה** *Сказали ему*: **לרחמנא** *Милосердному*. Спросил Раба: **ורחמנא היכא יתיב** *и где находится Милосердный*? **רבא אחוי לשמי טללא** *Рава показал на потолок*. **אביי נפק לברא אחוי כלפי שמיא** *Абае вышел наружу и показал на небо*. **אמר להו רבה** *Сказал им Раба*: **תרווייכו רבנן הויתו** *вы оба будете мудрецами*. **היינו דאמרי אינשי** *Это то, о чем говорят люди* в поговорке: **בוצין בוצין מקטפיה ידיע** *овощ видно по завязи*. Т. е. свойства человека видны еще в детстве.

אמר רבי יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב *Сказал рав Йеуда, сын рава Шмуэля бар Шилат, от имени Рава*: **תשעה אכלו דגן ואחד אכל ירק** *девять* человек *ели* хлеб, испеченный из *хлебных злаков, а один ел овощи*, – **מצטרפין** все *присоединяются* к чтению "зимуна" как десять человек, которые могут упомянуть имя Всевышнего, хотя один из них свободен от необходимости произносить Биркат-Амазон.

אמר רבי זירא בעאי מיניה מרב *Сказал раби Зэра*: *спросил я у рава Йеуды*: **שמנה מהו** *что* в случае *восьми* человек, которые ели хлеб, и двух, которые ели овощи? **שבעה מהו** *Что* в случае *семи*, которые ели хлеб, и трех, которые ели овощи?

אמר ליה *Сказал ему* рав Йеуда (ответил раби Зэре): **לא שנא** *нет различия*, т. е. и для случая восьмерых и двоих, и для случая семерых и троих – все они объединяются в десять.

Продолжил раби Зэра: **ששה ודאי לא מיבעיא לי** о *шестерых* я рава Йеуду *не спросил*, потому что считал, что, *несомненно*, шестеро, которые ели хлеб, и четверо, которые ели овощи, не объединяются (но надо было спросить!).

אמר ליה רבי ירמיה *Сказал раби Йирмея* раби Зэре: **שפיר עבדת דלא איבעיא לך** *хорошо сделал, что не спросил* его о шестерых. Правда, здесь не так, как ты считаешь, а наоборот: шестеро, которые ели хлеб, и четверо, которые ели овощи, тоже объединяются! **התם טעמא מאי** *Там*, когда людей девять, восемь или семь, *по какой причине* люди объединяются? **משום דאיכא רובא** *Из-за того* что в каждом случае *есть большинство* тех, кто ел хлеб. **הכא נמי איכא רובא** *Здесь*, в случае шестерых, *их тоже большинство*.

ואיהו סבר *Но он*, раби Зэра, полагая, что четверо, которые ели овощи, не присоединяются к шестерым, которые ели хлеб, *считал*: **רובא דמינכר בעינן** *требуется большинство, которое заметно*. Семеро – это заметное большинство. Но шестеро в группе из десяти человек уже не являются заметным большинством.

ינאי מלכא ומלכתא כריכו ריפתא בהדי הדדי *Царь Янай и царица ели вместе* со своими людьми *хлеб* на трапезе. **ומדקטל להו לרבנן** *Но из-за того, что царь убил мудрецов*, **לא הוה ליה** *не было* там *человека*, **איניש לברוכי להו** который *произнес бы им благословение* (Биркат-Амазон). **אמר לה לדביתהו** *Сказал* Янай *своей жене*: **מאן יהיב לן גברא דמברך לן** *кто* бы *привел нам человека, который произнесет нам благословение*! **אמרה ליה** *Сказала она ему*: **אשתבע לי דאי מייתינא לך גברא דלא מצערת ליה** *поклянись мне, что, если приведу тебе* такого *человека, не причинишь ему зла*.

אשתבע לה *Поклялся ей* царь Янай. **אייתיה לשמעון בן שטח אחוה** *Привела ему* мудреца *Шимона бен Шатах, своего брата*, который до этого прятался от царя. **אותביה בין דידיה לדידה** *Посадил его* царь Янай *между собой и царицей*. **אמר ליה** *Сказал ему* царь: **חזית כמה יקרא עבדינא לך** *видишь, какой почет оказываю тебе*!

אמר ליה *Сказал ему* мудрец: **לאו את קא מוקרת לי** *не ты оказываешь мне почет*, **אלא אורייתא היא דמוקרא לי** *но Тора оказывает мне почет*. **דכתיב** *Как написано*[1]: **סלסלה ותרוממך תכבדך כי תחבקנה** "*Вознеси ее – и она поднимет*

1. Мишлей 4:8

לפטורי קטן פורת. שלח מדקדקין בו מה נה לכלל שניס מו נלו. ומה כן שניס ר"ג שניס ויוס ממד: פלגא. גג (ג): מקניא. מקן שלו מקטטוחו: כוולין. לשמת. ולית דגרסי מקטפיה וקטף הוא שלח המלון כלומר מעשה שהוא מוטן ויוצא מתוך הדחק מיכר מס יהיה טוב: ופיהו סבר. רבי דוקא היודע למי מברכין ותבוויהו נעינן ופירוסיהו ג"ל דלא מיקני עובדא דאכני דאכני ואכא לענין מזמוני עלייהו אלא כי הא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו היינו דוקא כיודע למי מברכין ותבוויהו אם יודעים למי מברכין ונהא נמי דעבד היינו להרחות שים כהם ביוה והם קטנים ולא מזמנין עלייהו. ואומר ר"ת לא על פי לית הלכתא ככל הני שמעתתא מיהו הלכה כריב"ל דאמר קטן ממש שומין מיהו הלכה כריב"ל דאמר קטן ממש לעשרה ולכה דענין פורס ויודע היינו דוקא כשלמה ולית הלכתא ככל הני שמעתתא כל קמי מריב"ל ודיקא נמי שהרי מפסיק הגמרא ניחמיס כאומו מעשה [דר' אלינזר] דלעולם יסבים אדם ואכל כוותיה אלא קמי מהני שמעתתא דאכני דגן אכל כוותיה דיסבים כגון מעשה ואחרון ואכל ואכים ואעשה נרלין כעשרה ואכים מחדדים ונקון פורס אע"ג דאכל כריש ולית לאחוויי אלא כי הא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין ותבוויהו נעינן ופירוסיהו ג"ל דלא מיקני עובדא דאכני ואכא לענין מזמוני עלייהו אלא לפרס מהו קטן היודע למי מברכין דמסתמא לא פורסים הוו אלא כן מהו דבוותייהו אם יודעים למי מברכין ונהא נמי דעבד היינו להרחות שים כהם ביוה והם קטנים ולא מזמנין עלייהו. ואומר ר"ת אף על פי לית הלכתא ככל הני שמעתתא מיהו הלכה כריב"ל דאמר קטן ממש לעשרה ולכה דענין פורס ויודע היינו דוקא כשלמה ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו אף על פי שאין יודע

тебя, окажет тебе честь, потому что ты ее обнял".

אמר לה *Сказал* царь Янай царице: **קא חזית דלא מקבל מרות** ну, теперь *видишь, что не подчиняется* он *власти*! Как и все мудрецы, которых я убил.

יהבו ליה כסא לברוכי *Принесли ему бокал* вина *для благословения*. **אמר היכי אבריך** *Сказал* Шимон бен Шатах: *как благословлю*? Разве могу сказать: **ברוך שאכל ינאי וחביריו משלו** "*Благословен* Тот, *Чью* еду *ел Янай и его товарищи*"? **שתייה להההוא כסא** *Выпил из того бокала*, чтобы тем самым присоединиться к участникам трапезы. **יהבו ליה כסא אחרינא ובריך** *Принесли ему другой бокал, и он произнес благословение* для всех, включая себя.

אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא שמעון בן שטח דעבד *Сказал раби Аба, сын раби Хии бар Аба: Шимон бен Шатах, который* так *поступил, по своему почину* так *поступил*, а не в согласии с мнением мудрецов. **דהכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן** *Потому что так сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан:* **לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן** *не выводит* один человек *многих* (т. е. других людей) *из обязанности* произнести благословение после трапезы, **עד שיאכל כזית דגן** *пока* сам не *съел хлеба в размере "с маслину"*.

מיתיבי *Нашли* на это *трудность* из барайты: **רבי שמעון בן גמליאל אומר** *рабан Шимон бен Гамлиэль говорит:* **עלה והסיב עמהם** *вошел* человек в комнату, где проходит трапеза, *и возлег с ними* (с участниками трапезы); **אפילו** *даже* если *только* **לא טבל עמהם אלא בציר** *обмакнул* вместе *с ними* кусок *в рассол* или **ולא אכל עמהם אלא גרוגרת אחת** *съел с ними лишь один сушеный плод инжира* – **מצטרף** *присоединяется* к ним, чтобы сказать "зимун". Следовательно, может вывести остальных из обязанности произнести благословение. И это противоречит тому, что сказал раби Йоханан.

אצטרופי מצטרף אבל להוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן *Присоединиться может, но вывести остальных из обязанности* произнести благословение не может, *пока* не *съел хлеба в размере "с маслину"*.

איתמר נמי *То же самое учили* в доме учения: **אמר רב חנא בר יהודה משמיה דרבא** *сказал рав Хана бар Йеуда от имени Равы:* **אפילו לא** *даже* если

לאתויי קטן פורת. ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא [ח]דאמר רב נחמן [ט]קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו אביו [י]ורבא הוו יתבי קמיה דרבה אמר להו רבה למי מברכין אמרי ליה לרחמנא ורחמנא היכא יתיב רבא אחוי לשמי טללא אביי נפק לברא אחוי כלפי שמיא אמר להו רבה תרוייכו רבנן הויתו היינו דאמרי אינשי [יא]בוצין בוצין מקטפיה ידיע: א"ר יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב [יב]תשעה אכלו דגן ואחד אכל דק מצטרפין א"ר זירא בעאי מיניה מרב יהודה שמנה מהו שבעה מהו [יג]א"ל לא שנא ששה [יד]ודאי לא מיבעיא לי א"ל רבי ירמיה שפיר עבדת דלא איבעיא לך התם טעמא מאי משום דאיכא רובא הכא נמי איכא רובא ואיהו סבר [טו]רובא דמינכר בעינן. יאני מלכא ומלכתא כריכו ריפתא בהדי הדדי ומדקטל להו לרבנן לא הוה ליה איניש לברוכי להו אמר לה לרביתהו מאן יהיב לן גברא [טז]דמברך לן אמרה ליה אשתבע לי דאי מייתינא לך גברא דלא מצערת ליה אשתבע לה אייתיתיה לשמעון בן שטח אחוה אותביה בין דידיה לדידה אמר ליה חזית כמה יקרא עבדינא לך אמר ליה לאו את קא מוקדת לי אלא אורייתא היא דמוקרא לי דכתיב [יז]סלסלה ותרוממך [יח]תכבדך כי תחבקנה אמר לה קא חזית דלא מקבל מרות יהבו ליה כסא לברוכי אמר היכי אבריך ברוך שאכל ינאי וחביריו משלו שתייה להההוא כסא יהבו ליה כסא אחרינא ובריך א"ר אבא בריה דרבי חייא בר אבא [יט](א"ר יוחנן) שמעון בן שטח [כ]דעבד לגרמיה הוא דעבד דהכי אמר ר' חייא בר אבא אר"י לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן [כא] מיתיבי רשב"ג אומר עלה והסיב עמהם [כב]אפילו לא טבל עמהם אלא בציר ולא אכל עמהם אלא גרוגרת אחת מצטרף אצטרופי מצטרף אבל [כג]להוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן איתמר נמי אמר רב חנא בר יהודה משמיה דרבא אפי' לא טבל

כזית דגן פת אורז ודוחן ושבולת שועל ודומיהן אין מברכין עליהן לא לפניהן ולא לאחריהן ואם בירך יצא. כיצד היו יושבין על השלחן ובירך אחד מהן בתוך הסעודה יצאו כולן. ואם בירך לאחר שנטלו את השלחן לא יצא אלא הוא בלבד. ואם בירך לאחר שנטלו את השלחן אפילו הוא לא יצא. ואם בירך לאחר שנטלו את השלחן ולפניו עוד פת כזית

קטן שהגיע לחינוך לא מיקרי מחויב דרבנן דלמיו מיהא נמי לאכול עליו אין לו חוב ומיהו נקטה לפירושו מכל מקום כיון שאינו מן התורה אינו מוציא לחבירו ועוד דוחק לומר נקטן שהגיע לחינוך קרי ליה מחויב מדרבנן דלמ"ד מחויב לפילו מדרבנן מ"מ כן הוי פחות לח' לכיו וכ"ע פיכם לחמר שאכלו כזית אינו יכול להוציא אחרים שאכלו כדי שביעה דלא אתי דרבנן ופוטר דאוריימא אכל כשלא אכלו גם אחרים רק כזית פוטר לחמם ולא היפ דמא מקיכון לפוטרו דיעמי ומביאו ומס אכלו כדי שביעה ואפילו כמי קא מזיק דקא פטר להו שמעון בן שטח אלא נראה לחלק דקטן שאינו בר חיוב כלל דאוריימא אפילו אכל כדי שביעה הלכך אינו מחויב כדבר קרוב היפ ולכך לא מפיק ליה מי אכל שיעורא דאוריימא אכל גדול שהוא בר חיוב מן התורה כי אכל כדי שביעה מחויב כדבר קרוב היפ אפילו לא אכל כלל כדלמרי' גרשם הסנה (פ"ג ד' כט.) כל הברכות לף על פי שלא מולין חון מברכת הלחם וברכת היין והיינו טעמא דכל ישראל ערבין זה בזה והוא הדין בברכת המזון לף ע"פ שלא מולין כדפרישית וכיון דגן אינו נריך להא דיוכל לומר שאכלנו מעט בחמה. פי' הקונטרס לפי לוק' ממהיל בחמה ומסיים בלא כלומר לפין נריך להזכיר על שבת לא בפחיטה ולא בחמה בלא בחמה מאכל ממהיל ומסיים בחמה בחמה ואומר קדושת היום באמצע רבי אליעזר אומר רצה לאומרה בברכה אומרה בברכת הארץ אומרה בברכה שתקנו חכמים ביבנה אומרה וחכמים אומרים אינו אומרה אלא בנחמה בלבר חכמים היינו תנא קמא איבא ביניייהו דיעבד: [ט]תנו רבנן מנין לברכת המזון מן התורה שנאמר [י]ואכלת ושבעת [יא] וברכת [יב]זו ברכת הזן את ה' אלהיך זו ברכת הזמון על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא אומר [יג]הר הטוב הזה והלבנון אשר נתן לך זו הטוב והמטיב אין לי אלא לאחריו לפניו מנין אמרת קל וחומר [יד]כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן [טו] רבי אומר [אינו צריך] ואכלת ושבעת וברכת [טז] זו ברכת הזן אבל ברכת הזמון [יז]מגרלו לה' אתי נפקא על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא אומר הר הטוב הזה והלבנון הטוב והמטיב ביבנה תקנוה אין לי אלא לאחריו לפניו מנין תלמוד לומר אשר נתן לך משנתן לך רבי יצחק אומר אינו צריך הרי הוא אומר [יח]ובירך את לחמך ואת מימיך אל תקרי וביריך אלא וברך ואימתי קדוי לחם קודם שיאכלנו ר' נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר [יט]כבאכם העיר ומצאתם אותו בטרם יעלה הבמתה לאכול כי לא יאכל העם עד באו כי הוא יברך הזבח אחרי כן יאכלו הקרואים וכל כך למה לפי שהנשים דברניות הן ושמואל אמר כדי להסתכל ביפיו של שאול דכתיב [כ]משכמו ומעלה גבוה מכל העם ורבי יוחנן אמר לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא [כא]נימא ואין לי אלא ברכת המזון ברכת התורה מנין אמר ר' ישמעאל ק"ו על חיי שעה מברך על חיי עוה"ב לא כ"ש רבי חייא בר נחמני תלמידו של רבי ישמעאל אומר משום רבי ישמעאל אינו צריך הרי הוא אומר [כב]על הארץ הטובה אשר נתן לך ולהלן הוא אומר [כג]ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה וגו' ר"מ אומר [כד]מנין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה ת"ל אשר נתן לך ה' אלהיך [כה] דייקך בכל דין שדנך בין מדה טובה ובין מדה פורענות רבי יהודה בן בתירה אומר אינו צריך הרי הוא אומר [כו]טובה זו תורה וכן הוא אומר [כז]כי לקח טוב נתתי לכם התובה זו בנין ירושלים וכן הוא אומר הר הטוב הזה והלבנון: תניא רבי אליעזר אומר [כח]כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו נחום הזקן אומר צריך שיזכור בה ברית רבי יוסי אומר צריך שיזכור בה תורה פלימו אומר [כט]צריך שיקדים ברית לתורה שזו נתנה בשלש בריתות וזו נתנה בשתים שנאמר [ל]כרות ברית את העם הזה ואומר [לא]ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם אלו עשרת הדברות כמו שכתוב במקום אחר [לב]ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות את עשרת הדברות וכתב על שני לוחות ואומר [לג]ויתן אלי ה' את שני לוחות האבנים כתובים וגו' ואומר [לד]ויכתב על הלוחות כמו שכתב בראשונה וגו' ואומר [לה]ויכתב על הלוחות את דברי הברית עשרת הדברות: **מתניתין** [לו]שלשה שאכלו כאחד חייבין לזמן ואחד מהן עבד כנעני או נכרי אינן חייבין לזמן: **גמ'** מנלן דתנו רבנן [לז]ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך זו ברכת הזמון על המזון שומע אני אף על המים ת"ל [לח]על הארץ הטובה אי על הארץ הטובה אי על המזון הא מה אני מקיים [לט]על המזון ועל הפירות ועל המים ועל הארץ הטובה אי על הארץ הטובה אי על הפירות הא מה אני מקיים [מ]על הארץ הטובה ועל המזון ועל הפירות ועל המים: **מתחיל בנחמה.** מכאן ואילך מפרש לה בגמרא: **ומסיים בנחמה.** מכאן ואילך מפרש לה בגמרא: **כלומר לא יאכל כלום.** לשון אחר: **מתחיל ומסיים בנחמה.** מכאן ואילך מפרש לה בגמרא: **כברכה שאנו מברכים.** פירוש בברכה שאנו מברכים בכל יום: **ומסיים בנחמה.** מכאן ואילך מפרש לה בגמרא: **ואומר רצה.** בברכת ישראל: **בנחמה.** בברכת ירושלים: **ומסיים בנחמה.** מכאן ואילך מפרש לה בגמרא: **ואומר קדושת היום.** בברכת ישראל: **באמצע.** בברכת ירושלים: **ומסיים בנחמה.** מכאן ואילך מפרש לה בגמרא: **ואומר רצה.** בברכת ישראל: **בנחמה.** בברכת ירושלים: **ומסיים בנחמה.** מכאן ואילך מפרש לה בגמרא: **כלומר לא יאכל כלום.** מכאן ואילך מפרש לה בגמרא: **ומסיים בנחמה.** מכאן ואילך מפרש לה בגמרא: **כברכה שאנו מברכים

טבל עמהם אלא בציר *только обмакнул с ними* кусок *в рассол* ולא אכל עמהם אלא גרוגרת אחת *или съел с ними лишь один сушеный плод инжира* – מצטרף *присоединяется.* ולהוציא את הרבים ידי חובתם *Но вывести остальных из обязанности* произнести благословение – אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן *не может их вывести, пока* не *съел хлеба в размере "с маслину".*

אמר רב חנא בר יהודה משמיה דרבא הלכתא *Сказал рав Хана бар Йеуда от имени Равы: закон* гласит: אכל עלה ירק ושתה כוס של יין מצטרף *съел лист* съедобной *травы и выпил бокал* вина с участниками трапезы – *присоединяется* к ним для благословения "зимун". להוציא אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן Но *вывести* остальных из обязанности произнести Биркат-Амазон – *не может их вывести, пока* не *съел хлеба в размере "с маслину".*

אמר רב נחמן משה תקן *Сказал рав Нахман:* Моше *установил для евреев благословение "Питающий* всех" (первое в Биркат-Амазон), בשעה שירד להם מן *когда* начал *для них выпадать ман.* יהושע תקן להם ברכת הארץ *Йеошуа* бин Нун *установил для них благословение о Стране* (второе в Биркат-Амазон), כיון שנכנסו לארץ *когда вошли в Страну.*

1. Дварим 8:10

דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים *Давид и Шломо установили* благословение *"Возводящий Иерусалим"* (третье в Биркат-Амазон). דוד תקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך *Давид установил* начало благословения: "Сжалься *над Израилем, Своим народом, и над Иерусалимом, Своим городом".* ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש *А Шломо установил* продолжение: *"Над великим святым Храмом".*

הטוב והמטיב ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר Благословение *"Добрый и Творящий добро" установили* мудрецы *в Явнэ по поводу* погребения *убитых в Бейтаре.* דאמר רב מתנא *Как сказал рав Матна:* אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה *в тот день, когда разрешили похоронить убитых в Бейтаре,* תקנו ביבנה הטוב והמטיב *установили в Явнэ* благословение *"Добрый и Творящий добро".* הטוב שלא הסריחו *"Добрый" – потому что* до захоронения *не пахли* (не гнили) тела убитых, и это было многолетнее чудо. והמטיב שניתנו לקבורה *"И Творящий добро" – потому что разрешили их похоронить.*

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: סדר ברכת המזון כך היא *таков порядок Биркат-Амазон:* ברכה ראשונה ברכת הזן *первое благословение – "Питающий* всех", שניה ברכת הארץ *второе – благословение о Стране,* שלישית בונה ירושלים *третье – "Возводящий Иерусалим",* רביעית הטוב והמטיב *четвертое – "Добрый и Творящий добро".*

ובשבת מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה *А в субботу* человек *начинает* третье благословение – как и в будни – *утешением* (просьбой о восстановлении Иерусалима) *и заканчивает утешением;* ואומר קדושת היום באמצע слова же о *святости* субботнего дня *произносит в середине* благословения.

רבי אליעזר אומר *Раби Элиэзер говорит* по поводу слов о святости субботы: רצה לאומרה בנחמה אומרה *хочет упомянуть ее в "утешении"* (в третьем благословении) – *упоминает ее;* בברכת הארץ אומרה *в благословении о Стране – упоминает ее;* בברכה שתקנו חכמים ביבנה אומרה *в благословении, которое установили мудрецы в Явнэ, – упоминает ее.*

Завершение барайты: וחכמים אומרים *а мудрецы говорят:* אינו אומרה אלא בנחמה בלבד *может упомянуть* субботу *только в "утешении"* (в третьем благословении).

חכמים היינו תנא קמא Но ведь *мудрецы,* слова которых приводятся в конце барайты, – *это первый учитель* барайты! Между их словами нет разницы.

איכא בינייהו דיעבד *Есть между ними* разница: *постфактум!* Т. е. если, произнося в субботу Биркат-Амазон, забыл упомянуть о субботней святости в третьем благословении, то, согласно первому учителю, может упомянуть о ней в четвертом благословении; но согласно мудрецам, обязан вернуться к началу Биркат-Амазон.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: מנין לברכת המזון מן התורה *откуда* учим, что *Биркат-Амазон – из Торы?* שנאמר *Как сказано*[1]: ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך *"Будешь есть, насыщаться и благословлять..." –* זו ברכת הזן *это благословение "Питающий* всех". "...

נב א ב מיי׳ פ״ב מהל׳ נרכות הלכה ה סמג עשין נו טוש״ע או״ח סי׳ קפו וקפז:
נג ב מיי׳ שם הלכה ה סמג שם טוש״ע שם סי׳ קפו סעיף ד ס״ה:
נד א ה ו מיי׳ שם הלכ׳ ג וכלל ד״ן סמג שם טוש״ע שם סעיף ג ו ופ״ב סמג עשין ד ס״ב טוש״ע שם סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:
דברים ח י
2. אֶעְבְּרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָנוֹן:
דברים ג כה
3. וְלֹא לְיָ אִשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אִשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו לוֹ:
תהלים לג יב
4. וְעָבַדְתֶּם אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְיֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ וְהַסִרֹתִי מַחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ:
שמות כג כה
5. וְהִבְטַחְתָּ חִיִּיתִי בֶּן תִּכְרָאֶן אֵתוֹ וְקָרַם עֲלָה תַּבְטֵחָה לְאֶבֶל בִּי לֹא יֹאכַל הָעָם עַד בֹּאוֹ כִּי הוּא יְבָרֵךְ הַזֶּרַע אֲשֶׁר בֶּן יֹאכַלוּ הַקְּרָאִים וְעָנָן: | עָלֵיו בִּי אִתּוֹ כְּחִיתִם הַקְּרָאִים אֵתוֹ:
שמואל ב טז ג
6. וְלוֹ הָיָה בֶּן וְקָטוֹן קְטוּל כְּחִיר וְטוֹב וְאֵין אִישׁ כָּמֹנִי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנִּי מִשְׁכְּבוֹ וּמַעֲלָה בְּבֹא מֶלֶךְ הָעִיר:
שמואל ב ט ב
7. וְאֶעֱלֶה יְיָ אֶל מֶלֶךְ עֲלֵה אֶלֵי הַמִּדְבָּרָה וְהָיָה שָׁם וְאֶתְיַצֵּה לְךָ אֶת לֵילַת הָאֲבֶן וְהַתְּרוּדָה וְהַמִּדְבָּרָה אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ לֵילוֹת וְקָם:
שמות כד יב
8. כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ:
משלי ד ב

רבינו חננאל

[אמר רב חנא בר יהודה משמיה דרבא הלבית אכל ירק ושתה כוס של יין מצטרף. להוציא אימא מרוצא נדן שיאכל כזית דגן ולא יבא אפי׳ב כזית פת שמח. ואם עלו והסבו אפילו לא אכל עמהן אלא בצידי. (ולא שתה עמהן אלא כוס יין מצטרף. ודקא לעשרה ליכר לאלהים, אבל להוציא את הרבים עד שיאכל כזית דגן וכך הלכה. אמר רב נחמן משה תיקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שאכלו המן. יהושע תיקן (בתוה ירושלים) ברכת הארץ בעת שנכנסו לארץ. דויד ושלמה תיקן בתה ירושלים. דויד תיקן על ישראל ועמן ועל ירושלים עירך. הוסיף שלמה על הבית הגדול והקודש. הטוב והמטיב ביבנה תקנוה. כנגד הדגי בית תר הוזהר שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה. תנו רבנן סדר ברכת המזון ראשונה ברכת הזן שניה ברכת הארץ שלישית בונה ירושלים. בשבת מתחיל בתה ירושלים בנחמה ואומר ונחמנו ה׳ אלהינו. ושמחם בתורה. ותחנון בתורה כי אתה הוא בעל התחנות ב׳ א׳ ר׳ בתה ירושלים. האשר קדושה היום באמצע. פירוש קדושה היום רצה והחליצנו כולל. חוכמים ונשתרע אינו אומר לקדושת היום אלא בבנה ירושלים בלבד, ואפרהן חכמים היינו תנא קמא. תנו רבנן מנין לברכת המזון מן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת וגו׳. על הארץ זו ברכת המזון, הטובה זו ברכת בונה ירושלים, אשר נתן לך זו ברכת המזון, את ה׳ אלהיך זו ברכת הזימון. על הארץ זו ברכת הארץ

Всевышнего, твоего Бога..." – זו ברכת הזמון *это благословение "зимун".* על הארץ "...*За Страну...*" – זו ברכת הארץ *это благословение о Стране.* הטובה "...За *добрую* (Страну)" – זו בונה ירושלים *это* благословение "*Возводящий Иерусалим*". וכן הוא אומר *И то же самое Тора говорит* об Иерусалиме[2]: ההר הטוב הזה והלבנון "Дай посмотрю на *эту добрую гору и Леванон*".

Продолжение барайты с разбором стиха из Дварим: אשר נתן לך "*Которую Он дал тебе*" – זו הטוב והמטיב *это* благословение "*Добрый и Творящий добро*".

Завершение барайты: אין לי אלא לאחריו отсюда *всего лишь* следует, что *после* еды произносят благословение. לפניו מנין *Откуда* учим, что надо произносить благословение *перед* едой? אמרת קל וחומר *Скажи*, что это следует по принципу "*тем более*": כשהוא שבע מברך *когда он сыт – благословляет*; כשהוא רעב לא כל שכן *когда он голоден* – разве *не тем более* благословляет?

2. Там же 3:25
3. Твилим 34:4
4. Дварим 3:25
5. Шмот 23:25
6. Шмуэль I, 9:13
7. Там же, 9:2

רבי אומר *Раби говорит*: אינו צריך *нет необходимости* учить по принципу "тем более". Но можно вывести из приведенного стиха, а именно: ואכלת ושבעת וברכת "*Будешь есть, насыщаться и благословлять* Всевышнего, твоего Бога" – זו ברכת הזן это *благословение "Питающий* всех". אבל ברכת הזמון מגדלו לה' אתי נפקא *Но благословение "зимун" выводится* из другого стиха[3]: "*Возвеличьте Всевышнего со мной*, вместе превознесем Его имя".

Продолжение стиха из Дварим: על הארץ "... *За Страну...*" – זו ברכת הארץ *это благословение о Стране*; הטובה "...За *добрую* (Страну)" – זו בונה ירושלים *это* благословение "*Возводящий Иерусалим*". וכן הוא אומר *И то же самое Тора говорит* об Иерусалиме[4]: ההר הטוב הזה והלבנון "Дай посмотрю на *эту добрую гору и Леванон*". הטוב והמטיב ביבנה תקנוה Что касается благословения "*Добрый и Творящий добро*", то его *установили в Явне*.

Завершение слов Раби: אין לי אלא לאחריו отсюда выводим *всего лишь*, что *после* еды произносят благословение. לפניו מנין *Откуда* выводим, что надо произносить благословение *перед* едой? תלמוד לומר *Тора* пришла *сказать*: окончание стиха אשר נתן לך "*Которую* Он *дал тебе*" означает: משנתן לך *как только* Всевышний *дал тебе* пропитание – произнеси над ним благословение.

רבי יצחק אומר *Раби Йицхак говорит*: אינו צריך *нет необходимости* учить из стиха "Которую Он дал тебе". הרי הוא אומר *Ведь Тора говорит* в другом стихе[5]: וברך את לחמך ואת מימיך "*И благословит* (Всевышний) *твой хлеб и твою воду*". אל תקרי וּבֵרַךְ אלא וּבֵרֵךְ *Не читай "благословит", но* читай "*благослови*". ואימתי קרוי לחם קודם שיאכלנו *И когда* он *назван хлебом? Прежде чем его съедят.*

רבי נתן אומר *Раби Натан говорит*: אינו צריך *нет необходимости* учить, применяя принцип "тем более" или из толкования стихов. הרי הוא אומר *Ведь* Тора *говорит* об этом в явном виде в другом стихе – о пророке Шмуэле, по поводу которого девушки, вышедшие начерпать воду, сказали Шаулю и его спутникам[6]: ככאכם העיר כן תמצאון אותו בטרם יעלה הבמתה לאכול "*Когда войдете в город, застанете его прежде*, чем *он поднялся к жертвеннику*, чтобы *есть*; כי לא יאכל העם עד באו *потому что не* станет *есть народ, пока он не придет.* כי הוא יברך הזבח אחרי כן יאכלו הקראים *Ибо он произнесет благословение* над *жертвой, после чего будут есть приглашенные*". Отсюда учим, что надо произносить благословение перед едой.

וכל כך למה *И все* это – *зачем*? Почему девушки отвечали так пространно на простой вопрос, где находится пророк? Ответ: לפי שהנשים דברניות הן *потому что женщины* обычно *говорливы.*

ושמואל אמר *А* мудрец *Шмуэль сказал*: כדי להסתכל ביפיו של שאול *чтобы* дольше *любоваться красотой Шауля.* דכתיב *Как написано*[7]: משכמו ומעלה גבה מכל העם "Молодой и красивый. И не было никого среди сыновей Израиля лучше его. *На голову он был выше всего народа*".

ורבי יוחנן אמר *А раби Йоханан сказал*: לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא *потому что царствование* одного царя *ни на волосок* (ни на миг) *не касается* срока царствования *предшественника* (т. е. не начнется прежде, чем закончится период предыдущего правления). На Небесах сделали так, чтобы девушки задержали воцарение Шауля, потому

קטן שהגיע לחינוך לא מיקרי מחויב דרבנן דלמיו מיד לחנכו מכל
עליו אין חוב מוטל ומקשה לפירושו מכל מקום כיון שחינו מן התורה
ליט מוליא לחרים שמחויבים ועת דוחק לומר שהגיע לחינוך
קטי ליט מחויב מדרבנן דלפ ליט מחויב לפילו מדרבנן פס כן ליט

פוטר לת מלו ובס"ג פירש דלפחד
שלכלו כיש ליט יכול להוליא לחרים
שלכלו כדי שביעה דלא לחני דרבנן
ופוטר לדוליחא מלכ כשלא לכלו
גם הלחרים רק כיש פוטר לותם
ולא ליש דהא לחכילו לשיעורא דיעלי
ומברו והם לכלו כדי שביעה ולפילו
הכי קא משין דקא פטר להו שמעון
בן שטח מלא גרשה לחלק דקטן שליט
בר מיוב כלל דלוריחא לפילו מכל
כדי שביעה הלכך ליט מחויב בדבר
קטין כיש ולכך לא מפיק ליה מי שכל
שיעורא דלוריחא מכל גדול שהוא בר
מיוב מן התורה כי לכל כדי שביעה
מחויב בדבר קטין כיש לפילו לא
שכל כלל כדלמרי' בילש הגוזל
(ב"ק ד' כט.) כל הברכות לף על פי שלא
מולוי מון מברכה הלחם וברכת היין
והיינו טעמא דכל ישראל ערבין זה
בזה והוא הדין בברכת המזון לף ע"פ
שלא מולוי כלפריטים וכדי דבן ליט
צריך לחלק ביוכל לומר שהלכו משלו:
מתחיל בנחמה. פי' הקונטרס
לפו זוק' מתחיל בנחמה
ומסיים לחלא כלומר למען צריך להזכיר
של שבת לא בפתיחה ולא בנחמה
לחלא בחלמצע לכל מתחיל ומסיים
בנחמה יכולים כמו בחול שלומר
רחם ומותם בנוגה יכולים ים
שמתחילין בנחמתו ומוחמים בנחמת
ליון סיוך ובבנין יכולים ועומים
טעם לבניהם דרחם הוי לשון
מחבה ולין לומים מחנוים בשבח
לכל נחם ליט לשון מחנוים לחלא
כמו ונחמם על הרעה לעמך (שמות
ג:) ולא נהירא דלכל מסתבר לשון
מחנוים ולין לקפיד לפילו לי הוי
לשון נקמה כדלמר ביומלמי דשבת
נפרק לולו קבלים מהו לומר ליעוז
ושוב פרעתו בשבת ל"ל טופס נרכות
כך הוא: ומנהג שטות הוא שמשנה
נרכה של תול: ברית ותורה.
לין לריך להזכיר ברית ותורה ומיט
ומזון דדי להזכיר על בריתך שחתמת
בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו וכו'
להייט ברית ותורה והגמרל לתימנא
בפלמא נקטיט:

מתן

טבל עמהם אלא בציר ולא אכל עמהם אלא
גרוגרת אחת מצטרף ולהוציא את הרבים
ידי חובתם אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן
אמר רב חנא בר יהודה משמיה דרבא הלכתא
אכל עלה ירק ושתה כוס של יין מצטרף
להוציא אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן
אמר רב נחמן "משה תקן לישראל ברכת
הזן בשעה שירד להם מן "יהושע תקן להם
ברכת הארץ (ו) כיון שנכנסו לארץ דוד ושלמה
תקנו בונה ירושלים דוד תקן על ישראל
עמך ועל ירושלים עירך ושלמה תקן על
הבית הגדול והקדוש הטוב והמטיב ביבנה
תקנוה בנגר הרוגי ביתר ראמר רב מתנא
(ו)אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה
תקנו ביבנה הטוב והמטיב הטוב שלא
הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה: תנו רבנן
"סדר ברכת המזון כך היא ברכה ראשונה
ברכת הזן שניה ברכת הארץ שלישית בונה
ירושלים רביעית הטוב והמטיב "ובשבת
מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה ואומר קדושת
היום באמצע רבי אליעזר אומר רצה לאומרה
בנחמה אומרה בברכת הארץ אומרה בברכה
שתקנו חכמים ביבנה אומרה וחכמים אומרים
אינו אומרה אלא בנחמה בלבד חכמים היינו
תנא קמא איבא ביניידו דיעבד: "תנו רבנן
מנין לברכת המזון מן התורה שנאמר "ואכלת
ושבעת (א) וברכת "זו ברכת הזן את ה' אלהיך
זו ברכת הזמון על הארץ זו ברכת הארץ
הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא אומר "ההר
הטוב הזה והלבנון אשר נתן לך זו הטוב
והמטיב אין לי אלא לאחריו לפניו מנין אמרת
קל וחומר "כשהוא שבע מברך כשהוא רעב
לא כל שכן (ב) רבי אומר [אינו צריך] ואכלת
ושבעת וברכת (ג) זו ברכת הזן אבל ברכת
הזמון "מגדלו לה' אתי נפקא על הארץ זו
ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן
הוא אומר ההר הטוב הזה והלבנון הטוב
והמטיב ביבנה תקנוה אין לי אלא לאחריו
לפניו מנין תלמוד לומר אשר נתן לך משנתן
לך רבי יצחק אומר אינו צריך הרי הוא אומר
"ובוך את לחמך ואת מימיך אל תקרי וביוך אלא וברך ואימתי קרוי
לחם קודם שיאכלנו ר' נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר "כבאכם העיר
כן תמצאון אותו בטרם יעלה הבמתה לאכול כי לא יאכל העם עד באו כי הוא יברך הזבח אחרי כן
יאכלו הקרואים וכל כך למה לפי שהנשים דברניות הן ושמואל אמר כדי להסתכל ביפיו של שאול
דכתיב "משכמו ומעלה גבוה מכל העם ורבי יוחנן אמר לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא
"נימא ואין לי אלא ברכת המזון ברכת התורה מנין אמר ר' ישמעאל ק"ו על חיי שעה מברך על חיי עוה"ב
לא כ"ש רבי חייא בר נחמני תלמידו של רבי ישמעאל אומר משום רבי ישמעאל אינו צריך הרי הוא אומר
"על הארץ הטובה אשר נתן לך ולהלן הוא אומר "ואתנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה וגו' ר"מ אומר
"מנין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה ת"ל אשר נתן לך ה' אלהיך (ג) דייק בכל דין שדנך בין
מדה טובה ובין מדה פורענות רבי יהודה בן בתירה אומר אינו צריך הרי הוא אומר טובה "טובה
זו תורה וכן הוא אומר "כי לקח טוב נתתי לכם התורה אל תעזובו וכן הוא אומר ההר הטוב
הזה והלבנון: תניא רבי אליעזר אומר "כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ
ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו נחום הזקן אומר צריך שיזכור בה ברית רבי
יוסי אומר צריך שיזכור בה תורה פלימו אומר "צריך שיקדים ברית לתורה שזו נתנה בשלש בריתות

חן

וכשכם מסחיל בנחמה. כלומר לינו לריך לה לקיים ולה להסחיל
בשל שבת חלה מסחיל ומסיים בנחמה. נמין יהושלים קרי נחמה כל
היכי דמסחיל בין רחם בין נחמנו: בברכה שסקנו חכמים.
והמעט: מיכא ביישיפו דישבד. לרבנן נחלקי מהדרינן ליה:

כדחמרן קמא גרסינן שפר נפן לך זו
סמוך ומסמיכ. ולה גרסינן ביבנה
מקנוה חלה בדבדי (ג): בשפוח שבא.
מנוה לנרך ולהודות על שבעוו:
בשפוח ע"י. בריחתו של הקב"ה לה כל
שכן שלה יהיה לנרך להקב"ה יותר:
לינו לריך. לקו"ן זה (ד). ולה גרסי'
בדבדי חסר נפן לך זה הטוב והמטיב:
שלא יברך פת לחמך. נרך על לחמך:
כי פוב יברך פוכח ופחרי כן יפלפו
פקרופים. למדך שטובו לנרך לפני
חלילה: (ה) ר"ח פירש משום
ברי נפיר. ב"ב מנלי פלינו
חתם לנר חצל חלינו חר
נדרים ושר ביכל חתכים שכל
מועד ולחילך חצל חר שני
ולהכל חועד חלל הרי כלללם
נחמרו נפיר ושרשות נשכל
מועד ת"ש נפ' שלו נחמרים
קף ט:.

גליון הש"ס

גמ' יהושע תקן. עיין מכו"ן
מ"ב (פנין קפלו):

הגהות הגר"א

[א] נמ' ושרשת ה נרסת
שחמון שם ס' לחילך ו נ"ב
הגו. פ"ב: [ב] שם ס"ה
ועב (ג) ס"ב דנבי ר'
שמעלל ר' פקיפל פומר.
ב"ל (ופ' ביישים): [ג] שם
ושרשת. ב"ב שם ס' לחילך:

מוסף תוספות

ה. בחומ' ד"ה הוסיף.
אבל ברכת הלחם וברכת
היין הן מטעם שורדים
ליהנות ושאר ליהנות מן
העי"ז בלא ברכה ולכך
לא יצא ארבע צריך לה
המברך. ב. בחומ' ד"ה
הוסיף. וב"ש רחם שפיעו
ב"ב לשון חמלה יחסר
מנחם.

מוסף רש"י

הרוגי ביתר. נפנק אחיקר
(חענית לא ע"ל ד"ה
ומשכמו ומעלה גבוה. כלומר
שנכנכה שמחון מקנו
נאיפו חיום, דמן חחרים
פיהם לגלו שלם ולפחיות
כמיקף לן מלפי קלל ושרשת
שם ס' לחילך על שלרון
וגו' (שמות"ם ב"ב קכה:).
ושבשת מחחיל בחחמה
ומסיים בנחמה. כלומר
ליט לריך לה לשחיל ולה
לגיים בשל שבת (שרי"ו).
איבא ביניידו דיעבד.
לשכי משמע מלוה לשרשר
קלרשת היום באמלע ומ"ל
לין לחזרה לגלו שחיל
בשבת לנחמה. ולפ"ל
ולפ"ל לשרשר בשבת
ולפ"ל דיעבד נמי לה (שרי"ו).
ושבלת השבעת ושרשת זו
ברכת הזן. לקפי שחכלת
שנעשם לפ"ל מלחר שחכלתן
ולפ"ל שלרשר בלילה (שיטה רשב"ל
ס"ל קפ).

רב נסים גאון

ואומר רב מתנא אותו היום
שניתנו הרוגי ביתר

הגהות הב"ח

(ה) גמ' נרסת שלרון בשיטה
שנלטנו: (ו) שם ס' לחילך
אשר נתן לך זה הטוב והמטיב:
(ז) ר"ח ליט נרסי
בדבדי חסר נפן לך זה הטוב והמטיב:
שלא יברך פת לחמך. נרך על לחמך:
כי פוב יברך פוכח ופחרי כן יפלפו
פקרופים. למדך שטובו לנרך לפני
חלילה: (ה) ר"ח פירש משום
ברי נפיר. ב"ב מנלי פלינו
חתם לנר חצל חלינו חר
נדרים ושר ביכל חתכים שכל
מועד ולחילך חצל חר שני
ולהכל חועד חלל הרי כלללם
נחמרו נפיר ושרשות נשכל
מועד ת"ש נפ' שלו נחמרים
קף ט:.

הגהות הגר"א

[א] נמ' ושרשת ה נרסת
שחמון שם ס' לחילך ו נ"ב
הגו. פ"ב: [ב] שם ושרשת
ועב (ג) ס"ב דנבי ר'
שמעלל ר' פקיפל פומר.
ב"ל (ופ' ביישים): [ג] שם
ושרשת. ב"ב שם ס' לחילך:

מוסף תוספות

ה. בחומ' ד"ה הוסיף.
אבל ברכת הלחם וברכת
היין הן מטעם שורדים
ליהנות ושאר ליהנות מן
העי"ז בלא ברכה ולכך
לא יצא ארבע צריך לה
המברך. ב. בחומ' ד"ה
הוסיף. וב"ש רחם שפיעו
ב"ב לשון חמלה יחסר
מנחם.

מוסף רש"י

הרוגי ביתר. נפנק אחיקר
(חענית לא ע"ל ד"ה
ומשכמו ומעלה גבוה. כלומר
שנכנכה שמחון מקנו
נאיפו חיום, דמן חחרים
פיהם לגלו שלם ולפחיות
כמיקף לן מלפי קלל ושרשת
שם ס' לחילך על שלרון
וגו' (שמות"ם ב"ב קכה:).
ושבשת מחחיל בחחמה
ומסיים בנחמה. כלומר
ליט לריך לה לשחיל ולה
לגיים בשל שבת (שרי"ו).
איבא ביניידו דיעבד.
לשכי משמע מלוה לשרשר
קלרשת היום באמלע ומ"ל
לין לחזרה לגלו שחיל
בשבת לנחמה. ולפ"ל
ולפ"ל לשרשר בשבת
ולפ"ל דיעבד נמי לה (שרי"ו).
ושבלת השבעת ושרשת זו
ברכת הזן. לקפי שחכלת
שנעשם לפ"ל מלחר שחכלתן
ולפ"ל שלרשר בלילה (שיטה רשב"ל
ס"ל קפ).

תורה אור השלם

1. וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ
אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ
הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:
דברים ח י

2. אֶעְבְּרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת
הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה
וְהַלְּבָנוֹן:
דברים ג כה

3. וְגִלֵּוִי לֵיץ אִתִּי וְהִתְעַמֵּקָה
שְׁמוֹ יְהוָה: ההלים לד ד

4. וְקַדַּשְׁתֶּם אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם
וּבְרַךְ אֶת לַחְמוֹ וְאֶת
מֵימָיו וְהַסִרוֹתִי מַחֲלָה
מִקִּרְבֶּךָ:
שמות כג כה

5. בְּאֹהֲבָם חֵעִיר בֶּן
תִּמְצָאוּן אִתּוֹ מְקֻרָּם עֲלוֹת
תַּעֲלֶה לָאֲבָל כִּי לֹא
יֹאבַל הָעָם עַד בֹּאוֹ כִּי הוּא
יְבָרֵךְ הַזֶּבַח אַחֲרֵי כֵן יֹאכְלוּ
הַקְּרוּאִים וְעַתָּה קוּמוּ עֲלוּ כִּי אֹתוֹ
כָּזֶה תִּמְצְאוּן אֹתוֹ:
שמואל א ט יג

6. וְלוֹ הָיָה כֵּן וְקָשַׁר קְשׁוּאַל
בְּרֹאשׁ חֻטּוֹ וְאֵין אִישׁ מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשִּׁכְמוֹ
וּמַעְלָה גָּבֹהַּ מִכָּל הָעָם:
שמואל א ט ב

7. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה
אֵלַי הָהָרָה וְהֱיֵה שָׁם
וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לֻחֹת הָאֶבֶן
וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר
כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם:
שמות כד יב

8. כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם
תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ:
משלי ד ב

רבינו חננאל

[אמר רב חנא בר יהודה
משמיה דרבא הלכתא אבל
ירק ושתה כוס של יין
מצטרף. להוציא אינו
מוציא עד שיאכל כזית
דגן דלא כר' שמעון בן
שטח. ואם עלו אלו הסכו
אינילו לא אכל עמהן אלא
בציר, ולא שתה עמהן אלא
בציר) ולא שתה עמהם אלא
כוס יין מצטרף. ודקא
לפשיה לימר לאלהים, אבל
להוציא את הרבים עד
שיאכל כזית דגן וכך הלכה.
אמר רב נחמן משה תיקן
להם לישראל ברכת הזן
בשעה שאכלו המן. יהושע
תיקן (ברכה ירושלים) ברכת
הארץ בעת שנכנסו לארץ.
דויד ושלמה תיקן ברכה
ירושלים, דויד תיקן על
ישראל עמך ועל ירושלים
עירך, והמקדש שלמה על
הבית הגדול והקדוש. הטוב
והמטיב ביבנה תקנוה, בנגד
הרוגי ביתר חר הסכו שלא
הסריחו והמטיב שניתנו
לקבורה. תנו רבנן סדר
ברכת המזון ראשונה ברכת
הזן שנייה ברכת הארץ
שלישית ברכה ירושלים,
בשבת מתחיל ברכה
ירושלים בנחמה ואומר
נחמנו ייי אלהינו, ומסיים
בנחמה ונחמנו ברכה כי
אתה הוא בעל הנחמות ב'
אי ייי ברכה ירושלים,
ואומר קדושת היום
באמצע. פירוש קדושת
היום רצה והחליצנו כולי.
חכמים אומרים אינו
אומרה לקדושת היום אלא
בברכה ירושלים בלבד, ואומרין חכמים היינו תנא קמא. תנו רבנן מנין לברכת המזון מן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת זו
ברכת הזן, את ייי אלהיך זו ברכת הזימון, על הארץ זו ברכת הארץ, הטובה זו ברכת בונה ירושלים, אשר נתן לך זו ברכת הטוב
והמטיב. אין לי אלא לאחריה לפניה מנין קל וחומר כולי. תניא כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה לא יצא ידי חובתו. יצריך
נמי לימר בה ברית ותורה, ולהקדים ברית לתורה, שהתורה ניתנה בשלש בריתות בלבד. שנאמר ויאמר הנה אנכי כרת ברית
וגו', וכתיב כי על פי הדברים האלה כרתי (אתך) ברית ואת ישראל, וכתיב בסמוכה הראשון, את הברי הברית.

что еще не истек срок правления пророка Шмуэля, который должен был помазать Шауля на царство.

ואין לי אלא ברכת המזון Из всего изложенного следует, что стихи Торы указывают *только* на заповедь произносить *Биркат-Амазон*. **ברכת התורה מנין** *Откуда* учим *благословение над Торой* перед началом учебы?

קל וחומר выводим по принципу "*тем более*": **אמר רבי ישמעאל** *Сказал раби Йишмаэль*: **על חיי שעה מברך** если человек *благословляет бренную жизнь* (произнося благословение над материальной едой) – то **על חיי עולם הבא** *вечную жизнь* разве *не тем более* надо *благословлять*?

רבי חייא בר נחמני תלמידו של רבי ישמעאל אומר משום רבי ישמעאל *Раби Хия бар Нахмани, ученик раби Йишмаэля, сказал от имени раби Йишмаэля*: **אינו צריך** *нет необходимости* учить, применяя принцип "тем более". **הרי הוא אומר** *Ведь* Тора *говорит* об этом в стихе[8]: **על הארץ הטובה אשר נתן לך** "*За добрую Страну, которую Он дал тебе*". **ולהלן הוא אומר** *А в другом* месте Тора *говорит*[9]: **ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה וגו'** "*И дам тебе каменные скрижали, и Тору, и заповеди*". Из повторения слова "дать" в обоих случаях следует, что как за Страну благословляют Его, так и за Тору.

רבי מאיר אומר *Раби Меир говорит*: **מנין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה** *откуда* следует, *что как* человек *произносит благословение* при известии *о хорошем, так он произносит благословение* при известии *о плохом*? **תלמוד לומר** Об этом *Тора* пришла *сказать*: **אשר נתן לך ה' אלהיך** "*Которую дал тебе Всевышний, твой Бог*". Вывод: **דיינך** Он – *твой Судья* **בכל דין שדנך** *в каждом суде, которым тебя судит* – **בין מדה טובה** *как* через *добро*, т. е. *качеством* милосердия (на это указывает в стихе имя "Всевышний"), **ובין מדה פורענות** *так и* через *несчастья*, т. е. *качеством* строгого суда (на это указывает имя "Бог").

רבי יהודה בן בתירה אומר *Раби Йеуда бен Бетэра говорит*: **אינו צריך** *нет необходимости* выводить это правило из наличия в стихах слова "дать". **הרי הוא אומר** *Ведь Тора говорит*[10]: **טובה** "*Добрая* Страна" и **הטובה** "*Эта добрая* (Страна)"[11]. Толкование: **טובה זו תורה** "*добрая*" – это *Тора*. **וכן הוא אומר** *И то же самое Тора говорит* в стихе[12]: **כי לקח טוב נתתי לכם** "*Потому что хорошее* (доброе) *приобретение Я вам дал*, Мою Тору не оставляйте". **הטובה זו בנין ירושלים** "*Эта добрая*" – *это восстановление Иерусалима*. **וכן הוא אומר** *То же самое Тора говорит* в стихе об Иерусалиме[13]: **ההר הטוב הזה והלבנון** "*Эту добрую гору и Леванон*".

תניא *Учили* в барайте: **רבי אליעזר אומר** *раби Элиэзер говорит*: **כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים** *любой, кто не упомянул добрую, широкую и хорошую Страну в благословении о Стране, а также не упомянул царствование дома Давида в* благословении "*Возводящий Иерусалим*", – тот **לא יצא ידי חובתו** *не исполнил свою обязанность*.

נחום הזקן אומר *Старый Нахум говорит*: **צריך שיזכור בה ברית** *надо упомянуть в этом* благословении (о Стране) "*брит*", завет с Авраамом, т. е. слова об обрезании. Потому что Страна была дана нашему праотцу Аврааму в награду за обрезание.

רבי יוסי אומר *Раби Йосе говорит*: **צריך שיזכור בה תורה** *надо упомянуть в этом* благословении (о Стране) *Тору*. Потому что евреи получили Страну в награду за получение Торы. Как сказано[14]: "Все заповеди, которые Я сегодня заповедую тебе, старайтесь соблюдать, чтобы жить и размножаться, когда придете наследовать эту Страну".

פלימו אומר *Плимо говорит*: **צריך שיקדים ברית לתורה** *надо, чтобы* в благословение о Стране "*брит*" *предшествовал Торе*. **שזו נתנה בשלש בריתות** *Потому что эта* (т. е. Тора) *дана тремя "заветами"*: (1) на горе Синай и в Шатре Откровения; (2) в степях Моава; (3) на горах Гризим и Эваль[15].

8. Дварим 8:10
9. Шмот 24:12
10. Дварим, 8:7
11. Там же стих 10
12. Мишлей 4:2
13. Дварим 3:25
14. Там же 8:1
15. См. Дварим 27

וזו נתנה בשלש עשרה בריתות *А эта* (т. е. "брит", заповедь обрезания) *дана тринадцатью заветами*. Тора, рассказывая об обрезании Авраама[1], тринадцать раз использует слово "брит", завет.

רבי אבא אומר *Раби Аба* (так звали Рава) *говорит*: **צריך שיאמר בה הודאה תחלה וסוף** *надо произнести в нем* (в благословении о Стране) *благодарность* как *в начале* ("Благодарим Тебя"), так и *в конце* ("Мы благодарим Тебя"). **והסוחת לא יפחות מאחת** *И кто* хочет *уменьшить* число благодарностей – тот пусть *не уменьшит* их общее число *меньше одного* (т. е. пусть произнесет хотя бы одно). **וכל הסוחת מאחת הרי זה מגונה** *И каждый, кто уменьшает* их число *меньше одного* (не произносит ни одной благодарности), тот ведет себя *неправильно*, т. е. заслуживает порицания.

וכל החותם מנחיל ארצות בברכת הארץ *И каждый, кто заканчивает благословение о Стране* словами *"наделяющий странами"* (что подходит для всех народов) вместо "за Страну и за пищу", **ומושיע את ישראל בבונה ירושלים** и кто говорит только *"Спасающий Израиль"* в благословении *"Возводящий Иерусалим"*, – **הרי זה בור** *тот неуч*.

וכל שאינו אומר ברית ותורה בברכת הארץ *И каждый, кто не упоминает "брит" и Тору в благословении о Стране*, **ומלכות בית דוד בבונה ירושלים** *а также царствование царя Давида в* благословении *"Возводящий Иерусалим"*, – **לא יצא ידי חובתו** тот *не исполнил* заповеди.

מסייע ליה לרבי אילעא Это высказывание раби Абы *помогает* другому мудрецу – *раби Иле*. **דאמר רבי אילעא אמר רבי יעקב בר אחא משום רבינו** *Как сказал раби Ила: сказал раби Яаков бар Аха от имени нашего учителя* ("нашим учителем" назван Рав): **וכל שאינו אומר ברית ותורה בברכת הארץ** *каждый, кто не упоминает "брит" и Тору в благословении о Стране,* **ומלכות בית דוד בבונה ירושלים** *а также царствование царя Давида в* благословении *"Возводящий Иерусалим"*, – **לא יצא ידי חובתו** тот *не исполнил* заповеди.

פליגי בה אבא יוסי בן דוסתאי ורבנן *Спорили Аба-Йосе бен Достай и мудрецы*. **חד אמר** *Один* из участников спора *сказал*: **הטוב והמטיב** в начале благословения *"Добрый и Творящий добро"* *надо* упоминать *царствование* Всевышнего ("Царь вселенной"). **וחד אמר** *А другой сказал*: **אינה צריכה מלכות** *не надо* упоминать *царствование* Всевышнего.

מאן דאמר צריכה מלכות *Тот, кто сказал*, что *надо* упоминать *царствование*, **קסבר דרבנן** *считал, что* это благословение установили *мудрецы*, а потому оно не является продолжением благословений, которые ему предшествуют и которые установлены Торой. Т. е. оно – само по себе. И поскольку известно правило, что в каждом благословении надо упомянуть царствование Всевышнего, в этом благословении его тоже надо упомянуть. (Выше[2] учили: "Раби Йоханан сказал: любое благословение, в котором не упоминается царствование Всевышнего, – не благословение".)

ומאן דאמר אינה צריכה מלכות *А тот, кто сказал*, что *не надо* упоминать *царствование*, **קסבר דאורייתא** *считал, что* его выводят из *Торы*, а значит, оно считается продолжением благословений, которые ему предшествуют, и в силу этого не нуждается в упоминании царствования Всевышнего.

מהו חותם **תנו רבנן** *Учили мудрецы* в барайте: *как заканчивает благословение о восстановлении Иерусалима* **בבנין ירושלים** ("Возводящий Иерусалим")? **רבי יוסי ברבי יהודה אומר** *Раби Йосе, сын раби Йеуды, говорит*: **מושיע ישראל** *"Спасающий Израиль"*.

מושיע ישראל אין Получается, что словами *"Спасающий Израиль" – да*, заканчивает благословение, **בנין ירושלים לא** а словами *о восстановлении Иерусалима – не* заканчивает?!

אף מושיע ישראל אלא אימא *Но* вот как *скажи*: **אף** *также* и словами *"Спасающий Израиль"* заканчивает благословение. Т. е. если сказал только "Спасающий Израиль", все равно исполнил заповедь, потому что спасение Израиля – в восстановлении Иерусалима.

רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא *Рабе бар рав Уна довелось быть в доме "главы рассеяния"*. Произнося Биркат-Амазон, **פתח בחדא וסיים בתרתי** *начал* третье благословение *одной* темой из двух ("Над Израилем... и над Иерусалимом"), *а закончил двумя* вместо

1. Берешит 17
2. См. стр. 40б

מילה נפנה כי"ג כריפוס. ס"נפרסת מילה שנמנה למנכרים מניו הם כתוספות: מחלב ופוף. ס"נוהה ס' מלהיו ועל כולם ס' מלהיו מנו מרים לך: פ"ד גריסה מלטות קסבר דרכן. לכך נלו נרכה המסוכה למכרתה היא שהיה מנרכת התרן: ומ"ד פיפ גריסה מלטות קסבר דאוריימא היא. ומנרכת התרן היא כדאמר לעיל (ד' מח:) אלא נתן לך זה הטוב והמטיב והוא לה נרכה המסוכה למכרתה. ס"ומיהו פותח נה נתרון לפי שפתיחתה היא תחיתה שהלה תחת היא ותיתה (ס) הפסקה ודומה לנרכת הפירות והמלות: נוה ירושלים נפ. נתמיה אם תמם נוה ירושלים נלו תחיתה היא הלך עיקר נרכה דירושלים היא: אלא פיתא פף מוסיפ. אם נא נתמום מוסיע ישראל ולא תמם נוה ירושלים יפ שפשועת ישראל היא נכון ירושלים: פפח בתרא. כשהתחיל נברכה לא תמר רחם ה' על ישראל עמך ועל ירושלים עירך אלא תחת מהן וכשתמם תמם נשתים מוסיע ישראל ונוה ירושלים: אין תוספין בשפים. שנומין לעוסין מלות תכיות כי היכי לתמר (שפתים קכ:) אין אומר ב' קדושות על כוס תחד: מקדש השפת וישראל והזמנים. והכא ליכא למימר ישראל מקדשי לשנת חתנים תלילו זמנים תלויין ב"ד לקדש תלשים ע"פ הלייפ אלא שנת קדיפ וקיימת: תוך תוו וס"ם הכא תדא היא. אין כאן אלא נרכה מקדש שמנרך להקב"ה שמקדש השנת והזמנים אלא מוסיע ישראל ונוה ירושלים מרתי תלי תינהו ואין כולנים ב' לברכה נרכה אחת. ולא גרם לה נהא תליא. וכ"ש גרם הכי תוך תוו ס"ם הכי תלינן קדושי תינהו ומודה רבי לחתתיון נהו בשתים אלא נהא נתתה תדא תלילא היא ונתדא נמי לתתתם. ואיבו ג"ל דל"ב תים ליה לרבי מותתין בשתים והכא ס"ם לה נהא תליא ולא היה לו לכלול ולומר אין מותתין בשתים ועוד רבי כי אתרה לאו אנתתה אתרה: פפח בתל פתך ישראל כו'. דבעינן תתימה תעין פתיתה: וב"ג כו'. נוה ירושלים תשועת ישראל היא לכתיב (תהלים קמו) נוה ירושלים ה' ואז נדתי ישראל יכנס: נאו תורם מרעב דלא אתר מלכות שתים. נוה ירושלים הלך תהלך בה נהשוע והמטיב ס"(ולומר מלך השולם השוע והמטיב): שפי מלכיות. כגון אלינו תלכנו לתירינו נורלנו נושלנו קדושנו קדוש יעקב רועינו רועה ישראל המלך הטוב והמטיב לכל וכו': לכר מדידה. שפותתת נרוך אתה ה' אלהינו תלך העולם הטוב והמטיב לכר מדידה. ויפיב רב נידל וקאתר שפה כו' ש"ל. רב הונא נרב נידל אתר לה נרכה הסמוכה לחברתה בונה ירושלים ואח"כ מלכות בית דוד כתיב הכא ובנה ירושלים עיר הקדש בימינו במהרה. ואין לומר שאני הכא דכתיב ה' בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס אלא אפילו כתיב הכא ה' בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס הוה אמינא הואיל ואתמר בה נחמיה נרכה אחת לכל הנאמר בה ת"ל

одной ("Спасающий Израиль и Возводящий Иерусалим").

אמר רב חסדא *Сказал* об этом *рав Хисда*: **גבורתא למחתם בתרתי** это очень *смело – закончить благословение двумя* темами! **והתניא** *Ведь учили* в барайте: **רבי אומר** *Раби говорит*: **אין חותמין בשתים** *не заканчивают благословение двумя* темами.

גופא *Сама* барайта: **רבי אומר** *Раби говорит*: **אין חותמין בשתים** *не заканчивают благословение двумя* темами.

איתיביה לוי לרבי *Нашел Леви противоречие на* эти слова *Раби*: но говорим же в конце благословения: **על הארץ ועל המזון** *"За Страну и за пищу"*!

Нет, здесь одна тема, а не две: **ארץ דמפקא מזון** *Страна, которая производит пищу*.

Но говорим же в конце благословения "подобие Трех" (после фруктов из "семи видов"): **על הארץ ועל הפירות** *"За Страну и за плоды"*.

Нет, здесь тоже одна тема, а не две: **ארץ דמפקא פירות** *Страна, которая производит плоды*.

Но говорим же в конце "кидуша" на праздники: **מקדש ישראל והזמנים** *"Освящающий Израиль и торжества"*.

Здесь тоже одна тема: **ישראל דקדשינהו לזמנים** Всевышний освящает *Израиль, который освящает торжества* (праздники).

Но говорим же в молитве новомесячья: **מקדש ישראל וראשי חדשים** *"Освящающий Израиль и начала месяцев"*.

Снова одна тема: **ישראל דקדשינהו לראשי חדשים** Всевышний освящает *Израиль, который освящает начала месяцев*.

Но говорим же в благословении праздника, выпавшего на субботу: **מקדש השבת וישראל והזמנים** *"Освящающий субботу, Израиль и торжества"*. Субботу евреи не освящают, она постоянна. Тем не менее тема субботы присутствует вместе с темой Израиля, который освящает праздники. Итого, две темы в завершении одного благословения!

חזו מזו Раби вынужден признать: правило, приведенное мной, верно во всех случаях, *кроме этого*!

ומאי שנא *Чем отличается* этот исключительный случай от всех остальных? Ответ: **הכא חדא היא** *здесь*, в благословении праздника, выпавшего на субботу, произносим *одно* прославление Всевышнего, Который освящает субботу, евреев и праздники. **התם תרתי** Но *там*, в благословении "Спасающий Израиль и возводящий Иерусалим", – *два* прославления, **כל חדא וחדא באפי נפשה** потому что *каждое* из них *отделено от другого*, т. е. они независимы друг от друга. (В первой части сказано, что Всевышний спасает Израиль, во второй – что возводит Иерусалим.)

וטעמא מאי אין חותמין בשתים *В чем причина* того, что *не завершают благословения двумя* темами? – **לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות** *Потому что не выполняют заповеди по нескольку сразу*, в один прием (поскольку это выглядит, будто они обременяют человека и он хочет как можно быстрее от них отделаться), а выполняют их последовательно, отдельно, одна за другой.

3. Тегилим 147:2

מאי הוי עלה *Что с ней*? Как завершают благословение "Возводящий Иерусалим"? – **אמר רב ששת** *Сказал рав Шэшет*: **פתח ברחם על עמך ישראל** если *начал* благословение словами *"Смилуйся над Своим народом, Израилем"*, **חותם במושיע ישראל** *завершает* его словами *"Спасающий Израиль"*. **פתח ברחם על ירושלים** Если *начал "Смилуйся над Иерусалимом"* – **חותם בבונה ירושלים** *завершает "Возводящий Иерусалим"*.

ורב נחמן אמר *А Рав Нахман сказал*: **אפילו פתח ברחם על ישראל** *даже* если *начал* словами *"Смилуйся над Израилем"* – **חותם בבונה ירושלים** все равно *завершает* словами *"Возводящий Иерусалим"*. **משום שנאמר** *Потому что сказано*[3]: **בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס** *"Строитель Иерусалима, Всевышний, соберет изгнанников Израиля"*. Отсюда следует: **אימתי בונה ירושלים ה' בזמן שנדחי ישראל יכנס** *когда Всевышний возведет Иерусалим? Тогда, когда соберет изгнанников Израиля*. Т. е. собирание еврейских изгнанников

פילה נפנם כי"ג בריפות. ו)כפרשת מילה שנמנה (מכניסה שניהם הס כתובים): פחלא ופוף. ח)נוהה ה' אלהינו אלא מודים לך: מ"ד גריפה מלפוף קסבר דרבנן. הלכך לאו ברכה המסובה (מכתבתה היא שתיה מברכת אחת: ומ"ד פיגם גריפה מלפוף קסבר דאורייתא היא.

מאן דאמר אינה צריכה מלכות קסבר דאורייתא. מקשה ר"י הומיל והיא דאורייתא ממלי פותחת בברוך הא מסובה היא ותירץ דקלנה היא והיא הולמה בעלמא (ברכת פירות וברכת מזון ותימה ממלי אינו אומה יותר משאר ברכות המסובות שמחתמת ולא פותחות הומיל ודאורייתא היא ליה לנו (להתיר בה ולחתום בברוך ולא לשנות משאר ברכות המסובות ולא לחתום בברוך שאם היה מחתם בברוך דרבנן לפה היה לו להתירה בה.

חזו נתנה בי"ג בריתות ר' ט)אבא אומר "צריך שיאמר בה הודאה תחלה וסוף והפוחה לא יפחות מא' וכל הפוחת מא' הרי זה מגונה וכל החותם מנחיל ארצות בברכת הארץ ומושיע את ישראל בבונה ירושלים הרי זה כור י)וכל שאינו אומר ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו מסייע ליה לר' אילעא דא"ר אילעא א"ר יעקב בר אחא משום רבינו כל שלא אמר ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו פליגי בה אבא יוסי בן דוסתאי ורבנן חד אמר הטוב והמטיב צריכה מלכות וחד אמר אינה צריכה מלכות מאן דאמר צריכה מלכות קסבר דרבנן ומאן דאמר אינה צריכה מלכות יקסבר דאורייתא: ת"ר מהו חותם בבנין ירושלים רבי יוסי בר' יהודה אומר מושיע ישראל מושיע ישראל אין בנין ירושלים לא אלא אימא אף מושיע ישראל. רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא פתח בחדא וסיים בחרתי אמר רב חסדא גבורתא למחתם בחרתי °והתניא רבי אומר אין חותמין בשתים גופא רבי אומר אין חותמין בשתים איתיביה לוי לרבי ג'על הארץ ועל המזון ארץ דמפקא מזון על הארץ ועל הפירות ארץ דמפקא פירות מקדש ישראל והזמנים ישראל דקדשינהו לזמנים מקדש ישראל וראשי חדשים ישראל דקדשינהו לראשי חדשים מקדש ט"השבת וישראל והזמנים חוץ מזו ומאי שנא הבא חדא היא התם תרתי כל חדא וחדא באפי נפשה וטעמא מאי אין חותמין בשתים לפי י"שאין עושין מצות חבילות חבילות מאי הוי עלה א"ר ששת פתח ברחם על עמך ישראל חותם במושיע ישראל פתח ברחם על ירושלים חותם בבונה ירושלים ורב נחמן אמר יאפי' פתח ברחם על ישראל חותם בבונה ירושלים משום שנאמר יבונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס אימתי בונה ירושלים ה' בזמן שנדחי ישראל יכנס חסדא ניתי מר ונתני אמר ליה ברכת מזונא לא גמרינא ותנויי מתניג' אמר ליה מאי האי אמר ליה דאקלעי לבי ריש גלותא ובריכי ברכת מזונא וקפי רב ששת לקועיה עלי כחויא ואמאי דלא אמרי לא ברית ולא תורה ולא מלכות ואמאי לא אמרת כדרב חנאל אמר רב דאמר רב חנאל אמר רב לא אמר ברית ותורה ומלכות יצא ברית לפי שאינה בנשים תורה ומלכות לפי שאינן לא בנשים ולא בעבדים ואת שבקת כל הני תנאי ואמוראי ועבדת ברב: °אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן הטוב והמטיב צריכה מלכות מאי קמ"ל °כל ברכה שאין בה שמה ברכה והא א"ר יוחנן חדא זימנא א"ר זירא לומר שצריכה שתי מלכיות חדא דידה וחדא דבונה ירושלים אי הכי נבעי תלת חדא דידה וחדא דבונה ירושלים וחדא דברכת הארץ אלא ברכת הארץ מאי טעמא לא משום דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה בונה ירושלים נמי לא תבעי דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה ה"ה דאפילו בונה ירושלים נמי לא בעיא אלא אידי דאמר מלכות בית דוד לאו אורח ארעא דלא אמר מלכות שמים רב פפא אמר הכי קאמר "צריכה שתי מלכיות לבר מדידה יתיב רבי זירא אחורי דרב גידל ויתיב רב גידל קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר יטעה ולא הזכיר של שבת אומר ברוך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית מקדש השבת אמר ליה מאן אמרה רב הדר יתיב וקאמר יטעה ולא הזכיר של יום טוב אומר ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל לשמחה ולזכרון ברוך מקדש ישראל והזמנים א"ל מאן אמרה רב הדר יתיב וקאמר "טעה ולא הזכיר של ראש חודש אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ולא ידענא אי אמר בה שמחה אי לא אמר בה שמחה אי חתים בה אי לא חתים בה אי דידיה אי דרביה גידל בר מניומי הוה קאי קמיה דרב נחמן טעה רב נחמן והדר

אם היתה ברכה מסובה לחברתה בנון קרית שמע והפלה אין פותחין בהן בברוך. הדר יתיב וקאמר טעה ולא הזכיר של ראש חודש אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון:

[ואין מפיג (זכ) מאן רב יעקב] נאמר רבי אמת מר מרדכי מרוך מרך רבי. ג) [נעיל מו.]. ג) [ביצה יב.]. ד) [מפסחים קב: מוספה ס. מגמת ד"ה ואמרינן ב"ה] נמי שנוי למעלה מפיג ולא יפיג מ: ד"ה לפי וכו'). ה) [נעיל יב. מ:]. ו) [פר' מ"ש נדרים פ"ג ד"ה ואמרינן]. ז) [נדפוסים ין]. ח) נ"ה הגר נתן. ט) ס"ה פיט. י) [פר' מוס' נעיל מ: ד"ה לפי וכו']. יא) [נעיל יב. מ:]. יב) [פר' מ"ש נדרים פ"ג ד"ה ואמרינן]. יג) [נדפוסים ין]. יד) נ"ה הגר נתן. טו) ס"ה פיט. טז) [פר' מוס' נעיל מ: ד"ה לפי וכו']. יז) [נעיל יב. מ:]. יח) [פר' מ"ש נדרים פ"ג ד"ה ואמרינן]. יט) [נדפוסים ין]. כ) נ"ה הגר נתן. כא) ס"ה פיט. כב) [פר' מוס' נעיל מ: ד"ה לפי וכו'].

תורה אור השלם

א. בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס:
תהלים קמז ב

הגהות הב"ח

(ג) רש"י ד"ה ותניא ואי אמר אין חותמין בשתים. עי' פסחים קף קד ע"ב מוס' ד"ה ולים ולכאן. שם אדרבה"ת אע"ג השתא ואח"כ ברכה מלכות שאר קב"ל. קל ס"ל נעיל פליגי הא בן דוסתאי ורבנן ד"ק [עי' רש"ל]: רש"י ד"ה ומ"ד אע"ג מלכות וכו'. ומיהו שתחתה בה בברוך שאם היה שתחתה היא חותמת. כ"ה נעיל קף מו ע"ב מגמ' והשתא והמטיב נמי לאו לתחתים הם גם מכר מלכות בברוך ע"ש:

מוסף רש"י

שאין עושין מצות חבילות חבילות. שנאמר כמי שיש פליו למקדר ומשאר לפרק מצלי (מוסה ח). לקרעיה. (ביצה ג ב"ח ה"ה עיז כתי).

רבינו חננאל

ובריח מילה ניתנה בי"ג בריתות. וכולן מפרשות בפרשת ויהי אברם. רב אבוה אמר צריך שיאמר בה הודאה תחלה וסוף. תחלה נודה לך ונברוך ועל כולם ר"י אלהינו אנו מודים לך. ואמר רבינו הנאון תיל ולישנא דיקא מפומא דרבנותא. רב אבא בשלש מקומות. חדא הוא. דיהך בהאשה שנעלה לה נכסים. סמכום, ובשוכר בר אלישנו אם לא הביא הכלי. רב אבא אמר הכהלה ואחר כך ילדה זה הוא ילדי בית שמואל לשמנה. הכל מי שלא אמר הודאה הרי זה מגונה. הכל מי שלא אמר ברוך ואמרה סתומה ורחבה ברית ותורה בברכת הארץ לא יצא ידי חובתו. הכל מי שלא אמר בבנה ירושלים לא יצא. ואשיקנה אין מחתימין בשתים חוץ [מ]מקדש השבת וישו אל ראשי חדשים. ומחזיקין הוא החתימין על הארץ ועל המזון. ומשנינן ארץ שמפרשה מזון. כלומר ואחת היא. וכן על הארץ ועל הפירות ארץ שמפרשה פירות. ואפילו פתח רחם על ישראל בפך. תתים בבנוה ירושלים. רב חייסרא עשה כרב (זירא) ולא היה אומר לא ברית שאינה [בנשים] ולא תורה שאינה לא בנשים ולא בעבדים. ותניא רב ששת לחומיה עליה בי חייא. אמר ליה ר' זירא לרב חייסרא מנלך דלא כוותיה ולא כוותך. רב ששת אמר צריכה שתי מלכיות לבר מדידה. תקינו לומר שתי מלכיות בהמוב. והמה אותו ולבולהו אמרהאי [נדפוס כרכ]. רב ששת אמר צריכה שתי מלכיות לבר מדידה. תקינו לומר שתי מלכיות בהמוב. והמה אותו

מוסף תוספות

א בהום'. ריש"י הוסיף, משמע שהיה סדר המוב והמטיב הראוייתא ולכך היה חותם בה והיה עושה אותה ברכה ארוכה ומסתמא לא היה פותח בה בברוך שאם היה פותח דרבנן למה היה לו להתירך בה.

רבינו נסים

ועלו נאמרין בכל לשון שבינו הטבו פניהם כלפי הר גרזים כי (נוך לה) הנר רבנן ברוך בכלל ברוך בפרם וכן בסיני וכן בערבות מואב שנא' (דברים כח) אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה ונרי מלכר הברית אשר ברית אתם כותרב וכתיב (שם כט) ושמרתם את דברי הברית הזאת ועושיתם הני נאין ל"ל כתב בשירושר דברכות הכי נ' דתניה מפרשי רבנן האומרין בלוחות שניות (שמות לד) הנה אנכי כרית ברית ושם פתוב בה ברוך אתה ברית (בהתרב) (שם פתוב בה) וכתיב על הלוחות בכתב הראשון את דברי הברית:

רבינו חננאל (המשך)

לצמצמה שהיא התחילה היתה ברכה בפני עצמה. וקיימא לן בר' (יהודה) [ויחזק] דאמר כל ברכה שאין בה מלכיות אינה ברכה. ותניא לבונה ירושלים [ותניא לברכת הארץ]. וכך תקינו לברך ב' פרוש יעקב [המלך] המוב והמטיב וכו'. הנה מלכנו קדוש יעקב מלכות אחת, המלך המוב והמטיב מלכות אחרת. ומצאנו בה ב' מלכיות תוץ מן הראשונה שמחתה בה ב' אי' ידיי אמ"ה. הא (דאמר) רב פפא שתי מלכיות בר מדידה. לא פריש מאי שנעמא צריך שתים. ריש בי שמואר אומת לבונה ירושלים ואומת לברכת הארץ שהן ברכות סמוכות לחבירתה. וכיון שלא פתח בהן בברוך לא הזכיר מלכיות. לפיכך צריך המוב והמטיב שתי מלכיות בר מדידה. אבל הן הני מלכות, לפיכך אין צריכה פתח בו בברוך והזכיר בה מלכות אחרת. וכן תקנת כל הברכות כל ברכה שהיא תחלה בנון ברכה חתר אחר. פותחין בברוך, מוכיר בה ב' אי' ידיי חתר אחר הכר. אומת עלם סמוכה היא אין פותחין בה בברוך. וכן אומת ויציב. אומת פותחין בה בברוך ומוכיר בה מלך משיע ומנן הני מלכות, אבל שאר כל הברכות שבתפלת ריח אין פותחין בהן בברוך. שכל אותה סמוכה לחבירתה היא. ופריש בהלמוד ארץ ישראל

נו א מי' ס"ב מהל' נרכות הלכה ג סמג עמין מן טור ש"ח סי' קפ"ו:
נז ב מי' שם הלכה ד סמג שם טו"ש שם סעיף ג ד
ושי קמח סעיף ג:
נח ג מי' שם הלכה ג סמג שם טור ש"ח סימן קמ"ו:
נט ד מי' שם הלכה ד סמג שם טו"ש ש"ח סי' קפ"ו סעיף ג:
סא ד ד מי' שם הלכ' יב סמג שם טו"ש ש"ח סי' קמח סעיף ד:
סב ח מי' שם הל' ת סמ"ע שם סעיף ו [ושי מכו]:

заканчивается восстановлением Иерусалима. Вывод: благословение следует завершать словами "Возводящий Иерусалим", которые указывают на спасение Израиля.

אמר ליה רבי זירא לרב חסדא *Сказал раби Зэра раву Хисде:* **ניתי מר ונתני** пусть *придет господин и научит* меня, станет моим учителем. **אמר ליה** *Сказал ему* рав Хисда: **ברכת מזונא לא גמרינא ותנויי מתנינא** *я даже Биркат-Амазон не выучил* как следует – *и буду* тебя *учить?* **אמר ליה** *Сказал ему* раби Зэра: **מאי האי** *что* господин имеет в виду, говоря, что не выучил Биркат-Амазон?

אמר ליה *Сказал ему* рав Хисда: **דאקלעי לבי ריש גלותא ובריכי ברכת מזונא** *когда* мне *довелось быть в доме "главы рассеяния", произносил я Биркат-Амазон.* **וקסיה רב ששת לקויה עלי כחויא** *И выпрямил шею* присутствовавший там *рав Шэшет, словно змей,* так он разгневался *на меня.* **ואמאי** *Почему?* **דלא אמרי לא ברית ולא תורה ולא מלכות** *Потому что я не упомянул "брит" и Тору* в благословении о Стране *и царствование* дома Давида в благословении "Возводящий Иерусалим".

Спросил его раби Зэра: **ואמאי לא אמרת** *но почему не упомянул?*

Рав Хисда ответил: **כדרב חננאל אמר רב** я считал *как рав Хананэль со слов Рава.* **דאמר רב חננאל אמר רב** *Как сказал рав Хананэль: сказал Рав:* **לא אמר ברית ותורה ומלכות יצא** если *не упомянул "брит", Тору и царствование* дома Давида – *выполнил* заповедь. **ברית לפי שאינה בנשים** *"Брит" – потому что не* упоминается *женщинами,* произносящими Биркат-Амазон. (Заповедь обрезания дана не им.) **תורה ומלכות לפי שאינן לא בנשים ולא בעבדים** *Тора и царствование – потому что не* упоминаются *женщинами и рабами.*

Удивился раби Зэра: **ואת שבקת כל הני תנאי ואמוראי** *и ты оставил* (пренебрег мнением) *всех тех* учителей-*танаим* и учителей-*амораим,* которые постановили, что если человек не упомянул "брит", Тору и царствование, то не выполнил заповеди Биркат-Амазон? **ועבדת כרב** *И сделал, как* постановил *Рав* – один против всех?!

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *Сказал Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан:* **הטוב והמטיב צריכה מלכות** в благословении *"Добрый и Творящий добро" надо* упомянуть *царствование* Всевышнего.

מאי קא משמע לן *Что* нового *сообщил нам* Раба бар Бар-Хана? Если он пришел сказать, что **כל ברכה שאין בה מלכות לא שמה ברכה** *любое благословение, в котором не* упомянуто *царствование* Всевышнего, *не называется благословением,* **והא אמרה רבי יוחנן חדא זימנא** так *ведь однажды сказал об этом раби Йоханан*[4].

אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра:* Раба бар Бар-Хана пришел **לומר שצריכה שתי מלכיות** *сказать, что* благословение "Добрый и Творящий добро" *требует двух* упоминаний *царствования* Всевышнего. **חדא דידה** *Одно принадлежит самому* благословению, **וחדא דבונה ירושלים** *и одно* – то, *что* не произнесено в благословении *"Возводящий Иерусалим".*

אי הכי *Если так,* если в этом благословении надо восполнить упоминание царствования Всевышнего, пропущенное в благословении "Возводящий Иерусалим", то **נבעי תלת** *надо* упомянуть в нем царствование *три* раза! **חדא דידה** *Одно* упоминание *принадлежит самому* благословению "Добрый и Творящий добро", **וחדא דבונה ירושלים** *одно* – то, *что* не произнесено в благословении *"Возводящий Иерусалим",* **וחדא דברכת הארץ** *и* еще *одно* – то, *что* не произнесено в *благословении о Стране.* **אלא ברכת הארץ מאי טעמא לא** *Но почему не* упоминают царствование в *благословении о Стране?* **משום דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה** *Потому что оно является благословением, примыкающим к предыдущему* (в данном случае – к первому благословению Биркат-Амазон). Раз так, **בונה ירושלים נמי לא תבעי** *то и* в благословении *"Возводящий Иерусалим" не надо* восполнять ранее пропущенное упоминание царствования, **דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה** *потому что* и *оно является благословением, примыкающим к предыдущему.*

הוא הדין דאפילו בונה ירושלים נמי לא בעיא Да, *таков закон: также* и в благословении *"Возводящий Иерусалим" не надо* упоминать царствование Всевышнего (по только что указанной причине). **אלא אייתי דאמר מלכות בית דוד** *Но поскольку упомянул царствование*

4. См. стр. 40б

מילה נפנה כי"ג בריפוס. [ו]נכנסת מילה שמנה נמנכסה מנינו סס כתובים[ו]: פתלה ופוף. [ח]נתה ה' מלהינו ועל כולם ה' מלהינו מנו מודים לך: מ"ד נריכה מלכות קסבר דרכן. הלך נלו נרכה המסומה לתכרתה היה שתיה מנרכת המזון: ומ"ד מיס נריכה מלכות קסבר דאורייתא סיפ. ומנרכת המזון היה כדתמר לעיל (ד' מח:) תאכר נתן לך זה הטוב ומטטיב והוחל לה נרכה המסומה לתכרתה. [ט]ומיהו פותה נה נכרוך לפי שסתימתה היה תתימתה שכולה הודלה תחת היה ותינה [י] הפסקה ודומה לנרכת הפילות והמנות: נוסף ירושלים נפ. נמתיב תס תפס נוסף ירושלים נלו תתיעה היה הלה עיקר נרכה לירושלים היה: פלא פיפא לף מוציא. תס נה לתתום מוציא ישרתל ולה תתם נוסף ירושלים יש שתשנעת ישרתל היה כנין ירושלים: פפא פתפ. כשהתתיל נתרכה לה תתר רתם ר' על ישרתל עתך ועל ירושלים עירך ולה תתת תהן וכשתתם תתם נשתים מוציא ישרתל ונוסף ירושלים: אין מוספין בשפים. שזומין לעוסין תנות תניות כי היכי לתתר (פסחים קכ:): אין תומר ג' קנושות על כוס תתד: מקדש השנת וישרתל וסומנים. והכא ליכא למימר ישרתל מקדשי לשנת חתשים לתילו זמנים תניין ג"ר לקדש תלשים ע"פ הרתייה תנל שנת קדשת וקיימה: תוץ מזו ום"ם כפה תדש סיפ. אין כאן תלה נרכת מקדש שתנוך לתקנ"ה שתקדש השנת והזמנים תנל מוציא ישרתל ונוסף ירושלים תרתי תילי תרתי מינהו ואין כולנים ג' לשים נרכה תתת. ולא נרס הא כפה תלית. ונכ"ג נרס הכי תון תזו ות"ם הכי תרתי קדושי מינהו ותוכח רבי דתתתיק נהו נשתים תנל תשים ותדש תלה היה ונשתים ג' לשים תופיק ליה ותתת ליה ואין תנל תלה היה ותתת ליה ואין תנל תלה היה ותתת ליה ואין תנל תלה הי

дома Давида – **לאו אורח ארעא דלא אמר מלכות שמים** *не годится не сказать и о царствовании Небес.*

רב ססא אמר *Рав Папа сказал:* **הכי קאמר** *так сказал* раби Йоханан: в благословении "Добрый и Творящий добро" **צריכה שתי מלכיות לבר מדידה** *нужны два* упоминания *царствования* Небес, *помимо* того, что требуется *для самого* благословения ("Царь вселенной" в начале). А именно: одно – для восполнения пропущенного в благословении "Возводящий Иерусалим", второе – для восполнения пропущенного в благословении о Стране.

יתיב רבי זירא אחורי דרב גידל ויתיב רב גידל קמיה דרב הונא *Сидел раби Зэра позади рава Гиделя, а рав Гидель сидел перед равом Уной,* который был учителем обоих. **ויתיב וקאמר** *Сидел* рав Гидель (т. е. учил вслух) *и сказал:* **טעה ולא הזכיר של שבת** если, произнося Биркат-Амазон в субботу, *ошибся и не упомянул субботу,* т. е. не произнес **רצה** ("Благоволи укрепить нас"), **אומר ברוך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית** *говорит:* "*Благословен* Тот, *Кто даровал субботы для отдохновения Своему народу Израилю с любовью – как знак и завет.* **ברוך מקדש השבת** *Благословен Освящающий субботу*".

אמר ליה *Сказал ему* рав Уна: **מאן אמרה** *кто сказал этот* закон? Т. е. от кого ты его слышал? Ответил ему рав Гидель: **רב** *Рав* сказал.

הדר יתיב וקאמר *Снова сидел* рав Гидель *и сказал:* **טעה ולא הזכיר של יום טוב** если, произнося Биркат-Амазон в праздник, *ошибся и не упомянул праздник,* **אומר ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל לשמחה ולזכרון** *говорит:* "*Благословен* Тот, *Кто даровал праздники Своему народу Израилю – для радости и как память.* **ברוך מקדש ישראל והזמנים** *Благословен Освящающий Израиль и торжества*".

אמר ליה *Сказал ему* рав Уна: **מאן אמרה** *кто сказал этот* закон? Ответил ему рав Гидель: **רב** *Рав.*

הדר יתיב וקאמר *Снова сидел* рав Гидель *и сказал:* **טעה ולא הזכיר של ראש חודש** если, произнося Биркат-Амазон в новомесячье, *ошибся и не упомянул новомесячье,* т. е. не произнес вставку **יעלה ויבא** ("Поднимется и придет"), **אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון** *говорит:* "*Благословен* Тот, *Кто даровал новомесячья Своему народу Израилю – для памяти*".

Раби Зэра, рассказывающий все это, сказал: **אי אמר בה ולא ידענא** *и не знаю* (не помню), **שמחה** *сказал ли* рав Гидель, что надо добавлять "*для радости*" во вставку о новомесячье, **אי לא אמר בה שמחה** *или не сказал,* что надо добавлять "*для радости*"; **אי חתים בה אי לא חתים בה** надо ли *завершать благословение* словами "Благословен Освящающий Израиль и новомесячья" *или не надо завершать этими* словами. И не помню – **אי דידיה אי דרביה** *его ли* это закон (про вставку о новомесячье) *или* передан от имени *его учителя* Рава, как два предыдущих закона.

גידל בר מניומי הוה קאי קמיה דרב נחמן *Гидель бар Маньюми стоял перед равом Нахманом.* Произнося Биркат-Амазон, **טעה רב נחמן** *ошибся рав Нахман,* забыв произнести вставку (о субботе или празднике),

מילה נפנם כי"ג בניסוק. ס"כמרגמ מילה שמנה (מהרש"ם מכתובים): פחלה ומוף. פ"נתה ר' מלחיו ועל כולם ר' מלחיו מע מתיים לך: מ"ד נריכה מלכות קסבר דרבנן. הלכך נלו ברכה המסובה למחרתה היא שתיה מכרכת המסובה ולמחר מאמר ברכות המסובה: ומ"ד פינם נריכה מלכות קסבר לתוריית פיל. ומכרכת המרן היא כדתמר לעיל (ד' מח:) תלר נתן לך זה הטוב והמטיב והוא לה ברכה המסובה למחרתה. פ ומיהו פותח נה נכרוך לפי שפתיחתה היא תתימה שבולה הולחה לחת היא ותימה (פ) הפפקה ודומה לברכת הפילות והמלות: טוב ירושלים נפ. נתמיה הם חתם טוב ירושלים נלו תתימה היא הלא עיקר ברכה לירושלים היא: פלא פימא לף מוציא. הם נא לחתום מוציא ישראל ולא חתם טוב ירושלים יף שחשובת ישראל היא כען ירושלים: פפח בחדא. כשהתחיל בברכה לא חתר רחם ה' על ישראל עתך ועל ירושלים עירך אלא חתם מוציא ישראל וטוב ירושלים: אין מוסיפין בשמים. שמוסין לשוטין מלות תבילות כי היכי לתתר (פפחים קב:) אין לומר ב' קדושות על כוס אחד: מקדש השבת וישראל והזמנים. והכא ליכא למימר ישראל מקדשי לשבת חתים דאילו זמנים תליין בכ"ד לקדש תלשים ע"פ הרלייה אבל שבת קדשת וקיימת: תוך מוו ום"ם פכא תדא פיא. אין כאן אלא ברכת מקדש שמנהן להקב"ה שמקדש השבת והזמנים אבל מוציא ישראל וטוב ירושלים תרמי מילי ניהו ואין כולנים ב' דבים בברכה אחת. ולא גרם הא נהא תליא. וכ"ג גרם הכי תן מזו ות"ם הני תרתי קדושי ניהו ותיהא לכי דחתמיק בהו בשתים אבל אבות אבל תלילא היא ובחדא נמי למחתם. ואיבו ר"ל דת"ל אין ליבי מוחתמין בשתים והכא ת"ם דהא בהא תליא ולא היא לו לכלול ולומר אין מוחתמין בשתים ועוד לבי כי אמרה לאו אמחתא אמרה: פפח בעל עמך ישראל כו'. דבעינן חתימה מעין פתיחה: וב"ג כו'. טוב ירושלים תשועת ישראל היא לבתיב (תהלים קמו) טוב ירושלים ה' ואת נדחי ישראל יכנס: נאו מורח מרעפ הלא אמר מלכות שמים. טוב ירושלים הלכך מהדר לה בהטוב והמטיב פ)(ולאומר מלך העולם הטוב והמטיב): שפי מלביות. כגון אלינו מלכנו לדילנו בורלנו גואלנו קדושנו קדוש יעקב רועינו רועה ישראל המלך הטוב והמטיב לכל וכו': לבר מדידה. שפותחת בברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם וכו': ויפיב רב גידל וקפאר עמה כו' פ"ל. רב הוא לרב גידל אלל אחרה: ולא ידענא. רבי זירא קאמר לה לא ידענא אי אתר רב גידל לזכרון ולקאמה אי לא אתר לה לאמה ואי אתר אמאמה אי לא אתר לה אמרו: אי אתים בה. מקדש ישראל וחתני חדשים אי לא אתים:

והדר

מאן דאמר אינה צריכה מלכות קסבר דאורייתא. הקשה רש"י והיא דאורייתא אמאי פותחת בברוך הא אמרינן דקנינה היא והיא הולחה בעלמא בברכת פילות וכברכת מלות ותימה אמאי אינו יותר מאחר ברכות המסובות שחותמות ולא פותחות הואיל ולתוריית היא היה לנו להתרך בה ולחתום בברוך ולא לבעות מאחר מסובות וי"ל לאחר ב' ברכות ראשונות שהן של ברכת המרן ומשה מקן ברכת הזן מ"ה נקט מלכות דלא הוי מסובות ואיבו מאן הואיל ונתקנו על הסדר אין לנו פותחין בברוך ה"ם שנהגין לומר בבונה ירושלים מלכות: ברוך שנתן שבתות למנוחה וכו'. ות"ת והא מסובה היא וי"ל הואיל ולא נתקנה אם אלא לאחר שאכלו אבל אי אפשר לומר כן בברכות אחרות שנוי' ורבותים (בה:) אלא רבי הבריות אשר צוה ה' את משה ונוי' מלאכי הבריות אשר ברית אתם בחורב ובתיב (שמות כה:) ושפחתם את דברי הבריות הואיל ואזהיבו הני נאון ז"ל כתב בפירושו דברכות הכי נ' ותעדה מפרשי רבנן האומרין בלותות שניות (שמות לה:) הנה אנכי כרות ברית שמא (שמות כה:) כותבי אתך ברית (בחורב) (שמות פטוק כח:) חיכתוב על הלוחות במכתב הראשון את דברי הבריות:

רבינו חנגאל (המשך)

לצמצה שהיא התחילה היא ברכה בשני עצמה. וקיימא לן בר' (יהודה) (ויחזן) האומר כל ברכה שאין בה מלכיות אינה ברכה. והדא לבונה ירושלים [והדא לברכת הארץ]. וכך תקינו לברך ב' א' ר"י אמ"ה אביבו מלכינו קדוש יעקב (המלך) הטוב והמטיב וכו'. הנה מלבנו קדוש יעקב מלכות אחת, המלך הטוב המטיב מלכות אחרת. נמצאו בה ב' מלכיות תון מן הראשונה שפתחה בה ב' א' ר"י אמ"ה. ומה [ראשון] רב פפא שהי מלכיות בר' פרידה, לא פרש מאי טעמא צריך שתים. ויש מי שאומר אחת לבונה ירושלים ואחת לברכת הארץ שהן ברכות סמוכות לחבירתה, וכיון שלא פתח בהן בברוך לא הזכיר מלכיות. לפיכך צריך הטוב והמטיב שתי מלכיות בר' פרידה, אבל הן הרי מלכות, לפיכך אין צריכה מלכות אחרת. וכן תקנת כל הברכות כל ברכה שהיא תחילה כגון ברכה יוצר אור. פותחין בברוך, מזכיר בה ב' א' ר"י יוצר אור וכר'. ובחתימה עולם שסוכה היא אין פותחין בה בברוך. וכן אפת ויציב. אבות פותחין בה בברוך ומזכיר בה מלך גרשיע ומגן הרי מלכיות, אבל שאר כל הברכות שבתפלה ריית אין פותחין בהן בברוך. אחת סמוכה לחבירתה: היא. ופירש בחלמוד ארץ ישראל

מוסף תוספות

א בתוס' ד"ה הוסיף, משמע שהיה סדור הטוב והמטיב האוריית ולכך היה חותם בה והיה עושה אותה ברכה ארוכה וממחמא לא היה פותח בה בברוך שאם היה סדבר דרבנן למה היה לו להזכירה בה.

רבינו נינים

ואולי נאמרין בכל לשון שנינו הסכו פניהם כלפי הר גרזים בר' נוף (ב) הנר רבנן בחוך בכלל ברוך בפרם וכן בסיני וכן בערבות מואב שנוי' ורבותים (בה:) אלא רבני הבריות אשר צוה ה' את משה ונוי' מלאכי הבריות אשר ברית אתם בחורב ובתיב (שמות כה:) ושפחתם את דברי הבריות הואיל ואזהיבו הני נאון ז"ל כתב בפירושו דברכות הכי נ' ותעדה מפרשי רבנן האומרין בלותות שניות (שמות לה:) הנה אנכי כרות ברית שמא (שמות כה:) כותבי אתך ברית (בחורב) (שמות פטוק כח:) חיכתוב על הלוחות במכתב הראשון את דברי הבריות:

אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל. ותימה והא הוי ר"ח מיומי דלא להתענות כהן במגילת תענית וי"ל דה"פ מי בעי לא לכיל פת ומיהא לתמרין בעלמא ובעי לא לכיל מון מגילה כרחשונה דילף ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"פ שליט נרך לאכול בסוכה אם לא ירצה אבל בשביל יו"ט נרך לאכול ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [ה] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [ו] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [ז] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [ח] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [ט] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [י] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [יא] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [יב] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [יג] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [יד] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [טו] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [טז] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [יז] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [יח] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [יט] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [כ] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [כא] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [כב] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [כג] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [כד] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [כה] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [כו] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [כז] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [כח] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [כט] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [ל] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [לא] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [לב] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [לג] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [לד] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [לה] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [לו] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [לז] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [לח] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [לט] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [מ] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [מא] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [מב] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [מג] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [מד] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [מה] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [מו] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [מז] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [מח] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [מט] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [נ] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [נא] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [נב] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [נג] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [נד] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [נה] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [נו] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [נז] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [נח] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [נט] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [ס] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [סא] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [סב] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [סג] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [סד] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [סה] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [סו] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [סז] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [סח] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [סט] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [ע] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [עא] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [עב] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [עג] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [עד] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [עה] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר אבל אם בשביל סוכה בימ"ט לשון נרך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ו מנ' נסיון ואי"ל דה"ק בשביל יו"ט נרך לאכול בשביל סוכות ולי"ת מ"מ אם נרך לאכול בשביל יו"ט או בשביל סוכות [עו] ומיהו לומר דבינו יהודה דנקט מינה כגון שירדו גשמים ואכלו מון לסוכה להשתא אם לכתוב יו"ט שפיר

והדר לרישא *и вернулся к началу* Биркат-Амазон.

אמר ליה *Сказал ему* Гидель бар Маньюми: מאי טעמא עביד מר הכי *по какой причине господин так поступил?* אמר ליה *Сказал ему* рав Нахман (ответил): דאמר רבי שילא אמר רב *как сказал раби Шила: сказал Рав:* טעה חוזר לראש *ошибся – возвращается к началу.*

Сказал ему Гидель бар Маньюми: והא אמר רב הונא אמר רב *но ведь сказал рав Уна: сказал Рав:* טעה אומר ברוך שנתן *ошибся – говорит* "Благословен Тот, *Кто даровал* и т. д." И не надо возвращаться к началу.

אמר ליה *Сказал ему* рав Нахман: לאו איתמר אמר רב עלה разве *не так учили этот* закон: אמר רב מנשיא בר תחליפא אמר רב *сказал рав Менашья бар Тахлифа: сказал Рав:* לא שנו אלא שלא פתח בהטוב והמטיב *учили* (что произносит "Благословен Тот, Кто даровал") *только для* случая, когда вспомнил о вставке *прежде, чем начал* произносить благословение "*Добрый и Творящий добро*". אבל פתח בהטוב והמטיב חוזר לראש *Но* если уже *начал* произносить благословение "*Добрый и Творящий добро*" и только тогда вспомнил о пропущенной вставке – *возвращается к началу.*

אמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם אמר רב נחמן אמר שמואל *Сказал рав Иди бар Авин: сказал рав Амрам: сказал рав Нахман: сказал Шмуэль:* טעה ולא הזכיר של ראש חדש בתפלה если *ошибся и не упомянул новомесячье* в молитве Шмонэ-Эсрэ – מחזירין אותו *возвращают его* к началу. Но если ошибся בברכת המזון *в Биркат-Амазон –* אין מחזירין אותו *не возвращают его.*

אמר ליה רב אבין לרב עמרם *Сказал рав* (*Иди бар*) *Авин раву Амраму:* מאי שנא תפלה ומאי שנא ברכת המזון *в чем разница между молитвой и Биркат-Амазон?* Почему закон в этих двух случаях разный?

אמר ליה *Сказал ему* рав Амрам: אף לדידי קשיא לי *для меня* это *тоже трудность.* Т. е. у меня тоже возник такой вопрос. ושאילתיה לרב נחמן *И задал я его раву Нахману.* ואמר לי *Сказал мне* рав Нахман: מיניה דמר שמואל לא שמיע לי *от учителя Шмуэля я не слышал* ответа на вопрос, какова причина. אלא נחזי אנן *Но* давайте *сами посмотрим.* תפלה דחובה היא В случае *молитвы, которую* человек *обязан произнести,* потому что это заповедь, מחזירין אותו *возвращают его* к началу, если пропустил вставку о новомесячье, которая тоже обязательна. ברכת מזונא Но в случае *Биркат-Амазон:* דאי בעי אכיל *если хочет* человек, то *ест* хлеб и тогда произносит Биркат-Амазон, אי בעי לא אכיל а *если хочет,* то *не ест* хлеба и тогда не произносит Биркат-Амазон, – и поэтому из-за пропуска вставки אין מחזירין אותו *не возвращают его* к началу.

אלא מעתה שבתות וימים טובים *Но тогда* в случае *суббот и праздников,* דלא סגי דלא אכיל *когда не может не есть* хлеба, הכי נמי דאי טעי הדר *тоже* скажи: *если ошибся* и не произнес положенные вставки в Биркат-Амазон – *возвращается* к началу.

אמר ליה *Сказал ему* рав Амрам: אין *да,* возвращается. דאמר רבי שילא אמר רב *Как сказал раби Шила: сказал Рав:* טעה חוזר לראש *ошибся – возвращается к началу.*

והא אמר רב הונא אמר רב *Но ведь сказал рав Уна: сказал Рав:* טעה אומר ברוך שנתן *ошибся – говорит* "Благословен Тот, *Кто даровал*".

לאו איתמר עלה Разве *не* так *учили этот* закон в доме учения: לא שנו אלא שלא פתח בהטוב והמטיב *учили только для* случая, когда вспомнил о вставке *прежде, чем начал* произносить благословение "*Добрый и Творящий добро*". אבל פתח בהטוב והמטיב חוזר לראש *Но* если уже *начал* произносить благословение "*Добрый и Творящий добро*" и только тогда вспомнил о пропущенной вставке, *возвращается к началу.*

Учили в нашей мишне: עד כמה מזמנין וכו' *сколько* хлеба следует съесть участнику трапезы, чтобы быть *приглашенным к "зимуну"*? – "С маслину". Раби Йеуда говорит: "с яйцо".

למימרא דרבי מאיר חשיב ליה כזית *Можно ли сказать, что раби Меир* (первый учитель мишны) *полагал,* что "*с маслину*" – это размер (объем), обязывающий к "зимуну", ורבי יהודה כביצה *а раби Йеуда* полагал, что таким размером является объем "*с яйцо*"?

והא איסכא שמעינן להו *Ведь нам сообщалось обратное!* דתנן *Как учили* в мишне[1]: וכן *и то*

1. Псахим 49а

אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל. ותו"ת והא הוי ר"ת מיומי דלא להתענות נהוג במגילת תענית וי"ל דה"ק לי בעי מכיל ולי בעי לא מכיל פת שמיצנו בברכת המזון מכל מיני מזונות ופת ותימה דלמרינן בפוכה (פ"ב דף ס.) לי בעי מכיל מון מלילה כרהשתה דילף ט"ו ע"ז מתג המנות וי"ל דה"פ שליט ע"ז צריך לאכול בסוכה אם לא יהא מכל בשבת יו"ט צריך לאכול בסוכה אם לא יהא מכל ולי בעי לא מכיל קמיה [ומיהו] אומר רבינו יהודה דנפקא מינה כגון שילדו בשמים ואכלו מון בסוכה דהשתא אם לכבוד יו"ט שפיר מכל אם בשבל סוכה ביו"ט רשמון צריך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ז מתג המנות מכל בשבל ימים טובים צריך לאכול בסוכה אם לא יהא מכל ולי בעי לא מכיל פת ואומה דלמרינן בפוכה (פ"ב דף ס.) לי בעי מכיל מון מלילה כרהשתה דילף ט"ו ע"ז מתג המנות וי"ל דה"ק לי בעי מכיל בשבת יו"ט לי בעי לא מכיל קמוה [ומיהו] אומר רבינו יהודה דנפקא מינה כגון שילדו בשמים ואכלו מון בסוכה דהשתא אם לכבוד יו"ט שפיר מכל אם בשבל סוכה ביו"ט רשמון צריך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ז מתג המנות מכל בשבת יו"ט לי בעי מכיל ולי בעי לא מכיל פת שמיצנו בברכת המזון מכל מיני מזונות ופת ותימה דלמרינן בפוכה (פ"ב דף ס.) לי בעי מכיל מון מלילה כרהשתה דילף ט"ו ע"ז מתג המנות וי"ל דה"ק לי בעי מכיל בשבת יו"ט לי בעי לא מכיל קמיה [ומיהו] אומר רבינו יהודה דנפקא מינה כגון שילדו בשמים ואכלו מון בסוכה דהשתא אם לכבוד יו"ט שפיר מכל אם בשבל סוכה ביו"ט רשמון צריך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ז מתג המנות מכל בשבת יו"ט לי בעי מכיל ולי בעי לא מכיל פת שמיצנו בברכת המזון מכל מיני מזונות ופת ותימה דלמרינן בפוכה (פ"ב דף ס.) לי בעי מכיל מון מלילה כרהשתה דילף ט"ו ע"ז מתג המנות וי"ל דה"ק לי בעי מכיל בשבת יו"ט לי בעי לא מכיל קמיה [ומיהו] אומר רבינו יהודה דנפקא מינה כגון שילדו בשמים ואכלו מון בסוכה דהשתא אם לכבוד יו"ט שפיר מכל אם בשבל סוכה ביו"ט רשמון צריך לחזור ולאכול בסוכה לאחר שיפסקו הגשמים דילפינן ט"ו ע"ז מתג המנות מכל בשבת יו"ט לי בעי מכיל ולי בעי לא מכיל פת שמיצנו בברכת המזון מכל מיני מזונות ופת ותימה דלמרינן בפוכה (פ"ב דף ס.) לי בעי מכיל מון מלילה כרהשתה דילף ט"ו ע"ז מתג המנות וי"ל דה"ק לי בעי מכיל בשבת יו"ט ל

же самое (т. е. такой же закон, как и о человеке, нашедшем у себя "хамэц" в Пэсах) – **מי שיצא מירושלים ונזכר שהיה בידו בשר קדש** *о том, кто вышел из Иерусалима и вспомнил, что у него есть "мясо освящения"* (которое становится "пасульным", т. е. запрещенным, вне стен города, и в таком случае его, по постановлению мудрецов, предписано сжечь там, где его полагалось съесть). Закон гласит: **אם עבר צופים** *если он прошел Цофим* (место, с которого еще виден Храм), то **שורפו במקומו** *сжигает это* мясо *на месте*, **ואם לאו** *а если не* прошел, то **חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה** *возвращается* в город *и сжигает его в* месте под названием *Бира* (на Храмовой горе), где сжигали "пасульные легкие жертвы", используя *дрова жертвенника*. **עד כמה הם חוזרים** *Каков размер* "мяса освящения", обязывающий *вернуться*? **רבי מאיר אומר** *Раби Меир говорит*: **זה וזה בכביצה** *это и это* ("хамэц" и мясо) – *"с яйцо"*. **ורבי יהודה אומר** *А раби Йеуда говорит*: **זה וזה בכזית** *это и это – "с маслину"*.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: **מוחלפת השיטה** *перевернутое мнение* учителей! На самом деле в нашей мишне надо переставить слова: раби Меир считал – "с яйцо", раби Йеуда – "с маслину".

אביי אמר *Абае сказал*: **לעולם לא תיפוך** *не надо переворачивать* мишну, т. е. переставлять имена учителей. **הכא בקראי סליגי** *Здесь*, в нашей мишне, мудрецы *спорили* по поводу трактовки *стиха*: "Будешь есть, насыщаться и благословлять". **רבי מאיר סבר** *Раби Меир считал*: **ואכלת זו אכילה** *"будешь есть" – это еда*, **ושבעת זו שתיה** *"насыщаться" – это питье*, **ואכילה בכזית** а *для еды* размер, согласно всем законам, – *"с маслину"*. **ורבי יהודה סבר** *А раби Йеуда считал*: **ואכלת ושבעת** *"будешь есть и насыщаться"* – **אכילה שיש בה שביעה** это *еда, которая насыщает*. **ואיזו זו** *И каков ее* размер? – **כביצה** *"С яйцо"*.

Продолжение высказывания Абае: **התם בסברא סליגי** но *там*, в мишне о сжигании "мяса освящения", *разошлись в предположении*. **רבי מאיר סבר** *Раби Меир считал* (предполагал): **חזרתו כטומאתו** *возвращение – как* приобретение *нечистоты*. Т. е. **מה טומאתו בכביצה** *как* для того, чтобы еда могла приобрести *ритуальную нечистоту*, надо, чтобы ее размер был не меньше, чем *"с яйцо"*, **אף חזרתו בכביצה** *так* и для *возвращения* в Иерусалим, чтобы сжечь оставшееся "мясо освящения", надо, чтобы размер мяса был не меньше, чем *"с яйцо"*. **ורבי יהודה סבר** *А раби Йеуда считал*: **חזרתו כאיסורו** *возвращение – как запрещение*. Т. е. **מה איסורו בכזית** *как* в запрете "пасульного мяса освящения" наказание полагается в случае, если съест не меньше, чем *"с маслину"*, **אף חזרתו בכזית** *так* и для *возвращения* нужно, чтобы размер (объем) мяса был не меньше, чем *"с маслину"*.

מט: שלשה שאכלו פרק שביעי ברכות

אי בעי אביי ואי בעי לא אביי. ותיובתא דרבי ירמיה דאמר רבי ירמיה משום רבי אלעזר מי שאכל כזית פת חייב לברך ברכה אחרונה מן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת

כיצד מזמנין *Как произносят "зимун"?* **בשלשה אומר** *При трех* участниках трапезы ведущий *произносит*: **נברך** *"Благословим* Того, Чью пищу мы ели". **בשלשה והוא אומר** *Когда* присутствуют *трое кроме него*, он *произносит*: **ברכו** *"Благословите* Того, Чью пищу мы ели".

בעשרה אומר *При десяти* участниках *произносит*: **נברך אלהינו** *"Произнесем благословение нашему Богу*, Чью пищу и т. д." **בעשרה והוא אומר** *Когда* присутствуют *десять кроме него, произносит*: **ברכו** *"Благословите* нашего Бога".

אחד עשרה ואחד עשרה רבוא *Как десять* участников одной трапезы, *так и десять раз по десять тысяч* – один закон: нет разницы в тексте "зимуна".

2. Теилим 68:27

Мишна приводит другое мнение.

במאה הוא אומר *При ста* участниках *он произносит*: **נברך ה' אלהינו** *"Благословим Всевышнего, нашего Бога"*. **במאה והוא אומר** *Когда* присутствуют *сто кроме него*, он *произносит*: **ברכו** *"Благословите* Всевышнего, нашего Бога".

ובאלף הוא אומר *При тысяче* участниках *он произносит*: **נברך ה' אלהינו אלהי ישראל** *"Благословим Всевышнего, нашего Бога, Бога Израиля"*. **באלף והוא אומר** *Когда* присутствует *тысяча* участников *кроме него*, он *произносит*: **ברכו** *"Благословите* Всевышнего, нашего Бога, Бога Израиля".

ברבוא אומר *При десяти тысячах* он *произносит*: **נברך לה' אלהינו אלהי ישראל אלהי צבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו** *"Благословим Всевышнего, нашего Бога, Бога Израиля, Бога воинств, восседающего между керувим, – за пищу, которую мы ели"*. **ברבוא והוא אומר** *Когда* присутствуют *десять тысяч кроме него*, он *произносит*: **ברכו** *"Благословите"*.

כענין שהוא מברך כך עונים אחריו *Как он произносит благословение, так* они *отвечают*, повторяя *за ним*. Например, в случае десяти тысяч участников: **ברוך ה' אלהינו אלהי ישראל אלהי צבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו** *"Благословен Всевышний, наш Бог, Бог Израиля, Бог воинств, восседающий между керувим, – за пищу, которую мы ели"*.

רבי יוסי הגלילי אומר *Раби Йосе Аглили говорит*: **לפי רוב הקהל הם מברכים** *по большинству общины* (по количеству присутствующих) *произносят благословение* "зимун", т. е. его текст зависит от числа участников трапезы. **במקהלות ברכו אלהים ה'** *Как сказано*[2]: **שנאמר ממקור ישראל** *"В собраниях* (общинах, группах) *благословите Всевышнего*, происходящие *из источника Израиля"*. Из того, что общины ("собрания") указаны во множественном числе, видно, что, отличаясь друг от друга количеством участников, они отличаются и текстом "зимуна".

אמר רבי עקיבא *Сказал раби Акива*: **מה מצינו בבית הכנסת** *что нашли* в законе о молитве *в синагоге*, таков закон и для "зимуна": **אחד מרובים ואחד מועטים אומר** *как* при *большом*, *так* и при *малом* числе участников молитвы ведущий *говорит* для десяти человек и выше: **ברכו את ה'** *"Благословите Всевышнего"*. То же самое и для "зимуна".

רבי ישמעאל אומר *Рав Йишмаэль говорит*, что в синагоге произносят: **ברכו את ה' המבורך** *"Благословите Всевышнего благословенного!"*

МИШНА

ГЕМАРА

אמר שמואל לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל *Сказал Шмуэль*: *человек никогда не* должен *выводить себя из общины* (противопоставлять себя общине) – даже изменением текста благословения. Поэтому не стоит ведущему говорить троим или десятерым: благословите. Но пусть скажет: благословим.

תנן Однако *учили* в мишне: **בשלשה והוא אומר ברכו** *когда* присутствуют *трое кроме него*, он *произносит*: "*Благословите* Того, Чью пищу мы ели".

אימא *Скажем* так:

אף ברכו *даже* когда присутствуют трое кроме него, ведущий произносит: "*Благословите* Того, Чью пищу мы ели". **ומכל מקום נברך עדיף** *Тем не менее "благословим" предпочтительней.*

Доказательство правоты Шмуэля можно получить из того, **דאמר רב אדא בר אהבה** *что сказал рав Ада бар Аава*: **אמרי בי רב** *сказали* мудрецы *школы Рава*: **תנינא** *учили* в мишне (см. ниже): **ששה נחלקין עד עשרה** *шесть* человек, которые ели вместе, могут *разделиться* на две группы по три человека в каждой, чтобы сказать "зимун" в группах; и не только шесть человек, но любое число участников трапезы *до десяти*. Однако, начиная с десяти – не могут разделиться (пока их не будет двадцать), ибо в противном случае теряют возможность произнести в "зимуне" имя Всевышнего, которое произносится только в группе не меньше, чем из десяти человек.

Отсюда мудрецы школы Рава учат: **אי אמרת בשלמא נברך עדיף** *понятна* эта мишна, *когда ты говоришь*: *предпочтительно* сказать "*благословим*", – ибо **משום הכי נחלקין** *потому и разделились*, поскольку не теряют возможности произнести "зимун". **אלא אי אמרת ברכו עדיף** *Но, когда ты говоришь*: *предпочтительно* сказать "*благословите*", – **אמאי נחלקין** *почему разделились*? Ведь если шестеро делятся на две группы по трое, тогда каким образом ведущий может сказать двоим "благословите", если, согласно нашей мишне[1], при трех участниках трапезы ведущий обязан сказать "благословим"? **אלא לאו שמע מינה נברך עדיף** *Разве не следует отсюда*, что *предпочтительно* сказать "*благословим*", чтобы, как учит Шмуэль, не противопоставлять себя общине? Вывод: **שמע מינה** да, так *следует отсюда*.

תניא נמי הכי *То же самое учили* в барайте: **בין שאמר ברכו בין שאמר נברך אין תופסין אותו על כך** *как* в случае, *когда сказал* "*благословите*", *так* и в случае, *когда сказал* "*благословим*", – *не порицают его*. Т. е. и то, и другое не запрещено. **והנקדנין תופסין אותו על כך** *Но* те, *кто требовательны*, *порицают* человека, сказавшего "благословите", потому что противопоставил себя общине.

Продолжение барайты: **ומברכותיו של אדם ניכר אם תלמיד חכם הוא אם לאו** *по благословению человека видно, мудрец он или нет*. **כיצד** *Каким образом*? **רבי אומר** *Раби говорит*: кто говорит: **ובטובו** "Благословен (Тот), *Чьим добром* мы живы", – **הרי זה תלמיד חכם** *тот мудрец*. Кто говорит: **ומטובו** "*от Чьего добра* мы живы", – **הרי זה בור** *тот неуч*, поскольку не знает установленного мудрецами текста; и из его слов следует, будто люди пользуются только частью добра Всевышнего.

אמר ליה אביי לרב דימי *Сказал Абае раву Дими*: **והכתיב** *но ведь сказано* в молитве Давида[2]: **ומברכתך יברך בית עבדך לעולם** "*От Твоего благословения* (т. е. Твоим благословением) *будет навечно благословен дом Твоего раба*". Также и здесь слышим: "от Твоего благословения" – только частью Твоего благословения.

בשאלה שאני Случай, когда *просят* Всевышнего, *отличается* от остальных. В просьбе просят не все, а только часть. В то время как благодарят за все.

בשאלה נמי הכתיב Но *и о просьбе написано*[3]: **הרחב פיך ואמלאהו** "*Широко* раскрой *свой рот – и наполню его*". "Раскрой рот" – выскажи свои желания. "И наполню его" – исполню их.

ההוא בדברי תורה כתיב *Этот* стих *о словах Торы написан*. Т. е. человек может просить Всевышнего даровать ему большую мудрость, но прочие вещи надо просить умеренно.

תניא רבי אומר *Учили* в барайте: *Раби говорит*: кто произносит: **בטובו חיינו** "Благословен (Тот), *Чьим добром* мы живы", – **הרי זה תלמיד חכם** *тот мудрец*. Кто произносит: **חיים** "Чьим добром *живы* (живут)", – **הרי זה בור** *тот неуч*. Потому что можно подумать, будто он говорит о других, а не о себе, т. е. противопоставляет себя общине.

נהרבלאי מתני איפכא Мудрецы города *Неарблае учили* (понимали) эту барайту *наоборот*. Потому что по слову "живы" видно, что тот, кто ведет "зимун", включает весь мир, в том числе и себя. А по слову "мы живы" видно, что он говорит только о группе участников "зимуна", противопоставляя ее всем остальным.

1. См. стр. 49б
2. Шмуэль 2, 7:29
3. Теилим 81:11

אף ברכו ומ"מ נברך עדיף דאמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינא ו' נחלקין עד י' אי אמרת בשלמא נברך עדיף מש"ה נחלקין אלא א"א ברכו עדיף אמאי נחלקין אלא לאו ש"מ נברך עדיף ש"מ תניא נמי הכי [ב]בין שאמר ברכו בין שאמר נברך אין תופסין אותו על כך [ג]והנקדנין תופסין אותו על כך [ד]ומברכותיו של אדם ניכר אם ת"ח הוא אם לאו כיצד רבי אומר ובטובו הרי זה ת"ח [ה]ומטובו ה"ז בור א"ל אביי לרב דימי והכתיב [ו]ומברכתך יברך את עבדך לעולם בשאלה שאני בשאלה נמי הכתיב [ז]הרחב פיך ואמלאהו ההוא בר"ת כתיב תניא רבי אומר בטובו חיינו הרי זה ת"ח [ח]חיים הרי זה בור [ט]נהרבלאי מתני איפכא ולית הלכתא כנהרבלאי אמר רבי יוחנן נברך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [י]למי שאכלנו משלו הרי זה בור אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והא אמרינן [יא]למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו א"ל התם מוכחא מילתא מאן עביד ניסי קודשא ב"ה א"ר יוחנן (ט) ברוך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [יב]על המזון שאכלנו הרי זה בור [יג]א"ר הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בג' דליכא שם שמים אבל בעשרה דאיכא שם שמים מוכחא מילתא כדתנן כענין שהוא מברך כך עונין אחריו ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא: הא גופא קשיא אמרת אחד עשרה ואחד עשרה רבוא אלמא כי הדדי נינהו והדר קתני במאה אומר באלף אומר ברבוא אומר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר"ע דתנן ר' יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכין שנאמר [יד]במקהלות ברכו אלהים: אר"ע מה מצינו בבית הכנסת וכו': ור"ע האי קרא דרבי יוסי הגלילי מאי עביד ליה לכדתניא [טו]היה ר' מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך ממקור נפקא אמר רבא [טז]הלכה כר"ע רבינא ורב חמא בר בוזי אקלעו לבי ריש גלותא קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה א"ל רבינא לא צריכת הכי אמר רבא הלכה כר"ע אמר רבא [יז]כי אבלינן רפתא בי ריש גלותא מברכינן ג' ג' וליברכו י' י' שמע ריש גלותא ואיקפד וניפקו בברכתא דריש גלותא אידי דאוושו כ"ע לא שמעי אמר רבה תוספאה [יח]הני ג' דכרבי רפתא בהדי הדדי וקדים חד מיניהו ובריך לדעתיה אינון נפקין בזמן דידיה איהו לא נפיק בזמן דידהו [יט]לפי שאין זמן למפרע: ר' ישמעאל אומר: רפרם בר פפא איקלע לבי כנישתא דאבי ניבר קם קרא בספרא ואמר ברכו את ה' ואשתיק ולא אמר המבורך אוושו כ"ע ברכו את ה' המבורך אמר רבא פתיא [כ]אוכמא בהדי פלוגתא למה לך ועוד [כא]הא נהוג עלמא כרבי ישמעאל: **מתני'** [כב]ג' שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק וכן ד' וכן חמשה ו' נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד כ' שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזמן ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר' אליעזר וחכ"א מברכין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא [כג]ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן הא קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל [כד]ג' שישבו לאכול כאחת ועדיין לא אכלו אינן רשאין ליחלק (כה) ל"א אמר רבי אבא [א] אמר שמואל הכי קתני שישבו לאכול כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק אי נמי כי הא דרב הונא דאמר רב הונא [כו]ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאין ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם [כז]אמר רבא ולא אלא ש"מ נברך עדיף. לאו דוקא עדיף אלא כי הדדי נינהו ועדיף מיהא משום [כח]כמו הקיפא עדיף וג"מ עדיף פ' מיחזי מקומץ (ר' מת.). ר"ל להקיפא משום ומ"ן לנטלו מפני הג"מ וה"ג קתמר נברך משום כמו ברכו ולפיכך לא יוציא עצמו מן הכלל והקונטרס מוחק עדיף ומיהו אמי עדיף מלפי' עדיף.

על המזון הדי זה בור. למשמע דמברך לנעל הבית המתיכלו לתי לרחמנא למה הוא מזכיר מזון

כלא מזון ים הרבה לברכו:

אמר רבא הלכה כר"ע. פירש ר"ח דהכי קיי"ל והלכך בין כשעשרה בין כשתה בין ברכוה חומר נברך מלהיות על המזון שאכלנו לנל נג' לא יזכיר על המזון כדאמר לעיל וגם כשעשרה אם אינו רוצה להזכיר על המזון הלכות כידו ואומר ונטוטו מינו: **שלשה שישבו לאכול** כאחד. אף על פי שהיו מלוקין בכבר אכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק כלומר אף על פי שהן מלוקין בכברות וס"ד אין זה נרוף ולא חל עליהם חופת זימון לפ"ה אינן רשאין ליחלק:

[כט]אבל אי אקדימו ואזמינו עלייהו ברוכתיהו. פי' שאכל כל אחד מהשלשה והפסיק לשתים שהיו מסובין עמו עד הזן כדלימא לעיל (דף מה:) פרט חופת זמון מעליהם כלומר פטורין מן הזמון ורשאין עתה ליחלק ורש"י ל"ג פירש כן: שאכלוהו

רבינו חננאל

זכא רב אדא בר אהבה לקיים רבי שמואל ורייק מדקאמרי ששה נחלקים ואומ' כל חבורת שלשה נברך ואל אם' אין להם להחלק כי ששה צריכין לומר ברכו. שפא פינה נברך עדיף שמא פינה. והקונדרין תופסין אותו על כך. פי' המקדקדים שלא כדבר צורך. ובלשון ערבי קורין אותו אלמנקאר, כגון תרגול המוכר באשפה. ירושלמי: ובאיש לר' יעקב בר' אחא לר' חייא בר' ווה טקרא. אמר רבא הלכה כר"ע. הכי קיימא לן והילכתא בין עשרה בין מאה בין רבוא אומרים נברך אלקינו, ואם יזכה יאמר על המזון שאכלנו משלו, ואם אינו יכול להוכיר על המזון הראשון כיון. אבל בשלשה לא יכיר על המזון. פתני'. ג' שאכלו כאחת אינם רשאים ליחלק. ואקשינן מאי קמ"ל הא תניתן חדא זימנא. אבא אבר שמואל ששלשה שישבו לאכול אף על פי שכל אחד אוכל מכברו, אינן רשאין ליחלק. אי נמי כרב הונא שאמר שלשה כת אדם שבאו משלש חבורות של שלשה בני אדם, אינן רשאין ליחלק. [לישנא אחרינא וכו']. ה"ג ר"ח: אמר רבא כר שמואל הכי קתני.

תורה אור השלם

1. וְעַתָּה הַאֵל וְבָרֵךְ אֶת בֵּית עַבְדְּךָ לִהְיוֹת לְעוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּי אַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהִים דִּבַּרְתָּ וּמִבִּרְכָתְךָ יְבֹרַךְ בֵּית עַבְדְּךָ לְעוֹלָם:

שמואל ב ז כט

2. אֲבִי יְיָ אֱלֹהֵי הַמַּעֲלֶךְ מִצְרַיִם הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: תהלים פא יא

3. בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים יְיָ מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל:

תהלים סח כז

הגהות הב"ח

(ב) גמ' ב"ר יוחנן נברך שלכלנו. (ג"ב ובפ"י ומנ"ב) [וביפ"ח] נברך וקאי נר' יוחנן אל נברך: (ג) שם אין להם להחלק (ל"ת ב"ר אבא ומכברו לעצמו אין להחלק ומכברו לעצמו ס"ת ג"כ ב"ח ס"ע ג' סלמטי: (ד) רש"י ד"ה אלא לאו ובר' שאכלו נחלקין עד עשרה: (ה) ר"ה מתני ומ' שאכלו ג"כ מתני' (מנינ) [ובניפ] ג"כ שלו וכן בפנטט:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ג"ת אמר ר' אבא. ג"כ כאן ני' מהמלוקת ברפ"ג ג"ב לה ור"ף ג"כ נהפוכה:

מוסף רש"י

מברין שאפילו עוברין בו' שנאמר במקהלות. במקהלות על הים. ממקור ישראל. אף פומם שנמקור (ומוסה לא.). תרגום אונבמא. כלי שמרר כתו (פ"ו ב:) כך שמרר מ"י מלמד. ללמד שנאמר מ"י מלמד. ללמד שם שמה ויגל ומרר נחורה. כתו (בראל כה.) שמחלי ניקר ניכר שמחלים כלי מכבר ונו' (תענית ד:) ניקן על מלמדי שכנים שמלמדין על ניתוך שהם ילמדם מנעים בניהם (ע"ז יח:).

אף ברכו ומ"מ נברך עדיף דאמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינא ו' נחלקין עד י' אי אמרת בשלמא נברך עדיף מש"ה נחלקין אלא א"א ברכו עדיף אמאי נחלקין אלא לאו ש"מ נברך עדיף ש"מ תניא נמי הכי [ב]בין שאמר ברכו בין שאמר נברך אין תופסין אותו על כך [ג]והנקדנין תופסין אותו על כך [ד]ומברכותיו של אדם ניכר אם ת"ח הוא אם לאו כיצד רבי אומר ובטובו הרי זה ת"ח [ה]ומטובו ה"ז בור א"ל אביי לרב דימי והכתיב [ו]ומברכתך יברך את עבדך לעולם בשאלה שאני בשאלה נמי הכתיב [ז]הרחב פיך ואמלאהו ההוא בר"ת כתיב תניא רבי אומר בטובו חיינו הרי זה ת"ח [ח]חיים הרי זה בור [ט]נהרבלאי מתני איפכא ולית הלכתא כנהרבלאי אמר רבי יוחנן נברך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [י]למי שאכלנו משלו הרי זה בור אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והא אמרינן [יא]למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו א"ל התם מוכחא מילתא מאן עביד ניסי קודשא ב"ה א"ר יוחנן (ט) ברוך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [יב]על המזון שאכלנו הרי זה בור [יג]א"ר הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בג' דליכא שם שמים אבל בעשרה דאיכא שם שמים מוכחא מילתא כדתנן כענין שהוא מברך כך עונין אחריו ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא: הא גופא קשיא אמרת אחד עשרה ואחד עשרה רבוא אלמא כי הדדי נינהו והדר קתני במאה אומר באלף אומר ברבוא אומר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר"ע דתנן ר' יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכין שנאמר [יד]במקהלות ברכו אלהים: אר"ע מה מצינו בבית הכנסת וכו': ור"ע האי קרא דרבי יוסי הגלילי מאי עביד ליה לכדתניא [טו]היה ר' מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך ממקור נפקא אמר רבא [טז]הלכה כר"ע רבינא ורב חמא בר בוזי אקלעו לבי ריש גלותא קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה א"ל רבינא לא צריכת הכי אמר רבא הלכה כר"ע אמר רבא [יז]כי אבלינן רפתא בי ריש גלותא מברכינן ג' ג' וליברכו י' י' שמע ריש גלותא ואיקפד וניפקו בברכתא דריש גלותא אידי דאוושו כ"ע לא שמעי אמר רבה תוספאה [יח]הני ג' דכרבי רפתא בהדי הדדי וקדים חד מיניהו ובריך לדעתיה אינון נפקין בזמן דידיה איהו לא נפיק בזמן דידהו [יט]לפי שאין זמן למפרע: ר' ישמעאל אומר: רפרם בר פפא איקלע לבי כנישתא דאבי ניבר קם קרא בספרא ואמר ברכו את ה' ואשתיק ולא אמר המבורך אוושו כ"ע ברכו את ה' המבורך אמר רבא פתיא [כ]אוכמא בהדי פלוגתא למה לך ועוד [כא]הא נהוג עלמא כרבי ישמעאל: **מתני'** [כב]ג' שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק וכן ד' וכן חמשה ו' נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד כ' שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזמן ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר' אליעזר וחכ"א מברכין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא [כג]ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן הא קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל [כד]ג' שישבו לאכול כאחת ועדיין לא אכלו אינן רשאין ליחלק (כה) ל"א אמר רבי אבא [א] אמר שמואל הכי קתני שישבו לאכול כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק אי נמי כי הא דרב הונא דאמר רב הונא [כו]ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאין ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם [כז]אמר רבא ולא

גמ' ג' שאכלו מצטרפין זה עם זה לזמן. לכל עשרה אין נחלקים להתחייבו להו בזמן הכת עד שיהו עשרים וזו יחלקו אם ירצו לעשות: **עד עשרה.** לכל עשרה אין נחלקים להתחייבו להו בזמן הכת עד שיהו עשרים וזו יחלקו אם ירצו לעשות: **

ולית הלכתא כנהרבלאי *И закон не идет по мнению* мудрецов города *Неарблае*.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: кто произносит: **נברך שאכלנו משלו** "*Благословим* (Того), *Чью* пищу *мы ели*" (пропуская слово "Того", указывающее на Всевышнего), – **הרי זה תלמיד חכם** *тот мудрец*. Кто произносит: **שאכלנו משלו** "Благословим *того, чью* пищу *мы ели*", – **הרי זה בור** *тот неуч*. Потому что отсюда слышно, будто есть много тех, кто нас кормит, в частности – хозяин трапезы. Но первый вариант прямо говорит о Всевышнем. [В первом случае нет указания на хозяина трапезы. Значит, имеется Тот, Кто питает нас всегда, – Всевышний. Во втором случае прямо сказано: благословим того, кто нас накормил этой едой. Может быть, имеется в виду Всевышний, но, возможно, речь идет о хозяине трапезы.]

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי *Сказал рав Аха, сын Равы, раву Аши*: **והא אמרינן** *но ведь мы говорим* в Пасхальной Агаде перед началом Алеля: **למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו** "Поэтому мы обязаны благодарить... и воспевать *Того, Кто сотворил для наших отцов и для нас все эти чудеса*".

אמר ליה *Сказал ему* рав Аши: **התם מוכחא מילתא** *там*, в Пасхальной агаде, сам *текст показывает*, Кто имеется в виду: **מאן עביד ניסי** *Кто сотворил чудеса?* – **קודשא בריך הוא** *Всевышний*.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: кто произносит: **ברוך שאכלנו משלו** "*Благословен* Тот, *Чью пищу мы ели*", – **הרי זה תלמיד חכם** *тот мудрец*. Кто произносит: **על המזון שאכלנו** "*За пищу, которую мы ели*", – **הרי זה בור** *тот неуч*. Потому что отсюда слышно, будто благословляет пищу, но не Создателя.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע *Сказал рав Уна, сын рава Йеошуа*: **לא אמרן אלא בשלשה** *сказали* (учили) этот закон (о том, что не произносят "За пищу, которую мы ели") *только для трех* участников трапезы, **דליכא שם שמים** *потому что нет* в этом случае *имени Небес* в тексте "зимуна" (т. е. оно не произносится). **אבל בעשרה דאיכא שם שמים** *Но в случае десяти* участников, *когда есть* (произносится) *имя Небес*, **מוכחא מילתא** сам *текст показывает*, Кто имеется в виду.

כענין שהוא כדתנן *Как учили* в нашей мишне: **מברך כך עונין אחריו** *как он произносит благословение, так* они *отвечают*, повторяя *за ним*: **ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו** "*Благословен Всевышний, наш Бог, Бог Израиля, Бог воинств, восседающий между керувим, – за пищу, которую мы ели*".

Гемара продолжает обсуждать нашу мишну.

אחד עשרה ואחד עשרה רבוא Учили: *как десять* участников одной трапезы, *так и десять раз по десять тысяч* – один закон: нет разницы в тексте "зимуна".

הא גופא קשיא Но *ведь* мишна *сама себе противоречит*! **אמרת אחד עשרה ואחד עשרה רבוא** *Сказано* в мишне: "*Как десять* участников одной трапезы, *так и десять раз по десять тысяч*". **אלמא כי הדדי נינהו** Отсюда *следует, что* все *они – одно* и то же, т. е. во всех случаях произносится одно благословение. **והדר קתני במאה אומר באלף אומר ברבוא אומר** *Но потом учили*: "*При ста* участниках *он произносит*..." "*При тысяче произносит*..." "*При десяти тысячах произносит*..."

4. Там же 68:27

אמר רב יוסף לא קשיא *Сказал рав Йосеф*: *нет трудности*! **הא רבי יוסי הגלילי הא רבי עקיבא** *Эта* часть мишны (где говорится о разных текстах "зимуна") принадлежит *раби Йосе Аглили*. *Эта* часть мишны (где говорится об одном тексте) принадлежит *раби Акиве*.

דתנן רבי יוסי הגלילי אומר רוב הקהל הם מברכין שנאמר *Как учили* дальше в мишне: *раби Йосе Аглили говорит*: **לפי** *по большинству общины* (по количеству присутствующих) *произносят благословение* "зимун" (т. е. его текст зависит от числа участников трапезы). *Как сказано* в обращении к евреям[4]: **במקהלות ברכו אלהים** "*В собраниях благословите Всевышнего*, происходящие из источника Израиля". (Из того, что общины указаны во множественном числе, видно, что, отличаясь друг от друга количеством участников, они отличаются и текстом "зимуна".) **אמר רבי עקיבא מה מצינו בבית הכנסת וכו'** Тогда как *раби Акива сказал*: *что нашли* в законе о молитве *в синагоге*, таков закон и для "зимуна". (При любом числе участников молитвы ведущий говорит для десяти человек и выше

אף ברכו ומ"מ נברך עדיף דאמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינא ו' נחלקין עד י' אי אמרת בשלמא נברך עדיף מש"ה נחלקין אלא א"א ברכו עדיף אמאי נחלקין אלא לאו ש"מ נברך עדיף ש"מ תניא נמי הכי [ב]בין שאמר ברכו בין שאמר נברך אין תופסין אותו על כך [ג]והנקדנין תופסין אותו על כך [ד]ומברכותיו של אדם ניכר אם ת"ח הוא אם לאו כיצד רבי אומר ובטובו הרי זה ת"ח [ה]ומטובו ה"ז בור א"ל אביי לרב דימי והכתיב [ו]ומברכתך יברך (את) בית עבדך לעולם בשאלה שאני בשאלה נמי הכתיב [ז]הרחב פיך ואמלאהו ההוא בר"ת כתיב תניא רבי אומר בטובו חיינו הרי זה ת"ח [ח]חיים הרי זה בור [ט]נהרבלאי מתני איפכא ולית הלכתא כנהרבלאי אמר רבי יוחנן נברך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [י]למי שאכלנו משלו הרי זה בור אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והא אמרינן [יא]למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו א"ל התם מוכחא מילתא מאן עביד ניסי קודשא ב"ה א"ר יוחנן [יב] ברוך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [יג]על המזון הרי זה בור [יד]א"ר הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בג' דליכא שם שמים אבל בעשרה דאיכא שם שמים מוכחא מילתא כדתנן כעניין שהוא מברך כך עונין אחריו ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו: אחד עשרה ואחר עשרה רבוא: הא גופא קשיא אמרת אחד עשרה ואחד עשרה רבוא אלמא כי הדדי נינהו והדר קתני במאה אומר באלף אומר ברבוא אומר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר"ע דתנן ר' יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכין שנאמר [טו]במקהלות ברכו אלהים: אר"ע מה מצינו בבית הכנסת וכו': ור"ע האי קרא דרבי יוסי הגלילי מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [טז]היה ר' מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך ממקור נפקא אמר רבא [יז]הלכה כר"ע רבינא ורב חמא בר בוזי אקלעו לבי ריש גלותא קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה א"ל רבינא לא צריכת הכי אמר רבא הלכה כר"ע אמר רבא [יח]כי אכלינן רפתא בי ריש גלותא מברכינן ג' ג' וליברכו י' י' שמע ריש גלותא ואיקפד וניפקו בברכתא דריש גלותא אידי דאוושו כ"ע לא שמעי אמר רבה תוספאה [יט]הני ג' דכרכי רפתא בהדי הדדי וקדים חד מיניהו ובריך לדעתיה אינון נפקין בזמן דידיה אידהו לא נפיק בזמן דידהו [כ]לפי שאין זמן למפרע ר' ישמעאל אומר: רפרם בר פפא איקלע לבי כנישתא דאבי ניבר קם קרא בספרא ואמר ברכו את ה' ואשתיק ולא אמר המבורך אוושו כ"ע ברכו את ה' המבורך אמר רבא פתיא [כא]אוכמא בהדי פלוגתא למה לך ועוד [כב]הא נהוג עלמא כרבי ישמעאל: **מתני'** [כג]ג' שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק וכן ד' וכן חמשה ו' נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד כ' שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזמן ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר' אליעזר וחכ"א מברכין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא [כד]ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן הא קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל [כה]ג' שישבו לאכול באחת ועדיין לא אכלו אינן רשאין ליחלק [כו] ל"א אמר רבי אבא [כז] אמר שמואל הכי קתני ג' שישבו לאכול כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק אי נמי כי הא דרב הונא דאמר רב הונא [כח]ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאין ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם [כט]אמר רבא ולא אלא ש"מ נברך עדיף. לאו דוקא עדיף אלא כי הדדי מינהו ועדיף טפי כדרכו. שפיר דמי ומיהו טוב לו להיות ככלל המברכים: תניא. סיימתה לשמואל: שפש נחלקין. אם רצו ליחלק לזמן אחר ולאו לענין ומלו לענין רשאין הן שהרי ים זימון כאן וכאן: עד שיברכו. כלומר וכן ז' וכן ח' לשתי חבורות וכן ט' לשתי חבורות או לשלשה עד עשרה אבל מי שהיו עשרה מלא עדיין אינן רשאין לזמן עד שיברכו כולם או עד שיברכו רובם. ואם היו ב' חבורות ובירך אחד מכל חבורה אין זה מברך אלא לחבורתו בלבד: אלא ש"מ נברך עדיף. מכאן ואילך לשון הגמרא: אי אמרת בשלמא נברך עדיף משום הכי נחלקין. אם רצו ליחלק לשתי חבורות ולזמן אלו לעצמן ואלו לעצמן רשאין הן שהרי ים זימון כאן וכאן: עד שיברכו. כלומר וכן ז' וכן ח' לשתי חבורות וכן ט' לשתי חבורות או לשלשה עד עשרה אבל מי שהיו עשרה מלא עדיין אינן רשאין לזמן

"благословите". То же самое и в случае "зимуна".)

ורבי עקיבא האי קרא דרבי יוסי הגלילי *А для раби Акивы тот стих, что* привел *раби Йосе Аглили* в доказательство своей правоты, – **מאי עביד ליה** *что он,* раби Акива, *делает* с ним, т. е. как он его трактует?

מיבעי ליה לכדתניא Этот стих *нужен,* по мнению раби Акивы, *для того, о чем учили* в барайте: **היה רבי מאיר אומר** *раби Меир говорит:* **מנין שאפילו עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים** *откуда* известно, *что даже плод, который в животе матери, произнес "Песню на море",* когда евреи перешли через море во время Исхода? – **שנאמר** *Как сказано:* **במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל** *"В собраниях благословили Всевышнего* происходящие *из источника Израиля".* Слово "в собраниях" показывает, что Песня произносилась во всех собраниях, везде, где евреи тогда находились (вплоть до живота матери).

ואידך *А другая* сторона спора, т. е. раби Йосе Аглили, – откуда он выводит слова раби Меира (про плод в животе матери)? **ממקור נפקא** *Выводит* их *"из источника"* в том же стихе (под источником понимается "материнская утроба").

אמר רבא *Сказал Рава:* **הלכה כרבי עקיבא** *закон – как* сказал *раби Акива:* начиная с десяти участников, нет изменения в тексте "зимуна".

רבינא ורב חמא בר בוזי אקלעו לבי ריש גלותא *Равине и раву Хаме бар Бузи довелось быть в доме "главы рассеяния".* **קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה** *Встал рав Хама и пошел* искать (чтобы собрать вместе) *сто* участников трапезы, что позволит произнести в "зимуне" "Благословите Всевышнего, нашего Бога". **אמר ליה רבינא** *Сказал ему Равина:* **לא צריכת** *нет необходимости,* потому что **הכי אמר רבא** *так сказал Рава:* **הלכה כרבי עקיבא** *закон – как* сказал *раби Акива:* начиная с десяти участников в "зимуне" говорят один текст.

אמר רבא *Сказал Рава:* **כי אכלינן רפתא בי ריש גלותא** *когда мы ели хлеб* (присутствовали на трапезе) *в доме "главы рассеяния"* – **מברכינן שלשה** *мы произнесли благословение* в группах *по трое.* Т. е. негромко сказали "зимун" отдельно от остальных, а затем ждали, когда "глава рассеяния" со своими людьми закончит трапезу.

וליברכו עשרה עשרה *И* почему нельзя было *произнести благословение* в группах *по десять*? Т. е. зачем вы разделились на группы по трое? Ведь тем самым вы потеряли возможность упомянуть имя Всевышнего в "зимуне"!

Если бы мы разделились на группы по десять человек, **שמע ריש גלותא ואיקפד** *услышал* бы *"глава рассеяния"* наш "зимун" (который был бы произнесен громче, чем в группе из трех человек) *и разгневался* бы на нас.

וניפקו בברכתא דריש גלותא *Выполнили* бы *заповедь благословением,* произнесенным *"главой рассеяния"*! Зачем вам надо было отделяться, потеряв тем самым возможность упомянуть имя Всевышнего?

אידי דאוושו כולי עלמא לא שמעי Мы так поступили, *потому что из-за шума всех* присутствующих *не было слышно* "зимуна", который произносился за столом "главы рассеяния".

אמר רבה תוספאה *Сказал Раба Тосфаа:* **הני שלשה דכרכי רפתא בהדי הדדי וקדים חד מינייהו ובריך לדעתיה** если *трое ели вместе хлеб и один из них, опередив* остальных, *сам* (без "зимуна") *произнес благословение* Биркат-Амазон, то **אינון נפקין בזמון דידיה** *они,* закончив трапезу и пригласив его в "зимун", *выполнили заповедь своим "зимуном",* **איהו לא נפיק בזמון דידהו** а *он их "зимуном" не выполнил.* **לפי שאין זמון למפרע** *Потому что не* говорят *"зимун" после* Биркат-Амазон.

Учили в нашей мишне: **רבי ישמעאל אומר** *раби Йишмаэль говорит,* что в синагоге произносят: "Благословите Всевышнего благословенного".

רפרם בר פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גיבר *Рафрам бар Папа* однажды *был в синагоге "Абе Гивар"* (название места или имя человека). **קם קרא בספרא ואמר** *Поднялся* (был вызван), чтобы *читать* по свитку *Торы, и произнес:* **ברכו את ה'** *"Благословите Всевышнего",* – **ואשתיק ולא אמר המבורך** *и замолчал, не произнеся* слово *"благословенного".*

אף ברכו ומ"מ נברך עדיף דאמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינא ו' נחלקין עד י' אי אמרת בשלמא נברך עדיף משה"ה נחלקין אלא א"א ברכו עדיף אמאי נחלקין אלא לאו ש"מ נברך עדיף ש"מ תניא נמי הכי [ט]בין שאמר ברכו בין שאמר נברך אין תופסין אותו על כך [י]והנקדנין תופסין אותו על כך [יא]ומברכותיו של אדם ניכר אם ת"ח הוא אם לאו כיצד רבי אומר ובטובו הרי זה ת"ח [יב]ומטובו ה"ז בור א"ל אביי לרב דימי והכתיב [יג]ומברכתך יברך (את) בית עבדך (לעולם בשאלה שאני בשאלה נמי הכתיב [יד]הרחב פיך ואמלאהו ההוא בר"ת כתיב תניא רבי אומר בטובו חיינו הרי זה ת"ח [טו]חיים הרי זה בור [טז]נהרבלאי מתני איפכא ולית הלכתא כנהרבלאי אמר רבי יוחנן נברך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [יז]למי שאכלנו משלו הרי זה בור אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והא אמרינן [יח]למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו א"ל התם מוכחא מילתא מאן עביד ניסי קודשא ב"ה א"ר יוחנן (ס) ברוך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח יעל המזון שאכלנו הרי זה בור [יט]א"ר הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בג' דליכא שם שמים אבל בעשרה דאיכא שם שמים מוכחא מילתא כדתנן כעניין שהוא מברך כך עונין אחריו ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא: הא גופא קשיא אמרת אחד עשרה ואחד עשרה רבוא אלמא כי הדדי נינהו והדר קתני במאה אומר באלף אומר ברבוא אומר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר"ע דתנן ר' יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכין שנאמר [כ]במקהלות ברכו אלהים: אר"ע מה מצינו בבית הכנסת וכו': ור"ע האי קרא דרבי יוסי הגלילי מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [כא]היה ר' מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך ממקור נפקא אמר רבא [כב]הלכה כר"ע רבינא ורב חמא בר בוזי אקלעו לבי ריש גלותא קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה א"ל רבינא לא צריכת הבי אמר רבא הלכה כר"ע אמר רבא [כג]כי אכלינן רפתא בי ריש גלותא מברכינן ג' ג' וליברכו י' י' שמע ריש גלותא ואיקפד וניפקו בברכתא דריש גלותא אידי דאוושו כ"ע לא שמעי אמר רבה תוספאה יהני ג' דכרכי רפתא בהדי הדדי וקדים חד מיניהו ובריך לדעתיה אינון נפקין בזמון דידיה אידהו לא נפיק בזמון דידהו [כד]לפי שאין זמון למפרע ר' ישמעאל אומר: רפרם בר פפא איקלע לבי כנישתא דאבי ניבר קם קרא בספרא ואמר ברכו את ה' ואשתיק ולא אמר המבורך אוושו כ"ע ברכו את ה' המבורך אמר רבא פתיא [כה]אוכמא בהדי פלוגתא למה לך ועוד [כו]הא נהוג עלמא כרבי ישמעאל: **מתני'** [כז]ג' שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק וכן ד' וכן חמשה ו' נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד כ' שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזמן ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן אין מצטרפין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר' אליעזר וחכ"א מצטרפין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא [כז]ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן הא קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל [כח]ג' שישבו לאכול כאחת ועדיין לא אכלו אינן רשאין ליחלק (ס) ל"א אמר רבי אבא [כא] אמר שמואל הכי קתני [ל]ג' שישבו לאכול כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק אי נמי כי הא דרב הונא דאמר רב הונא [לא]ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאין ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם [לב]אמר רבא ולא אלא ש"מ נברך עדיף. לאו דוקא עדיף אלא כי הדדי מינהו ועדיף מיבעי ליה מסוב [לג]כמו הקיפק עדיף וג"מ עדיף פ' ליחזו מקומן (ר' מת.). ר"ל להקיפק מסוב ואין לנטלו מפני הג"מ וה"ל למימר נברך מסוב כמו נברכו ולפיכך לא יוציא עצמו מן הכלל והקונטרס מוחק עדיף ומיהו אתי שפיר עדיף כלפי': **על** המזון הרי זה בור. למשמע למתכך לנעל הנים המתכילו לפי שהרחמנא למה הוא מזכיר מזון כגון מזון יום הכיפורים לנברכו:

אמר רבא הלכה כר"ע. פירש ר"ח להכי קי"ל והלכך נין כעשרה נין כמה נין נברכו לומר נברך מלהיות על המזון שאכלנו אבל נג' לא יסיר על המזון כדאמר לעיל וגם בעשרה אם אינו רוצה להסיר על המזון הרשות בידו ואומר ונטוונו מיתיב: **שלשה** ששבו לאכול כאחד. אף על פי שהיו מלוקין ככר אבל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק כלומר אף על פי שהן מלוקין ככברות וס"ד אין זה נרוף ולא חל עליהם מוכח זימון אפ"ה אינן רשאין ליחלק:

[ס]אבל אי אקדימו ואזמינו עלייהו ברוכתייהו. פי' שאכל כל אחד מהשלשה והפסיק לשתים שהיו מסובין עמו עד הזן כדלעיל לעיל (דף מה:) פירש מוכח זמון מעליהם כלומר פטורין מן הזמון ורשאין עמה ליחלק וכ"ש לג פירש כן: שלמקוה

ס) [ועיין תוספות ד"ה כ"ג]. כ) [ג' הנברך והמקרקר מר המקרקר אל"ף מדבר נרך ומכאן מרמז קרקן שהוא מלמעלה כמו נאון ריש פרקין גבי נאון ריש ולע"ד]. ל) מהרש"ל: [ומשה ג' נקרא. ג) תוספות ד"ה היה. ד) [שבועות י"ג:], ה) [ומפרש שם מעלה יד:]. ו) [ומשמע מכאן דמתכך כגון נאון ריש ולע"ד]. ז) מהרש"ל: [ומשה ג' נקרא. ח) [שבועות י"ג:], ט) [ובפ' מרובה מה:]. י) [ומפרש שם מעלה יד:]. יא) [ערי"ח ד"ה ומברכותיו]. יב) [ומי' מלין כו ריש ע"ג]. יג) [ישע' נה:יג].

תוספות אור השלם

1. ועתה הראל וקרקך את בית עבדך להיות לעולם לפניך כי אתה אדני אלהים דברת ומברכתך יברך בית עבדך לעולם: שמואל ב ז כט
2. אבני יי אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו: תהלים פא יא
3. המקדושות ברכו אלהים יי מקורי ישראל: תהלים סח כז

הגהות הב"ח

(ס) גמ' ל"א יאמר נרך שלמה. ג"כ ובמהרי"ל (מנהגים) [מנהגים] נברך וקאי ור' יוחנן אג' נברך: (ע) שם לתן לשלח לאחל. ל"ג לתן ולשלח ל"ג ומכאן ואילך לתן לשלח) פ"ה ור"ת ג"כ ר"י ב"ר יוסף ב"ר שלמה ג' מהלכי ק"ק ורמ"ש ק"ק ג' אלפנבאר: (צ) ר"ה נחלקין עד עשרה: (ק) ר"ה ומשמע ור' שלח ג"כ ומשמע (מנהגים) [מנהגים] ג"כ שלח וכן נשמעם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ג"כ אמר ר' אבא. ג"כ כלן ג' מתלמודם ברש"י ג"כ ג' ג"כ ועי"ש ג"כ בתוספות:

מוסף רש"י

מברין שאפילו עוברין בר שנאמר במקהלות. בשנקלו על הים. ממקור ישראל. אף פתוח שבמקור (סוטה לא.). מתניא אומכא. כלי שפוך בתוי (פ"ו ב:) כלי שמוחזק עדי מיפוי מלכתא. שנאמר ע"י מלאכה. לעשר עם פתח ויגל ומדיר בחורה. כתי (בבל מז.) מסמלי כיתן ויכר שמתני בכלי מסיבר (ב"מ עג:). ולקט של מלמיד שכחים שמוציאין על ניחוח שהיה חוזים מהבעלים בבדיחה (ע"ז סז:).

רבינו חננאל

וכא רב אדא בר אהבה לקים רבר שמואל הי"ל מדקתאני שמה נחלקים ואח"כ כל הכורות שלשה נברך האל אמ' אין להם להחלק כי שמה צריכין לומר ברכו. שמע מינה נברך עדיף שמע מינה. השוקרין תושיין ואוחר על כך. מ' המרקרקים שלא ברבר צורך. וכשאין עובר קורין אחר אלמנקאר. כגון תתנאל הסופר באשמה. ירושלמי: ובאיש לר' ועקיבא בגין רצוחה ר' יעקב ב"ר אחא לר' חייא בר ווה נוקרא. אמר רבא הלכה כר"ש. הכי ק"מא לן ההלכתא בין עשרה בין מאה בין רבוא אומרים נברך אלקינו. ואם ירצה אומר על המזון שאכלנו משלו. ואם אינו רוצה להזכיר על המזון הרשות בירו. אבל בשלשה לא יכיר על המזון. פתני'. ג' שאכלו כאחת אינם רשאים ליחלק. ואקשינן מאי קמ"ל הא תנינן תרא זימנא. ומשנינן הא קמ"ל כדרי אבא אמר שמואל ששלשה שישבו לאכול אף על פי שכל אחד אוכל מכברו. אינן רשאין ליחלק. אי נמי כרב הונא שאמר שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות של שלשה בני אדם. אינן רשאין ליחלק. [ליטוא אותרינא וכו']. ה"ג ר"ח: אמר רבא בר שמואל הכי קתני.

אוושו כולי עלמא *Закричали* ему *все присутствующие*: ברכו את ה' המבורך *"Благословите Всевышнего благословенного"*.

אמר רבא *Сказал* ему *Рава*: סתיא אוכמא *Обгоревший*! (Любовно назвал, потому что одежды Рафрама не были чисты: он постоянно учил Тору, и у него не было времени на стирку.) בהדי סלוגתא למה לך *Зачем ты* вступил *в этот спор* между раби Йишмаэлем и раби Акивой? Ведь даже раби Акива согласен, что предпочтительно добавлять слово "благословенного", хотя и необязательно.

ועוד *И еще* добавил Рава: הא נהוג עלמא כרבי ישמעאל *ведь все поступают, как* сказал *раби Йишмаэль*! Так и ты должен был сделать.

МИШНА

שלשה שאכלו כאחת *Трое, вместе евшие* хлеб, אין רשאין ליחלק *не имеют права разделиться* и произнести Биркат-Амазон без "зимуна". וכן ארבעה וכן חמשה *То же самое* о *четверых, то же самое* о *пятерых*: не могут трое из них произнести "зимун", оставив остальных без участия в "зимуне", – потому что на остальных тоже есть обязанность "зимуна".

ששה נחלקין *Шестеро* могут *разделиться* на две группы по трое. עד עשרה И так *до десяти* – могут разделиться на любое количество групп, в каждой из которых не меньше трех человек.

ועשרה אין נחלקין *Но десять* человек, вместе евшие хлеб, *не* могут *разделиться* на группы, потому что десять говорят "зимун", упоминая имя Всевышнего (чего нет при числе участников меньше десяти). עד עשרים И так *до двадцати* человек. Но двадцать могут разделиться на две группы по десять человек.

שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד *Две группы людей ели в одном доме* (в каждой группе не меньше трех человек). בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו *Пока часть любой* группы *видит часть другой* группы – הרי אלו מצטרפין לזמן обе группы могут *объединиться для произнесения "зимуна"*. ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן *А если* никто в одной группе никого *не* видит во второй группе (например, между ними перегородка или занавес) – то *эти произносят* "зимун" *в своей* группе, *а эти произносят в своей*.

אין מברכין על היין *Не произносят благословение над вином* ("Создающий плод виноградной лозы"), עד שיתן לתוכו מים *пока не добавят в него воды*. דברי רבי אליעזר Это *слова раби Элиэзера*. וחכמים אומרים *А мудрецы говорят*: מברכין *произносят благословение* над неразбавленным вином.

ГЕМАРА

По поводу начала мишны можно спросить: מאי קא משמע לן *что нам* здесь *сообщается*? Какая в этом новость? תנינא חדא זימנא Ведь *однажды* уже *учили*[5]: שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן *Трое, вместе евшие* хлеб, *обязаны участвовать в "зимуне"*, т. е. должны произнести общий "зимун".

הא קא משמע לן *Сообщает нам* учитель мишны, что из его слов можно выучить כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל *тот* закон, *о котором сказал раби Аба*: *сказал Шмуэль*: שלשה שישבו לאכול כאחת ועדיין לא אכלו *трое, севшие вместе есть* хлеб, *но все еще не приступившие к трапезе*, אין רשאין ליחלק *не имеют права разделиться*, чтобы есть порознь, не произнеся после еды "зимун".

לישנא אחרינא *Другой вариант* объяснения: אמר רבי אבא אמר שמואל *сказал раби Аба*: *сказал Шмуэль*: הכי קתני *так учили* (такова цель мишны): שלשה שישבו לאכול כאחת *трое, севшие есть вместе*, – אף על פי שכל אחד ואחד אוכל מכברו *несмотря на то что каждый ест от своего каравая* – אין רשאין ליחלק *не имеют права разделиться*.

5. См. стр. 45а

אי נמי *Или* такое объяснение: כי הא דרב הונא мишна объясняет *тот* закон, *о котором* сказал *рав Уна*. דאמר רב הונא *Как сказал рав Уна*: שלשה שבאו משלש חבורות *трое, которые пришли из трех групп* (каждый из этих троих пришел из группы, где было не меньше трех человек), – אין רשאין ליחלק *не имеют права разделиться*. Т. е. эти трое,

אף ברכו ומ"מ נברך עדיף דאמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינא ו' נחלקין עד י' אי אמרת בשלמא נברך עדיף מש"ה נחלקין אלא א"א ברכו עדיף אמאי נחלקין אלא לאו ש"מ נברך עדיף ש"מ תניא נמי הכי [ט]בין שאמר ברכו בין שאמר נברך אין תופסין אותו על כך [י]והנקדנין תופסין אותו על כך [יא]ומברכותיו של אדם ניכר אם ת"ח הוא אם לאו ביצד רבי אומר ובטובו הרי זה ת"ח [יב]ומטובו ה"ז בור א"ל אביי לרב דימי והכתיב [יג]ומברכתך יברך (את) בית עבדך לעולם בשאלה שאני בשאלה נמי הכתיב [יד]הרחב פיך ואמלאהו ההוא בר"ת כתיב תניא רבי אומר בטובו חיינו הרי זה ת"ח [טו]חיים הרי זה בור [טז]נהרבלאי מתני איפכא ולית הלכתא כנהרבלאי אמר רבי יוחנן נברך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [יז]למי שאכלנו משלו הרי זה בור אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והא אמרינן [יח]למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו א"ל התם מוכחא מילתא מאן עביד ניסי קודשא ב"ה א"ר יוחנן (ו) ברוך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [יט]על המזון שאכלנו הרי זה בור [כ]א"ר הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בג' דליכא שם שמים אבל בעשרה דאיכא שם שמים מוכחא מילתא כדתנן כענין שהוא מברך כך עונין אחריו ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא: הא גופא קשיא אמרת אחד עשרה ואחד עשרה רבוא אלמא כי הדדי נינהו והדר קתני במאה אומר באלף אומר ברבוא אומר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר"ע דתנן ר' יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכין שנאמר [כא]במקהלות ברכו אלהים: אר"ע מה מצינו בבית הכנסת וכו': ור"ע האי קרא דרבי יוסי הגלילי מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [כב]היה ר' מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך ממקור נפקא אמר רבא [כג]הלכה כר"ע רבינא ורב חמא בר בוזי אקלעו לבי ריש גלותא קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה א"ל רבינא לא צריכת הבי אמר רבא הלכה כר"ע אמר רבא [כד]כי אכלינן רפתא בי ריש גלותא מברכינן ג' ג' וליברכו י' י' שמע ריש גלותא ואיקפד וניפקו בברכתא דריש גלותא אידי דאוושו כ"ע לא שמעי אמר רבה תוספאה יהני ג' דכרכי רפתא בהדי הדדי וקדים חד מיניהו ובריך לדעתיה אינון נפקין בזמן דידיה איהו לא נפיק בזמן דידהו [כה]לפי שאין זמן למפרע: ר' ישמעאל אומר: רפרם בר פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גיבר קם קרא בספרא ואמר ברכו את ה' ואשתיק ולא אמר המבורך אוושו כ"ע ברכו את ה' המבורך אמר רבא פתיא [כו]אוכמא בהדי פלוגתא למה לך ועוד [כז]הא נהוג עלמא כרבי ישמעאל: **מתני'** [כח]ג' שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק וכן ד' וכן חמשה ו' נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד כ' שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזמן ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר' אליעזר וחכ"א מברכין: **גמ'** מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא [כט]ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן הא קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל [ל]ג' שישבו לאכול באחת ועדיין לא אכלו אינן רשאין ליחלק (ט) ל"א אמר רבי אבא [לא]אמר שמואל הבי קתני ג' שישבו לאכול כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק אי נמי כי הא דרב הונא דאמר רב הונא [לב]ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאין ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם [לג]אמר רבא ולא אלא ש"מ נברך עדיף. לאו דוקא עדיף אלא כי הדדי מינהו ועדיף מוחק מזוג [כא]כמו הקיצם עדיף וג"מ עדיף פ' לחכמו מקומן (ד' מת.). ר"ל להקיצם מזוג ואין לבטלו מפני הב"מ וה"ג קתמר נברך מזוג כמו ברכו ולפיכך לא יוציא עצמו מן הכלל והקונטרס מוחק עדיף ומיהו לחמי שפיר עדיף מזוגי:

כדפי': **על** המזון הדי זה בור. למשמע דמברך לבעל הבית המתכלי לתי לרחמנא לתה הוא מזכיר מזון נגלה מזון יש הרבה לברכו:

אמר רבא הלכה כר"ע. פירש ר"ח להכי קי"ל והלכך בין בעשרה בין בפחות בין ברבוא תומר נברך מלהיות על המזון שאכלנו אבל ג' לא יזכיר על המזון כדאמר לעיל וגם בעשרה אם אינו רוצה להזכיר על המזון הלכות בידו ואומר ובטובו חיינו: **שלשה** ששבו לאכול באחד. אף על פי שהיו מלוקין נכנר שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק כלומר אף על פי שהן מלוקין בככרות וס"ד אין זה נרוף ולא חל עליהם מוצא זימון תפ"ה אינן רשאין ליחלק:

[כא]אבל אי אקדימו ואומינו עלייהו ברוכתיהו. פי' שאכל כל אחד מהשלשה והפסיק לשתים שהיו מסיימין עמו עד הזן כדלעיל לעיל (דף מה:) פירש מוצא זמון מעליהם כלומר פטורין מן הזמון ורשאין עתה ליחלק ורש"י לא פירש כן:

שלקוה

רבינו חננאל

וכא רב אדא בר אהבה לקיים רבר שמואל דאיתי מדקתאני ששה נחלקים אומי כל חבורת שלשה נברך ואל אם אין להם להחלק כי ששה צריכין לחזר ברכו. שמע מינה נברך עדיף שמע מינה. והמקדקין תשתיין ואזנר על בך. מר המקדקים שלא כדבר צורך. ובלשון ערבי קורין אחת אלפנקאר. כגון תרגול המעכר באשפה. ירושלמי: וכאשר לר' יעקב בירבון רצוות ר' יעקב בי"ר אחא לרי חייא בר ווה נקרא. אמר רבא הלכה כר"ש. הכי קיימא לן והלכתא בין עשרה בין מאה בין רבוא אומרים נברך אלקינו, ואם יזכה אומר על המזון שאכלנו משלו. ואם אינו יכול להוכיר על המזון הראשון כיון. יכיר על המזון. פתני'. ג' שאכלו כאחת ואיתם ראשים ליחלק. ואקשינן מאי קמ"ל הא תניתן חדא דימנא. אבא אמר שמואל ששלשה שישבו לאכול אף על פי שכל אחד אוכל מכברו, אינן רשאין ליחלק. אי נמי כרב הונא שאמר שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות של שלשה בני אדם, אינן רשאין ליחלק. [ליישנא אחרינא וכו']. ה"ג ר"ח: אמר רבא הר שמואל הכי קתני.

מז א ב ג ד (ה) טוש"ע
אוח סר קצב סי"ח:
ת [ומי סי"ה מהל' ברכות
הלכה יז):
מח ו מוש"ע אוח סר קצב
סעיף ב:
מט ו מי' שם סל' יד מעא
סעיף כו טוש"ע אוח
סר קלב סעיף ב:
נ ח מי' ס"ט שם הלכה
ט ושי"ב
הלכה ה ממג סעיף יט
טוש"ע אוח סר קצב ס
וסר קלב סעיף ז):
עא ט מי' ס"ה מהל'
ברכות פל' י ממג
סעיף ה טוש"ע אוח סר
קצב סעיף ב:
עב י מי' שם הלכה יב ממג
שם טוש"ע אוח סר
קצב סעיף ב:
עג ב ל מי' שם כל' יט
ממג שם טוש"ע אוח
סר קצב סעיף ד:
עד מ ג מי' שם טוש"ע
אוח שם סעיף ה [ו]:

תורה אור השלם

1. וְעַתָּה הוֹאֵל וּבָרֵךְ אֶת בֵּית עַבְדֶּךָ לִהְיוֹת לְעוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּי אַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהִים דִּבַּרְתָּ וּמִבִּרְכָתְךָ יְבֹרַךְ בֵּית עַבְדְּךָ לְעוֹלָם:
2. אֲבִי יְיָ אֱלֹהֵי הַשְׁלֵךְ מִשְׁעָרֶיהָ הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: ההלים פא יא
3. מִמְקוֹרוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים יְיָ מְקוֹר יִשְׂרָאֵל:
תהלים סח כז

הגהות הב"ח

(ו) גמ' ל"ש יחפן ברוך שאכלנו. (ג"כ ובמ"ש) [הגירסא] נברך וקאי נר' יחפן על נברך: (ז) שם אין להחלק כי ששה צריכין לחזר ברכו. שמע מינה נברך עדיף שמע מינה. [הגירסא] ס"ת ג"כ שלו אלא שחסר ברכו. שמע מינה והמקדקין תשתיין ואזנר על בך. מר המקדקים שלא כדבר צורך

уже получившие обязанность говорить "зимун" в своих группах, но не сказавшие его, объединяются для "зимуна", хотя и не ели в одной группе.

אמר רב חסדא *Сказал рав Хисда*: **והוא** *этот* закон касается случая, **שבאו משלש חבורות** *когда* они *пришли из групп*, в которых было *по три человека*. Потому что если в их прежних группах было только по два человека, то у них нет обязанности "зимуна".

של שלשה בני אדם

אמר רבא *Сказал Рава*:

אף ברכו ומ"מ נברך עדיף דאמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינא ו' נחלקין עד י' אי אמרת בשלמא נברך עדיף משה"ה נחלקין אלא א"א ברכו עדיף אמאי נחלקין אלא לאו ש"מ נברך עדיף ש"מ תניא נמי הכי [ט]בין שאמר ברכו בין שאמר נברך אין תופסין אותו על כך [י]והנקדנין תופסין אותו על כך [יא]ומברכותיו של אדם ניכר אם ת"ח הוא אם לאו כיצד רבי אומר ובטובו הרי זה ת"ח [יב]ומטובו ה"ז בור א"ל אביי לדב דימי והכתיב [יג]ומברכתך יבדך (את) בית עבדך לעולם בשאלה שאני בשאלה נמי הכתיב [יד]הרחב פיך ואמלאהו ההוא בר"ת כתיב תניא רבי אומר בטובו חיינו הרי זה ת"ח [טו]חיים הרי זה בור [טז]נהרבלאי מתני איפכא ולית הלכתא כנהרבלאי אמר רבי יוחנן נברך שאבלנו משלו הרי זה ת"ח [יז]למי שאכלנו משלו הרי זה בור אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והא אמרינן [יח]למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו א"ל התם מוכחא מילתא מאן עביד ניסי קודשא ב"ה א"ר יוחנן [יט] ברוך שאכלנו משלו הרי זה ת"ח [כ]על המזון שאכלנו הרי זה בור [כא]א"ר הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בג' דליכא שם שמים אבל בעשרה ראיכא שם שמים מוכחא מילתא כדתנן בענין שהוא מברך כך עונין אחריו ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו: אחד עשרה ואחד עשרה רבוא: הא גופא קשיא אמרת אחד עשרה ואחד עשרה רבוא אלמא כי הדדי נינהו והדר קתני במאה אומר באלף אומר ברבוא אומר אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר"ע דתנן ר' יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכין שנאמר [כב]במקהלות ברכו אלהים: אר"ע מה מצינו בבית הכנסת וכו': ור"ע האי קרא דרבי יוסי הגלילי מאי עביד ליה לכדתניא [כג]היה ר' מאיר אומר מנין שאפי' עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך ממקור נפקא אמר רבא [כד]הלכה כר"ע רבינא ורב חמא בר בוזי אקלעו לבי ריש גלותא קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה א"ל רבינא לא צריכת הבי אמר רבא הלכה כר"ע אמר רבא [כה]בי אכלינן רפתא בי ריש גלותא מברכינן ג' ג' וליברכו י' י' שמע ריש גלותא ואיקפד וניפקו בברכתא דריש גלותא אידי דאוושו ב"ע לא שמעי אמר רבה תוספאה יהני ג' דכרבי רפתא בהדי הדדי וקדים חד מיניהו ובריך לדעתיה אינון נפקין בזמן דידיה אידהו לא נפיק בזמן דידהו [כה]לפי שאין זמן למפרע ר' ישמעאל אומר: רפרם בר פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גיבר קם קרא בספרא ואמר ברכו את ה' ואשתיק ולא אמר המבורך אושו ב"ע ברכו את ה' המבורך אמר רבא פתיא [כו]אוכמא בהדי פלוגתא למה לך ועוד [כז]הא נהוג עלמא כרבי ישמעאל: **מתני'** [כח]ג' שאכלו באחת אינן רשאין ליחלק ובן ד' ובן חמשה ו' נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד ב' שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזמן ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר' אליעזר וחכ"א מברכין **גמ'** מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא [כט]ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן הא קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל [ל]ג' שישבו לאכול כאחת ועדיין לא אכלו אינן רשאין ליחלק [לא]ל"א אמר רבי אבא [לב]א"א אמר שמואל הכי קתני ג' שישבו לאכול כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק אי נמי כי הא דהד הונא דאמר רב הונא [לג]ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאין ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם [לד]אמר רבא ולא אלא ש"מ נברך עדיף. לאו דוקא עדיף אלא כי הדדי מינהו ועדיף קתני משום [לה]כמו הקיפא עדיף וג"מ עדיף פ' מיזמו מקומן (ד' מת.). ר"ל להקיפא משום ומין לבטלו מפני הג"מ ור"ל קתני נברך משום כמו ברכו ולפיכך לא יוציא עצמו מן הכלל והקונטרס מוחק עדיף ומיהו מחי שפיר עדיף כדפי': **על המזון הרי זה בור.** דמשמע למתניתין למה הוא מזכיר מזון לפי שהוא מזון שיש לברכה לברכו:

אמר רבא הלכה כר"ע. פירש"י הכי קיי"ל והלכך כיון דעשרה כיון כמלא כיון שאמר ברכו נברך עדיף מלומר נברך מלהיות על המזון שאכלנו לכל ג' לא יזכיר על המזון כדאמר לעיל וגם עשרה לא מיבו רוצה להזכיר על המזון הלכות בידו ולומר ובטובו חיינו: **שלשה שישבו לאכול** כאחד. לפ' על פי שהיו מלוקין נכנסו שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק כלומר לפ' על פי שהן מלוקין נכנסתם וס"ד אין זה נרוף ולא חל עליהם מזמן זימון לפ"ה אין רשאין ליחלק:

[לה]אבל אי אקדימו ואזמינו עלייהו ברוכתייהו. פי' שאכל כל אחד מהשלשה והפסיק לשתות שהיו מסובין עמו עד הזן כדלעיל לעיל (דף מה:) פרט מזמן זימון מעליהם כלומר פטורין מן הזמון ונשלין עמה ליחלק וכ"ש לפ' פירש ק:

שלשה

רבינו חננאל

רבא רב אדא בר אהבה לקים להו לשמואל דחייק מדקתאני שלשה נחלקים אומי כל חבורת שלשה נברך ואל אמי אין להם להחלק כי ששה צריכין ליומר ברכו. שמע מינה נברך עדיף שמע מינה. התיקרקין הראשין אחזו על כך. מי המרקרקים שלא בדבר צורך. ובלשון ערבי קורין אחר אלמנקאר. בנין תתגעל המעך באשישה. ירושלמי: וכאיש לרי יצחק בנין רצוחה ר' יעקב בירי אחא לרי חייא בר וחה ניקרא. אמר רבא הלכה כר"ע. הכי קיימא לן והלכתא בין עשרה בין מאה בין רבוא אומרים נברך אלקינו, ואם יזמנו יאמר על המזון שאכלנו משלו, ואם אינו יודעה להזכיר על המזון הראשון כידה, אבל בשלשה לא יזכיר על המזון. פתני'. ג' שאכלו באחת אינם רשאים ליחלק. ואקשינן מאי קמ"ל הא תנינן חדא זימנא. ומשנינן הא קמ"ל כדרי אבא אמר שמואל ששלשה שישבו לאכול אף על פי שכל אחד אוכל מכברו, אינן רשאין ליחלק. אי נמי כדרב הונא שאמר שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות של שלשה בני אדם, אינן רשאין ליחלק. [לישנא אחרינא וכו']. ה"ג ר"ח: אמר רבא בר שמואל הכי קתני:

גמ' מאי קמ"ל תנינא חדא זימנא [מ]ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן הא קמ"ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל [מא]ג' שישבו לאכול כאחת ועדיין לא אכלו אינן רשאין ליחלק [מב]ל"א אמר רבי אבא [מג]א"א אמר שמואל הכי קתני [מד]ג' שישבו לאכול כאחת אע"פ שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק אי נמי כי הא דהד הונא דאמר רב הונא [מה]ג' שבאו מג' חבורות אינן רשאין ליחלק אמר רב חסדא והוא שבאו מג' חבורות של ג' בני אדם [מו]אמר רבא ולא אלא ש"מ נברך עדיף. לאו דוקא עדיף אלא כי הדדי מינהו ועדיף קתני משום [מז]כמו הקיפא עדיף וג"מ עדיף פ' מיזמו מקומן (ד' מת.). ר"ל להקיפא משום ומין לבטלו מפני הג"מ ור"ל קתני נברך משום כמו ברכו ולפיכך לא יוציא עצמו מן הכלל והקונטרס מוחק עדיף ומיהו מחי שפיר עדיף כדפי': **על המזון הרי זה בור.** דמשמע למתניתין למה הוא מזכיר מזון לפי שהוא מזון שיש לברכה לברכו:

אמר רבא הלכה כר"ע. פירש"י הכי קיי"ל והלכך כיון דעשרה כיון כמלא כיון שאמר ברכו נברך עדיף מלומר נברך מלהיות על המזון שאכלנו לכל ג' לא יזכיר על המזון כדאמר לעיל וגם עשרה לא מיבו רוצה להזכיר על המזון הלכות בידו ולומר ובטובו חיינו: **שלשה שישבו לאכול** כאחד. לפ' על פי שהיו מלוקין נכנסו שכל אחד ואחד אוכל מכברו אינן רשאין ליחלק כלומר לפ' על פי שהן מלוקין נכנסתם וס"ד אין זה נרוף ולא חל עליהם מזמן זימון לפ"ה אין רשאין ליחלק:

[לה]אבל אי אקדימו ואזמינו עלייהו ברוכתייהו. פי' שאכל כל אחד מהשלשה והפסיק לשתות שהיו מסובין עמו עד הזן כדלעיל לעיל (דף מה:) פרט מזמן זימון מעליהם כלומר פטורין מן הזמון ונשלין עמה ליחלק וכ"ש לפ' פירש ק:

שלשה

תורה אור השלם

1. ותהי דאגל וקרץ את בית עבדך להיות לשלם לפניך כי אתה ארני אלהים דברת ומברכתך יברך בית עבדך לעולם:
שמואל ב ז כט

2. אבני יי אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו: תהלים פא יא

3. ומקהלות ברכו אלהים יי ממקור ישראל:
תהלים סח כז

(ט) גמ' ג"ש יחזן נברך שאכלנו. נ"ב ונ"ב (נגיה) [הגיהה] נברך וקפ' נר' יחזן על נברך: (י) שם אין רשאין ליחלק (נ"ב ל"ר אפי' יכול מכברו לעצמו אין רשאין ליחלק) מ"ש מ"ש ק"ס נ"ב ונ"ב (מגיה) [הגיהה] נ"ב שלו ומן נמשכה:

[א] גמ' ג"ש אמר ר' אבא. נ"ב כאן נ"ב מהמלומת אלש"ם נ"ב נה וה"ק נ"ב נתחסרו:

מבירין שאפילו עוברין בני שנאמר במקהלות. שנקשרו על הים, ממקור ישראל. לף מהם שנמקור (סוטה לא.). פתיא אוכמא. כלי שחור כמו (פ"ק נ.) שהוא שחור. שנשחר ע"י מלבוש. כלומר גם אמה ויגל ותדיר בעורה, כמו (נגעים ב.) שהחלי נתקו ויגר מאד שחחלי נכלי מלבוש (נגעים יג.) ולקמן על מלאכי השרת שנאמרין על ניחוח שנאמרו בלשון רבים (עירובין יח.) ואלהים קרבו אלהים ה' ממקור ישראל:
תהלים שם כו

שהלקוה אחין או שותפין בתורה. תימה לתמר נקוטה (פ"ק דף מח.) מטה מטמא מגרים כגון לרוכה ושמי כרעים. ולי נראה דהתם מיירי שיכול(ה) להחזירה כלאחר שהכרעים נעין והדיוט יכול להחזירה. ופ"ת למאי לא פריך הכא מכל כלי שאכר ומסור תלמת כיון דפלגוה פרח לה טומאה ול"נ דשאני התם שליט רמי עוד להעמיד הכלי יחד ונקבל טומאה לחילו מכאן ולהבא ולא הוי דומיא דשלשה בני חדם דהוו כלאחר כך שמש מצרעו לזמון. והיכא נמי דמיירי בשמש מצרעו לזמון מכאן ולהבא אין למפרע לא אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה מינה ה"נ כיון דאזמון עליהו פרח זימון מיניהו: ב' חבורות וכו': תנא יאם יש שמש ביניהם שמש מצרפן: אין מברכין על היין: ת"ר יין יעד שלא נתן לתוכו מים אין מברכין עליו ב"פ הגפן אלא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים ואין נוטלין לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין כך ממנו לידים ומברכין עליו ב"פ הגפן יואין נוטלין הימנו לידים כמאן אזלא הא יודאמר שמואל יעושה אדם כל צרכיו בפת כמאן כר' אליעזר א"ר יוסי ברבי חנינא יימודים חכמים לר"א יבכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים מ"ט אמר רב אושעיא בעינן מצוה מן המובחר ורבנן למאי חזי א"ר זירא יחזי לקודייתי ת"ר יוד' דברים נאמרו בפת אין מניחין בשר חי על הפת ואין מעבירין כום מלא על הפת ואין זורקין את הפת ואין סומכין את הקערה בפת אמימר ומר זוטרא ורב אשי כרכו ריפתא בהדי הדדי איתיי לקמייהו תמרי ודמוני שקל מר זוטרא פתק לקמיה דרב אשי דסתנא א"ל לא סבר לה מר להא דתניא אין זורקין את האוכלין ההיא בפת תניא ותניא כשם שאין זורקין את הפת כך יאין זורקין את האוכלין א"ל והתניא אף על פי שאין זורקין את הפת אבל זורקין את האוכלין אלא לא קשיא יהא במידי דממאים הא במידי דלא ממאים ת"ר יחממשיכין יין בצנורות לפני חתן ולפני כלה חורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה אבל לא בימות הגשמים אבל לא גלוסקאות לא בימות החמה ולא בימות הגשמים: א"ר יהודה שכח והבנים אובלין לתוך פיו בלא ברכה מסלקן לצד א' ומברך תניא חדא בולען ותניא אידך פולטן ותניא אידך מסלקן ל"ק יהא דתניא בולען במשקין יוהא דתניא פולטן במידי דלא ממאים והא דתניא מסלקן במידי דממאים

ולא אמרן אלא דלא אקדימו הנך ואזמון עלייהו ברוכתייהו אבל אזמון עלייהו ברוכתייהו פרח זימון מיניהו אמר רבא מנא אמינא לה יודתנן יימטה שנגבבה חציה או שאברה חציה או שחלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא מכאן ולהבא אין למפרע לא אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה מינה ה"נ כיון דאזמון עלייהו פרח זימון מיניהו: ב' חבורות וכו': תנא יאם יש שמש ביניהם שמש מצרפן: אין מברכין על היין: ת"ר יין יעד שלא נתן לתוכו מים אין מברכין עליו ב"פ הגפן אלא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים ואין נוטלין לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין (א) ממנו לידים ומברכין עליו ב"פ הגפן יואין נוטלין הימנו לידים כמאן אזלא הא יודאמר שמואל יעושה אדם כל צרכיו בפת כמאן כר' אליעזר א"ר יוסי ברבי חנינא יימודים חכמים לר"א יבכוס של ברכה שאין מברכין עליו ב"פ הגפן יואין נוטלין הימנו לידים כמאן אזלא הא יודאמר שמואל יעושה אדם כל צרכיו בפת כמאן כר' אליעזר א"ר יוסי ברבי חנינא יימודים חכמים לר"א יבכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים. תימה לתמרין נקטן ד' דנרים נאמרו בפת ואין נוטלין ממנו לידים ומברכין עליו ב"פ הגפן ואין מברכין עליו ב"פ הגפן ואין נוטלין ממנו לידים ומברכין עליו עד שיתן לתוכו מים מ"ט אמר רב אושעיא בעינן מצוה מן המובחר ורבנן למאי חזי א"ר זירא יחזי לקודייתי ת"ר יוד' דברים נאמרו בפת אין מניחין בשר חי על הפת ואין מעבירין כום מלא על הפת ואין זורקין את הפת ואין סומכין את הקערה בפת אמימר ומר זוטרא ורב אשי כרכו ריפתא בהדי הדדי איתיי לקמייהו תמרי ודמוני שקל מר זוטרא פתק לקמיה דרב אשי דסתנא א"ל לא סבר לה מר להא דתניא אין זורקין את האוכלין ההיא בפת תניא ותניא כשם שאין זורקין את הפת כך יאין זורקין את האוכלין א"ל והתניא אף על פי שאין זורקין את הפת אבל זורקין את האוכלין אלא לא קשיא יהא במידי דממאים הא במידי דלא ממאים ת"ר יחממשיכין יין בצנורות לפני חתן ולפני כלה חורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה אבל לא בימות הגשמים אבל לא גלוסקאות לא בימות החמה ולא בימות הגשמים: א"ר יהודה שכח והבנים אובלין לתוך פיו בלא ברכה מסלקן לצד א' ומברך תניא חדא בולען ותניא אידך פולטן ותניא אידך מסלקן ל"ק יהא דתניא בולען במשקין יוהא דתניא פולטן במידי דלא ממאים והא דתניא מסלקן במידי דממאים

במידי

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כאן ואין נוטלין וכו' ולא נתן לתוכו מים וכו' עד כאן לשון ר"ת ע"כ ובתוספתא פ"ד [ה"ב] ואין נוטלין ידיהן ממנו אלא ביין ע"כ ובירושלמי ריש פ"ו אין נוטלין ממנו לידים אלא ביין ובמשנה ראשונה נמצא שהמים עליו מרובין ביין ואין נוטלין ממנו לידים ובכל מקום ר"ת מכחיש עליו ואין נוטלין ממנו לידים אלא ביין ומשמע דאפילו מים מרובין ביין אין נוטלין ממנו לידים ומ

ולא אמרן *и сказали* эту мишну (т. е. учили ее) **אלא דלא אקדימו הנך ואזמון עלייהו בדוכתייהו** *только* для случая, *когда те*, что остались в группах, *не успели пригласить его* в свой "зимун" *со своего места*, где сидят ("Сказал рав Дими бар Йосеф: сказал Рав"[1]. **אבל אזמון עלייהו בדוכתייהו** *Но* если *пригласили его* на "зимун" *со своего места* и он им ответил – **פרח זימון מינייהו** *свободен он от* нового "*зимуна*", несмотря на то что до сих пор не произнес Биркат-Амазон.

אמר רבא *Сказал Рава*: **מנא אמינא לה** *откуда* известен закон, *о котором я сказал*? **דתנן** *Как учили* в мишне[2]: **מטה שנגנבה חציה** разборная *кровать, половина которой украдена* **או שחלקוה אחין או שאבדה חציה או שותפין** *или пропала, или которую поделили* между собой (разобрав на части) *братья или компаньоны*, – **טהורה** *чиста* в ритуальном смысле, потому что теперь она не является кроватью, т. е. целым предметом, который может принять ритуальную нечистоту. **החזירוה** Но когда *вернули ее* части на место – **מקבלת טומאה מכאן ולהבא** *она принимает ритуальную нечистоту начиная с этого момента и дальше*.

Рава анализирует текст приведенной мишны.

מכאן ולהבא אין *Начиная с этого момента и дальше – да*, она может принять нечистоту, **למפרע לא** но *ретроактивно*, до этого момента, – *не* может. **אלמא** *Вывод*: **כיון דפלגוה פרח לה טומאה מינה** *когда* кровать *разобрали* на части, "*покинула*" *ее* возможность принять *нечистоту*. **הכא נמי** *Здесь*, в нашем случае, *то же самое*: **כיון דאזמון עלייהו** *когда пригласили их* в прежних группах *к "зимуну"* – **פרח זימון מינייהו** с этого момента *они освободились* от необходимости говорить новый "*зимун*".

שתי חבורות וכו' Учили в нашей мишне: *две группы* (в каждой не меньше трех человек) ели в одном доме; пока часть любой группы видит часть другой группы – обе группы могут объединиться для произнесения "зимуна". А если никто в одной группе никого не видит во второй группе – эти произносят "зимун" в своей группе, а эти в своей.

תנא *Учили* в барайте: **אם יש שמש ביניהם** *если у них есть* общий *слуга*, который обслуживает обе группы, **שמש מצרפן** то *слуга их объединяет*, т. е. делает их одной группой для "зимуна", даже если обе группы во время своих трапез не видели одна другую.

אין מברכין על היין Учили в нашей мишне: *не произносят благословение над вином*, пока не добавят в него воды, – слова раби Элиэзера. А мудрецы говорят: произносят благословение над неразбавленным вином.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **יין עד שלא נתן לתוכו מים** *над вином, пока не добавили в него воду* (вино, не разбавленное водой, считается негодным для питья в силу своей крепости), **אין מברכין עליו בורא פרי הגפן** *не произносят благословение "Создающий плод виноградной лозы"*, **אלא בורא פרי העץ** *но* произносят (как над виноградом) "*Создающий плод дерева*". **ונוטלין ממנו לידים** *И* поскольку неразбавленное вино называется "фруктовой водой", то у него закон воды, а значит, *его* можно *использовать для* омовения *рук*.

משנתן לתוכו מים Продолжение барайты: *с момента, когда добавили в него* (в это вино) *воду*, **מברכין עליו בורא פרי הגפן** можно *произносить над ним благословение "Создающий плод виноградной лозы"* **ואין נוטלין ממנו לידים** *и не используют его для* омовения *рук*. **דברי רבי אליעזר** Таковы *слова раби Элиэзера*.

וחכמים אומרים כך מברכין עליו בורא פרי הגפן בין כך ובין כך *А мудрецы говорят*: *и в этом* случае (когда вино не разбавлено), *и в этом* (когда оно разбавлено) *произносят над ним благословение "Создающий плод виноградной лозы"* **ואין נוטלין הימנו לידים** *и не используют его для* омовения *рук*.

כמאן אזלא הא דאמר שמואל *В согласии с чьим* мнением *идет тот* закон, *о котором сказал Шмуэль*: **עושה אדם כל צרכיו בפת** "*человек* может *использовать хлеб* (и другую еду), *как ему угодно*, а не только в виде пищи"? (И нельзя сказать, что это неуважительно по отношению к хлебу.) **כמאן** *Как кто*? – **כרבי אליעזר** *Как раби Элиэзер* в барайте о неразбавленном вине, которым, по его мнению, можно делать омовение рук. (И нет здесь неуважения по отношению к вину.)

1. См. стр. 45б
2. Келим 18:9

שחלקוה אחין או שותפין בתורה. תימה לתמר נקוטה (פ"ק דף פח.) מטה מטמא מגרים כגון מרוכה ושתי כרעים. ולי נראה להם מיירי שיכול(ה) להחזירה כשהי' שהכרעים בעין והדיוט יכול להחזירה. ופ"ת למאי לא פריך הכא מכל כלי שנשבר וטהור אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה ול"נ דשאני התם שליט רחוי עות להעמיקה יתר ולקבל טומאה לפילו מכלן ולהכא ולא הוי דומיא דשלשה בני אדם דהוו רחוים עות להעמיק לזמון:

שמש שצרשן לזמון. והי"ה נמי נמים וכני אדם עומדים ומשמשין מזו לזו מלטרפין וכן מיתה כיוצא בהן. ולכך שימעו ברכת המזון מפי המברך והא דנקט נמתני' נים [לחד] משום מדוש דסיפא דלפילו נשים לחד מם לית לן מיהן מזמנין וכן נשים ממנים כשמוכלים כמופה נב' נתים וכני אדם עומדין מזו לזו מלטרפין וכלכך שימעו ברכת המזון מפי המברך: **בורא** פרי העץ ונוטלין ממנו לידים. פירש"י כי לא נתן למוכו מים לא הוי אלא כמי פירות ומכלן משמע דמי פירות כשרין לנטילת ידים וים [לחלק]א בין הני דלמתיק בפרק כל הכשר (דף קז.) דלחזותא קפדיטו ומיהו יש מפרשים לנטילת ידים בעין מים

דכתיב וידיו לא שטף במים:

כמאן אלא הא דאמר שמואל וכו' כר' אליעזר. לכאורה משמע ממלי דלמר ר"ת טוטלין וכו'. ותימה דלמרינן בפרק כמה טומנין (ד' נ:) לימר למר שמואל במידי דלא ממלים במידי דממלים מי למר ול"ל דהיכי מוקים לה הא דשמואל כר"ת דהא יין מידי דממלים נטולת ידים ומידי דממלים מודה שמואל ועוד קשה להכא משמע לתין הלכה כשמואל מדמוקי לה כר"ת ובפרק שני דגיעה (ד' כ:) קאמר שמע שמואל דקפוצי לחיותא ר"ט דמטלטלין להו מגב רפתא כשמואל משמע דקי"ל כותיה וי"ל דהכל לא קאמר אלא לדברי ר"ת (ו) דכתיב לה כשמואל ומידי דממלים מיהא קאמר שמואל דהכא ממלים ולא נתן כאן לא אויל לגבוה והלילית אינם נמאכין. אפר רב יהודה שבת לברך והבנים אובלין לתוך מיו בלא ברכה מפלקן בתוך מיו לצד אחד ומברך. ובכה"נ הני מילי דלא מלקן והני אידך פולטן והני מלקן לצד אחד ומברך עליהן: מתניתין ב' אידך בלעין בפשקין ולאחר שנמצן חוי לא צריכי כשיפה. הילכך רישבד הוא ובלעין ומברך עליהן. והא רהני מלקן לתוך פיו לצד אחד. בפירי דפירות הני אפרת פולטן בלעין הא צריכי כשיפה. ומשמכור שלא בירך עליהן וכא לכשסן בלא ברכה מדיד הוא. והני אפרת פולטן ומברך עליהן. הא לא חזי לשיהלכתו לפומיה משום דמשיפי. הילכך מפלקן לצד אחד בתוך פיו ומברך עליהן ובשסן ובלעין. והא רהני פולטן בפירי דלא פירות בגון קליפת האגוזין. הילכך פולטן ומברך עליהן ואוכלן.

רבינו חנאל

ב: שבדרות וכר' חנא אם יש שומש פירות שמש מצרפן. פירוש. דאחרוכא דמלחא נקט מתניתין ב' חבדרות שאוכלות בבית אחד, והיה אם אוכלין בב' בתים. ת"ר יין ער שלא נתן לתוכו מים וכר'. וחכמים אומרים בין ובין בן מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין משום לידים. ופייטא לן בהכמים דאמרי יין בין נתן לתוכו מים בין שלא נתן לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין משום לידים. הא דאמר שמואל עושה אדם כל צרכיו בפת. ואין הלכה כשמואל דהא מוקמי ליה כר' אליעזר ולא כרבנן. וכרישא נמי פליג עליה. דתנן רבן צדוקה ורבים נאמרו בפת אין מעבירין כום אלא על גבי הפת שלא ישתוך עליה ותהיה הפת בזויה. ואין מעבירין בשר תי ע"ג הפת. ואין שוכרין את הקדירה בפת. ואין מזדקין את הכלי. קתני סיפא מיבעי ליה את הקנה בשמואל. [לרבנן דאמרי כי לא נתן לתוכו מים מברכין בורא פרי העץ לבתי חדי. אמר ר' ירמיה לקוריינ"ו. פירוש פתרגמ"ן. ת"ר ממשיכין יין בצנורות לפני החתן ולאבי כלה ותורקין לפניהם עליות ואבזרים ביושת החמה ובו'. היכי שרינן לא אויל לאבוה והלילית אינם נמאכין. אמר רב יהודה שבת לברך והבנים אובלין לתוך מיו בלא ברכה מפלקן בתוך מיו לצד אחד ומברך. ובכה"נ הני מילי דלא מלקן והני אידך פולטן והני מלקן לצד אחד ומברך עליהן. מתניתין ב' אידך בלעין בפשקין ולאחר שנמצן חוי לא צריכי כשיפה. הילכך רישבד הוא ובלעין ומברך עליהן. והא רהני מלקן לתוך פיו לצד אחד. בפירי דפירות הני אפרת פולטן בלעין הא צריכי כשיפה. ומשמכור שלא בירך עליהן וכא לכשסן בלא ברכה מדיד הוא. והני אפרת פולטן ומברך עליהן. הא לא חזי לשיהלכתו לפומיה משום דמשיפי. הילכך מפלקן לצד אחד בתוך פיו ומברך עליהן ובשסן ובלעין. והא רהני פולטן בפירי דלא פירות בגון קליפת האגוזין. הילכך פולטן ומברך עליהן ואוכלן.

ולא אמרן אלא דלא אקדימו הנך ואזמון עלייהו ברוכתייהו אבל אזמון עלייהו ברוכתייהו פרח זימון מיניהו אמר רבא מנא אמינא לה [ט]דתנן "מטה שננבה חציה או שאברה חציה או שחלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא מכאן ולהבא אין למפרע לא אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה מיגה ה"נ כיון דאזמון עלייהו פרח זימון מיניהו: ב' חבורות וכו': תנא [י]אם יש שמש ביניהם שמש מצרפן: אין מברכין על היין: ת"ר יין [יא]עד שלא נתן לתוכו מים אין מברכין עליו ב"ש הגפן אלא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים ואין נוטלין לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין [יא] ממנו לידים. פירש"י כי לא נתן למוכו מים לא הוי אלא כמי פירות ומכלן משמע דמי פירות כשרין לנטילת ידים ויש [לחלק]א בין הני דלמתיק בפרק כל הכשר (דף קז.) דלחזותא קפדיטו ומיהו יש מפרשים לנטילת ידים בעין מים

דכתיב וידיו לא שטף במים:

כמאן אלא הא דאמר שמואל וכו' כר' אליעזר. לכאורה משמע ממלי דלמר ר"ת טוטלין וכו'. ותימה דלמרינן בפרק כמה טומנין (ד' נ:) לימר למר שמואל במידי דלא ממלים במידי דממלים מי למר ול"ל דהיכי מוקים לה הא דשמואל כר"ת דהא יין מידי דממלים נטולת ידים ומידי דממלים מודה שמואל ועוד קשה להכא משמע לתין הלכה כשמואל מדמוקי לה כר"ת ובפרק שני דגיעה (ד' כ:) קאמר שמע שמואל דקפוצי לחיותא ר"ט דמטלטלין להו מגב רפתא כשמואל משמע דקי"ל כותיה וי"ל דהכל לא קאמר אלא לדברי ר"ת (ו) דכתיב לה כשמואל ומידי דממלים מיהא קאמר שמואל דהכא ממלים ולא נתן כאן לא אויל לגבוה והלילית אינם נמאכין. אמר ר' יהודה שבת לברך והבנים אובלין לתוך מיו בלא ברכה מפלקן בתוך מיו לצד אחד ומברך. ובכה"נ הני מילי דלא מלקן והני אידך פולטן והני מלקן לצד אחד ומברך עליהן: מתניתין ב' אידך בלעין בפשקין ולאחר שנמצן חוי לא צריכי כשיפה. הילכך רישבד הוא ובלעין ומברך עליהן. והא רהני מלקן לתוך פיו לצד אחד. בפירי דפירות הני אפרת פולטן בלעין הא צריכי כשיפה. ומשמכור שלא בירך עליהן וכא לכשסן בלא ברכה מדיד הוא. והני אפרת פולטן ומברך עליהן. הא לא חזי לשיהלכתו לפומיה משום דמשיפי. הילכך מפלקן לצד אחד בתוך פיו ומברך עליהן ובשסן ובלעין. והא רהני פולטן בפירי דלא פירות בגון קליפת האגוזין. הילכך פולטן ומברך עליהן ואוכלן.

ולא אמרן אלא דלא אקדימו הנך ואזמון עלייהו ברוכתייהו אבל אזמון עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מיניהו אמר רבא מנא אמינא לה [ט]דתנן "מטה שננבה חציה או שאברה חציה או שחלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא מכאן ולהבא אין למפרע לא אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה מיגה ה"נ כיון דאזמון עלייהו פרח זימון מיניהו: ב' חבורות וכו': תנא [י]אם יש שמש ביניהם שמש מצרפן: אין מברכין על היין: ת"ר יין [יא]עד שלא נתן לתוכו מים אין מברכין עליו ב"ש הגפן אלא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים ואין נוטלין לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין [יא] ממנו לידים. פירש"י כי לא נתן למוכו מים לא הוי אלא כמי פירות ומכלן משמע דמי פירות כשרין לנטילת ידים ויש [לחלק]א בין הני דלמתיק בפרק כל הכשר (דף קז.) דלחזותא קפדיטו ומיהו יש מפרשים לנטילת ידים בעין מים

דכתיב וידיו לא שטף במים:

כמאן אלא הא דאמר שמואל וכו' כר' אליעזר. לכאורה משמע ממלי דלמר ר"ת טוטלין וכו'. ותימה דלמרינן בפרק כמה טומנין (ד' נ:) לימר למר שמואל במידי דלא ממלים במידי דממלים מי למר ול"ל דהיכי מוקים לה הא דשמואל כר"ת דהא יין מידי דממלים נטולת ידים ומידי דממלים מודה שמואל ועוד קשה להכא משמע לתין הלכה כשמואל מדמוקי לה כר"ת ובפרק שני דגיעה (ד' כ:) קאמר שמע שמואל דקפוצי לחיותא ר"ט דמטלטלין להו מגב רפתא כשמואל משמע דקי"ל כותיה וי"ל דהכל לא קאמר אלא לדברי ר"ת (ו) דכתיב לה כשמואל ומידי דממלים מיהא קאמר שמואל דהכא ממלים ולא נתן כאן לא אויל לגבוה והלילית אינם נמאכין. אמר ר' יהודה שבת לברך והבנים אובלין לתוך מיו בלא ברכה מפלקן בתוך מיו לצד אחד ומברך. ובכה"נ הני מילי דלא מלקן והני אידך פולטן והני מלקן לצד אחד ומברך עליהן: מתניתין ב' אידך בלעין בפשקין ולאחר שנמצן חוי לא צריכי כשיפה. הילכך רישבד הוא ובלעין ומברך עליהן. והא רהני מלקן לתוך פיו לצד אחד. בפירי דפירות הני אפרת פולטן בלעין הא צריכי כשיפה. ומשמכור שלא בירך עליהן וכא לכשסן בלא ברכה מדיד הוא. והני אפרת פולטן ומברך עליהן. הא לא חזי לשיהלכתו לפומיה משום דמשיפי. הילכך מפלקן לצד אחד בתוך פיו ומברך עליהן ובשסן ובלעין. והא רהני פולטן בפירי דלא פירות בגון קליפת האגוזין. הילכך פולטן ומברך עליהן ואוכלן.

ולא אמרן אלא דלא אקדימו הנך ואזמון עלייהו ברוכתייהו אבל אזמון עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מיניהו אמר רבא מנא אמינא לה [ט]דתנן "מטה שננבה חציה או שאברה חציה או שחלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא מכאן ולהבא אין למפרע לא אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה מיגה ה"נ כיון דאזמון עלייהו פרח זימון מיניהו: ב' חבורות וכו': תנא [י]אם יש שמש ביניהם שמש מצרפן: אין מברכין על היין: ת"ר יין [יא]עד שלא נתן לתוכו מים אין מברכין עליו ב"ש הגפן אלא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים ואין נוטלין לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין [יא] ממנו לידים. פירש"י כי לא נתן למוכו מים לא הוי אלא כמי פירות ומכלן משמע דמי פירות כשרין לנטילת ידים ויש [לחלק]א בין הני דלמתיק בפרק כל הכשר (דף קז.) דלחזותא קפדיטו ומיהו יש מפרשים לנטילת ידים בעין מים

דכתיב וידיו לא שטף במים:

כמאן אלא הא דאמר שמואל וכו' כר' אליעזר. לכאורה משמע ממלי דלמר ר"ת טוטלין וכו'. ותימה דלמרינן בפרק כמה טומנין (ד' נ:) לימר למר שמואל במידי דלא ממלים במידי דממלים מי למר ול"ל דהיכי מוקים לה הא דשמואל כר"ת דהא יין מידי דממלים נטולת ידים ומידי דממלים מודה שמואל ועוד קשה להכא משמע לתין הלכה כשמואל מדמוקי לה כר"ת ובפרק שני דגיעה (ד' כ:) קאמר שמע שמואל דקפוצי לחיותא ר"ט דמטלטלין להו מגב רפתא כשמואל משמע דקי"ל כותיה וי"ל דהכל לא קאמר אלא לדברי ר"ת (ו) דכתיב לה כשמואל ומידי דממלים מיהא קאמר שמואל דהכא ממלים ולא נתן כאן לא אויל לגבוה והלילית אינם נמאכין. אמר ר' יהודה שבת לברך והבנים אובלין לתוך מיו בלא ברכה מפלקן בתוך מיו לצד אחד ומברך. ובכה"נ הני מילי דלא מלקן והני אידך פולטן והני מלקן לצד אחד ומברך עליהן: מתניתין ב' אידך בלעין בפשקין ולאחר שנמצן חוי לא צריכי כשיפה. הילכך רישבד הוא ובלעין ומברך עליהן. והא רהני מלקן לתוך פיו לצד אחד. בפירי דפירות הני אפרת פולטן בלעין הא צריכי כשיפה. ומשמכור שלא בירך עליהן וכא לכשסן בלא ברכה מדיד הוא. והני אפרת פולטן ומברך עליהן. הא לא חזי לשיהלכתו לפומיה משום דמשיפי. הילכך מפלקן לצד אחד בתוך פיו ומברך עליהן ובשסן ובלעין. והא רהני פולטן בפירי דלא פירות בגון קליפת האגוזין. הילכך פולטן ומברך עליהן ואוכלן.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה אבל אזמון וכו' אלא אלא עד כאן: (ב) ר"ח מפרש וכו' לפני מרדכי: (ג) תוס' ד"ה כמאן ובו' וכו' ור"ת וכו' לא. (ד) בא"ד ולא מפרשי רבינו חנאל שפסק הלכה:

הגהות הגר"א

[א] נב' טוטלין אמנו כר' ולין נוטלין. [ב] ל"ל לשאר כל"ן שבכאן (ובירושלמי ריש פ"ע אין נוטלין אלא בשלשה מינין שאינן נשתנין צלי נשתנין ולין נוטלין ממנו לידים אמר ר' יוחנן שאני הכא שהוא מוזג לתוך פניו ונוטלין ממנו לידים ואמר ר' יוחנן ר"ש ומ"ח אומרים אין נוטלין אלא מן הנוטף ממנו לידים א

אמר רבי יוסי ברבי חנינא *Сказал раби Йосе, сын раби Ханины:* **מודים חכמים לרבי אליעזר בכוס של ברכה** *согласны мудрецы с раби Элиэзером по поводу бокала* вина *для благословения* после трапезы (или для "кидуша"): **שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים** *не произносят над ним благословение, пока не добавили в него воду.* **מאי טעמא** *Почему?* **אמר רב אושעיא** *Сказал рав Ошая* (объяснил): речь идет о выполнении заповеди (например, Биркат-Амазон или "кидуш"), **בעינן מצוה מן המובחר** а *заповедь надо* выполнить *наилучшим образом.*

ורבנן למאי חזי *А мудрецы* из барайты, которые считали, что можно произносить над бокалом с неразбавленным вином благословение, – *на что,* по их мнению, *годится* такое вино? В каком случае его употребляют, не разбавляя водой и произнося над ним "Создающий плод виноградной лозы"?

אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра:* **חזי לקורייטי** *годится для "корайте",* лечебной смеси неразбавленного вина и меда с перцем.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **ארבעה דברים נאמרו בפת** *четыре вещи о хлебе сказаны* мудрецами: (1) **אין מניחין בשר חי על הפת** *не кладут на хлеб сырое мясо,* потому что хлеб, впитавший кровь, становится несъедобным; (2) **ואין מעבירין כוס מלא על הפת** *не проносят над хлебом полный бокал* вина, чтобы вино не пролилось на хлеб, испортив его; (3) **ואין זורקין את הפת** *не бросают хлеб* (и даже не подбрасывают в воздух, ловя его), потому что это неуважительно по отношению к хлебу; (4) **ואין סומכין את הקערה בפת** *не кладут хлеб рядом с блюдом* (или под ним), если блюдо полно варева, из опасения, что варево может попасть на хлеб, испортив его.

אמימר ומר זוטרא ורב אשי כרכו ריפתא בהדי הדדי *Амэмар, Мар-Зутра и рав Аши вместе ели хлеб,* сидя за одной трапезой. **אייתי לקמייהו תמרי ורמוני** *Принесли им финики и гранаты.* **שקל מר זוטרא פתק לקמיה דרב אשי דסתנא** *Взял Мар-Зутра и бросил порцию раву Аши.*

אמר ליה *Сказал ему* рав Аши: **לא סבר לה מר להא דתניא** разве *господин не считает, как учили* в барайте: **אין זורקין את האוכלין** *"не бросают еду"?*

ההיא בפת תניא Ответил ему Мар-Зутра: *этот* закон *учили о хлебе.* Но другие виды еды можно бросать.

והתניא Рав Аши возразил: *но ведь учили* в другой барайте: **כשם שאין זורקין את הפת כך אין זורקין את האוכלין** *как не бросают хлеб, так не бросают* и любую другую *еду.*

אמר ליה *Сказал ему* Мар-Зутра: **והתניא** *но ведь учили* в третьей барайте: **אף על פי שאין זורקין את הפת אבל זורקין את האוכלין** *хотя* и *не бросают хлеб, бросают* (можно бросить) *другую еду.*

אלא לא קשיא *И нет противоречия* между приведенными барайтами! **הא במידי דממאיס** *Эта* барайта (запрещающая бросать еду) говорит *о той* еде, *которая* портится (ударившись о твердую поверхность) и *становится неприятной.* **הא במידי דלא ממאיס** А *эта* барайта (разрешающая бросать еду) говорит *о той* еде, *которая* не портится и *не становится неприятной.*

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **ממשיכין יין בצנורות לפני חתן ולפני כלה וזורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה אבל לא בימות הגשמים** *переливают вино из сосуда в сосуд перед женихом и невестой* – как добрый знак; *бросают перед ними каленые семена и орехи в летний период,* когда нет грязи, *но не в зимний период* – чтобы не испортилась еда. **אבל לא גלוסקאות** *И не* бросают *булочки* **לא בימות החמה ולא בימות הגשמים** *ни летом и ни зимой.*

אמר רב יהודה *Сказал рав Йеуда:* **שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה מסלקן לצד אחד ומברך** *забыл и положил еду в рот без благословения* – *убирает ее в сторону* (к щеке) *и произносит благословение.*

Гемара приводит три барайты на эту тему.

תניא חדא *Учили в одной* барайте: **בולען** *глотает ее* без благословения. **ותניא אידך** *Учили в другой* барайте: **פולטן** *выплевывает ее* (вынимает изо рта) и, произнеся благословение, снова ее ест. **ותניא אידך** *Учили в другой* (третьей) барайте: **מסלקן** *убирает ее* в сторону (к щеке) и произносит благословение, – как сказал рав Йеуда.

שלשה שאכלו פרק שביעי ברכות

שחלקוה אחין או שותפין בתורה. תימה לתמר נקוטה (פ"ק דף מ:) מצה מטמאה מגרים כגון מרוכה ושמי כרעים. ולי נראה דהתם מיירי שיכול להחזירה כשהיו שהכרעים בעין והדיוט יכול להחזירה. ות"ת למאי לא פריך הכא מכל כלי שנשבר ושהוי לטמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה ול"ע דשמי התם שליט רחוי עוד להצטרף ככלי יחד ולקבל טומאה לפלוגי מכלן ולהכא ולא הוי דומיא דשלשה כי לחד דהוו רחוים עוד להצטרף זימון:

שמש סצרשון ליזמון. והיינו בשני נתים וכני לחם עומדים ומשמשין מזו לזו מלצרפין וכן פיתה כיולמלי ובלבד שישמעו ברכת המזון מפי המברך והא דנקט נתמני נים [לחד] משום מדוש דפיפה לפשילו נשים לחד מם לאו לאן מזמנין וכן נשים חמשים כשלוכלים בחופה נל נתים וכני לחם משמשין מזו לזו מלצרפין ובלבד שישמעו ברכת המזון מפי המברך: **בורא** פרי העץ ונוטלין ממנו לידים. פירש"י כי לא נתן לתוכו מים לא הוי אלא כמי פירות ומכלן משמע דמי פירות כשרין לנטילת ידים ויש לחלק" בין הני דלמיין נפרק כל הכשר (דף קז.) דלחזותא קפדיתו ומיהו יש מפרשים לנטילת ידים בעינן מים דכתיב ידיו לא שתף נמים:

כמאן אלא הא דאמר שמואל וכו' כר' אליעזר. לכאורה משמע ממלי דלמר ר"ש טוטלין וכו'. ותימה דלמיין נפרק נמה טומנין (ד' נ:) מימר דלמר שמואל נמידי דלא ממלים מי למר ות"ל היכי מוקים לה הא דשמואל כר"ש דלמא יין מידי דממלים נטולא ידים וכמידי דממלים מודה שמואל ועוד קשה להכא משמע דלין הלכה כשמואל מדמוקי לה כר"ש ופסקה שי דלילה (ד' כפ:) קתמר מתמה דגמ' דסופלי לחיותא ר"ש דמטולין להו לגב רפתא כשמואל משמע דקי"ל כוותיה וי"ל דהכא לא קתמר מלא לנטלי ר"ש (ג) דקנר לה כשמואל ומפיפא מימה קתמר שמחיל לפיל היכא לממלים ולא נתח כלן מלא לפרש טעמא דר"ש דסרישנו וכ"ג מחר דהלכה כרבנן דהכא ודלכה נמי כשמואל דכי קתמר שמואל הני מילי מידי דלא ממלים לגל מידי דממלים לא ולא קפי" (ז) ר"ש שפסק דלא כשמואל מדמוקי ליה כר"ש מלא ולמי קיימא לן כשמואל דסרישנו וות"ל דלא קיימא לן כשמואל דסרישנו ומסכר עליהן. והא דתניא פולטן במשקין יוהא דתניא פולטן במידי דלא ממלים והא דתניא מסלקן במידי דממלים ולא אמרן אלא דלא אסדימו הנך ואזמון עלייהו ברוכתייהו אבל אזמון עלייהו ברוכתייהו פרח זימון מיניהו אמר רבא מנא אמינא לה [ט]דתנן [י]ממה שנגבה חציה או שאברה חציה או שחלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא מכאן ולהבא אין למפרע לא אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה מינה ה"נ ביון דאזמון עלייהו פרח זימון מיניהו: ב' חבורות וכו': תנא [יא]אם יש שמש ביניהם שמש מצרפן. אין מברכין על היין: ת"ר יין [יב]עד שלא נתן לתוכו מים אין מברכין עליו ב"פ הגפן אלא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים ואין נוטלין לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין (א) ממנו לידים דברי ר"א וחכ"א בין כך ובין כך מברכין עליו ב"פ הגפן [יג]ואין נוטלין הימנו לידים כמאן אולא הא [יד]דאמר שמואל [טו]עושה אדם כל צרכיו בפת כמאן כר' אליעזר א"ר יוסי ברבי חנינא [טז]מודים חכמים לר"א [יז]בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים מ"ט אמר רב אושעיא בעינן מצוה מן המובחר ורבנן למאי חזי א"ד זירא [יח]חזי לקודייתי ת"ר [יט]ד' דברים נאמרו בפת אין מניחין בשר חי על הפת ואין מעבירין כום מלא על הפת ואין זורקין את הפת ואין סומכין את הקערה בפת אמימר ומר זוטרא ורב אשי כרכו ריפתא בהדי הדדי אייתי לקמייהו תמרי ורמוני שקל מר זוטרא פתק לקמיה דרב אשי דסתנא א"ל לא סבר לה מר להא דתניא אין זורקין את האוכלין ההיא בפת תניא והתניא כשם שאין זורקין את הפת כך [כ]אין זורקין את האוכלין א"ל והתניא אף על פי שאין זורקין את הפת אבל זורקין את האוכלין אלא לא קשיא יהא במידי דממאים הא במידי דלא ממאים ת"ר [כא]ממשיכין יין בצנורות לפני חתן ולפני כלה וזורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה אבל לא בימות הגשמים אבל לא גלוסקאות לא בימות החמה ולא בימות הגשמים: א"ר יהודה שכח והכנים אוכלין לתוך פיו בלא ברכה מסלקן לצד א' ומברך תניא חדא בולען ותניא אידך פולטן ותניא אידך מסלקן ל"ק [כב]הא דתניא במשקין יוהא דתניא פולטן במידי דלא ממאים והא דתניא מסלקן במידי דממאים

ולא אמרן אלא דלא אקדימו הנך ואזמון עלייהו ברוכתייהו אבל אזמון עלייהו ברוכתייהו פרח זימון מיניהו אמר רבא מנא אמינא לה [ט]דתנן [י]ממה שנגבה חציה או שאברה חציה או שחלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא מכאן ולהבא אין למפרע לא אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה מינה ה"נ ביון דאזמון עלייהו פרח זימון מיניהו: ב' חבורות וכו': תנא [יא]אם יש שמש ביניהם שמש מצרפן. אין מברכין על היין: ת"ר [יב]עד שלא נתן לתוכו מים אין מברכין עליו ב"פ הגפן אלא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים ואין נוטלין לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין (א) ממנו לידים דברי ר"א וחכ"א בין כך ובין כך מברכין עליו ב"פ הגפן [יג]ואין נוטלין הימנו לידים כמאן אולא הא [יד]דאמר שמואל [טו]עושה אדם כל צרכיו בפת כמאן כר' אליעזר א"ר יוסי ברבי חנינא [טז]מודים חכמים לר"א [יז]בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים מ"ט אמר רב אושעיא בעינן מצוה מן המובחר ורבנן למאי חזי א"ד זירא [יח]חזי לקודייתי ת"ר [יט]ד' דברים נאמרו בפת אין מניחין בשר חי על הפת ואין מעבירין כום מלא על הפת ואין זורקין את הפת ואין סומכין את הקערה בפת אמימר ומר זוטרא ורב אשי כרכו ריפתא בהדי הדדי אייתי לקמייהו תמרי ורמוני שקל מר זוטרא פתק לקמיה דרב אשי דסתנא א"ל לא סבר לה מר להא דתניא אין זורקין את האוכלין ההיא בפת תניא והתניא כשם שאין זורקין את הפת כך [כ]אין זורקין את האוכלין א"ל והתניא אף על פי שאין זורקין את הפת אבל זורקין את האוכלין אלא לא קשיא יהא במידי דממאים הא במידי דלא ממאים ת"ר [כא]ממשיכין יין בצנורות לפני חתן ולפני כלה וזורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה אבל לא בימות הגשמים אבל לא גלוסקאות לא בימות החמה ולא בימות הגשמים: א"ר יהודה שכח והכנים אוכלין לתוך פיו בלא ברכה מסלקן לצד א' ומברך תניא חדא בולען ותניא אידך פולטן ותניא אידך מסלקן ל"ק [כב]הא דתניא במשקין יוהא דתניא פולטן במידי דלא ממאים והא דתניא מסלקן במידי דממאים

במידי

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואין נוטלין ממנו פר ואין נוטלין. נ"ל (ליתר ביאור) שכוונ"י (וכיוצא"ל כיון ס"ל אין ממן שאין נוטלין ממנו לידים ואין נוטלין ממנו לידים ואין נוטלין ממנו לידים וא

לא קשיא *Нет* здесь *противоречия*! הא דתניא בולען במשקין *Та* барайта, *где учили*, что *глотает ее*, говорит *о напитках*. והא דתניא פולטן במידי דלא ממאיס *А та* барайта, *где учили*, что *выплевывает*, говорит *о еде, которая не становится неприятной*, когда ее вынимают изо рта. והא דתניא מסלקן במידי דממאיס *А та* барайта, *где учили*, что *убирает* к щеке, говорит *о еде*, которая становится неприятной, когда ее вынимают изо рта, а поэтому произносят благословение, не вынимая ее изо рта.

במידי דלא ממאיס נמי Почему *с едой, которая не становится неприятной*, когда ее достают изо рта, не поступить *так же*, как с едой, которая становится неприятной, когда ее достают изо рта? **לסלקינהו לצד אחד וליברך** Пусть *уберет ее в сторону* (к щеке) *и произнесет благословение*!

תרגמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן *Объяснил рав Йицхак Касксаа перед раби Йосе бар Авин от имени раби Йоханана*: **משום שנאמר** *потому что сказано*[1]: **ימלא פי תהלתך** "*Наполнятся мои уста Твоей славой*". Простой смысл стиха: постоянно Тебя благословляю. Но есть толкование стиха: благословение надо говорить, когда во рту нет еды, поэтому надо достать ее изо рта. Но если она становится неприятной, если ее достают изо рта, – можно отодвинуть ее к щеке и произнести благословение.

בעו מיניה מרב חסדא *Спросили* ученики *у рава Хисды*: **מי שאכל ושתה ולא ברך** *тот, кто ел и пил без благословения*, которое говорят перед едой, – **מהו שיחזור ויברך** надо ли ему *произнести* пропущенное *благословение*?

אמר להו *Сказал им* рав Хисда: приведу вам пример: **מי שאכל שום וריחו נודף** *тот, кто ел чеснок, и от него идет* сильный и неприятный *запах*, – **יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף** *станет ли он есть другой чеснок, чтобы запах шел* еще сильней?

אמר רבינא *Сказал Равина* о словах рава Хисды: **הלכך** *поэтому* получаем правило: **אפילו גמר סעודתו יחזור ויברך** *даже* если *закончил свою трапезу* без начального благословения ("Производящий хлеб из земли") – *пусть вернется и произнесет* это *благословение*. **דתניא** *Как учили* в барайте: **טבל ועלה** кто *окунулся в микву и поднялся* из нее, **אומר בעלייתו** тот *говорит, поднявшись* из нее: **ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה** "*Благословен* Тот, *Кто освятил нас Своими заповедями и повелел нам окунаться в микву*". Как видим, можно произносить благословение после совершения заповеди. Значит, можно говорить начальное благословение и после еды.

ולא היא *Но нет* тут подобия! **התם מעיקרא גברא לא חזי** *Там*, в случае миквы, *человек изначально не годился* для благословения, потому что если он пришел окунуться в микву из-за выделений, то ему запрещено произносить благословение, пока не очистится. **הכא מעיקרא גברא חזי** *Здесь*, в случае еды, *человек изначально годится* для благословения, **והואיל ואידחי אידחי** *и раз отказался* от него, то *отказался* – и ничего после еды нельзя поправить.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **אספרגוס** "*аспарагус*" (напиток, сделанный из капусты, замоченной в вине или крепкой настойке) **יפה ללב וטוב לעינים** *хорош для сердца, полезен для глаз*, **וכל שכן לבני מעים** *а тем более для* работы *кишечника*. **והרגיל בו** *И* если человек *привык к нему*, т. е. регулярно принимает его по утрам перед едой, – **יפה לכל גופו** он *полезен всему телу*; **והמשתכר הימנו** *но* если, принимая его, *напивается*, – **קשה לכל גופו** он *вреден всему телу*.

מדקתני יפה ללב *Из того, что учили "хорош для сердца"*, **מכלל דבחמרא עסקינן** *следует, что мы заняты* случаем (т. е. барайта рассматривает случай), когда "аспарагус" сделан *на вине*. **וקתני** *И учили*: **וכל שכן לבני מעים** "*а тем более для кишечника*". **והתניא** *Но ведь учили* в другой барайте: "аспарагус", сделанный на вине, **יפה ללע"ט** *для сердца, глаз и селезенки полезен*, **קשה לרמ"ת** *а для головы, кишечника и при геморрое вреден*. Противоречие!

כי תניא ההיא במיושן *Когда учили эту* барайту (первую) – о том, что "аспарагус" полезен для кишечника, – учили *о старом* вине. **כדתנן** *Как учили* в мишне[2]: человек дал обет: **קונם יין שאני טועם** "*клянусь*, что *не буду пробовать вина*", и поясняет: **שהיין קשה לבני מעים** "*потому что вино вредно для кишечника*". **אמרו לו** *Ему сказали*: **והלא מיושן יפה הוא לבני מעים** "*но ведь старое* вино *полезно для кишечника*", **ושתק** *и он промолчал* (откуда следует, что он согласился с поправкой). В этом случае **אסור בחדש ומותר במיושן** *молодое* вино *ему запрещено* (согласно обету), *а старое разрешено*.

שמע מינה *Слушай* (учи) *отсюда*! Т. е. из приведенной мишны следует, что старое вино полезно для кишечника, а значит, полезен и "аспарагус", сделанный на старом вине.

1. Теилим 71:8
2. Недарим 66а

במידי דלא ממאים נמי לסלקינהו לצד אחד וליברך תרגמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר [י]ימלא פי תהלתך בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף אמר רבינא הלכך אפילו גמר סעודתו יחזור ויברך דתניא [כ]"טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא [ל]מעיקרא גברא חזי והואיל ואידחי אידחי: תנו רבנן אספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשתכר הימנו קשה לכל גופו מדקתני יפה ללב מכלל דבחמרא עסקינן וקתני וכל שכן לבני מעים והתניא ללע"ט יפה לרמ"ח קשה כי תניא ההיא במיושן [כ]כדתנן [ג]קונם יין שאני טועם שהיין קשה לבני מעים אמרו לו והלא מיושן יפה הוא לבני מעים ושתק [נ] אסור בחדש ומותר במיושן שמע מינה: תנו רבנן ששה דברים נאמרו באספרגוס אין שותין אותו אלא כשהוא חי ומלא מקבלו בימין ושותהו בשמאל ואין משיחין אחריו ואין מפסיקין בו ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ורק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו והתניא אין סומכין אותו אלא בפת לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא ללע"ט יפה לרמ"ח קשה ותניא אידך לרמ"ח יפה ללע"ט קשה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא רק אחריו לוקה ותניא אידך לא רק אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נזרקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים [ס]אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש [ע]ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כום אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספת ואמרי לה אסתלגנית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכר אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו [ר]ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שתחורות מן המת מפני שאני מרקד ובא לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מדוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחורא ואי לא ליהדר אפיה ולימא [ז]ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך ונו' עד דחלפי מיניה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה מעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף נוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפח ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד [ח]יהדחה שטיפה [ט]חי ומלא תנא הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר [י]ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנטלי [יא] [יב]אמר ר' חנן [יג]ובחי [יד]אמר רב ששת [טו]ובברכת [טז]הארץ עיטוף רב פפא מעטף ויתיב רב אסי פרים סודרא על רישיה [יז]נוטלו בשתי ידיו א"ר חנינא בר פפא מאי קראה [יח]שאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסיע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא אפשט להו אנן

במידי דלא ממאים נמי לסלקינהו לצד אחד וליברך תרגמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר [י]ימלא פי תהלתך בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף אמר רבינא הלכך אפילו גמר סעודתו יחזור ויברך דתניא [כ]"טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא [ל]מעיקרא גברא חזי והואיל ואידחי אידחי: תנו רבנן אספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשתכר הימנו קשה לכל גופו מדקתני יפה ללב מכלל דבחמרא עסקינן וקתני וכל שכן לבני מעים והתניא ללע"ט יפה לרמ"ח קשה כי תניא ההיא במיושן [כ]כדתנן [ג]קונם יין שאני טועם שהיין קשה לבני מעים אמרו לו והלא מיושן יפה הוא לבני מעים ושתק [נ] אסור בחדש ומותר במיושן שמע מינה: תנו רבנן ששה דברים נאמרו באספרגוס אין שותין אותו אלא כשהוא חי ומלא מקבלו בימין ושותהו בשמאל ואין משיחין אחריו ואין מפסיקין בו ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ורק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו והתניא אין סומכין אותו אלא בפת לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא ללע"ט יפה לרמ"ח קשה ותניא אידך לרמ"ח יפה ללע"ט קשה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא רק אחריו לוקה ותניא אידך לא רק אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נזרקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים [ס]אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש [ע]ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כום אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספת ואמרי לה אסתלגנית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכר אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו [ר]ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שתחורות מן המת מפני שאני מרקד ובא לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מדוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחורא ואי לא ליהדר אפיה ולימא [ז]ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך ונו' עד דחלפי מיניה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה מעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף נוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפח ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד [ח]יהדחה שטיפה [ט]חי ומלא תנא הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר [י]ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנטלי [יא] [יב]אמר ר' חנן [יג]ובחי [יד]אמר רב ששת [טו]ובברכת [טז]הארץ עיטוף רב פפא מעטף ויתיב רב אסי פרים סודרא על רישיה [יז]נוטלו בשתי ידיו א"ר חנינא בר פפא מאי קראה [יח]שאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסיע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא אפשט להו אנן

מעיקרא גברא לא חזי. תימה והלא טמא אינו לחמור לכרך וכקונטרס פירש דכעבלי קרין לחמורים כדכתי תורה וי"ל דמיירי בטבילת גרים ומפני חומה טבילה הלריכו לכל שהר טבילת לכרך לחמר טבילה וכן בנזיר שפעמים חלה בו מביא הכפרה ואין חלה לחזור עד לאחר הטבילה: [ב] לחמר חבילה ושמיה: **חבילה.**

כיון דלא מכר בחמניא יכול לכרך לפרי גמר סעודתו נמי יכול לכרך: **על הכסיה.** חלמא מע"ג דטבל הוא ברכה: **הסם מפיקרא לא מזי.** לרוב טבילות משום קרי הם ובעלי קריין לחמורים בנרכות שהם דברי תורה כלחמרינן בפרק מי שחמרו (לעיל ד' כ:) ולקמן מפיקרא לאו לחמר הוא ולכי חתקן הלר מבלי לחכל הלי מפיקרא לימלי ויכין לגמר חימלי והואיל ולחימלי לחימלי: **לאספרגוס.** כום שהיו שותים בכל נקר לליכת ליקנא לרפואה: **דרחמרא עסקינן.** לחמרינן לקמן בשמעתין לאספרגוס לע"ט יפה ולוקמינן בשל יין. ומיהו לע"ט לא יין טהול: **ולכ"ש לבני מעים.** קושיח היל כלו' לחמרת קחני וכ"ש לבני מעים: **ופפגים.** לקמן לרמ"ח קשה לאספרגוס של יין. ומיהו רמ"ח נמי לחם מעים מחמוטים: **כי פגיפ כפיפ.** לקמי וכ"ש לבני מעים: **כיין מיושן.** של ג' שנים כלחמרן נחנכ נחמר (ד' נח.) יין משל למחמק מיושן של שש שנים: **קונם יין שאני טועם.** כלהקדש יהל עלי יין שאני טועם: **אלא מי.** יין מי שלינו מוג. חלא **אין מפסיקין בו.** שלינו נכנס לחת: **ואין סומכין לחת.** לאכול לחריו מיד: **כדחמרא.** שמיכתו נפת: **כדשכרא.** שמיכתו כמינו שם שכר תלנים סומטו כחלנים ולם של תמרים הוא סומטו כתמרים: **לוקה.** כמולי: **כדחמרא.** לפ יקוק: **כדשכרא.** לם לפ רק מיס הכלים כפיו לחריו לוקה: **אפילו כפני סמלך.** יקוק ולל יקפכו: **סוריאל.** מלחך מחוג לנח לפני הקב"ה: **אל תטול חלוקך שחרית מיד משמש.** חלא לחה כעלמך מלהו ממקום שהוא שם ובלבשו: **שכספת.** שם חנוות שדים: **אסתלגנית.** שם חנוות מלחכי חבלה: **לימטי יבא לדם לידי אחד מן הדברים הללו וילכד.** לרבי ישמעחל עלה לרקיע על ידי שם בנדריחת דמעשה מרכבה: **נוחל.** כולל: **כום של ברכה.** נרכת המזון: **לדמם ושטיפה וכו'.** כולהו מפרש להו ולחיל: **מן הקרקע.** לם ע"ג קרקע הכס. ולם על גבי שלמן מגביהו מן השלמן: **כמבחוץ.** לדך זוהן ומהיכות: **לאנשי ביתו.** שלחנו כמים לחכר שנחנו כוס לי מכל לנכך עליו לי לח לחכלן כמחמי [יא]. חין לחנן

תנו רבנן ששה דברים נאמרו באספרגוס *Учили мудрецы* в барайте: *шесть вещей сказано про* "*аспарагус*":

(1) **אין שותין אותו אלא כשהוא חי ומלא** *Пьют его только* в *неразбавленном* виде *и полным* бокалом.

(2) **מקבלו בימין ושותהו בשמאל** *Берут его* (т. е. берут бокал) *правой* рукой, *а пьют* (держа бокал) *в левой*.

(3) **ואין משיחין אחריו** *После* питья *не разговаривают* **ואין מפסיקין בו** *и*, когда пьют, *не прерываются*.

(4) **ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו** После питья *возвращают* бокал *тому, кто его дал*.

(5) **ורק אחריו** *После* питья надо *сплюнуть*.

(6) **ואין סומכין אותו אלא במינו** *После него* (сразу за ним) *едят то же самое* (ниже объяснено). – Конец барайты.

והתניא אין סומכין אותו אלא בפת *Но ведь учили* в другой барайте: *после него едят только хлеб*.

לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא *Нет противоречия!* *Эта* барайта (вторая) говорит об "аспарагусе", сделанном *на вине*; сразу после него едят только хлеб. *Эта* барайта (первая) говорит об "аспарагусе", сделанном *на крепкой настойке*. После него, если настойка инжирная, едят только инжир, а если она финиковая – едят только финики.

תני חדא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה *Одна* барайта *учит*: "аспарагус" *для сердца, глаз и селезенки полезен, а для головы, кишечника и при геморрое вреден*. **ותניא אידך** *А другая* барайта *учит*: *для головы, кишечника и при геморрое полезен, а для сердца, глаз и селезенки вреден*.

לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא *Нет противоречия!* *Эта* барайта (первая) говорит об "аспарагусе", сделанном *на вине*. *Эта* барайта (вторая) говорит об "аспарагусе", сделанном *на крепкой настойке*.

תני חדא *Одна* барайта *учит*: **רק אחריו לוקה** *сплюнул после* "аспарагуса" – *заболеет*. **ותניא אידך** *А другая* барайта *учит*: **לא רק אחריו לוקה** *не сплюнул после него – заболеет*.

לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא *Нет противоречия!* *Эта* барайта (первая) говорит об "аспарагусе", сделанном *на вине*; после него нельзя сплевывать. *Эта* барайта (вторая) говорит об "аспарагусе", сделанном *на крепкой настойке*; после него надо сплюнуть.

אמר רב אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה *Сказал рав Аши*: *теперь, поскольку сказал*: "*не сплюнул после него – заболеет*", – получается, что после питья **מימיו נזרקין אפילו בפני המלך** *слюна сплевывается даже в присутствии царя*!

אמר רבי ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים *Сказал раби Йишмаэль бен Элиша*: *о трех вещах рассказал мне* ангел *Суриэль*, вхожий во *внутренние* покои Небес. И вот они:

(1) **אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש** *Утром не бери свою одежду из рук слуги*, чтобы *одеться*, но бери ее сам с того места, где она лежит.

(2) **ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו** *Не омывай свои руки с помощью того, кто* еще *не омыл свои руки*.

(3) **ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך** После питья "*аспарагуса*" *верни бокал тому, кто тебе его дал*.

Завершение слов раби Йишмаэля бен Элиша: почему надо выполнять эти три правила? **מפני שתכספית** *Потому что группа бесов*, **אסתלגית של** *а* некоторые *говорят*: **ואמרי לה מצפין** *группа ангелов-вредителей*, **מלאכי חבלה לו לאדם ואומרים** *подстерегает человека и говорит*: **אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכד** *когда же придет человек и нарушит одну из этих вещей и будет* нами *пойман*?

אמר רבי יהושע בן לוי שלשה דברים סח לי מלאך המות *Сказал раби Йеошуа бен Леви*: *о трех вещах рассказал мне ангел смерти*. И вот они:

(1) **אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש** *Утром не бери свою одежду из рук слуги*, чтобы *одеться*.

במידי דלא ממאים נמי לסלקינהו לצד אחד וליברך תרגמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר [י]ימלא פי תהלתך בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף אמר רבינא הלכך אפילו נמר סעודתו יחזור ויברך דתניא [ב]"טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא [ג]מעיקרא גברא חזי והואיל ואידחי אידחי: תנו רבנן אספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשתכר הימנו קשה לכל גופו מרקתני יפה ללב מכלל דבחמרא עסקינן וקתני וכל שכן לבני מעים והתניא במיושן יפה לרמ"ת קשה כי תניא התיא במיושן [ד]כדתנן [ה]קונם יין שאני טועם שהיין קשה לבני מעים אמרו לו והלא מיושן יפה הוא לבני מעים ושתק [ו] אסור בחדש ומותר במיושן שמע מינה: תנו רבנן ששה דברים נאמרו באספרגוס אין שותין אותו אלא כשהוא חי ומלא מקבלו בימינו ושותהו בשמאל ואין משיחין אחריו ואין מפסיקין בו ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ורק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו והתניא אין סומכין אותו אלא בפת לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה ותניא אידך לרמ"ת יפה ללע"ט קשה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא רק אחריו לוקה ותניא אידך לא רק אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נזרקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים [ז]אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש [ח]ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כום אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכך אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו [ח]ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחחרות מן המת מפני שאני מרקד ובא לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מרוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחורא ואי לא ליהדר אפיה ולימא [ז]ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו' עד דחלפי מינה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכום של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף גוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפח ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד [ט]יהדחה שטיפה [י]חי ומלא תנא הדחה מכפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על כום מלא נותנין לו גחלה בלי מצרים שנאמר [יא]ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנטלי [יב] [יג]אמר ר' חנן [יד]ובחי [טו]אמר רב ששת [טז]וכברכת [יז]הארץ עיטוף רב פפא מעטף ויתיב רב אסי פרים סודרא על רישיה [יח]נוטלו בשתי ידיו א"ר חיננא בר פפא מאי קראה [יט]שאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסיע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו

אנן

מעיקרא גברא לא חזי. תימה והלא טמא מיגו לימנו לסקור לנכרי ונקוונטרס פירש דנכרי קרין לסנורים נדנכרי תורה ויל דמיירי בטבילת גרים ומפני מחשה טבילה הגריכו לכל שאר טבילות לנכרי לאחר טבילה וכן בנכרי שפעמים פלט בא מביא הכתם ואין לנכרי לאחר טבילה והגהה נכרי עד לאחר הטבילה ונהגו העם לנכרי כל שאר נכרים ידים לאחר טבילה):

אין לנו אלא ארבעה דברים.

ומיהו לא משמע (כן) דפליג ר' יוחנן אהכיא דנותנו לימיו כדאמרי' לקמן ר"ל יוחנן לסנורים שאלו מהו שתסיע שמאל לימין משמע שכן היו נוהגים. ומיהו מהתמוהים היו עושים עיטור ועיטוף משמע שהיו ממהרים על עצמן [א] והיו מהרים נכון ולפיכך יש להמתיק נכום של נכרכה:

שטיפה: חי ומלא. ילוקמי לפוף פירקין ד"ר אחת שלשה דברים נאמרו בכום של נכרכה מלא מיעור ומודח ומלמדין מקרא נפתלי שבע לנון ומלא נכרכה ה' שבע מיעור לנון מודח ומלא כמשמעו: **שטיפה** מבחוץ והדחה מבפנים. ופר' ר"י דוקא שאין הכום יפה שיש בו שיורי כוסות אבל אם הוא יפה אלא שיש לפיר דמי דלא נמיגן אלא שיהא כום של נכרכה יפה: **זוכה** לשני עולמות. פי' הכא רבי יוסף ממרגליית"א מדהוה ליה למכתב יש ודלוס רש וכמה יכשה הכי יו"ד ה"ל יתיכה ויו"ד ה"ל נגרעו אי עולמות כדאמרינן בהמכלת (מגחות ד' פט:) כי היא ה' לוז עולמים [ז](אל תקרי לוז אלא שמאל מהו שתסיע לימין (אל תקרי לוז אלא שמאל מהו שתסיע לימין). נכוסות גדולות מייבי לו נרגום מדם טבא שאל להיות נכנס שהוא כמטבח לו בישולין ונרין להאיר בנכרכה כמזון:

מן

תורה אור השלם

1. יְקֻלָּא פִּי תְּהִלָּתֶךָ כָּל הַיּוֹם תִּפְאַרְתֶּךָ:
תהלים עא ח
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן יִגְעַר יְיָ בָּךְ הַשָּׂטָן וְיִגְעַר יְיָ בָּךְ הַבּוֹחֵר בִּירוּשָׁלַ‍ִם הֲלוֹא זֶה אוּד מֻצָּל מֵאֵשׁ:
זכריה ג ב
3. וְלִקְחֵלִי אֲשֶׁר נִפְחֲלִי שָׁכֵן רָצוֹן וְקֹלָא בְּרָכַת יְיָ עַם וְדַלְתֵם יְרַשְׁתָּ:
דברים לג כג
4. שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבָרְכוּ אֶת יְיָ:
תהלים קלד ב

רבינו חננאל

ואקשינן הכא דתיר הלא מאים נמי למה לי סלקן ניסלקין לצד אחר ולברך. ותרגמה ר' יצחק קסקסאה. פירוש כך שמו. [משום שנאמר] ימלא פי תהלתך]. ביירושלמי וכיוצא מהכאן רב הונא אמר הרי שנתן לתוך פיו ושכח ולא ברך אם היו משקין סולקין ואם היו אוכלין מסלקן לצדדין. ר' יצחק בר מרי אמר קמיה ר' אסי כר בון בשם ר' יוחנן האוכל סולקין ושכח וברך ימלא פי תהלתך. ובשאין סולקין בתוך פיו אין כאן מלא תהלה. ואי קשיא לך היכי יהבי בהו מסלקן. איכא לתרוצי היכא דאיישר איישר. כגון הלא מימאיש דאיישר למסלקינהו הואיל ומסלקינהו מסלק להו ומברך. וכיוצא ימלא פי תהלתך. היכא ולא איישר כגון דמיימאים הוי פליגי להו לא. מני אוכלינהו. מסלקינהו לצד אחד ומברך. כמו שהיה רבינו חננאל מפרש שאוכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך. אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר. ואתמהא. וכי היכי דלא חזי לאיתשי לא חזי לצלויי בשעתיה. אי נמי לכתחלה של סוף ואכל ושכח ולא ברך מהו. כשעת דמיזדמן לא תחייב לכתחלי אתמהא. ואיכא לאוקמי שמעתא דהכא הקורא מכאן ואילך וכו' [לא] הפסיד בגדים הקורא כהאי. אמר רבינא הלכך אי אפשר נמי שהדחי מכתך. אמאי רבינא הכא אמתא לה וכי [דהכא] מבל תלה אומר בעלייתו אשר קדשנו במצוותיו ותנהו על הטבילה]. ואסקינא הלי הילכתא הכי. דהכא נמי מבילה אפי' מכר בדחזר לא חזי למבל. אבל הכא וכי [מקרקע נכרא חזי דהיתיר ואידחי אידחי]. הא דאכל תלה אומר בעלייתו כהיך מקבלי על הטבילה. היינו דוקא בטבילה גר דאמרי גברא לא חזי. אבל שאר טבילות מבהך עלהן עדיי

במידי דלא ממאים נמי לסלקינהו לצד אחד וליברך תרגמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר [י]ימלא פי תהלתך בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף אמר רבינא הלכך אפילו נמר סעודתו יחזור ויברך דתניא [ב]"טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא [ג]מעיקרא גברא חזי והואיל ואידחי אידחי: תנו רבנן אספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשתכר הימנו קשה לכל גופו מרקתני יפה ללב מכלל דבחמרא עסקינן וקתני וכל שכן לבני מעים והתניא במיושן יפה לרמ"ת קשה כי תניא התיא במיושן [ד]כדתנן [ה]קונם יין שאני טועם שהיין קשה לבני מעים אמרו לו והלא מיושן יפה הוא לבני מעים ושתק [ו] אסור בחדש ומותר במיושן שמע מינה: תנו רבנן ששה דברים נאמרו באספרגוס אין שותין אותו אלא כשהוא חי ומלא מקבלו בימינו ושותהו בשמאל ואין משיחין אחריו ואין מפסיקין בו ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ורק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו והתניא אין סומכין אותו אלא בפת לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה ותניא אידך לרמ"ת יפה ללע"ט קשה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא רק אחריו לוקה ותניא אידך לא רק אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נזרקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים [ז]אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש [ח]ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כום אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכך אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו [ח]ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחחרות מן המת מפני שאני מרקד ובא לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מרוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחורא ואי לא ליהדר אפיה ולימא [ז]ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו' עד דחלפי מינה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכום של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף גוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפח ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד [ט]יהדחה שטיפה [י]חי ומלא תנא הדחה מכפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על כום מלא נותנין לו גחלה בלי מצרים שנאמר [יא]ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנטלי [יב] [יג]אמר ר' חנן [יד]ובחי [טו]אמר רב ששת [טז]וכברכת [יז]הארץ עיטוף רב פפא מעטף ויתיב רב אסי פרים סודרא על רישיה [יח]נוטלו בשתי ידיו א"ר חיננא בר פפא מאי קראה [יט]שאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסיע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו

אנן

לעשיתן. א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים. ורי' שמעאל בן אלישע היה מדבר עם מלאכי השרת. בשחרית הוא עושה דברים שאינן בכלל ברכה. שאין ברכה בר מהתם. ר' יצחק קסקסאה. פירוש כך שמו. [משום שנאמר] ימלא פי תהלתך]. ביירושלמי וכיוצא מהכאן רב הונא אמר הרי שנתן לתוך פיו ושכח ולא ברך אם היו משקין סולקין ואם היו אוכלין מסלקן לצדדין. ר' יצחק בר מרי אמר קמיה ר' אסי כר בון בשם ר' יוחנן האוכל סולקין ושכח וברך ימלא פי תהלתך. ובשאין סולקין בתוך פיו אין כאן מלא תהלה. ואי קשיא לך היכי יהבי בהו מסלקן. איכא לתרוצי היכא דאיישר איישר. כגון הלא מימאיש דאיישר למסלקינהו מסלק להו ומברך. וכיוצא ימלא פי תהלתך. היכא ולא איישר כגון דמיימאים הוי פליגי להו לא. מני אוכלינהו. מסלקינהו לצד אחד ומברך. כמו שהיה רבינו חננאל מפרש שאוכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך. אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר. ואתמהא. וכי היכי דלא חזי לאיתשי לא חזי לצלויי בשעתיה. אי נמי לכתחלי של סוף ואכל ושכח ולא ברך מהו. כשעת דמיזדמן לא תחייב לכתחלי אתמהא. ואיכא לאוקמי שמעתא דהכא הקורא מכאן ואילך וכו' [לא] הפסיד בגדים הקורא כהאי. אמר רבינא הלכך אי אפשר נמי שהדחי מכתך. אמאי רבינא הכא אמתא לה וכי [דהכא] מבל תלה אומר בעלייתו אשר קדשנו במצוותיו ותנהו על הטבילה]. ואסקינא הלי הילכתא הכי. דהכא נמי מבילה אפי' מכר בדחזר לא חזי למבל. אבל הכא וכי [מקרקע נכרא חזי דהיתיר ואידחי אידחי]. הא דאכל תלה אומר בעלייתו כהיך מקבלי על הטבילה. היינו דוקא בטבילה גר דאמרי גברא לא חזי. אבל שאר טבילות מבהך עלהן עדיי

(2) **ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו** *Не омывай свои руки с помощью того, кто не омыл свои руки.*

(3) **ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מן המת** *Не стой перед женщинами, когда они возвращаются с похорон.* **מפני שאני מרקד ובא לפניהן וחרבי בידי** *Потому что я* (ангел смерти) *танцую перед ними с мечом в руке,* **ויש לי רשות לחבל** *и есть у меня разрешение навредить* любому, кого встречу.

ואי פגע מאי תקנתיה *Если* человек *встретил* женщин, возвращающихся с похорон, *что ему надо сделать*, чтобы ангел смерти не нанес ущерба? – **לינשוף מדוכתיה ארבע אמות** Пусть *отпрыгнет* в сторону, т. е. быстро удалится *с того места* хотя бы *на четыре локтя* (примерно два метра). **אי איכא נהרא ליעבריה** *Если* там *есть река*, пусть *перейдет ее*. **ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה** *И если* там *есть другая дорога*, пусть *пойдет по ней*. **ואי איכא גדא ליקו אחורא** *И если* там *есть стена*, пусть *встанет за ней*. **ואי לא ליהדר אפיה ולימא** *А если* ничего этого *нет*, пусть *отвернется и произнесет* стих[3]: **ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו'** *"И сказал Всевышний Сатану: закричит на тебя Всевышний* (т. е. обрушится с гневом)". **עד דחלפי מיניה** *Пока не пройдут* те женщины *мимо него.*

אמר רבי זירא אמר רבי אבהו *Сказал раби Зэра: сказал раби Абау,* **ואמרי לה במתניתא תנא** *а* некоторые *говорят*, что *учили в барайте*: **עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה** *десять вещей сказаны о бокале вина для благословения* после трапезы:

(1) **טעון הדחה** *Требуется вымыть* бокал.

(2) **ושטיפה** Требуется *сполоснуть* бокал (ниже дано объяснение).

(3) **חי** Вино должно быть *неразведенным.*

(4) **ומלא** Бокал должен быть *полным.*

(5) **עיטור** Требуется *"увенчание"*, украшение венцом (ниже дано объяснение).

(6) **ועיטוף** Нужно *"укутывание"*, надо облачиться, накрыться (ниже дано объяснение).

(7) **נוטלו בשתי ידיו** *Берет* бокал *двумя руками.*

(8) **ונותנו בימין** *И перекладывает его в правую* руку.

(9) **ומגביהו מן הקרקע טפח** *Поднимает* бокал как минимум на высоту *тэфах* (т. е. на ширину ладони) *над землей* или над столом.

(10) **ונותן עיניו בו** *И не сводит глаз* с бокала во время благословения.

ויש אומרים *А некоторые говорят*, добавляя к списку: **אף משגרו במתנה לאנשי ביתו** *также* пусть *передаст* бокал с вином – *как* особый *подарок – своим домашним*, т. е. своей жене, чтобы выпила от вина, над которым было произнесено благословение. – Завершение слов раби Зэра.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: из перечисленных десяти вещей **אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד** *у нас* принято выполнять *только четыре*. А именно: **הדחה שטיפה חי ומלא** *"вымыть", "сполоснуть", "неразведенное* вино" и *"полный* бокал".

Гемара объясняет некоторые из приведенных пунктов.

תנא *Учили* в барайте: **הדחה מבפנים** *"вымыть* бокал" – *изнутри*, **ושטיפה מבחוץ** *"сполоснуть" – снаружи.*

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: **כל המברך על כוס מלא** *каждому*, кто *произносит благословение над полным бокалом*, **נותנין לו נחלה בלי מצרים** *дают* с Небес *неограниченный удел*, награду; **שנאמר** *как сказано* о колене Нафтали[4]: **ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה** *"И полон он благословения Всевышнего; к западу и югу получит удел"*. Говорится о необходимости произносить благословение над полным бокалом, в награду получит, как сказано, неограниченный удел – потому что к западу (в море) и на юге (в пустыне) нет границы.

רבי יוסי בר חנינא אומר *Раби Йосе бар Ханина говорит*, добавляя к этим словам: кто произносит благословение над полным бокалом, тот **זוכה ונוחל שני עולמים** *достоин получить оба мира* – **העולם הזה והעולם הבא** *этот мир и грядущий мир.*

עיטור *"Увенчание"*, которое упомянуто выше, – что это? **רב יהודה מעטרהו בתלמידים**

3. Захарья 3:2
4. Дварим 33:23

במידי דלא ממאים נמי לסלקינהו לצד אחד וליברך תרנמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר [י]ימלא פי תהלתך בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף אמר רבינא הלכך אפילו גמר סעורתו יחזור ויברך דתניא [ב]"טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא [ג]מעיקרא גברא חזי והואיל ואידחי אידחי: תנו רבנן אספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשתכר הימנו קשה לבל גופו מרקתני יפה ללב מכלל דבחמרא עסקינן וקתני ובל שבן לבני מעים והתניא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה כי תניא ההיא במושן [ד]כדתנן [ה]קונם יין שאני טועם שהיין קשה לבני מעים אמרו לו והלא מושן יפה הוא לבני מעים ושתק [ו] אסור בחדש ומותר במושן שמע מינה: תנו רבנן ששה דברים נאמרו באספרגוס אין שותין אותו אלא כשהוא חי ומלא מקבלו בימין ושותהו בשמאל ואין משיחין אחריו ואין מפסיקין בו ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ורק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו והתניא אין סומכין אותו אלא בפת לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה ותניא אידך לרמ"ת יפה ללע"ט קשה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא רק אחריו לוקה ותניא אידך לא רק אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נזרקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים [ז]אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש [ח]ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכד אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו [ח]ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מן המת מפני שאני מרקד ובא לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מרוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחוראי ואי לא ליהדר אפיה ולימא [ט]ויאמר ה' אל השטן יגעד ה' בך וגו' עד דחלפי מיניה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף נוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפח ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד [י]יהדחה שטיפה [יא]חי ומלא תנא הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על בום מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר [יב]ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנטלי [יג] [יד]אמר ר' חנן [טו]ובחי [טז]אמר רב ששת [יז]וברכת [יח]הארץ עיטוף רב פפא מעטף ויתיב רב אסי פרים סודרא על רישיה [יט]נוטלו בשתי ידיו א"ר חיננא בר פפא מאי קראה [כ]שאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסיע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא אפשטא להו

אגן

מעיקרא גברא לא חזי. תימה והלא טמא לימנו לקמן לגבך ובקונטרס פירש דנעלי קרקע לקמן בכנסי תורה ויל למיני נטמלת גרים ומפני תורה טבילה הלריכו לכל שלר טבילות לגבך לשלר טבילה וכן בנגעים שפעמים מדם נה מביא הכפרה ואין מדם רחוי לגבך עד לאחר הטבילה נהגו הכא לגבך כל שלר נרכת ידים לפחר נטילה[כא]:

אין לנו אלא ארבעה דברים. ומיהו לא משמע (כן) דפליג ר' יוחנן אהכיא דנתנו לימיני כדאמרי לקמן מ"ר יוחנן לתלמידים שלמו מהו שתסיע שמאל לימין משמע שכן היו נוהגים. ומיהו מהתלמידים היו עושים עיטור ומיטוף משמע שהיו ממנימים על עלמן[כב] והיו מברים נכוס של נרכה:

להמתי נכוס של נרכה:

שטיפה חי ומלא. ירושלמי לסוף פירקין מ"ר מחל שלשה דברים נאמרו נכוס של נרכה מלא מיטור ומותם ושלשתן מקרא נאחד שכא נאמר לנו ומלא נרכת ה' שכא מיטור לנו מודם ומלא כמשמעו: **שטיפה** מבחוץ והרחה מבפנים. ופי' ר"י לוקח שלח כוס יפה שיש בו שיורי כוסות לחל לם הוא יפה נלחו שהכי שפיר לתי ללא נעניו חלא שיהא כוס של נרכה יפה: **זוכה** לשני עולמות. פי' הרב רבי יוסף ממרשילי"ץ מדהוה ליה למכתב יס ודלוס רס וכתב יבשה הכי ויל"ל ה"ל נגרלו שי עולמות כדאמרינן בהפלא (תענית ד' כט:) כי היכ ה' לוק מלא מקבלו בימין ושותהו בשמאל ואין משיחין אחריו ואין מפסיקין בו ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ורק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו והתניא אין סומכין אותו אלא בפת לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה ותניא אידך לרמ"ת יפה ללע"ט קשה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא רק אחריו לוקה ותניא אידך לא רק אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נזרקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים [ז]אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש [ח]ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכד אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו [ח]ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מן המת מפני שאני מרקד ובא לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מרוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחוראי ואי לא ליהדר אפיה ולימא [ט]ויאמר ה' אל השטן יגעד ה' בך וגו' עד דחלפי מיניה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף נוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפח ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד [י]יהדחה שטיפה [יא]חי ומלא תנא הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על בום מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר [יב]ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנטלי [יג] [יד]אמר ר' חנן [טו]ובחי [טז]אמר רב ששת [יז]וברכת [יח]הארץ עיטוף רב פפא מעטף ויתיב רב אסי פרים סודרא על רישיה [יט]נוטלו בשתי ידיו א"ר חיננא בר פפא מאי קראה [כ]שאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסיע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא אפשטא להו

אגן

תורה אור השלם

1. יְהַלֶּל פִּי תְּהִלַּת יְיָ וְיָבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
תהלים קמה ב
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן יִגְעַר יְיָ בָּךְ הַשָּׂטָן וְיִגְעַר יְיָ בָּךְ הַבּוֹחֵר בִּירוּשָׁלַ‍ִם הֲלוֹא זֶה אוּד מֻצָּל מֵאֵשׁ:
זכריה ג ב
3. וְלִגְחָלַי אָמַר נִשְׁחֲלִי שִׁכְעוּ רַעְיוֹן וְקִלְאָה בִּרְכַּת יְיָ הֵם וְדָרוֹם יְרָשָׁה:
דברים לג כג
4. שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבָרְכוּ אֶת יְיָ:
תהלים קלד ב

רבינו חננאל

ואקשינן ובמידי דלא ממאים נמי לסלקינהו לצד אחד וליברך תרנמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר ימלא פי תהלתך בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף אמר רבינא הלכך אפילו גמר סעודתו יחזור ויברך דתניא טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא מעיקרא גברא חזי והואיל ואידחי אידחי: תנו רבנן אספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשתכר הימנו קשה לבל גופו מרקתני יפה ללב מכלל דבחמרא עסקינן וקתני ובל שבן לבני מעים והתניא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה כי תניא ההיא במושן כדתנן קונם יין שאני טועם שהיין קשה לבני מעים אמרו לו והלא מושן יפה הוא לבני מעים ושתק אסור בחדש ומותר במושן שמע מינה: תנו רבנן ששה דברים נאמרו באספרגוס אין שותין אותו אלא כשהוא חי ומלא מקבלו בימין ושותהו בשמאל ואין משיחין אחריו ואין מפסיקין בו ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ורק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו והתניא אין סומכין אותו אלא בפת לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה ותניא אידך לרמ"ת יפה ללע"ט קשה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא רק אחריו לוקה ותניא אידך לא רק אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נזרקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכד אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מן המת מפני שאני מרקד ובא לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מרוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחוראי ואי לא ליהדר אפיה ולימא ויאמר ה' אל השטן יגעד ה' בך וגו' עד דחלפי מיניה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף נוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפח ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד יהדחה שטיפה חי ומלא תנא הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על בום מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנטלי [ו] אמר ר' חנן ובחי אמר רב ששת וברכת הארץ עיטוף רב פפא מעטף ויתיב רב אסי פרים סודרא על רישיה נוטלו בשתי ידיו א"ר חיננא בר פפא מאי קראה שאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסיע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא אפשטא להו

לעשירין. א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים, ר"י ישמעאל בן אלישע כהן גדול היה ומשמש בכהר שם נרחא שפשר לו נבריאל והיה מדבר עם מלאכי השרת. בהתאיתא ומא שעורה דברים נאמרו בכוס של ברכה, שצין הדחה ושטיפה חי ומלא. פי. צריך שיהיה חי בכוס פר על הארץ משום רבשאיגו מזג אינא שכהא דאמרינא שהיין חזק. וכר פסי לברכה הנפן אין בו מים משום ולא חי בלא מים חזהו מרין חכמים וכלי. ואמר ר' יוחנן כל המברך על כוס מלא מהו שתסיע לו בלה בלא מצרים שנאמר מלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ולא צפר אלא שחכה ותחל העולם הזה והעולם הבא. עיטור בולמידים רב חסדא מעטר בנטלי. פי. היה נותן לישב ליתן לו ברכה לא חזי, אבל הבא וכר [מציקרא גברא חזי הואיל ואידחי אידחי]. הא דשכל המברך ולישב לשמאלו כשמאל, ובשאטר המברך ברכת הארץ עטיף מאחר מפאלו הבוחות בכוס שביד המברך. [ו]בכשיו כל יין ששותין מזוג הוא בכוס. עיטוף רמעטף זו פרים סודריה אריישיה. מקבלו בשתי ידיו ואחזנו ביסיגו. רבי יוחנן סבא אפילו לסיוע בשמאלו.

Рав Йеуда во время благословения *окружал себя учениками*, которые сидели вокруг него как "венец".

רב חסדא מעטר ליה בנטלי *Рав Хисда составлял "венец"* вокруг бокала, над которым потом произносил благословение, другими *бокалами*.

אמר רבי חנן *Сказал раби Ханан*: бокалы, которые стоят вокруг бокала для благословения, надо наполнить **ובחי** *неразведенным* вином. **אמר רב ששת** *Сказал рав Шэшет*: их наполняют **ובברכת הארץ** *во время благословения о Стране*.

עיטוף *"Укутывание"*, которое упомянуто выше, – что здесь имеется в виду? **רב פפא מעטף ויתיב** *Рав Папа укутывался* в талит, когда *сидя* произносил благословение над бокалом после трапезы. **רב אסי פריס סודרא על ריסיה** *Рав Аси разворачивал над своей головой платок*.

נוטלו בשתי ידיו *"Берет* бокал *двумя руками"*. – **אמר רבי חיננא בר פפא** *Сказал раби Хинана бар Папа*: **מאי קראה** *какой стих* об этом учит? – Сказано[5]: **שאו ידכם קדש וברכו את ה'** *"Возносите свои руки к святыне и благословите Всевышнего"*. Стих говорит о двух руках.

ונותנו לימין *"И перекладывает бокал в правую руку"*. – **אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן** *Сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан*: **ראשונים שאלו** мудрецы *предыдущих* поколений *задавали* такой вопрос: **שמאל מהו שתסייע לימין** может ли левая рука помогать правой? (Держать бокал в одной руке трудно, особенно когда в Биркат-Амазон включено много вставок, как, например, на новомесячье тэвета, совпавшее с субботой.)

אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: **הואיל וראשונים איבעיא להו ולא אפשט להו** *поскольку предыдущие* поколения так и *не нашли ответа на* этот *вопрос*,

5. Тегилим 134:2

במידי דלא ממאים נמי לסלקינהו לצד אחד וליברך תרנמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר [י]ימלא פי תהלתך בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף אמר רבינא הלכך אפילו נמר מעודתו יחזור ויברך דתניא [כ]"טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא [ל]מעיקרא גברא חזי והואיל ואידחי אידחי: תנו רבנן אספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשחכר הימנו קשה לכל גופו מדקתני יפה ללב מכלל דבחמרא עסקינן וקתני וכל שכן לבני מעים והתניא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה כי תניא התיא במיושן [כ]כדתנן [כ]קונם יין שאני טועם שהיין קשה לבני מעים אמרו לו והלא מיושן יפה הוא לבני מעים ושתק [נ] אסור בתרש ומותר במיושן שמע מינה: תנו רבנן ששה דברים נאמרו באספרגוס אין שותין אותו אלא כשהוא חי ומלא מקבלו בימין ושותהו בשמאל ואין משיחין אחריו ואין מפסיקין בו ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ודק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו והתניא אין סומכין אותו אלא בפת לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא ללע"ט יפה לרמ"ת קשה ותניא אידך לרמ"ת יפה ללע"ט קשה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא תני חדא רק אחריו לוקה ותניא אידך לא רק אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נזרקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים [ס]אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש [ע]ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגנית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכד אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו [ע]ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחחדות מן המת מפני שאני מרקד ובא לפניך; וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מרוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחורא ואי לא ליהדר אפיה ולימא [ע]ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו' עד דחלפי מיניה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף גוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפח ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד [ע]יהדחה שטיפה [ק]חי ומלא תנא הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו גחלה בלי מצרים שנאמר [ר]ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעשר ליה בנטלי [ר] אמר ר' חנן [ש]ובחי אמר רב ששת [ת]וברכת הארץ עיטוף רב פפא מעטף ויתיב רב אסי פרים סודרא על רישיה [א]נוטלו בשתי ידיו א"ר חיננא בר פפא מאי קראה שאו ידיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שכאל מהו שתסייע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשטא להו

אגן

לעשירין. א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים, רש"י ישמעאל בן אלישע כהן גדול היה ומשחמש בכהר שם גדוא שפשר לו גבריאל והיה מדבר עם מלאכי השרת. בפתיחתא תנא שלשה דברים אמרו בפתח של ברכה, מעון הדחה ושטיפה חי ומלא. פי', צריך שיהיה חי בכוס עד הארון משום הבשאינו מוג איבא שבהא ראיבא שהיין חזק. וכר' אסי לברכת הנפן אין בו מים משום ולא חני בלא מים חזהר מריק חכמים וכלי. ואמר ר' יוחנן כל המברך על כוס מלא מתניין לו בחלה בלא מצרים שנאמר מלא ברכת ה' ים ודרום ירשה ולא עוד אלא שזוכה ונחיל העולם הזה והעולם הבא. עיטור בולמוסים רב חסדא מעטר בחמלי. פי', היה נותן לימין המברך ולישמאל לשמאלו משום, וכשאוכר המברך ברכת הזרע מטיף מאחר מאלו הכוחות בכוס שבוד המברך. [ו]אכשיהו כל יין ששותין מזכד הוא בכוס. עיטוף רמעטף זו פרים סודרא וזה שהיה מקבלו בשתי ידיו ואחזוהו ביפיהו. ורבי יוחנן סגא אפילו לסיוע בשמאלו.

[ס] פסחים ו:. [ע] מנחים סה. ע"ש, [ף] ועי' פסחים יה, [צ] ועי' ב: מנחים. [ק] ועי' ר"ה יה:. [ר] ועי' מנחים ה. ר"ה כה:, [ש] (ומ"ש ר"ת בחוס' שם מלא מים פירוש ומן מחסר ר"ת שם על הגליון ויעיין תוי' שבת נה: ד"ה מלא). [ת] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש שם בחוס' ד"ה מלא. [א] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ב] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ג] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ד] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ה] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ו] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ז] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ח] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ט] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [י] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [כ] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ל] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [מ] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [נ] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ס] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ע] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [פ] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [צ] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ק] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ר] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ש] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש בחוס' ד"ה מלא. [ת] ועי' ב"ב קיח: ומ"ש

אין מסיחין על כום של ברכה. פירש"י שלא יפיח (לעס) המכרך משנתנו לו כום של ברכה והיה המסובין שלין רשאין להפיח דבעינן שיהנו שומע ומשמיע וגם לין להפסיק השומעים בשיחת חולין כמו שלין המכרך רשאי להפיח ולפ"ז שלמר התם (פרק במה מדליקין דף לד:) שמע מפי מקיעות מפיח שמע כיום ילא מפיח שהשומע מפי מיתים ולפיכך כפי ילא לך לכתחלה מין לעשות כן ומיהו גרלה דהיינו דוקא כשלה שהמברך שומע מעט לין ברכה לברכה אבל כשלה שהוא מברך גם היה מדבר לפיכך נדיעבד לא ילא:

והלכתא בכולהו יושב ומברך. לפי שברכת המזון דלוריתא החמירו בה להיות יושב ומברך שהרי עשרה דברים נלמרו בשעת ברכת המזון שלא יהלך ארבע אמות ולא יחזיר פניו מן הסיב ולא יסיר ידיו מן הסיב ולא יעביר הסיב מלפניו ולא יסיר הסיב מלפני חבירו ולא יתן לחבירו לשתות ולא יאכל לתרנגולים ולא יאכל לבהמה ולא יתן פתו לחבירו אלא אם כן נתן לו רלות מבעוד יום ולא יטול ידיו לשלשה ולא יטיל מים לשלשה ולא יפנה לשלשה ולא יתפלל לשלשה ולא יקרא לשלשה ולא יתרגם לשלשה ולא יספר בשבחו של מקום לשלשה ולא יאמר שירה לשלשה ולא יתחיל לדבר לשלשה ולא יתחיל לשנות לשלשה ולא יתחיל לברך לשלשה ולא יתחיל לתרום לשלשה ולא יתחיל לישב לשלשה ולא יתחיל לישן לשלשה ולא יתחיל לעשות צרכיו לשלשה ולא יתחיל לעשות צרכי לבו לשלשה ולא יתחיל לעשות צרכי ביתו לשלשה ולא יתחיל לעשות צרכי שדהו לשלשה ולא יתחיל לעשות צרכי פרדסו לשלשה ולא יתחיל לעשות צרכי פרדיסו לשלשה ולא יתחיל לעשות צרכי שוקו לשלשה ולא יתחיל לעשות צרכי שוקו לשלשה ולא יתחיל לעשות צרכי שוק

אנן נעבד לחומרא то *мы действуем "по устрожению"* и держим бокал только в правой руке.

ומגביהו מן הקרקע טפח "*И поднимает* бокал на *тэфах над землей*".

אמר רב אחא ברבי חנינא *Сказал рав Аха, сын раби Ханины:* מאי קראה *какой стих* об этом учит? – Сказано[1]: כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא "*Бокал спасения подниму и призову имя Всевышнего*". Сначала бокал поднимают, а потом произносят благословение.

ונותן עיניו בו "*И не сводит глаз* с бокала", כי היכי דלא ניסח דעתיה מיניה *чтобы не отвлеклось от него* (от бокала) *внимание*. Т. е. чтобы не отвлеклось внимание от благословения.

ומשגרו לאנשי ביתו במתנה "*И передает* бокал с вином – *как подарок – своим домашним*, т. е. своей жене". – כי היכי דתתברך דביתהו *Чтобы таким образом получила благословение и его жена.*

עולא אקלע לבי רב נחמן *Уле довелось быть в доме рава Нахмана.* כריך ריפתא בריך ברכת מזונא Он *ел хлеб* (участвовал в общей трапезе) и *произнес для* всех *Биркат-Амазон* над бокалом вина. יהב ליה כסא דברכתא לרב נחמן Закончив, *передал бокал благословения раву Нахману.* אמר ליה רב נחמן *Сказал ему рав Нахман:* לישדר מר כסא דברכתא לילתא пусть *господин передаст бокал благословения* моей жене *Ялте.*

אמר ליה *Сказал ему* Ула: нет необходимости передавать ей бокал, потому что הכי אמר רבי יוחנן *так сказал раби Йоханан:* אין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש *плод чрева жены благословляется только через плод чрева мужа.* שנאמר *Как сказано*[2]: וברך פרי בטנך "И возлюбит тебя (Всевышний), благословит и размножит, и благословит тебя, *и благословит плод твоего чрева*, и плод твоей земли". פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך *Не сказано "плод ее чрева", но* сказано "*плод твоего чрева*". Мать благословляется своими детьми, которые названы "плодом чрева отца".

רבי תניא נמי הכי *То же самое учили* в барайте: מנין שאין פרי נתן אומר בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש *откуда учим, что плод чрева жены благословляется только через плод чрева мужа?* שנאמר *Как сказано:* וברך פרי בטנך "*И благословит плод твоего чрева*". פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך *Не сказано "плод ее чрева", но* сказано "*плод твоего чрева*".

אדהכי שמעה ילתא *Тем временем услышала* эти слова *Ялта*, жена рава Нахмана, קמה בזיהרא ועלתה לבי חמרא ותברא ארבע מאה דני דחמרא *поднялась в гневе, пошла в винный погреб и разбила 400 бочек вина.*

אמר ליה רב נחמן לה מר כסא אחרינא שדר *Сказал ему рав Нахман:* пусть *господин передаст ей другой бокал.* שלח לה *Велел* Ула, чтоб сказали *ей:* כל האי נבגא דברכתא היא *все это* (т. е. вино в бочке) – как *бокал благословения*, и ты можешь пить оттуда. שלחה ליה *Передала она ему*, сказав пословицей: ממהדורי מילי ומסמרטוטי כלמי *"От* праздно *шатающихся* – одни *слова*, как *от тряпок – насекомые*". Т. е. в твоих словах нет смысла. (На этом заканчивается история, как Ула гостил в доме рава Нахмана.)

אמר רב אסי *Сказал рав Аси:* אין מסיחין על כוס של ברכה *не разговаривают при бокале благословения.* Т. е. всем присутствующим запрещено разговаривать во время благословения над бокалом вина (с момента, когда взял его в руки).

ואמר רב אסי *И* еще *сказал рав Аси:* אין מברכין על כוס של פורענות *не произносят благословение над "бокалом несчастья".* מאי כוס של פורענות אמר רב *Что* это за "*бокал несчастья*"? נחמן בר יצחק אמר רב *Сказал рав Нахман бар Йицхак:* כוס שני *второй бокал.* Т. е. не стоит завершать трапезу, произнося Биркат-Амазон над бокалом, который оказался четным (вторым или четвертым) в числе прочих бокалов, выпитых за трапезой. Ибо четное число может привести к ущербу от бесов.

תניא נמי הכי *То же самое* учили в барайте: השותה כפלים לא יברך *выпивший* за трапезой *дважды – не произносит благословение* над вторым бокалом. משום שנאמר *Потому что сказано*[3]: הכון לקראת אלהיך ישראל "*Готовься к встрече со своим Богом, Израиль*". Сказано – готовься; והאי לא מתקן *а этот не готов*, поскольку произносит благословение над четным бокалом.

1. Теилим 116:13
2. Дварим 7:13
3. Амос 4:12

אין מפסיקין על כוס של ברכה. פירש"י שלא יפיח (דעת) המנכך משנתנו לו כוס של ברכה והי"ה המסובין אחין רשאין להפסיק לבניהן שיכוין שומע ומשמיע וגם הן להפסיק השומעים בשיחת מולין כמו אחין המנכך רשאי להפסיק ולפ"ש שלמר התם (פרק במה דברים ד' ל:) שמע מפי מקיעות מפסיק שמע כיוס יפה מפסיק שהשומע מפי מיתמיד ולפיכך כאי יפה לך לכתחלה אין לפשוט כן ומיהו גרלה להיינו דוקא כשאה שהמנכך שומע מעט בין ברכה לברכה אבל כשאה שהוא מנכך אם היה מדבר לפיכך נראעבד לא יפה:

והלכתא בכולהו יושב ומברך. נפי שברכת המזון דלוריימא הממילו גה להיות יושב ומנכך שהרי שאה דברים נאמרו אין מברכין על כוס של פורענות א"ר נחמן בר יצחק כוס שני תנ"ה השותה כפלים לא יברך משום שנאמר יהכון לקראת אלהיך ישראל והאי לא מתקן א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא האוכל ומהלך מברך מעומד ובשהוא אוכל מעומד מברך מיושב ובשהוא מיסב ואוכל יושב ומברך יהלכתא בכולהו יושב ומברך:

הדרן עלך שלשה שאכלו

אלו [ט]דברים שבין בית שמאי ובין בית הלל בסעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין וב"ה אומרים יומברך על היין ואחר כך מברך על היום ב"ש אומרים נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס וב"ה אומרים [ח]מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים ב"ש אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן וב"ה אומרים על הכסת ב"ש אומרים מכבדין את הבית ואח"כ נוטלין לידים וב"ה אומרים נוטלין לידים ואח"כ מכבדין את הבית [י]ב"ש אומרים נר ומזון בשמים והבדלה וב"ה אומרים נר ובשמים מזון והבדלה ב"ש אומרים שברא מאור האש וב"ה אומרים [כ]בורא מאורי האש יאין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם ולא על הנר ולא על הבשמים של מתים ולא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו מי שאכל ושכח ולא בירך ב"ש אומרים יחזור למקומו ויברך וב"ה אומרים יברך במקום שנזכר ועד מתי מברך [י]עד כדי שיתעכל המזון שבמעיו [יא]בא להן יין אחר המזון אם אין שם אלא אותו כוס בית שמאי אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על המזון ובית הלל אומרים [ל]מברך על המזון ואח"כ מברך על היין [יב]ועונין אמן אחר ישראל המברך ואין עונין אמן אחר כותי המברך עד שישמע כל הברכה כולה: גמ' [יג]תנו רבנן דברים שבין ב"ש וב"ה כסעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין שהיום גורם ליין שיבא וכבר קדש היום ועדיין יין לא בא וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר [יד]דבר אחר ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי ב"ה מאי ד"א וכי תימא התם תרתי והכא חדא ה"נ תרתי נינהו ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי ב"ה פשיטא דהא נפקא בת קול איבעית אימא קודם בת קול ואיבעית אימא לאחר בת קול ורבי

מהלי קרע לכתיב נמוספין מנלך עולת הבקר תמר לעולת התמיד תעשו את הראשון [טו]ואת השני תעשה בין הערבים ומנלך שהקרבתם התמיד מקדימו המוספין ומן דרשינן תמר לעולת התמיד קרע ימתי למינף לכשניל שהיו תמיד הקדימה הכתוב ומכלן תמה למד לכל התמידין ורבי

אינן נעבד לחומרא [ו]ומעביהו מן הקרקע טפח א"ר אחא בר' חנינא מאי קראה [ז]כום ישועות אשא ובשם ה' אקרא [ח]ונותן עיניו בו כי היכי דלא ניסח דעתיה מיניה [ט]ומשגרו לאנשי ביתו במתנה כי היכי דתתברך דביתהו עולא אקלע לבי רב נחמן כריך ריפתא בריך ברכת מזונא יהב ליה כסא דברכתא לדב נחמן א"ל רב נחמן לישדר מר כסא דברכתא לילתא א"ל הבי א"ר יוחנן אין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש שנאמר [י]וברך פרי בטנך פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך תניא נמי הבי ר' נתן אומר מנין שאין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש שנאמר וברך פרי בטנך פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך אדהכי שמעה ילתא קמה בזיהרה ועלתה לבי חמרא ותברא ד' מאה דני דחמרא א"ל רב נחמן נשדר לה מר כסא אחרינא שלח לה כל האי נבגא דברכתא היא שלחה ליה ממהדורי מילי ומסמרטוטי כלמי א"ר אסי [יא]אין מפיחין על כוס של ברכה ואמר רב אסי אין מברכין על כוס של פורענות מאי כוס של פורענות א"ר נחמן בר יצחק כוס שני תנ"ה השותה כפלים לא יברך משום שנאמר [יב]הכון לקראת אלהיך ישראל והאי לא מתקן א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא האוכל ומהלך מברך מעומד ובשהוא אוכל מעומד מברך מיושב ובשהוא מיסב ואוכל יושב ומברך יהלכתא בכולהו יושב ומברך:

הדרן עלך שלשה שאכלו

אלו [ט]דברים שבין בית שמאי ובין בית הלל בסעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין וב"ה אומרים יומברך על היין ואחר כך מברך על היום ב"ש אומרים נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס וב"ה אומרים [ח]מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים ב"ש אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן וב"ה אומרים על הכסת ב"ש אומרים מכבדין את הבית ואח"כ נוטלין לידים וב"ה אומרים נוטלין לידים ואח"כ מכבדין את הבית [י]ב"ש אומרים נר ומזון בשמים והבדלה וב"ה אומרים נר ובשמים מזון והבדלה ב"ש אומרים שברא מאור האש וב"ה אומרים [כ]בורא מאורי האש יאין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם ולא על הנר ולא על הבשמים של מתים ולא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו מי שאכל ושכח ולא בירך ב"ש אומרים יחזור למקומו ויברך וב"ה אומרים יברך במקום שנזכר ועד מתי מברך [י]עד כדי שיתעכל המזון שבמעיו [יא]בא להן יין אחר המזון אם אין שם אלא אותו כוס בית שמאי אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על המזון ובית הלל אומרים [ל]מברך על המזון ואח"כ מברך על היין [יב]ועונין אמן אחר ישראל המברך ואין עונין אמן אחר כותי המברך עד שישמע כל הברכה כולה: גמ' [יג]תנו רבנן דברים שבין ב"ש וב"ה כסעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין שהיום גורם ליין שיבא וכבר קדש היום ועדיין יין לא בא וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר [יד]דבר אחר ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי ב"ה מאי ד"א וכי תימא התם תרתי והכא חדא ה"נ תרתי נינהו ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי ב"ה פשיטא דהא נפקא בת קול איבעית אימא קודם בת קול ואיבעית אימא לאחר בת קול ורבי

[א] ב מיי' פכ"ט מהל' שבת סמ"ג עשין נ' סמג עשין נו טוש"ע או"ח סי' קפג סעיף ו:
[ב] ג ד סמג שם טוש"ע שם: [ג] ה מיי' פ"ז מהלכות ברכות הלכה טו סעיף ו:
[ד] ו מיי' פ"ד שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ג:
[ה] ז מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ד:
[ו] ח מיי' פ"ד מהל' ברכות סמ"ג עשין נ' טוש"ע או"ח סי' קפג סעיף ה:
[ז] ט מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ו:
[ח] י מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ז:
[ט] יא מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ח:
[י] יב מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ט:
[יא] יג מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף י:
[יב] יד מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף יא:
[יג] טו מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף יב:
[יד] טז מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף יג:
[טו] יז מיי' פכ"ט מהל' תמידין ומוספין הלכה ב סמ"ג עשין נ' טוש"ע או"ח סי' רפח סעיף ב:

רבינו חננאל

ומבעיהו מן הקרקע טפח. פי' בתלמוד ארץ ישראל צריך להגביהו מן השלחן טפח. ונותן עיניו בו. שלא יסיח דעתו ממנו. כולא נבגא דברכתא היא. פי' ההוא מהרהיט דכסא עד ששותין כל המסובין אחר הברכה ודעלין הפם לקרות מתורי (כל) [ועל] כוס ברכה. ריש מי שאחזו נגלי דשמעי בהן נקראין נבגא דברכתא. שלחה ליה ממהדורי מילי ומסמרטוטי קלמי. פי' רזלין המהדירין לסבר כוותיה כבי אחא. וריהן עשויין למבור לנשים בפתחיהן מיני חבשיטין, לא תמצא בהן אלא דברים הרבה כעין משלים. ומבלעי בגדים שהן מפרפרין לא תמצא אלא כעים. כך זה עולא. כמר רבים הוא. כמר מסיחין על כוס של ברכה. פי' בי שקיל ליה לאלתר מברך מליך ס"ד לפ"ש פתני' אלו דברים שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה כ"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום. פי' בית שמאי אומרים נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס ובית הלל אומרים נוטלין לידים. תנו רבנן בית שמאי אומרים נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס. שאם אתה אומר מוזגין את הכוס תחלה. חיישין שמא ישמאי משקין שאחרי הכוס מחמת הידים ויחזרו המשקין ויטמאו את הכוס ונמצא שותה בכוס טמא. בית הלל אומרים מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים. בית הלל סברי כלי שנטמא אחריו במשקין מותר להשתמש בו כדרבינן למימר לקמן. התם דנדר בית שמאי משום ניצוצות, (ס)לא שכיחי, וכיון דמותר להשתמש בו חיישינן דאם מפיחין, וכאשר יגע הכוס בידו יטמא אותו המשקין מאותרי הכוס שהן טמאין. ריטמא המשקין (התם) א"נ(ת) הידים, ונמצא אדם זה אוכל בידים מטאבות. ומפני מה אחרי הכוס שהן טמאין אין מטמאין האיש התופס בכוס אפילו כלא משקין. משום דאין כלי בטמא אדם. אמרו בית הלל לבית שמאי זה שאתם נזהרין להשתמש בכלי טהור שאחריו בלבד טמאין משום שמא יגעו בניצוצות מתוך הכוס ויפלו לאחריו ויטמאו. ניצוצות לא שכיחי. ותוב הא בעינן היכך לנגילה ברכה. הילכך מחזיק הכוס ומברכין ושותין ואח"כ נוטלין לידים (ואוכלין) מיד. הלכה (כרי) [כבית] הלל. בית שמאי אומרים מי ומזון בשמים והבדלה וכרי. פסק מר רב יהודאי גאון כל היכא דאיכא קידוש יומא מקדש אורשתא, אי נמי קידושא והבדלה בהדי הדדי, דהיינו מתניי שכח וקניחת ידים ראשון, אי ידים שני ולית ליה אחרא מקדש אורשתא. אבל הבדלה ניידתא לא מברלין אורשתא. ותוב רב זמח גאון ואמר כה טעמא שכשאר ימות השנה אין מברלין על הפת, שאין דומה קידוש להבדלה. מפני שקידוש אי אפשר שלא לטעות. דאמרינן אין קידוש אלא בסקוס סעודה. וכיון שטלחן קבוע וסעודה קבועה לילי שבת ולילי יו"ט, וא"א שלא לטעות. מקדשי על הפת. אבל מוצ"ש אינו שולחן קבוע, דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל. לא מברל

אמר רבי אבהו *Сказал раби Абау,* **ואמרי לה במתניתא תנא** *а* некоторые *говорят,* что *учили в барайте:* **האוכל ומהלך** *ест на ходу* – **מברך מעומד** *произносит благословение* (Биркат-Амазон) *стоя.* Т. е. должен остановиться, чтобы произнести благословение на одном месте. **וכשהוא אוכל מעומד מברך מיושב** *Когда он ест стоя* – *произносит благословение сидя.* **וכשהוא מיסב ואוכל** *А когда возлежит* (за трапезой) *и ест* – **יושב ומברך** *садится и произносит благословение.*

והלכתא *Закон* гласит: **בכולהו יושב ומברך** *во всех этих* случаях – *садится и произносит благословение.* Такое "устрожение" установили только для Биркат-Амазон, поскольку это благословение из Торы.

הדרן עלך שלשה שאכלו

אין מסיחין על כוס של ברכה. פירש"י שלא יפיח (דעת) המנכך משנתנו לו כוס של ברכה וכ"ה המסורן שאין רשאין להפיח דבעינן שיכוון שומע ומשמיע וגם אין להפסיק השומעים בשיחת מועיל כמו שאין המנכך רשאי להפיח ולע"ם שלמר הסמ (פרק נחמיה דרי"ה ד' לד:) שמע מצא מקיעות בשופר שמע כיוס יצא משמע שמשמע שמא כיונים ולפיכך הכי יצא לך לכתחלה אין לעשות כן ומיהו גרלה דהייט דוקא בשמא שהמנכך שומע מעט אין ברכה לברכה אבל בשמא שהוא מנכך אם היה מדבר לפיכך נדיעבד לא יצא:

והלכתא בכולהו יושב ומברך.

לפי שברכת המזון תלויה בשמיעת המזמן כדי שיהא המנכך יושב ומנכך שהרי שמעה דברים נאמרו מה שאין כן בשאר ברכות שאומר אחד ועונין אחריו אמן ואין כולם שומעין ברכה אחת:

הדרן עלך שלשה שאכלו

קמה בזיהרא ועלתה לבי חמרא ותברא ד' מאה דני דחמרא א"ל רב נחמן נשדר לה מר כסא אחרינא שלח לה כל האי גברא דברכתא היא שלחה ליה ממהדורי מילי ומסמרטוטי בלמי א"ר אסי "אין מסיחין על כוס של ברכה ואמר רב אסי אין מברכין על כוס של פורענות מאי כוס של פורענות א"ר נחמן בר יצחק כוס שני תנ"ה השותה כפלים לא יברך משום שנאמר "הכון לקראת אלהיך ישראל והאי לא מתקן א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא האוכל ומהלך מברך מעומד ובשהוא אוכל מעומד מברך מיושב ובשהוא מסיב ואוכל יושב ומברך יוהלכתא בכולהו יושב ומברך:

הדרן עלך שלשה שאכלו

אלו "דברים שבין בית שמאי ובין בית הלל בסעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין וב"ה אומרים מברך על היין ואחר כך מברך על היום ב"ש אומרים נוטלין לידים ואח"כ מזגין את הכוס וב"ה אומרים "מזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים ב"ש אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן וב"ה אומרים על הכסת ב"ש אומרים מכבדין את הבית ואח"כ נוטלין לידים וב"ה אומרים נוטלין לידים ואח"כ מכבדין את הבית "ב"ש אומרים נר ומזון בשמים והבדלה וב"ה אומרים נר ובשמים מזון והבדלה ב"ש אומרים שברא מאור האש וב"ה אומרים "בורא מאורי האש "אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם ולא על הנר ולא על הבשמים של מתים ולא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו מי שאכל ושכח ולא בירך ב"ש אומרים יחזור למקומו ויברך וב"ה אומרים יברך במקום שנזכר ועד מתי מברך "עד כדי שיתעכל המזון שכמעיו "בא להן יין אחר המזון אם אין שם אלא אותו כוס בית שמאי אומרים מברך על הכוס ואח"כ מברך על היין ובית הלל אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על המזון ואח"כ מברך על היין "ועונין אמן אחר ישראל המברך ואין עונין אמן אחר כותי המברך עד שישמע כל הברכה כולה: גמ' "תנו רבנן דברים שכין ב"ש וב"ה בסעודה ב"ש אומרים מברך על היין שהיום גורם ליין שיבא וכבר קדש היום ועדיין יין לא בא וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום שהיין גורם לקדושה שנאמר "זכור אחר ברכת היין תזכירה וברכת היום אינה תזכירה תזכיר ושאינו תזכיר תזכיר קדום והלכה כדברי ב"ה מאי ד"א וכי תימא התם תרתי והכא חדא ה"נ תרתי ניהו ברכת היין תזכירה וברכת היום אינה תזכירה תזכיר ושאינו תזכיר תזכיר קדום והלכה כדברי ב"ה פשיטא דהא נפקא בת קול איכעית אימא קדום בת קול ואיבעית אימא לאחר בת קול ורבי מסתי קרא לכתיב במוספין מלבד עולת התמיד תעשו את אלה" מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו קרא למיפך יתמי לכתיב לכשכיל שהיו תמיד הקדימה הכתוב ומכוון תחה למד לכל התמידין: ורבי

אאנן נעבד לחומרא בומגבידהו מן הקרקע טפח א"ר אחא בר' חנינא מאי קראה "כום ישועות אשא ובשם ה' אקרא "ונותן עיניו בו כי היכי דלא ניסח דעתיה מיניה "ומשגרו לאנשי ביתו במתנה כי היכי דתתברך דביתהו עולא אקלע לבי רב נחמן כריך ריפתא בריך ברכת מזונא יהב ליה כסא דברכתא לרב נחמן א"ל רב נחמן לישדר מר כסא דברכתא לילתא א"ל הכי א"ר יוחנן אין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש שנאמר "וברך פרי בטנך פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך תניא נמי הכי ר' נתן אומר מנין שאין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש שנאמר וברך פרי בטנך פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך פרי בטנה אדהבי שמעה ילתא

מסתי קרא לכתיב במוספין מלבד עולת התמיד מעתה את תלונה" מלבד משמע לאחר שהקריבתם התמיד מקריבו המוספין וקא דרשינן תאבר עולת התמיד קרא למילף לכשכיל שהיו תמיד הקדימה הכתוב ומכוון תחה למד לכל התמידין: ורבי

ג א מיי׳ פכ״ט מהל׳ שבת הל׳ ו׳ סמג עשין ק״ס טוש״ע או״ח סי׳ קפ״ג סעיף ו׳:
מז ג ד סמג שם טוש״ע שם:
מח ה מיי׳ פ״ו מהלכות נדרים סעיף ו׳:
מט ו מיי׳ פ״ד שם הל׳ ה׳ סמג שם טוש״ע שם סי׳ קפ״ג סעיף ט׳:
נ א ז מיי׳ פכ״ט מהל׳ שבת פכ״ח ו ז סמג עשין עם טוש״ע או״ח סי׳ רפ״ו סעיף ו׳:
נא ח ומיי׳ שם הל׳ ו׳ טוש״ע שם סעי׳ יב ופיי׳ רשב״ם שם:
נב ט מיי׳ פ״ט מהלכות ברכות הל׳ ה׳ סמג עשין ס״ט טוש״ע או״ח סי׳ רי״ד סעיף ב׳:
נג י מיי׳ פ״ט מהל׳ ברכות הל׳ [ו] ח ט ופכ״ט מהל׳ שבת הל׳ כה סמג עשין ס טוש״ע או״ח סי׳ קפ״ג סעי׳ ט״ז:
נד ל [מיי׳ פ״ט מהלכות ברכות פכ״ה סעיף ט״ו] טוש״ע או״ח סי׳ קפ״ג סעיף ג׳:
נה מ מיי׳ פ״ט מהלכות ברכות הל׳ יא טוש״ע או״ח סי׳ קפ״ג סעיף ד׳:

תורה אור השלם

1. כוס ישועות אשא ובשם ה׳ אקרא׃
(תהלים קטז יג)
2. ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך ותירשך ויצהרך שגר אלפיך ועשתרת צאנך על האדמה אשר נשבע לאבתיך לתת לך׃
(דברים ז יג)
3. לכן כה אמר ה׳ לך ישראל עקב כי ואת אעשה לך הכון לקראת אלהיך ישראל׃
(עמוס ד יב)

הנהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כום שני וכו׳ ושמומד מעל. (ב) ר"ה הכון לקראת אלהיך מנגדים:

גליון הש"ס

גמ׳ ישמעני לאשר בידיו. עי׳ תוי״ט רים סוטה ד״ה ישמעני:

מוסף רש"י

אין מסיחין על כוס של ברכה. בלותר שלא יפוח דעת המנכך משמעון לו כוס של ברכה לנקר ורש״י בר״ה. ועי׳ תוס׳).
תחלין עלך שלשה שאכלו מברך על היום. למקדש בנרכי שנות. קדום היום מחלה ואחר כך ברכה היין (שבועה כו.). מברך על היין. והא היין למקדש על הסת (פסחים קיז.). בא להם יין. על ימות השנה קאמר (לקמן נב.). אחר המזון. ונמזון המזון לא נא לסת וכשנמרו שנעתם נא לסת לפי ברכת המזון (שם). שהיום נדרש ליין שיבא. שלא לא מפני קדום לא היה נוקק לסת לפני שלוה (שבועה נו.). והא נפקא בת קול. ומדוכין בפ״ק (ד:) יצאה בת קול ואמרה הלכה כבית הלל (ויבמות יד: וחולין קז:).

רב נימים גאון

תפילין. תשאינו תדיר תדיר קודם. עיקרו בפסוקות ובחיים בפ״ק (דף פח) ובפסוקת התירות בפרק אחרון (דף יב) כל התדיר מחבירו הוא קודם את חבירו ואמרינן בגמרא מנא הני מילי אמר אביי דאמר קרא (במדבר כח) מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד מכרי כתיב עולת הבוקר עולת התמיד למה לי מאי קאמר רחמנא האי דתדיר קרים ברישא:

ר׳ נתנאל

ומגבידהו מן הקרקע טפח. פי׳ בהלכות ארץ ישראל צריך להגביהו מן השלחן טפח. ועוד עיקר בו. שלא יסיח דעתו ממנו. ובלא גבוה דברכתא היא. פי׳ התוס׳ מהדורא דכסא עד ששתהיין כל המסובין אחר הברכה (כל) [על] כוס ברכה. מתוך דעלין הפה לקרות מתוך (כל) [על] כוס ברכה. ריש מי שאומר נטלי המפר בהן וקראין נמי דברכתא. שלחה ליה ממהדורי מילי ומסמרטוטי קלסי. פי׳ רוכלין המחיירין למכור בפתחי בני אדם. וחזכן עשויין למבור לנשים בפתחיהן מיני תכשיטין. לא תמצא בהן אלא דברים הרבה כעין משלים. ומבלעי בגרים שהן פטרטורין לא תמצא אלא כעים. כך זה עולה. כמל דברים הוא. כמו הירוכלים. אבר רב אסי אין מסיחין על כוס של ברכה. פי׳ בי שקיל ליה לאלתר מברך. פל״ט פ״ו לם״ש

פתני׳ אלו דברים שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה ב״ש אומרים מברך על היום ואח״כ מברך על היין וב״ה אומרים מברך על היין ואח״כ מברך על היום. תנו רבנן בית שמאי אומרים נוטלין לידים ואח״כ מזגין את הכוס ואח״כ נוטלין לידים. תנו רבנן בית שמאי אומרים מזגין את הכוס ואח״כ מנגבים

МИШНА

אלו דברים שבין בית שמאי ובין בית הלל בסעודה *Вот законы о трапезе*, по поводу которых *разошлись* мнения мудрецов *школы Шамая и школы Илеля*.

(1) "Кидуш". **בית שמאי אומרים** *Школа Шамая говорит*: **מברך על היום ואחר כך מברך על היין** сначала *произносит благословение на* святость *дня* (субботы или праздника), *а потом произносит благословение над вином* ("Создающий плод виноградной лозы"). **ובית הלל אומרים** *А школа Илеля говорит*: **מברך על היין ואחר כך מברך על היום** сначала *произносит благословение над вином, а потом произносит благословение на* святость *дня*.

(2) Вино перед трапезой. **בית שמאי אומרים** *Школа Шамая говорит*: **נוטלין לידים ואחר כך מוזגין את הכוס** сначала *омывают руки* (перед трапезой), *а потом наливают* вино в *бокал* и, сказав благословение над вином, сразу его выпивают – до благословения над хлебом. **ובית הלל אומרים** *А школа Илеля говорит*: **מוזגין את הכוס ואחר כך נוטלין לידים** сначала *наливают* вино в *бокал* и сразу его выпивают – до омовения рук, *а потом омывают руки*.

(3) Вытирание рук после омовения. **בית שמאי אומרים** *Школа Шамая говорит*: **מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן** *вытирает руки полотенцем и кладет его на стол*, чтобы пользоваться им во время трапезы. **ובית הלל אומרים** *А школа Илеля говорит*: **על הכסת** кладет его не на стол, а *на ложе*, где возлежит во время трапезы.

(4) После трапезы. **בית שמאי אומרים** *Школа Шамая говорит*: **מכבדין את הבית ואחר כך נוטלין לידים** сначала *прибирают дом* от остатков еды (или стол, если сидели за столом), *а потом омывают руки* "последней водой" перед Биркат-Амазон. **ובית הלל אומרים** *А школа Илеля говорит*: **נוטלין לידים ואחר כך מכבדין את הבית** сначала *омывают руки, а потом прибирают дом*.

(5) Порядок благословений на исходе субботы. Случай, когда над единственным бокалом вина хотят сказать Биркат-Амазон и "авдалу". **בית שמאי אומרים** *Школа Шамая говорит*: **נר ומזון בשמים והבדלה** "*свеча*" *и* Биркат-*Амазон*, "*благовония*" *и* "*авдала*". **ובית הלל אומרים** *А школа Илеля говорит*: **נר ובשמים מזון והבדלה** "*свеча*" *и* "*благовония*", Биркат-*Амазон и* "*авдала*".

(6) Благословение над свечой. **בית שמאי אומרים** *Школа Шамая говорит*: надо произносить: **שברא מאור האש** "*Который создал сияние огня*". **ובית הלל אומרים** *А школа Илеля говорит*: **בורא מאורי האש** "*Создающий сияния огня*".

На исходе субботы **אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עובדי כוכבים** *не произносят благословение над свечой и над благовониями, принадлежащими идолопоклонникам*. **ולא על הנר ולא על הבשמים של מתים** *А также над свечой и над благовониями для умерших* (свеча – в честь покойника, благовоние – чтобы смягчить его запах). **ולא על הנר ולא על הבשמים של עבודה זרה** *А также над свечой и над благовониями*, которые используются в обрядах *поклонения идолам*. **ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו** *А также не произносят благословение над свечой, пока не воспользовались ее светом*.

(7) **מי שאכל ושכח ולא בירך** *О том, кто ел* на трапезе, *но забыл произнести благословение* Биркат-Амазон сразу после нее, **בית שמאי אומרים** *школа Шамая говорит*: **יחזור למקומו ויברך** пусть *вернется на место* трапезы *и* там *произнесет благословение*. **ובית הלל אומрים** *А школа Илеля говорит*: **יברך במקום שנזכר** может *произнести благословение там, где* о нем *вспомнил*.

ועד מתי מברך *И сколько* времени может пройти от завершения трапезы *до благословения* Биркат-Амазон? **עד כדי שיתעכל המזון שבמעיו** *Пока не переварилась еда в кишечнике*.

(8) **בא להן יין אחר המזון** *Появилось у них вино после трапезы*, но перед Биркат-Амазон, – **אם אין שם אלא אותו כוס** *если всего один бокал*, **בית שמאי אומרים** то *школа Шамая говорит*: **מברך על היין ואחר כך מברך על המזון** *произносит благословение над вином*, пьет его, *а потом говорит* Биркат-*Амазон*. **ובית הלל אומרים**

אין מסיחין על כום של ברכה. פירש"י שלא ישים (דעתו) המברך עליו. שלא ישגר לה כום של ברכה: קמ"ל דאפילו הכי. עומדה בכעס: דאמר מר. כל שאכלו כולן כאחד: ממדובר מילי. ממזמורי בעשירות יכול ממש לכלים: ומסתמיך בגדיש גבוה ומתורמים יכול כיוס. כיוס: מתרגמי' כלומר: אין מסיחין. משלחנו על שיכנך: כום עני. שהוא של זוגות והעומד (ה) על שלחנו ושתי וזגות ריוח על ידי עדים: כפנים. וזגות: ויכון לקרפף (ב). בדברים נאים ולא בדברי פורענות: מפני. כמטה לכן הסבה: והלכתא בכולהו יושב ומברך:

הדרן עלך שלשה שאכלו

אלו דברים וכו' בפעודה. שלשלו שהלא בהלכות פעודה: **מברך על כיוס.** בקידוש שבמות וימים טובים: **ואחר כך מוזגין לו כוס של.** יין הבא לפני המזון כדלמרינן בפרק כילד מברכין (לעיל מג.) הסבו לעי"פ שנטל כו' שניהלו להם יין וכו' ולקמני ב"ש טוענין לידים ואחר כך זומנים לא הכום ומוכלים פעודה בהסיח נמילה וב"ה לומרים מחזין לא הכום ומזמן אותו ואחר כך טוענין לידים. וטעמא דתרוייהו מפרש בגמרא: **מקנח ידיו בפפיה.** מנגבלא מים לאחוזים: **ומניחה על השולחן.** מקנח בה ידיו תמיד מזומנת התמיד: **וב"ש אומרים.** על הכל הן על הכסא ינימנה לאחרי כן ושם יקנח בה ידיו תמיד. וטעמא מפרש בגמ': **מכבדין את הבית.** מקום שאכלו שם לא הסבו על גבי קרקע מכבדים את הקרקע לו לא הסבו על השלחן מכבדין את השלחן משיזוזי מוכלין שנתפזרו עליו: **ואחר כך טוענין לידים.** מים לאחזונים: **גר וסון.** מי שאין לו אלא כום אחד כשהוא מברך מניחו עד לאחר המזון ומקדש עליו גר ומזון ובשמים והבדלה כו': **אין מברכים על הגר ועל הבשמים של פפו"ם ועל המים.** טעם דכולהו מפרש בגמרא(ו): **שיפוסו.** שיהו נהנים ממנו: **עד כדי שיפסקל המזון.** מפרש שיעורא בגמ'(ו): **מברך על היין.** בגמרא(ו) מפרש פלוגתייהו: **עונין אמן אחר ישראל מברך.** אפילו לא שמע אלא קוף ברכה אחל לא לאחר כותי שמע כרך לבר גדיש: **גמ' שפוס גודס ליין שיבא.** כום זה לא אלא כשכיל שכח לקדוש: **וכבר קדש פיוס.** משקבלו עליו על מלאת הכוכבים: **ואפילו יין לא כא.** לשלמן וכשם שקדש לכשיפה כך קדש לברכה: **שפיין גודס לקדושי שפאפר.** שאם אין יין לא מקדשין. והמקדש על הפת גם הוא במקום יין וברכת הפת קודמת: **מדיר קודס.** נפקא לן במסכת זבחים(ו) מלבד מצות עולת התמיד קדש יתרת למילף לכשכיל שהיא תמיד הקדימה הכתוב ומכלן אתה למד לכל התמידין המוספין וקל דרשיון מאר לעולת התמיד קדש יתרת למילף לכשכיל שהיא תמיד הקדימה הכתוב ומכלן אתה למד לכל התמידין. ור"

אנן נעבד לחומרא ומגביהו מן הקרקע טפח א"ר אחא בר' חנינא מאי קראה כום ישועות אשא ובשם ה' אקרא ונותן עיניו בו כי היכי דלא ניסח דעתיה מיניה ומשגרו לאנשי ביתו במתנה כי היכי דתתברך דביתהו עולא אקלע לבי רב נחמן כריך ריפתא כריך ברכת מזונא יהב ליה כסא דברכתא לדב נחמן א"ל רב נחמן לישדר מר כסא דברכתא לילתא א"ל הכי א"ר יוחנן אין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש שנאמר וברך פרי בטנך פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך תניא נמי הכי ר' נתן אומר מנין שאין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש שנאמר וברך פרי בטנך פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך אדהכי שמעה ילתא קמה בזיהרה ועלתה לבי חמרא ותברא ר' מאה דני דחמרא א"ל רב נחמן נשדר לה מר כסא אחרינא שלח לה כל האי נבגא דברכתא היא שלחה ליה ממהדורי מילי ומסמרטוטי כלמי א"ר אמי אין מסיחין על כום של ברכה ואמר רב אמי אין מברכין על כום של פורענות מאי כום של פורענות א"ר נחמן בר יצחק כום שני תנ"ה השותה כפלים לא יברך משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל והאי לא מתקן א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא האוכל ומהלך מברך מעומר ובשהוא אוכל מעומד מברך מיושב ובשהוא מיסב ואוכל יושב ומברך יוהלכתא בכולהו יושב ומברך:

הדרן עלך שלשה שאכלו

אלו דברים שבין בית שמאי ובין בית הלל בפעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין וב"ה אומרים מברך על היין ואחר כך מברך על היום ב"ש אומרים נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס וב"ה אומרים מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים ב"ש אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן וב"ה אומרים על הכסת ב"ש אומרים מכבדין את הבית ואח"כ נוטלין לידים וב"ה אומרים נוטלין לידים ואח"כ מכבדין את הבית ב"ש אומרים נר ומזון בשמים והבדלה וב"ה אומרים נר ובשמים מזון והבדלה ב"ש אומרים שברא מאור האש וב"ה אומרים בורא מאורי האש אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם ולא על הנר ולא על הבשמים של מתים ולא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו מי שאכל ושכח ולא בירך ב"ש אומרים יחזור למקומו ויברך וב"ה אומרים יברך במקום שנזכר ועד מתי מברך יער כדי שיתעכל המזון שבמעיו בא להן יין אחר המזון אם אין שם אלא אותו כום בית שמאי אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על המזון ובית הלל אומרים מברך על המזון ואח"כ מברך על היין יועונין אמן אחר ישראל המברך ואין עונין אמן אחר כותי המברך עד שישמע כל הברכה כולה: גמ' יתנו רבנן רברים שבין ב"ש וב"ה בפעודה כ"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין שהיום גורם ליין שיבא וכבר קדש היום ועדיין יין לא בא וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר כדבר אחר ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי ב"ה מאי ד"א וכי תימא התם תרתי והכא חדא ה"נ תרתי ניהו ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי ב"ה פשיטא דהא נפקא בת קול איבעית אימא קודם בת קול ואיבעית אימא לאחר בת קול ורבי

מהכי קמ"ל דכתיב במוספין מלבד עולת התמיד מעשה מה להלן מלבד שמקריבתה התמיד מקריבו המוספין וקל דרשיון מאר לעולת התמיד קדש יתרת למילף דכשכיל שהיא תמיד הקדימה הכתוב ומכלן אתה למד לכל התמידין. ור"

רבינו חננאל

ומגביהו מן הקרקע טפח. פי' בהלמוד ארץ ישראל צריך להגביהו מן השלחן טפח. תנחן עיניו בו. שלא יסיח דעתו ממנו. כולא נבגא דברכתא היא. פי' ההוא מהרהדא דכסא עד ששתיין כל המסובין אחר הברכה דגלין הפם לקרוח מתוור (כלי) [גלל] כוס ברכה. ויש מי שאומר נטלי דשמעי בהון ונקרין נבגא דברכתא. שלחה ליה ממהדורי מילי ומסמרטוטי קלמי. פי' הרבלין המחודרין לסכר בוותתי בני אדם. והיכן עשויין לסכר נקבים במתחיהן מיני תבשילין, לא תמצא בהן אלא דברים הרבה כעין פפולים. ומבלעי בגדים שהן פסולתיהן לא תמצא אלא כוסים. כך זה פלא, כפל דברים הוא. כמו הרהכלים. אמר רב אפי אין מסיחין על כוס של ברכה. פי' כי שיקיל ליה לאלתר מברך. פליק פ"ו לפ"פ.

מתני' אלו דברים שבין בית שמאי ובית הלל בפעודה כ"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום. פי' על שום קדושא, על היין כדאת פרי הגפן. מתני' בית שמאי אומרים נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס ובית הלל אומרים מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים. הנה רבנן בית שמאי אומרים נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס. פשום אתה אומר מוזגין את הכוס תחלה. חישין שמא יטמא משקין שאחרי הכוס מחמת הידים ויחזור המשקין ויטמא את הכוס תמצא שותה בכוס טמא. בית הלל אומרים מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים. בית הלל סברי כלי שנטמא אחריו במשקין מותר להשתמש בו כדבעינן

תורה אור השלם

1. כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא:
תהלים קטז יג
2. וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו וְשָׁמַרְתָּ מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְצִוִּיתִיךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטַב לְךָ וְלִבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וְלְמַעַן תַּאֲרִיךְ יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ כָּל הַיָּמִים:
דברים ו יג
3. לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל בֵּיתְךָ אָמַרְתִּי הִתְהַלְּכוּ לְפָנַי וְהִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי כָּל יָמִים:
שמואל ב ז כז

הנהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה כום שני וכו' והעומד מעל: (ו) ד"ה הכון לקראת אלהיך מדברים:

גליון הש"ם

גמ' ומשכיר לאשה ביתו. עי' תו"ש רימ סוסה ד"ה ר"ש:

מוסף רש"י

אין מסיחין על כוס של ברכה. כלומר אלא ישים דעתו ממנו ולא ישגר לה כוס של ברכה: (ב) [קמן ע:], ג) [קמן ע:], ד) מוסמפת ד"ה הכי ה) [קמן ע:], ו) [קמן ע:], ז) [שבת מ], ח) [קדושין ב:], ט) [שבת מ], י) [קמן ע:], כ) [קמן ע:], ל) [קמן ע:], מ) [קמן ע:], נ) [קמן ע:], ס) [קמן ע:], ע) [קמן ע:], פ) [קמן ע:], צ) [קמן ע:], ק) [קמן ע:], ר) [קמן ע:], ש) [קמן ע:], ת) [קמן ע:], א) [קמן ע:], ב) [קמן ע:], ג) [קמן ע:], ד) [קמן ע:], ה) [קמן ע:], ו) [קמן ע:], ז) [קמן ע:], ח) [קמן ע:], ט) [קמן ע:

А школа Илеля говорит: מברך על המזון ואחר כך מברך על היין *говорит* Биркат-*Амазон* с бокалом в руке, *а потом произносит благословение над вином* и выпивает его.

ועונין אמן אחר ישראל המברך *Отвечают амен еврею,* который *произносит благословение,* даже если слышали только конец благословения. ואין עונין אמן אחר כותי המברך *Но не отвечают амен* на *благословение,* сказанное "*кути*" (жителем Шомрона), עד שישמע כל הברכה כולה *пока не услышали все благословение,* потому что часть "кути" поклонялись идолам.

ГЕМАРА

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: דברים שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה вот *законы о трапезе,* по поводу которых *разошлись* мнения мудрецов *школы Шамая и* мудрецов *школы Илеля.*

בית שמאי אומרים *Школа Шамая говорит:* מברך על היום ואחר כך מברך על היין *произносит благословение на* святость *дня, а потом произносит благословение над вином,* שהיום גורם ליין שיבא *потому что день* является *причиной для появления вина,* которое пришло из-за святости дня, а не само по себе. וכבר קדש היום ועדיין יין לא בא *И* потому что *святость дня* пришла *раньше,* чем *появилось вино* на столе для благословения.

ובית הלל אומרים *А школа Илеля говорит:* מברך על היין ואחר כך מברך על היום *произносит благословение над вином, а потом произносит благословение на* святость *дня,* שהיין גורם לקדושה שתאמר *потому что вино* является *причиной для произнесения "кидуша",* которого не бывает без вина. (Если нет вина, можно произнести "кидуш" над хлебом, но в этом случае уже хлеб будет причиной произнесения "кидуша". И тогда благословение "Производящий хлеб из земли" будет предшествовать благословению дня.)

דבר אחר *Другая причина:* ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה *благословение* над *вином – регулярно* (произносится чаще), *а благословение дня – нерегулярно* (произносится реже). А у нас есть правило: если перед человеком стоят две заповеди – תדיר ושאינו תדיר *регулярная и нерегулярная,* то תדיר קודם *сначала* он выполняет *регулярную.*

Завершение барайты: והלכה כדברי בית הלל *и закон* идет *по* мнению *школы Илеля.*

מאי דבר אחר *Зачем* в барайте приведена "*другая причина*"? Ответ: וכי תימא התם תרתי והכא *если скажешь,* что *там,* в словах школы Шамая, приведены *две* причины, в то время как *здесь,* в словах школы Илеля, – *одна* причина, то הכא נמי תרתי ניהו теперь *здесь их тоже две.* Добавочная причина в словах школы Илеля: ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה *благословение* над *вином – регулярно, а благословение дня – нерегулярно.* Правило в этом случае таково: если есть две заповеди – תדיר ושאינו תדיר *регулярная и нерегулярная,* то תדיר קודם *сначала* выполняется *регулярная.*

В конце барайты сказано: והלכה כדברי בית הלל "*закон* идет *по* мнению *школы Илеля*". דהא נפקא בת קול פשיטא Но это же *очевидно*! *Ведь* однажды *раздался Небесный голос,* возвестивший, что в спорах между школами Шамая и Илеля закон устанавливается по мнению школы Илеля.

איבעית אימא *Если хочешь, скажи:* барайту учили בת קול קודם *прежде,* чем раздался *Небесный голос.* ואיבעית אימא *А если хочешь, скажи:* ее учили לאחר בת קול *после* того, как раздался *Небесный голос.*

ורבי יהושע היא *Но* идет *она* (барайта) по мнению *раби Йеошуа,* דאמר *который сказал:* אין משגיחין בבת קול устанавливая законы, *не принимают во внимание Небесный голос.* Как сказано о Торе в самой Торе[1]: "Не на небе она".

וסברי בית שמאי דברכת היום עדיפא *Но* разве мудрецы *школы Шамая считали, что благословение дня предпочтительней* благословения над вином (т. е. что его надо произносить раньше благословения над вином)? והתניא *Ведь учили* в барайте: הנכנס לביתו במוצאי שבת *приходит домой на исходе субботы –* מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים ואחר כך אומר הבדלה *произносит благословение над вином,* потом *над огнем* (свечой) *и благовониями, а затем говорит* "*авдалу*". ואם אין לו אלא כוס אחד *Но если у него только один бокал* вина (и поэтому, если сейчас произнесет благословение над ним, не будет у него вина для Биркат-Амазон после вечерней трапезы), מניחו לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו то *оставляет его* для благословения *после трапезы и* тогда *говорит все* указанные благословения *одно за другим после* Биркат-Амазон, который произносится над вином. – Из этой барайты видим, что, согласно мнению школы Шамая, благословение над вином предпочтительней благословения дня ("авдалы").

והא ממאי דבית שמאי היא *Но откуда* известно, *что эта* барайта идет по мнению *школы Шамая?* דלמא בית הלל היא *Может быть, она* идет по мнению *школы Илеля*! Ведь мудрецы этой школы тоже считают, что в порядке благословений вино предшествует дню.

לא סלקא דעתך *Не думай так*! Не объясняй эту барайту по мнению мудрецов школы Илеля. דקתני מאור ואחר כך בשמים *Потому что учили* в ней: "*над огнем, а потом над благовониями*". ומאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא *И о ком ты слышал, что есть у него такое мнение* (сначала над огнем, а потом над благовониями)? דתניא בית שמאי Это – мудрецы *школы Шамая*! *Как учили* в другой барайте: אמר רבי יהודה *сказал раби Йеуда:* לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המזון שבתחלה *не спорили школа Шамая и школа Илеля по поводу* Биркат-*Амазон, который,* по мнению всех, произносится *вначале,* ועל הבדלה שהיא בסוף *и по поводу* "*авдалы*", *которая* произносится *в конце.* על מה נחלקו Но *по поводу чего спорили?* על המאור ועל הבשמים *По поводу* порядка благословений над *огнем и* над *благовониями.* בית שמאי אומרים *Школа Шамая говорит:* מאור ואחר כך בשמים *огонь, а потом благовония.* И тогда порядок благословений следующий: Биркат-Амазон над вином, "огонь", "благовония", "авдала". ובית הלל אומרים בשמים ואחר כך מאור *А школа Илеля говорит:* *благовония, а потом огонь.* И тогда порядок благословений следующий: Биркат-Амазон над вином, "благовония", "огонь", "авдала". – И раз наша барайта говорит: "над огнем, а потом над благовониями", то она идет по мнению школы Шамая! Поэтому вопрос остается: разве мудрецы школы Шамая считали, что благословение дня предпочтительней благословения над вином? По крайней мере, в нашей барайте это не так.

ומאי דבית שמאי היא ואליבא דרבי יהודה *Но откуда* известно, *что эта* барайта идет по мнению *школы Шамая, как объяснил раби Йеуда?* דילמא בית הלל היא ואליבא דרבי מאיר *Может быть, она* идет по мнению *школы Илеля, как объяснил раби Меир?* Ведь так учили в нашей мишне (которая идет в изложении раби Меира): школа Илеля говорит: "свеча", "благовония", Биркат-Амазон, "авдала". Как видим, здесь тоже: сначала "огонь", потом "благовония".

1. Дварим 30:12

לא סלקא דעתך *Не думай так*! Не толкуй эту барайту по мнению мудрецов школы Илеля, как объяснил раби Меир. דקתני הכא במתניתין *Потому что учили здесь, в нашей мишне:* בית שמאי אומרים *школа Шамая говорит:* נר ומזון ובשמים והבדלה "*свеча*" *и* Биркат-*Амазон,* "*благовония*" *и* "*авдала*". ובית הלל אומרים *А школа Илеля говорит:* נר ובשמים מזון והבדלה "*свеча*" *и* "*благовония*", Биркат-*Амазон и* "*авдала*". Как видим, согласно мишне, обе школы не ставят Биркат-Амазон на первое место. והתם בברייתא קתני В то время как *там, в* приведенной *барайте, учили:* אם אין לו אלא כוס אחד *если у него только один бокал* вина, מניחו לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו *оставляет его* для благословения *после трапезы и* тогда *произносит все* указанные благословения *одно за другим после* Биркат-Амазон. שמע מינה דבית שמאי היא ואליבא דרבי יהודה *Слушай отсюда,* т. е. учи отсюда, *что барайта* – не по мнению школы Илеля в изложении раби Меира, а по мнению *школы Шамая в изложении раби Йеуды* (когда все согласны, что сначала говорят Биркат-Амазон).

ורבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול. ותם תמהר מ"כ קשה הלכתא להלכתא דהכי יהושע דתנור של עכנאי והא דאמר הכא בת קול היא מ"ע דלא כמותה ומשנתינן דלא כרבי יהושע ורק"ל כרבי יהושע ורק"ל כר"ש ורק"ל דלזקא המם קאמר לרבי מנחם קול היה כנגד הרוב וכנגד האמת מוכח מתני' דלא כמותה ומשנתינן דלא

ומכל מקום קשיא *Так или иначе, трудность* осталась! Есть противоречие между нашей мишной и барайтой, изложенной по мнению школы Шамая, относительно приоритета благословения дня перед благословением над вином.

קא סברי בית שמאי Вот что *считали* мудрецы *школы Шамая*: **שאני עיולי יומא מאפוקי יומא** *отличается канун дня* (т. е. наступление субботы) *от исхода* субботнего *дня*. **עיולי יומא** *Канун* субботнего *дня* – **כמה דמקדמינן ליה עדיף** *чем раньше ее* (субботу) *начинаем*, тем *лучше*. **אפוקי יומא** *Исход* субботнего *дня* – **כמה דמאחרינן ליה עדיף** *чем позже ее* (субботу) *задерживаем*, тем *лучше*. **כי היכי דלא להוי עלן כמשוי** *Чтобы не показалось*, будто суббота *для нас в тягость*. – А потому произносим "авдалу" после благословения над вином.

Гемара переходит к исследованию другого противоречия между мишной и барайтой, изложенной по мнению школы Шамая.

В барайте учили, что если нет у него другого бокала вина, то оставляет его для благословения после трапезы. **וסברי בית שמאי ברכת המזון טעונה כוס** *Но* разве мудрецы *школы Шамая считают*, что *Биркат-Амазон требует бокала* вина? **והא תנן** *Ведь учили* в нашей мишне: **בא להן יין אחר המזון** *появилось у них вино после трапезы*, но перед Биркат-Амазон – **אם אין שם אלא אותו כוס** *если там всего один бокал*, **בית שמאי אומרים** то *школа Шамая говорит*: **מברך על היין ואחר כך מברך על המזון** *произносит благословение над вином, а потом говорит Биркат-Амазон*. **מאי לאו דמברך עילויה ושתי ליה** *Разве* это *не* означает, *что произносит благословение над этим* вином *и пьет его* до Биркат-Амазон?

לא דמברך עילויה ומנח ליה *Нет*, это означает, *что произносит благословение над этим* вином *и оставляет его*, чтобы сказать над ним Биркат-Амазон.

והאמר מר *Но ведь сказал учитель*[2]: **המברך צריך שיטעום** *произносит благословение* над бокалом вина – *должен попробовать* его, отпить. А значит, нельзя произнести благословение над вином ("Создающий плод виноградной лозы"), затем произнести над бокалом Биркат-Амазон, а потом выпить вино.

דטעים ליה *Так он пробует это* вино! Т. е. пьет из бокала после благословения, а над оставшимся вином произносит Биркат-Амазон.

והאמר מר *Но ведь сказал учитель*[3]: **טעמו פגמו** если *попробовал его – сделал его негодным* для благословения. А поэтому над таким вином не произносят Биркат-Амазон!

דטעים ליה בידיה *Так он пробует его с руки*. Т. е., сказав благословение над вином, отливает немного в свою руку и выпивает, а оставшееся сохраняет для Биркат-Амазон.

והאמר מר *Но ведь сказал учитель*[4]: **כוס של ברכה צריך שיעור** вина в *бокале для благословения нужно* не меньше минимального *объема* (четверть лога, что равно объему в полтора яйца). **והא קא פחית ליה משיעוריה** *Но тот*, кто отлил вино себе на руку, *уменьшил* этот *объем*.

דנפיש ליה טפי משיעוריה *Так у него* изначально *было больше* минимального *объема*! После того как отлил вино на руку, в бокале остался необходимый объем.

והא אם אין שם אלא אותו כוס קתני *Но ведь* в мишне *учили*: *"если там есть всего один бокал"*. Отсюда видим, что у него был минимальный объем вина, необходимый для "авдалы".

תרי לא הוי ומחד נפיש *Двух* бокалов у него *не было*, *но* тем не менее вина было *больше*, чем минимальный объем, необходимый для *одного* бокала.

והא תני רבי חייא *Но ведь учил раби Хия* в барайте: **בית שמאי אומרים** мудрецы *школы Шамая говорят*: **מברך על היין ושותהו** *произносит благословение над вином и пьет его*, **ואחר כך מברך ברכת המזון** *а потом произносит Биркат-Амазон*. – Отсюда видим, что школа Шамая не считает, будто Биркат-Амазон надо произносить над бокалом вина.

אלא *Но* вот какой вывод надо сделать: **תרי תנאי ואליבא דבית שמאי** *два* учителя-*танаим объясняют* мнение *школы Шамая*. Наша мишна и барайта (которую учил раби Хия) считают, что, по мнению школы Шамая, Биркат-Амазон не обязательно произносить над бокалом вина. В то время как

2. Псахим 105б
3. Там же
4. Там же

ור' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול. ומ"מ מ"ר ג' ובמלכים ג' ומלכים ג' ומלכים ג' ומ

приведенная выше барайта считает, что, по мнению школы Шамая, Биркат-Амазон надо произносить над бокалом вина.

Гемара переходит ко второму спору между школами Шамая и Илеля.

בית שמאי אומרים וכו' *Мудрецы школы Шамая говорят*: омывают руки (перед трапезой), а потом наливают вино в бокал. А школа Илеля говорит: наливают вино в бокал, а потом омывают руки.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **בית שמאי** *мудрецы школы Шамая говорят*: **אומרים נוטלין לידים ואחר כך מוזגין את הכוס** *омывают руки, а потом наливают* вино в *бокал*. **שאם אתה אומר מוזגין את הכוס תחלה** *Потому что если ты говоришь*: *вначале наливают* вино в *бокал*, а потом омывают руки перед трапезой, – **גזרה שמא יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידיו** то это надо *запретить, потому что, возможно*, те капли *напитка, которые* пролились *на внешнюю* часть *стенки бокала, примут ритуальную нечистоту от* соприкосновения с *его руками*, статус которых – "вторые в ритуальной нечистоте" все время, пока они не омыты. (По Торе, "первым в нечистоте" может быть человек или предмет, которые коснулись "источника нечистоты". Касаясь любой еды или напитка, "первый в нечистоте" делает их "вторыми в нечистоте".) **ויחזרו ויטמאו את הכוס** *И* тогда эти пролившиеся наружу капли напитка, став нечистыми, *сделают нечистой* стенку *бокала*. Поскольку школа Шамая запрещает пользоваться бокалом с ритуально нечистой внешней стенкой (см. ниже), надо сначала омыть руки, а потом наливать вино в бокал.

Гемара перебивает изложение барайты вопросом: зачем говорить о напитке, попавшем на внешнюю стенку бокала? **וליטמו ידים לכוס** Скажи, что еще не омытые *руки сделают нечистым* сам *бокал*!

ידים שניות הן *Руки* считаются "*вторыми* в ритуальной нечистоте". **ואין שני עושה שלישי בחולין אלא על ידי משקין** *И* известно, что "*второй*" может через касание *сделать обычную еду* (не труму и не посвящение в Храм) "*третьей* в нечистоте" *только при помощи напитка*. Так постановили мудрецы: как только напиток соприкасается со "вторым в нечистоте", он становится "первым в нечистоте". А поэтому в нашем случае бокал становится "вторым в нечистоте", соприкасаясь с каплями напитка, которые стали "первыми", соприкоснувшись с руками, которые – "вторые в нечистоте".

Продолжение барайты: **ובית הלל אומרים** мудрецы *школы Илеля говорят*: **מוזגין את הכוס ואחר כך נוטלין לידים** *наливают* вино в *бокал, а потом* сразу *омывают руки*. **שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה** *Потому что если ты говоришь*: *вначале омывают руки*, а потом наливают вино в бокал, – **גזרה שמא יטמאו משקין שבידים מחמת הכוס** то это надо *запретить, потому что, возможно*, те капли *воды, которые* остались *на руках* после омовения, *примут ритуальную нечистоту* от соприкосновения с внешней стенкой *бокала*. **ויחזרו ויטמאו את הידים** *И* тогда эти капли воды, став нечистыми, *сделают руки снова нечистыми*.

Но зачем говорить о каплях воды, оставшихся на руках после омовения? **וניטמי כוס לידים** Скажи, что сам *бокал сделает руки нечистыми*!

אין כלי מטמא אדם *Не может сосуд*, соприкоснувшийся с тем, что является "первым в нечистоте" (если это не "источник нечистоты"), *сделать человека нечистым*. Но только через напиток, который передаст нечистоту человеку. Поэтому запрещено небрежно вытирать руки после омовения перед трапезой.

וניטמי למשקין שבתוכו Скажи, что *напиток, который внутри* бокала с нечистыми внешними стенками, тоже *становится нечистым*! Почему мудрецы, тем не менее, разрешили пить из него?

הכא בכלי שנטמאו אחוריו במשקין עסקינן *Здесь мы заняты* рассмотрением случая, когда у *сосуда ритуально нечиста внешняя стенка* после соприкосновения с нечистым *напитком*. **דתוכו טהור וגבו טמא** *Причем изнутри* сосуд *чист*, в то время как *его внешняя стенка нечиста*. **דתנן** *Как учили* в мишне[5]: **כלי שנטמאו אחוריו במשקין** если *внешняя стенка сосуда соприкоснулась с нечистым напитком*, то **אחוריו טמאים** *его внешняя стенка* стала *нечистой*,

5. Келим 25:6

וכי יהושע היה דאמר אין משגיחין בבת קול. ומפ מתמר מ"כ קשה הלכתא להלכתא דהיכי דרכי יהושע דמטר של עכשיו הכא דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי הלכה כבית הלל). [שאני שילא יכמא מאפוקי יכמא יבר. שילה יומא מחבברין היה ולא מאחרינן ליה. אפוקי יומא דהיא תליא בהבדלה מאחרינן ליה]. [והאומר מר מעצמו. לברכה] [דתנן בלי שנטמאו אחוריו במשקין וכו'. פי' אם נפלו משקין מטמאין באחוריו הכלים, אם יש בהוכו תרומה לא נטמאת וכו'. יהנו שאמרו כלי שנטמאו אחוריו במשקין. אחוריו מטמאין, תוכו אותו ואוזנו ידיו שהרוק תרומה ובל לא לקדש, נטמא תוכו נטמא כולן].

רבינו חננאל

ורי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול. פי' ר' יהושע בס' ההיכי בתגודו של עכשווי והא דאמר הכא הלכה כבית הלל). [שאני שילא יכמא מאפוקי יכמא יבר. שילה יומא מחבברין היה ולא מאחרינן ליה. אפוקי יומא דהיא תליא בהבדלה מאחרינן ליה]. [והאומר מר מעצמו. לברכה] [דתנן בלי שנטמאו אחוריו במשקין וכו'. פי' אם נפלו משקין מטמאין באחוריו הכלים, אם יש בהוכו תרומה לא נטמאת וכו'. יהנו שאמרו כלי שנטמאו אחוריו במשקין. אחוריו מטמאין, תוכו אותו ואוזנו ידיו שהרוק תרומה ובל לא לקדש, נטמא תוכו נטמא כולן].

רב נים גאון (המשך)

וכמ' רשין הירושלמי רבי מערבאה והלכתה נרסי' מתוך שאחה אומר לי ידיו שניות הן. אף הוא כהיל מן התרומה ולא מחמת משקה גזרו עליהם רחיני תחלה ק"ו ומה אם טכול יום שהוא רבי תורה אינו אלא פוסל ידים שהן מדבריהם לא כ"ש ר"א כלום גזרה על הידים לא מפני בני שהוא כהיל מן התרומה מתוך שאחה אומר לי ידיו שניות אף הוא כהיל מן התרומה ותנן בפרה פ' ר"א אומה הי כל הטעון ביאת מים מדברי סופרי מטמא את הקדיש ופוסל את התרומה ומחזר בהילין ובטבשת ידים כ"ב התפיהו ואמרו לי לר"א היכן מצינו שהידים תחלה ואמרינן תר הידך מטמאת את חבריתה דברי ר' יהושע וחז"א ידים שניות הן ואין שני עושה שני אלפי זה הטעם אין הידים מטמאין את הכום אבל המשקין שאחוריו מטמאין מחמת ידים כדתנן בפ"ב פרה (פ"ח משנה ה) כל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחלה תוך מטבול יום ובפרק אחד ל"ד (משנה ד"ה הן אומרין משקין הבאין מחמת ידים הבותיך הצאות השכת נף יד) אמרי האוכלין שנטמאו במשקין משקין רמאי אי נימא במשק

תבף לנטילת ידים שחרית. והאי לגא מחייב ליה לעולל נפ' כ"מ (דף מב.) כהאי לישנא דמדקתני מקום דקניגא לן מים למתניתיה: **דבר** אחר אין נטילת ידים לחולין מן התורה וכו'. יש מפרשים שכתוב כאן הכי קאמרי להו ס"ד נימא הלל אפילו לדידכו דלתניתיה לקור להשמעינן דאפילו שמי מקום שלכל פרושה הלל עדיפה לאין נטילת ידים לחולין מן התורה מוקמ וכו' ולל יטמא וכו' ול"ג דהא קאמרי ס"ד לומר להשמעינן דאפילו שמי ודומה לומר כמו שפירש רש"י שמא נמקרא בעלמא יסמכו אלא גרסה כפרושים שכתוב כאן מלי לגר אחר כי קאמרי להו ס"ד לומר להשמעינן

תוכו ואוגנו ואזנו וידיו טהורין но *его внутренняя стенка, верхняя кромка* (загнутая наружу), *"ушко"* (как ручка у чайника) *и* прямая *ручка* (как у сковороды) остались *чистыми*. **נטמא תוכו נטמא כולו** Если *с нечистым* напитком *соприкоснулась его внутренняя часть*, то *нечистым* стал *он весь*.

במאי קא מיפלגי *В чем разошлись* мнения мудрецов школы Шамая и школы Илеля? **אסור בית שמאי סברי** *Школа Шамая считает*: **להשתמש בכלי שנטמאו אחוריו במשקין** *запрещено пользоваться сосудом, у которого внешние стенки соприкасались с нечистыми напитками*. **גזרה משום ניצוצות** Это *запрещено из-за брызг*, которые могут попасть из бокала на его внешнюю нечистую стенку и, став нечистыми, передать нечистоту рукам, – в результате получится, что ест нечистыми руками. Поэтому, чтобы внешняя стенка бокала не стала нечистой, надо омыть руки перед благословением над вином.

וליכא למגזר שמא יטמאו המשקין שבידים בכוס *И* тогда *не надо обязывать* наливать и пить вино до омовения рук (как постановила школа Илеля) из опасения, *что, возможно*, капли *воды, которые* остались *на руках* после омовения, *примут ритуальную нечистоту* от соприкосновения с внешней, ритуально нечистой стенкой *бокала*.

ובית הלל סברי *А школа Илеля считает*: **מותר להשתמש בכלי שנטמאו אחוריו במשקין** *можно пользоваться сосудами, у которых внешние стенки соприкасались с нечистыми напитками*. **אמרי** Потому что *говорят* мудрецы этой школы: **ניצוצות לא שכיחי** пролившиеся *капли – редкая вещь*, и их не надо принимать во внимание. Поэтому не надо омывать руки перед вином. Но после вина надо омыть руки, потому что **ואיכא למיחש שמא יטמאו משקין שבידים מחמת הכוס** *есть опасение, что, возможно*, капли *воды, которые* остались *на руках* (после омовения перед вином), *примут ритуальную нечистоту* от соприкосновения с внешней стенкой *бокала*.

דבר אחר *Другая причина* постановления школы Илеля: **תכף לנטילת ידים סעודה** *сразу после омовения* надо начать *трапезу*. И нельзя делать перерыв между омовением и трапезой даже для наполнения бокала вином.

מאי דבר אחר *Зачем* в барайте приведена *"другая причина"*?

הכי קאמרי להו בית הלל לבית שמאי *Так сказали* мудрецы *школы Илеля* мудрецам *школы Шамая*: **לדידכו דאמריתו אסור להשתמש בכלי שאחוריו טמאין** *по-вашему*, т. е. *когда вы говорите*, что *запрещено пользоваться сосудом с нечистой внешней стенкой* **דגזרינן משום ניצוצות** и *что запрет установлен из-за капель*, попавших на внешнюю стенку, – **אפילו הכי הא עדיפא** *в таком случае даже то*, что предлагаем мы (налить и выпить вино перед омовением рук), *предпочтительней*, **דתכף לנטילת ידים סעודה** *потому что сразу после омовения – трапеза*!

Учили в нашей мишне: **בית שמאי אומרים מקנח וכו'** *школа Шамая говорит*: *вытирает* руки полотенцем и кладет его на стол. А школа Илеля говорит: кладет на ложе, где возлежит во время трапезы.

בית שמאי תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **מקנח ידיו אומרים** *школа Шамая говорит*: **במפה ומניחה על השלחן** *вытирает руки полотенцем и кладет его на стол*. **שאם אתה אומר על הכסת** *Потому что если ты говоришь*: кладет его *на ложе*, **גזרה שמא יטמאו משקין שבמפה מחמת הכסת** то это надо *запретить, потому что, возможно*, те капли *воды, которые* остались *на полотенце* после вытирания рук, *примут ритуальную нечистоту от* соприкосновения с *ложем* (возможно, ритуально нечистым) **ויחזרו ויטמאו את הידים** *и снова сделают нечистыми руки*, когда он будет их вытирать во время трапезы. В результате будет есть ритуально нечистыми руками.

Гемара перебивает изложение барайты вопросом: зачем говорить о каплях воды, оставшихся на полотенце? **ונטמייה כסת למפה** Скажи, что само *ложе сделает полотенце нечистым*!

אין כלי מטמא כלי *Не может предмет*, который не является источником ритуальной нечистоты (**אב לטומאה**), *сделать нечистым* другой *предмет*.

ונטמייה כסת לגברא גופיה Скажи, что ритуально нечистое *ложе*, на котором возлежит человек, *делает нечистым самого человека*!

תבה לנשילת ידים מעודה. והאי לגמ' חזיב ליה לגיל נס' כ"מ (לף מב.) נהגי לתך מכיפות משום דשנויה לה חז לממייה: **דבר** אחר אין נשילת ידים לחולין מן התורה וכו'. יש ספרים שכתוב נהן הכי קאמרי להו ס"ש נהיה הלל אפילו לידיכו לתלמידיהו לתקו להשמעם בשלמן שי משום שהכי מרומה הא מדיפה לתן נטילה ידים לחולין מן התורה מוטב וכו' והל יטמא וכו' ול"נ דהא קאמרי ס"ש לתקו להשמעם בשלמן שי ולוחק לומר כמו שפירש רש"י שמא נמקרה בעלמא ישמעם הלא נרלה כספרים שכתוב בהן מלי לכר לתר כהי קאמרי להו ס"ה לכ"ש וכ"ש ס"ש גבי מוכלין דמיסיגן ומ"ש גבי ידים הלא מיסיגן וכו' והשתא לא הוי הלי לכר לתר כי ההיא דלגיל שלישו נריך לטעם דשמן הכא הלי הלי ד"ה לא נה הלה לפרש טעמא דס"ה קאמר ולישנ לכרשים:

פירורין דלית בהו כזית מותר לאכרן ביה. מיהו קשה לעניותא דלתלמיון נקרק כל הכשר (לף קה:): **בבוליה** פירקין חלבה כב"ה לכר מהא. ות"ם וסל נההוא דיחזור למקומו ויכנך משמע דהלכה כס"ש לקמן (לף נ.): כשמעתן מדעבדי לתוליה כתרייהו. ול"נ דלא חזיב ליה למשם דהתם לפי ס"ה מוהו ול"ש דלא שלא שמעתן מיהו(ס): **לכך נהגו** העם כב"ה אלימא דרבי יהודה. תימה לתן לפילו לכתחלה נוהגין כן ונפרק (לף קכ:) חומר נהגו חומרי לה מורין ולי עכד כסי לה מהדרין ליה ול"ל דהתם חיכא לתוליה דפליגי תד אמר הלכה והוה פירוש הלכה לכתחלה ומורין כסי ס"כ נהגו דקאמר לידך סוי דיעבד אבל כתם יכול להיות לתן כאן אלא נהגו (ס)גירסת: **בברא** ב"ע ב"ם. ות"ם חומיל ול"ש לשון קרא אתיא כתרא ול"ל דשון אחר הוא ואתיא כמו שהוא בכל מקום ודאי ולא מיבעי לן לכרוכי לתקב"ה דברא הדין נהוראה ולקמן. ובית הלל אבל אין ודאי הכי מיבעי לן לכרוכי. מיהו ברא בהוראת לשון עבר הוא. מדהכי רב יוסף כי הנה יצר הרכור רוח כך הוא אומנתר של הקב"ה שבכל יום הוא יוצר היינן שבמעי אשה ובורא רוח בקרבו. אלמא לאו לשון עבר דקאי. אלא אפר רב יוסף בברא ובראם כלי אלמא לא מליבי דברא דמאורי מברכין. אלא כי מליבי בברא ובראם. ב"ש אברי ברא לשון עבר הוא. ואנן הכי מנבי לן לברוכי להקב"ה דברא הדין נהוראה ולקמן. ובית הלל אבל אין ודאי הכי מיבעי לן לברוכי. מיהו ברא בהוראת לשון עבר הוא. מדהכי רב יוסף כי הנה יצר הרכור רוח כך הוא אומנתר של הקב"ה שבכל יום הוא יוצר היינן שבמעי אשה ובורא רוח בקרבו. אל

Почему мудрецы, тем не менее, разрешили на нем возлежать?

אין כלי מטמא אדם *Не может предмет*, который не является источником ритуальной нечистоты, *сделать человека нечистым*.

Продолжение барайты: **ובית הלל אומרים** *школа Илеля говорит*: **על הכסת** полотенце, которым вытер руки после омовения, кладет *на ложе*, где возлежит во время трапезы. **שאם אתה אומר על השלחן** *Потому что если ты говоришь*: кладет его *на стол*, **גזרה שמא יטמאו משקים שבמפה מחמת השלחן** то это надо *запретить, потому что, возможно*, те капли *воды, которые* остались *на полотенце* после омовения рук, *примут ритуальную нечистоту от* соприкосновения со *столом* (возможно, ритуально нечистым) **ויחזרו ויטמאו את האוכלין** *и сделают нечистой еду*, которой может коснуться влажное полотенце. Чтобы этого не произошло, школа Илеля запретила класть полотенце на стол.

לטמא שלחן לאוכלין שבתוכו Скажи, что сам *стол делает ритуально нечистой еду, которая на нем*!

הכא בשלחן שני עסקינן *Здесь мы заняты* рассмотрением случая, когда *стол* является "*вторым* в ритуальной нечистоте". **ואין שני עושה שלישי בחולין אלא על ידי משקין** *И* известно, что "*второй*" может через касание *сделать обычную еду* "*третьей* в нечистоте" *только при помощи напитка*. Так постановили мудрецы: как только напиток соприкасается со "вторым", он становится "первым в нечистоте". Поэтому капли воды, что на полотенце, делают еду "второй".

במאי קמיפלגי *В чем разошлись* мнения мудрецов школы Шамая и школы Илеля? **בית שמאי סברי אסור להשתמש בשלחן שני** *Школа Шамая считает*: *запрещено пользоваться столом*, который "*второй* в нечистоте". **גזרה משום אוכלי תרומה** Это *запрещено из-за* коэнов, т. е. тех, кто *ест трумy*. (Для трумы после уровня "второй в ритуальной нечистоте" идет уровень "третий в нечистоте", а для посвящений в Храм – "четвертый".) Запрет касается даже тех, кто ест обычную еду, – чтобы не ошиблись коэны. В силу этого запрета нет опасения, что станут нечистыми капли на полотенце, а значит, что они сделают нечистой еду на столе.

ובית הלל סברי מותר להשתמש בשלחן שני *А школа Илеля считает*: *можно пользоваться столом*, который "*второй* в нечистоте". **אוכלי תרומה זריזין הם** Потому что те, кто *ест трумy* (коэны), *спешат* с выполнением заповеди, а поэтому осторожны и не станут класть полотенце на такой стол. И поскольку можно есть обычную еду (но не трумy) с такого стола, остается опасение, что полотенце, положенное на него, примет нечистоту, а поэтому следует запретить класть на стол полотенце.

דבר אחר *Другая причина* постановления школы Илеля: **אין נטילת ידים לחולין מן התורה** заповедь *омовения рук* перед трапезой *не* дана *Торой*.

מאי דבר אחר *Зачем* в барайте приведена "*другая причина*"?

הכי קאמרי להו בית הלל לבית שמאי *Так сказали* мудрецы *школы Илеля* мудрецам *школы Шамая*: **וכי תימרו** *если вы скажете*: **מאי שנא גבי אוכלין דחיישינן** *в чем разница между случаем, когда опасаемся*, что *еда* примет нечистоту, если рядом с ней положить полотенце на стол, **ומאי שנא גבי ידים דלא חיישינן** *и случаем, когда не опасаемся*, что *руки* примут нечистоту, если их во время трапезы вытереть о полотенце, положенное на ложе? – **אפילו הכי הא עדיפא** то *даже тогда то*, что предлагаем мы (класть полотенце не на стол, а на ложе), *предпочтительней*. **דאין נטילת ידים לחולין מן התורה** *Потому что* заповедь *омовения рук* перед трапезой *не* дана *Торой*. А раз так, то **מוטב שיטמאו ידים** *лучше* пусть *примут нечистоту руки, поскольку* запрет *для них исходит не из Торы*, **ואל יטמאו אוכלים דאית להו עיקר מדאורייתא** *но не примет нечистоту еда, поскольку* запрет *для нее исходит из Торы*.

Учили в нашей мишне: **בית שמאי אומרים מכבדין וכו'** *школа Шамая говорит*: сначала *прибирают* дом от остатков еды (или стол, если сидели за столом), а потом омывают руки "последней водой" перед Биркат-Амазон. А школа Илеля говорит: сначала омывают руки, а потом прибирают дом.

תבף לנשילת ידים מעתה. ומהי דלא מסיק ליה לעיל נפ' כ"מ (דף מכ.) נההי לילך מכיסות משום דסגיעה לה מצ למתניתא: **דבר** אחר אין נשילת ידים לחולין מן התורה וכו'. יש מפרים שכתוב נהן הכי קתני להו [ב"ש] לבית הלל לפילו לרישה למתניתא לסבור להשתמש בשלמן שני משום לוכלי מרומה הא מדיפא לתן נטילת ידים לחולין מן התורה מוטב וכו' ומל' יטמא וכו' ול"ג דהא קתני ב"ש לשמוע להשתמש בשלמן שני ודוחק לומר כמו שפירש רש"י שמא נמקרה נעלמת יטמא אלא נראה כפירוש שכתוב נהן מפי רבי מאיר הכי קתני להו ב"ה לב"ש וב"ה מ"ש נגי מוכלין דמיטיין ומ"ש נגי ידים דלא מיטיין וכו' והשתא לא הוי הפי לנער מאר כי היכא דלטול שלישו נריך לנעמה לשטון אבל הכא פפי ל"ל לא נגע אלא לפרש טעמא דב"ה קתמר ולישנא דנרייתה:

פירורין דלית בהו כזית פוטר לאכזן ביר. מיכו קשה לטעמיהו דלמילין נפרק כל הכשר (דף קה:): **כבוליה** פירקין חלכה כב"ה לכר מהא. ול"ת והא נההוא דימחוך למקומו ויכוך מטמא דהלכה כב"ש לקמן (דף נג:) דשמעתין מדעבדי לחולי נחרייהו. ול"ל דלא מסיק לה משום דהשתא לחני ב"ש מהו לב"ש דאמרי לה מרוחין ולא עבד כפי לא מהדרינן ליה ול"ל דהשתא ליכא לחולי דפליגי חד אמר הלכה והוא פירוש הלכה לכמהלה ומרוחין הכי ל"ב נהגו דקתמר לילך הוי דיעבד אבל ככא יכול להיות לילך כאן אלא נהגו כ"ג: **בברא** ב"ע ב"ש. ול"ת הואיל ול"ש נלעון כרא אחלי אחר כורא ול"ל לנשון קרא אלילי וכי

דאית להו עיקר מדאורייתא: בש"א מכברין וכו': ת"ר בש"א מכברין את הבית ואחר כך נוטלין לידים שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה נמצא אתה מפסיד את האוכלין (ס) אבל בט"י לב"ש אם שכירא להו מ"ט משום פירורין ובה"א אם שמש תלמיד חכם הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לר' יוחנן ד"א ר' יוחנן פירורין שאין בהם כזית מותר לאכזן ביד במאי קמיפלגי ב"ה סברי אסור להשתמש בשמש ע"ה וב"ש סברי מותר להשתמש בשמש ע"ה א"ר יוסי בר חנינא א"ר הונא כבליה פרקין הלכה כב"ה בר מהא דהלכה כב"ש ור' אושעיא מתני איפכא ובהא נמי הלכה כב"ה: בש"א נר ומזון וכו': רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא חזייה לרבא דבריך אבשמים ברישא א"ל מכדי ב"ש וב"ה אמאור לא פליגי דתניא בש"א נר ומזון בשמים והבדלה ובה"א נר ובשמים מזון והבדלה עני רבא בתריה זו דברי ר"מ אבל ר' יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שבש"א על המאור ואח"כ בשמים ובה"א בשמים ואח"כ מאור ואע"ר יוחנן ינהגו העם כב"ה אליבא דרבי יהודה: בש"א שברא כור: אמר מרבא ברא כ"ע לא פליגי דברא משמע בי פליגי בבורא ב"ש סברי בורא דעתיד למברא וב"ה סברי בורא נמי דברא משמע מתיב רב יוסף ייוצר אור ובורא חשך יוצר הרים ובורא רוח נבורא השמים ונוטיהם אלא א"ר יוסף בברא יובורא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי במאור ומאורי דב"ש סברי חדא נהורא איכא בנורא וב"ה סברי טובא נהורי איכא בנורא תנ"ה אמרו להם ב"ה לב"ש הרבה מאורות יש באור: אין מברכין בו: בשלמא נר משום דלא שבת אלא בשמים מ"ט לא אמר רב יהודה אמר רב יהבא במסבת עובדי כוכבים עסקינן מפני שסתם מסבת עובדי כוכבים לע"ז היא הא מדקתני סיפא אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז מכלל דרישא לאו בע"ז עסקינן א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם מפני שסתם מסבת עובדי כוכבים לע"ז ת"ר אור ששבת מברכין עליו ושלא שבת אין מברכין עליו יז(מאי שבת) ומאי לא שבת

פוכו ומוגנו ומוגו וידיו פסורין. לכיון דטומלה זו לרגלן היא עבדו כה היכרא לגידעו דמדרגלן היא כי היכי דלא לגרוף עלה מרומה וקדשים והקילו בה וכן מפורש בכבוכות (דף נא.). מוגנו שפתו הכפולה לגד מן הלפוי לחשמים. מוגו כמו מוגן שקורין בלעז"ז נלעז"ע. וידיו כלי שיש

תוכו ואוגנו ואזנו וידיו מהורין נטמא נטמא כולו במאי קא מיפלגי ב"ש סברי אסור להשתמש בכלי שנטמאו אחוריו במשקין גזרה משום ניצוצות וליכא למגזר שמא יטמאו המשקין שבידים בכוס וב"ה סברי מותר להשתמש בכלי שנטמאו אחוריו במשקין אמרי ניצוצות לא שכיחי ואיכא למיחש שמא יטמאו משקין שבידים מחמת הכום ד"א יתפף לנט"י סעודה מאי ד"א ה"ק להו ב"ה לב"ש לידיכו דאמריתו אסור להשתמש בכלי שאחוריו טמאין דגזרינן משום ניצוצות אפ"ה הא עדיפא דתפף לנט"י סעודה: ב"ש אומרים מקנח ובו': ת"ר בית שמאי אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן שאם אתה אומר על הכסת גזרה שמא יטמאו משקין שבמפה מחמת הכסת ויחזרו ויטמאו את הידים ונטמייה כסת למפה אין כלי מטמא כלי ונטמייה כסת לנברא גופיה אין כלי מטמא אדם ובה"א על הכסת שאם אתה אומר על השלחן גזרה שמא יטמאו משקים שבמפה מחמת השלחן ויחזרו ויטמאו את האוכלין ולטמא שלחן לאוכלין שבתוכו הכא בשלחן שני עסקינן ואין שני עושה שלישי בחולין אלא ע"י משקין במאי קמיפלגי ב"ש סברי אסור להשתמש בשלחן שני גזרה משום אוכלי תרומה וב"ה סברי מותר להשתמש בשלחן שני אוכלי תרומה זריזין הם ד"א אין נט"י לחולין מן התורה מאי ד"א הכי קאמרי להו ב"ה לב"ש וכי תימרו מ"ש נבי אוכלין דחיישינן ומ"ש נבי ידים דלא חיישינן אפילו הכי הא עדיפא דאין נט"י לחולין מן התורה מוטב שיטמאו ידים דלית להו עיקר מדאורייתא ואל יטמאו אוכלים

את הבית ואחר כך נוטלין לידים שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה נמצא אתה מפסיד את האוכלין (ס) אבל נט"י לב"ש אם שכירא להו מ"ט משום פירורין ובה"א אם שמש תלמיד חכם הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לר' יוחנן ד"א ר' יוחנן פירורין שאין בהם כזית מותר לאכזן ביד במאי קמיפלגי ב"ה סברי אסור להשתמש בשמש ע"ה וב"ש סברי מותר להשתמש בשמש ע"ה א"ר יוסי בר חנינא א"ר הונא כבליה פרקין הלכה כב"ה בר מהא דהלכה כב"ש ור' אושעיא מתני איפכא ובהא נמי הלכה כב"ה: בש"א נר ומזון וכו': רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא חזייה לרבא דבריך אבשמים ברישא א"ל מכדי ב"ש וב"ה אמאור לא פליגי דתניא בש"א נר ומזון בשמים והבדלה ובה"א נר ובשמים מזון והבדלה עני רבא בתריה זו דברי ר"מ אבל ר' יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שבש"א על המאור ואח"כ בשמים ובה"א בשמים ואח"כ מאור ואע"ר יוחנן ינהגו העם כב"ה אליבא דרבי יהודה: בש"א שברא כור: אמר מרבא ברא כ"ע לא פליגי דברא משמע בי פליגי בבורא ב"ש סברי בורא דעתיד למברא וב"ה סברי בורא נמי דברא משמע מתיב רב יוסף ייוצר אור ובורא חשך יוצר הרים ובורא רוח נבורא השמים ונוטיהם אלא א"ר יוסף בברא יובורא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי במאור ומאורי דב"ש סברי חדא נהורא איכא בנורא וב"ה סברי טובא נהורי איכא בנורא תנ"ה אמרו להם ב"ה לב"ש הרבה מאורות יש באור: אין מברכין בו: בשלמא נר משום דלא שבת אלא בשמים מ"ט לא אמר רב יהודה אמר רב יהבא במסבת עובדי כוכבים עסקינן מפני שסתם מסבת עובדי כוכבים לע"ז היא הא מדקתני סיפא אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז מכלל דרישא לאו בע"ז עסקינן א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם מפני שסתם מסבת עובדי כוכבים לע"ז ת"ר אור ששבת מברכין עליו ושלא שבת אין מברכין עליו יז(מאי שבת) ומאי לא שבת

אי

רבינו חננאל

ובית שמאי סברי מותר להשתמש בשמש עם האור. קסברי בית שמאי מותר להשתמש בשמש עם האור, ואם נטל ידיו תחלה ואינו חושש לדקדק בפירורין ללקטם ונמצא מפסיד את האוכלין. תלמוד בומא בבית שמאי דקיל"ל וכבי לנטילת ידים ברכה. ובית הלל סברי אסור להשתמש בשמש עם האור, וכיון שתלמיד חכם הוא מלקט הראוי להתלקט ומאכל הטהור לאוכלן. (הא"ר יוחנן מנו העם כבית הלל אליבא דרבי יהודה. וכשמש ואו"ב מאור). בית שמאי אומרים שברא ובו'. אמר רבה כלי אלמא במאור ומאורי לא פליגי דמאורי מברכין, אלא כי פליגי בברא וברוא. ב"ש ברא סברי ברוא לשון עבר הוא, ואין הכי מבעי לן לברוכי להקב"ה דברוא הוין נהורא ולקמן. ובית הלל סברי אין דאי הכי מיבעי לן לברוכי, מיהו ברא וברוא לשון עבר הוא. מדרב יוסף כי הנה יוצר הרים ורוח בך הוא ואומנתו של הקב"ה שכבל ומן הוא יוצר הרים שכשהי אשה וברוא רוח בקרבו, אלמא לאו לשון עבר הוקא. אלא אמר רב יוסף בי ברוא וברוא כלי אלמא לא פליגי דברוא לשון עבר הוא ואומנתו של הקב"ה שכבל ומן הוא יוצר נמי כרוא מרי הנשן, ומן נמי המברא להם מן האור, שכך הוא אומנתו של הקב"ה לעשות בכל ומן. כי פליגי במאור ומאורי, ב"ש סברי נהורא חדא הוא ואין רצית ליה לנהורא, וב"ה סברי טובא נהורי איתי ליה, נהורא דשלים ונהורא דשלבבה בבמה נוצים. ואבי מלקו שמעתא דבברוא כלי אלמא לא פליגי דאית קראי דברוא וברא משמע. [אין מברכין ...] לעבודה וזה מכלל [...] כמסיבה מברכין והאינן]ן...]אם לאו מסיבום לעבודה זהה איגן מברכין. אין מברכין על הנר שלנרים משום הלי שכח.

רב נסים גאון

אחריהם ואוך ובית הצבועה לוחרומה אבל לא לקדש ובפרקא קמא דסנ' נדה ורף ו) אמרו הלכה בר' אלימה ואמר אחריי כלים שנטמאו בשפיכת מטמאין את השפיכה ואפי' הטולין הין מטלין את האוכלין ואפילו דחרומה ולא לישין ק"ו מבכל יום בר' יהושע מפני הסכם הסופרים לשם כרמניון רבי אליעזר אחריי כלים דרבנן ובכל יום דאורייתא בר תנאי שנא אחריי כלים דקה משום דקילי רחנן [כלן] שנטמא בשפיכת אחריין מטמאין את השפיכה מדרבנן וזו השפיה בכלים כאבי"ה [משנה ן]. והא דאמרי נמי אין כלי מטמא אדם בי השדן אם נגע בכלי ונגע באחר אחוב הכלי אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבר אבל אדם לא לפי שאב המטמאה מטמא אדם כלים ואוכלין ומשקין מטמאין אדם ובגדים אין מטמאין הבגדים אמרי בשרץ אבר ליד"ת שנופים דף ם שרץ מטמא את הכלי וכלי מטמא את האוכלין והאוכל מטמא

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: בית שמאי אומרים *школа Шамая говорит*: מכבדין את הבית ואחר כך נוטלין לידים *прибирают дом* от остатков еды, *а потом омывают руки*. שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה *Потому что если ты говоришь: сначала омывают руки*, נמצא אתה מפסיד את האוכלין то *получается*, что *ты портишь еду*, поскольку капли омовения могут попасть на еду, сделав ее неприятной; ведь есть правило, запрещающее портить еду (уничтожать ее, делая неприятной, негодной в пищу).

אבל נטילת ידים לבית שמאי תחלה לא סבירא להו *Но для школы Шамая нет предварительного омовения рук* (до уборки остатков еды). מאי טעמא *Почему*? Ответ: משום פירורין *из-за крошек* еды, оставшихся после трапезы, как только что объяснено.

Продолжение барайты: ובית הלל אומרים *а школа Илеля говорит*: можно сначала омыть руки, а потом прибрать дом, потому что אם שמש תלמיד חכם הוא *если слуга*, прислуживавший за трапезой, *является учеником мудрецов*, то נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית *он убирает* со стола те *крошки* (остатки еды), *в которых есть* размер "*с маслину*", *и оставляет* только те *крошки, в которых нет* размера "*с маслину*", – и нет запрета портить еду (уничтожать ее), если в ней нет минимального размера.

מסייע ליה לרבי יוחנן Эта барайта *помогает раби Йоханану*. דאמר רבי יוחנן *Потому что сказал раби Йоханан*: פירורין שאין בהם כזית מותר לאבדן ביד *крошки, в которых нет* размера "*с маслину*", *можно уничтожить рукой*, т. е. убрать, выбросить. (Но нельзя наступать на них ногами, потому что это – неуважение к еде.)

במאי קמיפלגי *В чем разошлись* мнения мудрецов школы Шамая и школы Илеля? בית הלל סברי *Школа Илеля считает*: אסור להשתמש בשמש עם הארץ *запрещено* во время трапезы *использовать слугу*, если он "*простой человек*", не изучающий Тору. Потому что в таком случае, омыв руки при наличии остатков еды на столе, можно нечаянно уничтожить те остатки, которые больше минимального размера.

Тогда как ובית שמאי סברי *школа Шамая считает*: מותר להשתמש בשמש עם הארץ *разрешено* во время трапезы *использовать слугу*, если он "*простой человек*". Но тогда есть опасение, что остатки еды будут уничтожены случайным попаданием на них капель омовения, а поэтому сначала убирают остатки еды, а потом омывают руки.

אמר רבי יוסי בר חנינא אמר רב הונא *Сказал раби Йосе бар Ханина: сказал рав Уна*: בכוליה פרקין הלכה כבית הלל *по всем пунктам* спора нашей мишны *закон* следует *мнению школы Илеля*, בר מהא דהלכה כבית שמאי *кроме этого* пункта, *где закон – по мнению школы Шамая* (разрешающему использование в качестве слуги "простого человека").

ורבי אושעיא מתני איפכא *Но раби Ошая учил* последний пункт спора *наоборот*, а именно: школа Шамая говорит, что сначала омывают руки, а потом прибирают на столе, в то время как школа Илеля говорит, что прибирают на столе, а потом омывают руки. По словам раби Ошаи, ובהא נמי הלכה כבית הלל *и этот* пункт спора *тоже* принят *законом по мнению школы Илеля*.

Учили в нашей мишне о человеке, оставляющем на исходе субботы единственный бокал вина, который у него есть, для благословения после трапезы вместе с "авдалой": בית שמאי אומרים мудрецы *школы Шамая говорят*: порядок благословений: נר ומזון וכו' "*свеча*" *и* Биркат-*Амазон*, "благовония" и "авдала". А школа Илеля говорит: "свеча" и "благовония", Биркат-Амазон и "авдала".

רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא *Раву Уне бар Йеуда случилось побывать в доме Равы*. חזייה לרבא דריך אבשמים בריש *Увидел*, как *Рава произносит сначала благословение на благовония*. אמר ליה *Сказал ему*: מכדי בית שמאי ובית הלל אמאוד לא פליגי *ведь школа Шамая и школа Илеля не спорили о благословении над огнем*. Другими словами, обе школы считают, что сначала произносят благословение над огнем. (Тогда почему ты поступил иначе?) דתנן *Как учили* в нашей мишне: בית שמאי אומרים *школа Шамая говорит*: порядок благословений: נר ומזון בשמים והבדלה "*свеча*" *и* Биркат-*Амазон*, "*благовония*" *и* "*авдала*". ובית הלל אומרים *А школа Илеля говорит*: נר

תבף לנטילת ידים סעודה. ומאי דלא מקיש ליה לעיל נפ' כ"מ (לף מב.) נהגי לידך מכיפות משום דסגיא לה מה למתניתי': דבר אחר אין נטילת ידים לחולין מן התורה וכו'. יש מפרים שכתוב כאן הכי קתני להו כ"ש לניס הלל אפילו לדיבו דלתניתי לקמן להשמש כשלמן שני משום מוכלי פרומה הא עדיפא לתן נטילת ידים לחולין מן התורה מוטב וכו' ואל יטמא וכו' ול"ג דהא קתני כ"ש לתמור להשמש כשלמן שני ולזחק לומר כמו שפירש רש"י שמא נמקרה בעלמא יטמאם אלא גרסה כספרים שכתוב כאן מלי לגר לתר כי קתני להו כ"ה לע"ש וכ"ת מ"ש גבי מוכלין דמיטין וכו' והשתא לא הוי אלי לגר לתר כי קתני להו כ"ה לע"ש וכ"ת מ"ש גבי מוכלין דמיטין ומ"ש גבי ידים דלא מ

ובשמים מזון והבדלה *"свеча" и "благовония"*, Биркат-*Амазон и "авдала"*.

זו דברי רבי עני רבא בתריה *Ответил ему Рава:* *это слова раби Меира.* אבל רבי יהודה מאיר אומר *Но раби Йеуда говорит:* לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המזון שהוא בתחלה *не спорили школа Шамая и школа Илеля по поводу* Биркат-*Амазон*, вместе полагая, *что его* произносят *в начале* благословений, ועל הבדלה שהיא בסוף *и* не спорили *по поводу "авдалы", которая* идет *в конце.* על מה נחלקו *По поводу чего спорили?* – על המאור ועל הבשמים *По поводу огня и благовоний.* בית שמאי אומרים *Школа Шамая говорит:* על המאור ואחר כך בשמים сначала *над огнем, а потом над благовониями.* ובית הלל אומרים *А школа Илеля говорит:* בשמים ואחר כך מאור сначала *благовония, а потом огонь.* ואמר רבי יוחנן *И сказал раби Йоханан:* נהגו העם כבית הלל אליבא דרבי יהודה *народ поступает, как* сказала *школа Илеля в изложении раби Йеуды.*

Учили в нашей мишне: בית שמאי אומרים *школа Шамая говорит:* над огнем надо произносить: שברא כו' *"Который создал* сияние огня". А школа Илеля говорит: "Создающий сияния огня".

1. Йешаяу 45:7
2. Амос 4:13
3. Йешаяу 42:5

אמר רבא בברא כולי עלמא לא פליגי דברא משמע *Сказал Рава:* *по поводу* слова *"создал" никто не спорит* (о том, что его можно использовать в этом благословении), *потому что* смысл слова – *создал* в прошлом. כי פליגי בבורא Но *спорят по поводу* слова *"создает"* ("Создающий"). בית שמאי סברי *Школа Шамая считает:* בורא דעתיד למברא *"создает"* означает, *что в будущем создаст.* Потому что "создающий" всегда создает, обновляет – и сейчас, и в будущем; следовательно, так нельзя сказать об уже созданном. ובית הלל סברי *А школа Илеля считает:* בורא נמי דברא משמע *"создает" также означает, что* в прошлом *создал.* И, поскольку Тора использует слово "создает", надо использовать именно его.

מתיב רב יוסף *Нашел трудность* на это *рав Йосеф*: тем не менее написано с использованием настоящего времени[1]: יוצר אור ובורא חשך *"Творит свет и создает тьму".* И написано[2]: יוצר הרים ובורא רוח *"Творит горы и создает ветер".* И еще написано[3]: בורא השמים ונוטיהם *"Создает небеса и распростирает их".* Как тогда объяснить позицию школы Шамая, запрещающей использование слова "создает" в благословении?

אלא אמר רב יוסף *Но* вот что *сказал рав Йосеф,* объясняя спор между двумя школами: בברא ובורא כולי עלמא לא פליגי דברא משמע *по поводу* слов *"создал" и "создает" никто не спорил, что* они (кроме прочего) *означают,* что *создал* в прошлом. כי פליגי במאור ומאורי Но спорили по поводу слов "сияние" (свет) и "сияния". בית שמאי סברי *Школа Шамая считает:* חדא נהורא איכא בנורא *один* вид *света есть в огне.* ובית הלל סברי *А школа Илеля считает:* טובא נהורי איכא בנורא *много* видов *света есть в огне.*

תניא נמי הכי *То же самое учили* в барайте: אמרו להם בית הלל לבית שמאי *сказали* мудрецы *школы Илеля* мудрецам *школы Шамая:* הרבה מאורות יש באור *много* видов *света есть в огне.* – Отсюда видим, что именно по этому поводу спорили обе школы.

Учили в нашей мишне: אין מברכין כו' *не произносят благословение* над свечой и над благовониями, принадлежащими идолопоклонникам.

בשלמא נר משום דלא שבת *Понятно,* когда речь идет о *свече,* принадлежащей идолопоклоннику. Ибо над ней не произносят благословение, *потому что* она *"не отдыхала" в субботу,* т. е. горела. Ведь запрещено использование свечи, в свете которой в субботу делалась работа. אלא בשמים מה טעם לא *Но почему не* произносят благословение *над благовониями,* принадлежащими идолопоклоннику?

אמר רב יהודה אמר רב הכא במסבת עובדי כוכבים עסקינן *Сказал рав Йеуда:* *сказал Рав:* *здесь,* в нашей мишне, *мы заняты* случаем (рассматриваем случай), когда благовония использовались *в застолье* у *идолопоклонников.* מפני שסתם מסבת עובדי כוכבים לעבודה זרה היא *Потому что обычно застолье идолопоклонников* устраивается *для поклонения идолам.*

הא מדקתני סיפא Но *ведь учили в конце* этого отрывка мишны: אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עבודה זרה *не произносят*

תבף לנשילת ידים מעורבת. והלי לגה מקיב ליה לעיל נפ' כ"מ (דף מב.) נהלי מידך מכיפות משום דשנויה לן מס למתניתא: **דבר** אחר אין נשילת ידים לחולין מן התורה וכו'. יש מפרים שכתוב נהן הכי קאמרי להו [ב]כ"ש נימת הלל אפילו לידיכו דלתמריכו מקור להשמעת נשלמן שי משום מוכלי מרומה הא עדיפא דמן נטילה ידים לחולין מן התורה מוכח וכו' ולל יטמא וכו' ול"ג דהא קאמרי כ"ש לתקור להשמעת נשלמן שי ולזחק לומר כמו שפירש רש"י שמא נמקרה נעלמא יטמעו לגה נרלה נפפרים שכתוב נהן מלי לנר מתר הכי קאמרי להו כ"ש לכ"ש וכ"ש ס"ש נמי מוכלין לחיישינן ומ"ש נמי ידים לגה מיישינן וכו' והשתא לה הוי לגה לנר מתר כי ההיא לנשיל שלישו נריך לעשם לחשון אכל הכא לגה כ"ש לה לגה לפרש טעמא דכ"ש קאמר ולייבש לנריכים:

פירורין לית בהו כזית פותר לאברן ביר. מיכו קשה לעניותא לחלמיכן נקרק כל הנשר (דף קה:): **בכוליה** פירקין הלכה כב"ה לכר מהא. ול"ת והל נהחוח לימחור למקומו ויכרך משמע דהלכה כב"ש נקמן (דף נג:) נשמעתין מדעבדי לחולחי נחרייהו. י"ל דלגה מקיב לה משום דהשתא לחני כ"ש מהו נב"ש גלה שלא יעבו דברי המרומיהו: **לכך** נהגו העם כב"ה אלימא דרבי יהודה. פיתמא לחקן שלישו לכתחלה נוהגין כן ובפרק הלל (דף קכ:) לומר נהגו לחודי לה מוכיכן ולי עכד הכי לה מהדיכן ליה וי"ל דהתם לימא לחולחי דפליגי חד לחר הלכה והוה פירוש הלכה לכתחלה ומוכיכן הכי ס"ל נהגו דקתחר לימך הוי לימעד לחכל הכא יכול להיות לחקן כאן גלה נהגו העולם ול"ש לשון קרם חלילה: **גמרינן**: **בבראש** כ"ע ס"ל. ול"ת העולם ול"ש לשון קרם חלילה לחר מוכל ול"ל לשון קרם חלילה וכו'

דאית להו עיקר מדאורייתא: בש"א מכברין וכו': ת"ר בש"א מכברין את הבית ואחר כך נוטלין לידים שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה נמצא אתה מפסיד את האוכלין (ס) אבל בש"ש לב"ש אם סבירא להו מ"ט משום פירורין ובה"א אם שמש תלמיד חכם הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לר' יוחנן (ד"א"ר יוחנן פירורין שאין בהם כזית מותר לאכדן ביד במאי קמיפלגי ב"ה סברי אסור להשתמש בשמש ע"ה וב"ש סברי מותר להשתמש בשמש ע"ה א"ר יוסי בר חנינא א"ר הונא בכוליה פרקין הלכה כב"ה בר מהא דהלכה כב"ש ור' אושעיא מתני איפכא ובהא נמי הלכה כב"ה: בש"א נר ומזון וכו': (ס) רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא חזייה לרבא דבריך אבשמים ברישא א"ל מכרי ב"ש וב"ה אמאור לא פליגי (ס) דתניא בש"א נר ומזון בשמים והבדלה וב"א נר ובשמים מזון והבדלה עני רבא בתריה זו דברי ר"מ אבל ר' יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שבש"א על המאור ואח"כ בשמים ובה"א בשמים ואח"כ מאור (ס) רבא בברא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי בבורא ב"ש דברי יהודה: בש"א שברא כו': אמר (ס) רבא בברא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי בבורא ב"ש סברי בורא דעתיד למברא וב"ה סברי בורא נמי דברא משמע מתיב רב יוסף (ס) ייוצר אור ובורא חשך (ס) ועושה שלום ובורא את הכל ובורא רוח (ס) בורא השמים ונוטיהם אלא א"ר יוסף בברא (ס) ובורא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי במאור ומאורי דב"ש סברי חדא נהורא איכא בגורא וב"ה סברי טובא נהורי איכא בגורא תנ"ה אמרו להם ב"ה לב"ש הרבה מאורות יש באור: אין מברכין כו': בשלמא נר משום דלא שבת אלא בשמים מ"ט לא אמר רב יהודה אמר רב יהבא במסבת עובדי כוכבים עסקינן מפני ששהם מסבת עובדי כוכבים לע"ז היא הא מדקתני סיפא אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז מכלל דרישא לאו בע"ז עסקינן א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם מפני ששהם מסבת עובדי כוכבים לע"ז ת"ר אור ששבת מברכין עליו ושלא שבת אין מברכין עליו (מאי שבת) ומאי לא שבת

אי

תוכו ואוגנו ואזנו וידיו מהודין נטמא נטמא כולו במאי קא מיפלגי ב"ש סברי אסור להשתמש בכלי שנטמאו אחוריו במשקין גזרה משום ניצוצות וליכא למגזר שמא יטמאו המשקין שבידים בכוס וב"ה סברי מותר להשתמש בכלי שנטמאו אחוריו במשקין אמרי ניצוצות לא שכיחי ואיכא למיחש שמא יטמאו משקין שבידים מתמת הכום (ס) ד"א יתבף לנט"י סעודה מאי ד"א ה"ק אלו ב"ה לב"ש לידיכו דאמריתו אסור להשתמש בכלי שאחוריו טמאין דגזרינן משום ניצוצות אפ"ה הא עדיפא דתבף לנט"י סעודה: ב"ש אומרים מקנח וכו': ת"ר (ס) בית שמאי אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן שאם אתה אומר על הכסת גזרה שמא יטמאו משקין שבמפה מחמת הכסת ויחזרו ויטמאו את הידים ונטמייה כסת למפה אין (ס) כלי מטמא כלי ונטמייה כסת לנברא גופיה אין כלי מטמא אדם ובה"א על הכסת שאם אתה אומר על השלחן גזרה שמא יטמאו משקים שבמפה מחמת השלחן ויחזרו ויטמאו את האוכלין ולטמא שלחן לאוכלין שבתוכו הבא בשלחן שני עסקינן ואין (ס) שני עושה שלישי בחולין אלא ע"י משקין במאי קמיפלגי ב"ש סברי אסור להשתמש בשלחן שני גזרה משום אוכלי תרומה וב"ה סברי מותר להשתמש בשלחן שני אוכלי תרומה זריזין הם ד"א אין נט"י לחולין מן התורה מאי ד"א הכי קאמרי להו ב"ה לב"ש וכי תימרו מ"ש נבי אוכלין דחיישינן ומ"ש גבי ידים דלא חיישינן אפילו הכי הא עדיפא דאין נט"י לחולין מן התורה מוטב שיטמאו ידים דלית להו עיקר מדאורייתא ואל יטמאו אוכלים דאית להו עיקר מדאורייתא: בש"א מכברין וכו': ת"ר בש"א (ס) מכברין את הבית ואחר כך נוטלין לידים שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה לא סבירא להו מ"ט משום פירורין ובה"א אם שמש תלמיד חכם הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לר' יוחנן (ד"א"ר יוחנן פירורין שאין בהם כזית מותר לאכדן ביד במאי קמיפלגי ב"ה סברי אסור להשתמש בשמש ע"ה וב"ש סברי (ס) מותר להשתמש בשמש ע"ה א"ר יוסי בר חנינא א"ר הונא בכוליה פרקין הלכה כב"ה בר מהא דהלכה כב"ש ור' אושעיא מתני איפכא ובהא נמי הלכה כב"ה: בש"א נר ומזון וכו': (ס) רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא חזייה לרבא דבריך אבשמים ברישא א"ל מכרי ב"ש וב"ה אמאור לא פליגי (ס) דתניא בש"א נר ומזון בשמים והבדלה וב"א נר ובשמים מזון והבדלה עני רבא בתריה זו דברי ר"מ אבל ר' יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שבש"א על המאור ואח"כ בשמים ובה"א בשמים ואח"כ מאור (ס) רבא בברא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי בבורא ב"ש סברי בורא דעתיד למברא וב"ה סברי בורא נמי דברא משמע מתיב רב יוסף (ס) ייוצר אור ובורא חשך (ס) ועושה שלום ובורא את הכל ובורא רוח (ס) בורא השמים ונוטיהם אלא א"ר יוסף בברא (ס) ובורא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי במאור ומאורי דב"ש סברי חדא נהורא איכא בגורא וב"ה סברי טובא נהורי איכא בגורא תנ"ה אמרו להם ב"ה לב"ש הרבה מאורות יש באור: אין מברכין כו': בשלמא נר משום דלא שבת אלא בשמים מ"ט לא אמר רב יהודה אמר רב יהבא במסבת עובדי כוכבים עסקינן מפני ששהם מסבת עובדי כוכבים לע"ז היא הא מדקתני סיפא אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז מכלל דרישא לאו בע"ז עסקינן א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם מפני ששהם מסבת עובדי כוכבים לע"ז ת"ר אור ששבת מברכין עליו ושלא שבת אין מברכין עליו (מאי שבת) ומאי לא שבת

שבשבת משקה אין מבשלה כלי בר ואמרינן נמי (שם דף יח) הואי סכין דנעשה בשבת אי נימא נעשה בשבת לה אין [כלי] מבשלה בה ואין רוחשין בעריות (תוספות דף ם) אמרינן אמאי הוא מותר מבשלה בה כלי מבשלה כלי הוא כשהיתה קדושים (דף נה:) בגמרא דשוכל יום הבנים: הכי מפרשה נרשי מחליפה בשולחן של שיש או של מרקים שאין מקבלין טומאה: אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם הואיל והנן מעיקרא אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של נרים אמאי אינסרינ"ר הנ' אלא משום מדרסה מדרסת ניחא מיפרשה בחגיגה בפ' אין דורשין (ד' יח) והנן בבבי אין מברכין לפרדסים בבבי פרדסים מדרס לשכלי תרומה ובתוספתא טהרות (פרה) שנו

---

* א עיתי"ט מ"ש פר' קמא:
ב ב ג מי' ס"ש מכל' טהרות
מלכה יט ממע עמין ס
מיתי"ט מ"ש פר' קמ פמיף ג:
ב ד מי' פ"ש מכל' שבת
מלכה כד ממע עמין ס
מיתי"ט מ"ש פר' לט פמיף ס ה:
ג ה ו מי' ומע"ש שם מיתי"ט
מ"ש פר' לפ פמיף ס
[ומיל פר' לט]:
ד ז מי' שם מלכה טם ומיט
מכל' נדרים הל' ט ממע
עמין ס שם מיתי"ט מ"ש פר'
ריש פמיף ו ופר' לפו פמיף כ:

רבינו חננאל

ובית שמאי סברי מותר להשתמש בשמש עם הארץ. קסברי בית שמאי מותר להשתמש בשמש עם הארץ, ואם נטל ידיו תחלה ואינו חושש לדקדק בפירורין ללקטם ונמצא מפסיד את האוכלין, והלכתא כבית שמאי שמאי רקילי וחבי לנטלה ידים בתרא. ובית הלל סברי אסור להשתמש בשמש עם הארץ, וכיון שהלמיד חכם הוא מלקט הראוי להתלקט ומאכיר המותר לאוכלין. [ואי"ר יוחנן נתנו חעם בבית הלל אלימא דרבי יהודה. רבשעתו ושהי"ת מאורי]. בית שמאי אומרים שברא ובו'. אמר רבה בלילי פלמא בבורא ומאורי לא פליגי דמאורי מברכין, אלא בי פליגי בברא ובורא. ב"ש סברי ברא לשון עבר הוא, האיל הכי מבעי לן לבתרי? ומיהו בורא בורא לשון עבר הוא. ומיהו רב יוסף בי הנה יצור הרי"ח ורוח בך הוא אומנתו של הקב"ה שכבל זמן הוא יוצר הרוח שבמעי אשה וברוא רוח בקובו. אלמא לאו לשון עבר דוקא. אלא אמר רב יוסף בברא וברוא בלי פלמא לא פליגי לכתחלה ומוכיכן כי ס"ל נהגו העם כב"ה אליבא דרבי יהודה. פיתמא לחקן שלישו לכתחלה נוהגין כן ובפרק הלל (דף קכ:) לומר נהגו לחודי לה מוכיכן ולי עכד הכי לה מהדיכן ליה וי"ל דהתם לימא לחולחי דפליגי חד לחר הלכה והוה פירוש הלכה לכתחלה ומוכיכן הכי ס"ל נהגו דקתחר לימך הוי לימעד לחכל הכא יכול להיות לחקן כאן גלה נהגו העולם ול"ש לשון קרם חלילה: **גמרינן**: **בבראש** כ"ע ס"ל. ול"ת העולם ול"ש לשון קרם חלילה לחר מוכל ול"ל לשון קרם חלילה וכו' ובית שמאי סברי מותר להשתמש בשמש עם הארץ. ובית הלל סברי אסור להשתמש בשמש עם הארץ, וכיון שהלמיד חכם הוא מלקט הראוי להתלקט ומאכיר המותר לאוכלין. [ואי"ר יוחנן נתנו חעם בבית הלל אלימא דרבי יהודה. רבשעתו ושהי"ת מאורי]. בית שמאי אומרים שברא ובו'. אמר רבה בלילי פלמא בבורא ומאורי לא פליגי דמאורי מברכין, אלא בי פליגי בברא ובורא. ב"ש סברי ברא לשון עבר הוא, האיל הכי מבעי לן לבתרי? ומיהו בורא בורא לשון עבר הוא. ומיהו רב יוסף בי הנה יצור הרי"ח ורוח בך הוא אומנתו של הקב"ה שכבל זמן הוא יוצר הרוח שבמעי אשה וברוא רוח בקובו. אלמא לאו לשון עבר דוקא. אלא אמר רב יוסף בברא וברוא בלי פלמא לא פליגי לכתחלה ומוכיכן הכי ס"ל נהגו העם כב"ה אליבא דרבי יהודה. פיתמא לחקן שלישו לכתחלה נוהגין כן ובפרק הלל (דף קכ:) לומר נהגו לחודי לה מוכיכן ולי עכד הכי לה מהדיכן ליה וי"ל דהתם לימא לחולחי דפליגי חד לחר הלכה והוה פירוש הלכה לכתחלה ומוכיכן הכי ס"ל נהגו דקתחר לימך הוי לימעד לחכל הכא יכול להיות לחקן כאן גלה נהגו העולם ול"ש לשון קרם חלילה לחר מוכל ול"ל לשון קרם חלילה וכו'

רב נים גאון

אחריים ותך ובית הבציעה לחחימה אבל לא לקדש ובפרקא קמא דפסי נדה (דף ו) אמרי הלכה בר אליעזר ואמר אחרים כלים שנטמאו בשקין ממאין את השקין ואפי' הולין את השלין ואפילו הדחיה לא לימין ק"ו מכהל ים בר ישמעאל לשם כראמרין ורבי אליעזר אחרי כלים דרבון וכהל יום ואחריהא כר הבאי שהא אחרי (כלי) שנטמא בשקין וקלי הוון כלים ונקט משום וקלי הוון שנטמאו בשקין אחריו שמאין ואכו הוון ואתו ידיו מהודין וזו משנתנו בבלים שנטמאו בשקין ב"ה (משנה ו). והא דאמרי נפי אין כלי מטמא אדם כי השרץ אם נגע בכלי ומטאו אותו הכלי אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבר אבל אדם לא לפי שאב הטומאה מטמא אדם וכלים ואילה אוכלין ומשקין מטמאין אדם ובגדים אין מטמאין חכי אמרי בפרק אחר לייד שנאמרו (דף ם) שרץ מטמא את הכלי הכלי מטמא את האוכלין ואת המשקין למדנו שלש טומאות בשרץ והתם בפ' חומר בקדש (תוספות דף נב) כראמר ר' ירמיה משמיה דשמואל שרץ ושקשון עליה אלא מעתה לא תטמא אדם כלומר שהכלי שטמא אדם בעיקר אשר הקישה הכתוב לשרץ אלא מעתה לא תטמא אדם כלומר שהכלי שרץ ולכאורה ואת דטמא לה לכאורה לא מטמא ליה: ונימני כמת לגבוה נשיה בפסק מדרס דרבון ותניה מרשנא שנו פסק ראשון שם הארץ ומדרסו (ותוספות) והיסטו שהיהלין לחולין ומטמאין בחגיגה בפ' אין דורשין (ד' יח) והנן בבבי אין מברכין לפרדסים מדרס לשכלי תרומה ובתוספתא טהרות (פרה) שנו

ה) שם ב"ש אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן שאם אתה אומר על הכסת גזרה שמא יטמאו משקין שבמפה מחמת הכסת ויחזרו ויטמאו את הידים ונטמייה כסת למפה אין כלי מטמא כלי ונטמייה כסת לנברא גופיה אין כלי מטמא אדם ובה"א על הכסת שאם אתה אומר על השלחן גזרה שמא יטמאו משקים שבמפה מחמת השלחן ויחזרו ויטמאו את האוכלין ולטמא שלחן לאוכלין שבתוכו הבא בשלחן שני עסקינן ואין שני עושה שלישי בחולין אלא ע"י משקין במאי קמיפלגי ב"ש סברי אסור להשתמש בשלחן שני גזרה משום אוכלי תרומה וב"ה סברי מותר להשתמש בשלחן שני אוכלי תרומה זריזין הם ד"א אין נט"י לחולין מן התורה מאי ד"א הכי קאמרי להו ב"ה לב"ש וכי תימרו מ"ש נבי אוכלין דחיישינן ומ"ש גבי ידים דלא חיישינן אפילו הכי הא עדיפא דאין נט"י לחולין מן התורה מוטב שיטמאו ידים דלית להו עיקר מדאורייתא ואל יטמאו אוכלים דאית להו עיקר מדאורייתא: בש"א מכברין וכו': ת"ר בש"א מכברין את הבית ואחר כך נוטלין לידים שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה לא סבירא להו מ"ט משום פירורין ובה"א אם שמש תלמיד חכם הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לר' יוחנן (ד"א"ר יוחנן פירורין שאין בהם כזית מותר לאכדן ביד במאי קמיפלגי ב"ה סברי אסור להשתמש בשמש ע"ה וב"ש סברי מותר להשתמש בשמש ע"ה א"ר יוסי בר חנינא א"ר הונא בכוליה פרקין הלכה כב"ה בר מהא דהלכה כב"ש ור' אושעיא מתני איפכא ובהא נמי הלכה כב"ה: בש"א נר ומזון וכו': רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא חזייה לרבא דבריך אבשמים ברישא א"ל מכרי ב"ש וב"ה אמאור לא פליגי דתניא בש"א נר ומזון בשמים והבדלה וב"א נר ובשמים מזון והבדלה עני רבא בתריה זו דברי ר"מ אבל ר' יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שבש"א על המאור ואח"כ בשמים ובה"א בשמים ואח"כ מאור רבא בברא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי בבורא ב"ש סברי בורא דעתיד למברא וב"ה סברי בורא נמי דברא משמע מתיב רב יוסף ייוצר אור ובורא חשך ועושה שלום ובורא את הכל ובורא רוח בורא השמים ונוטיהם אלא א"ר יוסף בברא ובורא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי במאור ומאורי דב"ש סברי חדא נהורא איכא בגורא וב"ה סברי טובא נהורי איכא בגורא תנ"ה אמרו להם ב"ה לב"ש הרבה מאורות יש באור: אין מברכין כו': בשלמא נר משום דלא שבת אלא בשמים מ"ט לא אמר רב יהודה אמר רב יהבא במסבת עובדי כוכבים עסקינן מפני ששהם מסבת עובדי כוכבים לע"ז היא הא מדקתני סיפא אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז מכלל דרישא לאו בע"ז עסקינן א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם מפני ששהם מסבת עובדי כוכבים לע"ז ת"ר אור ששבת מברכין עליו ושלא שבת אין מברכין עליו (מאי שבת) ומאי לא שבת

ו) שם ב"ש אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן שאם אתה אומר על הכסת גזרה שמא יטמאו משקין שבמפה מחמת הכסת ויחזרו ויטמאו את הידים ונטמייה כסת למפה אין כלי מטמא כלי ונטמייה כסת לנברא גופיה אין כלי מטמא אדם ובה"א על הכסת שאם אתה אומר על השלחן גזרה שמא יטמאו משקים שבמפה מחמת הכסת ויחזרו ויטמאו את האוכלין ולטמא שלחן לאוכלין שבתוכו הבא בשלחן שני עסקינן ואין שני עושה שלישי בחולין אלא ע"י משקין במאי קמיפלגי ב"ש סברי אסור להשתמש בשלחן שני גזרה משום אוכלי תרומה וב"ה סברי מותר להשתמש בשלחן שני אוכלי תרומה זריזין הם ד"א אין נט"י לחולין מן התורה מאי ד"א הכי קאמרי להו ב"ה לב"ש וכי תימרו מ"ש נבי אוכלין דחיישינן ומ"ש גבי ידים דלא חיישינן אפילו הכי הא עדיפא דאין נט"י לחולין מן התורה מוטב שיטמאו ידים דלית להו עיקר מדאורייתא ואל יטמאו אוכלים דאית להו עיקר מדאורייתא: בש"א מכברין וכו': ת"ר בש"א מכברין את הבית ואחר כך נוטלין לידים שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה לא סבירא להו מ"ט משום פירורין ובה"א אם שמש תלמיד חכם הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לר' יוחנן (ד"א"ר יוחנן פירורין שאין בהם כזית מותר לאכדן ביד במאי קמיפלגי ב"ה סברי אסור להשתמש בשמש ע"ה וב"ש סברי מותר להשתמש בשמש ע"ה א"ר יוסי בר חנינא א"ר הונא בכוליה פרקין הלכה כב"ה בר מהא דהלכה כב"ש ור' אושעיא מתני איפכא ובהא נמי הלכה כב"ה: בש"א נר ומזון וכו': רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא חזייה לרבא דבריך אבשמים ברישא א"ל מכרי ב"ש וב"ה אמאור לא פליגי דתניא בש"א נר ומזון בשמים והבדלה וב"א נר ובשמים מזון והבדלה עני רבא בתריה זו דברי ר"מ אבל ר' יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שבש"א על המאור ואח"כ בשמים ובה"א בשמים ואח"כ מאור רבא בברא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי בבורא ב"ש סברי בורא דעתיד למברא וב"ה סברי בורא נמי דברא משמע מתיב רב יוסף ייוצר אור ובורא חשך ועושה שלום ובורא את הכל ובורא רוח בורא השמים ונוטיהם אלא א"ר יוסף בברא ובורא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי במאור ומאורי דב"ש סברי חדא נהורא איכא בגורא וב"ה סברי טובא נהורי איכא בגורא תנ"ה אמרו להם ב"ה לב"ש הרבה מאורות יש באור: אין מברכין כו': בשלמא נר משום דלא שבת אלא בשמים מ"ט לא אמר רב יהודה אמר רב יהבא במסבת עובדי כוכבים עסקינן מפני ששהם מסבת עובדי כוכבים לע"ז היא הא מדקתני סיפא אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז מכלל דרישא לאו בע"ז עסקינן א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם מפני ששהם מסבת עובדי כוכבים לע"ז ת"ר אור ששבת מברכין עליו ושלא שבת אין מברכין עליו (מאי שבת) ומאי לא שבת

ז) שם ב"ש אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן שאם אתה אומר על הכסת גזרה שמא יטמאו משקין שבמפה מחמת הכסת ויחזרו ויטמאו את הידים ונטמייה כסת למפה אין כלי מטמא כלי ונטמייה כסת לנברא גופיה אין כלי מטמא אדם ובה"א על הכסת שאם אתה אומר על השלחן גזרה שמא יטמאו משקים שבמפה מחמת הכסת ויחזרו ויטמאו את האוכלין ולטמא שלחן לאוכלין שבתוכו הבא בשלחן שני עסקינן ואין שני עושה שלישי בחולין אלא ע"י משקין במאי קמיפלגי ב"ש סברי אסור להשתמש בשלחן שני גזרה משום אוכלי תרומה וב"ה סברי מותר להשתמש בשלחן שני אוכלי תרומה זריזין הם ד"א אין נט"י לחולין מן התורה מאי ד"א הכי קאמרי להו ב"ה לב"ש וכי תימרו מ"ש נבי אוכלין דחיישינן ומ"ש גבי ידים דלא חיישינן אפילו הכי הא עדיפא דאין נט"י לחולין מן התורה מוטב שיטמאו ידים דלית להו עיקר מדאורייתא ואל יטמאו אוכלים דאית להו עיקר מדאורייתא: בש"א מכברין וכו': ת"ר בש"א מכברין את הבית ואחר כך נוטלין לידים שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה לא סבירא להו מ"ט משום פירורין ובה"א אם שמש תלמיד חכם הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לר' יוחנן (ד"א"ר יוחנן פירורין שאין בהם כזית מותר לאכדן ביד במאי קמיפלגי ב"ה סברי אסור להשתמש בשמש ע"ה וב"ש סברי מותר להשתמש בשמש ע"ה א"ר יוסי בר חנינא א"ר הונא בכוליה פרקין הלכה כב"ה בר מהא דהלכה כב"ש ור' אושעיא מתני איפכא ובהא נמי הלכה כב"ה: בש"א נר ומזון וכו': רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא חזייה לרבא דבריך אבשמים ברישא א"ל מכרי ב"ש וב"ה אמאור לא פליגי דתניא בש"א נר ומזון בשמים והבדלה וב"א נר ובשמים מזון והבדלה עני רבא בתריה זו דברי ר"מ אבל ר' יהודה אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שבש"א על המאור ואח"כ בשמים ובה"א בשמים ואח"כ מאור רבא בברא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי בבורא ב"ש סברי בורא דעתיד למברא וב"ה סברי בורא נמי דברא משמע מתיב רב יוסף ייוצר אור ובורא חשך ועושה שלום ובורא את הכל ובורא רוח בורא השמים ונוטיהם אלא א"ר יוסף בברא ובורא כ"ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי במאור ומאורי דב"ש סברי חדא נהורא איכא בגורא וב"ה סברי טובא נהורי איכא בגורא תנ"ה אמרו להם ב"ה לב"ש הרבה מאורות יש באור: אין מברכין כו': בשלמא נר משום דלא שבת אלא בשמים מ"ט לא אמר רב יהודה אמר רב יהבא במסבת עובדי כוכבים עסקינן מפני ששהם מסבת עובדי כוכבים לע"ז היא הא מדקתני סיפא אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז מכלל דרישא לאו בע"ז עסקינן א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם מפני ששהם מסבת עובדי כוכבים לע"ז ת"ר אור ששבת מברכין עליו ושלא שבת אין מברכין עליו (מאי שבת) ומאי לא שבת

ח) (שבת) ס"ש ס"ש ס"ש. ג) ומם כ"ש. ד) [שבת] ס"ש ס"ש ס"ש. ה) [שבת] ס"ש ס"ש ס"ש. ו) ס"ש ס"ש ס"ש. ז) ס"ש ס"ש ס"ש. ח) ס"ש ס"ש ס"ש. ט) [שבת] ס"ש ס"ש ס"ש. י) ס"ש ס"ש ס"ש. יא) [שבת] ס"ש ס"ש ס"ש. יב) [שבת] ס"ש ס"ש ס"ש. יג) ס"ש ס"ש ס"ש. יד) ס"ש ס"ש ס"ש. טו) ס"ש ס"ש ס"ש. טז) ס"ש ס"ש ס"ש. יז) ס"ש ס"ש ס"ש. יח) ס"ש ס"ש ס"ש. יט) ס"ש ס"ש ס"ש. כ) ס"ש ס"ש ס"ש. כא) ס"ש ס"ש ס"ש. כב) ס"ש ס"ש ס"ש. כג) ס"ש ס"ש ס"ש. כד) ס"ש ס"ש ס"ש. כה) ס"ש ס"ש ס"ש. כו) ס"ש ס"ש ס"ש. כז) ס"ש ס"ש ס"ש. כח) ס"ש ס"ש ס"ש. כט) ס"ש ס"ש ס"ש. ל) ס"ש ס"ש ס"ש. לא) ס"ש ס"ש ס"ש. לב) ס"ש ס"ש ס"ש. לג) ס"ש ס"ש ס"ש. לד) ס"ש ס"ש ס"ש. לה) ס"ש ס"ש ס"ש. לו) ס"ש ס"ש ס"ש. לז) ס"ש ס"ש ס"ש. לח) ס"ש ס"ש ס"ש. לט) ס"ש ס"ש ס"ש. מ) ס"ש ס"ש ס"ש. מא) ס"ש ס"ש ס"ש. מב) ס"ש ס"ש ס"ש. מג) ס"ש ס"ש ס"ש. מד) ס"ש ס"ש ס"ש. מה) ס"ש ס"ש ס"ש. מו) ס"ש ס"ש ס"ש. מז) ס"ש ס"ש ס"ש. מח) ס"ש ס"ש ס"ש. מט) ס"ש ס"ש ס"ש. נ) ס"ש ס"ש ס"ש. נא) ס"ש ס"ש ס"ש. נב) ס"ש ס"ש ס"ש. נג) ס"ש ס"ש ס"ש. נד) ס"ש ס"ש ס"ש. נה) ס"ש ס"ש ס"ש. נו) ס"ש ס"ש ס"ש. נז) ס"ש ס"ש ס"ש. נח) ס"ש ס"ש ס"ש. נט) ס"ש ס"ש ס"ש. ס) ס"ש ס"ש ס"ש. סא) ס"ש ס"ש ס"ש. סב) ס"ש ס"ש ס"ש. סג) ס"ש ס"ש ס"ש. סד) ס"ש ס"ש ס"ש. סה) ס"ש ס"ש ס"ש. סו) ס"ש ס"ש ס"ש. סז) ס"ש ס"ש ס"ש. סח) ס"ש ס"ש ס"ש. סט) ס"ש ס"ש ס"ש. ע) ס"ש ס"ש ס"ש. עא) ס"ש ס"ש ס"ש. עב) ס"ש ס"ש ס"ש. עג) ס"ש ס"ש ס"ש. עד) ס"ש ס"ש ס"ש. עה) ס"ש ס"ש ס"ש. עו) ס"ש ס"ש ס"ש. עז) ס"ש ס"ש ס"ש. עח) ס"ש ס"ש ס"ש. עט) ס"ש ס"ש ס"ש. פ) ס"ש ס"ש ס"ש. פא) ס"ש ס"ש ס"ש. פב) ס"ש ס"ש ס"ש. פג) ס"ש ס"ש ס"ש. פד) ס"ש ס"ש ס"ש. פה) ס"ש ס"ש ס"ש. פו) ס"ש ס"ש ס"ש. פז) ס"ש ס"ש ס"ש. פח) ס"ש ס"ש ס"ש. פט) ס"ש ס"ש ס"ש. צ) ס"ש ס"ש ס"ש. צא) ס"ש ס"ש ס"ש. צב) ס"ש ס"ש ס"ש. צג) ס"ש ס"ש ס"ש. צד) ס"ש ס"ש ס"ש. צה) ס"ש ס"ש ס"ש. צו) ס"ש ס"ש ס"ש. צז) ס"ש ס"ש ס"ש. צח) ס"ש ס"ש ס"ש. צט) ס"ש ס"ש ס"ש. ק) ס"ש ס"ש ס"ש. קא) ס"ש ס"ש ס"ש. קב) ס"ש ס"ש ס"ש. קג) ס"ש ס"ש ס"ש. קד) ס"ש ס"ש ס"ש. קה) ס"ש ס"ש ס"ש. קו) ס"ש ס"ש ס"ש. קז) ס"ש ס"ש ס"ש. קח) ס"ש ס"ש ס"ש. קט) ס"ש ס"ש ס"ש. קי) ס"ש ס"ש ס"ש. קיא) ס"ש ס"ש ס"ש. קיב) ס"ש ס"ש ס"ש. קיג) ס"ש ס"ש ס"ש. קיד) ס"ש ס"ש ס"ש. קטו) ס"ש ס"ש ס"ש. קטז) ס"ש ס"ש ס"ש. קיז) ס"ש ס"ש ס"ש. קיח) ס"ש ס"ש ס"ש. קיט) ס"ש ס"ש ס"ש. קכ) ס"ש ס"ש ס"ש. קכא) ס"ש ס"ש ס"ש. קכב) ס"ש ס"ש ס"ש. קכג) ס"ש ס"ש ס"ש. קכד) ס"ש ס"ש ס"ש. קכה) ס"ש ס"ש ס"ש. קכו) ס"ש ס"ש ס"ש. קכז) ס"ש ס"ש ס"ש. קכח) ס"ש ס"ש ס"ש. קכט) ס"ש ס"ש ס"ש. קל) ס"ש ס"ש ס"ש. קלא) ס"ש ס"ש ס"ש. קלב) ס"ש ס"ש ס"ש. קלג) ס"ש ס"ש ס"ש. קלד) ס"ש ס"ש ס"ש. קלה) ס"ש ס"ש ס"ש. קלו) ס"ש ס"ש ס"ש. קלז) ס"ש ס"ש ס"ש. קלח) ס"ש ס"ש ס"ש. קלט) ס"ש ס"ש ס"ש. קמ) ס"ש ס"ש ס"ש. קמא) ס"ש ס"ש ס"ש. קמב) ס"ש ס"ש ס"ש. קמג) ס"ש ס"ש ס"ש. קמד) ס"ש ס"ש ס"ש. קמה) ס"ש ס"ש ס"ש. קמו) ס"ש ס"ש ס"ש. קמז) ס"ש ס"ש ס"ש. קמח) ס"ש ס"ש ס"ש. קמט) ס"ש ס"ש ס"ש. קנ) ס"ש ס"ש ס"ש. קנא) ס"ש ס"ש ס"ש. קנב) ס"ש ס"ש ס"ש. קנג) ס"ש ס"ש ס"ש. קנד) ס"ש ס"ש ס"ש. קנה) ס"ש ס"ש ס"ש. קנו) ס"ש ס"ש ס"ש. קנז) ס"ש ס"ש ס"ש. קנח) ס"ש ס"ש ס"ש. קנט) ס"ש ס"ש ס"ש. קס) ס"ש ס"ש ס"ש. קסא) ס"ש ס"ש ס"ש. קסב) ס"ש ס"ש ס"ש. קסג) ס"ש ס"ש ס"ש. קסד) ס"ש ס"ש ס"ש. קסה) ס"ש ס"ש ס"ש. קסו) ס"ש ס"ש ס"ש. קסז) ס"ש ס"ש ס"ש. קסח) ס"ש ס"ש ס"ש. קסט) ס"ש ס"ש ס"ש. קע) ס"ש ס"ש ס"ש. ק

благословение над свечой и над благовониями, которые используются для *поклонения идолам*. – **מכלל דרישא לאו בעבודה זרה עסקינן** Отсюда *следует, что в первой части мы заняты не* случаем *идолопоклонства*, т. е. рассматриваем другой случай.

אמר רבי חנינא מסורא *Сказал раби Ханина из Суры*: **מה טעם קאמר** учитель мишны *сказал* (сообщил нам), *какова причина* того, что этими благовониями не пользуются. Т. е. ставится вопрос: **מה טעם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עובדי כוכבים** *почему не произносят благословение над свечой и над благовониями, принадлежащими идолопоклонникам*? – **מפני שסתם מסבת עובדי כוכבים לעבודה זרה** *Потому что обычно застолье идолопоклонниками* устраивается *для поклонения идолам*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **אור ששבת מברכין עליו** *над светом, который "отдыхал" в субботу, произносят благословение*. **ושלא שבת אין מברכין עליו** *А над тем, который "не отдыхал" в субботу, не произносят благословение*.

מאי שבת ומאי לא שבת *В чем разница* между обоими случаями – *"отдыхал" в субботу и "не отдыхал"*?

אי נימא *Если скажем*, что **לא שבת מחמת מלאכה אסילו ממלאכה דהתירא** под светом, который *"не отдыхал" в субботу* и над которым не произносят благословение *из-за работы*, которая с ним делалась, в этой барайте понимается *даже* свет, с которым делалась *разрешенная* в субботу *работа*, – **והתניא** *то ведь учили* в другой барайте: **אור של חיה ושל חולה מברכין עליו** *над светом* (свечами) *роженицы или больного*, зажженным в субботу, *произносят благословение*. (Роженица и больной нуждаются в свете, потому что находятся в опасности. Поэтому для них разрешено зажечь свет в субботу.)

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак*: **מאי שבת** *что* за свет, который *"отдыхал"* в субботу? **ששבת מחמת מלאכת עבירה** Свет, *который "отдыхал" от запрещенной работы*. Т. е. с ним не делалась работа, запрещенная в субботу. Но если с ним делалась разрешенная работа, то над ним можно произносить благословение.

תניא נמי הכי *То же самое учили* в барайте: **עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו** *над* светом *лампы*, закрытой плафоном, *которая продолжала гореть весь* субботний *день* в еврейском доме, **למוצאי שבת מברכין עליה** *на исходе субботы* можно *произносить благословение*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **נכרי שהדליק מישראל** *нееврей, который* на исходе субботы *зажег* свечу *от* свечи *еврея*, **וישראל שהדליק מנכרי** *и еврей, который зажег* свечу *от* свечи *нееврея*, – **מברכין עליו** *над* огнем *такой* свечи *произносят благословение*. **נכרי מנכרי** Но если *нееврей* на исходе субботы зажег свечу *от* свечи другого *нееврея*, **אין מברכין עליו** *над* огнем *его* свечи *не произносят благословение*.

מה שנא נכרי מנכרי דלא *Чем* свеча *нееврея*, зажженная *от* свечи другого *нееврея*, *когда не* произносят благословение, *отличается* от свечи нееврея, зажженной от свечи еврея, когда благословение произносят? **משום דלא שבת** Очевидно, *тем, что* огонь свечи нееврея *"не отдыхал"* в субботу. **אי הכי ישראל מנכרי נמי** *Если так*, то благословение над свечой *еврея*, зажженной *от* свечи *нееврея*, *тоже* надо запретить, – **הא לא שבת** *ведь* огонь свечи нееврея *"не отдыхал"* в субботу!

וכי תימא הך איסורא אזל ליה והא אחרינא הוא *И если скажешь*: *то запретное* пламя, которое горело в субботу, *прошло и* теперь *это новое* пламя, поскольку в природе огня – постоянно обновляться, **ובידא דישראל קא מתילדא** *так что в руке еврея* находится *вновь рожденное* пламя, – **אלא הא דתניא** *то ведь учили* в другой барайте: **המוציא שלהבת לרשות הרבים חייב** тот, кто *выносит пламя* из частного владения *в общественное владение, подлежит наказанию* из-за того, что совершил запрещенную в субботу работу. – Если пламя постоянно обновляется, то **אמאי חייב** *почему* он *подлежит наказанию*? **מה שעקר לא הניח** *Тот* огонь, *что изъял* оттуда (поднял и вынес), *не положил* здесь (т. е. не принес сюда). **ומה שהניח לא עקר** *И* наоборот: *тот* огонь, *что положил* здесь, *не изъял* оттуда, ибо это новый огонь.

אלא לעולם דאיסורא נמי איתיה *Но* вот как объясни: *верно*, *"запретное"* пламя здесь *тоже есть*, оно осталось, никуда не уйдя. А поэтому человек подлежит наказанию за вынос в субботу "запретного" пламени. **וכי קא מברך** *Но когда произносит благословение* над свечой, зажженной евреем от свечи нееврея, – **אתוספתא דהתירא קא מברך** над *добавочным*, *"разрешенным"* пламенем *произносит*, над той его частью, которая появилась в результате горения, а не над той, что горела в субботу.

אי הכי *Если так*, то **נכרי מנכרי נמי** свечу *нееврея*, зажженную *от* свечи другого *нееврея*, *тоже* надо разрешить (для благословения)!

אין הכי נמי *Так оно и есть*! По закону надо было разрешить благословение над "разрешенным" пламенем, которое появилось в результате горения свечи в руках второго нееврея. **גזרה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון** Но установлен *запрет из-за первого нееврея и первого "столба"* пламени. Другими словами, если разрешить произносить благословение над огнем свечи нееврея, зажженного от огня свечи другого нееврея (которая горела в субботу), то начнут произносить благословение и над огнем самой первой свечи, зажженной нееврем в субботу, причем не дождавшись его "обновления", а сразу, как только закончится суббота.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **היה מהלך חוץ לכרך וראה אור** *шел за городом* после

אי נימא לא שבת מחמת מלאכה אפילו ממלאכה דהתירא והתניא "אור של חיה ושל חולה מברכין עליו אר"נ בר יצחק מאי שבת "ששבת מחמת מלאכת עבידה תנ"ה עששית שהיתה דולקת והולבת כל היום כולו "למ"ש מברכין עליה: ת"ר "נכרי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מנכרי מברכין עליו נכרי מנכרי אין מברכין עליו מ"ש נכרי מנכרי דלא משום דלא שבת א"ה ישראל מנכרי נמי הא לא שבת וכי תימא הך איסורא אזל ליה והא אחריוא הוא ובידא דישראל קא מתילדא אלא הא "רתניא יהמוציא שלהבת לר"ה חייב אמאי חייב מה שעקר לא הניח ומה שהניח לא עקר אלא לעולם דאיסורא נמי איתיה וכי קא מברך אתוספתא דהתירא קא מברך אי הכי נכרי מנכרי נמי אין ה"נ גזרה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון: ת"ר "היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב נכרים אינו מברך אם רוב ישראל מברך הא גופא קשיא אמרת אם רוב נכרים אינו מברך הא מחצה על מחצה מברך והדר תני אם רוב ישראל מברך הא מחצה על מחצה אינו מברך בדין הוא 'דאפי' °מחצה על מחצה נמי מברך ואיידי "(דתנ') רישא רוב נכרים תנא סיפא רוב ישראל: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה תינוק ואבוקה כידו בודק אחריו אם ישראל הוא מברך אם נכרי הוא אינו מברך מאי איריא תינוק אפי' גדול נמי אמר רב יהודה אמר רב הכא בסמוך לשקיעת החמה עסקי' גדול מוכחא מילתא דודאי נכרי הוא תינוק אימר ישראל הוא אקרי ונקיט: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם עבה כפי הכבשן מברך עליו ואם לאו אינו מברך עליו תני חדא אור של כבשן מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא 'הא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של תנור ושל כירים מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של בית הכנסת ושל בית המדרש מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו ל"ק "הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב ואי בעית אימא הא והא דאיכא (א) אדם חשוב ולא קשיא °הא דאיכא חזנא הא דליכא חזנא ואב"א הא והא דאיכא חזנא ולא קשיא 'הא דאיכא סהדרא והא דליכא סהדרא: ת"ר "היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם בש"א כל אחד ואחד מברך לעצמו "ובה"א אחד מברך לכולן משום שנאמר "ברוב עם הדרת מלך בשלמא ב"ה מפרשי טעמא אלא בית שמאי מאי טעמא קסברי מפני בטול בית המדרש "תניא נמי הכי של בית רבן גמליאל 'לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני בטול בית המדרש: אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים: מ"ט נר לכבוד הוא דעבידא בשמים לעכורי ריחא הוא דעבידי אמר רב יהודה אמר רב °כל שמוציאין לפניו ביום ובלילה אין מברכין עליו וכל שאין מוציאין לפניו אלא בלילה מברכין עליו אמר רב הונא "בשמים של בית הכסא ושמן העשוי להעביר את הזוהמא אין מברכין עליו למימרא דכל היכא דלאו לריחא עבידא לא מברכין עלויה מיתיבי °"הנבנם לחנותו של כשם והריח ריח אפילו ישב שם כל היום כלו אינו מברך אלא פעם אחד נכנם ויצא נכנם ויצא מברך על כל פעם ופעם והא הכא דלאו לריחא הוא דעבידא וקמברך אין לריחא נמי הוא דעבידא כי היכי דניידחו אינשי וניתו ונזבון מיניה תנו רבנן "היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח אם רוב עובדי כוכבים אינו מברך אם רוב ישראל מברך רבי יוסי אומר אפי' רוב ישראל נמי אינו מברך מפני שבנות ישראל מקטרות לכשפים אמו כולהו לכשפים מקטרן ה"ל מיעוטא לכשפים ומיעוטא נמי לגמר את הכלים אשתכח רובא דלאו לריחא עביד וכל רובא דלאו לריחא עביד לא מברך אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המהלך בערבי שבתות בטבריא ובמוצאי שבתות בצפורי והריח ריח "אינו מברך מפני שחזקתו אינו עשוי אלא לגמר בו את הכלים תנו רבנן היה מהלך בשוק של עכו"ם נתרצה להריח הרי זה חוטא: ואין

מי ניפח לפ שבת מחמת מלאכה ואפי' היא מלאכה של היסח. כגון של חולה וכל היה קאמר לתין מברכין: שמשים. לנטרל"ת: דולקת והולכת. מע"ז וכיבת ישראל: לפ"ם מברכין. לפי שלא נעבדה כה עבירה שלא הודלקה בשבת: נכרי שהדליק מישראל.

מתחילה שהדליק ישראל ומשראל מנכרי מברכין עליו וכסי קיימת לן:

הא דאיכא אדם חשוב. מפ"ק מפני כבודו של חשוב ולא לאוהב ק' פרש"י ור"ח פירש לפי שלא חשוב עצמו לאוהב ולהליכה לחדם חשוב עצמו לאוהב ולהליכה לחדם חשוב עצמו לכבוד בית הכנסת:

אין מברכין עליו. פירש"י מיהו מברכין עליו כרוך אחר שמע ואע"ג דאמר מנכרי אין מברכין עליו מ"ש נכרי מנכרי דלא משום דלא שבת א"ה ישראל מנכרי נמי הא לא שבת וכי תימא הך איסורא אזל ליה והא אחריוא הוא ובידא דישראל קא מתילדא אלא הא "רתניא יהמוציא שלהבת לר"ה חייב אמאי חייב מה שעקר לא הניח ומה שהניח לא עקר אלא לעולם דאיסורא נמי איתיה וכי קא מברך אתוספתא דהתירא קא מברך אי הכי נכרי מנכרי נמי אין ה"נ גזרה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון: ת"ר "היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב נכרים אינו מברך אם רוב ישראל מברך הא גופא קשיא אמרת אם רוב נכרים אינו מברך הא מחצה על מחצה מברך והדר תני אם רוב ישראל מברך הא מחצה על מחצה אינו מברך בדין הוא 'דאפי' °מחצה על מחצה נמי מברך ואיידי "(דתנ') רישא רוב נכרים תנא סיפא רוב ישראל: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה תינוק ואבוקה כידו בודק אחריו אם ישראל הוא מברך אם נכרי הוא אינו מברך מאי איריא תינוק אפי' גדול נמי אמר רב יהודה אמר רב הכא בסמוך לשקיעת החמה עסקי' גדול מוכחא מילתא דודאי נכרי הוא תינוק אימר ישראל הוא אקרי ונקיט: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם עבה כפי הכבשן מברך עליו ואם לאו אינו מברך עליו תני חדא אור של כבשן מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא 'הא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של תנור ושל כירים מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של בית הכנסת ושל בית המדרש מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו ל"ק "הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב ואי בעית אימא הא והא דאיכא (א) אדם חשוב ולא קשיא °הא דאיכא חזנא הא דליכא חזנא ואב"א הא והא דאיכא חזנא ולא קשיא 'הא דאיכא סהדרא והא דליכא סהדרא: ת"ר "היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם בש"א כל אחד ואחד מברך לעצמו "ובה"א אחד מברך לכולן משום שנאמר "ברוב עם הדרת מלך בשלמא ב"ה מפרשי טעמא אלא בית שמאי מאי טעמא קסברי מפני בטול בית המדרש "תניא נמי הכי של בית רבן גמליאל 'לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני בטול בית המדרש: אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים: מ"ט נר לכבוד הוא דעבידא בשמים לעכורי ריחא הוא דעבידי אמר רב יהודה אמר רב °כל שמוציאין לפניו ביום ובלילה אין מברכין עליו וכל שאין מוציאין לפניו אלא בלילה מברכין עליו אמר רב הונא "בשמים של בית הכסא ושמן העשוי להעביר את הזוהמא אין מברכין עליו למימרא דכל היכא דלאו לריחא עבידא לא מברכין עלויה מיתיבי °"הנבנם לחנותו של כשם והריח ריח אפילו ישב שם כל היום כלו אינו מברך אלא פעם אחד נכנם ויצא נכנם ויצא מברך על כל פעם ופעם והא הכא דלאו לריחא הוא דעבידא וקמברך אין לריחא נמי הוא דעבידא כי היכי דניידחו אינשי וניתו ונזבון מיניה תנו רבנן "היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח אם רוב עובדי כוכבים אינו מברך אם רוב ישראל מברך רבי יוסי אומר אפי' רוב ישראל נמי אינו מברך מפני שבנות ישראל מקטרות לכשפים אמו כולהו לכשפים מקטרן ה"ל מיעוטא לכשפים ומיעוטא נמי לגמר את הכלים אשתכח רובא דלאו לריחא עביד וכל רובא דלאו לריחא עביד לא מברך אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המהלך בערבי שבתות בטבריא ובמוצאי שבתות בצפורי והריח ריח "אינו מברך מפני שחזקתו אינו עשוי אלא לגמר בו את הכלים תנו רבנן היה מהלך בשוק של עכו"ם נתרצה להריח הרי זה חוטא: ואין

ומפן שעשוי להעביר אם סוופפא. שמניחים בקוף הקפודה לפון ריח מזיהמות והוא מנוסח בנשמים: אין מברכין עליו. כורת עני בשמים אלא כורת שמן ערב מברכין אם שמן של אפרסמון הוא. והא דאמר מברכין (לעיל דף מג.) אלי משמח בכיסא ומניחו מברכין עליו ב"ש לא נצא נתון הקפודה קאמר אלא נצא להריח: לגמר אם כלים. לנסא בעשנו את הכלים: בטבריא. היו רגילים לגמר ערבי שבתות ובצפורי במו"ש:

ואין מברכין עליו. ואיכמיא הכי הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב. פי' בואם חשוב לאוהב, והליכא אדם חשוב עשוי לכבוד בית הכנסת.

תורה אור השלם

1. קֹדֶשׁ עֲלֵי הַדֶּגֶל מִלְּפָנַי וְהָיָה כִּי יִשָּׂא מַחֲנֵה דָן הוּא יֹצֵא לִפְנוֹת מַחֲנֵה דָן

משלי יד כח

גליון הש"ס

גמ' מחמה על מחמה נמי מברך. פי' פרש"י דיש קיל מקילין: ושל"ת. ר"ח פרשה בו' שרגילים ליתר בו. והא דמברך דל"ת פרק ג"ב מיום שנברתה שמים ואין לה היום מאה מלא מלא מים ואינו מברך אי נמי דמקום שהיו שמים ומשמרו ילפי מדיני שבת שאם יעקר שביתו ומקח ומתנתו אינו מברך אי נמי שבת שאני דמקום שמים מיוחד לו לפיכך היה נראה שלא יברך אי נמי

окончания субботы *и увидел огонь.* **אם רוב נכרים אינו מברך** *Если большинство* жителей города – *неевреи, не произносит благословение* на этот свет. **אם רוב ישראל מברך** Но *если большинство* жителей города – *евреи,* то *произносит* (может произнести) *благословение* на этот свет.

הא גופא קשיא Но *ведь* барайта *противоречит сама себе!* **אמרת** Сперва *сказал* (учил): **אם רוב נכרים אינו מברך** *"если большинство – неевреи,* то *не произносит благословение".* **הא מחצה על מחצה מברך** *Значит,* если *"половина на половину",* т. е. неевреев и евреев поровну, *произносит благословение.* **והדר תני** *Но снова учит* (продолжает учить): **אם רוב ישראל מברך** *"если большинство – евреи, то произносит благословение".* **הא מחצה על מחצה אינו מברך** *Значит,* если *"половина на половину" – не произносит благословение.*

בדין הוא דאפילו מחצה על מחצה נמי מברך На самом деле *верно* одно: *что даже* когда *"половина на половину" – также произносит благословение.* **ואיידי דתנא רישא רוב נכרים** *И, поскольку в первой части* учитель барайты *учит о большинстве неевреев,* **תנא סיפא רוב ישראל** то и *в заключительной части учит о большинстве евреев.* По принципу "заодно", а не для выводов.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **היה מהלך חוץ לכרך וראה תינוק ואבוקה בידו** *шел за городом* после окончания субботы *и увидел ребенка* с горящим *факелом в руке.* **בודק אחריו אם ישראל הוא מברך** *Проверяет его: если этот* ребенок *еврей – произносит благословение* на огонь факела; **אם נכרי הוא אינו מברך** *если он нееврей – не произносит благословение.*

מאי איריא תינוק *Зачем говорится о ребенке?* **אפילו גדול נמי** Ведь *даже* если он – *взрослый,* то закон *такой же!*

אמר רב יהודה אמר רב הכא בסמוך לשקיעת החמה עסקינן *Сказал рав Йеуда: сказал Рав: здесь,* в барайте, *мы заняты* случаем, когда по времени все происходит *близко к заходу солнца,* т. е. сразу после захода. **גדול מוכחא מילתא דודאי נכרי הוא** Если он *взрослый,* то сам *случай свидетельствует, что он, без сомнения, нееврей,* потому что еврей не возьмет факел сразу после окончания субботы. **תינוק אימר ישראל הוא אקרי ונקיט** Если *ребенок,* то *скажи: он еврей,* но *случайно взял* огонь так рано; такое с детьми иногда бывает.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **היה מהלך חוץ לכרך וראה אור** *шел за городом* после окончания субботы *и увидел огонь.* **אם עבה כפי הכבשן מברך עליו** *Если огонь сильный, как* свет огня в *печи, – произносит на него благословение,* потому что такой сильный огонь разводят для освещения. **ואם לאו אינו מברך עליו** *А если* огонь *не* сильный, – то *не произносит на него благословение,* потому что он разведен не для освещения. И есть правило: произносят благословение только на огонь, зажженный для освещения, а не для хозяйственных нужд.

תני חדא *Одна* барайта *учит:* **אור של כבשן מברכין עליו** *на огонь печи* для производства извести (путем обжига известняка) *произносят благословение.* **ותניא אידך** *А другая* барайта *учит:* **אין מברכין עליו** *не произносят на него благословение.* – Противоречие!

לא קשיא *Нет противоречия.* **הא בתחלה** *Эта* барайта (вторая) учит о случае, когда человек произносит благословение *в начале* горения огня, разведенного не для освещения, т. е. когда известняк в печи еще не сгорел. **הא לבסוף** А *эта* барайта (первая) учит о случае, когда произносит благословение *в конце* процесса, когда большая часть известняка в печи сгорела и ее огонь используют для освещения.

תני חדא *Одна* барайта *учит:* **אור של תנור ושל כירים מברכין עליו** *на огонь* кухонной *печи и плиты* для варки *произносят благословение.* **ותניא אידך** *А другая* барайта *учит:* **אין מברכין עליו** *не произносят на него благословение.* – Противоречие!

לא קשיא *Нет противоречия.* **הא בתחלה** *Эта* барайта (вторая) учит о случае, когда человек произносит благословение *в начале* горения огня, разведенного для приготовления пищи или выпечки хлеба и пр. **הא לבסוף** А *эта* барайта (первая) учит о случае, когда произносит благословение *в конце* процесса, когда в печь добавляют щепки не только для поддержания в ней жара, но также для освещения.

אי נימא לא שבת מחמת מלאכה אפילו ממלאכה דהתירא והתניא "אור של חיה ושל חולה מברכין עליו אר"נ בר יצחק מאי שבת [י]ששבת מחמת מלאכת עבידה תנ"ה עששית שהיתה דולקת והולבת כל היום כולו [כ]למ"ש מברכין עליה: ת"ר [ל]נכרי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מנכרי מברכין עליו נכרי מנכרי אין מברכין עליו מ"ש נכרי מנכרי דלא משום דלא שבת א"ה ישראל מנכרי נמי הא לא שבת וכי תימא הך איסורא הוא ואחריא הוא וכיון דישראל קא מתילדא אלא הא [מ]רתניא יהמוציא שלהבת לר"ה חייב אמאי חייב מה שעקר לא הניח ומה שהניח לא עקר אלא לעולם דאיסורא נמי איתיה וכי קא מברך אתוספתא דהתירא קא מברך אי הכי נכרי מנכרי נמי אין ה"נ גזרה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון: ת"ר "היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב נכרים אינו מברך אם רוב ישראל מברך הא גופא קשיא אמרת אם רוב נכרים אינו מברך הא מחצה על מחצה מברך והדר תני אם רוב ישראל מברך הא מחצה על מחצה אינו מברך בדין הוא יראפי' °מחצה על מחצה נמי מברך ואיידי [ס](דתנ') רישא רוב נכרים תנא סיפא רוב ישראל: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה תינוק ואכוקה בידו בודק אחריו אם ישראל הוא מברך אם נכרי הוא אינו מברך מאי אידיא תינוק אפי' גדול נמי אמר רב יהודה אמר רב הכא בסמוך לשקיעת החמה עסקי' גדול מוכחא מילתא רודאי נכרי הוא תינוק אימר ישראל הוא אקרי ונקט: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם עבה כפי הכבשן מברך עליו ואם לאו אינו מברך עליו תני חדא אור של כבשן מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא יהא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של תנור ושל כירים מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של כית הכנסת ושל בית המדרש מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו ל"ק "הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב ואי בעית אימא הא והא דאיכא [א] אדם חשוב ולא קשיא "הא דאיכא חזנא הא דליכא חזנא ואב"א הא והא דאיכא חזנא ולא קשיא 'הא דאיכא סהרא והא דליכא סהרא: ת"ר "היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם כש"א כל אחד ואחד מברך לעצמו [ב]וב"א אחד מברך לכולן משום שנאמר יברוב עם הדרת מלך בשלמא ב"ה מפרשי טעמא אלא בית שמאי מאי טעמא קסברי מפני בטול כית המדרש "תניא נמי הכי של בית רבן גמליאל 'לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני בטול בית המדרש: אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים: מ"ט נר לכבוד הוא דעבידא בשמים לעכורי ריחא הוא דעבידי אמר רב יהודה אמר רב "כל שמוציאין לפניו ביום ובלילה אין מברכין עליו וכל שאין מוציאין לפניו אלא בלילה מברכין עליו אמר רב הונא 'בשמים של כית הכסא ושמן העשוי להעביד את הזוהמא אין מברכין עליו למימרא דכל היכא דלאו לריחא עבידא לא מברכין עליה מיתיבי "הנכנס לחנותו של בשם והריח ריח אפילו ישב שם כל היום כלו אינו מברך אלא פעם אחד נכנס ויצא נכנס ויצא מברך על כל פעם ופעם והא הכא דלאו לריחא הוא דעבידא וקמברך אין לריחא נמי הוא דעבידא כי היכי דניזרחו אינשי וניתו ונזבון מיניה תנו רבנן "היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח אם דוב עוברי כוכבים אינו מברך אם רוב ישראל מברך רבי יוסי אומר אפי' רוב ישראל נמי אינו מברך מפני שבנות ישראל מקטרות לבשפים אמו כולהו לכשפים מקטרן ה"ל מיעוטא לבשפים ומיעוטא נמי לגמר את הכלים אשתכח רובא דלאו לריחא עבידי וכל רובא דלאו לריחא עבידי לא מברך אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המהלך בערבי שבתות בטבריא ובמוצאי שבתות בצפורי והריח ריח "אינו מברך מפני שחזקתו אינו עשוי אלא לגמר בו את הכלים תנו רבנן היה מהלך בשוק של עכו"ם נתרצה להריח הרי זה חוטא:

ואין

וכי תימא הך איסורא אול"ה. ה"מ לתקשוי לי' הכי נכרי מנכרי נמי מלה עדיפא מינה פרינ דה"מ לנטרי כדמפרי בסמוך: גזירה משום נכרי ראשון ונכרי ראשון משום עמוד ראשון וכו'. מדלא גזרה היא דנזרו מכמים כל מם נכרי שניה הנכרי דלי לה לה לא קיימא לה לאכל נכרי שהדליק מישראל וישראל מנכרי מברכין עליו והכי קיימא לן:

הא דאיכא אדם חשוב. אם ק מסוס כמותו של חזוב ולא לאורה קר פרש"י ור"ח פירש לימלא כמלא מסוס לאורה ולכליכא למלא מסוס עפרי לכנוף בית הכנסת: **אין מברכין עליו.** פירש"י מיסו מנכרין עליו נכרי שנתן שמן ערב והא דאמר לעיל נכרי מנכרי (ד' מג.) הלי משמע כשיצא מברכין עליו נורא עלי בשמים היינו נכח להריח ולא מייני נתך הפעורה:

נתכלה

אי נימא לא שבת מחמת מלאכה אפילו ממלאכה דהתירא והתניא "אור של חיה ושל חולה מברכין עליו אר"נ בר יצחק מאי שבת [י]ששבת מחמת מלאכת עבידה תנ"ה עששית שהיתה דולקת והולבת כל היום כולו [כ]למ"ש מברכין עליה: ת"ר [ל]נכרי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מנכרי אין מברכין עליו נכרי מנכרי מ"ש נכרי מנכרי דלא משום דלא שבת א"ה ישראל מנכרי נמי הא לא שבת וכי תימא הך איסורא הוא ואחריא הוא וכיון דישראל קא מתילדא אלא הא [מ]רתניא יהמוציא שלהבת לר"ה חייב אמאי חייב מה שעקר לא הניח ומה שהניח לא עקר אלא לעולם דאיסורא נמי איתיה וכי קא מברך אתוספתא דהתירא קא מברך אי הכי נכרי מנכרי נמי אין ה"נ גזרה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון: ת"ר "היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב נכרים אינו מברך אם רוב ישראל מברך הא גופא קשיא אמרת אם רוב נכרים אינו מברך הא מחצה על מחצה מברך והדר תני אם רוב ישראל מברך הא מחצה על מחצה אינו מברך בדין הוא יראפי' °מחצה על מחצה נמי מברך ואיידי [ס](דתנ') רישא רוב נכרים תנא סיפא רוב ישראל: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה תינוק ואכוקה בידו בודק אחריו אם ישראל הוא מברך אם נכרי הוא אינו מברך מאי אידיא תינוק אפי' גדול נמי אמר רב יהודה אמר רב הכא בסמוך לשקיעת החמה עסקי' גדול מוכחא מילתא רודאי נכרי הוא תינוק אימר ישראל הוא אקרי ונקט: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם עבה כפי הכבשן מברך עליו ואם לאו אינו מברך עליו תני חדא אור של כבשן מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא יהא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של תנור ושל כירים מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של כית הכנסת ושל בית המדרש מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו ל"ק "הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב ואי בעית אימא הא והא דאיכא [א] אדם חשוב ולא קשיא "הא דאיכא חזנא הא דליכא חזנא ואב"א הא והא דאיכא חזנא ולא קשיא 'הא דאיכא סהרא והא דליכא סהרא: ת"ר "היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם כש"א כל אחד ואחד מברך לעצמו [ב]וב"א אחד מברך לכולן משום שנאמר יברוב עם הדרת מלך בשלמא ב"ה מפרשי טעמא אלא בית שמאי מאי טעמא קסברי מפני בטול כית המדרש "תניא נמי הכי של בית רבן גמליאל 'לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני בטול בית המדרש: אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים: מ"ט נר לכבוד הוא דעבידא בשמים לעכורי ריחא הוא דעבידי אמר רב יהודה אמר רב "כל שמוציאין לפניו ביום ובלילה אין מברכין עליו וכל שאין מוציאין לפניו אלא בלילה מברכין עליו אמר רב הונא 'בשמים של כית הכסא ושמן העשוי להעביד את הזוהמא אין מברכין עליו למימרא דכל היכא דלאו לריחא עבידא לא מברכין עליה מיתיבי "הנכנס לחנותו של בשם והריח ריח אפילו ישב שם כל היום כלו אינו מברך אלא פעם אחד נכנס ויצא נכנס ויצא מברך על כל פעם ופעם והא הכא דלאו לריחא הוא דעבידא וקמברך אין לריחא נמי הוא דעבידא כי היכי דניזרחו אינשי וניתו ונזבון מיניה תנו רבנן "היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח אם דוב עוברי כוכבים אינו מברך אם רוב ישראל מברך רבי יוסי אומר אפי' רוב ישראל נמי אינו מברך מפני שבנות ישראל מקטרות לבשפים אמו כולהו לכשפים מקטרן ה"ל מיעוטא לבשפים ומיעוטא נמי לגמר את הכלים אשתכח רובא דלאו לריחא עבידי וכל רובא דלאו לריחא עבידי לא מברך אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המהלך בערבי שבתות בטבריא ובמוצאי שבתות בצפורי והריח ריח "אינו מברך מפני שחזקתו אינו עשוי אלא לגמר בו את הכלים תנו רבנן היה מהלך בשוק של עכו"ם נתרצה להריח הרי זה חוטא:

ואין

ואין מברכין עליו. ואיבעיית הכר הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב. פר' בארם חשוב לאוריה, ובדליכא אדם חשוב לעשות בבתי הכנסת.

ב) גי' ספרים נכ"ם מכסם ומחלוקם פר' כשרץ בעמים ומחלוקם ק' פר' מר"ב מעמים מסוכם חלוקם ואולכם כל סיום שלי מחלוקם ואולכם לומר לשבחלה ומר' נכ"ם. ג) ביה נכ. מ"ם ומסם [ומסם]. ד) [ומסם]. ה) [ומסם] ר"ם ס"ל ו"ם [ר"ם] ומסם ר"ם ס"ל ו"ם [ר"ם] ומסם ר"ם ס"ל ו"ם מסוכם ומלם מלם. ו) [ק"ם נכ.].

תורה אור השלם

ו. וּבְרֵ֣ךְ עִם הַדֶּ֣שֶׁן מִלֹּא֔וֹ וְהוֹלֵ֖ךְ הָאֵ֑שׁ מִתַּ֣חַת לָאִ֔שׁ מִשְׁלֵי יז כז

גליון הש"ס

גמ' מחצה על מחצה נמי מברך. פר' מר"ם ירוי פר' קי"ל פקיו: רש"י ריה"ג מפרש בר' שרגילים לומר בר. ואם"ל מברך ר"ל פרק ג"כ מיום שנברלה שמים ואין שם מה מה כתיב מי כמוך ה' באלים ומשמע ומשמע יש מכירו מר שנא שקר פרכו ומקם כל המינים ואמר רבן כל המינים של מקח נמי מפר מר שלמה שם נר' ומשמר שמחר לו ליכיר היכ מה לומר בשמיעתו מיום שמלך הקב"ה עד עכשיו ומה לומר בשמיעתו מיום שנברלה שמים ואין שם אדם

תני חדא *Одна* барайта *учит*: **אור של בית הכנסת ושל בית המדרש מברכין עליו** *на свет дома собраний* (синагоги) *и дома учения произносят благословение*. **ותניא אידך** *А другая* барайта *учит*: **אין מברכין עליו** *не произносят на него благословение*. – Противоречие!

לא קשיא *Нет противоречия*. **הא דאיכא אדם חשוב** *Эта* барайта (вторая) учит о случае, *когда* там *присутствует* настолько *важный человек*, что в его честь зажигают свет. Не для освещения, а именно для почета. **הא דליכא אדם חשוב** А *эта* барайта (первая) учит о случае, *когда* там *нет важного человека* и свет зажжен для освещения.

ואי בעית אימא הא והא *А если хочешь, скажи*: *эта* барайта *и эта* – обе учат о случае, *когда* там *присутствует важный человек*. **ולא קשיא** *И* все равно *нет противоречия*. **הא דאיכא חזנא** *Эта* барайта (первая) учит о случае, *когда* там *присутствует служитель* места (слуга синагоги): он ест, а потому зажег свет. **הא דליכא חזנא** А *эта* барайта (вторая) учит о случае, *когда* там *нет служителя* и свет зажжен для оказания почета важному человеку.

ואי בעית אימא הא והא *А если хочешь, скажи*: *эта* барайта *и эта* – обе учат о случае, *когда* там *присутствует служитель*. **ולא קשיא** *И нет противоречия*. **הא דאיכא סהרא** *Эта* барайта (первая) учит о случае, *когда* на небе *есть луна* и поэтому служитель зажег свет не для освещения во время еды, но для оказания почета важному человеку. **והא דליכא סהרא** *А эта* барайта (вторая) учит о случае, *когда* на небе *нет луны* и свет зажжен как для освещения во время еды служителя, так и для оказания почета важному человеку.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם** *сидели* и учились *в доме учения, и принесли им свет*. **בית שמאי אומרים** *Школа Шамая говорит*: **כל אחד ואחד מברך לעצמו** *каждый произносит благословение для себя*. **ובית הלל אומרים** *А школа Илеля говорит*: **אחד מברך לכולן** *один произносит благословение для всех*; **משום שנאמר** *потому что сказано* (Мишлей 14:28): **ברב עם הדרת מלך** *"В большом народе – величие царя"*. Чем больше народа приветствует царя – тем больше его величие. Аналогично, чем больше людей участвует в выполнении заповеди – тем выше слава Небес.

בשלמא בית הלל מפרשי טעמא *Понятно* высказывание мудрецов *школы Илеля*, потому что *привели объяснение*, основание из Торы. **אלא בית שמאי מאי טעמא** *Но каково объяснение* высказывания мудрецов *школы Шамая*?

קסברי Они *считают* так: надо, чтобы каждый произнес благословение для себя, – **מפני בטול בית המדרש** *из* опасения, что, если один скажет благословение для всех, *прервется* учеба в *доме учения*, поскольку ученики оторвутся от занятий, не только чтобы выслушать благословение, но и чтобы ответить амен.

תניא נמי הכי *То же самое учили* в другой барайте: **של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא** ученики *школы рабана Гамлиэля* ничего *не говорили* на пожелание *"будь здоров"*, **בבית המדרש** когда кто-то чихал *в доме учения*, – **מפני בטול בית המדרש** *из* опасения, что *прервется* учеба в *доме учения*.

Учили в нашей мишне: **אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים** *не произносят благословение над свечой и над благовониями для умерших*.

מאי טעמא *Почему*? Ответ: **נר לכבוד הוא דעבידא** *такая свеча сделана*, чтобы быть зажженной *в честь* умершего, но не для освещения. В то время как благословение над огнем, по закону, произносят на исходе субботы именно над свечой, сделанной для освещения. То же самое с благовониями, упомянутыми в мишне: **בשמים לעבורי ריחא הוא דעבידי** *эти благовония сделаны*, чтобы *убрать* (смягчить) плохой *запах*, идущий от умершего, а не для того чтобы люди вдыхали приятный запах. И поэтому они запрещены для благословения.

אמר רב יהודה אמר רב *Сказал рав Йеуда: сказал Рав*: **כל שמוציאין לפניו ביום ובלילה** на похоронах *любого* умершего, когда свечу *несут* как *днем*, так *и ночью* (т. е. независимо от времени суток его хоронят со свечой), **אין מברכין עליו** *не произносят благословение над ней* на исходе субботы, потому что она зажжена в честь умершего, а не для освещения. **וכל שאין מוציאין לפניו אלא בלילה** *Но* на похоронах

אי נימא לא שבת מחמת מלאכה אפילו ממלאכה דהתירא והתניא "אור של חיה ושל חולה מברכין עליו אר"נ בר יצחק מאי שבת "ששבת מחמת מלאכת עבידה תנ"ה עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו "למ"ש מברכין עליה: ת"ר "נכרי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מנכרי מברכין עליו נכרי מנכרי אין מברכין עליו מ"ש נכרי מנכרי דלא משום דלא שבת א"ה ישראל מנכרי נמי הא לא שבת וכי תימא הך איסורא אזל ליה והא אחריוא הוא ובידא דישראל קא מתילדא אלא הא "דתניא "המוציא שלהבת לר"ה חייב אמאי חייב מה שעקר לא הניח ומה שהניח לא עקר אלא לעולם דאיסורא נמי איתיה וכי קא מברך אתוספתא דהתירא קא מברך אי הכי נכרי מנכרי נמי אין ה"נ גזרה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון: ת"ר "היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב נכרים אינו מברך אם רוב ישראל מברך הא גופא קשיא אמרת אם רוב נכרים אינו מברך הא מחצה על מחצה מברך והדר תני אם רוב ישראל מברך הא מחצה על מחצה אינו מברך בדין הוא 'דאפי' °מחצה על מחצה נמי מברך ואידי "(דתנ') רישא רוב נכרים תנא סיפא רוב ישראל: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה תינוק ואבוקה בידו בודק אחריו אם ישראל הוא מברך אם נברי הוא אינו מברך מאי איריא תינוק אפי' גדול נמי אמר רב יהודה אמר רב הכא בסמוך לשקיעת החמה עסקי' גדול מוכחא מילתא דזמאי נברי הוא תינוק אימר ישראל הוא אקרי ונקיט: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם עבה כפי הכבשן מברך עליו ואם לאו אינו מברך עליו תני חדא אור של כבשן מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא 'הא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של תנור ושל כירים מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של בית הכנסת ושל בית המדרש מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו ל"ק "הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב ואי בעית אימא הא והא דאיכא [א] אדם חשוב ולא קשיא "הא דאיכא חזנא הא דליכא חזנא ואב"א הא והא דאיכא חזנא ולא קשיא 'הא דאיכא סהרא והא דליכא סהרא: ת"ר "היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם בש"א כל אחד ואחד מברך לעצמו "ובה"א אחד מברך לכולן משום שנאמר 'ברוב עם הדרת מלך בשלמא ב"ה מפרשי טעמא אלא בית שמאי מאי טעמא קסברי מפני בטול בית המדרש "תניא נמי הכי של בית רבן גמליאל 'לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני בטול בית המדרש: אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים: מ"ט נר לכבוד הוא דעבידא בשמים לעבורי ריחא הוא דעבידי אמר רב יהודה אמר רב "כל שמוציאין לפניו ביום ובלילה אין מברכין עליו וכל שאין מוציאין לפניו אלא בלילה מברכין עליו אמר רב הונא 'בשמים של בית הכסא ושמן העשוי להעביר את הזוהמא אין מברכין עליו למימרא דכל היכא דלאו לריחא עבידא לא מברכין עלויה מיתיבי "°הנכנס לחנותו של בשם והריח ריח אפילו ישב שם כל היום כולו אינו מברך אלא פעם אחד נכנס ויצא נכנס ויצא מברך על כל פעם ופעם והא הכא דלאו לריחא הוא דעבידא וקמברך אין לריחא נמי הוא דעבידא כי היכי דניחדו אינשי וניתו ונזבון מיניה תנו רבנן "היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח אם רוב עוברי כוכבים אינו מברך אם רוב ישראל מברך רבי יוסי אומר אפי' רוב ישראל נמי אינו מברך מפני שבנות ישראל מקטרות לכשפים אטו כולהו לכשפים מקטרן ה"ל מיעוטא לכשפים ומיעוטא נמי לגמר את הכלים אשתכח רובא דלאו לריחא עביד וכל רובא דלאו לריחא עביד לא מברך אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המהלך בערבי שבתות בטבריא ובמוצאי שבתות בצפורי והריח ריח "אינו מברך מפני שחוקתו אינו עשוי אלא לגמר בו את הכלים תנו רבנן היה מהלך בשוק של עכו"ם נתרצה להריח הרי זה חוטא: ואין

וכי תימא הך איסורא אזל ליה. ה"מ לנקצויי לי' כמי נכרי מנכרי נמי מצית אמרת דהתירא מינה פרץ דה"מ לשנויי כדמשני נמשון: בזירה משום נכרי ראשון ונכרי ראשון משום עמד ראשון וכו'. מדלא נזהה היינו דנזרו מכמים כל מקום נכרי שבית הנכרי שהליך משראל ושראל מנכרי מברכין עליו ומכי קיימא לן:

הא דאיכא אדם חשוב. מסן כשהוא של משוב ולא לגחוה כך פרש"י ור"ח פירש לשמס משוב לגחוה ומלילה כל משוב עשוי לכבות בית הכנסת:

אין

любого умершего, когда свечу *несут только ночью* (но днем его хоронили бы без свечи), **מברכין עליו** *произносят благословение над ней*, потому что она зажжена только для освещения.

אמר רב הונא *Сказал рав Уна*: **בשמים של בית הכסא** *благовония*, используемые в *туалете*, **ושמן העשוי להעביר את הזוהמא** *и масло, изготовленное*, чтобы *убрать нечистоту* (остатки еды) с рук после трапезы, – **אין מברכין עליו** *над ними не произносят благословение*.

למימרא דכל היכא דלאו Можно ли *сказать*, **לריחא עבידא לא מברכין עלויה** *что все, что сделано не для* того, чтобы *вдыхать* его *запах* (а с иной целью), – *не произносят благословение над ним*? **מיתיבי** На это *нашли трудность* из барайты: **הנכנס לחנותו של בשם והריח ריח** человек *вошел в лавку благовоний и вдыхает* там их *запах*; **אפילו ישב שם כל היום אינו כלו** *даже* если *сидит там целый день* – *произносит благословение только один раз*. **נכנס ויצא נכנס ויצא** Но если *входит и выходит несколько раз*, **מברך על כל פעם ופעם** то *каждый раз произносит благословение* заново. – **והא הכא דלאו לריחא הוא דעבידא וקמברך** Как видим, *здесь*, в барайте, говорится о благовониях, которые *не для запаха*, а для продажи; тем не менее *он произносит благословение*!

אין לריחא נמי הוא דעבידא *Да*, над ними произносят благословение, потому что они *сделаны также для* того, чтобы *вдыхали* их *запах*! **כי היכי דנירחו אינשי וניתו ונזבון מיניה** А именно, *чтобы люди вдыхали запах* благовоний *и приходили их у него* (у продавца) *покупать*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח** *шел за городом и почувствовал* приятный *запах*. **אם רוב עובדי כוכבים אינו מברך** *Если большинство* жителей города – *идолопоклонники, не произносит благословение*, потому что, возможно, это запах благовоний, воскуряемых для идолопоклонства. **אם רוב ישראל מברך** А *если большинство* жителей города – *евреи*, то *произносит благословение*, т. е. может его произнести.

רבי יוסי אומר *Раби Йосе говорит*: **אפילו רוב ישראל נמי אינו מברך** *даже* если *большинство* жителей города – *евреи*, все равно *не произносит благословение*. **מפני שבנות ישראל מקטרות לכשפים** *Ибо еврейские девушки воскуряют благовония для магии*, т. е. чтобы изгнать злых духов.

אטו כולהו לכשפים מקטרן *Разве все они воскуряют благовония для магии*? Ответ: **הוה לה מיעוטא לכשפים ומיעוטא נמי לגמר את הכלים אשתכח רובא דלאו לריחא עביד** *Получается*, что *большинство поступает* так *не для* создания приятного *запаха*, а для других целей. **וכל רובא דלאו לריחא עביד לא מברך** *И* во всяком случае, когда *большинство* поступает так *не для* создания приятного *запаха*, – *не произносят благословение* над таким запахом.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *Сказал раби Хия бар Аба*: *сказал раби Йоханан*: **המהלך בערבי שבתות בטבריא ובמוצאי שבתות בצפורי והריח ריח** человек *идет в канун субботы по Тверии или на исходе субботы по Ципори и вдыхает* приятный *запах* – **אינו מברך** *не произносит благословение*. **מפני שחזקתו אינו עשוי אלא לגמר בו את הכלים** *Потому что известно*, что *он* (этот запах) *сделан только для придания запаха одежде*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **היה מהלך נתרצה בשוק של עכו"ם להריח** и *с удовольствием вдохнул* приятный *запах* их благовоний – **הרי זה חוטא** считается *грешником* (из-за опасения, что вдохнул воскурение, принесенное идолам). [Но если вдохнул нечаянно – не считается грешником.]

אי נימא לא שבת מחמת מלאכה אפילו ממלאכה דהתירא והתניא יאור של חיה ושל חולה מברכין עליו אר"נ בר יצחק מאי שבת ישששבת מחמת מלאכת עבידה תנ"ה עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למ"ש מברכין עליה: ת"ר נכוי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מנכרי מברכין עליו נכרי מנכרי אין מברכין עליו מ"ש נכרי מנכרי דלא משום דלא שבת א"ה ישראל מנכרי נמי הא לא שבת וכי תימא הך איסורא אול ליה והא אחריוה הוא ובידא דישראל קא מתילדא אלא הא דתניא המוציא שלהבת לר"ה חייב אמאי חייב מה שעקר לא הניח ומה שהניח לא עקר אלא לעולם דאיסורא נמי איתיה וכי קא מברך אתוספתא דהתירא קא מברך אי הכי נכרי מנכרי נמי אין ה"נ גזרה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב נכרים אינו מברך אם רוב ישראל מברך הא גופא קשיא אמרת אם רוב נכרים אינו מברך הא מחצה על מחצה מברך והדר תני אם רוב ישראל מברך הא מחצה על מחצה אינו מברך בדין הוא 'דאפי' מחצה על מחצה נמי מברך ואיידי (דתנ') רישא רוב נכרים תנא סיפא רוב ישראל: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה תינוק ואבוקה בידו בודק אחריו אם ישראל הוא מברך אם נכרי הוא אינו מברך מאי אידיא תינוק אפי' גדול נמי אמר רב יהודה אמר רב הכא בסמוך לשקיעת החמה עסקי' גדול מוכחא מילתא דודאי נכרי הוא תינוק אימר ישראל הוא אקרי ונקיט: ת"ר היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם עבה כפי הכבשן מברך עליו ואם לאו אינו מברך עליו תני חדא אור של כבשן מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא יהא בתחלה תני חדא אור של תנור ושל כירים מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף תני חדא אור של בית הכנסת ושל בית המדרש מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו ל"ק יהא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב ואי בעית אימא הא והא דאיכא (א) אדם חשוב ולא קשיא הא דאיכא חזנא הא דליכא חזנא ואב"א הא והא דאיכא חזנא ולא קשיא הא דאיכא סהדא והא דליכא סהדא: ת"ר היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם בש"א כל אחד ואחד מברך לעצמו יובה"א אחד מברך לכולן משום שנאמר ירוב עם הדרת מלך בשלמא ב"ה מפרשי טעמא אלא בית שמאי מאי טעמא קסברי מפני בטול בית המדרש תניא נמי הכי של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני בטול בית המדרש: אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים: מ"ט נר לכבוד הוא דעבידא בשמים לעבודי ריחא הוא דעבידי אמר רב יהודה אמר רב כל שמוציאין לפניו ביום ובלילה אין מברכין עליו וכל שאין מוציאין לפניו אלא בלילה מברכין עליו אמר רב הונא בשמים של בית הכסא ושמן העשוי להעביר את הזוהמא אין מברכין עליו למימרא דכל היכא דלאו לריחא עבידא לא מברכין עלויה מיתיבי הנכנס לחנותו של בשם והריח ריח אפילו ישב שם כל היום כלו אינו מברך אלא פעם אחד נכנס ויצא נכנס ויצא מברך על כל פעם ופעם והא הכא דלאו לריחא הוא דעבידא וקמברך אין לריחא נמי הוא דעבידא כי היכי דניחדו אינשי וניתו ונזבון מיניה תנן רבנן היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח אם רוב עוברי כוכבים אינו מברך אם רוב ישראל מברך רבי יוסי אומר אפי' רוב ישראל נמי אינו מברך מפני שבנות ישראל מקטרות לכשפים אמו כולהו לכשפים מקטרן ה"ל מיעוטא לכשפים ומיעוטא נמי לגמר את הבלים אשתכח רובא דלאו לריחא עבידי וכל רובא דלאו לריחא עבידי לא מברך אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המהלך בערבי שבתות בבוקריא ובמוצאי שבתות בצפורי והריח ריח אינו מברך מפני שחזקתו אינו עשוי אלא לגמר בו את הבלים תנו רבנן היה מהלך בשוק של עכו"ם נתרצה להריח הרי זה חוטא: ואין

וכי תימא הך איסורא אול ליה. ה"מ לתקשוי לי הכי נכרי מנכרי נמי מלא עדיפא מיניה פירוך דה"מ לשנויי כדמשני בסמוך: בזירדה משום נכרי ראשון ונכרי ראשון עמוד ראשון וכו'. מדלא גזרה היא דנזרו מכמים כל מי נכרי שביד הנכרי דלמי לא הא לא קיימא הא לא אבל נכרי שהדליק מישראל וישראל מנכרי מברכין עליו והכי קיימא לן:

הא דאיכא אדם חשוב. סמ"ק מפני כבודו של חשוב ולא לחומרא בלבד עיין בתוספות ר"פ כירה ד"ה ואין מברכין ור"ח פירש לפי שהוא כמלך שכל העם מכירין בו ולא יבא לברך על אור שאינו ראוי לו ולא יכוין לצאת בו ידי חובתו ועוד דאין מברכין אלא על דבר שיש בו הנאה לאדם ולא על דבר שאין בו הנאה לאדם ולא יברך על דבר שאין בו הנאה לאדם ולא יברך על דבר שאין בו הנאה לאדם ולא יברך

באכילה מזונה. ד' מילין קי פירש"י ולי נראה דזה מועט יותר מאכילה מועטת אלא נראה לפרש מיפכח אכילה מרובה כל זמן שהוא נמלך לחזר אם קונה מועט ד' מילין: **והייתם** קדושים אלו מים אחרונים. דוקא להם שהיו רגילין ליטול ידיהם מחר הסעודה מפני מלח סדומית שעל פניו ואין מברכין על הנר עד שיאותו: אמר רב יהודה אמר רב לא יאותו יאותו ממש אלא כל שאילו עומד בקרוב ומשתמש לאורה ואפילו ברחוק מקום וכן אמר רב אשי ברחוק מקום שנינו מיתיבי [ג]היתה לו נר טמונה בחיקו או בפנס או שראה שלהבת ולא נשתמש לאורה או נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת אינו מברך עד שיראה ושלהבת משתמש לאורה ולא ראה שלהבת משכחת לה דקיימא בקרן זוית אלא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה היכי משכחת לה לאו דמרחקא לא כגון דעמיא ואזלא: ת"ר [ד]נחלים לוחשות מברכין עליהן אוממות אין מברכין עליהן ה"ד לוחשות אמר רב חסדא כל שאילו מכנים לתוכן קיסם ודולקת מאיליה [ה]אביעיא ליה אוממות או עוממות ת"ש דאמר רב חסדא בר אבדימי [ו]ארזים לא עממהו בגן אלהים ורבא אמר יאותו ממש וכמה אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון חזקיה אמר [ז]כדי שיכיר בין [ח]מלוזמא של טבריא למלוזמא של צפורי רב יהודה מברך אדבי אדא דיילא רבא מברך אדבי גוריא בר חמא אביי מברך אדבי בר אבוה אמר רב יהודה אמר רב [ט]אין מחזרין על האור כדרך שמחזרים על המצות א"ר זירא מריש הוה מהדרנא כיון דשמענא להא דרב יהודה אמר רב אנא נמי לא מהדרנא אלא אי מקלע לי ממילא מבריכנא: [י]מי שאכל וכו': אמר רב זביד ואיתימא רב דימי בר אבא מחלוקת בשכח [יא]אבל במזיד ד"ה יחזור למקומו ויברך פשיטא ושכח תנן מהו דתימא ה"ה אפילו במזיד והאי דקתני ושכח להודיעך כחן דב"ש קמ"ל תניא אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם מי שאכל בראש הבירה ושכח וירד ולא ברך יחזור לראש הבירה ויברך אמרו להן ב"ש לב"ה לדבריכם מי ששכח ארנקי בראש הבירה לא יעלה ויטלנה לכבוד עצמו הוא עולה לכבוד שמים לא כל שכן הנהו תרי תלמידי חד עביד בשוגג כב"ש ואשכח ארנקא דדהבא וחד עביד במזיד כב"ה ואכליה אריא רבה בב"ח הוה קאזל בשיירתא אכל ואשתלי ולא בריך אמר היכי אעביד אי אמינא להו אנשאי לברך אמרו לי בריך [יב] כל היכא דמברכח לרחמנא מברכת מוטב דאמינא להו אנשאי יונה דדהבא אמר להו אנטרו לי דאנשאי יונה דדהבא אזל ובריך ואשכח יונה דדהבא ומאי שנא [יג]יונה דמתילי כנסת ישראל דכתיב [יד]כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות: עד אימתי הוא וכו': כמה שיעור עכול יא"ר יוחנן כל זמן שאינו רעב וריש לקיש אמר כל זמן שיצמא מחמת אכילתו א"ל רב יימר בר שלמיא למר זוטרא ואמרי לה רב יימר בר שיזבי למר זוטרא מי אמר ריש לקיש הכי והאמר רב אמי אמר ריש לקיש כמה שיעור עכול כדי להלך ארבע מילין ל"ק באן באכילה מרובה כאן באכילה מועטת: בא להם יין וכו': למימרא דישראל אע"ג דלא שמע כולה ברכה עונה [טו]כי לא שמע היכי נפיק אמר חייא בר רב [טז]בשלא אכל עמהן וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה בשלא אכל עמהן [יז]א"ל רב לחייא בריה ברי [יח]חטוף ובריך וכן אמר רב הונא לרבה בריה חטוף ובריך למימרא דמברך עדיף ממאן דשני אמן והתניא ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך א"ל ר' נהוראי השמים כן הוא תדע שהרי [יט]גוליידין יורדין ומתגרין [במלחמה] וגבורים יורדין ומנצחין תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרין למברך יותר מן העונה אמן בעי מיניה שמואל מרב מהו לענות אמן אחר תינוקות של בית רבן אמר ליה [כ]אחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין וה"מ בדלא עידן מפטרייהו אבל בעידן מפטרייהו עונין ת"ר שמן מעכב את הברכה דברי רבי זוילי רבי זוועי אומר אינו מעכב רבי אחא אומר שמן טוב מעכב ר' זוהמאי אומר כשם שמזוהם פסול לעבודה כך ידים מזוהמות פסולות לברכה אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא זילאי ולא זיואי ולא זוהמאי אומר כשם שמזוהם פסול לעבודה כך אלא מתניתא ידענא דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה במתניתא תנא [כא]והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים [כב]אלו מלים אחרונים כי קדוש [כג] זה שמן [כד]אני יי' אלהיכם [כה] זו ברכה:

הדרן עלך אלו דברים

[א] בז א ש"ת סי' מיתן רמ סעיף מ:
כח ב מי' סי"ט מהל' שבת הלכה ט סמג עשין טז טוש"ע או"ח סי' שפיף ט:
כט ג מי' שם הל' כה טוש"ע שם סעיף ד:
ל ד מי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ה:
לא ח ו מי' סי' מהל' נדרים הל' ו סמג עשין טז טוש"ע או"ח סי' קפ"ג סעיף ה:
לב ז (מי' סי"ג שם הלכה יג) [כמ"ש בה בגמ' בפ' ואי' נגי"ט פשם ראשון] סמג שם טוש"ע או"ח סי' שם סעיף ה:
לג ח מי' סי"ג מהל' נדרים הל' יב טוש"ע או"ח סי' ריג סעיף ג:
לד ט מי' שם הל' יג סמג עשין טז טוש"ע או"ח סי' רפו סעיף ג:
לה י טוש"ע או"ח סי' רפ סעיף ד:
לו ב מי' שם הלכה יג טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' רפו סעיף ג ג:
לז ל מי' סי"ו מהלכות ת"ת הל' ג סמג עשין קפ טוש"ע או"ח סי' רמו סעיף ו:

רבינו ננים

כדי שיכיר בין מלוזמא של טבריא למלוזמא של צפורי. הא פירושה בתלמוד ארץ ישראל כדי שיהא יודע להבחין בין מטבע למטבע ובגמ' דארץ עומדין [בירושלמי הלכה כן אברי הפתיח אמן צריכין ליתן עיניהם בבר יציהם בכוס:

רבינו חננאל

ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. אמר ר' יהודה רב לא יאותו ממש, אלא כל שאלו היה עומד ואזלי משתמש לאורו אפי' ברחוק מקום יברך. וכי תניא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה לא יברך, אוקימנא לאו דרחיקא אלא רקא קמיא ואזלא. ההוא דתניא נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת לא יברך, אוקימנא הא היכא דקיימא בקרן זוית ושתמש לאורה הוינו רואה עיקרה. מיתיבי (מלחמא) [מלוזמא] מטבע. הוו שאמר אזלא שיעור יאותו דתנן בפרקי כדי שיכיר בין מלוזמא של טבריא למלוזמא של צפורי. ירושלמי ורא אלהים את האור כי טוב ויבדל, ראה ראה וכי הבדלה. נחלים לוחשות. אם מכנים קיסם בינתים ומדליקין מברך עליהם. נחלים צרמטית אין מברכין עליהם מיתיב שכחה אורם. ברמתרגמין כהה הנגי. ניסא מבחשא. אין מחזירין על האור ברוך שהוא מחזר על המצות. כלומר אם נדמן לו אדר מברך ואם לאו אין צריך לחזר אחריו. מי שאכל ושכח ולא בירך. כית הילל אומר מברך בשעת שנזכר. והכי מילי בשוגג. אבל מזיד צריך לחזור לפקומו ולברך. עד איסתאב המזון [ש]במעיו. ובמה הני ציכול, ר' יוחנן אמר כל זמן (שהוא) [שאינו] רעב. ריש לקיש אמר כל זמן שצמא מחמת אכילתו. הני מילי באכילה מרובה אבל באכילה מיפעטת אדבעת מילין הוי ציכול. פר' אונקלוס כיס. ענין אמן אחר ישראל המברך. אוקימנה בשלא אכל. אמר ליה רב לחייא בריה הטוף ובריך, למימרא דמברך עדיף. והתניא ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך, ושלקא בתגאי, דאפילו הכי המברך עדיף. אחר כל מברך עדיף אמן חוץ מתינוקות של בית רבן ההואיל ולהתלמד עשויין, וקיימא לן דבמקום שמפטרי עדיף אמן. מיתיבי אמן. מיתיבי בסיפרי מיפטרייהו כשאומרים קדיש אחר הדרשה שנפטרין הגם ללכת ולאו חובה היא כולי האי. ת"ר שמן מעכב את הברכה. פי' שמן (טוב) מעכב את הברכה בכפים שנהנה לטוך דיזהם אחר סעודה להעביר את הזוהמא, כל זמן שלא טך. ובאו לפניו מיני מאכל בתוך הסעודה מהאת הסעודה. אינו צריך לברך עליהן לא לפניהן ולא לאחריהן, שהרי ברכת הפת פוטרתן. אבל אחר שטך השמן אסת רעתיה מלאכל ואם נמלך לאכול, שוה דבר אחר עסך. צריך לברך לפניהן, ואין ברכה הפת פוטרתו דברי ר' זילאי. ר' זיואי אומר אינו מעכב. כלומר, אעפ"י שטך שמן וכא לפניהם דברים שלא פהמת סעודה (נראה) אין מברך עליהן ואין ברכת שמן מעכבת מלברך עליהן. ר' [אחא] אומר שמן טוב מעכב. אם הביאו בסעודה צריך לברך עליו ולא חשיב כמאכל ואין ברכת פת פוטרתו. ר' זוהמי אומר כשם שבהן המזוהם שלא ירחץ ידיו ויגליו מפסל לעבודה, כך ידים מזוהמות שלא נטל ידיו בסוף הסעודה פסולות לברכת המזון. אמר רב נחמן אנא לאו מילי דר' זיואי ולא מילי דר' זוהמאי אלא מתניתא ידענא והתקדשתם אלו נטילת ידים ראשונים, שכשיבוא לברך על הפת ולאוהלו צריך להיות ידיו נקיות בנטילת ידים ברבנבר. והייתם קדושים אלו מים (ראשונים) [אחרונים]. שכשיסבוא לברך ברכת המזון, צריך להיות ידיו נמי נקיות בנטילת ידים וברבנבר. כי קדוש זו נקיות סיכת שמן לידים כדי לעבד את הזוהמא. אני ה' אלהיכם זו ברכת המזון. אמר הקב"ה לישראל בשם שאני קדוש ומשתחיי שברקיע מסהרין ומזמלין בבהד דיניך לבקרים כשיראו לקלסני, כך אתם כשתבראו לקלסני מיהרו קדושים ומהודים ונקיים בנעשיכם. וכן הוא אומר ושהיו ידים יוסף אומר. סליק פרק אלו דברים לפ"ש פרק תשיעי:

[ב] ג) [ופוסחת פ"ם ס"ג], ד) [פוסחת פ"ם ס"ג], ה) [פוסחת פ"ם ס"ג], ו) [פוסחת פ"ם ס"ג], ז) [פוסחת פ"ם ס"ג], ח) [פוסחת פ"ם ס"ג], ט) [פוסחת פ"ם ס"ג], י) [פוסחת פ"ם ס"ג], יא) [פוסחת פ"ם ס"ג], יב) [פוסחת פ"ם ס"ג], יג) [פוסחת פ"ם ס"ג], יד) [פוסחת פ"ם ס"ג], טו) [פוסחת פ"ם ס"ג], טז) [פוסחת פ"ם ס"ג], יז) [פוסחת פ"ם ס"ג], יח) [פוסחת פ"ם ס"ג], יט) [פוסחת פ"ם ס"ג], כ) [פוסחת פ"ם ס"ג], כא) [פוסחת פ"ם ס"ג], כב) [פוסחת פ"ם ס"ג], כג) [פוסחת פ"ם ס"ג], כד) [פוסחת פ"ם ס"ג], כה) [פוסחת פ"ם ס"ג],

תורה אור השלם

1. אֲרִיזִים לֹא עִמְּמוּהוּ בְּגַן אֱלֹהִים בְּרוֹשִׁים לֹא דָמוּ אֶל סְעַפֹּתָיו וְעַרְמֹנִים לֹא הָיוּ בַּאֲבָרֹתָיו כָּל עֵץ בְּגַן אֱלֹהִים לֹא דָמָה אֵלָיו בְּיָפְיוֹ: יחזקאל לא ח
2. אֲנִי הַשְׁבֻּעָה בֵּין שְׁפָחִים בְּגַבְעוֹן יִנָּצֵבוּן בְּבַקְעַת וְאַבְרֹתֵיהֶם בִּירַקְרַק חֲרוּץ: תהלים סח יד
3. כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ: ויקרא יא מד
4. וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כ ז

הגהות הב"ח

(ב) גב' סמרי לי נרוך הבא כל היכא וכו' יוסי דלמנח הדר ואזיל ונרוך זכו' מאי נמא יוסי דנקט דמתלין ומכנין אלא במצות ל"א מה יהא בנשיה מניעות עליה אף ישראל מצות מניעות עליהן עד לימות: (ג) שם כי קדוש אנכי אי נמן הטוב לעי ס': (ד) ישלי דיש מעכב אם הנרכה וכו' נקוט שפוחה שאפור (לאולו: (ה) ר"ח שמן וכו' פרניל. ני עין נפ' כיצד מברכין דף מב:

הגהות הגר"א

[א] גב' נשף הפרק (כי סלניכיסו) מל"ה (ורש"י לט מקרא נפ"ם אחיי וכ"ה נחזרס פלינו שם):

מוסף רש"י

עוממות. כבוים (פסוקים עה:). אורחים לא עממוהו. (ג) היתה לו נר טמונה בחיקו או שהיה בפנס ונתכוין להנות ממנו (שבת נג:). (ד) נחלים לוחשות. נר שהוא מלא מכל לוגמין, ועל ידיה מלך נר נאמר (פסוקים עה:). ידוע אימה בינאולא אלא בבבואה. מפיה מנעטת פליטה מן סליטה ומכל צוף ודבש נמצא פיה נעשה ותכה נחלים נפה, פה שפין בו נשפר טעמם (שבת סה: בגמרא ומפרש שם: בגוזרת פרענות עליהן) ולשון נלחמה נתכוונתי פלט נכפיה (שם קכ:). חטוף ובריך. מטוב טם של נרכה ובריך נרכה ישען. שהמל מקדים לברך על טטם נרכה ממון (נזיר סז:). השמים. בשנתה, על שם (בראשי יב) וירם ישעו של שמים ישנע נפי שעלה, בן הוא. שהשעה ממן גדול מן מחברך. תרש. שהוא קר, שהרי בולידין. מלעין, מתגרין בחלחמה מהלה ולחר קר נגוזרס נתן ולחתך, לף ממן שעשה ממן גם לאחר שחברך ושבח, לשבר שהשעה ממן משמח מן מחברך (שם). חזרין עלך אלו דברים

Учили в нашей мишне: **ואין מברכין על הנר עד שיאותו** *не произносят благословение над свечой, пока не воспользовались* ее светом.

אמר רב יהודה אמר רב *Сказал рав Йеуда: сказал Рав*: **לא יאותו יאותו ממש** слова "*воспользовались* светом" *не* означают – *воспользовались на самом деле*. **אלא כל שאילו עומד בקרוב ומשתמש לאורה** *Но* означают, что над *любым* огнем, *о котором* известно, что *если бы* человек *стоял рядом* с ним, то *воспользовался бы его светом*, – **ואפילו ברחוק מקום** *даже* теперь, *когда* стоит *далеко от* того *места*, может произнести благословение.

וכן אמר רב אשי *То же самое сказал рав Аши*: **ברחוק מקום שנינו** *когда* стоит *далеко от* того *места* – так *мы учили* в нашей мишне.

מיתיבי На это *нашли трудность* из барайты: **היתה לו נר טמונה בחיקו או בסנס** *была у него за пазухой спрятана свеча* (т. е. прикрыл горящую свечу краями своей одежды) *или* увидел свет свечи *в плафоне* лампы (т. е. за стеклом); **או שראה שלהבת ולא נשתמש לאורה** *или увидел* горящее *пламя, но не пользовался его светом*; **או נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת** *или пользовался его светом, но не видел* самого *пламени* (источника света) – во всех этих случаях **אינו מברך עד שיראה שלהבת וישתמש לאורה** *не произносит благословение, пока не увидит пламени и не воспользуется его светом*.

בשלמא משתמש לאורה ולא ראה שלהבת *Понятно*, когда сказал: "*пользовался его светом, но не видел пламени*", **משכחת לה דקיימא בקרן זוית** потому что *такое случается*, например, когда источник света *находится за углом* здания. **אלא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה** *Однако "увидел пламя, но не пользовался его светом"* – **היכי משכחת לה** *как такое* может *случиться*? Т. е. о каком случае здесь говорится? **לאו דמרחקא** Разве *не о том* случае, *когда* видит свет *издалека*? – Но если запрещено произносить благословение на свет далекой свечи, то эта барайта противоречит словам рава Йеуды со слов Рава!

לא כגון דעמיא ואזלא *Нет*, барайта приводит *пример, когда* свет свечи *мерцает*. Человек видит пламя, но не может пользоваться его светом. Поэтому ему нельзя произносить благословение над светом такой свечи. Что касается света далекой свечи, то барайта этот случай не рассматривает.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **גחלים לוחשות מברכין עליהן** *над* пламенем "*слабых*" *углей* (зажженных для освещения) *произносят благословение* на исходе субботы. **אוממות אין מברכין עליהן** Но *над тлеющими* (почти прогоревшими) углями *не произносят благословение*.

היכי דמי לוחשות *Что понимается* под выражением "*слабые*" угли? Т. е. о чем идет речь в барайте? **אמר רב חסדא** *Сказал рав Хисда*: **כל שאילו מכניס לתוכן קיסם ודולקת מאיליה** так называются *любые* угли с едва заметным пламенем, о которых известно, *что если положить на них щепку*, то она *загорится сама* (без того, чтобы кто-то раздул огонь).

איבעיא להו *Спросили* ученики в доме учения: **אוממות או עוממות** как пишется слово "тлеющие" угли – *через "алеф" или через "айн"*? – **דאמר תא שמע** *Иди и выслушай* (получи) ответ **רב חסדא בר אבדימי** из того, *что сказал рав Хисда бар Авдими*: сказано[1]: **ארזים לא עממוהו בגן אלהים** "*Кедры не затеняли его в саду Бога*". Отсюда следует, что слово надо писать через "айн".

ורבא אמר *А Рава сказал* (оспаривая приведенное выше мнение рава Йеуды со слов Рава): слова нашей мишны "воспользовались светом" означают – **יאותו ממש** *воспользовались на самом деле*. Другими словами, для благословения над светом свечи на исходе субботы надо стоять недалеко от свечи.

וכמה *И насколько* недалеко? – **אמר עולא** *Сказал Ула*: **כדי שיכיר בין איסר לפונדיון** *чтобы мог отличить* в свете этой свечи монету "*исар*" *от* монеты "*фундьён*". Если видит отличия – должен произнести благословение над светом.

חזקיה אמר *Хизкия сказал*: **כדי שיכיר בין מלוזמא של טבריא למלוזמא של צפורי** *чтобы мог отличить "мелузму"* (весовую гирю или, согласно другой версии, монету) *из Тверии от "мелузмы" из Ципори*.

רב יהודה מברך אדבי אדא דיילא *Рав Йеуда произносил благословение* на далекую свечу, зажженную *в доме* человека, которого звали

1. Йехезкель 31:8

באכילה מרובה. ד' מילין קס"ל ולי נ"ל דזה מועט יותר מאכילה מועטת שלא נרגיש שם קצבה אבל מועט ד' מילין והייתם קדושים אלו הם אחרונים. דוקא להם שהיו רגילין ליטול ידיהם מחר הסעודה מפני מלח סדומית שאכל אבל אחרים שלא נרגילו ליטול ידיהם אין מברכין על המזון עד שיאותו: אמר רב יהודה אמר רב לא יאותו יאותו ממש אלא כל שאילו עומד בקרוב ומשתמש לאורה ואפילו ברחוק מקום וכן אמר רב אשי ברחוק מקום שנינו מיתיבי [ס]היתה לו נר טמונה בחיקו או בפנס או שראה שלהבת ולא נשתמש לאורה או נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת אינו מברך עד שיראה שלהבת וישתמש לאורה בשלמא משתמש לאורה ולא ראה שלהבת משכחת לה דקיימא בקרן זוית אלא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה היכי משכחת לה לאו דמרחקא לא כגון דעמיא ואזלא: ת"ר [ב]נחלים לוחשות מברכין עליהן אוממות אין מברכין עליהן ה"ד לוחשות אמר רב חסדא כל שאילו מכנים לתוכן קיסם ודולקת מאליה [ג]איבעיא להו אוממות או עוממות ת"ש דאמר רב חסדא בר אבדימי [ד]ארזים לא עממהו בגן אלהים ודבא אמר יאותו ממש וכמה אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון חזקיה אמר [ה]כדי שיכיר בין [ו]מלחמא של מבריא למלחמא של צפורי רב יהודה מברך אדבי ארא דיילא רבא מברך אדבי גוריא בר חמא אביי מברך אדבי בר אבוה אמר רב יהודה אמר רב [ז]אין מחזרין על האור כדרך שמחזרים על המצות א"ר זירא מריש הוה מהדרנא כיון דשמענא להא דרב יהודה אמר רב אנא נמי לא מהדרנא אלא אי מקלע לי ממילא מבריכנא: [ח]מי שאכל וכו': אמר רב זביד ואיתימא רב דימי בר אבא מחלוקת בשבח [י]אבל במזיד ד"ה יחזור למקומו ויברך פשיטא ושכח תנן מהו דתימא ה"ה אפילו במזיד והאי דקתני ושכח להודיעך כחן דב"ש קמ"ל תניא אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם מי שאכל בראש הבירה ושכח וירד ולא ברך יחזור לראש הבירה וברך אמרו להן ב"ש לב"ה לדבריכם מי ששכח ארנקי בראש הבירה לא יעלה ויטלנה לכבוד עצמו הוא עולה לכבוד שמים לא כל שכן הנהו תרי תלמידי חד עביד בשוגג כב"ש ואשכח ארנקא דדהבא וחד עביד במזיד כב"ה ואכליה אריא רבה בב"ח הוה קאזל בשיירתא אכל ואשתלי ולא בריך אמר היכי אעביד אי אמינא להו אנשאי לברך אמרו לי בריך [ט] כל היכא דמברכה לרחמנא מברכת מוטב דאמינא להו אנשאי יונה דדהבא אמר להו אנטרו לי דאנשאי יונה דדהבא אזיל וברך ואשכח יונה דדהבא ומאי שנא [י]יונה דמתילי בנסת ישראל ליונה דכתיב [כ]כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות: עד אימתי הוא וכו': כמה שיעור עכול י"ר יוחנן כל זמן שאינו רעב וריש לקיש אמר כל זמן שיצמא מתמת אכילתו א"ל רב יימר בר שלמיא למר זוטרא ואמרי לה רב יימר בר שיזבי למר זוטרא מי אמר ריש לקיש הכי והאמר רב אמי אמר ריש לקיש כמה שיעור עכול כדי להלך ארבע מילין ל"ק כאן באכילה מרובה כאן באכילה מועטת: בא להם יין וכו': למימרא דישראל אע"ג דלא שמע כולה ברכה עונה [ל]יכו לא שמע היכי נפיק אמר חייא בר רב [מ]בשלא אכל עמהן וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה בשלא אכל עמהן [נ]א"ל רב לחייא בריה ברי [ס]חטוף ובריך וכן אמר רב הונא לרבה בריה חטוף ובריך למימרא דמברך עדיף ממאן דעני אמן והתניא ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך א"ל ר' נהוראי השמים כן הוא תדע שהרי [ע]גולידין יורדין ומתגרין [במלחמה] וגבורים יורדין ומנצחין תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרין למברך יותר מן העונה אמן בעי מיניה שמואל מרב מהו לענות אמן אחר תינוקות של בית רבן אמר ליה [פ]אחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין וה"מ ברלא עידן מפטרייהו אבל בעידן מפטרייהו עונין ת"ר שמן מעכב את הברכה דברי רבי וזילאי רבי זיועי אומר אינו מעכב רבי אחא אומר שמן טוב מעכב ר' זהמאי אומר כשם שמזהם פסול לעבודה כך ידים מזוהמות פסולות לברכה אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא זילאי ולא זיועי ולא זהמאי ידענא אלא מתניתא דברכה אמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה במתניתא תנא [ק]והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים [ר]אלו מלים אחרונים כי קדוש [ש] זה שמן [ת]אני יי אלהיכם [א] זו ברכה:

הדרן עלך אלו דברים

תורה אור השלם

1. אֲרָזִים לֹא עִמָּמוּהוּ בְּנֵי אֱלֹהִים קְרֹשִׁים לֹא נְטָעָתַם אֶל סְעָרָתָהּ וְעַרְעָם לֹא יָצִיץ כִּי בְאֶבְרָתָיִךְ כָּל עֵץ בְּנֵי אֱלֹהִים לֹא נְקָבָה אֲלֵיהֶם בְּקִיעָה: יחזקאל לא ח
2. אִם תִּשְׁכַּבוּן בֵּין שְׁפָתָיִם כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְאֶבְרָתֶיהָ בִּירַקְרַק חָרוּץ: תהלים סח יד
3. כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ: ויקרא יא מד
4. וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כ ז

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ממרי לי נרך הבא כל היכא וכו' יותר דלכאורה הדר ואזיל וברך וכ' מאי נמי יותר הנקט דמתלין ומיבו אזלא במצות ל"א מה יהנה בו בנסיה מצוות עליהן אף ישראל מצות מצוות עליהן עב לימוד: (ו) שם כי קדוש אבי אי נמן הטהור לעי ד': (ז) ישני ד"ה מעכב אם הברכה וכ' נקוט פעמים שאמרה (לעיל: (ח) ר"ח שנן וכ' מרגיל. ג"כ עיין נמ' כלך מברכין דף מב:

הגהות הגר"א

[א] נמ' נשף הפרק (כ' מלחמה) מלח (ודלים לה מקרא נפיס שמיני וכ"ה נמרים מליה שם):

מוסף רש"י

עממוהו. סבירא (פסחים ל:). אורזים לא מממהו. (ב) המשכיר מלתיה לחיות שם נתים מתני (שבת עג:) (ג) סכנא אם מלתיה, לפי שיש שלא מכל לשתות, ועל הדרך יזנה אינה ניצולת אלא בכנפיה. מפיה מנעתו פניה מן סליעה ומכל קוף ולחם הכל פניה היא נלחמת ומכה נחלם נפה. מה שלין בן נשכר עטים (שבת סה. על הגיבוא שם בוצרה מגיעות מליחו) ולחים נלחמת מתרומדים מלא כמפיה (שם קל:). חטוף ובריך. מטוף טם של נרכה ובריך נרכה ויתין. שמא מקדים לברך על הסם נרכה ממון (ועיר ס:). השמים. בשמעה, על שם (ויקל יג) ויהי יעיט על השמים וישנא מר יטלם. בן הוא. שמעתה ממן נדול מן ממנך, תרא. שהוא קל. שהרי נולידין. מלוין. מתנרין נמלחמה מהלה ולחר קל נוארים נתן ואתון. לף ממן שפוחה ממן נם לאחר ממנך ומעלם. לומר שמעתה ממן מעשה מן ממנך (שם). הדרן עלך אלו דברים

ג) [ומפסחים ס"ם ס"ל]. ד) סנהדרין ס"ם ס"ל. ה) [נמ' מ"ל]. ו) [ר"ח נ"ל]. ז) [נמ' מ"ל]. ח) [נמ' מ"ל]. ט) [ר"ח נ"ל]. י) [ר"ח נ"ל]. כ) [ר"ח נ"ל]. ל) [ר"ח נ"ל]. מ) [ר"ח נ"ל]. נ) [ר"ח נ"ל]. ס) [ר"ח נ"ל]. ע) [ר"ח נ"ל]. פ) [ר"ח נ"ל]. צ) [ר"ח נ"ל]. ק) [ר"ח נ"ל]. ר) [ר"ח נ"ל]. ש) [ר"ח נ"ל]. ת) [ר"ח נ"ל]. א) [ר"ח נ"ל].

רבינו נסים

כדי שיכיר בין מלחמא של טבריא למלחמא של ציפורי. הא פירושה בתלמוד ארץ ישראל כדי שיהא יודע להבחין בין מטבע למטבע ובגמ' ואין עומדין [בירושלמי הלכה כן אומרי העתיק אמן בריכין ליתן עיניהם בנר ויציתם בכוס:

רבינו חננאל

ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. אמר ר' יהודה רב לא יאותו ממש. אלא כל שאלו היה עומד אצלו משתמש לאורו אפי' ברחוק מקום יברך. וכי תניא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה לא יברך. אוקימנא לאו דמרחקא אלא רקא ציפרא ואזלא. והא דתניא נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת לא יברך. אוקימנא הא היא בדקיימא בקרן זוית ושתמש לאורה ואינו רואה עיקרי. מיתיבי [מלחמא] (מלחמא) שבטבע. והו שאמר עולא שיעור יאותו רואין בסתריא כדי שיכיר בין מלחמא של טבריא למלחמא של ציפורי. ירושלמי ורבא אלהים את האור כי טוב ויבדל. ראיה ואת"כ הבדלה. נחלים ליתשמש. אם מכנים קיסם ביניהם ומדליקין מברך עליהם. נחלים שעמדת אין מברכין עליהם מיתיב מהנה אורים. ברתרנגולין מהה הנגע. ציפרא מבתשא. אין מחזירין על האור ברוך שהנא מחזר על המצות. כלומר אם נזדמן לו אור מברך ואם לאו אין צריך לחזר אחריו. מי שאכל ושכח ולא בירך. בית הילל אומר מברך בסעודה שנזכר. והני מילי בשוגג. אבל מזיד צריך לחזור למקומו ולברך. עד שיסתאל המזון [ש]בסעודי. ובמה הוי עיבול. ר' יוחנן אמר כל זמן שצמא מאכל [שהוזן] (שהוזן) שאינן רעב. ריש לקיש אמר כל זמן שצמא מאכל אבוליתו. הני מילי באכילה מרובה מועטת אבל באכילה מועטת אפילו הני עיבול. פר' ארוקא כיס. ענין אמן אחר ישראל המברך. ותקימה בשלא אכל. אמר ליה רב לחייה בריה חטוף ובריך. למימרא דמברך עדיף. והתניא ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך. ושלקא בתגאי. ואפילו הכי מברך עדיף. אומר כל מברך עדיף אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין. ותיקמא לן דרבציר אפסחיי ניתן ואריתן אמן. פירושא בציר מיסטריהו כשאנו מרים קרש אחר הרושא שמסתירין הנס ללכת ולאו חובה היא כולי האי. ת"ר שמן מעכב את הברכה בכוסות שנהנו לשך חיהם אחר סעודה להעביר את ההזמנה. כל זמן שלא טך. ובאו למיני מיני מאכל בתוך הסעודה מאכת הסעודה. אינו צריך לברך עליהן לא לפניהן ולא לאחריהן. שהרי ברכת הפת פוטרתן. אבל אחר שסך השמן אפת רעתיה פלאכל ואם נמלך לאכל, שוב דבר אחר שסך. צריך לברך לפניהן. ואין ברכת הפת פוטרתו דברי ר' זילאי. רי' זיועי אומר אינו מעכב. כלומר, אפי' שסך שמן ובא לפניהם דברים שלא מחמת סעודה (נראה) אין מברך עליהן ואין ברכת שמן מעכבת פלברך עליהן. ר' [אחא] אומר שמן טוב מעכב. אם הביאו בסעודה צריך לברך עליו ולא משיב במאכל ואין ברכת פת פוטרתו. ר' יהודי אומר משום רבי יוחנן בן נורי ורבנין דקיסרין אמרי משום רבי יוחנן בן נורי אפילו בשר שמן ודגים מזוהמות שלא נטלו ידיו בסוף הסעודה פסולות לברכת המזון. אמר רב נחמן אנא לאו מילי רבי זיועי ולא מילי רבי זיועי ולא מילי רזוהמאי ידענא אלא מתניתא דברכה אמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה במתניתא תנא [ק]והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים [ר]אלו מלים אחרונים כי קדוש [ש] זה שמן [ת]אני יי אלהיכם [א] זו ברכה:

הדרן עלך אלו דברים

נקיות בנטילת ידים בגרונו. והייתם קדושים (ראשונים) [אחרונים]. שכשאכע לברך ברכת המזון. צריך להיות ידיו נמי נקיות בנטילה ידים ובגרונו. כי קדוש זו נקיות סיכת שמן לידים כדי לעבד את ההזמנה. אני ה' אלהיכם זו ברכת המזון. אמר הקב"ה לישראל בשם שאני קדוש ומשתחוי שברכתי מסהרין ומזלין בבהר ויגיר לכקרים בשיבראו לקלסני כך אתם כשתבראו לקלסני כך אתם ומשהורים ומקדישים כעולם. וכן הוא אומר ותהזר ידים יוסף ואומר.

Ада-Даяла. רבא מברך אדבי גוריא בר חמא *Рава произносил благословение* на свечу, зажженную по соседству, *в доме* человека, которого звали *Гурья бар Хама.* אביי מברך אדבי בר אבוה *Абае произносил благословение* на свечу, зажженную в доме человека, которого звали *Бар-Авуа.*

אמר רב יהודה אמר רב *Сказал рав Йеуда: сказал Рав:* אין מחזרין על האור כדרך שמחזרים על המצות если нет свечи на исходе субботы, *не ищут огонь,* чтобы зажечь и произнести над ним благословение, *подобно тому как поступают с* любой другой *заповедью.* Потому что благословение над огнем считается менее важным, чем прочие заповеди.

אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра:* מריש הוה מהדרנא *раньше я* в таких случаях *искал* огонь, כיון דשמענא להא דרב יהודה אמר רב но *с тех пор, как услышал, что сказал рав Йеуда со слов Рава,* אנא נמי לא מהדרנא *тоже не ищу* огонь. אלא אי מקלע לי ממילא מבריכנא *Однако, если доводится мне* увидеть огонь, *произношу благословение.*

Учили в нашей мишне: מי שאכל ובו' о том, *кто ел* на трапезе, но забыл произнести благословение Биркат-Амазон сразу после нее, школа Шамая говорит: пусть вернется на место трапезы и там произнесет благословение. А школа Илеля говорит: может произнести благословение там, где о нем вспомнил.

אמר רב זביד ואיתימא רב דימי בר אבא *Сказал рав Звид, а некоторые говорят,* что сказал *рав Дими бар Аба:* מחלוקת בשכח между школами шел *спор* о случае, когда человек *забыл* произнести благословение. אבל במזיד דברי הכל יחזור למקומו ויברך *Но* в случае, когда он покинул трапезу, *намеренно* не сказав Биркат-Амазон, *все согласны,* что обязан *вернуться на то же место и произнести благословение.*

פשיטא Это *очевидно!* ושכח תנן Ведь *учили* в мишне: "*забыл*".

Если бы не эти слова рава Звида, מהו דתימא *ты бы мог сказать:* הוא הדין אפילו במזיד *тот же* спор велся *даже* в случае, когда покинул трапезу, *намеренно* не сказав Биркат-Амазон. והאי דקתני ושכח *А то, что учили* в мишне "*забыл*", так это להודיעך כחן דבית שמאי чтобы *показать тебе силу школы Шамая:* мол, даже когда забыл произнести благословение, все равно должен вернуться на место и сказать его. קמשמע לן Поэтому *сообщает нам* рав Звид, что школа Илеля согласна, что если ушел, не сказав нарочно, то должен вернуться и сказать.

תניא *Учили* в барайте: אמרו להם בית הלל לבית שמאי *сказали* мудрецы *школы Илеля* мудрецам *школы Шамая:* לדבריכם судя *по вашим словам,* получается, что מי שאכל בראש הבירה ושכח וירד ולא ברך *тот, кто ел наверху высокого здания, забыл* произнести благословение *и спустился, не произнеся* его, יחזור לראש הבירה ויברך обязан *вернуться в* это *здание,* подняться *на* самый *верх и произнести благословение.*

אמרו להן בית שמאי לבית הלל *Сказали* (ответили) мудрецы *школы Шамая* мудрецам *школы Илеля:* לדבריכם судя *по вашим словам,* получается, что מי ששכח ארנקי בראש הבירה *тот, кто забыл кошелек* с деньгами *наверху высокого здания,* לא יעלה ויטלנה *не поднимется,* чтобы *забрать его.* לכבוד עצמו הוא עולה Но если *он поднимется ради себя* (т. е. для собственной выгоды), לכבוד שמים לא כל שכן то разве *тем более не* поднимется *ради Небес?*

חד הנהו תרי תלמידי История про *двух учеников.* עביד בשוגג כבית שמאי *Один* из них однажды *по ошибке* забыл произнести Биркат-Амазон и *поступил, как* учит *школа Шамая,* а именно: вернулся к тому месту, где ел, чтобы произнести его, ואשכח ארנקא דדהבא *и нашел* там *кошелек с золотыми* монетами. וחד עביד במזיד כבית הלל *Другой поступал, как* учит *школа Илеля,* и однажды *намеренно* покинул место, где ел, чтобы произнести Биркат-Амазон в другом месте; пришел, куда хотел, – ואכליה אריא *и* там его *съел лев.*

רבה בר בר חנה הוה קאזל בשיירתא *Раба бар Бар-Хана шел* однажды *с караваном.* אכל ואשתלי ולא בריך *Поел* в дороге *и забыл произнести благословение* на том же месте. אמר היכי אעביד *Сказал* себе: *как* теперь *поступлю?* אי אמינא להו אנשאי לברך *Если скажу им* (своим спутникам), что *забыл произнести благословение,* то אמרו לי *скажут мне:* כל היכא בריך *произнеси благословение* здесь!

באכילה מרובה. ד' מילין קי פירש"י ולי נראה דאפי' יותר מאכילה מועטת שנהה נפרס מיפכח אכילה מרובה כל זמן שהות נמי דמין שם קבוע מכל מועט ד' מילין: **והייתם קדושים.** אלו מים אחרונים. דוקא להם שהיו רגילין ליטול ידיהם קודם נטילת הפת: **מלומחא.** מזקק: **לא יסוכה.** היה מכרך על פור שכיחים מדלת דילת ומחוך מכיתו היה. רב יהודה נעומיה דלא נעי קמון: **רבא מברך מדבי נורייא בר חמא.** קמון לניתו היה. רבא נעומיה דאמר קמון נעינן: **אין מחזירין על פאור.** אם אין לו פור אין מ"ל לחזר אחריו: **מד עבד כשוגג ככ"ם.** תע"ם שגג ונעקר מן המקום ע"י שכחה המתיר על עלמו ככ"ם וחזר למקום שהלך וכך: **מד עבד כמזיד.** נעקר ממקום שהלך נמיד כדי לנרך במקום אחר שהלך לינן: **פנשפי יונה פל פנשפי.** שכחתי יונה של זכב: **יונה פיכה נוטלת פלא נכנשפיה.** לו נורמת לו נלחמת נרמלי לגפיה: **פלילה פרוכה.** ד' מילין: **בא לפס יין אחר פמוון.** הא פרים לה נגמרא נרים פרקין] נב"ם אין נרכת המזון טעונה כום ונב"ם טעונה כום: **היכי נפיק.** קס"ד נאחד מן המסובין עשקינן נמתני': **מפוף וכריך.** כשמוטיחין כום של נרכה הוי מחזי שיתנהו לך ותנרך: **כמפפא.** העושה והמנרך נמפפא קומו נרכו לת ה' פלהיכם נפ' עזרל (נמדנר ט) ותומר ויברכו פס כשהך עליה והיל עניית אמן שנמקדש. נמפכת תענית (פ"ב דף מ: ולקמן דף מב.) מפרש קומו נרכו נתפלת נרכה ויברכו פס כשהך (נמדנר פס) נמקום עניית אמן שנמקדש חומר נשכמל"ו: **שממרין למנרך.** ליתן שכר: **פאר מיעוקות.** כשלומדים נרכות מפי רבן: **פוציל ולפפלמד פשויין.** שלין מתכוונים לנרך לגלן נלמד: **פכל נפיהן מפפרייהו.** כשלומרים להפערה ומנרכין כתורה ונגניעל עונין לאחריהן אמן: **שמן מפפכ פם פכרכה.** שמן שהיו רגילין להניח נסוף הסעודה לעזר לאחר הסעודה לת הידים נאחר מיס מחכוונים להעניר לת שהתפלל: **מפפכ פם פכרכה.** שאסור לזמן עד שיוצת. וכן לענין שמעכב נרכות כל דבר הבא נקוות סעודה (ג) שמותר נאחלו נגפ נרכה עד שיסכורו: **שמן טוב.** שיש בו כשמיס מעכב לת הברכה למי שהוא שרגיל (ד) בו:

הדרן עלך אלו דברים

תורה אור השלם

1. אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב: דברים כו ה
2. אַתֶּם הַנִּצָּבִים הַיּוֹם כֻּלְּכֶם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: דברים כט ט
3. כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ: ויקרא יא מד
4. וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כ ז

הנהות הב"ח

(ה) גמ' אמרי לי נרוך הבא נל הינם וכי יתה דינמא הדר ואזיל ונרוך וכי מאי נמא יתה דינקט דימלין ואכיל וכו' אלא נמצות ל"א מה יתה זו נגמיה מגיטות עליה אף ישראל מצות מגיטות עליהן מר לימני: (ו) שם כי קדים אזי אז שמן התודה לתי ה': (ז) רש"י ד"ה תעכב לת הברכה וכו' נקטה ספרות שאמור (לתולן: (ח) ר"ח שמן וכו' ערבל. ני"ב עין נס' כלל מנרכין דף מב:

הגהות הגר"א

[א] גמ' נשף הפרק (ב' [ג'כיכם] תל"מ וחדים לה מקלת דף"ם אמיי וכ"ה נגמרא פלישו שם):

מוסף רש"י

עוממות. כנרים (פסחים עה:). אדרים לא עממהי. (ב) הפסיכו מגלימו לחים שם נאים ממני (שבת עג:) (ג) הכהו לת מגלימו, לפי שהיה נאה מכל לנגים, ומל חיים מלך זר נמלר (פסחים שם). יהנה אינה ניאולה אלא בכנפיה. מפיה מנעות עליה מן האויר ומכל צוף ולחים שכל עליה סיס נלמים ומכה נרלם נפר, מה שלין בן נשפר עשים (שבת סם. על הגרגיה שם נוסיף מגיעות פליהו) ולחים נלמים מתרוממים שלא נכנסיה (שם קל:). חסוף וברוך. מסוף שם של נרכה וברוך נרכה יחנו. שכשם מקדים לנרך נרכה שם נשם נרכה כמהן (שיר מג:). השמים. נשכיבה, על שם (ויק"ל יג) חיים יחיו לל כשמים יחשוב מי שעשה. כן הוא. שכשעה שמן גדול מן המנרך, תרא. שכול קר, שהוי נלילדין. חלשין. מתגרין נמלחמה מהלה ולחר כך נגרים נהן ומלחין. לף כהן שעשה שמן גם לשהר המנרך ומנה. לשהר שעשה שמן מעשה מן המנרך (שם).

הדרן עלך אלו דברים

באכילה מרובה. ד' מילין קי פירש"י ולי נראה דאפי' יותר מאכילה מועטת שנהה נפרס מיפכח אכילה מרובה כל זמן שהות נמי דמין שם קבוע מכל מועט ד' מילין: **והייתם קדושים.** אלו מים אחרונים. דוקא להם שהיו רגילין ליטול ידיהם קודם נטילת הפת: **מלומחא.** מזקק: **לא יסוכה.** היה מכרך על פור שכיחים מדלת דילת ומחוך מכיתו היה. רב יהודה נעומיה דלא נעי קמון: **רבא מברך מדבי נורייא בר חמא.** קמון לניתו היה. רבא נעומיה דאמר קמון נעינן: **אין מחזירין על פאור.** אם אין לו פור אין מ"ל לחזר אחריו: **מד עבד כשוגג ככ"ם.** תע"ם שגג ונעקר מן המקום ע"י שכחה המתיר על עלמו ככ"ם וחזר למקום שהלך וכך: **מד עבד כמזיד.** נעקר ממקום שהלך נמיד כדי לנרך במקום אחר שהלך לינן: **פנשפי יונה פל פנשפי.** שכחתי יונה של זכב: **יונה פיכה נוטלת פלא נכנשפיה.** לו נורמת לו נלחמת נרמלי לגפיה: **פלילה פרוכה.** ד' מילין: **בא לפס יין אחר פמוון.** הא פרים לה נגמרא נרים פרקין] נב"ם אין נרכת המזון טעונה כום ונב"ם טעונה כום: **היכי נפיק.** קס"ד נאחד מן המסובין עשקינן נמתני': **מפוף וכריך.** כשמוטיחין כום של נרכה הוי מחזי שיתנהו לך ותנרך: **כמפפא.** העושה והמנרך נמפפא קומו נרכו לת ה' פלהיכם נפ' עזרל (נמדנר ט) ותומר ויברכו פס כשהך עליה והיל עניית אמן שנמקדש. נמפכת תענית (פ"ב דף מ: ולקמן דף מב.) מפרש קומו נרכו נתפלת נרכה ויברכו פס כשהך (נמדנר פס) נמקום עניית אמן שנמקדש חומר נשכמל"ו: **שממרין למנרך.** ליתן שכר: **פאר מיעוקות.** כשלומדים נרכות מפי רבן: **פוציל ולפפלמד פשויין.** שלין מתכוונים לנרך לגלן נלמד: **פכל נפיהן מפפרייהו.** כשלומרים להפערה ומנרכין כתורה ונגניעל עונין לאחריהן אמן: **שמן מפפכ פם פכרכה.** שמן שהיו רגילין להניח נסוף הסעודה לעזר לאחר הסעודה לת הידים נאחר מיס מחכוונים להעניר לת שהתפלל: **מפפכ פם פכרכה.** שאסור לזמן עד שיוצת. וכן לענין שמעכב נרכות כל דבר הבא נקוות סעודה (ג) שמותר נאחלו נגפ נרכה עד שיסכורו: **שמן טוב.** שיש בו כשמיס מעכב לת הברכה למי שהוא שרגיל (ד) בו:

הדרן עלך אלו דברים

ואין מברכין על הנר עד שיאותו: אמר רב יהודה אמר רב לא יאותו יאותו ממש אלא כל שאילו עומד בקרוב ומשתמש לאורה ואפילו ברחוק מקום ובן אמר רב אשי ברחוק מקום שנינו מיתיבי [ג]היתה לו נר טמונה בחיקו או בפנס או שראה שלהבת ולא נשתמש לאורה או נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת אינו מברך עד שיראה שלהבת וישתמש לאורה בשלמא משתמש לאורה ולא ראה שלהבת משכחת לה דקיימא בקרן זוית אלא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה היכי משכחת לה לאו דמרחקא לא כגון דעמיא ואזלא: ת"ר [ד]נחלים לוחשות מברכין עליהן אוממות אין מברכין עליהן ה"ד לוחשות אמר רב חסדא כל שאילו מכנים לתוכן קיסם ודולקת מאיליה [ה]איבעיא להו אוממות או עוממות ת"ש דאמר רב חסדא בר אבדימי יארזים לא עממהו בגן אלהים ורבא אמר יאותו ממש וכמה אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון חזקיה אמר יכדי שיכיר בין [ו]מלחמא של מבריא למלחמא של צפורי רב יהודה מברך ארבי אדא דיילא רבא מברך אדבי גוריא בר חמא אביי מברך אדבי בר אבוה אמר רב יהודה אמר רב יאין מחזירין על האור כדרך שמחזירים על המצות א"ר זירא מריש הוה מהדרנא כיון דשמענא להא דרב יהודה אמר רב אנא נמי לא מהדרנא אלא אי מקלע לי ממילא מבריכנא: ימי שאכל וכו': אמר רב זביד ואיתימא רב דימי בר אבא מחלוקת בשכח יאבל במזיד ד"ה יחזור למקומו ויברך פשיטא ושכח תנן מהו דתימא ה"ה אפילו במזיד והאי דקתני ושכח להודיעך כחן דב"ש קמ"ל תניא אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם מי שאכל בריאש הבירה ושכח וירד ולא ברך יחזור לראש הבירה ויברך אמרו להן ב"ש לב"ה לדבריכם מי ששכח ארנקי בראש הבירה לא יעלה ויטלנה לכבוד עצמו הוא עולה לכבוד שמים לא כל שכן התהו תרי תלמידי חד עביד בשוגג כב"ש ואשכח ארנקא דדהבא וחד עביד במזיד כב"ה ואכליה אריא רבה בב"ח הוה קאזל בשיירתא אכל ואשתלי ולא בריך אמר היכי אעביד אי אמינא להו אנשאי לברך אמרו לי בריך [ז] כל היכא דמברכה לרחמנא מברכת מוטב דאמינא להו אנשאי יונה דדהבא אמר להו אנטרו לי דאנשאי יונה דדהבא אזיל ובריך ואשכח יונה דדהבא ומאי שנא [ח]יונה דמתילי כנסת ישראל ליונה דכתיב [ט]כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות: עד אימתי הוא וכו': כמה שיעור עכול יא"ר יוחנן כל זמן שאינו רעב וריש לקיש אמר כל זמן שיצמא מחמת אכילתו א"ל רב יימר בר שלמיא למר זוטרא ואמרי לה רב יימר בר שיבתי למר זוטרא מי אמר ריש לקיש הכי והאמר רב אמי אמר ריש לקיש כמה שיעור עכול כדי להלך ארכע מילין ל"ק כאן באכילה מרובה כאן באכילה מועטת: בא להם יין וכו': למימרא דישראל אע"ג דלא שמע כולה ברכה עונה יוכי לא שמע היכי נפיק אמר חייא בר רב יבשלא אכל עמהן וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה בשלא אכל עמהן יוא"ל רב לחייא בריה בר יחטוף ובריך וכן אמר רב הונא לרבה בריה חטוף ובריך למימרא דמברך עדיף ממאן דעני אמן והתניא ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך א"ל ר' נהוראי השמים כן הוא תדע שהרי [י]גוליירין יורדין ומתגיירין [במלחמה] וגבורים יורדין ומנצחין תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרין למברך יותר מן העונה אמן בעי מיניה שמואל מרב מהו לענות אמן אחר תינוקות של בית רבן אמר ליה [יא]אחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין וה"מ בדלא עידן מפטרייהו אבל בעידן מפטרייהו עונין ת"ר שמן מעכב את הברכה דברי רבי זוילאי רבי זועירא אומר אינו מעכב רבי אחא אומר שמן טוב מעכב ר' זוהמאי אומר כשם שמזוהם פסול לעבודה כך ידים מזוהמות פסולות לברכה אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא זילאי ולא זיועי ולא זוהמאי ידענא אלא מתניתא ידענא דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה במתניתא תנא [יב]והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים לאלו מלים אחרונים כי קדוש [יג] זה שמן יאני יי' אלהיכם [א] זו ברכה:

הדרן עלך אלו דברים

רבינו נסים

כדי שיכיר בין מלחמא של סנריא למלחמא של צימחי. הא פירשה בהלמוד ארץ ישראל כדי שידא יודע להבחין בין מטבע למטבע וכנמ' ראין עומדין [בירושלמי הלכה כן אמרו התניח אמן צריכה ליתן עיניהם בבר תיניהם בכתוב:

רבינו חננאל

ראין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. אמר ר' יהודה רב לא יאותו ממש, אלא כל שאלו היה עומד בקרוב ומשתמש לאורו אפי' ברחוק מקום יברך. וכי תניא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה לא יברך. אוקימנא לאי דמרחוקא אלא דקא עביא ואזלא. הא דתניא נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת לא יברך. אוקימנא הא היא ברקיעא בקרן זוית ושתמש לאורה ואינו רואה ניקרה. פירוש (מלחמא) [מלחמא] מטבע, הוא שאמר עולא שיעור יאותו דתנן במתני' כדי שיכיר בין מלחמא של סנריא למלחמא של ציפורי. ירושלמי ורבא אלהים את האור כי טוב ויבדל. ראיה ואת"ב הבדלה. נחלים לחשמות. אם מכנים קיסם ביניהם ומולקין מברך עליהם. נחלים שמפמת אין מברכין עליהם מדרש שכינה אורם. כרמתרגמינן בהה הנגע. עמיא מכחשא. אין מחזירין על האור בדרך שהוא מהוי על המצות. כלומר אם נדמן לו אור מברך ואם לאו אין צריך לחזר אחריו. מי שאכל ושכח ולא בירך. כית הלל אומר מברך במקום שנזכר. והני מילי בשוגג, אבל מזיד צריך לחזור למקומו ולברך. עד איסתי הוא מברך עד שיתאכל המזון [ש]במעיו. וכמה הוי עיכול. ר' יוחנן אמר כל זמן (שהוא) [שאינו] רעב. ריש לקיש אמר כל זמן שצמא מחמת אכילתו. תניא כוותיה אכלה באכילה מרובה אבל באכילה מועטת מילין הני עיכול. מי אינקמה כיס. ענינן אמן אחר ישראל המברך. אוקימנה בשלא אכל. אמר ליה רב לחייה בריה חטוף ובריך, למימרא דמברך עדיף. והתניא ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך. ושלקא כתנאי. ואפילו הכי המברך עדיף. זאחר כל מברך ענינן אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין. וקיימא לן דכשרין אפטרייהו ענינן אמן. פירוש בעידן מיפטרייהו בשאומרים קדיש אחר הרוטא שמפטרין הגם ללכת ולאו חיובה היא כלי האי. ת"ר שמן מעכב את הברכה. מי, שמן (טוב) מעכב את הברכה בכתים שנהגו לטרך ידיהם אחר סעודה להעביר את הזוהמא, כל זמן שלא טך. וכאו למינו מיני מאכל בתוך הסעודה מתאת הסעודה, איצי צריך לברך עליהן ולא לאחריהן. שהרי ברכת הפת פוטרתן. אבל אחר שסך השמן אפת רעודה פלאוכל ואם נמלך לאכול, שוים דבר אחר שסך, צריך לברך לפניהן, ואין ברכת הפת פוטרתו דברי ר' זילאי. ר' זיראי אומר אינו מעכב. כלומר, אפי' שסך שמן וכא לפניהם דברים שלא מתאת סעודה (נראה) אין מברך עליהן ואין ברכת שמן מעכבת מלברך עליהן. ר' [אחא] אומר שמן טוב מעכב. אם הביאו בסעודה צריך לברך עליו ולא חשיב במאכל ואין ברכת פת פוטרתו. ר' יהודה אומר כשם שכהן המזוהם שלא רחץ ידיו וריגליו פסול לעבודה, כך ידים מזוהמות שלא נמל ידיו בסוף הסעודה פסולות לברכת המזון. אמר רב נחמן אנא לאו מילי דר' זילאי ולא מילי דר' זיראי ולא מילי דר' זוהמאי ידענא אלא מתניתא ידענא דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה במתניתא תנא [יב]והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים לאלו מלים אחרונים כי קדוש [יג] זה שמן יאני יי' אלהיכם [א] זו ברכה:

הדרן עלך אלו דברים

ידים יוסף אומץ. סליק פרק אלו דברים לפ"ש פרק תשיעי:

דמברכת לרחמנא מכרכת Ведь *в любом месте, где произносишь благословение, произносишь* его *для Милосердного*, поскольку Он находится везде.

Раба бар Бар-Хана продолжил свою мысль: **מוטב דאמינא להו אנשאי יונה דדהבא** *лучше будет, если я им скажу*, что *забыл* в том месте *золотую горлицу* (фигурку голубя, вылитую из золота). **אמר להו** *Сказал им*: **אנטרו לי דאנשאי יונה דדהבא** *подождите меня, потому что я забыл* там *золотую горлицу*. **אזיל ובריך** *Пошел* обратно *и произнес благословение*. **ואשכח יונה דדהבא** *И нашел* там *золотую горлицу*!

ומאי שנא יונה *И чем отличается горлица*? Т. е. почему сказал именно о золотой горлице? – **דמתילי כנסת ישראל ליונה** *Потому что община Израиля уподоблена горлице*; **דכתיב** *как написано*[2]: "Когда расположитесь в своих владениях (войдя в Страну), **כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ** *покроются крылья горлицы серебром, а ее перья – изумрудным золотом*". **מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה** *Как горлица использует* в борьбе и защите *крылья*, тогда как остальные птицы дерутся клювом, **אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות** *так и евреев спасают только заповеди*, уподобленные крыльям голубя, которые покрыты золотом.

2. Теилим 68:14

Учили в нашей мишне: **ועד מתי מברך וכו'** *сколько времени* может пройти от завершения трапезы *до благословения* Биркат-Амазон? – Пока не переварилась еда в кишечнике.

כמה שיעור עכול Как узнать, *сколько времени переваривается* еда? **אמר רבי יוחנן** *Сказал раби Йоханан*: **כל זמן שאינו רעב** *все время, пока* человек *не проголодается*. **וריש לקיש** *А Рэш-Лакиш сказал*: **כל זמן שיצמא מחמת אכילתו** *все время*, пока *хочет пить из-за еды*, которую съел.

אמר ליה רב יימר בר שלמיא למר זוטרא ואמרי לה רב יימר בר שיזבי למר זוטרא *Рав Йэмар бар Шламья сказал Мар-Зутре, а* некоторые *говорят*, что *рав Йэмар бар Шэзви* сказал *Мар-Зутре*: **מי אמר ריש לקיש הכי והאמר רב אמי אמר ריש לקיש כמה שיעור עכול** *разве Рэш-Лакиш так сказал? Ведь сказал рав Ами: сказал Рэш-Лакиш: сколько времени переваривается* еда? – **כדי להלך ארבע מילין** Столько, сколько требуется, чтобы *пройти 4 мили*.

לא קשיא כאן באכילה מרובה כאן באכילה מועטת *Нет противоречия*. *Здесь* (когда идет 4 мили) говорится о случае, *когда съел много*. А *здесь* (когда хочет пить) говорится о случае, *когда съел мало*.

Учили в нашей мишне: **בא להם יין וכו'** *появилось у них вино* после трапезы, но перед Биркат-Амазон и т. д. Завершение отрывка из мишны: отвечают амен еврею, который произносит благословение, но не отвечают амен на благословение, сказанное "кути" (жителем Шомрона), пока не услышали все благословение.

למימרא דישראל אף על גב דלא שמע כולה ברכה עונה Можно ли *сказать*, что отвечает амен на благословение *еврея, несмотря на то что не слышал все благословение*? **וכי לא שמע היכי נפיק** Ведь, *если не слышал* все благословение, *каким образом* участник трапезы может *выйти* из обязанности произнести благословение после еды?

אמר חייא בר רב *Сказал Хия бар Рав*: **כשלא אכל עמהן** мишна учит *о том, кто не ел с ними*. **וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה** *То же самое сказал рав Нахман: сказал Раба бар Авуа*: **בשלא אכל עמהן** мишна учит *о том, кто не ел с ними*.

אמר ליה רב לחייא בריה *Сказал Рав своему сыну Хие*: **ברי** *мой сын*, когда собираются поднять после трапезы бокал, чтобы произнести над ним Биркат-Амазон, **חטוף ובריך** *хватай* его (т. е. постарайся его получить) *и произноси благословение*. **וכן אמר רב הונא לרבה בריה** *То же самое сказал рав Уна своему сыну Рабе*: **חטוף ובריך** *хватай и произноси благословение*.

למימרא דמברך עדיף ממאן דעני אמן Можно ли *сказать*, что тот, кто *произносит благословение, имеет преимущество перед тем, кто отвечает амен*? **והתניא** *Но ведь учили* в барайте: **רבי יוסי אומר** *раби Йосе говорит*: **גדול העונה אמן יותר מן המברך** *заслуга* того, кто *отвечает амен, выше*, чем заслуга того, *кто произносит благословение*. **אמר ליה רבי נהוראי** *Сказал ему раби Неорай*: **השמים כן הוא תדע שהרי גוליירין יורדין ומתגרין במלחמה** *Знай, что* клянусь *Небесами*, что *это* именно *так*! *Знай, что*

באכילה מרובה. ד' מילין קך פירש"י ולי נראה דהא מיעט יותר מאכילה מועטת שלא נראה לפרש לאכילה מרובה כל זמן שהוא נמלך לחזר אם קנכה אבל מיעט ד' מילין והייתם קדושים אלו מים אחרונים. דוקא שהיו רגילין ליטול ידיהם אחר הסעודה מפני מלח סדומית שעל פניו ומיין שעל פניו מלח סדומית מצוי בידיו ומיין שלו רגילין ליטול אחר הסעודה מיין הסעודה מעכבת עליהן לברך ברכת המזון ונראין כמי שאוכלין לתיאבון ולא לשובע ואין מברכין על הנר עד שיאותו: אמר רב יהודה אמר רב לא יאותו יאותו ממש אלא כל שאילו עומד בקרוב ומשתמש לאורה ואפילו ברחוק מקום וכן אמר רב אשי ברחוק מקום שנינו מיתיבי [1]היתה לו נר טמונה בחיקו או בפנס או שראה שלהבת ולא נשתמש לאורה או נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת אינו מברך עד שיראה שלהבת וישתמש לאורה בשלמא משתמש לאורה ולא ראה שלהבת משכחת לה דקיימא בקרן זוית אלא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה היכי משכחת לה לאו דמרחקא לא כגון דעמיא ואזלא: ת"ר [2]נחלים לוחשות מברכין עליהן אוממות אין מברכין עליהן ה"ד לוחשות אמר רב חסדא כל שאילו מכבים לתוכן קיסם ודולקת מאליה [3]איבעיא להו אוממות או עוממות ת"ש דאמר רב חסדא בר אבדימי [4]ארזים לא עממהו בגן אלהים ורבא אמר יאותו ממש ובמה אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון חזקיה אמר [5]כדי שיכיר בין [6]מלוחמא של מבריא למלוחמא של צפורי רב יהודה מברך אדבי אדא דיילא רבא מברך אדבי גוריא בר חמא אביי מברך אדבי בר אבוה אמר רב יהודה אמר רב [7]אין מחזרין על האור כדרך שמחזרים על המצות א"ר זירא מריש הוה מהדרנא כיון דשמענא להא דרב יהודה אמר רב אנא נמי לא מהדרנא אלא אי מקלע לי ממילא מבריכנא: [8]מי שאכל וכו': אמר רב זביד ואיתימא רב דימי בר אבא מחלוקת בשכח [9]אבל במזיד ד"ה יחזור למקומו ויברך פשיטא ושכח תנן מהו דתימא ה"ה אפילו במזיד ואהאי דקתני ושכח להודיעך כחן דר"ש קמ"ל תניא אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריכם מי שאכל בריאה ושכח ויורד ולא ברך יחזור לראש הבירה ויברך אמרו להן ב"ש לב"ה לדבריכם מי ששכח ארנקי בראש הבירה לא יעלה ויטלנה לכבוד עצמו הוא עולה לכבוד שמים לא כל שכן הנהו תרי תלמידי חד עביד בשוגג כב"ש ואשכח ארנקא דדהבא וחד עביד במזיד כב"ה ואכליה אריא רכה בב"ח הוה קאזל בשיירתא אכל ואשתלי ולא בריך אמר היכי אעביד אי אמינא להו אנשאי לברך אמרו לי בריך [10] כל היכא דמברכת לרחמנא מברכת מוטב דאמינא להו אנשאי יונה דדהבא אמר להו אנטרו לי דאנשאי יונה דדהבא אזיל ובריך ואשכח יונה דדהבא ומאי שנא [11]יונה דמתילי כנסת ישראל ליונה דכתיב [12]כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות: עד אימתי הוא וכו': כמה שיעור עכול א"ר יוחנן כל זמן שאינו רעב וריש לקיש אמר כל זמן שיצמא מחמת אכילתו א"ל רב יימר בר שלמיא למר זוטרא ואמרי לה רב יימר בר שיזבי למר זוטרא מי אמר ריש לקיש הכי והאמר רב אמי אמר ריש לקיש כמה שיעור עכול כדי להלך ארבע מילין ל"ק כאן באכילה מרובה כאן באכילה מועטת: בא להם יין וכו': למימרא דישראל אע"ג דלא שמע כולה ברכה עונה [13]וכי לא שמע היכי נפיק אמר חייא בר רב [14]כשלא אכל עמהן וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה בשלא אכל עמהן [15]א"ל רב לחייא בריה ברי [16]חטוף ובריך וכן אמר רב הונא לדבה בריה חטוף ובריך למימרא דמברך עדיף ממאן דעני אמן והתניא ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך א"ל ר' נהוראי השמים כן הוא תדע שהרי [17]גוליירין יורדין ומתגרין [במלחמה] וגבורים יורדין ומנצחין תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרין למברך יותר מן העונה אמן בעי מיניה שמואל מרב מהו לענות אמן אחר תינוקות של בית רבן אמר ליה [18]אחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין וה"מ ברלא עידן מפטרייהו אבל בעידן מפטרייהו עונין ת"ר שמן מעכב את הברכה דברי רבי זילאי רבי זיואי אומר אינו מעכב רבי אחא אומר שמן טוב מעכב ר' זוהמאי אומר כשם שמזהם פסול לעבודה כך ידים מזוהמות פסולות לברכה אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא זילאי ולא זיואי אלא מהיכא דתימא דיעבא אלא מהיכא דתימא לכתחלה אמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב מים ראשונים והייתם קדושים לאלו מלים אחרונים כי קדוש [19] זה שמן יאני יי אלהיכם [א] זו ברכה:

הדרן עלך אלו דברים

רבינו נסים

בד' שיכיר בין מלוחמא של מבריא למלוחמא של צפורי. הא פירושה בתלמוד ארץ ישראל כדי שיהא יודע להבחין בין מטבע למטבע וכנוס ראיין עמהן [בירושלמי הלכה כז] אמרו הנותן אמן צריכין ליתן עיניהם בר' תיבות כנוס:

רבינו חננאל

ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. אמר ר' יהודה: רב לא יאותו ממש, אלא כל שאלו ניה עשר אצלו משתמש לאורו אפי' ברחוק מקום יברך. וכי תניא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה לא יברך. אוקימנה ליעי דמרחקא אלא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה לא יברך. אוקימנה הא היא בדקיימא בקרן זוית ושתמש לאורה ואינו רואה עיקרה. פירוש (מלחמא) [מלחמה] מסכנ, והו שאמר עולא שיעור יאותו דתנן במתני' כדי שיכיר בין מלחמא של מבריה למלחמא של צפורי. ירושלמי ורבא אלהים את האור כי טוב ברכתו, ואיה ואתיב הבדלה. נחלים לחשאות. אם מכניס קיסם ביניהם ומולקין מבין עליהם. נחלים עומדות אין מברכין עליהם מיד שבהה אורם. כדמתרגמינן בהה הגנב, ע"ש מכתשא. אין מחזירין על האור כדרך שהוא מחזר על המצות. כלומר אם נזדמן לו אור מבין האם לאו אין צריך לחזר אחריו. מי שאכל ושכח ולא בירך, בית הילל אומר מברך במקום שנזכר. ויש מלי בשונו. אבל מדיר צריך לחזר למקומו לברך. עד איזהי הוא מברך עד שיתאכל המזון [שבמעיו. וכמה הוי ביכול. ר' יוחנן אמר כל זמן [שהוא] [שאינו] רעב. ריש לקיש אמר כל זמן שצמא מחמת אכילתו. הני מילי באכילה מרובה אבל באכילה מועטת אפילו הני ביכול. פי' אונקלוס כיס. ענין אמן אחר ישראל המברך. אוקימנה בשלא אבל. אמר ליה רב לחייה בריה חטוף וברוך, למימרא דמברך עדיף. והתניא ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך. ואפילו הכי המברך עדיף. אחר כל מברך ענין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין, וקיימא לן כהבדין אמסחרי עתין אחריהן אמן. פירושה בבדין מיפטרייהו בשאוטרים קדיש אחר הדרשה שמפטירין הגם ללכת ולאו חיובה היא מלי הני. ת"ש שמן מעכב את הברכה. פי'. שמן (טוב) מעכב את הברכה בכתים שנהגו לטרך לידיהם אחר סעודה להעביר את הזוהמא, כל זמן שלא טך. וכאו לפנינו מיני מאכל בתוך הסעודה מהאת הסענרה, אינו צריך לברך עליהן לא לפניהן ולא לאחריהן, שהרי ברכת הפת פטרתן. אבל אחר שטך השמן אסת רענרה מלאכל ואם נמלך לאכול, שתם דבר אחר שטן, צריך לברך לפניהן, ואין ברכת הפת פוטרתו דברי ר' זילאי. ר' זיואי אומר אינו מעכב. כלומר, אעפ"י שטך שמן וכא לפנינו דברים שלא מחמת סעודה (נראה) אין מברך עליהן ואין מיכת שמן מעכבת שלברך עליהן. ר' [אחא] אומר שמן טוב מעכב. אם הביאו בסעודה צריך לברך עליו ולא חשיב כמאכל ואין ברכת פת פוטרתו. ר' ותהמי אומר כשם שכתן המזוהם שלא ראוי ידיו וכליו פסול לעבודה, כך ידים מזוהמות שלא נטל ידיו בטוף הסעודה פסוליות לברכת המזון. אמר רב נחמן אנא לאו מלי הני זילאי ולא מלי זיואי אלא מהיכא דיעבא אלא מהיכא דתימא לכתחלה אלו נטילת ידים ראשונים, שכשיבוא לברך על הפת ולאוכלו צריך להיות ידיו נקיות בנטילת ידים ברגיבר. והייתם קדושים אלו מים (ראשונים) [אחרונים]. שכשישבע לברך ברכת המזון, צריך להיות ידיו נמי נקיות בנטילת ידים וברגיבר. כי קדוש זו נקיות מיכת שמן לידים כדי לעבר את ההתמא. אמר ה' אלהיכם זו ברכת המזון. אמר הקב"ה לישראל בשם שאני קדוש ומשרתיי שברקיע מסתרין ושולטין בכהר ויעור לבקרים בשיבואו לקלסני. כך אתם בשתבואו לקלסני תהיו קדושים ותקדושים בשרתיכם, וכן הוא אומר ושהור ידים יוסף אומן.

סליק פרק אלו דברים לש"ס פרק תשיעי:

כג א ש"ת סי"ט סימן רפט סעיף סה:
כה ב סי' סכ"ט מהל' שבת הלכה ס סמג עשין סה מרדכי פ"ק שם סעיף ט:
כט ב ש"ת שם סי' סה סעיף ד:
ל ד ש"ת שם הלכה ס סעיף ה:
לא ה ה ש"ת סי"ט מהל' נדרים הל' ג סמג עשין סה מרדכי פ"ק שם סעיף ה:
לב ז (ש"ת סי"ב שם הלכה יד) [כתבים בה הכלל לב ז ושי הל"ת שם (שחק) סמג שם מרדכי שם] שם סעיף ב:
לג ה ש"ת סי"ט מהל' נדרים הל' יג ש"ת שם סי' רפ סעיף ג:
לד ט ש"ת שם הל' יג סמג עשין סה מרדכי פ"ק שם סי' רטו סעיף ג:
לה י מרדכי פ"ק שם סי' רפ סעיף ד:
לו כ ש"ת שם הלכה יג סמ סמג שם מרדכי פ"ק שם סי' רטו סעיף ב ג:
לז ל ש"ת סי"ט מהלכות נדרים הל' יג ש סמג שם מרדכי פ"ק שם סימן קפט סעיף ג י:

---

1. ארזים לא עממהו בגן אלהים [ירושלמי לא זז 2. אם תשכבון בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ: תהלים סח יד
3. כי אני יי אלהיכם המקטיר לפני יי אלהיכם: ויקרא כ ז

תורה אור השלם

1. ארזים לא עממהו בגן אלהים קדושים לא יהיה אל טעותיך ועמדים לא תקים לך באדמתך כל עץ בגן אלהים לא תקנה אליך לעולם: ויקהל לא ז
2. אם תשכבון בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ: תהלים סח יד
3. כי אני יי אלהיכם המקטיר לפני יי אלהיכם וחיתם קדושים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ: ויקרא יא מד
4. והתקדשתם והייתם קדושים כי אני יי אלהיכם: ויקרא כ ז

הגהות הב"ח

(ה) גב' ממרי ל' נרוך הבא בל' הכא וכי יהא דהכא הדר ואזיל ונרוך וכי מאי אית יהא דקא דמהלין ואזיל ובי' אלא במאת ל"א מת יהא זו בבריה מריחת עליה אף ישראל מצות בריחת עליהן פי' ממרי: (ו) שם כי קדוש אני וא שתן התורה לפי ס': (ז) ישעי' ד"ס שמכה לפי בריכה וכי מקטר שמחרר נאמרו: (ח) ר"ח שתן וכי מהיכ' ג"ל עין נס' ביל' מנרכין דף מב:

הגהות הגר"א

[א] גב' נשף ואין וכ' לעיל[ס] ת"ס ודרים לה מקרא דף ס"ס שמיי וכ"ה נמרא שלהי שס:

מוסף רש"י

עממוהו. כנרים (פסחים עה:). אדרים לא עממהו. לח הסניכו מלאכתו לאיזה מס נאמר מעט (שבת קג:). לח סכנו לח מלאכתו, לפי שהיה נאה וכל לאיזה, ועל מדים מלך זיל נאמר (פסחים שם). יהוה אימה ניגולה אלא בעבודה. מעיה מגעשת עליה מן הציעה וכל נוף הלחם כנפי עליה כיל נלחמת ומכה נילם נפל, מה שלין בן נשפר עטום ואבוה שם על הגיבוא אם בויאת מניעות מליחה. לחיים נלחמת מהנתונים לגלח נכנסיה (שם קל:). חטוף וברוך. מטוף שם של נרכה ונרוך נרכה ישמן. שנשל מקדים לנרך מה שהם נרכה ממען ומיד (ס:). השמים. נשמחה, על שם (ויקל יג) ירים ישיע לב השמים ישמע מה שעלה, כן הוא. שכשעה ממן גדול מן המנרך, תניא. אכול קר, שהוא נולייריין. חלנין, מתגרין נמלחמה מהלב לחמי קר נגורים מלין ומלחין. לף מלין שעה מטוב נם לאחר המנרך ומעלה, לאחר שנשעה ממן מעמח מן המנרך (שם). הדרן עלך אלו דברים

מסורת הש"ס

ל) [ופוסחת פ"ב סל"ג], ס) שנחים פב: ע"ש שנת פו: ע"ב. נ) [נמרנין פי' מעגנן], ו) [שנת שמ. קל. ופ"ב ניקין מה. שהר' נה:], ק) פי' נרי. ל) [נמרנין פי' נלנלן] ל) [ופ נב:], ש) [ופ"ב שנת פו:], ת

есть пример: *ведь легковооруженные воины вступают в бой*, чтобы *раздразнить* противника, **וגבורים יורדין ומנצחין** *а тяжелая пехота вступает*, чтобы *победить*.

דתניא *Это* спор учителей-*танаим*. **תנאי היא** *Как учили* в другой барайте: **אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע** *один произносит благословение, другой отвечает амен* – заслуги обоих одинаковы, *что следует* из стиха[3]: "И сказали левиты: поднимитесь, благословите вашего Всевышнего. И пусть благословят благословенное Имя", т. е. ответят на призыв благословения. **אלא שממהרין למברך יותר מן העונה אמן** *Но* разница между этими двумя в том, *что тому, кто произносит благословение*, Небеса *спешат* дать награду *раньше, чем тому*, кто *отвечает амен*.

בעי מיניה שמואל מרב *Спросил Шмуэль у Рава*: **מהו לענות אמן אחר תינוקות של בית רבן** *что* говорит закон: надо ли *говорить амен после* благословения, произнесенного *школьниками*, которые учатся произносить благословения?

אמר ליה *Сказал ему* Рав: **אחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין** *после всех говорят амен, кроме школьников, поскольку* для них это *учеба*.

והני מילי בדלא עידן מפטרייהו *Но эти слова* (о том, что после благословения детей не говорят амен) верны, *пока* они *не читают* "*афтарот*" (отрывки из Пророков) с благословением над Торой. **אבל בעידן מפטרייהו עונין** *Однако, когда* они *читают* "*афтарот*", *отвечают* им на благословение, произнесенное перед чтением Торы и Пророков.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **שמן מעכב את הברכה** *масло* (которым по завершении трапезы протирали руки сразу после "последней воды", последнего омовения рук) "*задерживает*" *благословение* (т. е. не произносят "зимун" и Биркат-Амазон, пока не вытерли руки маслом). **דברי רבי זילאי** Это *слова* мудреца по имени *раби Зилай*. **רבי זיואי אומר אינו מעכב** Другой мудрец, *раби Зивай, говорит*: *не "задерживает"*, т. е. можно произносить "зимун" и Биркат-Амазон, даже если не протерли руки маслом. **רבי שמן טוב מעכב** *Раби Аха говорит*: *благовонное масло "задерживает"* того, кто привык после трапезы протирать им свои руки.

Барайта добавляет: **רבי זוהמאי אומר** *раби Зуамай говорит*: **כשם שמזוהם פסול לעבודה** *как физически нечистые люди не годятся для работы* в Храме, **כך ידים מזוהמות פסולות לברכה** *так физически нечистые руки* делают человека *негодным для благословения* Биркат-Амазон.

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал раб Нахман бар Йицхак*: **אנא לא זילאי ולא זיואי ולא זוהמאי ידענא** *не знаю ни Зилая, ни Зивая, ни Зуамая*; **אלא דאמר מתניתא ידענא** *но знаю барайту* о том, **רב יהודה אמר רב** *что сказал рав Йеуда*: *сказал Рав*, **ואמרי לה במתניתא תנא** *а* некоторые *говорят*, что так *учили в барайте*: написано[4]: **אלו מים ראשונים והתקדשתם** "*Освящайтесь*" – *это* прямой намек Торы на "*первую воду*", т. е. омовение рук перед трапезой. **והייתם אלו מים אחרונים קדשים** "*И будете святы*" – *это* намек на "*последнюю воду*", омовение рук после трапезы. **כי קדוש** "*Потому что Святой*" – **זה שמן** *это* намек на *масло* для протирания рук после трапезы. **אני ה' אלהיכם** "*Я – Всевышний, ваш Бог*" – **זו ברכה** *это* намек на *благословение* после трапезы.

הדרן עלך אלו דברים

3. Нехэмья 9:5
4. Ваикра 11:44

МИШНА

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל Если человек *видит место, на котором произошли чудеса для евреев*, – **אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה** *говорит*: "*Благословен* Тот, *Кто сделал чудеса нашим отцам на этом месте*". [Мишна сокращает благословение. Имеется в виду: "Благословен Ты, Всевышний, наш Бог, Царь вселенной, Который и т. д."]

מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים Увидев в Израиле *место, где искоренено идолопоклонство*, т. е. удален объект поклонения идолам, **אומר ברוך שעקר עבודת כוכבים מארצנו** *говорит*: "*Благословен* Тот, *Кто искоренил идолопоклонство в нашей Стране*".

על הזיקין ועל הזועות ועל הרעמים ועל הרוחות ועל הברקים *На кометы, ужасные сотрясения* (буквально: ужасы), *громы*, сильные *ветра и молнии* **אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם** *говорит*: "*Благословен* Тот, *Чья сила и мощь наполняют мир*".

על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות При виде *гор, холмов, морей*, больших *рек или пустынь* **אומר ברוך עושה בראשית** *говорит*: "*Благословен Создающий Творение*".

רבי יהודה אומר הרואה את הים הגדול *Раби Йеуда говорит*: тот, кто *видит большое море*, **אומר ברוך שעשה את הים הגדול** *говорит*: "*Благословен* Тот, *Кто создал большое море*", – **בזמן שרואהו לפרקים** *если видит его* (море и остальные упомянутые явления) *редко*. [Под большим морем мишна понимает или океан, или море у западной границы Страны Израиля. Спор законоучителей.]

על הגשמים ועל בשורות טובות При виде *дождя или* получив *добрые вести* **אומר ברוך הטוב והמטיב** *говорит*: "*Благословен Добрый и Творящий добро*". **על בשורות רעות** Получив *плохую весть*, **אומר ברוך דיין האמת** *говорит*: "*Благословен Истинный Судья*".

בנה בית חדש וקנה כלים חדשים Тот, кто *построил новый дом или купил новые вещи*, **אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה** *говорит*: "*Благословен* Тот, *Кто даровал нам жизнь и дал нам просуществовать и дожить до этого времени*".

מברך על הרעה מעין על הטובה *Произносит благословение на плохое* событие "Истинный Судья", даже если оно *подобно доброму* событию, т. е. когда видит, что плохое событие может в будущем обернуться добром. **ועל הטובה מעין על הרעה** *А на доброе* событие произносит благословение "Добрый и Творящий добро", даже если оно *подобно плохому* событию, т. е. когда видит, что хорошее событие может в будущем обернуться злом. Другими словами, произносит благословение исходя из того, каким событие видится сегодня, а не в будущем.

והצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא *Молит о* том, что уже *произошло*, – *такая молитва напрасна*. Например: **היתה אשתו מעוברת ואומר** *его жена беременна, а он говорит* (молится): "*Да будет Твоя воля, чтобы моя жена родила мальчика*". **הרי זו תפלת שוא** *Такая молитва напрасна*. **היה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר ואומר יהי רצון שלא תהא בתוך ביתי** *говорит*: "*Да будет Твоя воля, чтобы* беда, о которой кричат, *не была в моем доме*". **הרי זו תפלת שוא** *Такая молитва* тоже *напрасна*.

הנכנס לכרך מתפלל שתים Тот, кто *входит в город*, где, возможно, его ждет опасность, *произносит две* молитвы: **אחת בכניסתו** *одну при входе* (с просьбой, чтобы с ним не случилось ничего плохого), **ואחת ביציאתו** *другую на выходе* (с благодарностью за то, что с ним не случилось ничего плохого). **בן עזאי אומר ארבע שתים בכניסתו ושתים ביציאתו** *Бен-Азай говорит*: *четыре* – *две при входе и две на выходе*. А именно, **נותן הודאה על שעבר וצועק על העתיד** при входе и на выходе *благодарит за* благополучное *прошлое и молит о* благополучном *будущем*.

חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה *Человек обязан произносить благословение на плохое* событие таким же образом, *как произносит благословение на доброе*

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל. כגון הך דקמני לקמן מעברות הים והירדן ומלי למינן כו': **ויקין וושופ ורעמים.** מפרש בגמרא[ב]: **מלא פולס.** לפי שהלו נרלין לו נשמעין למלכות: **ברוך עושה בראשית.** ונגמרא[ד] פריך אמר הכי לעיל נאו מעשה בראשית ניתנו: **לברקים.** מפרש בגמרא[ה] (שם ט"ז). ולפי שהוא תשוב וגדול מכולן קבע ליה רבי יהודה ברכה לעצמו: **שכחך של ברזפ מלין על פסוקו.** דיין האמת: **ופל פסוקו מלין על ברזפ.** הטוב והמטיב. ונגמרא[ו] מפרש היכי דמי: **שנכנס לכרך.** המהלך בדרך ונרין לעבור כרך ושם מנויס מושלים רעים ומתפשים עליות: **פאס בכניפסו.** מתפלל שיכנס לשלום: **ביניפאו.** מתפלל שיצא לשלום: **פרנפ.** כדמפרש נותן הודאה על שעבר ומועיל על העתיד נמלאו ד' כדמפרש בגמרא[ו]: **מייב פדם לכרך פל ברזפ כו'.** מפרש בגמרא[ו]: **ד"פ כפל מלדך.** מדות מדודות לך בין מדה טובה בין מדת פורענות: **לפ יקל לפלמו.** לפ יהגה קלות לשם: **כנגד ספר מורפי.** תון לבר בריח לשר נמוסה המוכה לשר נרגלי הנים נמזרת. לפי שכל השערים מכוונים זה כנגד זה שער מזרח שער פורם נגיס ושער פורם ישרחל ופתח האולם וההיכל ובית קדשי הקדשים נימי מקדש לשון כשהיה לשה טורקסין: **כשונדפו.** תגור חלל ונותנין בו מטות: **מק"ו.** בגמרא[ו] מפרש ליה: **כל מוספי ברכות שנפקדם היו אומרים עד פשוט.** בתוספתא תענית (פ"ב הי"ג מ:) אומרין לין עונין אתן בתקדש המברך אומר נשוף כל ברכה ברוך אתה ה' אלהי ישרחל תן העולם ועד העולם ברוך תוך הדעת וכן כשולם עונים אתריו אתם אומרים ברוך שם כשוד מלכותו לעולם ועד ולילינן לה מקרא דתפלת עזרא ומיעתו. ומשמעינן הכא דנשתקד לשנון לא היו אומרים אלא ברוך ה' אלהי ישרחל עד תן העולם: **משקלקו פלדוקים.** ואמרו לין עולם אלא זה: **שפקינו.** עזרא ומיעתו שיהו אומרים תן העולם ועד העולם לומר שנני עולמות יש להויף תלב הלדוקים הכופרים בתחיית המתים: **שיפא פדם שוטל בשלום תביכו בשם.** בשמו של הקב"ה ולא אתרינן תזלל הוא ככבודו של תקום בשביל שיהא לו שם בתולם הבא: **ופומר פל תכו כי וקנך אתך.** למוד מדבכי זקני לומתך לעשות תה שלפיף שעשו הס. ובגמ'[ו] מפרש מלי ולומר: **ולומר שם לשעות לפ' כפרו פורפך.** פעמים שמכוונים לבכי טובה כלי לעשות לה' אף זה התמכרין לשחול לשלום תכרו זהו לשון של תקום שנא' בקש שלום ורדפהו[ו] מוכר לספר תוכה ולעשות דבר הגרלה לתור: **גמ'** ר"נ מנלן דתברכינן פניפס ס"ר יותן דשתר כרוך ה' אשר ניהל אתכם וגו': **כשבר ימינא.** שם תדינה כדרומו של פרת: **כשקפא.** נקעה: **ערבות.** שם תקום: **ותתו לתיפ.** לתת לתיפ: **כרשפקא.** כשוך: **גמלא פריגא.** גמל תשוגע שעשקיו רעים: **שפשרקא ליפ לשיפא.** נפלה תומת בית שהיה סתוך לו ותכנס לתוך הבית תפני הגמל: **תשברום בים.** תקום שעברו יהראל בים סוף: **ותשברום סידדן.** בימי יהושע: **תשברום גתלי תרבון.** לקתן תפרש תלי ניקפ: **בתורד בית תורון.** בימי יהושע היה בשפר יהושע (י): **ושכן שורק עוג.** לקתן תפרש:

עכדי

הרואה וכו' אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו וכו'. פירש רבי שמעיה דכל הני ברכות לריכות להזכיר שם ומלכות ברוך אתה ה' אלהינו תלך העולם וכן כתב רבינו שמשון מקולי כי הרי"ף היה רגיל לכתוב על הכרקים ברוך אתה ה' אלהינו תלך העולם שכחו וגבורתו תלא עולם וכן פרי"ף ומייתי ירושלמי דסיכקין רבי ושרגא בר' כל ברכה שתין נה וכו' ורלה לרבינו[ה] דדוקא לרואה תלבעים יום לבעים יום דומיא דרואה יס הגדול לפרקים דתתר בירושלמי דפרקים היינו לבעים יום:

שעקר עבו"ס תארלנו. בירושלמי תתני כשנעקרה עבו"ס תכל תרן ישרחל[א]:

על הנהרות. לפו על כל נהרות לתיני תלא תרכע נהרות דכתיב נקרע כמו תדקל ופרת: תלכי

הרואה תקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו

במקום הזה מקום שנעקרה ממנו עבו"ם אומר ברוך שעקר עבו"ם מארצנו על הזיקין ועל הזועות ועל הרעמים [ב]ועל הרוחות ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו תלא עולם על [ג]ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה [ד]בראשית דבי יהודה אומר [ה]הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול [ו]בזמן שרואהו לפרקים על הגשמים [ז]ועל בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב [ח]על [ט]בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת [י]בנה בית חדש [יא]וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה [יב]מברך על הרעה מעין על הטובה ועל הטובה מעין על הרעה [יג]והצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא היתה אשתו מעוברת ואומר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא היה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר ואומר יהי רצון שלא [יד]תהא בתוך ביתי הרי זו תפלת שוא הנכנס לכרך מתפלל שתים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו בן עזאי אומר [טו]ארבע שתים בכניסתו ושתים ביציאתו נותן הודאה על שעבר וצועק על העתיד [טז]חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שנאמר [יז]ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך בכל נפשך ובכל מאדך בכל מאדך בכל נפש ובכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו [יח]לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים [יט]לולא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובפונדתו ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מקל וחומר כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים [כ]עד העולם משקלקלו [כא]הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם והתקינו שיהא אדם [כב]שואל את שלום חברו בשם שנאמר [כג]והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה' ואומר [כד]ה' עמך גבור החיל ואומר [כה]אל תבז כי זקנה אמך ואומר [כו]עת לעשות לה' הפרו תורתך רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה': **גמ'** מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא [כז]ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו' אניסא דרבים מברכינן אניסא דיחיד לא מברכינן והא ההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר ימינא נפל עליה אריא אתעביד ליה ניסא ואיתצל מיניה אתא לקמיה דרבא וא"ל כל אימת דמטית להתם בריך ברוך שעשה לי נם במקום הזה ומר בריה דרבינא הוה קאזיל בפקתא דערבות וצחא למיא איתעביד ליה ניסא איברי ליה עינא דמיא ואישתי ותו זמנא חדא הוה קאזיל ברסתקא דמחוזא ונפל עליה גמלא פריצא איתפרקא ליה אשיתא על לגוה כי [כח]מטא לערבות בריך ברוך שעשה לי נם בערבות ובגמל כי מטא לרסתקא דמחוזא בריך ברוך שעשה לי נם בגמל ובערבות אמרי [כט]אניסא דרבים כולי עלמא מיחייבי לברוכי [ל]אניסא דיחיד אידו [לא] חייב לברוכי תנו רבנן [לב]הרואה מעברות הים ומעברות הירדן מעברות נחלי ארנון אבני אלגביש במורד בית חורון ואבן שבקש לזרוק עוג מלך הבשן על ישראל ואבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע בעמלק ואשתו של לוט וחומת ירידו שנבלעה במקומה על כולן צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום בשלמא מעברות הים דכתיב [לג]ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה מעברות הירדן דכתיב [לד]ויעמדו הכהנים נושאי הארון בריח ה' בחרבה בתוך הירדן הכן וכל ישראל עוברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן אלא מעברות נחלי ארנון מנלן דכתיב [לה]על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' תנא את והב בסופה שני מצורעים היו דהוו מהלכין בסוף מחנה ישראל כי הוו קא חלפי ישראל אתו אמוראי (ו) עכדי

מקורות והערות

א) [ר"ה ל:]. ב) ס"א מ"ב. ג) [פסחים ס:], ד) ל"ל שמות, ה) [ר"ה ל:]. ו) ל"ל מה, ז) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, ח) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, ט) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, י) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, יא) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, יב) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, יג) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, יד) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, טו) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, טז) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, יז) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, יח) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, יט) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, כ) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, כא) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, כב) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, כג) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, כד) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, כה) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, כו) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, כז) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, כח) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, כט) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, ל) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, לא) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, לב) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, לג) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, לד) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, לה) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח, ו) [ר"ה לב: ומס' סופרים כ"ח,

תורה אור השלם

1. וְאַהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: דברים ו ה
2. וְהָיָה בְּעֹנִי לֹא תַעֲנֶה לָהֶם וְאָמַרְתָּ לְפָרְעֹה יְיָ עִמָּדִי וְאַתָּה לֹא תִּרְאֶה: שמות ב ד
3. וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ יְיָ וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְיָ עִמָּךְ וְגִבּוֹר הַחָיִל: שופטים ו יב
4. שְׁמַע לְאַבְיךָ זֶה יְלָדֶךָ וְאַל תָּבֹז כִּי זָקְנָה אִמֶּךָ: משלי כג כב
5. עֵת לַעֲשׂוֹת לַיְיָ הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ: תהלים קיט קכו
6. וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בָּרוּךְ יְיָ אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת הָעָם מִתַּחַת יַד מִצְרָיִם: שמות יח י
7. וַתֵּאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם: שמות יד כב
8. וְיַעֲמְדוּ הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן בְּרִית יְיָ מְקֻדָּמָה בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן וְהֵכֵן וְכָל יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים בֶּחָרָבָה עַד אֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל הַגּוֹי לַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן: יהושע ג יז
9. עַל כֵּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת יְיָ אֶת וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת הַנְּחָלִים אַרְנֹן:

במדבר כא יד

מוסף תוספות

ג בתוס' ריש הוסיף. אבל בשנעקר עבו"ם במקום אחר אומר ברוך שעקר עבודה אחרית מן המקום הזה.

א) א מיי' פ"י מהלכות ברכות הל' ט סמג עשין מ טוש"ע אר"ח סי' ריח סעיף ה:
ב) ב ג מיי' שם הל' טו סמג שם טוש"ע שם סי' רכה סעיף ה:
ג) ד ה מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סי' רכב סעיף יג:
ד) ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סי' רכב סעיף ג:
ה) ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סי' רכב סעיף ד:
ו) ח ט מיי' שם הלכה כה סה מ סמג שם טוש"ע שם סי' רכ סעיף ה:
ז) י מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סי' רכב סעיף ג:
ח) כ ומיי' פ"ו מהל' ברכות הל' ה:
ט) ל מיי' פ"ו מהל' ברכות הלכה ב סמג עשין קמה:
י) מ טוש"ע שם סי' ריח סעיף ה:
יא) ח מיי' פ"י מהלכות ברכות הלכה טו סמג עשין מה טוש"ע שם סעיף ג:
יב) ם מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
יג) ע (מיי' שם) טוש"ע שם סעיף ג:

событие. **שנאמר** *Как сказано*[1]: **ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו'** *"И люби Всевышнего, своего Бога, всем своим сердцем"*. Толкование стиха: **בכל לבבך** *"Всем своим сердцем"* – **בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע** *обоими своими началами* (побуждениями): *хорошим началом и плохим началом.*

Продолжение стиха: **ובכל נפשך** *"И всей своей душой"* – **אפילו הוא נוטל את נפשך** *даже* когда *Он забирает твою душу.* Т. е. люби Его до готовности отдать свою душу.

Окончание стиха: **ובכל מאדך** *"И всем своим существом* (т. е. всей силой)" – **בכל ממונך** *всем своим имуществом.* **דבר אחר בכל מאדך** *Другое толкование* слов *"всем своим существом"*: **בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו** *за каждую меру, которую Он тебе отмеряет, будь Ему благодарен.* (Благодари Его за каждое испытание.)

לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח Да *не будет человек легкомысленным* (в словах и поступках), стоя *против Восточных ворот* Храмовой горы, **שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים** *потому что это направление на Святая святых.* (Все ворота от входа на Храмовую гору до Святая святых располагались на одной линии.) **ולא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובפונדתו** *И не поднимется на Храмовую гору с посохом, в обуви,* препоясанный *поясом* (в котором носят деньги) **ובאבק שעל רגליו** *и когда у него пыль на ногах.* **ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מקל וחומר** *И* пусть *не делает сокращение* (т. е. не идет туда для сокращения пути). *А плевать* там *тем более запрещено.*

כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים עד העולם *Все, кто произносили благословение в* Первом *храме, завершали* его словом "навечно", т. е. *"до* конца *этого мира"*. **משקלקלו הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד** *С тех пор как оступились* (отошли от истинной веры) *садукеи, сказавшие,* что *есть только один мир,* **התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם** мудрецы *постановили говорить* в конце благословения: "на веки веков", т. е. *"от этого мира и до грядущего мира"*.

והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם *И* еще *постановили* мудрецы для укрепления веры, *чтобы человек приветствовал другого человека, используя имя* Всевышнего. **שנאמר** *Как сказано*[2]: **והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה'** *"И вот, Боаз пришел из Бейт-Лехема и сказал жнецам: Всевышний с вами. И сказали ему: да благословит тебя Всевышний"*. **ואומר** *И говорит* другой стих, что так обратился ангел к Гидону[3]: **ה' עמך גבור החיל** *"Всевышний с тобой, храбрый муж"*.

ואומר *И говорит* другой стих[4]: **ואל תבוז כי זקנה אמך** "Слушай своего отца, который тебя породил, *и не позорь свою состарившуюся мать"*. Из слов "состарившаяся мать" учим: прими обычаи предыдущих поколений, пришедшие со времен Боаза и Гидона.

ואומר *И говорит* другой стих[5]: **עת לעשות לה' הפרו תורתך** *"Время действовать ради Всевышнего, изменили Твоей Торе"*. [Т. е. иногда надо делать вещи, которые выглядят как нарушение (например, произнести Его имя не в молитве), потому что так желает Всевышний.] **רבי נתן אומר** *Раби Натан говорит,* толкуя этот стих: **הפרו תורתך משום עת לעשות לה'** *"Изменили* (отчасти) *Твоей Торе,* (потому что пришло) *время действовать ради Всевышнего"*.

1. Дварим 6:5
2. Рут 2:4
3. Шофтим 6:12
4. Мишлей 23:22
5. Теилим 119:126

מנא הני מילי *Откуда* известно, что надо говорить благословение по поводу чуда? (Остальные благословения, указанные в мишне, произносятся по поводу того, что происходит сейчас, но чудо произошло в прошлом.) – **אמר רבי יוחנן** *Сказал раби Йоханан:* **דאמר קרא** *потому что сказал стих* о том, как пришел Йитро в пустыню к евреям и услышал о чудесах, которые сделал им Творец[6]: **ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו'** *"И сказал Йитро: благословен Всевышний, Который спас* вас от руки египтян".

Из текста (формулировки) первого правила мишны следует, что **אניסא דרבים מברכינן** *по поводу чудес,* сделанных Творцом *многим* (т. е. всему народу), *произносим благословение,* однако **אניסא דיחיד לא מברכינן** *по поводу чудес,* сделанных *одному* человеку, *благословение не произносим.*

6. Шмот 18:10

ГЕМАРА

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל. כגון הך דקמני לקמן מעברות הים והירדן ומחי מרנן כו': **וישן וושופ ורפתים.** מפרש בגמרא[ב]: **מלא פולא.** לפי שאלו גרלין לו נסמעין למלמוך: **ברוך עושה בראשית.** ובגמרא (ד' נמ.) פריך אמאי הך לעיל לאו משמה בראשית היינו: **לפרקים.** מפרש בגמרא (שם ע"ב). ולפי שהוא תשוב וגדול מכולן קבע ליה רבי יהודה ברכה לעצמו: **שברך על הרשפ מפן על הפוכפ.** דיין אלמא: **ושל פסוכפ מפן על הרשפ.** הטוב והמטיב. ובגמרא[ג] מפרש היכי דמי: **שנכנס לברך.** המהלך בדרך וגרין לעבור כרך ושם מלויס מוכלים רעים ומתפללים עליהם: **אחם בכניפסו.** מתפלל שיכנס לשלום: **ביניפסו.** מתפלל שיצא לשלום: **ברכם.** כדמפרש נותן הודאה על שעבר ועומד על העתיד ומתלה ד' כדמפרש בגמרא[ד]: **מייב אדם לברך על הרשפ כו'.** מפרש בגמרא[ה]: **ד"א כל מלדך.** מדות מדודות לך כיון מדה טובה הן מדת פורעניות: **לא יקל רלפגו.** לא יעבה קלות לפני: **כנגד ספר פורמי.** תון לבר הניח שבר נחומה הכמובה אבר לרגלי הניח נחלי. לפי שכל הספרים מכוונים זה כנגד זה שער מזרח שער עורף נגיס ושער עורף ישראל ופתח האולם וההיכל וכיח קדשי הקדשים בימי מקדש רלמטן כשהיה אחה טוקסין: **בשונדפו.** תגור חלש ונותנין בו מעות: **מק"ו.** בגמרא[ו] מפרש ליה: **כל מוספי ברכות שבמקדש היו אומרים עד העולם.** בתמכת תעניח (פ"ב דף מ:) אמרינן אין עונין אמן אחר המברך אומר בשם כל ברכה ברכה אחה ד' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך מוען הדעת וכן בשלם והעונין אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ולילמין לה מקרא דחפלת עזרא ומיעמו. ומשמעינן הכא דבמקדש רלשון לא היו אומרים אלא ברוך ד' אלהי ישראל עד מן העולם: **מפלפלו בלדוקים.** ואמרו אין עולם אלא זה: **ספקינו.** עזרא ומיעמו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם לומר שבני עולמות יש להולים מלב הלדוקים הכופרים בתחיית המתים: **שיבא אדם שואל בשלום תביריו בשם.** בשמו של הקב"ה ולא אמרינן מזלל הוא בכבודו של מקום בשביל כבוד הבריות להולים שם שמים עליו. ולמדו מבעז שאמר ד' עמכם ויתן המלאך שאמר לגדעון ד' עמך גבור החיל: **ואומר אל אבוז כי וקנך אמך.** למוד מדבכי זקני לומחך לעשות מה שלפיע שבעז הס. ובגמ'[ז] מפרש מלי ואומר: **ואומר שם לאמוש לפ' ספרו סורפך.** פעמים שמבטלים דבכי חוכה כדי לעשות לה' לף זה המתכוין לשאול לשלום מבכו וזה לבונו של מקום שנא' נקק שלום ודלפתו[ח] מוסב לספר חוכה ולעשות דבר הגרלה לאמוך: **גמ'** ר"ע מנלן דמברכינן לפניהם ג"כ יוחנן דאמר קרא ויאמר יפרו ברוך ה' אשר קיל אמכם וגו' כאבר ימינא. שם מדינה בדלומו של פרס: **בקפקא.** נקעה: **ערבות.** שם מקום: **ונחל למיש.** למל למיש: **בדספקא.** בשוק: **גמלא פריגא.** גמל משוגע שעקקו רעיש: **אפרקא ליה אפיפא.** נפלה חומת בית שהיה סמוך לו ונכנס לחוך הבית מפני הגמל: **מעברות בים.** מקום שעברו ישראל בים סוף: **ומעברות הירדן.** יהושע: **מעברות נחלי ארנון.** לקמן מפרש מלי ניקב: **כאורך ארץ מואב.** נימי יהושע היה בספר יהושע (י): **ואלו אזרק עוג.** לקמן מפרש: **עברי**

הרואה ²מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה מקום שנעקרה ממנו עכו"ם אומר ברוך שעקר עכו"ם מארצנו על הזיקין ועל הזועות ועל הרעמים [ב]ועל הרוחות ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם על [ג]ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה [ד]בראשית רבי יהודה אומר [ה]הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול [ו]בזמן שרואהו לפרקים על הגשמים [ז]ועל בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב [ח]על [ט]בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת [י]בנה בית חדש [יא]וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה [יב]מברך על הרעה מעין על הטובה ועל הטובה מעין על הרעה [יג]והצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא היתה אשתו מעוברת ואומר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא היה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר ואומר יהי רצון שלא [יד]תהא בתוך ביתי הרי זו תפלת שוא הנכנס לכרך מתפלל שתים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו בן עזאי אומר [טו]ארבע שתים בכניסתו ושתים ביציאתו נותן הודאה על שעבר וצועק על העתיד [טז]חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שנאמר [יז]ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך ובכל מאדך בכל ממונך ד"א בכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו [יח]לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים [יט]ולא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובפונדתו ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא ודקיקה מקל וחומר כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים [כ]עד העולם משקלקלו [כא]הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם והתקינו שיהא אדם [כב]שואל את שלום חברו בשם שנאמר [כג]והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה' ואומר [כד]ה' עמך גבור החיל ואומר [כה]אל תבז כי זקנה אמך ואומר [כו]עת לעשות לה' הפרו תורתך רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה': **גמ'** מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא [כז]ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו' אניסא דרבים מברכינן אניסא דיחיד לא מברכינן והא ההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר ימינא נפל עליה אריא אתעביד ליה ניסא ואיתצל מיניה אתא לקמיה דרבא וא"ל כל אימת דמטית להתם בריך ברוך שעשה לי נם במקום הזה ומר בריה דרבינא הוה קאזיל בפקתא דערבות וצחא למיא איתעביד ליה ניסא איברי ליה עינא דמיא ואישתי ותו זמנא חדא הוה קאזיל ברסתקא דמחוזא ונפל עליה גמלא פריצא איתפרקא ליה אשיתא על לגוה כי [כח]מטא לערבות בריך ברוך שעשה לי נם בערבות ובגמל כי מטא לרסתקא דמחוזא בריך ברוך שעשה לי נם בגמל ובערבות אמרי [כט]אניסא דרבים כולי עלמא מיחייבי לברוכי [ל]אניסא דיחיד אידהו [לא] חייב לברוכי תנו רבנן [לב]הרואה מעברות הים ומעברות הירדן מעברות נחלי ארנון אבני אלגביש במורד בית חורון ואבן שבקש לזרוק עוג מלך הבשן על ישראל ואבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק ואשתו של לוט וחומת יריחו שנבלעה במקומה על כולן צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום בשלמא מעברות הים דכתיב [לג]ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה מעברות הירדן דכתיב [לד]ויעמדו הכהנים נושאי הארון ברית ה' בחרבה בתוך הירדן הכן וכל ישראל עוברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן אלא מעברות נחלי ארנון מנלן דכתיב [לה]על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' תנא את והב בסופה שני מצורעים היו דהוו מהלכין בסוף מחנה ישראל כי הוו קא חלפי ישראל אתו אמוראי [לו]

עברי

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. אוקימנה אניסא דרבים כולי עלמא מיחייבי לברוכי, אבל אניסא דיחיד, כגון ההוא גברא דנפל עליה אריא ואיתציל, וכגון ההוא דצחא במקפתא דערבות ואיברי ליה עינא דמיא ושתא בלי, אינו חייב לברוכי ואתרוכי לא מיחייב. מיהו פקתא מקום מדבר שאין בו מים כדתניא במשקין פרק חולין מנלחין עושה לו תעלה בפקתא [כלומר] בית למברי מים. תנו רבנן הרואה מעברות הירדן ומעברות נחל ארנון האבני אלגביש בבית הדרק. כל שעשה עוג אינו כותב בספרת ברכות. תנן שוכח בלשון הזה כותב בה בלבד. אמר הזה. שמי בני אדם אחד שמו אות, תחדר שמו הב ושנינהו[ם] מצורעים היו. אפיקלה [על בלן] צריך שיתן שבח והודאה לפני המקום.

הרואה וכו' אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו וכו'. פירש רבי שמעיה דכל הני ברכות לריכות להזכרת שם ומלכות ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם וכן כתב רבינו שמשון מקופי כי ברי"ף היה רגיל לכתוב על הנברקים ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם וכן פרי"ף ומייתי ירושלמי דפירקין רבי ושרלה כו' כל ברכה שאין בה וכו' ורלה לרבינו[ע] דדוקא לרואה מעשים יום לעשים יום דומיא דרואה ים הגדול לפרקים דאמר בירושלמי דפרקים היינו לעשים יום:

שעקר עכו"ם מארצנו. בירושלמי מתני כשנעקרה עכו"ם מכל ארץ ישראל[א]:

על הנהרות. לאו על כל נהרות לחיי אלא מרנע נהרות דכתיב נקרו כמו מדקר ופרט: אבני

תורה אור השלם

1. וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: דברים ו ה
2. וְהָצֵנוּ בְּעוֹן בָּא מִצְרַיִם לָהֶם וַיֹּאמֶר לְשָׂרֵים יְיָ עִמָּנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ יְקֻרְקָר יְיָ שמות ב ד
3. וַיָּבֹא אֵלָיו מַלְאַךְ יְיָ וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְיָ עִמְּךָ גִּבּוֹר הֶחָיִל: שופטים ו יב
4. שְׁמַע לְאֵבִיךָ זֶה יְלָדֶךָ וְאַל תָּבֹז כִּי זָקְנָה אִמֶּךָ: משלי כג כב
5. עֵת לַעֲשׂוֹת לַיְיָ הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ: תהלים קיט קכו
6. וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בָּרוּךְ יְיָ אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת הָעָם מִתַּחַת יַד מִצְרָיִם: שמות יח י
7. וַיְהִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה הַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם: שמות יד כב
8. וְיַעֲמְדוּ הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן בְּרִית יְיָ מְקֻרָקָע בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן הָכֵן וְכָל יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים בֶּחָרָבָה עַד אֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל הַגּוֹי לַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן: יהושע ג יז
9. עַל כֵּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת יְיָ אֶת וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת הַנְּחָלִים אַרְנֹן:

במדבר כא יד

מוסף תוספות

ג בתוס' ריש הוסיף. אבל בשמעתי עכו"ם מפקום אחר אומר ברוך שעקר עבודה אחרת מן המקום הזה.

א א מיי' פ"י מהלכות מלכים הל' ט סמג עשין מ טוש"ע או"ח סי' ריח סעיף ו:
ב ב ג מיי' שם הל' יט סמג עשין מ טוש"ע או"ח סי' ריח סעיף ו:
ג ד מיי' שם טוש"ע או"ח סי' ריח סעיף יג:
ד ה מיי' שם הלכה ג סמג עשין מ טוש"ע או"ח סי' ריח סעיף ג:
ה ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
ו ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ד:
ז ח ט מיי' שם הלכה כה סה מ סמג שם טוש"ע או"ח סי' רל סעיף ג:
ח י מיי' שם הל' ג טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
ט יא מיי' פ"ט מהל' ברכות הל' ה:
י יב מיי' שם הלכה ב טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ה:
יא יג מיי' שם הלכה ג סמג עשין מ טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ד:
יב יד מיי' שם הלכה ו טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ה:
יג טו מיי' שם הלכה ז סמג עשין מ טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
יד טז מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ו:
טו יז מיי' שם הלכה ח סמג עשין מ טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ה:
טז יח ג מיי' שם הלכה ט טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
יז יט מיי' שם הלכה יא סמג עשין מ טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
יח כ מיי' שם הלכה יב טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
יט כא מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
כ כב מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
כא כג מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
כב כד מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
כג כה מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
כד כו מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
כה כז מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
כו כח מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
כז כט מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
כח ל מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
כט לא מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
ל לב מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
לא לג מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
לב לד מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
לג לה מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
לד לו מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
לה לז מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:
לו לח מיי' שם טוש"ע או"ח סי' רכג סעיף ג:

הגהות הב"ח

(ב) גמ' אמר מימוקי יוסף אשר להו בבחלי ארנון עברי נהר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אמיפא דיחיד לאיכא. ג"כ ובריש ובר מיכיה. ניקפא ונפלאים ואכ"ל:

מסף רש"י

צוחה. נ"מקה וירמיה יד ב) קול מהומה מלחמה (ומהילים קמד יד). לברך על הרעה. נרוך דיין אמת (שניה כה). על הטובה. ברוך טוב ומטיב (שם). בפונדיחו. ברגלו שחחר בו מפני (ביבמות ק:). קפנדריא. לגלר הילוכו אלא לחקף. ויכנס בחום וה ויא בכובעו, ולא בשם שבגדים אלא בשאר לבושין (שם ובגיטין פח:). שהוא אומר שהאל את שלום חבירו בשם. דמיחר לחם לשאול בשלום חבירו בשם, אלו נמי כי אילין דאמרי מלכויות שם, השלום שמו של הקב"ה, דכחיב (שופטים ו) ויקרא לו ה' שלום, (שם ה') (שבות כג: ד"ה ה'). דהוה מהלכין בשוק מחנה ישראל. שמנהיגין משלמין מון למחנה ישראל (במדבר צה:).

רבינו חננאל

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. אוקימנה אניסא דרבים כולי עלמא מיחייבי לברוכי, אבל אניסא דיחיד, כגון ההוא גברא דנפל עליה אריא ואיתציל, וכגון ההוא דצחא במקפתא דערבות ואיברי ליה עינא דמיא ושתא בלי, אינו חייב לברוכי ואתרוכי לא מיחייב. מיהו פקתא מקום מדבר שאין בו מים כדתניא במשקין פרק חולין מנלחין עושה לו תעלה בפקתא [כלומר] בית למברי מים. תנו רבנן הרואה מעברות הירדן ומעברות נחל ארנון האבני אלגביש בבית הדרק. כל שעשה עוג אינו כותב בספרת ברכות. תנן שוכח בלשון הזה כותב בה בלבד. אמר הזה. שמי בני אדם אחד שמו אות, תחדר שמו הב ושנינהו[ם] מצורעים היו. אפיקלה [על בלן] צריך שיתן שבח והודאה לפני המקום.

והא ההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר ימינא *Но ведь* была история с *неким человеком, который шел по* местности с названием *Эвер Йемина* (к югу от реки Евфрат), נפל עליה אריא אתעביד ליה ניסא и *напал на него лев.* *Случилось чудо, и он от него спасся.* ואמר אתא לקמיה דרבא *Пришел к Раве,* ואמר ליה *и* тот *ему сказал:* כל אימת דמטית להתם בריך ברוך שעשה לי נס במקום הזה *произноси благословение: "Благословен* Тот, *Кто сделал мне чудо на этом месте".*

ומר בריה דרבינא הוה קאזיל בספקתא דערבות וצחא למיא *И* еще история. *Мар, сын Равины, шел по долине Аравот и хотел пить.* אתעביד ליה ניסא איברי ליה עינא דמיא ואישתי *Случилось чудо: был создан для него источник воды, и он напился.* ותו זמנא חדא הוה קאזיל ברסתקא דמחוזא ונפל עליה גמלא פריצא איתפרקא ליה אשיתא על לגוה *однажды* он *шел по рынку* города *Мхоза,* и *напал на него бешеный верблюд;* *раскололась стена* ближайшего дома – *и он вошел внутрь* провала и так спасся. С тех пор, כי מטא לערבות *когда приходил* на то место *в Аравот,* где открылся ему источник, בריך ברוך שעשה לי נס בערבות ובגמל *произносил благословение: "Благословен* Тот, *Кто сделал мне чудо в Аравот и с верблюдом".* כי מטא לרסתקא דמחוזא *Когда приходил* на то место *рынка* города *Мхоза,* где на него напал верблюд, בריך ברוך שעשה לי נס בגמל ובערבות *произносил благословение: "Благословен* Тот, *Кто сделал мне чудо с верблюдом и в Аравот".* – Эти истории опровергают вывод из мишны о том, что не произносим благословение по поводу чуда, сделанного одному человеку.

אמרי *Сказали:* אניסא דרבים כולי עלמא מיחייבי לברוכי *по поводу чудес,* сделанных Творцом *многим, все обязаны произносить благословение;* אניסא דיחיד איהו חייב לברוכי *по поводу чуда,* сделанном Творцом *одному* человеку, только *он обязан произносить благословение.* (Некоторые добавляют: а также его сын и сын его сына.)

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: הרואה מעברות הים если человек *видит переправу* через *море* (место, где евреи перешли через море после Исхода из Египта) ומעברות הירדן *или переправу* через *Иордан* (место, где колена вошли в Израиль, перейдя реку Иордан), מעברות נחלי ארנון *переправу* через *потоки* реки *Арнон,* אבני אלגביש במורד בית חורון *камни Эльгавиш на склоне Бет-Хорона;* ואבן שבקש לזרוק עוג מלך הבשן על ישראל *камень, который Ог, царь Башана, собирался бросить на евреев;* ואבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק *камень, на котором сидел Моше, когда Йеошуа вел бой с Амалеком;* ואשתו של לוט *жену Лота* (вернее, соляной столб, в который она превратилась) וחומת יריחו שנבלעה במקומה *и стену Иерихона, поглощенную* землей, – על כולן צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום *за все* это *должен вознести благодарность Всевышнему и восславить Его.*

בשלמא מעברות הים *Понятно* сказанное о *переправе* через *море;* דכתיב *как написано*[7]: ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה *"И прошли сыновья Израиля сквозь море по суше".* מעברות הירדן Понятно сказанное о *переправе через Иордан;* דכתיב *как написано*[8]: ויעמדו הכהנים נשאי הארון ברית ה' בחרבה בתוך הירדן הבן *"И стояли коэны, которые несли Ковчег завета Всевышнего, на суше посреди* (остановившегося) *Иордана.* וכל ישראל עוברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן *А весь Израиль переходил по суше, пока не закончил весь народ переходить Иордан".*

אלא מעברות נחלי ארנון מנלן *Но откуда нам* известно *о чуде на переправе* через *потоки* реки *Арнон?* – דכתיב *Как написано*[9]: על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' *"Об этом говорится в книге войн Всевышнего: Эт и Эв в Суфе* и потоки Арнона". (Суфа – название местности.)

תנא *Учил* учитель в барайте: את והב בסופה שני מצורעים היו דהוו מהלכין בסוף מחנה ישראל это имена *двух* людей, которые, пребывая *в состоянии "мецора"* (когда нельзя находиться внутри стана), *шли за последними в еврейском стане* (на что намекает Суфа, созвучная слову "соф", последний). כי הוו קא חלפי ישראל אתו אמוראי *Когда переходили евреи* ущелье реки Арнон, что на границе между Моавом и Эмором, *пришли эморейцы,*

7. Шмот 14:22
8. Йеошуа 3:17
9. Бемидбар 21:14

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל. כגון הך דקסבי לקמן מעברות היס והירדן ומלי למיכל מי: ויקין ווושוע **ורעמים.** מפרש בגמרא[ב]: **מלא עולם.** לפי שאלו נהלין לו נשמעין למקום: **כרוך שופט ברעמים.** ובגמרא[ד] פריך אמר הני לעיל לאו מעשה ברעמים היינו: **לפרקים.** מפרש בגמרא[ה] שם פ"ג. ולפי שהוא מצוי וגדול מכולן קבע ליה רבי יהודה ברכה לעלמו: **מברך על הרעם מעין על הסופה.** דיין האמת: **ועל הסופה מעין על הרעם.** הסוף והמכה. ובגמרא[ו] מפרש היכי דמי: **שנכנס לברך.** המהלך בדרך ונריך לעבור כרך ושם מלויס מושלים רעים ומחפשים עליות: **פחם בכיסיפו.** מחפלו שיכנס לשלום: **כיליפו.** מחפלו שיצא לשלום: **מרכש.** כדמפרש נותן הדאה על שעבר ועופף על העתיד נמלאו ד' כדמפרש בגמרא[ז]: **חייב אדם לברך על הרעה כו'.** מפרש בגמרא[ח]: **ד"ה כלל מפדך.** מדות מדודות לך בין מדה טובה בין מדת פורעניות: **לא יקל לפעמו.** לא יעבה קלות בלפיו: **כנגד שפר מורמי.** מון לשר הכית לשר כמוסה הממוכה לשר לרגלי הבית במזרח. לפי שכל השערים מכוונים זה כנגד זה שער מזרח שער מזרח בשים ושער מזרח ישראל ופתח האולם וההיכל ובית קדשי הקדשים בימי מקדש לשמן כשהיה לשה טוקסין: **כפונדמו.** מגור מלוי ונותנין בו מעות: **מק'.** בגמרא[ט] מפרש ליה: **כל תוספי ברכות שנתקנו בין לומרים עד שסלם.** כמסכת תענית (פ"ב דף מ:) למיכן לין עוין לתן בתקדש המברך לומר בסוף כל ברכה ברוך אתה ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך מון הדעת וכן בכולם והעונין לומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וליפינן לה מקרא דתפלת עזרא וסיעמו. ומשמעינן הכא דנתקנו לשמון לף היו לומרים אלא ברוך אתה ה' אלהי ישראל עד מן העולם: **מפלקלו פלוסופין.** ולמרו לין עולם אלא זה: **ספיקנו.** מצא וסיעמו שיהו לומרים מן העולם ועד העולם לומר שבני עולמות יש להוליף מלב הלוקים הכופרים בתחיית המתים: **שיפא פרס שופל בשלם תביאו בשם.** בשמו של הקב"ה ולא למיכן מלכל הוא בכוונתו של מקום בשביל כבוד הבריות להוליף שם שמים עליו. ולמדו מבשו שנאמר ה' עמכם ומן המלמך שנאמר לגדעון ה' עמך גבור החיל: **ומומר אל תכוו כי וקנך ממך.** למוד מדבכי וקני לוממך לעשות מה שלפיך שעשו הם. ובגמ'[י] מפרש מלי ולומר: **ולומר עם לעשות לה' הפרו תורתך.** פעמים שמבטלים דבכי תורה כדי לעשות לה' לף זה המתכון לשלול לשלום מבכו זהו לילונו של מקום שנאי נקש שלום ולדפסיו[כ] מוחר להפר תורה ולעשות דבר הגרלה ממנו: **גמ'** ה"ג מנלן דמברכינן מניפא פ"ק דיומא דאמר קרא ויפתר בניך פ' אפר ניגל אפכם וגו': **כמבר יפיגא.** שם מדינה בדרומו של פרס: **נקעה:** ערבות. שם מקום: **ונחש לפיא.** למל לתים: **נרספקא.** נשוק: **נמלא פריגא.** גמל משונא שמפקיו רעים: **מפפרקא ליה פמיפא.** נפלה חומת בית שהיה ממוך לו ונכנס לתוך הבית מפני הגמל: **מעברות היס.** מקום שעברו ישראל בים סוף: **ומעברות הירדן.** בימי יהושע: **מעברות נחלי ארנון.** לקמן מפרש מלי ניקא: **כמורד בית חורון.** בימי יהושע היה בספר יהושע (י): **ונאן שורק עוג.** לקמן מפרש: **עבדי**

הרואה וכו' אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו וכו'. פירש רבי שמעיה לכל הני נרכות לריכות להזכירת שם ומלכות ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם וכן כתב רבינו שמשון מקולי כי הכי היה רגיל לברך על הברקים ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם וכן

הרואה [א]מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה מקום שנעקרה ממנו עכו"ם אומר ברוך שעקר עכו"ם מארצנו על הזיקין ועל הזועות ועל הרעמים [ב]ועל הרוחות ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם על [ג]ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה [ד]בראשית רבי יהודה אומר [ה]הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול [ו]בזמן שרואהו לפרקים על הגשמים [ז]ועל בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב [ח]על [ט]בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת [י]בנה בית חדש [יא]וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה [יב]מברך על הרעה מעין על הטובה ועל הטובה מעין על הרעה [יג]והצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא היתה אשתו מעוברת ואומר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא היה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר ואומר יהי רצון שלא [יד]תהא בתוך ביתי הרי זו תפלת שוא הנכנס לכרך מתפלל שתים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו בן עזאי אומר [טו]ארבע שתים בכניסתו ושתים ביציאתו נותן הדאה על שעבר וצועק על העתיד [טז]חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שנאמר [יז]ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך ובכל מאודך בכל ממונך ר"א בכל מארך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו [יח]לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים [יט]ולא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובפונדתו ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא ודקיקה מקל וחומר כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים [כ]עד העולם משקלקלו [כא]הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם והתקינו שיהא אדם [כב]שואל את שלום חברו בשם שנאמר [כג]והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה' ואומר [כד]ה' עמך גבור החיל ואומר [כה]אל תבז כי זקנה אמך ואומר [כו]עת לעשות לה' הפרו תורתך רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה': **גמ'** מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא [כז]ויאמר יחרו ברוך ה' אשר הציל וגו' אניסא דרכים מברכינן אניסא דיחיד לא מברכינן והא ההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר ימינא נפל עליה אריא אתעביד ליה ניסא ואיתצל מיניה אתא לקמיה דרבא וא"ל כל אימת דמטית להתם בריך ברוך שעשה לי גם במקום הזה ומר בריה דרבינא הוה קאזיל בפקתא דערבות וצחא למיא איתעביד ליה גיסא איברי ליה עינא דמיא ואישתי ותו זמנא חדא הוה קאזיל ברסתקא דמחוזא ונפל עליה גמלא פריצא איתפרקא ליה אשיתא על לגוה כי [כח]מטא לערבות בריך ברוך שעשה לי גם בערבות ובגמל כי מטא לרסתקא דמחוזא בריך ברוך שעשה לי גם בגמל ובערבות אמרי [כט]אניסא דרבים כולי עלמא מיחייבי לברוכי [ל]אניסא דיחיד אידו [לא] חייב לברוכי תנו רבנן [לב]הרואה מעברות הים ומעברות הירדן מעברות נחלי ארנון אבני אלגביש במורד בית חורון ואבן שבקש לזרוק עוג מלך הבשן על ישראל ואבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק ואשתו של לוט ותומת ירימו שנבלעה במקומה על כולן צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום בשלמא מעברות הים דכתיב [לג]ויבאו בני ישראל בתוך ביבשה מעברות הירדן דכתיב [לד]ויעמדו הכהנים נושאי הארון בריח ה' בתרבה בתוך הירדן הכן וכל ישראל עוברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן אלא מעברות נחלי ארנון מנלן דכתיב [לה]על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' תנא את והב בסופה שני מצורעים היו דהוו מהלכין בסוף מחנה ישראל כי הוו קא חלפי ישראל אתו אמוראי (מ)

עבדי

[א] ברכות נד. [ב] [ג] [ד] [ה] [ו] [ז] [ח] [ט] [י] [יא] [יב] [יג] [יד] [טו] [טז] [יז] [יח] [יט] [כ] [כא] [כב] [כג] [כד] [כה] [כו] [כז] [כח] [כט] [ל] [לא] [לב] [לג] [לד] [לה] [מ] [נ] [כ] [כא] [כב] [כג] [כד] [כה] [כו] [כז] [כח] [כט] [ל] [לא] [לב] [לג] [לד] [לה] [מ] [נ]

תורה אור השלם

1. וְאַהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: דברים ו ה
2. וְהָיָה בְּעֵנִי לֹא תַעֲנֶה לָהֶם וְאָמַרְתָּ לְפָרְעֹה כִּי יְיָ עִמָּנוּ וְאִשְׁתּוֹ לוֹ וְיִקְרְבֶהוּ יְיָ רות ב ד
3. וְקָרָא אִישׁ אֶל אָחִיו וְאָמַר יְיָ עִמָּךְ גִּבּוֹר הֶחָיִל: שופטים ו יב
4. שִׁמְעִי לְאַבְיִךְ וְהַ לְיָךְ וְאַל תִּבְזִי כִּי זָקְנָה אִמֵּךְ: משלי כג כב
5. עֵת לַעֲשׂוֹת לַיְיָ הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ: תהלים קיט קכו
6. וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בָּרוּךְ יְיָ אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה: אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת הָעָם מִתַּחַת יַד מִצְרָיִם: שמות יח י
7. וַיְהִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם: שמות יד כב
8. וְיַעֲקֹד הַכְּבָשִׂים נִשְׂאֵי הָאָרוֹן בְּרִית יְיָ מְגַרְגְּרָה בְתוֹךְ הַיַּרְדֵּן וְהֵכֵן וְכָל יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים בֶּחָרָבָה עַד אֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל הַגּוֹי לְעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן: יהושע ג יז
9. עַל כֵּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת יְיָ אֶת וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת הַנְּחָלִים אַרְנֹן: במדבר כא יד

מוסף תוספות

מ בתוס' ד"ה הוסיף. אבל בשומר עכו"ם מפקים אחר אומר ברוך שעקר עבודה אחרת מן המקום הזה.

[א] נמי פרקא ד' מיכה. [ב] [ג] [ד] [ה] [ו] [ז] [ח] [ט] [י] [יא] [יב] [יג] [יד] [טו] [טז] [יז] [יח] [יט] [כ] [כא] [כב] [כג] [כד] [כה] [כו] [כז] [כח] [כט] [ל] [לא] [לב] [לג] [לד] [לה] [מ] [נ]

הגהות הב"ח

(ב) גמ' שם אמרלי משה להו בחלי ארנון עבדי ארנון:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מיקם דיומא פ"ק. ג"ב ובריש ובר נחיס. ובילקוט בהעלותך ובר"ח:

מוסף רש"י

ברוחות. נשקה וירוסיא יד ב) קל מהומם מלחמה (תהלים קמד יב). לברך על הרעה. נרוך דיין האמת (תענית יח:). על הטובה. נרוך הטוב והמטיב (שם). בפונדיתו. לשון שפחר בו מתני' (נמדבר ג:). קפנדריא. לקנר סילוס שם לשקוף. וכשם נשתם אז היה נכשנדת. ולא נשם בעניה שלם נשתם שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם. ומשבר נשתם נשנל נשלום שנאמר [ג] נרעז (שם ובר"ח מיכה לה). ואומר אל תבז כי זקנה אמך. ומשבר נשתם נשנל נשלום שנאמר [ד] נעז ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. ומשבר נשתם נשנל נשלום שנאמר [ה] ויקרא לו (שמות ד) ויקרא לו ר' שלום. נשם ר' (שבות נג: ר"ה יח). דיחיד מתלבין בשרף מחנה ישראל. שנשמעין משפלמין מין נשחנה ישראל (שמות עח).

רבינו חננאל

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. אוקימנה אניסא דרבים כולי עלמא מחייבי לברוכי. אבל אניסא דיחיד. כגון ההוא גברא דנפל עליה אריה ואיתצל. וכגון ההוא דצחא בשקתא דערבות ואיבעי ליה ניגא למיא ואיתעביד ליה ניגא. ותו. איהו חייב לברוכי אחריני לא מיחייב. פירי פקתא מקום מדבר שאין בו מים כדרוסין במשקין פרק הגיזל מגלחין עושה לו חנות בפקתא [כלומר] בית לשכור בים. תנו רבנן הרואה מעברות הירדן ומעברות נחל ארנון ואבני אלגביש בבית חורון. כל משה עת אינו כותב בספרו ברכות. ואבן שורק עוג בשעה כלשון הזה כתוב בה בלבד. ואת והב. שני בני אדם אחד שמו את. ואחד שמו והב ושניהם מצורעים היו. ומקבלה [על בולן] צריך שיתן שבח והודאה לפני המקום.

[1]אבני אלגביש כמודד בית החורן. וה"ה מקום שנפל שם ממנה קנמריא דלא גרע חזקיה מהדס [2]המקוים מלא לג מים לפרש לפי שידוע המקום שביב ירושלים. ושוב היה נראה לרבינו יהודה כיון שאין הנס יוצא ע"פ המקוה כי הנך אין מנכרין עליו מלא מחסה שנעשה להם הנס. וכן כל הדס מנכך על ניסו אף על פי שמיט ניכר מתוך המקוה:

ארבעה צריכין להודות יורדי הים וכו'. ומהלים לג מזמור יומה הסדר מלא מזמור הלמד המדבר רמזון דקרא נקט סדר המסוכנין יותר ממלה וגמרא נקט [3]המלוין מהלה ג: **ואימא** בי עשרה ותרי רבנן. [4]ועבדי למומרא ומשיב ליכא מרי רבנן ומהנו העולם לגבך אמר שקורא בשורה ודוקא בשורה שנפל למטה מכל מקום כגון שלמטו או שיש מוטל למטה לג. ה"ר יוסף: **פטרתן** יתי מלאודויי. ול"ג והא למימרן [5]ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה ול"ל לכך יהודה היה מתמלמד לכך וכך קנבר לפיל בפרק כיצד מברכין (דף מ:) דלא נימא מלא הזכרת השם [6](או מלכות ודומנת היינו מלכות):

עבדי להון נקידותא ומשו בהון אמרי כי חלפי ישראל הבא נקטלינון ולא הוו ידעי דארון הוה מסגי קמייהו דישראל והוה ממיך להו טורי מקמייהו כיון דאתא ארון אדבקו טורי בהדי הדדי וקטלינון ונחת דמייהו לנחלי ארנן כי אתו את והב חזו דמא דקא נפיק מביני טורי אתו ואמרי להו לישראל ואמרו שירה היינו דכתיב [7]ואשר הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב. אבני אלגביש מאי אבני אלגביש תנא אבנים שעמדו על גב איש וירדו על גב איש עמדו על גב איש זה משה דכתיב [8]והאיש משה עניו מאד וכתיב [9]ויחרלו הקולות והברד ומטר לא נתך ארצה ירדו על גב איש זה יהושע דכתיב [10]קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וכתיב [11]ויהי בנוסס מפני בני ישראל הם במורד בית חורון וה' השליך עליהם אבנים גדולות. אבן שבקש עוג מלך הבשן לזרוק על ישראל גמרא גמירי לה אמר מחנה ישראל כמה הוי תלתא פרסי איזיל ואיעקר טורא בר תלתא פרסי ואישדי עלייהו ואיקטלינהו אזל עקר טורא בר תלתא פרסי ואייתי על רישיה קודשא בריך הוא עליה קמצי ונקבוה ונחית בצואריה הוה בעי למשלפה משכי שיניה להאי גיסא ולהאי גיסא ולא מצי למשלפה והיינו דכתיב [12]שני רשעים שברת וכדר' שמעון בן לקיש [13]דא"ר שמעון בן לקיש [14]משה כמה הוה עשר אמות שקיל נתנא בר עשר אמין שוור עשר אמין ומחייה בקרסוליה וקטליה. ואבן שישב עליה משה דכתיב [15]וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. ואשתו של לוט שנאמר [16]ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח וחומת ירחו שנבלעה דכתיב [17]ותפול החומה תחתיה בשלמא כולהו גיסא אלא אשתו של לוט פורענותא הוא דאמר ברוך דיין האמת והא הודאה ושבח קתני [18]תני על לוט ועל אשתו מברכים שתים על אשתו אומר ברוך דיין האמת ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים [19]א"ר יוחנן אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר את הצדיקים שנאמר [20]ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו': וחומת ירחו שנבלעה: וחומת ירחו נבלעה והא נפלה שנאמר [21]ויהי בשמוע העם את קול השופר וירעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה כיון דפותיה ורומה כי הדדי נינהו משום הכי אבלעה בלועי אמר רב יהודה אמר רב [22]ארבעה צריכין להורות יורדי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא יורדי הים מגלן דכתיב [23]יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' ואומר ויעמד רוח סערה ילעו שמים ירדו תהומות ואומר יחוגו וינועו כשכור ואומר ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם ואומר יקם סערה לדממה ואומר וישמחו כי ישתוקו ואומר יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם הולכי מדברות מגלן דכתיב תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה יודו לה' חסדו מי שחלה ונתרפא דכתיב אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו כל אוכל תתעב נפשם וגו' ויזעקו אל ה' בצר להם וגו' ישלח דברו וירפאם וגו' יודו לה' חסדו מי שהיה חבוש בבית האסורין מגלן דכתיב ישבי חשך וצלמות וגו' כי המרו אמרי אל וגו' ואומר ויכנע בעמל לבם וגו' ואומר ויזעקו אל ה' בצר להם ואומר יוציאם מחשך וצלמות וגו' ואומר יודו לה' חסדו מאי מברך אמר רב יהודה [24]ברוך גומל חסדים טובים [25]אביי אמר וצריך לאודויי קמי עשרה דכתיב [26]וירוממוהו בקהל עם וגו' מר זוטרא אמר ותרין מינייהו רבנן שנאמר [27]ובמושב זקנים יהללוהו מתקיף לה רב אשי ואימא כולהו רבנן מי כתיב בקהל זקנים בקהל עם כתיב ואימא רבי עשרה שאר עמא ותרי רבנן קשיא רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא אמר להו [28]פטרתן יתי מלאודויי והא אמר אביי בעי אודויי באפי עשרה דהוו בי עשרה והא איהו לא קא מדה לא צריך דעני בתרייהו אמן: אמר רב יהודה [29]שלשה צריכין שימור ואלו הן חולה חתן וכלה במתניתא תנא חולה חזה חתן וכלה ויש אומרים אף אבל [30]ויש אומרים אף תלמידי חכמים בלילה: ואמר רב יהודה דברים [31][המאריך בהן] מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בבית הכסא והמאריך בתפלתו מעלין אותו והמאריך בתפלתו מעלין אותו והמאריך בבית הכסא והמאריך בתפלתו מעלין אותו ואמרי לה אף המאריך בבית הכסא וב

עבדי להון נקירותא וטשו בהון *сделали себе пещеры* наверху *и спрятались в них*. אמרי *Сказали*: כי חלפי ישראל הכא נקטלינון *когда евреи пройдут здесь – убьем их* стрелами и камнями. ולא הוו ידעי דארון הוה מסגי קמייהו דישראל והוה ממיך להו טורי מקמייהו *И не знали, что Ковчег* завета *движется перед евреями и опускает для них горы*, выравнивая путь. כיון דאתא ארון *Когда прибыл Ковчег* к реке Арнон, אדבקו טורי בהדי הדדי וקטלינון *соединились горы*, стоящие по обе стороны ущелья, *друг с другом и убили их*, ונחת דמייהו לנחלי ארנון *и вылилась их кровь в потоки* реки *Арнон*.

כי אתו את והב *Когда подошли Эт и Эв* (после того как горы вернулись на свои места), חזו דמא דקא נפיק מביני טורי אתו ואמרי להו לישראל ואמרו שירה *увидели кровь, выступившую из гор. Пошли и сказали евреям* о чуде, *и те произнесли Песню*. היינו דכתיב *Это то, о чем написано*[1]: ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב *"И склон потоков* (Иордана), *который сошелся* (спустился) *к месту Ар вблизи границы Моава"*. Толкование стиха: так написано в книге войн Всевышнего о крови эморейцев, пролившейся потоками, когда одна гора сошлась с другой.

1. Бемидбар 21:15
2. Йехезкель 38:22
3. Бемидбар 12:3
4. Шмот 9:33
5. Бемидбар 27:18
6. Йошуа 10:11
7. Теилим 3:8

אבני אלגביש В барайте сказано о *камнях Эльгавиш* на склоне Бет-Хорона. Это название приведено в Пророках, где говорится о войне против Гога[2]: "И буду судиться с ним мором и кровью; дождь потопа, камни Эльгавиш, огонь и серу пролью на него, на его полки и многие племена, что с ним". מאי אבני אלגביש *Что* подразумевается под камнями *Эльгавиш*?

תנא *Учили* в барайте: אבנים שעמדו על גב איש וירדו על גב איש это *камни, которые стояли* (остановились) в воздухе *над человеком и* которые *упали на человека*. ("Над человеком" и "на человека" – על גב איש – аль-гав-иш, что созвучно с Эльгавиш.) עמדו על גב איש זה משה *"Остановились над человеком" – это* намек на *Моше*; דכתיב *как написано*[3]: והאיש משה ענו מאד *"А человек Моше был весьма скромным"*. Отсюда видим, что первый "человек" в барайте – это Моше. וכתיב *И написано* о молитве Моше[4]: ויחדלו הקולות והברד ומטר לא נתך ארצה *"И прекратились гром и град, и ливень* (больше) *не лился на землю"* – даже тот ливень с градом, который уже был в воздухе; т. е. всё застыло на месте.

ירדו על גב איש זה יהושע *"Упали на человека" – это* намек на *Йеошуа*; דכתיב *как написано*[5]: קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו *"Возьми себе Йеошуа бин Нун, человека, в котором есть дух* пророчества". Видим, что второй "человек" в барайте – это Йеошуа. וכתיב *И написано* по поводу боя, который вели евреи с эморейцами[6]: ויהי בנוסם מפני בני ישראל הם במורד בית חורון וה' השליך עליהם אבנים גדלות *"И было: когда они бежали от евреев по склону Бет-Хорона, Всевышний бросал на них огромные камни"*. Об этом говорит барайта: камни, которые остановились в воздухе во время египетской казни, частично обрушились на врагов во время завоевания Страны, а частично остались до войны Гога и Магога.

אבן שבקש עוג מלך הבשן לזרוק על ישראל Выше в барайте сказано о *камне, который* великан *Ог, царь Башана, собирался бросить на евреев*. גמרא גמירי לה *Это* сказание *получили по традиции* (с Синая). אמר *Сказал* Ог: מחנה ישראל כמה הוי *стан евреев какого размера?* – תלתא פרסי *Три парсы*. (Парса = приблизительно 4 км.) איזיל ואיעקר טורא בר תלתא פרסי ואישדי עלייהו ואיקטלינהו *Пойду, выкорчую гору размером в три парсы, брошу на них и убью их*. אזל עקר טורא בר תלתא פרסי ואייתי על רישיה *Пошел, выкорчевал гору в три парсы и положил себе на голову*. ואייתי קודשא בריך הוא עליה קמצי ונקבוה ונחית בצואריה *Послал Всевышний на ту* гору *муравьев, они ее прогрызли – и упала она ему на шею*, т. е. голова великана прошла сквозь дыру, которую сделали муравьи, и гора осталась лежать на его плечах вокруг шеи. הוה בעי למשלפה *Хотел снять ее* с себя, но произошло чудо: משכי שיניה להאי גיסא ולהאי גיסא ולא מצי למשלפה *выросли его клыки в обе стороны*, вонзились в гору, *и не смог он ее с себя снять*.

והיינו דכתיב *Это то, о чем написано*[7]: שני רשעים שברת *"*(Ты, Всевышний) *зубы злодеям разбил"*. וכדרבי שמעון בן לקיש *И* об этом сказал *раби Шимон бен Лакиш*. דאמר רבי שמעון בן לקיש *Как сказал раби Шимон бен Лакиш*: שני רשעים מאי דכתיב *о чем написано* в стихе: שברת *"Зубы злодеям разбил"*? – О зубах Ога. אל תקרי שברת אלא שרבבת *Не читай "разбил", но* читай *"вытянул"*, удлинил.

משה כמה הוה *Какого* роста *был Моше*? – עשר אמות *Десять локтей*. (Один локоть равен

עבדי להון נקירותא ומשו בהון אמרי כי חלפי ישראל הכא נקטלינון ולא הוו ידעי דארון הוה מסגי קמייהו דישראל והוה ממיך להו טורי מקמייהו כיון דאתא ארון אדבקו טורי בהדי הדדי וקטלינון ונחת דמייהו לנחלי ארנן כי אתו את והב חזו דמא דקא נפיק מביני טורי אתו ואמרי להו לישראל ואמרו שירה היינו דכתיב [ו]ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב. אבני אלגביש מאי אבני אלגביש תנא אבנים שעמדו על גב איש וידדו על גב איש עמדו על גב איש זה משה דכתיב [ז]והאיש משה עניו מאד וכתיב [ח]ויחדלו הקולות והברד וכתיב לא נתך ארצה ידדו על גב איש זה יהושע דכתיב [ט]קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וכתיב [י]ויהי בנוסם מפני בני ישראל הם במורד בית חורון וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים עד עזקה ויקטלו רבים אשר מתו באבני הברד יקר אשר הרגו בני ישראל בחרב.

[ו] יהושע י יא.
[ז] במדבר יב ג.
[ח] יהושע ח כו.
[ט] שמות יז יד.
[י] יהושע י יא.

ישראל גמרא גמרי לה אמר מחנה ישראל כמה הוי תלתא פרסי איזיל ואיעקר טורא בר תלתא פרסי ואישדי עלייהו ואיקטלינהו אזל עקר טורא בר תלתא פרסי ואייתי על רישיה קודשא בריך הוא עליה קמצי ונקבוה ונחית בצואריה הוה בעי למשלפה משכי שיניה להאי גיסא ולהאי גיסא ולא מצי למשלפה והיינו דכתיב [כ]שני רשעים שברת וכדר' שמעון בן לקיש [כא]דא"ר שמעון בן לקיש [כב]משה כמה הוה עשר אמות שקיל נרגא בר עשר אמין שוור עשר אמין ומחייה בקרסוליה וקטליה. ואבן שישב עליה משה דכתיב [כג]וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. ואשתו של לוט שנאמר [כד]ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח וחומת יריחו שנבלעה דכתיב [כה]ותפול החומה תחתיה בשלמא כולהו ניסא אלא אשתו של לוט פורענותא הוא דאמר ברוך דיין האמת והא הודאה ושבח קתני [כו]תני על לוט ועל אשתו מברכים שתים על אשתו אומר ברוך דיין האמת ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים [כז]א"ר יוחנן אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר את הצדיקים שנאמר [כח]ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו': וחומת יריחו שנבלעה והא נפלה שנאמר [כט]ויהי כשמוע העם את קול השופר וירעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה כיון דפותיה ורומה כי הדדי נינהו משום הכי אבלעה בלועי אמר רב יהודה אמר רב [ל]ארבעה צריכין להודות יורדי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא יורדי הים מנלן דכתיב [לא]יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' ואומר ויעמד רוח סערה ילו שמים ירדו תהומות ואומר יחוגו וינועו כשכור ואומר ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם ואומר יקם סערה לדממה ואומר וישמחו כי ישתוקו ואומר יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם הולכי מדברות מנלן דכתיב תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה יודו לה' חסדו מי שחלה ונתרפא דכתיב אווילים מדרך פשעם ומעוונותיהם יתענו כל אוכל תתעב נפשם וגו' ויזעקו אל ה' בצר להם וגו' ישלח דברו וירפאם וגו' יודו לה' חסדו מי שהיה חבוש בבית האסורין מנלן דכתיב ישבי חשך וצלמות וגו' כי המרו אמרי אל וגו' ואומר ויכנע בעמל לבם וגו' ואומר ויזעקו אל ה' בצר להם ואומר יוציאם מחשך וצלמות וגו' ואומר יודו לה' חסדו מאי מברך אמר רב יהודה [לב]ברוך גומל חסדים טובים [לג]אביי אמר וצריך לאודויי קמי עשרה דכתיב [לד]וירוממוהו בקהל עם וגו' מר זוטרא אמר ותרין מינייהו רבנן שנאמר [לה]ובמושב זקנים יהללוהו מתקיף לה רב אשי ואימא כולהו רבנן מי כתיב בקהל זקנים כתיב ואימא [לו]רבי עשרה שאר עמא ותרי רבנן קשיא רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגרתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא אמר להו [לז]פטרתן יתי מלאודויי והא אמר אביי בעי אודויי באפי עשרה דהוו בי עשרה והא איהו לא קא מודה לא צריך דעניי בתרייהו אמן: אמר רב יהודה [לח]שלשה צריכין שימור ואלו הן חולה חתן וכלה במתניתא תנא חולה חיה חתן וכלה ויש אומרים אף אבל [לט]ויש אומרים אף תלמידי חכמים בלילה: ואמר רב יהודה שלשה דברים [מ]המאריך בהן מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בבית הכסא והמאריך בתפלתו מעליותא היא והאמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן

[כ] שופטים ה כז.
[כא] ברכות נד ב.
[כב] סוטה מז ב.
[כג] שמות יז יב.
[כד] בראשית יט כו.
[כה] יהושע ו כ.
[כו] תהלים קיט קמב.
[כז] יבמות מט ב.
[כח] בראשית יט כט.
[כט] יהושע ו כ.
[ל] תענית כט ב.
[לא] תהלים קז כג.
[לב] ברכות נד ב.
[לג] שם.
[לד] תהלים קז לב.
[לה] שם.
[לו] ברכות שם.
[לז] שם.
[לח] שבת יא ב.
[לט] ברכות שם.
[מ] שם ח ב.

תורה אור השלם

1. וְאֶשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עַר וְנִשְׁעַן לִגְבוּל מוֹאָב:
במדבר כא טו

2. הָאִישׁ משֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: במדבר יב ג

3. וַיַּעַל משֶׁה מֵעֲרְבֹת מוֹאָב אֶת הָעִיר וַיִּשְׁרֹשׁ בְּפִיו אֶל יְיָ וַיְחַזֵּק הַלּוֹלוֹת וְהַבָּרָד תִּכְבַּד לֹא נִתַּךְ אָרְצָה:
שמות ט לג

4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל משֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו: במדבר כז יח

5. וַיְהִי בְּנֻסָם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמוֹרַד בֵּית חוֹרוֹן וַיְיָ הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם עַד עֲזֵקָה וַתָּמוּתָה רַבִּים אֲשֶׁר מֵתוּ בְאַבְנֵי הַבָּרָד מֵאֲשֶׁר הָרְגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחָרֶב:
יהושע י יא

6. וַיֹּאמֶר יְיָ הַשְׁלִיכוּ אֲלֵהֶן כִּי הֲבִיאֹת אֶת כָּל אֵיבֵי לְתוֹךְ שְׁנֵי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ:
תהלים ג ח

7. וְיְיָ משֶׁה בְּבַרְדִּים וְקַשְׁוָ אֵבֶן וְקֶשֶׁט תִּתְקַע וְשָׁבָה עָלֶיהָ וְאֶחָד וְחָצָה וְנִקַּבְתּוֹ בְּיָדָיו מַזָּה אֶחָד וּמַזָּה אֶחָד וְהָיוּ יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: שמות יז יב

8. וְתִבְטַח אַשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וְתִהִי נְצִיב מֶלַח:
בראשית יט כו

9. וַיָּרֵא הָעָם וַיִּתְעַבּוּ בְּשַׁעֲרוֹת וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הָעָם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיָּרִיעוּ הָעָם תְּרוּעָה גְּדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה אִישׁ נֶגְדּוֹ וַילְכְּדוּ אֶת הָעִיר: יהושע ו כ

10. וַיְהִי בְּשַׁחֵת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכִּכָּר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיְשַׁלַּח אֶת לוֹט מְתוֹךְ הַהֲפֵכָה בְּהַפֵּךְ אֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט:
בראשית יט כט

11. יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת עֹשֵׂי מְלָאכָה בְּמַיִם רַבִּים:
תהלים קז כג

12. וַיְרוֹמְמוּהוּ בִּקְהַל עָם וּבְמוֹשַׁב זְקֵנִים יְהַלְלוּהוּ:
תהלים קז לב

רבינו חננאל

ועל לחם מברך ב' אי ר"י אלחינו מ' ח' זוכר הצדיקים. ועל שפרח מברך ב' אי ר"י אלחינו מ' ח' ויתן הנחת. אמר רב יהודה ארבעה צריכים להודות. ואלו הן. יורדי הים והולכי מדבריות ותולה שנתרפא וחבוש בבית האסורים שיצא. ואלו הן צריכין להודות בפני עשרה ב' אי ר"י אלחינו מ' ה' ונהול לחייבים סובות. ואם ואמרים לו אומרים ברוך ויתמצא ויהבך לן ולא ליתך [בעפר]א. ותנה אמריהם אמן. ומפני מלהודות [ובפני עשרה]. שלשה מצריכין ישני ושנותיו שלומרים המאריך בתפילתו המאריך על שלחנו המאריך בבית הכנסא. ומקשרין לי המאריך בתפילתו מעליותא היא. ותאמר ר' יוחנן

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה לא נתך וכו' כתוב בסי"ד ותמיה מיה אומר שת השבר כן נלמד בסי"ד ותמיה מיה מתנה וכו' תלתא פרסי מתנה ישראל: (ג) ר"ח מפה וכו' סיפא את מחנה ישראל שנאמר ויקם משה את המשכן וגו' ויתמנו וכו' כתיב כאן וכתיב להלן:

גליון הש"ס

גמ' דכתיב וידוסמוהו בנקיל עם. וקבל מקבי שמרה כמו שמרכי כמתוכם ו ע"ב ד"ה נמקטלה: שם אחי שלשה צריכין שמחה. עב"ז פר' ליליס פ"ק ד' שם ד"ה אף ת"ח. פי' רבינו יונה פ"ק דמסכתין לף ד' ע"ב ד"ה שנאמר: שם ג' דברים הצריך בתן פארבין. פי' נ"ל מז פ"ק דתענית [ובמ"ש מהרש"ל]: תר"ת ארבעה בר חמאריך תחלה. עי' רש"י שבת נמוש. ד"ה לישלח:

הגהות הגר"א

[א] גמ' חמרים טוחנים (רשאים קו על מלא כלו) ע"ב ד"ה לפיכך הכין ד' לגריסין חמאריך בהן מאריך בתפלתו בר מהרש"ל ת"ח ארבעה בר חמאריך תחלה. עי' רש"י שבת נמוש. ד"ה לישלח:

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה טובא הדברים בזה"ל. שאלו לרב האי גאון מפני מה רבו. ב. בתוס' ד"ה הוסיף. שיורדי הים מצוי יותר מהולכי מדברות הן כל אחד מחבירו.

לעזי רש"י

קבילא [קיבל"א]. ערשל.

מוסף רש"י

בקרסוליה. הוא קצר הפוקא (כתי"ן). ארבעה צריכין להודות. ולכאורה קרקע הים נמוך ומתוך כך נמצא הים גבוה (ושלים קו) ויאמרו ומי מהיה (מוהות מה: בתי"ן). בברתאה. כפל שנגיע (י"ט פ' מקום שהוא נכנס) שנמצא בגדול (ביצה מו:) ומקן בגדת (בתענית ו:). פיר שמכנס בו מכניס בו ומוציא בו מוציא (ב"ב ד' ב' ד"ה ומוציא). [בסוטה מז:]. ג) [בסוטה מז:]. ד) [בסוטה מז:]. ה) [מסורת הש"ס]. ו) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. ז) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. ח) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. ט) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. י) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. כ) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. ל) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. מ) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. נ) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. ס) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. ע) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. פ) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. צ) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. ק) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. ר) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. ש) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד]. ת) [מסורת הש"ס ד"ה ואשד].

приблизительно полуметру.) שקיל נרגא בר עשר אמין שוור עשר אמין *Взял* Моше *топор* с ручкой длиной *в десять локтей, подпрыгнул на десять локтей,* ומחייה בקרסוליה וקטליה *ударил его* (Ога) *по щиколотке и убил его.*

ואבן שישב עליה משה Выше в барайте сказано о *камне, на котором сидел Моше,* когда Йеошуа вел бой с Амалеком. דכתיב *Как написано* о молитве Моше, поднявшего руки в молитве во время сражения[8]: וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה *"И отяжелели руки Моше. И взяли камень, и поставили под него, и сел он на него.* И разбил Йеошуа Амалека".

ואשתו של לוט Выше в барайте сказано о *жене Лота,* превратившейся в соляной столб. שנאמר *Как написано*[9]: ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח *"Но оглянулась его жена назад* (на уничтожаемый Сдом) *и превратилась в соляной столб".*

וחומת יריחו שנבלעה В той же барайте сказано о *стене Иерихона, поглощенной* землей. דכתיב *Как написано*[10]: ותפול החומה תחתיה *"И упала стена под себя"*, т. е. провалилась на том месте, где стояла.

בשלמא כולהו ניסא *Понятно обо всех* случаях, приведенных в барайте, что это – *чудеса,* совершенные Всевышним для спасения евреев. אלא אשתו של לוט *Но* случай с *женой Лота* – פורענותא הוא всего лишь *несчастье* одного человека, его наказание.

Так объясни барайту: кто видит столб, в который превратилась жена Лота, דאמר ברוך דיין האמת тот *говорит*: *"Благословен Истинный Судья".*

והא הודאה ושבח קתני *Но ведь учили о благодарности и прославлении* Всевышнего! Так сказано в конце барайты: за все это должен вознести благодарность Всевышнему и восславить Его.

תני *Учи* эту барайту (добавь к ней): על לוט ועל אשתו מברכים שתים *по поводу Лота и его жены произносят два благословения.* על אשתו אומר *По поводу его жены* человек *говорит*: ברוך דיין האמת *"Благословен Истинный Судья".* ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים *"Благословен Помнящий праведников".* Имеется в виду Авраам, благодаря заслугам которого был спасен Лот.

אמר רבי יוחנן אפילו בשעת כעסו של הקדוש ברוך הוא זוכר את הצדיקים *Сказал раби Йоханан:* Даже *в момент Своего гнева Всевышний помнит о праведниках;* שנאמר *как сказано*[11]: ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו' *"И было: когда Бог истреблял города той равнины, вспомнил Бог об Аврааме и выслал Лота из гибельного места".*

וחומת יריחו שנבלעה В барайте сказано о *стене Иерихона, поглощенной* землей. וחומת יריחו נבלעה *Но* разве *стена Иерихона была поглощена?* והא נפלה *Ведь она упала;* שנאמר *как сказано*[12]: ויהי כשמוע העם את קול השופר וירעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה *"И было: когда услышал народ звук шофара, закричал народ пронзительно, и упала стена под себя".* Откуда известно, что она была поглощена землей?

כיון דפותיה ורומה כי הדדי נינהו *Из-за того что ее ширина и высота были равны,* она просто перевернулась бы на бок, что нельзя назвать падением. משום הכי אבלעה בלועי *По этой причине* "упала" значит "*вошла в землю*".

אמר רב יהודה אמר רב *Сказал рав Йеуда: сказал Рав:* ארבעה צריכין להודות *четверо обязаны благодарить* Всевышнего: יורדי הים *вышедшие в море,* когда сходят на берег; הולכי מדברות *идущие через пустыню,* когда добираются до жилья; ומי שהיה חולה ונתרפא *тот, кто заболел и излечился;* ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא *тот, кто был заключен в тюрьму и вышел* на свободу. Все они, после того как опасность миновала, должны благословить Всевышнего.

יורדי הים מנלן О *вышедших в море откуда нам* известно, что они обязаны благодарить Всевышнего? דכתיב *Как написано*[13]: יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' *"Выходящие в море на кораблях... Они видели свершения Всевышнего* и Его чудеса в пучине". ואומר *И говорит* стих[14]: ויעמד רוח סערה ילו שמים ירדו תהומות "Он скажет – *и придет бурный ветер,* который поднимет волны; *взлетят они до небес, опустятся в бездну".* ואומר *И говорит* стих[15]: יחוגו וינועו כשכור *"Кружатся*

8. Шмот 17:12
9. Берешит 19:26
10. Йеошуа 6:20
11. Берешит 19:29
12. Йеошуа 6:20
13. Теилим 107:23-24
14. Там же 25-26
15. Там же стих 27

א) אבני אלגביש במורד בית החורן. ה"ה מקום שנפל שם מטר מנחמיה דלא גרע חזקיה מלמד שהמקוים מלא לו מה לפרש לפי שידוע המקום שניכר יחזקאל. ושוב היה נראה לרבינו יהודה כיון שאין הכח יתום ע"פ המקום כי הכי אין מלא לומר שנפלה להם הגם. וכן כל מלא מנחך על ניקו לף על פי שאינו ניכר מתוך המקום:

ארבעה צריכין להודות יודי הים וכו'. וכמלגים לא תמיה אימה הסדר מלא תמיה הולכי המדבר רחמנן דקרא נקט סדר המסוכנין יותר ממלה וגמרא נקט • המלגין ממלה: ג) **ואימא** בי עשרה ותרי רבנן. ד)ובעבי למומרא ומפילו ליכא מרי רבנן ומכנו העולם לנכך ממר שקולא כתורה ודוקא כחולה שנפל למטה מכל מם כרחמנן לא כמעיו ומיט מוטל למטה לא. ה"ר יוסף: **פטרתן** יתי מלאודויי. ול"ת והא אמרינן ג' נרכה שלין נה מלכות אינה נרכה וי"ל לכל יהודה היה מפלגדי לכל וכן קנר לגיל בפרק כילד מנכרין (דף מ:): לא נמינן מלא מזכות הסם ה)(או מלכות ודמנת היינו מלכות):

ישראל גמרא גמירי לה אמר מחנה ישראל כמה הוי תלתא פרסי איזיל ואיעקר טורא בר תלתא פרסי ואישדי עלייהו ואיקטלינהו אזל עקר טורא בר תלתא פרסי ואייתי על רישה ואיתי קודשא בריך הוא עליה קמצי ונקבוה ונחית בצואריה הוה בעי למשלפה משכי שיניה להאי גיסא ולהאי גיסא ולא מצי למשלפה והיינו דכתיב ו'שני רשעים שברת וכדר' שמעון בן לקיש ז'דא"ר שמעון בן לקיש מאי דכתיב שני רשעים שברת אל תקרי שברת אלא שרבבת ח'משה כמה הוה עשר אמות שקיל נרגא בר עשר אמין שוור עשר אמין ומחייה בקרסוליה וקטליה. ואבן שישב עליה משה דכתיב ט'וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. ואשתו של לוט שנאמר י'ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח וחומת יריחו שנבלעה דכתיב י"ותפול החומה תחתיה בשלמא כולהו גיסא אלא אשתו של לוט פורענותא הוא דאמר ברוך דיין האמת והא הודאה ושבח קתני י"תני על לוט ועל אשתו מברכים שתים על אשתו אומר ברוך דיין האמת ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים י"א"ר יוחנן אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר את הצדיקים שנאמר י"ויהי בשחת אלהים את ערי הכבר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו': וחומת יריחו שנבלעה: וחומת יריחו נבלעה והא נפלה שנאמר י"ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה כיון דפותיה ורומה כי הדדי נינהו משום הכי אבלעה בלועי אמר רב יהודה אמר רב י"ארבעה צריכין להודות יורדי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא יורדי הים מגלן דכתיב י"יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' ואומר ויעמד רוח סערה ילו שמים ירדו תהומות ואומר יתוגו וינועו כשכור ואומר ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם ואומר יקם סערה לדממה ואומר וישמחו כי ישתוקו ואומר יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם הולכי מדברות מגלן דכתיב תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה יודו לה' חסדו מי שחלה ונתרפא דכתיב אויל מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו כל אוכל תתעב נפשם וגו' ויזעקו אל ה' בצר להם וגו' ישלח דברו וירפאם וגו' יודו לה' חסדו מי שהיה חבוש בבית האסורין מגלן דכתיב ישבי חשך וצלמות וגו' כי המרו אמרי אל וגו' ואומר ויכנע בעמל לבם וגו' ואומר ויזעקו אל ה' בצר להם ואומר יוציאם מחשך וצלמות וגו' ואומר יודו לה' חסדו מאי מברך אמר רב יהודה יברוך גומל חסדים טובים (א) אביי אמר וצריך לאודויי קמי עשרה דכתיב יבוידוממוהו •בקהל עם וגו' מר זוטרא אמר ותרין מינייהו רבנן שנאמר יבובמושב זקנים יהללוהו מתקיף לה רב אשי ואימא כולהו רבנן מי כתיב בקהל זקנים כתיב ואימא יבי עשרה שאר עמא ותרי רבנן קשיא רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא אמר להו יפטרתון יתי מלאודויי והא אמר אביי בעי אודויי באפי עשרה דהוו בי עשרה והא איהו לא קא מודה לא צריך דעני בתריהו אמן: אמר רב יהודה •שלשה צריכין שימור ואלו הן חולה חתן וכלה במתניתא תנא חולה חיה חתן וכלה ויש אומרים אף אבל •ויש אומרים אף תלמידי חכמים בלילה: ואמר רב יהודה דברים •[המאריך בהן] מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בבית הכסא והמאריך בתפלתו מעליותא היא והאמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל

עבדי להון נקידותא ומשו בהון אמרי כי חלפי ישראל הבא נקטלינון ולא הוו ידעי דארון הוה מסגי קמייהו דישראל והוה ממיך להו טורי מקמייהו כיון דאתא ארון אדבקו טורי בהדי הדדי וקטלינון ונחת דמייהו לנחלי ארנון כי אתו את והב חזו דמא דקא נפיק מביני טורי אתו ואמרי להו לישראל ואמרו שירה היינו דכתיב יואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב. אבני אלגביש מאי אבני אלגביש תנא אבנים שעמדו על גב איש וידדו על גב איש עמדו על גב איש זה משה דכתיב יוהאיש משה עניו מאד וכתיב יויחדלו הקולות והברד וכעצר לא נתך ארצה ידדו על גב איש זה יהושע דכתיב יקח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וכתיב יויהי בנוסס מפני בני ישראל הם במורד בית חורון וה' השליך עליהם אבנים גדולות. אבן שבקש עוג מלך הבשן לזרוק על ישראל גמרא גמירי לה אמר מחנה ישראל כמה הוי תלתא פרסי איזיל ואיעקר טורא בר תלתא פרסי ואישדי עלייהו ואיקטלינהו אזל עקר טורא בר תלתא פרסי ואייתי על רישיה ואיתי קודשא בריך הוא עליה קמצי ונקבוה ונחית בצואריה הוה בעי למשלפה משכי שיניה להאי גיסא ולהאי גיסא ולא מצי למשלפה והיינו דכתיב ו'שני רשעים שברת וכדר' שמעון בן לקיש ז'דא"ר שמעון בן לקיש מאי דכתיב שני רשעים שברת אל תקרי שברת אלא שרבבת ח'משה כמה הוה עשר אמות שקיל נרגא בר עשר אמין שוור עשר אמין ומחייה בקרסוליה וקטליה. ואבן שישב עליה משה דכתיב ט'וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. ואשתו של לוט שנאמר י'ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח וחומת יריחו שנבלעה דכתיב י"ותפול החומה תחתיה בשלמא כולהו גיסא אלא אשתו של לוט פורענותא הוא דאמר ברוך דיין האמת והא הודאה ושבח קתני י"תני על לוט ועל אשתו מברכים שתים על אשתו אומר ברוך דיין האמת ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים י"א"ר יוחנן אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר את הצדיקים שנאמר י"ויהי בשחת אלהים את ערי הכבר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו': וחומת יריחו שנבלעה: וחומת יריחו נבלעה והא נפלה שנאמר י"ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה כיון דפותיה ורומה כי הדדי נינהו משום הכי אבלעה בלועי אמר רב יהודה אמר רב י"ארבעה צריכין להודות יורדי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא יורדי הים מגלן דכתיב י"יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' ואומר ויעמד רוח סערה ילו שמים ירדו תהומות ואומר יתוגו וינועו כשכור ואומר ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם ואומר יקם סערה לדממה ואומר וישמחו כי ישתוקו ואומר יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם הולכי מדברות מגלן דכתיב תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה יודו לה' חסדו מי שחלה ונתרפא דכתיב אויל מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו כל אוכל תתעב נפשם וגו' ויזעקו אל ה' בצר להם וגו' ישלח דברו וירפאם וגו' יודו לה' חסדו מי שהיה חבוש בבית האסורין מגלן דכתיב ישבי חשך וצלמות וגו' כי המרו אמרי אל וגו' ואומר ויכנע בעמל לבם וגו' ואומר ויזעקו אל ה' בצר להם ואומר יוציאם מחשך וצלמות וגו' ואומר יודו לה' חסדו מאי מברך אמר רב יהודה יברוך גומל חסדים טובים (א) אביי אמר וצריך לאודויי קמי עשרה דכתיב יבוידוממוהו •בקהל עם וגו' מר זוטרא אמר ותרין מינייהו רבנן שנאמר יבובמושב זקנים יהללוהו מתקיף לה רב אשי ואימא כולהו רבנן מי כתיב בקהל זקנים כתיב ואימא יבי עשרה שאר עמא ותרי רבנן קשיא רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא אמר להו יפטרתון יתי מלאודויי והא אמר אביי בעי אודויי באפי עשרה דהוו בי עשרה והא איהו לא קא מודה לא צריך דעני בתריהו אמן: אמר רב יהודה •שלשה צריכין שימור ואלו הן חולה חתן וכלה במתניתא תנא חולה חיה חתן וכלה ויש אומרים אף אבל •ויש אומרים אף תלמידי חכמים בלילה: ואמר רב יהודה דברים •[המאריך בהן] מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בבית הכסא והמאריך בתפלתו מעליותא היא והאמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן כל

מעין

תורה אור השלם

1. וְאֵלֶּה תַּחֲלִים אֲשֶׁר עָנָה לְאִסָּתְ עַר וְתִשְׁתֹּם לְנַבֵּל מוֹאָב:
במדבר כא טו
2. וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָיו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: במדבר יב ג
3. וַיְהִי מֹשֶׁה מְעַט מִשְּׂרָה אֲנִי הָעִיר וְיִשְׂרָאֵל כִּפְּרוּ אֶל יְיָ וְתִתְגַּל הַקְּלָלוֹת וְהַבְּרָכָה וַתִּקְרֵר וְלֹא נִתְּנָה אַרְצָהּ:
שמות ט לג
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו: במדבר כז יח
5. וַיְהִי מִפְּנֵי מַסְעֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵם בְּמוֹרַד בֵּית חוֹרֹן וַיְיָ הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם עַד עֲזֵקָה וַיָּמֻתוּ רַבִּים אֲשֶׁר מֵתוּ אַבְנֵי הַבָּרָד מֵאֲשֶׁר הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחָרֶב:
יהושע י יא
6. וַיֹּאמֶר יְיָ הִנֵּה יֵשׁ מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר: שמות לג כא
כִּי רַבִּית אֶת כָּל אֲבִיבֵי לִדֵּי שְׁנֵי רְשָׁעִים שָׁבָרְתָּ:
תהלים ג ח
7. וַיְהִי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיָּשִׂימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחוּר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: שמות יז יב
8. וְתַבֵּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נְצִיב מֶלַח: בראשית יט כו
9. וַיָּרֵעוּ הָעָם וַיִּקְעֲרוּ בְּשַׁעֲרוֹת וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הָעָם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיָּרִיעוּ הָעָם תְּרוּעָה גְּדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה אִישׁ נֶגְדּוֹ וַילְכְּדוּ אֶת הָעִיר: יהושע ו ב
10. וַיְהִי כְשַׁחֵת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכִּכָּר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיְשַׁלַּח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה בַּהֲפֹךְ אֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט:
בראשית יט כט
11. יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת עֹשֵׂי מְלָאכָה בְּמַיִם רַבִּים:
תהלים קז כג
12. וַיִּרְאוּ מַעֲשֵׂהוּ בִּקְהַל עָם וּמוֹשָׁבוֹ בְּזָקֵנִים יְהַלְלוּהוּ:
תהלים קז לב

רבינו חננאל

ועל לחם מברך ב' א' ר"י אלחיגו מ' ה' זוכר הצדיקים. ועל אשתו מברך כ' א' ר"י אלחיגו מ' ה' ויין האשה. אמר רב יהודה אומרה צריכים להחזיק. ושלו הן. יודיי הים והולכי מדברות תלה שנתרפא חוסס בבית האסורים שיצא. אלו כולן צריכין לכרך בפני עשרה כ' א' ר"י אלחיגו מ' ה' גומל לחייבים טובות. ואם אומרים לו אומרים ברוך וחמשה ויכרך ולן ולא דמר קשישא. ותנה אומרים אמן. ונפסר מלהודות [רבנני עשרה]. שלשה מצריכין יפי ושנותיו שלומים המאריך בתפילתו והמאריך על שלחנו והמאריך בבית הכסא. ומקשינן רבי המאריך בתפילתו מעליותא היא. והאמר ר' יוחנן

גליון הש"ס

נפ' והכתיב וישמחו בקול עם. וקבל מקרי שמחה כמו שמחים בי נכתוב: ו' ד"ה ר"י בתקנתם: שם אחר שלשה צריכין שמור. מנ"ל סר ליטע ק"ע ו': שם ר"א אף ת"ח. עי' רבינו יונה ס"ק ד' ד"ה ומתכוונין לף ד' ע"ב ד"ה אמתני': שם נ' רבים חסידך בתן תאריכון. עי' נפיל מז ע"ב ד"ה ר"ע [ובע"ז מה:]: תר"ה אחריצה בר אמצרין תחלת. עי' רש"י שנת נטמ' ד"ה ליתום:

הגהות הגר"א

[א] נמי חסדים טובים ורחמים קו על מלא הלב] ת"ל בכל מאדך. עי' רש"י ס"ק ט':

מוסף תוספות

ג. בתוס' ד"ה טרכא הדברים בוה"ל. שאלו לרב האי גאון מפני מה וכו'. ב. בתוס' ד"ה הוסיף. שיורדי הים מצרי יותר מהולכי מדברות וכן כל אחד מהני:

לעזי רש"י

קבילא [קיבל"א]. ערעול.

מוסף רש"י

בקו מוליח. כתב קצר שתקצ (בר"ח). ארבעה צריכין להודות. ולכאורה קרבן מתנה נסיעת נהר (ושלים קה) ויצאתו ושבי מדבר (מושות טו: שם ב"ח). בברזאתה. כמל שנגיח (ל"ל שם מקום שהוא נכנל שמשה נכנל ר"נחוה טו:) ונתן נגדה (כתובות י:) עיר שנכנל ושמה נגדה. נשפל מהרי את שכינה שם המשכן ומקום משה את המשכן ותיקים שם: (ג) ר"ת ירמיהו ומי' שמואל בתיב שם:

(ה) ושרי ד"ה לף נמך וכו' מאחר שמ"ש ותמיה מ"ש אומר עוד הכא ן נלמד מ"ש ותמיה מ"ש מלתא פרסי מתנה ומי' ישראל: (ב) ר"ת מצא וכו' מקום שם מחנה ישראל שנאמר ויסעו מהר ה' וגו' ויבאו מרחק ויחנו במרחק שם: (ג) ר"ת ירמיהו ומי' שמואל בתיב שם:

א) [במדבר מה.].
ב) [במדבר מה.].
ג) [במלכים ב' ויהוא כה ל].
ד) [מסורת הש"ס ברכות ד: ד"ה ואימא בי עשרה ותרי רבנן].
ה) [מסורת הש"ס ברכות ד: ד"ה ואימא בי עשרה ותרי רבנן].
ו) [תהלים קלו יח].
ז) [תהלים קלו יח].
ח) [במדבר כא לה].
ט) [שמות יז יב].
י) [יהושע ח כט].
כ) [יהושע י יב].
ל) [יהושע ו כ].
מ) [בראשית יט כו].
נ) [בראשית יט כט].
ס) [שמות יז יב].
ע) [יהושע ו כ].
פ) [יהושע ח כט].
צ) [יהושע י יב].
ק) [יהושע י יג].
ר) [יהושע ו כ].
ש) [יהושע ח כט].
ת) [יהושע י יב].
א) [תהלים קלו יח].
ב) [תהלים קלו יח].
ג) [תהלים קלו יח].
ד) [תהלים קלו יח].
ה) [תהלים קלו יח].
ו) [תהלים קלו יח].
ז) [תהלים קלו יח].
ח) [תהלים קלו יח].
ט) [תהלים קלו יח].
י) [תהלים קלו יח].
כ) [תהלים קלו יח].
ל) [תהלים קלו יח].
מ) [תהלים קלו יח].
נ) [תהלים קלו יח].
ס) [תהלים קלו יח].
ע) [תהלים קלו יח].
פ) [תהלים קלו יח].
צ) [תהלים קלו יח].
ק) [תהלים קלו יח].
ר) [תהלים קלו יח].
ש) [תהלים קלו יח].
ת) [תהלים קלו יח].

и шатаются (люди на корабле), *будто пьяные*". ואומר *И говорит* стих[16]: ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם *"Но воззвали к Всевышнему в своем несчастье, и избавил Он их от бед*". ואומר *И говорит* стих[17]: יקם סערה לדממה *"Обратил шторм в тишину*, и затихли волны". ואומר *И говорит* стих[18]: וישמחו כי ישתוקו *"И обрадовались они тому, что успокоились* (волны)". ואומר *И говорит* стих[19]: יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם *"И возблагодарят Всевышнего за Его милость и чудеса*, явленные *людям*".

הולכי מדברות מנלן Об *идущих через пустыню откуда нам* известно, что они обязаны благодарить Всевышнего? דכתיב *Как написано*[20]: תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו *"Блуждали в пустыне по безлюдному пути, не найдя населенного города*. Терпели голод и жажду, пали духом. ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה *Но воззвали к Всевышнему* в своем несчастье, и избавил Он их от бед. *Вывел их прямым путем*. יודו לה' חסדו *И возблагодарят Всевышнего за Его милость* и чудеса, явленные людям".

מי שחלה ונתרפא О *том, кто заболел и излечился*, откуда нам известно, что он обязан благодарить Всевышнего? דכתיב *Как написано*[21]: אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו כל אוכל תתעב נפשם וגו' *"Глупцы страдают за свои проступки и преступления. От любой еды отвратилась их душа*, приблизились они к вратам смерти. ויזעקו אל ה' בצר להם וגו' *Но воззвали к Всевышнему в своем несчастье*, и избавил Он их от бед. ישלח דברו וירפאם וגו' *Отдал распоряжение – и исцелил их*, избавил от могилы. יודו לה' חסדו *И возблагодарят Всевышнего за Его милость* и чудеса, явленные людям".

מי שהיה חבוש בבית האסורין מנלן О *том, кто был заключен в тюрьму и вышел* на свободу, *откуда нам* известно, что он обязан благодарить Всевышнего? דכתיב *Как написано*[22]: ישבי חשך וצלמות וגו' *"Сидели во тьме и мраке*, окованные терзанием и железом. כי המרו אמרי אל וגו' *Ибо бунтовали против слов Бога*, советом Верховного пренебрегли". ואומר *И говорит* стих[23]: ויכנע בעמל לבם וגו' *"И смирил Он их сердца* тяжким *бременем*, (в результате) оступились, оставшись без помощи". ואומר *И говорит* стих[24]: ויזעקו אל ה' בצר להם *"Но воззвали к Всевышнему в своем несчастье*, и избавил Он их от бед". יוציאם מחשך וצלמות וגו' *"Вывел их из тьмы и мрака*, распутал их узы". ואומר *И говорит* стих[26]: יודו לה' חסדו *"И возблагодарят Всевышнего за Его милость* и чудеса, явленные людям".

מאי מברך *Какое произносит благословение* в указанных четырех случаях? – אמר רב יהודה *Сказал рав Йеуда*: ברוך גומל חסדים טובים *"Благословен Воздающий милосердно добром"*.

וצריך לאודויי קמי אביי אמר עשרה *Абае сказал*: *благодарить* Всевышнего (произнося "Благословен Воздающий милосердно добром") *надо перед десятью* мужчинами; וירוממוהו בקהל עם וגו' דכתיב *как написано*[27]: *"Пусть превознесут Его в народной общине"*. И нет общины молящихся меньше десяти человек.

מר זוטרא אמר *Мар-Зутра сказал*: ותרין מינייהו רבנן *двое из них*, этих десяти, должны быть *мудрецами* (людьми, изучающими Тору). ובמושב זקנים שנאמר *Потому что сказано*[28]: יהללוהו *"И восславят на совете старейшин"*. Старейшины – это мудрецы; из множественного числа учим, что их должно быть как минимум двое.

מתקיף לה רב אשי На правило Мар-Зутры *возразил рав Аши*: ואימא כולהו רבנן *но* тогда *скажи*, что *все* десять должны быть *мудрецами*!

מי כתיב בקהל זקנים *Разве написано "в общине старейшин"*? בקהל עם כתיב *Написано "в общине народа"*! Т. е. в общине простых людей, где десять человек. После чего стих добавляет: "на совете старейшин", которых должно быть как минимум двое.

ואימא *Но* тогда *скажи*: בי עשרה שאר עמא эти *десять – прочий народ*, не мудрецы, ותרי רבנן *и* в дополнение к ним – еще *двое мудрецов*.

קשיא *Трудность* остается нерешенной!

רב יהודה חלש ואתפח *Рав Йеуда заболел и излечился*. על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן *Пришли к нему рав Хана Багдадец и мудрецы*. אמרי ליה *Сказали ему* мудрецы: בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא *благословен Милосердный за то, что отдал тебя нам* (вернул) *и не отдал*

16. Там же стих 28
17. Там же стих 29
18. Там же стих 30
19. Там же
20. Там же 4-8
21. Там же 17-21
22. Там же 10-11
23. Там же стих 12
24. Там же стих 13
25. Там же стих 14
26. Там же стих 15
27. Там же стих 32
27. Там же

א) אבני אלגביש כמורד בית חורון. והיינו מקום שנפל שם ממנה מנמריב דלא גרע חזקיה מלמד שהמתפיס מנה לא מצי לפרוע לפי שידוע המקום שביב ירושלים. ושוב היה נראה לרבינו יהודה כיון שאין הכי יודע ע"פ המקום כי הני לית מכוונין עניין עבדי להון נקירופא. מערות. מענרות נחלי לרטון עמק עמוק כין כ' הרים גבוהים והיו ישראל נריכים לעבור בתוכו עמק עשו תמוריים מערות בגדי ההרים ומכוונו שם: ומשו. נחכלו: מפני. עוכר: ממיך פורי. משפיל הרים ומחפשטין זה לגד זה עד שמפגמק שוה: מוז דמפ. כשמזרו ההרים למקומן: ומפד. ושפך: פמר נפפ לפכפ מר. ההר שבעבר העמק נטה ומתפשט לגד מכרו ההר מאבר לגד עבר מופב ושם לרק מופב מר: שממדו. נתוריר: לא נפך פרפ. לא הניע לתרק מלא עמדו נתוריר (ב): מתנה ישרפל כמה פוי פלפא פרפי. עוג מפב כן נלנו. מתנה ישראל מלמא פרפי לכמיב (במדבר ג) ותתן מכית הפשרים על מכל השערים ותמר רבה בר בר מנה לדידי מזי לי ההוא דוכתא והוה תלתא פרפי מוכלא ותלתא פרפי סומיא (שיהוכין פ"ב ד' נה:): קמלי. נמליס: מרכנפ. לשון ב) מפמרכוני לפמרכוני ירדו וגדלו למעה: מפפ כמה פוי עפר לפמין. שהרי הוא הקיס מלא המקבן (ג) והרפי הקיס לא עלמו לקומת המקבן וכתיב ביה עפר לחמת מוכך הקרס (שמות ט): שוור. קטן למעלה: בקרפוליה. קבלי"ץ בלע"ז: וידי מפפ כבדים. ואינו יכול לפוסקן כל היום אלא לם כן תומכים בזרועותיו ויקחו אבן וישימו מחתיו: פמפיס. משמע בתמוהה ומי לפפער זו אלא על ידי גליעה: דפמר כרוך דיין פפמפ. מירוגלי"ה בלע"ז וזכר לם בלדיקים. שזכר לת מלכיהם: כיון דפופיפ ורומה כי פדדי הוו. ואין נפילה מיכרת בה לם לא נגלעה מפוס הכי לגלעה והוא דלך נפילה לחומה הוו: נריכין לפוהוב. כביוצלין מן הכלגה: וירומממו בקבל פפ. נפוף פרפא המזמור (ג): ופפפה. נתרגפ): בגדפפה. פפ עיכו בגדד היא מיר המשובה שבגבל משכיבה ו) בגל: פימור. מן המזקין: תולא. שהורא מלו לפיכך הפר מתגברה בו וכן מיה לפה ציללה וכן לכל: חפן וכלה ופלמידי מכמים. מקנלמו ממגרה בהם: ופפלריך פל פלפגו. שמתוך כך עניים נלין ומתפרנסים: ופפלריך בכים פכפא. לפוהה היה לו:

מענין

עבדי להון נקירופא. מערות. מענרות נחלי לרטון עמק עמוק כין כ' הרים גבוהים והיו ישראל נריכים לעבור בתוכו עמק עשו תמוריים מערות בגדי ההרים ומכוונו שם: ומשו. נחכלו: מפני. עוכר: ממיך פורי. משפיל הרים ומחפשטין זה לגד זה עד שמפגמק שוה: מוז דמפ. כשמזרו ההרים למקומן: ופמד. ושפך: פמר נפפ לפכפ מר. ההר שבעבר העמק נטה ומתפשט לגד מכרו ההר מאבר לגד עבר מופב ושם לרק מופב מר: שממדו. נתוריר: לא נפך פרפ. לא הניע לתרק מלא עמדו נתוריר (ב): מתנה ישרפל כמה פוי פלפא פרפי. עוג מפב כן נלנו. מתנה ישראל מלמא פרפי לכמיב (במדבר ג) ותתן מכית הפשרים על מכל השערים ותמר רבה בר בר מנה לדידי מזי לי ההוא דוכתא והוה תלתא פרפי מוכלא ותלתא פרפי סומיא (שיהוכין פ"ב ד' נה:): קמלי. נמליס: מרכנפ. לשון ב) מפמרכוני לפמרכוני ירדו וגדלו למעה: מפפ כמה פוי עפר לפמין. שהרי הוא הקיס לא עלמו לקומת המקבן וכתיב ביה עפר לחמת מוכך הקרס (שמות ט): שוור. קטן למעלה: בקרפוליה. קבלי"ץ בלע"ז: וידי מפפ כבדים. ואינו יכול לפוסקן כל היום אלא לם כן תומכים בזרועותיו ויקחו אבן וישימו מחתיו: פמפיס. משמע בתמוהה ומי לפפער זו אלא על ידי גליעה: דפמר כרוך דיין פפמפ. מירוגלי"ה בלע"ז וזכר לם בלדיקים. שזכר לת מלכיהם: כיון דפופיפ ורומה כי פדדי הוו. ואין נפילה מיכרת בה לם לא נגלעה מפוס הכי לגלעה והוא דלך נפילה לחומה הוו: נריכין לפוהוב. כביוצלין מן הכלגה: וירומממו בקבל פפ. נפוף פרפא המזמור (ג): ופפפה. נתרגפ): בגדפפה. פפ עיכו בגדד היא מיר המשובה שבגבל משכיבה ו) בגל: פימור. מן המזקין: תולא. שהורא מלו לפיכך הפר מתגברה בו וכן מיה לפה ציללה וכן לכל: חפן וכלה ופלמידי מכמים. מקנלמו ממגרה בהם: ופפלריך פל פלפגו. שמתוך כך עניים נלין ומתפרנסים: ופפלריך בכים פכפא. לפוהה היה לו:

מענין

אבני אלגביש כמורד בית חורון. והיינו מקום שנפל שם ממנה מנמריב דלא גרע חזקיה מלמד שהמתפיס מנה לא מצי לפרוע לפי שידוע המקום שביב ירושלים. ושוב היה נראה לרבינו יהודה כיון שאין הכי יודע ע"פ המקום כי הני לית מכוונין עניין עבדי להון נקירופא. מערות. מענרות נחלי לרטון עמק עמוק כין כ' הרים גבוהים והיו ישראל נריכים לעבור בתוכו עמק עשו תמוריים מערות בגדי ההרים ומכוונו שם: ומשו. נחכלו: מפני. עוכר: ממיך פורי. משפיל הרים ומחפשטין זה לגד זה עד שמפגמק שוה: מוז דמפ. כשמזרו ההרים למקומן: ופמד. ושפך: פמר נפפ לפכפ מר. ההר שבעבר העמק נטה ומתפשט לגד מכרו ההר מאבר לגד עבר מופב ושם לרק מופב מר: שממדו. נתוריר: לא נפך פרפ. לא הניע לתרק מלא עמדו נתוריר (ב): מתנה ישרפל כמה פוי פלפא פרפי. עוג מפב כן נלנו. מתנה ישראל מלמא פרפי לכמיב (במדבר ג) ותתן מכית הפשרים על מכל השערים ותמר רבה בר בר מנה לדידי מזי לי ההוא דוכתא והוה תלתא פרפי מוכלא ותלתא פרפי סומיא (שיהוכין פ"ב ד' נה:): קמלי. נמליס: מרכנפ. לשון ב) מפמרכוני לפמרכוני ירדו וגדלו למעה: מפפ כמה פוי עפר לפמין. שהרי הוא הקיס לא עלמו לקומת המקבן וכתיב ביה עפר לחמת מוכך הקרס (שמות ט): שוור. קטן למעלה: בקרפוליה. קבלי"ץ בלע"ז: וידי מפפ כבדים. ואינו יכול לפוסקן כל היום אלא לם כן תומכים בזרועותיו ויקחו אבן וישימו מחתיו: פמפיס. משמע בתמוהה ומי לפפער זו אלא על ידי גליעה: דפמר כרוך דיין פפמפ. מירוגלי"ה בלע"ז וזכר לם בלדיקים. שזכר לת מלכיהם: כיון דפופיפ ורומה כי פדדי הוו. ואין נפילה מיכרת בה לם לא נגלעה מפוס הכי לגלעה והוא דלך נפילה לחומה הוו: נריכין לפוהוב. כביוצלין מן הכלגה: וירומממו בקבל פפ. נפוף פרפא המזמור (ג): ופפפה. נתרגפ): בגדפפה. פפ עיכו בגדד היא מיר המשובה שבגבל משכיבה ו) בגל: פימור. מן המזקין: תולא. שהורא מלו לפיכך הפר מתגברה בו וכן מיה לפה ציללה וכן לכל: חפן וכלה ופלמידי מכמים. מקנלמו ממגרה בהם: ופפלריך פל פלפגו. שמתוך כך עניים נלין ומתפרנסים: ופפלריך בכים פכפא. לפוהה היה לו:

מענין

ארבעה צריכין להודות יודי הים ובו'. וכמליס לת מגיע אימה הפלד לגלת מגיע הולני המדבר לחפון דקרל נקט פלד המסוכנין יותר ממלה וגמרל נקט • המגדין ממלה ב: ואימא בי עשרה ותרי רבנן. ג)ובעבי למומרל ולפילו ליכל פרי לכנן ומסנו העולם לנכון לחר שקורל כמורה ודוקל ממולה שנפל למטה מכל חם נרפלמו לו כמעיו ולינו מוטל למטה לת. ר"י יוסף: פטרתן יתי פלאודוי. ול"ת והל לחריעין ברכה שלין נה מלכות לינה נרכה ול"ל לנכ יהודה היה מתלמידי לנכ וכ שנר לעיל נפרק כילד מכרכין (דף מ:) לת נעיין לגלת הזכרת הפפ ג)(ו) מלכות ולחמנת היינו מלכות):

ישראל גמרא גמירי לה אמר מחנה ישראל כמה הוי תלתא פרסי איזיל ואיעקר טורא בר תלתא פרסי ואישדי עלייהו ואיקטלינהו אזל עקר טורא בר תלתא פרסי ואייתי על ריסיה ואיתי קודשא בריך הוא עליה קמצי ונקבוה ונחית בצואריה הוה בעי למשלפה משכי שיניה להאי גיסא ולהאי גיסא ולא מצי למשלפה והיינו דכתיב ד שני רשעים שברת וכתי' שמעון בן לקיש ה)ר"א"ר שמעון בן לקיש משה כמה הוה עשר אמות שקיל נרנא בר עשר אמין שוור עשר אמין ומחייה בקרסוליה וקטליה. ואבן שישב עליה משה דכתיב ו'וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. ואשתו של לוט שנאמר ז'ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח וחומת ירושלים שנבלעה דכתיב ח'ותפול החומה תחתיה בשלמא כולהו גיסא אלא אשתו של לוט פורענותא הוא דאמר ברוך דיין האמת והא הודאה ושבח קתני ט'תני על לוט ועל אשתו מברכים שתים על אשתו אומר ברוך דיין האמת ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים י"א"ר יוחנן אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר את הצדיקים שנאמר י'ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו': וחומת ירושלים שנבלעה: וחומת ירושלים שנבלעה שנאמר יא'ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה כיון דפותיה ורומה כי הדדי נינהו משום הכי אבלעה בלועי אמר רב יהודה אמר רב יב)ארבעה צריכין להודות יורדי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא יורדי הים מנלן דכתיב יג'יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' ואומר ויעמד רוח סערה ילו שמים ירדו תהומות ואומר יחוגו וינועו כשכור ואומר וצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם ואומר יקם סערה לדממה ואומר וישמחו כי ישתוקו ואומר יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם הולכי מדברות מנלן דכתיב תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה יודו לה' חסדו מי שחלה ונתרפא דכתיב אוילים מדרך פשעם ומעוונותיהם יתענו כל אוכל תתעב נפשם וגו' ויזעקו אל ה' בצר להם וגו' ישלח דברו וירפאם וגו' יודו לה' חסדו מי שהיה חבוש בבית האסורין מנלן דכתיב ישבי חשך וצלמות וגו' כי המרו אמרי אל וגו' ואומר ויכנע בעמל לבם וגו' ואומר ויזעקו אל ה' בצר להם ואומר יוציאם מחשך וצלמות וגו' ואומר יודו לה' חסדו מאי מברך אמר רב יהודה יגברוך גומל חסדים טובים (א) אביי אמר וצריך לאודויי קמי עשרה דכתיב יבוירוממוהו בקהל עם וגו' מר זוטרא אמר ותרין מינייהו רבנן שנאמר יבובמושב זקנים יהללוהו מתקיף לה רב אשי ואימא כולהו רבנן מי כתיב בקהל זקנים בקהל עם כתיב ואימא יבי עשרה שאר עמא ותרי רבנן קשיא רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא אמר להו יפטרתן יתי מלאודויי והא אמר אביי בעי אודויי באפי עשרה דהוו בי עשרה והא איהו לא קא מודה לא צריך דעני כתרייהו אמן: אמר רב יהודה •שלשה צריכין שימור ואלו הן חולה חתן וכלה במתניתא תנא חולה חיה חתן וכלה ויש אומרים אף אבל •ויש אומרים אף תלמידי חכמים בלילה: ואמר רב יהודה שלשה דברים •[המאריך בהן] מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בתפלתו מעליותא היא והאמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן

כל

א א טוס"פ מרים סי' רים
ב ב מיי' פ"י מהלכות נדרים הלי' ח סמג עשין ס עוס"פ מרים סי' רים ס"ג:
ג ג מיי' שם עוס"פ שם סמ"ע ב:
ד ד מיי' שם עוס"פ שם סמ"ע ג:
ה ה טוס"פ שם סמ"ע ד:

1. וַאֲשֶׁר הַגְּבָלִים אֲשֶׁר נָגְעָה לְשָׁבֶת עָר וְשָׁמְעוּ לְנַבֹּל מֵאָבִי
במדבר כא טו
2. וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָיו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: במדבר יב ג
3. וַיִּקְבֹּר מֹשֶׁה מֵעִם אֲרָמָה אֶת הַיְּעָר וַיִּשְׁרֹשׁ כְּפִיר אֶל יְיָ (יְהוָה) הַלְּלוּיָהּ וְהַקְּדֵר מִקְבָּר לֹא נוֹדַע אֲרָמָה:
שמות ט לג
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו: במדבר כז יח
5. וַיְהִי בְּקֻמָם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמוֹרַד בֵּית חורן וַיְיָ הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם עַד עֲזֵקָה וַיָּמֻתוּ רַבִּים אֲשֶׁר מֵתוּ בְאַבְנֵי הַבָּרָד נֹאשֶׁר הָרְגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב:
יהושע י יא
6. שִׁקְמָה יֵי הִשְׁתַּעֲנִי אֶלְהַי כִּי הִבְטִיחַ אֶת כָּל אֹיְבֵי לְהַי שְׁנֵי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ:
תהלים ג ח
7. וַיְהִי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיְשִׂימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחוּר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשְּׁמֶשׁ: שמות יז יב
8. וַתַּבֵּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נְצִיב מֶלַח: בראשית יט כו
9. וַיַּרְא הָעָם וַיָּרֹנּוּ בְּשִׁשִּׁרוֹת וַיְהִי כְּשָׁמְעָ הָעָם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיָּרִיעוּ הָעָם תְּרוּעָה גְּדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ וְעָלָה הָעָם הָעִירָה אִישׁ נֶגְדּוֹ וּלְכָדוּ אֶת הָעִיר: יהושע ו ב
10. וַיְהִי כְשַׁחֵת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכִּכָּר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיְשַׁלַּח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה בְּהַפֵּךְ אֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט:
בראשית יט כט
11. יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת עֹשֵׂי מְלָאכָה בְּמַיִם רַבִּים:
תהלים קז כג
12. וַיְרוֹמְמוּהוּ בִּקְהַל עָם וּבְמוֹשַׁב זְקֵנִים יְהַלְלוּהוּ:
תהלים קז לב

הגה לוט מברך ב' א' ר"י אלחינו ג' ה' זוכר הצדיקים. הגל אשתו מברך ב' א' ר"י אלהינו מ' ה' ויהי האמת. אמר רב יהודה ארבעה צריכים להודות. ואלו הן. יורדי הים והולכי מדברות ותולה שנתרפא וחבוש בבית האסורים שיצא. אילו נולן צריכין להדך בפני עשרה ב' א' ר"י אלהינו מ' ה' גומל לחייבים טובות. ואם אומרים לו אומרים בריך רחמנא דיהבך לן ולא רפך [בפנרא]. ועבה מהאסורים אמן. נפשר מלהודות [רבפני עשרה]. שלשה בצריכין ישמי ושנותיו שלאדם המאריך בתפילתו המאריך על שלחנו והמאריך בבית הכפא. ומקשין הכי המאריך בתפילתו מעליותא היא, ההפוך ר' יוחנן

ו) [מגילה עו: סוטה יב:].
ז) [בכורות מב.].
ח) [בפלטות פ' ויפלח פר' כ"ו סוטה יב: ב"ב קמא מב:].
ט) [בפוסקת רב אלפי נתון על לגת קדושין הכי ל' לגריכין לפוהוב אם אלמנה מפוס בפוסקת מר' בעיבור ערך מרגם ומפלמ נמת ומכל דבריה וקבלת מהם ומכל דבריה וקבלת מהם ומכל דבריה וקבלת מהם ב' ב' ר"י ב' ר"י ב' ר"י

тебя земле. אמר להו *Сказал им* рав Йеуда: פטרתון יתי מלאודויי *вы освободили меня от* обязанности *благодарить* Всевышнего за выздоровление.

והא אמר אביי בעי אודויי *Но ведь сказал Абае*: באפי עשרה *благодарить* Всевышнего *надо перед десятью* мужчинами!

דהוו בי עשרה *Так их,* пришедших навестить больного, и *было десять*!

והא איהו לא קא מודה *Но ведь он* сам *не поблагодарил* Всевышнего!

לא צריך דעני בתרייהו אמן *Нет необходимости, потому что ответил им амен.* Это все равно, что сам произнес благословение.

אמר רב יהודה שלשה צריכין שימור *Сказал рав Йеуда*: *трое нуждаются в защите.* ואלו הן *И вот они:* חולה חתן וכלה *заболевший, жених и невеста.* Имеется в виду защита от бесов, злокозненных духовных сил, которые наносят ущерб человеку, если тот идет без сопровождения.

במתניתא תנא חולה חיה חתן וכלה *Учили в барайте*: *заболевший, роженица, жених и невеста.* ויש אומרים אף *А некоторые говорят –* אבל *также справляющий траур.* ויש אומרים אף תלמידי חכמים בלילה *А некоторые говорят:* *также мудрецы ночью.*

ואמר רב יהודה שלשה דברים [המאריך בהן] מאריכין ימיו ושנותיו של אדם *И* еще *сказал рав Йеуда*: *три вещи,* если человек *их удлиняет,* то *они удлиняют срок жизни человека*: המאריך בתפלתו *удлиняет свою молитву,* והמאריך על שלחנו *удлиняет* время пребывания *за столом* трапезы, והמאריך בבית הכסא *удлиняет* время пребывания *в туалете.*

והמאריך בתפלתו מעליותא היא *Но разве удлинять свою молитву – это хорошо?* Разве так надо поступать? והאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *Ведь сказал раби Хия бар Аба: сказал раби Йоханан:*

כל המאריך בתפלתו ומעיין בה *любой, кто удлиняет свою молитву, возлагая на нее надежду*, т. е. каждый, кто ожидает, что на его молитву ответят с Небес, потому что он ее удлинил, סוף בא לידי כאב לב *в конце* концов *придет к болезни сердца*. שנאמר *Как сказано*[1]: תוחלת ממושכה מחלה לב *"Продолжительная надежда – болезнь сердца"*. В данном случае человек заболевает потому, что увеличивает молитву, а ответ задерживается.

ואמר רבי יצחק *И сказал раби Йицхак*: שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם *три вещи напоминают о вине человека*, т. е. приводят к тому, что на Небесах начинают пристально рассматривать его поведение. ואלו הן *И вот эти* три вещи: קיר נטוי идет под *наклонной стеной* (тем самым показывая, что уверен в своих заслугах); ועיון תפלה *молится с* непоколебимой *уверенностью*, что на молитву будет отвечено; ומוסר דין על חבירו לשמים *передает тяжбу с ближним на Небеса* (т. е. требует, чтобы его противник был осужден). – Как видим, отсюда следует, что тот, кто удлиняет молитву, делает себе плохо, что противоречит сказанному выше равом Йеудой.

הא לא קשיא *Нет* здесь *противоречия*! הא דמאריך ומעיין בה *Это* высказывание (раби Йоханана) – о том, *кто удлиняет* молитву *и возлагает на нее надежду*, ожидая, что ответ придет сразу. הא דמאריך ולא מעיין בה А *это* высказывание (рава Йеуды) – о том, *кто удлиняет* молитву, *но не возлагает на нее надежду* на моментальный ответ.

והיכי עביד *И как* ему *поступить*? – דמפיש ברחמי Пусть *увеличит* просьбу *о милосердии* Небес, сознавая, что без этого милосердия он не заслуживает выполнения своей просьбы.

Рав Йеуда сказал выше: והמאריך על שלחנו кто *удлиняет* время пребывания *за столом*, тому Небеса удлиняют срок жизни. Но зачем надо удлинять трапезу? Ответ: דלמא אתי עניא ויהיב ליה *возможно, придет бедный, и* тогда хозяин стола *даст ему* еды. דכתיב *Как написано*[2]: המזבח עץ שלש אמות גבה *"Деревянный жертвенник высотой в три локтя"*. וכתיב *И написано* в том же стихе: וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' *"И сказал мне: это стол, который перед Всевышним"*.

פתח במזבח וסיים בשלחן Почему стих *начал с жертвенника, а закончил столом*? רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו Толкование дали *раби Йоханан и раби Элазар. Оба сказали*: כל זמן שבית המקדש קיים *все время, пока существует Храм*, מזבח מכפר על ישראל *жертвенник искупает* вину *евреев*. ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו *Но теперь*, когда нет Храма и жертвоприношений, *стол человека* (к которому он приглашает бедных) *искупает его вину*.

Рав Йеуда сказал выше: кто удлиняет время пребывания в туалете, тому удлиняют срок жизни. והמאריך בבית הכסא מעליותא הוא *Но разве удлинять* время пребывания *в туалете – это хорошо*, и так надо поступать? והתניא *Ведь учили* в барайте: עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות *десять вещей приводят человека к геморрою*: אוכל עלי קנים *ест листья тростника*, ועלי גפנים *листья винограда*, ולולבי גפנים молодые *побеги винограда* (усы), ומוריגי בהמה *твердые части мяса*, ודג מליח שאינו ושדרו של דג *позвоночник рыбы*, מבושל כל צרכו *еще не готовую соленую рыбу*; והמקנח והשותה שמרי יין בסיד ובחרסית *подтирается известкой или глиной*, והמקנח בצרור שקנח בו חברו *подтирается камнем, которым подтирался другой человек*. ויש אומרים *А некоторые говорят*: אף התולה עצמו בבית הכסא יותר מדאי *также тот*, кто, совершая большую нужду *в туалете, наклонился* над ямой и находится в таком положении *больше положенного* времени.

1. Мишлей 13:12
2. Йехезкель 41:22

הא דמאריך ותלי לא קשיא *Нет противоречия*! *Это* (барайта о геморрое) – о том, *кто удлиняет* время пребывания в туалете, где он *наклонился* над ямой (согнул колени); הא דמאריך ולא תלי а *это* (высказывание рава Йеуды) – о том, *кто удлиняет* время пребывания в туалете, но сидит, *а не наклонился* над ямой.

כי הא דאמרה ליה ההיא מטרוניתא לרבי יהודה ברבי אלעאי *Это подобно тому, что сказала некая матрона раби Йеуде, сыну раби Илая*: פניך דומים למגדלי חזירים ולמלוי ברבית *твое лицо похоже на лицо свиновода или процентщика*, которые хорошо зарабатывают, не утруждая себя работой. אמר לה *Сказал ей* раби Йеуда: לדידי תרוייהו אסירן *клянусь*, эти *два* занятия *мне запрещены*, אלא עשרים וארבעה בית הכסא איכא מאושפיזאי לבי מדרשא *но* у меня здоровый вид, потому что по дороге *от*

ממין כם. תומר נלנו שמיעה נקשה נפי שהמפלל נכוונה: כשב נב. שמין נקשה נפמיע: פופלם. לנון תפלה כמו ויחל משה (שמות לב): מוכיחין פוטיפו. שעל ידיהן מפפפים למעלה נמעשיו לומר נוטח זה נזכיותיו נרמה מה הס: קיר נפוי. מקום סכנה: מופר דין. נוטח הוא נזכיותיו שחכרו יהיה נפנע על ידו: ה"ג שם דשמין (ו) שם דלא מפיין. ולילי"ם נלע"ז: מוריני נפשם. כל נאר שנכשמה שליט חלק חלמ דומה למוכ חרק שליט חלק כמו המיך והלשון והכרם שפימי וכיב שכוסות: פפולה.

(ו) גמ' ב ב"ב ג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], ד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], ה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], ו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], ז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], ח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], ט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], י) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], יא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], יב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], יג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], יד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], טו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], טז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], יז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], יח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], יט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], כ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], כא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], כב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], כג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], כד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], כה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], כו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], כז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], כח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], כט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], ל) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], לא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], לב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], לג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], לד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], לה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], לו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], לז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], לח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], לט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], מ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], מא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], מב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], מג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], מד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], מה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], מו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], מז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], מח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], מט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], נ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], נא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], נב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], נג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], נד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], נה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], נו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], נז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], נח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], נט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], ס) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], סא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], סב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], סג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], סד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], סה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], סו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], סז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], סח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], סט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], ע) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], עא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], עב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], עג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], עד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], עה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], עו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], עז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], עח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], עט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], פ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], פא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], פב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], פג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], פד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], פה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], פו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], פז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], פח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], פט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], צ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], צא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], צב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], צג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], צד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], צה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], צו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], צז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], צח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], צט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], ק) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קי) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קיא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קיב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קיג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קיד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קטו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קטז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קיז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קיח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קיט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קכ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קכא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קכב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קכג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קכד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קכה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קכו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קכז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קכח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קכט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קל) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קלא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קלב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קלג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קלד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קלה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קלו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קלז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קלח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קלט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קמ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קמא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קמב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קמג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קמד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קמה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קמו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קמז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קמח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קמט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קנ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קנא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קנב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קנג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קנד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קנה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קנו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קנז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קנח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קנט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קס) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קסא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קסב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קסג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קסד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קסה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קסו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קסז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קסח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קסט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קע) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קעא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קעב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קעג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קעד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קעה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קעו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קעז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קעח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קעט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קפ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קפא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קפב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קפג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קפד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קפה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קפו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קפז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קפח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קפט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קצ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קצא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קצב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קצג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קצד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קצה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קצו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קצז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קצח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קצט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קק) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקי) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקיא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקיב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקיג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקיד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקטו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקטז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקיז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקיח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקיט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקכ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקכא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקכב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקכג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקכד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקכה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקכו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקכז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקכח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקכט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקל) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקלא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקלב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקלג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקלד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקלה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקלו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקלז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקלח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקלט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקמ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקמא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקמב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקמג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקמד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקמה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקמו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקמז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקמח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקמט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקנ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקנא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקנב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקנג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקנד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקנה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקנו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקנז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקנח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקנט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקס) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקסא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקסב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקסג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקסד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקסה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקסו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקסז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקסח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקסט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקע) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקעא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקעב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקעג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקעד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקעה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקעו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקעז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקעח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקעט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקפ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקפא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקפב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקפג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקפד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקפה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקפו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקפז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקפח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקפט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקצ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקצא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקצב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקצג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקצד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקצה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקצו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקצז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקצח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקצט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקק) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקי) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקיא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקיב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקיג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקיד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקטו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקטז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקיז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקיח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקיט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקכ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקכא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקכב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקכג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקכד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקכה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקכו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקכז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקכח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקכט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקל) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקלא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקלב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקלג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקלד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקלה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקלו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקלז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקלח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקלט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקמ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקמא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקמב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקמג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקמד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקמה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקמו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקמז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקמח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקמט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקנ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקנא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקנב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקנג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקנד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקנה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקנו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקנז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקנח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקנט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקס) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקסא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקסב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקסג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקסד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקסה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקסו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקסז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקסח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקסט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקע) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקעא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקעב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקעג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקעד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקעה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקעו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקעז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקעח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקעט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקפ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקפא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקפב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקפג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקפד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקפה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקפו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקפז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקפח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקפט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקצ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקצא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקצב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקצג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקצד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקצה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקצו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקצז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקצח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקצט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקק) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקי) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקיא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקיב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקיג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקיד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקטו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקטז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקיז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקיח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקיט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקכ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקכא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקכב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקכג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקכד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקכה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקכו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקכז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקכח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקכט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקל) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקלא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקלב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקלג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקלד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקלה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקלו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקלז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקלח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקלט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקמ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקמא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקמב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקמג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקמד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקמה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקמו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקמז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקמח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקמט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקנ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקנא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקנב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקנג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקנד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקנה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקנו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקנז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקנח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקנט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקס) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקסא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקסב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקסג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקסד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקסה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקסו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקסז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקסח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקסט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקע) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקעא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקעב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקעג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקעד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקעה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקעו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקעז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקעח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקעט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקפ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקפא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקפב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקפג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקפד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקפה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקפו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקפז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקפח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקפט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקצ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקצא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקצב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקצג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקצד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקצה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקצו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקצז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקצח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקצט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקק) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקי) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקיא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקיב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקיג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקיד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקטו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקטז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקיז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקיח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקיט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקכ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקכא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקכב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקכג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקכד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקכה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקכו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקכז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקכח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקכט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקל) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקלא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקלב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקלג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקלד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקלה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקלו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקלז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקלח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקלט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקמ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקמא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקמב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקמג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקמד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקמה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקמו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקמז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקמח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקמט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקנ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקנא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקנב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקנג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקנד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקנה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקנו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקנז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקנח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקנט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקס) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקסא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקסב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקסג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקסד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקסה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקסו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקסז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקסח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקסט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקע) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקעא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקעב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקעג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקעד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקעה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקעו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקעז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקעח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקעט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקפ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקפא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקפב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקפג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקפד) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקפה) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקפו) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקפז) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקפח) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקפט) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקצ) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקצא) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקצב) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקצג) [ב"ר פ"ח ד"ה ויחל], קקקקקצד) [

места, где я живу, до дома учения – 24 туалета, דכי אזילנא בדיקנא נפשאי בכולהו и, *когда я иду* этой дорогой, *проверяю себя во всех.*

ואמר רב יהודה *И сказал рав Йеуда:* שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם *три вещи укорачивают срок жизни человека.* И вот они: מי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא *тот, кому дают прочесть свиток Торы, а он не читает* (отказывается); כוס של ברכה לברך ואינו מברך дают ему *бокал* вина *произнести благословение, а он не произносит;* והמנהיג עצמו ברבנות *ведет себя властно* по отношению к другим людям.

Источники этих трех вещей: ספר תורה לקרות ואינו קורא *"прочесть свиток Торы, а он не читает"* – דכתיב *как написано*[3]: כי הוא חייך וארך ימיך *"Потому что Он – твоя жизнь и продление твоих дней".* И тот, кто отказывается от чтения Торы, – отказывается от жизни.

כוס של ברכה לברך ואינו מברך *"Бокал* вина – *произнести благословение, а он не произносит"* – דכתיב *как написано*[4]: ואברכה מברכיך *"И благословлю благословляющих тебя".* Тот, кто произносит Биркат-Амазон над бокалом вина, благословляет хозяина дома; благословляя другого человека – благословляется сам. Но, отказываясь от благословения, тем самым показывает, что не хочет благословиться.

והמנהיג עצמו ברבנות *Ведет себя властно* по отношению к другим людям" – דאמר רבי חמא *как сказал раби Хама бар Ханина:* בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו *почему Йосеф умер раньше своих братьев?* – מפני שהנהיג עצמו ברבנות *Потому что вел себя* с ними *как властитель.*

ואמר רב יהודה אמר רב *И* еще *сказал рав Йеуда: сказал Рав:* שלשה צריכים רחמים *трое нуждаются в милосердии* Небес. И вот они: מלך טוב שנה טובה וחלום טוב *добрый царь, хороший год и добрый сон.* Т. е. надо просить милосердия у Всевышнего, чтобы пришел добрый царь, и наступил хороший год, и чтобы приснившийся сон был разгадан к добру.

מלך טוב *"Добрый царь"* – דכתיב *как написано*[5]: פלגי מים לב מלך ביד ה' *"Потоки воды – сердце царя в руках Всевышнего".*

שנה טובה *"Хороший год"* – דכתיב *как написано*[6]: תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה *"Глаза Всевышнего, твоего Бога, всегда на ней* (на Стране Израиля) *– от начала года и до конца года".*

חלום טוב *"Добрый сон"* – דכתיב *как написано*[7]: ותחלימני והחייני *"Вылечи меня и оживи".* Толкование стиха: дай мне добрый сон, который осуществится.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан:* שלשה דברים מכריז עליהם הקדוש ברוך הוא בעצמו *о трех вещах объявляет Сам Всевышний.* ואלו הן *И вот они:* רעב ושובע ופרנס טוב *голод, сытость* (благополучный урожай) *и хороший руководитель.*

רעב דכתיב *"Голод" – как написано*[8]: כי קרא ה' לרעב וגו' *"Потому что* (Сам) *Всевышний призвал голод".*

שובע דכתיב *"Сытость" – как написано*[9]: וקראתי אל הדגן והרביתי אותו *"И призову Я* (урожай) *хлеба, и умножу его".*

פרנס טוב דכתיב *"Хороший руководитель" – как написано*[10]: וידבר ה' אל משה לאמר ראה קראתי בשם בצלאל וגו' *"И сказал Всевышний* (пророку) *Моше: Смотри, Я призвал именно Бецалеля"* (буквально: Я назвал его именем Бецалель).

אמר רבי יצחק *Сказал раби Йицхак:* אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור *ставят руководителя над общиной, только посоветовавшись с общиной.* שנאמר *Как сказано* о Моше, который обратился к евреям[11]: ראו קרא ה' בשם בצלאל *"Смотрите, призвал Всевышний именно Бецалеля".* И вся эта сцена трактуется так: אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה *сказал Всевышний* пророку *Моше:* משה הגון עליך בצלאל *Моше, годится ли, по-твоему, Бецалель?* אמר לו *Сказал Ему* Моше: רבונו של עולם *Властитель мира!* אם לפניך הגון *Если Тебе годится,* לפני לא כל שכן то *мне тем более.* אף על פי כן אמר לו *Сказал ему* Всевышний: לך אמור להם *и все же иди и скажи им* (спроси у евреев). הלך ואמר להם לישראל *Пошел и сказал евреям:* הגון עליכם בצלאל *годится ли, по-вашему, Бецалель?* אמרו לו *Сказали ему:* אם לפני הקדוש ברוך הוא ולפניך הוא הגון *если Всевышнему и тебе он годится,* לפנינו לא כל שכן то *нам тем более!*

3. Дварим 30:20
4. Берешит 12:3
5. Мишлей 21:1
6. Дварим 11:12
7. Йешаяу 38:16
8. Млахим 2, 8:1
9. Йехезкель 36:29
10. Шмот 31:1-2
11. Там же 35:30

מעיין כפ. לומר נלמד שמיעה נקשתו לפי שהתפלל נטוגה: כאב לב. שמין נקשתו נעמידת: פומלם. לשון תפלה כמו ויחל משה (שמות לב): מזכירין עוונותיו. שעל ידיהן מפסידים למעלה נמעשיו לומר טוטא זה מזכיותיו נרמה מה הס: קיר נטוי. מקום סכנה: מוסר דין. טוטא טוא מזכיותיו שחכרו יהיס נעמס על ידו: ס"ג פא דמעיין (ו) פא דלא מעיין: נולני גפנים. וילילי"ם נלע"ז: מוריגי נפפס. כל נאר שנצטרפה שמיעו חלק אלא דומה למוכג חכון שמיעו חלק כמו החיך והלשון והלכרם הפנימי ובית הטטוחת: פסולה.

שמיעו יוסר חלש על נכריו שממון
קך נקניו נפתחיון יומר מדלתי: הכי
גרסינן פא דמריך ופלי פא דמריך
ולא פלי: למגדלי חזיריס ומלני
כרכיס. שכהן מרוסה אלא עורמ
ושמתים נחלקס לקך פניהם לחוכיס:
פימטפא. לשון שבועה כלומר
נחמונה שמיהן מקורות לי: ונכרכה
מכרכיך. והמנהך נרכם המזון
מנהך לנעל הנית: יוסף מם קודם
לאחיו. לכאיב ויתם יוסף וכל אחיו
(שמות ו): נריכיס רממים. נריכיס
לנקש רממים שיכלו לפי שהס ניתו
של הקנ"ה ואין להס רשות לנת אלא
נרשותו: רשם קרפתי נשם. רלה
מעמע (ס) היס נלנך תן מיין נדנר:
לך אמור לו לנצלאל עשה משכן ארון
וכלים. שכן הס קדושים נפרשה כי
משה רלה קרפתי נשם וגו' אח אהל
מועד ואת הארון לעמוד ומשה אמר לו עשה אהל ואח הארון ואח
כפורת ואח השלחן לעמוד וכל הפרשה
ומשה אמר לו עשה ארון וכלים כנון
שלמן ומנורה ואחר כך משכן דס"ל
לר"י שכשהלך אשה קדושים ניקחו
לי פרומה ואמר לו: פומיות שנכרלו
כהן שמיס וארן. על ידי ניהופן
ונספר יכירה מני לחו: כל חלוש
ולא טוות. כל חלטות יהלה חדש
ולא יהלה אחד מאותן שהות ארוך
נפעמים שאינו טוב. טוות לשון מפנים
כמו וכא טוות החמור בדליות
(ישעיה ו): דלא מפשר. שלא
פתרונו: כפנרפא דלא מקריא. לא
טוב ולא רע הוא שכל החלומות הולכין
אחר הפתרון: מדיף מחלמא טבא.
שמניח את החלום לידי משהו:
עלינופיב פפסייס. דין (ג) ענינו. מה
שחלם מתפנה עליו מנטל את החלום:
פפילו לדידי. שאני מאור עיניס:
כדיחופיס מפפחא ליב. (ד) מנטליס:
מנגדא. ממלקות. קשה לגוף החלם
יותר ממלקות לפי שדוחק ממנו: זה
חלוש רמ. מילחתו יהוש ויכתם
והניח

כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנאמר תוחלת ממושכה מחלה לב. ואי"ר יצחק שלשה דברים מזכירים עוונותיו של אדם ואלו הן קיר נטוי ועיון תפלה ומוסר דין על חבירו לשמים הא לא קשיא הא דמעיין בה הא דלא מעיין בה והיכי עביד רמפיש ברחמי והמאריך על שלחנו דלמא אתי עניא ויהיב ליה דכתיב המוכח עין שלש אמות גבוה וכתיב וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' פתח במוכח וסיים בשלחן ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כל זמן שבהמ"ק קיים מזבח מכפר על ישראל ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו והמאריך בבית הכסא מעליותא הוא והתניא עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות האוכל עלי קנים ועלי גפנים ולולבי גפנים ומוריגי בהמה ושדרו של דג ודג מליח שאינו מבושל כל צרכו והשותה שמרי יין והמקנח בסיד ובחרסית והמקנח בצרור שקנח בו חבירו ויא אף התולה עצמו בבית הכסא יותר מדאי לא קשיא הא דמאריך ותלי הא דמאריך ולא תלי כי הא דאמרה ליה ההיא מטרוניתא לר' יהודה בר' אלעאי פנוך דומים למגדלי חזירים ולמלוי ברבית אמר לה הימנותא לידידי תרוייהו אסירן אלא עשרים וארבעה בית הבסא איכא מאושפיזאי לבי מדרשא דכי אזלינא בדיקנא נפשאי בבולהו. ואמר רב יהודה שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם מי שנותנין לו ס"ת לקרות ואינו קורא כוס של ברכה לברך ואינו מברך והמנהיג עצמו ברבנות ס"ת לקרות ואינו קורא דכתיב כי הוא חייך ואורך ימיך כוס של ברכה לברך ואינו מברך דכתיב ואברכה מברכיך והמנהיג עצמו ברבנות ראי"ד חמא בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות: ואמר רב יהודה אמר רב שלשה צריכים רחמים מלך טוב שנה טובה וחלום טוב מלך טוב דכתיב פלגי מים לב מלך ביד ה' שנה טובה דכתיב תמיר עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה חלום טוב דכתיב ותחלימני (ותחייני): אמר רבי יוחנן שלשה דברים מכריז עליהם הקב"ה בעצמו ואלו הן רעב ושובע ופרנס טוב רעב דכתיב כי קרא ה' לרעב וגו' שובע דכתיב וקראתי אל הדגן והרביתי אותו פרנס טוב דכתיב (ויאמר) ה' אל משה ראה קראתי בשם בצלאל וגו' אמר רבי יצחק אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור שנא' ראו קרא ה' בשם בצלאל אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה הגון עליך בצלאל אמר לו רבונו של עולם אם לפניך הגון לפני לא כל שכן אמר לו אף על פי כן לך אמור להם הלך ואמר להם לישראל הגון עליכם בצלאל אמרו לו אם לפני הקדוש ברוך הוא ולפניך הוא הגון לפנינו לא כל שכן א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכנים לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן כלים שאני עושה להיכן אכניסם שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים אמר לו שמא בצל אל היית וידעת אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ כתיב הכא וימלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת וכתיב התם ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וכתיב בדעתו תהומות נבקעו אמר רבי יוחנן אין הקדוש ברוך הוא נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנא' יהב חכמתא לחכימין ומנרעא לידעי בינה שמע רב תחליפא בר מעדבא ואמרה קמיה דרבי אבהו אמר ליה אתון מהתם מתניתו לה אנן מהכא מתנינן לה דכתיב ובלב כל חכם לב נתתי חכמה בל חלום ולא טוות ואמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא ואמר רב חסדא לא חלמא טבא מקיים כוליה ולא חלמא בישא מקיים כוליה ואמר רב חסדא חלמא בישא עריף מחלמא טבא וא"ר חסדא חלמא בישא עציבותיה מסתייה חלמא טבא חרויה מסתייה אמר רב יוסף חלמא טבא אפילו לדידי בדיחותיה מפכחא ליה ואמר רב חסדא חלמא בישא קשה מגדרא שנאמר והאלהים עשה שיידאו מלפניו ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זה חלום רע הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה' וכי מה ענין בר ותבן אצל חלום אלא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כשם שאי אפשר לבר בלא תבן בך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים אמר ר' ברכיה חלום אף על פי שמקצתו מתקיים כולו אינו מתקיים מנא לן מיוסף דכתיב והנה השמש והירח וגו' והדיא לך אמור לבצלאל עשה משכן ארון וכלים. ומה תלמוד לומר לבצלאל עשה משכן ארון וכלים. אלא מלמד שהיה בצלאל יודע לצרף אותיות שבהן נבראו שמים וארץ כתיב הכא וימלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת וכתיב התם ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וכתיב בדעתו תהומות נבקעו אמר רבי יוחנן אין הקדוש ברוך הוא נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנא' יהב חכמתא לחכימין ומנרעא לידעי בינה שמע רב תחליפא בר מעדבא ואמרה קמיה דרבי אבהו אמר ליה אתון מהתם מתניתו לה אנן מהכא מתנינן לה דכתיב ובלב כל חכם לב נתתי חכמה בל חלום ולא טוות ואמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא ואמר רב חסדא לא חלמא טבא מקיים כוליה ולא חלמא בישא מקיים כוליה ואמר רב חסדא חלמא בישא עריף מחלמא טבא וא"ר חסדא חלמא בישא עציבותיה מסתייה חלמא טבא חרויה מסתייה אמר רב יוסף חלמא טבא אפילו לדידי בדיחותיה מפכחא ליה ואמר רב חסדא חלמא בישא קשה מגדרא שנאמר והאלהים עשה שיידאו מלפניו ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זה חלום רע הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה' וכי מה ענין בר ותבן אצל חלום אלא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כשם שאי אפשר לבר בלא תבן בך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים אמר ר' ברכיה חלום אף על פי שמקצתו מתקיים כולו אינו מתקיים מנא לן מיוסף דכתיב והנה השמש והירח וגו' והדיא

תורה אור השלם

1. תוחלת ממושכה מחלה
לב ועץ חיים תאוה באה:
משלי יג יב

2. האוזנה עין שלוש אשתות
נבה אדם שתים ואשת
ומקבורה לו האדמה
ואיתיהו עץ ואדבר אלי זה
השלחן אשר לפני ה':
יחזקאל מא כב

3. לאהבה את ה' אלהיך
לשמע בקלו ולדבקה בו כי
הוא חייך ואורך ימיך
לשבת על האדמה אשר
נשבע ה' לאבתיך לאברהם
ליצחק וליעקב לתת
להם:
דברים ל כ

4. ואברכה מברכיך
ומקללך אאר ונברכו בך
כל משפחות האדמה:
בראשית יב ג

5. שלני מים לב שלך בית
ה' על כל אשר יחשן שקנה:
משלי כא א

6. ארץ אשר ה' אלהיך
דרש אתה תמיד עיני ה'
אלהיך בה מרשית השנה
ועד אחרית שנה:
דברים יא יב

7. אתי עליהם ידיו ולכל
בניו ויהי יהוה ויתחלימני
והעמידני:
ישעיהו לח לח

8. ואלישע דבר אל
האשה אשר החיה את
בנה לאמר קומי ולכי את
ביתך וגורי באשר תגורי
כי קרא ה' לרעב ונם בא
אל הארץ שבע שנים:
מלכים ב ח א

9. והשיעתי אתכם מכל
סכאותיכם והראתי אל
הנתן והחריבתי אתו ואת
אתן עליכם רעב:
יחזקאל לו כט

10. ויהי ה' אל משה
לאמר: ראה קראתי בשם
בצלאל בן אורי בן חור
למטה יהודה:
שמות לא א-ב

11. ויאמר משה אל בני
ישראל ראו קרא ה' בשם
בצלאל בן אורי בן חור
למטה יהודה:
שמות לה ל

12. ומלא אתו רוח
אלהים בחכמה בתבונה
ובדעת ובכל מלאכה:
שמות לה לא

13. ה' בחכמה יסד ארץ
כונן שמים בתבונה:
משלי ג יט

14. בדעתו תהומות נבקעו
ושחקים ירעפו טל:
משלי ג כ

15. ותאב מהקטנה ערוצה
וחנוכה מהעדה מלכין
ומהקטים מלכין יהב
מכאיבה לחכמים ומנרעה
לידעי בינה:
דניאל ב כא

16. ואני הנה נתתי את
את אהליאב בן אחיסמך
למטה דן ובלב כל חכם לב
נתתי חכמה ועשו את כל
אשר צויתיך:
שמות לא ו

17. ידעתי כי כל אשר
יעשה האלהים הוא יהיה
לעולם עליו אין להוסיף
ומאתו את ליראיו האלהים
עשה שיראו מלפניו:
קהלת ג יד

18. ותבא אשר אתו
חלום יספר חלום ואשר
דברי אתו ידבר דברי אמת
מה לתבן את הבר נאם ה':
ירמיהו כג כח

19. ויחלם עוד חלום אחר
ויספר אתו לאחיו ויאמר
הנה חלמתי חלום עוד
והנה השמש והירח ואחד
עשר כוכבים משתחוים
לי:
בראשית לז ט

ב) גמ' ל"ב: ג) [ל"ה מ"ב:]. ד) מכאב ב. מטמר ב. ס"ג. ה) [שמות ל"ב]. ס"ג. פא. ס"ג. ו) מדרש תנחומא ס"ג. ז) מדרש תנחומא ס"ג. ח) ויחלימני. ט) ויהבר. י) [נמ' דקמל] מפקת ל"פ מפיק מכאכה נלא ר"ו לפן דש נמ' כי פפא ל"פ מפקת ג' מפיק ומפקת אלו דש מה שפתם בפסוק ובפפא ומפפא וכן יפקת נדיס כמו כפל ומפקת אלא דר' יהל קרי מפקת. כ) [פי' כל פלים יש בו שום מפפא אלא מה שפתם בפסוק נם לן בו מפפא מרוב מפקת]. ל) מדרש תהלים.

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה ס"ב כפ דמעיין בה כפ ולא מעיין בה ס"ג: (ג) ד"ה לפא ואי לפא מפפא (ושם נלבן) ס"ג ד"ה הכן אח שפתם לבבך: (ד) ד"ה מניטפיא (ויין) מ"ה ד"ה ס"ג ד"ה ולי: (ה) ד"ה מיטוחים ואי ליס שיבוחיה מפלולה. ד"ה ס"ג ולא מתקיים עליו כלל:

לעזי רש"י

וידילי"ם. קונקונו.

מוסף רש"י

ומעיין בה. מנפס שמפפה נמקפה על ידי שלכנו ומעיר לב. שוף בא לידי כאב לב. שף שהיה נפשם ומנפלת מחלה ממושכה מהם ושל נאב לב. כשהם מנפס ולין פלוטו נפס (שם). הוחלת. לשון תילי ומיחה (שם). קיר נטוי. מחכך לימול על נני מהם (תהלים סב ח) ומנור מחתי. מכיר עצומיו שלמהר כלים ולפי זה ליפפות נו עם. ומפוך כך הוא נקלן (ר"ה מז). תיקון תפלה. שיהן על פתחו שאם (שם). ומשהר דין על חבירו לשמים. כמו (נרמים מח) ישפוט ה' נין ובין. מתרים כלים לפני מעשם מכרי על ידו (ר"ה שם). שלהנו של אדם מכפר עליו. נפסמפא פרוסן לפלחים (מנחות צו: ובפסחים: לעיל). תחתוניות. פיב"ם (שנת פא:). ולילבלי נפפים. שהן פילפל ונגלין נעגן וקורין ולילב"ם (שם). שקנה בו חבירו. לפקד ולחרפם נפי קלי (שם). מטרוניתא. מיים נפרס (ב"מ פד:). שמא בצל אל היית וידעת. כי נלעי לך נאי לי הקב"ה. וכן נפפס מפעם שפלה ולמר לך פפס כלים (שמות לה: כב).

רבינו חננאל

המאריך בתפילתו ומעיין בה בא לידי כאב לב. שנאמר תוחלת ממושכה מחלה לב. ומפורקין התם במאריך ומעיין [והכא ראמ"ק המאריך (ומפרש) בריחמי. המאריך על שלחנו. בומן שכית המקדש קיים מזבח מכפר. עכשיו שלחן מכפר שמאכיל עניים. פירוש המאריך בבית הכסא, לא יהלי נפשיה טובא. ומי יהלי נפשיה טובא. הכסא בא לידי תחתוניות. אלא ה"ק נפשיה [בכלל שתוא ושתוא. פירוש המשתמש...] ראמרן ית[...]

שלו[שה דברים] מקצרין ימיו ושנותיו של אדם מי שנותנין לו כוס לברך [ואינו מברך ימ] שנותנין לו ס"ת לקרות [ואינו קורא המכניס עצמו [ברבנות]. אפילו בצינעה אכל כפרכסיה [כר]בן נמליאל שהיה נהג נשראתו בן[ב]ים שפיר דמי. אמר רב שלשה צריכין רחמים, פרנס נהג שנה טוב חלום נהג נול'. אמר ר' יוחנן שלשה, הקב"ה מכריז עליהן שובע [רעב ה]רעם נול'. אין מעמידין פרנס על [הצבור] אלא אם נלכין בציבור, שנאמר ויאמר ה' אל משה ראה קראתי בשם בצלאל ונו'. אין הקב"ה מחן חכמה אלא לחכמים שנאמר והיה חכמתא לחכימין. וכתיב ובלב כל חכם לב נתתי חכמה. כל חלם ולא טוחת. פירוש כל חלום שחולם אדם שלן בחשנית [שלא יהקיים. ובן כל חלום ולא אימר ... ממלקות.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן *Сказал раби Шмуэль бар Нахмани: сказал раби Йонатан:* בצלאל על שם חכמתו נקרא *Бецалель получил имя по своей мудрости.* בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה *Когда Всевышний сказал пророку Моше:* לך אמור לו לבצלאל *иди и скажи Бецалелю:* עשה לי משכן ארון וכלים *сделай мне Мишкан* (Переносной храм), *Ковчег* (где будут лежать скрижали) *и сосуды* Храма (храмовая утварь), הלך משה והפך *пошел Моше и, переставив* слова, *сказал* Бецалелю: עשה ארון וכלים ומשכן *сделай Ковчег, сосуды и Мишкан.* אמר לו *Сказал ему* Бецалель: משה רבינו *наш учитель Моше!* מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכנים לתוכו כלים *Принято у людей,* что вначале *человек строит дом, а потом вносит внутрь сосуды* (мебель и вещи); ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן *ты же говоришь:* עשה לי ארון וכלים ומשכן *сделай мне Ковчег, сосуды и Мишкан.* כלים שאני עושה להיכן אכניסם *Сосуды, которые сделаю, – куда внесу?* שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא *Возможно, так сказал тебе Всевышний:* עשה משכן ארון וכלים *сделай Мишкан, Ковчег и сосуды.* אמר לו *Сказал ему* Моше, согласившись с ним: שמא בצל אל היית וידעת *уж не под сенью ли Бога ты стоял, если знаешь,* что Он сказал? – Потому и дано ему имя Бецалель, "под сенью Бога".

אמר רב יהודה אמר רב *Сказал рав Йеуда: сказал Рав:* יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ *Бецалель знал,* как *соединять буквы, которыми были созданы небо и земля.* כתיב הכא *Написано здесь,* в рассказе о Бецалеле[12]: וימלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת *"И исполнил его пророческим даром мудрости, понимания и знания".* וכתיב התם *И написано там,* в рассказе о Творении[13]: ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה *"Всевышний мудростью основал землю, поддержал небо пониманием".* וכתיב בדעתו תהומות נבקעו *И* еще *написано*[14]: *"Его знанием разверзлась бездна".* – Видим, что Бецалель обладал теми же качествами, которыми создавался мир: мудростью, пониманием и знанием.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан:* אין הקדוש ברוך הוא נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה *Всевышний дает* (Свою) *мудрость только тому, у кого есть* (начальная) *мудрость.* (Под "начальной" мудростью тут имеется в виду страх перед Творцом.) שנאמר *Как сказано*[15]: יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה *"Дает мудрость мудрым и знания – умеющим понимать".*

שמע רב תחליפא בר מערבא ואמרה קמיה דרבי אבהו *Услышал* это высказывание раби Йоханана *рав Тахлифа, уроженец Запада* (т. е. Страны Израиля), *и пересказал его раби Абау.* אמר ליה *Сказал ему* раби Абау: אתון מהתם מתניתו לה *вы оттуда* (из Даниэля) *это учите,* אנן מהבא מתנינן לה *а мы это учим отсюда:* דכתיב: ובלב כל חכם לב נתתי חכמה[16] *как написано: "И в сердце каждого мудрого сердцем Я вложил мудрость".*

אמר רב חסדא *Сказал рав Хисда:* כל חלום ולא טוות *любой сон* хорош для человека, *кроме поста.* Т. е. кроме сна, из-за которого надо поститься. (Другое толкование: кроме сна, в котором видит себя постящимся. Или: сна, увиденного во время поста.)

ואמר רב חסדא *И* еще *сказал рав Хисда:* חלמא באגרתא דלא מפשר *неразгаданный сон – как непрочитанное письмо.* Т. е. он не приводит ни к добру, ни к злу.

ואמר רב חסדא *И* еще *сказал рав Хисда:* לא חלמא טבא מקיים כוליה как *добрый сон не исполнится целиком,* ולא חלמא בישא מקיים כוליה так и *дурной сон не исполнится целиком.*

ואמר רב חסדא *И* еще *сказал рав Хисда:* חלמא בישא עדיף מחלמא טבא неразгаданный *дурной сон предпочтительней* неразгаданного *доброго сна,* потому что первый побуждает к раскаянию.

ואמר רב חסדא *И* еще *сказал рав Хисда:* חלמא בישא עציבותיה מסתייה *в дурном сне достаточно расстройства,* חלמא טבא חדוייה מסתייה *в добром сне достаточно радости.* Т. е. расстройство (или радость) от увиденного дурного (или доброго) сна – это и есть то, что он предвещает. (Плохой сон предвещает наказание; расстройство по его поводу уже является таким наказанием.)

אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф:* חלמא טבא אפילו לדידי בדיחותיה מפכחא ליה *в добром сне даже для меня,* слепого человека, *достаточно радости,* чтобы отменить его последствия.

ואמר רב חסדא *И* еще *сказал рав Хисда:* חלמא בישא קשה מנגדא *дурной сон хуже, чем*

12. Там же 35:31
13. Мишлей 3:19
14. Там же 20
15. Даниэль 2:21
16. Шмот 31:6

מעיין כפ. לומר נלמו שמיעתה נקשתו לפי שהתפלל בכוונה: כפב נב. שמין נקשתו נפשיט: פופלא. לשון תפלה כמו ויחל משה (שמות לב): מזכירין פוטיפין. שעל ידיהן מפשפשים למעלה נמעשיו לומר בוטח הוא זה מזכיותיו נרמה מה הס: קיר נטוי. תקוס סכנה: מופר דין. בוטח הוא מזכיותיו שהכרו יהיה נפנס על ידו: ה"ג פא דמעיין (ו) פא דלא מעיין: נולני נפניס. וידיל"ס נלע"ז: מוריני נספס. כל נאר שנכנסה שמיו מלך גלגל דומה לעוגה מרוק שמיו מלך כמו המך והלשון והכרס הפנימי וכיס הכוסות: ספופא.

(ו) שבת נב. ב) [ר"ה טז:], ג) סנהדרין לה. מנחות לו. פ"ק, ד) [שבת פא. פ"ב], ה) מדרש תהלים לתהלים ק"ד, ו) [ר"ה יז.], ז) מדרש תפלה ס' מובא, ח) [מדרש תהלים ק"ד], ט) [ר"ה יז.], י) [מדרש תהלים ק"ד], יא) [ר"ה יז.], יב) [ר"ה יז.], יג) [ר"ה יז.], יד) [ר"ה יז.], טו) [ר"ה יז.], טז) [ר"ה יז.], יז) [ר"ה יז.], יח) [ר"ה יז.], יט) [ר"ה יז.], כ) [ר"ה יז.], כא) [ר"ה יז.], כב) [ר"ה יז.], כג) [ר"ה יז.], כד) [ר"ה יז.], כה) [ר"ה יז.], כו) [ר"ה יז.], כז) [ר"ה יז.], כח) [ר"ה יז.], כט) [ר"ה יז.], ל) [ר"ה יז.], לא) [ר"ה יז.], לב) [ר"ה יז.], לג) [ר"ה יז.], לד) [ר"ה יז.], לה) [ר"ה יז.], לו) [ר"ה יז.], לז) [ר"ה יז.], לח) [ר"ה יז.], לט) [ר"ה יז.], מ) [ר"ה יז.], מא) [ר"ה יז.], מב) [ר"ה יז.], מג) [ר"ה יז.], מד) [ר"ה יז.], מה) [ר"ה יז.], מו) [ר"ה יז.], מז) [ר"ה יז.], מח) [ר"ה יז.], מט) [ר"ה יז.], נ) [ר"ה יז.], נא) [ר"ה יז.], נב) [ר"ה יז.], נג) [ר"ה יז.], נד) [ר"ה יז.], נה) [ר"ה יז.], נו) [ר"ה יז.], נז) [ר"ה יז.], נח) [ר"ה יז.], נט) [ר"ה יז.], ס) [ר"ה יז.], סא) [ר"ה יז.], סב) [ר"ה יז.], סג) [ר"ה יז.], סד) [ר"ה יז.], סה) [ר"ה יז.], סו) [ר"ה יז.], סז) [ר"ה יז.], סח) [ר"ה יז.], סט) [ר"ה יז.], ע) [ר"ה יז.], עא) [ר"ה יז.], עב) [ר"ה יז.], עג) [ר"ה יז.], עד) [ר"ה יז.], עה) [ר"ה יז.], עו) [ר"ה יז.], עז) [ר"ה יז.], עח) [ר"ה יז.], עט) [ר"ה יז.], פ) [ר"ה יז.], פא) [ר"ה יז.], פב) [ר"ה יז.], פג) [ר"ה יז.], פד) [ר"ה יז.], פה) [ר"ה יז.], פו) [ר"ה יז.], פז) [ר"ה יז.], פח) [ר"ה יז.], פט) [ר"ה יז.], צ) [ר"ה יז.], צא) [ר"ה יז.], צב) [ר"ה יז.], צג) [ר"ה יז.], צד) [ר"ה יז.], צה) [ר"ה יז.], צו) [ר"ה יז.], צז) [ר"ה יז.], צח) [ר"ה יז.], צט) [ר"ה יז.], ק) [ר"ה יז.], קא) [ר"ה יז.], קב) [ר"ה יז.], קג) [ר"ה יז.], קד) [ר"ה יז.], קה) [ר"ה יז.], קו) [ר"ה יז.], קז) [ר"ה יז.], קח) [ר"ה יז.], קט) [ר"ה יז.], קי) [ר"ה יז.], קיא) [ר"ה יז.], קיב) [ר"ה יז.], קיג) [ר"ה יז.], קיד) [ר"ה יז.], קטו) [ר"ה יז.], קטז) [ר"ה יז.], קיז) [ר"ה יז.], קיח) [ר"ה יז.], קיט) [ר"ה יז.], קכ) [ר"ה יז.], קכא) [ר"ה יז.], קכב) [ר"ה יז.], קכג) [ר"ה יז.], קכד) [ר"ה יז.], קכה) [ר"ה יז.], קכו) [ר"ה יז.], קכז) [ר"ה יז.], קכח) [ר"ה יז.], קכט) [ר"ה יז.], קל) [ר"ה יז.], קלא) [ר"ה יז.], קלב) [ר"ה יז.], קלג) [ר"ה יז.], קלד) [ר"ה יז.], קלה) [ר"ה יז.], קלו) [ר"ה יז.], קלז) [ר"ה יז.], קלח) [ר"ה יז.], קלט) [ר"ה יז.], קמ) [ר"ה יז.], קמא) [ר"ה יז.], קמב) [ר"ה יז.], קמג) [ר"ה יז.], קמד) [ר"ה יז.], קמה) [ר"ה יז.], קמו) [ר"ה יז.], קמז) [ר"ה יז.], קמח) [ר"ה יז.], קמט) [ר"ה יז.], קנ) [ר"ה יז.], קנא) [ר"ה יז.], קנב) [ר"ה יז.], קנג) [ר"ה יז.], קנד) [ר"ה יז.], קנה) [ר"ה יז.], קנו) [ר"ה יז.], קנז) [ר"ה יז.], קנח) [ר"ה יז.], קנט) [ר"ה יז.], קס) [ר"ה יז.], קסא) [ר"ה יז.], קסב) [ר"ה יז.], קסג) [ר"ה יז.], קסד) [ר"ה יז.], קסה) [ר"ה יז.], קסו) [ר"ה יז.], קסז) [ר"ה יז.], קסח) [ר"ה יז.], קסט) [ר"ה יז.], קע) [ר"ה יז.], קעא) [ר"ה יז.], קעב) [ר"ה יז.], קעג) [ר"ה יז.], קעד) [ר"ה יז.], קעה) [ר"ה יז.], קעו) [ר"ה יז.], קעז) [ר"ה יז.], קעח) [ר"ה יז.], קעט) [ר"ה יז.], קפ) [ר"ה יז.], קפא) [ר"ה יז.], קפב) [ר"ה יז.], קפג) [ר"ה יז.], קפד) [ר"ה יז.], קפה) [ר"ה יז.], קפו) [ר"ה יז.], קפז) [ר"ה יז.], קפח) [ר"ה יז.], קפט) [ר"ה יז.], קצ) [ר"ה יז.], קצא) [ר"ה יז.], קצב) [ר"ה יז.], קצג) [ר"ה יז.], קצד) [ר"ה יז.], קצה) [ר"ה יז.], קצו) [ר"ה יז.], קצז) [ר"ה יז.], קצח) [ר"ה יז.], קצ

наказание ударами, из-за переживаний, который он приносит. **שנאמר** *Как сказано*[17]: **והאלהים עשה שיראו מלפניו** "*И сделал Бог* так, *чтобы Его боялись*". **ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן** *И сказал об этом Раба бар Бар-Хана: сказал раби Йоханан*: **זה חלום רע** *это дурной сон*, посланный человеку, чтобы побудить его к раскаянию.

Сказано[18]: **הנביא אשר אתו חלום יספר חלום** "*Пророк, который видел сон*, пусть *расскажет сон* (не выдавая его за пророческое видение); **ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת** а тот, *в котором Мое слово*, пусть *расскажет Мое истинное слово*. **מה לתבן את הבר נאם ה'** *Что* есть *в соломе с зерном? – сказал Всевышний*".

וכי מה ענין בר ותבן אצל חלום *И при чем* здесь *зерно и солома* по отношению *ко сну*? **אלא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי** *Но* вот что *сказал раби Йоханан от имени раби Шимона бен Йохай*: **כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים** *как не бывает зерна без соломы, так не бывает сна без пустых вещей*, которые ничего не предвещают.

На эту тему **אמר רבי ברכיה** *сказал раби Бэрэхья*: **חלום אף על פי שמקצתו מתקיים** *сон, даже если он частично исполнится*, **כולו מנא אינו מתקיים** *целиком не исполнится*. **לן מיוסף** *Откуда нам* это известно? *Из* сна *Йосефа*, рассказанного им своим родителям и братьям. **דכתיב** *Как написано*[19]: **והנה השמש והירח וגו'** "*И вот, солнце, луна* и одиннадцать звезд кланяются мне". Сон предвещал, что его родители и братья поклонятся ему в будущем.

17. Коэлет 3:14
18. Йирмея 23:28
19. Берешит 37:9

פעיין כב. לומר בלבו שמיעתה נקשתו לפי שהתפלל בכוונה: כלפי לב. שמין נקשתו נפתיח: סומלס. לשון תפלה כמו ויחל משה (שמות לב): מזכירין עוונותיו. שעל ידיהן מפסקים למעלה כמעשיו לומר בזמן זה בזכותיו נרפא מה הס: קיר נטוי. מקום סכנה: מוסר דין. בזמן הזה בזכותיו שהכרו יהיה נענש על ידו: ה"ג פל דלפ פעיין (ו) פל דלפ פעיין: מוריגי נפשם. כל כאב שנכנסה שמיע מלך גלגל דומה למוריג מרוץ שמיע מלך כמו המיך והלשון והכרס הפנימי וכיוצא בכוחות: פחולה.

שמיע יוסב גלגל על נרכיו שממוך כך נקביו נפתמין יותר מדאי: כדי גרסינן פל דמפריך ופלי פל דמפריך ולא פלי: למנדלי מזיריס ומלוי כרכיס. שכבר מרובה גלגל עוזמא ומתמיס מחלקס לכך פניהס להוכיס: סיפוטפס. לשון שבועה כלומר בלמוזה שמיהן מקוזות לי: ומברכס מברכיך. והמברך ברכת המזון מבקן לבעל הבית: יוסף מס קודס לעתיי. דכתיב ויאמר יוסף וכל אחיו (שמות ו): נרייכיס רחמיס. נרייכיס לבקש רחמים שיבואו לפי שהס נידו של הקב"ס ואין להס רשות לבא אלא נרשותו: דלס קרלפי בשס. דלה מעמע (ב) היס בלבך תן עיניך בדבר: לך אמור לו לבצלאל עשה משכן ארון וכלים. שכן הס מדוייס בפרשת כי תשא דלה קרלתי בשס וגו' לת לבל תועד ולת החרון לעזוס ולת תרוטה לתר לו: מזוסיס שנברלו בכן שמיס וארן. פל ידי ניזוסן ובקשר יליהס תני להו: כל תלוס ולא קוום. כל תלומות יהלה לדס ולא יהלה לתד תלוסן שהוא שרוי בתעניס שלינו טוב. קוות לשון תעניס כמו וכת קוות בתמור בדיוס (דניאל ו): דלא מפשר. גלא פתרונה: כשברפס דלא מקריס. לא טוב ולא רע הוא שכל התלומות הולכין לתר הפתרון: פדיף מחלמא פפא. שמניח לת הלדס לידי תשובה: פלינוסיס פפסייס. דיו (ג) שנטנו. תה שלדס לתפלא פליו תכול לת התלום: שפילו לדידי. שלתי תלוך עיניס: כדיחוסיס תפסתא ליס. (ד) תכטליה: מנגדא. תמלקות. קשה לגוף הלדס יותר תמלקות לפי שדוגא ממנו: זה תלוס רס. מירתתו יהוש ויכנס: והמיא

לך אפור לבצלאל עשה משכן ארון וכלים. ותס תאמר היכן תשכתן שנוה הקדוש ברוך הוא לעשות משכן תחלה הרי כשרשת מרוזה כתיב לתרן תחלה. ויש לומר דכשרשת כי תשא כתיב לת תהל מועד ותת התרן לעזות: שכש

כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנאמר תוחלת ממושכה מחלה לב (משלי יג יב). ואי"ר יצחק שלשה דברים מזכירים עוונותיו של אדם ואלו הן קיר נטוי ועיון תפלה ומוסר דין על חבירו לשמים הא לא קשיא היא דמעיין בה הא דלא מעיין בה והיכי עביד דמפיש ברחמי והמאריך על שלחנו דלמא אתי עניא ויהיב ליה דכתיב המזבח עץ שלש אמות גבוה וכתיב ודבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' פתח במזבח וסיים בשלחן ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כל זמן שבהמ"ק קיים מזבח מכפר על ישראל ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו והמאריך בבית הכסא מעליותא הוא והתניא עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות האוכל עלי קנים ועלי גפנים ולולבי גפנים ומוריגי בהמה ושדרו של דג ודג מליח שאינו מבושל כל צרכו והשותה שמרי יין והמקנח בסיד ובחרסית והמקנח בצרור שקנח בו חבירו וי"א אף התולה עצמו בבית הכסא יותר מדאי לא קשיא הא דמאריך ולחי הא דמאריך ולא חלי כי הא דאמרה ליה ההיא מטרוניתא לר' יהודה בר' אלעאי פניך דומים למגדלי חזירים ולמלוי ברבית אמר לה הימנותא לידידי תרוייהו אסירן אלא עשרים וארבעה בית הכסא איכא מאושפיזאי לבי מדרשא דבי אזילנא בדיקנא נפשאי בכולהו. ואמר רב יהודה עשרה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם מי שנותנין לו ס"ת לקרות ואינו קורא כוס של ברכה לברך ואינו מברך והמנהיג עצמו ברבנות ס"ת לקרות ואינו קורא דכתיב כי הוא חייך ואורך ימיך בוס של ברכה לברך ואינו מברך דכתיב ואברכה מברכיך והמנהיג עצמו ברבנות ראי"ד חמא בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות: ואמר רב יהודה אמר רב שלשה צריכים רחמים מלך טוב שנה טובה וחלום טוב מלך טוב דכתיב פלבי מים לב מלך ביד ה' שנה טובה דכתיב תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה חלום טוב דכתיב ותחלימני (ותחייני): אמר רבי יוחנן שלשה דברים מכריז עליהם הקב"ה בעצמו ואלו הן רעב ושובע ופרנס טוב רעב דכתיב כי קרא ה' לרעב וגו' שובע דכתיב וקראתי אל הדגן והרביתי אותו פרנס טוב דכתיב (ויאמר) ה' אל משה לאמר ראה קראתי בשם בצלאל וגו' אמר רבי יצחק אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור שנא' ראו קרא ה' בשם בצלאל אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה הגון עליך בצלאל אמר לו רבונו של עולם אם לפניך הגון לפני לא כל שכן אמר לו אף על פי כן לך אמור להם הלך ואמר להם לישראל הגון עליכם בצלאל אמרו לו אם לפני הקדוש ברוך הוא ולפניך הוא הגון לפנינו לא כל שכן א"ד שמואל בר נחמני א"ר יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכנים לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן כלים שאני עושה להיכן אכניסם שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים אמר לו שמא בצל אל היית ודעת אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ כתיב הכא וימלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת וכתיב התם ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וכתיב בדעתו תהומות נבקעו אמר רבי יוחנן אין הקדוש ברוך הוא נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנא' יהב חכמתא לחכימין ומנרעא לידעי בינה שמע רב תחליפא בר מערבא ואמרה קמיה דרבי אבהו אמר ליה אתון מהתם מתניתון לה אנן מהכא מתנינן לה דכתיב ובלבב כל חכם לב נתתי חכמה כל חלום ולא טוות ואמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא ואמר רב חסדא לא חלמא טבא מקיים כוליה ולא חלמא בישא מקיים כוליה ואמר רב חסדא חלמא בישא עדיף מחלמא טבא וא"ר חסדא חלמא בישא עציבותיה מסתייה חלמא טבא חרויה מסתייה אמר רב יוסף חלמא טבא אפילו לדידי בדיחותיה מפכחא ליה ואמר רב חסדא חלמא בישא קשה מנגדא שנאמר והאלהים עשה שיראו מלפניו ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זה חלום רע הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה' וכי מה ענין בר ותבן אצל חלום אלא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים אמר ר' ברכיה חלום אף על פי שמקצתו מתקיים כולו אינו מתקיים מנא לן מיוסף דכתיב והנה השמש והירח וגו'

והדריא

תורה אור השלם

1. תוחלת ממושכה מחלה לב ועץ חיים תאוה באה:
משלי יג יב

2. האמנה עץ שלוש אמות ובה ואמרנו שהיים אמות ומקצועותיו לו ואמרנו וקרותיו עץ ודברי אלי זה השלחן אשר לפני יי
יחזקאל מא כב

3. לאהבה את יי אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חייך ואורך ימיך לשבת על האדמה אשר נשבע יי לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם
דברים ל כ

4. ואברכה מברכיך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחות האדמה:
בראשית יב ג

5. שלני מים לב מלך בית יי על כל אשר יחשן קשה
משלי כא א

6. ארץ אשר יי אלהיך דרש אתה תמיד עיני יי אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה:
דברים יא יב

7. ארני עליהם יקדי ולכל בחן יחי יחדו ותחלימני והחייני:
ישעיהו לח יב

8. ויאמר יקר אל האשה אשר תקיה את בנה לאמר שמי תלכי את ובירתי ונתרי כאשר נשבעתי לי ארצה יי לזרעך ונם בא אל האדמה שבע שנים:
מלכים ב ח א

9. והשמעתי אותכם מבול מקומותיכם ואראתי אל תתנו הפרכיתי אתו ולא אתנו עליהם ויבא:
יחזקאל לו כט

10. ויקבר יי אל משה מבא לאמר: ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למשפת יהודה:
שמות לה א-ב

11. ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא יי בשם בצלאל בן אורי בן חור למשפת יהודה:
שמות לה ל

12. ויסלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה:
שמות לה לא

13. יי בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה:
משלי ג יט

14. כרעתו תהומות נבקעו ושחקים ירעפו טל:
משלי ג כ

15. תשא מדשקצא ערוצא תמנוא מהעדה מלכין ומהקים מלכין תהב תחכמתא לחכימין ומנרעא לידעי בינה:
דניאל ב כא

16. ואני הנה נתתי אתו את אהליאב בן אחיסמך למשה ן ובלב כל חכם לב נתתי חכמה ועשו את כל אשר צויתיך:
שמות לא ו

17. ידעתי כי כל אשר תעשה (אלוהים הוא יהיה לעולם עליה אין להוסיף ומנו אין לנרע והאלהים עשה שיראו מלפניו:
קהלת ג יד

18. תקביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם יי:
ירמיהו כג כח

19. ויהי לם חלום אתר חשכר אתו לאחיו ואשר הנה הקלקלי וחלום עוד הנה השקשים והירח והאחד עשר מכרכים משתחוים לי:
בראשית לז ט

ופיפ"ז שמפפ. דתנם תמיה לה הוס: ילפה. שיתקיים: מיוסף. שלה נתקיימו השמחות הללו עד עשרים ושמים שנה כשירד יעקב למלרים שכבר היה הרעב שמי שנים לכתיב כי זה שנתים הרעב (נרשים מה): לשמד טוב מרחין לו תנוס רע. כלי שירלחה ולה יחמוד ושיכפר לו עלבונו: לשמד רע מרחין לו תנוס טוב. כלי לשמחו עולתו: ודוד לה לפס תנוס טוב ופפ כשיב וכו' לה גרסינן הכי. תנא גרסינן ופפ כשיב לה פפוסה מלין רפה וגו'. קשיה נרב הוסע לשמר לשמד טוב מרחין לו תנוס רע. ומשני היכו לה תו לחכיני תנוס רע: וכי לה תו היכו מפלויפפ הוס. כיון לנא תו תנוס רע כשקשמר שנא יהילוהו ותנוס טוב לה כל שכן לנא תו להפ קמני כל ימיו של דוד לה לפס תנוס טוב תם כן לה תו תנוס כלל: שנא שכפ. ד' לילות יתן ולה יפקד נפשו תנוס הכי הוס רע ושומלים מותו ותין מרחין לו כלום: ומשני דמוי ולה ידע מפי תוי. לשד טוב מרחין לו תנוס טוב ושד שנא יקוק ותשמכת ממנו כלי שנא ישמח: זקפפ. גוזל: שלי פין טולי פין. שליפין על העין ולה העין עולה נהן: פפרפפ דנפתיכים דשפנליפ. דופן השמלי של מוטמו: פפי מפן דפלוים. מי שהלה (ב) דשכי לי לשדי לי. ותמוך כן יסוד מרין לף מעלי: פרשוני לנו. מה שהוס מהרהר כיוס: רשיונך. מהשנומיך. וכן כל לשון רשיון שנתקרל מיט לשון לנון שנא לשון מחשבה חס יוכיח ורשיונים יבולונים (דשלל ד) וכי לנון של לשד תנוס מהנלו שנא מחשנותיו מבהלין מותו: דקנא דהכפא. דכר שנא הוכנל לרלות ולה הרהר בו מעולם: קופפ דמפפא. נקב המחט: קיקר

והפיא שעתא אמיה לא הות א"ר לוי לעולם יצפה אדם לחלום טוב עד כ"ב שנה מנלן מיוסף דכתיב [1]אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו' וכתיב [2]ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה וגו' מן שבסדרי עד תלתין כמה הוי תלת סדי ושב רשבעא ותרתי דכפנא הא כ"ב אמר רב הונא לאדם [3]טוב אין מראין לו חלום טוב ולאדם רע אין מראין לו חלום רע תניא נמי הכי כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב וכל שנותיו של אחיתופל לא ראה חלום רע (ס) והכתיב [4]לא תאונה אליך רעה [5]ואמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא שלא יבהילוך לא חלומות רעים ולא הרהורים רעים ונגע לא יקרב באהלך שלא תמצא אשתך מפלת נדה בשעה שאתה בא מן הדרך אלא איהו לא חזי ליה אחריני חזו ליה וכי לא חזא איהו מעליותא הוא והאמר ר' זעירא [6]כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר [7]ושבע לילן בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא הכי קאמר דחזא ולא ידע מאי חזא אמר רב הונא בר אמי אמר ר' פרת א"ר יוחנן הרואה חלום ונפשו עגומה ילך ויפתרנו בפני שלשה יפתרנו והאמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא אלא אימא [8]יתיבנו בפני שלשה ליתי תלתא ולימא להו חלמא מבא חזאי ולימרו ליה הנך טבא הוא ומבא ליהוי רחמנא לשויה למב שבע זימנין לגזרו עלך מן שמיא דלהוי טבא ויהוי טבא ולימרו ג' הפוכות וג' פרויות ושלש שלומות שלש הפוכות [9]הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה [10]או תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו' [11]ולא אכה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך וגו' שלש פרויות דכתיב [12]פרה כשלום נפשי מקרב לי וגו' [13]ופדויי ה' ישובון וגו' [14]ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה וגו' שלש שלומות דכתיב [15]בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו [16]ורות לכשה את עמשי וגו' [17]ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו' אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה פתח חד מינייהו ואמר [18]האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי בהני בעידנא דפרסי דיידהו ולימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף ואם צריכים רפואה רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה וכחזקיהו מחליו וכמי ידיחו על ידי אלישע וכשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה ומסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן ואי [א] לא לימא הכי אריר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפניך שתשים שלינו שלום פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא בישא לנקום זקפא דידא דימניה בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני [19]מזרעא דיוסף קאתינא רלא שלטא ביה עינא בישא שנאמר [20]בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו' אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא [21]וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם ואי דחיל מעינא בישא דיליה ליחזי אטרפא דנחיריה דשמאליה פתח איידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזלה מכאן ואילך לגלי [22]כי הא דרבא כי הוה חליש יומא קמא לא מגלי מכאן ואילך א"ל לשמעיה פוק אכריז רבא חלש מאן דרחים לי לבעי עלי רחמי ומאן דמני לי לחדי לי וכתיב [23]בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו שמואל כי הוה חזי חלמא בישא אמר [24]וחלומות השוא ידברו כי הוה חזי חלמא מבא אמר וכי החלומות השוא ידברו והכתיב [25]בחלום אדבר בו רבא רמי כתיב בחלום אדבר בו וכתיב וחלומות השוא ידברו לא קשיא כאן ע"י מלאך כאן ע"י שד א"ר ביזנא בר זבדא א"ר עקיבא א"ר פנדא א"ר נחום א"ר בידים משום זקן אחד ומנו ר' בנאה עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה וכולם נתקיימו בי לקיים מה שנאמר [26]כל החלומות הולכים אחר הפה אמו כל החלומות הולכים אחר הפה קרא הוא אין וכדרבי אלעזר דא"ר אלעזר מנין [27]שכל החלומות הולכין אחר הפה שנאמר [28]ויהי כאשר פתר לנו כן היה אמר רבא והוא דמפשר ליה מעין חלמיה שנאמר [29]איש כחלומו פתר [30]וירא שר האופים מנא ידע א"ר אלעזר מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלומו ופתרון חלומו של חבירו [31]א"ר יוחנן השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו הרי זו נבואה קטנה ואמר ר' יוחנן ג' חלומות מתקיימין חלום של שחרית וחלום שחלם לו חבירו וחלום שנפתר בתוך חלום ויש אומר אף חלום שנשנה שנאמר [32]ועל השנות החלום וגו' אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו שנאמר [33]אנת מלכא רעיונך על משכבך סליקו ואיבעית אימא מהכא [34]ורעיוני לבבך תבהלוך אמר רבא תדע רלא מחוו ליה לאינש לא רקלא דויהבא ולא [35]פילא דעייל בקופא דמרטבא:

אמר

שבע זימנין לגזרו עלך. ק' הוס הלמס שבע זימנין לגזרו ענלי"ו ויס מפרס דשבע זימנין לריך לומר מלמס טבא מזלי וק לעגות לחבירו. לגבל ר"י לה היה רגיל לגזמרו הלה שבע פעמים: פותרי הלומות. פירש ר"י למזל שמת הלידה גרסי' ומין הדבר תלוי נמכמה: הרואה

ים א מוס"ש פרש פי' רש"י פרק ח:

כ ב מוס"ש פרש פירוש קג:

רבינו חננאל

לעולם יצפה [אדם] לחלום עד עשרים ושתים שנה. אמר רב חנא בר [לחאי] לאדם טוב מרחין לו חלום רע ולאדם רע מרחין לו חלום טוב. שכבל ר"י שנחזיר שלן דוד לא ראה חלום מוב. [וכל שכחזיר שלו]אחיתופל לא ראה חלום רע. מי שראה חלום ונפשו עגומה יילך ויפתרנו בשני שלשה. ויאמרו לו, טבא הוא וחכמנא [לשורה] מבא טבל, עד שיפתרו ליה שלש הפוכות שלש פרישת שלש שלומות כנ"ל. וכן מן דחזא וחלמא ולא ידע פתרונה... [אל תקרי עלי אלא עולי עין. ראה פי' ריש לגיל כ. א].

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה תוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת אֶחָיו בַּצֹּאן וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם׃ בראשית לז ב
2. וְיוֹסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מֵעִם פַּרְעֹה וַיַּעֲבֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ בראשית מא מו
3. לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ׃ תהלים צא י
4. יְרֵאת יְיָ לְחַיִּים וְשָׂבֵעַ וְלִין בְּל יִפָּקֵד רָע׃ משלי יט כג
5. וְשִׂכְחָה מְשִׂכְחוּ לְקַהֶלֶת לִי שִׂחְתִּי שִׂיחַ וְאֶאֱרֹג שִׂכְוָתָיו תהלים ל יב
6. אָז תִּשְׂחַק בְּתוּלָה בְּמָחוֹל וּבַחוּרִים וּזְקֵנִים יַחְדָּו וְהָפַכְתִּי אֶבְלָם לְשָׂשׂוֹן וְנִחַמְתִּים וְשִׂמַּחְתִּים מִיגֹנָם׃ ירמיהו לא יב
7. וְלֹא אֹבֶה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ׃ דברים כג ו
8. פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרֹב לִי כִּי בָרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי׃ תהלים נה יט
9. יְקוּמוּן יְיָ יִשְׁבוֹן וְכָא צִיָּן נִדְבוֹת יְשׁוּעוֹת עֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה׃ ישעיהו לה י
10. וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי יְיָ אִם יִפֹּל מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדְּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן וְלֹא מֵת׃ שמואל א יד מה
11. בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו׃ ישעיהו נז יט
12. וְיִתֵּן לְבָבְךָ אֶת אֲשֶׁר רֹאשׁ וְהַשְׁלִישִׁים לֹךְ יַחְדָּו תִּמְצָא בֶן יְשֵׁי שָׁלוֹם שָׁלוֹם לְךָ וְשָׁלוֹם לְבֵיתֶךָ כִּי עֹזֶרְךָ אֱלֹהֶיךָ וְהַקְבֵּל יַחְדָּו וְחֶסֶן בְּרֹאשׁוֹ הַגְּרוֹת׃ דברי הימים א יב יט
13. וְאַתְּרַחֲם כֵּה לְךָ וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם׃ שמואל א כה ו
14. גַּן נָעוּל אֲחֹתִי כַּלָּה גַּל נָעוּל מַעְיָן חָתוּם׃ שה"ש ד יב
15. וְשָׁלַחְתָּ הַגְּאוּל אֶת מִקַּל רַע וְקִרְתָּ אֶת הָעֲרָיִם וְיָצָא כְּתֹם שִׁכְמוֹ וְשָׁם אַבְרֵהָם וְיִתְפַּלֵּל וְיִרְוַח לֵילֵךְ בְּעֵרֶב וְהַמְרֹךְ וְיִרְוַח בראשית מג יא
16. וְעַתָּה אוֹרֵךְ אֶל הַשְׁמֵדָה וּבְקַשְׁתֵּנִי וְלֹא תִמְצְאִי אֶךְ וְהַחֹסְמִים הִקְרִיבוּ אֶת שֶׁקֶר וְתַלְמִדְתֵּנִי הַשְׁקֵה יְדַבֵּרְתִּי וְכָל יְהַמְּנוּ כְּמוֹ אֵין תַּעַב נָא רַבְּרִי אִם יְהִיֶה נִבְיאֲכֶם יְיָ בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר בּוֹ׃ במדבר יב ו
17. וְיְהִי בְּאֲשֶׁר שָׁחַר לוֹט בֵּן הֵזִיד אֹתִי הַשָּׂטָן עַל כָּל אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה׃ איוב יט ב
18. וְשָׁם אִתָּנוּ נַעַר עִבְרִי לְשַׂר הַטַּבָּחִים וַנְּסַפֶּר לוֹ וַיִּפְתָּר לָנוּ אֶת חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ כַּחֲלֹמוֹ פָּתָר׃ בראשית מא יב
19. וַיִּרְא שַׂר הָאֹפִים כִּי טוֹב פָּתַר וַיֹּאמֶר אֶל יוֹסֵף אַף אֲנִי בַּחֲלוֹמִי וְהִנֵּה שַׁלְשֶׁה סַלֵּי חֹרִי עַל רֹאשִׁי׃ בראשית מ טז
20. וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ׃ בראשית מא לט
21. וַיַּרְא שַׂר הָאֹפִים כִּי טוֹב פָּתַר וַיֹּאמֶר אֶל יוֹסֵף גַּם אֲנִי בַּחֲלוֹמִי וְהִנֵּה שַׁלְשֶׁה סַלֵּי חֹרִי עַל רֹאשִׁי׃ בראשית מ טז
22. וְעַל הַשְׁנוֹת הַחֲלוֹם אֶל פַּרְעֹה פַּעֲמָיִם כִּי נָכֹן הַדָּבָר מֵעִם הָאֱלֹהִים וּמְמַהֵר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂתוֹ׃ בראשית מא לב
23. אַנְתְּ מַלְכָּא רְעְיוֹנָךְ עַל מִשְׁכָּבָךְ סְלִיקוּ מָה דִּי לֶהֱוֵא אַחֲרֵי דְנָה וְגָלֵא רָזַיָּא הוֹדַעֲךְ מָה דִּי לֶהֱוֵא׃ דניאל ב כט
24. וְאַתָּה לֹא בְּחַבְּטָה דִּי מִן קֳדָם דִּי מִקְרֵא לְמִקְרֵא יְהַדְּרֻן וְרַעְיוֹנֵי לְבָבָךְ תְּבַהֲלִנָּךְ׃ דניאל ב ל

הגהות הב"ח

(ס) גמ' מהו דתימא כיון דאיכא מלחמה לא ליבעי רחמי ת"ל ויפתרנו בפני שלשה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דמי נגזרו למען ומי מי: ב"ב ובכ"מ בכורות ל"ב נדרים ד"ף ולמ"ש ומי מסורני מסכי' מ"ק ד"ה ומי:

מוסף תוספות

א. תי"ל התוס' ר"י"ש ישוב דתניגן ליעזור עליה" ד' דתניגן כך הוא בלחש ד' דתניגן. ר"י"ה אלמא טבא חזאי שבע זמנין והם שנים אחרים אלמא טבא חזאי כל שבע זמנין. אבל ראיתי רבינו שלא היה נוהג לאומרו כי אם שלשה פעמים. ב בתוס' ר"י"ש כתב, ואומר רבינו שהיו בני"א שנולדו בשעה יכמול ולא לפי החכמה דא"כ כמה בני"א יכולים להיות פותרי חלומות אלא ודאי מול שעה נורם שיתקיים החלום כשפותרוהו אחר הפה.

מוסף רש"י

בשעה שאתה בא מן הדרך. ויהיו נאמנין, כאומנך, כלומנרין (מו"ק ז:) פין שטלו לנא לשמר, ושפשט שמדם מן מן הדרך קשה לו כשיעמוד שם שמתו מפסן מיה יותר מנחם חלים, שנל מפסן הוא מילר ולנו מקשו ולומר שיהיה שם ושל שם שני מנא (מוהרייו קנ) 16: מפסן מיה, ולל שכן חלי (ב"ב קנ). שלרי עין. שמילקין מן השין שהיה שולטת נהן (ב"ב כ:) שי: עולן למעלה מן השין וסיל מלמטה שפיל פיה יכולה לשלוט נהן (ב"ב מ:. וכ"ל מוסה לו:). אטרפא דנחיריה דשמאליה. שלה מרגומו מרפא, שלה השמלי של שומא, כלומר דוסן דומה. מכאן ואילך. מי לנא מחשפ (נדרים ס:). השכים. שמיפר ממשהו ומפל לו מפיק בפיי (לקמן ס: ולקמ"ל, פ) [ב"ב ל:].

הגהות הגר"ב

(ס) גמ' מלס רע אימי ומסכים (ב: (ב) רש"י ד"ה שלי ופן ואלים מי שחלה יומא קמא לא לגלי לא יגלה יום ראשון שמא יתרע מזליה ס"ס:

רב נסים גאון

אטימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי אמרי כל חד וחד מינן נימא מילתא דלא שמיע ליה לחבריה פתח חד מינייהו האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזאי ליקום קמי בהני בעידנא דפרסי דיידהו ולימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף ואם צריכים רפואה רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה וכחזקיהו מחליו וכמי ידיחו על ידי אלישע וכשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה ומסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן ואי [א] לא לימא הכי אריר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפניך שתשים שלינו שלום פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא בישא לנקום זקפא דידא דימניה בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני [19]מזרעא דיוסף קאתינא רלא שלטא ביה עינא בישא שנאמר [20]בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו' אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא [21]וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם ואי דחיל מעינא בישא דיליה ליחזי אטרפא דנחיריה דשמאליה פתח איידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזלה מכאן ואילך לגלי [22]כי הא דרבא כי הוה חליש יומא קמא לא מגלי מכאן ואילך א"ל לשמעיה פוק אכריז רבא חלש מאן דרחים לי לבעי עלי רחמי ומאן דמני לי לחדי לי וכתיב [23]בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו שמואל כי הוה חזי חלמא בישא אמר [24]וחלומות השוא ידברו כי הוה חזי חלמא מבא אמר וכי החלומות השוא ידברו והכתיב [25]בחלום אדבר בו רבא רמי כתיב בחלום אדבר בו וכתיב וחלומות השוא ידברו לא קשיא כאן ע"י מלאך כאן ע"י שד א"ר ביזנא בר זבדא א"ר עקיבא א"ר פנדא א"ר נחום א"ר בידים משום זקן אחד ומנו ר' בנאה עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה וכולם נתקיימו בי לקיים מה שנאמר [26]כל החלומות הולכים אחר הפה אמו כל החלומות הולכים אחר הפה קרא הוא אין וכדרבי אלעזר דא"ר אלעזר מנין [27]שכל החלומות הולכין אחר הפה שנאמר [28]ויהי כאשר פתר לנו כן היה אמר רבא והוא דמפשר ליה מעין חלמיה שנאמר [29]איש כחלומו פתר [30]וירא שר האופים מנא ידע א"ר אלעזר מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלומו ופתרון חלומו של חבירו [31]א"ר יוחנן השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו הרי זו נבואה קטנה ואמר ר' יוחנן ג' חלומות מתקיימין חלום של שחרית וחלום שחלם לו חבירו וחלום שנפתר בתוך חלום ויש אומר אף חלום שנשנה שנאמר [32]ועל השנות החלום וגו' אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו שנאמר [33]אנת מלכא רעיונך על משכבך סליקו ואיבעית אימא מהכא [34]ורעיוני לבבך תבהלוך אמר רבא תדע רלא מחוו ליה לאינש לא רקלא דויהבא ולא [35]פילא דעייל בקופא דמרטבא:

שבכרכות כהגים כולם אחחיר תרב שכל אחד ואחד שפר את הקריה מכר בו יכרכך ה' יאר ה' ישא ה' ישים לך שלום ואיכא דיך מכהת כן ואילו רואה זהם בחלומו הרחב שלומה: ותתנה כצחורי קטנה ואמר ר' יוחנן ג' חלומות מפתר שראה בלילות בחלומו חזיזה את הבהמים נושאין את בניהם והחלום הרע מתבטל מפנו לך נאמר מפחד בלילות:

והיא שעתא אמיה לא הות *Но к тому времени*, когда Йосеф рассказывал свой сон, *его матери* уже *не было в живых*. Она умерла, рожая Биньямина.

אמר רבי לוי *Сказал раби Леви*: לעולם יצפה אדם לחלום טוב עד עשרים ושתים שנה *стоит человеку ждать* исполнения *доброго сна 22 года*. מנלן מיוסף *Откуда нам* это известно? *Из* рассказа о *Йосефе*. דכתיב *Как написано*[1]: אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו' *"Вот родословная Яакова: семнадцатилетний Йосеф* пас со своими братьями овец. И приснился Йосефу сон". וכתיב *И написано*[2]: ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה וגו' *"А Йосефу было тридцать лет, когда предстал перед фараоном*, египетским царем". מן שבסדי עד תלתין כמה הוי *От 17 лет до 30 сколько прошло?* תלת סדי *13* лет. Но сон Йосефа исполнился, только когда в Египет спустился его отец Яаков. Поэтому надо прибавить ושב דשבעא ותרתי דכפנא *еще 7 сытых* лет *и 2 голодных* года. הא עשרים ושתים *Итого*, получаем *22* года.

אמר רב הונא *Сказал рав Уна*: לאדם טוב אין מראין לו חלום טוב *хорошему человеку не дают увидеть хороший сон*, ולאדם רע אין מראין לו חלום רע *а плохому человеку не дают увидеть плохой сон*. Т. е. хорошему человеку показывают дурной сон – чтобы не согрешил; а если согрешил – чтобы исправился. В то время как плохому человеку показывают добрый сон – чтобы обрадовался награде за добрые дела (если таковые у него есть), которую он получит в этом мире, но чтобы не было у него заслуг в грядущем мире.

תניא נמי הכי *То же* самое *учили* в барайте: כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב за *все годы* своей жизни царь *Давид* (который был праведником) *не видел* ни одного *доброго сна*. וכל שנותיו של אחיתופל לא ראה חלום רע *И* за *все годы* своей жизни *Ахитофель* (который был грешником) *не видел* ни одного *дурного сна*.

והכתיב *Но ведь написано*[3]: לא תאונה אליך רעה *"Не случится с тобой беды"*. ואמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא *И сказал рав Хисда: сказал рав Йирмея бар Аба*: этот стих так объясняет сказанное Всевышним царю Давиду: שלא יבהילוך לא חלומות רעים ולא הרהורים רעים *не испугают тебя ни дурной сон, ни дурные мысли*. Продолжение стиха: ונגע לא יקרב באהלך *"Несчастье не приблизится к твоему шатру"* – שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך *не найдешь свою жену в сомнении* (т. е. не будешь сомневаться относительно своей жены), *"нида" ли она, когда вернешься с дороги*. – Отсюда видим, что у Давида не было дурных снов, – что противоречит высказыванию рава Уны.

אלא *Но* вот как объясни слова рава Хисды: איהו לא חזי ליה *он* сам *не видел* дурных снов, אחריני חזו ליה но *другие видели* дурные сны *о нем*.

Получается, что Давид вообще не видел снов: по барайте, он не видел добрых снов, а по словам рава Хисды – дурных. וכי לא חזא איהו מעליותא הוא *Но* разве *когда* человек *не видит* снов, *это хорошо*? והאמר רבי זעירא *Ведь сказал раби Зэра*: כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע *любой*, кто *спал семь дней без сновидений, называется злодеем*. שנאמר *Как сказано*[4]: ושבע ילין בל יפקד רע *"Сытым будет засыпать, не сталкиваясь со злом"*. אל תקרי שבע אלא שבע *Не читай "сытый", но* читай *"семь"*. Т. е. если семь дней будет спать, не видя снов, то он плох, его можно считать злодеем.

אלא הכי קאמר *Но* вот *как сказал* рав Уна: דחזא ולא ידע מאי חזא хороший человек *видит* сон, *но*, проснувшись, *не понимает* (не помнит), *что* именно *видел*.

אמר רב הונא בר אמי אמר רבי פדת אמר רבי יוחנן *Сказал рав Уна бар Ами: сказал раби Педат: сказал раби Йоханан*: הרואה חלום ונפשו עגומה ילך ויפתרנו בפני שלשה *видит сон, опечаливший его душу*, – пусть *пойдет к трем* людям, чтобы они разгадали ему этот сон (растолковали).

יפתרנו *Разгадали его*?! והאמר רב חסדא *Но ведь сказал рав Хисда* (см. предыдущую стр. Гемары): חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא *неразгаданный сон – как непрочитанное письмо*. Т. е. он не исполнится, пока его не разгадали. Тогда зачем идти к трем, чтобы они его разгадывали?

אלא אימא *Но* так *скажи* (так пойми слова рава Йоханана): יטיבנו בפני שלשה пусть человек, опечаленный сном, пойдет *к трем*, чтобы *разгадали его к добру*!

1. Берешит 37:2-5
2. Там же 41:46
3. Теилим 91:10
4. Мишлей 19:23

ובסיפ׳ שמעת. דתלמ׳ למיה ליה הוה: יצפה. שיתקיים: מיוסף. שלא נתקיימו השמחות הללו עד עשרים ושמים שנה כשירד יעקב למצרים שכבר היה הרעב שמי שנים לכמיכ כי זה שנתים הרעב (בראשית מה): נמדד טוב מרמין לו מלוס רע. כלי שילמנ ולא ימצא ומיכעיר לו עלמנו: נמדד רע מרמין לו מלוס טוב. כלי לשמחו שיאכל עולמו: ודוד נמ רמה מלוס טוב ופס כסיב וכו׳ נמ נרמינן הכי. תלמ׳ נרמינן ופס כסיב נמ פסוגס מליך רפה וגו׳. קשיא לכך הוה ליתמר נמדד טוב מרמין לו מלוס רע. ומשני מיהו נמ חד מחריני חד ליה מלוס רע: וכי נמ חד מיהו מפניוסה טוב. כיון שלא חד מלוס רע כדקתמר שלא יהבילוהו ומלוס טוב נמ כל כך שלא חד לחד קמני כל ימיו של דוד נמ רמה מלוס טוב מס כן נמ חד מלוס כלל: שלא שמח. ז׳ ליום יון ולא יפקד כשוס מלוס הרי הוא רע ושונאים לומו ואין מרמין לו כלוס: ומשני דמוי ולא ידע מפי חוי. נמדד טוב מרמין לו מלוס טוב ועד שלא יקרו משמכח ממנו כדי שלא ישמח: זקפ. גולל: פלי פין פולי פין. שלימין על הפין ולא הפין עולה כהן: שמרפש דנמיריס דשמפלים. דופן השמלי של מוטמו: פפי מפן דשלים. מי שמלה (כ) דשני לי לאדני לי. ומתוך כך יפוג מרון לף מעלי: הרשוני לכו. מה שהוא מהרהר כיום: דשיוגך. מחשבותיך. וכן כל לשון רעיון שנמקרא מיט לשון לנון שלא לשון מחשבה חס יומים ודעיומיה דשלמיה (דניאל ד) וכי לנונו של נמדם מהשלו שלא מחשבותיו מהשלין מומו: דקלא דדהכא. דכר שלא הוכגל לרלות ולא הרהר בו מעולם: קופפ דמחטפ. נקב המחט: קיקר

שבע דמנין לנזרו עלך. ק׳ הוא מלמד שבע דמנין לנזרו עלך׳׳ ים מפרש דשבע דמנין לריך לומר מלמד שבא משלי לחכיו. אבל ר״י לא היה רגיל לפרש שלא שבע פעמים: פותרי חלומות. פירש ר״י למזל שעת הלידה גרים[ב] ומין הדבר מלי נמכמה: הרואה

וההיא שעתא אמיה לא הות א״ר לוי לעולם יצפה אדם לחלום טוב עד כ״ב שנה מגלן מיוסף דכתיב [1]אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו׳ וכתיב [2]ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה וגו׳ מן שבסדרי עד חלתין כמה הוי חלת סרי ושב רשבעא ותרתי דכפנא הא כ״ב אמר רב הונא לאדם [3]טוב אין מראין לו חלום טוב ולאדם ר״ע אין מראין לו חלום רע תניא נמי הכי כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב וכל שנותיו של אחיתופל לא ראה חלום רע (ש) והכתיב [3]לא תאונה אליך רעה ואמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא שלא יבהילוך לא חלומות רעים ולא הרהורים רעים ונגע לא יקרב באהלך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך אלא אידו לא חזי ליה אחריני חזו ליה וכי לא חזא אידו מעליותא הוא והאמר ר׳ זעירא [4]כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר [5]ושבע ילין בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא הבי קאמר דחזא ולא ידע מאי חזא אמר רב הונא בר אמי אמר ר׳ פרת א״ר יוחנן הרואה חלום ונפשו [6]עגומה ילך ויפתרנו בפני שלשה יפתרנו והאמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא אלא אימא [7]יתיבנו בפני שלשה ליתי תלתא ולימא להו חלמא מבא חזאי ולימרו ליה הנך טבא הוא וטבא ליהוי רחמנא לשויה לטב שבע זימנין לנזרו עלך מן שמיא דלהוי טבא ויהוי טבא ולימרו ג׳ הפוכות וג׳ פרויות ושלש שלומות שלש הפוכות [8]הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה [9]אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו׳ [10]ולא אבה ה׳ אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך וגו׳ שלש פרויות דכתיב [11]פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו׳ [12]יפדויי ה׳ ישובון וגו׳ [13]ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה וגו׳ שלש שלומות דכתיב [14]בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה׳ ורפאתיו [15]ורוח לבשה את עמשי וגו׳ [16]ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו׳ אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה פתח חד מינייהו ואמר [2]האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בעידנא דפרסי דייהו ולימא הכי רבש״ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף ואם צריכים רפואה רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה וכחזקיהו מחליו וכמי ירחיו על ידי אלישע וכשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה ומסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן ואי [א] לא לימא הכי אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפניך שתשים שלינו שלום פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא ביתא לנקוט זקפא דידא דימינא בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימינא ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני [7]מזרעא ריוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא שנאמר [14]בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו׳ אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר׳ יוסי בר׳ חנינא אמר מהכא [15]וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם ואי דחיל מעינא בישא דילית ליחזי אטרפא דנחזיה דשמאליה פתח אידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזלה מכאן ואילך לגלי [א]כי הא דרבא כי הוה חליש יומא קמא לא מגלי מכאן ואילך א״ל לשמעיה פוק אכריז רבא חלש מאן דרחים לי לבעי עלי רחמי ומאן דסני לי לחדי לי וכתיב [16]בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה׳ ורע בעיניו והשיב מעליו אפו שמואל כי הוה חזי חלמא בישא אמר [17]וחלומות השוא ידברו כי הוה חזי חלמא טבא אמר וכי החלומות השוא ידברו והכתיב [18]בחלום אדבר בו רבא רמי כתיב בחלום אדבר בו וכתיב וחלומות השוא ידברו לא קשיא כאן ע״י מלאך כאן ע״י שד א״ר ביזנא בר זבדא א״ר עקיבא א״ר פנדא א״ר נחום א״ר בידים משום זקן אחד ומנו ר׳ בנאה עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל בולם ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה וכולם נתקיימו בי לקיים מה שנאמר [19]כל החלומות הולכים אחר הפה אמו כל החלומות הולכים אחר הפה קרא הוא אין וכדרבי אלעזר דא״ר אלעזר מנין [20]שכל החלומות הולכין אחר הפה שנאמר [21]ויהי כאשר פתר לנו כן היה אמר רבא והוא דמפשר ליה מעין חלמיה שנאמר [22]איש כחלומו פתר [23]וידא שר האופים מנא ידע א״ר אלעזר מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלומו ופתרון חלומו של חבירו [א]א״ר יוחנן הנשבים ונפל לו פסוק לתוך פיו הרי זו נבואה קטנה ואמר ר׳ יוחנן ג׳ חלומות מתקיימין חלום של שחרית וחלום שחלם לו חבירו וחלום שנפתר בתוך חלום ויש אומר אף חלום שנשנה שנאמר [22]ועל השנות החלום וגו׳ אמר ר׳ שמואל בר נחמני א״ר יונתן אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו שנאמר [23]אנת מלכא רעיונך על משכבך סליקו ואיבעית אימא מהכא [24]ודעיותי לבבך תנדע אמר רבא תדע דלא מחוו ליה לאינש לא דקלא דדהבא ולא [א]פילא דעייל בקופא דמחטא. אמר

שבשבורות בהנים כולם אחותי תרב שוכל אחד ואחד שמו של הקב״ה נוהר בו יברכך ה׳ יאר ה׳ שוא ה׳ אישא חרבו על ירכו נמה ראתה ירך מכרת בן אפילו דומה אדם בחלומו החרב שלופה ונתונה בצוארו ושוטא את ידכו משכים לבוקר והלך לכית הכנסת מפחר שראה בלילות בחלומו ויזהרה את הבהנים נושאין את בפיהם והחלום הרע מתבטל ממנו לגמר מפחר בלילות:

רבינו חננאל

לשלם יצפה [אדם] לחלום עד עשרים ושתים שנה. אמר רב חנא בר [ואתאן] לאודם טוב מראין לו חלום רע ולאודם רע [מ]ראין לו חלום טוב. שכול שנתיו של דוד לא ראה חלום מוב. וכל שנותיו שלאחיתופל לא ראה חלום רע. מי שראה חלום ונפשו עגומה ישיבנו בפני שלשה. כלומר, יאמרו לו, אבא הוא רחמנא [לשויה] טבא כולי. עד דיתיבו ליה שלש הפוכות שלש פרויות שלש שלומות כולי. וכן בן דוחא חלמא ולא ידע פתרונה... [אל תקרי עלי אלא עולי עין. ראה מי ריש לגיל כ. א].

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה תֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת אֶחָיו בַּצֹּאן וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם׃ בראשית לז ב
2. וְיוֹסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פַרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מֵלִפְנֵי פַּרְעֹה וַיַּעֲבֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ בראשית מא מו
3. לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ׃ תהלים צא י
4. יִרְאַת יְיָ לְיָמִים וְשָׂבֵעַ לִין בַּל יִפָּקֵד רָע׃ משלי יט כג
5. הַשְׁכֵּת מִשְׁפָּד לְמַחַל לִי שִׁתְיָתִי שִׁכְרִי וְאֶאֱרֹבֵי שִׁמְעָה׃ תהלים ל יב
6. אַז תִּשְׂמַח בְּתוּלָה בַּמָּחוֹל וּבַחֻרִים וְזְקֵנִים יַחְדָּו וְהָפַכְתִּי אֶבְלָם לְשָׂשׂוֹן וְנִחַמְתִּים וְשִׂמַּחְתִּים מִיגוֹנָם׃ ירמיהו לא יב
7. וְלֹא אָבָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֲבָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ׃ דברים כג ו
8. פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי׃ תהלים נה יט
9. וּפְדוּיֵי יְיָ יְשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה׃ ישעיהו לה י
10. וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי יְיָ אִם יִפֹּל שְׂעָרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן וְלֹא מֵת׃ שמואל א יד מה
11. נוֹתֵן נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו׃ ישעיהו נז יט
12. וְיִתֵּן לָבְקָעָה אֶת עָשְׁקָי רֹאשׁ הַחֲלִיפִים לָךְ יְהִיד תָּמוּךְ כֵּן יִשַּׂא שָׁלוֹם שָׁלוֹם לְךָ יְשַׁלְּמוּם כִּי עָזַרְתָּ עָלֶיךָ וְהִשְׁקֵטְתָּם כְּיָד וְיִתְּנֵם בְּרֹאשׁ הַגְּדֵרוֹת׃ דברי הימים א יב יט
13. וְאַבְרְהָם פָּדָה לְךָ וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם׃ שמואל א כה ו
14. בֶּן פֹּרָת יוֹסֵף בֶּן פֹּרָת עֲלֵי עַיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עָלָי שׁוּר׃ בראשית מט כב
15. הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ׃ בראשית מח טז
16. אַל תִּשְׂמַח אֹיְבֵךְ אֵל וְאַל תָּגֵל מְשׂוֹשׂ כִּי הִתְרַפִּים בְּקָרְנֵךְ אֶרֶץ וְחִיתֹמַיִם חִוֵּי שֹׁכֵר וְתָגֵלִי שׁוֹשַׁנַּת הַבָּקָעִים וְתִשְׂמְחִי כִּי יְיָ דִּבֶּר גְּדוֹלוֹת׃ ישעיה כו יט
17. הַתִּרְפִּים דִּבְּרוּ אָוֶן וְהַקֹּסְמִים חָזוּ שֶׁקֶר וְחֲלֹמוֹת הַשָּׁוְא יְדַבֵּרוּ הֶבֶל יְנַחֵמוּן עַל כֵּן נָסְעוּ כָמוֹ צֹאן יֵעָנּוּ כִּי אֵין רוֹעֶה וְכֹה׳ נְאֻם יְיָ הֵן הֵקֵצִי בְּרֹעֵי וְעַל הָעַתּוּדִים אֶפְקֹד כִּי פָקַד יְיָ צְבָאוֹת אֶת עֶדְרוֹ אֶת בֵּית יְהוּדָה וְשָׂמָם כְּסוּסוֹ הֲדָרוֹ בַּמִּלְחָמָה׃ זכריה י ב
18. וְאֶעֱשֶׂה שָׁלוֹם בָּרֶקַע אֶת הָאָרֶץ וְשָׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם׃ ויקרא כו ו
19. וְהִיא כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי הֵשִׁיב עַל כַּנִּי וְאֹתוֹ תָלָה׃ בראשית מא יג
20. וְשָׁם אִתָּנוּ נַעַר עִבְרִי עֶבֶד לְשַׂר הַטַּבָּחִים וַנְּסַפֶּר לוֹ וַיִּפְתָּר לָנוּ אֶת חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ כַּחֲלֹמוֹ פָּתָר׃ בראשית מא יב
21. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי הֵשִׁיבוּ עַל כַּנִּי וְאֹתוֹ תָלָה׃ בראשית מא יג
22. וְעַל הִשָּׁנוֹת הַחֲלוֹם אֶל פַּרְעֹה פַּעֲמָיִם כִּי נְכוֹן הַדָּבָר מֵעִם הָאֱלֹהִים וּמְמַהֵר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ׃ בראשית מא לב
23. אַנְתְּ מַלְכָּא רְעְיוֹנָךְ עַל מִשְׁכָּבָךְ סְלִיקוּ מָה דִּי לֶהֱוֵא אַחֲרֵי דְנָה וְגָלֵא רָזַיָּא הוֹדַע מָה דִּי לֶהֱוֵא׃ דניאל ב כט
24. וְאַנְתָּה לָא בְּחָכְמָה דִּי אִיתַי בִּי מִן כָּל חַיָּא רָזָא דְנָה גְּלֵי לִי לֶהֱוֵא דִּי מַלְכָּא עַל דִּבְרַת דִּי מַלְכָּא יְהוֹדְעִנִי וּרְעְיוֹנֵי לִבְבָךְ תְּנַדַּע׃ דניאל ב ל

הגהות הב"ח

(ש) גמ׳ אמר מלוס רע אינו הכמוצע וכו׳ (ב) ר״ש ר״ה הלי מלן דחלום מי שחלה קמא לא לגלי לא יגלה יהם ראשון שמא יתרע מליצה הס״ר:

הגהות הגר"א

[א] גמ׳ דמי לגמלא מלן לפי כח. ר״ל וכיה כמוש״ס שבל ניקמת ריש ירמ״ה וכי מהכלני מכאי שמיהו ליתא הכי מ״ל:

מוסף תוספות

א. ת״ל התום׳ ר״ש ישוב דימנין ליעורו עליה״ ד׳ דימנין כך הוא הלחש ד׳ דימנין. ר״ה חלמא מבא חזאי שבע ומנין הם עומדים אהריה חלמא מבא חזאי וכו׳ שבע ומנין. אבל ראיתי רבינו שלא היה נוהג לאומרו כי אם שלשה פעמים. ב׳ בתוס׳ ר״ש כתב. ואומר רבינו שהיו בב״א שנולדו בשעה ובמול ולא לפי ההכמה דא״כ כמה בב״א יבולים להיות מוחרי תלומות אלא דאי מול שעה נוהג שיתקיים התלום בשמוחרתו אחר הסה.

מוסף רש"י

בשעה שאתה בא מן הדרך. ויש׳ נלמלך, נלמנק, מלמסרינן (מרים ז:) פין פלני לגלי לפמרי, ונפשט מהש נס מן מדרך קמה לו בפיפסק שם מהמי שפוך נהר יחבר מנהר חלים, שפל שפוך כוס מיקר ולבי ושל שנם לפי מהש (שבועות יט:) שפוך מהש, ולל שכן חלי (ב״ב לו:). עולי עין. מפולקין בין שפוך שלומם בהן (ויק״ר כ:) לפ: עולין (מעלם) בין שפוך ושפוך שלומם בהן שיהא שלומם בשלמו בהן (ב״ב מד. ובמ״ז מוסה לו:). אטרפא דנחזיה דשמאליה. שלם מרחמו מרפא, שלם שמפלי של מוחמו, כלומר יפפו (בחי״). מכאן ואילך. מי שלא מחרפא (נדרים מ:). השכים. שפוחר שמפלו שיהא יכולה לשלוט

אשי – *сидели* однажды *вместе*. אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה *Сказали* один другому: пусть *каждый из нас расскажет то, что* еще *не рассказывал своим товарищам*. Сообщит правило, которое другим неизвестно.

פתח חד מינייהו ואמר *Начал* говорить *один из них и* так *сказал*: האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא *тот, кто видел сон и не понял, что видел*, добрый сон или дурной, ליקום קמי כהני בעידנא דפרסי ידייהו пусть *встанет перед коэнами, когда они простирают свои руки*, чтобы благословить народ. ולימא הכי *И так скажет*: אני רבונו של עולם *Властитель мира*! אני שלך וחלומותי שלך *Я – Твой и мои сны – Твои*. חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא *Увидел я сон и не знаю, что он* означает. בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים *Видел ли я сон о себе, или видел мой товарищ сон обо мне, или видел я сон о других* – אם חזקם ואמצם טובים הם כחלומותיו של יוסף *если эти* сны *к добру, дай им силу и укрепи их*, т. е. позволь им исполниться, *как снам Йосефа*. ואם צריכים רפואה *Но если их надо излечить* (исправить) – רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו *излечи их, как* некогда Ты исправил *воды Мара через нашего учителя Моше*. וכמרים מצרעתה *И как* Ты излечил *Мирьям от ее* "*проказы*" וכחזקיה מחליו *и* царя *Хизкияу от его болезни*. וכמי יריחו על ידי אלישע *И как* исправил *воды Иерихона через пророка Элишу*. וכשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה *И подобно тому как перевернул Ты проклятие злодея Билама в благословение* – כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה *так переверни все мои сны о себе к добру*.

ומסיים בהדי כהני *И заканчивает* свою просьбу *вместе с коэнами*, которые завершают благословлять народ, – דעני צבורא אמן *чтобы народ ответил амен* также и на его просьбу. ואי לא לימא הכי *А если* заканчивает *не* вместе с коэнами, но опередил их, то пусть *скажет так* (добавив к своей просьбе): אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום *"Могучий в высотах! Пребывающий в силах! Ты – мир, и Твое имя – мир.* יהי רצון מלפניך שתשים עלינו שלום *Да будет Тебе угодно даровать нам мир"*.

פתח איך ואמר *Начал* говорить *другой* мудрец *и* так *сказал*: האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא בישא *тот, кто входит в город и боится* чужого *дурного глаза*, לנקוט זקפא דידא דימיניה

ליתי תלתא ולימא להו *Приведет трех* людей *и скажет им*: חלמא טבא חזאי *я видел добрый сон*. ולימרו ליה הנך *И они скажут ему*: טבא הוא וטבא ליהוי *сон добрый и будет добрым*, когда исполнится. רחמנא לשוייה לטב Да *сделает Милосердный* его (твой сон) *добром*! שבע זימנין לגזרו עלך מן שמיא דלהוי טבא *Семь раз* да *установят для тебя добро на Небесах*, ויהוי טבא *и будет* тебе *добро*.

ולימרו שלש הפוכות *И* пусть эти трое *произнесут* стихи: *три* стиха о том, как зло *обернулось* добром, ושלש פדויות *три* об *искуплении* ושלש שלומות *и три* о благословении *миром*.

שלש הפוכות *Три* стиха о том, как зло *обернулось* добром. Как написано: (1) הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה *"И превратил Ты мою скорбь в радость, снял с меня рубище и препоясал меня весельем"*[5]. (2) אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו' *"Тогда будет радоваться девушка в танце, молодежь и старцы – вместе; превращу их траур в веселье"*[6]. (3) ולא אבה ה' אלהיך לשמע אל בלעם ויהפוך וגו' *"Но не захотел Всевышний, твой Бог, слышать Билама и превратил* для тебя (его) проклятие в благословение"[7].

שלש פדויות *Три* стиха об *искуплении*. דכתיב *Как написано*: (1) פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' "(Всевышний) *выкупит с миром мою душу у воюющих со мной*"[8]. (2) ופדויי ה' ישבון וגו' *"И вернутся выкупленные Всевышним"*[9]. (3) ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הזאת וגו' *"И сказал народ Шаулю: неужели умрет Йонатан, который спас* Израиль... И выкупил (спас) народ Йонатана, и он не умер"[10].

שלש שלומות *Три* стиха о благословении *миром*. דכתיב *Как написано*: (1) בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו *"Создатель речи! Мир, мир дальнему и ближнему, – сказал Всевышний, – вылечу его"*[11]. (2) ורוח לבשה את עמשי וגו' *"И дух* (мужества) *облял Амасая...* и сказал он: (мы) твои, Давид, и с тобой... Мир тебе и мир твоим помощникам"[12]. (3) ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו' *"И скажите* (ему): *так будет! Мир тебе, мир твоему дому и мир всем твоим"*[13].

אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי Три мудреца – *Амэмар, Мар-Зутра и рав*

5. Теилим 30:12
6. Йирмея 31:12
7. Дварим 23:6
8. Теилим 55:19
9. Йешаяу 35:10
10. Шмуэль I, 14:45
11. Йешаяу 57:19
12. Диврей-Аямим I, 12:19
13. Шмуэль I, 25:6

נה:

וכסיפ דמפסיק. דתנם נמיה נמ הוס: ינפס. מיתקיים: מיוסף. שנת נתקיימו השמחות הללו עד עשרים ושנים שנה כשירד יעקב למצרים שכבר היה הרעב שתי שנים וכמיב כי זה שנתים הרעב (בראשית מה): לנמדם טוב מרחין לו חלום רע. כלי שילחנ ולא יחטא ויסיפר לו ענמנו: לנמדם רע מרחין לו חלום טוב. כלי לשמחו שיחכו עולמנו: ודוד נמ רפה חלום טוב ופס כסיב וכו' נמ נרנסין הכי. תנא נרנסין ופס כסיב נמ פסוגה אלין רפה וגו'. קשיא לרבי הונא דאמר נמדם טוב מרחין לו חלום רע. ומשני מיהו נמ חד מחריש חד ניה חלום רע: וכי נמ חד ניסו מפליגוסה הוא. כיון דתנא חד חלום רע כדקתמר תנא יהילוהו וחלום טוב נמ כל כך תנא חד דהא קתני כל ימיו של דוד נמ רפה חלום טוב אם כן נמ חד חלום כלל: תנא שפט. ז' לילות יין ולא יפקד כשום חלום הכי הוא דתנא ושותים לומו ואין מרחין לו כלום: ומשני דחוי ולא ידע מאי חזי. לחם טוב מרחין לו חלום טוב ועד שנא יקיץ משמכח ממנו כלי תנא ישמח: וקפס. גולל: מלי מין טולי פין. שליטין על העין ולא העין עולה נהן: שמשפס דנקיריס דשמלים. דופן השמלי של מוטמו: פפי מפן דשלים. מי שחלה (ב) דמני לי לאחדי לי. ומתוך כך ישוב מרוח לף מעלי: פרסוני לנו. מה שהוח מהרהר כיוס: רמיונך. מחשנותיך. וכן כל לשון רעיון שמקנת פיהו לשון לנון תנא לשון מחשנה חם יומם ונעיונים יבהלוניה (דניהל ד) וכי לנון של לחם מהכלו תנא מחשנותיו מכהלין מותו: דקנא דדפקא. דכר שנא הוכגל נרחות ולא הרהר בו מעולם: קופפ דמפפס. נקב הממחט: קיקר

והיא שערתא אמיה לא הות א"ר לוי לעולם יצפה אדם לחלום טוב עד כ"ב שנה מנלן מיוסף דכתיב [1]אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו' וכתיב [2]ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה וגו' מן שבסדרי עד תלתין כמה הוי תלת סדי ושב דשבעא ותרתי דכפנא הא כ"ב אמר רב הונא לאדם [3]טוב אין מראין לו חלום טוב ולאדם רע אין מראין לו חלום רע תניא נמי הכי כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב וכל שנותיו של אחיתופל לא ראה חלום רע (ס) והכתיב [4]לא תאונה אליך רעה ואמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא שלא יבהילך לא חלומות רעים ולא ההדורים רעים ונגע לא יקרב באהלך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך אלא איהו לא חזי ליה אחריתי חזו ליה וכי לא חזא איהו מעליותא הוא והאמר ר' זעירא [5]כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר [6]ושבע ילין בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא הכי קאמר דחזא ולא ידע מאי חזא אמר רב הונא בר אמי אמר ר' פרת א"ר יוחנן הרואה חלום ונפשו עגומה ילך ויפתרנו בפני שלשה יפתרנו והאמר רב חסדא חלמא דלא מפשר באגרתא דלא מקריא אלא אימא [7]יתיבנו בפני שלשה ליתי תלתא ולימא להו חלמא מבא חזאי ולימרו ליה הנך טבא הוא ומבא ליהוי רחמנא לשויה לטב שבע זימנין לנזרו עלך מן שמיא דלהוי מבא ויהוי מבא ולימרו ג' הפוכות וג' פרויות ושלש שלומות שלש הפוכות [8]הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה [9]או תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו' [10]ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך וגו' שלש פרויות דכתיב [11]פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' [12]ופדויי ה' ישובון וגו' [13]ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה וגו' שלש שלומות דכתיב [14]בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו [15]ורוח לבשה את עמשי וגו' [16]ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו' אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי אמרי בל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה פתח חד מיניהו ואמר [17]האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בעידנא דפרסי דייהו ולימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף ואם צריכים רפואה רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה ובחזקיהו מחליו וכמי ירחיו על ידי אלישע וכשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה בן הפוך כל חלומותי עלי לטובה ומסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן ואי [א] לא לימא הכי אריך במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפניך שתשים עלינו שלום פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא בישא לנקוט זקפא דידא דימניה בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני [18]מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא שנאמר [19]בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו' אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא [20]וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטה בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם ואי רחיל מעינא בישא דילית ליחוי אטרפא דנחיריה דשמאליה פתח אידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזלה מבאן ואילך לגלי [21]כי הא דרבא כי הוה חליש יומא קמא לא מגלי מבאן ואילך א"ל לשמעיה פוק אכריז רבא חלש מאן דרחים לי לבעי עלי רחמי ומאן דסני לי לחדי לי וכתיב [22]כנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו שמואל כי הוה חזי חלמא בישא אמר [23]וחלומות השוא ידברו כי הוה חזי חלמא טבא אמר וכי החלומות השוא ידברו והכתיב [24]בוחלום אדבר בו רבא רמי בהיב בחלום ארבר בו וכתיב וחלומות השוא ידברו לא קשיא כאן ע"י מלאך כאן ע"י שד א"ר ביזנא בר זבדא א"ר עקיבא א"ר פנדא א"ר נחום א"ר בירים משום זקן אחד ומנו ר' בנאה עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה וכולם נתקיימו בי לקיים מה שנאמר [25]כל החלומות הולכים אחר הפה אטו כל החלומות הולבים אחר הפה קרא הוא אין וכדרבי אלעזר דא"ר אלעזר מנין [26]שכל החלומות הולבין אחר הפה שנאמר [27]ויהי כאשר פתר לנו כן היה אמר רבא והוא דמפשר ליה מעין חלמיה שנאמר [28]איש כחלומו פתר [29]וירא שר האופים מנא ידע א"ר אלעזר מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלומו ופתרון חלומו של חבירו [30]א"ר יוחנן השכים ונפל לו פסוק בתוך פיו הרי זו נבואה קטנה ואמר ר' יוחנן ג' חלומות מתקיימין חלום של שחרית וחלום שחלם לו חבירו וחלום שנפתר בתוך חלום ויש אומר אף חלום שנשנה שנאמר [31]ועל השנות החלום וגו' אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו שנאמר [32]אנת מלכא רעיונך על משכבך סלקו [33]ופילא רעייל בקופא דמחטא: תנדע אמר רבא תדע דלא מחוו ליה לאינש לא דקלא דדהבא ולא [34]פילא דעייל בקופא דמחטא אמר

שבע זימנין לנזרו עלך. קס הוס נלמס שנע זימנין לנזרו עלך"א וים מפרס דשנע זימנין נריך לומר מלמס טנא חמלי וקן לעטות מחריו. שכל ר"י נס היה רגיל לנומרו שנע פעמים: פותרי הלומות. סיינם ר"י נרי"ס [2] דמלל שעה הלידה ומין הדנר תלוי נחכמה: הרואה

שבת ב ס מסי"ם פרים פינקן קנ:

רבינו חננאל

לשלם יעשה (אדום) לחלום עד עשרים ושתים שנה. אמר רב חגא בר (ולחנין) לאודם טוב מראין לו חלום רע ולאודם רע מראין לו חלום טוב. שכנל שנתחיד של) דוד לא ראה חלום טוב. (וכל שנתחיד שלאחיתופל לא ראה חלום רע. מי שראה חלום ונפשר עגומה ישיבנו בפני שלשה. כלומר, יאמרו לו, שבא הוא וחכמנו (לפורסה) שבא כנלי, עד שיכרוז ליה שלש הפוכות שלש פרויות שלש שלומות כנלי. וכן מן דרחוא חלמא ולא ידע מאי שתרנייה... (צאל תקרי שלי ענין אלא עולי עין. ראה פר' ריש לעיל כ. א).

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה תֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת אֶחָיו בַּצֹּאן וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם: בראשית לז ב
2. וְיוֹסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מֵעִם פַּרְעֹה וַיַּעֲבֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם: בראשית מא מו
3. לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ:
תהלים צא י
4. יְרֵאַת יְיָ לְחַיִּים וְשָׂבֵעַ יָלִין בַּל יִפָּקֵד רָע:
משלי יט כג
5. חֲשׂוֹכֵךְ מִסִּפּוּרֵי לְמַשְׁכִּיל לִי שְׁתוֹתַי שִׁקְרִי וְתַאֲזִנֵּנִי שִׂמְחָה תהלים ל יב
6. אִם תִּשְׂמַח בְּרֵעָתָה בְּמִתְגַּדֵּל וּבְעֹרְרוֹ הִתְעוֹרֵר וְהִכָּנְסִי אֲבֵלָם לְשִׁעַר וְנִלְחָמוּ יְהוֹשֻׁעַ מִלְחָמוֹת
מיכה ז ח
7. וְלֹא אָבָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כג ו
8. פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי: תהלים נה יט
9. וּפְדוּיֵי יְיָ יְשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה: ישעיהו לה י
10. וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי יְיָ אִם יִפֹּל מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן וְלֹא מֵת: שמואל א יד מה
11. נוֹרָא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיהוּ: ישעיהו נז יט
12. וְיִחַד לְבָבָה אֶת עַמָּהּ רֹאשׁ הַשְּׁלִישִׁים לָךְ יָחִיד תְּמוּךְ כֵּן יִשַּׂא שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָךְ יִשְׁלוֹם לְמֻנָּךְ כִּי עָזַךְ אֱלֹהָיִךְ וְקִבַּלְתְּ נָחִיד וְחֵיתָם בְּרֹאשׁ הַגְּדֵרוֹת:
דברי הימים א יב יט
13. וְאַבְרָהָם כֹּה לְךָ אַתָּה שָׁלוֹם וְכִירְתוּ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם: שמואל א כה ו
14. בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עָלָיו שׁוֹרְרוּ וַיְקַשְּׁטֻהוּ בראשית מט כב
15. וַיַּשְׁלֵךְ הַגְּאוֹל אֶתְיָ מִכֹּל רָע יַרְפֵּא אֶת וַיַּעֲרִים יְיָ עֲקָרָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּקַּח מִקְּרֵב הַיְאוֹר: שמות ב יט
16. בראשית מח טז בגואל אומרים אל השמחה ובקללה אל יגל לבך: משלי כד יז כי התרחקם רקרא אין איש חירבו על יחבו מה ולקללות השרה ירבה הכל לקחתון על כן נקרא כבוד יצאן מני אין רועה וכתיב יא ב. 17. ואמר שמעו נא הקלי אם יהיה נביאכם יי במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו: במדבר יב ו. 18. וזה אשר אתי השיב על פני ואתו חלמי מפתל שראה בלילות בחלומו וידאה את הכתובים נושאין את בפיהם והחלום הרע מתבטל ממנו לכך נאמר מפתר בלילות:
19. בראשית מט כב. 20. ושם אתנו נער עברי עבד לשרי המשכים ומספר לנו ויפשר לנו את חלומותינו איש כחלומו פתר: בראשית מא יב
21. וקרא שר האופים כי טוב פתר ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי על ראשי: בראשית מ טז. 22. ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלהים וממהר האלהים לעשותו: בראשית מא לב. 23. אנת מלכא רעיונך על משכבך סלקו מה די להוה אחרי דנה ונגלא רזיא הודעך מה די להוה: דניאל ב כט. 24. ואנה לא בחכמה די אית בי מן כל חיא דנה לא בחכמה די אית בי מן כל חיא דנה ולא על דברת די פשרא להמלכא יהודעינני ורעיוני לבבך תנדע: דניאל ב ל

הגהות הב"ח

(ס) גמ' חלום טוב אינו והכסיפ (ס): (ב) רש"י ד"ה אלי מלך המלים מי שחלה שבא קמא לא לגלי לא יגלה יום ראשון שבא יתרע מזליה כם"ר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דאי לאו נגרות אמן אף כו. כ"כ וכ"ה בפוסק"ם אבל נדפוס ליישב ולפ"ז אין מהכלי כאבי לפשיטו ליתא ככי סי':

מוסף תוספות

א ד"ה התום' ר"י"ש ישוב ואמרון ליעזרו עליה" ד' ירמיה כך הוא בלחש ד' ירמיה. ר"י"ה חלמא טבא חזאי שבע זמנין הם עתים אחריו חלמא טבא חזית וכו' שבע זמנין. אבל ראיתי רבינו שלא היה נהג לאומרו כי אם שלשה פעמים. ב בתום' ר"י"ש בתב. ואומר רבינו שהיו נוהגים אבלם לששון וגו' ואין נוהגים כן בימינו שנולדו בשעה ובבול ולא לפי החכמה דא"כ כמה בי"א יכולים להיות פותרי חלומות אלא ודאי סול שעה גורם שיתקיים החלום בשמתודתי אחר השה.

מוסף רש"י

בשעה שאתה בא מן הדרך. והיינו מלאך, כלמעלן, כדלמריען (מרכ"ו ז:) לין מלאך אלא לשמור, והשתא שמתם נא מן הדרך קשה לו כדומנם לם לשמור מפני מה יומר מנלה חלים, אבל מפני מה לולי ולנו מלאך ולמחר מחשה שהיו מלאך ולנו מפני מה (שמות יב): מפני מה, ולל שכן חלי (ב"ם ק:). ערלי עין. מפלקין מן השיין שלוה שלמם נהן (ש"ל כ:) מ: מוען (ממלה מן מפני והלל מלמעם שפלל לשם יהלה לשלוט נהן (ב"ם סד ובמ"ל שנה ל:). אטרפא דנחיריה דשמאליה. פלה מרחמו מרפא, פלה כשמלי מחמו, כלימר חשן השמים. שפחר מפסקו ומפל לו פקוק נשני (ילמות ה:). פילא דעייל בקופא דמחטא. פיל שפל שם גדולה נהנה מפסן (ב"ב לח:).

רב נסים גאון

אסיפר ובר וזוטרא חיב אשי הוו יתבי בהדי הדדי אמרי כל חד וחד מהן נימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריי פתח חד מיניהו ואמר הכי מהן ידאה ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בעידנא דפרסי דייהו ולימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף ואם צריכים רפואה רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה ובחזקיהו מחליו וכמי ירחיו על ידי אלישע וכשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה בן הפוך כל חלומותי עלי לטובה ומסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן ואי [א] לא לימא הכי אריך במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפניך שתשים עלינו שלום פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא בישא לנקוט זקפא דידא דימניה בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני [18]מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא שנאמר [19]בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו' אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא [20]וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטה בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם ואי רחיל מעינא בישא דילית ליחוי אטרפא דנחיריה דשמאליה פתח אידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזלה מבאן ואילך לגלי [21]כי הא דרבא כי הוה חליש יומא קמא לא מגלי מבאן ואילך א"ל לשמעיה פוק אכריז רבא חלש מאן דרחים לי לבעי עלי רחמי ומאן דסני לי לחדי לי וכתיב [22]כנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו שמואל כי הוה חזי חלמא בישא אמר [23]וחלומות השוא ידברו כי הוה חזי חלמא טבא אמר וכי החלומות השוא ידברו והכתיב [24]בוחלום אדבר בו רבא רמי בהיב בחלום ארבר בו וכתיב וחלומות השוא ידברו לא קשיא כאן ע"י מלאך כאן ע"י שד א"ר ביזנא בר זבדא א"ר עקיבא א"ר פנדא א"ר נחום א"ר בירים משום זקן אחד ומנו ר' בנאה עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה וכולם נתקיימו בי לקיים מה שנאמר [25]כל החלומות הולכים אחר הפה אטו כל החלומות הולבים אחר הפה קרא הוא אין וכדרבי אלעזר דא"ר אלעזר מנין [26]שכל החלומות הולבין אחר הפה שנאמר [27]ויהי כאשר פתר לנו כן היה אמר רבא והוא דמפשר ליה מעין חלמיה שנאמר [28]איש כחלומו פתר [29]וירא שר האופים מנא ידע א"ר אלעזר מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלומו ופתרון חלומו של חבירו [30]א"ר יוחנן השכים ונפל לו פסוק בתוך פיו הרי זו נבואה קטנה ואמר ר' יוחנן ג' חלומות מתקיימין חלום של שחרית וחלום שחלם לו חבירו וחלום שנפתר בתוך חלום ויש אומר אף חלום שנשנה שנאמר [31]ועל השנות החלום וגו' אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו שנאמר [32]אנת מלכא רעיונך על משכבך סלקו ואיבעית אימא מהכא [33]ורעיוני לבבך תנדע אמר רבא תדע דלא מחוו ליה לאינש לא דקלא דדהבא ולא [34]פילא דעייל בקופא דמחטא אמר

בידא דשמאליה пусть *возьмет большой палец своей правой* руки *в ладонь левой* руки, וקפא דידא דשמאליה בידא דימיניה *а большой палец своей левой* руки *в ладонь правой* руки ולימא אנא פלוני בר פלוני מזרעא הבי *и так скажет*: *я, такой-то, сын такого-то, явился из потомков Йосефа, над которым не* был *властен* чужой *дурной глаз*. שנאמר *Как сказано*[14]: בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו' *"Плодоносная лоза – Йосеф, плодоносная лоза при источнике"*.

אל תקרי עלי עין אלא עולי עין Толкование стиха: *не читай "при источнике"* ("алэ айин"), *но* читай *"властвующие над глазом"* ("олэ айин"), т. е. те, на кого не действует дурной глаз.

רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא *Раби Йосе, сын раби Ханины, сказал*: это толкование учим *отсюда*, из стиха[15]: וידגו לרוב בקרב הארץ *"Да расплодятся они* необычайно *на земле"*. (Использован глагол "размножатся, словно рыбы".) מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטת בהם *Как рыб, которые* обитают *в море, покрывает вода – и не властвует над ними дурной глаз*, אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם *так и над потомством Йосефа не властвует дурной глаз*.

Второй мудрец заканчивает свое высказывание: ואי דחיל מעינא בישא דיליה *а если* этот человек (который входит в чужой город) *боится своего дурного глаза*, ליחזי אטרפא דנחיריה דשמאליה пусть *посмотрит на левую сторону своего носа*.

פתח אידך ואמר *Начал* говорить *другой*, третий мудрец *и* так *сказал*: האי מאן דחליש *тот, кто заболел*, יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזליה пусть *в первый день не говорит* об этом другим людям, *чтобы не "ухудшить" свое созвездие* (судьбу). מכאן ואילך לגלי *Но затем*, начиная со второго дня, может *сказать*.

כי הא דרבא *Это то, как* поступил *Рава*, כי הוה חליש *когда заболел*: יומא קמא לא מגלי *в первый день не сказал* об этом другим. מכאן ואילך אמר ליה לשמעיה *Но затем приказал своему слуге*: פוק אכריז *выйди и объяви*: רבא חליש *Рава заболел*! מאן דרחים לי לבעי עלי רחמי *Кто хорошо ко мне относится* – тот *попросит для меня милосердия* у Небес. ומאן דסני לי לחדי לי *А кто меня ненавидит – обрадуется по моему поводу*. וכתיב *Как написано*[16]: בנפול אויבך אל תשמח וכבשלו אל יגל לבך *"При падении своего врага не радуйся; когда он споткнется – не ликуй* в *своем сердце*, פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו *чтобы не увидел Всевышний* (как ты радуешься), ибо это *Ему не нравится – и не отвратил от Него Свой гнев"*.

שמואל כי הוה חזי חלמא בישא אמר *Шмуэль, когда видел дурной сон, произносил* стих о ложных пророках[17]: וחלומות השוא ידברו *"Пустые сны рассказывают"*. (Он так читал этот стих: "Сны пустое рассказывают".) Т. е. сны – это пустое. כי הוה חזי חלמא טבא אמר Но, *когда видел добрый сон, говорил*: וכי החלומות השוא ידברו *разве "сны пустое рассказывают"?* והכתיב בחלום אדבר בו Нет, *как написано*[18]: *"Во сне говорю Я с ним"*.

רבא רמי *Рава* тоже *отметил противоречие* между стихами: כתיב בחלום אדבר בו *написано "Во сне говорю с ним"* – וכתיב וחלמות השוא ידברו *и написано*: *"Пустые сны рассказывают"*.

לא קשיא *Нет противоречия*! כאן על ידי מלאך *Здесь*, в первом стихе, говорится о сне, который пришел *через ангела*, положительную духовную силу; и это истинный сон. כאן על ידי שד А *здесь*, во втором стихе, *через вредителя*, отрицательную духовную силу; и это ложный сон.

אמר רבי ביזנא בר זבדא אמר רבי עקיבא אמר רבי סנדא אמר רב נחום אמר רבי בירים משום זקן אחד *Сказал раби Бизна бар Завда: сказал раби Акива: сказал раби Панда: сказал рав Нахум: сказал раби Бирим от имени одного старца*, – ומנו רבי בנאה *и кто* этот старец? – *раби Банаа*: עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים *24 толкователя снов было в Иерусалиме*. ופעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם *Однажды приснился мне сон, и я обошел их всех*. ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה *И то, что разгадал мне один, не разгадал мне другой*. Т. е. все их разгадки одного и того же сна отличались одна от другой. וכולם נתקיימו בי *И все они сбылись для меня*! Т. е. все произошло в согласии с их разгадками моего сна. לקיים מה שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה *Получилось как сказано*: *все сны идут* (исполняются) *согласно* своей *разгадке*.

אטו כל החלומות הולכים אחר הפה קרא הוא *Разве* есть *такой стих* – *"все сны идут согласно* своей *разгадке"*?

14. Берешит 49:22
15. Там же 48:16
16. Мишлей 24:17-18
17. Зехарья 10:2
18. Бемидбар 12:6

ובניו שבעה. למלט ממיה לא הוה: יפה. שיתקיים: מיוסף. שלא נתקיימו השמחות הללו עד עשרים ושמים שנה כשירד יעקב למצרים שכבר היה בעבד כשמיו כי זה שמחת הרעב (בראשית מה): לאדם טוב מרגין לו מלוס רע. כלי שילבב ולא יחמול ומיכפר לו עלגותו: לאדם רע מרגין לו מלוס טוב. כלי לשמחו שיאכל עולמו: ודוד לא רצה מלוס טוב ומא כשיב וכו' לא גרסיגן הכי. שלא גרסיגן ומא כשיב לא מפונה אליך רעה וגו'. קשיא לכך הוצא לאמר לאדם טוב מרגין לו מלוס רע. ומשני מיהו לא מזי לאחריני חזו ליה מלוס רע: וכי לא מזי מיסו מעלויסא טוב. כיון שלא מזי מלוס רע כדקאמר שלא יבהילוהו ומלוס טוב לא כל שכן שלא מזי להא קאמי כל ימיו של דוד לא רצה מלוס טוב אם כן לא מזי מלוס כלל: שבע. ז' לילות יין ולא יפקד כשוס מלוס הרי הוא רע ושונאים לומו ימין מרגין לו כלוס: ומשני דמוי ולא ידע מאי תוי. לאדם טוב מרגין לו מלוס טוב ועל שלא יקיץ משמחת ממנו כדי שלא ישמח: וקפא. גורל: עלי עין עולי עין. שלימין על העין ולא העין עולה נהן: פורפא דמרימיה דמפלגיה. דופן המפלגי של מוטמו: פלי מפן דשלים. מי שהלה (ג) דשני לי לאחרי לי. ומתוך כך יפוד מרוין לף מעלי: פרפורי לבו. מה שהוא מהרהר ניום: רעיונך. מחשבותיך. וכן כל לשון רעיון שנמקרא מימו לשון לנון אלא לשון מחשבה חה יוסיף ורעיוניה יבהלוניה (דשלי ד) וכי לבונו של אדם מהבלו אלא מחשבותיו מבהלין אותו: דקלא דהבא. דבר שלא הורגל לראות ולא הרהר בו מעולם: קופא דמחטא. נקב המחט: קיקר

הרואה

שבע זימנין לגזרו עלך. ק' הוא הלחם שבע זימנין לגזרו עלך"א וים מפרש לשבע זימנין ברין לומר מלמת טבא חמי וכן לעונת למחרי. מכל ר"י לא היה רגיל לומרו אלא שלם פעמים: פותרי חלומות. פיכם ר"י למזל שעם הלידה גרים ג ומין הלבר תלוי נמכמה: טוב אין מראין לו חלום טוב ולאדם רע אין מראין לו חלום רע תניא נמי והיא שעתא אמיה לא הות א"ר לוי לעולם יצפה אדם לחלום טוב עד כ"ב שנה מנלן מיוסף דכתיב [1]אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו' וכתיב [2]ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה וגו' מן שבסרי עד תלתין כמה הוי תלת סרי ושב רשבעא ותרתי רכפנא הא כ"ב אמר רב הונא לאדם [3]טוב אין מראין לו חלום טוב ולאדם רע אין מראין לו חלום רע תניא נמי הכי בל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב וכל שנותיו של אחיתופל לא ראה חלום רע (4) והכתיב [5]לא תאונה אליך רעה [6]ואמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא שלא יבהילוך לא חלומות רעים ולא ההורגים רעים ונגע לא יקרב באהלך שלא תמצא אשתך ספק נרה בשעה שאתה בא מן הדרך אלא איהו לא חזי ליה אחריני חזו ליה וכי לא חזא איהו מעליותא הוא והאמר ר' זעירא [7]כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר [8]ושבע ילין בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא הכי קאמר דחזא ולא ידע מאי חזא אמר רב הונא בר אמי אמר ר' פרת א"ר יוחנן הרואה חלום ונפשו עגומה ילך ויפתרנו בפני שלשה יפתרנו והאמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא אלא אימא [9]ייטיבנו בפני שלשה ליתי תלתא ולימא להו חלמא טבא חזאי ולימרו ליה הנך טבא הוא וטבא ליהוי רחמנא לשויה לטב שבע זימנין לגזרו עלך מן שמיא דלהוי טבא ויהוי טבא ולימרו ג' הפוכות וג' פרויות ושלש שלומות שלש הפוכות [10]הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה [11]אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו' [12]ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך וגו' שלש פרויות דכתיב [13]פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' [14]ופדויי ה' ישובון וגו' [15]ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הזאת וגו' שלש שלומות דכתיב [16]בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו [17]ורוח לבשה את עמשי וגו' [18]ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו' אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה פתח חד מיניהו ואמר [19]האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בעידנא דפרסי דייהו ולימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף ואם צריכים רפואה רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה וכחזקיהו מחליו וכמי יריחו על ידי אלישע ובשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה ומסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן ואי [א] לא לימא הכי אדייר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפניך שתשים שלום פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא ביש לנקוט זקפא דידא דימניה בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני [20]מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא ביש שנאמר [21]בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו' אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא [22]וידגו לרוב בקרב הארץ מה רגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטה בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם ואי דחיל מעינא ביש רבילה ליחזי אטרפא דנחיריה דשמאליה פתח אידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזלה מכאן ואילך לגלי [23]כי הא דרבא כי הוה חליש יומא קמא לא מגלי מכאן ואילך א"ל לשמעיה פוק אכריז רבא חלש מאן דרחים לי לבעי עלי רחמי ומאן דסני לי לחדי לי וכתיב [24]בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו שמואל כי הוה חזי חלמא ביש אמר [25]וחלומות השוא ידברו כי הוה חזי חלמא טבא אמר וכי החלומות השוא ידברו והכתיב [26]בחלום אדבר בו רבא רמי כתיב בחלום אדבר בו וכתיב וחלומות השוא ידברו לא קשיא כאן ע"י מלאך כאן ע"י שד א"ר ביזנא בר זבדא א"ר עקיבא א"ר פנדא א"ר נחום א"ר בידים משום זקן אחד ומנו ר' בנאה עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה וכולם נתקיימו בי לקיים מה שנאמר [27]כל החלומות הולכים אחר הפה אמו כל החלומות הולכים אחר הפה קרא הוא אין וכדרבי אלעזר דא"ר אלעזר מנין [28]שכל החלומות הולכין אחר הפה שנאמר [29]ויהי כאשר פתר לנו כן היה אמר רבא והוא דמפשר ליה מעין חלמיה שנאמר [30]איש כחלומו פתר [31]וירא שר האופים מנא ידע א"ר אלעזר מלמד שכל אחד ואחד הראוהו תלומו ופתרון חלומו של חבירו [32]א"ר יוחנן השכים ונפל לו פסוק בתוך פיו הרי זו נבואה קטנה ואמר ר' יוחנן ג' חלומות מתקיימין חלום של שחרית וחלום שחלם לו חבירו וחלום שנפתר בתוך חלומו ויש אומר אף חלום שנשנה שנאמר [33]ועל השנות החלום וגו' אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו שנאמר [34]אנת מלכא רעיונך על משכבך סליקו ואיבעית אימא מהכא [35]ורעיוני לבבך תבהלוני אמר רבא תדע דלא מחוו ליה לאינש לא דקלא דדהבא ולא [36]פילא דעייל בקופא דמחטא.

אמר

שבברכות כוכבים כולם אומרים אחד שכל אחד ואחד שמו של הקב"ה נסכר בו יברכך ה' יאר ה' ישא ה' יברכך ה' יאר ה' ישא ה' וישם לך שלום וכתיב [17] כי ההרים ימורו והגבעות תמוטינה וגו' ואין אומר אלא לשון שבח: משלי כו יז [18] ואומר שמעו נא הבית יעקב וכל שארית בית ישראל הנשאים מבטן הנסבלים מרחם: ישעיה מו ג [19] ויאמר ה' אלהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו: בראשית ב יח [20] ויאמר ה' אלהים הן עם אחד והן שפה אחת לכלם ויחלו לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות: בראשית יא ו [21] ויאמר יעקב אל בניו ומה תתראו: בראשית מב א [22] ויאמר ה' אל משה עלה אל ההר הזה והר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני יריחו וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה: דברים לב מט [23] ויאמר ה' אל שמואל עד אנה אתה מתאבל אל שאול ואנכי מאסתיהו מלך על ישראל מלא קרנך שמן ולך אשלחך אל ישי בית הלחמי כי ראיתי בבניו לי מלך: שמואל א טז א [24] בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו: משלי כד יז [25] וחלומות השוא ידברו ותפילים יגידו שוא על כן הלכו כמו צאן יענו כי אין רועה: זכריה י ב [26] בחלום אדבר בו: במדבר יב ו [27] כל החלומות הולכים אחר הפה: קהלת ו יא [28] ויהי כאשר פתר לנו כן היה אותי השיב על כני ואתו תלה: בראשית מא יג [29] ויהי כאשר פתר לנו כן היה אתי השיב על כני ואתו תלה: בראשית מא יג [30] איש כחלומו פתר: בראשית מ ה [31] וירא שר האופים כי טוב פתר ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי על ראשי: בראשית מ טז [32] ויעל השנות החלום אל פרעה מגיד לפרעה את אשר האלהים עשה: בראשית מא כה [33] ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלהים וממהר האלהים לעשתו: בראשית מא לב [34] אנת מלכא רעיונך על משכבך סליקו מה די להוה אחרי דנה וגלא רזיא הודעך מה די להוה רקא דנה ולי לי לחכמה די אית בי מן כל היא רקא דנה ולי לי להן על דיעות די פשרא למלכא יהודעון ורעיוני לבבך תנדע: דניאל ב ל [35] ורעיוני לבבך תבהלוני: דניאל ב כט [36] כי פילא דעייל בקופא דמחטא: ברכות נה ב

רבינו חננאל

לשרלם יצפה [אדם] לחלום טוב עשרים ושתים שנה. אמר רב חנא בר [לואן] לאדם טוב מראין לו חלום רע ולאדם רע מראין לו חלום טוב. שכל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב. [וכל שנותיו שלאחיתופל לא ראה חלום רע. מי שראה חלום ונפשו עגומה יילך ויפתרנו בפני שלשה. כלומר, יאמרו לו, טבא הוא דחמנא [לשורה] טבא בגלי. מי שיפתר ליה שלש הפוכות שלש פרויות שלש שלומות כגלי. הכי קאמר דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא. אי אתרפא [לשון אתרפאה] בתפלה ובצדקה. ואי לא אתרפא אלא בשלשה. ואמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא. כלומר, אם אין החלום מתפרש כאגרת שכתוב בה דברים מפורשים אלא כתוב בה דברים סתומים. אלא אימא ייטיבנו בפני שלשה. כלומר, יעשה לו טובה ויאמר לו חלומך טוב הוא. ואמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא שלא יבהילוך לא חלומות רעים ולא ההורגים רעים. כלומר, אל יבהילוך חלומות רעים ולא ההורגים רעים. ונגע לא יקרב באהלך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך. כלומר, אל יקרה לך שתמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך. אלא איהו לא חזי ליה אחריני חזו ליה וכי לא חזא איהו מעליותא הוא. כלומר, אם אין החלום מתפרש לו הוא עצמו יפה לו, אבל אחרים רואים אותו רע. והאמר ר' זעירא כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע. כלומר, כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע, שאין נפשו יודעת מה ראתה. שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע. כלומר, ושבע ילין בל יפקד רע, שאין נפשו יודעת מה ראתה. אל תקרי שבע אלא הכי קאמר דחזא ולא ידע. כלומר, אל תקרי שבע אלא הכי קאמר, שראה חלום ולא ידע מה ראה. מאי חזא. כלומר, מה ראה. אמר רב הונא בר אמי אמר ר' פרת א"ר יוחנן הרואה חלום ונפשו עגומה. כלומר, הרואה חלום ונפשו עגומה עליו. ילך ויפתרנו בפני שלשה יפתרנו. כלומר, ילך ויפתור החלום בפני שלשה. והאמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא. כלומר, והאמר רב חסדא חלום שאינו מתפרש כאגרת שאינה נקראת. אלא אימא ייטיבנו בפני שלשה. כלומר, אלא אמור ייטיבנו בפני שלשה. ליתי תלתא ולימא להו חלמא טבא חזאי ולימרו ליה הנך טבא הוא וטבא ליהוי רחמנא לשויה לטב. כלומר, יבואו שלשה ויאמרו לו חלומך טוב הוא, וטוב יהיה מן השמים שיהפכוהו לטובה. שבע זימנין לגזרו עלך מן שמיא דלהוי טבא ויהוי טבא ולימרו ג' הפוכות וג' פרויות ושלש שלומות שלש הפוכות. כלומר, שבע פעמים יגזרו עליך מן השמים שיהפכוהו לטובה. פרויות. כלומר, פרו ורבו. שלומות. כלומר, שלום. הפכת מספדי למחול לי. כלומר, הפכת אבלי לשמחה. פתחת שקי ותאזרני שמחה. כלומר, פתחת שקי שהיו לובשים באבלות ותאזרני בשמחה. אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו'. כלומר, אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו'. ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך וגו' שלש פרויות דכתיב. כלומר, ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך וגו' שלש פרויות דכתיב. פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'. כלומר, פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'. ופדויי ה' ישובון וגו'. כלומר, ופדויי ה' ישובון וגו'. ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הזאת וגו' שלש שלומות דכתיב. כלומר, ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הזאת וגו' שלש שלומות דכתיב. בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. כלומר, בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. ורוח לבשה את עמשי וגו'. כלומר, ורוח לבשה את עמשי וגו'. ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו'. כלומר, ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו'. אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי. כלומר, אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי. אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה. כלומר, אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה. פתח חד מיניהו ואמר. כלומר, פתח חד מיניהו ואמר. האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בעידנא דפרסי דייהו ולימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף ואם צריכים רפואה רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה וכחזקיהו מחליו וכמי יריחו על ידי אלישע ובשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה ומסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן ואי [א] לא לימא הכי אדייר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפניך שתשים שלום פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא ביש לנקוט זקפא דידא דימניה בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני. כלומר, האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא ביש לנקוט זקפא דידא דימניה בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני. מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא ביש שנאמר בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו'. כלומר, מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא ביש שנאמר בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו'. אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא וידגו לרוב בקרב הארץ מה רגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטה בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם ואי דחיל מעינא ביש רבילה ליחזי אטרפא דנחיריה דשמאליה פתח אידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזלה מכאן ואילך לגלי. כלומר, אל יבהילוך חלומות רעים ולא ההורגים רעים. כלומר, אל יבהילוך חלומות רעים ולא ההורגים רעים. ונגע לא יקרב באהלך. כלומר, ונגע לא יקרב באהלך. שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך. כלומר, שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך. אלא איהו לא חזי ליה אחריני חזו ליה. כלומר, אלא הוא לא חזי ליה אחרים חזו ליה. וכי לא חזא איהו מעליותא הוא. כלומר, וכי לא חזא הוא עצמו מעליותא הוא. והאמר ר' זעירא כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע. כלומר, והאמר ר' זעירא כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע. שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע. כלומר, שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע. אל תקרי שבע אלא הכי קאמר דחזא ולא ידע. כלומר, אל תקרי שבע אלא הכי קאמר, שראה חלום ולא ידע. מאי חזא. כלומר, מה ראה. אמר רב הונא בר אמי אמר ר' פרת א"ר יוחנן הרואה חלום ונפשו עגומה. כלומר, הרואה חלום ונפשו עגומה עליו. ילך ויפתרנו בפני שלשה יפתרנו. כלומר, ילך ויפתור החלום בפני שלשה. והאמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא. כלומר, והאמר רב חסדא חלום שאינו מתפרש כאגרת שאינה נקראת. אלא אימא ייטיבנו בפני שלשה. כלומר, אלא אמור ייטיבנו בפני שלשה. ליתי תלתא ולימא להו חלמא טבא חזאי ולימרו ליה הנך טבא הוא וטבא ליהוי רחמנא לשויה לטב. כלומר, יבואו שלשה ויאמרו לו חלומך טוב הוא, וטוב יהיה מן השמים שיהפכוהו לטובה. שבע זימנין לגזרו עלך מן שמיא דלהוי טבא ויהוי טבא ולימרו ג' הפוכות וג' פרויות ושלש שלומות שלש הפוכות. כלומר, שבע פעמים יגזרו עליך מן השמים שיהפכוהו לטובה. פרויות. כלומר, פרו ורבו. שלומות. כלומר, שלום. הפכת מספדי למחול לי. כלומר, הפכת אבלי לשמחה. פתחת שקי ותאזרני שמחה. כלומר, פתחת שקי שהיו לובשים באבלות ותאזרני בשמחה. אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו'. כלומר, אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו'. ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם. כלומר, ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם. ויהפוך וגו' שלש פרויות דכתיב. כלומר, ויהפוך וגו' שלש פרויות דכתיב. פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'. כלומר, פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'. ופדויי ה' ישובון וגו'. כלומר, ופדויי ה' ישובון וגו'. ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הזאת וגו' שלש שלומות דכתיב. כלומר, ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הזאת וגו' שלש שלומות דכתיב. בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. כלומר, בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. ורוח לבשה את עמשי וגו'. כלומר, ורוח לבשה את עמשי וגו'. ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו'. כלומר, ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו'. אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי. כלומר, אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי. אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה. כלומר, אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה. פתח חד מיניהו ואמר. כלומר, פתח חד מיניהו ואמר. האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בעידנא דפרסי דייהו ולימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף ואם צריכים רפואה רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה וכחזקיהו מחליו וכמי יריחו על ידי אלישע ובשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה ומסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן ואי [א] לא לימא הכי אדייר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפניך שתשים שלום פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא ביש לנקוט זקפא דידא דימניה בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני. מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא ביש שנאמר בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו'. כלומר, מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא ביש שנאמר בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו'. אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא וידגו לרוב בקרב הארץ מה רגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטה בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם ואי דחיל מעינא ביש רבילה ליחזי אטרפא דנחיריה דשמאליה פתח אידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזלה מכאן ואילך לגלי. כלומר, אל יבהילוך חלומות רעים ולא ההורגים רעים. כלומר, אל יבהילוך חלומות רעים ולא ההורגים רעים. ונגע לא יקרב באהלך. כלומר, ונגע לא יקרב באהלך. שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך. כלומר, שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך. אלא איהו לא חזי ליה אחריני חזו ליה. כלומר, אלא הוא לא חזי ליה אחרים חזו ליה. וכי לא חזא איהו מעליותא הוא. כלומר, וכי לא חזא הוא עצמו מעליותא הוא. והאמר ר' זעירא כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע. כלומר, והאמר ר' זעירא כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע. שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע. כלומר, שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע. אל תקרי שבע אלא הכי קאמר דחזא ולא ידע. כלומר, אל תקרי שבע אלא הכי קאמר, שראה חלום ולא ידע. מאי חזא. כלומר, מה ראה. אמר רב הונא בר אמי אמר ר' פרת א"ר יוחנן הרואה חלום ונפשו עגומה. כלומר, הרואה חלום ונפשו עגומה עליו. ילך ויפתרנו בפני שלשה יפתרנו. כלומר, ילך ויפתור החלום בפני שלשה. והאמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא. כלומר, והאמר רב חסדא חלום שאינו מתפרש כאגרת שאינה נקראת. אלא אימא ייטיבנו בפני שלשה. כלומר, אלא אמור ייטיבנו בפני שלשה. ליתי תלתא ולימא להו חלמא טבא חזאי ולימרו ליה הנך טבא הוא וטבא ליהוי רחמנא לשויה לטב. כלומר, יבואו שלשה ויאמרו לו חלומך טוב הוא, וטוב יהיה מן השמים שיהפכוהו לטובה. שבע זימנין לגזרו עלך מן שמיא דלהוי טבא ויהוי טבא ולימרו ג' הפוכות וג' פרויות ושלש שלומות שלש הפוכות. כלומר, שבע פעמים יגזרו עליך מן השמים שיהפכוהו לטובה. פרויות. כלומר, פרו ורבו. שלומות. כלומר, שלום. הפכת מספדי למחול לי. כלומר, הפכת אבלי לשמחה. פתחת שקי ותאזרני שמחה. כלומר, פתחת שקי שהיו לובשים באבלות ותאזרני בשמחה. אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו'. כלומר, אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו'. ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם. כלומר, ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם. ויהפוך וגו' שלש פרויות דכתיב. כלומר, ויהפוך וגו' שלש פרויות דכתיב. פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'. כלומר, פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'. ופדויי ה' ישובון וגו'. כלומר, ופדויי ה' ישובון וגו'. ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הזאת וגו' שלש שלומות דכתיב. כלומר, ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הזאת וגו' שלש שלומות דכתיב. בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. כלומר, בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. ורוח לבשה את עמשי וגו'. כלומר, ורוח לבשה את עמשי וגו'. ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו'. כלומר, ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו'. אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי. כלומר, אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי. אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה. כלומר, אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה. פתח חד מיניהו ואמר. כלומר, פתח חד מיניהו ואמר. האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בעידנא דפרסי דייהו ולימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף ואם צריכים רפואה רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה וכחזקיהו מחליו וכמי יריחו על ידי אלישע ובשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה ומסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן ואי [א] לא לימא הכי אדייר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפניך שתשים שלום פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא ביש לנקוט זקפא דידא דימניה בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני. מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא ביש שנאמר בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו'. כלומר, מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא ביש שנאמר בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו'. אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא וידגו לרוב בקרב הארץ מה רגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטה בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם ואי דחיל מעינא ביש רבילה ליחזי אטרפא דנחיריה דשמאליה פתח אידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזלה מכאן ואילך לגלי. כלומר, אל יבהילוך חלומות רעים ולא ההורגים רעים. כלומר, אל יבהילוך חלומות רעים ולא ההורגים רעים. ונגע לא יקרב באהלך. כלומר, ונגע לא יקרב באהלך. שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך. כלומר, שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך. אלא איהו לא חזי ליה אחריני חזו ליה. כלומר, אלא הוא לא חזי ליה אחרים חזו ליה. וכי לא חזא איהו מעליותא הוא. כלומר, וכי לא חזא הוא עצמו מעליותא הוא. והאמר ר' זעירא כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע. כלומר, והאמר ר' זעירא כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע. שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע. כלומר, שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע. אל תקרי שבע אלא הכי קאמר דחזא ולא ידע. כלומר, אל תקרי שבע אלא הכי קאמר, שראה חלום ולא ידע. מאי חזא. כלומר, מה ראה. אמר רב הונא בר אמי אמר ר' פרת א"ר יוחנן הרואה חלום ונפשו עגומה. כלומר, הרואה חלום ונפשו עגומה עליו. ילך ויפתרנו בפני שלשה יפתרנו. כלומר, ילך ויפתור החלום בפני שלשה. והאמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא. כלומר, והאמר רב חסדא חלום שאינו מתפרש כאגרת שאינה נקראת. אלא אימא ייטיבנו בפני שלשה. כלומר, אלא אמור ייטיבנו בפני שלשה. ליתי תלתא ולימא להו חלמא טבא חזאי ולימרו ליה הנך טבא הוא וטבא ליהוי רחמנא לשויה לטב. כלומר, יבואו שלשה ויאמרו לו חלומך טוב הוא, וטוב יהיה מן השמים שיהפכוהו לטובה. שבע זימנין לגזרו עלך מן שמיא דלהוי טבא ויהוי טבא ולימרו ג' הפוכות וג' פרויות ושלש שלומות שלש הפוכות. כלומר, שבע פעמים יגזרו עליך מן השמים שיהפכוהו לטובה. פרויות. כלומר, פרו ורבו. שלומות. כלומר, שלום. הפכת מספדי למחול לי. כלומר, הפכת אבלי לשמחה. פתחת שקי ותאזרני שמחה. כלומר, פתחת שקי שהיו לובשים באבלות ותאזרני בשמחה. אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו'. כלומר, אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו'. ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם. כלומר, ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם. ויהפוך וגו' שלש פרויות דכתיב. כלומר, ויהפוך וגו' שלש פרויות דכתיב. פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'. כלומר, פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'. ופדויי ה' ישובון וגו'. כלומר, ופדויי ה' ישובון וגו'. ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הזאת וגו' שלש שלומות דכתיב. כלומר, ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הזאת וגו' שלש שלומות דכתיב. בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. כלומר, בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. ורוח לבשה את עמשי וגו'. כלומר, ורוח לבשה את עמשי וגו'. ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו'. כלומר, ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו'. אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי. כלומר, אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי. אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה. כלומר, אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה. פתח חד מיניהו ואמר. כלומר, פתח חד מיניהו ואמר. האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בעידנא דפרסי דייהו ולימא הכי רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצ

אין וכדרבי אלעזר *Да*! Вернее, хотя такого стиха нет, есть такое толкование *согласно* мнению *раби Элазара*. דאמר רבי אלעזר *Как* сказал *раби Элазар*: מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה *откуда* известно, *что все сны идут согласно* своей *разгадке*? – שנאמר *Как сказано* по поводу толкования Йосефом снов начальника виночерпиев и начальника пекарей[19]: ויהי כאשר פתר לנו כן היה *"И было: как он разгадал нам, так и сбылось"*.

אמר רבא *Сказал Рава*: והוא דמפשר ליה מעין חלמיה *но это* только если *разгадка подобна самому сну*, т. е. имеет с ним связь. שנאמר *Как сказано*[20]: איש כחלמו פתר *"Каждому разгадал в согласии с его сном"*.

Сказано[21]: וירא שר האופים *"И увидел начальник пекарей*, как он хорошо разгадал". מנא ידע *Откуда* он об этом *узнал*? אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар*: מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלומו ופתרון חלומו של חבירו этот стих *учит, что каждому из них были показаны его сон и разгадка сна его товарища*.

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו если человек *встал после сна* и сразу *пришел ему на уста стих* (т. е. вспомнился ему стих Торы) – הרי זו נבואה קטנה *это небольшое пророчество*, т. е. в этом стихе есть для него знак на будущее.

ואמר רבי יוחנן *И* еще *сказал раби Йоханан*: שלשה חלומות מתקיימין *три сна исполняются*: חלום של שחרית *утренний сон* человека; וחלום שחלם לו חבירו *сон, приснившийся о нем его товарищу*; וחלום שנפתר בתוך חלום *сон, разгаданный во сне*. ויש אומר *И есть*, кто *говорит*: אף חלום שנשנה *также сон, который повторился*; שנאמר *как сказано*[22]: ועל השנות החלום וגו' *"По поводу повторения этого сна* у фараона: потому что так уготовано Богом, и вскоре Бог его исполнит".

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן *Сказал раби Шмуэль бар Нахмани: сказал раби Йонатан*: אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו *человеку дают увидеть только* такой *сон*, который связан с *сердечными размышлениями*, т. е. с тем, о чем он постоянно думает. שנאמר *Как сказано*[23]: את מלכא רעיונך על משכבך סליקו *"Ты царь, и твои размышления поднялись на твое ложе"*, т. е. дали пищу для сновидений. ואיבעית אימא מהכא *А если хочешь, скажи*, что это учим *отсюда*[24]: ורעיוני לבבך תנדע *"Помыслы* своего сердца *узнаешь"*, т. е. из своего сна узнаешь, что лежит на твоем сердце.

אמר רבא *Сказал Рава*: תדע דלא מחוו ליה לאינש לא דקלא דדהבא *знай, что* есть этому доказательство: *не дают человеку увидеть* во сне *ни пальму из золота*, ולא פילא דעייל בקופא דמחטא *ни слона, проходящего через угольное ушко*. Т. е. каждый человек видит вполне нормальные сны, а именно то, что привык видеть наяву и о чем постоянно думает.

19. Берешит 41:13
20. Там же 41:12
21. Там же 40:16
22. Там же 41:32
23. Даниэль 2:29
24. Там же стих 30

אמר ליה קיסר לרבי יהושע ברבי חנניא *Сказал* римский *цезарь* мудрецу *раби Йеошуа, сыну раби Хананьи:* **אמריתו דחכמיתו מוכא** *вы,* евреи, *говорите, что весьма мудры.* **אימא לי מאי חזינא בחלמאי** *Скажи мне: что увижу в своем сне* сегодня ночью?

אמר ליה *Сказал ему* раби Йеошуа: **חזית דמשחרי לך פרסאי וגרבי בך ורעיי בך שקצי בחוטרא דדהבא** *увидишь, как парсы порабощают тебя, берут в плен и* заставляют *пасти свиней золотым посохом.* – **הרהר כוליה יומא** *Размышлял* цезарь об этом *целый день, а ночью увидел* во сне.

אמר ליה שבור מלכא לשמואל *Сказал царь* парсов *Шавур* мудрецу *Шмуэлю:* **אמריתו דחכמיתו אימא טובא** *вы говорите, что весьма мудры.* **לי מאי חזינא בחלמאי** *Скажи мне: что увижу в своем сне* сегодня ночью?

אמר ליה *Сказал ему* Шмуэль: **חזית דאתו רומאי ושבו לך** *увидишь, как приходят римляне, берут тебя в плен* **וטחני בך קשייתא ברחייא דדהבא** *и* заставляют *молоть финиковые косточки на золотых жерновах.* – **הרהר כוליה יומא** *Размышлял* царь об этом *целый день, а ночью увидел* во сне.

בר הדיא מפשר חלמי הוה *Бар-Эдья был толкователем снов.* **מאן דיהיב ליה אגרא** *Тому, кто давал ему плату,* **מפשר ליה למעליותא** *разгадывал* сон *к добру,* **ומאן דלא יהיב ליה אגרא** *а тому, кто не давал ему плату,* **מפשר ליה לגריעותא** *разгадывал к злу.* **אביי ורבא חזו חלמא** *Абае и Рава увидели* одинаковый *сон.* **אביי יהיב ליה זוזא ורבא לא יהיב ליה** *Абае дал ему зуз* (динар), *а Рава не дал.*

Дело было так: **אמרי ליה** *Сказали* они *ему* оба (толкователю снов Бар-Эдье): **אקרינן בחלמין** *во сне дали нам прочесть* один и тот же стих[1]: **שורך טבוח לעיניך וגו'** *"Твой бык будет зарезан на твоих глазах,* но не будешь от него есть". **לרבא אמר ליה** Бар-Эдья *сказал Раве,* так разгадав сон: **פסיד עסקך** *свое занятие* (работу, заработок) *потеряешь* **ולא אהני לך למיכל מעוצבא דלבך** *и не получишь удовольствия от еды из-за сердечной печали.* **לאביי אמר ליה** В то время как *Абае* он *сказал:* **מרווח עסקך** *твое занятие процветет* (ибо зарезанный бык насыщает, идет в пищу) **ולא אהני לך למיכל מחדוא דלבך** *и не получишь удовольствия от еды из-за сердечной радости,* т. е. будешь сыт радостью.

אמרי ליה В другой раз *сказали* они *ему:* **אקרינן בחלמין** во сне *дали нам прочесть* стих[2]: **בנים ובנות תוליד וגו'** *"Родишь сыновей и дочерей,* но их у тебя не будет, потому что пойдут в плен". **לרבא אמר ליה** Бар-Эдья *сказал* (растолковал сон) *Раве по простому смыслу,* как написано в стихе. **לאביי אמר ליה** В то время как *Абае* он *сказал:* **בנך ובנתך נפישי** *будет у тебя* настолько *много сыновей и дочерей,* **ומינסבן בנתך לעלמא** что *твои дочери выйдут замуж за чужих* (ибо своих родственников не хватит), **ומדמיין באסף כדקא אזלן בשביה** *и* будет это *для тебя, словно они ушли в плен.*

В другой раз сказали они Бар-Эдье: **אקריין** во сне *дали нам прочесть* стих[3]: **בניך ובנותיך נתונים לעם אחר** *"Твои сыновья и дочери* (будут) *отданы другому народу".* **לאביי אמר ליה** *Абае* он *сказал:* **בנך ובנתך נפישין** *будет у тебя* настолько *много сыновей и дочерей,* **את אמרת לקריבך** что *ты скажешь* своей жене, что они женятся (и выйдут замуж) в кругу *твоих родственников,* **והיא אמרה לקריבה** *а она скажет* тебе, что они вступят в брак в кругу *ее родственников,* **ואכפה לך ויהבת להון לקריבה** *и одолеет она тебя* в споре, *и отдашь их за ее родственников,* **דהוי כעם אחר** *и станут они* тебе (твои дети) *как чужой народ.*

לרבא אמר ליה В то время как *Раве* он *сказал:* **דביתהו שכיבא** *твоя жена умрет,* **ואתו בניה ובנותיה לידי איתתא אחריתי** *и перейдут ее сыновья и дочери* (дети, рожденные от тебя) *к другой женщине,* на которой ты женишься, и станут они тебе как чужой народ. **דאמר רבא אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב** *Как сказал Рава: сказал раби Йирмея бар Аба: сказал Рав:* **מאי דכתיב בניך ובנותיך נתונים לעם אחר** *что* имеется в виду *в стихе:* "*Твои сыновья и дочери* (будут) *отданы другому народу*"? Ответ: **זו אשת האב** *это* сказано о другой *жене отца,* неродной детям от первой жены.

В другой раз сказали они Бар-Эдье: **אקרינן בחלמין** *во сне дали нам прочесть* стих[4]: **לך אכול בשמחה לחמך** *"Иди и ешь в радости свой хлеб".* **לאביי אמר ליה** *Абае* он *сказал:* **מרווח עסקך** *твое занятие процветет,* **ואכלת ושתית וקרית פסוקא מחדוא דלבך** *будешь есть и пить и читать этот стих в сердечной радости.* **לרבא אמר ליה** В то время как *Раве* он *сказал:*

1. Дварим 28:31
2. Там же стих 41
3. Там же стих 32
4. Коэлет 9:7

אמר ליה קיסר לר' יהושע בר' פ(חנינא) אמריתו דחכמיתו טובא אימא לי מאי חזינא בחלמאי אמר ליה חזית דמשחרי לך פרסאי וגרבי בך ורעיי בך שקצי בחוטרא דדהבא הדהר כוליה יומא ולאורתא חזא אמר ליה שבור מלכא לשמואל אמריתו דחכמיתו מובא אימא לי מאי חזינא בחלמאי אמר ליה חזית דאתו רומאי ושבו לך ומחני בך קשייתא ברחייא דדהבא הדהר כוליה יומא ולאורתא חזא בר הדיא מפשר חלמי הוה מאן דיהיב ליה אגרא מפשר ליה למעליותא ומאן דלא יהיב ליה אגרא מפשר ליה לגריעותא אביי ורבא חזו חלמא אביי יהיב ליה זוזא ורבא לא יהיב ליה אמרי ליה אקרינן בחלמין ישורך מבוח לעיניך וגו' לרבא אמר ליה פסיד עסקך ולא אהני לך למיכל מעוצבא דלבך לאביי א"ל מרווח עסקך ולא אהני לך למיכל מחדוא דלבך אמרי ליה אקרינן ²בנים ובנות תוליד וגו' לרבא אמר ליה כבישותיה לאביי א"ל בנך ובנתך נפישי ומינסבן בנתך לעלמא ומדמיין באפך כדקא אזלן בשביה אקרינן ³בניך ובנותיך נתונים לעם אחר לאביי א"ל בנך ובנתך נפישין ⁴את אמרת לקריכך והיא אמרה לקריבה ואכפה לך ויהבת להון לקריכה דהוי כעם אחר לרבא א"ל דביתהו שכיבא ואתו בניה ובנתיה לידי איתתא אחריתי ⁵דאמר רבא אמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב מאי דכתיב בנך ובנותיך נתונים לעם אחר זו אשת האב אקרינן בחלמין ⁶לך אכול בשמחה לחמך לאביי אמר ליה מרווח עסקך ואבלת ושתית וקרית פסוקא מחדוא דלבך לרבא אמר ליה פסיד עסקך מבחת ולא אבלת ושתית וקרית (פ) לפכוחי פחדך אקרינן ⁷זרע רב תוציא השדה לאביי א"ל מרישיה לרבא א"ל מסיפיה אקרינן ⁸זיתים יהיו לך בכל גבולך וגו' לאביי א"ל מרישיה לרבא א"ל מסיפיה אקרינן ⁹וראו כל עמי הארץ וגו' לאביי א"ל נפק לך שמא דריש מתיבתא הוית אימתך נפלת בעלמא לרבא אמר ליה בדייניא דמלכא אתבר ומתפסת בגבי ודייני כולי עלמא קל וחומר מינך למחר אתבר בדייניא דמלכא ואתו (פ) ותפשי ליה לרבא. אמרי ליה חזן חסא על פום דני לאביי א"ל עיף עסקך כחסא לרבא א"ל מריר עסקך כי חסא אמרי ליה חזן בשרא על פום דני לאביי אמר ליה בסים תמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא וחמרא מינך לרבא אמר ליה תקיף תמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא למיכל ביה אמרי ליה חזן חביתא דתלי בדיקלא לאביי אמר ליה מדלי עסקך כדיקלא לרבא אמר ליה חלי עסקך כתמרי אמרי ליה חזן רומנא דקדחי אפום דני לאביי אמר ליה עשיק עסקך כרומנא לרבא אמר ליה קאוי עסקך כרומנא אמרי ליה חזן חביתא דנפל לבירא לאביי א"ל מתבעי עסקך ¹⁰כדאמר נפל פתא בבירא ולא אשתכח לרבא א"ל פסיד עסקך ושדי' ליה לבירא אמרי ליה חזינן בר חמרא דקאי באיסדן ונועד לאביי אמר ליה מלכא הוית וקאי אמורא עלך לרבא א"ל פטר חמור (פ) גהית מתפילך א"ל לדידי חזי לי ואיתיה אמר ליה וא"ו דפטר חמור ודאי גהית מתפילך לסוף אול רבא לחודיה לגביה אמר ליה חזאי דשא בריית דנפל אמר ליה ¹¹אשתך שכבא אמר ליה חזיא ¹²ככי ושני דנתור א"ל בנך ובנתך שכבן אמר ליה חזאי תרתי יוני דפרחן א"ל תרי נשי מגרשת אמר ליה חזאי תרי גרגילידי דלפתא אמר ליה תרין קולפי בלעת אול רבא ההוא יומא ויתיב בי מדרשא כוליה יומא אשבח הנהו תרי סגי נהורי דהוו קמנצו בהדי הדדי אול רבא לפרוקינהו ומחוהו לרבא תרי דלו למחוייה אחריתי אמר מסתיי תרין חזאי לסוף אתא רבא ויהיב ליה אגרא א"ל חזאי ¹³אשיתא דנפל א"ל נכסים בלא מצרים קנית א"ל חזאי אפדנא דאביי דנפל וכסיין אבקיה א"ל אביי שביב ומתיבתיה אתיא לגבך א"ל חזאי אפדנא דידי דנפיל ואתו כולי עלמא שקיל לבינתא לבינתא א"ל שמעתתך מבדרן בעלמא א"ל חזאי דאבקע רישי ונתר מוקרי א"ל ¹⁴אודרא מבי סריא נפיק א"ל אקריון הללא מצריאה בחלמא א"ל ניסא מתרחשי לך הוה קא אזיל בהדיה בארבא אמר בהדי גברא דמתרחיש ליה ניסא למה לי בהדי דקא סליק נפל סיפרא מיניה אשכחיה רבא וחזא דהוה כתיב ביה (פ)כל החלומות הולכין אחר הפה אמר רשע בדידך קיימא וצערתן כולי האי כולהו מחילנא לך בר מברתיה דרב חסדא יהא רעוא דלמסר ההוא גברא לידי דמלכותא דלא מרחמו עליה אמר מאי אעביד גמידי ¹⁵דקללת חכם אפילו בחנם היא באה וכ"ש רבא דבדינא קא לייט אמר איקום ואגלי ¹⁶דאמר מר גלות מכפרת עון קם גלי לבי רומאי אזל יתיב אפתחא דריש ¹⁷טורזינא דמלכא ריש טורזינא חזא חלמא א"ל חזאי חלמא דעייל מחטא באצבעתי א"ל הב לי זוזא ולא יהב ליה לא א"ל ולא מידי א"ל חזאי דנפל תכלא בתרתין אצבעתי א"ל הב לי זוזא ולא יהב ליה ולא א"ל א"ל חזאי דנפל תכלא בבולה ידא א"ל נפל תכלא בכולהו שיראי שמעי בי מלכא ואתיוה לריש טורזינא קא קטלי ליה א"ל אנא אמאי אייתו להאי דהוה ידע ולא אמר אייתוהו לבר הדיא אמרי ליה אמטו זוזא דידך חרבו

שיראי

קיסר. מלך רומי והיה לו תגר עם פרסיים: **פסי מויגא.** מלי מלכה נגלה נחלוס: **משחרי לך פרסאי.** עושים לך עבודת המלך. כמו לא תחרוש לחד מנהון שחרים (מנחות נמדבר מ). ולשון מכמים (פסחים פ' דרכים) הדבק לשמור ושמחו לך: **ורגבו לך.** יטלטלך כשני ורעיני תמרים: **שבור** (ר). מלך פרס: **פסיד עסקך.** תתקלקל פרקמטיא שלך: **ונפ אפני לך למיכל.** מחוך נעורך לא יטעם לך שום מאכל: **מרווח עסקך.** ומתוך שמחתך לא תמלוה לאכול שתהיה שבע כשמחתך: **ורעיי.** לשונך: **לשכותי פחדך.** להפיג דאגתך: **מרישיה.** זרע רב מוציא השדה: **כדייניא דמלכא.** מוכי שחכמיתי המלך שם יאבד על ידי גנבים ויעלילו עליך לומר שחמה גנבתם: **קל וחומר מינך.** אם רבא נחשד כל שכן שיחשדוהו חבו וילכלו ממך: **אפפ.** חזק: **מיף עסקך.** כפול ונרוח כחזק שהיא רחבה וכפולה: **מריר עסקך.** שנאוי לכל ומר יהיה המחוכה שלך: **מכיפא.** הם היו משחכרים ניין: **מלי עסקך.** מתוק כלומר שחמן מחורחך בזול: **דקדמי.** גלגל: **עציק עסקך.** כיוקר מחכירו כמו עציק לגבך (ב"מ ד' נב.): **לרבא ג"ל קאוי עסקך.** לשון קהוי הכל ישנאוהו: **מפצני עסקך.** יחנקך עסקך ויחזרו לחכיו לקנות: **דקאי בפיסדן.** מרקשיחיו. כלחחרגמין מרקשיחו לקדיחי (נרקשים מ): **מלכא הוית.** רלח יקינה הדומה לרשות והמחורגמן עומד עליו כלחורת להשמיע נקול רם לרבים נקול חמור הנוער: **ו"ו דפטר חמור נסיב מפפילך.** נפרקמח והיה כי יניחך וכל פטר חמר חפדה בשה(פ) והוא מפר ו"ו ונחפילין של רבע כחבו הכותב מלא ומ"ם מחקו והיו נהיו נסיב ממוך: **דשן מיגן שבנים.** **מפפך מפפ.** השומרת לח הבית: **ככי.** שיש הפעיות שקורין מגילמ"ש: **פרסי נפי מגרפא.** שחמו של מדם קדויה יוכה לכחיב יומי חמתי(פ): **פרין קולפי כלפא.** מכת מקל עב כרחשו כרחפי לפחות: **בלפ מגרים.** נחלה נלפ מגרים לומר קרקעות רחבים ורבים: **ופפין פבקיה.** כפוי עפר הפומם ממפולה החומה: **ונפר מוקי.** נפר מוחו: **מורפ מכי מדיא.** המוכין יוצחין מן הכר שנמרפ(פ)ומיו: **פללפ מגרפא.** הלל שחנו קורין נפפא. לפי שיש הלל לחר הקרוי הלל הגדול קורין זה הלל המלרי: **ניפי פפרפחי לך.** שע"י נפים נקרא ניפן שעל כל נרה הנאה ליפרפל מומרים מומו על גחולחן: **פוס קפ פוי.** כר הדיא נהדיה לרבא: **בפרבא.** נפפינה: **פפר נפדי גברא דפפרפים ליה ניפפ נפפ לי.** שמא כאן יאכא לו הגם שחמנע הספינה והוא יגלו: **בדידך קיימא.** בך הוא חלי הפחרון פפ לחומה פפ לרעה והפכת לי לרעה: **מאמו** של רבא בת רב חקדא היתה: **פוריזיא דמלכא.** שומר מלך המלך: **נפל מכלא.** מולע: שירלי

רבינו חננאל

א"ל חזאי אשיתא דנפל. מי' בחול. א"ל חזאי אפדנא דאביי דנפל. מי' אפדנא וחצר. ונפל מנקריה מי' מחה שבקרקוף. א"ל חזאי הנצנה חידוא מן הכנסת. נמדרי דקללת חכם אפי' בחנם היא באה. מי' פחקיימת.

הגהות הב"ח

(פ) נפ' וקרים פסוקא לפמחי: (ב) שם ומפני ליה נרבא דחיל בהלי עלמא ואמרי רבא אימחים אנן לא בל שכן אמרי ליה: (ג) שם נסיב ממפלך עיין רבא ראשבחה ראי' דפסחר חמור בחיט בחפלה לפוף מל: (ד) ישלי ליה שבור מלכא מלך כרס:

גליון הש"ס

גם' א"ל אשתך שכבא מי' לקמן דף פ"ב ע"ב מום. ר"ם רבא:

לעזי רש"י

משילארי"ר [משילי"ר-ש"ן]. שיניים מחוננות.

מוסף רש"י

את אמרת לקריכך. נחת נמו קמנה לקרכנו. ואמחו לחמרה שיחמנה לקרכנה (קדושין סה:). בבירא. נכור (ובבח סו:). כבי. מקום מיכה מסיים ומניכ"ם (פ"ו כה. ע"ר חיט' שם). אשיתא. חימה (ב"מ נ:).

פסיד עסקך *свое занятие потеряешь,* **טבחת ולא אכלת ושתית וקרית לפכוחי פחדך** *зарежешь* скот для трапезы, *но не* сможешь *есть и пить* из-за печали; и будешь *читать* этот стих, чтобы *рассеять свой страх.*

В другой раз сказали они Бар-Эдье: **אקרינן** во сне *дали нам прочесть* стих[5]: **זרע רב תוציא השדה** *"Много зерна поле родит,* но мало соберешь (хлеба), потому что уничтожит его саранча". **לאביי אמר ליה מרישיה** *Абае* он *сказал* (разгадал сон) *по началу* стиха, **לרבא אמר ליה מסיפיה** в то время как *Раве сказал по его окончанию.*

В другой раз сказали они Бар-Эдье: **אקרינן** во сне *дали нам прочесть* стих[6]: **זיתים יהיו לך בכל גבולך וגו'** *"Будут у тебя маслины во всех твоих пределах,* но маслом не намажешься, потому что опадут твои маслины". **לאביי אמר ליה מרישיה** *Абае* он *разгадал* сон *по началу* стиха, **לרבא אמר ליה מסיפיה** в то время как *Раве разгадал по его окончанию.*

В другой раз сказали они Бар-Эдье: **אקרינן** во сне *дали нам прочесть* стих[7]: **וראו כל עמי הארץ וגו'** *"И увидят все народы земли,* что имя Всевышнего произнесено над тобой, и устрашатся тебя". **לאביי אמר ליה** *Абае* он *сказал:* **נפק לך שמא דריש מתיבתא הוית** *разойдется* (будет известным) *твое имя, потому что станешь руководителем ешивы,* **אימתך נפלת בעלמא** *и на всех падет страх перед тобой* (будут тебя все уважать).

לרבא אמר ליה В то время как *Раве сказал:* **בדיינא דמלכא אתבר** *царскую сокровищницу вскроют* (грабители), **ומתפסת בגנבי** *а ты будешь схвачен* по ложному доносу *как вор;* **ודייני כולי עלמא קל וחומר מינך** *и все* испугаются, *усмотрев в твоем случае* опасность для себя – по принципу *"тем более"*: если праведник Рава попал в такую ситуацию, то нам тем более угрожает опасность. **למחר אתבר בדיינא דמלכא** *На следующий день проникли* воры *в царскую сокровищницу;* **ואתו ותפשי ליה לרבא** *пришли* стражники *и схватили Раву.*

אמרי ליה חזן В другой раз они *сказали ему:* **חסא על פום דני** во сне мы *видели салат-латук на* винных *бочках.* (И Абае, и Рава торговали вином.) **לאביי אמר ליה** *Абае* он *сказал:* **עיף עסקך כחסא** *удвоится твое занятие* (твой заработок), *как салат,* у которого широкие двойные листья. **לרבא אמר ליה** В то время как *Раве* он *сказал:* **מריר עסקך כי חסא** станет *твоя продукция* для покупателей *горькой, как* старый *салат,* и они перестанут у тебя покупать.

אמרי ליה חזן В другой раз они *сказали ему:* **בשרא על פום דני** во сне мы *видели мясо на бочках.* **לאביי אמר ליה** *Абае* он *сказал:* **בסים חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא וחמרא מינך** *станет приятным твое вино* настолько, что *все придут покупать у тебя мясо и вино.* **לרבא אמר ליה** В то время как *Раве* он *сказал:* **תקיף חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא למיכל ביה** *прокиснет твое вино, и все пойдут покупать мясо,* чтобы *есть* его, вымочив *в твоем* уксусе.

אמרי ליה חזן В другой раз они *сказали ему:* **חביתא דתלי בדיקלא** во сне мы *видели бочку, висящую на пальме.* **לאביי אמר ליה** *Абае* он *сказал:* **מדלי עסקך כדיקלא** *твое занятие поднимется* (вырастет), *как пальма.* **לרבא אמר ליה** В то время как *Раве* он *сказал:* **חלי עסקך כתמרי** *твоя продукция станет* чрезмерно *сладкой – как финики;* и ты будешь вынужден продать свое вино по низкой цене.

אמרי ליה חזן В другой раз они *сказали ему:* **רומנא דקדחי אפום דני** во сне мы *видели гранатовое дерево, растущее на бочках.* **לאביי אמר ליה** *Абае* он *сказал:* **עשיק עסקך כרומנא** *твое занятие* станет *прибыльным, как* торговля *гранатом.* **לרבא אמר ליה** В то время как *Раве* он *сказал:* **קאוי עסקך כרומנא** *скиснет твое занятие* (вино), *как гранат.*

אמרי ליה חזן В другой раз они *сказали ему:* **חביתא דנפל לבירא** во сне мы *видели бочку, которая упала в яму.* **לאביי אמר ליה** *Абае* он *сказал:* **מתבעי עסקך** *будет востребовано твое занятие,* т. е. твой товар поднимется в цене, **כדאמר נפל פתא בבירא ולא אשתכח** *согласно тому, как говорят* в поговорке: *"упал хлеб в яму – и не найти",* т. е. все его желают. **לרבא אמר ליה** В то время как *Раве* он *сказал:* **פסיד עסקך ושדית ליה לבירא** *твое занятие пропадет и бросишь его в яму.*

אמרי ליה חזינן В другой раз они *сказали ему:* **בר חמרא דקאי אאיסדן ונוער** во сне мы *видели осленка, который стоит над нашей головой и кричит.* **לאביי אמר ליה** *Абае* он *сказал:* **מלכא הוית** *станешь царем,* т. е. главой ешивы,

5. Дварим 28:38
6. Там же стих 40
7. Там же стих 10

קיסר. מלך רומי והיה לו מגר עם פרסיים: **מפי פוגע.** מלי
לגלה גלילה בחלוס: **מפחדי לך פרפמי.** עושים כך עבודת המלך.
כמו לג ממרת למד מנהון שחרים (מרגום נמדבר מ). ולשון חכמים
(ספרי פ' דברים) הלכך לשמור ושמחו לך: **ושבו לך.** ישלוך בשני:
ומפני כך קניימ. יסופו חומך לחמון
גרעיני ממרים: **שבור** (ז). מלך פרס:
פסיד עסקך. מחקלקל פרקמטיא
שלך: **ולא פסני לך למיכל.** מחון
לעגרך לא יהעם לך שוס מאכל:
מרווח עסקך. ומחון שחמחך לא
מחווה לאכול שחהיה שבע בשחמחך:
ויש. מאחך: **לפכוחי פחדך.**
להפיע לחגחך: **מריציס.** זרע רע
מוציא השדה: **בדיינא דמלכא.** מוכר
שחכעיסו המלך עם ישבר על ידי
גנבים ויעלילו עליך לומר שחמה
גנבחם: **קל וחומר מינך.** אם רבח
נחשד כל שכן שיחשדוהו חכו וילכלו
ממך: **חפש.** חוכח: **ניף עסקך.**
כפול בריוח בחוכח שהיא רחבה
וכפולה: **מריר עסקך.** שחאי לכל
ומר יהיה המחורה שלך: **חניפא.**
הם היו משחברים ניין: **מלי עסקך.**
מחוק כלומר שחמחן מחורחך בוול:
דקדפי. גללה: **פשיק עסקך.**
ניוקר מחכרנו כמו עשיק לגבך (כ"מ
ד' נ:): **נרגפ ג"ל קפוי עסקך.**
לשון קהוי הכל ישנחוהו: **מפכפי
עסקך.** יחנקק עסקך ויחזרו לחחרי
לקוחו: **דקפי פפיסדן.** מרפשוחיו.
כלחחרגמין מרפשוחיו מפדוחי
(מרפשים מ): **מלכפ פוים.** רחפ
ישיבה הדוחק ברשות והממורגמן
עומד עליו כלחמורת להשמיע בקול רם לרבים בקול ממור הנועכ:
ו"ו **דפטר ממור נסיב מפפילך.** כפרשת והיה כי יביאך וכל פטור
חמר מפדה בשה[ב] והוא חסר ו"ו ומפפילין של רבח כחבו הכוחב מלא
ולח"כ מחקו והיינו נסיב מחוק: **דשפ בכרייפ.** לשם מילון שבחים:
שפפך שפפ. הסומכח לח הבים:
בכי. בחיים הפמיחים שקורין
מסילל"ש: **מרפי נפי מגרפש.**
שפחמו של מלך קרויה יוכה לכחיב
יוחני ממחי[ו]: **פרין קולפי כנפש.**
מכח מקל עב ברחשו כרחשי לפחות:
בנפ מגריס. נחלה נלח מגריס כלומר
קרקעות רחבים ורבים: **וכפיין
שבקיש.** כמו שפר הפוכח ממפולח
המומה: **ונפר מוקרי.** נפר מומו:
פודרפ מבי סדיש. המוכין יולחין מן
הכר שבמרפחומיו: **פלנפ מגרפפ.**
הלל שמנו קורין נפפפ. לפי שים הלל
לחר הקרוי הלל הגדול קורין לזה הלל
המגרי: **ניפי מפרחפי לך.** שע"י
נפים נקרח ניפן שעל כל לרה
הכחה לישרחל מומיים מומו על
גחולפן: **פוה קפ פויפ.** כר הליפ
נהליה לרנפ: **בפרנפ.** נפפיעה:
**פמר בפדי נגרפ דפפרימים ניפ
ניפפ נפפ לי.** שמח כחן יחרם לו
הגם שחמנעש הספינה והוח יגלל:
בדידך קיימפ. בך הוח מלי הפמחן
פם לטובה פם לרעה והפכת לי
לרעה: **פשמו של רבח בח רב
מפדפ היחה: פורזינפ דמלכפ.** שומר
מוכר המלך: **נפל פלנפ.** תולש:
שירלי

אמר ליה קיסר לר' יהושע בר' [ו](חנינא)
אמריתו דחכמיתו טובא אימא לי מאי חזינא
בחלמאי אמר ליה חזית דמשחרי לך פרסאי
וגרבי בך ורעיי בך שקצי בחוטרא דדהבא
הרהר כוליה יומא ולאורתא חזא אמר ליה
שכור מלכא לשמואל אמריתו דחכמיתו
טובא אימא לי מאי חזינא בחלמאי אמר ליה
חזית דאתו רומאי ושבו לך ושחני בך קשייתא
ברחייא דדהבא הרהר כוליה יומא ולאורתא
חזא בר הריא מפשר חלמי הוה מאן דיהיב
ליה אגרא מפשר ליה למעליותא ומאן דלא
יהיב ליה אגרא מפשר ליה לגריעותא אביי
ורבא חזו חלמא אביי יהיב ליה זוזא ורבא לא
יהיב ליה אמרי ליה אקרינן כחלמין ישורך
טבוח לעיניך וגו' לרבא אמר ליה פסיד עסקך
ולא אהני לך למיכל מעוצבא דלבך לאביי
א"ל מרווח עסקך ולא אהני לך למיכל מחדוא
דלבך אמרי ליה אקרינן [ז]בנים ובנות תוליד
וגו' לרבא אמר ליה בבישותיה לאביי א"ל
בנך ובנתך נפישי ומינסבן בנתך לעלמא
ומדמיין באפך כדקא אזלן בשביה אקריין
[ח]בניך ובנותיך נתונים לעם אחר לאביי א"ל
בנך ובנתך נפישין [ט]את אמרת לקריבך והיא
אמרה לקריבה ואכפה לך ויהבת להון לקריכה
דהוי כעם אחר לרבא א"ל דביתהו שכיבא ואתו בניה ובנתיה לידי איתתא
אחריתי [י]דאמר רבא אמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב מאי דכתיב בניך
ובנותיך נתונים לעם אחר זו אשת האב אקרינן בחלמין [יא]לך אכול בשמחה לחמך לאביי אמר ליה מרווח
עסקך ואכלת ושתית וקרית פסוקא מחדוא דלבך לרבא אמר ליה פסיד עסקך טבחת ולא אכלת ושתית
וקרית [יב] לפכוחי פחדך אקרינן [יג]זרע רב תוציא השדה לאביי א"ל מריישה לרבא א"ל מסיפיה אקרינן [יד]זיתיך
יהיו לך בכל גבולך וגו' לאביי א"ל מריישה לרבא א"ל מסיפיה אקרינן [טו]וראו כל עמי הארץ וגו' לאביי א"ל
נפק לך שמא דריש מתיבתא הוית אימתך נפלת בעלמא לרבא אמר ליה בדיינא דמלכא אתבר ומתפסת
בגנבי ודייני כולי עלמא קל וחומר מינך למחר אתבר בדיינא דמלכא ואתו [טז] ותפשי ליה לרבא. אמרי ליה
חזן חסא על פום דני לאביי א"ל עיף עסקך כחסא לרבא א"ל מריר עסקך בי חסא אמרי ליה חזן בשרא
על פום דני לאביי אמר ליה בסים חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא וחמרא מינך לרבא אמר ליה תקיף
חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא למיכל ביה אמרי ליה חזן חביתא דתלי בדיקלא לאביי אמר ליה
מדלי עסקך כדיקלא לרבא אמר ליה חלי עסקך כתמרי אמרי ליה חזן רומנא דקדחי אפום דני לאביי
אמר ליה עשיק עסקך כרומנא לרבא אמר ליה קאוי עסקך כרומנא אמרי ליה חזן חביתא דנפל לבירא
לאביי א"ל מתבעי עסקך [יז]כדאמר נפל פתא בבירא ולא אשתכח לרבא א"ל פסיד עסקך ושדי' ליה
לבירא אמרי ליה חזינן בר חמרא דקאי באיסרן ונוער לאביי אמר ליה מלכא הויח וקאי אמורא עלך
לרבא א"ל פטר חמור [יח] נהיט מתפילך א"ל לדידי חזי לי ואיתיה אמר ליה וא"ו דפטר חמור ודאי נהיט
מתפילך לסוף אול רבא לחודיה לגביה אמר ליה חזאי דשא בריייתא דנפל אמר ליה [יט]אשתך שכבא
אמר ליה חזיא [כ]ככי ושני דנחור א"ל בנך ובנתך שכבן אמר ליה חזאי תרתי יוני דפרחן א"ל תרי נשי
מגרשת אמר ליה חזאי תרי גרגלידי דלפתא אמר ליה תרין קולפי בלעת אול רבא ההוא יומא ויתיב
בי מדרשא כוליה יומא אשכח הנהו תרי סגי נהורי דהוו קמנצו בהדי הדדי אול רבא לפרוקינהו ומחוהו
לרבא תרי דלו למחוייה אחריתי אמר מסתיי תרין חזאי לסוף אתא רבא ויהיב ליה אגרא א"ל חזאי [כא]אשיתא
דנפל א"ל נכסים בלא מצרים קנית א"ל חזאי אפדנא דאביי דנפל וכסיין אבקיה א"ל אביי שביב ומתיבתיה
אתיא לגבך א"ל חזאי אפדנא דידי דנפיל ואתו כולי עלמא שקיל לבינתא לבינתא א"ל שמעתתך מבדרן
בעלמא א"ל חזאי דאבקע רישי ונתר מוקרי א"ל [כב]אודרא מבי סריא נפיק א"ל אקריון הללא מצראה בחלמא
א"ל ניסא מתרחשי לך הוה קא אזיל בהדיה בארבא אמר כהדי גברא דמתרחיש ליה ניסא למה לי בהדי דקא
סליק נפל סיפרא מיניה אשכחיה רבא וחזא דהוה כתיב ביה [כג]כל החלומות הולכין אחר הפה אמר רשע
בדידך קיימא וצערתן כולי האי כולהו מחילנא לך בר מברתיה דרב חסדא יהא רעוא דלמסר ההוא גברא
לידי דמלכותא דלא מרחמו עליה אמר מאי אעביד גמידי [כד]דקללת חכם אפילו בחנם היא באה וכ"ש רבא
דבדינא קא לייט אמר איקום ואגלי [כה]דאמר מר גלות מכפרת עון קם גלי לבי רומאי אזל יתיב אפתחא דריש
[כו]טורזינא דמלכא ריש טורזינא חוא חלמא א"ל חזאי חלמא דעייל מחטא באצבעתי א"ל הב לי זוזא ולא יהב
ליה לא א"ל ולא מידי א"ל חזאי דנפל תכלא בתרתין אצבעתי א"ל הב לי זוזא ולא יהב ליה ולא א"ל א"ל חזאי
דנפל תכלא בכולה ידא א"ל נפל תכלא בכולהו שיראי שמעי בי מלכא ואתיוה לריש טורזינא קא קטלי ליה
א"ל אנא אמאי אייתו לדאי דהוה ידע ולא אמר אייתוהו לבר הדיא אמרי ליה אמטו זוזא דידך חרבו
שירלי

ו) נמל. ב) מרים כב. קדושין מה:, ג) יבמות מב: [ושם פסק רב חנן בר רבא כמר רב], ד) [נמת מו:]. ה) [עי' חסד נפ"ו כת. כתוס"י ותר שם ד"ה הכי]. ו) [ישמ' נחמם ניחו ק' פרש"י ב"ק ד"ה לחחון וכר' פ"ם ופערך מ' חמלך מלח]. ז) [עי' הערוך מחדש מר מלח]. ח) [נפל נב:]. ט) מכחם יל.). י) מכחרין ט:. כ) [עי' ספרך מרחש מר שמר המלילות]. ל) [ד"ה שבר נפר ד"ה הכח]. מ) [שמח יב]. נ) [שיר השירים כו].

הגהות הב"ח

(ו) נמ' וקרים פסוקא לפמחי: (ב) שם ומפני ליה לרבח ושחיל בולי עלמא ואמרי רבא איחמים חנן לא בל שכן אמרי ליה: (ג) שם ניסו ממפלך ניין רבא ואשכח ואי"ו דפטר חמור נהיט בחפלה לסוף חול: (ד) רש"י ד"ה שבור מלכא מלך פרס:

גליון הש"ס

גמ' ומי שאחך שכבא. עי' לקמן דף ס"ב ע"ם מום, ד"ה רבנן:

לעזי רש"י

משילארי"ו [פרשיליר"ש]. שרים מוחנות.

מוסף רש"י

את אמרת לקריבך. לחת נחו קטנה לקרובו, ולשחו לחמרים מימנים לקרובה (בקושין מה:). בבירחא. בחור ושכח מה:). בכסי. מקום מיבש בשדים ואינים (ע"ז כח ע"ח מום. שם). אשיחא. חומה (ב"ק נ:).

1. שׁוּחָךְ טִבְחָה חָמָרְךָ נָחַל מֵאִתָּךְ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרוֹ נֶחְטַל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נְתֻנוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לְךָ מוֹשִׁיעַ: דברים כח לא
2. בָּנִים וּבָנוֹת יוֹלִיד וְלֹא יִהְיוּ לְךָ כִּי יֵלְכוּ בַּשֶּׁבִי: דברים כח מא
3. בְּנְךָ וּבִתְּךָ נְתֻנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רֹאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדֶךָ: דברים כח לב
4. לְךָ אֲבָל בְּשַׁמְּרוֹ לוֹ בְּקֹר וְשִׁחֲתָה בַּלֵּב טוֹב יְעַךְ כִּי בְכֹר רָעָה הַמַּלְּדוֹם אֶת מַעֲשֵׂיהוּ: קהלת ט ז
5. וְדַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמְעֹט תֶּאֱסוֹף כִּי יְחַסְּלֶנּוּ הָאַרְבֶּה: דברים כח לח
6. וְיִתֵּן יְהוָה לְךָ כָּבֵל וְכָבֶלְךָ וְשֶׁמֶן לֹא תָסוּךְ כִּי יֶשׁל וְיָקֹק: דברים כח מ
7. וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְיָ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ: דברים כח י

רבינו חננאל

א"ל חזאי אשיחא דנפל. עי' בחל. א"ל חזאי אפדנא דאביי דנפל. עי' אפדנא חצר. ונפל מנקריה עי' מרח שבקרקר. א"ל אודרא מבי סריא נפק. עי' הנצה היוצא מן הבכח. נמרני דקללת חכם אפי' בחנם היא בחה. עי' מחקיימת.

который сидит и дает урок, **וקאי אמורא עלך** *и будет стоять над тобой* тот, кто *громко повторяет* слова учителя ученикам.

לרבא אמר ליה В то время как *Раве* он *сказал*: **פטר חמור גהיט מתפילך** *стерты* слова "*первенец из ослов*" с пергамента в твоем головном *тфилин*. **אמר ליה** *Сказал ему* Рава: **לדידי חזי לי ואיתיה** *я сам их видел* в своем тфилин, *они* там *есть*. **אמר ליה** *Сказал ему* Бар-Эдья: **וא"ו דפטר חמור ודאי גהיט מתפילך** буква "*вав*" *в* "*первенце из ослов*" (точнее, в слове חמור, "осел"), *я уверен, стерта из твоего* головного *тфилин*. (На свитке это слово пишется без буквы "вав". Писец ошибочно написал букву, а потом стер, что сделало тфилин негодными.)

לסוף אזל רבא לחודיה לגביה אמר ליה *В конце концов пошел Рава к нему один*, без Абае, и *сказал ему*: **חזאי דשא בריתא דנפל** во сне *я видел*, как *упала внешняя дверь* моего дома. **אמר ליה** *Сказал ему* Бар-Эдья: **אשתך שכבא** *твоя жена умрет*.

אמר ליה Еще *сказал ему* Рава: **חזאי ככי ושני דנתור** во сне *я видел*, что *мои коренные зубы и передние* (т. е. резцы) *выпали*. **אמר ליה** *Сказал ему* Бар-Эдья: **בנך ובנתך שכבן** *твои сыновья и дочери умрут*.

אמר ליה Еще *сказал ему* Рава: **חזאי תרתי יוני דפרחן** во сне *я видел двух летящих голубей*. **אמר ליה** *Сказал ему* Бар-Эдья: **תרי נשי מגרשת** *с двумя женами разведешься*. [Голубкой называется жена или невеста; как сказано[8]: **יונתי תמתי** "Моя чистая голубка".]

אמר ליה Еще *сказал ему* Рава: **חזאי תרי גרגלידי דלפתא** во сне *я видел две репы*. **אמר ליה** *Сказал ему* Бар-Эдья: **תרין קולפי בלעת** *два удара* палкой, шириной с репу, *получишь*. – **אזל רבא ההוא יומא ויתיב בי מדרשא כוליה יומא** *В тот день пошел Рава и просидел в доме учения целый день*. **אשכח הנהו תרי סגי נהורי דהוו קמנצו בהדי הדדי** *Обнаружил двух слепцов, которые ссорились друг с другом*. **אזל רבא לפרוקינהו** *Пошел Рава их растащить*, **ומחוהו לרבא תרי** *и они дважды Раву ударили*. **דלו למחוייה אחריתי** *Подняли* свои палки *ударить его еще* один раз, **אמר** но *он* им *сказал*: **מסתיי תרין חזאי** *хватит, два* удара *я видел* во сне, но не больше.

לסוף אתא רבא ויהיב ליה אגרא *В конце концов пришел Рава и дал ему плату* за разгадку.

אמר ליה *Сказал ему* Рава: **חזאי אשיתא דנפל** во сне *я видел*, что *упала стена* моего дома. **אמר ליה** *Сказал ему* Бар-Эдья: **נכסים בלא מצרים קנית** *имущества без счета приобретешь*.

אמר ליה *Сказал ему* Рава: **חזאי אפדנא דאבוי דנפל וכסיין אבקיה** во сне *я видел*, что *упал дом Абае и меня накрыла пыль*. **אמר ליה** *Сказал ему* Бар-Эдья: **אבוי שכיב ומתיבתיה אתיא לגבך** *Абае умрет, а его ешива перейдет к тебе*.

אמר ליה Еще *сказал ему* Рава: **חזאי אפדנא דידי ואתו דנפיל** во сне *я видел*, что *упал мой дом и* что *пришли люди* и *каждый взял по кирпичу* из развалин. **אמר ליה** *Сказал ему* Бар-Эдья: **שמעתתך מבדרן בעלמא** *твои постановления разойдутся по* всему *миру*.

אמר ליה Еще *сказал ему* Рава: **חזאי דאבקע רישי ונתר מוקרי** во сне *я видел*, что *раскололась моя голова и мой мозг вытек*. **אמר ליה** *Сказал ему* Бар-Эдья: **אודרא מבי סדיא נפיק** *пух выйдет из подушки* под твоей головой.

אמר ליה Еще *сказал ему* Рава: **אקריון הללא מצראה בחלמא** *во сне дали мне произнести* "*египетский Алель*", который произносят в первую ночь Пэсаха. **אמר ליה** *Сказал ему* Бар-Эдья: **ניסא מתרחשי לך** *случится для тебя чудо*, и будешь благодарить Всевышнего. (Исход произошел в месяц ניסן нисан, который так назван в честь נסים чудес, случившихся с евреями.)

8. Шир-Аширим 5:2

הוה קא אזיל בהדיה בארבא В это время Бар-Эдья *плыл вместе с ним* (с Равой) *на корабле*. **אמר** *Сказал* Бар-Эдья себе: **בהדי גברא דמתרחיש ליה ניסא למה לי** *рядом с* таким *человеком*, как Рава, *для которого случится чудо, зачем мне* находиться? Ведь если корабль утонет, Рава один спасется. – В результате решил Бар-Эдья сойти с корабля.

בהדי דקא סליק נפל סיפרא מיניה *Когда он сходил* с корабля, *выпал у него свиток*. **אשכחיה רבא וחזא דהוה כתיב ביה** *Нашел его Рава*, подобрал *и увидел, что в нем написано*: **כל החלומות הולכין אחר הפה** *все сны идут* (исполняются) *согласно* своей *разгадке*. **אמר** *Сказал* ему Рава: **בדידך קיימא וצערתן כולי האי רשע** *злодей*! *От тебя зависели* разгадки моих снов, *но* ты *к* моим *страданиям все их* разгадал! **כולהו מחילנא לך בר מברתיה** *Все* беды *прощаю тебе*,

קיסר. מלך רומי והיה לו תגר עם פרסיים: **מפי מוציא.** מלי לרואה גלילה נמלום: **מפחדי לך פרפי.** עושים כך ענרות המלך. כמו לא תפרע לחד מנטון אחריה (מלכים ג מ"ג). ולשון תכמים (פפרי פ' דנריס) הדבק בשמור ושמחו לך: **ומבני כך קייסף.** יכופו לותך לעמון נרעיני תמריס: **שבור** (ו). מלך פרס: **פסיד עפקך.** מתקלקל פרקמטיא שלך: **ולא שבני לך למיכל.** מתוך שנרך לא יטעם לך שום מאכל: **מרווח עפקך.** ותתון שמחתך לא תמוזה לאכול שתהיה שבע בשמחתך: **והיפ.** משמך: **לשכוחי פחדך.** להפיג לשנתך: **מריציפ.** זרע רע מוציא השדה: **כדיינפ דמלכא.** מוכר שתכשיטי המלך שם יפנר על ידי נגניס ויעלילו עליך לומר שאתה נגנבתם: **קל וחומר מינך.** שם רצה נחשד כל שכן שיחשדוהו וחבו ויהלטו ממך: **חפש.** חוזק: **מיף עפקך.** כפול נריות כחזק שהיא רחבה וכפולה: **מריר עפקך.** שנאוי לכל ומר יהיה המחורה שלך: **חניפפ.** שם היו משתכרים ניין: **מלי עפקך.** ממוך כלומר שתמן ממורתך נזול: **דקדמי.** גללה: **פציק עפקך.** כיוקר ממכרנו כמו עציק לנבן (כ"מ ד' נ:): **נרפא ג"ל קפוי עפקך.** לשון קהוי הכל יפמלוהו: **מפכפי עפקך.** יתנקש עפקך ויחזרו לחכיו לקנות: **דקפי פפיפדן.** מרפשותיו. כלמתרגמינן מרפשותיו לפלוטי (נרפשים מ:): **מלפא פיום.** רפא יפיבה הלוטם לרשות והממורנמן עומד עליו בחמורת להשמיע נקול רם לרניס בקול חמור הטוער: **ויו דפטר חמור נפיט מפפילך.** נפרפת והיה כי יניחך וכל פטור חמר מפלה בשם[ב] והול מפר ויו וטפתילין של רצע מתנו הכותב מלא ותמ"ל מתקו והייטו נהיט חמור: **דפפ פרייפפ.** דלת מילון שבמית: **לפפתך מפפ.** השומרת לת הבית: **בכי.** שימת הפניתות שקורין מגילת"ר: **פרפי נפי פגרפפ.** שתמו של לדם קדמיה יותה לכתת יוצאי תמתי[ט]: **פרין קולפי כלפפ.** מכת מקל עב נרפשו כרפתי לפתות: **כלפ פלרים.** נחלה כלפ מלרים כלומר קרקשות רתבים ורבים: **וכפיין פציקים.** כפוי שפר הפוכת ממפולת המזוה: **ונפר מוקרי.** נשר מוחו: **פוזרפ מבי פדיפ.** המוכין יוללין מן הכר שמרפשותיו: **כללפ מלרפפ.** הלל שלטו קורין נפפפת. לפי שים הלל לתר הקרוי הלל הגדול קורין לזה הלל המלרי: **ניפי מחרפתי לך.** שע"י נפים נקרפ ניתן שעל כל לרה הנאה ליפרפל לומרים לותו על גמולתן: **כוה קפ פויל.** כך הדיל בהדיה לדנפ: **נפרנפ.** נפפיטה: **שמר נבדי נגרפ דמפרחים ליה ניפפ נפה לי.** שמא כתן יתרם לו הנס שתוטנת הפפיטה והול יענל: **בדידך קיימפ.** כך הול תלוי הפתרון שם לטובה שם לרעה והפכת לי לרעה: **לשמו** של רבא כת רב תפלת הית: **נפל מכלפ.** תולה: שילתי

אמר ליה קיסר לר' יהושע בר' [ד](חנינא) אמריתו דחכמיתו טובא אימא לי מאי חזינא בחלמאי אמר ליה חזית דמשחרי לך פרסאי וגרבי בך ורעיי בך שקצי בחוטרא דדהבא הרהר בוליה יומא ולאורתא חזא אמר ליה שבור מלכא לשמואל אמריתו דחכמיתו טובא אימא לי מאי חזינא בחלמאי אמר ליה חזית דאתו רומאי ושבו לך וטחני בך קשייתא ברחייא דדהבא הרהר כוליה יומא ולאורתא חזא בר הריא מפשר חלמי הוה מאן דיהיב ליה אגרא מפשר ליה למעליותא ומאן דלא יהיב ליה אגרא מפשר ליה לגריעותא אביי ורבא חזו חלמא אביי יהיב ליה זוזא ורבא לא יהיב ליה אמרי ליה אקרינן בחלמין ישורך מבוח לעיניך וגו' לרבא אמר ליה פסיד עסקך ולא אהני לך למיכל מעוצבא דלבך לאביי א"ל מרווח עסקך ולא אהני לך למיכל מחדוא דלבך אמרי ליה אקרינן [ב]בנים ובנות תוליד וגו' לרבא אמר ליה כבישותיה לאביי א"ל בנך ובנתך נפישי ומינסבן בנתך לעלמא ומדמיין באפך כרקא אזלן בשביה אקריין [ג]בניך ובנותיך נתונים לעם אחר לאביי א"ל בנך ובנתך נפישין [ה]את אמרת לקריבך והיא אמרה לקריבה ואכפה לך ויהבת להון לקריבה דהוי כעם אחר לרבא א"ל דביתהו שכיכא ואתו בניה ובנתיה לידי איתתא אחריתי [ו]דאמר רבא אמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב מאי דכתיב בנך ובנותיך נתונים לעם אחר זו אשת האב אקרינן בחלמין [ז]לך אכול בשמחה לחמך לאביי אמר ליה מרווח עסקך ואכלת ושתית וקרית פסוקא מחדוא דלבך לרבא אמר ליה פסיד עסקך טבחת ולא אכלת ושתית וקרית [ח] לפכוחי פחרך אקרינן [ט]זרע רב תוציא השדה לאביי א"ל מריטיה לרבא א"ל מסיפיה אקרינן [י]זיתים יהיו לך בכל גבולך וגו' לאביי א"ל מריטיה לרבא א"ל מסיפיה אקרינן [יא]וראו כל עמי הארץ וגו' לאביי א"ל נפק לך שמא דריש מתיבתא הוית אימתך נפלת בעלמא לרבא אמר ליה בריינא דמלכא אתבר ומתפסת בגנבי ודייני בולי עלמא קל וחומר מינך למחר אתבר בריינא דמלכא ואתו [יב] ותפשי ליה לרבא. אמרי ליה חזן חסא על פום דני לאביי א"ל עיף עסקך כחסא לרבא א"ל מריר עסקך כי חסא אמרי ליה חזן בשרא על פום דני לאביי אמר ליה בסים חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא וחמרא מינך לרבא אמר ליה תקיף חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא למיכל ביה אמרי ליה חזן חביתא דתלי בריקלא לאביי אמר ליה מדלי עסקך בריקלא לרבא אמר ליה חלי עסקך כתמרי אמרי ליה חזן רומנא דקרחי אפום דני לאביי אמר ליה עשיק עסקך כרומנא לרבא אמר ליה קאוי עסקך כרומנא אמרי ליה חזן חביתא דנפל לבידא לאביי א"ל מתבעי עסקך [יג]כדאמר נפל פתא בכוירא ולא אשתבח לרבא א"ל פסיד עסקך ושדי' ליה לבירא אמרי ליה חזינן בר חמרא דקאי באיסרן ונוער לאביי אמר ליה מלכא הוית וקאי אמורא עלך לרבא א"ל פטר חמור [יד] נהית מתפילך א"ל לדידי חזי לי ואיתיה אמר ליה וא"ו דפטר חמור ודאי נהית מתפילך לסוף אזל רבא לחודיה לגביה אמר ליה חזאי דשא בריית דנפל אמר ליה [טו]אשתך שכבא אמר ליה חויא [טז]ככי ושני דנחור א"ל בנך ובנתך שכבן אמר ליה חזאי תרתי יוני דפרחן א"ל תרי נשי מגרשת אמר ליה חזאי תרי גרגלידי דלפתא אמר ליה תרין קולפי בלעת אזל רבא ההוא יומא ויתיב בי מדרשא כוליה יומא אשכח הנהו תרי סגי נהורי דהוו קמנצו בהדי הדדי אזל רבא לפרוקינהו ומחוהו לרבא תרי דלו למחוייה אחריתי אמר מסתיי תרין חזאי לסוף אתא רבא ויהיב ליה אגרא א"ל חזאי [יז]אשיתא דנפל א"ל נבסים בלא מצרים קנית א"ל חזאי אפרנא דאביי דנפל ובסיין אבקיה א"ל אביי שכיב ומתיבתיה אתיא לגבך א"ל חזאי אפרנא דידי דנפיל ואתו כולי עלמא שקיל לבינתא לבינתא א"ל שמעתתך מבדרן בעלמא א"ל חזאי דאבקע רישי ונתר מוקרי א"ל [יח]אודרא מבי סריא נפיק א"ל אקריון הללא מצראה בחלמא א"ל ניסא מתרחשי לך הוה קא אויל בהדיה בארבא אמר בהדי גברא דמתרחיש ליה ניסא למה לי בהדי דקא סליק נפל סיפרא מיניה אשכחיה רבא וחזא דהוה כתיב ביה [יט]כל החלומות הולכין אחר הפה אמר רשע בדידך קיימא וצערתן כולי האי כולהו מחילנא לך בר מברתיה דדב חסדא יהא רעוא דלמסר ההוא גברא לידי דמלכותא דלא מרחמו עליה אמר מאי אעביד גמירי [כ]דקללת חכם אפילו בחנם היא באה וכ"ש רבא דברינא קא ליים אמר איקום ואגלי [כא]דאמר מר גלות מכפרת עון קם גלי לבי רומאי אזל יתיב אפתחא דריש [כב]טורזינא דמלבא ריש טורזינא חוא חלמא א"ל חזאי חלמא דעייל מחטא באצבעתי א"ל הב לי זוזא ולא יהב ליה לא א"ל ולא סידי א"ל חזאי דנפל תכלא בתרתין אצבעתי א"ל הב לי זוזא ולא יהב ליה ולא א"ל א"ל חזאי דנפל תכלא בכולה ידא א"ל נפל תכלא בכולהו שראי שמעי בי מלכא ואתיוה לריש טורזינא קא קטלי ליה א"ל אנא אמאי אייתו להאי דהוה ידע ולא אמר אייתוהו לבר הריא אמרי ליה אמטו זוזא דידך חרבו

שידאי

מסורת הש"ס

ג) תגיגה, ב) מדרש כב. קהלת רבה, ג) ירמיה מב: [ומשם מא: שמר רבה, ד) [שבת סו:], ה) [פר' חיים נשא כה. ובמדרש ועד שם ד"ה הכיו], ו) [שבת לומשם ביתו כך פרקי ר"ח ב. ד"ה לשמח וכר פ"ם ובערוך פר' שמל], ז) [בר' הפרוך לחדש פר' נוקא], ח) [לעיל עב:], ט) מכות יא., י) [מלכים ג ה:], כ) [בר' פסרוך מרחיל פר' שמר לפני ד"ה הטו], ל) [ד"ה שכר לפני ד"ה הטו], מ) [שמות יג], נ) [בר' הנדרים הא].

הגהות הב"ח

(ב) גמ' וקרית פסוקא לפסחי: (ג) שם ומפני ליה לתת: (ד) ר"ה בולי עלמא ואמרי רבא איתמים אנן לא בל שכן אמרי ליה: (ו) שם ניתו ממפלך ניין רבא ואשכחה א"ר דפטור חמור מיתו בתפלה לפף מל: (ז) ר"ש ד"ה שנור מלכא מלך פרס:

גליון הש"ס

גם' א"ל ואשתך שכבא. עי' לקמן דף פ"ב ע"ב תוס' ד"ה רצה:

לעזי רש"י

משילארי"ר [פרשילי"ר פ"ש]. שיניים מחוצות.

מוסף רש"י

את אמרת לקריבך. נתת נתו קטנה לקרוטו. ואמרו אמרה שיפנטה לקרוטה (קדושין סה:). בבריה. נטור (שבת סו:). ככי. מקום מוצב הפרים ולעיל"ם (ע"ז כח ע"ב תוס' שם). אשיתא. תומה (ב"ק נ:).

---

1. שחרך קטנה לעיקך ולא תאכל מפני חמרך נחול מלאכך ולא ישוב לך אשר נקנות לאיקיך ואין לך מושיע: דברים כח לא. 2. בנים וכנות תוליד ולא יהיו לך כי הלכו בשבי: דברים כח מא
3. בנך ובנותיך נתנים לעם אחר ועיניך ראות וכלות אליהם כל היום ואין לאל ידך: דברים כח לב
4. לך אבל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יען בי בכר רצה אלהיך את מעשיך: קהלת ט ז
5. וראו כל עמי הארץ השדה יראו ותאספו כי יתקלקל הערקוד: דברים כח לח
6. ויהיו יהיו לך בבל ובעלך ושכך לא תשיר בי ישל ותקוך: דברים כח ם
7. וראו כל עמי הארץ כי שם ני נקרא עליך ויראו ממך: דברים כח י

רבינו חננאל

א"ל חזאי אשיתא דשבל. עי' בחל. א"ל חזאי אפרנא דאביי דשבל. עי' אפרנא חצר. ושבל מנקריה עי' מרח שבקדקר. א"ל אחריתא מכי סריא נפק. עי' הנהדה הוצא מן הכסת. בגמרא דקללת חכם אפי' בחנם היא באה. עי' מתקיימת.

דרב חסדא *кроме* смерти моей жены, *дочери рава Хисды*. יהא רעוא דלמסר ההוא גברא לידי Пусть *будет воля* Небес, *чтобы выдали этого человека царским властям и те его не пожалели.*

אמר *Сказал* Бар-Эдья себе: מאי אעביד *что мне делать?* גמירי Ведь *получили по традиции* (с Синая): דקללת חכם אפילו בחנם היא באה *проклятие мудреца, даже* сказанное *без причины,* все равно *приходит* (исполняется), וכל שכן רבא דבדינא קא לייט *а тем более* проклятие *Равы, который проклял* меня *по делу*. אמר И еще *сказал* Бар-Эдья себе: איקום ואגלי *поднимусь и уйду в изгнание;* דאמר מר *ведь сказал учитель* в барайте: גלות מכפרת עון *изгнание искупает вину.*

קם גלי לבי רומאי *Поднялся* Бар-Эдья и *ушел в изгнание к римлянам.* אזל יתיב אפתחא דריש טורזינא דמלכא *Пошел и сел у входа* в дом *сторожа царского хранилища.* ריש טורזינא חזא חלמא А тот *сторож увидел сон.* אמר ליה *Сказал ему* сторож: חזאי חלמא דעייל מחטא באצבעתי *я видел сон, как игла вошла в мой палец.* אמר ליה *Сказал ему* Бар-Эдья: הב לי זוזא *дай мне* один *зуз,* и я его тебе разгадаю. ולא יהב ליה *Но* тот *не дал ему* зуз. לא אמר ליה ולא מידי *И ничего* Бар-Эдья *ему не сказал,* т. е. не разгадал.

אמר ליה В другой раз *сказал ему* сторож: חזאי דנפל תכלא בתרתין אצבעתי *я видел* сон, *как проникли черви в два мои пальца.* אמר ליה *Сказал ему* Бар-Эдья: הב לי זוזא *дай мне* один *зуз.* ולא יהב ליה *Но* тот снова *не дал ему* зуз. ולא אמר ליה *И* опять *ничего* Бар-Эдья *ему не сказал.*

אמר ליה В третий раз *сказал ему* сторож: חזאי דנפל תכלא בכולה ידא *я видел* сон, *как проникли черви во всю мою руку.* אמר ליה *Сказал ему* Бар-Эдья: נפל תכלא בכולהו שיראי *напали черви на все шелковые одежды,* что в царском хранилище.

שמעי בי מלכא ואתיוה לריש טורזינא קא קטלי ליה *Услышали* об этом *в доме царя* (о том, что испорчена одежда) *и привели сторожа хранилища,* чтобы *казнить его.* אמר להו אנא אמאי *Сказал он им: почему меня?* אייתו להאי דהוה ידע ולא אמר *Приведите того, кто знал и не сказал.* אייתוהו לבר הדיא *Привели Бар-Эдью.* אמטו זוזא דידך חרבו אמרי ליה *Сказали ему: из-за* одного *твоего зуза* (из-за денег, которые ты хотел получить) *испорчены*

קיסר. מלך רומי והיה לו חבר עם פרקיים: מפי מוינא. מלי
לרלה גלילה נחלום: משמרי לך פרפמי. עושים לך עצות המלך.
כמו לא ממרת דמך מנחון שחרית (מדרש במדבר טו). ולשון חכמים
(ספרי פ' דברים) הדבק בשמור ושמעו לך: ושבו לך. ישלוך בשני
ומפני כך קיימא. יכופו לותך לעמון
גרעיני תמרים: עבור (ד). מלך פרס:
פסיד עסקך. מתקלקל פרקמטיא
שלך: ולא פסני לך למיכל. מתך
לעגרן לא יטעם לך שום מאכל:
פרווח עסקך. ומתון שמחתך לא
מתאוה לאכול שתהיה שבע בשמחתך:
ויפ. לשמחך: לפכוחי פחדך.
להפיג לשונך: מריפיה. זרע רב
מוינא הלדה: כדיינא דמלכא. מושר
שחכשיטי המלך שם יפצר על ידי
גנבים ויעלילו עליך לומר שחתה
גנבתם: קל ומומר מינך. שם רבא
נחשד על שכן שחפדוהו חכו וילכלו
ממך: חמא. חזרת: מיף עסקך.
כפול נרויח כחזרת שהיא רחבה
וכפולה: פריך עסקך. שנאוי לכל
ומר יהיה המחורה שלך: מכיפא.
שם היו משחכרים ניין: מלי עסקך.
מתוק כלומר שחתן מחורתך נוול:
דקדחי. גבלה: עציק עסקך.
כיוקר מחכרנו כמו עציק לגבך (ב"מ
ד' נב.): לרבא גל קפוי עסקך.
לשון קהוי הכל ישלחוהו: מפצחי
עסקך. יחפקש עסקך ויחזרו לחכיו
לקנות: דקפי פפיסדן. מרלשותיו.
כלחתרגמינן מרלשותיו לחמוזי
(בראשית מח): מלכא טויא. לשם
יפיעה הלורש ולרשות והמחורגמן

אמר ליה קיסר לר' יהושע בר' (תענית)
אמריתו דחכמיתו טובא אימא לי מאי חזינא
בחלמאי אמר ליה חזית דמשחרי לך פרסאי
וגרבי בך ורעיי בך שקצי בחוטרא דדהבא
הרדר בוליה יומא ולאודתא חזא אמר ליה
שבור מלבא לשמואל אמריתו דחכמיתו
טובא אימא לי מאי חזינא בחלמאי אמר ליה
חזית דאתו רומאי ושבו לך וטחני בך קשייתא
ברחייא דדהבא הרדר בוליה יומא ולאודתא
חזא בר הדיא מפשר חלמי הוה מאן דיהיב
ליה אגרא מפשר ליה למעליותא ומאן דלא
יהיב ליה אגרא מפשר ליה לגריעותא אביי
ורבא חזו חלמא אביי יהיב ליה זוזא ורבא לא
יהיב ליה אמרי ליה אקרינן בחלמין ישורך
טבוח לעיניך וגו' לרבא אמר ליה פסיד עסקך
ולא אהני לך למיכל מעוצבא דלבך לאביי
א"ל מרווח עסקך ולא אהני לך למיכל מחדוא
דלבך אמרי ליה אקרינן בנים ובנות תוליד
וגו' לרבא אמר ליה כבישותיה לאביי א"ל
בנך ובנתך נפישי ומינסבן בנתך לעלמא
ומדמיין באפך כרקא אזלן בשביה אקריין
בניך ובנותיך נתונים לעם אחר לאביי א"ל
בנך ובנתך נפישין את אמרת לקריבך והיא
אמרה לקריבה ואכפה לך ויהבת להון לקריבה
דהוי כעם אחר לרבא א"ל דביתהו שביכא ואתו בניה ובנתיה לידי איתתא
אחריתי דאמר רבא אמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב מאי דכתיב בניך
ובנותיך נתונים לעם אחר זו אשת האב אקרינן בחלמין לך אכול בשמחה לחמך לאביי אמר ליה מרווח
עסקך ואכלת ושתית וקרית פסוקא מחדוא דלבך לרבא אמר ליה פסיד עסקך טבחת ולא אכלת ושתית
וקרית (ו) לפכוחי פחדך אקרינן זרע רב תוציא השדה לאביי א"ל מריישה לרבא א"ל מסיפיה אקרינן זיתים
יהיו לך בכל גבולך וגו' לאביי א"ל מריישה לרבא א"ל מסיפיה אקרינן וראו כל עמי הארץ וגו' לאביי א"ל
נפק לך שמא דריש מתיבתא הוית אימתך נפלת בעלמא לרבא אמר ליה בדיינא דמלכא אחבר ומתפסת
בגנבי ודייני כולי עלמא קל וחומר מינך למחר אחבר בדיינא דמלכא ואתו (ז) ותפשי ליה לרבא. אמרי ליה
חזן חסא על פום דני לאביי א"ל עיף עסקך כחסא לרבא א"ל מריר עסקך כי חסא אמרי ליה חזן בשרא
על פום דני לאביי אמר ליה בסים חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא וחמרא מינך לרבא אמר ליה תקיף
חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא למיכל ביה אמרי ליה חזן חביתא דחלי בדיקלא לאביי אמר ליה
מדלי עסקך בדיקלא לרבא אמר ליה חלי עסקך כתמרי אמרי ליה חזן רומנא דקרחי אפום דני לאביי
אמר ליה עשיק עסקך כרומנא לרבא אמר ליה קאוי עסקך ברומנא אמרי ליה חזן חביתא דנפל לבירא
לאביי א"ל מתבעי עסקך כדאמר נפל פתא בבירא ולא אשתכח לרבא א"ל פסיד עסקך ושדי' ליה
לבירא אמרי ליה חזינן בר חמרא דקאי באיסדן ונוער לאביי אמר ליה מלכא הוית וקאי אמורא עלך
לרבא א"ל פטר חמור (ח) גהיט מתפילך א"ל לדידי חזי לי ואיתיה אמר ליה וא"ו דפטר חמור ודאי גהיט
מתפילך לסוף אול רבא לחודיה לגביה אמר ליה חזאי דשא בריית' דנפל אמר ליה (ט) אשתך שכבא
אמר ליה חזיא (י) ככי ושני דנחור א"ל בנך ובנתך שכבן אמר ליה חזאי תרתי יוני דפרחן א"ל תרי נשי
מגרשת אמר ליה חזאי תרי גרגלידי דלפתא אמר ליה תרין קולפי בלעת אול רבא ההוא יומא ויתיב
בי מדרשא כוליה יומא אשכח הנהו תרי סגי נהורי דהוו קמנצו בהדי הדדי אול רבא לפרוקינהו ומחוהו
לרבא תרי רלו למחוייה אתריתי אמר מסתיי תרין חזאי לסוף אתא רבא ויהיב ליה אגרא א"ל חזאי (יא) אשיתא
דנפל א"ל נכסים בלא מצרים קנית א"ל חזאי אפדנא דאביי דנפל וכסיין אבקיה א"ל אביי שביב ומתיבתיה
אתיא לגבך א"ל חזאי אפדנא דידי דנפיל ואתו כולי עלמא שקיל לבינתא לבינתא א"ל שמעתתך מבדדן
בעלמא א"ל חזאי דאבקע רישי ונתר מוקרי א"ל (יב)אודרא מבי סריא נפיק א"ל אקריון הללא מצראה בחלמא
א"ל ניסא מתרחשי לך הוה קא אזיל בהדיה בארבא אמר בהדי גברא דמתרחיש ליה ניסא למה לי בהדי דקא
סליק נפל סיפרא מיניה אשכחיה רבא וחזא דהוה כתיב ביה (יג)כל החלומות הולכין אחר הפה אמר רשע
ברידך קיימא וצערתן כולי האי כולהו מחילנא לך בר מברתיה דב חסדא יהא רעוא דלמסר ההוא גברא
לידי דמלבותא דלא מרחמו עליה אמר מאי אעביד גמידי (יד)דקללת חכם אפילו בתנם היא באה וכ"ש רבא
דברינא קא לייט אמר איקום ואגלי (טו)דאמר מר גלות מכפרת עון קם גלי לכי רומאי אזל יתיב אפתחא דריש
(טז)טורזינא דמלבא ריש טורזינא חזא חלמא א"ל חזאי חלמא רעיל מחטא באצבעתי א"ל הב לי זוזא ולא יהב
ליה לא א"ל ולא מידי א"ל חזאי דנפל תכלא בתרתין אצבעתי א"ל הב לי זוזא ולא יהב ליה ולא א"ל א"ל חזאי
דנפל תכלא בכולה ידא א"ל נפל תכלא בכולהו שידאי שמעי בי מלכא ואתיוה לדיש טורזינא קא קטלי ליה
א"ל אנא אמאי אייתו להאי דהוה ירע ולא אמר אייתוהו לבר הדיא אמרי ליה אמטו זוזא דידך חרבו

שיראי

מסורת הש"ס

ה) מגילה. כ) מדרש רב. קהלת שם. ג) ירמיה מה: ומשלי יחוקאל רב מגן גר רבה אמר רבי. ד) [שבת פו:]. ה) [ער' יחזקאל נשיא כתב בפרקי' ואור שם ד"ה הכי]. ו) [יומא לא. ד"ה לפתח ניתו לך פרקי' ניק ב. ד"ה לפתח וכי ס"ם וכעדך ער' סתם]. ז) [ער' הערוך לשון גלל]. ח) [מגילה כה:]. ט) [מגילה יח:]. י) מכות יא. י) סנהדרין לח:. כ) [ער' הערוך ערוך ער' שור המועדים]. ל) [ד"ה אמר לפני ד"ם ותנו]. מ) [שבת יט:]. נ) [ד"ה הפירים כה].

התורות הב"ח

(ו) גמ' וקרית פסוקא לפכוחי: (ז) שם ומפקי ליה לרבא דחיל כולי עלמא דאמרי רבא איתתיה אנן לא בל שכן לאמרי ליה: (ח) שם ניהיט מתפילך ניין רבא ואשכח וא"ו דפטר חמור ניהיט בתפילה לפוף מל: (ט) ר"ש ד"ה אמר מלבא מלך פרס:

גליון הש"ם

גמ' אל אשתך שכבא. עי' לקמן דף ס"ב ע"ב מום. ד"ה רבא:

לעזי רש"י

משילארי"ר [משילי"ר ש"ן]. שיניים שחחנות.

מוסף רש"י

את אמרת לקריבך. לאח כחו קמנה לקרטנו, ולשחו לאחרים שיעשה לקרטנו ועשאוהו בה:). בבירא. בגור (שבת מו:). בבי. מקום מוכן כמקרים ומיכים (ב"ב כח ע"ב חום. שם). אשיתא. חומה (ביק נ:).

---

1. שוחף טכחה לעיניך ולא תאכל מפנו חמרך מגזל מלפניך ולא ישוב לך שאגך נחטוף לאיביך ואין לך מושיע: ויכרים כח לו
2. בנים וכנות תוליד ולא יהיו לך כי הלכו בשבי:
ויכרים כח סם
3. בנך ובנותיך נתנים לעם אחר ועיניך ראות וכלות אליהם כל היום ואין לאל ידך: ויכרים כח לב
4. לך אכל בשמחתו: ולבבך ישמח בלב טוב יען כי בכר רעה השלחים את מעשיהו: קהלת ט ז
5. וכי רב תוציא השדה ומעט תאסף כי תקמצנו והארבה: ויכרים כח לח
6. ויהיים יהיו לך בבל ובצלך ושקך לא תסיר כי ישל ויקוה: ויכרים כח ם
7. וראו כל עמי הארץ כי שם יי נקרא עליך ויראו ממך: ויכרים כח י

רבינו חננאל

א"ל חזאי אשיתא דנפל. פי' כותל. א"ל חזאי אפדנא דאביי דנפל. פי' אפדנא חצר. וגפל מנקריה פי' מרח שבקרקר. א"ל אודרא מבי סריא נפק. פי' הנדה היוצא מן הכסת. גמדיי דקללת חכם אפי' בחנם היא באה. פי' מתקיימת.

עומד עליו כלמורת להשמיע נקול רם לרבים כקול ממור הטוער: וי"ו דפסר חמור גסיב מפפילך. נפרקא והיה כי יניחך וכל פטר חמר חפדה בשה (ט) והוא מסר וי"ו ונחפילין של רבא כתבו הכותב מלא ותמ"כ מפקו והיינו גסיב מתון: דשא בריית'. שלשך בשני:
מפתך מפס. השומרת לם הבית:
כלי. שיעים הפנימיות שקורין מגילמ"ר: פרפי נפי מגרמא. שמשמו של מדם קרויה יונה לכתיב יונתי בחגוי הסלע (י): פרין קולפי בלפא. מכת מקל עב נרחשו כרחשי לפתות: בלפ מגרים. נחלה בלפ מגרים כלומר קרקעות רחבים ורבים: וכפיין פנקיה. כמו ספר הפוכח ממפולת המומה: ונפר מוקרי. נשר מומו: פוזרא מבי סדיא. המוכין יוצאין מן הכר שנמרלמומיו: בלפ מגרפי. הלל שמנו קורין נפפא. לפי שיש הלל לחר הקרוי הלל הגדול קורין לזה הלל המגרי: ניפי מפרפי לך. שע"י נפיש נקרא ניפן שעל כל לרה הנאה ליפרלל לומרים לחתו על גמולתן: פוה קפ פויא. כך הליל בהליה לרבא: בפרבא. נפפיגה: פמר בפדי גברא דפפרפים ליה ניפפ לפפ לי. זמא כלן יפרע לו הגם שחטעם הפפיגה והוא יגלי: בדידך קיימא. כך הוא תלוי הפתרון פס לטובה פס לרעה והפכת לי לרעה: פמשו של רבא בת רב חפלא היתה: פוזרזינא דפלגא. שומר פוער המלך: נפל מכלא. מוצא שיראי

1. וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: דברים ז יב
2. כִּי מִצְאִי מָצְאָ חַיִּים וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְהוָה: משלי ח לה
3. כִּי כֹה אָמַר יְיָ וְצִדְקָה תְּנָה אֶלְיָהּ כְּקָרֵב יְשׁוּעָתִי לָבוֹא וְצִדְקָתִי לְהִגָּלוֹת: ישעיה נו א
4. בְּקָשִׁים עִמּוֹת בֶּן יָנֵן יֵיטִיב עֲבוֹאוֹת עַל יִרְאֵיהֶם בְּרַחֲמָיו יְחוֹנֵן וְיַחֲזִיר עֹסֶק הַהֲלָכוֹת: ישעיה לו ה
5. יְיָ תְּשׂוּמֶת שָׁלוֹם לָנוּ כִּי גַם כָּל מַעֲשֵׂינוּ פָּעַלְתָּ לָנוּ: ישעיה כו יב
6. וְהָאֵשׁ אֲכַלְתּוֹ שְׁאֵר שְׁנֵי רְעֵם מַעֲלֵיהֶם הִתְּשִׁיטוּ וְאֶת עֲמָלָתָם פְּרִשׁוּ וְקִרְאוּ כְּאֵיר בְּיוֹד וְכַקֹּר בְּחוֹךְ קָלָתוֹ: סיכה נ ג
7. וְהֵיכָא מְסַתְּרֵינַן אֶת שֵׁם יְיָ וְהַמְסַתְּרָה שֶׁקֶט אֶת בְּבוּדוֹ כִּי יָבוֹא כְּנֵגֶד עֵר רְחֵז יְיָ וְנִקְרָה בּוֹ: ישעיה נו יט
8. בְּקָשׁוֹר נוֹדָרֶת מִן שָׁנָה בֶּן אִישׁ נוֹדֵר מִפְּקֻדָּתוֹ: משלי כו ח
9. וְקִשֵּׁל אֶל בֵּית הַמְּרִי קוֹשֵׁל וְהַמְּרִיחֵי אֱלֹהֵיהֶם כֹּה אָמַר אֱלֹהֵיהֶם שֶׁאֵלוּ לְרִשְׁיֵי אִמָּהוֹת מֵהֶם יִשָּׂק מִי קְרָבָם: יחזקאל כה ג
10. כְּעֻבְדֵי מְדַבְּרֵי מַלְאָכַי יִשְׂרָאֵל בְּבִבְהָרָה מִזְּאֵנָה וְגַרְאֵשִׁיהָ רְאֵיתִי אֲבוֹתֵיהֶם וְהָפֵה בָּאוּ כְּעֵל פְּעוֹר וְקִנְּדוּ לְבֹשֶׁת וְיִהְיוּ שִׁקּוּצִים כְּאֲהֲבָם: הושע ט י
11. כִּי מִגְּזַן סְדֹם נִשְׁבָּם מִשְׁרַשְׁתֵּי עֲנָבָה עֲנָבָם עָנְבֵי רֹאשׁ אֶשְׁכְּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ: דברים לב לב
12. מַה נְּאוּ עַל הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מַשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אֹמֵר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱלֹהָיִךְ: ישעיה נב ז
13. עַל הֶהָרִים אָקִא סְבִי וְהַב וְעַל נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה כִּי נִצְּתוּ מִבְּלִי אִישׁ עֹבֵר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנֵה מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה נָדְדוּ הָלָכוּ: ירמיהו ט ט
14. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִשָּׂקַע בְּשׁוּחָר עֵזֶל וְכָל הַגְּבָרִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר הַחֲרִימוּם בְּאֶרֶץ מְנֹרִים הִשְׁתַּחֲוֶיתָ לִיּ מִדֹּר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלָיִם: ישעיהו כו ג
15. תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּנִבְעָה חֲצֹצְרָה בְּקֶרֶב יְרִיעוֹת אֶת אֲחֲרֵי בְּנְיָמִין: הושע ה ח
16. וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יֶחֱרַץ כֶּלֶב לְשֹׁנוֹ לְמִאִישׁ וְעַד בְּהֵמָה לְמַעַן תֵּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְיָ בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל: שמות יא ז
17. וְהַגַּלְעָדִים עִיר פֹּעֲלֵי אָוֶן עֲקֻבָּה דָּם וְעַל גִּלְגָּל יִזְבְּחוּ שְׁוָרִים גַּם מִזְבְּחוֹתָם כְּגַלִּים עַל תַּלְמֵי שָׂדָי: הושע יב יב
18. אַרְיֵה שָׁאַג מִי לֹא יִירָא אֲנִי אֲדֹנָי אֱלֹהִים דִּבֶּר מִי לֹא יִנָּבֵא: עמוס ג ח
19. עָלָה אַרְיֵה מִסֻּבְּכוֹ וְנָסַע נֹקֵב מִשְׁחִיתוֹ לָשׂוּם אַרְצָךְ לְשַׁמָּה עָרֶיךָ תִּהֶרֶסְנָה מֵאֵין יוֹשֵׁב: ירמיהו ד ז
20. וְהִשְׁלִיךְ מֹרְעֵה וְהָעֵרֵב אֶת יְקוֹם וְיַרְקִיעוּ מִן הַמַּטָּר וְיַעֲלֶה וְיַחֲלֹשׁ שֶׁמֶלְיָהוּ וְיַכֶּהוּ אֶל מֹרְעֵהוּ: בראשית מט יד
21. חֵזֶר לָהּ אֶת כָּל לְמִי וְאַסְפֵר לָהּ שֹׁדֵרָה לֹא עָלָה אֲשֶׁר כִּי נִיד אֱלֹהִים אֲנִי מִקְנְתֵּן אַפִּי אִם אֲלָחֵנִי וְקַד מִמֶּנִּי כִּדֵּי וְתֵלֵיתִי וְהַיִּתִי מִכָּל הָאֲרָצוֹת: שופטים ה יז
22. מְעִין גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנֹזְלִים מִן לְבָנוֹן: שיר השירים ד טו
23. בְּהַקְדִּיר כִּירֵי מִשְׁיָהּ בֶּן תִּשְׁרָה רַעֲיָה חָמֵשׁ חַמֹּר יִשְׁחָט וְהָיָה הַרְאֵה וְהַשְׁלֵם לְבִלְתִּי יִשְׁחֲטוּ לַבַּעַל וְלֹא יִזְכֹּר שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם: ישעיהו ב ו
24. קֶשֶׁת רַעֲנָן לֹא יִשְׁבֹּר וְשִׁבְעָה נְחָלֵי יִדְרֹכוּ: 25. עֵשָׂה הָעֵז בְּחֶמְתּוֹ לָאֶמֶת יַרְבִּיצֵא מִשְׁפָּט: ישעיהו מב ג
26. רֵאשִׁית חָכְמָה קְנֵה חָכְמָה וּבְכָל קִנְיָנְךָ קְנֵה בִינָה: משלי ד ז
27. בְּחוֹר שׁוֹרֵהוּ הַדֵּר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יְנַגַּח יַחְדָּו אַפְסֵי אָרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אַלְפֵי מְנַשֶּׁה: דברים לג יז
28. וְכִי יִנְּח שׁוֹר אֶת אִשָּׁה אוֹ אֶת אִשָּׁה וְנֵת מֵתוּ סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי: שמות כא כח
29. וְלִי קָאָר אֶת צִיּוֹן כְּרִיתִי אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְעַתָּה מְלָכֶיהָ בָּאִים לָהּ צִיץ וְנוֹשַׂע הוּא עָנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר בֶּן אֲתֹנוֹת: 30. אֲבִי אֹרֵד עִמָּךְ מִצְרַיְמָה וְאָנֹכִי אַעֲלֶךָ גַּם עֲלֹה וְיוֹסֵף יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ: בראשית מו ד
31. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל נָתָן הַנָּבִיא לְיָיָ וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל דָּוִד עֲלֵה שְׂלַח לְאֶסְפֵּר וְהוֹצֵאתָ אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים לֵאמֹר הִנֵּה אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה: שמואל ב ז ב

שירא דמלכא כפיתו תרין ארזי בחבלא אסור חד כריעה לחד ארזא וחד כריעה לחד ארזא ושרו לחבלא עד דאצטליק (ס) רישיה (ס)ואזל כל חד וחד וקם אדוכתיה ואצטליק ונפל בתרין שאל בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל ראיתי שני לחיי שנשרו אמר שני גרודי רומי יצאו עליך רעה ומתו אמר ליה בר קפרא לרבי ראיתי חוטמי שנשר אמר ליה חרון אף נסתלק מכך אמר ליה ראיתי שני ידי שנתחכו אמר ליה לא תצטרך למעשה ידיך אמר ליה ראיתי ב' רגלי שנקטעו אמר ליה על סום אתה רוכב חזאי דאמרי לי באדר מיתת וניסן לא חזית אמר ליה ההוא צדוקי מיתת ולא אתית לידי נסיון אמר ליה ההוא צדוקי לר' ישמעאל ראיתי שאני משקה שמן לזיתים אמר ליה כא על אמו אמר ליה חזאי דקטיף לי כוכבא אמר ליה בר ישראל גנבת אמר ליה חזאי דבלעתי לכוכבא אמר ליה בר ישראל זבנתיה ואבלת לדמיה אמר ליה חזאי עיני דנשקן אהדדי אמר ליה כא על אחותו אמר ליה חזאי דנשקי סידרא אמר ליה כא על אשת ישראל אמר ליה חזאי דדריכנא בטונא דאסא אמר ליה בא על נערה המאורסה אמר ליה חזאי טונא מעילאי והוא מתתאי אמר ליה משכבך הפוך אמר ליה חזאי עורבי דהדרי לפורייה אמר ליה אשתך זנתה מאנשים הרבה אמר ליה חזאי יוני דהדרי לפורייה אמר ליה נשים הרבה טמאת אמר ליה חזאי דנקיט תרי יוני ופרחן אמר ליה תרתי נשי נסבת ופטרתינון בלא גט אמר ליה חזאי דקליפנא ביעי אמר ליה שכבי קא משלחת אמר ליה כולהו איתנהו בי בר מהא דליתיה אדהכי והכי אתיא האי איתתא ואמרה ליה האי גלימא דמכסא דגברא פלוני הוא דמית ואשלחתיה אמר ליה חזאי דאמרי לי שבק לך אבוך נכסי בקפודקיא אמר ליה אית לך נכסי בקפודקיא אמר ליה לאו אזל אבוך לקפודקיא אמר ליה לאו אם כן קפא כשורא דיקא עשרה זיל חזי קפא דריש עשרה שהיא מלאה זוזי אזל אשכח שהיא מלאה זוזי אמר רבי חנינא הרואה באר בחלום רואה שלום שנאמר [1]ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים ר' נתן אומר מצא תורה שנאמר [2]כי מוצאי מצא חיים וכתיב הכא באר מים חיים רבא אמר חיים ממש אמר רבי חנן שלש שלומות הן נהר צפור וקדרה נהר רכתיב [3]הנני נוטה אליה כנהר שלום צפור דכתיב [4]כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות וגו' קדרה דכתיב [5]ה' תשפות שלום לנו אמר ר' חנינא ובקדרה שאין בה בשר [6]שנינו [7]ופרשו כאשר בסיר וכבשר בתוך קלחת אמר ר' יהושע בן לוי הרואה נהר בחלום ישכים ויאמר הנני נוטה אליה כנהר שלום קודם שיקדמנו פסוק אחר [8]בי יבא כנהר צר הרואה צפור בחלום ישכים ויאמר כצפרים עפות כן יגן וגו' קודם שיקדמנו פסוק אחר [9]כצפור נודדת מן קנה וגו' הרואה קדרה בחלום ישכים ויאמר ה' תשפות שלום לנו קודם שיקדמנו פסוק אחר [10]שפות הסיר שפות הרואה ענבים בחלום ישכים ויאמר [11]בענבים במדבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [12]ענבימו ענבי רוש הרואה הר בחלום ישכים ויאמר [13]מה נאוו על ההרים רגלי מבשר קודם שיקדמנו פסוק אחר [14]על ההרים אשא בכי ונהי הרואה שופר בחלום ישכים ויאמר [15]והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול קודם שיקדמנו פסוק אחר [16]תקעו שופר בגבעה הרואה כלב בחלום ישכים ויאמר [17]ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו קודם שיקדמנו פסוק אחר [18]והכלבים עזי נפש הרואה ארי בחלום ישכים ויאמר [19]אריה שאג מי לא יירא קודם שיקדמנו פסוק אחר [20]עלה אריה מסבכו הרואה תגלחת בחלום ישכים ויאמר [21]ויגלח ויחלף שמלותיו קודם שיקדמנו פסוק אחר (כי) [22]אם גלחתי וסר ממני בחי הרואה באר בחלום ישכים ויאמר [23]באר מים חיים קודם שיקדמנו פסוק אחר [24]כהקיו ביר מימיה הרואה קנה בחלום ישכים ויאמר [25]קנה רצוץ לא ישבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [26]הנה בטחת [27]לך על משענת הקנה הרצוץ תנו רבנן הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה שנאמר [28]קנה חכמה קנים יצפה לבינה שנאמר [29]וכבל קנינך קנה בינה אמר רבי זירא קרא קורא קירא קניא כולהו מעלו לחלמא תניא אין מראין דלועין אלא למי שהוא ירא שמים בכל כחו הרואה שור בחלום ישכים ויאמר [30]בכור שורו הדר לו קודם שיקדמנו פסוק אחר [31]כי יגח שור את איש תנו רבנן חמשה דברים נאמרו בשור האוכל מבשרו מתעשר נגחו הויין ליה בנים שמנגחים בתורה נשבו יסורין באים עליו בעטו דרך רחוקה נזדמנה לו רבבו עולה לגדולה והתניא רכבו מת לא קשיא הא דרכיב היא לתורא הא דרכיב תורא לדידיה הרואה חמור בחלום יצפה לישועה שנאמר [32]הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור הרואה חתול בחלום באתרא דקרו ליה שונרא נעשית לו שירה נאה שינרא נעשה לו שינוי רע הרואה ענבים בחלום לבנות בין בזמן בין שלא בזמן יפות שחורות בזמן יפות שלא בזמן רעות הרואה סום [33]לבן בחלום בין בנחת בין בדרוף יפה לו אדום בנחת יפה בדרוף קשה הרואה ישמעאל בחלום תפלתו נשמעת ודוקא ישמעאל בן אברהם אבל טייעא בעלמא לא הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו ממנה אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי קראה [34]ואנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [35]גם ה' העביר חטאתך לא תמות הרואה פיגחם בחלום פלא נעשה לו [36]הרואה פיל בחלום פלאות נעשו לו פילים פלאי פלאות נעשו לו והתניא כל מיני חיות יפין לחלום חוץ מן הפיל ומן הקוף לא קשיא הא

שירא דמלכא. מעילים של מלך: דאצטליק. נחלק לב': ודוגמתו בהעור והרוסב (חולין קכד.) דלקלי מקלק: יעצו עליך רעה. והם הלחיים פה ניעץ עליך רעה: מרון עלך. ניכר בחוטם שמתמתח ומוציא הבל על כן הוא קרוי חרון אף: לא מצלרך למעשה ידיך. שתתעשר: כמדרופא מיפא. נכנוד וכהדר מותת: ממו נשל. דומיא דשמן שהוא בתוך הזית השקה עם ממו: קמיף לי כוכבא. עקרתי כוכב מגלגל: גנבת. שגמלו לכוכבים: (ס)נשרה המפולפס. היו רגילין לעשות לה מופה של הדם נכנימתה לחופה וקורין לה היומה כדאמרינן בכתובות (דף סו:): צינתתה בהיומה ולתגה פרוע: מונע דפקא. טולא לחקא (ב) שכבי מצלפא. מתיס הפשטה: פס בן. גלית לך הסם נכסי וחכוך לך שכיב הסם: קפף. דאמרי לך היא כשולא שנלשון פרם ויין קורין לכשולא קפף: דיקא. הוא עשרה שנלשון יומי קורין לעשרה דיקא. והכי אמרי לך יש לך ממון בקופה עשירית: דריש עשרה. קורה שנרחש עשרה: שלש שלומות הם. שלש חלומות המצטיינים שלום: ופרשו כאשר בסיר. לשמה פורענותא היא: וכבל קנינך. לשון מרוכה הוא אף קנים הרבה קנה של גינה הוא: קנה קורה קירה קניא. קנה לשמה דדמיין לקמן הרואה לזיעין בחלום יש שמיס הוא לשון לו עיני למרוס (יבמות ק:): קורש. כך הנהל בנעניי הדקל בכל שנה כדרך שהי מילוח ובשנה שניה הוא מתקשה ועשנה עץ: קיניא. קניא. קנה: ספוכל מבשרו. בחלום: כין כרדוף. כשהוא רץ: גס פלס. קרוב למטריקין של נחל: פלג נפשה לו. כמו שנאמר לפיכך כדאמרינן בקהלת (דף סב.):

(ס) [ר' נסים ג"י]. ג) [שלמוד בבבל כ"ל בלקוטי קנאים שף רמז לון]. ג) כ"ל מסר מלא לך ואח"כ קנה בשפתיים ג"י. ד) [ר' סמהרין נב.]. ה) [נקמן ס:]. ו) [ר"ח נסים מאר ד"ם מוגה].

הגהות הב"ח

(ס) נמ' שד דאצטליק לשר רכה (ב) מאצטליק ג"ה עד דאצטליק רישיה של יכי דאצטליק רישיה ונפל בתרין: (ב) רשי"י ד"ה מאם וכר' לשמה שהיו מחכה ומחרב ג"ה משמכבו הנף בשוחה מצרה היא מלמעלה וחוזא מלמטה שמיא ואתי ג"ה שכי קא משלמה:

רב נסים גאון

ותני רב יוסף אין מרגילין ולתלין אלא ליראי שמים. כבר שאלני עליה ולתלמיד מבני מפרר היש לה שעם ואני לא קבלתי בה כלום ונם לא נשאלתי עליה קודם לכן מעולם ומאחי לו כי ואת קבלה היא ביד החכמי' ולא נודע לי שהזכירוה בה שעם אבל נראין הדברים בעיני שאפשר שיהו דומים דראי שמים לילתין שכשם שהולתין אין בכל פירות הארץ נולים מהם האמיב אינן מתפשאין על הארץ אלא כל זמן שהן נולין יפרין הן מרשיון נמיכות בארץ כך הן ראוי שמים אין כל הכריות שמעלתו נבוהה ממעלתם ולא עדיף מהם כדרדשינן בהאי מפרקא (אדוב כח) הן ידאת ה' היא חכמה וסור מרע בינה שכן כלשון יחי קדיק לנחמד היינה לפי שמפודש בס' ב"ם ושמת דף לא) הראין האמיב כל זמן שמרשיף להן הקב"ה נדולה הכבוד ותשיאות הן מרשיון עבה תעיבה בעניך שמפודש בספרים לשרטו רבינו שהגיהה: ס)מלמה עבה רבתיב ושמל בם עקב עבה ידאת ה' בשבעה ידאה רכתיב ושהיכם קיא ראשית חכמה ידאת ה' הפשק צידאות השכח בנמ' דרבי מפרנא ומלה ג) אמר ר' יצחק בן אלעזר כל שנעשת חכמה עבורה לראשה נעשת עבה עקב לסוליים רכתיב ראשית חכמה ידאת ה' וכתיב עקב עבה ידאת ה' ובנמ' דרדן בסוף פירקא רביסמי הים (שלין דף פט) אמר הקב"ה לישראל חושק אני בכם שאפני בשעבה שאני משפיע לכם נדולה ואם ממעיטין עצמכם לפני נתתי נדולה לאברהם אמר ובו אשתי יום ואנכי עפר ואפר נתתי נדולה למשה ואהרן אמרו מחי מה ונתנו מה נתתי נדולה לדוד אמר ונשיאים נבו ואנכי תולעת ולא איש ולפיכך אפשר שהוא כותנן של חכמים בריסמי ירא שמים לילתיים בשביל הרבר ההה ועוד שמעתי מנדושה של מלה ולתיען ולו עיני לתרום הוי היא מרת ירא שמים במו שאמר הזקיה ויעויא (יה) ולו עיני לתרום בלתר שהן מרסחין בו ומפיקין אליו ותחכים לתרבר ההיה ישר בעיני השראל זה הפירוש גם בעיני כל התלמידים שהיו לשם ולפרכך כתבתיו כזה המקום:

ס) שלימה ב"ם למיט נמנמשתם כלשונם.

שיראי דמלבא *шелковые царские одежды.*

כפיתו תרין ארזי בחבלא אסור חד כרעיה לחד ארזא וחד כרעיה לחד ארזא ושרו לחבלא עד דאצטליק רישיה Пригнули *два кедра,* связали их *веревкой, привязали одну ногу* Бар-Эдьи *к одному кедру, а вторую – к другому. И развязали веревку* между кедрами, *так что его разорвало до головы.*

אזל כל חד וחד וקם אדוכתיה ואצטליק ונפל בתרין *Каждый* из кедров *вернулся на свое место. А он был разорван – и упал,* расчлененный надвое.

שאל בן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל את רבי ישמעאל *Бен-Дама, сын сестры раби Йишмаэля, спросил* своего дядю, *раби Йишмаэля:*

ראיתי שני לחיי שנשרו во сне я *видел две выпавших челюсти.*

אמר *Сказал* ему раби Йишмаэль:

שני גדודי רומי יעצו עליך רעה ומתו *два высокопоставленных римлянина задумали сделать тебе зло – и умерли.*

אמר ליה בר קסרא לרבי *Сказал Бар-Капара,* обратившись к *Раби:*

ראיתי חוטמי שנשר во сне я *видел, что отвалился у меня нос.*

אמר ליה *Сказал ему* Раби:

חרון אף נסתלק ממך *гнев* Всевышнего *от тебя отошел.* Т. е. ты должен был понести наказание, но Небеса тебя простили. (В данном случае "нос" – символ гнева.)

אמר ליה Еще *сказал ему* Бар-Капара:

ראיתי שני ידי שנחתכו во сне я *видел свои руки отрезанными.*

אמר ליה *Сказал ему* Раби:

לא תצטרך למעשה ידיך *не будет у тебя нужды работать руками,* потому что разбогатеешь.

אמר ליה Еще *сказал ему* Бар-Капара:

ראיתי שני רגלי שנקטעו во сне я *видел свои ноги отрубленными.*

אמר ליה *Сказал ему* Раби:

על סוס אתה רוכב *на лошади ты поедешь,* как уважаемый руководитель, и не будет тебе нужды ходить пешком.

Новый сон Бар-Капары:

חזאי דאמרי לי я *видел, как мне говорят:*

באדר מיתת וניסן לא חזית *в адаре умрешь и нисана не увидишь.*

אמר ליה *Сказал ему* Раби:

באדרותא מיתת *в величии умрешь,* когда придет время,

ולא אתית לידי נסיון *и не будет у тебя* в жизни тяжелых *испытаний.* (Обыгрывается созвучие слов אדר "адар" и הדר "величие", а также ניסן "нисан"и ניסיון "испытание".)

אמר ליה ההוא צדוקי לרבי ישמעאל *Сказал один садукей раби Йишмаэлю:*

ראיתי שאני משקה שמן לזיתים во сне я *видел, как наливаю масло в маслины.*

אמר ליה *Сказал ему* раби Йишмаэль (сказал о нем):

בא על אמו этот *живет со своей матерью.* (Возвращение масла в маслины – знак возвращения к тому, что порождает.)

אמר ליה Снова *сказал ему* садукей:

חזאי דקטיף לי כוכבא во сне я *видел, как беру звезду с неба.*

אמר ליה *Сказал ему* раби Йишмаэль:

בר ישראל גנבת *ты украл одного из евреев.* (Евреи уподоблены звездам.)

אמר ליה Снова *сказал ему:*

חזאי דבלעתי לכוכבא во сне я *видел, как глотаю звезду.*

אמר ליה *Сказал ему* раби Йишмаэль:

בר ישראל זבנתיה ואכלת לדמיה *ты продал еврея,* которого украл, *и проел деньги,* которые *за него* выручил.

אמר ליה Снова *сказал ему:*

חזאי עיני דנשקן אהדדי во сне я *видел* два *глаза, которые касаются один другого.*

אמר ליה *Сказал ему* раби Йишмаэль (сказал о нем):

בא על אחותו этот *живет со своей сестрой.*

אמר ליה Снова *сказал ему:*

חזאי דנשקי סיהרא во сне я *видел, как целу́ю луну.*

אמר ליה *Сказал ему* раби Йишмаэль:

בא על אשת ישראל этот *живет с чужой женой-еврейкой.* (Луна уподобляется евреям.)

אמר ליה Снова *сказал ему:*

חזאי דדריכנא בטונא דאסא во сне *я видел, как иду в тени мирта.*

אמר ליה *Сказал ему* раби Йишмаэль:

בא על נערה המאורסה *живет с* чужой *обрученной девушкой.* (После обручения невесту вводили под "хупу", натянутую на шесты из мирта.)

אמר ליה Снова *сказал ему:*

חזאי טונא מעילאי והוא מתתאי во сне *я видел тень наверху, а он* (человек, бросающий тень) стоит *внизу.* (Садукей имел в виду самого себя.)

אמר ליה *Сказал ему* раби Йишмаэль:

משכבך הפוך *ты спал* (с той обрученной) *наоборот* – она сверху, ты снизу.

אמר ליה Снова *сказал ему:*

חזאי עורבי דהדרי לפורייה во сне *я видел воронов, которые кружат вокруг* (моей) *кровати.*

אמר ליה *Сказал ему* раби Йишмаэль:

אשתך זנתה מאנשים הרבה

שיראי דמלכא כפיתו תרין ארזי בחבלא אסור חד כרעיה לחד ארזא וחד כרעיה לחד ארזא ושרו לחבלא עד דאצטליק (ס) רישיה [ו]אזל כל חד וחד וקם אדוכתיה ואצטליק ונפל בתרין שאל בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל ראיתי שני לחיי שנשרו אמר שני גרודי רומי יעצו עליך רעה ומתו אמר ליה בר קפרא לרבי ראיתי חומטי שנשר אמר ליה חרון אף נסתלק מכך אמר ליה ראיתי שני ידי שנחתכו אמר ליה לא תצטרך למעשה ידיך אמר ליה ראיתי ב' רגלי שנקטעו אמר ליה על סום אתה רוכב חזאי דאמרי לי באדר מיתת וניסן לא חזית אמר ליה באדרוותא מיתת ולא אתית לידי נסיון אמר ליה ההוא צדוקי

לר' ישמעאל ראיתי שאני משקה שמן לזיתים אמר ליה בא על אמו אמר ליה חזאי דקטיף לי כוכבא אמר ליה בר ישראל גנבת אמר ליה חזאי דבלעתי לכוכבא אמר ליה בר ישראל זכותיה ואבלת לדמיה אמר ליה חזאי עיני דנשקן אהדדי אמר ליה בא על אחותו אמר ליה חזאי דנשקי סידרא אמר ליה בא על אשת ישראל אמר ליה חזאי דדריכנא בטונא דאסא אמר ליה בא על נערה המאורסה אמר ליה חזאי טונא מעילאי והוא מתתאי אמר ליה משכבך הפוך אמר ליה חזאי עורבי דהדרי לפורייה אמר ליה אשתך זנתה מאנשים הרבה אמר ליה חזאי יוני דהדרי לפורייה אמר ליה נשים הרבה ממאת אמר ליה חזאי דנקיט תרי יוני ופרחן אמר ליה תרתי נשי נסבת ופטרתינון בלא גט אמר ליה חזאי דקליפנא ביעי אמר ליה שכבי קא משלחת אמר ליה כולהו איתנהו בי בר מהא דליתיה אדהכי והכי אתיא האי איתתא ואמרה ליה האי גלימא דמכסא דגברא פלוני הוא דמית ואשלחתיה אמר ליה חזאי דאמרי לי שבק לך אבוך נכסי בקפודקיא אמר ליה אית לך נכסי בקפודקיא אמר ליה לאו אזל אבוך לקפודקיא אמר ליה לאו אם כן קפא כשורא דיקא עשרה זיל חזי קפא דריש עשרה שהיא מלאה זוזי אזל אשכח שהיא מלאה זוזי אמר רבי חנינא הרואה באר בחלום רואה שלום שנאמר [י]ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים ר' נתן אומר מצא תורה שנאמר [ב]כי מוצאי מצא חיים וכתיב הכא באר מים חיים רבא אמר מים ממש אמר רבי חנן שלש שלומות הן נהר צפור וקדרה נהר דכתיב [ג]הנני נוטה אליה כנהר שלום צפור דכתיב [כ]כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות וגו' קדרה דכתיב [ה]ה' תשפות שלום לנו אמר ר' חנינא ובקדרה שאין בה כשר [ס]שגינו [ו]ופרשו כאשר בסיר וכבשר בתוך קלחת אמר ר' יהושע בן לוי הרואה נהר בחלום ישכים ויאמר הנני נוטה אליה כנהר שלום קודם שיקדמנו פסוק אחר [ז]כי יבא כנהר צר הרואה צפור בחלום ישכים ויאמר כצפרים עפות כן יגן וגו' קודם שיקדמנו פסוק אחר [ח]כצפור נודדת מן קנה וגו' הרואה קדרה בחלום ישכים ויאמר ה' תשפות שלום לנו קודם שיקדמנו פסוק אחר [ט]שפות הסיר שפות הרואה ענבים בחלום ישכים ויאמר [י]כענבים במדבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [יא]ענבימו ענבי רוש הרואה הר בחלום ישכים ויאמר [יב]מה נאוו על ההרים רגלי מבשר קודם שיקדמנו פסוק אחר [יג]על ההרים אשא בכי ונהי הרואה שופר בחלום ישכים ויאמר [יד]והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול קודם שיקדמנו פסוק אחר [טו]תקעו שופר בגבעה הרואה כלב בחלום ישכים ויאמר [טז]ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו קודם שיקדמנו פסוק אחר [יז]והכלבים עזי נפש הרואה ארי בחלום ישכים ויאמר [יח]אריה שאג מי לא יירא קודם שיקדמנו פסוק אחר [יט]עלה אריה מסבכו הרואה תגלחת בחלום ישכים ויאמר [כ]וגלח ויחלף שמלותיו קודם שיקדמנו פסוק אחר (כי) [כא]אם גלחתי וסר ממני בחי הרואה באר בחלום ישכים ויאמר [כב]באר מים חיים קודם שיקדמנו פסוק אחר [כג]כהקיר ביר מימיה הרואה קנה בחלום ישכים ויאמר [כד]קנה רצוץ לא ישבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [כה]הנה בטחת [ט]לך על משענת הקנה הרצוץ תנו רבנן הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה שנאמר [כו]קנה חכמה קנים יצפה לבינה שנאמר [כז]ובכל קנינך קנה בינה אמר רבי זירא קרא קורא קירא קניא כולהו מעלו לחלמא חניא אין מראין דלועין אלא למי שהוא ירא שמים בכל כחו הרואה שור בחלום ישכים ויאמר [כח]בבור שורו הדר לו קודם שיקדמנו פסוק אחר [כט]כי יגח שור את איש תנו רבנן חמשה רברבים נאמרו בשור האוכל מבשרו מתעשר נגחו הוין ליה בנים שמנגחים בתורה נשכו יסורין באים עליו בעטו דרך רחוקה נזדמנה לו רבבו עולה לגדולה והתניא רכבו מת לא קשיא הא דרכיב הוא לתורא הא דרכיב תורא לדידיה הרואה חמור בחלום יצפה לישועה שנאמר [כט]הנה מלבך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור הרואה חתול בחלום באתרא דקרו ליה שונרא נעשית לו שידה נאה שינרא נעשה לו שינוי רע הרואה ענבים בחלום לבנות בין בזמן בין שלא בזמן יפות שחורות בזמן יפות שלא בזמן רעות הרואה סום [ל]לבן בחלום בין בנחת בין ברדוף יפה לו אדום בנחת יפה ברדוף קשה הרואה ישמעאל בחלום תפלתו נשמעת ודוקא ישמעאל בן אברהם אבל מיעקא בעלמא לא הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו ממנה אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי קראה [לא]ואנבי ארד עמך מצרימה ואנבי אעלך גם עלה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [לב]גם ה' העביר חטאתך לא תמות הרואה פינחס בחלום פלא נעשה לו [לג]הרואה פיל בחלום פלאות נעשו לו פילים פלאי פלאות נעשו לו והתניא כל מיני חיות יפין לחלום חוץ מן הפיל ומן הקוף לא קשיא

הא

1. וְהִשְׁכַּחְתָּ עִבְרֵי יְקוָק אֱלֹהֶיךָ וְקִבְּצָךְ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הֱפִיצְךָ יְקוָק אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: דברים ל ג
2. כִּי מְצֹא מָצָא חַיִּים וַיָּפֵק רָצוֹן מֵיְקוָק: משלי ח לה
3. כִּי כֹה אָמַר יְקוָק הִנְנִי נֹטֶה אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וִינַקְתֶּם עַל צַד תִּנָּשֵׂאוּ וְעַל בִּרְכַּיִם תְּשֹׁעָשָׁעוּ: ישעיהו סו יב
4. כְּצִפֳּרִים עָפוֹת כֵּן יָגֵן יְקוָק צְבָאוֹת עַל יְרוּשָׁלִַם וְגָנוֹן וְהִצִּיל פָּסֹחַ וְהִמְלִיט: ישעיהו לא ה
5. יְקוָק הַשְׁקֵטוֹת שָׁלוֹם לָךְ כִּי גַם כָּל מַעֲשֵׂינוּ פָּעַלְתָּ לָנוּ: ישעיהו כו יב
6. הַאֹכֵל אֹכֶל קִאֵ֫ו עַמּוֹ וְשֻׁלְחָנוֹ מָלְא קִיא בְּלִי מָקוֹם: ירמיהו מח כו
7. וְהִרְאוּ מִפְעָלָיו אֶת שָׁם כִּי הִמְנִיחָהּ שָׁקֵט אֶת כְּבוֹדוֹ כִּי יָבוֹא כַּנָּהָר עָת רָחֵץ יְקוָק נְסוּכָה בּוֹ: ישעיהו נו יט
8. כְּשֶׁפֶר נִדָּדָה מִן קִנָּהּ אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ: משלי כז ח
9. וְקֹשֶׁל אֶל בֵּית הַמְּרִי וְקוֹל הַמְּרִי אֶל אֱלֹהֶיהָ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים יוֹשֶׁבֶת הַיְרֵחַ קִשְׁאָהּ וְגַם יֶלֶק בְּמוֹ קֵמֹה: יחזקאל כד ג
10. כְּעֲנָבִים בַּמִּדְבָּר מָצָאתִי יִשְׂרָאֵל כְּבִכּוּרָה בִּתְאֵנָה בְּרֹאשִׁיתָהּ רָאִיתִי אֲבוֹתֵיהֶם הֵמָּה בָּאוּ בָעַל פְּעוֹר וַיִּזָּרוּ לַבֹּשֶׁת וַיִּהְיוּ שִׁקּוּצִים כְּאֲהֻבָּתָם: הושע ט י
11. כִּי מִגְנַן סְדֹם נִגְּפָם מִשְׁרְשֹׁתָם עָרְרָה עֲנָבָמוֹ עָנְתָה רֹאשׁ אַשְׁכְּלֹת מָרֹרֶת לָמוֹ: דברים לב לב
12. מַה נָּאוּ עַל הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מַשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אֹמֵר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱלֹהָיִךְ: ישעיהו נב ז
13. עַל הֶהָרִים אֶשָּׂא בְכִי וְנֶהִי וְעַל נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה כִּי נִצְתָּה מִבְּלִי אִישׁ עֹבֵר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנֵה מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה נָדְדָה הָלְכוּ: ירמיהו ט ט
14. וְהָיָה עֵינַיִם הָרֹאֶה יַחֲזֵקוּ בְּשׁוּעָר גָּדוֹל וּבְקוֹל הַאֲבָרִים בָּאָרֶץ אֲשֶׁר הַאֲזִנִּים מַאֲזִנִּים הַשְׁמַעְתִּי לִי בְּדִבֶּר הַקֹּדֶשׁ פִּי־רוֹשְׁקֵם: ישעיהו כו יג
15. תִּקְשׁ שׁוֹפָר בַּגִּבְעָה הַרְעִיעוּ בְּיַת אֵן אַחֲרֶיךָ בִּנְיָמִין: הושע ה ז
16. וְלִכְלֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יֶחֱרַץ עַל לְשֹׁנוֹ לְמִבְּשׁוּעַ וְעַד בְּהֵמָה לְמַעַן תֵּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְקוָק בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל: שמות יא ז
17. וְהַכְּלָבִים עֲזֵי נֶפֶשׁ לֹא יָדְעוּ הַבְּקָר רֹעִים וְהַמָּה רָעִים לֹא יָדְעוּ הַבִּין כָּלָם לְדַרְכָּם פָּנוּ אִישׁ לְבִצְעוֹ מִקָּצֵהוּ: ישעיהו נו יא
18. אַרְיֵה שָׁאַג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנָי אֱלֹהִים דִּבֶּר מִי לֹא יִנָּבֵא: עמוס ג ח
19. עֲלָה אַרְיֵה מִסֻּבְכּוֹ וְהַשְׁחִית גּוֹיִם נָסַע כָּלָה מִמְּקוֹמְךָ לָשׂוּם אַרְצְךָ לְשַׁמָּה עָרֶיךָ תִּהְיֶינָה נְתוּץ מֵאֵין יוֹשֵׁב: ירמיהו ד ז
20. וְשִׁפְלָה פְּרָעֹה וְקִבְּצָהּ אֶת יְקוּם וְיַרְקְדֵם מִן הַמְּטַר וַיְגַלֶּה וְיַחְלְצֵהוּ שִׁפְלָיִם וְיִכָּא אֶל אֲרָעוֹת: בראשית מא יד
21. חֵבֶר לְךָ אֶת כָּל לִבְנֵי וְיֹאבֵר לֹא תִזְרֶה לֹא עָלָה עַל רֹאשׁוֹ כִּי נֵזֶר אֱלֹהִים אֲנִי נִבְּאתִי אֲפִי אֲנִי וְלֹחֲשִׁי וְקֹד מִמֶּנִּי כִּדֵּי וְהַצְלִיחַ תַּשְׂכִּיל וְתָבִיא כָּל וְתַעֲמֹד: שופטים טז ה
22. מְעַן וְגַם בָּאר מַיִם חַיִּים וְחֹלִים מִן לְבָנוֹן: שיר השירים ד טו
23. בְּהַקְשִׁיר בִּיר מִימֶיהָ כֵּן

הַמְצֻרָעָה הַמְּסֻגֶּרֶת בְּיוֹם שֶׁהִיא נִרְאֵית בּוֹ אֵינָהּ נִרְאֵית בְּיוֹם שֶׁאֵינָהּ

твоя жена изменяет (тебе) *со многими мужчинами*.

אמר ליה Снова *сказал ему*: **חזאי יוני דהדרי לפורייה** во сне я *видел голубей, которые кружат вокруг* (моей) *кровати*. **אמר ליה** *Сказал ему* раби Йишмаэль: **נשים הרבה טמאת** *ты испортил много* чужих *жен*.

אמר ליה Снова *сказал ему*: **חזאי דנקיט תרי יוני ופרחן** во сне я *видел, что держу двух голубей и они* пытаются *улететь*. **אמר ליה** *Сказал ему* раби Йишмаэль: **תרתי נשי נסבת וסטרתינון בלא גט** *на двух женах ты был женат и с обеими развелся без "гета"*. И они – как голуби, которым не дают улететь, потому что без "гета" им нельзя выйти замуж.

אמר ליה Снова *сказал ему*: **חזאי דקליפנא ביעי** во сне я *видел, как очищаю яйца* от скорлупы. **אמר ליה** *Сказал ему* раби Йишмаэль: **שכבי קא משלחת** *ты мертвых раздевал*. (Здесь яйца, увиденные во сне, символизируют умерших.) **אמר ליה** *Сказал ему* тот садукей: **כולהו איתנהו בי** *все* остальные нарушения, указанные тобой, *есть у меня*, **בר מהא דליתיה** *кроме этого*; именно *его нет* у меня! **אדהכי והכי אתיא האי איתתא** *Тем временем пришла одна женщина* **ואמרה ליה** *и сказала ему*, тому садукею: **האי גלימא דמכסא** *одежда, которая на тебе*, **דגברא פלוני הוא דמית ואשלחתיה** принадлежит *такому-то человеку, который умер, а ты его раздел*.

אמר ליה Снова *сказал ему*: **חזאי דאמרי לי** во сне я *видел, как мне говорят*: **שבק לך אבוך נכסי בקפודקיא** *твой отец оставил тебе имущество в Кападокии* (город в Малой Азии). **אמר ליה** *Сказал ему* раби Йишмаэль (спросил его): **אית לך נכסי בקפודקיא** *есть ли у тебя* наследное *имущество в Кападокии*? **אמר ליה לאו** *Сказал ему* садукей: *нет*. Раби Йишмаэль задал новый вопрос: **אזל אבוך לקפודקיא** *переехал ли твой отец в Кападокию*? **אמר ליה לאו** *Сказал ему*: *нет*. *Сказал ему* раби Йишмаэль: **אם כן קפא כשורא דיקא עשרה** *если так*, то растолкую следующим образом: "*капа*" на языке парсов – *балка*; "*дика*" (или "дека") по-гречески – "*десять*". **זיל חזי קפא דריש עשרה** *Иди* и *осмотри балку, которая в начале десятого* ряда в стене твоего дома: **שהיא מלאה זוזי** *она полна денег*. **אזל אשכח שהיא מלאה זוזי** *Пошел* и *нашел* ту балку – и *она полна денег*.

אמר רבי חנינא *Сказал раби Ханина*: **הרואה באר בחלום** *видит во сне колодец* – **רואה שלום** *увидит мир* для себя (покой). **שנאמר** *Как сказано*[1]: **ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים** "*И копали рабы Йицхака в долине, и нашли там колодец живой воды*". Йицхак не мог им пользоваться, пока не заключил мир с филистимлянами.

רבי נתן אומר *Раби Натан говорит*: видит во сне колодец – **מצא תורה** *найдет Тору*. **שנאמר** *Как сказано*[2]: **כי מוצאי מצא חיים** "*Потому что* (если) *нашел меня* (Тору) – *нашел жизнь*". **וכתיב הכא** *И написано здесь*, в рассказе о колодце Йицхака: **באר מים חיים** "И нашли там *колодец живой воды*". Получается, что колодец "живой воды" символизирует Тору. – **רבא אמר** *Рава сказал*: **חיים ממש** колодец символизирует *именно жизнь*!

אמר רבי חנן *Сказал раби Ханан*: **שלש שלומות נהר הן** *три* сна возвещают *о мире*. И вот *они*: **צפור וקדרה** видит во сне *реку, птицу или* кухонный *горшок* для варки.

נהר דכתיב Видит во сне *реку* – это мир, *как написано* о Иерусалиме[3]: **הנני נוטה אליה כנהר שלום** "*Вот Я простираю к нему, как реку, мир*".

צפור דכתיב Видит во сне *птицу* – *как написано*[4]: **כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות וגו'** "*Как птицы летят* (над гнездом), *так Бог воинств защитит* Иерусалим".

קדרה דכתיב Видит во сне *горшок* – *как написано*[5]: **ה' תשפות שלום לנו** "*Всевышний! Приготовь нам мир*". (В данном случае "приготовь" = "поставь на огонь", "свари".)

ובקדרה אמר רבי חנינא *Сказал раби Ханина*: **שאין בה בשר** это сказано *о горшке*, который стоит на огне и *в котором нет мяса*; но если видит во сне горшок с мясом, то это знак будущих неприятностей. **שנאמר** *Как сказано* о начальниках Иерусалима, обижающих свой народ[6]: **ופרשו כאשר בסיר וככשר בתוך קלחת** "*И разбили* (бедных), *словно в кастрюле, – как* (разделывают) *мясо в котле*".

אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви*, дополняя слова раби Ханана: **הרואה נהר בחלום ישכים ויאמר** *видит реку во*

1. Берешит 26:19
2. Мишлей 8:35
3. Йешаяу 66:12
4. Там же 31:5
5. Там же 26:12
6. Миха 3:3

שיראי דמלכא כפיתו תרין ארזי בחבלא אסור חד כריעה לחד ארזא וחד כריעה לחד ארזא ושרו לחבלא עד דאצטליק (א) רישיה (ב)אזל כל חד וחד וקם אדוכתיה ואצטליק ונפל בתרין שאל בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל ראיתי שני לחיי שנשרו אמר שני גודדי רומי יצאו עליך רעה ומתו אמר ליה בר קפרא לרבי ראיתי חומטי שנשר אמר ליה חרון אף נסתלק מכך אמר ליה ראיתי שני ידי שנחתכו אמר ליה לא תצטרך למעשה ידיך אמר ליה ראיתי ב' רגלי שנקטעו אמר ליה על סום אתה רוכב חזאי דאמרי לי באדר מיתת וניסן לא חזית אמר ליה באדרותא מיתת ולא אתית לידי נסיון אמר ליה ההוא צדוקי דאמר לר' ישמעאל ראיתי שאני משקה שמן לזיתים אמר ליה בא על אמו אמר ליה חזאי דקטיף לי כוכבא אמר ליה בר ישראל גנבת אמר ליה חזאי דבלעתי לכוכבא אמר ליה בר ישראל זבנתיה ואכלת לדמיה אמר ליה חזאי עיני דנשקן אהדדי אמר ליה בא על אחותו אמר ליה חזאי דנשקי סיהרא אמר ליה בא על אשת ישראל אמר ליה חזאי דדריכנא בטונא דאסא אמר ליה בא על נערה המאורסה אמר ליה חזאי טונא מעילאי והוא מתתאי אמר ליה משכבך הפוך אמר ליה חזאי עורבי דהדדי לפורייה אמר ליה אשתך זנתה מאנשים הרבה אמר ליה חזאי יוני דהדדי לפורייה אמר ליה נשים הרבה טמאת אמר ליה חזאי דנקיט תרי יוני ופרחן אמר ליה תרתי נשי נסבת ופטרתינון בלא גט אמר ליה חזאי דקליפנא ביעי אמר ליה שכבי קא משלחת אמר ליה כולהו איתנהו בי בר מהא דליתיה אדהכי והכי אתיא האי איתתא ואמרה ליה האי גלימא דמכסא דגברא פלוני הוא דמית ואשלחתיה אמר ליה חזאי דאמרי לי שבק לך אבוך נכסי בקפודקיא אמר ליה אית לך נכסי בקפודקיא אמר ליה לאו אזל אבוך לקפודקיא אמר ליה לאו אם כן קפא כשורא דיקא עשרה זיל חזי קפא דריש עשרה שהיא מלאה זוזי אזל אשכח שהיא מלאה זוזי אמר רבי חנינא הרואה באר בחלום רואה שלום שנאמר [1]ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים ר' נתן אומר מצא תורה שנאמר [2]כי מוצאי מצא חיים וכתיב הכא באר מים חיים רבא אמר חיים ממש אמר רבי חנן שלש שלומות הן נהר צפור וקדרה נהר דכתיב [3]הנני נוטה אליה כנהר שלום צפור דכתיב [4]כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות וגו' קדרה דכתיב [5]ה' תשפות שלום לנו אמר ר' חנינא ובקדרה שאין בה בשר [6]שנינו [7]ופרשו באשר בסיר וכבשר בתוך קלחת אמר ר' יהושע בן לוי הרואה נהר בחלום ישכים ויאמר שלום עליך שיקדמנו פסוק אחר [8]כי יבא כנהר צר הרואה צפור בחלום ישכים ויאמר כצפרים עפות כן יגן וגו' קודם שיקדמנו פסוק אחר [9]כצפור נודדת מן קנה וגו' הרואה קדרה בחלום ישכים ויאמר ה' תשפות שלום לנו קודם שיקדמנו פסוק אחר [10]שפות הסיר שפות הרואה ענבים בחלום ישכים ויאמר [11]כענבים במדבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [12]ענבימו ענבי רוש הרואה הר בחלום ישכים ויאמר [13]מה נאוו על ההרים רגלי מבשר קודם שיקדמנו פסוק אחר [14]על ההרים אשא בכי ונהי הרואה שופר בחלום ישכים ויאמר [15]והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול קודם שיקדמנו פסוק אחר [16]תקעו שופר בגבעה הרואה כלב בחלום ישכים ויאמר [17]ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו קודם שיקדמנו פסוק אחר [18]והכלבים עזי נפש הרואה ארי בחלום ישכים ויאמר [19]אריה שאג מי לא יירא קודם שיקדמנו פסוק אחר [20]עלה אריה מסבכו הרואה תגלחת בחלום ישכים ויאמר [21]וגלח ויחלף שמלותיו קודם שיקדמנו פסוק אחר (כי) [22]אם גלחתי וסר ממני כחי הרואה באר בחלום ישכים ויאמר [23]באר מים חיים קודם שיקדמנו פסוק אחר [24]כהקיר ביר מימיה הרואה קנה בחלום ישכים ויאמר [25]קנה רצוץ לא ישבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [26]הנה בטחת [27]לך על משענת הקנה הרצוץ תנו רבנן הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה שנאמר [28]קנה חכמה קנים יצפה לבינה שנאמר [29]וכבל קנינך קנה בינה אמר רבי זירא קרא קורא קירא קניא כולהו מעלו לחלמא תניא אין מראין דלועין אלא למי שהוא ירא שמים בכל בחו הרואה שור בחלום ישכים ויאמר [30]בכור שורו הדר לו קודם שיקדמנו פסוק אחר [31]כי יגח שור את איש תנו רבנן חמשה דברים נאמרו בשור האוכל מבשרו מתעשר נגחו הוין ליה בנים שמנגחים בתורה נשבו יסורין באים עליו בעטו דרך רחוקה נזדמנה לו רבבו עולה לגדולה והתניא רכבו מת לא קשיא הא דרכיב הוא לתורא הא דרכיב תורא לדידיה הרואה חמור בחלום יצפה לישועה שנאמר [32]הנה מלבך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור הרואה חתול בחלום באתרא דקרו ליה שונרא נעשית לו שירה נאה שינרא נעשה לו שינוי רע הרואה ענבים בחלום לבנות בין בזמן בין שלא בזמן יפות שחורות בזמן יפות שלא בזמן רעות הרואה סום [33]לבן בחלום בין בנחת בין ברדוף יפה לו אדום בנחת יפה ברדוף קשה הרואה ישמעאל בחלום תפלתו נשמעת ודוקא ישמעאל בן אברהם אבל מיעא בעלמא לא הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו ממנה אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי קראה [34]ואנבי ארד עמך מצרימה ואנבי אעלך גם עלה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [35]גם ה' העביר חטאתך לא תמות הרואה פיגחם בחלום פלא נעשה לו [36]הרואה פיל בחלום פלאות נעשו לו פילים פלאי פלאות נעשו לו והתניא כל מיני חיות יפין לחלום חוץ מן הפיל ומן הקוף לא קשיא הא

א) [שמ' כא:יז]. ב) [שמואל ב' כ:יב] ורש"י שם ד"ה ואצטליק שם ורש"י ד"ה ואצטליק ישנים שם ורש"י ד"ה ואצטליק ישנים שם ורש"י ד"ה ואצטליק ישנים

сне – пусть *встанет после сна и произнесет* стих[7]: הנני נוטה אליה כנהר שלום "*Вот Я простираю к нему, как реку, мир*" – קודם שיקדמנו פסוק אחר *раньше, чем прочтет другой стих*[8]: כי יבא כנהר צר "*Когда придет, как река, беда*".

Раби Йеошуа бен Леви продолжает: הרואה צפור בחלום ישכים ויאמר *видит птицу во сне* – пусть *встанет после сна и произнесет* стих[9]: כצפרים עפות כן יגן וגו' "*Как птицы летят, так* Всевышний *защитит* Иерусалим" – קודם שיקדמנו פסוק אחר *раньше, чем прочтет другой стих*[10]: כצפור נודדת מן קנה וגו' "*Как птица покидает свое гнездо*, так и человек покидает свое место".

הרואה קדרה בחלום ישכים ויאמר *Видит горшок во сне* – пусть *встанет после сна и произнесет* стих[11]: ה' תשפת שלום לנו "*Всевышний! Приготовь нам мир*" – קודם שיקדמנו פסוק אחר *раньше, чем прочтет другой стих*, о разрушении Иерусалима[12]: שפות הסיר שפות "*Поставь на огонь кастрюлю, поставь на огонь!*" (Здесь "кастрюля" – Иерусалим, "мясо" – его жители во время вавилонской осады.)

Гемара приводит аналогичные случаи.

הרואה ענבים בחלום ישכים ויאמר *Видит виноград во сне* – пусть *встанет после сна и произнесет* стих[13]: כענבים במדבר "*Как виноград в пустыне*, нашел Я (народ) Израиля" – קודם שיקדמנו פסוק אחר *раньше, чем прочтет другой стих*, о проступках грешников[14]: ענבימו ענבי רוש "*Их виноград – ядовитые ягоды*".

הרואה הר בחלום ישכים ויאמר *Видит гору во сне* – пусть *встанет после сна и произнесет* стих[15]: מה נאוו על ההרים רגלי מבשר "*Как красивы на горах ноги* (поступь) *вестника*" – קודם שיקדמנו פסוק אחר *раньше, чем прочтет другой стих*, о разрушенном Иерусалиме[16]: על ההרים אשא בכי ונהי "*О горах подниму плач и стенание*".

הרואה שופר בחלום ישכים ויאמר *Видит шофар во сне* (рог, в который трубят) – пусть *встанет после сна и произнесет* стих о будущем собирании народа из рассеяния[17]: והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול "*И будет в тот день: затрубят в большой шофар*" – קודם שיקדמנו פסוק אחר *раньше, чем прочтет другой стих*, о том, что надо предупредить о приближающейся опасности[18]: תקעו שופר בגבעה "*Трубите в шофар в Гива*".

הרואה כלב בחלום ישכים ויאמר *Видит собаку во сне* – пусть *встанет после сна и произнесет* стих об Исходе евреев из Египта[19]: ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו "*А у всех евреев собака своим языком не пошевелила*" – קודם שיקדמנו פסוק אחר *раньше, чем прочтет другой стих*, о проступках грешников[20]: והכלבים עזי נפש "Они – (как) *дерзкие собаки*".

הרואה ארי בחלום ישכים ויאמר *Видит льва во сне* – пусть *встанет после сна и произнесет* стих, в котором обращение Всевышнего к пророку уподоблено рычанию льва[21]: אריה שאג מי לא ירא "*Лев зарычал – кто не испугается*? Всевышний сказал – кто не будет пророчествовать?" – קודם שיקדמנו פסוק אחר *раньше, чем прочтет другой стих*, о разрушении Иерусалима[22]: עלה אריה מסבכו "*Поднялся лев из своих зарослей*; истребитель народов (вавилонский царь) двинулся, выйдя из своего места".

הרואה תגלחת בחלום ישכים ויאמר *Видит бритье во сне* – пусть *встанет после сна и произнесет* стих о подготовке Йосефа, вызволенного из тюрьмы, к встрече с фараоном[23]: ויגלח ויחלף שמלתיו "*Побрился и поменял свою одежду*" – קודם שיקדמנו פסוק אחר *раньше, чем прочтет другой стих*, о Шимшоне и его волосах[24]: כי אם גלחתי וסר ממני כחי "*Если я побреюсь* (обрею свою голову), то *уйдет от меня моя сила*".

הרואה באר בחלום ישכים ויאמר *Видит колодец во сне* – пусть *встанет после сна и произнесет* стих[25]: באר מים חיים "*Колодец живой воды*" – קודם שיקדמנו פסוק אחר *раньше, чем прочтет другой стих*[26]: כהקיר ביר מימיה "*Как колодец исторгает свою воду*, так она (Иерусалим) исторгала (творила) зло".

הרואה קנה בחלום ישכים ויאמר *Видит тростинку во сне* – пусть *встанет после сна и произнесет* стих о будущем Машиахе[27]: קנה רצוץ לא ישבר "*Надломленную тростинку не переломит*" – קודם שיקדמנו פסוק אחר *раньше, чем прочтет другой стих*, о словах ассирийского царя, сказанных царю Хизкияу, решившему поднять восстание, опираясь на Египет[28]: הנה בטחת לך על משענת הקנה הרצוץ

7. Йешаяу 66:12
8. Там же 59:19
9. Там же 31:5
10. Мишлей 27:8
11. Йешаяу 26:12
12. Йехезкель 24:3
13. Ошэа 9:10
14. Дварим 32:32
15. Йешаяу 52:7
16. Йирмея 9:9
17. Йешаяу 27:13
18. Ошэа 5:8
19. Шмот 11:7
20. Йешаяу 56:11
21. Амос 3:8
22. Йирмея 4:7
23. Берешит 41:14
24. Шофтим 16:17
25. Берешит 26:19 и Шир-Аширим 4:15
26. Йирмея 6:7
27. Йешаяу 42:3
28. Там же 36:6 и Млахим 2, 18:21

שיראי רמלכא כפיתו תרין ארזי בחבלא אסור חד כרעיה לחד ארזא וחד כרעיה לחד ארזא ושרו לחבלא עד דאצטליק (ס) רישיה (ס) ואזל כל חד וחד וקם אדוכתיה ואצטליק ונפל בתרין שאל בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל ראיתי שני לחיי שנשרו אמר שני גדודי רומי יעצו עליך רעה ומתו אמר ליה בר קפרא לרבי ראיתי חוטמי שנשר אמר ליה חרון אף נסחלק מכך אמר ליה ראיתי שני ידי שנחתכו אמר ליה לא תצטרך למעשה ידיך אמר ליה ראיתי ב' רגלי שנקטעו אמר ליה על סוס אתה רוכב חזאי דאמרי לי כאדר מיתת ונימן לא חזית אמר ליה באדרוותא מיתת ולא אתית לידי נסיון אמר ליה ההוא צדוקי לר' ישמעאל ראיתי שאני משקה שמן לזיתים אמר ליה בא על אמו אמר ליה חזאי דקטיף לי כוכבא אמר ליה בר ישראל גנבת אמר ליה חזאי דבלעתי לכוכבא אמר ליה בר ישראל זבנתיה ואכלת לדמיה אמר ליה חזאי עיני דנשקן אהדדי אמר ליה בא על אחותו אמר ליה חזאי דנשקי סיהרא אמר ליה בא על אשת ישראל אמר ליה חזאי דדריכנא בטונא דאסא אמר ליה בא על נערה המאורסה אמר ליה חזאי טונא מעילאי והוא מתאי אמר ליה משכבך הפוך אמר ליה חזאי עורבי דהדרי לפורייה אמר ליה אשתך זנתה מאנשים הרבה אמר ליה חזאי יוני דהדרי לפורייה אמר ליה נשים הרבה טמאת אמר ליה חזאי דנקיט תרי יוני ופרחן אמר ליה תרתי נשי נסבת ופטרתינון בלא גט אמר ליה חזאי דקליפנא ביעי אמר ליה שכבי קא משלחת אמר ליה כולהו איתנהו בי בר מהא דליתיה אדהכי והכי אתיא האי איתתא ואמרה ליה האי גלימא דמכסא דגברא פלוני הוא רמית ואשלחתיה אמר ליה חזאי דאמרי לי שבק לך אבוך נכסי בקפודקיא אמר ליה אית לך נכסי בקפודקיא אמר ליה לאו אזל אבוך לקפודקיא אמר ליה לאו אם כן קפא כשורא דיקא עשרה זיל חזי קפא דריש עשרה שהיא מלאה זוזי אזל אשכח שהיא מלאה זוזי אמר רבי חנינא הרואה כאר בחלום רואה שלום שנאמר [1]ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים ר' נתן אומר מצא תורה שנאמר [2]כי מוצאי מצא חיים וכתיב הכא באר מים חיים רבא אמר חיים ממש אמר רבי חנן שלש שלומות הן נהר צפור וקדרה נהר דכתיב [3]הנני נוטה אליה כנהר שלום צפור דכתיב [4]כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות וגו' קדרה דכתיב [5]ה' תשפות שלום לנו אמר ר' חנינא ובקדרה שאין בה בשר [6]שנינו [7]ופרשו כאשר בסיר וכבשר בתוך קלחת אמר ר' יהושע בן לוי הרואה נהר בחלום ישכים ויאמר הנני נוטה אליה כנהר שלום קודם שיקדמנו פסוק אחר [8]כי יכא כנהר צר הרואה צפור בחלום ישכים ויאמר כצפרים עפות כן יגן וגו' קודם שיקדמנו פסוק אחר [9]כצפור נודדת מן קנה וגו' הרואה קדרה בחלום ישכים ויאמר ה' תשפות שלום לנו קודם שיקדמנו פסוק אחר [10]שפות הסיר שפות הרואה ענבים בחלום ישכים ויאמר [11]כענבים במדבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [12]ענבימו ענבי רוש הרואה הר בחלום ישכים ויאמר [13]מה נאוו על ההרים רגלי מבשר קודם שיקדמנו פסוק אחר [14]על ההרים אשא בכי ונהי הרואה שופר בחלום ישכים ויאמר [15]והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול קודם שיקדמנו פסוק אחר [16]תקעו שופר בגבעה הרואה בלב בחלום ישכים ויאמר [17]ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו קודם שיקדמנו פסוק אחר [18]והכלבים עזי נפש הרואה ארי בחלום ישכים ויאמר [19]אריה שאג מי לא ירא קודם שיקדמנו פסוק אחר [20]עלה אריה מסבכו הרואה תגלחת בחלום ישכים ויאמר [21]וגלח ויחלף שמלותיו קודם שיקדמנו פסוק אחר (כי) [22]אם גלחתי וסר ממני כחי הרואה באר בחלום ישכים ויאמר [23]באר מים חיים קודם שיקדמנו פסוק אחר [24]כהקיר ביר מימיה הרואה קנה בחלום ישכים ויאמר [25]קנה רצוץ לא ישבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [26]הנה בטחת [27]לך על משענת הקנה הרצוץ הזה רבנן הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה שנאמר [28]קנה חכמה קנים יצפה לבינה שנאמר [29]ובכל קניך קנה בינה אמר רבי זירא קרא קורא קירא קניא כולהו מעלו לחלמא חניא אין מראין דלועין אלא למי שהוא ירא שמים בכל בתו הרואה שור בחלום ישכים ויאמר [30]בכור שורו הדר לו קודם שיקדמנו פסוק אחר [31]כי יגח שור את איש תנו רבנן חמשה דברים נאמרו בשור האוכל מבשרו מתעשר נגחו הויין ליה בנים שמנגחים בתורה נשכו יסורין באים עליו בעטו דרך רחוקה נזדמנה לו רכבו עולה לגדולה והתניא רכבו מת לא קשיא הא דריכיב הוא לתורא הא דריכיב תורא לדידיה הרואה חמור בחלום יצפה לישועה שנאמר [32]הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור הרואה חתול בחלום באתרא דקרו ליה שונרא נעשית לו שירה נאה שינרא נעשה לו שינוי רע הרואה ענבים בחלום לבנות בין בזמן בין שלא בזמן יפות שחורות בזמן יפות שלא בזמן רעות הרואה סום [33]לבן בחלום בין בנחת בין ברדוף יפה לו אדום בנחת יפה ברדוף קשה הרואה שמעאל בחלום תפלתו נשמעת ודוקא ישמעאל בן אברהם אבל טייעא בעלמא לא הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו ממנה אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי קראה [34]ואנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה רב נחמן בר יצחק אמר מהבא [35]גם ה' העביר חטאתך לא תמות הרואה פינחס בחלום פלא נעשה לו [36]הרואה פיל בחלום פלאות נעשו לו פילים פלאי פלאות נעשו לו והתניא כל מיני חיות יפין לחלום חוץ מן הפיל ומן הקוף לא קשיא הא

---

1. וַיַּחְפְּרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בַּנָּחַל וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מָיִם חַיִּים׃ בראשית כו יט
2. כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְיָ׃ משלי ח לה
3. כִּי כֹה אָמַר יְיָ הִנְנִי נֹטֶה אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כָּבוֹד גּוֹיִם וְיִנַקְתֶּם עַל צַד תִּנָּשֵׂאוּ וְעַל בִּרְכַּיִם תְּשָׁעֲשָׁעוּ׃ ישעיהו סו יב
4. כְּצִפֳּרִים עָפוֹת כֵּן יָגֵן יְיָ צְבָאוֹת עָלַיִם וְהִצִּיל פָּסֹחַ וְהִמְלִיט׃ ישעיהו לא ה
5. יְיָ תִּשְׁפֹּת שָׁלוֹם לָנוּ כִּי גַם כָּל מַעֲשֵׂינוּ פָּעַלְתָּ לָנוּ׃ ישעיהו כו יב
6. וְאַשֶּׁר אֹכְלוּ שְׁאֵר עַמִּי וְעֹרֹתָם מֵעֲלֵיהֶם הִשְׁפִּיטוּ וְאֶת עַצְמֹתֵיהֶם פִּצֵּחוּ וְרִעֲשׁוּ כַּאֲשֶׁר בְּתוֹךְ קְלָחַת׃ מיכה ג ג
7. וְיָרֵאוּ מִמַּעֲרָב אֶת שֵׁם יְיָ וּמִמִּזְרַח שִׁמְשׁ אֶת כְּבוֹדֶךָ כִּי יָבוֹא כְּנָהָר צַר רוּחַ יְיָ נֹסָה בּוֹ׃ ישעיהו נט יט
8. בְּעֵשֶׂב נִדְרָךְ מִן קָנֶה בֶּן אִישׁ נֹדֵד מִשְׁפָּטֶיהָ׃ משלי כו ח
9. וְהִשְׁלַל אֶל בֵּית הַמֶּרְכָּל קְשׁוּל וְהַמְּסִרֹת אֱלֹהִים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים שִׁפְחַת הַיּוֹר שִׁפְחַת וְגַם יִשְׁלַךְ מִפְּנֵי קֵינָהּ׃ יחזקאל כו ג
10. כְּעֲנָבִים בְּמִדְבָּר מָצָאתִי יִשְׂרָאֵל כְּבִכּוּרָה בִתְאֵנָה בְּרֹאשִׁיתָהּ רָאִיתִי אֲבוֹתֵיהֶם הֵמָּה בָּאוּ בְעֵל פְּעוֹר וַיִּזֹּרוּ לַבֹּשֶׁת וַיִּהְיוּ שִׁקּוּצִים כְּאָהֲבָם׃ הושע ט י
11. כִּי מִנְחַן סוּס נִנְחָם וְשִׁפְרַשְׁתֶּן עֲשָׂרָה עֲנָבִים וְעֹבֵר רוֹשׁ אֲשֶׁכְלֹת מְרֵרֹת לָמוֹ׃ דברים לב לב
12. מָה נְאוּ עַל הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר שׁוֹמִיעַ שָׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב כִּי מַשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אֹמֵר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱלֹהָיִךְ׃ ישעיהו נב ז
13. עַל הֶהָרִים אֶשָּׂא בְכִי וְנְהִי וְעַל נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה כִּי נִצְּתוּ מִבְּלִי אִישׁ עֹבֵר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנֶה מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה נָדְדָה הָלְכוּ׃ ירמיהו ט ט
14. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וְאָבְדוּ הָאֹבְדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיְיָ בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלָיִם׃ ישעיהו כז יג
15. תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּגִבְעָה תְּרוּעָה בְּקִרְבָּהּ הָרִיעוּ בֵּית אֵל אַחֲרֵי בִנְיָמִין׃ הושע ה ח
16. וּלְכֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יֶחֱרַץ כֶּלֶב לְשֹׁנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד בְּהֵמָה לְמַעַן תֵּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְיָ בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל׃ שמות יא ז
17. וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נֶפֶשׁ לֹא יָדְעוּ שָׂבְעָה וְהֵמָּה רֹעִים לֹא יָדְעוּ הָבִין כֻּלָּם לְדַרְכָּם פָּנוּ אִישׁ לְבִצְעוֹ מִקְצֵהוּ׃ ישעיהו נו יא
18. אַרְיֵה שָׁאַג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנָי אֱלֹהִים דִּבֶּר מִי לֹא יִנָּבֵא׃ עמוס ג ח
19. עֲלָה אַרְיֵה מִסְּבֻכּוֹ וְנָשִׂיא גּוֹיִם נָסָע מִמְּקוֹמוֹ לָשׂוּם אַרְצְךָ לְשִׁמָּמָה עָרֶיךָ תִּנָּתַשְׁנָה מֵאֵין יוֹשֵׁב׃ ירמיהו ד ז
20. וְשִׁלַּח מְרֹעָה וְקִבְּצָה אֶת יוֹנְקֶיהָ וְיִרְקָדוּ מִן הַמְּצוּלָה וְהַחֹלָה שִׁכְלֵלָיִם וְהָכָא אֶל מְרֹעָה׃ בראשית מט יד
21. וְיַעַר לָהּ אֶת כָּל לְמַד וְיֹאמַר לָהּ מַדּוּעַ לֹא עָלָה על כֵּן אֲנִי אֱלֹהִים אֲנִי מְקַנְּאֵי מְקַנֵּא וְלִי תִּקְרַב כֹּל הַמְּקַנְּאִים׃ שופטים ט יז
22. מְעִין גַּנִּים בְּאֵר מָיִם חַיִּים וְנֹזְלִים מִן לְבָנוֹן׃ שיר השירים ד טו
23. בְּהַקְהִיר כִּיר מִימֶיהָ כֵּן הִקְרַרָה רָעָתָהּ חָכְמָה שָׁחַר עֵינָהּ עַל קְנֵי חֲמָתִי הֲלֵי תִסְבֹּךְ קָנֶה לֹא יִשְׁבֹּר וּפִשְׁתָּה כֻּבָּה לֹא תְכַבֶּה לָאֱמֶת יוֹצִיא מִשְׁפָּט׃ ישעיהו מב ג 25. עַתָּה הִנֵּה בָּטַחְתָּ לְךָ עַל מִשְׁעֶנֶת הַקָּנֶה הָרָצוּץ הַזֶּה עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִסָּמֵךְ אִישׁ עָלָיו וְבָא בְכַפּוֹ וּנְקָבָהּ כֵּן פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְכֹל הַבֹּטְחִים עָלָיו מלכים ב יח כא 26. רְאִשְׁיוֹת חָכְמָה קְנֵה חָכְמָה וּבְכָל קִנְיָנְךָ קְנֵה בִינָה׃ משלי ד ז 27. כִּבְחֹר שׁוֹרוֹ הֲדָר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יְנַגַּח יַחְדָּו אַפְסֵי אֶרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אַלְפֵי מְנַשֶּׁה׃ דברים לג יז 28. וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וָמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי׃ שמות כא כח 29. וְלִי מְאֹד נֶחְמְרוּ רֵעֶיךָ אֵל אֵלֵךְ בְּרֵישִׁית יְרוּשָׁלַיִם וְהִנֵּה מֶלְכֵּךְ יָבוֹא לָךְ צַדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עָנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר בֶּן אֲתֹנוֹת׃ זכריה ט ט 30. אֲבִי אֲרַד עִמְּךָ מִמִּצְרַיִם וְאָנֹכִי אַעֲלֶךָ גַּם עֲלֹה וְיוֹסֵף יָדוֹ תָּשִׁית עַל עֵינֶיךָ׃ בראשית מו ד 31. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל נָתָן הַנָּבִיא לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל דָּוִד עַבְדִּי כֹּה אָמַר יְיָ הֲאַתָּה תִּבְנֶה לִּי בַּיִת לְשִׁבְתִּי׃ שמואל ב ז ה

הגהות הב"ח

(ס) נסי' מד דלסלק לסבר הכא גם מסלסל ליה מל ודלסלק ליסים מל וכי ומלסלק ליסים ומל ומרון: (ס) ר"ש ד"ה מיהו וכי לסלק הסיד ומ"ב ד"ה משכבך הענן בחותה נשרה היא מלמעלה וחזאי מלמטה הסיד ומ"ב ד"ה שכבי קא משלחת:

רב נסים גאון

ותניי רב יוסף אין בראין ולמיין אלא ליראי שמים. כבר שאלתי עליה תלמידי מבבי שפרד היש לה שם ואני לא קבלתי בה כלום ונם לא נשאלתי עליה קודם לכן מעולם ומתמיה לי בי זאת קבלה היא בידי החכמי' ולא נודע לי שהובירו בה שום אבל נראין הדברים בעיני שמשפר שיהו רומים יראי שמים ולזיין שכשם שהולזיין אין בכל פירות הארץ נזללים מהם ואפ"ב אין מתעשרין על הארץ אלא כל זמן שהן נזלין ופרין הן מוסיפין נמיבות בארץ כך הן יראי שמים אין כל הבריות שמעלתו נבוהה ממעלתם ולא עדיף מהם כורדשיין בהאי מסקנא (ויומ כה:) הן יראת ה' היא חכמה מהר מרע בינה שכן כלשון יתי קורין לאדם הניא לפי שמפחיד בנו: ביצים (שבת דף לו:) ואעפ"כ כל זמן שמשתף לתן הקב"ה נזולה הכבוד הראשות הן מוסיפין עטה תפיהר בעוין שמפחיד בכורים לפרש רבינו שהתורה (ומלת נזל) מלמדה עטה רכתיב (ומשלי כב:) עקב ענוה יראת ה' והתורה יראה רכתיב (ומהים קיא) ראשית חכמה יראת ה' והתורה יראה ניצוצות השכח בנו: רבי מעריבא (ובלה ג) אמר ר' יצחק בן אלעזר כל שעשוח חכמה נפורה לראשה נשות עטרה עקב לסלי"ה רכתיב ראשית חכמה יראת ה' וכתיב עקב ענוה יראת ה' הבנו: ריתן בסוף פיסקא דיסיסרי הרים (ומיכן ואילך נפ) אמר הקב"ה לישראל חושק אני בכם שאפי' בשעה שאני מפרע לכם נזולה אתם מפניעין עצמכם לפני נתני נזלה לאברהם אמר (בראשית יח) ואנכי עפר ואפר נתני נזלה למשה דכתי (שמות שז) והתנו מה מתני נזולה לדוד אמר (תהלים נב) ואנכי זית רענן ולא עוד אלא ולפיכך אפשר שהוא כוונתן של חכמים בריפרי יראי שמים לרלותים בשכל הדבר הזה ועוד נשמעכה מנוחה של מלה ולתיין דלו עיני לתורה הן היא מדת יראי שמים כמו שאמר הקיקה (משלי כח) דלו עיני לתורה כלומר שהן מתחין בו ומצטין אליו ומחכים למחכו והיה יפר בעיני השכחל הא הפרידו נם בעיני כל הלמדים שהיו לשם ולפיכך כתבתיו כזה המקום:

ס) שלפה כיה למיתו ממשמת כלמתים.

ס) (פי' נפ"י). ס) (ומלמד הכ"ל ס"ה כלומר יפעיה פף רמז לנו). ג) נדיי אפר מלא לך ואח"ב קבל ניפעיה ל"י. ה) (פ' מנחמין נב.). ס) (נקמן ס:). ו) (ר"ה נעדים אחר ר"ח מרחם).

"Вот, ты опираешься на опору надломленной тростинки".

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה** *видит тростинку во сне* – пусть *ждет мудрости*. **שנאמר** *Как сказано*[29]: **קנה חכמה** *"Приобрети мудрость*, приобрети понимание". (Обыгрывается созвучие слов קָנָה "тростинка" и קָנָה"купи".) **קנים יצפה לבינה** Видит *тростник* (много тростинок) – пусть *ждет понимания*. **שנאמר** *Как сказано*[30]: **ובכל קניניך קנה בינה** *"И всем своим достоянием приобрети понимание"*. (Слово "достояние" дано во множественном числе.)

קרא קורא קירא אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра*: **קניא** *тыква*, съедобный *побег пальмы, воск, тростинка* – **כולהו מעלו לחלמא** *все это хорошо для сна*, т. е. увидевший их во сне получил добрый знак.

תניא *Учили*: **אין מראין דלועין אלא למי שהוא ירא שמים בכל כחו** *увидеть тыквы во сне дается только тому, кто в меру всех своих сил боится Небес.*

הרואה שור בחלום ישכים ויאמר בכור שורו הדר לו[31]: *Видит быка во сне* – пусть *встанет после сна и произнесет* стих о колене Йосефа: *"Первенцу его быка – великолепие"* (имеется в виду Йеошуа, происходящий от Йосефа) – **קודם שיקדמנו פסוק אחר** *раньше, чем прочтет другой стих*, о бодливом быке[32]: **כי יגח שור את איש** *"Если забодает бык человека"*.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **חמשה דברים נאמרו בשור** *пять вещей сказаны о быке*, которого человек видит во сне: (1) **האוכל מבשרו מתעשר** *ест его мясо – станет богатым*; (2) **נגחו הויין ליה בנים שמנגחים בתורה** бык *его бодает – будут у него сыновья, успешные в Торе*; (3) **נשכו יסורין באים עליו** бык *его кусает – придут к нему страдания*; (4) **בעטו דרך רחוקה נזדמנה לו** бык *его лягает – уготована ему дальняя дорога*; (5) **רכבו עולה לגדולה** *едет на нем верхом – обретет величие.*

והתניא *Но ведь учили* в другой барайте о сне, в котором человек видит быка: **רכבו מת** *едет на нем верхом* – знак того, что скоро *умрет*.

לא קשיא הא דרכיב הוא לתורא *Нет противоречия!* *Эта* барайта (о том, что он обретет величие) говорит о случае, когда *он едет верхом на быке*. **הא דרכיב תורא לדידיה** А *эта* барайта (о том, что он скоро умрет) говорит о случае, когда *бык едет верхом на нем.*

הרואה חמור בחלום יצפה לישועה *Видит осла во сне* – пусть *ждет спасения*. **שנאמר** *Как сказано* о будущем Машиахе[33]: **הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על חמור** *"Вот, придет к тебе твой царь, он – праведник и спасенный, скромный и едет верхом на осле"*.

הרואה חתול בחלום *Видит кота во сне* – все зависит от места: **באתרא דקרו ליה שונרא** *там, где* кота *называют* по-арамейски *"шунра"*, **נעשית לו שירה נאה** *будет пропета ему приятная песня*, т. е. люди его прославят. **שינרא נעשה לו שינוי רע** Там, где кота называют *"шинра"*, – *произойдет с ним неприятное изменение* в жизни.

הרואה ענבים בחלום *Видит виноград во сне* – все зависит от цвета: **לבנות בין בזמן בין שלא בזמן יפות** если виноград *белый*, то как *в сезон* сбора винограда, так и *не в сезон* – это *добрый* знак. **שחורות בזמן יפות** Если виноград *черный*, то *в сезон* винограда – *добрый* знак; **שלא בזמן רעות** *не в сезон – плохой.*

הרואה סוס לבן בחלום *Видит белого коня во сне*: **בין בנחת בין ברדוף יפה לו** независимо от того, идет ли конь *спокойно или скачет*, – это *для него добрый* знак. **אדום בנחת יפה ברדוף קשה** Если видит *рыжего* коня: *когда* тот идет *спокойно – добрый* знак; *когда скачет – тяжелый.*

הרואה ישמעאל בחלום תפלתו נשמעת *Видит Йишмаэля во сне – его молитва* будет *услышана*. ("Йишма-Эль" = "услышит Всевышний".) **ודוקא ישמעאל בן אברהם** *Но* это только если видит *именно Йишмаэля, сына Авраама*, нашего праотца. **אבל טייעא בעלמא לא** *Однако* если видит *просто араба* (арабов называют "ишмаэлитами"), то *нет* тут знака того, что его молитва будет услышана.

הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו ממנה *Видит верблюда во сне* – знак того, что *Небесами утверждена ему смерть, но* он будет *от нее спасен*. **אמר רבי חמא ברבי חנינא** *Сказал раби Хама, сын раби Ханины*: **מאי קראה** *какой стих* об этом говорит? Написано в рассказе о том, как Всевышний

29. Мишлей 4:5
30. Там же стих 7
31. Дварим 33:17
32. Шмот 21:28
33. Зехарья 9:9

שיראי דמלכא כפיתו תרין ארזי בחבלא אסור חד כרעיה לחד ארזא וחד כרעיה לחד ארזא ושדו לחבלא עד דאצטליק (ס) רישיה (ע)אזל כל חד וחד וקם אדוכתיה ואצטליק ונפל בתרין שאל בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל ראיתי שני לחיי שנשרו אמר שני גדודי רומי יעצו עליך רעה ומתו אמר ליה בר קפרא לרבי ראיתי חומטי שנשר אמר ליה חרון אף נסתלק מכך אמר ליה ראיתי שני ידי שנותבו אמר ליה לא תצטרך למעשה ידיך אמר ליה ראיתי ב' רגלי שנקטעו ונפצה עין: קינ"ם. פעור: קינ"ם. קנה: פסוכל מבאתי. נחלט: כין נכדוף. כשהוז רן: גם מלא. קרוב למעריכין של גמל: מלא נעפא לו. כמו שנאמר לפיתם כלאמרין (קף מכ.): דמקרע

היטומת כלאמרין נכתובות (קף מו:) שיצתה נהיטומת ולצאה פרוע: מוגע דאפא. טולא דלקא (ס) מכבי מפלפא. מחים בפשטת: פס קן. לגיא לך החם נכפי ומנוך לך שביב החם: קפא. דלמתי לך היא כשוחא שבלשון פרא ויין קורין לכשוחא קפא: דיקא. הוא עפרא שבלשון יווני קורין לעפרא דיקא. והכי למתי לך יש לך מחון בקוראה עפיתים: דיקם מפרש. קוראה שבלשון עפרא: שלא פלומות פס. שלא פלומות המעכירים שלוט: ופרשו כפפר כסיר. פלמת פורעטמא היא: וככל קניגך. לשון מרוצה הוא לף קניס הרבה קנה על גיגה הוא: קנה קורא קיבא קנין. קנה דלעת כלאמרין לקמן הרואה לדעין נחלוט ילא שמיס הוא לשון דלו עיני למרוס (יבמות ק:): קורא. כך הגדל בעגפי הדקל ככל שנה כלכך שפר מילנות ונשנה שניה הוא מתקשה עץ: קינ"ם. שעוה: קנין. קנה: פפוכל מבאתי. נחלוט: כין נכדוף. כשהוז רן: גם מלא. קרוב למעריכין של גמל: מלא נעפא לו. כמו שנאמר לפיתם כלאמרין (קף מכ.): דמקרע

לר' ישמעאל ראיתי שאני משקה שמן לזיתים אמר ליה בא על אמו אמר ליה חזאי דקטיף לי כוכבא אמר ליה בר ישראל גנבת אמר ליה חזאי דבלעתי לכוכבא אמר ליה בר ישראל וזבחית ואכלת לדמיה אמר ליה חזאי עיני דנשקן אהדדי אמר ליה בא על אחותו אמר ליה חזאי דנשקי סיהדרא אמר ליה בא על אשת ישראל אמר ליה חזאי דדרכינא בטונא דאסא אמר ליה בא על נערה המאורסה אמר ליה חזאי טונא מעילאי והוא מתחאי אמר ליה משכבך הפוך אמר ליה חזאי עורבי דהדרי לפורייה אמר ליה אשתך זנתה מאנשים הרבה אמר ליה חזאי יוני דהדרי לפורייה אמר ליה נשים הרבה טמאת אמר ליה חזאי דנקיט תרי יוני ופרחן אמר ליה תרתי נשי נסבת ופטרתינון בלא גט אמר ליה חזאי דקליפנא ביעי אמר ליה שבבי קא משלחת אמר ליה כולהו איתנהו בי בר מהא דליתיה אדהכי והכי אתיא האי איתתא ואמרה ליה האי גלימא דמסכא דגברא פלוני הוא דמית ואשלחתיה אמר ליה חזאי דאמרי לי שבק לך אבוך נכסי בקפודקיא אמר ליה אית לך נכסי בקפודקיא אמר ליה לאו אזל אבוך לקפודקיא אמר ליה לאו אם כן קפא כשורא דיקא עשרה זיל חזי קפא דריש עשרה שהיא מלאה זוזי אזל אשכח שהיא מלאה זוזי אמר רבי חנינא הרואה באר בחלום רואה שלום שנאמר [1]ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים ר' נתן אומר מצא תורה שנאמר [2]כי מוצאי מצא חיים וכתיב הכא באר מים חיים רבא אמר רבי חנן שלש שלומות הן נהר צפור וקדרה נהר דכתיב [3]הנני נוטה אליה כנהר שלום צפור דכתיב [4]כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות וגו' קדרה דכתיב [5]ה' תשפות שלום לנו אמר ר' חנינא ובקדרה שאין בה בשר [6]שנינו [7]ופרשו כאשר בסיד וכבשר בתוך קלחת אמר ר' יהושע בן לוי הרואה נהר בחלום ישכים ויאמר הנני נוטה אליה כנהר שלום קודם שיקדמנו פסוק אחר [8]כי יבא כנהר צר הרואה צפור בחלום ישכים ויאמר כצפרים עפות כן יגן וגו' קודם שיקדמנו פסוק אחר [9]בצפור נודדת מן קנה וגו' הרואה קדרה בחלום ישכים ויאמר ה' תשפות שלום לנו קודם שיקדמנו פסוק אחר [10]שפות הסיר שפות הרואה עגבים בחלום ישכים ויאמר [11]בעגבים במדבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [12]ענבימו עבי ראש הרואה הר בחלום ישכים ויאמר [13]מה נאוו על ההרים רגלי מבשר קודם שיקדמנו פסוק אחר [14]על ההרים אשא בכי ונהי הרואה שופר בחלום ישכים ויאמר [15]והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול קודם שיקדמנו פסוק אחר [16]תקעו שופר בגבעה הרואה כלב בחלום ישכים ויאמר [17]ולכל בני ישראל לא יחרץ בלב לשונו קודם שיקדמנו פסוק אחר [18]והכלבים עזי נפש הרואה ארי בחלום ישכים ויאמר [19]אריה שאג מי לא ירא קודם שיקדמנו פסוק אחר [20]עלה אריה מסבכו הרואה תגלחת בחלום ישכים ויאמר [21]ויגלח ויחלף שמלותיו קודם שיקדמנו פסוק אחר (בי) [22]אם גלחתי וסר ממני כחי הרואה באר בחלום ישכים ויאמר [23]באר מים חיים קודם שיקדמנו פסוק אחר [24]כהקיר ביר מימיה הרואה קנה בחלום ישכים ויאמר [25]קנה רצוץ לא ישבר קודם שיקדמנו פסוק אחר [26]הנה בטחת [27]לך על משענת הקנה הרצוץ הזה רבנן הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה שנאמר [28]קנה חכמה קנים יצפה לבינה שנאמר [29]וכבל קנינך קנה בינה אמר רבי זירא קרא קורא קירא קניא כולהו מעלו לחלמא חניא אין מראין דלועין אלא למי שהוא ירא שמים בכל כחו הרואה שור בחלום ישבים ויאמר [30]בכור שורו הדר לו קודם שיקדמנו פסוק אחר [31]כי יגח שור את איש תנו רבנן חמשה דברים נאמרו בשור האוכל מבשרו מתעשר נגחו הויין ליה בנים שמנגחים בתורה נשכו יסורין באים עליו בעטו דרך רחוקה נזדמנה לו רבבו עולה לגדולה והתניא רבבו מת לא קשיא הא דרביב הוא לתורא הא דרכיב תורא לדידיה הרואה חמור בחלום יצפה לישועה שנאמר [32]הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור הרואה חתול בחלום באתרא דקרו ליה שונרא נעשית לו שידה נאה שינרא נעשה לו שינוי רע הרואה עגבים בחלום לבנות בין בזמן בין שלא בזמן יפות שחורות בזמן יפות שלא בזמן רעות הרואה סום [33]לבן בחלום בין בנחת בין ברדוף יפה לו אדום בנחת יפה ברדוף קשה הרואה שמעאל בחלום תפלתו נשמעת ודוקא ישמעאל בן אברהם אבל מייעא בעלמא לא הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו ממנה אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי קראה [34]ואנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [35]גם ה' העביר חטאתך לא תמות הרואה פיגחם בחלום פלא נעשה לו [36]הרואה פיל בחלום פלאות נעשו לו פילים פלאי פלאות נעשו לו והתניא כל מיני חיות יפין לחלום חוץ מן הפיל ומן הקוף לא קשיא הא

1. וַיַּחְפְּרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בַּנָּחַל וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים
2. כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים וַיֶּפֶק רָצוֹן מֵיְיָ׃
משלי ח יח לה
3. כִּי כֹה אָמַר יְיָ הִנְנִי נֹטֶה אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחל שוֹטֵף כָּבוֹד גּוֹיִם וְיִנַקְתֶּם עַל צַד תִּנָּשֵׂאוּ וְעַל בִּרְכַּיִם תְּשָׁעֲשָׁעוּ׃
ישעיהו סו יב
4. כְּצִפֳּרִים עָפוֹת כֵּן יָגֵן יְיָ צְבָאוֹת עַל יְרוּשָׁלִַם גָּנוֹן וְהַצֵּל פָּסֹחַ וְהִמְלִיט׃
ישעיהו לא ה
5. יְיָ וְתִשְׁפוֹת שָׁלוֹם לָנוּ כִּי גַם כָּל מַעֲשֵׂינוּ פָּעַלְתָּ לָנוּ׃
ישעיהו כו יב
6. וְאֶשֶׁר אֲבָלוּ שְׁאֵר עַמִּי וְטֹרָפָם בָּלִיעֲלוּ וְשַׁכְּחוּ אֶת עַצְמוֹתֵיהֶם פָּרְצוּ קִרְשֵׁי כָאַיִם בְּשִׁיר וְכִבְקֹעַ בְּתוֹךְ קְלָחָה׃
סיכה ג ג
7. וְיִרְדְּפוּ מִמְּעָרֵב אֶת שָׁם מְגוֹרְאֵי שִׁקְּשׁוּ אֶת בְּבוֹדוֹ כִּי יָבוֹא כְּנָהָר צַר רוּחַ יְיָ נֹסָה בּוֹ׃
ישעיהו נט יט
8. וְשָׁאֲרוּ נוֹדְדִים מִן קְצֵה בֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִשְׁעֻנָתוֹ׃
משלי כז ח
9. וּמִשְׁלִי אֶל בֵּית הַנְּבִיא קְשֵׁל וּמְמַהֲרֵי אֱלֹהִים בֹּה אָמַר אֲרֹנָי אֱלֹהִים שִׁפְחַת הַיַּיִן וְגַם יִשְׁלַךְ מִן קִרְבֵּךְ׃
יחזקאל כד ג
10. בְּעֲנָנִים מְכַסֶּה בְּרָקִיעִי יִשְׂרָאֵל בְּבַטְרָה כִּרְאוּנָה בְּרֹאשִׁיתָה רְאִיתִי אֲבוֹתֵיהֶם וְהִנָּה כָּאוּ כְּעֹל מְעַד וְעֵדֶר לְבֹשֶׁת וְיִהְיוּ שִׁקּוּצִים כְּאֲהֲבָתָם׃
הושע ט י
11. כִּי מִגְדָּן סוּחַ נִפְּצָם מִשְׁתֹּרֶרֶת עֲבוֹדָה עֲבָדֶנּוּ עֲנִי רֹאשׁ אֲשֶׁכְּלֹת קוֹרוֹתֶיהָ לְמוֹ׃
ירמיהו לב לב
12. מַה נְּאוֹת עַל הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מַשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אֹמֵר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱלֹהָיִךְ׃
ישעיהו נב ז
13. עַל הֶהָרִים אֶשָּׂא בְכִי וְנֶהִי וְעַל נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה כִּי נִצְּתוּ מִבְּלִי אִישׁ עֹבֵר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנֵה מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה נָדְדָה הָלְכוּ׃
ירמיהו ט ט
14. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וְכֹאוּ הָאֹבְדִים בְּאֶרֶץ וְהַנִּדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיְיָ בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלָיִם׃
ישעיהו כז יג
15. תִּקְשֹׁר שׁוֹשַׁן גַּאֲוָה חֲמַרְגֹּת קְרָבָה תַּרְדֵּינָה בְּיַיִן אֵת אַדְנֵי הַנְּקִיקִים׃
הושע ה ח
16. וְלִכְלֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יֶחֱרַץ כֶּלֶב לְשֹׁנוֹ לְמַעַן תֵּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְיָ בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל׃
שמות יא ז
17. וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נֶפֶשׁ לֹא יָדְעוּ שָׂבְעָה וְהֵמָּה רֹעִים לֹא יָדְעוּ הָבִין כֻּלָּם לְדַרְכָּם פָּנוּ אִישׁ לְבִצְעוֹ מִקָּצֵהוּ׃
ישעיהו נו יא
18. אַרְיֵה שָׁאַג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנָי יְיָ דִּבֶּר מִי לֹא יִנָּבֵא׃
עמוס ג ח
19. עָלָה אַרְיֵה מִסֻּבְּכוֹ וְנָשִׂא מַשְׁחִית גּוֹיִם נָסָע מִמְּקוֹמוֹ לָשׂוּם אַרְצֵךְ לְשַׁמָּה עָרַיִךְ תִּהֶרַסְנָה מֵאֵין יוֹשֵׁב׃
ירמיהו ד ז
20. וְיִשְׁלַח מַרְגְּלוֹת וַיְקַרְא אֶת יְקוּתִיאֵל בֶּן הַבִּכְרָה וַיַּלְבֵּשׁ בֶּן הַבִּכְרָה וַיִּלְבַּשׁ וַיַּכֶּה אֶל מַרְגְּלוֹת׃
בראשית מג יד
21. וְאֵל שַׁדַּי יִתֶּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשִׁלַּח לָכֶם אֶת אֲחִיכֶם אַחֵר וְאֶת בִּנְיָמִן וַאֲנִי כַּאֲשֶׁר שָׁכֹלְתִּי שָׁכָלְתִּי׃
תהלים קכז ה
22. אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר מָלֵא אֶת אַשְׁפָּתוֹ מֵהֶם לֹא יֵבֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אֹיְבִים בַּשָּׁעַר׃
שיר השירים ד ה
23. כְּהַקִּיר בֵּיר מֵימֶיהָ כֵּן חָכְמָה רַעֲנָה תְּחַיֶּה חֶלְבָּהּ וְשֹׁר עָלֶיהָ יִשְׁקֹטָה כֵּן אֶרְעֶנָּה לְכָל הַנְּקֻדִּים עָלֶיהָ׃
ירמיהו ו ז
24. קָנֶה רָצוּץ לֹא יִשְׁבּוֹר וְכֵלִי מְעַשָּׁן לֹא יְכַבֶּנָּה לֶאֱמֶת יוֹצִיא מִשְׁפָּט׃
ישעיהו מב ג
25. עֲלֵיהֶם הִנֵּה בְּטֻחֲךָ לְךָ עַל מִשְׁעֶנֶת הַקָּנֶה הָרָצוּץ הַזֶּה עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִסָּמֵךְ אִישׁ עָלָיו וְבָא בְכַפּוֹ וְנִקָּבָהּ וְכֵן פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְכָל הַבֹּטְחִים עָלָיו׃
מלכים ב יח כא
26. רֵאשִׁית חָכְמָה קְנֵה חָכְמָה וּבְכָל קִנְיָנְךָ קְנֵה בִינָה׃
משלי ד ז
27. כִּבְבוֹד שׁוֹר חָרֵשׁ לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם לוֹ קַרְנֵי בָהֶם עַמִּים יְנַגַּח יַחְדָּו אַפְסֵי אָרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אַלְפֵי מְנַשֶּׁה׃
דברים לג יז
28. וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וָמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי׃
שמות כא כח
29. וְאִלּוּ קְטַנִּי מָתְנַיִם עַל יַעֲקֹב וְרַבִּיתָ מֵהֶם כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ וְכַגֹּמְאֵי עֲרָבִים בְּתוֹךְ דֶּשֶׁא׃
מלכים ב יט כו
30. אֲנִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה וַאֲנִי אֵעָלְךָ גַּם עָלֹה וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ׃
בראשית מו ד
31. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה רְאֵה נְתַתִּיו לְךָ אֶת עוֹגוֹ מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וְאֶת כָּל עַמּוֹ וְאֶת אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן׃
במדבר כא לד
32. הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבוֹא לָךְ צַדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עָנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר בֶּן אֲתֹנוֹת׃
זכריה ט ט
33. אַבְנֵי אֵרֶד עָמֵק מְצֻרְעָה וְאַבְנֵי אֵעָלֶךָ גַּם עָלָה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלֹהִים אֲנִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ אַל תִּירָא מֵרְדָה מִצְרַיְמָה כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׂימְךָ שָׁם׃
בראשית מו ג
34. וַיְיָ הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת׃
שמואל ב יב יג

הגהות הב"ח

(ס) נמ' מד ואצטליק ממר הכא לב מחלוט ליט מד ואצטליק ריפים שלג וכי ואצטליק ריפים ושל מחרון: (ע) השלי ריב נחלט ואכי ואצטליק סמיד ומחיב מיא משכבך הפוך בשותא מיא בלמעלה ותהא מלמטה סמיד ומחיב מיא שכבי קא משלחת:

רב נסים גאון

ותניי רב יוסף עין טרפון ולוליון אלא ליראי שמים. כבר שאלני עליה תלמיד מבני מערבא הישה לה שנים ואני לא ביבלתי בה כלום ונם לא נשאלתי עליה קודם לכן מעולם ותמהי לו כי זאת קבלה היא ביד ההכמי' ולא נודע לי שהובירו בה שנים אבל נודעין הדברים בעיני שנשנשר שיהו רומים ראוי שמים לולוין שכשם שהולולין עין בכל פירות הארץ נדולים מהם ומעשיר אינן מתעשרין על הארץ אלא כל זמן שהן נדלין ישרין הן מוסיפין נמיכות בארץ כך הן ראוי שמים עין כל הבריות שמעלתו נבוהה ממעלתם ולא עדיף מהם כדרדשיהן בהאי מתניתא (שוב נב:) עקב שהוא ראוי הי' ובחרה ראוה הכתוב (ושהים קיא) ראשית חכמה יראת ה' יצויאות השכל בנים' רבי מנרבא (ולהה ג) אמר ר' יצחק בן אלעזר כל שנשנה חכמה בשהה לראשה עשות עגה עקב למה"ש רכתיב ראשית חכמה יראת ה' רכתיב עקב מגה: יראה ה' ובנס' יראן בסוף פרקא דביסורי הדם (שלין דף שם) אמר הקב"ה לישראל תושק אני בכם שאפי' בשעה שאני משביע לכם נדולה אתם מצפין שנעמכם לאבי נתני נדולה לאברהם אמר (בראשית יח) האנכי מסתיר מאברהם נתני נדולה לדוד אמר (תהלים נט) חנני ה' ואשמרה חלקת לא ניש לשיכך אפשר שהוא כוונון של חכמים בריסורי יראי שמים לילמדים בשביל הדבר הזה ועוד נשמעה בנדושה של מלה לשיכך הלו עיני לשרים הוי הוא מדת יראי שמים כמו שאמר הכתוב (משלי ב) הלו עיני לשרים כלומר שהן בוחנין בו ומצפין אליו ומחכים לשרבו והיה יפר בעיני השנאל זה הסידור גם בעיני כל התלמידים שיהיו לשם ולשיכך בחבורתו בזה המקום:

ס) שליפה כיס נמשנ' נמשמשת בלשונו.

обещал Яакову, спускающемуся в Египет к Йосефу[34]: אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה *"Я сойду с тобой в Египет, и Я подниму* (верну) *тебя обратно"*. (Обыгрывается созвучие слов גם עלה "также поднять (обратно в Страну)" и גמל "верблюд".)

רב נחמן בר יצחק אמר מהכא *Рав Нахман бар Йицхак сказал*: то же самое учим *отсюда*, из беседы пророка Натана с царем Давидом[35]: גם ה' העביר חטאתך לא תמות *"Также и Всевышний перенес* (убрал) *твой грех: не умрешь"*. (Обыгрывается созвучие слова גמל "верблюд" и соединение двух первых слов каждой части стиха – גם "также" и לא "нет".)

הרואה פינחס בחלום *Видит* человек *Пинхаса во сне* – סלא נעשה לו знак того, что *с ним произойдет удивительное явление*, чудо. (О Пинхасе, убившем Зимри и мидианитку, см. в Торе[36].)

הרואה פיל בחלום סלאות נעשו לו *Видит слона во сне* – знак того, что *с ним произойдут удивительные явления*, чудеса. (Обыгрывается созвучие слов פיל "слон" и פלא "чудо".) פילים סלאי סלאות נעשו לו Видит *слонов* во сне – знак того, что *с ним произойдет* много *удивительных явлений*.

והתניא *Но ведь учили* в барайте: כל מיני חיות ימין לחלום *все виды животных хороши для сна* (являются добрыми знаками, если их увидеть во сне), חוץ מן הפיל ומן הקוף *кроме слона и обезьяны* (которые являются плохими знаками).

לא קשיא *Нет противоречия*!

34. Берешит 46:4
35. Шмуэль 2, 12:13
36. Бемидбар 25:7-8

הא דמסרג *Это* высказывание (о том, что увидеть во сне слона – добрый знак) имеет в виду слона, *который в упряжи*, под седлом. **הא דלא מסרג** А *это* высказывание (о том, что увидеть во сне слона – плохой знак) имеет в виду слона, *который не в упряжи*.

הרואה הונא בחלום נס נעשה לו *Видит во сне* написанным имя *Уна – с ним произойдет чудо*. (В имени Уна присутствует буква "нун", что намекает на слово **נס** "чудо".) **חנינא חנניא יוחנן נסי נסים נעשו לו** Видит во сне имена *Ханина, Хананья, Йоханан – с ним произойдут большие чудеса*. (В этих именах присутствуют по две буквы "нун".)

הרואה הספד בחלום *Видит во сне "плач"* (по умершему) – **מן השמים חסו עליו ופדאוהו** знак того, что *на Небесах простили его и выкупили* от смерти. (Слово **הספד**, "траурный плач", намекает на выражение **חסו פדו**, "простили и выкупили"; в данном случае буква **ח**, "хэт", переходит в **ה**, "эй".) **והני מילי בכתבא** *Но это правило* касается только того, кто видит слово "плач" *написанным*, но не сам процесс плача. (То же самое относится к именам, указанным выше: они хороший знак, только если человек видит их написанными.)

העונה יהא שמיה רבא מברך *Отвечает* во сне "*Да будет Его великое имя благословенно*" во время "кадиша" – **מובטח לו שהוא בן העולם הבא** знак того, что Небесами *обещано ему, что он войдет в грядущий мир*.

ראוי הקורא קריאת שמע שתשרה עליו שכינה *Читает Шма* во сне – *достоин* того, *чтобы покоилось на нем Присутствие* Всевышнего, т. е. он заслуживает быть пророком. **אלא שאין דורו זכאי לכך** *Но* не является им, *потому что этого недостойно его поколение*.

המניח תפילין בחלום יצפה לגדולה *Накладывает* на себя *тфилин во сне* – пусть *ждет высокого положения*. **שנאמר** *Как сказано*[1]: **וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגו'** "*И увидят все народы земли, что имя Всевышнего произнесено над тобой*, и устрашатся тебя". **ותניא רבי אליעזר הגדול אומר** *И учили* на тему этого стиха барайту: *раби Элиэзер Агадоль* (Великий) *говорит*: **אלו תפילין שבראש** *это* сказано о *тфилин, который на голове*.

המתפלל בחלום סימן יפה לו *Молится во сне* (читает Шмонэ-Эсрэ) – *добрый для него знак*. **והני מילי דלא סיים** *Но это правило* касается только того, *кто не закончил* во сне молитву, но проснулся раньше ее завершения. Такой сон – свидетельство того, что человек близок к Всевышнему.

הבא על אמו בחלום יצפה לבינה "*Пришел*" *на свою мать во сне* (вступил в близость) – пусть *ждет понимания*. **שנאמר** *Как сказано*[2]: **כי אם לבינה תקרא** "*Только если призовешь понимание*". Если слово **אִם** ("если") прочтешь как **אֵם** ("мать"), то получится: "назови понимание матерью", – тогда оно к тебе придет. Соединился с матерью во сне – знак, что соединится с пониманием, т. е. обретет его.

הבא על נערה מאורסה יצפה לתורה "*Пришел*" *на обрученную девушку* во сне – пусть *ждет Тору*, т. е. знания Торы. **שנאמר** *Как сказано*[3]: **תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב** "*Тору заповедал нам Моше, наследие общины Яакова*". Чтобы получить толкование, **אל תקרי מורשה אלא מאורשה** *не читай "наследие", но* читай "*обрученная*"; т. е. Тора желанна евреям, как невеста жениху.

הבא על אחותו בחלום יצפה לחכמה "*Пришел*" *на свою сестру во сне* – пусть *ждет мудрости*. **שנאמר** *Как сказано*[4]: **אמר לחכמה אחותי את** "*Скажи мудрости: ты моя сестра*".

הבא על אשת איש בחלום "*Пришел*" *на чужую жену во сне* – **מובטח לו שהוא בן העולם הבא** знак того, что Небесами *обещано ему, что он войдет в грядущий мир*, где праведник получает свою долю, а также долю неправедного человека. **והני מילי דלא ידע לה ולא הדר בה מאורתא** *Но это правило* касается только того, *кто не знаком с ней*, с этой женщиной, *и не размышлял о ней накануне*.

אמר רבי חייא בר אבא *Сказал раби Хия бар Аба*: **הרואה חטים בחלום ראה שלום** *видит пшеницу во сне – увидит мир* (покой). **שנאמר** *Как сказано*[5]: **השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך** "(Всевышний) *установил мир в твоих пределах, отборной пшеницей тебя насытил*".

הרואה שעורים בחלום סרו עונותיו *Видит ячмень во сне* – знак того, что будет *снята его вина*. **שנאמר** *Как сказано*[6]: **וסר עונך וחטאתך תכופר** "*Снята твоя вина, и твой грех искуплен*".

1. Дварим 28:10
2. Мишлей 2:3
3. Дварим 33:4
4. Мишлей 7:4
5. Теилим 147:14
6. Йешаяу 6:7

דמסרג. שים לו פוכף על גביו [6]יפה: גם נעשה לו. ט"ן כעגל ט"ן וכעין שלמה הסם כתוב: מגינא. טו"ן הרכה נפים רבים: ובני מילי בכפכא. מכוללו קלי שלמה הונא לו מיכה זו של הספר כתובה למשמע מפו עליו ופלמוהו: דלא פיים. שנעור משנתו קודם שנתחלק פימן הוא שממוך לגל הקב"ה: מוטפא לו שטוח כן פשולא פפא. ונוטל מלקו ומלק מכרי נגן עדן דלמי לנפשא פיש: פלני. למוטים שנתלקו: יעפא לפוטפ. שנאמר מתקן מיין הרקח הייט תורה: מעטים רמוני. הנמלך מן הרמונים: נכפיו מגליפין. כהדם זה שעליו מפולשים זה על זה כמין קליפה: בכניוהו. על כנס נמקומם נמחוכר: הוי לשם יפיפה. שמכיח ומנוה לרבים: שני רפיפי וכו'. ועל כן נעשיתי לשם יפיפה נמתא מחסיא: פרגיפא. גיגה ל"א נהמ"ד. מרכיפא נשה וגילה טוטיקון של מרגוע: פנויה בקשפו. נקפפ כניפים הללו שהוכל פמוס נס: נעשכרו. נמגנה הפוכל: וינפס לל ימוו. הייט כרך: חפלס. פימן הוא להיות מפליו מעשים: פמגלת. פימן גדולה ומפלרת היא לו כמו וינלח ויחלף וגו' (נרחמיה מג): כעריבה. נקפיפה: דמדליס. שהולכת נגונה של יס: פנפנה. פימן הוא שמרמוט וגוטמו נפרס ויוצא מעליו: והוא דלא קנס. שלא המתים ידיו: כככל עומד כלא חפא. לפי שחור"ל אין לה זכיות אלא עון יש כיציאתה חה עומד ערום כלא לומם עוטה: כפ"י. שהרכה מלות תלויות כה חה העומד ערום פימן שהוא ערום ממלומיה: פנפפא לפרדיום. שומרין לומו שלא יכנס לחלת פימן שמירה הוא שעומרים לומו מידי היזק: פגם. שים כו קנים גדולים וקטנים וקמומים זה לזה פימן לרחם יציגה שהגדולים והקטנים מתקנים יפד קטן גדול ונפים לשמוע לרשפה פפיו: יפר. מילטת גדולים ופין קמומים זה לזה לף זה פימן לרחם לתלמידי הרב והוא רחם לכי כלה שמפרש לתלמידים שמועמם לחר שעמד הרב וסס מחזיק על שמועמם ויש תלמידים שלא יביט כדברי הרב כפל הנוכך חה מכינה להם: פלי פגלא. נרחה לו שהיה זוג ופנכל מלי נלומרו ומשמיע קול והוא פימן לרחם יציגה שמשמיע קול לרבים: וגבפי כפ גבוהי. קשקשתי כה נקול: פוטפיפו מחולין לו. לפי שהשוטת קרויין תלמידים שנאמר מס יתלימו כמועצ (ישעיה 6) ומומר נכתם עוך (יחזקאל ג) ופימן הוא שפורפין ממנו: פרנפפו פוטפת. כתתם שעפר נתמו ומלוי לו נכל מקום: פרנו. לתחם: כל זכן שנשלפה לו. שהרי מתגבר עליו: ולא היא. שלא רב שעת דוכם להנתלמו לפמור תלומו לטוכה: יש שוטכו כו". לפיכך לין לעמוד על פתרונו:

השכים

הא דמסרג הא דלא מסרג הרואה הונא בחלום נם נעשה לו חנינא יוחנן נסי נסים נעשו לו [6]הרואה הספר בחלום מן השמים חסו עליו ופראוהו והני מילי בכתבא העונה יהא שמיה רבא מברך מובטח לו שהוא בן העולם הבא הקורא ק"ש [7]יראו שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך המניח תפילין בחלום יצפה לגדולה שנאמר [1]וראו כל עמי הארץ כי שם י"י נקרא עליך וגו' [2]ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש המתפלל בחלום סימן יפה לו וה"מ דלא פיים הבא על אמו בחלום יצפה לבינה שנאמר [3]כי אם לבינה תקרא הבא על נערה מאורסה יצפה לתורה שנאמר [4]תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב [5]אל תקרי מורשה אלא [6]מאורשה הבא על אחותו בחלום יצפה לחכמה שנאמר [8]אמור לחכמה אחותי את הבא על אשת איש בחלום מובטח לו שהוא בן העולם הבא וה"מ דלא ידע לה ולא הדרך בה מאודתא א"ר חייא בר אבא הרואה חמים בחלום ראה שלום שנאמר [9]השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך הרואה שעורים בחלום סרו עונותיו שנאמר [10]וסר עונך וחטאתך תכופר אמר רבי זירא אנא לא סלקי מבבל לא"י עד דחזאי שערי בחלמא הרואה גפן טעונה בחלום אין אשתו מפלת נפלים שנאמר [11]אשתך כגפן פוריה שורקה יצפה למשיח שנאמר [12]אוסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו הרואה תאנה בחלום תורתו משתמרת בקרבו שנאמר [13]נוצר תאנה יאכל פריה הרואה רמונים בחלום זוטרי פרי עסקיה כרמונא רברבי רבי עסקיה כרמונא פלני אם ת"ח הוא יצפה לתורה שנאמר [14]אשקך מיין הרקח מעסיס רמני ואם ע"ה הוא יצפה למצות שנאמר [15]כפלח הרמון רקתך מאי רקתך [16]אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון הרואה זיתים בחלום זוטרי פרי ורבי וקאי עסקיה כזיתים וה"מ פרי אבל אילני הויין ליה בנים מרובין שנאמר [17]בניך בשתילי זיתים וגו' איכא דאמרי הרואה זית בחלום שם טוב יוצא לו שנאמר [18]זית רענן יפה פרי תואר קרא [19]י"י שמך זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר [20]ויקחו אליך שמן זית זך הרואה תמרים בחלום חמו עונותיו שנאמר [21]תם עונך בת ציון אמר רב יוסף הרואה עז בחלום שנה מתברכת לו עזים שנים מתברכות לו שנאמר [22]די חלב עזים ללחמך הרואה הדם בחלום נכסיו מצליחין לו ואם אין לו נכסים ירושה נופלת לו ממקום אחר אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא והוא דחזא בכנייהו הרואה אתרוג בחלום הדור הוא לפני קונו שנאמר [23]פרי עץ הדר כפות תמרים הרואה לולב בחלום אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים הרואה אווז בחלום יצפה לחכמה שנאמר [24]חכמות בחוץ תרונה והבא עליה הוי ראש ישיבה אמר רב אשי אני ראיתיה ובאתי עליה ופלקית לגדולה הרואה תרנגול בחלום יצפה לבן זכר תרנגולים יצפה לבנים זכרים תרנגולת יצפה לתרביצה נאה וגילה הרואה ביצים בחלום תלויה בקשתו נשתברו נעשית בקשתו וכן אגוזים וכן קשואים וכן כל כלי זכוכית וכן כל הנשברים כאלו הנכנם לכרך נעשו לו חפציו שנאמר [25]ויגחם אל מחוז חפצם המגלח ראשו בחלום סימן יפה לו ראשו וזקנו לו ולכל משפחתו היושב בעריבה קטנה שם טוב יוצא לו בעריבה גדולה לו ולכל משפחתו וה"מ דמדליה דלויי הנפנה בחלום סימן יפה לו שנאמר [26]מהר צועה להפתח וה"מ דלא קנח העולה לגג בחלום עולה לגדולה ירד יורד מגדולתו אביי ורבא דאמרי תרוויהו כיון שעלה עלה הקורע בגדיו בחלום קורעים לו גזר דינו העומד ערום בחלום בבבל עומר בלא חטא בארץ ישראל ערום בלא מצות הנתפש למרדיום שמידה נעשית לו נתנוהו בקולר הוסיפו לו שמידה על שמידתו וה"מ בקולר אבל חבלא בעלמא לא הנכנם בחלום נעשה ראש ישיבה ליער נעשה ראש לבני כלה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזו חלמא רב פפא דעייל לאגמא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דעייל ליער נעשה ראש לבני כלה איכא דאמרי תרוויהו לאגמא עיילי אלא רב פפא דחלי טבלא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דלא חלי טבלא נעשה ראש לבני כלה אמר רב אשי אנא עיילית לאגמא וחלאי טבלא ונבחי בה נבוחי תני תנא קמיה דר"נ בר יצחק המקיז דם בחלום עונותיו מחולין לו והתניא עונותיו סדורין לו [27]מאי סדורין סדורין לימחל תני תנא קמיה דרב ששת הרואה נחש בחלום פרנסתו מזומנת לו נשכו נכפלה לו הרגו אבדה פרנסתו אמר ליה רב ששת כל שכן שנכפלה פרנסתו ולא היא רב ששת הוא דחזא חויא בחלמיה וקטליה תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל מיני משקין יפין לחלום חוץ מן היין יש שותהו וטוב לו ויש שותהו ורע לו יש שותהו וטוב לו שנאמר [28]ויין ישמח לבב אנוש ויש שותהו ורע לו שנאמר [29]תנו שכר לאובד ויין למרי נפש אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני תלמיד חכם לעולם טוב לו שנאמר [30]לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי

אמר

מסורת השס

6) ב"ק נב. ע"ש. 7) ומקודין ע"ל. 1) [ישעי' ס:]. 2) [מגילה מז:]. 3) [ירמי' ט:]. 4) [משלי ל:]. 5) [שמות לד:]. 6) [מגילה מז:]. 7) [ישעי' ס:]. 8) [שיר ח:]. 9) [ירמי' ג:]. 10) [ישעי' ו:]. 11) [שיר ד:]. 12) [ישעי' ס:]. 13) [מגילה ו:]. 14) [שיר ח:]. 15) [שיר ד:]. 16) [מגילה מז:]. 17) [תהלים קכח:]. 18) [ירמי' יא:]. 19) [שיר ד:]. 20) [ישעי' ס:]. 21) [ישעי' נה:]. 22) [משלי ט:]. 23) [שיר ז:]. 24) [משלי ג:]. 25) [תהלים קה:]. 26) [שמות לג:]. 27) [ישעי' ס:]. 28) [משלי לא:]. 29) [משלי ט:]. 30) [משלי ט:].

טופף רש"י

הרואה הספר. סימן יפה לו שנתת כרלומו (נ"ש ה:). אלא תפילין שבראש. לאת כן לכל כי שם כי נקרא עליך (דכרים כה:). שכשיוצא נתן רחב כשם שריך ולים (שמוחת לה:). אלא מאורשה. לפי קלטס יעקב (שופטים חם:). לבני כלה. כתין לשמש הלרשה נפל שכם (נ"ש ס"ג).

רב נסים גאון

תרואה את הספר בחלומו מרמזת מובטחת לו, זה הדבר בבני על הפיטר שהוכיחוהו בם' יהו"ב ורף מה חגיגה ו' יסי אומר כוא ורואה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם בני קלל את הנחש עלה לגב מהוניתיו עבר ירד למטה מהוניתיו עבר ולפי שפרנסתו מצויה לו בכל מקום לפיכך הרואהו בחלומו מרמזת מובטחת לו:

רבינו חננאל

הא דמסרג. פי' שיש עליו הכסא.

תורה אור השלם

1. וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְיָ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ: דברים כח י
2. כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא לְחִטָּבָה תַּחֲנִן קוֹלֶךָ: משלי ב ג
3. תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב: דברים לג ד
4. אֲשֶׁר לִבְּבָתְנִי אֲחוֹתִי כַּלָּה אָרִיתְ לִבָבְתִּנִי בְּאַחַד מֵעֵינַיִךְ בְּאַחַד עֲנָק מִצַּוְּרֹנֶיךָ: שיר השירים ד ט
5. הַשֵּׁם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים ישביעך: תהלים קמז יד
6. וְנָתַן עַל פִּי וְאָמְרָה הִנֵּה נָגַע זֶה עַל שְׂפָתֶיךָ וְסָר עֲוֹנֶךָ וְחַטָּאתְךָ תְכֻפָּר: ישעיהו ו ז
7. אֲשֶׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ אֲשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו: תהלים קמד טו
8. אִמְרִי לְגֶפֶן עִירֵד וְלִשּׂוֹרֵקָה בְנֵי אֲתוֹנוֹ בְּנֶפֶן וּבְנֵי עֲנָבִים כִּיבֵּס לְבוּשׁוֹ וּבְדַם עֲנָבִים סוּתֹה: בראשית מט יא
9. נֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכַל פִּרְיָהּ וְשֹׁמֵר אֲדֹנָיו יְכֻבָּד: משלי כז יח
10. אֲנִי־הוּא אֲבִיאֵךְ אֶל בֵּית אִמִּי תְּלַמְּדֵנִי אֲשֶׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס רִמֹּנִי: שיר השירים ח ב
11. בְּחֵיק הַשֵּׁנִי שִׁכְּתִיהָ אִמְּדָיִךְ אֲמָדַתְךְ נָאוָה כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ: שיר השירים ד ג
12. זֵית רַעֲנָן יְפֵה פְרִי תֹאַר קָרָא יְיָ שְׁמֵךְ לְקוֹל הֲמוֹנָה גָּדוֹלָה הֻצַּת אֵשׁ עָלֶיהָ וְרָעוּ דָלִיּוֹתֶיהָ: ירמיהו יא טז
13. וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: שמות כז כ
14. חֹם עֲנָךְ בַּת צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף לְהַגְלוֹתֵךְ פָּקַד עֲוֹנֵךְ בַּת אֱדוֹם גָּלָה עַל חַטֹּאתָיִךְ: איכה ד כב
15. דִּי חֵלֶב עִזִּים לַלַּחְמֶךָ לְלֶחֶם בֵּיתֶךָ וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתָיִךְ: משלי כז כו
16. הִלָּכְתָם לָבֶטַח בֶּיתֶם וְרַגְלְךָ לֹא תָצָר וְאִם תִּרְבָּץ אֵין מַחֲרִיד וְחִלּוּ פָנֶיךָ נְדִיבִים: איוב יא יט
17. תְּכֻסַּת נְחִירָיו תִּרְעָה בְּרִכּוֹת הַתֵּן קוֹלֶךָ: משלי ו ב
18. וְיִשּׁוּט כִּי יִשְׁלֹךְ וְתִיתֵם אֶל מְדוֹן תֶּחֱבָצֵנּוּ: תהלים קו ל
19. מְהֵר צְעָה לְהַשְׁחִתָה וְלֹא תִּשְׁתֹּחַ וְלֹא תֵחָסֵר לְהָמָה: ישעיהו נא יד
20. וְיֵין יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד: תהלים קד טו
21. תְּנוּ שֵׁכָר לְאוֹבֵד וְיַיִן לְמָרֵי נָפֶשׁ: משלי לא ו
22. לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחֲמִי וְשִׁתּוּ בְיַיִן מָסָכְתִּי: משלי ט ה

(Обыгрывается созвучие слов שעורין, "ячмень", и סר עון, "снял вину".)

אמר רבי זירא *Сказал раби Зэра*: **אנא לא סלקי מכבל לארץ ישראל עד דחזאי שערי בחלמא** *не поднимался я из Вавилонии в Страну Израиля, пока не увидел во сне ячмень*. Т. е. пока мне не дали понять, что я чист от грехов.

הרואה גפן טעונה בחלום *Видит во сне виноградною лозу, полную* гроздей, – **אין אשתו מפלת שנאמר** *не будет у его жены выкидыша. Как сказано*[7]: **אשתך כגפן פוריה** *"Твоя жена – словно плодоносящая лоза* – в покоях твоего дома; твои сыновья – словно саженцы оливы – вокруг твоего стола".

שורקה יצפה למשיח Видит во сне *виноградный побег* – пусть *ждет Машиаха*. **שנאמר** *Как сказано* в благословении Яковом Йеуды[8]: **אוסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו** *"К виноградной лозе привяжет* своего *осленка, к виноградному побегу – сына своей ослицы"*. (Этот стих трактуют как пророчество о днях Машиаха: соберутся евреи вокруг Иерусалима и отстроят Храм.)

הרואה תאנה בחלום *Видит инжирное дерево во сне* – **תורתו משתמרת בקרבו** знак того, что его *Тора сохранится в его сердце*. **שנאמר** *Как сказано*[9]: **נוצר תאנה יאכל פריה** "(Кто) *стережет инжирное дерево – будет есть его плоды*".

הרואה רמונים בחלום *Видит гранаты во сне* – разгадка зависит от их вида: **זוטרי פרי עסקיה כרמונא** если плоды *маленькие – размножится его занятие, как* зерна в плоде *граната*. **רברבי רבי עסקיה כרמונא** Если плоды *большие – вырастет его занятие, как гранат* с большими плодами. **פלגי אם תלמיד חכם הוא יצפה לתורה** Увидел *дольки* граната: *если он* (человек, видевший сон) *мудрец* – пусть *ждет Тору*, т. е. знания Торы; **שנאמר** *как сказано*[10]: **אשקך מיין הרקח מעסיס רמני** *"Напою тебя ароматным вином, соком своего граната"*. (Соку граната уподобляются изыскания в Торе.) **ואם עם הארץ הוא יצפה למצות** *А если он простой человек* (не ученый Торы) – пусть *ждет заповедей*, которые к нему придут; **שנאמר** *как сказано*[11]: **כפלח הרמון רקתך** *"Как дольки граната – твои виски"*. (Некоторые считают, что имеется в виду лоб, а не виски.) Толкование стиха: **מאי רקתך** *что* понимается под выражением *"твои виски"*? – **אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון** *Даже пустые люди в твоей среде полны заповедями, как гранат* зернами. (Обыгрывается созвучие слов "виски" и "пустые".)

הרואה זיתים בחלום *Видит маслины во сне* – разгадка зависит от их размера: **זוטרי פרי ורבי** если они *маленькие – размножится и увеличится его занятие, как маслины* (которых много на дереве). **והני מילי פרי** *Но это правило* касается только того, кто видел во сне *плоды* маслин. **אבל אילני הויין ליה בנים מרובין** *Однако* если видел масличные *деревья – будет у него много сыновей*; **שנאמר** *как сказано*[12]: **בניך כשתלי זיתים וגו'** *"Твои сыновья – словно саженцы оливы* – вокруг твоего стола".

איכא דאמרי *Некоторые говорят*: **הרואה זית בחלום שם טוב יוצא לו** *видит оливу во сне* – знак того, что *будет у него* (у этого человека) *доброе имя*. **שנאמר** *Как сказано* об общине Израиля[13]: **זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך** *"Свежей оливой, красивой своими плодами, назвал тебя Всевышний"*.

הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה *Видит оливковое масло во сне* – пусть *ждет света Торы*. **שנאמר** *Как сказано* пророку Моше о Светильнике Храма[14]: **ויקחו אליך שמן זית זך** *"Пусть возьмут тебе оливковое чистое масло* – для света". Свет – это Тора, как сказано[15]: "Потому что свеча – заповедь, а Тора – свет".

הרואה תמרים בחלום תמו עוונותיו *Видит финики во сне* – знак того, что *искуплены его прегрешения*. **שנאמר** *Как сказано*[16]: **תם עונך בת ציון** *"Искуплено твое прегрешение, дочь Сиона"*. (Обыгрывается созвучие слов תמר, "финик", и תם, "чистый", "искупленный", как в выражении: תמו מורים, "очищайтесь, непокорные", которое перекликается со стихом Торы[17].)

אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф*: **הרואה עז בחלום שנה מתברכת לו** *видит козу во сне* – будет *у него благословенный год*; **עזים שנים מתברכות לו** видит несколько или много *коз* – будут *у него благословенные года*. **שנאמר** *Как сказано*[18]: **ודי חלב עזים ללחמך** "Будет *достаточно козьего молока для твоего хлеба*".

7. Теилим 128:3
8. Берешит 49:11
9. Мишлей 27:18
10. Шир-Аширим 8:2
11. Там же 4:3
12. Теилим 128:3
13. Йирмея 11:16
14. Шмот 27:20
15. Мишлей 6:23
16. Эйха 4:22
17. См. Бемидбар 20:10
18. Мишлей 27:27

דמסרג. שים לו מוכף על גביו [6]יפה: גם נפשה לו. ט"ן כנגד ע"ן וכגון שרואה הסס כתוב: מגינא. ט"ן הרבה נפיס רבים: ובני מילי בכפכפא. מכולהו קמי שרואה הוגא לו מיבעי זו של הספר כתובה דמשמע מקו עליו ופלמוהו: דלא מיים. שנעור משנתו קודם שנתמלק מימן הוא שמוך מגל הקנ"ה: מוכפף לו שהוא כן פשוט בפא. וטעל מלקו ומלק תכרי נגן עדן דדמי לנפא מים: פלגי. דמומים שנתלקו: ילפא לפורפ. שנתמר מתקך מיין הרקח היינו תורה: מפסים דמוני. שנתנך מן הכתובים: נפפיו מגליפין. כהדם זה שעליו מסוגפים זה על זה כמין קליפה: ככנייפו. על כתפ נמקומם נמתוכר: פוי רפש יפיפה. שמכרית ומצוה נרכים: מני רפיפיה וכו'. ועל כן מעשיהי רפש יפיפה נמתת מתמית: פרכיפא. גיגה ל"נ נסמ"ר. תרכיפא נפה וגילה ונוטריקון של תרגול: פלויפ נקפפו. נספפ כניפים הללו שמפוכל פתוס נס: נשפכרו. נתגלה המוכל: וינפש על מתון. הייט כתך: חפפא. מימן הוא להיות חפציו נעשים: פמגלת. מימן גדולה ומפתרת היא לו כמו ומגלת ויחלף וגו' (נרחמים מפ): נפריפא. נספיגה: דמדליה. שהולמת נגונה של יס: פנפפא. מימן הוא שמקתונו וגופתו נפרש ויוצא מעליו: והוא דלא קנח. שלא המתים ידיו: כככל עופד כנפא חפפא. לפי שתורל אין לה זכיות תלגא עון יש כיציתמה חה עומד ערום כלא לומפ עוטת: נפ"ר. שהרבה מצות תליות בה חה העומד ערום מימן שהוא ממצומים: פנפפא לפרדיום. שומרין לומו שלא יבוא לידי מעשה הוא שנומרים לומו מידי היזק: פנפא. שים לו קמים גדולים וקטנים וקמוצים זה לזה מימן לרפא יציגה שהגדולים והקטנים מתקנגים יחד קנין גדול ונאים לשמוע דרשה מפיו: יפר. מילנות גדולים ומין קמוצים זה לזה לף זה מימן לרפא לתלמידי הרב והוא רפא לכני כלה שמפרש לתלמידים שמועתם לאחר שמתר הרב והם מחזרין על שמועתם ויש תלמידים שלא יביט כדברי הרב ככל הנוכר חה מכינה להם: פני מגלא. נרלה לו שהיה זוג וענכל תלי נלומרו ומשמיע קול והוא מימן לרפא יציגה שמשמיע קול לרבים: ונצפי כה נצופי. קשקשתי כה נקול: פוטפיו מחולין לו. לפי שהפוטות קטיון תדומים שנאמר פס יפתימו כמוצא (ישעיה ס) וחומר נכתם עוך (יחזקאל נ) ומימן הוא שפוכרין ממנו: פרנפפו פוטפא. כתתו שעפר לתתו ומלוי לו נכל מקום: פרנו. לנתם: כל אכן שנכפלה לו. שהרי מצנכר עליו: ולא היא. פלגא דר' שמם דוכם להנמתו לפחות שלומה לפוכה: יש פוספו כו'. לפיכך אין לעמוד על פתרונו: השכים

הא דמסרג הא דלא מסרג הרואה הונא בחלום נם נעשה לו תניגא תנניא יוחנן נסי נסים נעשו לו [6]הרואה הספר בחלום מן השמים חסו עליו ופראוהו והני מילי בכתבא העונה יהא שמיה רבא מברך מובטח לו שהוא בן העולם הבא הקורא ק"ש [7]יראו שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך המניח תפילין בחלום יצפה לגדולה שנאמר [1]וראו כל עמי הארץ כי שם [8]"י נקרא עליך וגו' [9]ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש המתפלל בחלום סימן יפה לו וה"מ דלא סיים הבא על אמו בחלום יצפה לבינה שנאמר [2]כי אם לבינה תקרא הבא על נערה מאורסה יצפה לתורה שנאמר [3]תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב [7]אל תקרי מורשה אלא [9]מאורשה הבא על אחותו בחלום יצפה לחכמה שנאמר [4]אמור לחכמה אחותי את הבא על אשת איש בחלום מובטח לו שהוא בן העולם הבא וה"מ דלא ידע לה ולא הדרך בה מאורתא א"ר חייא בר אבא הרואה חמים בחלום ראה שלום שנאמר [5]השם גבולך שלום חלב חמים ישביעך הרואה שעורים בחלום סרו עונותיו שנאמר [6]וסר עונך וחטאתך תכופר אמר רבי זירא אנא לא סלקי מבבל לא"י עד דחזאי שערי בחלמא הרואה נפן טעונה בחלום אין אשתו מפלת נפלים שנאמר [7]אשתך כנפן פוריה שורקה יצפה למשיח שנאמר [8]אומרי לנפן עירה ולשורקה בני אתונו הרואה תאנה בחלום תורתו משתמרת בקרבו שנאמר [9]נתצר תאנה יאכל פריה הרואה רמונים בחלום זוטרי פרי עסקיה ברמונא רברבי רבי עסקיה כרמונא פלני אם ת"ח הוא יצפה לתורה שנאמר [10]אשקך מיין הרקח מעסיס רמני ואם ע"ה הוא יצפה למצות שנאמר [11]כפלח הרמון רקתך מאי רקתך [12]אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון הרואה זיתים בחלום זוטרי פרי ורבי וקאי עסקיה כזיתים וה"מ פרי אבל אילני הויין ליה בנים מרובין שנאמר [7]בניך כשתילי זיתים וגו' איכא דאמרי הרואה זית בחלום שם טוב יוצא לו שנאמר [12]זית רענן יפה פרי תואר קרא [9]"י שמך הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר [13]ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד: בחלום תמו עונותיו שנאמר [14]תם עונך בת ציון אמר רב יוסף הרואה עז בחלום שנה מתברכת לו עזים שנים מתברכות לו שנאמר [15]ודי חלב עזים ללחמך הרואה הדם בחלום נכסיו מצליחין לו ואם אין לו נכסים ירושה נופלת לו ממקום אחר אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא והוא דחזא בכנייהו הרואה אתרוג בחלום הדור הוא לפני קונו שנאמר [16]פרי עץ הדר כפות תמרים הרואה לולב בחלום אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים הרואה אוז בחלום יצפה לחכמה שנאמר [17]חכמות בחוץ תרונה והבא עליה הוי ראש שיבה אמר רב אשי אני ראיתיה ובאתי עליה ומלקית לגדולה הרואה תרנגול בחלום יצפה לבן זכר תרנגולים יצפה לבנים זכרים תרנגולת יצפה לתרביצה נאה וגילה הרואה ביצים בחלום חלויה בקשתו נשתברו נעשית בקשתו וכן אגוזים וכן קשואים וכן כל כלי זכוכית וכן כל הנשברים כאלו הנכנם לכרך נעשו לו חפציו שנאמר [18]וינחם אל מחוז חפצם המגלח ראשו בחלום סימן יפה לו ראשו וזקנו לו ולכל משפחתו היושב בעריבה קטנה שם טוב יוצא לו בעריבה גדולה לו ולכל משפחתו וה"מ דמדליה דלויי הנפנה בחלום סימן יפה לו שנאמר [19]מהר צועה להפתח וה"מ דלא קנח העולה לגג בחלום עולה לגדולה ירד יורד מגדולתו אביי ורבא דאמרי תרוויהו כיון שעלה עלה הקודע בגדיו בחלום קורעים לו גזר דינו העומד ערום בחלום בבבל עומד בלא חטא בארץ ישראל ערום בלא מצות הנתפש לסרדיוט שמירה נעשית לו נתנוהו בקולר הוסיפו לו שמירה על שמירתו וה"מ בקולר אבל חבלא בעלמא לא הנכנם בחלום נעשה ראש ישיבה ליער נעשה ראש לבני כלה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזו חלמא רב פפא דעייל לאנמא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דעייל ליער נעשה ראש לבני כלה איכא דאמרי תרוויהו לאנמא עיילי אלא רב פפא דחלי טבלא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דלא חלי טבלא נעשה ראש לבני כלה אמר רב אשי אנא עיילית לאנמא ותלאי טבלא ונבחי בה נבוחי תני תנא קמיה דר"נ כר יצחק המקיז דם בחלום עתותיו מחולין לו והתניא עונותיו סדורין לו [20]מאי סדורין לימחל תני תנא קמיה דרב ששת הרואה נחש בחלום פרנסתו מזומנת לו נשכו נכפלה לו הרגו אבדה פרנסתו אמר ליה רב ששת כל שכן שנכפלה פרנסתו ולא היא רב ששת הוא דחזא חויא בחלמיה וקטליה תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל מיני משקין יפין לחלום חוץ מן היין יש שותהו וטוב לו ויש שותהו ורע לו יש שותהו וטוב לו שנאמר [21]ויין ישמח לבב אנוש ויש שותהו ורע לו שנאמר [22]תנו שכר לאובד ויין למרי נפש אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני תלמיד חכם לעולם טוב לו שנאמר [23]לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי

אמר

מוסף רש"י

הרואה הספר. מיגע א לנרים כרלאוכו (נ"ש ח). אלא תפילין שבראש. לאת כן נפל כ' שם כ' נקרל פלך (תהלים פיח) שכתוב נתן אות בשם שרין הלים (מחזות להן). אלא מארשה. לפל קלסם יעקב (שופטים שם). לבני בלה. נתן לשמש הכרשה נפל שפם (ב"ש ס"ג).

רב נסים גאון

תרואה את החתם בחלומו מרנשה מדסנת לו.

זה הדבר בנוי על העיקר שהזכירותהו בפ' יהי"ב ונף מה תניא ר' יסי אומר בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם בו' קלל את הנחש עלה לנב מרנשתיו עבר ירד למטה מרנשתיו עבר ולפי שפרנסתו מצויה לו בכל מקום לפיכך הרואהו בחלומו מרנשה מדסנת לו.

רבינו חננאל

הוא דמסרג. פי' שים עליו הכסוי.

הרואה הדס בחלום נכסיו מצליחין לו *Видит мирт во сне – его имущество принесет ему успех* (доход), потому что на стебле мирта тройные листья; и как сказано[19]: "Тройная нить не сразу рвется". **ואם אין לו נכסים ירושה נופלת לו ממקום אחר** *А если у него нет имущества – наследство придет к нему из другого места.* **אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא** *Сказал Ула, а* некоторые *говорят*, что *учим в барайте*: **והוא דחזא בכנייהו** *это* верно, *когда видит* во сне *растущий* мирт. Но, если видит сорванный мирт, нет в таком сне указанного знака.

הרואה אתרוג בחלום הדור הוא לפני קונו *Видит этрог во сне – прекрасен он перед Господином* мира. **שנאמר** *Как сказано*[20]: **פרי עץ הדר כפות תמרים** "И возьмите себе в первый день (праздника Сукот) *плод прекрасного дерева, финиковые ветви*".

הרואה לולב בחלום *Видит лулав во сне* – знак того, что **אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים** *у этого* человека *только "одно сердце" по отношению к его Отцу, Который на Небесах.* Т. е. нет в его сердце плохого начала, а есть только доброе начало. (Обыгрывается созвучие слов לולב, "лулав" и לו לב, "его сердце".)

הרואה אווז בחלום יצפה לחכמה *Видит гуся во сне* – пусть *ждет мудрости*. **שנאמר** *Как сказано*[21]: **חכמות בחוץ תרונה** *"Мудрость провозгласит снаружи*, на улицах подаст голос", – и это свойство мудрости ("подавать голос") уподобляется поведению гуся, который кричит на улице. **והבא עליה הוי ראש ישיבה** *"Пришел" на него* (т. е. на гусыню) – *станет руководителем ешивы*, собрания мудрецов. Т. е. этот сон – знак того, что будет выносить постановления для многих.

אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: **אני ראיתיה ובאתי עליה** во сне *я его видел и "пришел" на него – и поднялся*, приобрел величие, т. е. получил высокий пост. **וסלקית לגדולה**

הרואה תרנגול בחלום יצפה לבן זכר *Видит петуха во сне* – пусть *ждет рождения мальчика*. **תרנגולים יצפה לבנים זכרים** Видит *петухов* во сне – пусть *ждет рождения мальчиков*. **תרנגולת יצפה לתרביצה נאה וגילה** Видит *курицу* во сне – пусть *ждет* приобретения *красивого орошаемого сада*. (Слово "курица" читается как сокращение от приведенного выражения – "красивый орошаемый сад".)

הרואה ביצים בחלום תלויה בקשתו *Видит яйца во сне – "подвешена" его просьба* (молитва), и на Небесах еще не принято решение по ее поводу. (Аналогия с яйцом, которое спрятано за скорлупой.) **נשתברו נעשית בקשתו** *Разбились* яйца в его сне – *принята его просьба*.

וכן אגוזים וכן קשואים וכן כל כלי זכוכית *То же самое*, если видел во сне *орехи*, а также *огурцы, стеклянные предметы* **וכן כל הנשברים כאלו** *и любые* предметы, *которые бьются* (ломаются), *как те*, что только что перечислены (орехи, огурцы и пр.).

הנכנס לכרך נעשו לו חפציו *Входит в* большой *город* во сне – знак того, что *исполнятся его пожелания*. **שנאמר** *Как сказано* о моряках после бури[22]: **וינחם אל מחוז חפצם** *"И привел их* (Всевышний) *к желанному месту"* – в город их цели.

המגלח ראשו בחלום סימן יפה לו *Обривает себе голову во сне – добрый для него знак*; подобно тому, как Йосеф обрил голову перед тем, как предстал перед фараоном[23]. **ראשו וזקנו לו ולכל משפחתו** Обривает себе во сне *голову и бороду* – добрый знак *для него и всей его семьи*.

היושב בעריבה קטנה שם טוב יוצא לו *Сидит* во сне *в маленькой лодке – будет у него* (у этого человека) *доброе имя*. **בעריבה גדולה לו ולכל משפחתו** Сидит *в большой лодке* – доброе имя будет *у него и всей его семьи*. **והני מילי דמדליה דלויי** *Но это правило* касается только того, *кто* видит лодку, плывущую *на высоких* волнах; если же лодка погружена низко в спокойную воду, нет в таком сне никакого знака.

הנפנה בחלום סימן יפה לו Видит во сне, что *справляет нужду, – добрый для него знак*, ибо освобождается от плохого. **שנאמר** *Как сказано*[24]: **מהר צועה להפתח** *"Поторопится справить большую нужду облегчающийся* и не умрет в преисподней, и не будет нуждаться в своем хлебе". **והני מילי דלא קנח** *Но это правило* касается только того, *кто не вытерся* рукой, т. е. не испачкал свою руку.

העולה לגג בחלום עולה לגדולה *Поднимается во сне на крышу – поднимется к величию*. **ירד יורד**

19. Коэлет 4:12
20. Ваикра 23:40
21. Мишлей 1:20
22. Теилим 107:30
23. См. Берешит 41:14
24. Йешаяу 51:14

דמסרג. שים לו מוכף על גביו [ב]יפה: גם נפשה לו. ט"ן כנגד ע"ן וכנון שרשה הסם כתוב: מגינג. ט"ן הרכה נסים רבים: ופני מילי כפשפש. מכולהו קמי שרשה הוגע או מינה זו של כפסד כתובה דמשמע מסו עליו ופדלוהו: דלג סיים. שנשר משנתו קודם שנסתלק מימן הוא שממוך מלל הקב"ה: מוכפס לו שסוף כן כשולש כפג. וטעל מלקו ומלק תכרו כגן עדן דדמי לפשם סיס: פלגי. דמומים שנתלקו: ילפה לתורס. שנתמר מתקן מיין הרקח היינו תורה: מפסים דמוגי. הנתנך מן הכתומים: נפפיו מלליפין. כהדם זה שעליו מסוגפים זה על זה כמין קליפה: כפנייפו. על כוס נמקומס נמתוכר: פוי רשם ישיכה. שמכרית ומטה לרגים: מני רפיסים וכו'. ועל כן נעשיתי רשם ישיבה נמתת מתמית: פרגיפא. גיגה ל"נ נהמ"ד. מרכיפא נשה וגילה עוטריקין של פרגוא: פלויפ נקפפו. נספפ כגגיים הללו שהמוכל פתוס גס: נשפכרו. מתנה המוכל: וינפס לל ממון. היינו כתך: תפלס. סימן הוא להיות תפלין נעשים: פמגלת. סימן גדולה ומפלרת היא לו כתו ויגלת ויחלף וגו' (ירחמיה מס): כעריגה. נספיגה: דמדליס. שהולמת נגונה של יס: פנפנה. סימן הוא שפרתונו וגומנו נפרס ויוצא מעליו: והוף דלג קנס. שלא המתים ידיו: נכנכל עומד כלג תפס. לפי שחור"ל אין לה זכיות אלא עון יש כיציאתה חה עומד ערום כלא לותס עוטת: כפ"י. שהרבה מלות מלויות כה חה העומד ערום סימן שהוא ערום ממלומים: הנפפש לפרדיום. שומרין לומו שלא יבעת אלמת סימן שמירה הוא שעומרים לומו מידי היזק: פגם. שים בו קנים גדולים וקטנים וסמומים זה לזה סימן לרגש יפיפה שהגדולים והקטנים מתקנים יפד קנון גדול ונפים לשמוע לרשם מפיו: יפר. מילטת גדולים ואין סמומים זה לזה לף זה סימן לרגש לתלמידי הרב והוא רגש לבני כלה שמפרש לתלמידים שמועתם אחר שעמד הרב והם מחזרין על שמועתם ויש תלמידים שלא יביט כדברי הרב ככל הנוכך חה מביגה להם: פלי פגלא. גרגה לו שהיה זוג ועגגל תלי בצוארו ומשמיע קול והוא סימן לרגש יפיפה שמשמיע קול לרגים: ובצתי כפ גבומי. קשקשתי כה נקול: פוגופיו מחולין לו. לפי שהפוגות קרויין תלומים שנאמר פס יתלימו כמולע (ישעיה ו) ומומר נכתם עוך (ירמיה ג) ומימן הוא שפורפין ממנו: פרנפפו פוופפם. כתתם שעפר נתמו ומלי לו בכל מקום: פרגו. לגתם: כל שכן שנכפלה לו. שהרי נתגבר עליו: ולא פיש. פלג רב שעם דוכם להכתמו לפמור תלומו לעוכה: יש פופפו כו. לפיכך מין לעמוד על ממכומו: השכים

הא דמסרג הא דלא מסרג הרואה הוגא בחלום נם נעשה לו תניגא דנגיא יוחנן נסי נסים נעשו לו [ב]הרואה הספר בחלום מן השמים חסו עליו ופראוהו והני מילי בכתבא העונה יהא שמיה רבא מברך מובטח לו שהוא בן העולם הבא הקודא ק"ש [ג]ראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך המניח תפילין בחלום יצפה לגדולה שנאמר [ד]וראו כל עמי הארץ כי שם [ה]י נקרא עליך וגו' [ו]ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש המתפלל בחלום סימן יפה לו וה"מ דלא סיים הבא על אמו בחלום יצפה לבינה שנאמר [ז]כי אם לבינה תקרא הבא על נעדה מאורסה יצפה לתורה שנאמר [ח]תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב [ט]אל תקרי מורשה אלא [י]מאורשה הבא על אחותו בחלום יצפה לחכמה שנאמר [יא]אמור לחכמה אחותי את הבא על אשת איש בחלום מובטח לו שהוא בן העולם הבא וה"מ דלא ידע לה ולא הדדר בה מאורתא א"ר חייא בר אבא הרואה חגים בחלום ראה שלום שנאמר [יב]השם גבולך שלום חלב חגים ישביעך הרואה שעורים בחלום סרו עונותיו שנאמר [יג]יוסר עונך וחטאתך תכופר אמר רבי זירא אנא לא סלקי מבבל לא"י עד דחזאי שערי בחלמא הרואה גפן טעונה בחלום אין אשתו מפלת נפלים שנאמר [יד]אשתך כגפן פוריה שורקה יצפה למשיח שנאמר [טו]אומרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו הרואה תאנה בחלום תורתו משתמרת בקרבו שנאמר [טז]נתצר תאנה יאכל פריה הרואה רמונים בחלום זוטרי פרי עסקיה ברמונא דברבי רבי עסקיה כרמונא פלני אם ת"ח הוא יצפה לתורה שנאמר [יז]אשקך מיין הרקח מעסים רמני ואם ע"ה הוא יצפה למצות שנאמר [יח]כפלח הרמון רקתך מאי רקתך [יט]אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון הרואה זיתים בחלום זוטרי פרי ורבי וקאי עסקיה כזיתים וה"מ פרי אבל אילני הויין ליה בנים מרובין שנאמר [כ]בניך כשתילי זיתים וגו' איכא דאמרי הרואה זית בחלום שם טוב יוצא לו שנאמר [כא]זית רענן יפה פרי תואר קרא ר"י שמך הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר [כב]ויקחו אליך שמן זית זך הרואה תמרים בחלום תמו עוונותיו שנאמר [כג]תם עונך בת ציון אמר רב יוסף הרואה עז בחלום שנה מתברכת לו עזים שנים מתברכות לו שנאמר [כד]ודי חלב עזים ללחמך הרואה הדם בחלום נכסיו מצליחין לו ואם אין לו נכסים ירושה נופלת לו ממקום אחר אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא והוא דחזא בכגידהו הרואה אתרוג בחלום הדור הוא לפני קונו שנאמר [כה]פרי עץ הדר כפות תמרים הרואה לולב בחלום אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים הרואה אווז בחלום יצפה לחכמה שנאמר [כו]חכמות בחוץ תרונה והבא עליה הוי ראש ישיבה אמר רב אשי אני ראיתיה ובאתי עליה ומלקית לגדולה הרואה תרנגול בחלום יצפה לבן זכר תרנגולים יצפה לבנים זכרים תרנגולת יצפה לתרביצה נאה וגילה הרואה ביצים בחלום חלויה בקשתו נשתברו נעשית בקשתו וכן אגוזים וכן קשואים וכן כל כלי זכוכית וכן כל הנשברים כאלו הנכנם לכרך נעשו לו חפציו שנאמר [כז]וינחם אל מחוז חפצם המגלת ראשו בחלום סימן יפה לו ראשו וחקנו לו ולכל משפחתו היושב בעריבה קטנה שם טוב יוצא לו בעריבה גדולה לו ולכל משפחתו וה"מ דמדליה דלויי הנפנה בחלום סימן יפה לו שנאמר [כח]מהר צועה להפתח וה"מ דלא קנח העולה לגג בחלום עולה לגדולה ירד יורד מגדולתו אביי ורבא דאמרי תרוייהו כיון שעלה עלה הקורע בגדיו בחלום קורעים לו גזר דינו העומד ערום בחלום בבבל עומד בלא חטא בארץ ישראל ערום בלא מצות הנתפש לסרדיוט שמידה נעשית לו נתנוהו בקולר הוסיפו לו שמידה על שמידתו וה"מ בקולר אבל חבלא בעלמא לא הנכנם לאגם בחלום נעשה ראש ישיבה ליער נעשה ראש לבני כלה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזו חלמא רב פפא דעייל לאגמא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דעייל ליער נעשה ראש לבני כלה איכא דאמרי תרוייהו לאגמא עיילי אלא רב פפא דחלי מבלא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דלא חלי מבלא נעשה ראש לבני כלה אמר רב אשי אנא עיילית לאגמא ותלאי מבלא ובחי בה נבוחי תני תנא קמיה דר"נ בר יצחק המקיז דם בחלום עונותיו מחולין לו והתניא עונותיו סדורין לו [כט]מאי סדורין לימחל תני תנא קמיה דרב ששת הרואה נחש בחלום פרנסתו מזומנת לו נשכו נכפלה לו הרגו אבדה פרנסתו אמר ליה רב ששת כל שכן שנכפלה פרנסתו ולא היא רב ששת הוא דחזא חויא בחלמיה וקטליה תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל מיני משקין יפין לחלום חוץ מן היין יש שותהו וטוב לו ויש שותהו ורע לו יש שותהו וטוב לו שנאמר [ל]ויין ישמח לבב אנוש ויש שותהו ודע לו שנאמר [לא]תנו שכר לאובד ויין למרי נפש אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני תלמיד חכם לעולם טוב לו שנאמר [לב]לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי אמר

מוסף רש"י

הרואה הספר. מיכה א לגיים כרלאמר (ב"ב יג:). אלא תמלין שבראש. [את כן נמל ב' ס' ה' מקל פלך (תהלים פט). שבשוב בטן אמ כסס שרין תלים (מנחות לה:). אלא מצורשה. נמל קסלס יעקב (שמות סט:). לבני כלה. כלין לשמש הדרשה נמל שמס (ב"ס ס"ג).

רב נסים גאון

תרואה את הסוס בחלומו פתנה מדסנת לו. זה הדבר בנוי על העיקר שהכיירתו בפ' יהב"ב ודף מה תניא ר' יוסי אומר בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם בו' קלל את הנחש עלה לגג מדתיתי עבר ירד למטה מדתיתי צנו לפני שפרסתו מצויה לו בכל מקום לפיכך הרואהו בחלומו פתנה מדסנת לו:

רבינו חננאל

הוא דמסרג. פ"י שיש עליו הכסא.

מגדולתו *Спустился* во сне с крыши – *спустится со своего величия* (потеряет свой пост).

אביי ורבא דאמרי תרוייהו *Абае и Рава, оба* так *сказали*: **כיון שעלה עלה** *если поднялся* во сне на крышу – *поднялся*! Т. е. знак подъема (когда увидел себя уже поднявшимся) обещает, что падения не будет.

הקורע בגדיו בחלום *Разрывает свою одежду во сне* – **קורעים לו גזר דינו** знак того, что *порвут ему* на Небесах *плохое постановление*, согласно которому его должны были наказать (по решению Небесного суда).

העומד ערום בחלום *Стоит голый во сне* (т. е. видит себя голым): **בבבל עומד בלא חטא** если *в Вавилонии* – это знак того, что он *стоит без греха* (в данном случае "голый" = чистый от греха). **בארץ ישראל ערום בלא מצות** Если *в Стране Израиля* – знак того, что он *голый* (свободный) *от заповедей*.

הנתפש לסרדיוט Видит во сне, что *его схватили* и передали *охраннику*, – **שמירה נעשית לו** знак того, что с Небес *его охраняют*. **נתנוהו בקולר הוסיפו לו שמירה על שמירתו** *Заковали его в железный ошейник* – знак того, что на Небесах *усилили его охрану*. **והני מילי בקולר** *Но это правило* касается только того, *кто* видит себя во сне *в железном ошейнике*; **אבל חבלא בעלמא לא** если же его *просто* связали *веревками*, *нет* в таком сне никакого знака.

הנכנס לאגם בחלום *Входит во сне в озеро*, заросшее тростником, – **נעשה ראש ישיבה** *сделается руководителем ешивы*, собрания мудрецов. Здесь тростник символизирует учеников, которые будут внимать его словам.

ליער נעשה ראש לבני כלה Входит во сне *в лес* – *сделается руководителем "учеников собрания"*, т. е. учеников, которые после урока возвращаются к повторению. Такой руководитель подобен человеку, стоящему в окружении высоких лесных деревьев, потому что его окружают ученики, не прекращающие учебу.

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזו חלמא *Рав Папа и рав Уна, сын рава Йеошуа, видели сны*. **רב פפא דעייל לאגמא** *Рав Папа* видел, *как входит в озеро*, – **נעשה ראש ישיבה** и *сделался руководителем ешивы*. **רב הונא בריה דרב יהושע דעייל ליער** *Рав Уна, сын рава Йеошуа*, видел, *как входит в лес*, – **נעשה ראש לבני כלה** и *сделался руководителем "учеников собрания"*.

איכא דאמרי תרוייהו לאגמא עיילי *Некоторые говорят*: *они оба* видели один сон – *как входят в озеро*. **אלא רב פפא דתלי טבלא** *Но рав Папа* видел, *что* у него на шее *висит колокольчик*, – **נעשה ראש ישיבה** и *сделался руководителем ешивы*. (Колокольчик – знак того, что все будут слушать его слова.) **רב הונא בריה דרב יהושע דלא תלי טבלא** В то время как *рав Уна, сын рава Йеошуа, не* видел, чтобы у него на шее *висел колокольчик*, – **נעשה ראש לבני כלה** и *сделался* только *руководителем "учеников собрания"*.

אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: **אנא עיילית לאגמא** во сне *я вошел в озеро*, **ותלאי טבלא** *и колокольчик висел* у меня на шее, **ונבחי בה נבוחי** *и я звонил в него*. После чего рав Аши сделался руководителем ешивы.

תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק *Учил "учитель* барайт" (тот, кто на уроках произносил барайты на память) *перед равом Нахманом бар Йицхак*: **המקיז דם בחלום** *пускает* себе *кровь во сне* (в медицинских целях) – **עונותיו מחולין לו** знак того, что *его прегрешения ему прощены*. (В данном случае кровь – символ вины.)

והתניא *Но ведь учили* в другой барайте: пускает себе кровь во сне – **עונותיו סדורין לו** *его прегрешения рассматриваются* Небесным судом. Отсюда следует, что его накажут.

מאי סדורין *Что* означает "*рассматриваются*" судом? – **סדורין לימחל** *Рассматриваются*, чтобы *простить* его!

תני תנא קמיה דרב ששת *Учил "учитель* барайт" *перед равом Шэштом*: **הרואה נחש בחלום** *видит змею во сне* – **פרנסתו מזומנת לו** *его пропитание* уже *приготовлено для него*, как пропитание змеи, которое готово ей в любом месте.

Окончание барайты: **נשכו נכפלה לו** *укусила* его змея во сне – *удвоится его* пропитание. **הרגו אבדה פרנסתו** *Убил* змею во сне – *пропадет его пропитание*.

אמר ליה רב ששת *Сказал ему* ("учителю барайт") *рав Шэшет*: не пропадет, **כל שכן**

דמסרג. שים לו לוקח על גביו [ב]יפה: גם נפשם לו. ע"ן כעב ע"ן וכעון שרלה הסם כתוב: מגינם. נוע"ן הרכה נפיס רכים: ופני מילי בכפכפא. לכולהו קלי שרלה הוגח לו מיגח לו מיכה זו של הספר כתובה למשמע מסו עליו ופללוהו: דלא פיים. שנעור משמו קודם שנסתלק סימן הוא שמוך מלל הקב"ה: מוכפת לו שפוא כן כפוא כפא. וטוכל מלקו ומלק מכרו כגן עדן דממי לנפא לים: פלני. למומים שמלקו: ילפא לפורפ. שנמכר מסקך מיין הרקח היינו פורפ: מפפים רמוני. הנמנע מן הכמומים: נפפיו פגליפין. כהדם זה שעליו משולשים זה על זה כמין קליפה: בכניפיו. על כגם נמקומם כמחוכר: הוי רלפא יפיבא. שמכרין ומנה לרבים: פני רפיפים וכו'. ועל כן נעשיתי רלפא יפיבא נמכת מחפית: פרביגא. גיבה ל"ג נהמ"ר. תרכיגא נלה וגילה טוטריקון של תרגום: פגויפ בקפפו. נספק כביכים הללו שהמוכל פמוס גם: נשפכרו. נמגלה המוכל: ויגפס על פמוו. היינו כרך: מפפס. סימן הוא להיות מפליו נעשים: פמגלם. סימן גדולה ומפלרת היא לו כמו ויגלח ויחלף וגו' (בראשית מא): בעריבא. נספיגה: דמדליס. שהולכת בגובה של יס: הגפגם. סימן הוא שפרחוגו וגגומו נפרם ויגל מעליו: ופוג דלא קנם. שלא המתים ידיו: ככבל פומד

הא דמסרג הא דלא מסרג הרואה הונא בחלום גם נעשה לו חגיגא הגניא יוחנן נסי נסים נעשו לו [ו]הרואה הספר בחלום מן השמים חסו עליו ופראוהו והני מילי בכתבא העונה יהא שמיה רבא מברך מובטח לו שהוא בן העולם הבא הקורא ק"ש [ז]יראו שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך המניח תפילין בחלום יצפה לגדולה שנאמר [ח]וראו כל עמי הארץ כי שם [ט]י נקרא עליך וגו' [י]ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש המתפלל בחלום סימן יפה לו וה"מ דלא סיים הבא על אמו בחלום יצפה לבינה שנאמר [יא]כי אם לבינה תקרא הבא על נערה מאורסה יצפה לתורה שנאמר [יב]תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב [יג]אל תקרי מורשה אלא [יד]מאורשה הבא על אחותו בחלום יצפה לחכמה שנאמר [טו]אמור לחכמה אחותי את הבא על אשת איש בחלום מובטח לו שהוא בן העולם הבא וה"מ דלא ידע לה ולא הדהר בה מאורתא א"ר חייא בר אבא הרואה חמים בחלום ראה שלום שנאמר [טז]השם גבולך שלום חלב חמים ישביעך הרואה שעורים בחלום סרו עונותיו שנאמר [יז]סור עונך וחטאתך תכופר אמר רבי זירא אנא לא סלקי מבבל לא"י עד דחזאי שעורי בחלמא הרואה גפן מעונה בחלום אין אשתו מפלת נפלים שנאמר [יח]אשתך כגפן פוריה שורקה יצפה למשיח שנאמר [יט]אומרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו הרואה תאנה בחלום תורתו משתמרת בקרבו שנאמר [כ]נוצר תאנה יאכל פריה הרואה רמונים בחלום זוטרי פרי עסקיה כרמונא רכרבי רבי עסקיה כרמונא פלני אם ת"ח הוא יצפה לתורה שנאמר [כא]אשקך מיין הרקח מעסיס רמני ואם ע"ה הוא יצפה למצות שנאמר [כב]כפלח הרמון רקתך מאי רקתך אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון הרואה זיתים בחלום זוטרי פרי ורבי וקאי עסקיה כזיתים וה"מ פרי אבל אילני הויין ליה בנים מרובין שנאמר [כג]בניך כשתילי זיתים וגו' איבא דאמרי הרואה זית בחלום שם טוב יוצא לו שנאמר [כד]זית רענן יפה פרי תואר קרא [כה]י שמך הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר [כו]ויקחו אליך שמן זית זך הרואה תמרים בחלום תמו עוונותיו שנאמר [כז]תם עונך בת ציון אמר רב יוסף הרואה עז בחלום שנה מתברכת לו עזים שנים מתברכות לו שנאמר [כח]ודי חלב עזים ללחמך הרואה הדם בחלום נכסיו מצליחין לו ואם אין לו נכסים ירושה נופלת לו ממקום אחר אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא והוא דחזא בבניידו הרואה אתרוג בחלום הדור הוא לפני קונו שנאמר [כט]פרי עץ הדר כפות תמרים הרואה לולב בחלום אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים הרואה אווז בחלום יצפה לחכמה שנאמר [ל]חכמות בחוץ תרונה והבא עליה הוי ראש ישיבה אמר רב אשי אני ראיתיה ובאתי עליה ומלקית לגדולה הרואה תרנגול בחלום יצפה לבן זכר תרנגולים יצפה לבנים זכרים תרנגולת יצפה לתרביצה נאה וגילה הרואה ביצים בחלום תלויה בקשתו נשתברו נעשית בקשתו וכן אגוזים וכן קשואים וכן כל כלי זכוכית וכן כל הנשברים כאלו הנכנם לכרך נעשו לו חפציו שנאמר [לא]וינחם אל מחוז חפצם המגלח ראשו בחלום סימן יפה לו ראשו וזקנו לו ולכל משפחתו היושב בעריבה קטנה שם טוב יוצא לו בעריבה גדולה לו ולכל משפחתו וה"מ דמדליה דלויי הנפנה בחלום סימן יפה לו שנאמר [לב]מהר צועה להפתח וה"מ דלא קנח העולה לגג בחלום עולה לגדולה יד יורד מגדולתו אביי ורבא דאמרי תרוייהו כיון שעלה עלה הקורע בגדיו בחלום קורעים לו גזר דינו העומד ערום בחלום בבבל עומר בלא חטא בארץ ישראל ערום בלא מצות הנתפש לסרדיוט שמירה נעשית לו נתנוהו בקולר הוסיפו לו שמירה על שמירתו וה"מ בקולר אבל חבלא בעלמא לא הנכנם לאגם בחלום נעשה ראש ישיבה ליער נעשה ראש לבני כלה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזו חלמא רב פפא דעייל לאגמא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע רעייל ליער נעשה ראש לבני כלה איבא דאמרי תרוייהו לאגמא עיילי אלא רב פפא דחלי טבלא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דלא חלי טבלא נעשה ראש לבני כלה אמר רב אשי אנא עיילית לאגמא וחלאי טבלא ונבחי בה נבוחי תני תנא קמיה דר"נ בר יצחק המקיז דם בחלום עונותיו מחולין לו והתניא עונותיו סדורין לו [לג]מאי סדורין סדורין לימחל תני תנא קמיה דרב ששת הרואה נחש בחלום פרנסתו מזומנת לו נשכו נכפלה לו הרגו אבדה פרנסתו אמר ליה רב ששת בל שכן שנכפלה פרנסתו ולא היא רב ששת הוא דחזא חויא בחלמיה וקטליה תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל מיני משקין יפין לחלום חוץ מן היין יש שותהו וטוב לו ויש שותהו ורע לו יש שותהו וטוב לו שנאמר [לד]ויין ישמח לבב אנוש ויש שותהו ורע לו שנאמר [לה]תנו שכר לאובד ויין למרי נפש אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני תלמיד חכם לעולם טוב לו שנאמר [לו]לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי אמר

ב) [ב]ירק נב. ע"ש. ג) [ג]מדרש תהלים (בובר) ע"ב ל. ד) [ד]פאה ו. ממחות לב: [ומגילה טז: סוטה ט. תוליות סט.]. ה) [ה]ספרים סט:]. ו) [ו]מכות כב. ז) [ז]ירמיהו לג. ח) [ח]דברים כח. ט) [ט]מדרש תהלים (בובר) ע"ב ל. י) [י]מנחות מג:. יא) [יא]משלי ב. יב) [יב]דברים לג. יג) [יג]שמות לד. יד) [יד]ב"ר נה. טו) [טו]שיר השירים ח. טז) [טז]ישעיהו ה. יז) [יז]ישעיהו נה. יח) [יח]תהלים קכח. יט) [יט]ירמיהו יא. כ) [כ]משלי כז. כא) [כא]שיר השירים ח. כב) [כב]שיר השירים ד. כג) [כג]תהלים קכח. כד) [כד]ירמיהו יא. כה) [כה]שמות כה. כו) [כו]משלי ב. כז) [כז]ישעיהו א. כח) [כח]משלי כז. כט) [כט]שיר השירים ו. ל) [ל]משלי ח. לא) [לא]ישעיהו ל. לב) [לב]אסתר ו. לג) [לג]ב"ר סה. לד) [לד]תהלים קד. לה) [לה]משלי לא. לו) [לו]משלי ט.

מוסף רש"י

הרואה הספר. מיכה ז' לנחם כהלחמו (ב"ב יג.). אלא תפילין שבראש. [את כן (ב"ב יג.) כ' שם כ' מקרא אלך (תהלים פג.) שמצוה בהן רוב עם וגריא ד' יוסי אומר בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם כי קלל את הנחש עלה לגג מהנותיו עבר ירד לבסה מהנותיו עבר ולמי שפרנסתו מצויה לו בכל מקום לפיכך הרואהו בחלומו פרנסתו מהדמנה לו:

רב נסים גאון

הרואה את הנחש בחלומו פרנסתו מהדמנה לו. וה הדבר נכתב על העיקר שהוכיחהו בב' יחזק"ב ורף עם וגריא ד' יוסי אומר בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם כי קלל את הנחש עלה לגג מהנותיו עבר ירד לבסה מהנותיו עבר ולמי שפרנסתו מצויה לו בכל מקום לפיכך הרואהו בחלומו פרנסתו מהדמנה לו:

רבינו חננאל

הוא דמסרג. פי' שיש עליו הבסא.

---

1. וְרֹאשׁ כָּל עִפְרֵי הַתֵּבֵל כִּי שָׁם יְיָ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ: דברים כח י
2. כִּי אִם לִבְינָה תִּקְרָא לְתִבְונָה תִּתֵּן קוֹלֶךָ: משלי ב ג
3. תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב: דברים לג ד
4. אָמַר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ וּמֹדָע לַבִּינָה תְּקָרֵא: משלי ז ד
5. הַשֵּׁם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ: תהלים קמז יד
6. וְאָנֹכִי עַל פִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הָעֹנֵג וְיָ עַל שִׁפְתֵי וְסֹר עֲוֹנֶךָ וְחַטָּאתֶךָ תְּכֻפָּר: ישעיהו ו ז
7. אֲשֶׁרֵי בְּנָעֲן אֲרִיָּה בִּירֵכְתֵי כֶרֶם גֶּפֶן נְשֵׁי חֵלִי וְיִתְּנֵם סְבִיב לְשֵׁלְחָנֶךָ: תהלים קכח ג
8. אִקְרֵי לְגַנָּן עֵירֵד וְלִשְׁרֵקָה בְּנֵי אֲתוֹנוֹ מִכֶּם כֵּיוָן לִבְשֵׁל זְכָרִים עֲבָרִים סוטה: בראשית מט יא
9. כִּיבֵּר תְּאֵנָה אֹכֵל פִּרְיָהּ וְשֹׁמֵר אֲדֹנָיו יְכֻבָּד: משלי כז יח
10. אֲנַהֲגֵךְ אֲבִיאֵךְ אֶל בֵּית אִמִּי תְּלַמְּדֵנִי אֶשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס רִמֹּנִי: שיר השירים ח ב
11. בְּרֹאשׁ חוֹמוֹת הַשָּׁנִי שִׁקְּטִי אַתְּ דּוֹדִי וְאֵזְנֵךְ בְּקוֹלִי הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִנִי: שיר השירים ח יג
12. זֵית רַעֲנָן יְפֵה פְרִי תֹאַר קָרָא יְיָ שְׁמֵךְ לְקוֹל הָמְיַת סוּפָה נָעֲלוּ הֵצֵרֶת אֵשׁ עָלֶיהָ וְרָעוּ דָלִיּוֹתֶיהָ: ירמיהו יא טז
13. וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: שמות כז כ
14. חֹם עֲנָךְ בַּת צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף לְהַגְלוֹתֵךְ פָּקַד עֲוֹנֵךְ בַּת אֱדוֹם גָּלָה עַל חַטֹּאתָיִךְ: איכה ד כב
15. יְדֵי חֵלֶב עִזִּים לַלַּחְמֵךְ לְלַחְמְךָ בֵּיתֶךָ וְחַיֵּים לְנַעֲרוֹתָיִךְ: משלי כז כז
16. וְלִקַּחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: ויקרא כג מ
17. חָכְמוֹת בִּנְתָה עֵצֶיהָ: משלי ט א
18. וַיִּשְׁמְרוּ כִּי יִשְׁרוֹתָם תֹּרֵם אֶל מֹדֵיהֶם וְתָבֹם: תהלים קז ל
19. מִדֵּר עֲנָה לְהַשְׁחִית לֹא יַחְמֹל לְהָשִׁיב אַפּוֹ: ישעיהו נא יד
20. וְיֵין יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשֶּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד: תהלים קד טו
21. חֹמֶר שֵׁכָר לְאוֹבֵד וְיַיִן לְמָרֵי נָפֶשׁ: משלי לא ו
22. לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחֲמִי וְשִׁתוּ בְיַיִן מָסָכְתִּי: משלי ט ה

שנכפלה פרנסתו но *тем более удвоится его пропитание*, если убил змею во сне.

ולא היא *Но это не так*! **רב ששת הוא דחזא חויא בחלמיה וקטליה** *Рав Шэшет сам видел во сне змею и убил ее*. И поэтому хотел, чтобы его сон был разгадан к добру.

תני תנא קמיה דרבי יוחנן *Учил* "*учитель* барайт" *перед равом Йохананом*: **כל מיני משקין יפין לחלום** *все виды напитков хороши для сна*. Т. е. если увидел себя во сне пьющим какой-либо напиток – добрый для него знак. (Утоление жажды свидетельствует об удовлетворении просьб.) **חוץ מן היין** *Кроме вина*! **יש שותהו וטוב לו** Потому что *иногда пьет его* во сне (пьет вино) – *и хорошо ему*, т. е. это добрый для него знак; **ויש שותהו ורע לו** *а иногда пьет его* во сне – *и плохо ему*, т. е. это плохой для него знак.

יש שותהו וטוב לו *Иногда пьет его – и хорошо ему*; **שנאמר** *как сказано*[25]: **ויין ישמח לבב אנוש** "*Вино радует сердце человека*". **ויש שותהו ורע לו** *А иногда пьет его – и плохо ему*; **שנאמר** *как сказано*[26]: **תנו שכר לאובד ויין למרי נפש** "*Дайте крепкий напиток пропадающему* (от страданий), *а вино – огорченному душой*".

אמר ליה רבי יוחנן לתנא *Сказал раби Йоханан учителю*, учившему перед ним эту барайту (о вине): **תני תלמיד חכם לעולם טוב לו** *учи* ее так: для *мудреца* увидеть себя во сне пьющим вино – *добрый знак*; **שנאמר** *как сказано*[27]: **לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי** "*Идите, ешьте Мой хлеб и пейте вино*, которое *Я налил*". (Для мудреца, увидевшего себя во сне пьющим вино, которое, по мнению всех, символизирует Тору, – знак того, что он будет успешен в Торе.)

25. Твилим 104:15
26. Мишлей 31:6
27. Там же 9:5

דמסרג. שים לו לוכף על גביו [ב]יפה: גם נפשה לו. ט"ן כנגד ט"ן וכנון שרלה הסם כתוב: מגינא. נוט"ן הרבה נפים רבים: ופיני מילי בכפכא. מכולהו קלי שרלה הוגח לו מיגח זו של הספר כתובה למשמע מפו עליו ופללותו: דלא מיים. שנשר משנתו קודם שנפתלק מימן הוא שממון של הקב"ה: פוכפה לו שפוא בן פעולה בפא. וגוטל מלקו ומלק מכרו נגן מדן דלמי לנפש לים: פלני. למוים שנתלקו: ינפש לפורפ. שנתמר לשקך מיין הרקח היינו פוכה: מפפים רמוני. המנלך מן הלמוים: נפפיו מלליפין. כהדם זה שעליו מפולפים זה על זה כמין קליפה: בכלייפו. על כנס נמקופה נממוכר: פוי רפש יפיבא. שמכרין ומנוה לרבים: פני רפיפים וכו'. ועל כן נעשיתי רפש יפיבא נמתא מפפיה: פרביפא. גיבה ל"נ נהמ"ד. פרביפא נלה וגילה נוטרימקון של פרגוג: פלויפ בקפפו. נפפק כבלים הללו שהפוכל קפוס נס: נשפברו. נמגלה החוכל: וינפש פל ממנו. היינו כרך: חפנש. פימן הוא להיום מפליו נעשים: פמגלם. פימן גדולה ומפלרת היא לו כמו ויגלם ויחלף וגו' (נרלשים מ"ב): כעריבה. נספיבה: דמדליש. שהולכת נגובה של יס: פנפבה. פימן הוא שפרתונו וגנומו נפרס ויוגא מעליו: ופוא דלא קנש. שלא המלים ידיו: כנכל עומד

הא דמסרג הא דלא מסרג הרואה הונא בחלום נם נעשה לו חניגא תנניא יוחנן נסי נסים נעשו לו [ב]הרואה הספר בחלום מן השמים חסו עליו ופראוהו והני מילי בכתבא העונה יהא שמיה רבא מברך מובטח לו שהוא בן העולם הבא הקורא ק"ש [ג]ראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך המניח תפילין בחלום יצפה לגדולה שנאמר [ד]וראו כל עמי הארץ כי שם [ה]י נקרא עליך וגו' [ו]ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש המתפלל בחלום סימן יפה לו וה"מ דלא סיים הבא על אמו בחלום יצפה לבינה שנאמר [ז]כי אם לבינה תקרא הבא על נערה מאורסה יצפה לתורה שנאמר [ח]תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב [ט]אל תקרי מורשה אלא [י]מאורשה הבא על אחותו בחלום יצפה לחכמה שנאמר [יא]אמור לחכמה אחותי את הבא על אשת איש בחלום מובטח לו שהוא בן העולם הבא וה"מ דלא ידע לה ולא הדהר בה מאורתא א"ר חייא בר אבא הרואה חמים בחלום ראה שלום שנאמר [יב]והשם גבולך שלום חלב חטים ישביעך הרואה שעורים בחלום סרו עונותיו שנאמר

[יג]ובר עונך ותשאתך תכופר אמר רבי זירא אנא לא סלקי מבבל לא"י עד דחזאי שערי בחלמא הרואה גפן מעונה בחלום אין אשתו מפלת נפלים שנאמר [יד]אשתך כגפן פוריה שורקה יצפה למשיח שנאמר [טו]אומרי לנפן עידה ולשורקה בני אתונו הרואה תאנה בחלום תורתו משתמרת בקרבו שנאמר [טז]נוצר תאנה יאכל פריה הרואה רמונים בחלום זוטרי פרי עסקיה כרמונא רבתי רבי עסקיה כרמונא פלני אם ת"ח הוא יצפה לתורה שנאמר [יז]אשקך מיין הרקח מעסיס רמני ואם ע"ה הוא יצפה למצות שנאמר [יח]כפלח הרמון רקתך מאי רקתך [יט]אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון הרואה זיתים בחלום זוטרי פרי ורבי וקאי עסקיה כזיתים וה"מ פרי אבל אילני הויין ליה בנים מרובין שנאמר [כ]בניך כשתילי זיתים וגו' איבא דאמרי הרואה זית בחלום שם טוב יוצא לו שנאמר [כא]זית רענן יפה פרי תואר קרא [כב]י שמך הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר [כג]ויקחו אליך שמן זית זך הרואה תמרים בחלום תמו עוונותיו שנאמר [כד]תם עונך בת ציון אמר רב יוסף הרואה עז בחלום שנה מתברכת לו עזים שנים מתברכות לו שנאמר [כה]ודי חלב עזים ללחמך הרואה הדם בחלום נכסיו מצליחין לו ואם אין לו נכסים ירושה נופלת לו ממקום אחר אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא והוא דחזא בבניידו הרואה אתרוג בחלום הדור הוא לפני קונו שנאמר [כו]פרי עץ הדר כפות תמרים הרואה לולב בחלום אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים הרואה אוז בחלום יצפה לחכמה שנאמר [כז]חכמות בחוץ תרונה והבא עליה הוי ראש ישיבה אמר רב אשי אני ראיתיה ובאתי עליה ומלקית לגדולה הרואה תרנגול בחלום יצפה לבן זכר תרנגולים יצפה לבנים זכרים תרנגולת יצפה לחרביצה נאה וגילה הרואה ביצים בחלום תלויה בקשתו נשתברו נעשית בקשתו וכן אגוזים וכן קשואים וכן כל כלי זכוכית וכן כל הנשברים כאלו הנכנם לכרך נעשו לו חפציו שנאמר [כח]וינחם אל מחז חפצם המגלח ראשו בחלום סימן יפה לו ראשו וזקנו לו ולכל משפחתו היושב בעריבה קטנה שם טוב יוצא לו בעריבה גדולה לו ולכל משפחתו וה"מ דמדליה דלויי הנפנה בחלום סימן יפה לו שנאמר [כט]מהר צועה להפתח וה"מ דלא קנח העולה לגג בחלום עולה לגדולה יד יורד מגדולתו אביי ורבא דאמרי תרוייהו כיון שעלה עלה הקורע בגדיו בחלום קורעים לו גזר דינו העומד ערום בחלום כבבל עומר בלא חטא בארץ ישראל ערום בלא מצות הנתפש לסרדיוט שמירה נעשית לו נתנוהו בקולר הוסיפו לו שמירה על שמירתו וה"מ בקולד אבל חבלא בעלמא לא הנכנם לאנם בחלום נעשה ראש ישיבה ליער נעשה ראש לבני כלה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזו חלמא רב פפא דעייל לאנמא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דעייל ליער נעשה ראש לבני כלה איבא דאמרי תרוייהו לאנמא עיילי אלא רב פפא דחלי טבלא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דלא חלי טבלא נעשה ראש לבני כלה אמר רב אשי אנא עיילית לאנמא וחלאי טבלא ונבחי בה נבוחי תני תנא קמיה דר"נ בר יצחק המקיז דם בחלום עונותיו מחולין לו והתניא עונותיו סדורין לו [ל]מאי סדורין סדורין לימחל תני תנא קמיה דרב ששת הרואה נחש בחלום פרנסתו מזומנת לו נשכו נכפלה לו הרגו אבדה פרנסתו אמר ליה רב ששת כל שכן שנכפלה פרנסתו ולא היא רב ששת הוא דחזא חויא בחלמיה וקטליה תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל מיני משקין יפין לחלום חוץ מן היין יש שותהו וטוב לו ויש שותהו ורע לו יש שותהו וטוב לו שנאמר [לא]ויין ישמח לבב אנוש ויש שותהו ורע לו שנאמר [לב]תנו שכר לאובד ויין למרי נפש אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני תלמיד חכם לעולם טוב לו שנאמר [לג]לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסבתי

אמר

ב) ר"ח נט. ע"ב. ג) [מנחות מג:]. ד) [ישעיה סג:]. ה) [מנחות מד:]. ו) [מנחות לה:]. ז) [תענית ח:]. ח) [משלי ל:]. ט) [משלי ד:]. י) [ישעיה סב:]. יא) [משלי ז:]. יב) [איוב ה:]. יג) [מנחות ל:]. יד) [תהלים קכח:]. טו) [שיר השירים ח:]. טז) [משלי כז:]. יז) [שיר השירים ה:]. יח) [שיר השירים ח:]. יט) [מנחות מד:]. כ) [תהלים קכח:]. כא) [ירמיה יא:]. כב) [משלי ג:]. כג) [משלי ל:]. כד) [איכה ד:]. כה) [משלי כז:]. כו) [ויקרא כג:]. כז) [משלי ב:]. כח) [שמואל ב' יב:]. כט) [שמואל ב' יב:]. ל) [ישעיה כב:]. לא) [משלי לא:]. לב) [משלי לא:]. לג) [משלי ט:].

מוסף רש"י

הרואה הספר. מיכה ו' למיה מרלומו (ב"ק נ:). אלא תפילין שבראש. [ומה כן בפ' כל כ"ב ה' מקרא ערך (תוליה פסו). שכתוב בהן רוב הסם שרים והלים (מנחות להן). אלא מארדשה. [פ' קהלת יעקב (שמות יג:). לבני כלה. נאין לשמש הלרשה בפ' בתרא (ב"ב קיג:).

רב נסים גאון

תרואה את הבית בחלומך מנחות מדמנת לו:

זה הדבר בבני על העיקר שהוכיחהו בפ' יהב"ב (דף עה תניא ר' יוסי אומר בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם בני קלל את הנחש עלה לנג מהתיתי עמו ידד למנה מהתיתי עמו לפי שפרסתו מבויה לו בכל מקום לפיכך הרואהו בחלומו פרנסה מדמנת לו:

רבינו חננאל

הוא דמסרג. פי' שיש עליו הכסא.

הרואה מרקולים. כמוספסף מגן במקום מרקולים להכא עבודת טוכסים וה"ג ולא דוקא מרקולים אלא לפי שבמקומו של מגן היו עובדים לה ואמה מין מגן רגילים לנרך לפי שאין רואים אותה בכל יום וכל הנך הרואים ממרגו לעיל דהוי מבלגיים יום לבלגיים יום: **הרואה** מרקולים. פירש רש"י לא ידענא למאי נקט מרקולים יותר משאר עבודת כוכבים. ונראה לי דמ"ל לנרך לן במקום שבועים עכו"ם או שהעמידה שם ממדם ולכך נקט מרקולים שרוב גמין גה מבגים בכל יום והוי כמגדל עכו"ם לכל לא על עכו"ם קבועה שם מקודם וכיוצא בו שעקרה עכו"ם ממקום למד ונמגה למקום למר במקום שבמה מומר בגוך שבמן מרך למים לעבודי כלוכו ובמקום שבעקרה לומר בגוך שבעקר עכו"ם מן המקום הזה:

[ה]אמר רבי יוחנן השכים ונפל פסוק לתוך פיו הרי זה נבואה קבנה תנו רבנן [ו]שלשה מלכים הם הרואה דוד בחלום יצפה לחסידות שלמה יצפה לחכמה אחאב ידאג מן הפורענות ג' נביאים הם הרואה ספר מלכים יצפה לגדולה [ז]יחזקאל יצפה לחכמה ישעיה [ח] יצפה לנחמה ירמיה ידאג מן הפורענות שלשה כתובים גדולים הם הרואה ספר תהלים יצפה לחסידות משלי יצפה לחכמה איוב ידאג מן הפורענות שלשה כתובים קבנים הם הרואה שיר השירים בחלום יצפה לחסידות קהלת יצפה לחכמה קינות ידאג מן הפורענות הרואה מגלת אסתר גם נעשה לו שלשה חכמים הם הרואה רבי בחלום יצפה לחכמה ראב"ע יצפה לעשירות רבי ישמעאל בן אלישע יראג מן הפורענות שלשה תלמידי חכמים הם הרואה בן עזאי בחלום יצפה לחסידות בן זומא יצפה לחכמה אחר ידאג מן הפורענות כל מיני חיות יפות בחלום חוץ מן הפיל והקוף והקפוד והאמר מר הרואה [ט]פיל בחלום פלא נעשה לו לא קשיא הא דמסרג הא דלא מסרג כל מיני מתכת יפין לחלום חוץ ממר פסל וקרדום והני מילי דחזנהו בקתייהו כל מיני פירות יפין לחלום חוץ מפני תמרה כל מיני ירקות יפין לחלום חוץ מראש לפתות והאמר רב לא אישתרי עד דחזאי ראשי לפתות כי חזא בנייהו חזא כל מיני צבעונין יפין לחלום חוץ מן התכלת [י]כל מיני עופות יפין לחלום חוץ מן [יא]קריא וקפופא וקורפראי: [הגר"ף הגר"ף מעי"ן משיבי"ן ומרחיבי"ן סימן]: ג' נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן גודגדניות וכפניות ופני תמרה שלשה אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהן אלו הן רחיצה וסיכה ותשמיש שלשה מעין העולם הבא אלו הן שבת שמש ותשמיש תשמיש דמאי אילימא תשמיש המטה הא מכחש כחיש אלא תשמיש נקבים שלשה משיבין דעתו של אדם אלו הן קול ומראה וריח שלשה מרחיבין דעתו של אדם אלו הן דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים: [חמש"ה ושש"ה ועשר"ה סימן]: חמשה אחד מששים אלו הן אש דבש ושבת ושינה וחלום אש אחד מששים לגיהנם דבש אחד מששים למן שבת אחד מששים לעולם הבא שינה אחד מששים למיתה חלום אחד מששים לנבואה ששה דברים סימן יפה לחולה אלו הן עטוש וזיעה שלשול קרי ושינה וחלום עטוש דכתיב [יב]עטישותיו תהל אור זיעה דכתיב [יג]בזעת אפיך תאכל לחם שלשול דכתיב [יד]מהר צועה להפתח ולא ימות לשחת קרי דכתיב [טו]יראה זרע יאריך ימים שינה דכתיב [טז]ישנתי אז ינוח לי חלום דכתיב [יז]ותחלימני והחייני [יח]ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתו רפואה אלו הן כרוב ותרדין וסיסין יבשין וקיבה והרת ויותרת הכבד וי"א אף דגים קטנים ולא [יט]עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומבריז כל גופו של אדם עשרה דברים מחזירין את החולה וחליו קשה אלו הן האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי בשר צפרים וביצה צלויה ותגלחת ושחלים והחלב והגבינה והמרחץ וי"א אף אגוזים וי"א אף קשואים תנא דבי ר' ישמעאל [כ]למה נקרא שמן קשואים מפני שהן קשים לגוף כחרבות איני והכתיב [כא]ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך [כב]אל תקרי גוים אלא גיים וא"ר יהודה אמר רב אלו אנטונינוס [כג]ורבי שלא פסק משלחנם לא צנון ולא חזרת ולא קשואין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים לא קשיא הא בזוטרי ת"ר מת בבית שלום בבית אכל ושתה בבית סימן יפה לבית נטל כלים מן הבית סימן רע לבית תרנמא רב פפא במסאנא וסנדלא כל דשקיל שכבא מעלי בר ממסאנא וסנדלא כל דיהיב שכבא מעלי בר מעפרא וחרדלא: מקום שנעקרה ממנו עבודת גלולים: תנו רבנן [כד]הרואה מרקולים אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו [כה]מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר ברוך שעקר עכו"ם מארצנו וכשם שנעקרה ממקום זה כן תעקר מכל מקומות ישראל והשב לב עובדיהם לעבדך ובח"ל אין צריך לומר והשב לב עובדיהם לעבדך מפני שרובה עובדי כוכבים [כו]רשב"א אומר אף בחוץ לארץ צריך לומר כן מפני שעתידים להתגייר שנאמר [כז]אז אהפוך אל עמים שפה ברורה דרש רב המנונא [כח]הרואה צריך לברך חמש ברכות ראה בבל אומר ברוך שהחריב בבל הרשעה ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע [כט]ראה גוב של אריות או כבשן האש אומר ברוך שעשה נסים [ל] לאבותינו במקום הזה ראה מרקולים אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו יראה מקום שנוטלין ממנו עפר אומר ברוך אומר ועושה גחר ומקיים רבא כי הוה חזי חמרי דשקלי עפרא מריף להו ידא על גביהו ואמר רהוטו צדיקי למעבד רעותא דמריכו מר בריה דרבינא כי הוה מטי לבבל הוה שקיל עפרא בסודריה ושדי לבראי לקיים מה שנא' [לא]ומאמאתיה במטאמא השמד אמר רב אשי אנא הא דרב המנונא לא שמיע לי אלא מדעתאי בריכתינהו לכולהו אמר

שאילו סומכה עתידה לבא בריותו בתחלה לא היו מקבלין אותה אלא רבן שמעון בן גמליאל הקביה"ב יש לאמר כי אותה שתעשה הנסים לאבותינו במצרים ובים ובמדבר ובירדן ובמלחמת סיחון ועוג ובמלחמת עמלק ובאבן הבוחן ובבאר ובאתון ובמן ובשלו ובבגדיהם שלא בלו ובנעליהם שלא קרעו ובמן שהיה יורד להם בכל יום ובעמוד ענן המקיף אותם מכל צד ובעמוד של אש שמאיר להם בלילה ובשליו שהיה מביא להם מכל צד ובבאר שהיתה עולה להם עמהם במסעותיהם כדי שיהו שותין ממנה כל אחד ואחד לפי קומתו ובלוחות שהיו עשויין כמין פלסין ובנחשים ובעקרבים שלא הזיקו ובשרפים ובצפעונים שלא נשכו ובמקום שלא היה מים ולא אוכל ולא יין ולא שמן ולא דבש ולא היה שם אלא מן בלבד שנאמר [לב]ומן לבדו אנו רואים שהיה מן לבדו ומן לבדו אנו רואים שהיה מן לבדו מה מן לבדו האמור להלן מן שהוא מספיק לכל אדם אף מן לבדו האמור כאן מן שהוא מספיק לכל אדם ומה מן לבדו האמור להלן מן שהוא מספיק לכל אדם אף מן לבדו האמור כאן מן שהוא מספיק לכל אדם ומה מן לבדו האמור כאן מן שהוא מספיק לכל אדם אף מן לבדו האמור להל

השכים ונפל אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан:* **השכים** *встал после сна, и* **פסוק לתוך פיו** *сразу пришел ему на уста стих* (т. е. вспомнился ему стих Торы) – **הרי זה נבואה קטנה** *это небольшое пророчество*, т. е. в этом стихе есть для него знак о будущем.

תנו רבנן שלשה מלכים הם *Учили мудрецы* в барайте о том, кто видит во сне одного из *трех царей*, и вот *они*. **הרואה דוד בחלום יצפה לחסידות** *Видит во сне* царя *Давида* – пусть *ждет благочестия*; потому что сказал Давид[1]: "Сохрани мою душу, ибо я благочестив". **שלמה יצפה לחכמה** Видит во сне царя *Шломо* – пусть *ждет мудрости*; потому что сказано о Шломо[2]: "И стал мудрее всех людей". **אחאב ידאג מן הפורענות** Видит во сне царя *Ахава* – пусть *побеспокоится*, как избежать *несчастий*; потому что был наказан Ахав по пророчеству Элияу[3].

שלשה נביאים הם Барайта о том, кто видит во сне одну из *трех пророческих* книг, и вот *они* (впрочем, сначала приводится книга Малахим и лишь затем книги пророков). **הרואה ספר מלכים יצפה לגדולה** *Видит* во сне *книгу Малахим* – пусть *ждет величия*. **יחזקאל יצפה לחכמה** Видит во сне книгу *Йехезкеля* (начало которой – "Колесница" – преподается не многим, но одному) – пусть *ждет мудрости*. **ישעיה יצפה לנחמה** Видит книгу *Йешаи* – пусть *ждет утешения*, ибо это главная тема книги. **ירמיה ידאג מן הפורענות** Видит книгу *Йирмеи* – пусть *побеспокоится*, чтобы не было *несчастий*, ибо в книге говорится о разрушении Иерусалима.

שלשה כתובים גדולים הם Барайта о том, кто видит во сне одну из *трех больших* книг *Писаний*, и вот *они*. **הרואה ספר תהלים יצפה לחסידות** *Видит* во сне *книгу Теилим* – пусть *ждет благочестия*; потому что она составлена благочестивым царем Давидом. **משלי יצפה לחכמה** Видит во сне *Мишлей* – пусть *ждет мудрости*; потому что она составлена мудрым царем Шломо. **איוב ידאג מן הפורענות** Видит книгу *Ийова* – пусть *побеспокоится*, чтобы не было *несчастий*; потому что Ийов много страдал.

שלשה כתובים קטנים הם Барайта о том, кто видит во сне одну из *трех малых* книг *Писаний* (т.н. Свитки), и вот *они*. **הרואה שיר השירים בחלום יצפה לחסידות** *Видит во сне Шир-Аширим* – пусть *ждет благочестия*; потому что вся она посвящена любви к Всевышнему. **קהלת יצפה לחכמה** Видит во сне *Коэлет* – пусть *ждет мудрости*. **קינות ידאג מן הפורענות** Видит во сне "*Кинот*" (книгу Эйха) – пусть *побеспокоится*, чтобы не было *несчастий*; потому что вся она – плач по разрушенному Иерусалиму.

Учитель барайты добавляет к списку: **הרואה מגלת אסתר נס נעשה לו** *видит* во сне *книгу Эстер – с ним произойдет чудо*; потому что книга описывает чудесное спасение евреев от вражеских козней.

שלשה חכמים הם Барайта о том, кто видит во сне *трех мудрецов* (получивших звание раввинов), и вот *они*. **הרואה רבי בחלום יצפה לחכמה** *Видит во сне Раби* (раби Йеуду Анаси) – пусть *ждет мудрости*. **רבי אלעזר בן עזריה יצפה לעשירות** Видит *раби Элазара бен Азарья* – пусть *ждет богатства*. **רבי ישמעאל בן אלישע ידאג מן הפורענות** Видит *раби Йишмаэля бен Элиша* – пусть *побеспокоится*, чтобы не было *несчастий*; потому что он умер страшной смертью.

שלשה תלמידי חכמים הם Барайта о том, кто видит во сне *трех мудрецов* (не получивших звание раввинов), и вот *они*. **הרואה בן עזאי בחלום יצפה לחסידות** *Видит во сне Бен-Азая* – пусть *ждет благочестия*. **בן זומא יצפה לחכמה** Видит *Бен-Зому* – пусть *ждет мудрости*. **אחר ידאג מן הפורענות** Видит того, кого прозвали *Ахэр* (Элишу бен Авуа, прозванного Другим), – пусть *побеспокоится*, чтобы не было *несчастий*.

כל מיני חיות יפות לחלום *Все виды животных хороши для сна.* (Т. е. если увидел во сне любое животное – добрый для него знак.) **חוץ מן הפיל והקוף והקפוד** *Кроме слона, обезьяны и "ежа"* (имеется в виду хищное животное с длинным хвостом), увидеть которых во сне – плохой знак.

הרואה פיל והאמר מר *Но ведь сказал учитель*[4]: **בחלום פלא נעשה לו** *видит слона во сне* – знак того, что *с ним произойдет удивительное явление*, чудо.

לא קשיא הא דמסרג *Нет противоречия. Это* высказывание (о том, что увидеть во сне слона – добрый знак) имеет в виду слона,

1. Теилим 86:2
2. Млахим I, 5:11
3. См. Млахим I, 21-22
4. См. стр. 57а

הרואה מרקולים. נמוקפמא תנן במקום מרקולים להכא עבודת כוכבים ומ"ב נלפ דוקא מרקולים אלא לפי שנמקומו של מנא היו עובדים לה ומתה אין לנו רגילים לנדך לפי שאנו רואים אותה נכל יום וכל הנך הרואים אומרו נעיל להרי משלשים יום לשלשים יום: **הרואה** מרקולים. פירש ר"י לא ידענא אימאי נקט מרקולים יותר משאר עבודת כוכבים. ונרמלה לי דמ"ל לנדך דק נמקום שנועים עכו"ם או שהעמדה שם מחדש ולכך נקט מרקולים שרוגמין נה מנים נכל יום והוי כמנדל עכו"ם אבל נה על עכו"ם קנועה שם מקום ומיהושלמי ים נעקיבא עכו"ם ממקום אחד ונמנה למקום אחר נמקום שנמנה אומר נדוך שנמן אדך אפים לעובדי כוכנו ונמקום שנעקיבא אומר נדוך שנעקר עכו"ם מן המקום ההוא:

הרואה קינות ידאג מן הפורענות הרואה מגלת אסתר נם נעשה לו שלשה חכמים הם הרואה רבי נחלום יצפה לחכמה ראב"ע יצפה לעשירות רבי ישמעאל בן אלישע ידאג מן הפורענות שלשה תלמידי חכמים הם הרואה בן עזאי נחלום יצפה לחסידות בן זומא יצפה לחכמה אחר ידאג מן הפורענות כל מיני חיות יפות לחלום חוץ מן הפיל והקוף והקפוד והאמר מר הרואה [יז]פיל נחלום פלא נעשה לו לא קשיא הא דמסרג הא דלא מסרג כל מיני מתבת יפין לחלום חוץ ממר פסל וקרדום והני מילי דחזנתו נקתייתו כל מיני פירות יפין לחלום חוץ מפני תמרה כל מיני ירקות יפין לחלום חוץ מראשי לפתות והאמר רב לא אישתרי עד דחזאי ראשי לפתות כי חזא כל מיני צבעונין יפין לחלום חוץ מן התכלת [יח]כל מיני עופות יפין לחלום חוץ מן [יט]קריא וקפופא וקורפראי: [הגו"ק הגו"ף מע"ן משיב"ן ומרחיב"ן סימן]: ג' נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן גודנדניות וכפניות ופני תמרה שלשה אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהן אלו הן רחיצה וסיכה ותשמיש שלשה מעין העולם הבא אלו הן שבת שמש ותשמיש תשמיש דמאי אילימא תשמיש המטה הא מכחש כחיש אלא תשמיש נקבים שלשה משבין דעתו של אדם אלו הן קול ומראה וריח שלשה מרחיבין דעתו של אדם אלו הן דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים: [חמש"ה ושש"ה ועשר"ה סימן]: חמשה אחד ששים אלו הן אש דבש ושבת ושינה וחלום אש אחד ששים לגיהנם דבש אחד ששים למן שבת אחד ששים לעולם הבא שינה אחד ששים למיתה חלום אחד ששים לנבואה ששה דברים סימן יפה לחולה אלו הן עטוש זיעה שלשול קרי ושינה וחלום עטוש דכתיב [כ]עטישותיו תהל אור זיעה דכתיב [כא]בזעת אפיך תאכל לחם שלשול דכתיב [כב]מהר צוענה להפתח ולא ימות לשחת קרי דכתיב [כג]יראה זרע יאריך ימים שינה דכתיב [כד]ישנתי אז ינוח לי חלום דכתיב [כה]ותחלימני והחייני [כו]ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתו רפואה אלו הן כרוב ותרדין וסיסין יבשין וקיבה והרת ויותרת הכבד וי"א אף דגים קטנים ולא [כז]עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומבריז כל גופו של אדם עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה אלו הן האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי בשר צפרים וביצה צלויה ותגלחת ושחלים והחלב והגבינה והמרחץ וי"א אף אגוזים וי"א אף קשואים תנא דבי ר' ישמעאל [כח]למה נקרא שמן קשואים מפני שהן קשים לנוף כחרבות איני והכתיב [כט]ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך [ל]אל תקרי גוים אלא גיים וא"ר יהודה אמר רב אלו אנטונינוס [לא]ורבי שלא פסק משלחנם לא צנון ולא חזרת ולא קשואין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים לא קשיא הא בזוטרי ת"ר מת בבית שלום בבית אכל ושתה בבית סימן יפה לבית נטל כלים מן הבית סימן רע לבית תרנמא רב פפא במסאנא וסנדלא כל דשקיל שכבא מעלי בר ממסאנא וסנדלא כל דיהיב שכבא מעלי בר מעפרא וחרדלא: מקום שנעקרה ממנו עבודת גלולים: תנו רבנן [לב]הרואה מרקולים אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו [לג]מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר ברוך עקר"ם מארצנו ובשם שנעקרה ממקום זה כן תעקר מכל מקומות ישראל והשב לב עובדיהם לעבדך וכת"ל אין צריך לומר והשב לב עובדיהם לעבדך מפני שרובה עובדי כוכבים [לד]רשב"א אומר אף בחוץ לארץ צריך לומר כן מפני שעתידים להתגייר שנאמר [לה]אז אהפוך אל עמים שפה ברורה דרש רב המנונא [לו]הרואה בבל הרשעה צריך לברך חמש ברכות ראה בבל אומר ברוך שהחריב בבל הרשעה ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע [לז]ראה גוב של אריות או כבשן האש אומר ברוך שעשה נסים [לח]לאבותינו במקום הזה ראה מרקולים אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו [לט]ראה מקום שנוטלין ממנו עפר אומר ברוך אומר ועושה גחר ומקיים רבא כי הוה חזי חמרי דשקלי עפרא טריף להו ידא על גבייהו ואמר רהוטו צדיקי למעבד רעותא דמרייכו מר בריה דרבינא כי הוה מטי לבבל הוה שקיל עפרא בסודריה ושדי לבריא לקיים מה שנא' [מ]ומאטאתיה במטאטא השמד אמר רב אשי אנא הא דרב המנונא לא שמיע לי אלא מרעתאי בריכתינהו לכולהו

אמר

שאילו טובה עתידה לבא כדיהודו בתחלה לא היו מקבלין אותה: אלא רבן שמעון בן גמליאל ובצאי גלי לפני מי שאמר והיה העולם שפורענות גדולה עתידה לבא בדורנו תסתלקו אלו מביניהנו שנא' [מא]הנדיק אבד ונו' ובמ"ע בעלה נרעה דמס' סופה (דף סה:) רבי מפתות דתחלת מפתחי (דף יא) אמרי תיר משמתו

כ א מיי' פ"י מהלכות נרכות הלכה ט ופמג עמין ס עושים פרק ער ר"ה פמיף ה:
כא ב ג מיי' שם עושים שם פמיף ג:
כב ד מיי"ש שם פמיף ג:
כג ה מיי' שם עושים שם ופר"ח פמיף ו:
כד ו עושים פרק שני מיגן ר"ה פמיף ד:

תורה אור השלם

1. עַשְׂתֵיעֶיךָ תְּהִל אוֹר וְיִרְעֵךָ כַּצָּהֳרָיִם שׁוֹחֶה׃
איוב כב כ
2. בְּזֹעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוּבְךָ אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לֻקָּחְתָּ כִּי עָפָר אַתָּה וְאֶל עָפָר תָּשׁוּב׃
בראשית ג יט
3. מַהֵר צְעָה חַשׁ אַל תַּרְפֶּה [תִּרְפֶּה] יְצוּעַי וְאַל תִּישַׁן עֵינֶיךָ׃
משלי ו ד
4. הֵיֵ חֶשְׁקִי וְהַבְלֵי אִם תָּשִׂים אֲשֶׁם נַפְשִׁי יְדִידָה חֲדֵה חֲדֵי חֶדְוָה הֵיֵ אֲרִיךְ יָמִים הַשְׁקֵט בְּיִרְכָתֵי יַלְדֻתִי׃
שמואל ב יג
5. כִּי שִׂיחָה שָׁכַבְתִּי וְאִשְׁקוֹט יָשַׁנְתִּי אָז יָנוּחַ לִי׃
איוב ג יג
6. אֹרֵךְ עֲלֵיהֶם יְהִי הֶלְכָּל חֲתֻן וְהֵי הֶדֶר וְתַחְלֻמֵי תְחַתְּנֵהוּ׃
שמואל ב יג
7. וְיֹאמַר יְיָ לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בִּבְטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ וּלְאֹם מִלְאֹם יֵאָמֵץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר׃
בראשית כה כג
8. כִּי אָז אַהֲפֹךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם יְיָ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד׃
צפניה ג ט
9. וְשִׁמְתִּיךָ לְחוֹמַת קְשֶׁר וְאֶלְמֵי קִיתַם וְקִאטַאסָא הַשְׁמֵד נָאם יְיָ צְבָאוֹת׃
ישעיהו יד כג

רבינו חננאל

שלשה נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן גודנדניות. פרי גודגדניות הן הינדקוקי. ובמוקי מצוה ירושלמי גודגדניות הינדקוקי. ולשון ישמעאל הן. חזן עשב שאוכלין הנמלים ולא יאכל אותם אדם אלא ע"י הרחם. וכפניות. הן רקלים יודעים שפירותיהן נאכלין במיוחד ואינן מתקיימין להיעשר תמרים. [ששה דברים מרפאין את החולה וכו'. שפירות דכתיב מהחיינו את החולה להחליא וכו'. עי' בפרי רחיב ע"ג כט, ג]. וי"א אמר ה' לה שני גוים בבטנך. שני גואים בדוד אחד. זה אנטונינוס הרבי. שלא פסק משלחנם לא חזרת ולא קישות. קשואים קמנים. ולא צנון].

רב נחמן נאון

תרומה ר' עקיבא בחלופי יצחה להחסידות. איתא בשרש כל ישראל יש להן חלק לעה"ב שנא' ועמך כולם צדיקים אלו ר' עקיבא וחבריו שנמסרו נפשם לקדושה: על דברי תורה האמרי (שם) אמר רבה בר בר חנה שכקה ר' עקיבא להחסידותיה: התזאת ר' אלעזר בן עזריה יצחה להחמה לפי שנתמה בישיבה והוא בן י"ח שנה והיה הגיג כבר הכם מאד כמו שאתה מתנא (תניא דף נ) אמר ר' יהושע עליו אין דור יתום שר' אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו חסרו בשכחו (שיין דף סה) ר' אלעזר בן עזריה קושה של בשמים בלובר שהיה מאסף התכלת ומסדר אותם ושניצר (שיחה דף סה) שפחת ראביע בכלה עמהת החכמים האיש שר"ע הגיע למעלה יתירה ונדולה בתכמה שאפי' משה רבינו בשהראהו הקב"ה גדרות התירין בשראה לן אדם כזה ראוי נתן תורה ע"י כשמורש בפ' הקומץ את המנחה (מחות ד' כם) סיהה לא הגחיל למוד ולגרים עד שהיה בן ס' שנה כמו שאמרו (בשלהו שם) ר' עקיבא למד תורה בן ס' שנה ושימש את החכמים ס' שנה:

כה ז מיי' פ"ו מהלכות תפלה הלכה ד סמג עשין ד טור ושו"ע או"ח סימן ס סעיף ב:
כו ח מיי' שם הלכה ה:
כז ט מיי' שם הלכה ו:
כח י מיי' שם הלכה ז:
כט כ מיי' שם הלכה ח:
ל ל מיי' שם הלכה ט:
לא מ מיי' שם הלכה י:
לב נ מיי' שם הלכה יא:
לג ס מיי' שם הלכה יב:
לד ע מיי' שם הלכה יג:
לה פ מיי' שם הלכה יד:
לו צ מיי' שם הלכה טו:
לז ק מיי' שם הלכה טז:
לח ר מיי' שם הלכה יז:
לט ש מיי' שם הלכה יח:
מ ת מיי' שם הלכה יט:
מא א מיי' שם הלכה כ:
מב ב מיי' שם הלכה כא:
מג ג מיי' שם הלכה כב:
מד ד מיי' שם הלכה כג:
מה ה מיי' שם הלכה כד:
מו ו מיי' שם הלכה כה:
מז ז מיי' שם הלכה כו:
מח ח מיי' שם הלכה כז:
מט ט מיי' שם הלכה כח:
נ י מיי' שם הלכה כט:
נא כ מיי' שם הלכה ל:
נב ל מיי' שם הלכה לא:
נג מ מיי' שם הלכה לב:
נד נ מיי' שם הלכה לג:
נה ס מיי' שם הלכה לד:
נו ע מיי' שם הלכה לה:
נז פ מיי' שם הלכה לו:
נח צ מיי' שם הלכה לז:
נט ק מיי' שם הלכה לח:
ס ר מיי' שם הלכה לט:
סא ש מיי' שם הלכה מ:
סב ת מיי' שם הלכה מא:
סג א מיי' שם הלכה מב:
סד ב מיי' שם הלכה מג:
סה ג מיי' שם הלכה מד:
סו ד מיי' שם הלכה מה:
סז ה מיי' שם הלכה מו:
סח ו מיי' שם הלכה מז:
סט ז מיי' שם הלכה מח:
ע ח מיי' שם הלכה מט:
עא ט מיי' שם הלכה נ:
עב י מיי' שם הלכה נא:
עג כ מיי' שם הלכה נב:
עד ל מיי' שם הלכה נג:
עה מ מיי' שם הלכה נד:
עו נ מיי' שם הלכה נה:
עז ס מיי' שם הלכה נו:
עח ע מיי' שם הלכה נז:
עט פ מיי' שם הלכה נח:
פ צ מיי' שם הלכה נט:
פא ק מיי' שם הלכה ס:
פב ר מיי' שם הלכה סא:
פג ש מיי' שם הלכה סב:
פד ת מיי' שם הלכה סג:
פה א מיי' שם הלכה סד:
פו ב מיי' שם הלכה סה:
פז ג מיי' שם הלכה סו:
פח ד מיי' שם הלכה סז:
פט ה מיי' שם הלכה סח:
צ ו מיי' שם הלכה סט:
צא ז מיי' שם הלכה ע:
צב ח מיי' שם הלכה עא:
צג ט מיי' שם הלכה עב:
צד י מיי' שם הלכה עג:
צה כ מיי' שם הלכה עד:
צו ל מיי' שם הלכה עה:
צז מ מיי' שם הלכה עו:
צח נ מיי' שם הלכה עז:
צט ס מיי' שם הלכה עח:
ק ע מיי' שם הלכה עט:
קא פ מיי' שם הלכה פ:
קב צ מיי' שם הלכה פא:
קג ק מיי' שם הלכה פב:
קד ר מיי' שם הלכה פג:
קה ש מיי' שם הלכה פד:
קו ת מיי' שם הלכה פה:
קז א מיי' שם הלכה פו:
קח ב מיי' שם הלכה פז:
קט ג מיי' שם הלכה פח:
קי ד מיי' שם הלכה פט:
קיא ה מיי' שם הלכה צ:
קיב ו מיי' שם הלכה צא:
קיג ז מיי' שם הלכה צב:
קיד ח מיי' שם הלכה צג:
קטו ט מיי' שם הלכה צד:
קטז י מיי' שם הלכה צה:
קיז כ מיי' שם הלכה צו:
קיח ל מיי' שם הלכה צז:
קיט מ מיי' שם הלכה צח:
קכ נ מיי' שם הלכה צט:
קכא ס מיי' שם הלכה ק:
קכב ע מיי' שם הלכה קא:
קכג פ מיי' שם הלכה קב:
קכד צ מיי' שם הלכה קג:
קכה ק מיי' שם הלכה קד:
קכו ר מיי' שם הלכה קה:
קכז ש מיי' שם הלכה קו:
קכח ת מיי' שם הלכה קז:
קכט א מיי' שם הלכה קח:
קל ב מיי' שם הלכה קט:
קלא ג מיי' שם הלכה קי:
קלב ד מיי' שם הלכה קיא:
קלג ה מיי' שם הלכה קיב:
קלד ו מיי' שם הלכה קיג:
קלה ז מיי' שם הלכה קיד:
קלו ח מיי' שם הלכה קטו:
קלז ט מיי' שם הלכה קטז:
קלח י מיי' שם הלכה קיז:
קלט כ מיי' שם הלכה קיח:
קמ ל מיי' שם הלכה קיט:
קמא מ מיי' שם הלכה קכ:
קמב נ מיי' שם הלכה קכא:
קמג ס מיי' שם הלכה קכב:
קמד ע מיי' שם הלכה קכג:
קמה פ מיי' שם הלכה קכד:
קמו צ מיי' שם הלכה קכה:
קמז ק מיי' שם הלכה קכו:
קמח ר מיי' שם הלכה קכז:
קמט ש מיי' שם הלכה קכח:
קנ ת מיי' שם הלכה קכט:
קנא א מיי' שם הלכה קל:
קנב ב מיי' שם הלכה קלא:
קנג ג מיי' שם הלכה קלב:
קנד ד מיי' שם הלכה קלג:
קנה ה מיי' שם הלכה קלד:
קנו ו מיי' שם הלכה קלה:
קנז ז מיי' שם הלכה קלו:
קנח ח מיי' שם הלכה קלז:
קנט ט מיי' שם הלכה קלח:
קס י מיי' שם הלכה קלט:
קסא כ מיי' שם הלכה קמ:
קסב ל מיי' שם הלכה קמא:
קסג מ מיי' שם הלכה קמב:
קסד נ מיי' שם הלכה קמג:
קסה ס מיי' שם הלכה קמד:
קסו ע מיי' שם הלכה קמה:
קסז פ מיי' שם הלכה קמו:
קסח צ מיי' שם הלכה קמז:
קסט ק מיי' שם הלכה קמח:
קע ר מיי' שם הלכה קמט:
קעא ש מיי' שם הלכה קנ:
קעב ת מיי' שם הלכה קנא:
קעג א מיי' שם הלכה קנב:
קעד ב מיי' שם הלכה קנג:
קעה ג מיי' שם הלכה קנד:
קעו ד מיי' שם הלכה קנה:
קעז ה מיי' שם הלכה קנו:
קעח ו מיי' שם הלכה קנז:
קעט ז מיי' שם הלכה קנח:
קפ ח מיי' שם הלכה קנט:
קפא ט מיי' שם הלכה קס:
קפב י מיי' שם הלכה קסא:
קפג כ מיי' שם הלכה קסב:
קפד ל מיי' שם הלכה קסג:
קפה מ מיי' שם הלכה קסד:
קפו נ מיי' שם הלכה קסה:
קפז ס מיי' שם הלכה קסו:
קפח ע מיי' שם הלכה קסז:
קפט פ מיי' שם הלכה קסח:
קצ צ מיי' שם הלכה קסט:
קצא ק מיי' שם הלכה קע:
קצב ר מיי' שם הלכה קעא:
קצג ש מיי' שם הלכה קעב:
קצד ת מיי' שם הלכה קעג:
קצה א מיי' שם הלכה קעד:
קצו ב מיי' שם הלכה קעה:
קצז ג מיי' שם הלכה קעו:
קצח ד מיי' שם הלכה קעז:
קצט ה מיי' שם הלכה קעח:
רא ו מיי' שם הלכה קעט:
רב ז מיי' שם הלכה קפ:
רג ח מיי' שם הלכה קפא:
רד ט מיי' שם הלכה קפב:
רה י מיי' שם הלכה קפג:
רו כ מיי' שם הלכה קפד:
רז ל מיי' שם הלכה קפה:
רח מ מיי' שם הלכה קפו:
רט נ מיי' שם הלכה קפז:
רי ס מיי' שם הלכה קפח:
ריא ע מיי' שם הלכה קפט:
ריב פ מיי' שם הלכה קצ:
ריג צ מיי' שם הלכה קצא:
ריד ק מיי' שם הלכה קצב:
רטו ר מיי' שם הלכה קצג:
רטז ש מיי' שם הלכה קצד:
ריז ת מיי' שם הלכה קצה:
ריח א מיי' שם הלכה קצו:
ריט ב מיי' שם הלכה קצז:
רכ ג מיי' שם הלכה קצח:
רכא ד מיי' שם הלכה קצט:
רכב ה מיי' שם הלכה רא:
רכג ו מיי' שם הלכה רב:
רכד ז מיי' שם הלכה רג:
רכה ח מיי' שם הלכה רד:
רכו ט מיי' שם הלכה רה:
רכז י מיי' שם הלכה רו:
רכח כ מיי' שם הלכה רז:
רכט ל מיי' שם הלכה רח:
רל מ מיי' שם הלכה רט:
רלא נ מיי' שם הלכה ריא:
רלב ס מיי' שם הלכה ריב:
רלג ע מיי' שם הלכה ריג:
רלד פ מיי' שם הלכה ריד:
רלה צ מיי' שם הלכה רטו:
רלו ק מיי' שם הלכה רטז:
רלז ר מיי' שם הלכה ריז:
רלח ש מיי' שם הלכה ריח:
רלט ת מיי' שם הלכה ריט:
רמ א מיי' שם הלכה רכ:
רמא ב מיי' שם הלכה רכא:
רמב ג מיי' שם הלכה רכב:
רמג ד מיי' שם הלכה רכג:
רמד ה מיי' שם הלכה רכד:
רמה ו מיי' שם הלכה רכה:
רמו ז מיי' שם הלכה רכו:
רמז ח מיי' שם הלכה רכז:
רמח ט מיי' שם הלכה רכח:
רמט י מיי' שם הלכה רכט:
רנ כ מיי' שם הלכה רל:
רנא ל מיי' שם הלכה רלא:
רנב מ מיי' שם הלכה רלב:
רנג נ מיי' שם הלכה רלג:
רנד ס מיי' שם הלכה רלד:
רנה ע מיי' שם הלכה רלה:
רנו פ מיי' שם הלכה רלו:
רנז צ מיי' שם הלכה רלז:
רנח ק מיי' שם הלכה רלח:
רנט ר מיי' שם הלכה רלט:
רס ש מיי' שם הלכה רמ:
רסא ת מיי' שם הלכה רמא:
רסב א מיי' שם הלכה רמב:
רסג ב מיי' שם הלכה רמג:
רסד ג מיי' שם הלכה רמד:
רסה ד מיי' שם הלכה רמה:
רסו ה מיי' שם הלכה רמו:
רסז ו מיי' שם הלכה רמז:
רסח ז מיי' שם הלכה רמח:
רסט ח מיי' שם הלכה רמט:
רע ט מיי' שם הלכה רנ:
רעא י מיי' שם הלכה רנא:
רעב כ מיי' שם הלכה רנב:
רעג ל מיי' שם הלכה רנג:
רעד מ מיי' שם הלכה רנד:
רעה נ מיי' שם הלכה רנה:
רעו ס מיי' שם הלכה רנו:
רעז ע מיי' שם הלכה רנז:
רעח פ מיי' שם הלכה רנח:
רעט צ מיי' שם הלכה רנט:
רפ ק מיי' שם הלכה רס:
רפא ר מיי' שם הלכה רסא:
רפב ש מיי' שם הלכה רסב:
רפג ת מיי' שם הלכה רסג:
רפד א מיי' שם הלכה רסד:
רפה ב מיי' שם הלכה רסה:
רפו ג מיי' שם הלכה רסו:
רפז ד מיי' שם הלכה רסז:
רפח ה מיי' שם הלכה רסח:
רפט ו מיי' שם הלכה רסט:
רצ ז מיי' שם הלכה רע:
רצא ח מיי' שם הלכה רעא:
רצב ט מיי' שם הלכה רעב:
רצג י מיי' שם הלכה רעג:
רצד כ מיי' שם הלכה רעד:
רצה ל מיי' שם הלכה רעה:
רצו מ מיי' שם הלכה רעו:
רצז נ מיי' שם הלכה רעז:
רצח ס מיי' שם הלכה רעח:
רצט ע מיי' שם הלכה רעט:
רק פ מיי' שם הלכה רפ:
רקא צ מיי' שם הלכה רפא:
רקב ק מיי' שם הלכה רפב:
רקג ר מיי' שם הלכה רפג:
רקד ש מיי' שם הלכה רפד:
רקה ת מיי' שם הלכה רפה:
רקו א מיי' שם הלכה רפו:
רקז ב מיי' שם הלכה רפז:
רקח ג מיי' שם הלכה רפח:
רקט ד מיי' שם הלכה רפט:
רקי ה מיי' שם הלכה רצ:
רקיא ו מיי' שם הלכה רצא:
רקיב ז מיי' שם הלכה רצב:
רקיג ח מיי' שם הלכה רצג:
רקיד ט מיי' שם הלכה רצד:
רקטו י מיי' שם הלכה רצה:
רקטז כ מיי' שם הלכה רצו:
רקיז ל מיי' שם הלכה רצז:
רקיח מ מיי' שם הלכה רצח:
רקכ נ מיי' שם הלכה רצט:
רקכא ס מיי' שם הלכה רק:
רקכב ע מיי' שם הלכה רקא:
רקכג פ מיי' שם הלכה רקב:
רקכד צ מיי' שם הלכה רקג:
רקכה ק מיי' שם הלכה רקד:
רקכו ר מיי' שם הלכה רקה:
רקכז ש מיי' שם הלכה רקו:
רקכח ת מיי' שם הלכה רקז:
רקכט א מיי' שם הלכה רקח:
רקל ב מיי' שם הלכה רקט:
רקלא ג מיי' שם הלכה רקי:
רקלב ד מיי' שם הלכה רקיא:
רקלג ה מיי' שם הלכה רקיב:
רקלד ו מיי' שם הלכה רקיג:
רקלה ז מיי' שם הלכה רקיד:
רקלו ח מיי' שם הלכה רקטו:
רקלז ט מיי' שם הלכה רקטז:
רקלח י מיי' שם הלכה רקיז:
רקלט כ מיי' שם הלכה רקיח:
רקמ ל מיי' שם הלכה רקכ:
רקמא מ מיי' שם הלכה רקכא:
רקמב נ מיי' שם הלכה רקכב:
רקמג ס מיי' שם הלכה רקכג:
רקמד ע מיי' שם הלכה רקכד:
רקמה פ מיי' שם הלכה רקכה:
רקמו צ מיי' שם הלכה רקכו:
רקמז ק מיי' שם הלכה רקכז:
רקמח ר מיי' שם הלכה רקכח:
רקמט ש מיי' שם הלכה רקכט:
רקנ ת מיי' שם הלכה רקל:
רקנא א מיי' שם הלכה רקלא:
רקנב ב מיי' שם הלכה רקלב:
רקנג ג מיי' שם הלכה רקלג:
רקנד ד מיי' שם הלכה רקלד:
רקנה ה מיי' שם הלכה רקלה:
רקנו ו מיי' שם הלכה רקלו:
רקנז ז מיי' שם הלכה רקלז:
רקנח ח מיי' שם הלכה רקלח:
רקנט ט מיי' שם הלכה רקלט:
רקס י מיי' שם הלכה רקמ:
רקסא כ מיי' שם הלכה רקמא:
רקסב ל מיי' שם הלכה רקמב:
רקסג מ מיי' שם הלכה רקמג:
רקסד נ מיי' שם הלכה רקמד:
רקסה ס מיי' שם הלכה רקמה:
רקסו ע מיי' שם הלכה רקמו:
רקסז פ מיי' שם הלכה רקמז:
רקסח צ מיי' שם הלכה רקמח:
רקסט ק מיי' שם הלכה רקמט:
רקע ר מיי' שם הלכה רקנ:
רקעא ש מיי' שם הלכה רקנא:
רקעב ת מיי' שם הלכה רקנב:
רקעג א מיי' שם הלכה רקנג:
רקעד ב מיי' שם הלכה רקנד:
רקעה ג מיי' שם הלכה רקנה:
רקעו ד מיי' שם הלכה רקנו:
רקעז ה מיי' שם הלכה רקנז:
רקעח ו מיי' שם הלכה רקנח:
רקעט ז מיי' שם הלכה רקנט:
רקפ ח מיי' שם הלכה רקס:
רקפא ט מיי' שם הלכה רקסא:
רקפב י מיי' שם הלכה רקסב:
רקפג כ מיי' שם הלכה רקסג:
רקפד ל מיי' שם הלכה רקסד:
רקפה מ מיי' שם הלכה רקסה:
רקפו נ מיי' שם הלכה רקסו:
רקפז ס מיי' שם הלכה רקסז:
רקפח ע מיי' שם הלכה רקסח:
רקפט פ מיי' שם הלכה רקסט:
רקצ צ מיי' שם הלכה רקע:
רקצא ק מיי' שם הלכה רקעא:
רקצב ר מיי' שם הלכה רקעב:
רקצג ש מיי' שם הלכה רקעג:
רקצד ת מיי' שם הלכה רקעד:
רקצה א מיי' שם הלכה רקעה:
רקצו ב מיי' שם הלכה רקעו:
רקצז ג מיי' שם הלכה רקעז:
רקצח ד מיי' שם הלכה רקעח:
רקצט ה מיי' שם הלכה רקעט:
רקק ו מיי' שם הלכה רקפ:
רקקא ז מיי' שם הלכה רקפא:
רקקב ח מיי' שם הלכה רקפב:
רקקג ט מיי' שם הלכה רקפג:
רקקד י מיי' שם הלכה רקפד:
רקקה כ מיי' שם הלכה רקפה:
רקקו ל מיי' שם הלכה רקפו:
רקקז מ מיי' שם הלכה רקפז:
רקקח נ מיי' שם הלכה רקפח:
רקקט ס מיי' שם הלכה רקפט:
רקקי ע מיי' שם הלכה רקצ:
רקקיא פ מיי' שם הלכה רקצא:
רקקיב צ מיי' שם הלכה רקצב:
רקקיג ק מיי' שם הלכה רקצג:
רקקיד ר מיי' שם הלכה רקצד:
רקקטו ש מיי' שם הלכה רקצה:
רקקטז ת מיי' שם הלכה רקצו:
רקקיז א מיי' שם הלכה רקצז:
רקקיח ב מיי' שם הלכה רקצח:
רקקכ ג מיי' שם הלכה רקצט:
רקקכא ד מיי' שם הלכה רקק:
רקקכב ה מיי' שם הלכה רקקא:
רקקכג ו מיי' שם הלכה רקקב:
רקקכד ז מיי' שם הלכה רקקג:
רקקכה ח מיי' שם הלכה רקקד:
רקקכו ט מיי' שם הלכה רקקה:
רקקכז י מיי' שם הלכה רקקו:
רקקכח כ מיי' שם הלכה רקקז:
רקקכט ל מיי' שם הלכה רקקח:
רקקל מ מיי' שם הלכה רקקט:
רקקלא נ מיי' שם הלכה רקקי:
רקקלב ס מיי' שם הלכה רקקיא:
רקקלג ע מיי' שם הלכה רקקיב:
רקקלד פ מיי' שם הלכה רקקיג:
רקקלה צ מיי' שם הלכה רקקיד:
רקקלו ק מיי' שם הלכה רקקטו:
רקקלז ר מיי' שם הלכה רקקטז:
רקקלח ש מיי' שם הלכה רקקיז:
רקקלט ת מיי' שם הלכה רקקיח:
רקקמ א מיי' שם הלכה רקקכ:
רקקמא ב מיי' שם הלכה רקקכא:
רקקמב ג מיי' שם הלכה רקקכב:
רקקמג ד מיי' שם הלכה רקקכג:
רקקמד ה מיי' שם הלכה רקקכד:
רקקמה ו מיי' שם הלכה רקקכה:
רקקמו ז מיי' שם הלכה רקקכו:
רקקמז ח מיי' שם הלכה רקקכז:
רקקמח ט מיי' שם הלכה רקקכח:
רקקמט י מיי' שם הלכה רקקכט:

который в упряжи, под седлом. **הא דלא מסרג** А *это* высказывание (о том, что увидеть во сне слона – плохой знак) имеет в виду слона, *который не в упряжи*.

כל מיני מתכת יפין לחלום *Все виды металлической утвари хороши для сна,* **חוץ ממר פסל והגי וקרדום** *кроме лопаты, мотыги и кирки.* **מילי דחזנהו בקתייהו** *Но это правило* годится только для того, *кто видел их* (эти три предмета) *с рукоятью*, потому что только в таком виде они могут стать орудием разрушения.

כל מיני פירות יפין לחלום *Все виды плодов хороши для сна,* **חוץ מפגי תמרה** *кроме невызревших фиников* (упавших раньше, чем созрели).

כל מיני ירקות יפין לחלום *Все виды овощей хороши для сна,* **חוץ מראשי לפתות** *кроме репы*, увидеть которую во сне – плохой знак, потому что она толста, как палка, что намекает на удары.

והאמר רב לא איעתרי עד דחזאי ראשי לפתות *Но ведь сказал Рав:* **не стал я богатым**, *пока не увидел* во сне *репу*.

Нет противоречия! **כי חזא** *Когда* Рав ее (репу) *видел* – **בכנייהו חזא** *в растущем виде ее видел*. Но если бы видел репу в сорванном виде – это плохой знак.

כל מיני צבעונין יפין לחלום *Все виды цветных* одежд и тканей *хороши для сна,* **חוץ מן התכלת** *кроме сине-зеленого* цвета; потому что зеленый цвет символизирует болезнь.

כל מיני עופות יפין לחלום *Все виды птиц* (или просто летающих) *хороши для сна,* **חוץ מן קריא וקפופא וקורפראי** *кроме сыча, совы и летучей мыши*, которые летают ночью.

Примета для памяти: **הגו"ף הגו"ף מעי"ן משיבי"ן ומרחיבי"ן סימן**

שלשה נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן *Три* вещи *входят в тело, но телу нет от них удовольствия* (пользы). И вот они: **גודגדניות וכפניות ופגי תמרה** *вишни, плохие финики* (особый, несъедобный вид фиников) *и невызревшие финики*.

שלשה אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהן *Три* вещи *не входят в тело, но телу от них – удовольствие* (польза). **אלו הן** И *вот они:* **רחיצה וסיכה ותשמיש** *умывание* (мытье), *натирание маслом и физиологический акт*.

שלשה מעין העולם הבא Есть *три* вещи, удовольствие от которых *подобно грядущему миру*. **אלו הן** И *вот они:* **שבת שמש ותשמיש** *суббота, солнце* на рассвете *и физиологический акт*.

תשמיש דמאי *Физиологический акт? О каком* акте здесь говорится? **אילימא תשמיש המטה** *Если скажешь*, что об *акте соития*, **הא מכחש כחיש** то *ведь* известно, что соитие *истощает* тело.

אלא תשמיש נקבים *Но* здесь имеется в виду *акт*, когда человек *справляет нужду* в туалете.

שלשה משיבין דעתו של אדם *Три* вещи *успокаивают человека*, если он беспокоен. **אלו הן** И *вот они:* **קול ומראה וריח** приятный *звук* (музыкального инструмента или голос женщины), красивый *вид* (например, сада или здания) *и* приятный *запах*.

שלשה מרחיבין דעתו של אדם *Три* вещи *поднимают настроение человека*. **אלו הן** И *вот они:* **דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים** *красивое жилье, приятная жена и красивые вещи* (одежда и пр.).

Примета для памяти: **חמש"ה ושש"ה ועשר"ה סימן**

חמשה אחד ששים *Пять* вещей являются *одной шестидесятой* (объясняется ниже). **אלו הן** И *вот они:* **אש דבש ושבת ושינה וחלום** *огонь, мед, суббота, сон и сновидение*.

אש אחד ששים לגיהנם *Огонь – одна шестидесятая преисподней.* **דבש אחד ששים למן** *Мед* по вкусу – *одна шестидесятая мана*, который падал в пустыне для евреев, вышедших из Египта. **שבת אחד ששים לעולם הבא** *Суббота – одна шестидесятая грядущего мира.* **שינה אחד ששים למיתה** *Сон – одна шестидесятая смерти.* **חלום אחד ששים לנבואה** *Сновидение – одна шестидесятая пророчества.*

ששה דברים סימן יפה לחולה *Шесть вещей – хорошие признаки для больного*, знак того, что болезнь ослабнет. **אלו הן** И *вот они:* **עטוש זיעה**

הרואה מרקולים. נתוספפא תנן במקום מרקולים להכא עבודת כוכבים ומ"ב לאו דוקא מרקולים אלא לפי שבמקומו של מנא היו עובדים לה ועמה מין לאו רגילים לנהך לפי שאנו רואים אותה בכל יום וכל הך הרואם אחרו לעיל דהוי מצלמים יום לצלמים יום: **הרואה** מרקולים. פירש ר"י לא ידענא אמאי נקט מרקולים יותר משאר עבודת כוכבים. ונראה לי דמ"ל לנהך רק במקום שנושם עכו"ם או שהועמדה שם מחדש ולכך נקט מרקולים שרוגמין בה מבנים בכל יום והוי כמגדל עכו"ם אבל לא על עכו"ם קבועה שם מקודם ובירושלמי ס"ד בעקבא עכו"ם ממקום אחד ומתנה למקום אחר במקום שמתנה אומר נהוך שאנו מהך אחים לעובדי לזונו ובמקום שבעקבא אומר נהוך שעקר עכו"ם מן המקום הזה:

[ה]אמר רבי יוחנן השכים ונפל פסוק לתוך פיו הרי זה נבואה קטנה תנו רבנן [ו]שלשה מלכים הם הרואה דוד בחלום יצפה לחסידות שלמה יצפה לחכמה אחאב ידאג מן הפורענות ג' נביאים הם הרואה ספר מלכים יצפה לגדולה [ז]יחזקאל יצפה לחכמה ישעיה [א] יצפה לנחמה ירמיה ידאג מן הפורענות שלשה כתובים גדולים הם הרואה ספר תהלים יצפה לחסידות משלי יצפה לחכמה איוב ידאג מן הפורענות שלשה כתובים קטנים הם הרואה שיר השירים בחלום יצפה לחסידות קהלת יצפה לחכמה קינות ידאג מן הפורענות הרואה מגלת אסתר נם נעשה לו שלשה חכמים הם הרואה רבי בחלום יצפה לחכמה ראב"ע יצפה לעשירות רבי ישמעאל בן אלישע יצפה לחכמה חכמים הם הרואה בן עזאי בחלום יצפה לחסידות בן זומא יצפה לחכמה אחר ידאג מן הפורענות כל מיני חיות יפות בחלום חוץ מן הפיל והקוף והקפוד והאמר מר הרואה [ח]פיל בחלום פלא נעשה לו לא קשיא הא דמסרת הא דלא מסרת כל מיני מתכת יפין בחלום חוץ ממר פסל וקרדום והני מילי דחזנהו בקתייהו כל מיני פירות יפין בחלום חוץ מפני תמרה כל מיני ירקות יפין בחלום חוץ מראש לפתות והאמר רב לא איעתרי עד דחזאי ראש לפתות כי חזא בכנייהו חזא כל מיני צבעונין יפין בחלום חוץ מן התכלת [ט]כל מיני עופות יפין בחלום חוץ מן [י]קריא וקפופא וקודפרא: [הגר"ף הגר"ם מע"ץ משיב"ן ומרחיב"ן סימן]: ג' נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן גודגניות וכפניות ופני תמרה שלשה אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהן אלו הן רחיצה וסיכה ותשמיש שלשה מעין העולם הבא אלו הן שבת שמש ותשמיש דמאי אילימא תשמיש המטה הא מכחש כחיש אלא תשמיש נקבים שלשה משיבין רעתו של אדם אלו הן קול ומראה וריח שלשה מרחיבין רעתו של אדם אלו הן דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים: [חמש"ה ושש"ה ועשר"ה סימן]: חמשה אחד ששים אלו הן אש דבש ושבת ושינה וחלום אש אחד ששים לגיהנם דבש אחר ששים למן שבת אחד ששים לעולם הבא שינה אחד ששים למיתה חלום אחד ששים לנבואה ששה דברים סימן יפה לחולה אלו הן עטוש זיעה שלשול קרי ושינה וחלום עטוש דכתיב [יא]ועטישותיו תהל אור זיעה דכתיב [יב]בזעת אפיך תאכל לחם שלשול דכתיב [יג]מהר צועה להפתח ולא ימות לשחת קרי דכתיב [יד]ראה זרע יאריך ימים שינה דכתיב [טו]ישנתי אז ינוח לי חלום דכתיב [טז]ותחלימני והחייני [יז]ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתו רפואה אלו הן כרוב ותרדין וסיסין יבשין וקיבה והרת ויותרת הכבד וי"א אף דגים קטנים ולא [יח]עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומבריז כל גופו של אדם עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה אלו הן האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי בשר צפרים וביצה צלויה ותגלחת ושחלים והחלב והגבינה והמרחץ וי"א אף אגוזים וי"א אף קשואים תנא דבי ר' [יט]למה נקרא שמן קשואים מפני שהן קשים לנוף כחרכות איני והכתיב [כ]ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך [כא]אל תקרי גוים אלא גיים וא"ר יהודה אמר רב אלו אנטונינוס [כב]ורבי שלא פסק משלחנם לא צנון ולא חזרת ולא קשואין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים לא קשיא הא בזוטרי הא בגדולי ת"ר מת בבית שלום בבית אכל ושתה בבית סימן יפה לבית נטל כלים מן הבית סימן רע לבית תרנמא רב פפא במסאנא וסנדלא כל דשקיל שכבא מעלי בר ממסאנא וסנדלא כל דיהיב שכבא מעלי בר מעפרא וחרדלא: מקום שנעקדה ממנו עבודת גלולים: תנו רבנן [כג]הרואה מרקולים אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו [כד]מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר ברוך עקר עכו"ם מארצנו וכשם שנעקרה ממקום זה כן תעקר מכל מקומות ישראל והשב לב עובריהם לעבדך וכתי"ל אין צריך לומר והשב לב עובריהם לעבדך מפני שרובה עובדי כוכבים [כה]רשב"א אומר אף בחוץ לארץ צריך לומר כן מפני שעתידים להתגייר שנאמר [כו]אז אהפוך אל עמים שפה ברורה דרש רב המנונא יהרואה בבל הרשעה צריך לברך חמש ברכות ראה בבל אומר ברוך שהחריב בבל הרשעה ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע [כז]ראה גוב של אריות או כבשן האש אומר ברוך שעשה נסים [כח]לאבותינו במקום הזה ראה מרקולים אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו יראה מקום שנוטלין ממנו עפר אומר ברוך אומר ועושה גחר ומקיים רבא כי הוה חזי חמרי דשקלי עפרא טריף להו ידא על גביהו ואמר רהוטו צדיקי למעבד רעותא דמרייכו מר בריה דרבינא כי הוה מטי לבבל הוה שקיל עפרא בסודריה ושדי לברא לקיים מה שנא' [כט]ומאמאתיה במטאמא השמד אמר רב אשי אנא הא דרב המנונא לא שמיע לי אלא מדעתאי בריכתינהו לכולהו

אמר

שאילו סומכוס עתידה לבא כדאיתו בתוספתא לא היו מקבלין אותה אלא רבן שמעון בן גמליאל ותבשיר נלוי לפני מי שאמר והיה העולם שפרעונות נדולה עתידה לבא בדורנו תמלכו אלו מביניהינו שנא' [שמואל ב' כב] הנדיק אבר ונר תבא. עבלה עתידה דסכ טהרה (דף סה) ובפ' רבי ממתנה דתחלת שמהדורי (דף יפ) ומשני ת"ר משמתו

כ א מי"ר פ"י מהלכות נדרים הלכה ט סמג עשין מ עושים פ"ח סי' קי רכב סעיף ג:
כא ב ג מי"ר שם עושים שם ופרק ב:
כב ד מהי"ם שם סעיף ג:
כג ה מי"ר שם עושים שם וסי' רים סעיף ז:
כד ו מהי"ם פ"ח סימן רכב סעיף ז:

תורה אור השלם

1. עַשְׂרֹשְׁרֵי תִּפְתַּל אֲשֶׁר תַּעֲנֵיק בְּעַנְוֵנֵי קְדֵרָה:
איוב מא י
2. בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוּבְךָ אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לֻקָּחְתָּ כִּי עָפָר אַתָּה וְאֶל עָפָר תָּשׁוּב:
בראשית ג יט
3. מִנַּח צְעָנָה לְהִשָּׁתֵת וְלֹא יִשְׁמַח לְהִשָּׁתֵת וְלֹא יִזְכֹּר לְהִשָּׁתֵת: ישעיהו נא יד
4. וְיֵדַע חֵיל וְיָקִיא וְלֹא יַשְׁלִיכֶנּוּ מִמְּעֵי אָכְלוֹ: חֲשָׁקִים אֲשֶׁר בָּלַע יְקִיאֵנּוּ וְגֵיא יוֹרִישֶׁנּוּ אֵל: ישעיהו נג י
5. כִּי עַתָּה שָׁכַבְתִּי וְאֶשְׁקוֹט יָשַׁנְתִּי אָז יָנוּחַ לִי: איוב ג יג
6. אֹרְחֵי עֲלֵיהֶם יְהִי וְלֹבֶל קֶרֶן חֵי יְהוּדֶ וְתַחֲלִימֵנִי וְתְחַיֵּנִי: ישעיהו לח טז
7. וְיֹאמַר יְיָ לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בִּבְטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ וּלְאֹם מִלְאֹם יֵאָמֵץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר: בראשית כה כג
8. כִּי אֵז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְּרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם יְיָ לְעָבְדוֹ שֶׁכֶם אֶחָד: צפניה ג ט
9. וְשִׁקַּיְתִיךְ לְמֹרֶשׁ קִמְּךָ וְאֶגְמֵי קֶדֶם וְשִׁאבְתְּ בְּמַסְאָה הַשְׁמֵי נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת: ישעיהו יד כג

רבינו חננאל

שלשה נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן גודגניות. פני תמרה שלשה אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהן אלו הן רחיצה וסיכה ותשמיש. שלשה מעין העולם הבא אלו הן שבת שמש ותשמיש דמאי אילימא תשמיש המטה הא מכחש כחיש אלא תשמיש נקבים שלשה משיבין רעתו של אדם אלו הן קול ומראה וריח שלשה מרחיבין רעתו של אדם אלו הן דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים. חמש"ה ושש"ה ועשר"ה סימן. חמשה אחד ששים אלו הן אש דבש ושבת ושינה וחלום אש אחד ששים לגיהנם דבש אחר ששים למן שבת אחד ששים לעולם הבא שינה אחד ששים למיתה חלום אחד ששים לנבואה ששה דברים סימן יפה לחולה אלו הן עטוש זיעה שלשול קרי ושינה וחלום עטוש דכתיב עטישותיו תהל אור זיעה דכתיב בזעת אפיך תאכל לחם שלשול דכתיב מהר צועה להפתח ולא ימות לשחת קרי דכתיב ראה זרע יאריך ימים שינה דכתיב ישנתי אז ינוח לי חלום דכתיב ותחלימני והחייני ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתו רפואה אלו הן כרוב ותרדין וסיסין יבשין וקיבה והרת ויותרת הכבד וי"א אף דגים קטנים ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומבריז כל גופו של אדם עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה אלו הן האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי בשר צפרים וביצה צלויה ותגלחת ושחלים והחלב והגבינה והמרחץ וי"א אף אגוזים וי"א אף קשואים תנא דבי ר' ישמעאל למה נקרא שמן קשואים מפני שהן קשים לנוף כחרכות איני והכתיב ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך אל תקרי גוים אלא גיים וא"ר יהודה אמר רב אלו אנטונינוס ורבי שלא פסק משלחנם לא צנון ולא חזרת ולא קשואין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים לא קשיא הא בזוטרי הא בגדולי ת"ר מת בבית שלום בבית אכל ושתה בבית סימן יפה לבית נטל כלים מן הבית סימן רע לבית תרנמא רב פפא במסאנא וסנדלא כל דשקיל שכבא מעלי בר ממסאנא וסנדלא כל דיהיב שכבא מעלי בר מעפרא וחרדלא: מקום שנעקרה ממנו עבודת גלולים: תנו רבנן הרואה מרקולים אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר ברוך עקר עכו"ם מארצנו וכשם שנעקרה ממקום זה כן תעקר מכל מקומות ישראל והשב לב עובריהם לעבדך וכתי"ל אין צריך לומר והשב לב עובריהם לעבדך מפני שרובה עובדי כוכבים ירשב"א אומר אף בחוץ לארץ צריך לומר כן מפני שעתידים להתגייר שנאמר אז אהפוך אל עמים שפה ברורה דרש רב המנונא יהרואה בבל הרשעה צריך לברך חמש ברכות ראה בבל אומר ברוך שהחריב בבל הרשעה ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע יראה גוב של אריות או כבשן האש אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה ראה מרקולים אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו יראה מקום שנוטלין ממנו עפר אומר ברוך אומר ועושה גחר ומקיים רבא כי הוה חזי חמרי דשקלי עפרא טריף להו ידא על גביהו ואמר רהוטו צדיקי למעבד רעותא דמרייכו מר בריה דרבינא כי הוה מטי לבבל הוה שקיל עפרא בסודריה ושדי לברא לקיים מה שנא' ומאמאתיה במטאמא השמד אמר רב אשי אנא הא דרב המנונא לא שמיע לי אלא מדעתאי בריכתינהו לכולהו

אמר

רב נסים גאון

הרואה ר' עקיבא בחלומו יצפה לחסידות. אית
בשוק של ישראל יש לתן חלק (דף ט) שנא' אספר לי תפידי אלו ר' עקיבא וחבריו שמסרו נפשם לזריזה על דברי תורה ואמרי (שם) אמר רבה בר בר חנה שבקה ר' עקיבא לחסידותיה: הרואה ר' אלעזר בן עזריה יצפה לחכמה לפי שנתמנה בישיבה והוא בן י"ח שנה והיה הגיג בבר חכם מאד בבו שאחזה מרתא (ונתיבות דף נ) אמר ר' יהושע עליו אין דור יתום שר' אלעזר בן עזריה שורי בתורו ואמרי בשכתר (שבת דף סג) ר' אלעזר בן עזריה קופה של בשמים בליטר שהיה מפיק התכלת ומסדר אותם ושניהן שוחה דף סח) משנת ראב"ע בטלה עסרת החכמים ואינ"ש שר"ע הניע למעלה יתירה ונדולה בתכמה שאמר משה רבינו בשהראהו הקב"ה דדות הנתידין בשראה את ר' עקיבא אמר לפני הקב"ה רבש"ע יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י כמה שרש"ע לתלמד ולנרים עד שהיה בן ס' שנה בפני שאמרו (ובאחד ספרי) ר' עקיבא

שלשול קרי ושינה וחלום *чихание, потение, испускание, выделение семени, сон и сновидение.*

עטושי דכתיב *Чихание – как написано*[5]: **עטישותיו תהל אור** *"Его чихания зажгут свет"*. Отсюда чихание – знак того, что для больного зажжется свет. **זיעה דכתיב** *Потение – как написано*[6]: **בזעת אפיך תאכל לחם** *"В поте своего лица будешь есть хлеб"*. Отсюда пот – знак того, что больной выздоровеет и будет есть хлеб. **שלשול דכתיב** *Испускание – как написано*[7]: **מהר צועה להפתח ולא ימות לשחת** *"Поторопится справить большую нужду облегчающийся и не умрет в преисподней"*. **קרי דכתיב** *Выделение семени – как написано*[8]: **יראה זרע יאריך ימים** *"Увидит семя – продлит свои дни"*. **שינה דכתיב** *Сон – как написано*[9]: **ישנתי אז ינוח לי** *"Я бы тогда спал и был спокоен"*. **חלום דכתיב** *Сновидение – как написано*[10]: **ותחלימני והחייני** *"Дай мне сон* (вылечи меня) *и оживи"*.

ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתו רפואה *Шесть вещей* (видов еды) *лечат больного от его болезни полным излечением*. **אלו הן כרוב ותרדין וסיסין יבשין וקיבה** И *вот они*: *капуста, листья свеклы, сушеная мята, желудок* скотины, *матка* скотины, *печень* скотины (имеется в виду диафрагма). **ויש אומרים** *А некоторые говорят*: **אף דגים קטנים** *также мелкая рыба*. **ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומברין כל גופו של אדם** Более того, *мелкая рыба способствует функции размножения и оздоровляет все тело человека*.

עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה *Десять вещей возвращают больного к его болезни*, причем *его болезнь* становится *тяжелей*, чем прежде. **אלו הן** И *вот они*: **בשר שור בשר שמן בשר צלי בשר צפרים וביצה צלויה** *мясо быка, жирное мясо, жаренное на огне мясо, мясо* (не домашних) *птиц, жаренное на огне яйцо*, **ותגלחת** а также *бритье* (оно не способствует выздоровлению заболевшего). Продолжение списка: **ושחלים** ест *"шахлаим"* (вид травы, типа портулака), **והחלב והגבינה והמרחץ** употребляет *молоко, сыр*, а также когда *моется* (посещает баню). **ויש אומרים** *Некоторые говорят*: **אף אגוזים** *также* если ест *орехи*. **ויש אומרים** *А некоторые говорят*: **אף קשואים** *также* если ест *огурцы*.

תנא דבי רבי ישמעאל *Учили в школе раби Йишмаэля*: **למה נקרא שמן קשואים** *почему* эти овощи *названы огурцами*? **מפני שהן קשים לגוף כחרבות** *Потому что для организма они тяжелее* (хуже) *острых ножей*. (Обыгрывается созвучие слов קשואים, "огурцы", и קשים, "тяжелые".)

איני *Разве?* **והכתיב** *Но ведь написано* о Ривке[11]: **ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך** *"И сказал ей Всевышний: два народа в твоем животе"*. Толкование стиха: **אל תקרי גוים אלא גיים** *не читай "народы"* (как принято читать это слово), *но* читай (как написано) *"великие"*. **ואמר רב יהודה אמר רב** *И сказал рав Йеуда: сказал Рав*: **אלו אנטונינוס ורבי** *это* римский император *Антонин* (потомок Эсава, сына Ривки) *и Раби*, о которых известно, что они были настолько богаты, **שלא פסק משלחנם לא צנון ולא חזרת ולא קשואין** *что редька, хрен и огурцы не исчезали с их стола* **לא בימות החמה ולא בימות הגשמים** *ни в жаркие дни* (летом), *ни в дождливые дни* (зимой). – Если огурцы тяжелы для организма, зачем у Раби подавали их к столу круглый год?

לא קשיא *Нет противоречия*. **הא ברבי** *Это* высказывание (о том, что огурцы вредны) имеет в виду *большие* огурцы. **הא בזוטרי** А *это* (о столе Раби) – *маленькие*, которые действительно полезны.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **מת בבית שלום בבית** видит во сне *покойника в доме* – знак того, что в *доме* будет *мир* (покой). **אכל ושתה בבית סימן יפה לבית** Видит, как покойник *ест и пьет в доме, – добрый знак для дома*. **נטל כלים מן הבית סימן רע לבית** *Взял покойник предметы* и вынес их *из дома – дурной знак для дома*.

תרגמא רב פפא במסאנא וסנדלא *Пояснил рав Папа*: в этой барайте говорится *о туфлях или сандалиях*. Общее правило звучит так: **כל דשקיל שכבא מעלי** *любая* вещь, *которую взял покойник* и вынес, – *хороший* знак, **בר ממסאנא וסנדלא** *кроме туфель и сандалий* (знак того, что умерший забирает с собой других людей). **כל דיהיב שכבא מעלי** *Любая* вещь, *которую покойник дает, – хороший* знак, **בר מעפרא וחרדלא** *кроме праха* (символ погребения) *и горчицы*.

Учили в нашей мишне[12]: **מקום שנעקרה ממנו עבודת גלולים** видит *место, где искоренено идолопоклонство*, – произносит: "Благословен

5. Ийов 41:10
6. Берешит 3:19
7. Йешаяу 51:14
8. Там же 53:10
9. Ийов 3:13
10. Йешаяу 38:16
11. Берешит 25:23
12. См. стр. 54а

הרואה מרקולים. נתוספתא מצין במקום מרקולים להכא עבודת כוכבים ות"כ נלמ דוקא מרקולים אלא לפי שבמקומו של מצא היו עובדים לה ועמה מין אנו רגילים לנכך לפי שאנו רואים אותה בכל יום וכל הנך הרואים אומרו לעגיל להני מטלטלים יום לטלטלים יום: **הרואה** מרקולים.

פירש ר"י לא ידענא אמאי נקט מרקולים יותר משאר עבודת כוכבים. ונראה לי דלא"ל לנכך רק במקום שנושים עכו"ם או שהעמדה שם מחדש ולכך נקט מרקולים שרוגמין גה מבנים בכל יום והוי כמגדל עכו"ם אבל גה על עכו"ם קבועה שם מקודש וכירושלמי ים שעקרה עכו"ם ממקום אחד ומנה למקום אחר במקום שנמנה מומר נכוך שנתן אוך לפים לעובדי לבונו ובמקום שנעקרה לומר נכוך שעקר עכו"ם מן המקום הזה: **הרואה** יצפה לחכמה קינות ידאג מן הפורענות הרואה מגלת אסתר גם נעשה לו שלשה חכמים הם הרואה רבי בחלום יצפה לחכמה ראב"ע יצפה לעשירות רבי ישמעאל בן אלישע ידאג מן הפורענות שלשה תלמידי חכמים הם הרואה בן עזאי בחלום יצפה לחכמה אחר ידאג מן הפורענות כל מיני חיות יפות לחלום חוץ מן הפיל והקוף והקפוד והאמר מר הרואה [ב]פיל בחלום פלא נעשה לו לא קשיא הא דמסרג הא דלא מסרג כל מיני מחכת יפין לחלום חוץ ממר פסל וקרדום והני מילי דחזנהו בקתייהו כל מיני פירות יפין לחלום חוץ מפני תמרה כל מיני ירקות יפין לחלום חוץ מראשי לפתות והאמר רב לא אישתרי עד דחזאי ראשי לפתות כי חזא בכנייהו חזא כל מיני צבעונין יפין לחלום חוץ מן התכלת [ג]כל מיני עופות יפין לחלום חוץ מן [ד]קריא וקפופא וקורפראי: [הגר"ף הגר"פ מע"ן משביע"ן ומרחיבי"ן סימן]: ג' נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן גודגדניות וכפניות ופני תמרה שלשה אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהן אלו הן רחיצה וסיכה ותשמיש שלשה מעין העולם הבא אלו הן שבת שמש ותשמיש דמאי אילימא תשמיש המטה הא מכחש כחיש אלא תשמיש נקבים שלשה משיבין דעתו של אדם אלו הן קול ומראה וריח שלשה מרחיבין דעתו של אדם אלו הן דיקה נאה ואשה נאה וכלים נאים: [חמש"ה ושש"ה ועשר"ה סימן]: חמשה אחד מששים אלו הן אש דבש ושבת ושינה וחלום אש אחד מששים לגיהנם דבש אחד מששים למן שבת אחד מששים לעולם הבא שינה אחד מששים למיתה חלום אחד מששים לנבואה ששה דברים סימן יפה לחולה אלו הן עטוש זיעה שלשול קרי ושינה וחלום עטוש דכתיב [ה]ועטישותיו תהל אור זיעה דכתיב [ו]בזעת אפיך תאכל לחם שלשול דכתיב [ז]מהר צועה להפתח ולא ימות לשחת קרי דכתיב [ח]יראה זרע יאריך ימים שינה דכתיב [ט]ישנתי אז ינוח לי חלום דכתיב [י]ותחלימני והחייני [יא]ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתו רפואה אלו הן כרוב ותרדין וסיסין יבשין וקיבה והרת ויותרת הכבד וי"א אף דגים קטנים ולא [יב]עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומבריז כל גופו של אדם עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה אלו הן האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי בשר צפרים וביצה צלויה ותגלחת ושחלים והחלב והגבינה והמרחץ וי"א אף אגוזים וי"א אף קשואים תנא דבי ר' ישמעאל [יג]למה נקרא שמן קשואים מפני שהן קשים לנוף כחרבות איני והכתיב [יד]ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך [טו]אל תקרי גוים אלא גיים וא"ר יהודה אמר רב אלו אנטונינוס [טז]ורבי שלא פסק משלחנם לא צנון ולא קשואין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים לא קשיא הא בזוטרי ת"ר מת בבית שלום בבית אכל ושתה בבית סימן יפה לבית נטל כלים מן הבית סימן רע לבית תרנמא רב פפא במסאנא וסנדלא כל דשקיל שכבא מעלי בר ממסאנא וסנדלא כל דיהיב שכבא מעלי בר מעפרא וחרדלא: מקום שנעקרה עבודת גלולים: תנו רבנן [יז]הרואה מרקולים אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו [יח]מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר ברוך עקר עכו"ם מארצנו וכשם שנעקרה ממקום זה כן תעקר מכל מקומות ישראל והשב לב עובריהם לעבדך ובח"ל אין צריך לומר והשב לב עובדיהם לעבדך מפני שרובה עובדי כוכבים [יט]רשב"א אומר אף בחוץ לארץ צריך לומר כן מפני שעתידים להתגייר שנאמר [כ]אז אהפוך אל עמים שפה ברורה דרש רב המנונא יהרוואה בבל הרשעה צריך לברך חמש ברכות ראה בבל אומר ברוך שהחריב בבל הרשעה ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע [כא]ראה גוב של אריות או כבשן האש אומר ברוך שעשה נסים [כב]לאבותינו במקום הזה ראה מרקולים אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו יראה מקום שנוטלין ממנו עפר אומר ברוך אומר ועושה גחר ומקיים רבא כי הוה חזי חמרי דשקלי עפרא מריף להו ידא על גביהו ואמר רהוטו צדיקי למעבד רעותא דמרייכו מר בריה דרבינא כי הוה מטי לבבל הוה שקיל עפרא בסודריה ושדי לברא לקיים מה שנא' [כג]ומאמאתיה במטאמא השמד אמר רב אשי אנא הא דרב המנונא לא שמיע לי אלא מדעתאי בריכתינהו לכולהו אמר

[א] נמי (ספר יפה למשפחה) פ"ח: [ב] שם שעשה נסים למכותיו. ל"ג לעיקרים:

לעזרי רש"י

מרטיר"א [מרטיריא]. נסיה. משרי"ר [מושרי"ר]. מגדר. דלי"ר [דלירדיר"א]. מעגר [מעגין נרון]. ביבר"ן. שוב של יעקוב. צוארים"א. קשקוש. טלפ"א. חולה. צירחיר"ש [צירחישר"ש]. דיבוכים. אשטרנד"ר [אישטרנדרדיר"ן]. פ"ישרו [כליר"ן. טלפ. סולאיר"ל [סולאיר"ל]. סנטה (צמח). וידלי"ר"ז [וידלוני"א]. רחם (של היה). אייבר"ש [אייבר"ש]. סרעפה.

מוסף רש"י

וסיסין. מגבול של סולאיר"ל (ויעיל מד:) לא: סולאיר"ל יפה שורה כמים ומוקה (ע"ז כה:). חורדת. ולחל"ש שהולך טהר בו (ע"ז לט:) לא: דומה של בשמים (ע"ז פט:). ויותרת הכבד. טרפקע דכבדא [קיבורין מיכר"ם (ביצ' פט ועי' פט). ושחלים. מין מגבל (ע"ז נ:). שני בתים. בית מהיכן ומקיון נוח (ע"ז יא) אנגוסטינוס ורבי. אם לא מעפרו חם לא מיקרב (שם).

רב נסים גאון (המשך)

ושרטט את ישראל מי שנה ואשתר שהסידורו החזה יתידה על הכתוב לתיכף הוא משובה בחסידות: ר' ישמעאל בן אלישע דיבור מן הפורענות מפני שביעיה היו ישראל עוסקין בצורות ובידות ושלחמת בסוף זמן בית שני וכבר נשבה בעזרתו ופרשה ר' יהושע בן חנניה כמפורש בפ' הניקון (ע"ז נה:) שעשה בר' יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול של רומי ואמרו לו תינוק אחד יש בבית הסהרה בר' ואמרו לא זז משם עד שפרצו בחומת עד שהחזה הורואה בישראל ומנו ר' ישמעאל בן אלישע ואיתא בסוף נב: הדורות רבי מרבנו נהלה ושימש בכהונה נהלה בראשונה בפ' מאימתי קורין (דף ח:) חנניא אמר ר' ישמעאל בן אלישע פעם אחת ובמסתר לבית קה"ש להקטיר קטורת לפני לפנים וקדם הכהן הבית נהרג עם רבן שמעון בן גמליאל דתניא בסכילתא דרי ישמעאל בשכהן שמעון הי' שמעאל אמר להן ר' עקיבא לתלמידיו התקינו עצמיכם לפרעונות שאילו טובה עתידה לבא בדורנו בתחלה לא היו מקבלין אותה אלא רבן שמעון לפני מי שאמר והיה העולם שפרעונות גדולה עתידה לבא בדורנו ומחולק אלו מביניהנו שנא' (ישעיה נו) הנדיק אבד ונו' ובפ' עגלה ערופה דסה פרשה דף סח: ובפ' רבי ממתנת ורחלת שהחזיר (דף יא) אמרי ת"ר משמתו

[ג] (נמל מה:) וקי"ש). [ד] (מרדכי פ"ח ועי"ש). [ה] (נמל ע:). [ו] (נמל ס:). [ז] (מרדכי פ"ח ועי"ש). [ח] (מרדכי פ"ח ס"ר ליטה ומהם מהי שפיר שלמה מעיפים). [ט] (נמל ע:). [י] (נמל ס:). [יא] (מקומות פ"ד ס"ר). [יב] (נמל ס:). [יג] (נמל מד:). [יד] (נמל ס:). [טו] (נמל ס:). [טז] (נמל ס:). [יז] (מרדכי פ"ח ועי"ש). [יח] (מקומות פ"ד ס"ר). [יט] (נמל ס:). [כ] (נמל ס:). [כא] (נמל ס:). [כב] (נמל ס:). [כג] (מרדכי פ"ח ס"ר ליטה ומהם מהי שפיר שלמה מעיפים). [כד] (נמל ס:). [כה] (נמל ס:). [כו] (נמל ס:). [כז] (נמל ס:). [כח] (נמל ס:). [כט] (נמל ס:). [ל] (נמל ס:). [לא] (נמל ס:). [לב] (נמל ס:). [לג] (נמל ס:). [לד] (נמל ס:). [לה] (נמל ס:). [לו] (נמל ס:). [לז] (נמל ס:). [לח] (נמל ס:). [לט] (נמל ס:). [מ] (נמל ס:). [מא] (נמל ס:). [מב] (נמל ס:). [מג] (נמל ס:). [מד] (נמל ס:). [מה] (נמל ס:). [מו] (נמל ס:). [מז] (נמל ס:). [מח] (נמל ס:). [מט] (נמל ס:). [נ] (נמל ס:). [נא] (נמל ס:). [נב] (נמל ס:). [נג] (נמל ס:). [נד] (נמל ס:). [נה] (נמל ס:). [נו] (נמל ס:). [נז] (נמל ס:). [נח] (נמל ס:). [נט] (נמל ס:). [ס] (נמל ס:). [סא] (נמל ס:). [סב] (נמל ס:). [סג] (נמל ס:). [סד] (נמל ס:). [סה] (נמל ס:). [סו] (נמל ס:). [סז] (נמל ס:). [סח] (נמל ס:). [סט] (נמל ס:). [ע] (נמל ס:). [עא] (נמל ס:). [עב] (נמל ס:). [עג] (נמל ס:). [עד] (נמל ס:). [עה] (נמל ס:). [עו] (נמל ס:). [עז] (נמל ס:). [עח] (נמל ס:). [עט] (נמל ס:). [פ] (נמל ס:). [פא] (נמל ס:). [פב] (נמל ס:). [פג] (נמל ס:). [פד] (נמל ס:). [פה] (נמל ס:). [פו] (נמל ס:). [פז] (נמל ס:). [פח] (נמל ס:). [פט] (נמל ס:). [צ] (נמל ס:). [צא] (נמל ס:). [צב] (נמל ס:). [צג] (נמל ס:). [צד] (נמל ס:). [צה] (נמל ס:). [צו] (נמל ס:). [צז] (נמל ס:). [צח] (נמל ס:). [צט] (נמל ס:). [ק] (נמל ס:). [קא] (נמל ס:). [קב] (נמל ס:). [קג] (נמל ס:). [קד] (נמל ס:). [קה] (נמל ס:). [קו] (נמל ס:). [קז] (נמל ס:). [קח] (נמל ס:). [קט] (נמל ס:). [קי] (נמל ס:). [קיא] (נמל ס:). [קיב] (נמל ס:). [קיג] (נמל ס:). [קיד] (נמל ס:). [קטו] (נמל ס:). [קטז] (נמל ס:). [קיז] (נמל ס:). [קיח] (נמל ס:). [קיט] (נמל ס:). [קכ] (נמל ס:). [קכא] (נמל ס:). [קכב] (נמל ס:). [קכג] (נמל ס:). [קכד] (נמל ס:). [קכה] (נמל ס:). [קכו] (נמל ס:). [קכז] (נמל ס:). [קכח] (נמל ס:). [קכט] (נמל ס:). [קל] (נמל ס:). [קלא] (נמל ס:). [קלב] (נמל ס:). [קלג] (נמל ס:). [קלד] (נמל ס:). [קלה] (נמל ס:). [קלו] (נמל ס:). [קלז] (נמל ס:). [קלח] (נמל ס:). [קלט] (נמל ס:). [קמ] (נמל ס:). [קמא] (נמל ס:). [קמב] (נמל ס:). [קמג] (נמל ס:). [קמד] (נמל ס:). [קמה] (נמל ס:). [קמו] (נמל ס:). [קמז] (נמל ס:). [קמח] (נמל ס:). [קמט] (נמל ס:). [קנ] (נמל ס:). [קנא] (נמל ס:). [קנב] (נמל ס:). [קנג] (נמל ס:). [קנד] (נמל ס:). [קנה] (נמל ס:). [קנו] (נמל ס:). [קנז] (נמל ס:). [קנח] (נמל ס:). [קנט] (נמל ס:). [קס] (נמל ס:). [קסא] (נמל ס:). [קסב] (נמל ס:). [קסג] (נמל ס:). [קסד] (נמל ס:). [קסה] (נמל ס:). [קסו] (נמל ס:). [קסז] (נמל ס:). [קסח] (נמל ס:). [קסט] (נמל ס:). [קע] (נמל ס:). [קעא] (נמל ס:). [קעב] (נמל ס:). [קעג] (נמל ס:). [קעד] (נמל ס:). [קעה] (נמל ס:). [קעו] (נמל ס:). [קעז] (נמל ס:). [קעח] (נמל ס:). [קעט] (נמל ס:). [קפ] (נמל ס:). [קפא] (נמל ס:). [קפב] (נמל ס:). [קפג] (נמל ס:). [קפד] (נמל ס:). [קפה] (נמל ס:). [קפו] (נמל ס:). [קפז] (נמל ס:). [קפח] (נמל ס:). [קפט] (נמל ס:). [קצ] (נמל ס:). [קצא] (נמל ס:). [קצב] (נמל ס:). [קצג] (נמל ס:). [קצד] (נמל ס:). [קצה] (נמל ס:). [קצו] (נמל ס:). [קצז] (נמל ס:). [קצח] (נמל ס:). [קצ

Тот, Кто искоренил идолопоклонство в нашей Стране".

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **הרואה מרקולים אומר** *видит идола Меркулиса – произносит*: **ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו** "*Благословен* Тот, *Кто терпелив к нарушителям Его воли*".

Продолжение барайты: **מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר** видит *место, где искоренено идолопоклонство, – произносит*: **ברוך שעקר עבודה זרה מארצנו** "*Благословен* Тот, *Кто искоренил идолопоклонство в нашей Стране*. **וכשם שנעקרה ממקום זה כן תעקר מכל** *И подобно тому как искоренил его в этом месте, так искорени его во всех местах Израиля* **מקומות ישראל והשב לב עובדיהם לעבדך** *и верни сердце служащих* (этому идолу) *к служению Тебе*". **ובחוץ לארץ אין צריך לומר והשב לב עובדיהם לעבדך** *Но за пределами Страны не надо говорить*: "*И верни сердце* этих *служащих к служению Тебе*", **מפני שרובה עובדי כוכבים** *потому что большинство* жителей (за пределами Страны) – *идолопоклонники*.

Завершение барайты: **רבי שמעון בן אלעזר אומר** *раби Шимон бен Элазар говорит*: **אף בחוץ לארץ צריך לומר כן מפני שעתידים להתגייר** *также и за пределами Страны надо так говорить, потому что в будущем* народы мира *примут еврейство*. **שנאמר** *Как сказано*[13]: **אז אהפוך אל עמים שפה ברורה** "*Тогда сделаю чистым язык народов*, чтобы все воззвали к имени Всевышнего".

הרואה דרש רב המנונא *Толковал рав Амнуна*: **בבל הרשעה צריך לברך חמש ברכות** *видит* различные места в *злодейской Вавилонии – должен произнести пять благословений*. **ראה בבל אומר** *Видит* разрушенный город *Вавилон – произносит*: **ברוך שהחריב בבל הרשעה** "*Благословен* Тот, *Кто разрушил злодейский Вавилон*". **ראה ביתו של נבוכדנצר אומר** *Видит* руины *дворца Невухаднэцара – произносит*: **ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע** "*Благословен* Тот, *Кто разрушил дворец злодея Невухаднэцара*". **ראה גוב של אריות או כבשן האש אומר** *Видит львиное логово*, куда был брошен Даниэль (и откуда он вышел живым[14]), *или огненную печь*, куда бросили Хананью, Мишаэля и Азарью (и откуда они вышли живыми[15]), – *произносит*: **ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה** "*Благословен* Тот, *Кто сделал чудеса нашим праотцам на этом месте*". **ראה מרקולים אומר** *Видит идола Меркулиса – произносит*: **ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו** "*Благословен* Тот, *Кто терпелив к нарушителям Его воли*". **ראה מקום שנוטלין ממנו עפר אומר** *Видит место, откуда брали землю* (речь идет о пустынном месте в Вавилонии, откуда скотина не уходила, пока на нее не насыпали земли, как бы исполняя пророчество об "искоренении" Вавилонии), – *произносит*: **ברוך אומר ועושה גוזר ומקיים** "*Благословен* Тот, *Кто* как *говорит* – так и *делает*, как *приговаривает к наказанию* – так и *выполняет* Свой приговор". Т. е. решил разрушить Вавилон – и разрушил его.

רבא כי הוה חזי חמרי דשקלי עפרא טריף להו ידא על גבייהו ואמר *Рава, когда видел ослов, груженных землей, шлепал по их спинам своей рукой и произносил*: **דהוטו צדיקי למעבד רעותא דמריכו** "*Бегите, праведники, выполнять волю своего Господина*". Потому что тем самым исполняется пророчество о разрушении Вавилона (см. ниже).

מר בריה דרבינא כי הוה מטי לבבל הוה שקיל עפרא בסודריה ושדי לברא לקיים מה שנאמר *Мар, сын Равины, когда подходил к* границам *Вавилона, брал* городскую *землю в свой платок и бросал за пределы* разрушенного города – *чтобы осуществить то, о чем написано*[16]: **וטאטאתיה במטאטא השמד** "*И сметy его метлой истребления*", т. е. Вавилон будет так разрушен, что даже его земля будет выметена.

אנא הא דרב אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: **המנונא לא שמיע לי** слов *рава Амнуны* (приведенные выше) *я не слышал*, **אלא מדעתאי בריכתינהו לכולהו** *но сам произносил все эти благословения*, которые надо произносить в Вавилонии.

13. Цфанья 3:9
14. См. Даниэль гл. 6
15. См. там же гл. 3
16. Йешаяу 14:23

אמר רבי ירמיה בן אלעזר *Сказал раби Йирмея бен Элазар*: **נתקללה בבל נתקללו שכניה** когда *был проклят Вавилон* – упало *проклятие* также и на *его соседей*, на соседние страны. **נתקללה שומרון נתברכו שכניה** Но когда *был проклят Шомрон* (Самария) – упало *благословение* на *его соседей*.

נתקללה בבל נתקללו שכניה "Был *проклят Вавилон* – упало *проклятие* на *его соседей*", – **ושמתיה למורש קפד ואגמי דכתיב** *как написано*[1]: *"И сделаю его наследием сычей* (ночных птиц, живущих на развалинах) *и озерами воды* (т. е. стоячими болотами)".

נתקללה שומרון נתברכו שכניה "Был *проклят Шомрон* – упало *благословение* на *его соседей*", – **ושמתי שמרון דכתיב** *как написано*[2]: **לעי השדה למטעי כרם וגו'** *"И сделаю Шомрон руинами поля* (грудами камней в диком поле), *насаждениями виноградников"*. (Дикие птицы и звери – проклятие для соседей после разрушения Вавилона, руины и виноградники – благословение для соседей после разрушения Шомрона.)

ואמר רב המנונא *И* еще *сказал рав Амнуна*: **הרואה אוכלוסי ישראל אומר** *видит множество евреев* (числом в 600 тысяч) – *произносит*: **ברוך חכם הרזים** *"Благословен Мудрый*, сведущий в *тайнах"*, т. е. Тот, Кому известны тайные помыслы каждого человека. **אוכלוסי עובדי כוכבים אומר** Видит *множество идолопоклонников – произносит* слова пророка о падении Вавилона[3]: **בושה אמכם וגו'** "Великий *позор вашей матери*, срам вашей родительницы: вот конец народов – сухая пустыня и степь".

תנו רבנן *Учили мудрецы* (в Тосефте на нашу мишну): **הרואה אוכלוסי ישראל אומר** *видит множество евреев – произносит*: **ברוך חכם הרזים** *"Благословен Мудрый*, сведущий в *тайнах"*, **שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה** *потому что люди не похожи своими мыслями друг на друга и каждый отличается от других.*

בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית *Бен-Зома увидел множество* евреев *со ступеней Храмовой горы*, когда в праздник люди собрались в Иерусалиме, и **אמר** *произнес*: **ברוך חכם הרזים** *"Благословен Мудрый*, сведущий в *тайнах* (людей)". **וברוך שברא כל אלו לשמשני** *И* добавил: *"Благословен* Тот, *Кто создал их всех, чтобы служили мне"*, потому что я пользуюсь их трудом.

הוא היה אומר *Он* (Бен-Зома) так *говорил*: **כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול** *сколько усилий затратил первый человек, пока не получил хлеб*, чтобы *есть*! **חרש וזרע וקצר ועמר ודש וזרה וברר וטחן והרקיד ולש ואפה** *Пахал, сеял, жал, вязал снопы, молотил, веял, очищал, молол, просеивал, замешивал, выпекал* – **ואחר כך אכל** *и* только *после этого ел* свой хлеб. **ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני** *А я встаю после сна и нахожу все виды* еды уже *готовыми для меня*. **וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש** *Сколько усилий затратил первый человек, пока не получил одежду*, чтобы *одеться*! **גזז ולבן ונפץ וטוה וארג** *Стриг* овец, *выбеливал* шерсть, *расчесывал* ее, *прял, ткал* – **ואחר כך מצא בגד ללבוש** *и* только *после этого получал одежду*, чтобы *одеться*. **ואני משכים ומוצא כל אלה מתוקנים לפני** *А я встаю после сна и нахожу все виды* одежды *уже готовыми для меня*. **כל אומות שוקדות ובאות לפתח ביתי** *Все народы стараются прийти к дверям моего дома* и принести все, что мне требуется. **ואני משכים ומוצא כל אלו לפני** *А я встаю после сна и нахожу все это* уже готовым *для меня*.

1. Йешаяу 14:23
2. Миха 1:6
3. Йирмея 50:12
4. Ийов 36:24

אורח טוב הוא היה אומר *Он* (Бен-Зома) *говорил*: **כמה מהו אומר** – *что говорит хороший гость*? – **טרחות טרח בעל הבית בשבילי** *"Сколько трудов совершил для меня хозяин дома*! **כמה בשר הביא לפני** *Сколько мяса мне дал*, **כמה יין הביא לפני** *сколько вина мне дал*! **כמה גלוסקאות הביא לפני** *Сколько хлебов мне дал*! **וכל מה שטרח לפני** *Все, что он сделал*, – **לא טרח אלא בשבילי** *только для меня сделал*!"

אבל אורח רע מהו אומר *Но что говорит плохой гость*? – **מה טורח טרח בעל הבית זה** *"Какие труды совершил хозяин этого дома*? **פת אחת חתיכה אחת אכלתי** *Один ломоть* хлеба *я съел*, **כוס אחד שתיתי אכלתי** *один кусок* мяса *съел*, **כל טורח שטרח בעל הבית זה** *один бокал* вина *выпил. Все труды, которые совершил хозяин этого дома*, – **לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו** *только для своей жены и своих детей совершил*!"

על אורח טוב מהו אומר *О хорошем госте что говорит* стих? Написано[4]: **זכור כי תשגיא פעלו אשר שוררו אנשים** *"Помни, что ты* (призван)

הרואה פרק תשיעי ברכות נח.

נתקללה כבל נתקללו מכניה. כלומר מי נרגש מי לנגנו: קפץ וקפוץ. חיות ועופות רעים ומזיקין הם המכניס. מכל עי השדה ומטעי כרם שמתקללו כה ערי ישראל בהלה היא למכניס: מוכלופי. מיל גדול של שנים רבוא: מכס פרוס. היודע מה שנלנ כל אלו: נשמעני. שכם מורכים חוברים ומי מונע מוכן: כל מומום מוקדים ובמום נשמעני. עגיל היה וכבל בתין אלנו למחורה: שמם יוסף. לעולם הבא וילמה בכנוד מלך המשיח: יבמין. כמה יתר כנוד מוטלי שכר מלות יותר ממה שהיה כנוד המומות בעוה"ז: מלכי גרגרם. הכתין המלמים הולכים בגבר לשמוע מים: בגני ניים. המנורים להיכן כלומר למה הולכים ולף מתה שתמה קומת ולף תרלמו להיכן תלך: נוגדת. כת: ורמתי דינא. מוהכיס

[6] אמר רבי ירמיה בן אלעזר נתקללו שכניה נתקללה שומרון נתברכו שכניה נתקללה בבל נתקללו שכניה דכתיב [1]ושמתיה למורש קפוד ואגמי מים נתקללה שומרון נתברכו שכניה דכתיב [2]ושמתי שומרון לעי השדה למטעי כרם וגו' ואמר רב המנונא [3]הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים אוכלוסי עובדי כוכבים אומר [4]בושה אמכם וגו' ת"ר [5]הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהד הבית אמר ברוך חכם הרזים וברוך שברא כל אלו לשמשני הוא היה אומר כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול חרש וזרע וקצר ועמר ודש וזרה וברר וטחן והרקד ולש ואפה ואח"כ אכל ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש גזז ולבן ונפץ וטוה וארג ואחר כך מצא בגד ללבוש ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני כל [6]אומות שוקדות ובאות לפתח ביתי ואני משכים ומוצא כל אלו לפני הוא היה אומר אורח טוב [7]מהו אומר כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי כמה בשר הביא לפני כמה יין הביא לפני כמה גלוסקאות הביא לפני וכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי אבל אורח רץ מהו אומר מה טורח טרח בעל הבית זה פת אחת אכלתי חתיכה אחת אכלתי כום אחד שתיתי כל טורח שטרח בעל הבית זה לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו על אורח טוב מהו אומר [8]זכור כי תשניא פעלו אשר שורו אנשים על אורח רע כתיב [9]לכן יראוהו אנשים וגו' [10]והאיש בימי שאול זקן בא באנשים אמר [11]רבא ואיתימא רב אושעיא רב אושעיא בר אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנם באוכלוסא ודרש באוכלוסא אמר עולא נקיטנין אין אוכלוסא בבבל תנא אין אוכלוסא פחותה ממשים רבוא ת"ר [12]הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו [13]חכמי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מחכמתו [14] לבריותיו [15]הרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו מלכי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מכבודו [16] לבריותיו א"ר יוחנן [17]לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפי' לקראת מלכי עובדי כוכבים שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עובדי כוכבים רב ששת אשכחיה ההוא צדוקי אמר ליה חצבי לנהרא כולי עלמא אפי מלכא וקם אול בהדייהו רב ששת אשכחיה ההוא צדוקי אמר ליה חצבי לנהרא כגני לייא אמר ליה תא חזי דידענא טפי מינך חלף גונדא קמייתא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי אתא מלכא אמר ליה רב ששת לא קאתי חלף גונדא תניינא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי השתא קא אתי מלכא אמר ליה רב ששת לא קא אתי מלכא חלף תליתאי כי קא שתקא אמר ליה רב ששת ודאי השתא אתי מלכא אמר ליה ההוא צדוקי מנא לך הא אמר ליה דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא דכתיב [17]צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה בי אתא מלכא פתח רב ששת וקא מברך ליה אמר ליה ההוא צדוקי למאן דלא חזית ליה קא מברכת ומאי הוי עליה דההוא צדוקי איכא דאמרי חברותי כחלינהו לעיניה ואיכא דאמרי רב ששת" [18]נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות ר' שילא [19]נגדיה להההוא גברא דבעל מצרית אזל אכל ביה קורצי בי מלכא אמר איכא חד גברא ביהודאי דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא שדר עליה פריסתקא כי אתא אמרי ליה מה טעמא נגדתיה להאי אמר להו דבא על חמרתא אמרי ליה אית לך סהדי אמר להו אין אתא אליהו ארמי ליה כאיניש ואסהיד אמרי ליה אי הכי בר קטלא הוא אמר להו אנן מיומא דגלינן מארעין ית לן רשותא למקטל אתון מאי דבעיתון עבידו ביה עד דמעייני ביה בדינא פתח ר' שילא ואמר [20]לך ה' הגדולה והגבורה וגו' אמרי ליה מאי קאמרת אמר להו הכי קאמינא בריך רחמנא דיהיב מלכותא בארעא כעין מלכותא דרקיעא ויהב לכו שולטנא ורחמי דינא אמרו תביבא עליה יקרא המלכותא כולי האי יהבי ליה קולפא אמרו ליה דן דינא כי הוה נפיק אמר ליה ההוא גברא עביד רחמנא ניסא לשקרי הבי אמר ליה רשע לאו חמרי איקרו דכתיב [21]אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם למאי חזיה דקאזיל למימרא להו דקרינהו חמרי אמר האי רודף הוא מלאחמי אמר בא להרגך השכם להרגו מחייה בקולפא וקטליה אמר הואיל ואתעביד לי ניסא [22]והתורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו מחייה בקולפא וקטליה אמר הואיל ואתעביד לי ניסא בהאי קרא דרשינא ליה לך ה' הגדולה זו מעשה בראשית וכן הוא אומר [23]עושה גדולות עד אין חקר והגבורה זו יציאת מצרים שנאמר [24]וירא ישראל את היד הגדולה וגו' [25]והתפארת זו חמה ולבנה שעמדו לו ליהושע שנאמר [26]וידום השמש וירח עמד וגו' והנצח זו מפלתה של רומי וכן הוא אומר [27]ויז נצחם על בגדי וגו' וההוד זו מלחמת נחלי ארנון שנאמר [28]על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' כי כל בשמים ובארץ זו מלחמת סיסרא שנאמר [29]מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו' לך ה' הממלכה זו מלחמת עמלק וכן הוא אומר [30]כי יד על כס יה והמתנשא זו מלחמת גוג ומגוג וכן הוא אומר [31]הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותובל לכל לראש אמר [32]רב חנן בר רבא אמר ר' יוחנן אפילו ריש גרגיתא מן שמיא מנו ליה מתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא לך ה' הגדולה זו קריעת ים סוף והגבורה זו מכת בכורות והתפארת זו מתן תורה והנצח זו ירושלים וההוד זו בית המקדש:

ת"ר

משפט: [1]כמלינפו לעיניה. נקרו לעיניו: קולפא. מקל לרגום: פסוקה אמרה לה כך לברנך השכם להרגו. לה כמחמרת (ימלא) וגו' (שמות כה) לפי שהיו על עסקי נפשות שידע הוא שהם (ימלא) מתמלאו מומר לה מעמיד עלמך מלהטיל ממוך והוא לא לעשה כן שיקום עליך ויהרגך מהרה מורה הדבר למה והלהגהו: מממלכה זו מלחמת עמלק. דכתיב כה כמה מלכות כי יד על כס יה (שמות יז) כלומר על ידי מלחמה ליי בעמלק יהיה כמה: מממנשא. מלכיות לשון נשיאות ממעט על נשיא לשם משך ותובל: לכל נרגם. לכל הקם להיות נרגם הוא ממנשא כלומר שהוא נחל ומעמידו: ריש גרגיתא. כור. מממונה על האוספרן מפיות למלאותן מים כלי להשקות כהן שדותיהן: כרוך

רבינו חננאל

[אמר ר' ירמיה בן אלעזר נתקללה בבל נתקללה שכניה שנאמר ושמתיה למורש קיפוד ואגמי מים ושאטאתיה במטאטא השמד נאם ה' צבאות: ישעיהו יד כג
2. ושמתי שומרון לעי השדה למטעי כרם והרעתי לני אבניה וסיקריה אגלה:
מיכה א ו
3. ה'שה אמכם מאר נחרה ילדתכם הנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה:
ירמיהו נ יב
4. זכר כי תשניא פעלו אשר שוררו אנשים: איוב לו כד
5. לכן יראוהו אנשים לא יראה כל חכמי לב:
איוב לז כד
6. וחדד בן איש אמרתי הנה מביא לחם וחדנה השמח יפי ולו שפתה בנים והשיש בימי שאול ושם בא באנשים:
שמואל א יד יב
7. ויאמר צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עבר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה:
מלכים א יט יא
8. אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם:
יחזקאל כג כ
9. ותעבוהם על פלגשיהם אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם:
יחזקאל כג כ
10. עשה גדלות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר:
איוב ט י
11. ויבא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו:
שמות יד לא
12. ויהי השמש וירח עמד עד יקם גוי איביו הלא היא כתובה על ספר הישר ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמים:
יהושע י יג
13. מפרה ירכתי לבני יעקבים אין איש אחיו ואדרכם כאוב ארמשק בחקתי ויז נתנם על בנדי קל מלברשי אגאלתי:
ישעיהו סג ג
14. על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה ואת הנחלים ארנון:
במדבר כא יד
15. מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא:
שופטים ה כ
16. ואמרת כי יד על כס ה' מלחמה לה' בעמלק מדר דר:
שמות יז טז
17. ואמרתם כה אמר אדני אלהים הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותבל:
יחזקאל לח ג
18. ואתה בן אדם הנבא אל גוג ואמרת כה אמר אדני אלהים הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותבל:
יחזקאל לט א

תורה אור השלם

1. ושמתיה למורש קפוד ואגמי מים ושאטאתיה במטאטא השמד נאם ה' צבאות:
ישעיהו יד כג
2. ושמתי שומרון לעי השדה למטעי כרם והרעתי לני אבניה וסיקריה אגלה:
מיכה א ו
3. ה'שה אמכם מאר נחרה ילדתכם הנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה:
ירמיהו נ יב
4. זכר כי תשניא פעלו אשר שוררו אנשים: איוב לו כד
5. לכן יראוהו אנשים לא יראה כל חכמי לב:
איוב לז כד
6. וחדד בן איש אמרתי הנה מביא לחם וחדנה השמח יפי ולו שפתה בנים והשיש בימי שאול ושם בא באנשים:
שמואל א יד יב
7. ויאמר צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עבר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה:
מלכים א יט יא
8. אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם:
יחזקאל כג כ
9. ותעבוהם על פלגשיהם אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם:
יחזקאל כג כ
10. עשה גדלות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר:
איוב ט י
11. ויבא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו:
שמות יד לא
12. ויהי השמש וירח עמד עד יקם גוי איביו הלא היא כתובה על ספר הישר ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמים:
יהושע י יג
13. מפרה ירכתי לבני יעקבים אין איש אחיו ואדרכם כאוב ארמשק בחקתי ויז נתנם על בנדי קל מלברשי אגאלתי:
ישעיהו סג ג
14. על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה ואת הנחלים ארנון:
במדבר כא יד
15. מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא:
שופטים ה כ
16. ואמרת כי יד על כס ה' מלחמה לה' בעמלק מדר דר:
שמות יז טז
17. ואמרתם כה אמר אדני אלהים הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותבל:
יחזקאל לח ג
18. ואתה בן אדם הנבא אל גוג ואמרת כה אמר אדני אלהים הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותבל:
יחזקאל לט א

הגהות הגר"א

[א] גמרא לעיל. ג"כ גמרא:
[ב] שם בגמרא. ג"כ בגמרא:

מוסף רש"י

נתקללו שכניה. מקללים (פסחים יח:). נתברכו. מקללים (שם). לברוש קפוד. קם מלאכים מחים רשע ומזיקים מקומות מקוטטים בה, לשון נקפה תלי לשמנו (שם). לשמשני ברם. ויש מפרש, הכם הוא לה שמכנים לזמנם (שם). ש"מ בשולבא. אך על פיים רבות (ביצה שם). שאם יזכה. לעולם הבא נתלוש נתלוש על יקוטל. כמה טרחים נתלוש יחזר על סלתות מכאיר (ב"ר כ:). כל הכל שנעשות. שכם, לשון שכם מעשה כן על פלגש (שופטים יט, ג). לה: כמה שטרח כאדם ומכל מקום פרנסה (שבת נד:). ריש גרגיתא. אי מקטנים על מגדלים. מי יגלה מקנו מים להשקות מדותיו ומי למטר. ומרדף קנים ים, ומקטיר לך ס' מחלוקה ומחמשים לך לב. כלומר על יקך מחמשים לכל דבר שעליו נגרגשת נתלש כמו על פין (משנה ב"ב נא:).

רב ניסים גאון

בריאים האחרונים חבי וברוה ומלאכי נתקללה ה"ק פיראשל אף הוא אומר בשעת מיתתו שמשון ושמואל לתורבא ושאר עמא לבי"א ומקו סנהדרין שהיתי על עמא עיקרא הוא בריי' בתוס' טוטה ובמ' הערל והרשב' במסכת שחיטת הולין (דף סט:) אמרו אל תהבה שהרי קרקפלו של ר' (הקשן) (שמעאל) מנוח בראשי מלכים: [א] שלשה תלמידין הן בן עזאי הן ומשא אחיר. הני בן עזאי הן ומשא הן חשמונאי ישבון בראש התלמידין מהאי מתניתא בסוף קדושין (דף מט:) על בם. הגיש סקרוס (דף מט:) על מנת שאני תלמיד אין אומרים כשמעון בן עזאי ושמעון בן זומא דבפרקא קמא דסוטה (דף ה:) אמרי' אר תלמיד ותאני להדיא אלא (מי שהיה) [אולי צ"ל שכן] עזאי היה תלמידו ירושה על הכתוב האי אחר הוא אלישע בן אבוהי ועם הוא היה גדול בחכמה ומחזר הכל בתלמידים מיהו כיון שאינא לו אותו המאיע המפורי בחגיגה בפ' אין דורשין בפרישה (דף יג:) קבין בפרישה נקרא אלישע אחר מפני שחזר לאחוריו בשורש האשה ונקרי מנחזר ד' פ) דבפרק שלשה הקן (שלהן דף פה:) אמרי אלמלא לא הדשיה אחר להאי קרא הרבי יעקב בר בריה לא חכא ואחר מפי חוא ואיבא דאמרי בי האי נחזא חוא ואיבא דאמרי לישניה דבריא רבה חוא והוה [נ"ר] ליה רבי אחר אכר פה שהשיב פרנלידה לאחר ספר נפק חסא לאשקיל מי שרהאהו כחלוהו דאנו מן הפרשה: [ב] (והכתיבו) בשרק בכל מערכין (ערכין ד נח:) (ואינן) [משמש האינן] הינוקי וכבירה אלא הנרקוה כי השמרה שנאמרה משמו של רב מערכין בנדרנירה כדרשקשין עליה מבריי' משקין בה שיבני' חימה כי קאמר רב הנינוקי והמרקין בנוגרא רבי מארבא נרסי בר שילת בשם רב שפעתין ונדרנירה החלונלונת מערבי בתין בשין שקרי אילין אינן אמר לון קלקלי הנינוקי ושרשתי: [ג] החזא: אית הסרקולי. היא ע"ז וכבר שפרש בי בתולה מעיבין ני אכנים בי מהן שרגין על בני קרקע אחת בזד חברתה השלישית על ובינהן בדחברא (ע"ז דף ה:) אלו הן אבני סרקולים ואת מיכן חוזת מיכן ואות על ובינהן ואמר רבא בי חניא הויא בעיקר סרקולים כל שהוא מרובב בזה המעשה ונקרא סרקולים והיו עוברין אותו ובירחו שמשלחין אבן כלפי אותן האבנים המעוכין [כרתנין] (כרתניא) במסגרתין בפ' ד' מיתות (דף נ:) החזק אבן לסרקולים זו היא עבירתו לבוסר ישראל שעשה בן בשונוא חייב חטאת במזיד כלא התראה עונש כרת ואם התרו בו נסקל ואמרי' בגמ' שמה דף מז:) ואיתא להא דתניא בסנהדרין בפרק בן סורר ומורה ובתוי עני) תניון הכא במחתרת ניתין משום סופו ואמרינן בגמ' אמר רבא מ"ם במחתרת שחקה אין אדם מעמיד עצמו על מטתו שמורה הבא להורגך השכם להורגו היינו דאמר רחמנא ושאת הגנב והכה הנו' ואם במחתרת יצתה הגנב בדמיו ת"ש אם במחתרת ניתין משום סופו ואמרינן בגמ' אמר רבא מ"ם במחתרת שחקה אין אדם מעמיד עצמו על מטתו

возвеличить Его дела, которые будут воспеты людьми". Придя в этот мир гостем, прославь его Господина.

על אורח רע כתיב В то время как *о плохом госте написано*[5]: **לכן יראוהו אנשים וגו'** "*Поэтому испугаются его люди* – того, кто не видит, (что сделали ему) все мудрые сердцем". Т. е. люди сторонятся того, кто не испытывает благодарности к хозяину, у которого гостил.

Гемара приводит еще одно свидетельство о "множестве евреев".

Сказано[6]: **והאיש בימי שאול זקן בא באנשים** "*Этот человек в дни Шауля был старейшиной среди людей*". **אמר רבא ואיתימא רב זביד** *Сказал Рава, а некоторые говорят*, что сказал *рав Звид, а некоторые говорят*, что сказал *рав Ошая*: **זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא** *это* сказано об *Йишае, отце Давида, который ходил* в сопровождении *многих*, **ונכנס באוכלוסא ודרש באוכלוסא** *и приходил* в сопровождении *многих, и преподавал* Тору *многим*.

אמר עולא *Сказал Ула*: **נקיטינן** *принято нами* от мудрецов: **אין אוכלוסא בבבל** *нет* "*множества* евреев" *в Вавилонии*; т. е. если видит 600 тысяч евреев в Вавилонии – не обязан произносить приведенное выше благословение. Второе правило: **תנא** *учили* в барайте: **אין אוכלוסא פחותה מששים רבוא** *нет* "*множества*" (для произнесения благословения) *меньше 600 тысяч* людей.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **הרואה חכמי ישראל אומר** *видит еврейских мудрецов – произносит*: **ברוך שחלק מחכמתו ליראיו** "*Благословен* Тот, *Кто наделил частью Своей мудрости* тех, *кто Его боится*". **חכמי עובדי כוכבים אומר** Видит *мудрецов из идолопоклонников – произносит*: **ברוך שנתן מחכמתו לבריותיו** "*Благословен* Тот, *Кто дал* часть *от Своей мудрости Своим созданиям*".

הרואה מלכי ישראל אומר *Видит еврейских царей – произносит*: **ברוך שחלק מכבודו ליראיו** "*Благословен* Тот, *Кто наделил частью Своего величия* (или Своей славы) тех, *кто Его боится*". **מלכי עובדי כוכבים אומר** Видит *царей из идолопоклонников – произносит*: **ברוך שנתן מכבודו לבריותיו** "*Благословен* Тот, *Кто дал* часть *от Своего величия Своим созданиям*".

לעולם אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: **ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל** *человек всегда* (т. е. по мере возможности) должен *бежать навстречу еврейским царям*, чтобы увидеть величие, которым их наделил Всевышний. **ולא לקראת מלכי ישראל בלבד** *И не только навстречу еврейским царям*, **אלא אפילו לקראת מלכי עובדי כוכבים** *но даже навстречу царям* из *идолопоклонников* – **שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עובדי כוכבים** *чтобы, если удостоится* увидеть приход царя Машиаха, *увидел разницу между еврейскими царями и царями* из *идолопоклонников*.

רב ששת סגי נהור הוה *Рав Шэшет был слепым*. **הוו קאזלי כולי עלמא לקבולי אפי מלכא** Когда *все пошли встретить царя*, **וקם אזל בהדייהו רב ששת** *встал и пошел вместе со всеми и рав Шэшет*. **אשכחיה ההוא צדוקי אמר ליה** *Повстречал его один садукей, сказал ему*: **חצבי לנהרא כגני לייא** целые *сосуды* несут *к реке*, чтобы начерпать воды, но *куда* несут *разбитые* сосуды?

אמר ליה *Сказал ему* рав Шэшет: **תא חזי דידענא טפי מינך** *иди* со мной и *увидишь, что я разбираюсь* (вижу) *больше тебя*, зрячего.

חלף גונדא קמייתא *Пошел первый* вооруженный *отряд* царской свиты. **כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי** *Когда раздался шум, сказал ему тот садукей*: **אתא מלכא** *царь идет*. **אמר ליה רב ששת לא קאתי** *Сказал ему рав Шэшет*: еще *не идет*.

חלף גונדא תנייא *Пошел второй отряд* царской свиты. **כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי** *Когда раздался шум, сказал ему тот садукей*: **השתא קא אתי מלכא** *сейчас царь идет*. **אמר ליה רב ששת לא קא אתי מלכא** *Сказал ему рав Шэшет*: *царь* еще *не идет*.

חליף תליתאי *Пошел третий* отряд – **כי קא אמר ליה רב ששת שתקא** *молча* и без шума. **ודאי השתא אתי מלכא** *Сказал ему рав Шэшет*: *а вот сейчас точно царь идет*.

אמר ליה ההוא צדוקי *Сказал ему тот садукей* (спросил): **מנא לך הא** *откуда тебе это* известно? **אמר ליה** *Сказал ему* рав Шэшет: **דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא** *земное царство подобно Небесному царству*. Всевышний, Царь царей, приходит не в шуме,

5. Там же 37:24
6. Шмуэль I, 17:12

הרואה פרק תשיעי ברכות נח.

מסורת השי"ס

ה) פירוש"י ס"ב. ב) [עי' תוספות ד"ה ר"ג]. ג) [ע"ל ד"ה מתניתין]. ד) [עי' מהר"ם כב: ד"ה נתקללה]. ה) [עכשיו הוא ט"ו]. ו) [ע"ל ד"ה מתניתין]. ז) [עי' מהר"ם ק"ו. ח) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. ט) [ע"ל ד"ה מתניתין]. י) [תוספות ד"ה ר"ג]. יא) [עי' מהר"ם ק"ו. יב) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. יג) [עי' מהר"ם ק"ו. יד) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. טו) [עי' מהר"ם ק"ו. טז) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. יז) [עי' מהר"ם ק"ו. יח) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. יט) [עי' מהר"ם ק"ו. כ) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. כא) [עי' מהר"ם ק"ו. כב) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. כג) [עי' מהר"ם ק"ו. כד) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. כה) [עי' מהר"ם ק"ו. כו) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. כז) [עי' מהר"ם ק"ו. כח) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. כט) [עי' מהר"ם ק"ו. ל) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. לא) [עי' מהר"ם ק"ו. לב) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. לג) [עי' מהר"ם ק"ו. לד) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. לה) [עי' מהר"ם ק"ו. לו) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. לז) [עי' מהר"ם ק"ו. לח) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. לט) [עי' מהר"ם ק"ו. מ) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. מא) [עי' מהר"ם ק"ו. מב) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. מג) [עי' מהר"ם ק"ו. מד) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. מה) [עי' מהר"ם ק"ו. מו) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. מז) [עי' מהר"ם ק"ו. מח) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג]. מט) [עי' מהר"ם ק"ו. נ) [עי' תוספות ב"ב ד"ה ר"ג].

הגהות הגר"א

[א] גמרא (ג) ירמיה. כ"ב בגירי: [ב] שם בגירמיה. כ"ב בגירי:

מוסף רש"י

נתקללו שכניה. מקללה (מהרש"ן יח:). נתברכו. מקללה (שם). לכרמא קפרי. שם מלשם מחוט רעוע ומיקרא מקרעת שמקרעים בה. לתני בגשם יפה לפרי (שם). לשמעי כרם. יחזי שכיח, הכא הוא (שם) (ב שכיחת לשונם בגיטין (שם). שיעשה באולבא. אי על מנת כדברי (ביצה שם). שאם יוכה. לפלגם יבחין. כמה כרעם נחלקו יחזי על שלמה מכאן (ב"ב ט:). בל ובכל מקום נכתב (שבת לג:). ר"ת. ר' מאיר ורבי יהודה (שנחלקו ט:). לו: כמה שנתקב כאדר

а в тишине; דכתיב *как написано* о пророке Элияу, которому сказал Всевышний[7]: צא ועמדת בהר לפני ה' *"Выйди и встань на горе перед Всевышним"*. Продолжение стиха: והנה ה' עובר *"И вот, Всевышний* (как бы) *проходит,* – ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' *и большой и сильный ветер, раздвигающий горы и разбивающий скалы,* (падающие) *перед Всевышним.* לא ברוח ה' Но *не в ветре Всевышний!* ואחר הרוח רעש *А после ветра – шум* (звук лагеря ангелов). לא ברעש ה' Но *не в шуме Всевышний!* ואחר הרעש אש *А после шума – огонь.* לא באש ה' Но *не в огне Всевышний.* ואחר האש קול דממה דקה *А после огня – голос тонкой тишины.* И было: когда услышал Элияу (этот голос), вышел и встал у входа в пещеру. И вот, к нему (обращается) голос". – Отсюда видим, что Всевышний появляется после шума в полной тишине. И поскольку величие земные цари получают от Всевышнего ("Который дал часть от Своего величия Своим созданиям"), то и они так поступают.

כי אתא מלכא פתח רב *Когда появился царь,* рав Шэшет *произнес на него* положенное *благословение.* אמר ליה למאן דלא ההוא צדוקי *Сказал ему тот садукей:* חזית ליה קא מברכת *на кого ты произносишь благословение, если ты его не видишь?*

ומאי הוי עליה דההוא צדוקי *И что произошло с тем садукеем?* איכא דאמרי *Некоторые говорят:* חברוהי כחלינהו לעיניה *его друзья выкололи ему глаза.* ואיכא דאמרי *А некоторые говорят:* רב ששת נתן עיניו בו *рав Шэшет посмотрел на него* (обратил на него свое лицо, т. е. проклял) – ונעשה גל של עצמות *и тот превратился в груду костей* (умер).

רבי שילא נגדיה להההוא גברא דבעל מיצרית *Раби Шэла* приговорил к *ударам одного человека, который жил с египтянкой.* אזל אכל ביה קורצי בי מלכא *Пошел* тот человек и *донес* людям *царского дома* (государственным чиновникам). אמר איכא חד גברא ביהודאי דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא *Сказал: есть среди евреев один, который судит без царского разрешения.*

שדר עליה פריסתקא *Послали к нему* (к раву Шэле) *вестового,* чтобы привел его для выяснения. כי אתא אמרי ליה *Когда рав Шэла пришел, сказали ему* чиновники: מה טעמא נגדתיה להאי *почему* ты *приговорил его к ударам?* אמר להו *Сказал им* рав Шэла: דבא על חמרתא *потому что* он *"пришел" на ослицу,* т. е. занимался скотоложством. אמרי ליה *Сказали ему* (спросили): אית לך סהדי *есть у тебя свидетели?* אמר להו אין *Сказал им: есть.* אתא אליהו אדמי ליה כאיניש ואסהיד *Пришел* пророк *Элияу под видом* простого *человека и свидетельствовал* против обвиняемого.

אמרי ליה *Сказали ему* (раву Шэле) чиновники: אי הכי בר קטלא הוא *если так, то он смертник;* почему не присудил его к смерти? – אמר להו *Сказал им:* אנן מיומא דגלינן מארעין לית לן רשותא למקטל *у нас,* евреев, *с тех пор как мы изгнаны из нашей Страны, нет права присуждать к смерти.* אתון מאי דבעיתון עבידו ביה *Но вы делайте с ним, что хотите.*

עד דמעייני ביה בדינא *Они еще обсуждают дело* этого человека, פתח רבי שילא ואמר а *рав Шэла начал произносить* стих[8]: לך ה' הגדולה והגבורה וגו' *"У Тебя, Всевышний, величие, могущество* и т. д." אמרי ליה *Сказали ему* те чиновники: אמר להו מאי קאמרת *Сказал им:* הכי קאמינא вот *что я произношу:* בריך רחמנא דיהיב מלכותא כעין מלכותא דרקיעא *"Благословен Милосердный, Который дал* (установил) *земное царство подобно Небесному царству* ויהב לכו שולטנא ורחמי דינא *и* Который *дал вам власть и любовь к справедливости".*

אמרו *Сказали* чиновники себе: חביבא עליה יקרא דמלכותא כולי האי *настолько* он *почитает власть* нашего царя! יהבי ליה קולפא *И дали ему* судейскую *трость* – знак того, что он имеет право судить. אמרו ליה *Сказали ему* (раву Шэле): דן דינא *суди* (верши) *суды!*

אמר כי הוה נפיק *Когда* рав Шэла *вышел* от них, עביד ליה ההוא גברא רחמנא ניסא לשקרי הכי *сказал ему тот человек:* как *Милосердный* мог *совершить* подобное *чудо, чтобы* поддержать *ложь!* אמר ליה *Сказал ему* рав Шэла: לאו חמרי איקרו *злодей!* Разве они (египтяне) *не названы ослами?* דכתיב *Как написано*[9]: אשר בשר חמורים בשרם *"Чья плоть – ослиная плоть".*

חזייה דקאזיל למימרא להו דקרינהו חמרי *Увидел* рав Шэла, *что* тот человек *идет сообщить этим* чиновникам о том, *что он назвал их ослами.* אמר *Сказал* себе: האי רודף הוא *он*

7. Млахим I, 19:11-13
8. Диврей-Аямим I, 29:11
9. Йехезкель 23:20

נפלגה כל נפלגו שכניה. כלומר מי נרשע מי נזכה: קפץ וקפוד. חיות ועופות רעים ומזיקין לת הבריות: כרם שנתקללו בה ערי יפתח"ל הגלה היא לבריות: מוליטפי. מיל גדול של שנים רבוא: מכס הרוזים. היודע מה שנלך כל מלו: למפתי. שהם מורגלים חורעים ומתי מוצא מוכן: כל פומים מוקדים וכפום נפפתי. עפרי היה והכל נתן מלו נפמוני: נפש יוכף. לעולם הנפ וילמה נכנוד מלך המשיח: יכמין. כמה יתר כנוד טולי שכר מלות יותר ממה שהיה כנוד התומות נעוה"ו: תלני לנהרא. הכדין הבלמים הולכים לנהר לנפות מים: כגני ליש. הבעורים להיכן כלומר למה הולכים ולף לתה שלחה פומה ולף תרלמו להיכן תלך: נוגדת. כת: ורפפי דינא. מולכים

משפט: כהפליגו לעיניה. נקרו לעיניו: קולפא. מקל לרדות: ספורה פמרה פם כת להרגך פשכם להרגו. פם כמתמרת [ימלח] וגו' (שמות כה) לפי שנת על עפקי נפשות שיודע הוא שפם (ימלח) תמלטנו מותר לת תעמיד עלמך מלהגיל ממוך והוא נת לעשם כן שיקום עליך ויהרגך למהר מוכה הפכם לפהר והכרגוהו: פממלכה וו מלפפה פמלך. לכתיב כה כפף מלכות כי יד על כס יה (שמות יו) כלומר על ידי מלחמה ני' נעמלך יתמלה כפף: פפפגפ. מדכתיב לעון נפיעות מפמע על נפיע רפם מפך ותוכל: לכל לרפם. לכל הקם להיות לרפם הוא ממנפ כלומר שהוא נחר ומעמידו: ריש גלגיפא. כור. מממונה על החופרין תפירות למלוחתן מים כדי להפקות כהן זדוחיהן: כרוך

[א]אמר רבי ירמיה בן אלעזר נתקללו בבל נתקללו שכניה שומרון נתברכו שכניה נתקללה בבל נתקללו שכניה דכתיב [1]ושמתיה למורש קפוד ואגמי מים נתקללה שומרון נתברכו שכניה דכתיב [2]ושמתי שומרון לעי השדה למטעי כרם וגו' ואמר רב המנונא [3]הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים אוכלוסי עובדי כוכבים אומר [4]בושה אמכם וגו' ת"ר [5]הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית אמר ברוך חכם הרזים וברוך שברא כל אלו לשמשני הוא היה אומר כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול חרש וזרע וקצר ועמר ודש וזרה וברר וטחן והרקיד ולש ואפה ואח"כ אכל ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש גז ולבן ונפץ וטוה וארג ואחר כך מצא בגד ללבוש ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני כל [6]אומות שוקדות ובאות לפתח ביתי ואני משכים ומוצא כל אלו לפני הוא היה אומר אורח טוב [7]מהו אומר כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי כמה בשר הביא לפני כמה יין הביא לפני כמה גלוסקאות הביא לפני וכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי אבל אורח רע מהו אומר מה טורח טרח בעל הבית זה פת אחת אכלתי חתיכה אחת אכלתי כוס אחד שתיתי כל טורח שטרח בעל הבית זה לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו על אורח טוב מהו אומר [8]זכור כי תשגיא פעלו אשר שודרו אנשים על אורח רע כתיב [9]לכן יראוהו אנשים וגו' [10]והאיש בימי שאול זקן בא באנשים אמר [11]רבא ואיתימא רב אושעיא זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנם באוכלוסא ודרש באוכלוסא אמר עולא נקיטנין אין אוכלוסא בבבל תנא אין אוכלוסא פחותה ממשים רבוא ת"ר [12]הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו [13]חכמי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מחכמתו [א] לבריותיו [14]הרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו מלכי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מכבודו [ב] לבריותיו א"ר יוחנן [15]לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפי' לקראת מלכי עובדי כוכבים שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עובדי כוכבים רב ששת סני נהור הוה קאזלי כולי עלמא לקבולי אפי מלכא וקם אזל בהדייהו רב ששת אשכחיה ההוא צדוקי אמר ליה חצבי לנהרא כגני לייא אמר ליה תא חזי דידענא טפי מינך חלף גונדא קמייתא כי קא אושא אמר ליה ההוא צדוקי אתא מלכא אמר ליה רב ששת לא קאתי חלף גונדא תניינא כי קא אושא אמר ליה ההוא צדוקי השתא קא אתי מלכא אמר ליה רב ששת לא קא אתי מלכא חליף תליתאי כי קא שתקא אמר ליה רב ששת ודאי השתא אתי מלכא אמר ליה ההוא צדוקי מנא לך הא אמר ליה דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא דכתיב [16]צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה כי אתא מלכא פתח רב ששת וקא מברך ליה אמר ליה ההוא צדוקי למאן דלא חזית ליה קא מברכת ומאי הוי עליה דההוא צדוקי אמר ליה כי אתא מלכא אמינא ליה מאי טעמא לא קא מברכת ליה אמינא ליה דלמא חזי ליה מלכא אמר ליה ההוא צדוקי לעיניה ואיבא דאמרי רב ששת [17]נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות ר' שילא [18]נגדיה להההוא גברא דבעל מצרית אזל אכל ביה קורצי בי מלכא אמר איכא חד גברא ביהודאי דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא שדר עליה פריסתקא כי אתא אמרי ליה מה טעמא נגדתיה להאי אמר להו דבא על חמרתא אמרי ליה אית לך סהדי אמר להו אין אתא אליהו אדמי ליה כאניש ואסהיד אמרי ליה אי הכי בר קטלא הוא אמר להו אנן מיומא דגלינן מארעין לית לן רשותא למקטל אתון מאי דבעיתון עבידו ביה עד דמעייני ביה בדינא פתח ר' שילא ואמר [19]לך ה' הגדולה והגבורה וגו' אמרי ליה מאי קאמרת אמר להו הכי קאמינא ברוך רחמנא דיהיב מלכותא בארעא כעין מלכותא דרקיעא ויהב לכו שולטנא ורחמי דינא אמרו תביבא עליה יקרא דמלכותא כולי האי יהבי ליה קולפא אמרו ליה דון דינא כי הוה נפיק אמר ליה ההוא גברא עביד רחמנא ניסא לשקרי הכי אמר ליה רשע לאו חמרי איקרו דכתיב [20]אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם חזייה דקאזיל למימרא להו דקרינהו חמרי אמר האי רודף הוא [21]והתורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו בקולפא וקטליה אמר הואיל ואתעביד לי ניסא בהאי קרא דרשינא ליה לך ה' הגדולה וגו' מעשה בראשית וכן הוא אומר [22]עושה גדולות עד אין חקר והגבורה זו יציאת מצרים שנאמר [23]וירא ישראל את היד הגדולה וגו' והתפארת וגו' חמה ולבנה שעמדו לו ליהושע שנאמר [24]וידום השמש וירח עמד וגו' והנצח זו מפלתה של רומי וכן הוא אומר [25]ויז נצחם על בגדי וגו' וההוד זו מלחמת נחלי ארנון שנאמר [26]על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' כי כל בשמים ובארץ זו מלחמת סיסרא שנאמר [27]מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו' לך ה' הממלכה זו מלחמת סנחריב וכן הוא אומר [28]כי יד על כס יה והמתנשא זו מלחמת גוג ומגוג וכן הוא אומר [29]הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותובל ולכל לראש אמר [30]רב חנן בר רבא אמר ר' יוחנן אפילו ריש גרגיתא מן שמיא מנו ליה במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא לך ה' הגדולה זו קריעת ים סוף והגבורה זו מכת בכורות והתפארת זו מתן תורה והנצח זו ירושלים וההוד זו בית המקדש: ת"ר

[א] נמרא לבריותיו. ג"כ לבריו: [ב] שם לבריותיו. ג"כ לבריו:

תורה אור השלם

1. וְשַׂמְתִּיהָ לְמוֹרַשׁ קִפֹּד וַאֲגַמֵּי מָיִם וְטֵאטֵאתִיהָ בְּמַטְאֲטֵא הַשְׁמֵד נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת: ישעיהו יד כג
2. וְשַׂמְתִּי שֹׁמְרוֹן לְעִי הַשָּׂדֶה לְמַטָּעֵי כָּרֶם וְהַרְתִּי לַגַּי אֲבָנֶיהָ וְיִסַּדְתִּיהָ אֲגַלִּים: מיכה א ו
3. פִּשְׁעָה אַמְּכֶם קִלְלָה יִשְׁרָצֵל יְלִדְתְּכֶם וְנָפָה אַחֲרַיִת גּוֹיִם מִדְבָּר צִיָּה וְעֲרָבָה: ירמיהו נ יב
4. זְכֹר כִּי תְשׁוּגֵיא פָּעֳלוֹ אֲשֶׁר שׁוֹרְרוּ אֲנָשִׁים: איוב לו כד
5. לָכֵן יִרְאוּהוּ אֲנָשִׁים לֹא יִרְאֶה כָּל חַכְמֵי לֵב: איוב לו כד
6. וְחַד מִן אִישׁ אַחֲרַיִת הָיָה מֵבִית לְחֶם יְהוּדָה וְשָׁמוֹ יִשַׁי וְלוֹ שִׁמְנָה בָּנִים וַיְהִישִׁי בִּימֵי שָׁאוּל זָקֵן בָּא בָּאֲנָשִׁים: שמואל א יז יב
7. וְיֹאמַר צְבָא יַעֲמֹדוּן בְּתַי לִשְׁנֵי יְיָ הִנֵּה יְיָ עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה חָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים לִפְנֵי יְיָ לֹא בְרוּחַ יְיָ וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ יְיָ וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְיָ וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה: מלכים א יט יא
8. לִי יְיָ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: דברי הימים א כט יא
9. וְתִתְעַבְּרִי עַל אֱלִילֵיהֶם בְּקֶרֶב אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם: יחזקאל כג כ
10. עֹשֶׂה גְדֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר: איוב ט י
11. וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְיָ וַיַּאֲמִינוּ בַּיְיָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: שמות יד לא
12. וַיְהִי חֲשֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ עָמָד עַד יִקֹּם גּוֹי אֹיְבָיו הֲלֹא הִיא כְתוּבָה עַל סֵפֶר הַיָּשָׁר וַיַּעֲמֹד הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם וְלֹא אָץ לָבוֹא כְּיוֹם תָּמִים: יהושע י יג
13. וַיִּרְכְּבוּ לְבֵדִי וְקַטְפִים אֵין אִישׁ אֲשֶׁר אִתִּי וַיִּרְדְּפוּם כְּאֹמֶר בְּנֵי הַצְּרְמֹתִים כְּחָרְמִי וַיִּנָּצְלוּ: שמואל ב ב יז
14. עַל כֵּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחֲמוֹת יְיָ אֵת וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת הַנְּחָלִים אַרְנֹן: במדבר כא יד
15. מִן שָׁמַיִם נִלְחֲמוּ הַכּוֹכָבִים מִמְּסִלּוֹתָם נִלְחֲמוּ עִם סִיסְרָא: שופטים ה כ
16. וְיֹאמַר כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַיְיָ בַּעֲמָלֵק מִדֹּר דֹּר: שמות יז טז
17. וַאֲמַרְתָּה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ הִנְנִי אֵלַיִךְ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל: יחזקאל לח ג
18. וְאֶתֵּן לְךָ אֶת הָבְאָה בֶן אֲתָה בֵּית תּוֹגַרְמָה יַרְכְּתֵי צָפוֹן וְהֵבֵאתִי אֹתָךְ עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל: יחזקאל לח ו

רבינו חננאל

[א]אמר ר' ירמיה בן אלעזר נתקללה בבל נתקללה שכניה שנאמר ושמתיה למורש קיפוד ואגמי מים ואגמי מים ושאטאתיה במטאטא השמד. נתקללה שומרון ונתברכו שכניה שנאמר ושמתי שומרון לעי השדה. נתקללה בבל שהרגו בה נבוכדנצר שכניה שנאמר ושמתיה לציי שממה. רב ששת אשכחיה ההוא צדוקי אמר ליה חצבי לנהרא כגני לייא. פירוש. כשל משלו לו אותו המין לרוב ששת שהיה מאוהב עניים. ויצא עם היוצאין לראות את הפלך. הכירם הנקראים חצבי הכלכים אל הנהר לשאוב להם מים. אבל כני כלים הם הנקראים כגני העשויים לישב הכלים בתוכן לא. כלומר לאי מקום הילכין להיכן הלכין. מי ליא לא. אזל אבל ביה קורצי בי מלכא. הלשינו עליו שהוציא אותם אכל. קרא עליו מלשינות כדשנתנו קרא בגרון אל תחשוך. אכלי. והתודה אמרה הבא להרגך השכם להרגו. פי'. היכן אמרה תורה. אם בסתרת יסבא העבר הזכות ומת אין לו דמים. ופי' רבא ג"ם דמתרת. חזקה: אין אדם מעמיד עצמו על ממונו. והא מימר אמר אי קאי באפאי קטלינא ליה למריה דביתיה.

תורה אור השלם

1. וְשַׂמְתִּיהָ לְמוֹרַשׁ קִפֹּד וַאֲגַמֵּי מָיִם וְטֵאטֵאתִיהָ בְּמַטְאֲטֵא הַשְׁמֵד נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת: ישעיהו יד כג
2. וְשַׂמְתִּי שֹׁמְרוֹן לְעִי הַשָּׂדֶה לְמַטָּעֵי כָּרֶם וְהַרְתִּי לַגַּי אֲבָנֶיהָ וְיִסַּדְתִּיהָ אֲגַלִּים: מיכה א ו
3. פִּשְׁעָה אַמְּכֶם קִלְלָה יִשְׁרָצֵל יְלִדְתְּכֶם וְנָפָה אַחֲרַיִת גּוֹיִם מִדְבָּר צִיָּה וְעֲרָבָה: ירמיהו נ יב
4. זְכֹר כִּי תְשׁוּגֵיא פָּעֳלוֹ אֲשֶׁר שׁוֹרְרוּ אֲנָשִׁים: איוב לו כד
5. לָכֵן יִרְאוּהוּ אֲנָשִׁים לֹא יִרְאֶה כָּל חַכְמֵי לֵב: איוב לו כד
6. וְחַד מִן אִישׁ אַחֲרַיִת הָיָה מֵבִית לְחֶם יְהוּדָה וְשָׁמוֹ יִשַׁי וְלוֹ שִׁמְנָה בָּנִים וַיְהִישִׁי בִּימֵי שָׁאוּל זָקֵן בָּא בָּאֲנָשִׁים: שמואל א יז יב
7. וְיֹאמַר צְבָא יַעֲמֹדוּן בְּתַי לִשְׁנֵי יְיָ הִנֵּה יְיָ עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה חָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים לִפְנֵי יְיָ לֹא בְרוּחַ יְיָ וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ יְיָ וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְיָ וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה: מלכים א יט יא
8. לִי יְיָ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: דברי הימים א כט יא
9. וְתִתְעַבְּרִי עַל אֱלִילֵיהֶם בְּקֶרֶב אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם: יחזקאל כג כ
10. עֹשֶׂה גְדֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר: איוב ט י
11. וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְיָ וַיַּאֲמִינוּ בַּיְיָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: שמות יד לא
12. וַיְהִי חֲשֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ עָמָד עַד יִקֹּם גּוֹי אֹיְבָיו הֲלֹא הִיא כְתוּבָה עַל סֵפֶר הַיָּשָׁר וַיַּעֲמֹד הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם וְלֹא אָץ לָבוֹא כְּיוֹם תָּמִים: יהושע י יג
13. וַיִּרְכְּבוּ לְבֵדִי וְקַטְפִים אֵין אִישׁ אֲשֶׁר אִתִּי וַיִּרְדְּפוּם כְּאֹמֶר בְּנֵי הַצְּרְמֹתִים כְּחָרְמִי וַיִּנָּצְלוּ: שמואל ב ב יז
14. עַל כֵּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחֲמוֹת יְיָ אֵת וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת הַנְּחָלִים אַרְנֹן: במדבר כא יד
15. מִן שָׁמַיִם נִלְחֲמוּ הַכּוֹכָבִים מִמְּסִלּוֹתָם נִלְחֲמוּ עִם סִיסְרָא: שופטים ה כ
16. וְיֹאמַר כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַיְיָ בַּעֲמָלֵק מִדֹּר דֹּר: שמות יז טז
17. וַאֲמַרְתָּה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ הִנְנִי אֵלַיִךְ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל: יחזקאל לח ג
18. וְאֶתֵּן לְךָ אֶת הָבְאָה בֶן אֲתָה בֵּית תּוֹגַרְמָה יַרְכְּתֵי צָפוֹן וְהֵבֵאתִי אֹתָךְ עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל: יחזקאל לח ו

מוסף רש"י

נתקללה שכניה. מקללתם (ערובין יח:). נתברכו. מקללתם (שם). למורש קפוד. שם שלמים מחיש רעש ומזיקים מקומות מסמטים נה. למי נרפש ולמי נשתה (שם). למטעי כרם. ויפיו שכיחי. הכא הוא נמי נתלען על ישראל. כמה כרמים נתלען יחסר על שמעצות שכיחי (ב"ב כ:). גל של עצמות. שנפל עליהם ממעפר ונעשה גל של עצמות (מנחות ק:). מי: כמה שנתקב נמרוד (בבא בתרא טו:). ועל מקון מכרם (שבת לה:). ריש גרגיתא. שר מפמנים על המרחם. מי הלא ממנו ריש לנמקום שהוציא ומי נמר. לעולם ישתדל וגו' עד ברוך. ומתרגמינן לף ה' מלכותא ואמלכותא לף ה. כלומר אף יהי המנוגע לפי דבר פשוט שנרשעים נתלש הוא על פין (חגיגה ה"ב ב:).

רב נסים גאון

בבואם האחרונים חגי וזכריה ומלאכי נמלכה רחה"ק מישראל אף הוא אותר בשעת מיתתו שמחון רשמעאל לתרבה ושאר עמא לבישא ומקן מניאן שתירן לביתי על עמא ועיקרא רהא בדיי בתוס' מוכח רבא' הענד והרוסב במסכת שחיטת חולין (דף סב:) אמרי אל תהבה שוהרי קרקפלי של ר' (יהושע) (שמעאל) מנחי בראשי מלכים: ס) שלשה תלמידין הן בן עזאי ובן זומא ואחר. הני בן עזאי ובן זומא הן חשובין ישובין בראש התלמידין בתחן במס' קדושין בם' הגיע מקדש (דף מט:) על מנת שאני תלמיד ארץ אותרים כשמעון בן עזאי ושמעון בן זומא ובשרקא קמא רמס' הוריות (דף י:) אמרי אר תלמיד וחברי להדדא אלא (מי שהכיתוהו) [שלי ל"ל שכן עזאי היה שהכיתוהו] ותירה על תכבתר דהאי אחר הוא אלישע בן אבויה ומם הוא היה גדול בחכמה ומחזרו בכל התלמידים מיהו כיון שאדע לו אותר המאיע המפתר בחגיגה בפ' אין דורשין בפרישה (דף יג:) קבין בפרישה נקרא אלישע אחר מפני שחזר לאחוריו בשביל האשה ונקרע קדושין ד' (ס:) בשביל שלוח הקן (שלוח דף פיט:) אמרי אלמלא לא ידיעה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר בריעה לא הכא אחר מפי חוא ואיכא דאמרי בי הלל נידעה חוא ואיכא דאמרי לישניה דבריא רבה חוא ודהה [נדרים] ליה רבי אחר אמר מה שהשיב פרנלילה לאחיך עמר נפך תשא לפיכך מי שירצהו כחלומו דאג מן המרעה: ס) בתרגומי בראשית (ובויכרכום) בשרך בכל מערכין (ובויכרכו ר כח) (ואינן) [משמש ואינן] הינוקוף וכסיית אלא הנקוקה כי השמרה שנאמרה משמו של רב מערכין בנדרניות כראשיתן עליה מכריי משקיען הה אינהי אימא כי קאמר רב בהינוקף ומקוקן בגמרא רבי שילת בשם רב מתרגמינן ויהי נעצם כי מפשיען ונדרניות והלגלונות מערבי כהן בעין קיסרי אילין אינן אמר לן קקלי הנקוקף ומקוקן: ס) הדוגא' את הנקלי'. היא ע"ז וכסבר מכי כהגלה מציכן ג' אבנים כי מהן מדוכין על גבי קרקע אחת בצד חברתה השלישית על גביהן כדתניא (ע"ז דף ו:) אלו הן אבני נקלים ואת מיכן ואת מיכן ואת על גביהן ואמר רבא כי הגיא הויא בציפר נקלים על שהוא מתבב בזה המעשה ונקרא נקלים והיו עובדין אותו ויהיה בכתחנו שמשלחין אבן בלפי: אותן האבנים המתבכין (כתחנו) [כתחנן] בסנהדרין בם' כי מיתות (דף ז:) הזהיר אבן לנקלים זו היא בבתחנו בלוסר ישראל שמשה בן בשוגג חייב תטאת במזיד בלא התראה עונש כרת האם הזהיר בר נפקל אחורי בגמ' ופי' הקונ' דקא מיכוין למיתנמה בסמ"ק ע"ז בם' ר' ישמעאל (דף ו:) איתא להא בריישא שהזכירה הבבי בם' אלו מצוות שלו (דף ס:) בשבני בית קלים חייב להבריח ואלו הן אבני בית קלים אחת מיכן ואחת בשמנע: אחרונה הבא להורגך השכם להורגו אימר רבאר

преследует меня, т. е. представляет для меня смертельную угрозу. **והתורה אמרה** *А Тора сказала*: **אם בא להרגך השכם להרגו** *если* некто *пришел*, чтобы *тебя убить, поднимись* и *убей его* раньше[10]. **מחייה בקולפא וקטליה** *Ударил его* рав Шэла *тростью*, которую получил от чиновников царя, *и убил его*.

אמר *Сказал* рав Шэла: **הואיל ואתעביד לי ניסא בהאי קרא דרשינא ליה** *поскольку произошло для меня чудо из-за этого стиха* (который я прочел, а чиновники решили, что я прославляю их царя), то *растолкую его*. Стих: "У Тебя, Всевышний, величие, могущество, великолепие, победа и слава, ибо все, что на небе и земле, – Твое. У Тебя, Всевышний, царство. Ты возвышаешься над всеми руководителями".

לך ה' הגדולה "*У Тебя, Всевышний, величие*" – **זו מעשה בראשית** *это Сотворение* Всевышним мира. **וכן הוא אומר** *То же самое говорит* стих (Ийов 9:10): **עושה גדולות עד אין חקר** "*Совершил* (Всевышний) *великие* дела, которые *нельзя постичь*".

והגבורה זו יציאת מצרים "*И могущество*" – *это Исход из Египта*; **שנאמר** *как сказано*[11]: **וירא ישראל את היד הגדולה וגו'** "*И увидел Израиль* (евреи) *великую руку* (в деяниях), которые совершил Всевышний в Египте". "Рука" – это и есть могущество и сила.

והתפארת זו חמה ולבנה שעמדו לו ליהושע "*И великолепие*" – *это солнце и луна, которые остановились* в небе *ради Йеошуа*, преследовавшего с войском пятерых эморейских царей. **שנאמר** *Как сказано*[12]: **וידום השמש וירח עמד וגו'** "*Остановилось солнце и стояла луна*, пока народ мстил своим врагам".

והנצח זו מפלתה של רומי "*И победа*" – *это* будущее *поражение Рима*. **וכן הוא אומר** *То же самое говорит* стих[13]: **ויז נצחם על בגדי וגו'** "*И брызгала их кровь на Мои одежды*". (Здесь **נצח**, обычно имеющее значения "победа" и "сила", означает "кровь".)

וההוד "*И слава*" – **זו מלחמת נחלי ארנון** *это война у потоков* реки *Арнон*, когда две горы, соединившись, раздавили эморейцев, которые спрятались в пещерах, чтобы убить проходящих по ущелью евреев. **שנאמר** *Как сказано*[14]: **על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו'** "*Об этом говорится в книге войн Всевышнего*: о местах *Эт и Эв в Суфе* и о потоках реки Арнон".

כי כל בשמים ובארץ "*Ибо все*, что *на небе и земле*" – **זו מלחמת סיסרא** *это война* с *Сисрой*. **שנאמר** *Как сказано*[15]: **מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו'** "*С неба воевали – звезды* воевали *со своих стезей* против Сисры".

לך ה' הממלכה "*У Тебя, Всевышний, царство*" – **וכן הוא מלחמת עמלק** *это война* с *Амалеком*. **אומר** *То же* самое *говорит* стих[16]: **כי יד על כס יה** "*Потому что рука на престоле Всевышнего* (т. е. поклялся Всевышний, что будет) война у Всевышнего с Амалеком из поколения в поколение".

והמתנשא "*И возвышаешься*" – **זו מלחמת גוג ומגוג** *это* будущая *война Гога и Магога*[17]. **וכן הוא אומר** *То же самое говорит* стих[18]: **הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותובל** "*Вот, Я против тебя, верховный Гог, глава Мэшеха и Туваля*".

אמר לכל לראש "*Над всеми руководителями*". – **רב חנן בר רבא אמר רבי יוחנן** *Сказал рав Ханан бар Рава: сказал раби Йоханан*: **אפילו ריש גרגיתא מן שמיא מנו ליה** *даже руководитель* (смотритель) над *арыками* (для орошения полей), даже на такую должность *назначают с Небес*.

במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא *В барайте учил* учитель *от имени раби Акивы*, иначе толкуя тот же стих. **לך ה' הגדולה** "*У Тебя, Всевышний, величие*" – **זו קריעת ים סוף** *это* когда *расступилось море Суф*. **והגבורה** "*И могущество*" – **זו מכת בכורות** *это казнь первенцев* в Египте. **והתפארת** "*И великолепие*" – **זו מתן תורה** *это Дарование Торы*. **והנצח** "*И победа*" – **זו ירושלים** *это Иерусалим*. **וההוד** "*И слава*" – **זו בית המקדש** *это Храм*.

10. См. Шмот 22:1
11. Шмот 14:31
12. Йеошуа 10:13
13. Йешаяу 63:3
14. Бемидбар 21:14
15. Шофтим 5:20
16. Шмот 17:16
17. См. Йехезкель 38-39
18. Йехезкель 38:3

נתקללה ככל נתקללנו שכניה. כלומר לחי לרשע לחי לשכנו: קפץ וקפוד. חיות ועופות רעים ומזיקין הם השכנים. לכל מי שהדה ומטעי כרם שנתקללנו כה ערי ישראל הנאה היא לשכנים: מוכלופי. מיל גדול של שנים רבוא: מכס פרזיס. היודע מה שנלוה כל מלו נשמעני. שהם מורכים חוברים ומלי מוגח מוכן: כל מופום מוקדום ובפום נפשמי. עשיר היה והכל נתן לגלו למחורה: פפס יוכף. לעולם הבא וירלה נכנוד מלך המשים: יבמין. כמה יחר כנוד טוטלי שכר מלות יחר ממה שהיה כנוד החומות בעוה"ז: מלכי לגבול. הכיון השלמים הולכים לגבר לשמות מים: כגני ניוֹ. השנוים לחיכן כלומר למה הולכים ולף אמה שאמה קומה ולא מרחמו להיכן מלך: נוגדת. כח: ורימי דינא. מוהכים

[6]אמר רבי ירמיה בן אלעזר נתקללה בבל נתקללו שכניה שומרון נתברכו שכניה נתקללה בבל נתקללו שכניה דכתיב [1]ושמתיה למורש קפוד ואגמי מים נתקללה שומרון נתברכו שכניה דכתיב [2]ושמתי שומרון לעי השדה למטעי כרם וגו' ואמר רב המנונא [3]הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים אוכלוסי עובדי כוכבים אומר [4]בושה אמכם וגו' ת"ר [5]הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית אמר ברוך חכם הרזים וברוך שברא כל אלו לשמשני הוא היה אומר כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול חרש וזרע וקצר ועמר ודש וזרה וברר וטחן והרקיד ולש ואפה ואח"כ אכל ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש גז ולבן ונפץ וטוה וארג ואחר כך מצא בגד ללבוש ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני כל [6]אומות שוקדות וכאות לפתח ביתי ואני משכים ומוצא כל אלו לפני הוא היה אומר אורח טוב [7]מהו אומר כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי כמה בשר הביא לפני כמה יין הביא לפני כמה גלוסקאות הביא לפני וכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי אבל אורח רע מהו אומר מה טורח טרח בעל הבית זה פת אחת אכלתי חתיכה אחת אכלתי כוס אחד שתיתי כל טורח שטרח בעל הבית זה לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו על אורח טוב מהו אומר [8]זכור כי תשניא פעלו אשר שוררו אנשים על אורח רע כתיב [9]לכן יראוהו אנשים וגו' [10]והאיש בימי שאול זקן בא באנשים אמר [11]רבא ואיתימא רב אושעיא זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנם באוכלוסא ודרש באוכלוסא אמר עולא נקיטנין אין אוכלוסא בבבל תנא אין אוכלוסא פחותה ממששים רבוא ת"ר [12]הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו [13]חכמי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מחכמתו [א] לבריותיו [13]הרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו מלכי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מכבודו [ב] לבריותיו א"ר יוחנן [14]לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפי' לקראת מלכי עובדי כוכבים שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עובדי כוכבים רב ששת סגי נהור הוה הוו קאזלי כולי עלמא לקבולי אפי מלכא וקם אזל בהדייהו רב ששת אשכחיה ההוא צדוקי אמר ליה חצבי לנהרא כגני לייא אמר ליה תא חזי דידענא טפי מינך חלף גונדא קמייתא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי אתא מלכא אמר ליה רב ששת לא קאתי חלף גונדא תניינא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי השתא קא אתי מלכא אמר ליה רב ששת לא קא אתי מלכא חליף תליתאי כי קא שתקא אמר ליה רב ששת ודאי השתא אתי מלכא אמר ליה ההוא צדוקי מנא לך הא אמר ליה דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא דכתיב [15]צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה כי אתא מלכא פתח רב ששת וקא מברך ליה אמר ליה ההוא צדוקי למאן דלא חזית ליה קא מברכת ומאי הוי עליה דההוא צדוקי איכא דאמרי חברותי כחלינהו לעיניה ואיכא דאמרי רב ששת [16]נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות ר' שילא [17]נגדיה להההוא גברא דבעל מצרית אזל אכל ביה קורצי בי מלכא אמר איכא חד גברא ביהודאי דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא שדר עליה פריסתקא כי אתא אמרי ליה מה טעמא נגדתיה להאי אמר להו דבא על חמרתא אמרי ליה אית לך סהדי אמר להו אין אתא אליהו אדמי ליה כאיניש ואסהיד אמרי ליה אי הכי בר קטלא הוא אמר להו אנן מיומא דגלינן מארעין לית לן רשותא למקטל אתון מאי דבעיתון עבידו ביה עד דמעייני ביה בדינא פתח ר' שילא ואמר [18]לך ה' הגדולה והגבורה וגו' אמרי ליה מאי קאמרת אמר להו הכי קאמינא בריך רחמנא דיהיב מלכותא בארעא כעין מלכותא דרקיעא ויהב לכו שולטנא ורחמי דינא אמרו תביבא עליה יקרא דמלכותא כולי האי יהבי ליה קולפא אמרו ליה דון דינא כי הוה נפיק אמר ליה ההוא גברא עביד רחמנא ניסא לשקרי הבי אמר ליה רשע לאו חמרי איקרו דכתיב [19]אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם [20]והתורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו קדמיה בקולפא וקטליה אמר הואיל ואתעבד לי ניסא בראי קרא דרשינא ליה לך ה' הגדולה וגו' מעשה בראשית וכן הוא אומר [21]עושה גדולות עד אין חקר והגבורה זו יציאת מצרים שנאמר [22]וירא ישראל את היד הגדולה וגו' והתפארת זו חמה ולבנה שעמדו לו ליהושע שנאמר [23]וידום השמש וירח עמד וגו' והנצח זו מפלתה של רומי וכן הוא אומר [24]ויז נצחם על בגדי וגו' וההוד זו מלחמת נחלי ארנון שנאמר [25]על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' כי כל בשמים ובארץ זו מלחמת סיסרא שנאמר [26]מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו' לך ה' הממלכה זו מלחמת עמלק וכן הוא אומר [27]כי יד על כס יה והמתנשא זו מלחמת גוג ומגוג וכן הוא אומר [28]הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותובל לכל לראש אמר [29]רב חנן בר רבא אמר ר' יוחנן אפילו ריש גרגיתא מן שמיא מנו ליה במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא לך ה' הגדולה זו קריעת ים סוף והגבורה זו מכת בכורות והתפארת זו מתן תורה והנצח זו ירושלים והוד זו בית המקדש:

ת"ר

נתקללה ככל נתקללנו שכניה. כלומר לחי לרשע לחי לשכנו: קפץ וקפוד. חיות ועופות רעים ומזיקין הם השכנים. לכל מי שהדה ומטעי כרם שנתקללנו כה ערי ישראל הנאה היא לשכנים: מוכלופי. מיל גדול של שנים רבוא: מכס פרזיס. היודע מה שנלוה כל מלו נשמעני. שהם מורכים חוברים ומלי מוגח מוכן: כל מופום מוקדום ובפום נפשמי. עשיר היה והכל נתן לגלו למחורה: פפס יוכף. לעולם הבא וירלה נכנוד מלך המשים: יבמין. כמה יחר כנוד טוטלי שכר מלות יחר ממה שהיה כנוד החומות בעוה"ז: מלכי לגבול. הכיון השלמים הולכים לגבר לשמות מים: כגני ניוֹ. השנוים לחיכן כלומר למה הולכים ולף אמה שאמה קומה ולא מרחמו להיכן מלך: נוגדת. כח: ורימי דינא. מוהכים

משפט: [ג]כמלינהו לעיניה. נקרו לעיניו: קולפא. מקל לרגות: ספורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו. שם ממתנת [ימלח] וגו' (שמות כב) לפי שנא על עסקי נפשות שיודע הוא שאם ימלטנו מומר לא מעמיד עלמך מלהגיל ממוך והוא בא להעמד כן שיקום עליך ויהרגך ממהר תורה השכם להם והקדמתם: ממלכה זו מלחמת עמלק. דכתיב כה כסה מלכות כי יד על כס יה (שמות יז) כלומר על ידי מלחמה ל"י נעמלק יתמלא כסה"ו: ממנגיא. מדכתיב לשון נשיאות משמע על נשיא דעם משך ותובל: לכל לרגלו. לכל הקם להיות לרגלו הוא מתנגא כלומר שהוא נחר ומעמידו: ריש גרגיתא. כור. הממונה על המוסרין מפירות למלומתן מיס כדי להשקות כהן שדומיהן כהן

[א]אמר ר' ירמיה בן אלעזר נתקללה בבל נתקללה כבל שכניה שנאמר ושמתיה למורש קיפוד ואגמי מים ושאטאתיה במטאטא השמד. נתקללה שומרון ונתברכו שכניה שנאמר ושמתי שומרון לעי השדה למטעי כרם וגו' ואמר רב המנונא הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים אוכלוסי עובדי כוכבים אומר בושה אמכם וגו' ת"ר הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית אמר ברוך חכם הרזים וברוך שברא כל אלו לשמשני הוא היה אומר כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול חרש וזרע וקצר ועמר ודש וזרה וברר וטחן והרקיד ולש ואפה ואח"כ אכל ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש גז ולבן ונפץ וטוה וארג ואחר כך מצא בגד ללבוש ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני כל אומות שוקדות וכאות לפתח ביתי ואני משכים ומוצא כל אלו לפני הוא היה אומר אורח טוב מהו אומר כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי כמה בשר הביא לפני כמה יין הביא לפני כמה גלוסקאות הביא לפני וכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי אבל אורח רע מהו אומר מה טורח טרח בעל הבית זה פת אחת אכלתי חתיכה אחת אכלתי כוס אחד שתיתי כל טורח שטרח בעל הבית זה לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו על אורח טוב מהו אומר זכור כי תשניא פעלו אשר שוררו אנשים על אורח רע כתיב לכן יראוהו אנשים וגו' והאיש בימי שאול זקן בא באנשים אמר רבא ואיתימא רב אושעיא זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנם באוכלוסא ודרש באוכלוסא אמר עולא נקיטנין אין אוכלוסא בבבל תנא אין אוכלוסא פחותה ממששים רבוא ת"ר הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו חכמי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מחכמתו [א] לבריותיו [ב] אמר ברוך שחלק מכבודו ליראיו מלכי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מכבודו [ב] לבריותיו א"ר יוחנן לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפי' לקראת מלכי עובדי כוכבים שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עובדי כוכבים רב ששת סגי נהור הוה הוו קאזלי כולי עלמא לקבולי אפי מלכא וקם אזל בהדייהו רב ששת אשכחיה ההוא צדוקי אמר ליה חצבי לנהרא כגני לייא אמר ליה תא חזי דידענא טפי מינך חלף גונדא קמייתא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי אתא מלכא אמר ליה רב ששת לא קאתי חלף גונדא תניינא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי השתא קא אתי מלכא אמר ליה רב ששת לא קא אתי מלכא חליף תליתאי כי קא שתקא אמר ליה רב ששת ודאי השתא אתי מלכא אמר ליה ההוא צדוקי מנא לך הא אמר ליה דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא דכתיב צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה כי אתא מלכא פתח רב ששת וקא מברך ליה אמר ליה ההוא צדוקי למאן דלא חזית ליה קא מברכת ומאי הוי עליה דההוא צדוקי איכא דאמרי חברותי כחלינהו לעיניה ואיכא דאמרי רב ששת נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות ר' שילא נגדיה להההוא גברא דבעל מצרית אזל אכל ביה קורצי בי מלכא אמר איכא חד גברא ביהודאי דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא שדר עליה פריסתקא כי אתא אמרי ליה מה טעמא נגדתיה להאי אמר להו דבא על חמרתא אמרי ליה אית לך סהדי אמר להו אין אתא אליהו אדמי ליה כאיניש ואסהיד אמרי ליה אי הכי בר קטלא הוא אמר להו אנן מיומא דגלינן מארעין לית לן רשותא למקטל אתון מאי דבעיתון עבידו ביה עד דמעייני ביה בדינא פתח ר' שילא ואמר לך ה' הגדולה והגבורה וגו' אמרי ליה מאי קאמרת אמר להו הכי קאמינא בריך רחמנא דיהיב מלכותא בארעא כעין מלכותא דרקיעא ויהב לכו שולטנא ורחמי דינא אמרו תביבא עליה יקרא דמלכותא כולי האי יהבי ליה קולפא אמרו ליה דון דינא כי הוה נפיק אמר ליה ההוא גברא עביד רחמנא ניסא לשקרי הבי אמר ליה רשע לאו חמרי איקרו דכתיב אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם והתורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו קדמיה בקולפא וקטליה אמר הואיל ואתעבד לי ניסא בראי קרא דרשינא ליה לך ה' הגדולה זו מעשה בראשית וכן הוא אומר עושה גדולות עד אין חקר והגבורה זו יציאת מצרים שנאמר וירא ישראל את היד הגדולה וגו' והתפארת זו חמה ולבנה שעמדו לו ליהושע שנאמר וידום השמש וירח עמד וגו' והנצח זו מפלתה של רומי וכן הוא אומר ויז נצחם על בגדי וגו' וההוד זו מלחמת נחלי ארנון שנאמר על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' כי כל בשמים ובארץ זו מלחמת סיסרא שנאמר מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו' לך ה' הממלכה זו מלחמת עמלק וכן הוא אומר כי יד על כס יה והמתנשא זו מלחמת גוג ומגוג וכן הוא אומר הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותובל לכל לראש אמר רב חנן בר רבא אמר ר' יוחנן אפילו ריש גרגיתא מן שמיא מנו ליה במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא לך ה' הגדולה זו קריעת ים סוף והגבורה זו מכת בכורות והתפארת זו מתן תורה והנצח זו ירושלים והוד זו בית המקדש:

ת"ר

הגהות הגר"א

[א] נסרא לגרוסה. ג"כ לגירי:
[ב] שם לגרוסה. ג"כ לגירי:

מוסף רש"י

נתקללו שכניה. מקללוה (שרובין יח:). נתברכו. מקללוה (שם). לשדה קפוד. שם שלמים מחיים רעים ומזיקים מקרעים ספסיסים לג, לשני לרעם ולפי שמטו (שם). למטעי כרם. ויפטו שמים, הכת הוא לה שמטים לגיסם (שם). שרבא בשלמא. שר של שדים רעה (ירמיה נה:). שאם יזכה. לעולם הבא (נדה ל:). כמה טרחים נדלגן על יבולו. יבחין. מה מרחם נדלגן יותר על סלמות מבכיו (ב"ק ל:). גל של עצמות. שמם, ללמד שמת מעמד גל של עלמות (סנהדרין ע:). מה. כמה שנתקב כאדם הפל מתן מרכה (שבת לג:). ריש גרגיתא. שר שמונים של סכרים, מי יולה ממנו סיום לשמים שמיום ועד עתה, ומרחיב קבוע סיל, ומתכבד לך ס' מחמלה ומחמנגא ליף לב. כלומר על יד מחמנגא נכל דבר פשוט לגחמנגא נלשם הוא של כך (שבת כ"ב ע"א).

רב נסים גאון

בריאים האחרונים חני וברייה ותלמוי שנתלקה רחה"ק פישראל אף הוא אומר בשעת פיתוח שמעון חשמונאי לתרבא ושער עמא לבירתא ותקן סניגון פתיהן לפיתי של עמא עיקרה הוא בירי' בתוס' סוטה ובפ' הנזר ובהוריב במסכת שחיטת הולין (דף קכג:) אמרי אל תהמה שהרי קרקפלי של ר' (יהושע) [ישמעאל] מונח בראשי מלבים: [ג] שלשה תלמידין הן בן עזאי וכן זומא ואחר. הני בן עזאי וכן זומא הן חשובין חשובין בראש עיקרה הה

ברוך מציב גבול אלמנה. כגון ניסוך היין שבו: אמתי. קל מתנחם: נפל ליה בחלא. שנפל לו ונעשה חל: דיו לעבד שיספ כרכו. שהרי היא המקדש מרב שהוא ניסוך של הקנ"ם: כללי שוכד. ומפני כלי לאחר י"ב חדש משמתח מן הלב דילוש נעלים לאחר י"ב חדש. נפרק הלו מליאות (ב"מ ד' סח.) מי שמנח כלי לו שוס מליאה מיב להכניס שלא רגלים ואם נמנח לאחר הסוכות צריך להמתין ולהכניס נפסח ונעלרת ומגו דהיינו י"ב חדש להכניס: אפר חלק ושסתיינו. דלאחר שלשים יום הוה: מאכמפו לירמיו. כרב חניגא דאמרי עסי: בסקנים. ליקטיליו"ם כעדשים: כוסי. שמור הרבה: ניסור. לחדוש הרבה רו"ם נלע"ז: לווקן. לכן יומר מדלי: קפח. כמן גדול. מתוך עוכיו נרלים קוממו מקופחת. לשון אחר קפח מרוב הרבה ופרלופו שמוע ובולע למכוער"ם הוי: דדרניקום. רודל"ם. לשון אחר פיו עקום: פפוי ליפא. שעשרו כנמטע כל שעשו לנוק זה נזה פלמד"ר נלע"ז: פומר צריך מעגה פת סבריום. דממעי אמן הוו: קפט. שנקטעו ידיו. הכא הוא דקטע משמע דיהים הוא משום דקאמי מרמי קטע ומגר אגל הכא דקאמי קטע לאוד משמע דרבנאן כדאמרן (שבת פ"ע ד' סה:) הקטע יוצא נקב שלו: היכא דאיספא ליה כאר דאמילידי. לאחר שנולד טולדו בו: פומר צריך דין פפמא. דומיא דקטע וקטע בחר לאמילידי הוא: קפוף. עוף שקורין וולמ"ר ויש לו לפחות ולחיים כלאדם: כוכבא דשביט. הוא היולה כחץ נרקיע ממקום למקום ואתון כשבט שהוא יולה ונרלה כמו שפומח רקיע: ומגירי דלא עבר כסלא. שמיט מעביר מזל כסיל כשהוא שביט: כסלא. כסיל: רב סוגא בחמר. מלי זיקין ולון הוא דמקרע ומתמזי רקיע דרך הקריעה כרומח: כסיל עופה עם כסיל וכימה. דקדמיה ליה כסיל לכימה: פם כילד. מלמד שמניהן שון: שחלמלא חמה של כסיל וכו'. כסיל שולט כימות החמה לבני מקדמים קרא כימה שולט בימות הגשמים ולבני מקדמים קרא: עקבא היינו כימה וממזל טלה הוא: נשר דינור. מחמת כחו של עקבא: פוקא דעקבא. זנב העקבא: מעדנות כימה. קשרים של כימה: כמפא ככבי. יש בין הכוכבים של כימה שהן כחה של כימה: לחמרי לה דמכנפי. פותן שהן כחה של כימה ולחמרי לה למכדרן: יופא לחמרי לה. דקיימת כזנב טלה ולחמרי לה דקיימת בריש עגלא: ריפא דעגלא. לשון של עגל והיינו מזל שור והוא ממנך לחמר מזל טלה לפי שהשור ממזל לזנב טלה שהן המזל טלה שור מלומים: ומפסקרא כמפן דחמר וזב. היינו כוכבים המעוינין מזנב מדכמיב ועיש על בימה מנחם: שלמא מפרש. והלי זנב מנחם: כמרפא דעקיב

הרואה חבירו אחר שלשים יום אומר שהחיינו. אומר כ"ע דוקא מביכו ולילן הוא דמקרע נעגין לחמר לפ: וילון הוא דמקרע ומחזי נהורא ברקיע. לפי הענין משמע דכא כ"ע הוא לחרן לפי עבר כסלא ולא קאי לחמרינן לפרושי מלי זיקין להא כ"ע לפי דנחמריה קאי משניה לפי עבר כסלא הלא כפירוש ר"ש"י על

ת"ר "הרואה בתי ישראל בישובן אומר ברוך מציב גבול אלמנה בחורבנן אומר ברוך דיין האמת "בתי עובדי כוכבים בישובן אומר "בית גאים יסח ה' בחורבנן אומר "אל נקמות ה' אל נקמות הופיע עולא ודב חסדא הוו קא אזלי באורחא כי מטו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי נגד רב חסדא ואחנח אמר ליה עולא אמאי קא מתנחת "והאמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר "ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים וגו' ור' יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר "והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה [כי באה] ונמס כל לב וגו' א"ל היכי לא אתנח ביתא דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בליליא ואפיין לכל מאן דצריך ולא שקל דא מן כיסא דסבר דילמא אתי עני בר טובים וארמטו ליה לכיסא קא מכסיף ותו הוו פתיחין ליה ארבע בבי לארבע רוחתא דעלמא וכל דהוה עייל כפין נפיק כי שבע והוו שדו ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בליליא השתא נפל בחלא ולא אתנח אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו שנאמר "באזני ה' צבאות אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין יושב ואמר ר' יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לישובן שנאמר "שיר המעלות לדוד הבוטחים בי' כהר ציון מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזירן לישובן חזייה דלא מיישב דעתיה א"ל דיו לעבד שיהא כרבו ת"ר "הרואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין זן אתכם בדין וכלכל אתכם בדין ואסף אתכם בדין ועתיד להקימכם בדין מר בריה דרבינא מסיים בה משמיה דרב נחמן ויודע מספר כולכם והוא עתיד להחיותכם ולקיים אתכם ברוך מחיה המתים קברי עובדי כוכבים אומר "בושה אמכם וגו' אמר ריב"ל "הרואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לאחר י"ב חדש אומר ברוך מחיה המתים אמר רב "אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש שנאמר "נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קאזלי באורחא פגעו ביה ברב חנינא בריה דרב איקא אמרו ליה בהדי דחזינך בריכינן עלך תרתי ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו ושהחיינו אמר להו אנא נמי ביון דחזתינכו חשבתינכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל וברכינא עלייכו תלתא הנך תרתי וברוך חכם הרזים אמרו ליה חכימת כולי האי "יהבי ביה עינייהו ושכיב אמר ריב"ל הרואה את הבהקנים אומר ברוך משנה הבריות מיתיבי "ראה "את הכושי ואת הגיחור ואת הלווקן ואת הקפח ואת הגנם "ואת הדרניקום אומר ברוך משנה את הבריות "את הקטע ואת הסומא ואת "פתויי הראש ואת החגר ואת המוכה שחין ואת הבהקנים אומר ברוך דיין אמת ל"ק הא ממעי אמו הא בתר דאיתילד דיקא נמי דקתני דומיא דקטע שמע מינה ת"ר "הרואה פיל קוף וקפוף אומר ברוך משנה את הבריות "וראה "בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו: על הזיקין: "מאי זיקין אמר שמואל "כוכבא דשביט ואמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי נהו ונמירי דלא עבר כסלא ואי עבר כסלא חרב עלמא והא קא חזינן דעבר זייה הוא דעבר ומתחזי כדעבר אידו רב הונא ברי' דרב יהושע אמר ולון הוא דמקרע "דמגלגל ומחזי נהורא דרקיעא רב אשי אמר כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא וחזי ליה חבריה מהך גיסא ומיבעית ומחזי כמאן דעבר שמואל רמי כתיב "עושה עש כסיל וכימה וכתיב "עושה כימה וכסיל הא כיצד אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה ואלמלא צינה של כימה לא נתקיים עולם מפני חמה של כסיל וגמירי אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בנהר דינור כל מאן דהוה טריקא ליה עקרבא לא הוה חיי והיינו דקאמר ליה רחמנא לאיוב "התקשר מעדנות כימה או מושכות כסיל תפתח מאי כימה אמר שמואל כמאה ככבי אמרי לה דמכנפי ואמרי לה דמכרדן מאי עש אמר רב יהודה יותא מאי יותא אמרי לה זנב טלה ואמרי לה ריישא דעגלא ומסתברא כמאן דאמר זנב טלה דכתיב "ועיש על בניה תנחם אלמא חמרה ומתחזיא

כמרפא

לעזי רש"י

לינטילי"ם [לינטילי"ש]. מנתשים. רד"ש. שהם. רד"ש [ירושלמי"ש]. מיכול. שעורה מבושה ינלות. מלטדי"ר [מלטרי"ר]. מכוך (נסה). תלפי"ר [תלטי"ר]. פרס.

רבינו חננאל

אמר ריב"ל חרואה את חבירו יפר. פי', הרואה חבירו שהוא חביב לו לאחר שלשים יום, על אותו צריך לברך דכלל ברכה שהיא לשרקים והיינו שלשים יום ואומר ברוך שהחיינו. [וכ' ממא ר' הנא בריה דרב יהושע וכרי'. הדרים אמר חשיבתו עלי בשפים ורבות. תרואה קברי אומות העולם אומר בושה אמכם מאד רז. מדהקבין ממאי אינן אומר עליהן משמה חבריהן, אכל נעשר בהקבין מחמת אותר ברוך דין האמת. פירוש כושי שהוה, להיקין לכן מאד מאד. ניחוד אשקר שלא כרוך בני אדם. ביחת בשיף. עם קציר בגין קף. פתי הראש בי שאין ראשו מגלגלת אלא רחבה. אלו כולן משנה הבריות. על חזיקים, מאי זיקים מיכבא דשביט. פירוש, הכוכב הנראה בשמים יוחד במקום למקום, כמו שהכם בשמים (ה)כוחיר השכם על המקום שהכה בו, לפיכך נקרא שביט. וזה הכוכב שמו זיקים, ורשיון בחלמוד ארץ ישראל אמר שמואל אין עבר ויקא בכסיל מחריב את העולם, ואני ראיתיהמי עבר לא עבר אלא עבר לעיל מיניה או לרע מיניה. אמר שמואל מיזיני לי שבילי שמיא יפר'. פירוש, אמר שמואל אני יודע דרכי הכוכבים בדקיע כמו שאני יודע נתיבות מדינתי. היינו נהרדעא ולא מגלם מבני רבי וחלתי הוי כוכבא דשביט. פירוש ויהיה דמיהר ויך הוא שמתרוצה. פירוש וילון פרוכת הוא הרקיע שפשור בולון. בסיל יש בו חמת נהלה, וכימה יש בו צינה נהלה, וצינה זו שחרת חמת של זה, וחמת זו שוברת צינה זו, ונמירי אילא ויזיב נקבא דעקב בנהר דינור. כל מן ההוא מרקע ליה עקבא לא הוה חיי. מראים הדרים שעוקץ עקרב מכוכבי כימה הוא שהן מתחרים בצינה. כימה מאה ככבי, אמרי לה דמכנפן ואמרי לה דמיכדרן. עש היא וזב טלה. עושה עש בסיל כימה. [נה,ח]

תורה אור השלם

1. כִּית נְאוּם יְשַׁח גֶּבֶר וְחֹצֵב אֱלוֹקוּת:
משלי ל כה
2. אֶל נְקָמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ:
תהלים צד א
3. וְאַתָּה בֶּן אָדָם הֵאָנֹק מָתְנַיִם וּבְמָרִירוּת תֵּאָנֵק לְעֵינֵיהֶם:
יחזקאל כא יא
4. וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָה אַתָּה נֶאֱנָח וְאָמַרְתָּ אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָאָה וְנָמַס כָּל לֵב וְרָפוּ כָל יָדַיִם וְכָהֲתָה כָל רוּחַ וְכָל בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה פָּשׁ תָּבוֹא וְנֶאֶמְנָה אֲדֹנָי יֶחֱזְקִאל כא יב
5. וְאַתְּ בֶּן אָדָם הֲנָאֹק מָתְנַיִם בְּשֶׁבֶר מָרִירוּת תֵּאָנֵק לְעֵינֵיהֶם:
ישעיהו ה ט
6. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבֹּטְחִים בַּיי כְּהַר צִיּוֹן לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם יֵשֵׁב:
תהלים קכה א
7. מוֹשִׁיב עֲקָרֹת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:
תהלים קיג ט
אַחֲרֵית נְאוּם מְדַבֵּר צָפוֹן וְתַעֲרֹךְ:
8. נִשְׁכַּחְתִּי כְּמֵת מִלֵּב הָיִיתִי כִּכְלִי אֹבֵד:
תהלים לא יג
9. עֹשֶׂה עָשׁ כְּסִיל וְכִימָה וְחַשְׁכֵּי בֹקֶר:
עמוס ה ח
10. עֹשֵׂה בִּיכָה וְכִסִּיל וְהֹפֵךְ לְצַלְמָוֶת וְיוֹם לַיְלָה הַקּוֹרֵא לְמֵי הַיָּם וְיִשְׁפְּכֵם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ יְיָ שְׁמוֹ:
עמוס ה ח
11. הֲתִקְשֹׁר מַעֲדַנּוֹת כִּימָה אוֹ מוֹשְׁכוֹת כְּסִיל תְּפַתֵּחַ:
איוב לח לא
12. הֲתוֹצִיא מַזָּרוֹת בְּעִתּוֹ וְעַיִשׁ עַל בָּנֶיהָ תְנַחֵם:
איוב לח לב

מוסף תוספות

זן. בתוספ' ריש הנסיף. ושמות בריאתו.

מוסף רש"י

מתנים. בתחלת סנוף (כתובות 30).

רב נסים גאון

תרואה את הכושי ואת הגיחור ואת הגיחור ולחיקן וכר. שכתב בספר בכרות בפ' מעשין אלו (דף מה:) הכושי הגיחור והלוקן והגיחה והגנם כר' פפלין בוארם בשירן בכבשה ושרשונא בגנב' מוכסא ניחור סומקא לחיקן וחיוהא ניחה נוקא (שם הגי' נבהה) וכראמר רב פפא אריכא שפרשא סגיא נעם ירוע הוא בלשון חכמים שהוא הקצור בקומה:

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: הרואה בתי ישראל בישובן *видит дома евреев, когда они* вновь *заселены* (после разрушения), – אומר ברוך מציב גבול אלמנה *произносит*: "*Благословен Устанавливающий* (т. е. делающий прочной) *границу* владений *вдовы*". Вдова – образ евреев после разрушения Первого храма. בחורבנן Видит дома евреев, *когда они разрушены*, – אומר ברוך דיין האמת *произносит*: "*Благословен Истинный Судья*".

בתי עובדי כוכבים בישובן Видит *дома идолопоклонников, когда они заселены*, – אומר *произносит*[1]: בית גאים יסח ה' "*Дом гордецов разрушит Всевышний*". בחורבנן אומר Видит их дома, *когда они разрушены*, – *произносит*[2]: אל נקמות ה' אל נקמות הופיע "*Бог отмщения, Всевышний, Бог отмщения, появись!*"

עולא ורב חסדא הוו קא אזלי באורחא *Ула и рав Хисда шли по дороге*. כי מטו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי *Когда подошли к воротам дома рава Ханы бар Ханилай*, נגד רב חסדא ואתנח *рав Хисда ослабел и* начал *вздыхать*. אמר ליה עולא *Сказал ему Ула* (спросил): אמאי קא מתנחת *почему ты вздыхаешь?* והאמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם *Ведь сказал Рав: вздыхание разрушает наполовину человеческое тело*; שנאמר *как сказано* пророку, вздыхающему по поводу предстоящего разрушения Иерусалима[3]: ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים וגו' "*А ты, человек, вздыхай, пока не разрушишь себе бедра*". (Бедра находятся посредине тела.) ורבי יוחנן אמר *А раби Йоханан сказал*, добавив к этому: אף כל גופו של אדם *даже все тело человека* разрушается горестным вздыханием (а не половина, как сказал Рав); והיה כי יאמרו אליך על מה שנאמר *как сказано*[4]: אתה נאנח "*И будет: если скажут тебе: о чем вздыхаешь?* – ואמרת אל שמועה כי באה ונמס כל לב וגו' *скажи: по поводу вести, которая пришла. И растает всякое сердце*, и ослабеют все руки, и омрачится любой дух, и все колени будут трястись, как поверхность вод".

אמר לו *Сказал ему* рав Хисда: היכי לא אתנח *как мне не вздыхать?* ביתא דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בלילייא *В этом доме было 60 пекарей днем и 60 пекарей ночью*. ואפיין לכל מאן דצריך *И пекли они* хлеб *для всех нуждающихся*. ולא שקל ידא מן כיסא *И не убирал* рав Хана бар Ханилай *руку с кошелька*, דסבר *потому что* так *думал*: דילמא אתי עני בר טובים *вдруг придет бедняк, сын праведных* родителей (которые не приучили его просить подаяние), ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף *и потяну руку к кошельку*, а *ему* (этому человеку) *станет стыдно*, и он уйдет. ותו הוו פתיחין ליה ארבע בבי לארבע רוחתא דעלמא *И еще: четыре двери его дома были открыты на четыре стороны света*, чтобы желающие войти не искали входа. וכל דהוה עייל כפין נפיק כי שבע *И каждый, кто входил голодным, выходил сытым*. והוו שדו ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי *И бросали его* домочадцы *пшеницу и ячмень на улицу в голодный год*, דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בלילייא *чтобы каждый, кто стесняется брать днем, приходил и брал ночью*. השתא נפל בתלא ולא אתנח *Сейчас*, когда *упал* (разрушен) этот дом, превратившись в *руины*, как *мне не вздыхать?*

אמר ליה *Сказал ему* Ула: הכי אמר רבי יוחנן *так сказал раби Йоханан*: מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו *со времени разрушения Храма вынесено решение* на Небесах *по поводу домов праведников – чтобы* они тоже *были разрушены*. שנאמר *Как сказано*[5]: באזני ה' צבאות אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין יושב *"Я сам слышал*, как сказал *Всевышний* (поклялся): *многие дома опустеют, даже большие и хорошие* останутся *без жильцов*".

ואמר רבי יוחנן *И сказал раби Йоханан*: עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לישובן *в будущем Всевышний вернет их для заселения*; שנאמר *как сказано*[6]: שיר המעלות לדוד הבוטחים בה' כהר ציון *"Песня восхождений Давида. Уповающие на Всевышнего – словно гора Сион*, которая не пошатнется, вечно будет пребывать". מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישובו *Подобно тому как гору Сион Всевышний вернет для заселения в будущем*, אף בתיהן של צדיקים עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לישובן *так и дома праведников Всевышний вернет для заселения в будущем*. Поэтому не надо вздыхать по поводу их разрушения в настоящее время.

חזייה דלא מיישב דעתיה *Увидел* Ула, *что* все еще *не утешился* рав Хисда, и אמר ליה *сказал ему*: דיו לעבד שיהא כרבו *хватит рабу* того, *чтобы был как его господин*. Т. е. пока Храм разрушен, пусть дома праведников стоят разрушенными. А когда Храм восстановится, они тоже будут заселены.

1. Мишлей 15:25
2. Теилим 94:1
3. Йехезкель 21:11
4. Там же стих 12
5. Йешаяу 5:9
6. Теилим 125:1

הרואה חבירו אחר שלשים יום אומר שהחיינו. אומר ר"י דוקא מביטו המכיר עליו אבל נעגין מחר לא: וילון הוא דמקרע ומחזי נהורא ברקיע. לפי הענין משמע דצא רב הונא למרך לא עבר כעבר כעבלא ולא קאי אמאמיתין לפרושי מאי זיקין להא רב אמי דאמרי קאי אנעגין ולא אעבר כעבלא ולא אכיסוס רש"י על

ת"ר [א]הרואה בתי ישראל בישובן אומר ברוך מציב גבול אלמנה בחורבנן אומר ברוך דיין האמת [ב]בתי עובדי כוכבים בישובן אומר [ג]בית גאים יסח ה' בחורבנן אומר [ד]אל נקמות ה' אל נקמות הופיע עולא ורב חסדא הוו קא אזלי באורחא כי מטו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי נגד רב חסדא ואתנח אמר ליה עולא אמאי קא מתנחת [ה]והאמר רב אנתה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר [ו]ואתה בן אדם האנח כשברון מתנים וגו' ור' יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר [ז]והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה [כי באה] ונמס כל לב וגו' א"ל היכי לא אתנח ביתא דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בליליא ואפיין לכל מאן דצרך ולא שקל ידא מן כיסא רמבר דילמא אתי עני בר טובים ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף ותו הוו פתיחין ליה ארבע בבי לארבע רוחתא דעלמא וכל דהוה עייל כפין נפיק כי שבע והוו שדו ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בליליא השתא נפל בתלא ולא אתנח אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו שנאמר [ח]באזני ה' צבאות אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין יושב ואמר ר' יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לישובן שנאמר [ט]שיר המעלות לדוד הבוטחים ביי' כהר ציון מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזירן לישובן חזייה דלא מיישב דעתיה א"ל דיו לעבד שיהא כרבו ת"ר [י]הרואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין זן אתכם בדין וכלכל אתכם בדין ואסף אתכם בדין ועתיד להקימכם בדין מר בריה רבינא מסיים בה משמיה דרב נחמן ויודע מספר כולכם והוא עתיד להחיותכם ולקיים אתכם ברוך מחיה המתים קברי עובדי כוכבים אומר [יא]בושה אמכם וגו' אמר ריב"ל [יב]הרואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לאחר י"ב חדש אומר ברוך מחיה המתים אמר רב [יג]אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש שנאמר [יד]נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד רב פפא ורב הונא בריה רבי יהושע הוו קאולי באורחא פגעו ביה ברב חנינא בריה דרב איקא אמרו ליה בהדי דחזינך בריכינן עלך תרתי ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו ושהחיינו אמר להו אנא נמי כיון דחזתינכו חשבתינכו עלואי בשיתין רבוון בית ישראל וברכינא עלייכו תלתא הנך תרתי וברוך חכם הרזים אמרו ליה חכימת כולי האי [טו]יהבי ביה עיניהו ושכיב אמר ריב"ל הרואה את הבהקנים אומר ברוך משנה הבריות מיתיבי [טז]ראה [יז]את הכושי ואת הגיחוך ואת הלווקן ואת הקפח ואת הגנם [יח]ואת הדרניקום אומר ברוך משנה את הבריות יאת הקטע ואת הסומא ואת [יט]פתוי הראש ואת החגר ואת המוכה שחין ואת הבהקנים אומר ברוך דיין אמת ל"ק הא במעי אמו הא בתר דאיתליד דיקא נמי דקתני דומיא דקטע שמע מינה ת"ר [כ]הרואה פיל קוף וקפוף אומר ברוך משנה את הבריות [כא]ראה [כב]בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו: על הזיקין: [כג]מאי זיקין אמר שמואל [כד]כוכבא דשביט ואמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי רנרדעא לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי נהוי וגמידי דלא עבר כסלא ואי עבר כסלא חרב עלמא והא קא חזינן דעבר וזויה הוא דעבר ומתחזי כדעבר אהדו רב הונא בריי' דרב יהושע אמר וילון הוא דמקרע [כה]רמנלנל ומחזי נהורא דרקיעא רב אשי אמר כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא וחזי ליה חבריה מהך גיסא ומיבעית ומחזי כמאן דעבר שמואל רמי כתיב [כו]עושה עש כסיל וכימה וכתיב [כז]עושה כימה וכסיל הא כיצד אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה ואלמלא צינה של כימה לא נתקיים עולם מפני חמה של כסיל וגמירי אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בנהר דינור כל מאן דהוה טריקא ליה עקרבא לא הוה חי והיינו דקאמר ליה רחמנא לאיוב [כח]התקשר מעדנות כימה או מושבות כסיל תפתח מאי כימה אמר שמואל כמאה ככבי אמרי לה דמכנפי ואמרי לה דמברדן מאי עש אמר רב יהודה יותא מאי יותא אמרי לה זנב טלה ואמרי לה ריישא דעגלא ומסתברא כמאן דאמר זנב טלה דכתיב [כט]ועיש על בניה תנחם אלמא חסרה ומתחויא כטרפא

כטרפא

כרוך פניך גבול אלמנה. כגון ניסוך היין שלי: אמאי. קא ממנחת: נפל ליה כפלא. שנפל לו ונעשה מל: דיו לעבד שיהא כרבו. שהרי היא המקדש מרב שהוא ימוח של הקב"ה: כללי אוכד. ומתוס כלי לאחר י"ב חדש משמתח מן הלב דילמא נפלים לאחר י"ב חדש. נפרק מלו מלילות (כ"מ ד' מח.) מי שמנח כלי לו שוס מלילה מיב להכיר שלא רגלים ואם נמלא לאחר שלושים צריך להמתין ולהכיר נפשה ונפלנרת וכמו להיינו י"ב חדש ושוס אין צריך להכיר: אפר חלק ושפחיינו. דלאחר שלושים יום הוה: מחכמתו לירמיו. כלב מניעת דמכים עמי: כהקנים. ליעטילי"ם כעלושים: כוסי. שאוב הכהנה: [ז]ניחוור. מלוש הכהנה רו"ם נלע"ז: לווקן. לבן יותר מדאי: קפח. נטן גדול: תמוך עוביו נרלים קוומתו מקופחת. לשון אחר קפח מהיך הכהנה ופלליפו שאוב ונולע למכוערי) הוי: הדרניקום. רודל"ם. לשון אחר פיו עקום: פתוי ראש. שעיניו נשמטת לל שעיניו לנוך זה כזה פלטדי"ל נלע"ז: אומר ברוך משנה את הבריות. דומיא דקטע: אומר מעשה שם שכריום. דומיא דקטע מעשה שם שכריום. דממעי אמן הוו: קטע. שנקטעו ידיו. הכא הוא דקטע מעשה ידים הוא מעוס דקתני מרמי קטע ומגר אבל הכא דקתני קטע למוד מעשה דרגלים כדאמן (שנת פ"ו ד' פה:) הקטע יולא נקב אלו: היכי דמיכרע ליה כאר דאיתליד. לאחר שעלה עולדו ט: אומר ברוך דיין האמת. דומיא דקטע ונקע אחר דאיתליד הוא: קפוף. עוף שקורין וולטי"ר ויש לו לאמות ולאיים כלאלם: כוכבא דשביט. כוכב היוכה כאן נרקיע ממקום למקום ואינו כאבע שהוא יוכה ונלמה כאו שפאבע רקיע: ומעיי דלא עבר כסלא. שאינו מעניר מזל לאול כשהוא שניט: כסלא. כאיל: רב הונא אמר. מלי זיקין ולון הוא דמקרע ומתמזי רקיע דרך הקריעה כדומה: כסיל עושה עש כסיל וכימה. לקדמיה ליה כאיל לכימה: הם כיולד. מלמד שנשיכתן שוין: שאלמלא חמה של כסיל וכו'. כאיל שולע כימה אחמה לבאי מקדמיה קרא כימה שולע בימות הגשמים ולבאי מקדמיה קרא: עקרב היינו כימה וממזל טלה הוא: נהר דינור. מפאם כאו של עקרב: שוקלא דעקרבא. זנב העקרב: מעדנות כימה. קשרים של כימה: כמאה ככבי. יש בין הכוכבים של כימה שהן כאה של כימה: אמרי לה דמכנפי. שהן כאה של כימה ומאחי לה למכדרן: יותא מאי יותא. כלי שולע ומנקר בו כאבע: זנב טלה ריישא דעגלא. כאמצע שבין שני הכוכבים: ועיש על בניה תנחם. כאיוב: התקשר מעדנות כימה או משכות כסיל

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: הרואה קברי ישראל אומר *видит еврейские могилы – произносит*: ברוך אשר יצר אתכם בדין וזן אתכם בדין וכלכל אתכם בדין ואסף אתכם בדין ועתיד להקימכם בדין "*Благословен* Тот, *Кто создал вас по закону* (по справедливости), *питал вас по закону, снабжал вас* всем *необходимым по закону, собрал вас* (в мире душ) *по закону и в будущем поднимет вас* (оживит) *по закону*".

מר בריה דרבינא מסיים בה משמיה דרב נחמן *Мар, сын Равины, заканчивает это* благословение *от имени рава Нахмана*: ויודע מספר כולכם "*Он знает число всех вас* (т. е. знаком с каждым) והוא עתיד להחיותכם ולקיים אתכם *и в будущем оживит вас и поднимет* (вернет к жизни). ברוך מחיה המתים *Благословен Оживляющий умерших*".

Продолжение барайты: קברי נכרים אומר *видит могилы идолопоклонников – произносит* стих[7]: בושה אמכם וגו' "Великий *позор вашей матери*, срам вашей родительницы: вот конец народов – сухая пустыня и степь".

אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви*: הרואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר *видит своего товарища после 30 дней* (в течение которых не встречал его) – *произносит*: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה "*Благословен* Тот, *Кто дал нам жизнь и позволил нам просуществовать и дожить до этого времени*". לאחר שנים עשר חדש אומר Видит его впервые *после 12 месяцев – произносит*: ברוך מחיה המתים "*Благословен Оживляющий умерших*".

אמר רב *Сказал Рав*: אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש живые *забывают умершего только через 12 месяцев* после его кончины. שנאמר *Как сказано*[8]: נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד "*Забыт я, словно умерший, словно пропавшая вещь*". Память об умершем уподобляется памяти *о* пропавшей вещи, которая остается в памяти хозяина не больше 12 месяцев. (Поэтому объявляют о найденной чужой вещи в течение трех праздников, когда евреи собирались в Иерусалиме[9].)

רב ספא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קאזלי באורחא *Рав Папа и рав Уна, сын рава Йеошуа, шли по дороге.* פגעו ביה ברב חנינא בריה דרב איקא *Повстречали рава Ханину, сына рава Ики.* אמרו ליה *Сказали ему*: בהדי דחזינן בריכין עלך תרתי *сейчас, когда мы тебя увидели, благословим тебя дважды*: ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו "*Благословен* Тот, *Кто наделил частью Своей мудрости тех, кто Его боится*" ושהחיינו и "Благословен Тот, *Кто дал нам жизнь*".

אמר להו *Сказал им* в ответ рав Ханина, сын рава Ики: אנא נמי *я тоже* благословлю вас. כיון דחזתינכו חשבתינכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל Но *поскольку я увидел вас, людей важных* настолько, что *вы для меня – как 600 тысяч евреев* (при виде которых надо произносить особое благословение), וברכינא עלייכו תלתא *то благословлю вас тремя* благословениями: הנך תרתי וברוך חכם הרזים *этими двумя*, которые вы произнесли, *и* еще одним – "*Благословен Мудрый*, сведущий в *тайнах*".

אמרו ליה *Сказали они ему*: חכימת כולי האי *таким ты стал умным?!* יהבי ביה עינייהו ושכיב *Посмотрели на него – и он умер.*

אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви*: הרואה את הבהקנים אומר *видит пятнистых* людей (с пятнами или сыпью на коже) – *произносит*: ברוך משנה הבריות "*Благословен Изменяющий создания*", т. е. наделяющий их странной внешностью.

מיתיבי *Нашли* на это *противоречие* из барайты: ראה את הכושי ואת הגיחור ואת הלווקן *увидел черного* человека, *красного, альбиноса*, ואת הקפח "*урезанного* в росте" (например, настолько толстого, что кажется низким; второе толкование: долговязого), ואת הגמס ואת הדרניקוס אומר *карлика*; человека, *покрытого бородавками* (другой вариант: криворотого), – *произносит*: ברוך משנה את הבריות "*Благословен Изменяющий создания*".

Продолжение барайты: את הקטע ואת הסומא увидел того, кому *отрезали руку, слепого*, ואת פתויי הראש человека *с всклокоченной головой* (т. е. с волосами, похожими на войлок), ואת החגר того, кто *лишен ноги*, ואת המוכה שחין человека, *пораженного нарывами*, ואת הבהקנים אומר *пятнистого* человека – ברוך דיין אמת *произносит*: "*Благословен Истинный судья*"

לא קשיא הא ממעי אמו *Нет противоречия! Это* высказывание (раби Йеошуа бен Леви) относится к тому, у кого пятнистая кожа "*от*

7. Йирмея 50:12
8. Теилим 31:13
9. См. Бава-Меция 28а

הרואה חבירו אחר שלשים יום אומר שהחיינו. מומר כי"ט לוקה מכירו מקניט עליו[א] אבל נעניין אמר לג: וילון הוא דמקרע ומחר נחורא ברקיע. לפי הענין משמע דכל כי הוא לתרץ לפי עבר כפלא ולא קאי ממתימין לפרושי מאי זיקין להו כי מפי דנמריא קאי מעניין ולא עבר כפלא ולפ"ז כפירוש רש"י על

ת"ר "הרואה בתי ישראל בישובן אומר ברוך מציב גבול אלמנה בחורבנן אומר ברוך דיין האמת [ב]בתי עובדי כוכבים בישובן אומר [ג]בית גאים יסח ה' בחורבנן אומר [ד]אל נקמות ה' אל נקמות הופיע עולא ורב חסדא הוו קא אזלי באורחא כי מטו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי נגד רב חסדא ואתנח אמר ליה עולא אמאי קא מתנחת [ה]ואמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר [ו]ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים וגו' ור' יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר [ז]והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה [כי באה] ונמס כל לב וגו' א"ל היכי לא אתנח ביתא דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בליליא ואפיין לכל מאן דצריך ולא שקל ידא מן כיסא דסבר דילמא אתי עני בר טובים ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף ותו הוו פתיחין ליה ארבע כבי לארבע רוחתא דעלמא וכל דהוה עייל כפין נפיק כי שבע והוו שדו ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל כליליא השתא נפל בתלא ולא אתנח אמר ליה הבי אמר ר' יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו שנאמר [ח]באזני ה' צבאות אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין יושב ואמר ר' יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לישובן שנאמר [ט]שיר המעלות לדוד הבוטחים ביי' כהר ציון מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזירן לישובן חזייה דלא מיישב דעתיה א"ל דיו לעבד שיהא כרבו ת"ר [י]הרואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין זן אתכם בדין וכלכל אתכם בדין ואסף אתכם בדין ועתיד להקימכם בדין מר בריה רבינא מסיים בה משמיה דרב נחמן ויודע מספר כולכם והוא עתיד להחיותכם ולקיים אתכם ברוך מחיה המתים קברי עובדי כוכבים אומר [יא]בושה אמכם וגו' אמר ריב"ל [יב]הרואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לאחר י"ב חדש אומר ברוך מחיה המתים אמר רב [יג]אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש שנאמר [יד]נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קאולי באורחא פגעו ביה ברב חנינא בריה דרב איקא אמרו ליה בהדי דחזינך בריכינן עלך תרתי ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו ושהחיינו אמר להו אנא נמי כיון דחזתינכו חשבתינכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל וברכינא עלייכו תלתא הנך תרתי וברוך חכם הרזים אמרו ליה חכימת כולי האי [טו]יהבי ביה עיניהו ושכיב אמר ריב"ל הרואה את הבהקנים אומר ברוך משנה הבריות מיתיבי [טז]ראה [יז]את הכושי ואת הגיחור ואת הלווקן ואת הקפח ואת הגנם [יח]ואת הדרניקום אומר ברוך משנה את הבריות יאת הקטע ואת הסומא ואת [יט]פתוי הראש ואת החגר ואת המוכה שחין ואת הבהקנים אומר ברוך דיין אמת ל"ק הא ממעי אמו הא בתר דאיתיליד דיקא נמי דקתני דומיא דקטע שמע מינה ת"ר [כ]הרואה פיל קוף וקפוף אומר ברוך משנה את הבריות [כא]ראה [כב]בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו: על הזיקין: [כג]מאי זיקין אמר שמואל [כד]כוכבא דשביט ואמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי ניהו וגמירי דלא עבר כפלא ואי עבר כפלא חרב עלמא והא קא חזינן דעבר וזייה הוא דעבר ומתחזי כדעבר איהו רב הונא ברי' דרב יהושע אמר וילון הוא דמקרע [כה]דמנלגל ומחזי נהורא דרקיעא רב אשי אמר כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא וחזי ליה חבריה מהך גיסא ומיבעיא ומחזי כמאן דעבר שמואל רמי בתיב [כו]עושה עש כסיל וכימה ובתיב [כז]עושה כימה וכסיל הא כיצד אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה ואלמלא צינה של כימה לא נתקיים עולם מפני חמה של כסיל וגמירי אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בנהר דינור כל מאן דהוה טריקא ליה עקרבא לא הוה חיי והיינו דקאמר ליה רחמנא לאיוב [כח]התקשר מעדנות כימה או מושכות כסיל תפתח מאי כימה אמר שמואל כמאה ככבי אמרי לה דמכנפי ואמרי לה דמברדן מאי עש אמר רב יהודה יותא מאי יותא אמרי לה זנב טלה ואמרי לה רישא דעגלא ומסתברא כמאן דאמר זנב טלה דכתיב [כט]ועיש על בניה תנחם אלמא חמרה ומתחזיא

כמרפא

כמרפא

כמרפא

נרוך מציב גבול אלמנה. כגון ביצור בית שני: **אמאי.** קא מתנחם: **נפל ליה בפלג.** שנפל לו ונעשה תל: **דיו לעבד שיהא כרבו.** שהרי בית המקדש חרב שהוא ימיו של הקב"ה: **ככלי אובד.** ומתם כלי לאחר י"ב חדש משתכח מן הלב דילמא כעלים לאחר י"ב חדש. נסתרק לנו מלילות (י"מ ד' מח.) מי שמנע כלי או שוס מליכה מיד להכירו שגם רגליו ושם נמנע מאחר הקוכות נרוך להמתין ולהכירו נסמא ונעלרת ונמצ דהיינו י"ב חדש ושוב אין נרוך להכירו: **אפי' חלק ושמיינו.** ללאחר שלשים יום הוה: **מחכמתו לירא'.** כלכ חניעת דמכים טפי: **כסקנים.** ליעקיליי"ם כעדשים: **כוסי.** שחור הכהה: [ל]**ניפור.** מדוש הכהה רי"ם נלע"ז: **לווקן.** לבן יותר מדאי: **קפח.** בטן גדול מפוך עוביו גרמיו קוממו מקופחת. לשון אחר קפח קרון הכהה וסלעלוסו שחוט ונלע דמכוער[ב] הוי: **דדניקום.** רוחל"ם. לשון אחר פיו עקום: **פתוי ראש.** שעצמו כמוטת כל שעצמו לנוק זה כזה פלטדי"ר נלע"ז: **סומר כרוך מצנפ פם סכריום.** דמתני אחין טוו: **קטע.** שנקטעו ידיו. הכא דקטע מעמע דיקים הוא מעוס דקתני פרטי קטע ומגר אכל הכא דקתני קטע לאוד מעמע דגנלים כלמנן (שנת פ"ע ד' סה:) הקטע יוצא נקב אלו: **כיצד דמיקרע ליה כאחר דאיתיליד.** לאחר שעלה עולמו: **סומר כרוך דיין האמת.** דומיא דקטע וקטע אחר לאיתיליד הוא: **קפוף.** עוף שקורין וולטי"ר ויש לו לפוחה ולחיים כלאדם: **כוכבא דשביט.** כוכב היוצא כחן כרקיע ממקום למקום ואינן כעלם שהוא יוצא ונלאה כמו שפותח רקיע: **ונמילי דלא עבר כפלא.** שאינו מעניר מזל כמיל כשהוא שניט כפלא. כמיל: **רב הונא ברי'.** מלי זיקין והלן הוא דמקרע ומתמזי רקיע לרך הקריעה כרומה: **כסיל עושה עש כסיל וכימה.** לקדמיה ליה כמיל לכימה: **סח כילד.** מלמד שמניהן שוין: **שלמלמ חמה של כסיל וכו'.** כמיל שולע כימות החמה להכי מקדמיה קרא כימה שולע כימות הגשמים ולהכי מקדמיה קרא: **עקרב היינו כימה וממזל טלה הוא:** נפר דינור. מקום כתו של עקרב: **טוקנ דמקרכא.** זנב העקרב: **מעדנות כימה.** קשרים של כימה: **כמפס ככבי.** יש בין הכוכבים של כימה שהן כתה של כימה: **מפרי לפ דמכנפי.** לוחן שהן כתה של כימה ולמרי לה דמכנפי: **יופי מפרי לפ.** לקיימת כרים מזנ טלה ולמרי לה לקיימת כרים עגלה: **ניפא דמגלנ.** לשון אחר עגל והיינו מזל שור והוא נמשך אחר מזל טלה דפם השור ממון לזנב טלה שכן המלר טלה שור תמומים: **ומפסקרא כמאן דאמר זנב.** היינו כוכבים העשויין מזנב מלכתיב ועיש על בניה תנחם: **אלמא מפרה.** ומלי זנב מתזי כמרפא לטרף:

כמרפא

תורה אור השלם

1. בֵּית גְּאִים יַשְׁחִ֣ית יְ֭הוָה וְיַצֵּ֣ב אַלְמָנָ֑ה
2. אֶל נְקָמ֣וֹת יְ֭הוָה אֵ֣ל נְקָמ֑וֹת הוֹפִֽיעַ׃
3. וְאַתָּה֮ בֶּן אָדָם֒ הַאֲנָ֣ח מָתְנַ֔יִם בְּשִׁבְר֖וֹן וּבְמְרִירֻ֑ת תֶּאֱנַ֖ח לְעֵינֵיהֶֽם׃
4. וְהָיָה֙ כִּי יֹאמְר֣וּ אֵלֶ֔יךָ עַל מָ֥ה אַתָּ֖ה נֶאֱנָ֑ח וְאָמַרְתָּ֙ אֶל שְׁמוּעָ֣ה כִּי בָ֔אָה וְנָמַ֖ס כָּל לֵ֣ב וְכָל יָדַ֗יִם וְכָהֲתָ֙ כָּל רֽוּחַ֔ וְכָל בְּרָכִ֖ים תֵּלַכְנָ֣ה מַ֑יִם הִנֵּ֥ה בָאָ֛ה וְנִמָּהֶ֖יהָ נְאֻם אֲדֹנָ֥י יֱהוִֽה׃ יחזקאל כא יב
5. בְּאָזְנֵ֣י יְ֭הוָה צְבָא֑וֹת אִם לֹ֤א בָתִּ֙ים רַבִּ֣ים לְשַׁמָּ֔ה יְהִי֙ גְּדֹלִ֣ים וְטוֹבִ֔ים מֵאֵ֖ין יוֹשֵֽׁב׃ ישעיהו ה ט
6. שִׁיר֮ הַֽמַּעֲל֪וֹת הַבֹּטְחִ֫ים בַּ֥יי כְּהַר־צִיּ֑וֹן לֹ֖א יִמּ֣וֹט לְעוֹלָ֣ם יֵשֵֽׁב׃ תהלים קכה א
7. נְטֻשָׁה֮ אַמְּכֶם֒ כְּאֹ֣ר הַמֵּרֹ֔ה יְלִדַ֖תְכֶם הַגָּ֑ה אַחֲרֵי֙ גֵּ֣רֶשׁ מִדְבַּ֔ר קֵינָ֖ה וְעַרְבָֽה׃ ירמיהו נ יב
8. וְשִׁכּוֹתִ֥יךָ בְּמֵ֖ת מְלֵ֑א חֲיָיֵ֥ךְ וְכֹ֖ל תְּמוּנָתֵֽךְ׃
9. עֹשֶׂה֮ עָ֪שׁ כְּסִיל֫ וְכִימָ֥ה וְחֹרֵ֥ץ תַּ֝לְמ֗וֹת וַיַּהֲפֹ֥ךְ לְבֹ֥קֶר צַלְמָ֑וֶת וַיַּחֲשֹׁ֥ךְ כַּ֝לָּ֗יְלָה וַיְבַעֵ֣ת הַיָּ֣ם וַיְשָׁאֲג֑וּהוּ יְ֝הוָ֗ה צְבָא֥וֹת שְׁמֽוֹ׃ עמוס ה ח
11. הֲתִקְשֹׁר֣ מַעֲדֹנ֣וֹת כִּימָ֔ה א֖וֹ מֹשְׁכ֣וֹת כְּסִ֑יל תּ֝֗וֹצִיא מַזָּר֥וֹת בְּעִתּ֑וֹ וְעַ֥יִשׁ עַל־בָּנֶ֝֗יהָ תַּנְחֵֽם׃ איוב לח לא
12. הֲתֵדַ֣ע חֻקּ֣וֹת שָׁמָ֑יִם אִ֥ם תָּ֝שִׂ֗ים מִשְׁטָרָ֥ה בָאָֽרֶץ׃ איוב לח לג

מוסף תוספות

ל. בתוספ' ד"ה הרואה. השמח בראותו.

מוסף רש"י

מתנים. מתמלא סעף (בתוספות שם).

רב נסים גאון

תודאות את הכושי ראת הגיחור ולחיקן וכו'. שניהן בסמ' בסדרות בני מתימן אלו ודף מהם הכושי הגיחור החלוקן הכיפה הקנם בני פסולין בארם בשרון בבהמה ישראלית בגוב כושי אוכמא גיחור מתקנא לחוקן היוצא ביפה ניכר [שם הגי' נבהה] וכראמר רב פפא ארכבה שפוטנא מניא נגם יודע הוא בלשון חכמים שהוא הקצור בקומה:

רבינו חנאל

אמר ריב"ל הרואה את חבירו וכו'. פי', הרואה חבירו שהוא חביב לו לאחר שלשים יום, על אותו צריך לכתך וכל ברכה שהיא לשעתה היינו שלשים יום ואומר ברוך שהחיינו. [וכ פפא ור' הונא בריה דרב יהושע וכרן]. הדרים אמר חשיכתו עלי כשמש ירבנו. תרואה קברי אומות העולם אומר בושה אמכם מאד וגו'. בהקבץ ממעי איפן אומר עלהון משמה הבריות, אבל נעשר בהקבץ מחשה אומר ברוך דיין האמת. פירוש כושי שחור, להיקן לכן מאד מאד. ניחוד אשקר שלא ברוך בני אדם. ניפח כפיך. נעם קציר כנון קוף. פתי הראש מי שאין דאשון מגלגל אלא ראשה. אלו בולן משנה הבריות. על הזיקים, מאי זיקים כוכבא דשביט. פירוש, הכוכב הנראה בשמים יוצר ממקום למקום, כמו שהם בשמש (ה)כוכב השכם קוף. פתי הראש מי שאין על המקום שמכה בו, לפיכך נקרא שביט. וזה הכוכב שמו זיקים, דתניגן בתלמוד ארץ ישראל אמר שמואל אין עבר ויקא בכסיל מחריב את העולם, הואי דמיחתכי עבר לא עבר אלא או ליעל מיניה או לרע מיניה. אמר שמואל מיחיי לי שבילי שמיא וכו'. פירוש, אמר שמואל אני יודע דרכי הכוכבים בקרקע כמו שאני יודע נתיבות מיניתי. הניא נהרדעא ולא נעלם ממני רבי זולתי הוי כוכבא דשביט. פירוש דיהיה דמיתחי ויך הוא שמתנהג. ופירוש ולין מרוכת והוא הקרוי שעשוי נרולין. כסיל יש בו חמה נדולה, וכימה יש בו ציצה נדולה, וציצה זו שוברת חמת של זה, וחמת זו שוברת ציצה זו, ונמצי אילא דיחיד עקרא ועקיב בכוכב דינור, כל מן ההוא מרקא ליה עקרבא לא הוה חיי. פרושים הדברים שעוקץ עקרב מכוכבי כימה הוא שהן פעמים בציצה. כימה שמה כוכבי, אמרי לה דמיכנפן ואמרי לה דמיברדן. עש היא זנב טלה. עושה עש כסיל כימה. [נם,ם]

כמרפא

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"י מה' נערכה סלי' ו סמג עשין ם טוש"ע או"ח סי' רכו ס"י: לב ב מיי' שם סלי' יט: לג ג מיי' שם סלי' י יט טוש"ע שם סעיף יג: לד ד מיי' פ"י מה' נערכה סלי' נ סמג עשין ם טוש"ע או"ח סי' תכ ס"ב: לה ה מיי' שם סלי' יא סעיף ט: לו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט: לז ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח: לח ח מיי' שם סלי' יג טוש"ע שם סעיף י: לט ט מיי' שם סלי' יח סמג עשין ם טוש"ע או"ח סי' רכו סעיף ה:

его матери", т. е. с рождения. **הא בתר דאיתיליד** А *это* высказывание (из барайты) – к тому, кто приобрел пятна *после рождения*.

דיקא נמי *То же самое можно вывести* из текста барайты (если его проанализировать), **דקתני דומיא דקטע** *потому что учим* в ней о *подобии с тем*, у кого *отрезали руку*. Как этот лишен руки после рождения, так и пятнистый стал таковым после рождения. – **שמע מינה** *Отсюда слушай*, т. е. получи решение по поводу приведенного противоречия.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **הרואה פיל קוף וקפוף אומר** *видит слона, обезьяну, птицу, похожую на сову* (вариант: летучую мышь), – *произносит*: **ברוך משנה את הבריות** "*Благословен Изменяющий создания*".

Продолжение барайты: **ראה בריות טובות ואילנות טובות אומר** *видит приятные создания или красивые деревья – произносит*: **ברוך שככה לו בעולמו** "*Благословен* Всевышний *за то, что такое* встречается *в Его мире*".

10. Ийов 9:9
11. Амос 5:8
12. Ийов 38:31

Учили в нашей мишне: **על הזיקין** *на кометы* произносит: "Благословен Тот, Чья сила и мощь наполняют мир".

מאי זיקין *Что* за *кометы*? **אמר שמואל** *Сказал Шмуэль*: **כוכבא דשביט** *звезда с хвостом*. (Он объяснил слово זיקין, значение которого: проблески, искры, сияния. Значение слова שביט – "похожий на שבט, жезл".)

ואמר שמואל *И* еще *сказал Шмуэль*: **נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא** *для меня полны света* (т. е. ясны и понятны) *пути неба – как пути* (улицы) города *Неардеа* (в котором Шмуэль жил), **לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי ניהו** *кроме кометы, природа которой мне неизвестна*. **וגמירי דלא עבר כסלא** *Но получили из традиции, что она* никогда *не проходит* через созвездие *Ксиль*. **ואי עבר כסלא חרב עלמא** *А если* бы *прошла* через *Ксиль*, то *мир* был бы *разрушен*.

והא קא חזינן דעבר *Но ведь* иногда *мы видим, что* комета *проходит* через Ксиль!

זיויה הוא דעבר *Ее сияние* (свет) *проходит*, а не она сама. **ומתחזי כדעבר איהו** *И* с земли *видно* (кажется), *будто она* сама *проходит*.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר *Рав Уна, сын рава Йеошуа, сказал*, дав другое объяснение: **וילון הוא דמקרע** низшая небесная *завеса разорвалась* – **דמגלגל ומחזי נהורא דרקיעא** *так что открылось и стало видным сияние сфер*, которые расположены выше. Об этих сияниях и говорится в нашей мишне (а не о кометах).

רב אשי אמר *Рав Аши сказал* (иначе объясняя видимое пересечение кометой созвездия Ксиль): **כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא** *это звезда* (небесное тело), *которая "вырвана" сбоку из* созвездия *Ксиль*. **וחזי ליה חבריה מהך גיסא ומיבעית** *И* когда *ее "видит" соседняя* звезда *с другой стороны* того же созвездия, то она "*пугается*" – ярко загорается. **ומחזי כמאן דעבר** *И* с земли *видно, будто* звезда *прошла* через созвездие, – потому что на одной стороне созвездия звезда пропала, а на другой появилась (разгорелась).

שמואל רמי *Шмуэль нашел противоречие* между стихами. **כתיב** *Написано*[10]: **עושה עש כסיל וכימה** "*Создатель* созвездий *Аш, Ксиль и Кима*". **וכתיב** *И написано*[11]: **עושה כימה וכסיל** "*Создатель* созвездий *Кима и Ксиль*". **הא כיצד** *Как* объяснить разный порядок в стихах? Ответ: разный порядок говорит о равенстве. **לא אלמלא חמה של כסיל נתקיים עולם מפני צינה של כימה** *Если бы не жар Ксиля, мир не* смог бы *существовать из-за холода Кимы*. **ואלמלא לא צינה של כימה נתקיים עולם מפני חמה של כסיל** *А если бы не холод Кимы, мир не* смог бы *существовать из-за жара Ксиля*. (Эти созвездия управляют зимним и летним сезонами.)

וגמירי *И получено по традиции*: **אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בנהר דינור** *если бы жало "скорпиона"* (скопление Плеяды формой похоже на скорпиона) не *было* погружено *в "реку Ди-Нур"* (не располагалось бы на Млечном Пути), – **כל מאן דהוה טריקא ליה עקרבא לא הוה חיי** *каждый, укушенный скорпионом* на земле, *не выжил* бы. Т. е., из-за того что холод небесного скорпиона гасится жаром Млечного Пути, сила яда земных скорпионов ослаблена.

Завершение высказывания Шмуэля: **והיינו דקאמר ליה רחמנא לאיוב** *и это то, что сказал Милосердный Ийову*[12]: **התקשר מעדנות כימה או משכות כסיל תפתח** "*Сможешь ли привязать*

כרוך מציב גבול אלמנה. כגון ביזוב בית זבי: אלמי. קס מתנחת: נפל ליה כפלא. שנפל לו ונעשה תל: דיו לפבד שיפא כרבו. שהרי בית המקדש מרב שהוא בימו של הקב"ה: כללי אוכד. ומתם כלי לאחר י"ב חדש משתכח מן הלב לילוש כעלים לאחר י"ב חדש. נפקיד לגו מלילות (ב"מ ד' מח.) מי שמעת לי מו מלילה מיב להכריז שלא רגלים ואם נתנה לאחר הסוכות צריך להמתין ולהכריז נפסח ונעלרת ונמצ להיינו י"ב חדש ואין צריך להכריז: לאחר שלשים יום הוה: מאכמפו לירליו. כלב חניגא דמכים עסי: כסקנים. ליעסיליו"ם כעדשים: כוסי. שאור הרכה: ניפור. מדוש הרכה ריו"ם בלע"ז: לוחן. לבן יומר מדאי: קפא. בטן גדול. תמוך עוביו נרמים קוממו מקופמת. לשון אחר קפא מרוב הרכה ופלוסו שמוט ונולע [מכוער] הוי: סדרניקום. רומ"ם. לשון אחר סיו עקום: שפוי רפא. שעברו כימטת כל שעברו לבוק זה כזה פלטדי"ר בלע"ז: פומר כרוך מפנה פם סכריום. דממעי אחן הוו: קפא. שנקטעו יריו. ככל הוא דקטע מפמא דיקים הוא מפוס דקמני מרפי קטע ומגר אכל הילא דקמני קטע לאוד מפמא דרבנן כלמען קטע לאוד מפמא דרבנן שנאמר [שמות ט"ו ד' כה:] הקטע יוקע נקב שנ': סיכא דאיכרע ליה כאר דפפילוך. לאחר שנולד נו: פומר כרוך דיין פפא. דומיא דקטע וקטע אחר דאיתילד הוא: קפוף. עוף שקורין וולטו"ר ויש לו לפמות ולחיים כלאם: כוכבא דשביט. כוכב היולה כאן כרקיע ממקום למקום ואינן כאבט שהוא יוכה ונילאה כמו שפומט רקיע: ונפילי דלא עבר כפלא. שאינו מעניר אול כפיל כשהוא שביט: כפלא. כפיל: רב סונא אמר. מלי זיקין ונין הוא דמקטע וממחי רקיע לרך הקריפה כרומה: כפיב פוסף עם כפיל וכיפס. דקדמיה ליה כפיל לכימה: פס כיוד. מלמד שעשיהן שרון: שאלמלא חמה של כפיל וכו'. כפיל שולע כימות אחמה להכי מקדמיה קרס כימה שולע כימות הגשמים ולהכי מקדמיה קרס: עקבא היינו כימה וממזל טלה הוא: נפר דינור. מפאה כתו של עקבו: טוקפ דפקרבא. זנב העקבו: מעזנות כימה. קסרים של כימה: כמפא ככבי. יש בין הכוכבים של כימה שהן כתה של כימה למבדרן: יופי אמרי לה. דקיימא כזנב טלה ואמרי לה דקיימא כרים עגלה: ניפא דעגלא. רפאו של עגל והיינו מל שור והוא נמשך אחר מזל טלה רפא הסור ממון מגב טלה שהן המלך טלה שור מלומים: ומפסברא כמאן דאמר זנב. היינו כוכבים העשויין כזנב מלכימיו ועיט על נויה מנחם: אלמא אפרים. ולאי זנב מאזי כטרפא לטריף:

כטרפא

הרואה חבירו אחר שלשים יום אומר שהחיינו. אומר כי"ו דיקא חמיכו אליבא אכל נענין אחר נפ: ויליון הוא דמקרע ואחור נחורא כרקיע. לפי הענין משמע דנא רב הונא לאחר לגא עבר כפלא ולא קאי אמאי אינו לפרושי מאי זיקין להא רב אשי דנכריה קאי אנענין לגא עבר כפלא ולא כפירוש רש"י: על

ת"ר "הרואה בתי ישראל בישובן אומר ברוך מציב גבול אלמנה בחורבנן אומר ברוך דיין האמת יבתי עובדי כוכבים בישובן אומר יבית נאים יסח ה' בחורבנן אומר אל נקמות ה' אל נקמות הופיע עולא ורב חסדא הוו קא אזלי באורחא כי מטו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי נגד רב חסדא ואתנח אמר ליה עולא אמאי קא מתנחת והאמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים וגו' ור' יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה [כי באה] ונמס כל לב וגו' א"ל היכי לא אתנח ביתא דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בליליא ואפיין לכל מאן דצריך ולא שקל דא מן כיסא דסבר דילמא אתי עני בר טובים ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף ותו הוו פתיחין ליה ארבע בבי לארבע רוחתא דעלמא וכל דהוה עייל כפין נפיק כי שבע והוו שדו ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בליליא השתא נפל בתלא ולא אתנח אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו שנאמר באזני ה' צבאות אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין יושב ואמר ר' יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לישובן שנאמר שיר המעלות לדוד הבוטחים ביי כהר ציון מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזירן לישובן חזייה דלא מיישב דעתיה א"ל דיו לעבד שיהא כרבו ת"ר יהרואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין זן אתכם בדין וכלכל אתכם בדין ואסף אתכם בדין ועתיד להקימכם בדין מר בריה דרבינא מסיים בה משמיה דרב נחמן ויודע מספר כולכם והוא עתיד להחזיותכם ולקיים אתכם ברוך מחיה המתים קברי עובדי כוכבים אומר יבושה אמכם וגו' אמר ריב"ל יהרואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לאחר י"ב חדש אומר ברוך מחיה המתים אמר רב יאין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש שנאמר ישנשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קאולי באורחא פגעו ביה ברב חנינא בריה דרב איקא אמרו ליה בהדי דחזינך בריכינן עלך תרתי ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו ושהחיינו אמר להו אנא נמי כיון דחזתינכו חשבתינכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל וברכינא עלייכו תלתא הגך תרתי וברוך חכם הרזים אמרו ליה חכימת כולי האי יהבי כיה עינייהו ושכיב אמר ריב"ל הרואה את הבהקנים אומר ברוך משנה הבריות מיתיבי יראה את הכושי ואת הגיחור ואת הלווקן ואת הקפח ואת הגנם ואת הדרניקום אומר ברוך משנה את הבריות יאת הקטע ואת הסומא ואת פתויי הראש ואת החגר ואת המוכה שחין ואת הבהקנים אומר ברוך דיין אמת ל"ק הא ממעי אמו הא בתר דאיתילד דיקא נמי דקתני דומיא דקטע שמע מינה ת"ר יהרואה פיל קוף וקפוף אומר ברוך משנה את הבריות יראה בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו: על הזיקין: מאי זיקין אמר שמואל כוכבא דשביט ואמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי ניהו וגמירי דלא עבר כפלא ואי עבר כפלא חרב עלמא והא קא חזינן דעבר וזייה הוא דעבר ומתחזי כדעבר איהו רב הונא ברי' דרב יהושע אמר ליה ר"ל דמגלגל ומחזי נהורא דרקיעא רב אשי אמר כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכפלא וחזי ליה חבריה מהך גיסא ומיבעית ומחזי כמאן דעבר שמואל רמי כתיב יעושה עש כסיל וכימה וכתיב יועושה כימה וכסיל הא כיצד אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה ואלמלא צינה של כימה לא נתקיים עולם מפני חמה של כסיל וגמירי אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בנהר דינור כל מאן דהוה טריקא ליה עקרבא לא הוה חיי והיינו דקאמר ליה רחמנא לאיוב "התקשר מעדנות כימה או מושכות כסיל תפתח מאי כימה אמר שמואל כמאה ככבי אמרי לה דמכנפי ואמרי לה דמברדן מאי עש אמר רב יהודה יותא מאי יותא אמרי לה זנב טלה ואמרי לה רישא דעגלא ומסתברא כמאן דאמר זנב טלה דכתיב יועיש על בניה תנחם אלמא חסרה ומתחזיא

כטרפא

תורה אור השלם

1. בית נאים יסח ה' אֶל נְצֻבֹת אַלְמָנָתוֹ:
2. אל נקמות ה' אל נקמות הופיע:
3. וְאַתָּה בֶּן אָדָם הֵאָנַח בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם וּבְמְרִירוּת תֵּאָנַח לְעֵינֵיהֶם:
4. וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָּה אַתָּה נֶאֱנָח וְאָמַרְתָּ אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָאָה וְנָמַס כָּל לֵב וְרָפּוּ כָל יָדַיִם וְכָהֲתָה כָּל רוּחַ וְכָל בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה אֵימִים הִנֵּה בָאָה וְנִהְיָתָה נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים:
5. באזני יְיָ צְבָאוֹת אִם לֹא בָתִּים רַבִּים לְשַׁמָּה יִהְיוּ גְּדוֹלִים וְטוֹבִים מֵאֵין יוֹשֵׁב:
6. שיר המעלות הבוטחים בַּיי כְּהַר צִיּוֹן לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם יֵשֵׁב:
7. מוֹשַׁח אַמָּתֶךָ קָאַר תִּצְרֶה יְלֹחֲכֻהָ הָנָה אַדְרֶת גָּיִם מְרֻבֶּר קָדֵם וְעָרְכוּ:
8. נִשְׁכַּחְתִּי כַּמֵּת מִלֵּב הָיִיתִי כִּכְלִי אֹבֵד:

תהלים קכה א

7. מוֹשַׁח אַמָּתֶךָ קָאַר תִּצְרֶה יְלֹחֲכֻהָ הָנָה אַדְרֶת גָּיִם מְרֻבֶּר קָדֵם וְעָרְכוּ: **ירמיהו** נ יב
8. נִשְׁכַּחְתִּי כַּמֵּת מִלֵּב הָיִיתִי כִּכְלִי אֹבֵד: **תהלים** לא יג
9. עֹשֶׂה עָשׁ כְּסִיל וְכִימָה וְהֹפֵךְ לַבֹּקֶר צַלְמָוֶת וְיוֹם עָלַיְלָה הֶחְשִׁיךְ הַקּוֹרֵא לְעַל הַיָּם וַיִּשְׁפְּכֵם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ יְיָ שְׁמוֹ: **עמוס** ה ח
10. עֹשֶׂה עָשׁ כְּסִיל וְכִימָה וְהֹפֵךְ לַבֹּקֶר צַלְמָוֶת וְיוֹם עָלַיְלָה הֶחְשִׁיךְ הַקּוֹרֵא לְעַל הַיָּם וַיִּשְׁפְּכֵם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ יְיָ שְׁמוֹ: **איוב** ט ט
11. הֲתִקְשֹׁר מַעֲדַנּוֹת כִּימָה אוֹ מוֹשְׁכוֹת כְּסִיל תְּפַתֵּחַ: **איוב** לח לא
12. הַהֹצִיא מַזָּרוֹת בְּעִתּוֹ וְעַיִשׁ עַל בָּנֶיהָ תְנַחֵם: **איוב** לח לב

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ה הקפח. השמות בראשונה.

מוסף רש"י

מושבים. בלמלא סוף (בתוספתא 30).

רב נסים גאון

תרחאת את הכסיל ואת הגיחור הליתן וכו'. שכינו בלשון מכורות הוא הכוכב הנקרא הלוקן ומה הכוכב הנקרא כסיל הכימה והנגש בו פסוקין באורם כשרון בכתובה ישראלים בנוב' בישי אוכמא ניחוד מוקמא לוקן חיורא כיפה ניכוי [שם הגי' נבהה] וכראמר רב פפא אדיכא שפרסוא סגיא נגם ידוע הוא בלשון חכמים שהוא הקצור בקומה:

לעזי רש"י

ליגוריליו"ם [ליגוריליו"ם]. מנוסשים. ח"ש. אורם. ח"ש [ח"ש]. מרכבל. מעורר מכוסה ינלות. פלמדי"ר [פלמדי"ר]. מבוך (נמבר). חלמי"ר [חלמי"ר]. פרם.

רבינו חננאל

אמר ריב"ל החזנה את חבירו וכו'. פי', הרואה חבירו שהוא חביב לו לאחר שלשים יום. על אותו צריך לכוך וכל ברכה שהיא לשרים היינו שלשים יום אומר ברוך שהחיינו. [ב] ספא ור' הונא בריה דרב יהושע זכרון. הדרים אמר חשיכתו עלי כשפים ירבה. ותאמת קברי אומות העולם אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין וגו'. מהקבץ ממצי איכן אומר עליהן משנה הבריות. אבל מעשי מהקבץ מחמת אומר ברוך דיין האמת. פירוש מישי שהוא. להיקין לכן מאי מאי. ניהור אשקר שלא ברוך בני אדם. כיוסא כסיף. נמס קציר בטן קוף. פתי הראש מי שאין ראשו מגלגלה אלא רחבה. אלו בולן משנה הבריות. על הזיקים. מאי זיקים מזיקא דשביט. פירוש. הכוכב הנראה בשמים יחיד במקום למקום, כמו שהם בשמש (ב)כדרך השכט קוף. פתי הראש מי שאין ראשו מגלגלה אלא רחבה. אלו בולן משנה הבריות. על הזיקים. מאי זיקים. מזיקא דשביט. פירוש. הכוכב הנראה בשמים יחיד במקום למקום, כמו שהם בשמש (ב)כדרך השכט על המקום שמבה בו. לפיכך נקרא שביט. וזה הכוכב שמו רקים, ובשטין בתלמוד ארץ ישראל אמר שמואל אין עבר זיקא בכסיל מחריב את העולם. תנאי ומיחלפי עבר לא עבר אלא או לריל מיניה או לרע מיניה. אמר שמואל נחזיר לי שבילי שמיא וכו'. פירוש. אמר שמואל אני יודע ניכר הכוכבים בזקיע כמו שאני יודע נתיבות מריעתי. הוא נהרדעא ולא נעלם ממני רבר ואלו הוי כוכבא דשביט. פירוש ויהיה ויפיהו ויו הוא שמתרגמי. פירוש וילון פרוכת ההוא הרקיע שנשתר בוילון. כסיל יש בו חמה נהלה, וכימה יש בו ניצה נהלה, וניצה זו שבעית חמת של יה, וחמת זו שבעית ניצה זו, ונמירי אילא ריחוב עקומא ועקיב כנהר ניהור. כל מן ההוא מרקא ליה ועקבא לא הוה חיי. מראים הדברים שעוקץ עקיב מכוכבי כימה הוא שהן מסובבי כימה. כימה מזה כוכבי, אמרי לה ומיכוגן ואמרי לה ומיכוגין. עש היא זנב טלה. עושה עש כסיל כימה. [נס,ם]

привязь Кимы или распутать вожжи Ксиля?" Т. е. сумеешь ли, как Я, привязать Киму к "реке Ди-Нур", чтобы она не нанесла ущерба земле?

מאי כימה *Что* это за *Кима*? **אמר שמואל** *Сказал Шмуэль*: **כמאה ככבי** это *примерно сто звезд*, расположенных рядом. **אמרי לה דמכנפי** Некоторые *говорят, что* они *собраны* вместе. **ואמרי לה דמבדרן** *А* некоторые *говорят, что* они *разбросаны*.

13. Там же 38:32

מאי עש *Что* это за *Аш*? (В приведенном стихе сказано: "Создатель созвездий Аш, Ксиль и Кима".) **אמר רב יהודה** *Сказал рав Йеуда*: это группа звезд, которые называются **יותא** *Йота*.

מאי יותא *Что* это за *Йота*? (Где она находится на небе?) **אמרי לה** Некоторые *говорят*: **זנב טלה** это *хвост ягненка*, т. е. созвездия Овен. **ואמרי לה** *А* некоторые *говорят*: **רישא דעגלא** это *голова коровы*, т. е. созвездия Телец, которое идет за созвездием Овна.

ומסתברא כמאן דאמר זנב טלה *И логично* признать, что прав *тот, кто сказал: хвост ягненка*. **דכתיב** *Потому что написано*[13]: **ועיש על בניה תנחם** *"Утешишь ли ты Айиш по поводу ее детей?"* Другими словами, можешь ли ты, Ийов, утешить Аш в горе, как это делаю Я? **אלמא חסרה** Отсюда *следует*, что в Аш *не хватает* звезд. **ומתחזיא** *И* это *выглядит*,

כטרפא דטריף *будто ударили* (молотом), *чтобы выровнять*. Т. е. вырвали часть, а потом залепили образовавшуюся дыру.

והאי דאזלא בתרה *И то, что* Аш *идет за ней* (Аш находится в "хвосте" Овна и идет за Кимой, которая находится посредине Овна), выглядит, דאמרה לה *будто "говорит"* Аш *ей*, своей соседке Киме: הב לי בני *отдай мне моих детей*, т. е. верни мне мои звезды. שבשעה שהקדוש ברוך הוא בקש להביא מבול לעולם *Потому что, когда Всевышний собрался навести Потоп на мир,* נטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם Он *взял две звезды у Кимы и* тем самым *привел Потоп на мир* (открыв небесные источники вод там, где раньше находились эти звезды). וכשבקש לסתמה *А когда собрался "заткнуть"* Киму (т. е. закрыть источники в Киме), נטל שני כוכבים מעיש וסתמה *взял две звезды у Аш и заткнул ее* (закрыл источники в Киме). Эти звезды Аш и просит у Кимы вернуть.

וליהדר לה *Надо* было *вернуть ей*! Т. е. почему Всевышний не вернул их обратно Киме, откуда взял? Ведь тогда не надо было бы брать звезды у Аш, чтобы дополнить недостаток в Киме.

אין הבור מתמלא מחוליתו *Нельзя яму наполнить ее песком*, вырытым ранее. Т. е. вырытого из ямы песка (земли) всегда будет не хватать, чтобы снова ее заполнить. אי נמי *Или*, что *то же самое*: אין קטיגור נעשה סניגור *обвинитель не может стать защитником*. Другими словами, мир наказан при помощи двух звезд Кимы; поэтому спасение миру уже не придет при помощи тех же звезд.

וליברי לה תרי ככבי אחריני *Надо* было *создать две другие звезды*, а не брать их у Аш!

Сказано[1]: אין כל חדש תחת השמש *"Нет ничего нового под солнцем"*. Т. е., однажды создав мир (в дни Творения), Всевышний больше не создает ничего нового.

אמר רב נחמן *Сказал рав Нахман:* עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לה *в будущем Всевышний вернет их ей* (эти звезды); שנאמר *как сказано*[2]: ועיש על בניה תנחם *"Утешишь ли ты Айиш по поводу ее детей?"* – Можешь ли ты, Ийов, утешить в горе Айиш (она же Аш и Йота), как это делаю Я? Т. е. утешаю ее тем, что в будущем верну ей звезды.

Учили в нашей мишне: ועל הזועות *на ужасные сотрясения* (буквально: ужасы) произносит: "Благословен Тот, Чья сила и мощь наполняют мир".

מאי זועות *Что* это за *ужасные* сотрясения? – אמר רבי קטינא *Сказал рав Ктина:* גוהא это *содрогание земли*, землетрясение.

רב קטינא הוה קאזיל באורחא *Рав Ктина шел однажды по дороге.* כי מטא אפתחא דבי אובא טמיא *Когда пришел к воротам дома* (т. е. когда проходил мимо дома) одного *"колдуна костей"* (того, кто вещает с помощью костей умерших людей), *содрогнулась земля.* אמר מי ידע אובא טמיא האי גוהא מהו *Сказал* рав Ктина: *знает ли "колдун костей", почему* происходит *содрогание земли?*

רמא ליה קלא *Поднял* колдун *свой голос* (т. е. громко закричал): קטינא קטינא *Ктина, Ктина,* אמאי לא ידענא *почему* же *мне не знать?* בשעה שהקדוש ברוך הוא זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם *Когда Всевышний вспоминает, что Его дети погружены в страдания,* оттого что рассеяны *между народами мирами,* מוריד שתי דמעות לים הגדול Он *роняет в океан две слезы,* וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו *и голос Его* плача *слышен от одного конца мира до другого.* והיינו גוהא *Это* и есть *содрогание земли.*

1. Коэлет 1:9
2. Ийов 38:32

אמר רבי קטינא *Сказал рав Ктина:* אובא טמיא ומיליה כדיבין כדיב הוא *"колдун костей" – лжец, и его слова – лживы.* אי הכי גוהא גוהא מיבעי ליה Ведь *если верно* то, что он сказал, то *должно быть два содрогания* (по числу слез).

ולא היא *И это не так*! Т. е. рав Ктина сказал свои слова намеренно, не согласившись с колдуном. גוהא גוהא עביד Потому что на самом деле *произошло два содрогания земли.* והאי דלא אודי ליה *А то, что не согласился* рав Ктина *с ним*, так это – כי היכי דלא ליטעי כולי עלמא אבתריה *чтобы не свернул весь мир* (т. е. чтобы не пошли другие люди) *за ним*, за этим колдуном.

ורב קטינא דידיה אמר *И рав Ктина сам сказал*, объясняя природу землетрясения: Всевышний как бы סופק כפיו *хлопает Своими*

כטרפא דטריף והאי דאולא בתרה דאמרה לה הב לי בני שבשעה שהקב"ה בקש להביא מבול לעולם נטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם וכשבקש לסתמה נטל שני כוכבים מעיש וסתמה וליהדר לה [ח]אין הבור מתמלא מחוליתו אי נמי [ט]אין קטיגור נעשה סניגור וליברי לה תרי ככבי אחריני [י]אין כל חדש תחת השמש א"ר נחמן עתיד הקב"ה להחזירן לה שנאמר [יא]ועיש על בניה תנחם: ועל הזועות: [יב]מאי זועות א"ר קטינא גוהא רב קטינא הוה קאזיל באורחא כי מטא אפתחא דבי אובא ממיא גנח גוהא אמר מי ידע אובא ממיא האי גוהא מהו ליה קלא קטינא קטינא אמאי לא ידענא בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו והיינו גוהא א"ר קטינא אובא ממיא כריב הוא ומיליה כריבן אי הכי גוהא גוהא מיבעי ליה ולא היא גוהא עביד והאי דלא אודי ליה כי היכי דלא ליטעי כולי עלמא אבתריה ורב קטינא דידיה אמר סופק כפיו שנאמר [יג]וגם אני אכה כפי אל כפי והניחותי חמתי רבי נתן אומר אנחה מתאנח שנאמר [יד]והניחותי חמתי בם והנחמתי ורבנן אמרי בועט ברקיע שנאמר [טו]והידד כרורכים יענה אל כל יושבי הארץ רב אחא בר יעקב אמר דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד שנאמר [טז]כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי: ועל הרעמים: [יז]מאי רעמים אמר שמואל ענני בגלגלא שנאמר [יח]קול רעמך בגלגל האירו ברקים תבל ותגה ותרעש הארץ ורבנן אמרי ענני דשפכי מיא להדדי שנאמר [יט]לקול תתו המון מים בשמים רב אחא בר יעקב אמר ברקא תקיפא דבריק בעננא ומתבר גזירי דברזא רב אשי אמר ענני [כ]חלחולי מחלחלי ואתי זיקא ומנשב אפומייהו ודמי כזיקא על פום דני ומסתברא כרב אחא בר יעקב דבריק ברקא ומנהמי ענני ואתי מטרא: [כא]מאי רוחות אמר אביי זעפא ואמר אביי גמירי דזעפא בליליא לא הוי והא קא חזינן דהוי ההוא דאתחולי ביממא ואמר אביי גמירי דזעפא תרתי שעי לא קאי לקיים מה שנאמר [כב]לא תקום פעמים צרה והא קא חזינן דקאי דמפסיק ביני ביני: ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם: [כג]מאי ברקים אמר רבא ברקא ואמר רבא ברקא יחידאה וברקא חיורא וברקא ירוקתא וענני דסלקן בקרן מערבית ואתיין מקרן דרומית ותרתי ענני דסלקן חדא לאפי חברתה כולהו קשיין למאי נפקא מינה למבעי רחמי והני מילי בליליא אבל בצפרא לית בהו מששא [כד]אמר רבי שמואל בר יצחק הני ענני דצפרא לית בהו מששא דכתיב [כה]וחסדכם כענן בקר וגו' א"ל רב פפא לאביי הא אמרי אינשי כר מפתח בבי מיטרא בר חמרא מך שקך וגני לא קשיא הא דקטר בעיבא הא דקטר בענני אמר ר' אלכסנדרי אמר ר' יהושע בן לוי לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב שנאמר [כו]והאלהים עשה שיראו מלפניו וא"ר אלכסנדרי אמר ריב"ל הרואה את הקשת בענן צריך שיפול על פניו שנאמר [כז]כמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו' ואראה ואפול על פני [כח]לייטי עלה במערבא משום דמחזי כמאן דסגיד לקשתא אבל כרוכי ודאי מברך מאי מברך ברוך זוכר הברית במתניתא תנא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו [כט]א"ר פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו [ל]ברוך זוכר הברית [לא]ונאמן בבריתו וקיים במאמרו: על ההרים ועל הגבעות: אטו כל הני דאמרן עד השתא לאו מעשה בראשית נינהו והכתיב [לב]ברקים למטר עשה אמר אביי כרוך ותני רבא אמר יהתם מברך תרתי ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית הבא עושה מעשה בראשית אימא שכחו מלא עולם ליכא אריב"ל הרואה רקיע במזהרתא אומר ברוך עושה [לג]בראשית אימתי אמר אביי כי אתא מטרא כולי ליליא ובצפרא אתא אסתנא ומליא להו לשמא ופליגי דרפרם בר פפא א"ר חסדא דאמר רפרם בר פפא א"ר חסדא מיום שחרב בהמ"ק לא נראית רקיע במזהרתה שנאמר [לד]אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם: תנו

כטרפא דטריף. דכר שהוא חסר וקמטוהו מנופו שעשׂוהו כעוס וממחי כמכה בקורנס. טרפא דטריף מוכה בהכאות כמו גיבה [יא]ועושפה. ל"ש דממחיא כדטרפא מטרף מכך יחד ועשאו סניגין כמין מיטור: ואפי דמוגם. עיש לחב כימה: דשמרה לה כב בני. שני כוכבים שלי: וליסדר. לכימה חומן כוכבים עמהן שעל הימנה: גוהא. גלגוסא קורין לעדפא אחרן גוהא: גוהא ממש. נעל אוב על עצמות שעושה כשוף נעלמות המת. טמיא עלמות ודומה לו נמקבא כלים טיא מלא טומאה ואפי רב המיי מלא טמיא טיא שהוא מלא עלמות והכיא רמיה על זה מנכלסים רכה [יב]דקמני מדריטם שמיק טמיא להיינו שמיק עלמות. ולין לפרש לוב טמא שמין זה הלשון: גנח גוהא. ומגעם ומרעם כלומר מדעזעת אחרן מאד מאד. גנח גוהא מדא מילתא היא וכן הלשון: גוהא גוהא מיבעי ליה. אי פעמים היה לו להזעזע כגוד שתי דמעות: סופק כפיו. ומשומו קול מזדעזעת אחרן שמיעו שכפיו מופק שנאמר גם אני אכה כפי אל כפי (יחזקאל כא): אנחה מפעמת. ומשומה אנחה מרעיד אחרים ומיעו שמאנחה שנאמר ואניחותי חמתי בם (יחזקאל ה) כניכול כאלו שיש לו חימה ומתנחם ומתנחם דעתו ועושה לו נחת רוח: ואנחתי. לאנחם על הרעה שעשיתי להן: פיזד דזורכים יענה. שדוחק ודוחף בארץ: ופאדן סדום רגלי. כגון שדחה [יג]אחת כפא אכזרי ומגיע נעוצו על לאחר שהיא סדום רגליו: שני בגלגל. ענינים ממוספין ומתחככין ונשמע הקול לשון אחר הענינים פוגעין בגלגל ומתגללות עם הגלגל נעל נרמס ולשון הקול היינו רעמים: ברקא. ברקים של אש: ומטבר גזירי דכרזא. ולשון הקול היינו רעמים. גזירי גלגל"ש ממיכות של ברד: חלחולי מחלחלי. ענני ומנשב זיקא עליהו והיינו רעמים: מנשפי אנני. הומות הענים: ופפא. פוסקטורנ"ל: ברקא. לישלחי"ם לשון מנריק נהרים: ברקא ירמיפא. שלא הכריק אלא פעם אחד: וברקא מיזרא וברקא ירוקפא כולהו קשיין. שחיים של ברכה: דסלקן מדא לאפי חברתה. שעני ענינים פוגעים זה את זה: מען בקר. לא קטנו: כד מפתח בבי מטרא בר חמרא מוך שקך וגני. אם כשמפתח לתוך נפקר ירד לך מטר לך אמי לומר ממר מהולך ממקום למקום להביא מטולה מוך שקך וגני כפול שקך ממחץ ומיטן עליו ולא תלך אנה ומנה להביא מטולה לפי שיהיו החטים מול בשביל הגשם: ה"ג פפ דקפר בעיבא. נמקבצו העמים בענן עבה מן מוך כי ירד גשם רב: פפ דקטיר בענגא. ענן קלוש הוא ענן נקר שאין בו ממש: גרוך שיפוח של עניו. לפי שהוא מרמה כנוד ה': ברוך ופני. כשלוח נכוך עושה נרמזים וברוך שכחו מלא עולם כרוך ומני כשלוח נמזל נכפ ועל כולם שמי נרכוש הלוו: על הברים לא מני לגרוסי מלא עולם שאין במקום אחד אלא ראולא בתרה דאמרה לה הב לי בני שבשעה שהקב"ה בקש להביא מבול לעולם נטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם וכשבקש לסתמה נטל שני כוכבים מעיש וסתמה וליהדר לה [ח]אין הבור מתמלא מחוליתו אי נמי [ט]אין קטיגור נעשה סניגור וליברי לה תרי ככבי אחריני [י]אין כל חדש תחת השמש א"ר נחמן עתיד הקב"ה להחזירן לה שנאמר [יא]ועיש על בניה תנחם: ועל הזועות: [יב]מאי זועות א"ר קטינא גוהא רב קטינא הוה קאזיל באורחא כי מטא אפתחא דבי אובא ממיא גנח גוהא אמר מי ידע אובא ממיא האי גוהא מהו ליה קלא קטינא קטינא אמאי לא ידענא בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו והיינו גוהא א"ר קטינא אובא ממיא כריב הוא ומיליה כריבן אי הכי גוהא גוהא מיבעי ליה ולא היא גוהא עביד והאי דלא אודי ליה כי היכי דלא ליטעי כולי עלמא אבתריה ורב קטינא דידיה אמר סופק כפיו שנאמר [יג]וגם אני אכה כפי אל כפי והניחותי חמתי רבי נתן אומר אנחה מתאנח שנאמר [יד]והניחותי חמתי בם והנחמתי ורבנן אמרי בועט ברקיע שנאמר [טו]והידד כרורכים יענה אל כל יושבי הארץ רב אחא בר יעקב אמר דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד שנאמר [טז]כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי: ועל הרעמים: [יז]מאי רעמים אמר שמואל ענני בגלגלא שנאמר [יח]קול רעמך בגלגל האירו ברקים תבל ותגה ותרעש הארץ ורבנן אמרי ענני דשפכי מיא להדדי שנאמר [יט]לקול תתו המון מים בשמים רב אחא בר יעקב אמר ברקא תקיפא דבריק בעננא ומתבר גזירי דברזא רב אשי אמר ענני [כ]חלחולי מחלחלי ואתי זיקא ומנשב אפומייהו ודמי כזיקא על פום דני ומסתברא כרב אחא בר יעקב דבריק ברקא ומנהמי ענני ואתי מטרא: [כא]מאי רוחות אמר אביי זעפא ואמר אביי גמירי דזעפא בליליא לא הוי והא קא חזינן דהוי ההוא דאתחולי ביממא ואמר אביי גמירי דזעפא תרתי שעי לא קאי לקיים מה שנאמר [כב]לא תקום פעמים צרה והא קא חזינן דקאי דמפסיק ביני ביני: ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם: [כג]מאי ברקים אמר רבא ברקא ואמר רבא ברקא יחידאה וברקא חיורא וברקא ירוקתא וענני דסלקן בקרן מערבית ואתיין מקרן דרומית ותרתי ענני דסלקן חדא לאפי חברתה כולהו קשיין למאי נפקא מינה למבעי רחמי והני מילי בליליא אבל בצפרא לית בהו מששא [כד]אמר רבי שמואל בר יצחק הני ענני דצפרא לית בהו מששא דכתיב [כה]וחסדכם כענן בקר וגו' א"ל רב פפא לאביי הא אמרי אינשי כר מפתח בבי מיטרא בר חמרא מך שקך וגני לא קשיא הא דקטר בעיבא הא דקטר בענני אמר ר' אלכסנדרי אמר ר' יהושע בן לוי לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב שנאמר [כו]והאלהים עשה שיראו מלפניו וא"ר אלכסנדרי אמר ריב"ל הרואה את הקשת בענן צריך שיפול על פניו שנאמר [כז]כמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו' וארא ואפול על פני [כח]לייטי עלה במערבא משום דמחזי כמאן דסגיד לקשתא אבל כרוכי ודאי מברך מאי מברך ברוך זוכר הברית במתניתא תנא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו [כט]א"ר פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו [ל]ברוך זוכר הברית [לא]ונאמן בבריתו וקיים במאמרו: על ההרים ועל הגבעות: אטו כל הני דאמרן עד השתא לאו מעשה בראשית נינהו והכתיב [לב]ברקים למטר עשה אמר אביי כרוך ותני רבא אמר יהתם מברך תרתי ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית הבא עושה מעשה בראשית אימא שכחו מלא עולם ליכא אריב"ל הרואה רקיע במזהרתה אומר ברוך עושה [לג]בראשית אימתי אמר אביי כי אתא מטרא כולי ליליא ובצפרא אתא אסתנא ומליא להו לשמא ופליגי דרפרם בר פפא א"ר חסדא דאמר רפרם בר פפא א"ר חסדא מיום שחרב בהמ"ק לא נראית רקיע במזהרתה שנאמר [לד]אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם: תנו

[כב]על הרוחות אומר שכחו וגבורתו מלא עולם. ירושלמי ממני כשנמים נזעם מכל כשנאין נגמת מומר נרון עוסה נרשעית: **הלכך** ניסרינהו לתרוייהו. מומר ר"י דמן מומחין נגרון נגרכה זו והיכי מכרך נרון ממה ה' מלהיכו מלך העולם נאמן בבריתו וקיים בשנועתו חוכך הכנרים:

רבא אמר התם מברך שכחו וגבורתו מלא עולם ועושה מעשה בראשית. פי' מומר לו מהי לו מהי לחיה זילנה וכן פירש רב מלפס: **הלכך** ניסרינהו לתרוייהו. רוצ ההולות ולא ההולות. לפיכך מקנו ביפמנה מחל פיסה הנרכה נרון ממה ה' מל מלך גדול מחשמחות מל ההולות: המוב

תורה אור השלם

1. מָה שֶׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה וּמָה שֶׁנַּעֲשָׂה הוּא שֶׁיֵּעָשֶׂה וְאֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: קהלת א ט
2. הַהֹגֶה מֵרֵאשִׁית בְּעִתּוֹ וְעֹשֶׂה עַל נְבִיעָה הֲעֹתִיד: ישעיה מו י
3. וְגַם אֲנִי אֶעֱנֶה כִּסִּי אֶל כִּסִּי תְּכַלְיוּדֹתַי תְּקַדֵּי אֲנִי יְיָ דִּבַּרְתִּי: יחזקאל כא כז
4. וְקָלָא אִתְּרַחֲשַׁתִּי וְחַמְתִּי מָם וְחַשְׁתַּמְתִּי וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְיָ דִּבַּרְתִּי בְּקִנְאָתִי בְּכַלּוֹתִי חֲמָתִי בָּהֶם: יחזקאל ה יג
5. וְאַתָּה תַּבְגִּיא אֱלֹהֵיהֶם אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאַשְׁרֵיתֶךָ אֱלֹהִים יְיָ מִשְׁרֹתֵם יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְעוֹן שֶׁקֶשׁ יִחְן קוֹלוֹ שֶׁאֵנוּ יְשִׁיאָנוּ עַל נְזֵדוֹ הַיְקָר קְדוֹשִׁים יַעֲנֶה אֵל כָּל יִשְׁבֵי הָאָרֶץ: ירמיהו כה ל
6. מִה אָמַר יְיָ הַמְּשׁוֹם בְּמִצְרַיִם הֲדֹם רָגְלֵי אֲנִי וְה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵי וְה מָקוֹם מְנוּחָתִי: ישעיה סו א
7. קוֹל רַעַשׁ גְּדוֹל הַאִירִיע בְּרָקִים תֹּכֵל רְנוּזָה וְחַרְעֵשׁ הָאָרֶץ: תהלים עז יט
8. לְקוֹל תִּתּוֹ הֲמוֹן מַיִם בַּשָּׁמַיִם וַיַּעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה וַיּוֹצֵא רוּחַ מֵאֹצְרוֹתָיו: ירמיהו י יג
9. מָה תַּחְשְׁבוּן אֶל יְיָ בְּלָה הוּא עֹשֶׂה לֹא תָקוּם פַּעֲמַיִם צָרָה: נחום א ט
10. מָה אֲעֲשֶׂה לָךְ אֶפְרַיִם מָה אֲעֲשֶׂה לָךְ יְהוּדָה וְחַסְדְּכֶם כְּעַנַן בֹּקֶר וְכַטַּל מַשְׁכִּים הֹלֵךְ: הושע ו ד
11. יְדַעְתִּי כִּי כָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים הוּא יִהְיֶה לְעוֹלָם עָלָיו אֵין לְהוֹסִיף וּמֵאֹתוֹ אֵין לִגְרֹעַ וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו: קהלת ג יד
12. כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד יְיָ וָאֶרְאֶה וָאֶפֹּל עַל פָּנַי וָאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר: יחזקאל א כח
13. מַעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה מוֹצִיא רוּחַ מֵאֹצְרוֹתָיו: תהלים קלה ז
14. אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשָׂק אָשִׂים כְּסוּתָם: ישעיה נ ג

רבינו תנאל (המשך)

עין. כדכתיב בלה נשן באמר אשר מפיו תאבל. יש לומר שיש אף יפה. אלא בתורת מדרש. כך כל דברי חכמים בתורת רימוז. אבל הכל מודים שאין למדין לא בכיה ולא משחוק ולא רמיזה ולא אגדה מנוקי. אלא דברי החכמים בתורת רימוז בדברי המבריאים. על הדברים. מאי דעתים אומר שמואל ענני דאתו בגלגלא. כדכתיב קול רעמך בגלגל. רבנן אמרי דעתים ענני דשפכי מיטרא לאדרי. שאומר לקול תתו המון מים בשמים. רב אחא בר יעקב אמר מיטרא בעובי ממאמר אמר כהי. פירוש ממשא

[מסך] המוס יפוס כלומר (הבורא) [הברק] מחמם נדרי השלג וחן נמסין ירידין בענגים. ומסחברא בענגים בהיכה דחזין בריק ברקא ומנהמין ענני דאתי מיטרא. רב אשי אמר ענני חלחולי מחללי ונשיב זיקא אפומייהו ומשמשע דעם כי קלא אפום דני. אמר ר' יהושע בן לוי הרואה קשת צריך ליפול על פניו. שנאמר כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה כבוד ה' וגו'. ולא היא. משום דמחזי כמר דפלח ליה לקשת. אלא צריך לכרוכי ב"א (ר"י אלן) מלך העולם חבר הברית נאמן בבריתו וקיים בפה שאמר ודבר על המלאך] ושומר חנת נפא הכבוד לחתוך הגליו. ורבנן אמרי אומר למלאך הכתוב בקיע שנאמר הידד בחזקים יענה. וזה הדבר ידוע הוא שהקב"ה אומר למלאך כדכתיב ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור. ואילמלא קרא כתוב שיש בשבח[זה] ח[ק] שד. לא היינו אומרין אותו. אלא כיון שמצינו מקרא שכתוב יכתוב לשדים לא אלוה. פירשנו אינא סמיא. שד. ואין זה קשה כדכתיב כדברי האומרים כי השדים שמיין. שהן אומרי במסכת ועניה פרק אין דורשין בעריות. ששה ורבין נאמרו בשדים. ששים כנגד אדם וששה כנגדו כמלאכין. ומולין ושותין כנגד אדם ושרים ורכים כנגד אדם ומתים כנגד אדם. שלשה כמלאכין הולכין ממוף העולם ועד סופו כמלאכים. ויש להם נמנים. ושומעין מה שעתידי להיות כמלאכים. וכל המלאכים כולם פה אחד הבקיעים כדברי חכמי המלמוד מפרשים הרכים הללו בתורת משלים]. וכמו שאומר הכתוב שרה למה יאמין ר"י. וכי אפשר לומר שיש

מסורת הש"ס

ג) גמל ג: פסחים סח. ב) [פסחים יב: ר"ה סו. קידושין ס:]. ג) סי' תלתן קלט. ד) [פסחים ו: ב"ב, ה) [קידושין נ: ר"ה ו:]. ו) [נקמן שמות ב ט:] פסחים ו. מגילה כט:. ז) [ר"ה נקמן נמא ופ"ו. סנהדרין נמרא סי' רכה סי"ט ופ"ו. ח) מעשה נרשים. ט) [פסחים ס"ו ב"ב:]. י) [מרמה שמות ב יא]. יא) [ישעיה נד, ח]. יב) [ישעיה נמרא ב ח]. יג) [איוב לא לג]. יד) [יחזקאל כא כב]. טו) [איוב לט כד]. טז) [ישעיה סו א]. יז) [תהלים כט ג]. יח) [איוב לו לג]. יט) [תהלים קלה ז]. כ) [איוב לו לב]. כא) [קהלת ג יד]. כב) [תהלים ב יב]. כג) [איוב לו לב]. כד) [שמות כד יז]. כה) [ישעיה נח יא]. כו) [קהלת ג יד]. כז) [יחזקאל א כח]. כח) [ישעיה נמרא ב ג]. כט) [ויקרא כו מה]. ל) [שמות לד ו]. לא) [תהלים קיא ה]. לב) [איוב לז ו]. לג) [שמות ט כט]. לד) [ישעיה נ ג]. לה) [שמות ט כט]. לו) [שמות ט כט]. לז) [שמות ט כט]. לח) [שמות ט כט]. לט) [שמות ט כט]. מ) [שמות ט כט]. מא) [שמות ט כט]. מב) [שמות ט כט]. מג) [שמות ט כט]. מד) [שמות ט כט]. מה) [שמות ט כט]. מו) [שמות ט כט]. מז) [שמות ט כט]. מח) [שמות ט כט]. מט) [שמות ט כט]. נ) [שמות ט כט]. נא) [שמות ט כט]. נב) [שמות ט כט]. נג) [שמות ט כט]. נד) [שמות ט כט]. נה) [שמות ט כט]. נו) [שמות ט כט]. נז) [שמות ט כט]. נח) [שמות ט כט]. נט) [שמות ט כט]. ס) [שמות ט כט]. סא) [שמות ט כט]. סב) [שמות ט כט]. סג) [שמות ט כט]. סד) [שמות ט כט]. סה) [שמות ט כט]. סו) [שמות ט כט]. סז) [שמות ט כט]. סח) [שמות ט כט]. סט) [שמות ט כט]. ע) [שמות ט כט]. עא) [שמות ט כט]. עב) [שמות ט כט]. עג) [שמות ט כט]. עד) [שמות ט כט]. עה) [שמות ט כט]. עו) [שמות ט כט]. עז) [שמות ט כט]. עח) [שמות ט כט]. עט) [שמות ט כט]. פ) [שמות ט כט]. פא) [שמות ט כט]. פב) [שמות ט כט]. פג) [שמות ט כט]. פד) [שמות ט כט]. פה) [שמות ט כט]. פו) [שמות ט כט]. פז) [שמות ט כט]. פח) [שמות ט כט]. פט) [שמות ט כט]. צ) [שמות ט כט]. צא) [שמות ט כט]. צב) [שמות ט כט]. צג) [שמות ט כט]. צד) [שמות ט כט]. צה) [שמות ט כט]. צו) [שמות ט כט]. צז) [שמות ט כט]. צח) [שמות ט כט]. צט) [שמות ט כט]. ק) [שמות ט כט]. קא) [שמות ט כט]. קב) [שמות ט כט]. קג) [שמות ט כט]. קד) [שמות ט כט]. קה) [שמות ט כט]. קו) [שמות ט כט]. קז) [שמות ט כט]. קח) [שמות ט כט]. קט) [שמות ט כט]. קי) [שמות ט כט]. קיא) [שמות ט כט]. קיב) [שמות ט כט]. קיג) [שמות ט כט]. קיד) [שמות ט כט]. קטו) [שמות ט כט]. קטז) [שמות ט כט]. קיז) [שמות ט כט]. קיח) [שמות ט כט]. קיט) [שמות ט כט]. קכ) [שמות ט כט]. קכא) [שמות ט כט]. קכב) [שמות ט כט]. קכג) [שמות ט כט]. קכד) [שמות ט כט]. קכה) [שמות ט כט]. קכו) [שמות ט כט]. קכז) [שמות ט כט]. קכח) [שמות ט כט]. קכט) [שמות ט כט]. קל) [שמות ט כט]. קלא) [שמות ט כט]. קלב) [שמות ט כט]. קלג) [שמות ט כט]. קלד) [שמות ט כט]. קלה) [שמות ט כט]. קלו) [שמות ט כט]. קלז) [שמות ט כט]. קלח) [שמות ט כט]. קלט) [שמות ט כט]. קמ) [שמות ט כט]. קמא) [שמות ט כט]. קמב) [שמות ט כט]. קמג) [שמות ט כט]. קמד) [שמות ט כט]. קמה) [שמות ט כט]. קמו) [שמות ט כט]. קמז) [שמות ט כט]. קמח) [שמות ט כט]. קמט) [שמות ט כט]. קנ) [שמות ט כט]. קנא) [שמות ט כט]. קנב) [שמות ט כט]. קנג) [שמות ט כט]. קנד) [שמות ט כט]. קנה) [שמות ט כט]. קנו) [שמות ט כט]. קנז) [שמות ט כט]. קנח) [שמות ט כט]. קנט) [שמות ט כט]. קס) [שמות ט כט]. קסא) [שמות ט כט]. קסב) [שמות ט כט]. קסג) [שמות ט כט]. קסד) [שמות ט כט]. קסה) [שמות ט כט]. קסו) [שמות ט כט]. קסז) [שמות ט כט]. קסח) [שמות ט כט]. קסט) [שמות ט כט]. קע) [שמות ט כט]. קעא) [שמות ט כט]. קעב) [שמות ט כט]. קעג) [שמות ט כט]. קעד) [שמות ט כט]. קעה) [שמות ט כט]. קעו) [שמות ט כט]. קעז) [שמות ט כט]. קעח) [שמות ט כט]. קעט) [שמות ט כט]. קפ) [שמות ט כט]. קפא) [שמות ט כט]. קפב) [שמות ט כט]. קפג) [שמות ט כט]. קפד) [שמות ט כט]. קפה) [שמות ט כט]. קפו) [שמות ט כט]. קפז) [שמות ט כט]. קפח) [שמות ט כט]. קפט) [שמות ט כט]. קצ) [שמות ט כט]. קצא) [שמות ט כט]. קצב) [שמות ט כט]. קצג) [שמות ט כט]. קצד) [שמות ט כט]. קצה) [שמות ט כט]. קצו) [שמות ט כט]. קצז) [שמות ט כט]. קצח) [שמות ט כט]. קצ

руками, и в это время содрогается земля. **שנאמר** *Как сказано*[3]: **וגם אני אכה כפי אל כפי והניחותי חמתי** *"Также и Я хлопну Своей рукой по Своей руке и успокою Свою ярость"*.

רבי נתן אומר *Раби Натан говорит*: содрогание земли происходит оттого, что Всевышний как бы **אנחה מתאנח** *вздыхает*; **שנאמר** *как сказано*[4]: **והניחתי חמתי בם והנחמתי** "И кончится мой гнев, *и успокою Свою ярость над ними, и утешусь*". Подобно человеку, который гасит свой гнев тем, что вздыхает.

ורבנן אמרי *А мудрецы говорят*: **בועט ברקיע** Всевышний как бы *"бьет* ногами" *по* небесному *своду*; **שנאמר** *как сказано*[5]: **הידד כדורכים יענה אל כל יושבי הארץ** *"Закричит* Он *страшным криком, как* те, что *топчут* (виноград в давильнях), *на всех жителей земли"*.

רב אחא בר יעקב אמר *Рав Аха бар Яаков сказал*: **דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד** Всевышний как бы *"ставит Свои ноги" под престол Славы*, на котором "сидит". (Это похоже на человека, который, сидя на стуле, ноги ставит под себя, между ножками стула.) **שנאמר** *Как сказано*[6]: **כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי** *"Так сказал Всевышний: небо – Мой престол, а земля – подножие Моих ног"*.

Учили в нашей мишне: **ועל הרעמים** *на громы* произносит: "Благословен Тот, Чья сила и мощь наполняют мир".

מאי רעמים *Что* это за *громы*?

אמר שמואל *Сказал Шмуэль*: **עני בגלגלא** *облака – в* небесном *кругу*, т. е. они трутся одно о другое, и получается звук грома; **שנאמר** *как сказано*[7]: **קול רעמך בגלגל האירו ברקים תבל רגזה ותרעש הארץ** *"Звук Твоего грома на* небесном *своде, осветили молнии мир, содрогается и сотрясается земля"*.

ורבנן אמרי *А мудрецы говорят*: **עני דשפכי מיא להדדי** *облака плещут воду друг на друга*, и получается звук грома; **שנאמר** *как сказано*[8]: **לקול תתו המון מים בשמים** *"Для великого звука* (т. е. грома) *даны Им воды на небесах"*. (Прямой смысл стиха: звук воды на небесах возвещает Его мудрость и силу.)

רב אחא בר יעקב אמר *Рав Аха бар Яаков сказал*: **ברקא תקיפא דבריק בעננא** *мощная огненная молния бьет по облаку* **ומתבר גזיזי דברזא** *и разбивает* его на *куски в град* – это и есть гром.

רב אשי אמר *Рав Аши сказал*: **עני חלחולי מחלחלי** *облака – пустые* внутри; **ואתי זיקא ומנשב אפומייהו** *приходит ветер и дует в устье их* пустот, **ודמי כזיקא על פום דני** *и* это *похоже на* дуновение *ветра в отверстии сосудов*. Такова природа грома.

ומסתברא כרב אחא בר יעקב *И логично* признать, что прав *рав Аха бар Яаков*, **דבריק ברקא ומנהמי עני** *потому что* сначала *сверкает молния*, потом *"рычат"* (разбиваемые на частицы града) *облака*, **ואתי מטרא** затем *приходит дождь*.

Учили в нашей мишне: **ועל הרוחות** *на* сильные *ветра* произносит: "Благословен Тот, Чья сила и мощь наполняют мир".

מאי רוחות *Что* это за *ветра*? Т. е. на какой именно ветер надо произносить благословение? – **אמר אביי זעפא** *Сказал Абае*: это *буря*.

ואמר אביי *И* еще *сказал Абае*: **גמירי** *получили по традиции* (с Синая), **דזעפא בליליא לא הוי** *что бури ночью не бывает*.

והא קא חזינן דהוי *Но ведь мы видим, что бывает*!

ההוא דאתחולי ביממא *Это та* буря, *что началась* еще *днем*.

ואמר אביי *И* еще *сказал Абае*: **גמירי** *получили по традиции* (с Синая), **דזעפא תרתי שעי לא קאי** *что буря два часа не продолжается*, т. е. любая буря длится меньше двух часов. **לקיים מה שנאמר** Так *выполняется то, о чем сказано*[9]: **לא תקום פעמים צרה** *"Не поднимется беда дважды"*. (По этому толкованию, "один раз" = "один час".)

והא קא חזינן דקאי *Но ведь мы видим, что бывает*!

Ответ: **דמפסיק ביני ביני** есть *перерыв между ними*. Т. е. нам кажется, будто одна буря длится больше двух часов, в то время как это две бури.

Учили в нашей мишне: **ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם** *на молнии произносит*:

3. Йехезкель 21:22
4. Там же 5:13
5. Йирмея 25:30
6. Йешаяу 66:1
7. Теилим 77:19
8. Йирмея 10:13
9. Нахум 1:9

כטרפא דטריף. דכר שהוא מסר ומתמוהו מגופו שמשמוהו כעוס וממהר כמכה בקורנס. טרפא דטריף מוכה נכאובות כמו ניכה: (ד) טרופה. ל"ל דממהר כדטרפא מטריף נפכא יחד ועשאו סניפין כמין מיטור: וספי דפוגא. שים לאחר כימה: דממרס לפ סב לי בני. שני טוכנים שלי: ולישדר. לכימה לומן טוכנים עלמן שנטל הימנה: גופא. בלשונם קורין לעלמא הסרך גופה: לופא סמיא. נטל לוב של עלמות שעושה כשוף בעלמות המת. טמיא עלמות ודומה לו נמסכת כלים ניש מלא טמיא ופיי רב האיי מלא טמיא ניש שהוא מלא מלא עלמות והניש לשיא על זה מנלגלים כשוף) דקמני לדרישם שחיק טמיא דלייט שחיק עלמות. ולמן לפרש לוב טמא שמן זה הלשון: גגא גופא. ומגעם ומרעם כלומר מדעופא הסרך מלד מלד. גגא גוהא מדא מילפא היא וכן הלשון: גופא גופא מיבעי ליה. שני פעמים היה לו להזכיעם כנגד שני למעות: סופק כפיו. ומלומו קול מדעופא הסרך שמליטו שכפיו סופק שנאמר גם אני נוהא כפי (יחזקאל כא): מנפא מפנפא. ומלומה למה מרעיד הקרקע ממני ומליטו שמתוגא שנאמר ונניומוני ממני כם (יחזקאל ה) כניכול כלים שים לו מימה ומתגא ומתנפח לפעמו ועשה לו נחת רוח: וסנחפני. לנחם על הרעה שעשיתי להן: פידד דדורים יפנפ. שדוכך ונופנו ברקיע: ופלרן סדום רגלי. כגון שדחה[ה] תחת כפא הכבוד ומגיע כעומו עד לארן שהיא הדום רגליו: שני נגלגל. שנים מתפופפין ומתחככין ונשמע הקול לשון אחר השנים פוגעין בגלגל ומתגלגלות עם הגלגל נעל כרחם ולומו הקול היינו רעמים: ברקים. ברקים של אש: ומפכר גזיז דברוש. ולומו הקול היינו רעמים. גזיז גלגי"ם מחיכות של נרד: מלאולי מנלחלי. עגני ומנפר דקל עליהו והיינו רעמים: מנפפי עגני. הומות העגנים: ופפא. קופסטרנ"ל: ברקפ. לישנא"ם לשון מנריך נהר"ם: ברקפ ימידפס. שלא הכריק אלא פעם אחד: וברקפ מיומפ וברקפ ירוקפס כולהו קשיין. שחים של ברכה: דפלקן מדפ לפפי מברכפ. שמי שנים פוגעים זה אח זה: ענן בקר. לפ קנוט: כד שפפא בני מערפ כר מערפ מוך שקיך וגני. אם כשחפפא דלמיך נבקר ירד לך מטר לך אי אתה אומר ממר ההולך ממקום למקום למקוס להביא מנוחה מוך שקיך וגני כפול שקך ממחיך ומיכן עליו ולפ אלך מנה ומנה להביא מנוחה לפי שיהיו החטים נזול בשביל הגשם: ס"ג פפ דקפר במיכפ. נמקומו השמים נעב עבה אין מוך כי ירד גשם רב: פפ דקפיר כפנפ. ענן קלום הוא שע בקר שלין בו ממש: נריך ניפול על עניו. לפי שהוא מרמה כנוד ה': כדוך ופני. כשלוה נרוך עושה נרעמים ונרוך שכחו מלא עולם נרוך ומי לשלוה מחלה נבא ועל כולם שמי נרכות הללו: על ההריס לא מלי לנרופי מלא עולם שלית במקום אחד מלא כל אחד ואחד במקומו: מומר נרוך עושה נרעמים. שקך היפה נריחו ומאר קך כשוחו ענגים: לפפנפ. רוח לפומים: נמקומפה.

[מסרן המוס יפות כלומר (הבוקר) [הברקן] מהפס מידי השלג והן נפסוק יחידהן בענגים. ומפחברא בענגים כהיכה החזק בריק ברקא ומהמהן עגני ואתי מישרא. רב אשי אמר עגי חלחולי מחללי תשיב ויקא אפומיהו ופעמהו רעם כי קלא אפום רבי. אמר ר' יהושע כן לני הרואה קשת צריך לישל על פניו. שנאמר כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב וגו'. ולא היא. משום דאתחזי כמי דשלח ליה לקשת. אלא צריך לכיוכי ב"א [ר"י אלן] מלך העולם יחזר ראשון בברית ואקיים בהמאמרו. אמר [רבא] ברקא ויורמא וברקא ועגני יחידאה ומחיתי עגי חלקן להני הדדי ועבוא דשלקא מקרן מערבית דדרומית, צריך לפיבעא מליה דחמי דקשיין. ותל החדשות. ונרקמה אביי ברוחה של [נוף]. [חמי: נמידי דעפוא לא הני בלילייא. אלא אם כן מתחיל מעמנה. ונמידי דעפוא דחדי שני לא הוה. שנאמר לא הקים פעמים צרה. ומקוא ליה דשל הרשעים הבוקים מבוך שחים, בורך שכחו מלא עולם ובורך עושה בראשית. [ירושלמי: על הברקים ר' יהושע בן לוי ור' חמרא ר' אחא בשם ר' חמרא ר' יוסי בי רבי בון אמרו בשם ר' יהושע בן לוי ור' חמרא ר' אחא בשם

"Благословен Тот, *Чья сила и мощь наполняют мир"*.

מאי ברקים *Что* это за *молнии*? (Вариант объяснения вопроса: почему о них сказано во множественном числе? Разве на одну молнию не надо произносить благословение?)

אמר רבא *Сказал Рава*: **ברקא** *яркая молния*. (Вариант: "на молнию" – так надо читать нашу мишну. Т. е. и на одну молнию надо произносить благословение.)

ואמר רבא *И сказал Рава*: **ברקא יחידאה** *одна молния* (т. е. та, что сверкнула один раз), **וברקא חיורא וברקא ירוקתא** *белая молния, желтая молния*; **וענני דסלקן בקרן מערבית ואתיין מקרן דרומית** *облака, которые, поднимаясь в западной части небосвода, приходят с юга,* **ותרתי ענני דסלקן חדא לאפי חברתה כולהו** *и два облака, которые сталкиваются друг с другом,* – **קשיין** *все эти* явления *опасны для* мира, т. е. нет в них благословения.

למאי נפקא מינה *Что отсюда следует*? Т. е. для чего это сказано? – **למבעי רחמי** Чтобы *попросить милосердия*. Другими словами, если человек видит на небе перечисленные явления, то должен попросить милосердия в молитве.

והני מילי בליליא *Но это правило* – только для случая, *когда* видит перечисленные явления *ночью*. **אבל בצפרא לית בהו משום** *Однако утром – нет в них* ничего *влияющего на действительность* и угрожающего.

אמר רבי שמואל בר יצחק *Сказал раби Шмуэль бар рав Йицхак*: **הני ענני דצפרא לית בהו משום** *те облака, что* видны *утром, – нет в них* ничего *влияющего на действительность*, т. е. они не предвещают дождя, а значит, нет в них благословения. **דכתיב** *Как написано* о пророке, который сказал евреям[10]: **וחסדכם כענן בקר וגו'** *"Ваше милосердие – как утреннее облако,* как роса, которая пропадает поутру".

אמר ליה רב ממא לאביי *Сказал рав Папа* мудрецу *Абае*: **הא אמרי אינשי** но *ведь говорят люди*: **כד מפתח בבי מיטרא** *когда открываешь дверь* (утром) *и идет дождь* – тогда, **בר חמרא** если ты *погонщик ослов* (развозящий зерно), **מוך שקיך וגני** *складывай свой мешок и спи* на нем, потому что цена на зерно упадет из-за дождя, который, несомненно, приведет к увеличению урожая. – Раз так, то нельзя сказать, что в утренних облаках нет благословения.

לא קשיא *Нет противоречия* между словами раби Шмуэля бар рав Йицхак и этой поговоркой. **הא דקטר בעיבא** *Это* высказывание (поговорка) – *когда* небо *покрыто тучами* (густыми облаками). **הא דקטר בענני** А *это* (про то, что в утреннем облаке нет ничего угрожающего) – *когда* небо *покрыто* легкими *облаками*.

אמר רבי אלכסנדרי אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Александри: сказал раби Йеошуа бен Леви*: **לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב** *громы созданы только* для того, чтобы *исправить "кривизну", которая в сердце*, т. е. внедрить в сердце страх и тем самым побудить человека к раскаянию. **שנאמר** *Как сказано*[11]: **והאלהים עשה שיראו מלפניו** *"Бог сделал так* (т. е. устроил мир таким), *чтобы Его боялись"*.

ואמר רבי אלכסנדרי אמר רבי יהושע בן לוי *И* еще *сказал раби Александри: сказал раби Йеошуа бен Леви*: **הרואה את הקשת בענן צריך שיפול על פניו** *видит радугу в облаке – должен "упасть на свое лицо"* (умолять о милосердии), потому что радуга – символ величия Творца. **שנאמר** *Как сказано*[12]: **כמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו' וארא ואפול על פני** *"Как вид радуги в облаке* в дождливый день, так и вид сияния вокруг (облака) – напоминают о величии Всевышнего. *Увидел я и упал на свое лицо"*.

לייטי עלה במערבא *Осудили* (буквально: прокляли) *на Западе* (в Стране Израиля) *того*, кто так поступает, **משום דמחזי כמאן דסגיד לקשתא** *потому что он выглядит как тот, кто поклоняется радуге*. **אבל ברוכי ודאי מברך** *Однако благословение* на радугу он, *несомненно*, должен *произнести*.

מאי מברך *Что благословляет*? Т. е. какое благословение произносит? – **ברוך זוכר הברית** *"Благословен Помнящий Союз"*.

רבי ישמעאל במתניתא תנא *Учили в барайте*: **בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר** *раби Йишмаэль, сын раби Йоханана бен Брока, говорит*: **נאמן בבריתו וקיים במאמרו** "Благословен *Верный*

10. Ошэа 6:4
11. Коэлет 3:14
12. Йехезкель 1:28

כטרפא דטריף. דכר שהוא מסר וסמהומו מגופו שנשמוהו כטום ומתמוי כמכה בקורנס. טרפא דטריף מוכה מכהמות כמו כילה טרופה. ל"ל דממחית כדטרפא מטרף מדכא יחד ועשאו מריפין כמין מיטור: **ופטי דשוא.** עיש לאכי כימה: דשמרש לפ סב לי בני שי טוכבים שלי: **ולישדר.** לכימה מותן טוכבים עלמן שנשל הימנה: **גופא.** בלשוטם קורין לעידת המרן גוהא: **מוכא פטיש.** נשל מוכ של עלמות שעושה כשוף בעלמות המם. עמיל עלמות ודומה לו מתכמת כלים ניש מלא עמיל ופי' רב האלי' מלא עמיל ניש שהוא מלא עלמות והניל לליש על זה מכלשים רבה? דקמי מדרישים שמיק עמיל דהייט שמיק עלמות. ולפן לפרש מוכ טמא שמן זה הלשון: **גמא גופא.** ומגמש ומרעש כלומר מדעזעא המרן מאד מאד. גמא גוהא מדא מילמא ניש וכן הלשון: **גופא גופא מיבעי ליה.** שי פעמים היה לו להזעזע כגד שמי דמעות: **סופק כפיו.** ומלומו קול מזדעזעא המרן שמלינו שכפיו סופק שנאמר גם מי מכה כפי אל כפי (יחזקאל כא): **פנחס מפפנא.** ומלומה פנחס מרעיד הקרקע ומלינו שמפפנא שנאמר והמיומי ממני כם (יחזקאל ט) ככיכול כאדם שים לו תימה ומפפנא ומפנחס לעתו ועוסה לו נחת רוח: **ונאמפני.** פנחס על הרעה שעשימי להן: **פידד כדורכים יפנס.** שדוכך וכועט בקרקע: **ופארץ פדוס רגלי.** כגון שלחה[ט] מחם כפף הככוד ומגיע בעומו עד לארן שהיא הדום רגלי: **מני גבלגלא.** עגיים ממופסין וממככין ונשמע הקול. לשון אחר העגיים פוגעין בגלגל ומגבלגלות עם הגלגל בעל כרחם ולומו הקול היינו לעגיים: **ברקא.** כרקיס של מם: **ומפכר גזיז דכרוז.** ולומו הקול היינו לעגיים. גזיז גלגי"ש ממיכות של כרל: **מלחולי מפלחלי.** עגני ומנשב זיקא עליהו והיינו לעגיים: **מנפפי פגני.** הומות העגנים: **ופפא.** פוסטורכי"ל: **ברקא.** פיטלוזי"ש לשון מבריק נהר"ש: **ברקא ימידפס.** שלא הבריק מלא פעם אחד: **וברקא פיומא וברקא ירוקפא כולהו קמיין.** שמיים של ברכה: **דפלקו מדא לשפי מברכפא.** שמי עגיים פוגעים זה מת זה: **מען בקר.** לש קבוע: **כך מפפא בכי מפרפא בר אמרפ מוך מקיך וגו'.** פם כשמפתח לעמיק בעגן וגו' ואראה ואפול על פני שנאמר כמו כשכל הגפס: ס"ג פפ דקפר במיבא. נתקבלו השמים כעב עגה לו מוב כי יכל גשם רב: **פפ דקפיר בפננא.** עין קוס הוא עין בקר שלוין בו ממש: **נריף טיפול של עניו.** לפי שהוא מרפה כנוד ה': **כרוך ופני.** כשלהו כרוך שהא כרפאים וכרוך שמו מלא עולם כרוך ומני לכולהו נמדא נגא ועל כולם שמי ברכות הללו: על ההריס לש מני לגרופי מלא עולם שלוש כמקום מחד מלא כל מחד ומחד נמקומו: **מומר נריף שופא נרפאים.** שקן היפה בריימו ופמר קן לשומו עגיים: **שמפגא.** רוח לפוימי: **במקומפה**

על הדיוחות אומר שכחו וגבורתו מלא עולם. יהושלמי ממני כשנפלים בזוגם לגל כשנפלו בזגמם לומר ברוך שהנה נרפלגים: **הלכך** ניסריגהו לתרוייהו. לומר ר"י דלמן מוחמין בגרון נגרכה זו ומיהי מגרך גרון לפה ס' פלהיעו מלך העולם נמחן בגריעו וקיים בשבועתו

חוכר הכרים:

רבא אמר חתם מברך שכחו וגבורתו מלא עולם ועושה מעשה בראשית. פי' לומר לו הלי לו הלי לא לקה שילה וכן פירש רב שלפס: **הלכך** ניסריגהו לתרוייהו. רוב ההודאות ולל ההללות. לפיכך מקנו ניסמכה לחל קיום שכרכה גרון לפה ס' לל מלך גדול מתגשמת לל ההללות[א]: הטוב

כטרפא דטריף והאי דאולא בתרה דאמרה לה הב לי בני שבשעה שהקב"ה בקש להביא מבול לעולם נטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם וכשבקש לסתמה נטל שני בוכבים מעיש וסתמה ולידהד לה [ט]אין הבור מתמלא מחוליתו אי נמי [י]אין קטנור נעשה סניגור וליכרי לה תרי ככבי אחריני יאין בל חדש תחת השמש א"ר נחמן עתיד הקב"ה להחזירן לה שנאמר [יא]ועיש על בניה תנחם ועל הוועות: [יב]מאי זועות א"ר קטינא גוהא רב קטינא הוה קאזיל באורחא בי מטא אפתחא דבי אובא טמיא גנח גוהא אמר מי ידע אובא טמיא האי גוהא מהו רמא ליה קלא קטינא קטינא אמאי לא ידענא בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מורידשתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו והיינו גוהא א"ר קטינא אובא טמיא כריב הוא ומילתה כדיבון אי הכי גוהא גוהא מיכעי ליה ולא היא גוהא עבד והאי דלא אודי ליה כי היבי דלא ליטעי כולי עלמא אבתריה ורב קטינא דידה אמר סופק כפיו שנאמר [ג]וגם אני אכה כפי אל כפי והניחותי חמתי רבי נתן אומר אנחה מתאנה שנאמר [ד]והניחותי חמתי בם והנחמתי ורבנן אמרי בועט ברקיע שנאמר [ה]הידד בדורכים יענה אל כל יושבי הארץ רב אחא בר יעקב אמר דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד שנאמר [ו]כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי: ועל הרעמים: [ז]מאי רעמים אמר שמואל ענני בגלגלא שנאמר [ח]קול רעמך בגלגל האירו ברקים תבל רגזה ותרעש הארץ ורבנן אמרי ענני דשפבי מיא להדדי שנאמר [ט]לקול תתו המון מים בשמים רב אחא בר יעקב אמר ברקא תקיפא דבריך בעננא ומתבר גזיזי דברזא רב אשי אמר ענני [י]חלחולי מחלחלי ואתי זיקא ומנשב אפומייהו ודמי בזיקא על פום דני ומסתברא כרב אחא בר יעקב דבריך ברקא ומנהמי עננו ואתי מטרא: [יא]מאי רוחות אמר אביי זעפא ואמר אביי גמירי דזעפא בליליא לא הוי והא קא חזינן דהוי ההוא דאתחולי ביממא ואמר אביי גמירי דזעפא תרתי שעי לא קאי לקיים מה שנאמר [יב]לא תקום פעמים צרה והא קא חזינן דקאי דמפסיק ביני ביני: ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם: [יג]מאי ברקים אמר רבא ברקא ואמר רבא ברקא יחידאה וברקא חיורא וברקא ירוקתא ועגני דסלקן בקרן מערבית ואתיין מקרן דרומית ותרתי עגני דסלקן חדא לאפי חברתה כולהו קשיין למאי נפקא מינה למבעי רחמי והני מילי בליליא אבל בצפרא לית בהו מששא [יד]אמר רבי שמואל בר יצחק הני עגני דצפרא לית בהו מששא דכתיב [טו]וחסדכם כענן בקר וגו' א"ל רב פפא לאביי הא אמרי אינשי כד מפתח בבי מיטרא בר חמרא מוך שקך וגני לא קשיא הא דקטר בעיבא הא דקטר בעגני אמר ר' אלכסנדרי אמר ר' יהושע בן לוי לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב שנאמר [טז]והאלהים עשה שיראו מלפניו וא"ר אלכסנדרי אמר ריב"ל הרואה את הקשת בענן צריך שיראו על פניו שנאמר [יז]כמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו' ואראה ואפול על פני [יח]לייטי עלה במערבא משום דמחזי כמאן דסגיד לקשתא אבל כרובי ואי אמרת מאי מברך ברוך זוכר הברית במתניתא תנא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו [יט]א"ר פפא הלכך נימריניהו לתרוייהו [כ]ברוך זוכר הברית [כא]ונאמן בבריתו וקיים במאמרו: על ההרים ועל הגבעות: אמר כל הני דאמרן עד השתא לאו מעשה בראשית ניהו והכתיב [כב]ברקים למטר עשה אמר אביי ברוך ותני רבא אמר יהתם מברך תרתי ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית הבא עושה מעשה בראשית איכא שכחו מלא עולם ליכא אריב"ל הרואה רקיע במזרחית אומר ברוך עושה [כג]בראשית אימתי אמר אביי בי אתא מטרא כולי ליליא ובצפרא אתא אסתנא ומגליא להו לשמיא ופליגי דרפרם בר פפא א"ר חסדא דאמר רפרם בר פפא א"ר חסדא מיום שחרב בהמ"ק לא נראית רקיע כמזרחית שנאמר [כד]אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם:

תנו

[מסיק הגמרא יפות כלומר (מבוקיע) [המברק] מתחמם מידי השלג והן נמסין וירידין בעננים. ומסתברא בעננים כהיכה דחיתן בריש ברקא ומנהמין עננו ואתי מטרא. רב אשי אמר עננו חלחולתי מחלולי תשיב ויקא אפומייהו ומשתמע דעם כי קלא אפתא דבי. אמר ר' יהושע כין לרי הרואה קשת צריך לישל על פניו. שנאמר כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה סביב ריי וגו'. ולא היא, משום דמחזי כבר דשלח ליה לקשת. אלא צריך לכרוכי ביא (ריי אלי) מלך העולם ויהיב הברית [נמסן בהיכא דחיתן בריש ברקא ומנהמין עננו ואתי מטרא. אלא צריך לכרוכי ביא (ריי אלי) מלך העולם שיהב הברית [נמסן בהיכא דחיתן בריש ברקא ומנהמין עננו ואתי מטרא. רב אשי אמר עננו חלחולתי מחלולי תשיב ויקא אפומייהו ומשתמע דעם כי קלא אפתא דבי. אמר ר' יהושע כין לרי הרואה קשת צריך לישל על פניו. שנאמר כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה סביב ריי וגו'. ולא היא, משום דמחזי כבר דשלח ליה לקשת

Своему Союзу и Выполняющий Им сказанное (обещанное)".

אמר רב פפא *Сказал рав Папа*: есть два мнения – **הלכך נימרינהו לתרוייהו** *поэтому* надо *произносить оба* благословения в одном: **ברוך זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו** *"Благословен Помнящий Союз, Верный Своему Союзу и Выполняющий Им сказанное"*.

Учили в нашей мишне: **על ההרים ועל הגבעות** при виде *гор и холмов* произносит: "Благословен Создающий Творение".

אטו כל הני דאמרן עד השתא לאו מעשה בראשית נינהו *Разве все то, о чем говорили до сих пор, не дела Творения?* **והכתיב** *Ведь написано* о днях Творения[13]: **ברקים למטר עשה** *"Молнии для дождя создал"*.

אמר אביי *Сказал Абае*: **כרוך ותני** *соедини* обе части мишны *и учи*, что на каждое из указанных явлений или объектов природы произносит оба благословения: "Создающий Творение" и "Сила и мощь Которого наполняют мир". (Некоторые поясняют слова Абае: любое из этих благословений.)

רבא אמר *Рава сказал*, приведя другое объяснение: **התם מברך תרתי** *там*, в случае явлений, указанных в начале мишны (от комет до молний), *произносит оба* благословения, т. е. любое по желанию: **ברוך שכחו מלא עולם** *"Благословен* Тот, Чья *сила* и мощь *наполняют мир"* **ועושה מעשה בראשית** *или "Создающий Творение"*. **הכא עושה מעשה בראשית איכא** *Здесь*, в случае гор и холмов, указанных в конце мишны, *есть* причина для благословения *"Создающий Творение"*, **שכחו מלא עולם ליכא** но *нет* причины для благословения *"Сила* и мощь *Которого наполняют мир"*, потому что каждая гора находится только в одном месте.

אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал раби Йеошуа бен Леви*: **הרואה רקיע בטהרתה אומר** *видит небесный свод чистым* от облаков, *произносит*: **ברוך עושה בראשית** *"Благословен Создающий Творение"*.

אימתי *Когда* в случае чистого неба он произносит это благословение? – **אמר אביי** *Сказал Абае*: **כי אתא מטרא כולי ליליא** *когда дождь шел всю ночь*, **ובצפרא אתא אסתנא ומגליא להו לשמיא** *а утром пришел северный ветер и очистил небо*.

ופליגי דרפרם בר פפא אמר רב חסדא *И* это высказывание Абае *оспаривает* высказывание *Рафрама бар Папа*, приведенное *со слов рава Хисды*. **דאמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא** *Как сказал Рафрам бар Папа: сказал рав Хисда*: **מיום שחרב בית המקדש לא נראית רקיע בטהרתה** *со времени разрушения Храма не видно чистого неба; как сказано*[14]: **אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם** *"Облачу небеса* в *мрачность и* (траурным) *вретищем сделаю их покров"*.

13. Теилим 135:7, Йирмея 10:13
14. Йешаяу 50:3

כטרפא דטריף והאי דאולא בתרה דאמרה לה הב לי בני שבשעה שהקב"ה בקש להביא מבול לעולם נטל שני כוכבים מבימה והביא מבול לעולם וכשבקש לסתמה נטל שני כוכבים מעיש וסתמה וליהדר לה [ח]אין הבור מתמלא מחוליתו אי נמי [ט]אין קטיגור נעשה סניגור וליברי לה תרי ככבי אחריני יאין כל חדש תחת השמש א"ר נחמן עתיד הקב"ה להחזירן לה שנאמר [י]ועיש על בניה תנחם: ועל הזועות: "מאי זועות א"ר קטינא גוהא רב קטינא הוה קאזיל באורחא בי מטא אפתחא דבי אובא טמיא גנח גוהא אמר מי ידע אובא טמיא האי גוהא מהו רמא ליה קלא קטינא קטינא אמאי לא ידענא בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו והיינו גוהא א"ר קטינא אובא טמיא כריב הוא ומיליה כדיבון אי הכי גוהא גוהא מיבעי ליה ולא היא גוהא עבד והאי דלא אודי ליה כי היכי דלא ליטעי כולי עלמא אבתריה ורב קטינא דידיה אמר סופק כפיו שנאמר [ג]וגם אני אכה כפי אל כפי והניחותי חמתי רבי נתן אומר אנחה מתאנה שנאמר [ד]והניחותי חמתי בם והנחמתי ורבנן אמרי בועט ברקיע שנאמר [ה]הידד כרורכים יענה אל כל יושבי הארץ רב אחא בר יעקב אמר דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד שנאמר [ו]כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי: ועל הרעמים: [ז]מאי רעמים אמר שמואל ענני בגלגלא שנאמר [ח]קול רעמך בגלגל האירו ברקים תבל רגזה ותרעש הארץ ורבנן אמרי ענני דשפכי מיא להדדי שנאמר [ט]לקול תתו המון מים בשמים רב אחא בר יעקב אמר ברקא תקיפא דבריך בעננא ומתבר גזירי דברזא רב אשי אמר ענני [י]חלחולי מחלחלי ואתי זיקא ומנשב אפומייהו ודמי כויקא על פום דני ומסתברא כרב אחא בר יעקב דבריך ברקא ומנהמי ענני ואתי מטרא: [יא]ועל הרוחות: מאי רוחות אמר אביי זעפא ואמר אביי גמירי דזעפא בליליא לא הוי והא קא חזינן דהוי ההוא דאתחולי ביממא ואמר אביי גמירי דזעפא תרתי שעי לא קאי לקיים מה שנאמר [יב]לא תקום פעמים צרה והא קא חזינן דקאי דמפסיק ביני ביני: ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם: [יג]מאי ברקים אמר רבא ברקא ואמר רבא ברקא יחידאה וברקא חיורא וברקא ירוקתא וענני דסלקן בקרן מערבית ואתיין מקרן דרומית ותרתי ענני דסלקן חדא לאפי חברתה כולהו קשיין למאי נפקא מינה למבעי רחמי והני מילי בליליא אבל בצפרא לית בהו מששא [יג]אמר רבי שמואל בר יצחק הני ענני דצפרא לית בהו מששא דכתיב [יד]וחסדכם כענן בקר וגו' א"ל רב פפא לאביי הא אמרי אינשי כר מפתח בבי מיטרא בר חמרא מוך שקך וגני לא קשיא הא דקטר בעיבא הא דקטר בענני אמר ר' אלכסנדרי אמר ר' יהושע בן לוי לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב שנאמר [טו]והאלהים עשה שיירדו מלפניו וא"ר אלכסנדרי אמר ריב"ל הרואה את הקשת בענן צריך שיראו מלפניו שנאמר [טז]כמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו' וארא ואפול על פני [יז]לייטי עלה במערבא משום דמחזי כמאן דסגיד לקשתא אבל ברוכי ודאי מברך מאי מברך ברוך זוכר הברית במתניתא תנא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו [יח]א"ר פפא הלכך נימריהו לתרוייהו [יט]ברוך זוכר הברית [כ]ונאמן בבריתו וקיים במאמרו: על ההרים ועל הגבעות: אטו כל הני דאמרן עד השתא לאו מעשה בראשית נינהו והכתיב [כא]ברקים למטר עשה אמר אביי ברוך ותני רבא אמר יהתם מברך תרתי ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית הבא עושה מעשה בראשית איכא שכחו מלא עולם ליכא אריב"ל הרואה רקיע במזרחה אומר ברוך עושה [כב]בראשית אימתי אמר אביי כי אתא מטרא כולי ליליא ובצפרא אתא אסתנא ומגליא להו לשמיא ופליגי דרפרם בר פפא א"ר חסדא דאמר רפרם בר פפא א"ר חסדא מיום שחרב בהמ"ק לא נראית רקיע כמזרחה שנאמר [כג]אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם:

תנו

[ס]על הזועות אומר שכחו וגבורתו מלא עולם. ירושלמי ממני כשנפיים נופח אדם כשנפיח נמחו עושה בנלחמין: הלכך ניסרינהו לתרוייהו. תוספ' ר"י לפיל נימרינהו לתרוייהו. כלומר ניתקן נוסחא כזו ומיהו מנרך נרוך אתה ה' אלהינו מלך העולם נאמרים ונקיים כשנועמו חוכר הכרים:

רבא אמר חתם מברך שכחו וגבורתו מלא עולם ועושה מעשה בראשית. פי' מומר לו אלי לו הלי לחה אילנה וכן פירש רב אלפס: **הלכך** ניסרינהו לתרוייהו. כוכ ההודעות ולא סהודעות. לפיכך מקנו ניסמכה לאחר פיוס הכרכה כרוך אתה ה' אל מלך הגדול בתשבחות אל תסמכנו על ההודעות:

המוכ

תורה אור השלם

1. מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש: קהלת א ט
2. המגיד מנרשית בעשו ועשה על בניה תנחם: ישעיה לח לב
3. ונם אני אכה כפי אל כפי ואניחה חמתי אני יי דברתי: יחזקאל כא כב
4. ולכלה אפי והנחתי חמתי בהם ונחמתי וידעו כי אני יי דברתי בקנאתי בכלותי חמתי בהם: יחזקאל ה יג
5. ואתה תעבה אלהיהם את כל הדברים האלה ואמרתי אלהים יי מפורדים ישקצו ומשנאיהם ישמחו עליהם: ישעיה סו ה
6. מה אמר יי השמים נוסאי הארץ הדם רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי: ישעיה סו א
7. קול רעשה בעולם המהיר בקרים תבל רעשה וארעשא הארץ: תהלים כט ח
8. לקול תתו המון מים בשמים וישא נשאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה ויו"א רוח מאוצרותיו: ירמיה י יג
9. מה תחשבון אל יי בלה הוא עשה לא תקום פעמים צרה: נחום א ט
10. מה אשישה לך אפרים מה אשישה לך יהודה וחסדכם כענן בקר וכטל משכים הלך: הושע ו ד
11. ידעתי כי כל אשר תעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף ומאתו אין לגרע והאלהים עשה שיראו מלפניו: קהלת ג יד
12. כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד יי וארא ואפול על פני ואשמע קול מדבר: יחזקאל א כח
13. מעלה נשאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה מוציא רוח מאוצרותיו: תהלים קלה ז
14. אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם: ישעיה נ ג

רבינו חננאל (המשך)

עין. כרכתיב בלה עשן כאשר אשו אפיר תאכל. יש לומר שיש אף יפה. אלא בתורת מרחין. כך כל רבני חכמים בתורת רימוי. אבל הכל מודים שאין לפניו לא בכיה. ולא שחוק ולא רמיה. ולא אנחה מנוף. אלא רבני החכמים כתורת רימוי בדברי הנביאים. על התמים. מאי רעמים אמר שמואל ענני דאתו בגלגלא. כדכתיב קול רעמך בגלגל. רבנן אמרי רעמים ענני דשפכי מיא. אמר מיכאל לקול תתו המון מים בשמים. רב אחא בר יעקב אמר ברקא דבריך בענני מטרא אחרת. כיון שלא נשמעו העננים כתורת מטר כולו. פירוש ממטה

[מסין] המוש יתוש כלומר (והבקר) [והברק] מתמעט נזיזי השלג והן נמסין ויורדין בעננים. ומסתברא בעננים בהיות החורן בריח ברקא ומנהמין ענני ואתי מיטרא. רב אשי אמר ענני תלחולי מחלחלי תשיב ויקא ומשתמיה רעים כי קלא שמעת רבי. אמר ר' יהושע כן לוי הרואה קשת צריך ליישל על פניו. שנאמר כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה כבוד יי וגו'. ולא היא. משום רשחור כבר רשלה ליה לקשת. אלא צריך לכרוכי ב"א (יי אלין) מלך העולם וחבר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו. אמר [רבא] ברקא דיחידא וברקא יחידאה וענני יחידאה ומיחיי ענני דשלקן להני הדדי ענוגא דשלקן מקרן מערבית ודרומית. צריך למיבעא עליה רחמי דקשיין. ועל הרוחות. אוקמה אביי בזיעה של (עזין) [חנין]. ואמ' נמרוי רועמא לא הוי בלילא. אלא אם כן מתחיל מעמנה. ומנהרי רועמא דאתי שרי לא הוה. שנאמר לא הקים פעמים צרה. ומקמא ליה ועל הרעמים הנבראים מבוך שחים. ברוך שכחו מלא עולם וכתיב עושה בראשית. [ירושלמי: על הברקים יי' יי'ב"ה יי' ותניא אמרו בשם ר' חנניא יי' מעם אחת בכל יום. רבי יהושע בני מה אנן קיימין. אם בשהיין היו עושין אחת ושתים בכבי אדם. שלשה בשלשין הלכין מהלך העולם ושני שלשה בשלשה. יש להם בנים. ושמונים מה שחידש להיות בשלאבים. הכל חכמי התלמוד בולם מה אחד הקיים ברבני חכמי התלמוד בפרושים הרבים הללו בתורת שאלין]. וכמו שאמר הכתוב עזה למה תשין יי', וכי אפשר לומר שיש

[ס] נפל ג: מסכתין מה. [ע] [ומצוה יג: ר"ה ס. קרקסן ס"ן. ג] מי' מלחן קלח. [ד] מעניס ב: ע"ב. ה] [קרקסן ג: ה"ג]. ו] [נקמן מעות ב:]. מעניס ג. מגילה כה:]. ל"ל מתן כלי ו"ה. ס"ק: מ"ק:]. מי' ר"ה ס"ק:]. ס"ק:]. ס"ק:].

תנו רבנן הרואה חמה בתקופתה לבנה [א] בגבורתה וכוכבים במסילותם ומזלות כסדרן אומר ברוך עושה בראשית ואומת הוי אמר אביי כל כ"ח שנין והדר מחזור ונפלה תקופת ניסן בשבתאי באורתא דיתלת נגהי ארבע: ר' יהודה אומר הרואה הים וכו': לפרקים עד כמה אמר רמי בר אבא א"ר יצחק עד שלשים יום ואמר רמי בר אבא א"ר יצחק הרואה פרת אגשרא דבבל אומר ברוך עושה בראשית והאידנא דשניוה פרסאי מבי שבור ולעיל רב יוסף אמר מאיהי רקידא ולעיל ואמר רמי בר אבא הרואה דגלת אגשרא דשבימתנא אומר ברוך עושה בראשית מאי יחדקל א"ר אשי שמימיו חדין וקלין מאי פרת שמימיו פרין ורבין ואמר רבא האי דחריפי בני מחוזא משום דשתו מיא דדגלת האי דגיחורי משום דמשמשי ביממא והאי דנידי עינייהו משום דדיירו בבית אפל: על הגשמים כו': ועל הגשמים הטוב והמטיב מברך [ב]והא"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא [ג]מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה מאי מברכין אמר רב יהודה [ד]מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה שהורדת לנו ורבי יוחנן מסיים בה הבי אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלהינו עד תשתחוה [ה]בא"י רוב ההודאות רוב ההודאות ולא כל ההודאות אמר רבא אימא האל ההודאות א"ר פפא הלכך [ו]נימרינהו לתרוייהו רוב ההודאות והאל ההודאות ואלא קשיא ל"ק הא דשמע משמע הא דחזא מחזי דשמע משמע היינו בשורות טובות ותנן על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב אלא אידי ואידי דחזי מחזי ולא קשיא הא דאתא פורתא הא דאתא טובא ואב"א הא והא דאתא טובא ולא קשיא יהא דאית ליה ארעא הא דלית ליה ארעא אית ליה ארעא הטוב והמטיב מברך והא [ז](תנן) בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו והגיענו לזמן הזה [ח] שלו ושל אחרים אומר הטוב והמטיב לא קשיא [ט]הא דאית ליה שותפות הא דלית ליה שותפות והתניא [י]קצרו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחיינו וקיימנו על שלו ועל של חבירו אומר ברוך הטוב והמטיב וכל היכא דלית לאחרינא בהדיה לא מברך הטוב והמטיב והתניא אמרו ליה [יא]לדה אשתו זכר אומר ברוך הטוב והמטיב התם נמי דאיכא אשתו בהדיה דניחא לה בזכר ת"ש [יב]מת אביו ואוהו יורשו בתחלה אומר ברוך דיין האמת ולבסוף הוא אומר ברוך הטוב והמטיב התם נמי דאיכא אחי דקא יהבי בהדיה ת"ש [יג]שינוי יין א"צ לברך לשינוי מקום צריך לברך וא"ר יוסף בר אבא א"ר יוחנן [יד]אע"פ שאמרו שינוי יין א"צ לברך אבל אומר ברוך הטוב והמטיב התם נמי [טו]דאיכא בני חבורה בהדיה: [טז]בנה בית חדש וקנה כלים חדשים וכו': א"ר הונא לא שנו אלא שאין לו כיוצא בהן אבל יש לו כיוצא בהן א"צ לברך ור' יוחנן אמר [יז]אפילו יש לו כיוצא בהן צריך לברך מבלל קטן קטנים לא מבלל.

המטיב מכל מקום ומשנינן כאן מן מברכין הטוב והמטיב ולקמן מסיק דדוקא מיין דלית ליה פרפראות ומשמת מברכין הטוב והמטיב אבל באוכל ומיחם ופרפראות בעלמא מברכין הטוב והמטיב אבל באוכל ומיחם ופרפראות בעלמא ל

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: הרואה חמה בתקופתה *видит солнце в его периоде* (т. е. в том месте на небе, куда оно было помещено в момент его творения), לבנה בגבורתה *луну – в ее силе* (т. е. в начале месяца видит луну, находящуюся в передней части созвездия Овен), וכוכבים במסילותם *звезды – на их путях* (т. е. видит одну из планет в передней части созвездия Овен) ומזלות כסדרן *или созвездия – в их порядке* (т. е. видит зодиакальное созвездие Овен восходящим на востоке) – אומר *произносит*: ברוך עושה בראשית *"Благословен Создающий Творение"*.

ואימת הוי *И когда* солнце *бывает* "в своем периоде"? – אמר אביי *Сказал Абае*: это случается כל עשרים ושמונה שנין *каждые 28 лет*, והדר מחזור когда *возобновляется* большой солнечный *цикл* ונפלה תקופת ניסן בשבתאי באורתא דתלת נגהי ארבע *и период "нисан"* выпадает *на* первый час ночи, который называется часом *Сатурна, вечером* после *третьего* дня *при наступлении четвертого* дня (в ночь со вторника на среду). Именно на это место неба и в этот час солнце было помещено в дни Творения.

1. См. Берешит 2:14

רבי יהודה אומר הרואה *Раби Йеуда говорит*: *видит* הים וכו' большое *море* (Средиземное море или океан) – произносит: "Благословен Тот, Кто создал большое море", – если видит его редко.

לפרקים עד כמה *"Редко"* – это *сколько* времени? – אמר רמי בר אבא אמר רב יצחק *Сказал Рами бар Аба: сказал рав Йицхак*: עד שלשים יום *до тридцати дней* – не надо произносить, после тридцати – надо.

ואמר רמי בר אבא אמר רב יצחק *И* еще *сказал Рами бар Аба: сказал рав Йицхак*: הרואה פרת *видит* реку *Прат* (Евфрат) *от моста, который в Вавилоне*, и выше по течению – *произносит*: ברוך עושה בראשית *"Благословен Создающий Творение"*. Причина: от этого места ниже по течению люди проложили для реки другое русло, не то, что было у нее в дни Творения.

והאידנא דשניוה פרסאי *Сейчас, когда парсы изменили* русло реки Прат также и выше от моста, это благословение человек произносит, только когда видит реку Прат מבי שבור ולעיל *от* места *Бэ-Швор и выше*.

רב יוסף אמר *Рав Йосеф сказал*: произносит это благословение только מאיהי דקירא ולעיל *от* места *Ии-Дкира и выше*.

ואמר רמי בר אבא *И* еще *сказал Рами бар Аба*: הרואה דגלת אגשרא דשביסתנא אומר *видит* реку *Диглат* (Тигр) *от моста в* месте, имя которого *Шабистана*, и выше – *произносит*: ברוך עושה בראשית *"Благословен Создающий Творение"*.

מאי חדקל *Почему* река Диглат названа в Торе *Хидэкель*?[1] – אמר רב אשי *Сказал рав Аши*: שמימיו חדין וקלין *потому что ее воды остры* (терпки на вкус) *и легки* – и поэтому приятны для питья. (Обыгрывается созвучие названия реки חדקל, Хидэкель, и слов חד, "хад" "острый", и קל, "каль", "легкий".)

מאי פרת *Почему* река названа *Прат*? – שמימיו פרין ורבין *Потому что ее воды множатся и растут* сами по себе, т. е. река поддерживается источниками, а не дождями. (Про воды реки написано "парин веравин", "плодятся и размножаются".)

ואמר רבא *И сказал Рава*: האי דחריפי בני מחוזא *то, что жители* города *Мхоза* (в котором жил Рава) *остры* умом, משום דשתו מיא דדגלת это *потому, что пьют воду* реки *Диглат* (в которой "острая" вода). האי דגיחורי משום דמשמשי ביממא А *то, что они краснокожи*, это *потому, что имеют половые связи посреди дня*. והאי דניידי עינייהו משום דדיירו בבית אפל А *то, что у них бегают глаза* (другая версия: часто моргают), это *потому, что живут в сумрачных жилищах*.

Учили в нашей мишне: על הגשמים כו' *на дожди* произносит: "Благословен Добрый и Творящий добро".

ועל הגשמים הטוב והמטיב מברך Разве *на дожди произносит "Благословен Добрый и Творящий добро"*? והאמר רבי אבהו *Ведь сказал раби Абаю*, ואמרי לה במתניתא תנא *а* некоторые *говорят, что это учили в барайте*: מאימתי מברכין על הגשמים *с какого времени произносят благословение на дожди*? – משיצא חתן לקראת כלה *С тех пор когда жених вышел навстречу невесте*. Образное сравнение – т. е. когда на земле лежат лужи и падение одной капли на поверхность воды приводит к тому, что подскакивает другая капля.

סג א מי' ס"י מלכות
נרמת סל' יח סמג
עשין ס טוש"ע או"ח סי'
רסו סעיף ג:
מד ב מי' שם הל' עו סמג
שם טוש"ע או"ח סי'
ריח סעיף ג ופר' רכד סעיף
יג:
מה ג טוש"ע או"ח סי' רסו
סעיף ב:
מו ד מי' שם הלכה י סמג
שם טוש"ע או"ח סי'
רסו סעיף ג:
מז ה ו ז ח מי' שם הלכה
ס טוש"ע שם סעיף ב:
מח ט מי' שם הל' י סמג
שם טוש"ע או"ח סי'
רכב סעיף ג:
מט י טוש"ע או"ח סי' רכב
סעיף ג:
ג ב מי' ומצוה שם טוש"ע
שם סעיף ב:
גא ל מי' ס"י מלכות
נרמת סל' ג סמג שם
טוש"ע או"ח סימן קפח
סעיף ג:
גב מ מי' שם הלכה ט סמג
שם טוש"ע או"ח סי'
קפה סעיף ג:
גג נ מי' שם טוש"ע שם
סעיף ד:
גד ס מי' ס"י מלכות
נרמת סל' ו סמג שם
טוש"ע או"ח סי' רכב סעיף
ג:
ע [מי' שם]:

תורה אור השלם

ו. וְשָׁם וְהָעֵר וְהִשְׁלִישִׁי
וְהַרְבִיעִי הוּא הַדֶּלֶת קְרֹאת
אֲשֶׁר וְהָעֵר הַיְרִיעִי הוּא
מִזְרָח: בראשית ב יד

מוסף רש"י

שמחמיר מרין ורבין. שנזל ורבה בלא שום מעך ובזבוזית (נה:) ומבריס לם הלדם (בראשית ב יד). משיבא ותחן לקראת כלה. שידלו כל ק' שבתקופה טשלמו תלמה מחרש ומלמם בעונה. מפי מורי. ל"ת שבשוקין מקלחין מים. שוק מקלה חם מקלה מצוי ומעיה (ו). רחב ההודאות ולא כל ההודאות. לשמר רוב ההודאות שמה קורם לשקב"ה ולא כל ההודאות. ומפי מפמע כרוך אחה ביחד ההודאות ולא כולן. אלא ק' מהם בשי"ה אחד ומפמע כל ההודאות (שם). רחב ההודאות והאל ההודאות. כרוך אחה בחד ההודאות. במרכיות ההודאות. הלל על כל ההודאות מפמע. ומחללה אינו מפמע רוב ממנו ולא מרוממ. וכמו כן מפמעים על מלך גדול ממאמרים על ההודאות. מפי רבי (שם ו). שיעור יין. שהשיעור לו יין ממנים שהרש (שבת קיח:) ויש לו מעם משהה לא נהיה לו משהה (נשבים שם). אין צריך לברך. שיש על יין (פסחים קיא:).

רבינו חננאל

מיעוט כוכבים שנים. מיעוט בולות שהים. על ההרים ועל הגבעות כתי. אוקימנה אינו מברך ואהני כלהי אלא חדא. ב"א ר"י אלהינו מלך העולם עשה בראשית. הרואה את הים הגדול לשרטים. אוקימנה לשרטים אחת לשלשים יום. אמר ר' יהושע בן לוי הרואה רקיע בההרה אומר ברוך עושה רקיע בההרה). ושמה בראשית. ושמם בר מפא אומר מעת שהרב בית מקדש לא נראה רקיע בההרה שנאמר והראלים ששים קדרות ושק אשים כסותם. יש מי שאומר הרואה חמה בתקופתה בתחלת המחזור ב"ה שנושלת התקופה (עלו) [שלן] ניסן באורחה רתחלתה נהי אריבא בכוכב שבתי בתחלת בריאתה. תנו רבנן הרואה חמה בתקופתה כוכבים ומזלות בסדרן אומר ברוך עושה מעשה בראשית. ירושלמי אומר הב תינא הדא דאימר בימות הגשמים ולאחר שלשת ימים שנאמר ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים רוח עברה ותטהרם. פירוש זה שאומר חמה בתקופתה וכוכבים ומזלות כוכבים ומזלות בסדרן אומר ברוך עושה מעשה בראשית. ירושלמי אומר הב תינא הדא דאימר בימות הגשמים ולאחר שלשת ימים שנאמר ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים רוח עברה ותטהרם. פירוש זה שאומר חמה בתקופתה וכוכבים ומזלות בסדרן אומר ברוך עושה מעשה בראשית. ירושלמי אומר הב תינא הדא דאימר בימות הגשמים

מוסף רש"י

שמחמיר מרין ורבין. שנזל ורבה בלא שום מעך ובזבוזית (נה:) ומבריס לם הלדם (בראשית ב יד). משיבא ותחן לקראת כלה. שידלו כל ק' שבתקופה טשלמו תלמה מחרש ומלמם בעונה. מפי מורי. ל"ת שבשוקין מקלחין מים. שוק מקלה חם מקלה מצוי ומעיה (ו). רחב ההודאות ולא כל ההודאות. לשמר רוב ההודאות שמה קורם לשקב"ה ולא כל ההודאות. ומפי מפמע כרוך אחה ביחד ההודאות ולא כולן. אלא ק' מהם בשי"ה אחד ומפמע כל ההודאות (שם). רחב ההודאות והאל ההודאות. כרוך אחה בחד ההודאות. במרכיות ההודאות. הלל על כל ההודאות מפמע. ומחללה אינו מפמע רוב ממנו ולא מרוממ. וכמו כן מפמעים על מלך גדול ממאמרים על ההודאות. מפי רבי (שם ו). שיעור יין. שהשיעור לו יין ממנים שהרש (שבת קיח:) ויש לו מעם משהה לא נהיה לו משהה (נשבים שם). אין צריך לברך. שיש על יין (פסחים קיא:).

רבינו חננאל

מיעוט כוכבים שנים. מיעוט בולות שהים. על ההרים ועל הגבעות כתי. אוקימנה אינו מברך ואהני כלהי אלא חדא. ב"א ר"י אלהינו מלך העולם עשה בראשית. הרואה את הים הגדול לשרטים. אוקימנה לשרטים אחת לשלשים יום. אמר ר' יהושע בן לוי הרואה רקיע בההרה אומר ברוך עושה רקיע בההרה). ושמה בראשית. ושמם בר מפא אומר מעת שהרב בית מקדש לא נראה רקיע בההרה שנאמר והראלים ששים קדרות ושק אשים כסותם. יש מי שאומר הרואה חמה בתקופתה בתחלת המחזור ב"ה שנושלת התקופה (עלו) [שלן] ניסן באורחה רתחלתה נהי אריבא בכוכב שבתי בתחלת בריאתה. תנו רבנן הרואה חמה בתקופתה כוכבים ומזלות בסדרן אומר ברוך עושה מעשה בראשית. ירושלמי אומר הב תינא הדא דאימר בימות הגשמים ולאחר שלשת ימים שנאמר ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים רוח עברה ותטהרם. פירוש זה שאומר חמה בתקופתה

המוב והמטיב. מכל מקום ומקומו לתם ומקומו כבר תין מנכרכין המוב והמטיב דמוקמ תין למים ניה תרמי למעד ומעמח מנכרכין המוב והמטיב מכל כבר ולתם נה ופרפכ"ם בנרכי פסחים (דף קנ. ושם) דמוקמ כשהתרגון מפומה מנכרכים המוב כגיטין דף נ"ה [ה]לך גיטושלמי דכלך מנכרכין ח"ר מכח כר רב הונה נרין לנרך על יין מהם ויקן מקום נרין לנרך היכה הדעה כשיעור מקום נרין לנרך היכה כשיעור מקום תשמע מוקמ כשהתרגון יש דעלין טפי ור"ח פי' דלפני תין התרגון מקיב רק שלא יסמנה בגיטושא יותר מדלמי (ו) ומניס נה רבי על כל תכיס ותכיס שהיה פותה היה מנכך המוב והמטיב ומשמע דלה קפיד שם התרגון מפומה שם לתו מע"ג דיקן לידכר נפוס מ"מ ימתי דרבי פליג עליה ולפרפכ"ם יעמידנה להך דרבי דמפומק שם התרגון טוב ומפקיר היה מנכך על כל אחד שמא מפומה הוא לך ר"ח מפרש דעובדא דרבי נח לחלק: כדפי' ר"מ דהתם לחדם ויקן מיהי נכרכת כוכח פרי הגפן דומיא דשינוי מקום דכתר תכל נח מניגן ק

גמרא אלנוי:

התם ראיכא בני חבורה דשתו בהדיה. וה"ה שם מחמו ובניו עמו תכל יחיד נח ותפילו שהתיינו תין מנכך יחיד על שינוי יין דלה מחכתן יחיד שמנכך שהתיינו רק לחדמת וכן כל פרי חדם כשתכלו מנכך שהתיינו כדתמרינן נסוף נכל מערכין (ערכין מ:): **ורבי** יוחנן אמר אפי' קנה ביצה כהם. ותכלכתא כרי יוחנן תניכת לישנא כחת תפילו קנה והדר קנה שהיו לו כלים חדשים כיוסף נחלו נרין לנרך ק"ל כרבי יוחנן נגבי דבי מכ"ם דתנו רבנן) תכלכתא כוותיה ותומר ר"י דוקת נכנסים חשובים דומיא דהתם חדם נקט כלים חדשים תכל שהיס חשובין כ"ב כמו מעגלים ותפלילות ותלוק וכיוסף כהן תין נרין לנרך בירושלמי ח"ר חייא כר תכא נח סוף נכנסים חדשים שהלו תפי שהקים כלילו חדשים נח ר' יעקב נשם רבי חמי בר תכא נח תומר: חדם ההודאות והאל ההודאות. נמרכים ההלמות. הלל על כל ההלמות מפמע. ומחללה אינו מפמע רוב ממנו ולא מרוממ. וכמו כן מפמעים על מלך גדול ממאמרים על ההלמות. מפי רבי (שם ו). שיעור יין. שהשיעור לו יין ממנים שהרש (שבת קיח:) ויש לו מעם משהה לא נהיה לו משהה (נשבים שם). אין צריך לברך. שיש על יין (פסחים קיא:).

רבינו חננאל

מיעוט כוכבים שנים. מיעוט בולות שהים. על ההרים ועל הגבעות כתי. אוקימנה אינו מברך ואהני כלהי אלא חדא. ב"א ר"י אלהינו מלך העולם עשה בראשית. הרואה את הים הגדול לשרטים. אוקימנה לשרטים אחת לשלשים יום. אמר ר' יהושע בן לוי הרואה רקיע בההרה אומר ברוך עושה רקיע בההרה). ושמה בראשית. ושמם בר מפא אומר מעת שהרב בית מקדש לא נראה רקיע בההרה שנאמר והראלים ששים קדרות ושק אשים כסותם. יש מי שאומר הרואה חמה בתקופתה בתחלת המחזור ב"ה שנושלת התקופה (עלו) [שלן] ניסן באורחה רתחלתה נהי אריבא בכוכב שבתי בתחלת בריאתה. תנו רבנן הרואה חמה בתקופתה כוכבים ומזלות בסדרן אומר ברוך עושה מעשה בראשית. ירושלמי אומר הב תינא הדא דאימר בימות הגשמים ולאחר שלשת ימים שנאמר ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים רוח עברה ותטהרם. פירוש זה שאומר חמה בתקופתה

תנו רבנן "הרואה חמה בתקופתה לבנה [א] בגבורתה וכוכבים במסילותם ומזלות כסדרן אומר ברוך עושה בראשית "ואימת הוי אמר אביי כל כ"ח שנין והדר מחזור ונפלה תקופת ניסן בשבתאי באורתא דתלת נגהי ארבע: ר' יהודה אומר הרואה הים וכו': לפרקים עד כמה אמר רמי בר אבא א"ר יצחק "עד שלשים יום ואמר רמי בר אבא א"ר יצחק הרואה פרת אנשרא דבבל אומר ברוך עושה בראשית "והאידנא דשניוה פרסאי מבי שבור ולעיל רב יוסף אמר מאיהי דקירא ולעיל ואמר רמי בר אבא הרואה דגלת אגשרא דשביסתנא אומר ברוך עושה בראשית מאי "חדקל א"ר אשי שמימיו חדין וקלין מאי "פרת שמימיו פרין ורבין ואמר רבא האי דחריפי בני מחוזא משום דשתו מיא דדגלת האי דגיחורי משום דמשמשי ביממא והאי דניידי עינייהו משום דדיירו בבית אפל: על הגשמים כו': ועל הגשמים המוב והמטיב מברך "והא"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא "מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה מאי מברכין אמר רב יהודה "מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה שהורדת לנו ורבי יוחנן מסיים בה הבי אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלהינו עד תשתחוה [ב] בא"י רוב ההודאות רוב ההודאות ולא כל ההודאות אמר רבא אימא האל ההודאות א"ר פפא הלכך "ינימרינהו לתרוייהו רוב ההודאות והאל ההודאות ואלא קשיא ל"ק הא דשמע משמע הא רחוא מחזי דשמע משמע היינו בשורות טובות ותנן על בשורות טובות אומר ברוך המוב והמטיב אלא אידי ואידי דחזי מחזי ולא קשיא הא דאתא פורתא הא דאתא טובא ואב"א הא והא דאתא טובא ולא קשיא יהא דאית ליה ארעא הא דלית ליה ארעא אית ליה ארעא המוב והמטיב מברך והא "(תנן) בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו והגיענו לזמן הזה [ג] שלו ושל אחרים אומר המוב והמטיב לא קשיא "הא דאית ליה שותפות הא דלית ליה שותפות והתניא "קצרו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחיינו וקיימנו על שלו ועל של חבירו אומר ברוך המוב והמטיב וכל היכא דלית לאחרינא בהדיה לא מברך המוב והמטיב והתניא אמרו ליה "ילדה אשתו זכר אומר ברוך המוב והמטיב התם נמי דאיכא אשתו בהדיה דניחא לה בזכר ת"ש "מת אביו והוא יורשו בתחלה אומר ברוך דיין האמת ולבסוף הוא אומר ברוך המוב והמטיב התם נמי דאיכא אחי דקא ירתי בהדיה ת"ש "שינוי יין א"צ לברך לשינוי מקום צריך לברך וא"ר יוסף בר אבא א"ר יוחנן "אע"פ שאמרו שינוי יין א"צ לברך אבל אומר ברוך המוב והמטיב התם נמי "דאיכא בני חבורה דשתו בהדיה: "בנה בית חדש וקנה כלים חדשים וכו': א"ר הונא לא שנו אלא שאין לו ביוצא בהן אבל יש לו ביוצא בהן א"צ לברך ור' יוחנן אמר "אפילו יש לו ביוצא בהן צריך לברך מכלל קצין לך בנה בית מדש מומר שהתיינו לא קתיל דבנה בית מדש שתין לו שותפות בה ועליה מברך שהתיינו תכל בשמים ולא מרעת טובה שים לו שותפות בה היה שהרי כל מי שים לו קרקע שותף עמו בטובה זו: והפנים: קלרו של דבר. [ה] כלומר כללו של דבר: ולכסוף הוא מומר המוב והמטיב. על בשורת הירושה שנשמרה לו יהושה מתכיו שכן בשהושו מת תכיו ושותף בלומר בית המת נכנסה: פינוי יין. שהה יין בסעודה והניחו לו יין תחר טוב מן הראשון תין נרין לנרך נוהג פרי הגפן: פינוי מקום. יפת מכתן והלך לבית תחר והכילו לו יין: ר"י אמר אפילו ים לו ביוצא בהן. מירושה הוחיל ולענין קנינ תדש תלגו נרין לנרך:

קצין

תבריה אומר המוב והמטיב. תנו שמע אמרו לו מת אביו וירשו, בתחלה אומר (מ)כרון[ך] המוב והמטיב תכל בשמים תמת בראשית. ושניהן תחם ראיכא אחוה דירתו בהדיה. וכן לענין לדה אשתו בן וכן ההוצה לו לשאשתו היא. שמעינהו רתנן בוכר. וכן בירן וכל בני חבורה איה להו הנאה. סתב' בנה בית חדש ועקת כלים חדשים אומר שהתיינו ובול'. זו השמתה משוכשת היא בנוסחאות, אבל אנו נסתנה מן הטוסחא שבאה מבבל יכן פירושה, אמר רב התנא לא שאנו שצריך לברך אלא שאין לו ביוצא בהן. אבל יש לו אין צריך לברך. ת' יוחנן אומר אחר זה ואחד זה צריך לברך.

מוסף תוספות

א. בתום' ד"ה הבוא זה בתור ראיה (וכן הניה הנר"ב וכבר העיר ע"ז התר"א בספרו פתח עינים והעיד שכ"ה בתום' ישנים כ"ה). ב. בתי"ט ד"ה כתב. אך יכול רבינו יעקב לומר דעובדא דרבי וכו' אינ עליה (ואולי צריכים למחק אצלינו דרבי בא לאוקמי). ג. בתוס' ד"ה הוסיף. אבל ע"י שנוי לא מצינו שהתיינו.

לעזי רש"י

רש"ט. אחים.

רבינו נסים

על השאר' הל בשורה טובות הוא אומר ברוך המוב והמטיב. גרסי בגמ' רבני מערבא מה ראו לסמוך בשורות טובות לירידת גשמים ר' ברכיה בשם ר' לוי על שם פרים על נפש עיפה ושמועה טובה ונר' העיקה בראשית דר' אושעיא הכהן אמר החם מה שמחדש בי הטוב והמטיב:

רבינו חננאל (המשך)

נשמים. על שם שכתוב פרים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק. פירוש משהיגה חתן לקראת כלה. מנת שהמשיגה יורדת מן הרקיע על הארץ והמים שעל הארץ שיורדי בגשמים מעלין בטין בשעבודות. זה הוא יציאת חתן לקראת כלה. ומברך [מרדים] אנחנו לך מלי. ואקשינן תני על הגשמים המוב והמטיב מברך והא מרדים אנחנו לך ואסיקנה מתניתין דראיבא אתריבי בהדיה דתנא בללו שלדבר על שלו לברו אומר שהתיינו. ועל שלו ועל של

הגהות הב"ח

(ה) תום' ד"ה המוב וכר יתר מללי דהבי מסיים נה ר':

גליון הש"ס

גמ' ואחת הוי אמר אבי. נמחק מרך מחה לח סים לו בגירסת ולימה הר' אמר אבי. וכ"ה במקומו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' לבנה בגבורתה וכוכבים במסילותם ומזלות כסדרן. ב"ב ע' הר"ף ותל"ם בהשגה במסורתם בגמרא: [ב] שם עד שמסתחיב. ב"ב איתמר שם אחך מלכו. ביכמ ב"ב ד"ף ותל"ם: [ג] שם ושלו ושל אחרים תאמר אמנה ואמנה). [ד] ר"ת ד"ה ב"ב ד"ה ב"ב נמחק: [ה] שם ד"ה קלרו של דבר. כלומר כלו של דבר שמלו אלא לומר שהתיינו אלו ושל אחרים אמת והמוטיב. כל':

מוסף תוספות

א. בתום' ד"ה הבוא זה בתור ראיה (וכן הניה הנר"ב וכבר העיר ע"ז התר"א בספרו פתח עינים והעיד שכ"ה בתום' ישנים כ"ה). ב. בתי"ט ד"ה כתב. אך יכול רבינו יעקב לומר דעובדא דרבי וכו' אינ עליה (ואולי צריכים למחק אצלינו דרבי בא לאוקמי). ג. בתוס' ד"ה הוסיף. אבל ע"י שנוי לא מצינו שהתיינו.

לעזי רש"י

רש"ט. אחים.

רבינו נסים

על השאר' הל בשורה טובות הוא אומר ברוך המוב והמטיב. גרסי בגמ' רבני מערבא מה ראו לסמוך בשורות טובות לירידת גשמים ר' ברכיה בשם ר' לוי על שם פרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק. פירוש משהיגה חתן לקראת כלה. מנת שהמשיגה יורדת מן הרקיע על הארץ והמים שעל הארץ שיורדי בגשמים מעלין בטין בשעבודות. זה הוא יציאת חתן לקראת כלה. ומברך [מרדים] אנחנו לך מלי. ואקשינן תני על הגשמים המוב והמטיב מברך והא מרדים אנחנו לך ואסיקנה מתניתין דראיבא אתריבי בהדיה דתנא בללו שלדבר על שלו לברו אומר שהתיינו. ועל שלו ועל של

הגהות הב"ח

(ה) תום' ד"ה המוב וכר יתר מללי דהבי מסיים נה ר':

גליון הש"ס

גמ' ואחת הוי אמר אבי. נמחק מרך מחה לח סים לו בגירסת ולימה הר' אמר אבי. וכ"ה במקומו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' לבנה בגבורתה וכוכבים במסילותם ומזלות כסדרן. ב"ב ע' הר"ף ותל"ם בהשגה במסורתם בגמרא: [ב] שם עד שמסתחיב. ב"ב איתמר שם אחך מלכו. ביכמ ב"ב ד"ף ותל"ם: [ג] שם ושלו ושל אחרים תאמר אמנה ואמנה). [ד] ר"ת ד"ה ב"ב ד"ה ב"ב נמחק: [ה] שם ד"ה קלרו של דבר. כלומר כלו של דבר שמלו אלא לומר שהתיינו אלו ושל אחרים אמת והמוטיב. כל':

Продолжение высказывания раби Абау: **מאי מברכין** *Какое благословение произносят?* – **אמר רב יהודה אמר רב מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה שהורדת לנו** *Сказал рав Йеуда: "Благодарим Тебя за каждую каплю, которую ты уронил для нас".*

ורבי יוחנן מסיים בה הכי אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלהינו *А раби Йоханан завершает это* благословение *так: "Если бы наш рот* был *полон песнями, как море* (водой), *мы не смогли бы отблагодарить Тебя, Всевышний, наш Бог".* И произносит эту молитву (из "Нишмат" на утро субботы и праздников) **עד תשתחוה** *до* слов: "Любая гордость перед Тобой *преклонится.* **ברוך אתה ה' רוב ההודאות** *Благословен Ты, Всевышний многих благодарений".*

Разве надо произносить **רוב ההודאות ולא כל ההודאות** *"Многих благодарений", – а не "Всех благодарений"?*

אמר רבא *Сказал Рава:* **אימא האל ההודאות** *произноси "Бог благодарений".*

אמר רב פפא *Сказал рав Папа:* есть два мнения, **הלכך נימרינהו לתרוייהו** *поэтому* надо *произносить оба* благословения в одном: **רוב ההודאות והאל ההודאות** "Всевышний *многих благодарений и Бог благодарений".*

ואלא קשיא *Однако* осталось *противоречие!* Ибо в мишне учим, что произносит "Добрый и Творящий добро".

לא קשיא *Нет противоречия.* **הא דשמע משמע** *Это* высказывание (в мишне – о благословении "Добрый и Творящий добро") относится к случаю, *когда слышит* о дожде от других. **הא דחזא מחזי** А *это* высказывание (о благословении "Благодарим Тебя") относится к случаю, *когда видит* дождь своими глазами.

דשמע משמע То, *что "слышит",* – **היינו בשורות טובות** *это "добрые вести".* **ותנן** *И* об этом *учили* в нашей мишне: **על בשורות טובות** получил *добрые вести* – **אומר ברוך הטוב והמטיב** *произносит: "Благословен Добрый и Творящий добро".* Зачем то же самое сказано о том, кто услышал, что прошел дождь? Ведь этот случай "включен" в общее правило!

אלא *Но* вот как надо объяснить: **אידי ואידי דחזי מחזי** *оба* высказывания (в мишне и принадлежащее раву Йеуде) относятся к случаю, *когда видит* дождь своими глазами. **ולא קשיא** *И нет противоречия.* **הא דאתא פורתא** *Это* благословение ("Благодарим Тебя") произносится, *когда прошел небольшой* дождь. **הא דאתא טובא** А *это* ("Добрый и Творящий добро") – *когда прошел обильный* дождь.

הא והא *А если хочешь, скажи:* **ואיבעית אימא** *оба* благословения произносятся, *когда прошел обильный* дождь. **ולא קשיא** *И нет противоречия.* **הא דאית ליה ארעא** *Это* благословение ("Добрый и Творящий добро") произносит тот, *у кого есть поле.* **הא** А *это* ("Благодарим Тебя") – тот, *у кого нет поля.*

אית ליה ארעא הטוב והמטיב מברך Разве тот, у кого *есть поле, произносит "Добрый и Творящий добро"?* **והא תניא** *Ведь учили* в барайте: **בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו** *построил новый дом или купил новые вещи –* **וקיימנו והגיענו לזמן הזה** *произносит: "Благословен* Тот, *Кто даровал нам жизнь и дал нам просуществовать и дожить до этого времени".* **שלו ושל אחרים אומר הטוב והמטיב** Но если новые вещи *принадлежат ему и другим людям – произносит: "Добрый и Творящий добро".* – Вопрос: почему на обильный дождь владелец поля не произносит "Кто даровал нам жизнь"?

לא קשיא *Нет противоречия.* **הא דאית ליה שותפות** *Это* благословение ("Добрый и Творящий добро") произносит тот, *у кого есть компаньоны,* т. е. радость доставлена не только ему, но и другим. **הא דלית ליה שותפות** А *это* благословение ("Кто даровал нам жизнь") – тот, *у кого нет компаньонов.* Поэтому на дождь говорит "Добрый и Творящий добро", поскольку вместе с ним рады все владельцы полей.

והתניא *И учили* в барайте: **קצרו של דבר** окончательный *вывод:* **על שלו הוא אומר** *на* добро, которое пришло *к нему, произносит:* **ברוך שהחיינו וקיימנו** *"Благословен* Тот, *Кто даровал нам жизнь и дал нам просуществовать* и дожить до этого времени". **על שלו ועל של חבירו אומר** *На* добро, которое пришло *к нему и другому* человеку (его компаньону), произносит: **ברוך הטוב והמטיב** *"Благословен Добрый и Творящий добро".*

הטוב והמטיב. מכל מקום ומקום כשר מן מברכין הטוב והמטיב דלזוקק אין לפרש כיון דמברכין הטוב והמטיב דלזוקק אין לפרש כיון דמברכין הטוב והמטיב דלזוקק אין לפרש כיון דמ

וכל היכא דלית לאחרינא בהדיה לא מברך הטוב והמטיב *И всякий раз, когда нет другого* человека вместе *с ним*, он *не произносит благословение "Добрый и Творящий добро"*?! והתניא *Но ведь учили* в другой барайте: אמרו ליה *сказали ему*, ילדה אשתו זכר что *его жена родила мальчика*, – אומר ברוך הטוב והמטיב *произносит*: *"Благословен Добрый и Творящий добро"*.

התם נמי *Там*, в барайте о жене, родившей мальчика, *то же самое* – דאיכא אשתו בהדיה *есть жена с ним*, т. е. она – его "компаньон", דניחא לה בזכר *потому что* и она *рада* рождению *сына*.

תא שמע *Иди* и *слушай* (т. е. учи) отсюда, из барайты о наследстве: מת אביו והוא יורשו *скончался его отец, и он унаследовал* от него имущество – בתחלה אומר *сначала говорит*: ברוך דיין האמת *"Благословен Истинный Судья"*, – ולבסוף הוא אומר *а затем он говорит*: ברוך הטוב והמטיב *"Благословен Добрый и Творящий добро"*.

Нет, это не доказательство. התם נמי *Там*, в барайте о наследстве, *то же самое* – рассматривается случай, דאיכא אחי דקא ירתי בהדיה *когда есть братья, которые наследуют* вместе *с ним*.

תא שמע *Иди* и *слушай* (т. е. учи) отсюда, из барайты о вине: שינוי יין אינו צריך לברך при *смене вина – не надо произносить благословение*. Т. е. человек пил вино за трапезой, и принесли ему другое вино (которое лучше прежнего) – не надо заново произносить благословение "Создающий плод виноградной лозы". שינוי מקום צריך לברך При *смене места* трапезы – *надо произносить* это *благословение*.

ואמר רבי יוסף בר אבא אמר רבי יוחנן *И сказал* об этом *раби Йосеф бар Аба: сказал раби Йоханан*: אף על פי שאמרו שינוי יין אינו צריך לברך *хотя* и *сказали* мудрецы: "при *смене вина – не надо произносить благословение*", – אבל אומר ברוך הטוב והמטיב *однако* он должен *произнести*: *"Благословен Добрый и Творящий добро"*. – Как видим, даже если нет с ним других пьющих, все равно произносит благословение "Добрый и Творящий добро".

Нет, это не доказательство. התם נמי *Там*, в этой барайте о вине, *то же самое* – рассматривается случай, דאיכא בני חבורה דשתו בהדיה *когда есть группа людей, которые пили* вместе *с ним*.

Учили в нашей мишне: בנה בית חדש וקנה כלים חדשים וכו' *построил новый дом или купил новые вещи* – произносит: "Благословен Тот, Кто даровал нам жизнь и дал нам просуществовать и дожить до этого времени".

אמר רב הונא *Сказал рав Уна*: לא שנו אלא שאין לו כיוצא בהן это правило *учили только* о том, *у кого нет* других (полученных в наследство) вещей, *подобных этим* купленным. אבל יש לו כיוצא בהן *Но* если *есть у него* вещи (полученные в наследство), *подобные этим* купленным, אינו צריך לברך *не надо произносить* указанное *благословение*.

אפילו יש ורבי יוחנן אמר *А раби Йоханан сказал*: לו כיוצא בהן צריך לברך *даже* если *у него есть* вещи (полученные в наследство), *подобные этим* купленным, *должен произнести благословение* "Который даровал нам жизнь". Потому что с точки зрения приобретения – для него это новые вещи.

מכלל דכי קנה וחזר וקנה Отсюда *следует, что, если купил* (новые вещи), а потом *снова купил* (вещи, подобные купленным ранее), דברי הכל אין צריך לברך *все согласны* (рав Уна и раби Йоханан): *не надо произносить благословение* "Который даровал нам жизнь".

Гемара приводит другую версию спора между равом Уной и раби Йохананом.

אמר רב ואיכא דאמרי *А некоторые говорят*: רב הונא *сказал рав Уна*: לא שנו אלא שלא קנה וחזר וקנה это правило *учили только* о том, *кто не покупал, а потом* впервые *купил*, причем такие вещи у него уже были (например, полученные в наследство). אבל קנה וחזר וקנה *Но* если "*купил*, а потом *снова купил*" – אין צריך לברך *не надо произносить благословение* "Который даровал нам жизнь".

ורבי יוחנן אמר אפילו *А раби Йоханан сказал*: אפילו קנה וחזר וקנה צריך לברך *даже* тот, кто *купил*, а потом *снова купил, должен произнести* это *благословение*.

מכלל דכי יש לו וקנה Отсюда *следует, что, если у него есть* подобные вещи (например, полученные в наследство), *а он купил* новые, подобные им, דברי הכל צריך לברך *все согласны*: *должен произнести благословение*.

מיתיבי На это *нашли противоречие* из барайты: בנה בית חדש ואין לו כיוצא בו *построил новый дом, и нет у него* другого дома, *подобного этому*, а также קנה כלים חדשים ואין לו כיוצא בהם *купил новые вещи, и нет у него* других вещей, *подобных этим*, – צריך לברך *должен произнести благословение*. יש לו כיוצא בהם Но если *есть у него* дом или вещи, *подобные этим*, – אין צריך לברך *не надо произносить благословение*. דברי רבי מאיר Таковы *слова раби Меира*.

רבי יהודה אומר *Раби Йеуда говорит*: בין כך ובין כך צריך לברך *в обоих* случаях *должен произнести* благословение.

בשלמא לישנא קמא *Понятно для первой версии* спора между равом Уной и раби Йохананом, что רב הונא כרבי מאיר *рав Уна* говорит *как раби Меир*, ורבי יוחנן כרבי יהודה *а раби Йоханан – как раби Йеуда*. אלא ללישנא בתרא *Но для второй версии* их спора: בשלמא רב הונא כרבי יהודה *понятно*, что *рав Уна* говорит как *раби Йеуда*. אלא רבי יוחנן דאמר כמאן *Однако – как кто говорит раби Йоханан*? לא כרבי מאיר ולא כרבי יהודה *Не как раби Меир и не как раби Йеуда*!

אמר לך רבי יוחנן *Сказал тебе раби Йоханан* (мог бы сказать): הוא הדין דלרבי יהודה *таков закон по мнению раби Йеуды*: קנה וחזר וקנה נמי צריך לברך тот, кто *купил*, а потом *снова купил, тоже должен произнести благословение*. והא דקא מיפלגי ביש לו וקנה *Что* касается *спора* между раби Меиром и раби Йеудой о случае, *когда есть у него* новые вещи *и он купил* подобные, то этот спор приведен, להודיעך כחו דרבי מאיר *чтобы сообщить о силе* мнения *раби Меира*: דאפילו קנה ויש לו אין צריך לברך *даже если купил и есть у него* подобные вещи, *не надо произносить благословение*. וכל שכן קנה וחזר וקנה *И тем более* когда *купил*, а потом *снова купил* – в этом случае, по мнению раби Меира, דאין צריך לברך *не надо произносить благословение*.

וליפלגו בקנה וחזר וקנה דאין צריך לברך *Ну* так скажи, что они *спорили* о случае, *когда купил*, а потом *снова купил*, и когда, по мнению раби Меира, *не надо произносить благословение*, – скажи, что этот спор приведен, להודיעך כחו דרבי יהודה *чтобы сообщить о силе* мнения *раби Йеуды*, который, устрожая, считает, что также тот, кто купил, а потом снова купил, должен произнести благословение.

כח דהתירא עדיף ליה Барайта *предпочитает* сообщить о *силе* мнения, *которое разрешает*, а не устрожает.

Учили в нашей мишне: מברך על הרעה כו' *произносит благословение* ("Истинный Судья") *на плохое* событие, даже если оно подобно доброму событию.

היכי דמי *На что* это *похоже*? Т. е. о какой ситуации идет речь? כגון דשקל בדקא בארעיה *Например, когда разлив* реки *затопил его поле*, уничтожив урожай. אף על גב דטבא היא לדידיה *Хотя это хорошо для него* в перспективе, דמסקא ארעא שירטון ושבחא *потому что* разлив *приносит* на *поле почву и* улучшает его, השתא מיהא רעה היא *тем не менее сейчас* для него *это плохо*.

דקנה וחזר וקנה דכרי כסלא אין צריך לכרך. דהא רבי יוחנן גופיה אמר צריך לברך אלא משום דלעניין קנייה מקנה הוא: ומיהא דאמרי כו' אמר מכלל דכי יש לו וקנה דכרי כסלא צריך לברך. דהא רב הונא גופיה אמר אין צריך לברך אלא שלא קנה וחזר וקנה לאיכא מאן דאמר כולי האי אפילו קנה ולא קנה: לברך: אין כך ואין כך. אין שייך לו אין שמח ש"מ אלא דלא קנה כרחשתורים ועכשיו קנה צריך לברך: לא כך אמינא ולא כרבי יהודה. דאפילו רבי יהודה לא פליג אלא בים לו וקנה אבל נקנה וחזר וקנה לא: דמפקא מרעא מרעוי. לימ"ן ממחמת המים והוה ליה למימר: מיפא רפא ליה. שמחמלת מנוחה של שבת זו ומכרך ברוך דיין האמת: ואפ' פטוב שפיש מעין כרפא. יכך הטוב והמטיב: מפי ליה. כגון דאמכת מליחה: אלא יפרים. הזכא אלא ללישנא בתרא בשלמא רב הונא כרבי יהודה אלא רבי יוחנן דאמר כמאן לא כר"מ ולא כרבי יהודה אמר לך רבי יוחנן הוא הדין דלרבי יהודה קנה וחזר וקנה נמי צריך לברך והא דקא מיפלגי ביש לו וקנה להודיעך כחו דר"מ דאפי' קנה ויש לו אין צריך לברך וכל שכן קנה וחזר וקנה דאין צריך לברך וליפלגו בקנה וחזר וקנה דאין צריך לברך להודיעך כחו דר' יהודה [ט]כת דהתירא עדיף ליה[ט]:

מכלל דכי קנה וחזר וקנה דברי הכל אין צריך לברך וא"ד אמר רב הונא לא שנו אלא שלא קנה וחזר וקנה אבל קנה וחזר וקנה אין צריך לברך ור' יוחנן אמר [י]אפילו קנה וחזר וקנה צריך לברך מכלל דכי יש לו וקנה דברי הכל צריך לברך מיתיבי בנה בית חדש ואין לו כיוצא בו קנה כלים חדשים ואין לו כיוצא בהם צריך לברך יש לו כיוצא בהם אין צריך לברך דברי ר"מ ר' יהודה אומר בין כך ובין כך צריך לברך בשלמא לרישא קמא רב הונא כר"מ ורבי יוחנן כרבי יהודה אלא ללישנא בתרא בשלמא רב הונא כרבי יהודה אלא רבי יוחנן דאמר כמאן לא כר"מ ולא כרבי יהודה אמר לך רבי יוחנן הוא הדין דלרבי יהודה קנה וחזר וקנה נמי צריך לברך והא דקא מיפלגי ביש לו וקנה להודיעך כחו דר"מ דאפי' קנה ויש לו אין צריך לברך וכל שכן קנה וחזר וקנה דאין צריך לברך וליפלגו בקנה וחזר וקנה דאין צריך לברך להודיעך כחו דר' יהודה [ט]כת דהתירא עדיף ליה[ט]:

[י]מברך על הרעה כו': היכי דמי כגון דשקל ברקא בארעיה אף על גב דטבא היא לדידיה דמסקא ארעא שירטון ושבחא השתא מיהא רעה היא: [י]ועל הטובה כו': היכי דמי כגון דאשכח מציאה אף על גב דרעה היא לדידיה דאי שמע בה מלכא שקיל לה מיניה השתא מיהא טובה היא: [י]היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו' הרי זו תפלת שוא: ולא מהני רחמי מתיב רב יוסף [י]ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה מאי ואחר אמר רב לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה [י]ב שבטים עתידין לצאת מיעקב ששה יצאו ממני וארבעה מן השפחות הרי עשרה אם זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות מיד נהפכה לבת שנא' ותקרא את שמה דינה [י]אין מזכירין מעשה נסים ואיבעית אימא מעשה דלאה בתוך ארבעים יום הוה כדתניא ששה ימים הראשונים יבקש אדם רחמים שלא יסריח משלשה [י]ועד ארבעים יבקש רחמים שיהא זכר מארבעים יום ועד ששה חדשים יבקש רחמים שלא יהא סנדל משלשה חדשים ועד ששה יבקש רחמים שלא יהא נפל ממשה ועד תשעה יבקש רחמים שיצא בשלום ומי מהני רחמי והא"ר יצחק בריה דרב אמי [י]איש מזריע תחלה יולדת נקבה אשה מזרעת תחלה יולדת זכר שנאמר [י]אשה כי תזריע וילדה זכר הבא במאי עסקינן כגון שהזריעו שניהם בבת אחת: היה בא בדרך: ת"ר מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי ועליו הכתוב אומר [י]משמועה רעה לא ירא נכון לבו בטוח בה' אמר רבא [י]כל היכי דדרשת להאי קרא [י]מרישיה לסיפיה מדריש מרישיה לסיפיה מדריש משמועה רעה לא ירא מה טעם נכון לבו בטוח בה' מסיפיה לרישיה מדריש נכון לבו בטוח בה' משמועה רעה לא ירא ההוא תלמידא דהוה קא אזיל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון חזייה דקא מפחיד אמר ליה חטאה את דכתיב [י]פחדו בציון חטאים אמר ליה [י]והכתיב [י]אשרי אדם מפחד תמיד אמר ליה ההוא בדברי תורה כתיב יהודה בר נתן הוה שקיל ואזיל בתריה דרב המנונא אתנח אמר ליה יסורים בעי ההוא גברא לאתויי אנפשיה דכתיב [י]כי פחד פחדתי ויאתיני ואשר יגורתי יבא לי והא כתיב אשרי אדם מפחד תמיד ההוא בדברי תורה כתיב: הנכנס לברך: תנו רבנן [י]בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לברך זה לשלום נכנס אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהכנסתני לברך זה לשלום בקש לצאת אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתוציאני מברך זה לשלום יצא אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מברך זה לשלום וכשם שהוצאתני לשלום כך תוליכני לשלום ותסמכני לשלום ותצעידני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך אמר רב מתנא ל"ש אלא בברך שאין דנין והורגין בו אבל בברך שדנין והורגין בו ליח לן בה א"ד אמר רב מתנא אפילו בברך שדנין והורגין בו זימנין דלא מתרמי ליה אינש דילוף ליה זכותא ת"ר יהנכנס לבית המרחץ אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שתצילני מזה ומכיוצא בו ואל יערע בי דבר קלקלה ועון ואם יערע בי דבר קלקלה ועון תהא מיתתי כפרה לכל עוונותי אמר אביי לא לימא אינש הכי דלא לפתח פומיה לשטן [י]דאמר ר"ל וכן תנא משמיה דר' יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן אמר רב יוסף מאי קראה דכתיב [י]כמעט כסדום היינו לעמורה דמינו מאי אהדר להו נביא שמעו דבר יי' קציני סדום וגו' כי נפיק מאי אומר א"ר אחא מודה אני לפניך יי' אלהי שהצלתני מן האור ר' אבהו על לבי בני אפחית בי בני מתותיה אתרחיש ליה ניסא קם על עמודא שויב מאה וחד גברי בחד אבריה אמר הינו דר' אחא דאמר רב אחא [א] יהנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני [ב] כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנתנו אמר אביי לא לימא הכי [ג]דתני דבי רבי ישמעאל [ג] [ד]ורפא ירפא [ה]מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות כי קאי מאי אומר אמר רב אחא ברוך רופא חנם [ג] הנכנס

אלהי שהכנסתני לשלום וכן ביוצאה. דגכנס לבית הכסא אומר התברברו מבוכדים קדושים משתרי עליהן. תנו רבנן לר"י התפתינו לי עד שאמא, שהה דרך בני אדם. כי נפיק מברך אשר יצר האדם בחכמה וכרא בו נקבים נקבים כולי. תנו רבנן הנכנס למרחץ אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שתצילני מזה ומכיוצא בו לעתיד לבוא ואל יערע בי דבר קלקלה ועון וכו' כאן לפני הכניסה כאן לאחר היציאה. ורמינהי רב הונא ורב יהודה ורב נחמן בר יצחק הוו קא נפקי מבי מדרשא חד אמר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מבית המדרש וחד אמר מודה אני לפניך ה' אלהי שלא הוצאתני מבית המדרש אלא לשם שמים ולשם שמים הוצאתני לא קשיא הא דאמר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מבית המדרש הא דאמר מודה אני לפניך ה' אלהי שלא הוצאתני מבית המדרש אלא לשם שמים ולשם שמים הוצאתני.

מסורת הש"ס

ט) [מיהרון עב: ביצה כ: קדושין ס: ניטין מה: מנ: מ"ק כא: ט"ז יו"ד סי' קפ"ב סק"ב]. י) [ע"ז ה: ברכות נח. מה: נ:]. ב) [מי' ברכות נח. מה: נ:]. ג) [מי' ברכות נח. מה: נ:]. ד) [ברכות נח. מה: נ:]. ה) [ברכות נח. מה: נ:]. ו) [ברכות נח. מה: נ:]. ז) [ברכות נח. מה: נ:]. ח) [ברכות נח. מה: נ:]. ט) [ברכות נח. מה: נ:]. י) [ברכות נח. מה: נ:]. כ) [ברכות נח. מה: נ:]. ל) [ברכות נח. מה: נ:]. מ) [ברכות נח. מה: נ:]. נ) [ברכות נח. מה: נ:]. ס) [ברכות נח. מה: נ:]. ע) [ברכות נח. מה: נ:]. פ) [ברכות נח. מה: נ:]. צ) [ברכות נח. מה: נ:]. ק) [ברכות נח. מה: נ:]. ר) [ברכות נח. מה: נ:]. ש) [ברכות נח. מה: נ:]. ת) [ברכות נח. מה: נ:].

גליון הש"ס

גמ' בת הרתירא כו'. עי' ס"ל סמסים ק"נ ע"ש ד"ה להתיעך כמו ושב"ר פ"ד סי' כ: שם בל היכי דהרשת מאלאר קרא. כמין וכ"ה בתקון סב ע"ש. רש"י ד"ה שלא יהא מגולל. שלא תתעבר. עי' מה לף סה ע"ב מוס' ד"ה קמ"ל.

הגהות הגר"א

[א] גמ' ורפ"ד מחלו פמ"ס: [ב] שם ותרפאני כי ס"ד ניחא ולפוקמי מחת (כי) מה"מ וכ"ב כי ראשו חתם מחת: [ג] שם חנם. ר"ב וכ"ה בתס"ם מגל ניקמא נה"ג והמתנים מלים:

לעזי רש"י

ליפ"ץ (ליפ"ן). רפש. בוץ.

מוסף רש"י

בת הרתירא עדיף ליה. טוב לו (למחעבו) בת הבני המתיר. שכול פוחן על שמחעבו ולעו ימלו למתיר. מגל בת שמחעדין אינה ילדה שכבל ימלין למתיר ואפילו בחרב כמתיר (ביצה ב:). אין מזכירין מעשה נסים. להגיד ילדה מבן (חולין מג:). מרישיה לסיפיה. שם נאם נלרגלו (תקון מב:) שי שם לך נרגלי יפה נין במאימו נין בסיפוך (תקון מב:) שי: מגל מגדים ליה מרישיה לסיפיה מגדים. מרש משמעותיה יפה (סוהרין עב:). והבחיב אשרי אדם מפחד תמיד. ואגו לאתם בעלה אלא מפחד שמלה נקי שם שמפה ואפ' נ"ש (ג"ש נה:). מבאן שמהגה רשות לרופא לרפאות. ולא מפרעין ממנו מתי ולהו מפי (ב"ב פח:).

רבינו חננאל

מיכלל דכי קנה וחזר וקנה ההוא דינבשו אין לו ביוצא בהן דברי הכל צריך לברך. לימנא אתרינא אמר רב הונא לא שנו אלא שלא קנה ביוצא בהן. אבל אם קנה ביוצא בהן אין צריך לברך. ור' יוחנן אמר אחר זה אחר זה צריך לברך. כלומר, כין קנה ביוצא בהן כין לא קנה ביוצא בהן צריך לברך. מיתיבי בנה בית חדש ואין לו ביוצא בהן צריך לברך ר' מאיר. ר' יהודה אומר כין כך וכין כך מיתה לו ר' מאיר מדקתני אין לו ביוצא בהן הא יש לו ביוצא בהן שלא קנה מעלה כשהוא אין צריך לברך. ר' יהודה בהן אף על פי שלא קנה מעלה כשהוא אומר כין יש לו ביוצא בהן כין אין לו ביוצא בהן הואיל ולא קנה מעלה אין צריך לברך. כשלמא לישנא קמא רב הונא בר מאיר ור' יוחנן בר' יהודה, אלא ללישנא בתרא כשלמא רב הונא ראמר לא שנאו שצריך לברך אלא שלא קנה ביוצא בהן. אבל קנה ביוצא בהן אין צריך לברך. כל שכן מי שיש אפלו עכשיו ביוצא בהן שאין צריך לברך. נמצא רב הונא בר' מאיר. אלא ר' יוחנן ראמר אפילו קנה ביוצא בהן יש לו ביוצא בהן אין צריך לברך. כמאן כמאן. כמאן כר' מאיר. אלא ר' יוחנן בר' יהודה הוא ר' יהודה סבר אם קנה ביוצא בהן אין צריך לברך. ולא כר' יהודה סבר אם קנה ביוצא בהן אין צריך לברך. ותסמי ר' יוחנן לא. לשלם ר' יהודה זכר אפילו קנה חזר וקנה ביוצא בהן צריך לברך. דהאי רקא מיפלגי ביש לו

תורה אור השלם

1. וַאֲשֶׁר יָלְדָה בַּת וְקָרָא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה:
בראשית ל כא
2. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא:
ויקרא יב ב
3. מִשְׁמֻעָה רָעָה לֹא תִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטֻחַ בַּיי:
תהלים קיב ז
4. פָּחֲדוּ בְצִיּוֹן חַטָּאִים אָחֲזָה רְעָדָה חֲנֵפִים מִי יָגוּר לָנוּ אֵשׁ אוֹכְלָה מִי יָגוּר לָנוּ מוֹקְדֵי עוֹלָם:
ישעיהו לג יד
5. אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד וּמַקְשֶׁה לִבּוֹ יִפֹּל בְּרָעָה:
משלי כח יד
6. כִּי שָׁמַר פְּקֻדָּתִי וַאֲחֻזָּתִי אֲשֶׁר יַרְתִּי הִיא לִי:
איוב ג כה
7. לוֹלֵי יְיָ צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד כִּסְעַט נִמַּקְנוּ כְּסְדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ:
ישעיהו א ט
8. אִם יָקוּם הִתְחַלֵּךְ בְּחֶרֶץ עַל מִשְׁעֲנֹתוֹ וְקָשָׁה הַמַּכָּה וְלֹא יִתֵּן לָהֶבֶל מַכָּאוֹ:
תהלים נה יג

רבינו חננאל (המשך)

חזיקת ברקא מיפלגי ביש לו ביוצא בהן. ר' מאיר סבר אין צריך לברך ור' יהודה סבר אף על פי שיש לו ביוצא בהן צריך לברך. מיכלל בשקנה ביוצא בהן דישנו מצויין אצלו מהיכי לר' מאיר שאין צריך לברך. אלא אפילו בהא מלינו ר' יהודה. והאי (מפרש) [דפרש] פלוגתיהו ביש לו להדיעך כחו דר' מאיר. דכיון שיש לו אף על פי שלא קנה ביוצא בהן מעלים אין צריך לברך. וקימא לן דרבי יוחנן וכלישנא בתרא דקיקא כמתניתין חצן קנה כילים ולא תנן יש לו, וכל היכא דלליני ר' יוחנן ור' יהודה התם הלכתא בר' יוחנן. ולא עוד אלא דקא מתרץ ר' יהודה למעמיה. ור' יהודה ור' מאיר הלכתא כר' יהודה. הלכך הלכתא כרבן קנה ובין לא קנה ביוצא בהן, ואפילו אם יש לו ביוצא בהן צריך לברך. מתני' היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון מלפניך שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא. איכימא לאותר מי יום היא תפלת שוא. אבל בתוך ארבעים יום מהני רחמי. והוא שהתרהבו איש ואשתו בבת אחת. אשרי אדם מפחד תמיד בדברי תורה. אבל בשלי דשלמא התוספא מתחתר שאמר פחוד בעיון תפלה וכו'. הגכנס לבית המרחץ אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שתצילני מזה ומכיוצא בו לעתיד לבוא ואל יערע בי דבר קלקלה ועון וכו'. מיחוש לשלום כתיב. נכנס לשלום נותן הודאה לשעבר, כיצד. אומר מודה אני לפניך יי'

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"י מהל' נרכות (הלי' ה') (סמג עשין כב) טוש"ע או"ח סי' רכב סעיף ב:
סעיף ג:
נו ב ג מיי' שם פ"ב הלכה ד (סמג שם) טוש"ע שם סעיף ד:
סי' רכב סעיף ג:
נו ד ה מיי' שם פ"ג הלכה [כג] סה מתג שם טוש"ע שם סעיף ב:
סימן רל סעיף ב:
נח ו מיי' שם הלכה ב סוש"ע שם סעיף ב:
נט ו מיי' שם הל' כ"ג טוש"ע יו"ד סימן שלו סעיף ג:
ם ח טוש"ע יו"ד סימן שלו סעיף ג:

Учили в нашей мишне: **ועל הטובה כו'** произносит благословение ("Добрый и Творящий добро") *на хорошее* событие, даже если оно подобно плохому событию.

היכי דמי *На что* это *похоже*? **כגון דאשכח מציאה** *Например, когда нашел находку* (т. е. потерянную другим человеком вещь). **אף על גב דרעה היא לדידיה דאי שמע בה מלכא שקיל לה מיניה השתא מיהא טובה היא** *Хотя это плохо для него* в перспективе, *потому что если прослышит об этом царь*, то *заберет ее у него*, *тем не менее сейчас это для* него *хорошее* событие.

Учили в нашей мишне: **היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו'** *его жена беременна, а он говорит* (молится): "*Да будет Твоя воля, чтобы* моя жена *родила* мальчика", – **הרי זו תפלת שוא** *такая молитва напрасна*, потому что плод уже имеет пол.

ולא מהני רחמי *Но* разве *не помогает* просьба о *милосердии* Небес? **מתיב רב יוסף** На это *нашел противоречие рав Йосеф* из высказывания Рава. Написано[1]: **ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה** "*А затем* (Леа) *родила дочь и назвала ее Диной*". **מאי ואחר** *Что* означает "*затем*"? После какого события? **אמר רב** *Сказал Рав*: **לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה** *после того, как рассудила Леа про себя и сказала*: **שנים עשר שבטים עתידין לצאת מיעקב** *двенадцать колен выйдут в будущем из Яакова*. **ששה יצאו ממני וארבעה מן השפחות** *Шесть* сыновей *родились у меня, четверо – у служанок* (Зилпа и Била); **הרי עשרה** *итого, десять*. **אם זה זכר** *Если этот* плод (который зачат мной) – *мальчик*, **לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות** то *моя сестра Рахель не будет* даже такой, *как любая из служанок*. – Как только она так сказала, **מיד נהפכה לבת** *сразу* же плод в ее животе *превратился в девочку*. **שנאמר** *Как сказано*: **ותקרא את שמה דינה** "*И назвала ее Диной*". От слова "суд" (דין, "дин"), потому что совершила суд над собой.

אין מזכירין מעשה נסים *Не вспоминают чудо*. Т. е. его не приводят как доказательство.

ואיבעית אימא מעשה דלאה בתוך ארבעים יום הוה *А если хочешь, скажи*: *случай с Леей произошел в пределах* первых *сорока дней* после зачатия. **כדתניא** *Как учили* в барайте: **שלשה ימים הראשונים יבקש אדם רחמים שלא יסריח** *первые три дня* после близости с женой пусть *человек просит милосердия* у Небес, *чтобы не пропало* его семя.

משלשה ועד ארבעים יבקש רחמים שיהא זכר *С трех* дней *и до сорока* пусть *просит милосердия, чтобы это был мальчик*.

מארבעים יום ועד שלשה חדשים יבקש רחמים שלא יהא סנדל *С сорока дней и до трех месяцев* пусть *просит милосердия, чтобы* плод *не был* бесформен, как рыба "*сандаль*", из-за того что его сомнет другой плод.

משלשה חדשים ועד ששה יבקש רחמים שלא יהא נפל *С трех месяцев и до шести* пусть *просит милосердия, чтобы не стал выкидышем*. **משששה ועד תשעה יבקש רחמים שיצא בשלום** *С шести* месяцев *и до девяти* пусть *просит милосердия, чтобы вышел с миром*.

ומי מהני רחמי *Но разве помогает* просьба о *милосердии* Небес (чтобы плод стал мальчиком) даже в первые сорок дней беременности? **והאמר רב יצחק בריה דרב אמי** *Ведь сказал рав Йицхак, сын рава Ами*: **איש מזריע תחלה יולדת נקבה** *муж первым* испускает *семя – родится девочка*; **אשה מזרעת תחלה יולדת זכר** *жена первой* готова принять *семя – родится мальчик*. **שנאמר** *Как сказано*[2]: **אשה כי תזריע וילדה זכר** "*Когда жена* примет *семя* (забеременеет) *и родит мальчика*".

הכא במאי עסקינן *Чем мы здесь занимаемся*? Т. е. какой случай рассматриваем? – **כגון שהזריעו שניהם בבת אחת** *Случай, когда одновременно он* испустил *семя и она* была готова его принять. В этом случае пол плода еще не определен, и поэтому в первые сорок дней помогает молитва.

Учили в нашей мишне: **היה בא בדרך** *шел по дороге* и услышал в городе горестные крики; говорит: "Да будет Твоя воля, чтобы беда, о которой кричат, не была в моем доме", – такая молитва напрасна.

תנו רבנן מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צווחה בעיר *Учили мудрецы* в барайте о *случае*, происшедшем *со Старым Илелем, который шел по дороге и услышал крик в городе*. **אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי** *Сказал: я уверен, что это* раздается *не из моего дома*. **ועליו משמועה הכתוב אומר** *О нем говорит стих*[3]:

1. Берешит 30:21
2. Ваикра 12:2
3. Теилим 112:7

דקנה וחזר וקנה דכרי כהל מין לריך לנכרך. דהא רבי יוחנן נמ אמר לריך לנכרך אלא מעתה מעוס לענין קנייה מדם הוא: ואיכא דאמרי כו' מכלל דכי יש לו וקנה דכרי כהל לריך לנכרך. דהא רב הוגא אמר מין לריך לנכרך אלא קנה וחזר וקנה דאיכא מדום מדום הוא לריך: כין כך ובין כך. כין שיש לו כין שאין לו כוחל ואע"ג קנה כרהשוחים ובכשיו קנה לריך לנכרך: נא כר' אפיר ונא כרבי יהודה. דאפילו רבי יהודה נא פליג אלא כיש לו וקנה אבל נקנה וחזר וקנה נא: דאפקא ארעא ארטון. לימ"ץ מאמת המים והוה ליה לוזל: דאפקא מיפא רעה היא. אלא של שנה זו ומכרך כרוך דיין האמת: ועל פעוב שניא מעין ברפא. יכרך הטוב והמטיב: אלי היא. כגון דאמכא מציאה: אלא יסריה. הזכש אלא ללישנא כתרא בשלמא רב הוגא כרבי יהודה אלא רבי יוחנן דאמר כמאן לא כר"מ ולא כרבי יהודה אמר לך רבי יוחנן הוא הדין לדרבי יהודה קנה וחזר וקנה נמי צריך לברך והא דקא מיפלגי ביש לו וקנה להודיעך כחו דר"מ דאפי' קנה ויש לו אין צריך לברך וכל שכן קנה וחזר וקנה דאין צריך לברך וליפלגו בקנה וחזר וקנה דאין צריך לברך להודיעך כחו דר' יהודה [ח]כח דהתירא עדיף ליה:

מכלל דכי קנה וחזר וקנה דברי הכל אין צריך לברך וא"ד אמר רב הוגא לא שנו אלא שלא קנה וחזר וקנה אבל קנה וחזר וקנה אין צריך לברך ור' יוחנן אמר אפילו קנה וחזר וקנה צריך לברך מכלל דכי יש לו וקנה דברי הכל צריך לברך מיתיבי בנה בית חדש ואין לו כיוצא בו קנה כלים חדשים ואין לו כיוצא בהם צריך לברך יש לו כיוצא בהם אין צריך לברך דברי ר"מ ר' יהודה אומר בין כך ובין כך צריך לברך בשלמא ללישנא קמא רב הוגא כר"מ ורבי יוחנן כרבי יהודה אלא ללישנא כתרא בשלמא רב הוגא כרבי יהודה אלא רבי יוחנן דאמר כמאן לא כר"מ ולא כרבי יהודה אמר לך רבי יוחנן הוא הדין לדרבי יהודה קנה וחזר וקנה נמי צריך לברך והא דקא מיפלגי ביש לו וקנה להודיעך כחו דר"מ דאפי' קנה ויש לו אין צריך לברך וכל שכן קנה וחזר וקנה דאין צריך לברך וליפלגו בקנה וחזר וקנה דאין צריך לברך להודיעך כחו דר' יהודה [ח]כח דהתירא עדיף ליה:

[י]מברך על הרעה כו': היכי דמי כגון דשקל כרקא בארעיה אף על גב דמבא היא לדידיה דמסקא ארעא שידטון ושבחא השתא מיהא רעה היא: [י]ועל המובה כו': היכי דמי כגון דאשכח מציאה אף על גב דרעה היא לדידיה דאי שמע בה מלכא שקיל לה מיניה השתא מיהא טובה היא: [ד]היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו' הרי זו תפלת שוא: ולא מהני רחמי מתיב רב יוסף [ו]ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה מאי ואחר אמר רב לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה [ז]ב שבטים עתידין לצאת מיעקב ששה יצאו ממני וארבעה מן השפחות הרי עשרה אם זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות מיד נהפכה לבת שנא' ותקרא את שמה דינה [ח]אין מזכירין מעשה נסים ואיבעית אימא מעשה דלאה בתוך ארבעים יום הוה כדתניא ששה ימים הראשונים יבקש אדם רחמים שלא יסריח משלשה [ט]ועד ארבעים יבקש רחמים שיהא זכר מארבעים יום ועד שלשה חדשים יבקש רחמים שלא יהא סנדל משלשה חדשים ועד ששה יבקש רחמים שלא יהא נפל ממשה ועד תשעה יבקש רחמים שיצא בשלום ומי מהני רחמי והא"ר יצחק בריה דרב אמי [י]איש מזריע תחלה יולדת נקבה אשה מזרעת תחלה יולדת זכר שנאמר [יא]אשה כי תזריע וילדה זכר הבא במאי עסקינן כגון שהזריעו שניהם בבת אחת: היה בא בדרך: ת"ר מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי ועליו הכתוב אומר [יב]משמועה רעה לא ירא נכון לבו בבטוח בה' אמר רבא [יג]בל היכי דדרשת להאי קרא [יד]מרישיה לסיפיה מדריש מרישיה מדריש לסיפיה מדריש משמועה רעה לא ירא מה טעם נכון לבו בבטוח בה' מסיפיה לרישיה מדריש נכון לבו בבטוח בה' משמועה רעה לא ירא ההוא תלמידא דהוה קא אזיל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון חזייה דקא מפחד אמר ליה חטאה את דכתיב [טו]פחדו בציון חטאים אמר ליה [טז]והכתיב [יז]אשרי אדם מפחד תמיד אמר ליה ההוא בדברי תורה כתיב יהודה בר נתן הוה שקיל ואזיל בתריה דרב המנונא אתנח אמר ליה יסורים בעי ההוא גברא לאתויי אנפשיה דכתיב [יח]כי פחד פחדתי ויאתיני ואשר יגורתי יבא לי והא כתיב אשרי אדם מפחד תמיד ההוא בדברי תורה כתיב: הנכנס לברך: תנו רבנן [יט]בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לברך זה לשלום נכנס אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהכנסתני לברך זה לשלום בקש לצאת אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתוציאני מברך זה לשלום אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מברך זה לשלום וכשם שהוצאתני לשלום כך תוליכני לשלום ותסמכני לשלום ותצעידני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך אמר רב מתנא ל"ש אלא בכרך שאין דנין והורגין בו אבל בכרך שדנין והורגין בו ליח לן בה א"ד אמר רב מתנא אפילו בכרך שדנין והורגין בו זימנין דלא מתרמי ליה אינש דיליף ליה זכותא ת"ר יהנכנס לבית המרחץ אומר יהי רצון מלפניך יי אלהי שתצילני מזה ומכיוצא בו ואל [כ]יארע בי דבר קלקלה ועון ואם יארע בי דבר קלקלה ועון תהא מיתתי כפרה לכל עוונותי אמר אביי לא לימא אינש הכי דלא לפתח פומיה לשטן [כא]דאמר ר"ל וכן תנא משמיה דר' יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן אמר רב יוסף מאי קראה דכתיב [כב]כמעט כסדום הייגו לעמורה דמינו מאי אהדר להו גביא שמעו דבר יי קציני סדום וגו' כי נפיק מאי אומר א"ר אחא מודה אני לפניך יי אלהי שהצלתני מן האור ר' אבהו על לבי בני אפחית בי בני מתותיה אתרחיש ליה ניסא קם על עמודא שזיב מאה וחד גברי בחד אבריה אמר היינו דר' אחא דאמר רב אחא [כא] יהנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך יי אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני [כג] כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו אמר אביי לא לימא הכי [כד]דתני דבי רבי ישמעאל יורפא ירפא [כה]מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות כי קאי מאי אומר אמר רב אחא ברוך רופא חנם [ג] הנכנס

אלהי שהכנסתני לשלום וכן ביציאה. הנכנס לבית הכסא אומר התבבדו מבבדיו קדושים משחרים עליהן. תנו רבנן מיזה אם לי עד שאגא. שזה דרך בני אדם. כי נפיק מבבך אשר יצר האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים כולו. תנו רבנן הנכנס למרחץ אומר יהי רצון מלפניך יי אלהי שתצילני מזה ומכיוצא בו לעולם יהא אדם ירא שמים בחלוקה ובמדה טובה ויהא יודע למי הוא עתיד ליתן דין וחשבון. ואזלא ומאן דמפיק מפיק ומאן דעייל עייל

רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה' *"Худой молвы не испугается; твердо его сердце, уповающее на Всевышнего".*

אמר רבא *Сказал Рава:* כל היכי דדרשת להאי קרא *как ни толкуй этот стих* – получишь то же значение: מרישיה לסיפיה מדריש *с начала в конец толкуй,* מסיפיה לרישיה מדריש *с конца в начало толкуй.* מרישיה לסיפיה מדריש *С начала в конец толкуй:* משמועה רעה לא יירא מה טעם *что означает "Худой молвы не испугается"?* Означает, что נכון לבו בטוח בה' *"твердо его сердце, уповающее на Всевышнего".* מסיפיה לרישיה מדריש *С конца в начало толкуй:* если у человека נכון לבו בטוח בה' *"твердо сердце, уповающее на Всевышнего",* то он משמועה רעה לא יירא *"худой молвы не испугается".*

ההוא תלמידא דהוה קא אזיל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון *Один ученик шел* за своим учителем, *раби Йишмаэлем, сыном раби Йосе, по рынку Сион.* חזייה דקא מפחיד *Увидел* учитель, *что этот* ученик *боится.* אמר ליה *Сказал ему:* חטאה את דכתיב *ты грешник, потому что написано*[4]: פחדו בציון חטאים *"Испугались на Сионе грешники".*

אמר ליה *Сказал ему* ученик (ответил): אשרי אדם מפחד והכתיב *но ведь написано*[5]: תמיד *"Счастлив человек,* который *всегда в страхе".*

אמר ליה *Сказал ему* раби Йишмаэль, сын раби Йосе: ההוא בדברי תורה כתיב *это написано о словах Торы.* Т. е. счастлив тот, кто боится забыть слова Торы и поэтому постоянно их повторяет.

יהודה בר נתן הוה שקיל ואזיל בתריה דרב המנונא *Йеуда бар Натан шел* однажды *за* своим учителем, *равом Амнуной.* Шел и אתנח *вздыхал.* אמר ליה *Сказал ему* рав Амнуна: יסורים בעי ההוא גברא לאתויי אנפשיה *хочешь навести на себя страдания?* דכתיב *Как написано*[6]: כי פחד פחדתי ויאתיני ואשר יגורתי יבא לי *"Ибо страх,* которого *я страшился, явился ко мне;* боязнь, *которой я боялся, пришла ко мне".*

Сказал ему Йеуда бар Натан: והא כתיב *но ведь написано:* אשרי אדם מפחד תמיד *"Счастлив человек,* который *всегда в страхе".* Ответил ему рав Амнуна: ההוא בדברי תורה כתיב *это написано о словах Торы.*

Учили в нашей мишне: הנכנס לכרך *входит в город* – произносит две молитвы: одну при входе, другую на выходе. Бен-Азай говорит: четыре – две при входе и две на выходе. Благодарит за прошлое и молит о будущем.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: ככניסתו מהו אומר *входя* в город, *что* человек *говорит?* – יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לכרך זה לשלום *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, мой Бог, ввести меня в этот город с миром".*

נכנס אומר *Войдя, говорит:* מודה אני לפניך ה' אלהי שהכנסתני לכרך זה לשלום *"Благодарю Тебя, Всевышний, мой Бог,* за то, *что ввел меня в этот город с миром".*

בקש לצאת אומר *Собираясь выйти* из города, *говорит:* יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתוציאני מכרך זה לשלום *"Да будет Тебе угодно, Всевышний, мой Бог и Бог моих отцов, вывести меня из этого города с миром".*

יצא אומר *Выйдя, говорит:* מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מכרך זה לשלום *"Благодарю Тебя, Всевышний, мой Бог,* за то, *что вывел меня из этого города с миром.* וכשם שהוצאתני לשלום כך תוליכני לשלום *И как Ты вывел меня с миром, так* (и дальше) *веди меня с миром,* ותסמכני לשלום ותצעידני לשלום *и поддерживай меня миром, и направляй мои шаги с миром,* ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך *и спаси меня от всех врагов и засад в дороге".*

4. Йешаяу 33:14
5. Мишлей 28:14
6. Ийов 3:25-26

אמר רב מתנא *Сказал рав Матна:* לא שנו אלא בכרך שאין דנין והורגין בו *учили,* что все эти благословения произносят *только в городе, где не судят, но убивают,* т. е. казнят без суда. אבל בכרך שדנין והורגין בו *Однако в городе, где судят,* а потом *убивают* (т. е. если казнят, то по суду), לית לן בה *нет у нас этого* правила и не надо произносить эти благословения, но следует остеречься, чтобы ничего не нарушить; а если нарушил в прошлом, то не следует в тот город входить.

איכא דאמרי *Некоторые говорят:* אמר רב מתנא *так сказал рав Матна:* אפילו בכרך שדנין והורגין בו *даже в городе, где судят и убивают* по суду, – זימנין דלא מתרמי ליה אינש דילף ליה זכותא *иногда* даже там *не найдется человека, который* мог бы *защитить его* (не местного жителя) в суде. А поэтому такой город

דקנה וחזר וקנה דברי הכל אין צריך לכתך. דהא רבי יוחנן לא אמר צריך לכתך אלא משום דלעניין קנייה מהני הוא: ופיכא דאמרי כו' מכלל דבי יש לו וקנה דברי הכל צריך לכתך. דהא רב הונא לא אמר אין צריך לכתך אלא לפיכך מהני הוא וקנה וחזר וקנה לפיכך מהני הוא לצריך: כיון כך וכיון כך. כיון שיש לו כיון שאין לו הואיל ולא קנה הרחשונים וכבשיו קנה צריך לכתך: לא כר' מפיב ולא כרבי יסודה. דתניא רבי יהודה לא פליג אלא בים לו וקנה אבל קנה וחזר וקנה לא: דמסקא מרמא מרטון. ליימ"ן מתחת הסיס והוה ליה לגבל: מסקא מיפא רפה היא. שמחכלא מטולה של שנה זו ומכרך כרוך דיין החמה: ושל סטוב שיש מעין סרעפה. יכרך הטוב והמטיב: מפי היא. כגון דתחכת מניחה: אלא יפרים. הוכיח אלא יקלוט ויהיה ולד ולאחר שנפה ימים אם לא קלט כגר הפרים ואין תפלה מועלת: אלא יפו פנדל. "אלא ממעבר מעמו ולד לאחר ויהיה פותח עוריתו של רחמון ודומה לגד של יש שמו פנדל. הכי ממרינן בגמ' גדה (דף כה:) פנדל דומה לפנדל

מבלל דבי קנה וחזר וקנה דברי הכל אין צריך לכתך וא"ד אמר רב הונא לא שנו אלא שלא קנה וחזר וקנה אבל קנה וחזר וקנה אין צריך לכתך ור' יוחנן אמר אפילו קנה וחזר וקנה צריך לכתך מכלל דבי יש לו וקנה דברי הכל צריך לכתך מיתיבי בנה בית חדש ואין לו כיוצא בו קנה כלים חדשים ואין לו כיוצא בהם צריך לכתך יש לו כיוצא בהם אין צריך לכתך דברי ר"מ ר' יהודה אומר בין כך ובין כך צריך לכתך בשלמא ללישנא קמא רב הונא כר"מ ורבי יוחנן כרבי יהודה אלא ללישנא בתרא בשלמא רב הונא כרבי יהודה אלא רבי יוחנן דאמר כמאן לא כר"מ ולא כרבי יהודה אמר לך רבי יוחנן הוא הדין דלרבי יהודה קנה וחזר וקנה נמי צריך לכתך והא דקא מיפלגי ביש לו וקנה להודיעך כחו דר"מ דאפי' קנה ויש לו אין צריך לכתך וכל שכן קנה וחזר וקנה דאין צריך לכתך וליפלגו בקנה וחזר וקנה צריך לכתך להודיעך כחו דר' יהודה [ט]בת דהתירא עדיף ליה:

[י]מברך על הרעה כו': היכי דמי כגון דשקל ברקא בארעיה אף על גב דטבא היא לדידיה דמסקא ארעא שירטון ושבחא השתא מהא רעה היא: [י]ועל המובה כו': היכי דמי כגון דאשכח מציאה אף על גב דרעה היא לדידיה דאי שמע בה מלבא שקיל לה מיניה השתא מיהא טובה היא: [י]היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו' הרי זו תפלת שוא: ולא מהני רחמי מתיב רב יוסף [י]ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה מאי ואחר אמר רב לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה [י]ב שכטים עתידין לצאת מיעקב ששה יצאו ממני וארבעה מן השפחות הרי עשרה אם זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות מיד נהפכה לבת שנא' ותקרא את שמה דינה [י]אין מזכירין מעשה נסים ואיבעית אימא מעשה דלאה בתוך ארבעים יום הוה כדתניא ששה ימים הראשונים יבקש אדם רחמים שלא יסריח משלשה [י]ועד ארבעים יבקש רחמים שיהא זכר מארבעים יום ועד שלשה חדשים יבקש רחמים שלא יהא סנדל משלשה חדשים ועד ששה יבקש רחמים שלא יהא נפל מששה ועד תשעה יבקש רחמים שיצא בשלום ומי מהני רחמי והא"ר יצחק בריה דרב אמי [י]איש מזרע תחלה יולדת נקבה אשה מזרעת תחלה יולדת זכר שנאמר [י]אשה כי תזריע וילדה זכר הכא במאי עסקינן כגון שהזריעו שניהם בבת אחת: היה בא בדרך: ת"ר מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי ועליו הכתוב אומר [י]משמועה רעה לא ייראי נכון לבו בטוח בה' אמר רבא [י]כל היכי דדרשת להאי קרא [י]מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש מרישיה לסיפיה מדריש משמועה רעה לא ייראי מה טעם נכון לבו בטוח בה' מסיפיה לרישיה מדריש נכון לבו בטוח בה' משמועה רעה לא ייראי ההוא תלמידא דהוה קא אזיל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון חזייה דקא מפחיד אמר ליה חטאה את דכתיב [י]פחדו בציון חטאים אמר ליה [י]והכתיב [י]אשרי אדם מפחד תמיד אמר ליה ההוא בדברי תורה כתיב יהודה בר נתן הוה שקיל ואזיל בתריה דרב המנונא אתנח אמר ליה יסורים בעי ההוא גברא לאתויי אנפשיה דכתיב [י]כי פחד פחדתי ויאתיני ואשר יגורתי יבא לי והא כתיב אשרי אדם מפחד תמיד ההוא בדברי תורה כתיב: הנכנס לברך: תנו רבנן [י]בבניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתבניסני לברך זה לשלום נכנס אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהבנסתני לברך זה לשלום בקש לצאת אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתוציאני מברך זה לשלום יצא אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מברך זה לשלום וכשם שהוצאתני לשלום כך תוליכני לשלום ותסמכני לשלום ותצעידני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך אמר רב מתנא ל"ש אלא בברך שאין דנין והורגין בו אבל בברך שדנין והורגין בו לית לן בה א"ד אמר רב מתנא אפילו בברך שדנין והורגין בו זימנין דלא מתרמי ליה אינש דילוף ליה זכותא ת"ר יהנכנס לבית המרחץ אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שתצילני מזה ומכיוצא בו ואל יארע בי דבר קלקלה ועון ואם יארע בי דבר קלקלה ועון תהא מיתתי כפרה לכל עוונותי אמר אביי לא לימא אינש הכי דלא לפתח פומיה לשטן [י]דאמר ר"ל וכן תנא משמיה דר' יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן אמר רב יוסף מאי קרא דכתיב [י]כמעט כסדום היינו לעמורה דמינו מאי אהדר להו גביא שמעו דבר יי' קציני סדום וגו' כי נפיק מאי אמר א"ר אחא מודה אני לפניך יי' אלהי שהצלתני מן האור ר' אבהו על לבי בני אפחית בי בני מתותיה אתרחיש ליה ניסא קם על עמודא שזיב מאה וחד גברי בחד אבריה אמר היינו דר' אחא דאמר רב אחא [א]יהנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני [ב]כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהנו אמר אביי לא לימא הכי [י]דתני דבי רבי ישמעאל [ג]ורפא ירפא [י]מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות כי קאי מאי אומר אמר רב אחא ברוך רופא חנם

הנכנס

אלהי שהבנסתני לשלום וכן ביציאה. הנכנס לבית הכסא אומר התבבדו מבבדים קדושים משחתי עליהן, תנו בבבל לר"י התפתינו לי ער שאובא, שזה רוקד בני אדם. כי נפיק מבבך אשר יצר האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים כולי. תנו רבנן הנכנס לערוך אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שתצילני מזה ומכיוצא בו לעולם ואל יארע בי דבר קלקלה ועון, וכי נאמרינן מברוך ברוך אשר הצלתני מן האור. הנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני, כי אל רופא רב הונא ורבי יוחנן דאמרי תרוייהו אף על גב דטבא היא לדידיה דמסקא ארעא שירטון ושבחא השתא מהא רעה היא: [י]ועל המובה כו': היכי דמי כגון דאשכח מציאה אף על גב דרעה היא לדידיה דאי שמע בה מלבא שקיל לה מיניה השתא מיהא טובה היא: [י]היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו' הרי זו תפלת שוא: ולא מהני רחמי מתיב רב יוסף [י]ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה מאי ואחר אמר רב לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה [י]ב שכטים עתידין לצאת מיעקב ששה יצאו ממני וארבעה מן השפחות הרי עשרה אם זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות מיד נהפכה לבת שנא' ותקרא את שמה דינה [י]אין מזכירין מעשה נסים ואיבעית אימא מעשה דלאה בתוך ארבעים יום הוה כדתניא ששה ימים הראשונים יבקש אדם רחמים שלא יסריח משלשה [י]ועד ארבעים יבקש רחמים שיהא זכר מארבעים יום ועד שלשה חדשים יבקש רחמים שלא יהא סנדל משלשה חדשים ועד ששה יבקש רחמים שלא יהא נפל משששה ועד תשעה יבקש רחמים שיצא בשלום ומי מהני רחמי והא"ר יצחק בריה דרב אמי [י]איש מזרע תחלה יולדת נקבה אשה מזרעת תחלה יולדת זכר שנאמר [י]אשה כי תזריע וילדה זכר הכא במאי עסקינן כגון שהזריעו שניהם בבת אחת: היה בא בדרך: ת"ר מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי ועליו הכתוב אומר [י]משמועה רעה לא ייראי נכון לבו בטוח בה' אמר רבא [י]כל היכי דדרשת להאי קרא [י]מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש מרישיה לסיפיה מדריש משמועה רעה לא ייראי מה טעם נכון לבו בטוח בה' מסיפיה לרישיה מדריש נכון לבו בטוח בה' משמועה רעה לא ייראי ההוא תלמידא דהוה קא אזיל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון חזייה דקא מפחיד אמר ליה חטאה את דכתיב [י]פחדו בציון חטאים אמר ליה [י]והכתיב [י]אשרי אדם מפחד תמיד אמר ליה ההוא בדברי תורה כתיב יהודה בר נתן הוה שקיל ואזיל בתריה דרב המנונא אתנח אמר ליה יסורים בעי ההוא גברא לאתויי אנפשיה דכתיב [י]כי פחד פחדתי ויאתיני ואשר יגורתי יבא לי והא כתיב אשרי אדם מפחד תמיד ההוא בדברי תורה כתיב: הנכנס לברך: תנו רבנן [י]בבניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתבניסני לברך זה לשלום נכנס אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהבנסתני לברך זה לשלום בקש לצאת אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתוציאני מברך זה לשלום יצא אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מברך זה לשלום וכשם שהוצאתני לשלום כך תוליכני לשלום ותסמכני לשלום ותצעידני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך אמר רב מתנא ל"ש אלא בברך שאין דנין והורגין בו אבל בברך שדנין והורגין בו לית לן בה א"ד אמר רב מתנא אפילו בברך שדנין והורגין בו זימנין דלא מתרמי ליה אינש דילוף ליה זכותא ת"ר יהנכנס לבית המרחץ אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שתצילני מזה ומכיוצא בו ואל יארע בי דבר קלקלה ועון ואם יארע בי דבר קלקלה ועון תהא מיתתי כפרה לכל עוונותי אמר אביי לא לימא אינש הכי דלא לפתח פומיה לשטן [י]דאמר ר"ל וכן תנא משמיה דר' יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן אמר רב יוסף מאי קרא דכתיב [י]כמעט כסדום היינו לעמורה דמינו מאי אהדר להו גביא שמעו דבר יי' קציני סדום וגו' כי נפיק מאי אמר א"ר אחא מודה אני לפניך יי' אלהי שהצלתני מן האור ר' אבהו על לבי בני אפחית בי בני מתותיה אתרחיש ליה ניסא קם על עמודא שזיב מאה וחד גברי בחד אבריה אמר היינו דר' אחא דאמר רב אחא [א]יהנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך יי' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני [ב]כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהנו אמר אביי לא לימא הכי [י]דתני דבי רבי ישמעאל [ג]ורפא ירפא [י]מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות כי קאי מאי אומר אמר רב אחא ברוך רופא חנם

הנכנס

גליון הש"ס

גמ' בת התרא"ה בר'. עי' רש"ל פסחים ק"נ ע"ב ד"ה לאתויי כמו ותי' ט"ר שי' שם: שם כל הכי הדשתה לאתי קרא. כמין זה נקמן סנ ע"ב: רש"י ד"ה שלא יהא נפל. שלא תתעבר. עי' מה לקמן מה ע"ב ד"ה מום, ד"ה קמ"ל:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ד"ה ואחר ילדה) מל"ש: [ב] שם (ד"ה ואמרה כי ש"ר ג"כ ולפנ"ז אמת (צ"ל) פל"ת ע"ב בי' הפסח מנה מנה: [ג] שם מנה. ג"כ ובי"ה בנ"ש פנל ביקש נה"ב ותתמיה תלים:

לעזי רש"י

ליימ"ן (ליטר"ן). רשש. כרן.

מוסף רש"י

בת התרא"ה עריף ליה. טוב לו (מהמתנו) טוב הכרי הממיר, שטוב פיתך על ממתנו ולית ליה לתפיר. שכל מי שמתפרק לית ליה שכל יכולן למחמיר ומפילו בדבר המותר (ביצה ב:). אין מובירין מעשה נסים. להכיל ליה מבן (חולין מג:). מרישיה לסיפיה. שם נתן נתרגו נמקרא וכו ים לך נתרגו ויפה יפה כי כמאיבו כין בהיסוך (יבמות סג:) מי: מפני מלרים ליה מרפיים לפיטים מלרים, מרפי מממעטיה יסס (שמות"ר יב). והבחיב אשרי אדם מפחד תמיד. חפכ לרשים בעולה שלא מלחת בכך שם מפאה ואפ (ב"ב ו:). מבאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. ועי' מ"ש ברמב"ן ממי ופיהו מפי (ב"ב פח:).

רבינו חננאל

מיכאל רבי קנה וחזר וקנה והואיל ועבשו אין לו כיוצא בהן דברי הכל צריך לכתך. לישנא אחרינא אמר רב הונא לא שנו אלא שלא קנה כיוצא בהן. אבל אם קנה כיוצא בהן אין צריך לכתך. ר' יוחנן אמר אחר זה אחר זה צריך לכתך. כלומר. כין קנה כיוצא בהן כין לא קנה כיוצא בהן צריך לכתך. מיתיבי בנה בית חדש ואין לו כיוצא בהן צריך לכתך דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר כין כך וכין כך יש לו כיוצא בהן כין אין לו כיוצא בהן. תיובתא דרבי יוחנן. ומשני רב הונא לא קתני אלא שלא קנה כיוצא בהן [הא יש לו כיוצא בהן] אף על פי שלא קנה מעולם כמתחם שאין צריך לכתך. ר' יהודה אומר כין יש לו כיוצא בהן כין אין לו כיוצא בהן הואיל ולא קנה צריך כיוצא בהן [בהן] צריך לכתך. בשלמא לישנא קמא רב הונא ר' מאיר ור' יוחנן כר' יהודה, אלא ללישנא בתרא בשלמא רב הונא לא שנו אלא שלא קנה כיוצא בהן, אבל קנה כיוצא בהן אין צריך לכתך. חייקינן מיתה אם מי שקנה כיוצא בהן וכשהיו אינם אצלו אין צריך לכתך. כל שכן מי שיש אצלו כשהיו כיוצא בהן שאין צריך לכתך. ונמצא רב הונא ור' מאיר, אילא ר' יוחנן דאמר אפילו קנה כיוצא בהן ויש לו כיוצא בהן צריך לכתך כמאן, לא כר' מאיר, דהא ר' מאיר סבר אם יש לו כיוצא בהן אין צריך לכתך. ולא ר' יהודה דהא ר' יהודה סבר אם קנה כיוצא בהן אין צריך לכתך. ונשני ר' יוחנן לא, לעולם ר' יוחנן לא סבר אפילו קנה וחזר וקנה כיוצא בהן צריך לכתך. ודחאי דקא מיפלגי ביש לו

רבינו חננאל (המשך)

דתיקת מרקא מיפלגי ביש לו כיוצא בהן. ר' מאיר סבר אין צריך לכתך ר' יהודה סבר אף על פי שיש לו כיוצא בהן צריך לכתך. מיכלל לשקנה כיוצא בהן ישנוי מצריך אצלו מדה לר' מאיר שאין צריך לכתך. אלא אפילו הכא מליני ר' יהודה. והאי (מפרשא) [ומפרשי] מלוכתיהו ביש לו להתיעוך כחו דר' מאיר. הכיון שיש לו אף על פי שלא קנה כיוצא בהן מעולם אין צריך לכתך. וקיימא לן דתיקא כמתניתין וחנן קנה בילים ולא חנן יש לו, וכל היכא דשלינו ר' יוחנן ורב הונא הלכתא כר' יוחנן. ולא עוד אלא דקא מתרמי ר' יהודה לטעמיה, ר' יהודה ור' מאיר הלכתא כר' יהודה, הלכך הלכתא כיון קנה וכין לא קנה כיוצא בהן, ואפילו אם יש לו כיוצא בהן צריך לכתך. מתני' היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון מלפניך שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא. אוקימנא לאותר מי יום היא תפלת שוא, אבל בתוך ארבעים יום מהני רחמי. הוא שהרהיון איש ואשתו בבת אחת. אשרי אדם מפחד תמיד בדברי תורה. אבל בפלי דשלמא החוטא מתפחד שנאמר פחדו בציון חטאים ופו'. הנכנס לברך מתפלל ב' כולי. פירוש הצופה על העתיד. כיצד. ביקש להיכנס לעיר אומר יהי רצון מלפניך שתבניסני לשלום כולי. נכנס לשלום נותן הודאה לשמבר. כיצד. אומר מודה אני לפניך יי

тоже опасен и надо молиться, входя в него и покидая.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте о бане (посещение которой было связано с опасностью из-за огня, который там разводили): **הנכנס לבית המרחץ אומר** *входит в баню – произносит*: **יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתצילני מזה וכיוצא כו** "*Да будет Тебе угодно, Всевышний, мой Бог, спасти меня от этого* (т. е. от беды, которая тут может случиться) *и тому подобных* вещей. **ואל יארע בי דבר קלקלה ועון** *И да не случится со мной беды и возмездия* за вину. **ואם יארע בי דבר קלקלה ועון** *А если случится со мной беда и возмездие* за вину, **תהא מיתתי כפרה לכל עונותי** то пусть *моя смерть станет расплатой за все мои прегрешения*".

אמר אביי *Сказал Абае*: **לא לימא אינש הכי דלא לפתח פומיה לשטן** *человеку не* надо *так говорить, чтобы не открыть рот Сатану*. (Т. е. не надо вслух называть возможные опасности. Иначе Сатан их "услышит" и они могут произойти на самом деле.)

וכן תנא דאמר ריש לקיש משמיה דרבי יוסי *Как сказал Рэш-Лакиш, и то же самое учили* в барайте *от имени раби Йосе*: **לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן** *пусть человек никогда не открывает рот Сатану*. (Т. е. пусть не говорит слов, которые могут быть использованы против него на Суде, потому что Сатан скажет: он сам заявил, что ему полагается то-то и то-то.)

אמר רב יוסף *Сказал рав Йосеф*: **מאי קראה** *что* за *стих*, из которого мы учим *это* правило? **כמעט כסדם היינו לעמורה דכתיב** *Как написано*[7]: **דמינו** "Если бы Всевышний не оставил от нас остатка, *были бы мы как Сдом, уподобились бы Аморе*". **מאי אהדר להו נביא** *Что ответил им пророк?* – **שמעו דבר ה' קציני סדום וגו'** "*Слушайте слово Всевышнего, правители Сдома*, вникайте в Тору нашего Бога, народ Аморы". – Как только евреи уподобили себя жителям Сдома и Аморы, их сразу обвинили в грехах этих городов.

כי נפיק מאי אומר *Когда выходит* из бани, *что произносит*? **אמר רב אחא** *Сказал рав Аха*: **מודה אני לפניך ה' שהצלתני מן האור** "*Благодарю Тебя, Всевышний, мой Бог*, за то, *что спас меня от огня*".

רבי אבהו על לבי בני *Раби Абау вошел в баню*. **אפחית בי בני מתותיה** *Опустился* пол у *бани вниз*, открыв яму, в которую стекала вода. **אתרחיש ליה ניסא קם** *И случилось с ним чудо*: **על עמודא** *встал* раби Абау *на колонну*, оставшуюся от рухнувшегося пола. **שזיב מאה וחד גברי בחד אבריה** *И спас одной рукой 101 человека* (т. е. он удержал одного, тот удержал другого и т. д.) **אמר** *Сказал* раби Абау: **היינו דרב אחא** это *то, что* постановил *рав Аха*: выходя из бани, человек должен благодарить Всевышнего, "спасшего его от огня".

דאמר רב אחא *Сказал рав Аха*: **הנכנס להקיז דם אומר** *входит*, чтобы *пустить* себе *кровь* (в медицинских целях), – *произносит*: **יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני** "*Да будет Тебе угодно, Всевышний, мой Бог, чтобы это занятие* стало *мне лечением – и чтобы Ты меня излечил*. **כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו** *Ибо то, что люди лечатся, – всего лишь обычай*". (Т. е. человеку надо не лечиться, а просить милосердия у Небес; я же занят лечением, потому что это обычай.)

7. Йешаяу 1:9
8. Шмот 21:19

אמר אביי *Сказал Абае*: **לא לימא אינש הכי** *человеку не* надо *так говорить*, **דתני דבי רבי ישמעאל** *потому что учили в школе раби Йишмаэля*: написано о том, кто нанесет травму другому человеку[8]: **ורפא ירפא** "*И* пусть его *вылечит*". **מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות** *Отсюда* видим, *что* Торой *дано врачу право лечить*.

כי קאי מאי אומר *Когда встает* после того, как пустил себе кровь, *что говорит*? **אמר רב אחא** *Сказал рав Аха*: **ברוך רופא חנם** "*Благословен Бескорыстный Целитель*".

דקנה וחזר וקנה דכרי כלל אין נריך לכרך. דהא רבי יוחנן נמ אמר נריך לכרך אלא משום דלעניין קנייה מדם הוא: ופיפא דאמרי כו' מכלל דכי יש לו וקנה דכרי כלל נריך לכרך. דהא רב הונא נמ אלא אמר אין נריך לכרך אלא קנה וחזר וקנה לגיפא מדם כגון שהיו לו וקנה לגיפא מדם מוכה הוא לנריך: כין כך וכין כך. כין שיש לו כין שאין לו הואיל ולא קנה הרלמוסים ומכגיו קנה נריך לכרך: נמ כר' מאיר ונמ כרבי יהודה. דלמילו רבי יהודה נמ פליג אלא שיש לו וקנה אבל נקנה וחזר וקנה נמ: דמסקא פרשא ברטון. לימ"ן ממחר המים והוה ליה לנזל: פשפש מיפא רפה פיפ. שממצא מנופף של שנה זו ומכרך נרוך דיין לחמה: ושל סטוד שביא מעין פרשה. יכרך הסוד והמטיר: מפי פיפ. כעון דלמשכח מילתה: שלא יפרית. הרע שלא יקלוט ויהיה ולד ולחמר שנשה יומים שם נמ שלא כעכר המרים ואין תפלה מועלת: שלא יפא פמדל. מפעכר לשמו ולד לחמר ויהיה פוחת נורתו של רשעון תזוחה לגג של יס שממה מגדל. הכי לחרגיגן נמס' נדה (דף סה:) מגדל דומה לפגדל שלא יש בו מיי פ"י מהל' מכלי מקדש הלכה ט"ו סמג עשין קכ"ג טוש"ע יו"ד סימן רכ"ב סעיף ג:

ב) [ירושלמי פנ: הילה כ: מקוואות פ"ק ה"ג ירושלמי שם ה"ב ועי' תוס' יו"ט פ"ק מ"ב ב"ק ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ג) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ד) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ה) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ו) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ז) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ח) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ט) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: י) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: כ) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ל) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: מ) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: נ) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ס) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ע) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: פ) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: צ) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ק) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ר) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ש) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג: ת) [ר"ה כה. ע"ש, ו) ולקמן נמ. טהרות פ"ק מ"ב ב"ב ד"ה ואפילו מ"ב] מיי' שם הלכה ט"ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

גליון הש"ס

גמ' בח התיתיא כו'. עי' רש"ל פסחים ק"ב ע"ב ד"ה נאתיעב ומה ומי"ל ד"ה מי שם: שם בל היכי דהשתא לחשר קרא. ממין וכ ולקמן מה ע"ש: רש"י ד"ה שלא יחא מגולל. שלא תתקבר. עי' מה לף סה ע"ב ד"ה מגול ד"ה קמ"ל:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ורפ"ר מחלו מפ"ט: [ב] שם ומ"ש ומ"ל ס"ר ל"ג ורפ"ק ומ"ל (ב"י) מ"ש ע"י כי ויפה מגם ממה: [ג] שם מגם. ל"ג וכ"ה ברא"ש וכ"כ הרמב"ם שגל ביומם מה"ג ומ"ש ומ"ל:

לעזי רש"י

לימ"ן [לימוץ"ן]. רפש. בוץ.

מוסף רש"י

בח התיתיא פרינ ליה. מוב ע לשמעינן מן הכי שמעתא, שכול מוקף על שמעתא ואינו יכל לאמרה, שכל מה שלומרין ליה ליפה שככל יכולין לאמרה ואפילו בלבר שמעתא ובינה ב:). אין מבזיירין מעשה נסים. לבנים ליפה מבן (חולין נמ:). פרישיה לפיפיה. פס נפמ לנרכו (מקוק) וה ים לן נראה יפה בין כמוצעינו בין בשיטת (עקוט שם:) ל"ה: מלן מלרים. מלים משמעותיה יפה (שמוח"ר יג:). והכתיב אשרי אדם משמר תמיד. ביפ נלמוד שלא שלט שלא מוקים שקנה נכך שם משפט ולא (ב"ב נ"ח ה:). משבין שניתנה לדיפא לעולם. מי"ל לעיל ד"ה מגול ולימ"ן ומ"ל.

רבינו חננאל

מיכלל דכי קנה וחזר וקנה הואיל ועבשו אין לו ביתא בהן דברי הכל נריך לכרך. לישנא אחרינא אמר רב הונא לא שנאו אלא שלא קנה ביתא בהן. אבל אם קנה ביתא בהן אין נריך לכרך. ר' יוחנן אמר אחר זה ואחר זה נריך לכרך. כלומר, כין קנה ביתא בהן כין לא קנה ביתא בהן נריך לכרך. מיהכי הוה ליה חדש אין לו ביתא בהן נריך לכרך דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר כין כך כין כך. ויקיגן מיתה לר' מאיר מדקתני [הא יש לו ביתא בהן] אף על פי שלא קנה מעלם כמהם אין נריך לכרך. ור' יהודה אומר כין יש לו ביתא בהן כין אין לו ביתא בהן הואיל ולא קנה נריך ביתא [בהן] נריך לכרך. בשלמא לישנא קמא רב הונא בר מאיר ור' יוחנן בר' יהודה, אלא ללישנא בתרא בשלמא רב הונא דאמר לא שנאו שנריך לכרך אלא שלא קנה ביתא בהן, אבל קנה ביתא בהן אין נריך לכרך. היינגן מיהא מי שקנה ביתא בהן תבשיו אינם אצלו אין נריך לכרך. כל שכן מי שיש אצלו נכשיו ביתא בהן שאין נריך לכרך. נמצא רב הונא בר' מאיר, אלא ר' יוחנן דאמר אפילו קנה ביתא בהן יש לו ביתא בהן נמצא, ר' מאיר מכר אם יש לו ביתא בהן אין נריך לכרך. ולא בר' יהודה דהא ר' יהודה מכר אם קנה ביתא בהן אין נריך לכרך. ומשני ר' יוחנן לא, לעולם ר' יהודה מכר אפילו קנה וחזר וקנה ביתא בהן נריך לכרך. והאי דקא מיפלגי ביש לו ביתא בהן ואין לו ביתא בהן, לישנא קמא רב הונא בר מאיר ור' יוחנן בר' יהודה, אלא ללישנא בתרא בשלמא רב הונא דאמר אין נריך לכרך אלא שלא קנה ביתא בהן, אבל קנה ביתא בהן אין נריך לכרך. היינגן מיהא מי שיש אצלו נכשיו ביתא בהן שאין נריך לכרך. כל שכן מי שיש אצלו נכשיו ביתא בהן אין נריך לכרך. נמצא רב הונא בר' מאיר, אלא ר' יוחנן דאמר אפילו קנה ביתא בהן יש לו ביתא בהן נמצא, ר' מאיר מכר אם יש לו ביתא בהן אין נריך לכרך. ולא בר' יהודה דהא ר' יהודה מכר אם קנה ביתא בהן אין נריך לכרך. ומשני ר' יוחנן לא, לעולם ר' יהודה מכר אפילו קנה וחזר וקנה ביתא בהן נריך לכרך. והאי דקא מיפלגי ביש לו ביתא בהן ואין לו ביתא בהן, לישנא קמא רב הונא בר מאיר ור' יוחנן בר' יהודה, אלא ללישנא בתרא בשלמא רב הונא דאמר לא שנאו שנ

אשר יצר את האדם בחכמה. במתניתא תניא רבי אלעזר אומר המדבר דברי תורה בלחש ומשמיע לאזן חברו הרי זה מגונה ומי שאינו משמיע לאזן חברו הרי זה מגונה. ת"ר נותן בחכמה שנאמר כי ה' יהוה יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. מן התנ"ך כגון הלוי ומי הכהן ומי המעון: **שפס יפתח ואמר מפס.** מן הנביאים כגון הסה מי המוטה ומי הטבעת. יפתח קלי מחנגים יפתח קלי מנקיר: **קנירי.** מוליס: **רופא כל בשר.** כנגד הילילה שהיא רפואת כל הגוף: **ומפליא לעשות.** כנגד שהגוף מלוי כמו גלד והגלד הזה שם יש בו נקב מן הרוח עומד בתוכו והקב"ה נרא"ה לא המדם נתכוה ונרא נו נקבים נקבים הרבה ומפעיל"ב הרוה כמוכו כל ימי חיין חו היל פלילה ותכמה: **ופפל ממפי פלמם.** שלא יהל פפול ורפא בזרעי: **נאמרי.** תרגול למילת דוכתא דקרו לתרגול שכוי כדאמרינן נרי"ה (דף ס.): הכי גרסי׳ **לילימא כשם שמברך על הפוכה פפוב ופמציב כך מברך על הרפה פפוב ופמציב ופפגן על כשורות טוכות פפוב ופמציב ועל שמועות רעות פומר ברוך דיין פפמת: לקבולינהו כשמחה.** לברך על מדת פורעניות כלבב שלם: **פלפיס.** לשון דיין כמו עד התלהים יגיע דבר שניהם (שמות כב): **וכפ כדברת.** ולן כשדה: **פוס כפדיס פרגולא.** להקילו משמעו: הכל

אהנכנם לבית הכסא אומר התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון תנו כבוד לאלהי ישראל הרפו ממני עד שאכנס ואעשה רצוני ואבא אליכם אמר אביי לא לימא אינש הכי דלמא שבקי ליה ואזלי אלא לימא [ב]שמרוני שמרוני עזרוני עזרוני סמכוני סמכוני המתינו לי המתינו לי עד שאכנס ואצא שכן דרכן של בני אדם [ג]כי נפיק אומר ברוך אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חללים [ד]חללים גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או אם יסתם אחד מהם אי אפשר לעמוד לפניך [א] מאי רחים אמר רב רופא חולים אמר שמואל קא שיורנהו [ה]אבא לכולי עלמא קצידי אלא רופא כל בשר רב ששת אמר מפליא לעשות [ו]א"ר פפא הלכך [ז]נמריהו לתרוייהו רופא כל בשר ומפליא לעשות [ח]הנכנס לישן על מטתו אומר משמע ישראל עד והיה אם שמוע ואומר ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשכיבני לשלום ותן חלקי [ג] בתורתך ותרגילני לידי מצוה ואל תרגילני לידי עבירה ואל תביאני לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע ותצילני מפגע רע ומחלאים רעים ואל יבהלוני חלומות רעים והרהורים רעים ותהא מטתי שלמה לפניך והאר עיני פן אישן המות ברוך אתה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו יכי מתער אומר אלהי נשמה שנתת בי טהורה אתה יצרתה בי אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי רבון כל העולמים אדון כל הנשמות ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים יכי שמע קול תרנגולא לימא ברוך אשר [ט]נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה כי פתח עיניה לימא ברוך פוקח עורים כי [י]תריץ ויתיב לימא ברוך מתיר אסורים כי לביש לימא ברוך מלביש ערומים כי זקיף לימא ברוך זוקף כפופים כי נחית לארעא לימא ברוך רוקע הארץ על המים כי מסגי לימא ברוך המכין מצעדי גבר כי סיים מסאניה לימא ברוך שעשה לי כל צרכי כי אסר המיניה לימא ברוך אוזר ישראל בגבורה כי פרים סודרא על רישיה לימא ברוך עוטר ישראל בתפארה [יא]כי מעטף בציצית לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית [יב]כי מנח [יג]תפילין אדרעיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין [יד]ארישיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין [טו]כי משי ידיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים כי משי אפיה לימא ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי ויהי רצון מלפניך ה' אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון וכוף את יצרי להשתעבד לך ורחקני מאדם רע ומחבר רע ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך ותנני היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותגמלני חסדים טובים ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל: חייב אדם לברך כו': מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אילימא כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב כך מברך על הרעה הטוב והמטיב והתנן על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב על בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת אמר רבא לא נצרכה [יא]אלא לקבולינהו בשמחה אמר ר' אחא משום ר' לוי מאי קרא [יב]חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה אם חסד אשירה ואם משפט אשירה רבי שמואל בר נחמני אמר מהכא [יג]"בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר בה' אהלל דבר זו מדה טובה באלהים אהלל דבר זו מדת פורענות רבי תנחום אמר מהכא [יד]כום ישועות אשא ובשם ה' אקרא צדה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא ורבנן אמרי מהכא [טו]ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר וכן תנא משמיה דר' עקיבא [טז]לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד כי היא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא מטא לההיא מתא בעא אושפיזא לא יהבי ליה אמר כל דעביד רחמנא [יז]לטב אזל ובת ברברא והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא אתא זיקא כבייה לשרגא אתא שונרא אכליה לתרנגולא אתא אריה אכליה לחמרא אמר כל דעביד רחמנא לטב ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא אמר להו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא

הכל

תודה אור השלם

1. לְדָוִד מִזְמוֹר וְקוֹל אִשָּׁה לְךָ יְיָ אַשְׁרֵיהוּ תהלים קו א
2. בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דְּבַר בַּיְיָ אֲהַלֵּל דָּבָר: תהלים נו יא
3. סוֹס לִתְשׁוּעָתִי אֶקְרָא וּבְשֵׁם יְיָ אַקְרִיא: תהלים קמח יד
4. וְיֹאמְרוּ עִם קְצִינֵי מִמְצְרַיִם אִשֶּׁר חֲרָשִׁי אֲשֶׁר נָתַן יְיָ לָעָם יְיָ וְעַל כָּל אֲשֶׁר שָׁם יְיָ מְלָכִים: שמות יח ט

הגהות הגר"א

[א] נמ' למתחל למנוך. ג"כ ספר שפת ב': [ב] שם ומן מלוך ס. ג"כ ו' הים מוספת על ר"ש נתן:

מוסף רש"י

קא שמיעינהו אבא. שמעלן היה קורא בכל יום לפני תפילין (דברים ו). להניח תפילין. ובגמ' יש מפסיל בהם (מתחות לו:). על מזוזת תפילין. ובמכילתא נמצא כן בכל מקום שמצינו על (שמות יג).

רבינו חננאל

הנכנס לישן אומר ברוך המפיל חבלי שנה על אדם ומאיר לאישון בת עין. יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשכיבני לשלום והעמידני לשלום וברחמיך לידי הדרכה עבירה ועון. ואל יבהלוני חלומות רעים והגה משלי שלישה לפניך ה' אלהי (ירמיה) ואתה נתתה נפלתה נפלתה. כי מתער אומר אלהי הנשמה שנתתה בי. אתה נתתה ואתה נפלתה בי. ואתעני להחזירה לי כלי. ואתעני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך כל רואי. כי אי ה' נותל חסדים טובים. [ואשתבח ולא אמרינהו רבנן כמדר. אתר רבנן בתרתי תקנו מוצה ברכות ותקנו למימרינהו על המדרן. חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה כלל. שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך. אנקמה רבה חייב לקבלה בשמחה כדכתיב חסד ומשפט אשירה. וכתיב גמי ברום ישועות אשא ובשם ה' אקרא. מי' אתא נרסא בלילה ונתרגא בא ושרגא בלילה ושונרא ועיגרא. ת"ש רגיל אדם לומר כל מה דעבדין מן שמיא לטב.

הנכנס לבית הכסא אומר *Входит в туалет – говорит* ангелам: התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון *"Преисполнитесь уважения, уважаемые святые слуги Всевышнего,* תנו כבוד לאלהי ישראל הרפו ממני עד שאכנס ואעשה רצוני ואבא אליכם *окажите почет Богу Израиля, оставьте меня, а я войду, выполню свою нужду и приду к вам* снова". Это ангелы, которые всегда сопровождают человека, как сказано[1]: "Потому что Своим ангелам велит Он, чтобы хранили тебя на всех твоих путях".

אמר אביי *Сказал Абае:* לא לימא אינש הכי דלמא שבקי ליה ואזלי *человеку не* надо *так говорить, потому что* ангелы *могут его оставить и уйти* насовсем. אלא לימא *Но* надо *сказать:* שמרוני שמרוני עזרוני עזרוני סמכוני סמכוני המתינו לי המתינו לי עד שאכנס ואצא שכן דרכן של בני אדם *"Охраняйте меня, охраняйте, помогайте мне, помогайте, поддерживайте меня, поддерживайте, подождите меня, подождите, а я войду и выйду, потому что такова природа людей".*

כי נפיק אומר *Когда выходит* из туалета, *произносит:* ברוך אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חללים חללים *"Благословен* Тот, *Кто мудро создал человека и сотворил в нем* (в его теле) *много отверстий и полостей.* גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או אם יסתם אחד מהם *Открыто и известно перед престолом Твоей славы, что, если откроется одна из них* (из тех полостей, что закрыты) *или закроется одно из них* (из тех отверстий, что открыты), אי אפשר לעמוד לפניך *нельзя будет стоять перед Тобой".*

מאי חתים *Как завершает* это благословение? אמר רב *Сказал Рав:* רופא חולים "Благословен *Целитель больных".*

אמר שמואל *Сказал Шмуэль:* קא שדינהו אבא לכולי עלמא קצידי *но ведь так Отец* (т. е. Рав) *сделал всех людей больными!* אלא רופא כל בשר *Но* вот как надо сказать: *"Целитель всякой плоти".*

רב ששת אמר מפליא לעשות *Рав Шэшет сказал:* *"Творящий чудеса".*

אמר רב ממא *Сказал рав Папа:* есть два мнения – הלכך נימרינהו לתרוייהו *поэтому* надо *произносить оба* благословения в одном: רופא כל בשר ומפליא לעשות *"Целитель всякой плоти и Творящий чудеса".*

הנכנס לישן על מטתו *Ложится спать в свою постель –* אומר משמע ישראל עד והיה אם שמוע *произносит* в "молитве перед сном" первую часть Шма – *от "Слушай, Израиль" до* слов *"И вот, если прислушаетесь".* ואומר После чего *произносит:* ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין *"Благословен Наводящий сон на мои глаза и дремоту на мои веки, дающий свет зрачку.* יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשכיבני לשלום *Да будет Тебе угодно, Всевышний, мой Бог, уложить меня с миром.* ותן חלקי בתורתך *И дай мне долю в Твоей Торе.* ותרגילני לידי מצוה ואל תרגילני לידי עבירה *И приучи меня к* исполнению *заповеди, но не приучи меня к нарушению.* ואל תביאני לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון *И не подводи меня к греху, прегрешению, испытанию или посрамлению.* וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע *И пусть мной руководит доброе начало, а не дурное начало.* ותצילני מפגע רע ומחלאים רעים *И спаси меня от плохой встречи* (т. е. неприятного события) *и злых болезней.* ואל יבהלוני חלומות רעים והרהורים רעים *И пусть не пугают* (не посещают) *меня недобрые сны и неправедные помыслы.* ותהא מטתי שלמה לפניך *Да будет моя постель непорочна перед Тобой* (чтобы не было злодеев в моем потомстве). והאר עיני פן אישן המות *И дай свет моим глазам, чтобы я не заснул сном смерти.* ברוך אתה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו *Благословен Ты, Всевышний, Озаряющий весь мир Своей славой".*

כי מתער אומר *Когда просыпается, произносит:* אלהי נשמה שנתת בי טהורה *"Мой Бог! Душа, которую Ты мне даровал, чиста.* אתה יצרתה בי אתה נפחתה בי *Ты ее мне сотворил, Ты ее в меня вдохнул.* ואתה משמרה בקרבי *И Ты ее поддерживаешь во мне.* ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא *А в будущем Ты ее заберешь у меня и вернешь ее мне в грядущем.* כל זמן שהנשמה בקרבי *Все время, пока душа* обитает *в моем теле,* מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי רבון כל העולמים אדון כל הנשמות *благодарю Тебя, Всевышний, мой Бог и Бог моих отцов, Владыка всех миров, Властелин всех душ.* ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים *Благословен Ты, Всевышний, Возвращающий души в мертвые тела".*

כי שמע קול תרנגולא לימא *Когда слышит* предрассветный *крик петуха, произносит:* ברוך אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה *"Благословен* Тот, *Кто дал петуху* (другой

1. Теилим 91:11

אשר יצר את האדם בחכמה. בתמונתו וכו' מלאים מזה המלא ומזה הוא לומר שנאמר כי מלכיו יהוה לך (מכלים נה): שפט יפפס פמד מפס. מן הנקבים כגון הנס או הכרס או המעיים: או פס יפפס פמד מפס. מן הנקבים הפתוחים כגון הפה או החוטם או פי הטבעת. יפתח קלי מחלוים יפפס קלי מנקבים: קלירי. חולים: רופא כל בשר. כנגד הילוקה שהיא רפוחת כל הגוף: ומפליא לעשות. כנגד שהגוף מלוי כמו נאך והנאך הזה אם יש בו נקב אין הרוח עומד בתוכו והקב"ה ברא לו נקבים הרבה כנגד כל הנקבים שבגוף ומפליא ליתן רוח ונשמה בנקבים הללו שאם יסתם אחד מהם אפילו נקב אחד קטן שבאזן או בעין אי אפשר לעמוד לפניך אפילו שעה אחת: תורגמנו. מליצתו: לעמוד. לחיות: תרגמו לתלמיה דוקיו לתרגמנו שהי כדתמרין בר"ה (דף ס.): הכי גרסי׳ פלימפ כפס יפפכך פל פפכך פפוס ופפמיכ כך פכך פל כרפפ פפוס ופפמיכ ופפן פל כשוחות פוטפ פפוס ופפמיכ ופל פפוחות רפוס פומר כרוך דיין פפמפ: נקבולינסי כפמפס. בגרך פל מדת פורענות בנגד פלס: פלגיס. נשון דיין כמו פל המלגיס יפל לכר שיהס (שמות כג): וכפ כדכרפ. וכן כשדה: פוס נפדיס מרגנולפ. להקילו מפנמו: הכל

"הנכנם לבית הכסא אומר התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון תנו כבוד לאלהי ישראל הרפו ממני עד שאכנס ואעשה רצוני ואבא אליכם אמר אביי לא לימא אינש הכי דלמא שבקי ליה ואולי אלא לימא [י]שמרוני שמרוני עזרוני עזרוני סמכוני סמכוני המתינו לי המתינו לי עד שאכנס ואצא שכן דרכן של בני אדם [כ]י נפיק אומר ברוך אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חללים [כ]חללים גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או אם יסתם אחד מהם אי אפשר לעמוד לפניך [א] מאי חתים אמר רב רופא חולים אמר שמואל קא שיונהו [ב]אבא לכולי עלמא קצידי אלא רופא כל בשר רב ששת אמר מפליא לעשות [ג]א"ר פפא הלכך [ד]נמרינהו לתרוייהו רופא כל בשר ומפליא לעשות [ה]הנכנס לישן על מטתו אומר משמע ישראל עד והיה אם שמוע ואומר ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשכיבני לשלום ותן חלקי [ג] בתורתך ותרגילני לידי מצוה ואל תרגילני לידי עבירה ואל תביאני לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע ותצילני מפגע רע ומחלאים רעים ואל יבהלוני חלומות רעים והרהורים רעים ותהא מטתי שלמה לפניך והאר עיני פן אישן המות ברוך אתה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו [ו]כי מתער אומר אלהי נשמה שנתת בי טהורה אתה יצרתה כי אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי רבון כל העולמים אדון כל הנשמות ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים [ו]כי שמע קול תרנגולא לימא ברוך אשר [ז]נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה כי פתח עיניה לימא ברוך פוקח עורים כי [ח]תריץ ויתיב לימא ברוך מתיר אסורים כי לביש לימא ברוך מלביש ערומים כי זקיף לימא ברוך זוקף כפופים כי נחית לארעא לימא ברוך רוקע הארץ על המים כי מסגי לימא ברוך המכין מצעדי גבר כי סיים מסאניה לימא ברוך שעשה לי כל צרכי כי אסר המיניה לימא ברוך אוזר ישראל בגבורה כי פרים סודרא על ריסיה לימא ברוך עוטר ישראל בתפארה [ט]כי מעטף בציצית לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית [י]כי מנח [יא]תפילין אדרעיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין [יב]אורישיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין [יג]כי משי ידיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים כי משי אפיה לימא ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי ויהי רצון מלפניך ה' אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון וכוף את יצרי להשתעבר לך ורחקני מאדם רע ומחבר רע ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך ותנני היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותגמלני חסדים טובים ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל: חייב אדם לברך כו': מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אלימא כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב כך מברך על הרעה הטוב והמטיב והתנן על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב על בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת אמר רבא לא נצרכה [י]אלא לקבולינהו בשמחה אמר ר' אחא משום ר' לוי מאי קרא יחסר ומשפט אשירה לך ה' אומרה אם חסד אשירה ואם משפט אשירה רבי שמואל בר נחמני אמר מהכא [יב]בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר בה' אהלל דבר זו מדה טובה באלהים אהלל דבר זו מדת פורענות רבי תנחום אמר מהכא [יג]כום ישועות אשא ובשם ה' אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא ורבנן אמרי מהכא [יד]נתן וה' נתן ה' מבורך אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר וכן תנא משמיה דר' עקיבא [טו]לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד כי היא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא מטא לההיא מתא בעא אושפיזא לא יהבי ליה אמר כל דעביד רחמנא [טז]לטב אזל וכח בדברא והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא אתא זיקא כבייה לשרגא אתא שונרא אכליה לתרנגולא אתא אריה אכליה לחמרא אמר כל דעביד רחמנא לטב ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא אמר להו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל

תורה אור השלם

1. לְדָוִד מִכְתָּם לְשָׁמְרֵנִי מֵאֱלֹהִים כִּי חָסִיתִי בָּךְ: אָמַרְתְּ לַיהוָה אֲדֹנָי אָתָּה טוֹבָתִי בַּל עָלֶיךָ: תהלים קו ה
2. בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר בַּיהוָה אֲהַלֵּל דָּבָר: תהלים נו יא
3. מִשְׂא יְשַׁוְּעֻהוּ אֵלָיו וְהוּא לֹא יַעֲנֶה לָהֶם: תהלים קו יג

הגהות הגר"א

[א] נמ' למהר"ן בפרק. כ"כ בספרי שפט פ': [ב] שם ומן מלך פר. כ"כ זו היא מתפללת של ר"ש נתן:

מוסף רש"י

קא שריחטו אבא. שמעלו היה קורה לו מפת לכנעני (ביכורים ג, ג). להניח תפילין. בהגלו יד מפפיל (לעיל ו, ב; מנחות לה:). על מזוזת תפילין. ובמכירת נעמר שם מעלים (שם).

מפלגיס כגון כחכמה מוטעמין ומנרמז מלגיס מח המלס ומלמיר שנאמר כי מלכיו יהוה לך (מכלים נה): שפט יפפס פמד מפס. מן המלגיס כגון הנס או הכרס או המעיים: או פס יפפס פמד מפס. מן הנקבים הפתוחים כגון הפה או החוטם או פי הטבעת. יפתח קלי מחלוים יפפס קלי מנקבים: קלירי. חולים: רופא כל בשר. כנגד הילוקה שהיא רפוחת כל הגוף: ומפליא לעשות. כנגד שהגוף מלוי כמו נאך והנאך הזה אם יש בו נקב אין הרוח עומד בתוכו והקב"ה ברא לו נקבים הרבה כנגד כל הנקבים שבגוף ומפליא ליתן רוח ונשמה בנקבים הללו שאם יסתם אחד מהם או אם יסתם אחד מהם אי אפשר לעמוד לפניך [א] מאי חתים אמר רב רופא חולים אמר שמואל קא שיונהו [ב]אבא לכולי עלמא קצידי אלא רופא כל בשר רב ששת אמר מפליא לעשות [ג]א"ר פפא הלכך [ד]נמרינהו לתרוייהו רופא כל בשר ומפליא לעשות [ה]הנכנס לישן על מטתו אומר משמע ישראל עד והיה אם שמוע ואומר ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשכיבני לשלום ותן חלקי [ג] בתורתך ותרגילני לידי מצוה ואל תרגילני לידי עבירה ואל תביאני לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע ותצילני מפגע רע ומחלאים רעים ואל יבהלוני חלומות רעים והרהורים רעים ותהא מטתי שלמה לפניך והאר עיני פן אישן המות ברוך אתה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו [ו]כי מתער אומר אלהי נשמה שנתת בי טהורה אתה יצרתה כי אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי רבון כל העולמים אדון כל הנשמות ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים [ו]כי שמע קול תרנגולא לימא ברוך אשר [ז]נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה כי פתח עיניה לימא ברוך פוקח עורים כי [ח]תריץ ויתיב לימא ברוך מתיר אסורים כי לביש לימא ברוך מלביש ערומים כי זקיף לימא ברוך זוקף כפופים כי נחית לארעא לימא ברוך רוקע הארץ על המים כי מסגי לימא ברוך המכין מצעדי גבר כי סיים מסאניה לימא ברוך שעשה לי כל צרכי כי אסר המיניה לימא ברוך אוזר ישראל בגבורה כי פרים סודרא על ריסיה לימא ברוך עוטר ישראל בתפארה [ט]כי מעטף בציצית לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית [י]כי מנח [יא]תפילין אדרעיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין [יב]אורישיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין [יג]כי משי ידיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים כי משי אפיה לימא ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי ויהי רצון מלפניך ה' אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון וכוף את יצרי להשתעבר לך ורחקני מאדם רע ומחבר רע ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך ותנני היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותגמלני חסדים טובים ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל: חייב אדם לברך כו': מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אלימא כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב כך מברך על הרעה הטוב והמטיב והתנן על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב על בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת אמר רבא לא נצרכה [י]אלא לקבולינהו בשמחה אמר ר' אחא משום ר' לוי מאי קרא יחסר ומשפט אשירה לך ה' אומרה אם חסד אשירה ואם משפט אשירה רבי שמואל בר נחמני אמר מהכא [יב]בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר בה' אהלל דבר זו מדה טובה באלהים אהלל דבר זו מדת פורענות רבי תנחום אמר מהכא [יג]כום ישועות אשא ובשם ה' אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא ורבנן אמרי מהכא [יד]נתן וה' נתן ה' מבורך אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר וכן תנא משמיה דר' עקיבא [טו]לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד כי היא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא מטא לההיא מתא בעא אושפיזא לא יהבי ליה אמר כל דעביד רחמנא [טז]לטב אזל וכח בדברא והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא אתא זיקא כבייה לשרגא אתא שונרא אכליה לתרנגולא אתא אריה אכליה לחמרא אמר כל דעביד רחמנא לטב ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא אמר להו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל

רבינו חננאל

הנכנס לישן ואומר ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ומאיר לאישון בת עין. יהי רצון מלפניך ה"י אלהי שתשכיבני לשלום ותעמידני לשלום ואל תביאני לידי היהדות עבירה ועון. ואל יבהלוני חלומות רעים והזיונ מפני שליטת לפניך ה"י אלהי בקיון) [ואתה] ה"י המאיר לעולם. כי מאתר אומר אלהי הנשמה שנתתה בי. אתה בראתה אתה יצרתה ואתה החזירה לי לע"ל. ואתה לתן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי. ב' א' ה"י גומל חסדים טובים. [והשתא ולא] אמרינהו רבנן כאן, אלא רבנן בתראי תקנו מצה ברכות ותקנו למימרינהו על הסדר. חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה כו"ל. שנאמר ואהבת את ה"י אלהיך בכל לבבך. אנקמה רבה חייב לקבלה בשמחה כדכתיב חסד ומשפט אשירה. וכתיב נמי כום ישועות אשא ובשם ה"י אקרא. מי אמרינן בא ושחרב בלילה ונתרבו בא ושחרב בלילה ושחרב הניר. תזה רגיל אדם לומר כל מה דעביד רחמנא לטב. מסורת הש"ס

ס) [נירסת הר"ף והרא"ש מלגיס ואי' כ"ל ד"ס]. ב) [ירושלמי ממלכ"ת בפ"ל דמ"ב ה"ב]. ג) [מעל"ל ד"ס]. ד) [ע' כתו"ס פרישתן]. ה) [עמ"ס בל הגליון כתו"ס כב:]. ו) [ממדר' ב. כה:]. ז) [מלגיס מלכ"ל דכר כה' מיסב מלכ"ל דכר כה' ומן כתו' מלפס הפפיק בל (כתו' ס)]. ח) [מעבדים כה.].

вариант: сердцу) *способность отличать день от ночи*".

כי פתח עיניה לימא *Когда открыл глаза* после сна, *произносит*: **ברוך פוקח עורים** "*Благословен Открывающий* глаза *слепым*".

כי תריץ ויתיב לימא *Когда выпрямляет* тело в постели *и садится, произносит*: **ברוך מתיר אסורים** "*Благословен Освобождающий заключенных*".

כי לביש לימא *Когда одевается, произносит*: **ברוך מלביש ערומים** "*Благословен Одевающий нагих*".

כי זקיף לימא *Когда выпрямляется*, поднявшись, *произносит*: **ברוך זוקף כפופים** "*Благословен Распрямляющий согбенных*".

כי נחית לארעא לימא *Когда встает на землю, произносит*: **ברוך רוקע הארץ על המים** "*Благословен Распростерший сушу на водах*".

כי מסגי לימא *Когда идет, произносит*: **ברוך המכין מצעדי גבר** "*Благословен Направляющий шаги человека*".

כי סיים מסאניה לימא *Когда надевает обувь, произносит*: **ברוך שעשה לי כל צרכי** "*Благословен* Тот, *Кто дал мне все необходимое*".

כי אסר המייניה לימא *Когда повязывает пояс, произносит*: **ברוך אוזר ישראל בגבורה** "*Благословен Препоясывающий Израиль могуществом*".

כי פריס סודרא על רישיה לימא *Когда повязывает головной платок на свою голову, произносит*: **ברוך עוטר ישראל בתפארה** "*Благословен Венчающий Израиль великолепием*".

כי מעטף בציצית לימא *Когда облачается в* "талит" с "кистями-*цицит*", *произносит*: **ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית** "*Благословен* Тот, *Кто освятил нас Своими заповедями и повелел нам облачаться в* одежду с кистями-*цицит*".

כי מנח תפילין אדרעיה לימא *Когда накладывает "тфилин" на руку, произносит*: **ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין** "*Благословен* Тот, *Кто освятил нас Своими заповедями и повелел нам накладывать тфилин*".

אריסיה לימא Когда накладывает "тфилин" *на голову, произносит*: **ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין** "*Благословен* Тот, *Кто освятил нас Своими заповедями и дал нам заповедь тфилин*".

כי משי ידיה לימא *Когда омывает руки, произносит*: **ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים** "*Благословен* Тот, *Кто освятил нас Своими заповедями и дал нам заповедь омовения рук*".

כי משי אפיה לימא *Когда моет лицо, произносит*: **ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי** "*Благословен Сгоняющий сон с моих глаз и дремоту с моих век.* **ויהי רצון מלפניך ה' אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך** *Да будет Тебе угодно, Всевышний, мой Бог, приучить меня к изучению Твоей Торы и приблизить меня к исполнению Твоих заповедей.* **ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון** *И не подводи меня к греху, прегрешению, испытанию или посрамлению.* **וכוף את יצרי להשתעבד לך** *И заставь мое начало* (т. е. мои естественные порывы) *служить Тебе.* **ורחקני מאדם רע ומחבר רע** *И отдали меня от злого человека и от плохого товарища.* **ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך** *И приблизь меня к доброму началу и хорошему товарищу в Твоем мире.* **ותנני היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי** *И окажи мне сегодня и* оказывай *каждый день благосклонность, милость и милосердие – в Твоих глазах и в глазах всех,* кто *смотрит на меня.* **ותגמלני חסדים טובים** *И воздай мне благодатной милостью.* **ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל** *Благословен Ты, Всевышний, Воздающий благодатной милостью Своему народу, Израилю*".

Учили в нашей мишне: **חייב אדם לברך כו'** *человек обязан произносить благословение* на плохое событие таким же образом, как произносит благословение на доброе событие.

מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה *Что* означает – "*обязан произносить благословение на плохое* так же, *как произносит благословение на доброе*"? **אילימא** *Если скажешь*: **כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב** *как произносит благословение на доброе*: "*Добрый и Творящий добро*", **כך מברך על הרעה הטוב והמטיב** *так произносит благословение*

אשר יצר את האדם בחכמה. נתמוהמה ויכנית מלכים את המלך המלך לחמר נקמכה שהמקדן מזונותיו ומש"כ נרגלו הייט מלמכיו יוה לך (מכלים נג:): **שלם** יפתח פתח מפס. מן החלנים כגון הלב או הכרם או המעיים: **או** פס יפתח פתח מפס. מן הנקבים הפתוחים כגון הפה או החוטם או פי הטבעת. יפתח קלי מחללים יפתח קלי מנקבים: **קלילי**. חולים: **רופא כל בשר**. כנגד הילילה שהיא רפואת כל הגוף: **ומפליא לעשות**. כנגד שהגוף חלול כתו נאך והנאך הזה אם יש בו נקב אין הרוח עומד בתוכו והקב"ה ברא לה נקבים נקבים נקבים ומפני החלל הזה הגוף מתנפח ועומד על רגליו. חולים קלי מנקבים.

תורה אור השלם

1. לְדָוִד מִזְמוֹר חֲקַר אֵל וַתֵּדָעֵנִי אַתָּה יָדָעְתָּ שִׁבְתִּי וְקִימִי בַּנְתָּה לְרֵעִי מֵרָחוֹק
2. בָּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר בַּיהוָה אֲהַלֵּל דָּבָר: בָּאלֹהִים בָּטַחְתִּי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה בָשָׂר לִי
3. טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בָּאָדָם טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים

תהלים קמו ג-ד

4. וְאַתֶּם עֲרֹם וַחֲפוּיִם מִנְּקֹד אֲשֶׁר נְקַדְתֶּם אֲשֶׁר נְקַדְתֶּם בַּצֹּאן וְעַל נְקֻדַּת יְדֵי שְׁפַכְתֶּם דָּם: ישעיה ב כה

הגהות הגר"א

[א] נמי לפמחת לפניך. כ"ל ספר שמות פ': [ב] שם ומן מלמך מר. כ"ל ו' ליל מוקפת על כ"ל ומן:

מוסף רש"י

קא שריהו אבא. שמואל היה קורא לרב אבא בשמו (ביצה ל"ג:). להניח תפילין. ובכלל זה מפטיר לנשים (מגילה כ"ג:). על מזוזת תפילין. ובמזיז נתפר שם (מנחות מ"ד:).

אלא הנכנס לבית הכסא אומר התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון תנו כבוד לאלהי ישראל דרפו ממני עד שאכנס ואעשה רצוני ואבא אליכם אמר אביי לא לימא אינש הבי דלמא שבקי ליה ואולי אלא לימא [ג]שמרוני שמרוני עזרוני עזרוני סמכוני סמכוני המתינו לי המתינו לי עד שאכנס ואצא שכן דרכן של בני אדם [ד]כי נפיק אומר ברוך אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חללים [ה]חללים גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או אם יסתם אחד מהם אי אפשר לעמוד לפניך [א] מאי חזים אמר רב רופא חולים אמר שמואל קא שיונהו [ו]אבא לכולי עלמא קצידי אלא רופא כל בשר רב ששת אמר מפליא לעשות [ז]א"ר פפא הלכך [ח]נמרינהו לתרוייהו רופא כל בשר ומפליא לעשות [ט]הנכנס לישן על מטתו אומר משמע ישראל עד והיה אם שמוע ואומר ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשכיבני לשלום ותן חלקי [ב] בתורתך ותרגילני לידי מצוה ואל תרגילני לידי עבירה ואל תביאני לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע ותצילני מפגע רע ומחלאים רעים ואל יבהלוני חלומות רעים והרהורים רעים ותהא מטתי שלמה לפניך והאר עיני פן אישן המות ברוך אתה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו [י]כי מתער אומר אלהי נשמה שנתת בי מהודה אתה יצרתה בי אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי רבון כל העולמים אדון כל הנשמות ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים [י]כי שמע קול תרנגולא לימא ברוך אשר [יא]נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה כי פתח עיניה לימא ברוך פוקח עורים כי [יב]תריץ ויתיב לימא ברוך מתיר אסורים כי לביש לימא ברוך מלביש ערומים כי זקיף לימא ברוך זוקף כפופים כי נחית לארעא לימא ברוך רוקע הארץ על המים כי מסני לימא ברוך המכין מצעדי גבר כי סיים מסאניה לימא ברוך שעשה לי כל צרכי כי אסר המיניה לימא ברוך אזר ישראל בגבורה כי פרים סודרא על ריסיה לימא ברוך עוטר ישראל בתפארה [יג]כי מעטף בציצית לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית [יד]כי מנח [טו]תפילין אדרעיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין ארישיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין [טז]כי משי ידיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים כי משי אפיה לימא ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי ויהי רצון מלפניך ה' אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון וכוף את יצרי להשתעבר לך ורחקני מאדם רע ומחבר רע ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך ותנני היום ובכל יום להן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותגמלני חסדים טובים ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל: חייב אדם לברך כו': מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אילימא כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב כך מברך על הרעה הטוב והמטיב והתנן על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב על בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת אמר רבא לא נצדכה [יז]אלא לקבולינהו בשמחה אמר ר' אחא משום ר' לוי מאי קרא [יח]חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה אם חסד אשירה ואם משפט אשירה רבי שמואל בר נחמני אמר מהכא [יט]בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר בה' אהלל דבר זו מדה טובה באלהים אהלל דבר זו מדת פורענות רבי תנחום אמר מהכא [כ]כום ישועות אשא ובשם ה' אקרא צדה ויגן אמצא ובשם ה' אקרא ורבנן אמרי מהכא [יח]ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר וכן תנא משמיה דר' עקיבא [כא]לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד כי היא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא מטא לההיא מתא בעא אושפיזא לא יהבי ליה אמר כל דעביד רחמנא [כב]לטב אזל וכח כרכרא והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא אתא זיקא כבייה לשרגא אתא שונרא אכליה לתרנגולא אתא אריה אכליה לחמרא אמר כל דעביד רחמנא לטב ביה בלילא אתא גייסא שבייה למתא אמר להו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא

הכל

רבינו חננאל

חנכנס לישן אומר ברוך המפיל חבלי שנה על עיני ומאיר לאישון בת עין. יהי רצון מלפניך ה"י אלהי שתשכיבני לשלום ותעמידני לשלום ואל תביאני לידי היהדור עבירה ועון. ואל יבהלוני חלומות רעים והגיוני מטתי שלימה לפניך ה"י אלהי כ[ירך] א[ותה] ה"י המאיר לעולם. כי מתער אומר אלהי הנשמה שנתתה בי. אתה נתתה ואתה נטלתה ואתה מחזירה לי כולי. ואתעני לחיי ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי. ב' א' ה"י גומל חסדים טובים. [והשתא ולא אמריהו רבנן כסדר. אתו רבנן בתראי ותקנו מאה ברכות ותקנו למירמיהו על המרן. חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה כולי. שנאמר ואהבת את ה"י אלהיך בכל לבבך. אצלמה דבה חייב לקבלה בשמחה כדכתיב חסד ומשפט אשירה. וכתיב נמי כום ישועות אשא ובשם ה"י אקרא. פי' אתא נרדמא בלילה ונדרבא בא ושחדר בלילה ושחדר הניר. יחזו רגל אדם לומר כל מה דעבדין מן שמיא לטב.

на плохое: "*Добрый и Творящий добро*" – והתנן *то ведь учили* в нашей мишне, что в этих случаях надо произносить разные благословения. А именно: על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב *на добрые вести произносит*: "Благословен *Добрый и Творящий добро*", על בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת *на дурные вести произносит*: "*Благословен Истинный Судья*".

אמר רבא *Сказал Рава*: לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה наша мишна *нужна только для* того, чтобы сообщить, что надо *принимать* их *с радостью*, т. е. на плохие события произносит благословение тоже от чистого сердца.

אמר רב אחא משום רבי לוי *Сказал рав Аха от имени раби Леви*: מאי קרא *какой стих* нас этому учит? Сказано[2]: חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה "*Милость и суд воспою. Тебе, Всевышний, буду петь*". אם חסד אשירה *Если* даруешь мне *милость – воспою*; ואם משפט *и если* пошлешь мне *суд* (т. е. бедствие) – тоже *воспою*.

רבי שמואל בר נחמני אמר *Раби Шмуэль бар Нахмани сказал*: מהכא это учим *отсюда*[3]: בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר "*Во Всевышнем прославлю* Его *слово, в Боге прославлю* Его *слово*". Толкование стиха: בה' אהלל דבר "*Во Всевышнем прославлю* Его *слово*" – זו מדה *это* Его *доброе качество*; באלהים אהלל זו מדת *"в Боге прославлю* Его *слово*" – דבר סורענות *это* Его *качество*, насылающее *несчастья*, т. е. качество строгого суда. И за оба эти качества надо Его благословлять в равной степени.

רבי תנחום אמר *Раби Танхум сказал*: מהכא это учим *отсюда*[4]: כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא "*Чашу спасения подниму и призову имя Всевышнего*". А также[5]: צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא "*Испытал я несчастье и горе, но имя Всевышнего призову*". Т. е. в моменты спасения и несчастья одинаково благословляю Создателя.

ורבנן אמרי מהכא *А мудрецы сказали*: *отсюда* учим[6]: ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מברך "*Всевышний дал, Всевышний взял. Да будет имя Всевышнего благословенно!*"

אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר *Сказал рав Уна*: *сказал Рав от имени раби Меира*, וכן תנא משמיה דרבי עקיבא *и то же* самое *учили* в барайте *от имени раби Акивы*: לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד "*Все, что делает Милосердный, – к добру делает*".

כי הא דרבי עקיבא *Как* случилось *с раби Акивой*, דהוה קאזיל באורחא *который шел по дороге* и בעא מטא להדיא מתא *пришел в один город*. אשכחיה לא יהבי ליה *Захотел* в нем *переночевать*, но *не дали ему* ночлега. אמר כל דעביד רחמנא לטב *Сказал*: *все, что делает Милосердный, – к добру*.

והוה אזל ובת בדברא *Пошел и заночевал в поле*. בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא *И были у него петух, осел и свеча*. אתא זיקא כבייה לשרגא *Пришел ветер* и *потушил свечу*, אתא שונרא אכליה לתרנגולא *пришел кот* и *съел петуха*, אתא אריה אכלא לחמרא *пришел лев* и *съел осла*. אמר כל דעביד רחמנא לטב *Сказал* раби Акива: *все, что делает Милосердный, – к добру*.

ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא *В эту ночь пришел* вооруженный *отряд* и *захватил в плен тот город*. אמר להו *Сказал им* раби Акива (своим спутникам): לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא разве *я не сказал вам*, что *все, что делает Всевышний*,

2. Там же 101:1
3. Там же 56:11
4. Там же 116:13
5. Там же 116:3-4
6. Йов 1:21

הכל לטובה – *все к добру*! – Если бы раби Акива заночевал в городе, он попал бы в плен со всеми. То же самое могло произойти, если бы не загасла свеча или закричали петух с ослом.

ואמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר *И еще сказал рав Уна: сказал Рав от имени раби Меира:* לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקדוש ברוך הוא пусть *слова человека перед Всевышним всегда будут редкими.* שנאמר *Как сказано*[1]: אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים *"Не торопись своими устами, и пусть твое сердце не спешит произнести слово перед Богом;* כי האלהים בשמים ואתה על הארץ *потому что Бог на небе, а ты на земле.* על כן יהיו דבריך מעטים *Поэтому да будут твои слова редкими".*

דרש רב נחמן בר רב חסדא *Толковал рав Нахман бар рав Хисда:* מאי דכתיב *почему написано*[2] וייצר ה' אלהים את האדם *"И создал Всевышний Бог человека"* בשני יודי"ן *с двумя* буквами "юд" (в слове וייצר, "и создал")? Ответ: потому что שני יצרים ברא הקדוש ברוך הוא *два начала* (влечения) *создал Всевышний* в человеке: אחד יצר טוב ואחד יצר רע *одно – доброе начало, а другое – дурное начало.* Т. е. два "юда" указывают на две возможности человека: либо идти за Создателем, либо за своими дурными наклонностями.

מתקיף לה רב נחמן בר יצחק *Нашел трудность* на это толкование *рав Нахман бар Йицхак:* אלא מעתה בהמה דלא *но тогда,* поскольку כתיב בה וייצר про *скотину не написано*[3] *"и создал"* с двумя буквами "юд", то из твоих слов получается, что לית לה יצרא *у нее нет* дурного *начала?* והא קא חזינן דמזקא ונשכא ובעטא *Однако ведь мы видим, что* она *наносит ущерб* (бодает), *кусает и лягает.* И если так, то наличие двух "юдов" нельзя трактовать как создание Творцом двух начал.

אלא כדרבי שמעון בן פזי *Но* объясни *как раби Шимон бен Пази.* דאמר רבי שמעון בן פזי *Потому что сказал раби Шимон бен Пази:* אוי לי מיוצרי *беда мне от моего Создателя,* Который накажет, если пойду за своим дурным началом, ואוי לי מיצרי *и беда мне от моего* дурного *начала,* которое, если не пойду за ним, толкнет меня к дурным мыслям.

אי נמי *Также* можно толковать כדרבי ירמיה בן אלעזר *как раби Йирмея бен Элазар.* דאמר רבי ירמיה בן אלעזר *Потому что сказал раби Йирмея бен Элазар:* דו פרצופין ברא הקדוש ברוך הוא באדם הראשון *два лица сделал Всевышний первому человеку* – спереди и сзади; и из того, что сзади, затем была создана женщина. שנאמר *Как сказано*[4]: אחור וקדם צרתני *"Сзади и спереди* Ты *меня создал".* На это указывают два "юда" в слове "и создал" в приведенном выше стихе.

Написано[5]: ויבן ה' אלהים את הצלע *"И построил* (создал) *Всевышний Бог из "стороны",* которую взял у человека, женщину, и привел ее к человеку". רב ושמואל Спорили *Рав и Шмуэль* о том, что конкретно понимается здесь под словом צלע, сторона, ребро, бок. חד אמר פרצוף *Один сказал: лицо* первого человека. И поскольку человек был создан с двумя лицами, то второе (то, что сзади) пошло на создание ("строительство") женщины. וחד אמר זנב *А другой сказал: хвост,* который был изъят у первого человека для создания женщины.

בשלמא למאן דאמר פרצוף *Понятно* мнение *того, кто сказал "лицо".* היינו דכתיב אחור וקדם צרתני *Именно* об этом *написано: "Сзади и спереди Ты меня создал".* אלא למאן דאמר זנב *Но,* согласно мнению *того, кто сказал "хвост",* מאי אחור וקדם צרתני *как* объяснить стих: *"Сзади и спереди Ты меня создал"?*

כדרבי אמי Объясни этот стих *как раби Ами.* דאמר רבי אמי *Потому что сказал раби Ами:* אחור למעשה בראשית וקדם לפורענות *последний в Творении и первый для наказания,* расплаты. (Слово אחור, "сзади", имеет также значение "последний", "позже", а слово קדם, "спереди", – "раньше", "первый".) Другими словами, человек был создан последним из всего Творения, но наказывается он первым.

בשלמא אחור למעשה בראשית *Понятно* мнение о том, что человек – *последний в Творении,* דלא אברי עד מעלי שבתא *потому что был создан только накануне* первой *субботы,* т. е. Всевышний создал его последним. אלא וקדם לפורענות דמאי *Но* по поводу мнения, согласно которому человек – *первый для наказания,* возникает вопрос: *для какого наказания?* אילימא פורענות דנחש *Если скажем: для наказания за* грех *змея* – והתניא *то ведь учили* в барайте: רבי אומר *Раби говорит:* בגדולה מתחילין מן הגדול *в величании*

1. Коэлет 5:1
2. Берешит 2:7
3. См. там же 19
4. Теилим 139:5
5. Берешит 2:22

סכל לטובה. סילו היה נר לנוק היה הגיים רואה לומי וסילו היה החמור נוער לו התרגול קורא היה הגיים גם ושוכה לומי: ופא קמוינן דשוק. שמוקם: לוי לי מיולי. סס לגך לחכר יכי. ופס גם לגך לחכרין לוי לי מילכי המיגעני בהיהוריס: דו פרלופין. שני פרלופין כנרוח חמלה לחד מלפניו ולחד מלחכרין ונלוחו לשים ועשה מן הלחד חוה: לשון נוקה דהיינו שני פרלופין: וכך ונקבה נרלפס. משמע מחמלת נריימס חרי הוו: סייט דכתיב ויבן. שהיה נרלך נבין: מפי ויבן. והלח כתב נבוה: כדי לנקבל פס פפירוש. שהס יהיה קלר מלמטה ורחב מלמעלה מהס הקבוהה דומפת פס הכתלים מלמעלה לכלן ולכלן שהמשה מכניס עליהם: פושכין. משהמל כמופתו וכדומוגו: ולפ"ד פרלוף. ומחמלתו היה מלד לחד שכ וקבה מלד לחכר: כי מינייפו פני בריפה. ליהזו פרלוף היה מהלך לפניס: שפי ויפ שפעה. גגלי הדבר: עדמפה לו על פנגר. לשה לים והיל לפניו: יפלקנס לגדדין. עד שיעבור לפניה: לחורי שפה נגפר. לחורי לשה לים מגבשת נגדיה מפני המים חה מסחכל בה: יד ליד לו יגקס רע. לפילו כמשה רבינו שקבל תורה מיניעו של הקב"ה לו יגקס רע וקול נחשה משמעי: שם פארץ. לו שמע מלמידי מכמיס שלה למד משנה זו שבינו לו יהלך חדם לחורי חשה ולפילו היל לשמו: ולמפי דקשפר רב נחמן. שהלך לחריה ממס שם ק לפילו בי רב עם מיוקות של בית רבן גמי לו קרל: בשפש שבלוכר פשפנליס. לכיון שליטו נכנס נרלה כפוכך עול ומבזה בית הכנסת: ומי דכי מידי. לין כלן גגלי דמוכחת מילחת דהלי דלה נכנס מפני המשרי: ומי ליכא פשפש לחריגא. לין כלן כוזי דמלן דמוי שכר בשפחת לחריגא ליעול: יביש. לשון לבעטות. כל מקוה מקרים מעלה רפיחה ובעטנעות: חשפש. לשון חטה דריש ליה: כליום יופנום. שם הלב עשה ק: וכלב מבין. מה יש לו לעשות שם יעמע לעגת הכליות שם לשו. ומבין שהכליות יופנות שנאמר (תהלים עג) שכרך לת ה' לשכר יפגי לף גילות יקרוני כליופי. ומבין שהלב מבין שנאמר (יפעיה ו) ולבבו יבין: לשון מחפך. הדבר להוליא מפיו: ופשפ. הס השפמים גומר ומוליחו: שומנת

הכל לטובה: ואמר רב הונא אמר רב משום ר' מאיר לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה שנאמר [1]אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים: דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב [2]ויצר ה' אלהים את האדם בשני יודי"ן שני יצרים ברא הקב"ה אחד יצר טוב ואחד יצר רע מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה בהמה דלא כתיב בה וייצר לית לה יצרא והא קא חזינן דמזקא ונשכא ובעטא אלא כדר"ש בן פזי דאמר [3]ר' שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי אי נמי כדר' ירמיה בן אלעזר דאמר ר' ירמיה בן אלעזר מה פרצופין ברא הקב"ה באדם הראשון שנאמר [4]אחור וקדם צרתני: [5]ויבן ה' אלהים את הצלע [6]רב ושמואל חד אמר [7]פרצוף וחד אמר זנב בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב אחור וקדם צרתני אלא למאן דאמר זנב מאי אחור וקדם דכתיב אמי דאמר ר' אמי אחור למעשה בראשית וקדם לפורענות בשלמא אחור למעשה בראשית דלא אברי עד מעלי שבתא אלא וקדם לפורענות פורענות דמאי אילימא [8]פורענות דנחש והתניא [9]רבי אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקללה מתחילין מן הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול דכתיב [10]וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו וגו' בקללה מתחילין מן הקטן בתחלה נתקלל נחש ולבסוף נתקללה חוה ולבסוף נתקלל אדם אלא פורענות דמבול דכתיב [11]ויטח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה ברישא אדם והדר בהמה בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב וייצר בשני יודי"ן אלא למאן דאמר זנב מאי וייצר כדר"ש בן פזי דאמר ר' שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב [12]זכר ונקבה בראם אלא למאן דאמר זנב מאי זכר ונקבה בראם כדר' אבהו דרבי אבהו [13]רמי כתיב זכר ונקבה בראם וכתיב [14]כי בצלם אלהים עשה את האדם הא כיצד בתחלה עלה במחשבה לבראת ב' ולבסוף לא נברא אלא אחד בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב [15]ויסגור בשר תחתנה אלא למאן דאמר זנב מאי ויסגור בשר תחתנה א"ר ירמיה ואיתימא רב זבד ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא למקום חתך בשלמא למ"ד זנב היינו דכתיב ויבן אלא למ"ד פרצוף מאי ויבן לכדר"ש בן מנסיא [16]דדרש ר"ש בן מנסיא מאי דכתיב ויבן ה' את הצלע מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם הראשון שכן בכרכי הים קורין לקליעתא בנייתא דבר אחר ויבן אמר רב חסדא ואמרי לה במתניתא תנא מלמד שבנאה הקב"ה לחוה כבנין אוצר מה אוצר זה קצר מלמעלה ורחב מלמטה כדי לקבל את הפירות אף אשה קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כדי לקבל את הפירות אף אשה שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו ולמאן דאמר פרצוף הי מינייהו סני ברישא אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא דגברא סני ברישא דתניא [17]לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך ואפי' אשתו נזדמנה לו על הנשר יסלקנה לצדדין וכל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא [18]תנו רבנן המרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם שנאמר [19]יד [20]ליד לא ינקה רע לא ינקה מדינה של גיהנם א"ר נחמן מנוח עם הארץ היה דכתיב [21]וילך מנוח אחרי אשתו מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה גבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו וגבי אלישע דכתיב [22]ויקם וילך אחריה הכי נמי אחריה ממש אלא אחרי עצתה הכא נמי אחרי דבריה ואחרי עצתה א"ר אשי ולמאי דקאמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה אפי' בי רב נמי לא קרא שנאמר [23]ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש א"ר יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה ולא אחורי עכו"ם אחורי עכו"ם [24]ולא אחורי בהכ"נ בשעה שהצבור מתפללין ולא אמרן אלא דלא דרי מידי ואי דרי מידי לית לן בה ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא ואי איכא פתחא אחרינא לית לן בה ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא אבל רכיב חמרא לית לן בה ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין לית לן בה: אמר רב יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב שנא' [25]זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח ושמואל אמר כמין חטה הוא דומה שנאמר [26]לפתח חטאת רובץ ת"ר שתי כליות יש בו באדם אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה ומסתברא דטובה לימינו ורעה לשמאלו דכתיב [27]לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו: תנו רבנן [28]כליות יועצות לב מבין לשון מחתך פה גומר ושט מכנים ומוציא כל מיני מאכל קנה מוציא קול ריאה

[1] (קהלת ה, ב) ופס ס"ת כמה פרשיות. [2] (בר' חנוכין נוף). [3] (מפלן דף ולכמוף מפלן) ופ"ק דמכות יח:). [4] (ישעיה מח, יב). [5] (בראשית ב, ז) [ופפנים ליפא פשוף לחרין]. [6] (בראשית ב, כב) ופ"ק דמכות יח:). [7] (בר' רפ' פפי פרלופין יח:). [8] (שלין יא, ב) ופ"ק דמכות יח:). [9] (שם נב). פירפיון יח. שם פס: פ"ק, פ) שפ' פלם פ"ס פירפיון יח:). [10] (בר' פפי פרלופין יח:). [11] (בראשית ו, ה) ופ"ק דמכות יח:). [12] (שלין יא, ב) ופ"ק דמכות יח:). [13] (בר' רפ' פפי פרלופין יח:). [14] (שלין יא, ב) ופ"ק דמכות יח:). [15] (בראשית ב, כא) ופ"ק דמכות יח:). [16] (בר' רפ' פפי פרלופין יח:). [17] (שלין יא, ב) ופ"ק דמכות יח:). [18] (בראשית ב, כא) ופ"ק דמכות יח:). [19] (בר' רפ' פפי פרלופין יח:). [20] (שלין יא, ב) ופ"ק דמכות יח:). [21] (בראשית ב, כא) ופ"ק דמכות יח:). [22] (בר' רפ' פפי פרלופין יח:). [23] (שלין יא, ב) ופ"ק דמכות יח:). [24] (בראשית ב, כא) ופ"ק דמכות יח:). [25] (בר' רפ' פפי פרלופין יח:). [26] (שלין יא, ב) ופ"ק דמכות יח:). [27] (בראשית ב, כא) ופ"ק דמכות יח:). [28] (בר' רפ' פפי פרלופין יח:).

תורה אור השלם

1. אַל תְּבַהֵל עַל פִּיךָ וְלִבְּךָ אַל יְמַהֵר לְהוֹצִיא דָבָר לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וְאַתָּה עַל הָאָרֶץ עַל כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעֻטִּים:
קהלת ה ב

2. וַיִּצֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:
בראשית ב ז

3. אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּכָה:
תהלים קלט ה

4. וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם:
בראשית ב כב

5. וַיִּרְדְּפוּ מִשָּׁה אֲל אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת מִנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְיָ וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא:
ויקרא י יב

6. וַיַּטּ אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמָיִם וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ וַיִּשָּׁאֶר אַךְ נֹחַ וַאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה:
בראשית ז כג

7. זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה:
תהלים כה ו

8. שִׁקַּר הֵן וְהַחֵן בַּאֲנָשִׁים וְאִשָּׁה יִרְאַת יְיָ הִוא תִתְהַלָּל:
משלי לא ל

9. וַיֹּאמֶל יְיָ אֱלֹהִים וְעַרְפֵּלָה וְשִׁבְרָה עַל הָעָם הַיֶּקֶר וַיִּשָּׁאֶר אַרְצָה מַעֲלֵיהֶיךָ וְהַסֵּר כְּשֶׁר תַּחֲרֵנָּה:
בראשית ב נא

10. יָד לְיָד לֹא יִקֶּה רָע וְזֶרַע צַדִּיקִים נִמְלָט:
משלי יא כא

11. וַיְקַם יְהֹלָן מִנְחָה אֲנִדֵי אִשְׁתּוֹ וְהִכָּא אֶל הָאִישׁ וְיֹאמֶר לוֹ וְהַאֲמָה הָאִישׁ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶל הָאִשָּׁה וְיֹאמֶר אֲנִי:
שופטים יג יא

12. וְהַאֲשֶׁר אִם הַעֲבֵר הוּא יִ יִ חַד נִפְקַד אִם אֲנִיקְנֵךְ וְקָם וְהָלַךְ אַחֲרֶיהָ:
בראשית כד מב

13. וַתָּקָם רִבְקָה וְנַעֲרֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל הַגְּמַלִּים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת רִבְקָה וַיֵּלֶךְ:
בראשית כד סא

14. וְכִבְנֵי נָקֵל יְבָאִישׁ יְבִיעַ שֶׁמֶן רוֹקֵחַ יָקָר מִרְקְחַת מְבַעֲבֵר קְלָלוֹת מְעָפֵּשׁ:
קהלת י א

15. וְלוּלֵא אִם הֵיטִיב שִׁאֵת וְאִם לֹא הֵיטִיב לְפֶתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ:
בראשית ד ז

16. לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ:
קהלת י ב

מוסף רש"י

אוי לי מיוצרי. שם שמעון בן יהי, ואוי לי מיצרי. שמעתני שם שמעון בן יהי יהי: (ברכות ו) אחור וקדם צרתני. מלפנים ומאחר נתת לי יצרים שנים (שם). את הצלע. בן נקב בן שמואל בן נחמן בן יהי (שמות כה) ועלוה שמשון (שופטים יג) אחר אמר פרצוף. מילון שמים, שפיס וכר מסלן שקבה מסלן (שם). זנב. שיש לו לאדם שלפניו ושלאחריו ממנו הכתוב שם שם (שם). מאי אחור וקדם צרתני. דמשמע כי יצרים (שם). בבריאה. שלא בשלמות, שלו לשורשים (שבת פח:). ויצר בשני יודי"ן. דמשמע כי יצרים (בראשית יח:). כי בצלם אלהים עשה את האדם. משמע שני (שם). שקלאה. שבר (שם). דחוקה מלמטה. מלו בית הרחם שלה (שם). שושבין. שמשמל מלחטנו לשמחו ולהשמחת נלכה פעורה שמחה (שם). המרצה. מוסה (שם). יד ליד. שמלשם מיד ליד. לפילו הלה כמו משה שקבל מלוה מיד שקבה מיד שקבה ליד (שם). עם הארץ היה. ללו נשר לך לחן ומשפר, דקמי לשבל לו יהלך לחם לפילו שמוני שמעו (שם). אלא מעתה גבי אלקנה. שלקנה נשל שם בשלה ושם שם שלניס שם של עלי, וה שלקנה, ר' נשלים שלקנה שם שלניס ושל לחר משם ולכלן לשמל שם שלרן שם (שם). ולא אחורי אשה. משם שם (שם). ולא אחורי עכו"ם. שעתם גולים, שמם יהנך שלניס ושבל (שבלי ה). מרחק מעלים נרכך. ולמרחק (פ"ו ח). או שלפקידות (ניהוזין יח:). ולא אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. שנלשם מסיפר, שמשה ממהריה ולפיו נכשם שנה יניע לשהר. קו שמשפני (כתיב). שת נחבר. (וכל) [מקול] יופל נן שנרון (שבת קנב:).

רבינו חננאל

מידוש רבותא ובשטוש. נשחכת ובחמנה. וקדמה לפרשנדת. מידוש. בשבול לא נמחה בחוללה אלא בני אדם שנאמר ויפח את כל היקום אשר (בשה) ונר. שני פרצופין היו בתחלה. תשתדרו ושבר בבשר בשקום הפרצוף [בשלמא למ"ד פרצוף היינו דכתיב ויבנה בשר ותחתנה דשבר בשר בשקום הפרצוף]. אלא למאן דאמר זנב ומאי צרתך בשר. ושניהן לשקום אחד. כלומר מקום הוחרכה בשמוסמם הנרצך בשר זה להכניסו. ויביאה אל האדם. מלמד שעשה הקב"ה שושבינות לאדם הראשון, מיכאן למדה חכה דרך ארץ שיעשה

(т. е. в том, что касается оказания почета) *начинают с большего* (старшего), **ובקללה מתחילין מן הקטן** *а в проклятии начинают с меньшего* (младшего).

בגדולה מתחילין מן הגדול דכתיב *В величании начинают с большего; как написано*[6]: **וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו וגו'** *"И сказал Моше Аарону и его оставшимся сыновьям, Элазару и Итамару: возьмите* и т. д." Другими словами, когда надо почтить нескольких, начинают со старшего или самого уважаемого. **בקללה מתחילין מן הקטן** *В проклятии начинают с меньшего,* ведь **בתחלה נתקלל נחש** *сначала был проклят змей*[7], **ולבסוף נתקללה חוה** *потом была проклята Хава*[8], **ולבסוף נתקלל אדם** *а в конце был проклят Адам*[9]. Как видим, за грех змея человек не был наказан первым!

אלא פורענות דמבול *Но* вот как поясни слова "человек – первый для наказания": они касаются *наказания Потопом;* **דכתיב** *как написано*[10]: **וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה** *"И стер все живущее на земле, от человека до скота".* **בתחלה נברא אדם והדר בהמה** *Вначале* был уничтожен *человек, потом скотина.*

בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב וייצר בשני יוד"ן *Понятно* мнение *того, кто сказал "лицо", Именно* об этом *написано "и создал" – с двумя "юдами"*: два лица. **אלא למאן דאמר זנב** *Но,* согласно мнению *того, кто сказал "хвост",* **מאי וייצר** *как* объяснить два "юда" в слове *"и создал"*?

כדרבי שמעון בן פזי Объясни *как раби Шимон бен Пази.* **דאמר רבי שמעון בן פזי** *Потому что сказал раби Шимон бен Пази:* **אוי לי מיוצרי** *беда мне от моего Создателя,* Который накажет, если пойду за своим дурным началом, **ואוי לי מיצרי** *и беда мне от моего* дурного *начала,* которое, если не пойду за ним, толкнет меня к дурным мыслям.

בשלמא למאן דאמר פרצוף *Понятно* мнение *того, кто сказал "лицо".* **היינו דכתיב** *Именно* об этом *написано*[11]: **זכר ונקבה בראם** *"Мужчиной и женщиной создал их".* **אלא למאן דאמר זנב** *Но,* согласно мнению *того, кто сказал "хвост",* **מאי זכר ונקבה בראם** *как* объяснить стих: *"Мужчиной и женщиной создал их"*?

כדרבי אבהו Объясни этот стих *как раби Абау.* **דרבי אבהו רמי** *Потому что нашел противоречие* между двумя стихами *раби Абау:* написано: **כתיב זכר ונקבה בראם** *"Мужчиной и женщиной создал их"* (т. е. они созданы одновременно) **וכתיב** *и написано*[12]: **כי בצלם אלהים עשה את האדם** *"Ибо по образу Бога сделал Он Адама"* (т. е. мужчина был создан раньше). **הא כיצד** *Как* решить это противоречие? – **בתחלה עלה במחשבה לבראת שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד** *Вначале задумал создать обоих, но в конце* концов *создал только одного,* мужчину, и лишь затем сделал из его части женщину.

בשלמא למאן דאמר פרצוף *Понятно* мнение *того, кто сказал "лицо".* **היינו דכתיב** *Именно* об этом *написано*[13]: **ויסגר בשר תחתנה** *"И закрыл плоть после него",* т. е. закрыл изъятое лицо. **אלא למאן דאמר זנב** *Но,* согласно мнению *того, кто сказал "хвост",* **מאי ויסגר בשר תחתנה** *как* объяснить стих: *"И закрыл плоть после него"*? Ведь хвост был лишним; после его изъятия тело оставалось целым. Что нужно было закрыть?

אמר רבי ירמיה ואיתימא רב זביד ואיתימא רב נחמן בר יצחק *Сказал раби Йирмея, а некоторые говорят – рав Звид, а некоторые говорят – рав Нахман бар Йицхак:* **לא נצרכה אלא למקום חתך** *нет,* Торе *надо* было привести этот стих, чтобы сказать, что закрыл *место разреза.*

בשלמא למאן דאמר זנב *Понятно* мнение *того, кто сказал "хвост".* **היינו דכתיב ויבן** *Именно* об этом *написано*[14]: *"И построил* сторону"; т. е. "сторона" и есть хвост, из которого была сделана женщина. **אלא למאן דאמר פרצוף מאי ויבן** *Но,* согласно мнению *того, кто сказал "лицо", как* объяснить стих: *"И построил* сторону"? Ведь лицо для женщины было уже "построено".

לכדרבי שמעון בן מנסיא Объясни *как раби Шимон бен Менасья.* **דדרש רבי שמעון בן מנסיא** *Потому что толковал раби Шимон бен Менасья:* **מאי דכתיב ויבן ה' את הצלע** *зачем* пришло то, *что написано* в стихе: *"И выстроил Всевышний сторону"*? (Т. е. чего не хватало этой стороне?) – **מלמד שקלעה הקדוש ברוך הוא לחוה והביאה לאדם הראשון** Стих пришел, чтобы *научить, что Всевышний заплел* волосы *Хаве и привел ее к первому человеку.* **שבן בכרכי הים קורין לקליעתא בנייתא** *Так*

6. Ваикра 10:12
7. См. Берешит 3:14
8. См. там же стих 16
9. См. там же стих 17
10. Берешит 7:23
11. Там же 5:2
12. Там же 9:7
13. Там же 2:21
14. Там же стих 22

כל לפומיה. לימא מר לית ליה הניים נומא לומי ולילו היה המוד נוער לו המרגול קולו היה הניים גם ושוכה לומי: ופא קמוינן דמוקמ. שמוקמ: לוי לי מיולי. אם לגך לתר יכי. ופם גם לגך לתמרו לוי לי מילכי המיגעני בהכוהנים: דו פרלופין. שני פלנופין כרתו תחלה לחד מלפניו ולחד מלחריו ולגלו לגמים ועשה מן הלחד חוה: לאמור וקדם נרפני. לגון נוכה להיותו שני פלנופין: וכך ונקבה נראם. משמע מתחלת נבריתם תרי הוו: סייט דסיוב ויון. שהיה לריך נגין: מפי ויון. והלא כנר נגנה: כדי לנקבל אם הפירות. שאם יהיה קלר מלמטה ורחב מלמעלה מהו התבואה דומפת לה הכהנים מלמעלה לכאן ולכאן שהמשה מכניס עליהם: שוטכין. משמל כחופתו וכזיזוגו: ולפ"ד פרלוף. ומתחלתו היה מלד לחד זכר ונקבה מלד לחר: כי מינייהו פני בריפ. ליהזו פרלוף היה מהלך לפניהם: אפי' לפי שעה. גגלי הדבר: נודמנה לו על ילד שנבר. לחת לים היה לפניו: יפלנקה לנדיון. עד שיעבור לפניה: לחורי לפה בנסר. לחורי לחת לים מגנסת בגדיה מפני הסיס וחה מסתכל בה: יד ליד לא ינקה רע. לפילו כמשה לניט שנקבל תורה מיניו של הקב"ה לא ינקה רע. פרצופין ברא הקב"ה בארם הראשון שנאמר [3]אחור וקדם צרתני: [4]ויבן ה' אלהים את הצלע [5]רב ושמואל חד אמר [6]פרצוף וחד אמר זנב בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב אחור וקדם צרתני אלא למאן דאמר זנב מאי אחור וקדם כדרבי אמי דאמר ר' אמי אחור בראשית וקדם לפורענות בשלמא אחור למעשה בראשית דלא אברי עד מעלי שבתא אלא וקדם לפורענות פורענות דמאי אילימא [7]פורענות דנחש והתניא [8]רבי אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקללה מתחילין מן הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול דכתיב [9]וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו ונו' בקללה מתחילין מן הקטן בתחלה נתקלל נחש ולבסוף נתקללה חוה ולבסוף נתקלל אדם אלא פורענות דמבול דכתיב [10]ויפח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה ברישא אדם והדר בהמה בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב וייצר בשני יודי"ן אלא למאן דאמר זנב מאי וייצר כדר"ש בן פזי דאמר ר' שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב [11]זכר ונקבה בראם אלא למאן דאמר זנב מאי זכר ונקבה בראם כדר' אבהו דרבי אבהו [12]רמי כתיב זכר ונקבה בראם וכתיב [13]כי בצלם אלהים עשה את האדם הא כיצד בתחלה עלה במחשבה לבראת ב' ולבסוף לא נברא אלא אחד בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב [14]ויוסגור בשר תחתנה אלא למאן דאמר זנב מאי ויוסגור בשר תחתנה א"ר ירמיה ואיתימא רב זביד ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא למקום חתך בשלמא למ"ד זנב היינו דכתיב ויבן אלא למ"ד פרצוף מאי ויבן לכדר"ש בן מנסיא [15]דדרש ר"ש בן מנסיא מאי דכתיב ויבן ה' את הצלע מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם הראשון שכן בכרכי הים קורין לקליעתא בנייתא דבר אחר ויבן אמר רב חסדא ואמרי לה במתניתא תנא מלמד שבנאה הקב"ה לחוה כבנין אוצר מה אוצר זה קצר מלמעלה ורחב מלמטה כדי לקבל את הפירות אף אשה קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כדי לקבל את הולד ויביאה אל האדם א"ר ירמיה בן אלעזר מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו ולמאן דאמר פרצוף הי מיניהו סני ברישא אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא דגברא סני ברישא דתניא [16]לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך ואפי' אשתו נזדמנה לו על הנשר יסלקנה לצדדין וכל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא [17]תנו רבנן המרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם שנאמר [18]יד [19]ליד לא ינקה רע לא ינקה מדינה של גיהנם א"ר נחמן מנוח עם הארץ היה דכתיב [20]וילך מנוח אחרי אשתו רב נחמן בר יצחק אלא מעתה גבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו גבי אלישע דכתיב [21]ויקם וילך אחריה הכי נמי אחריה ממש אלא אחרי עצתה הכא נמי אחרי דבריה ואחרי עצתה א"ר אשי ולמאי דקאמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה אפי' בי רב נמי לא קרא שנאמר [22]ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש א"ר יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה אחורי אשה ולא אחורי עכו"ם אחורי עכו"ם [23]ולא אחורי בהכ"נ בשעה שהצבור מתפללין ולא אמרן אלא דלא דרי מידי ואי דרי מידי ליה לן בה ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא ואי איכא פתחא אחרינא ליה לן בה ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא אבל רכיב חמרא אמרן אלא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין ליה לן בה: אמר רב יצר הרע רומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב שנא' [24]זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח ושמואל אמר כמין חמה הוא דומה שנאמר [25]לפתח חטאת רובץ ת"ר שתי כליות יש בו באדם אחת יועצתו למובה ואחת יועצתו לרעה ומסתברא דמובה לימינו ורעה לשמאלו דכתיב [26]לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו: תנו רבנן [27]כליות יועצות לב מבין לשון מתחך פה נומר ושט מכנים ומוציא כל מיני מאכל קנה מוציא קול ריאה

הכל לטובה: ואמר רב הונא אמר רב משום ר' מאיר לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה שנאמר [1]אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים: דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב [2]ויצר ה' אלהים את האדם בשני יודי"ן שני יצרים ברא הקב"ה אחד יצר טוב ואחד יצר רע מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה בהמה דלא כתיב בה וייצר לית לה יצרא והא קא חזינן דמזקא ונשכא ובעטא אלא כדר"ש בן פזי דאמר [3]ר' שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי אי נמי כדר' ירמיה בן אלעזר דאמר ר' ירמיה בן אלעזר דו פרצופין ברא הקב"ה באדם הראשון שנאמר [4]אחור וקדם צרתני: [5]ויבן ה' אלהים את הצלע [6]רב ושמואל חד אמר [7]פרצוף וחד אמר זנב בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב אחור וקדם צרתני אלא למאן דאמר זנב מאי אחור וקדם כדרבי אמי דאמר ר' אמי אחור בראשית וקדם לפורענות בשלמא אחור למעשה בראשית דלא אברי עד מעלי שבתא אלא וקדם לפורענות פורענות דמאי אילימא [8]פורענות דנחש והתניא [9]רבי אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקללה מתחילין מן הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול דכתיב [10]וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו ונו' בקללה מתחילין מן הקטן בתחלה נתקלל נחש ולבסוף נתקללה חוה ולבסוף נתקלל אדם אלא פורענות דמבול דכתיב [11]ויפח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה ברישא אדם והדר בהמה בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב וייצר בשני יודי"ן אלא למאן דאמר זנב מאי וייצר כדר"ש בן פזי דאמר ר' שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב [12]זכר ונקבה בראם אלא למאן דאמר זנב מאי זכר ונקבה בראם כדר' אבהו דרבי אבהו [13]רמי כתיב זכר ונקבה בראם וכתיב [14]כי בצלם אלהים עשה את האדם הא כיצד בתחלה עלה במחשבה לבראת ב' ולבסוף לא נברא אלא אחד בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב [15]ויוסגור בשר תחתנה אלא למאן דאמר זנב מאי ויוסגור בשר תחתנה א"ר ירמיה ואיתימא רב זביד ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא למקום חתך בשלמא למ"ד זנב היינו דכתיב ויבן אלא למ"ד פרצוף מאי ויבן לכדר"ש בן מנסיא [16]דדרש ר"ש בן מנסיא מאי דכתיב ויבן ה' את הצלע מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם הראשון שכן בכרכי הים קורין לקליעתא בנייתא דבר אחר ויבן אמר רב חסדא ואמרי לה במתניתא תנא מלמד שבנאה הקב"ה לחוה כבנין אוצר מה אוצר זה קצר מלמעלה ורחב מלמטה כדי לקבל את הפירות אף אשה קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כדי לקבל את הולד ויביאה אל האדם א"ר ירמיה בן אלעזר מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו ולמאן דאמר פרצוף הי מיניהו סני ברישא אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא דגברא סני ברישא דתניא [17]לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך ואפי' אשתו נזדמנה לו על הנשר יסלקנה לצדדין וכל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא [18]תנו רבנן המרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם שנאמר [19]יד [20]ליד לא ינקה רע לא ינקה מדינה של גיהנם א"ר נחמן מנוח עם הארץ היה דכתיב [21]וילך מנוח אחרי אשתו רב נחמן בר יצחק אלא מעתה גבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו גבי אלישע דכתיב [22]ויקם וילך אחריה הכי נמי אחריה ממש אלא אחרי עצתה הכא נמי אחרי דבריה ואחרי עצתה א"ר אשי ולמאי דקאמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה אפי' בי רב נמי לא קרא שנאמר [23]ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש א"ר יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה אחורי אשה ולא אחורי עכו"ם אחורי עכו"ם [24]ולא אחורי בהכ"נ בשעה שהצבור מתפללין ולא אמרן אלא דלא דרי מידי ואי דרי מידי ליה לן בה ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא ואי איכא פתחא אחרינא ליה לן בה ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא אבל רכיב חמרא אמרן אלא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין ליה לן בה: אמר רב יצר הרע רומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב שנא' [25]זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח ושמואל אמר כמין חמה הוא דומה שנאמר [26]לפתח חטאת רובץ ת"ר שתי כליות יש בו באדם אחת יועצתו למובה ואחת יועצתו לרעה ומסתברא דמובה לימינו ורעה לשמאלו דכתיב [27]לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו: תנו רבנן [28]כליות יועצות לב מבין לשון מתחך פה נומר ושט מכנים ומוציא כל מיני מאכל קנה מוציא קול ריאה

וכל [29]תעוכר אחורי אשה כנהר אין לו חלק לעוה"ב. פי' לם רגיל נכך לפי שינת נידי נלוף וקופו יוכל לגיהנם: **אלא** מעתה גבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו ונו'. שכוס הוא שלין פקוח זה בכל המקרא ול"נ ליה[30]: רבי עקיבא מוסר בכל מקום

תורה אור השלם

1. אַל תְּבַהֵל עַל פִּיךָ וְלִבְּךָ אַל יְמַהֵר לְהוֹצִיא דָבָר לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וְאַתָּה עַל הָאָרֶץ עַל כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעֻטִּים: קהלת ה ב
2. וַיִּיצֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: בראשית ב ז
3. אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי וַתָּשֶׁת עָלַי כַּפֶּכָה: תהלים קלט ה
4. וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִאֶהָ אֶל הָאָדָם: בראשית ב כב
5. וַיִּבְרָא מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת מִנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְיָ וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא: ויקרא י יב
6. וְשָׂם אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּהְיוּ עַל הָאָרֶץ וַיִּשָּׁאֵר אַךְ נֹחַ וַאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה: בראשית ז כג
7. וְזָכַר וַאֲקָבָה בָּרָאָם וַיְקָרֵא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם: בראשית ה ב
8. שֵׁשֶׁר הֵם הָאָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם: בראשית ט ו
9. וַיֹּאמֶל יְיָ אֱלֹהִים הִנֵּה הָאָדָם הָיָה כְּאַחַד מִמֶּנּוּ לָדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וָחַי לְעֹלָם: בראשית ג כב
10. יֶתֶר לְיֶד לֹא יָקָמָה רָע וְנֶעֱרָץ צַדִּיקִים נְמוֹלָה: משלי יא כא
11. וַיִּקַּח יְיָ אֱלֹהִים הָאָדָם וַיַּנִּחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ: בראשית ב טו
12. וְהָאָדָם אָמַר זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה זֹּאת: בראשית ב כג
13. וַיַּפֵּל יְיָ אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה: בראשית ב כא
14. וְזָכוּר נְקֵבָה וּנְקֵבָה תִּהְיֶה אֹתָם וְקָרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם: בראשית ה ב
15. וְאִם אָמוֹת אֶת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְאִישׁ הַזֶּה כֵּן לֹא תָמוּת בּוֹ שְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח מִפְּרִי הָאֲדָמָה וַיֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ אִתָּהּ וַיֹּאכַל: בראשית ג ד
16. לֵב חֲכָמִים לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ: קהלת י ב

מוסף רש"י

אוי לי מיוצרי. שם לשנה לנין יכרי, ואוי לי מיצרי. שמנוכרני שם לשנה לנין יוכרי (ברכות יח:). אחור וקדם צרתני. מלמדים ושמלאר נתת לי לרכה מיום (שם). את הצלע. נין נרב נין (סנהדרין לט:) ולגלע לשון נלדין כמו (שמות כו) ולגלע המשכן הנעשים (ערובין שם). חד אמר פרצוף. מילון לשנים. שיהיו זכר ונקבה מסוכן (שם). זנב. שיש לו נחת הלשון ומוקף ממנו וכולו שם (שם). שמר אחורי וקדם צרתני. מלמדים שכשנברא נתן לו לרכה מיום (שם). ויבן. שנלדין (שמות כו) ולגלע המשכן הנעשים (ערובין שם). חד אמר פרצוף. מילון לשנים. שיהיו זכר ונקבה מסוכן (שם). תקנ

и называют плетение косы в приморских городах – "строение".

דבר אחר ויבן *Другое объяснение* слова *"и построил".* **ואמרי אמר רב חסדא** *Сказал рав Хисда,* **ואמרי לה במתניתא תנא** *а* некоторые *говорят,* что *так учили в барайте:* **מלמד שבנאה הקדוש ברוך הוא לחוה כבנין אוצר** *стих учит, что Всевышний построил Хаву как амбар.* **מה אוצר זה קצר מלמעלה ורחב מלמטה** Подобно тому *как амбар узок сверху и широк внизу,* **כדי לקבל** *чтобы принять плоды* (в данном случае зерно), **אף אשה קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה** *так и женщина – узка сверху и широка внизу,* **כדי לקבל את הולד** *чтобы принять плод.*

Продолжение стиха[15]: **ויביאה אל האדם** *"И привел ее к человеку".* **אמר רבי ירמיה בן אלעזר** *Сказал раби Йирмея бен Элазар:* **מלמד שנעשה הקדוש ברוך הוא שושבין לאדם הראשון** это *учит, что Всевышний стал первому человеку* тем, кто *устроил* ему *свадьбу* (хупу). **מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו** *Отсюда* видим, что *Тора дает* нам *урок поведения,* а именно, *что старший* (более уважаемый) *занят устройством свадьбы младшего – и нет* в этом *урона его чести.*

ולמאן דאמר פרצוף *Для того, кто сказал "лицо"* (т. е. сказал, что у Адама было два лица, второе из которых пошло на создание женщины): **הי מינייהו סגי ברישא** *какое из них "шло" спереди* (было обращено вперед)?

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак:* **מסתברא דגברא סגי ברישא** *логичней* предположить, *что спереди "шло"* принадлежащее *мужчине.* **דתניא** *Потому что учили* в барайте: **לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך** *не пойдет мужчина по дороге за женщиной,* **ואפילו אשתו** *и даже за своей женой.* (Хотя нет запрета идти сзади своей жены, все равно надо стараться так не поступать.)

Продолжение высказывания рава Нахмана бар Йицхак: **נזדמנה לו על הגשר** *повстречалась ему* женщина *на мосту* (причем она идет перед ним) – **יסלקנה לצדדין** пусть *пройдет стороной,* пока не окажется перед ней. **וכל העובר אחורי אשה בנהר** *И всякий, переходящий реку позади* замужней *женщины* (ведь женщины, входя в воду, приподнимают подол), **אין לו חלק לעולם הבא** *лишен* своей *доли грядущего мира,* если привык так поступать.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **המרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה** *отсчитывающий монеты для женщины из рук в руки – чтобы поглядеть на нее,* **אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו** *даже если есть в его руках Тора* (т. е. он ее учит) *и благие дела, как у нашего учителя Моше* (который получил Тору от Всевышнего "из рук в руки"), – **לא ינקה מדינה של גיהנם** все равно *не очистится от наказания преисподней* (не избежит его). **שנאמר** *Как сказано*[16]: **יד ליד לא ינקה רע** *"Рука руке зла не отмоет".* Толкование: **לא ינקה מדינה של גיהנם** *не отмоет от суда преисподней.*

אמר רב נחמן *Сказал рав Нахман:* **מנוח עם הארץ היה** *Маноах,* отец Шимшона, *был простым человеком* (не учил Тору). Откуда это известно? **דכתיב** *Потому что написано*[17]: **וילך מנוח אחרי אשתו** *"И пошел Маноах за своей женой".* (Пошел позади нее.) Отсюда видим, что он не знал запрета мудрецов идти позади женщины (даже если она его жена).

מתקיף לה רב נחמן בר יצחק *Нашел противоречие на это рав Нахман бар Йицхак:* **אלא מעתה גבי אלקנה** *но тогда* что скажешь *об Элкане,* отце пророка Шмуэля, **דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו** о котором *написано: "И пошел Элкана за своей женой"?* **וגבי אלישע דכתיב** *И о* пророке *Элише,* о котором *написано*[18]: **הכי ויקם וילך אחריה** *"И встал, и пошел за ней".* **נמי אחריה ממש** Неужели *тоже* скажешь, что пошел *именно "за ней"* (позади нее)? Ведь Элиша пошел не за своей женой!

אלא אחרי דבריה ואחרי עצתה *Но* вот как объясни: *за ее словами, по ее совету.* **הכא נמי** *То же* самое *здесь:* **אחרי דבריה ואחרי עצתה** пошел Маноах *за ее словами, по ее совету.* – А значит, нет отсюда доказательства, что Маноах был простым, неученым человеком.

ולמאי דקאמר רב אמר רב אשי *Сказал рав Аши:* **נחמן מנוח עם הארץ היה** *по поводу того, что сказал рав Нахман,* что *Маноах был простым человеком,* потому что пошел позади своей жены, – **אפילו בי רב נמי לא קרא** *он даже в хедере* не учился и *не читал* стих, **שנאמר** *в котором сказано*[19]: **ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים** *"И поднялась Ривка и ее*

15. Там же 2:22
16. Мишлей 11:20
17. Шофтим 13:11
18. Млахим 2, 4:30
19. Берешит 24:61

כל לעוכא. מילו היה נר לנוק היה הגיים מיסה לומי ומילו היה המנור נוער לו המרגנול קורע היה הגיים גם ומוכה לומי: ופש קמוינן דמוקם. שמוקם: לוי לי מיולרי. סם לנך למר יגרי. ומם גם לנך לחמיו לוי לי מילרי המיגעני בהרהוריס: דו פרלופין. שני פרלופין כרולו מחלה לחד מלפניו ולחד מלחריו ונלנו לשמים ומעה מן החלד מוה: לשוון. לשון זוהה דהיינו שני פרלופין: זכר ונקבה כראם. משמע מתחלם כריאתם מרי הוו: סיינו דכתיב ויבן. שהיה ליוך כנין: מפי וינן. והלא כנר נענה: כדי לנקבל פני השיכות. שאם יהיה קלר מלמטה ולחבר מלמעלה מהו התנוחה לומפת לם הכחלים מלמעלה לכלן ולכלן שהמשך מכניך עליהם: עושכין. משמל כחופתו וכיוונו: ולפ"ד פרלוף. ומתחלתו היה מלד לחד זכר ונקבה מלד לחר: כי מינייהו פני כריאם. ליהיה פרלוף היה מהלך לפניהם: שפי פיה לשמה. נגלי הלנור: עודמנה לו על כנסר. לשת לים והיה לפיהו: יפלקנה לגדדין. עד שיעבור לפניה: לחוני לשם כנסר. לחורי לשת לים מגבשת נגדיה מפני המים וחה מתכלל כה: יד ליד לא ינקה רע. לפילו כחשה רציעו שקבל תורה מיומיו של הקב"ה לא ינקה רע וקלל בחשה משמעי: ויבן פרצופין ברא הקב"ה בארם הראשון שנאמר ויבן ה' אלהים את הצלע ורב ושמואל חד אמר פרצוף וחד אמר זנב בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב אחור וקדם צרתני אלא למאן דאמר זנב מאי אחור וקדם צרתני כדרבי אמי דאמר ר' אמי אחור בראשית וקדם לפורענות כשלמא אחור למעשה בראשית דלא אברי עד מעלי שבתא אלא וקדם לפורענות פורענות דמאי אילימא פורענות דנחש והתניא רבי אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקללה מתחילין מן הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול דכתיב וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו וגו' בקללה מתחילין מן הקטן בתחלה נתקלל נחש ולבסוף נתקללה חוה ולבסוף נתקלל אדם אלא פורענות דמבול דכתיב ויומח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה ברישא אדם והדר בהמה בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב וייצר בשני יודי"ן אלא למאן דאמר זנב מאי וייצר בדר"ש בן פזי דאמר ר' שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב זכר ונקבה בראם אלא למאן דאמר זנב מאי זכר ונקבה בראם כדר' אבהו דרבי אבהו רמי כתיב זכר ונקבה בראם וכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם הא ביצד בתחלה עלה במחשבה לבראת ב' ולבסוף לא נברא אלא אחד בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב ויוסגור בשר תחתנה אלא למאן דאמר זנב מאי ויסגור בשר תחתנה א"ר ירמיה ואיתימא רב זביד ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא למקום חתך בשלמא למ"ד זנב היינו דכתיב ויבן אלא למ"ד פרצוף מאי ויבן לברד"ש בן מנסיא דדרש ר"ש בן מנסיא מאי דכתיב ויבן ה' את הצלע מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם הראשון שכן בכרכי הים קורין לקליעתא בנייתא דבר אחר ויבן אמר רב חסדא ואמרי לה במתניתא תנא מלמד שבנאה הקב"ה לחוה כבנין אוצר מה אוצר זה קצר מלמעלה ורחב מלמטה כדי לקבל את הפירות אף אשה קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כדי לקבל את הולד ויביאה אל האדם א"ר ירמיה בן אלעזר מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גרול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו ולמאן דאמר פרצוף הי מינייהו סני ברישא אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא דגברא סני ברישא דתניא אלא הלך אדם אחורי אשה בדרך ואפי' אשתו נדמנה לו על הנשר יסלקנה לצדדין וכל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא תנו רבנן המרצה מעות לאשה מירו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם שנאמר יד לא ינקה רע לא ינקה מדינה של גיהנם א"ר נחמן מנוח עם הארץ היה דכתיב וילך מנוח אחרי אשתו ורב נחמן בר יצחק אלא מעתה נבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו ונבי אלישע דכתיב ויקם וילך אחריה הכי נמי אחריה ממש אלא אחרי עצתה הכא נמי אחרי דבריה ואחרי עצתה א"ר אשי ולמאי דקאמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה אפי' בי רב נמי לא קרא שנאמר ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש ולא לפני האיש א"ר יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה ולא אחורי עכו"ם אחורי עכו"ם בהכ"ג בשעה שהצבור מתפללין ולא אמרן אלא דלא דרי מידי ואי דרי מידי ליה לן בה ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא ואי איכא פתחא אחרינא ליה לן בה ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא אבל רכיב חמרא ליה לן בה ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין ליה לן בה: אמר רב יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב שנא' זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח ושמואל אמר כמין חטה הוא דומה שנאמר לפתח חטאת רובץ ת"ר שתי בליות יש בו באדם אחת יועצתו למובה ואחת יועצתו לרעה ומסתברא דמובה לימינו ורעה לשמאלו דכתיב לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו: תנו רבנן כליות יועצות לב מבין לשון מחתך פה נומר ושט מכנים ומוציא כל מיני מאכל קנה מוציא קול ריאה

הכל לטובה: ואמר רב הונא אמר רב משום ר' מאיר לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה שנאמר אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ כן יהיו דבריך מעטים: דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב ויצר ה' אלהים את האדם בשני יודי"ן שני יצרים ברא הקב"ה אחד יצר טוב ואחד יצר רע מחקוף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה בהמה דלא כתיב בה וייצר ליח לה יצרא והא קא חזינן דמזקא ונשכא ובעטא אלא כדר"ש בן פזי דאמר ר' שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי אי נמי כדר' ירמיה בן אלעזר דאמר ר' ירמיה בן אלעזר דו פרצופין ברא הקב"ה בארם הראשון שנאמר ויבן ה' אלהים את הצלע ורב ושמואל חד אמר פרצוף וחד אמר זנב בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב אחור וקדם צרתני אלא למאן דאמר זנב מאי אחור וקדם צרתני כדרבי אמי דאמר ר' אמי אחור בראשית וקדם לפורענות כשלמא אחור למעשה בראשית דלא אברי עד מעלי שבתא אלא וקדם לפורענות פורענות דמאי אילימא פורענות דנחש והתניא רבי אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקללה מתחילין מן הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול דכתיב וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו וגו' בקללה מתחילין מן הקטן בתחלה נתקלל נחש ולבסוף נתקללה חוה ולבסוף נתקלל אדם אלא פורענות דמבול דכתיב ויומח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה ברישא אדם והדר בהמה בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב וייצר בשני יודי"ן אלא למאן דאמר זנב מאי וייצר בדר"ש בן פזי דאמר ר' שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב זכר ונקבה בראם אלא למאן דאמר זנב מאי זכר ונקבה בראם כדר' אבהו דרבי אבהו רמי כתיב זכר ונקבה בראם וכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם הא ביצד בתחלה עלה במחשבה לבראת ב' ולבסוף לא נברא אלא אחד בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב ויוסגור בשר תחתנה אלא למאן דאמר זנב מאי ויסגור בשר תחתנה א"ר ירמיה ואיתימא רב זביד ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא למקום חתך בשלמא למ"ד זנב היינו דכתיב ויבן אלא למ"ד פרצוף מאי ויבן לברד"ש בן מנסיא דדרש ר"ש בן מנסיא מאי דכתיב ויבן ה' את הצלע מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם הראשון שכן בכרכי הים קורין לקליעתא בנייתא דבר אחר ויבן אמר רב חסדא ואמרי לה במתניתא תנא מלמד שבנאה הקב"ה לחוה כבנין אוצר מה אוצר זה קצר מלמעלה ורחב מלמטה כדי לקבל את הפירות אף אשה קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כדי לקבל את הולד ויביאה אל האדם א"ר ירמיה בן אלעזר מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו ולמאן דאמר פרצוף הי מינייהו סני ברישא אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא דגברא סני ברישא דתניא אלא הלך אדם אחורי אשה בדרך ואפי' אשתו נדמנה לו על הנשר יסלקנה לצדדין וכל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא תנו רבנן המרצה מעות לאשה מירו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם שנאמר יד לא ינקה רע לא ינקה מדינה של גיהנם א"ר נחמן מנוח עם הארץ היה דכתיב וילך מנוח אחרי אשתו ורב נחמן בר יצחק אלא מעתה נבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו ונבי אלישע דכתיב ויקם וילך אחריה הכי נמי אחריה ממש אלא אחרי עצתה הכא נמי אחרי דבריה ואחרי עצתה א"ר אשי ולמאי דקאמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה אפי' בי רב נמי לא קרא שנאמר ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש ולא לפני האיש א"ר יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה ולא אחורי עכו"ם אחורי עכו"ם בהכ"ג בשעה שהצבור מתפללין ולא אמרן אלא דלא דרי מידי ואי דרי מידי ליה לן בה ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא ואי איכא פתחא אחרינא ליה לן בה ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא אבל רכיב חמרא ליה לן בה ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין ליה לן בה: אמר רב יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב שנא' זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח ושמואל אמר כמין חטה הוא דומה שנאמר לפתח חטאת רובץ ת"ר שתי בליות יש בו באדם אחת יועצתו למובה ואחת יועצתו לרעה ומסתברא דמובה לימינו ורעה לשמאלו דכתיב לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו: תנו רבנן כליות יועצות לב מבין לשון מחתך פה נומר ושט מכנים ומוציא כל מיני מאכל קנה מוציא קול ריאה

וכל העוסק בתורה אפילו שלא לשמה נוח לו לאדם שלא נברא שנאמר ויקר היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה. ואומר מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. אמר רבי יוחנן כל המקרא כולו ושונה הלכות ואגדות ואין לו תורה אלא זה הרי זה עם הארץ

служанки, и сели на верблюдов, **ותלכנה אחרי האיש** *и пошли за* тем *человеком* (за Элиэзером)", **ולא לפני האיש** *но не перед* тем *человеком.*

אמר רבי יוחנן *Сказал раби Йоханан*: если другой дороги нет, то лучше идти **אחורי ארי ולא אחורי אשה** *позади льва, чем позади* замужней *женщины.* **אחורי אשה ולא אחורי עובד כוכבים** Лучше идти *позади женщины, чем позади идолопоклонника,* который может увлечь еврея своим культом. **אחורי עובד כוכבים ולא אחורי בית הכנסת** Лучше идти *позади идолопоклонника, чем сзади синагоги,* **בשעה שהצבור מתפללין** *когда молится община.* Имеется в виду – пройти мимо синагоги, минуя ее вход.

ולא אמרן אלא דלא דרי מידי Этот запрет проходить мимо синагоги *сказан только для того, кто ничего не несет*; **ואי דרי מידי לית לן בה** *но если несет ношу,* то *нет у нас такого* запрета. (Потому что не может войти из-за ноши.)

ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא *И* этот запрет *сказан только* для случая, *когда нет другого входа* в синагогу; **ואי איכא פתחא אחרינא לית לן בה** *но если есть другой вход,* то *нет у нас такого* запрета. (Потому что люди видят, что может войти через другой вход.)

ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא *И* этот запрет *сказан только для того, кто не едет на осле*; **אבל רכיב חמרא לית לן בה** *но* если *едет на осле,* то *нет у нас такого* запрета. (Потому что боится оставить осла без присмотра.)

ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין *И* этот запрет *сказан только для того, кто не наложил тфилин*; **אבל מנח תפילין לית לן בה** *но* если *наложил тфилин,* то *нет у нас такого* запрета. (Потому что человек с наложенным тфилин показывает, что верит в Творца.)

אמר רב *Сказал Рав*: **יצר הרע דומה לזבוב** *дурное начало подобно мухе* **וישב בין שני מפתחי הלב** *и находится между двумя входами в сердце* (между двумя его камерами); **שנאמר** *как сказано*[20]: **זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח** "*Дохлые мухи делают благовонное масло смрадным и заставляют его бродить*". Как мертвые мухи портят пахучее масло, так дурное начало портит доброе имя.

ושמואל אמר *А Шмуэль сказал* о дурном начале: **כמין חטה הוא דומה** *на пшеничное* зерно *оно похоже*; **שנאמר** *как сказано*[21]: **לפתח חטאת רבץ** "*У входа грех лежит*". (Обыгрывается созвучие слов **חטאת**, "грех", и **חטה**, "пшеница".)

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **שתי כליות יש בו באדם אחת** *две почки есть у человека.* **יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה** *Одна советует ему* делать *добро, другая советует ему* делать *зло.* **ומסתברא דטובה לימינו ורעה לשמאלו** *И логично* предположить, что та почка, что к *добру*, расположена *справа, а* та, что к *злу*, – *слева.* **דכתיב** *Как написано*[22]: **לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו** "*Сердце мудрого* (влечет его) *вправо, а сердце глупого – влево*".

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **כליות יועצות לב מבין** *почки советуют* сердцу, что делать, а *сердце понимает*, что делать (т. е. слушать совет или нет).

לשון מחתך *Язык разделяет* поток воздуха на звуки. **פה גומר** *Рот* (губы) *завершает* звук. **ושט מכניס ומוציא כל מיני מאכל** *Пищевод вводит и выводит различные виды еды.* **קנה מוציא קול** Дыхательное *горло выводит* (производит) *звук.*

20. Коэлет 10:1
21. Берешит 4:7
22. Коэлет 10:2

הרואה פרק תשיעי ברכות סא.

כלל לעוכש. מילו היה נר לנוק היה הגיים נוהה לוחי ומילו היה המחור נוער לו המרגוע קורע היה הגיים גם ושוכה לוחי: ופם קמוינן דמוקם. שמוקש: לוי לי מיולרי. מס מלך המר יכרי. ומם נה מלך המרין לוי לי מיכרי המיגעי נהכהוריס: דו פרלופין. שני פרלופין: נרלוו המלה המד מלפיו וחמד מחמרין ונלוו לשים ועשה מן פחמד חוה: לפוור וקדש לרפני. לפוור וקדש לרפני: זכר ונקבה ברפס. משמע מחמלת נריימם חרי הוו: סייט דכתיב ויבן. שהיה לריך נוין: פפי ויבן. והלה כנר ננוה: כדי לקבל פם הפירום. שלם יהיה קלר מלמטה ורחב מלמעלה מהו לחפמה לומפת לת הכהנים מלמעלה לכלן ולכלן שהמשה מכניד עליהם: פוסכין. משמל כחופתו וכזיווגו: ולפ"ד פרנוף. וחמהלתו היה מלד לחד זכר ונקבה מלד לחר: כי מיגייפו פני כריפה. ליהסו פרנוף היה מהלך לפניהם: פפי פיפ לפמה. גגלי הכנר: עדמגה לו על פנגר. לשה לים והיל לפניו: יפלקנה לגדיין. עד שיעבור לפניה: לחורי לשם בנגר. לחורי לשם לים מגנהת בגדיה מפני המים וחה מחמכל נה: יד ליד לא ינקה רע. לפיל כמשה לכיכו שקבל פורה מיימיו של הקב"ה לא ינקה רע וקרע נמשה משמר: מס שלרע. לא שמע מלמידי מכמיס שלא למד משנה זו שנשיכו לא יהלך לחס לחורי לשם ולפילו היל לשמו: ולפפי דקפמר רב נחמן. שהלך לחריה ממש פס ק לפילו כי רב עם מיטוקת של בים רבן גמי לא קרל: בשפס שפלנור פפפלניס. לריון שלינו נכנס נרשה כפוכך עול ומנזה בים הכנסה: ופי דרי מידי. לין כלן גגלי דמוכמל מילמל להלי דלא נכנס מפני המשורי: ופי פיכפ שפחל לחריפ. לין כלן כוור דמלן דמוי פכר נפחמל לחריפ ליעול: יביש. לשון לבעבועות. כל מעקה מקריפ מעלה רמיפה ומבעבועות: שפפס. לשון מפה לריפ לית: כליום יפועות. לם הלב עשה ק: ופלב מבין. מה יש לו לעשות פס ישמע לעלם הכליות פס לשו. ומבין שהכליות יועלות שנאמר (תהלים עג) לבלך לת ה' לשר יעלני לף לילות יסרוני כליותי. ומבין שהלב מבין שנאמר (משלי כג) ולבבו יבין: לשון מפפך. הלבור להוליל מפיו: ופפס. הס השפמים גומר ומולילו: שומלת

הכל לטובה: ואמר רב הונא אמר רב משום ר' מאיר לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה שנאמר [1]אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים: דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב [2]ויצר ה' אלהים את האדם בשני יורי"ן שני יצרים ברא הקב"ה אחד יצר טוב ואחד יצר רע מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה בהמה דלא כתיב בה וייצר לית לה יצרא והא קא חזינן דמזקא ונשכא ובעטא אלא כדר"ש בן פזי דאמר [3]ר' שמעון בן פזי אוי לי מיצרי ואוי לי מיצרי אי נמי כדר' ירמיה בן אלעזר דאמר ר' ירמיה בן אלעזר דו פרצופין ברא הקב"ה באדם הראשון שנאמר [4]אחור וקדם צרתני: [5]ויבן ה' אלהים את הצלע [6]רב ושמואל חד אמר [7]פרצוף וחד אמר זנב בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב אחור וקדם צרתני אלא למאן דאמר זנב מאי אחור וקדם צרתני כדרבי אמי דאמר ר' אמי אחור למעשה בראשית וקדם לפורענות בשלמא אחור למעשה בראשית דלא אברי עד מעלי שבתא אלא וקדם לפורענות פורענות דמאי אילימא [8]פורענות דנחש והתניא [9]רבי אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקללה מתחילין מן הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול דכתיב [10]וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו וגו' בקללה מתחילין מן הקטן בתחלה נתקלל נחש ולבסוף נתקללה חוה ולבסוף נתקלל אדם אלא פורענות דמבול דכתיב [11]ויומח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה ברישא אדם והדר בהמה בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב וייצר בשני יוד"י"ן אלא למאן דאמר זנב מאי וייצר כדר"ש בן פזי דאמר ר' שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב [12]זכר ונקבה בראם אלא למאן דאמר זנב מאי זכר ונקבה בראם כדר' אבהו דרבי אבהו [13]רמי כתיב זכר ונקבה בראם וכתיב [14]כי בצלם אלהים עשה את האדם הא ביצד בתחלה עלה במחשבה לבראת ב' ולבסוף לא נברא אלא אחד בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב [15]ויוסגרו בשר תחתנה אלא למאן דאמר זנב מאי ויסגרו בשר תחתנה א"ר ירמיה ואיתימא רב זביד ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא למקום חתך בשלמא למ"ד זנב היינו דכתיב ויבן אלא למ"ד פרצוף מאי ויבן לבדר"ש בן מנסיא [16]דדרש ד"ש בן מנסיא מאי דכתיב ויבן ה' את הצלע מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם הראשון שכן בכרכי הים קורין לקליעתא בנייתא דבר אחר ויבן אמר רב חסדא ואמרי לה כמתניתא תנא מלמד שבנאה הקב"ה לחוה כבנין אוצר מה אוצר זה קצר מלמעלה ורחב מלמטה כדי לקבל את הפירות אף אשה קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כדי לקבל את הולד ויביאה אל האדם א"ר ירמיה בן אלעזר מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון מבאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו ולמאן דאמר פרצוף הי מינייהו סני ברישא אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא דגברא סני ברישא דתניא [17]לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך ואפי' אשתו נזדמנה לו על הנשר יסלקנה לצדדין ובל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא [18]תנו רבנן המרצה מעות לאשה מידו לידה מיד [19]ולד [20]לא ינקה בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם שנאמר [21]ולד לא ינקה רע לא ינקה מדינה של גיהנם א"ר נחמן מנות עם הארץ היה דכתיב [22]וילך מנות אחרי אשתו ובא אל ביתו רב נחמן בר יצחק אלא מעתה גבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו ובא אל ביתו [23]ויקם וילך אחריה הכי נמי אחריה ממש אלא אחרי עצתה הכא נמי אחרי דבריה ואחרי עצתה א"ר אשי ולמאי דקאמר רב נחמן מנות עם הארץ היה אפי' בי רב נמי לא קרא שנאמר [24]ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש ולא לפני האיש א"ר יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה אחורי אשה ולא אחורי עכו"ם אחורי עכו"ם [25]ולא אחורי בהכ"נ בשעה שהצבור מתפללין ולא אמרן אלא דלא דרי מידי ואי דרי מידי ליית לן בה ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא ואי איכא פתחא אחרינא ליית לן בה ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא אבל רכיב חמרא לית לן בה ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין לית לן בה: אמר רב יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב שנא' [26]זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח ושמואל אמר כמין חבוטה הוא דומה שנאמר [27]לפתח חטאת רובץ ת"ר שתי כליות יש בו באדם אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה ומסתברא דטובה לימינו ורעה לשמאלו דכתיב [28]לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו: תנו רבנן [29]כליות יועצות לב מבין לשון מחתך פה נומר ושט מבנים ומוציא כל מיני מאכל קנה מוציא קול ריאה

וכל חעובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעוה"ב. פי' לם לנין נכך לפי שיכה לידי נלוזה ופופו יוכך לגיהנם: **אלא** מעתה גבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו וגו'. שנוס הוא שלין פסוק זה נכל המקרא ול"נ ליה(פ): רבי עקיבא מוסר נכל מקום

מוסף רש"י

אוי לי מיוצרי. לם לשנוס לשון יללה, ואוי לי מיצרי. שלמנתי לם לשנוס לשון יללה (ירמיהו יח). אחורי הקדם צרתני. מלנוסים ומחמיר נתם לי ברלה שלים (שם). את הצלע. לין נרלה כין שמחלל לשון נזירין כמו (ישעיה ס) ועלגם ממשקה השלים (נחוריה שם). חד אמר מרצוף. מילון לשניס. שלים וכר מסלין הקנה מסלין (שם). זנב. שיש לו לשנוס אלפלון ומלוי ממנו יהלה לשנוס שהוא (שם). מאי אחורי הקדם צרתני. מלשנוס כי נרחה בנוראה. מלה נשלמת, שלא למדתנו (ישעיה מה). ויצר בשני יודי"ן. משמע כי נרחה (ירמיה יח). כי בצלם אלהים עשה את האדם. משמע מה (שם). שקלה. קלינה שבר (שם). רחבה מלמטה. מלל מע הלהים שלה (שם). שושבין. שמשול מלחמו להמשמע לנרכי שנעשה משה (שם). המרצה. מוסה (שם). יד ליד. שמנוכר מיד לינ. לפילו הלל כמו משה שקבל מיהה מיד הקב"ה לינו (שם). עם הארץ היה. ולל נמר לרך לבן (משלי). דקפני נעיל לם יכלך לנים לפילו שחורי לשמו. אלא מעתה גבי אלקנה. שלנקט נבלל שים כמנוסל בנפיד שלם ושם לים שלנים שלל פלי, וה שלנקט, י נבלים ושאל נקרלי שם הלהים ושאל שלל מהם מכם ולכלל לנשוי עם שלרן היה (שם). ולא אחורי אשה. לשמ לים (שם). ולא אחורי עכו"ם. נמרת נגלים, שמש יעמוד (תהלים קד) שלנים ומנוכ (משלי ה) מרחק מענים נרכן, לשמרינן (פ"ו ח). זו שלפיקלפות (ישעיה יז). ולא אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. שנרשם כשיכר, שנעמד מלחריה ולינו נכנס (שם) לו: שנולה כמנרים שלנו מעשה נים שכעסו שנעשרת (נלינל ח). יביע. כשיפתוק מנפים מפריה ומעט קול בשהוא מניע. קך שמעתי (יכר"י). שפת נמר. (שכל) [מקל] יסוֹך עץ שנרון (שבת כב:).

רבינו חננאל

פירוש דנבחא ובטשא. נטשכה ובשעה. הקדים למרלשנה. פירוש. בשביל לא נפחה בחשלא אלא בר אדם שנאמר ויפח את כל היקום אשר (עשה) ונר. שני פרשיות היו ומסדקן תחלה ומנר בבשר בשקים הפרצוף [בשלמא למ"ד פרצוף היינו דכתיב ויבנר בשר תחתיה ומנר בבשר בהקים הפרצוף]. אלא למאן דאמר זנב אמאי קרי בשר. ומענין לשקים חתך. כלומר מקום התחיכה בממוסמס והקרון בשר וה להסניכו. ויביאה אל האדם. מלמד שעשה הקב"ה שושבינות לאדם הראשון, מיכאן למדה תורה דרך ארץ שיעשה

שוחפת כל מיני משקין. מע"פ שהן נכנסין בכרס דרך הושט הריאה מונעתן ושומכתן מצעד לצופר הכרס: וזורקת בו פשה. מרה וממיתתו מן הכרס: שופת. שחוק: קרקבן. נשוף הוא המפת בנפחה: מוחין. המלכלכ: קף. החוטם: נשור. שנתלפלפה ונפלה השינה מן הקף והקינה נשורת: נשוף וחולך לו. מתנוגה וחולך לו ונמצך למיתה. לשון אחר נשור היינו הקינה ונמצלו קינה וקף נשורים שמינו יפן כלו לו יפן הנשור ונמצלו שניהם ישנים ואינו נשור כי אם נקוצי: ולבי פלג בקרבי. יפר הרע הרי הוא כמו כמה נקרבי שיש בידי לנטותו: נפש פשע לרשע וגו'. אמר דוד נקרב לבי [ט] ואומר אני שפשעה נפש לרשע כלומר שהיפר הרע אומר לרשע אל יהא פחד מלהיות לנגד עיניו כלומר אל יהא פחד מלהיות לנגד עיניו יפר הרע שופטו עד שמרמיקו שניו מתפחד מיואנו: כי ימשד. הקב"ה: ליתן פכיון לפושיע משופטי נפשו. ע"מ שיש לך פחד שיש לנפשו שני שופטים: לא שכב פר חיי לכל כריס. אם אתה מן הכינומים אין לך לדיק גמור בעולם: לרשיעי גמורי. העולם הזה שאין לרשע בעולם הבא כלום ולריקין ליטול שכרן כאן כגון אחאב שהיה עשיר מאד דקאמר ליה בן הדד כקפך וחכנך לי הוא (מלכים א כ): לנדיקי גמורי. העוה"ב שאין להם בעוה"ז כלום כגון רבי חנינא בן דוסא שאין לרשע בעולם הבא כלום ולריקין ליטול שכרן כאן כגון אחאב שהיה עשיר מאד דקאמר ליה בן הדד כקפך וחכנך לי הוא (מלכים א כ): לנדיקי גמורי. העוה"ב שאין להם בעוה"ז כלום כגון רבי חנינא בן דוסא ואיכא דאמרי כגון רבי חמינא בן דוסא שאין לרשע בעולם הבא כלום ולריקין ליטול שכרן כאן כגון אחאב שהיה עשיר מאד דקאמר ליה בן הדד כקפך וחכנך לי הוא (מלכים א כ): נלכך נאמר כל מקוה. מן החכינ עליך: ופיס פקבל פליו שול מלכות שמים. קורא קריאת שמע: מפפיס ידך [י] מפפיס. מיקן היה לו למות ולא מידי נשר ולס: מן פנופיס. מקום שיטולין לרחות משם הר הכית ומשם והלאה אין יכולין לרחוצו: וכרופס. שיטול לרחות משם פרט לם מקום נמוך הוא: וכשפין גדר. מפסיק ביניו לבר הכית: וכומן שפשכינס שורפ. שכית המקדש קיים: כנפנה ביסודה לא יפנה מזרח ומערב. לחמריו למזרח ופניו למערב ופניו למזרח. מפני שיושלים בארץ יהודה היא נפנפה של ארץ יהודה נגעול שבין יהודה לבנימין ויש מארץ יהודה הימנה [למזרח] עד סוף ארץ ישראל והימנה למערב עד סוף ארץ ישראל מארץ יהודה על פני כל עובך ארץ ישראל היא מן המזרח למערב כלומר מרוכה וקלרה ואם יפנה מזרח ומערב יהיה פרוצו לצד יושלים או פרוצו שלפניו או פרוצו שלאחריו שכל נפון ודרום יפנה ובלבד שלא יפנה כנגד יושלים ממש כדרומה של ארץ יהודה: וכגליו. שהיא נפפוה של ס"ת לא יחזיר פניו נפון ודרום שלא מזרח ומערב: ס"ג ומכמיס אומרין. ולא נרסינן כלל מקום: מכמיס פייט פ"ק. דלמר לא יפנה ולא מפליג בין רואה ללא רואה בין זמן הכית בין זמן הזה: פיכא ביניייהו לדדיס. ליהודה וגליל שהיו כנגד יושלים ממש. לחנא קמא דלדין נמי לפיני להא הנפנה ליהודה קאמר כל יהודה משמע ורבנן נהלכי שכני כנגד יושלים ממש אפור לכל לדדין מוסר להו לדרי יופי קיימי לאמר לא לפרו שלא כרואה ולפילו לכל נרפוק לא ולפילו כנגד יושלים ממש ואמו רבנן למימר ומכמיס אוקרים לפילו שלא כרואה ולפילו זמן הזה ומיהו נגד יושלים לא: כדר' עקיפא נרסינן כלל מקום. הלכך נחושה לארץ נמי קאמר: פוו שדיין ליס לנני. לנרים שיצא עליהן לפעם היו מחוקקים וחקופות על ליהן לחמן מ' למזרח וכשני למערב לנגה לחת לנפון ולנגה לחת לדרום והוא יוצא על החמם ונפנה ניחתים נמצא הוא נפנה לפון ודרום ולא היה רואה לפנות נכבל מזרח ומערב לפי שנכבל נמזרחה של ארץ ישראל עומדת שלא יהא פרוצו לא מלפניו ולא מלאחריו לצד ארץ ישראל: אול אלייי שדנינו לפון ודרום. לרחות שם יקפיד רבנו על לך לי סבירא ליה כר"ע לחמר נחו"ל נמי קפדינן עלה דמילתא:

ריאה שואבת כל מיני משקין. מחזיל מחזיק. קיבה ישיבה. נצור הישן ישן הנישר. קרקבן מחוין. כבר בחים. מרה חוזקה בו מפה ומבחתו (נשק) [נמוק]. הלך לו. חנא נעזרו שניהן או ישנו שניהן מיד מת. תני רבנן צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר ולבי חלל בקרבי. רשעים יצר רע שופטן שנאמר נאם פשע לרשע בקרב לבו וגו'. בינונים זה וזה שופטן. שנאמר כי יעמוד לימין אביון. אמר רבה בנן אנו בינונין אנו, אמר ליה אביי אי אנו בינונין אנו, לא שכב פר חיי לכל בידיה. אמר רבה ידע ויגיש בנפשיה אי צדיק אי רשע הוא. וכבל נפשך אפילו נוטל את נפשך. תנו רבנן פעם אחת נזדה מלכות הרשעה שמר על ישראל. שכל הנוסק בהרחת ידיר בחרב. הלך פמוס וכבל, עד כשהגיעו את ר' עקיבא להריגה, ומן קריית שמע היה, והיה מקבל עליו מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבנו עד כאן, אמר להן כל ימי הייתי מצטער אוהא דכתיב בכל נפשך דאפילו נוטל את נפשך. ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו. לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול אשריך ר' עקיבא שיצתה נשמתך באחד. מתני' לא יקל אדם את ראשו בבבי שער המזרח הסמוך לבבי שער קודש הקדשים. ואוקמא ר' יוחנן בן הצוצים ולפנים ובראוה, וכמקום שאין בבי. ובזמן שהשכינה שורה. פירוש, לא יקל אדם את ראשו, לא יהלך בהרחת ראש בקומה זקופה אלא בכפיפת קומה והכהכנה ראש. תניא הנמה בכל מקום לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון דרום וגבול אפילו צפון דרום וכו'. וקיימא לן כרבי עקיבא אפור להיפנות מזרח ומערב בכל מקום ואפילו בהיצה לארץ לא, והא רבה הוה מנח ליביי מזרח ומערב בגל, פירוש כדי שישים רגליו על הלבינים שהן נוטין מזרח ומערב, ויבואו פניו ואחוריו צפון דרום, ואפר אנא כר' עקיבא סבירא לי דאפר אפילו בהיצה לארץ אפור להיפנות מזרח ומערב.

ריאה שואבת כל מיני משקין, כדאמר רבי חנינא זורקת בו טפה ומניחתו טחול שוחק קרקבן טוחן קיבה ישנה אף נעור נעור הישן ישן הנעור נמוק והולך לו תנא אם שניהם ישנים או שניהם נעורים מיד מת תניא רבי יוסי הגלילי אומר צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר [1]ולבי חלל בקרבי רשעים יצר רע שופטן שנאמר [2]נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו בינונים זה וזה שופטן שנאמר [3]יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו אמר [4]רבא כגון אנו בינונים אמר ליה אביי לא שביק מר חיי לכל בריה ואמר רבא לא איברי עלמא אלא לרשיעי גמורי או לצדיקי גמורי אמר רבא לידע אינש בנפשיה אם צדיק גמור הוא אם לאו אמר רב לא איברי עלמא אלא לאחאב בן עמרי ולר' חנינא בן דוסא לאחאב בן עמרי העולם הזה ולרבי חנינא בן דוסא העולם הבא: ואהבת את [5]י"י אלהיך: [6]תניא ר' אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך [7]רבי עקיבא אומר בכל נפשך [8]אפילו נוטל את נפשך תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה אמר ליה עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות? אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום אמר להם מפני מה אתם בורחים אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות לא פקח אתה אלא מפש אתה ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה [9]כי הוא חייך ואורך ימיך כך אם אנו הולכים ומבטלים ממנה עאכ"ו אמרו לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לר"ע וחבשוהו בבית האסורים ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו אמר לו פפוס מי הביאך לכאן אמר ליה אשריך רבי עקיבא שנתפפסת על דברי תורה אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים בשעה שהתציאו את ר' עקיבא להריגה זמן ק"ש היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד יצתה ב"ק ואמרה אשריך ר"ע שיצאה נשמתך באחד אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה זו [10]תורה וזו שכרה [11]ממתים ידך י"י ממתים וגו' אמר להם חלקם בחיים יצתה בת קול ואמרה אשריך ר"ע [12]שאתה מזומן לחיי העוה"ב: [13]לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים וכו': אמר רב יהודה אמר רב לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה איתמר נמי א"ר אבא בריה דרבי חייא בר אבא הבי אמר רבי יוחנן לא אמרו [14]אלא מן הצופים ולפנים וברואה ובשאין גדר ובזמן שהשכינה שורה ת"ר הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום ובגליל לא יפנה אלא מזרח ומערב ורבי יוסי מתיר שהיה ר' יוסי אומר לא אסרו אלא ברואה ובמקום שאין שם גדר ובזמן שהשכינה שורה וחכמים אוסרים חכמים היינו ת"ק איכא בינייהו צדדין תניא איידך הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום ובגליל צפון ודרום אסור מזרח ומערב מותר ורבי יוסי מתיר שהיה רבי יוסי אומר לא אסרו אלא ברואה רבי יהודה אומר בזמן שבית המקדש קיים אסור בזמן שאין בית המקדש קיים מותר רבי עקיבא אומר בכל מקום רבי עקיבא היינו ת"ק איכא בינייהו חוץ לארץ רבה הוו שדיין ליה לבני מזרח ומערב אזל אביי שדנהו צפון ודרום על רבה תרצנהו אמר מאן האי דקמצער לי [15]אנא כר' עקיבא סבירא לי דאמר בכל מקום אסור:

תניא

רבי עקיבא אומר בכל מקום. מזרח לחמריו ופניו למערב ומפקיע לפילו נחוץ לארץ ומפרש בירושלמי ובלבד שלא יהא שם כותל:

רנח

רבינו חננאל

ריאה שואבת כל מיני משקין. מחזיל מחזיק. קיבה ישיבה. נצור הישן ישן הנישר. קרקבן מחוין. כבר בחים. מרה חוזקה בו מפה ומבחתו (נשק) [נמוק]. הלך לו. תנא נעזרו שניהן או ישנו שניהן מיד מת. תני רבנן צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר ולבי חלל בקרבי. רשעים יצר רע שופטן שנאמר נאם פשע לרשע בקרב לבו וגו'. בינונים זה וזה שופטן. שנאמר כי יעמוד לימין אביון. אמר רבה בנן אנו בינונין אנו, אמר ליה אביי אי אנו בינונין אנו, לא שכב פר חיי לכל בידיה. אמר רבה ידע ויגיש בנפשיה אי צדיק אי רשע הוא. וכבל נפשך אפילו נוטל את נפשך. תנו רבנן פעם אחת נזדה מלכות הרשעה שמר על ישראל. שכל הנוסק בהרחת ידיר בחרב. הלך פמוס וכבל, עד כשהגיעו את ר' עקיבא להריגה, ומן קריית שמע היה, והיה מקבל עליו מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבנו עד כאן, אמר להן כל ימי הייתי מצטער אוהא דכתיב בכל נפשך דאפילו נוטל את נפשך. ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו. לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול אשריך ר' עקיבא שיצתה נשמתך באחד. מתני' לא יקל אדם את ראשו בבבי שער המזרח הסמוך לבבי שער קודש הקדשים. ואוקמא ר' יוחנן בן הצוצים ולפנים וברואה, וכמקום שאין בבי. ובזמן שהשכינה שורה. פירוש, לא יקל אדם את ראשו, לא יהלך בהרחת ראש בקומה זקופה אלא בכפיפת קומה והכהכנה ראש. תניא הנמה בכל מקום לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון דרום וגבול אפילו צפון דרום וכו'. וקיימא לן כרבי עקיבא אפור להיפנות מזרח ומערב בכל מקום ואפילו בהיצה לארץ לא, והא רבה הוה מנח ליביי מזרח ומערב בגל, פירוש כדי שישים רגליו על הלבינים שהן נוטין מזרח ומערב, ויבואו פניו ואחוריו צפון דרום, ואפר אנא כר' עקיבא סבירא לי דאפר אפילו בהיצה לארץ אפור להיפנות מזרח ומערב.

תורה אור והשלם

1. כי עני ואביון אנכי ולבי חלל בקרבי:
תהלים קט כב
2. נאם פשע לרשע בקרב לבו אין פחד אלהים נגד עיניו:
תהלים לו ב
3. כי יעמד לימין אביון להושיע משופטי נפשו:
תהלים קט לא
4. לאהבה את יי אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חייך ואורך ימיך לשבת על האדמה אשר נשבע יי לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם:
דברים ל כ
5. ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:
דברים ו ה

מנחף רש"י

לפנה נאמר בכל מאודך. לפחר מאכיב שנטל ואל שהן שלינו מכיב ונוטל אף ובגיית מאדך (בראשית כה). לכך נאמר בכל מאודך. לפיפר פפס שמכיב לך יפר פל מכיב לך (שופטים ו). לפי שנפצאים שהם מכיב ופפציים שהם מכיב, לכך שלהים שניהן נאמר בהם בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך לך בין בחחם שהיה בין בחחם שהפציעם). נכפי שפפס: (ראשית כה:). ו) ובפ"ק שפפס: (ראשית כה:). ז) (משנה כה:). ח) (פר' פעל פשנה קה: ר"ה פעתיק ופר', ט) בפ"ק: פעקיבי לבי יפך.

ט) ובפ"י ופילקוט שיפ' רפה ופול נפון לפחר"פ פעל"פ פעתיק ה. ר"ה ופל פלפ פלפ פלפ

ריאה שואבת כל מיני משקין *Легкое откачивает различные виды жидкостей* из тела. כבד כועס *Печень гневается*, т. е. приводит человека в состояние гнева. מרה זורקת בו טפה ומניחתו *Желчный* пузырь *впрыскивает в нее* (в печень) *каплю* желчи *и успокаивает ее* от гнева. טחול שוחק *Селезенка веселится*, т. е. приводит человека в состояние веселья. קרקבן טוחן *Птичий желудок перетирает* пищу. קיבה ישנה *Желудок спит*, т. е. приводит человека в состояние сна. אף נעור *Нос бодрствует*, т. е. пробуждает спящего человека. נעור הישן Если *бодрствует спящий* (желудок) и ישן הנעור *спит бодрствующий* (нос), т. е. если они меняются своими функциями, נמוק והולך לו человек *чахнет и отходит*, т. е. в конце концов умирает.

תנא אם שניהם ישנים או שניהם נעורים *Учили* в барайте: *если* оба эти органа *спят или оба бодрствуют* – человек מיד מת *умирает немедленно*.

תניא *Учили* в барайте: רבי יוסי הגלילי אומר *раби Йосе Аглили говорит*: צדיקים יצר טוב שופטן *праведниками правит доброе начало*. שנאמר *Как сказано* праведником Давидом[1]: ולבי חלל בקרבי *"Мое сердце опустело во мне"*, т. е. мое плохое начало как бы умерло во мне. Другими словами, плохое начало в человеке, если он его преодолел, перестает ему мешать, сбивать с правильного пути.

Раби Йосе Аглили продолжает: רשעים יצר רע שופטן *злодеями правит дурное начало*. שנאמר *Как сказано*[2]: נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו *"Преступник вещает злодею в сердце, чтобы не было у него страха перед Богом"*. В данном случае преступник – это дурное начало, которое внушает человеку, чтобы не боялся Всевышнего, тем самым превращая его в злодея.

בינונים זה וזה שופטן *"Средними"* людьми *правит то и другое*. שנאמר *Как сказано*[3]: יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו "(Всевышний) *стоит справа от бедного, чтобы спасти от* тех, кто *им правит"*. Отсюда видим, что некоторыми людьми правят оба начала.

אמר רבא *Сказал Рава* (исправленный вариант Гемары: сказал Раба): כגון אנו בינונים *например, мы* считаемся *"средними"*. אמר לא שביק מר חיי לכל ליה אביי *Сказал ему Абае*: בריה получается, что *учитель не оставил* возможности *жить всем* другим *созданиям*. Т. е. если Раба (учеником которого был Абае) – "средний", то в мире нет полных праведников!

ואמר רבא *И сказал Рава* (Раба): לא איברי עלמא אלא לרשיעי גמורי או לצדיקי גמורי *мир создан или только для полных злодеев*, которые получают всю полагающуюся им награду в этой жизни (так что нет для них грядущего мира), *или* только *для полных праведников*, которые в этой жизни получают все полагающееся им наказание (так что для грядущего мира им остается лишь награда). Вывод: для полных злодеев создан этот мир, для полных праведников – грядущий мир.

אמר רבא Еще *сказал Рава*: לידע אינש בנפשיה אם צדיק גמור הוא אם לאו *человек* должен *знать о себе, полный он праведник или нет*.

אמר רב *Сказал Рав*: לא איברי עלמא אלא לאחאב בן עמרי ולרבי חנינא בן דוסא *мир создан только для* полного злодея, например, такого, как *Ахав бен Амри, и для* полного праведника, например, такого, как *раби Ханина бен Доса*. לאחאב בן עמרי העולם הזה *Для Ахава бен Амри* (который был необычайно богат) – *этот мир*. ולרבי חנינא בן דוסא העולם הבא *А для раби Ханины бен Доса* (благодаря заслугам которого кормилось все поколение, а он довольствовался самой скромной пищей) – *грядущий мир*.

Учили в нашей мишне: человек обязан произносить благословение на плохое (событие) таким же образом, как произносит благословение на доброе (событие). Как сказано[4]: ואהבת את ה' אלהיך *"И люби Всевышнего, своего Бога*, всем своим сердцем и всей своей душой, и всем своим существом (или имуществом)".

תניא *Учили* в барайте: רבי אליעזר אומר *раби Элиэзер говорит*: אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך *если сказано "всей своей душой", зачем сказано "всем своим существом"?* ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך *А если сказано "всем своим существом", зачем сказано "всей своей душой"?*

אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו *Но* вот как объясни: *если есть у тебя человек,*

1. Теилим 109:22
2. Там же 36:2
3. Там же 109:31
4. Дварим 6:5

שוחצת כל מיני מסקין. מע"פ שהן נכנסין בכרס דרך הוושט כריאה מונחת ושוחטין מצפד לנופך הכרס: ורוקח בו פלפל. מרה ומימתו מן הכרס: שומק. שמוק: קרקבן. בעוף הוא המקום שנמצאת עופן. המלכל: לף. החוטם: נעור. מקילו משנתו: נעור פיען וען בגעור. שנמלפלפה ונמלה הצינה מן הלף והקינה נעורת: נמוך וסולך ו. מתונה וסולך ו ונמצן למיתה. לשון אחר נעור היען הקינה ונמצלו קינה ולף נעורים שמיטו יען כלו מו יען הנעור ונמצלו שניהם יפים ומיטו נעור כי אם נקוטיי: ולכי מלא בקרבי. יכי הרע הרי הוא כמו בקרבי שים בידי לכופו: נפש פשע לרשע וגו'. אמר דוד נקרב לבי ס"ו) ואומר אני שהפשע נפש לרשע כלומר שהיצר הרע אומר לרשע אל יהא פחד אלהים נגד עיניו אלמא יצר הרע שופטו עד שמרמיקו שליו מתפחד מיולנו: כי יפעוד. הקפ"ח: ליתן פחיון לפושעים משופטי נפשנו. ס"מ יש לך לדעת שיש לנפשנו שני שופטים: לא שבק מר מיי לכל כריס. אם אמה מן הניטעים אין לך לדיק גמור בעולם: נרשיעי גמורי. העולם הזה שקין להם בעולם הבא כלום ונרשיעין ליטול שכרן כאן כגון אחאב שהיה עשיר מאד דקאמר ליה בן הדד כספך וזהבך לי הוא (מלכים ב כ): לגדיקי גמורי. העול"ב שאין להם בעוה"ז כלום כגון רבי אלעזר בן רבי שמעון שהיה עשיר מאד ומיטיב בן דומה בן עמרי שנאמר (מיכה ו טז): לכך נאמר עליך. וסיה מקבל עליו עול מלכות שמים. קורא קריאת שמע: ממסיס דך יי ממסיס. מילך היה ו למות ולא מילי נשר ודם: מן סנופיס. מקום שיכולין לרחות משם כל הניח ומשם והלאה אין יכולין לרחותו: וכרופס. שיכול לרחות משם פרט לם מקום נמוך הוא: וכשאין נדר. מפסיק ניט להל הניח: וכומן שהשכינה שורה. שכיח המקדש קיים: כנפנם ביהודה לא יפנם מזרח ומערב. מחוריו למזרח ופניו למזרח ומערב. מחוריו למערב ופניו למזרח ומערב. מפני שירושלים נתרן יהודה היה ולפיכך נתרן יהודה היה נפנה כנגד ירושלים ממש בדרומה של ארץ יהודה: וכגליל. שהיה נפפונה של ס"י לא יחזיר פניו לצפון ולרוח לגה מזרח ומערב: ס"ג וחכמים אופרין. ולא נרסינן כלל מקום: חכמים פייט ס"ק. דלמר לא יפנה ולא מפליג בין רוחה לגה רוחה בין זמן הניח בין זמן הזה: פיכא ביניייהו לדדים. ליהודה ולגליל שאין כנגד ירושלים ממש. לחנא קמא לדדין נמי לפיכי דהא הנפנה ביהודה קאמר כל יהודה משמע ורבנן נחלקי עליי לאמר לא יפנה מכל מקום אלא כנגד ירושלים ממש ומתו רבנן למימר יוסי קיימי לאמר לא יפנה ולפיכי כנגד ירושלים ממש ומתו רבנן למימר ומכוונים מופרים לפיכו שלא כנוחה ולפיכו בזמן הזה ומיהו נגד ירושלים לא: כדר' עקיבא נרסינן כלל מקום. הלכך כחוצה לארץ נמי קאמר: סוו שדיין ליה לגני. לנניס שיבא עליהן לפנום היו מחוקים וחקופות על לדיהן רלמען לי למזרח ולפני למערב לגנה לחת לפנום ולגנה לחת לדרום ולגנה יהוא יפנה על לחת ונפנה ביניהם נמלא הוא נפנה לפנו ולדרום ולא היה רוצה לפנות נכנגל מזרח ומערב לפי שכנגל נמזרחה של ארץ ישראל עומדת שלא יהא פרופו לא מלפניו ולא מלאחריו נלא שדיגה נפנו ודרום. לרחות לם יקפיד רבו על לך לי מכירא ליה כר"ע דלמר נחו"ל נמי קפדינן עלה דמילתא:

ריאה שואבת כל מיני משקין כבר כועם מרה זורקת בו טפה ומניחתו טחול שוחק קרקבן טוחן קיבה ישנה אף נעור נעור הישן ישן הנעור נמוק והולך לו תנא אם שניהם ישנים או שניהם נעורים מיד מת תניא רבי יוסי הגלילי אומר צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר [1]ולבי חלל בקרבי רשעים יצר רע שופטן שנאמר [2]נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו בינונים זה וזה שופטן שנאמר [3]יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו אמר [4]רבא כגון אנו בינונים אמר ליה אביי לא שביק מר חיי לכל בריה ואמר רבא לא איברי עלמא אלא לרשיעי גמורי או לצדיקי גמורי אמר רבא לידע אינש בנפשיה אם צדיק גמור הוא אם לאו אמר רב לא איברי עלמא אלא לאחאב בן עמרי ולר' חנינא בן דוסא לאחאב בן עמרי העולם הזה ולדבי חנינא בן דוסא העולם הבא: ואהבת את [5]י' אלהיך: [6]תניא ר' אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך [7]רבי עקיבא אומר בכל נפשך [8]אפילו נוטל את נפשך תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה אמר ליה עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות [9]אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום אמר להם מפני מה אתם בורחים אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות לא פקח אתה אלא מפש אתה ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה [10]כי הוא חייך ואורך ימיך כך אם אנו הולכים ומבטלים ממנה עאכ"ו אמרו לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לר"ע והכניסוהו בבית האסורים ותפסו לפפוס בן יהודה והכניסוהו אצלו אמר לו פפוס מי הביאך לכאן אמר ליה אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה זמן ק"ש היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד יצתה ב"ק ואמרה אשריך ר"ע שיצאה נשמתך באחד אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה זו [11]תורה וזו שכרה [12]ממתים ידך י' ממתים וגו' אמר להם חלקם בחיים יצתה בת קול ואמרה אשריך ר"ע [13]שאתה מזומן לחיי העוה"ב: [14]לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים וכו': אמר רב יהודה אמר רב לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה איתמר נמי א"ר אבא בריה דרבי חייא בר אבא הכי אמר רבי יוחנן לא אמרו [15]אלא מן הצופים ולפנים וברואה ובשאין גדר ובזמן שהשכינה שורה ת"ר הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום ובגליל לא יפנה אלא מזרח ומערב ורבי יוסי מתיר שהיה ר' יוסי אומר לא אמרו אלא ברואה וכמקום שאין שם גדר ובזמן שהשכינה שורה וחכמים אוסרים חכמים היינו ת"ק איכא בינייהו צדדין תניא אידך הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום ובגליל צפון ודרום אסור מזרח ומערב מותר ורבי יוסי מתיר שהיה רבי יוסי אומר לא אסרו אלא ברואה רבי יהודה אומר בזמן שבית המקדש קיים אסור בזמן שאין בית המקדש קיים מותר רבי עקיבא אוסר בכל מקום רבי עקיבא היינו ת"ק איכא בינייהו חוץ לארץ רבה הוו שדיין ליה לבני מזרח ומערב אזל אביי שדנהו צפון ודרום על רבה תרצנהו אמר מאן האי דקמצער לי [16]אנא כר' עקיבא סבירא לי דאמר בכל מקום אסור:

רבי עקיבא אומר בכל מקום. מחוריו ופניו למערב ומסקינן מפילו כחוץ לארץ ומפרש בירושלמי ובגבב שלין שם כותל:

תניא

ע"ז ג מיי' פ"ה מה"ל ס"י ומיי' פ"ח מה"ל ס"ו ומיי' פ"ט מה"ל ס"ב:

עד ב מיי' פ"ו מהלכות עכו"ם ה"ב:

עה ג מיי' שם הלכה ח:

עו ד מיי' שם הלכה ט ומיי' פ"ו מה"ל ס"ו ג סמ"ג עשין ג:

רבינו חננאל

ריאה שואבת כל מיני משקין, מחזיל מחוק, קיבה שניה, נעור הישן ישן הנחר. קרקבן טוחן. כבר בחום. מרה חוזקת בו טפה ומכחדו (נמק) [נמוק], הלך לו. תנא נעורי שניהן או ישנו שניהן מיד מת. תנו רבנן צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר ולבי חלל בקרבי. רשעים יצר רע שופטן שנאמר נאם פשע לרשע בקרב לבו וגו'. בינונים זה וזה שופטן, שנאמר כי יעמוד לימין אביון. אמר רבה בבן אנו בינונין אנו, אמר ליה אביי אי אנו בינונין אנו, לא שבק מר חיי לכל בריה. אמר רבה אינש דע אינש בנפשיה אי צדיק אי רשע הוא. וכבל נפשך אפילו נוטל את נפשך. תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמא על ישראל. שכל העוסק בתורה יהיה בחרב. הלך פפוס וכל', עד כשהגיעו את ר' עקיבא להריגה, ומן קריית שמע היה, היה מקבל עליו מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו רבנו עד כאן. אמר להן כל ימי הייתי מצטער אהא דכתיב בכל נפשך ואפילו נוטל את נפשך, עכשיו שבא לידי לא אקיימנו. לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול אשריך ר' עקיבא שיצתה נשמתך באחד. מתני' לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח המכוון כנגד בית קדש הקדשים. אוקמה ר' יוחנן מן הצופים ולפנים ורבואה, וכמקום שאין נדר. וכומן שהשכינה שורה. פירוש, לא יקל אדם את ראשו, לא יהלך בהרמת ראש בקומה זקופה אלא בכפיפת קומה ובהרכנת ראש. תניא הנפנה בכל מקום לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון דרומ ודרום ובגליל אפילו צפון דרום וכו'. וקיימא לן כרבי עקיבא אפילו להיפנות מזרח ומערב בכל מקום ואפילו בחוצה לארץ לא. והא רבה הוה סגי ליביי מזרח ומערב בגל', פירוש כרי שישים רגלי על הלבינים שהן נותנין מזרח ומערב, יכראו פניו ואחוריו צפון דרום, ואמר אנא כר' עקיבא סבירא לי דאמר אפילו בחוצה לארץ אסור להיפנות מזרח ומערב.

תורה אור השלם

1. כי עני ואביון אנכי ולבי חלל בקרבי:
תהלים קט כב

2. נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו:
תהלים לו ב

3. כי יעמד לימין אביון להושיע משופטי נפשו:
תהלים קט לא

4. לאהבה את ה' אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חייך ואורך ימיך לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם:
דברים ל כ

5. ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:
דברים ו ה

מוסף רש"י

לפחת באמר בכל מאדך. יאמר האיש אשכון וכל שכן שלוה מביא (יומא פב. וב"ב י ע"ב) ומיהו בה'. לכך נאמר בכל מאודך. ולאמר מה אכפת ליה לקב"ה לך יתר מכל אחד מישראל ת"ל לפי שלפעמים זה חביב יותר מזה אוהב כל אחד לפי ערכו ומפני מה לא נאמר בכל מאדך לומר לפי שלפעמים אדם מוכיר שמים ומקבל עליו עול מלכות שמים ואינו מוכיר שמים בעושרו. ומיהו לא נאמר בכל מאדך לומר לפי שלפעמים אדם מוכיר שמים בעושרו ואינו מוכיר שמים בעוניו. ומיהו לא נאמר בכל נפשך לומר לפי שלפעמים אדם נוטל נפשו על קדושת השם

которому его тело дороже, чем его имущество, לכך נאמר בכל נפשך то *для этого* случая *сказано*: *"всей своей душой"*. ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו *А если есть у тебя человек, которому его имущество дороже, чем его тело,* לכך נאמר בכל מאדך то *для этого* случая *сказано*: *"всем своим существом* (т. е. имуществом)".

Завершение барайты: רבי עקיבא אומר *раби Акива говорит*: בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך *"всей своей душой" – даже* если Он *забирает твою душу.*

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה *однажды злодейское царство* Рима *запретило евреям заниматься Торой.* בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה *Пришел Папус бен Йеуда и нашел раби Акиву, который собирал множество людей и занимался* с ними *Торой* (преподавал ее).

אמר ליה עקיבא *Сказал ему* Папус бен Йеуда: אי אתה מתירא מפני מלכות *Акива, ты не боишься властей?*

5. Там же 30:20

אמר לו *Сказал ему* раби Акива: אמשול לך משל *расскажу тебе притчу* о том, למה הדבר דומה *на что это похоже.* לשועל שהיה מהלך על גב הנהר *На* историю про *лиса, который шел по берегу реки* וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום *и увидел рыб, которые метались с места на место.* אמר להם *Сказал им* лис: מפני מה אתם בורחים *от чего вы бежите?* אמרו לו *Сказали ему* рыбы: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם *от сетей, поставленных людьми,* чтобы *нас* поймать.

אמר להם *Сказал им* лис: רצונכם שתעלו ליבשה может быть, *вы хотите подняться на сушу?* ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם *Мы* бы тогда *жили* вместе, *как жили мои предки с вашими предками.*

אמרו לו *Сказали ему* рыбы: אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות неужели *ты тот, о ком говорят,* что он *умней всех зверей?* לא פקח אתה אלא טפש אתה *Не умный ты, но глупый ты!* ומה במקום חיותנו אנו מתיראין *Если* даже *в среде,* где проходит *наша жизнь* (т. е. в реке), *мы напуганы,* – במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה то *тем более* будет нам плохо *в среде,* где *мы умираем* (т. е. на суше).

Продолжил раби Акива: אף אנחנו *то же* самое *мы,* евреи: עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה *ныне, когда мы сидим и занимаемся Торой,* שכתוב בה *в которой написано в ней*[5]: כי הוא חייך וארך ימיך כך *"Потому что Он – твоя жизнь и продление твоих дней",* – и тем не менее *так* с нами происходит (т. е. мы в опасности), אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה то *тем более* будем в опасности, *если пойдем и откажемся от нее* (от Торы)!

Продолжение барайты: אמרו *сказали* мудрецы: לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים *прошло немного времени,* и *схватили* римляне *раби Акиву и заключили его в тюрьму.* ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו Также *и Папуса бен Йеуда схватили и заключили* вместе *с ним,* с раби Акивой.

פפוס מי הביאך אמר לו *Сказал ему* раби Акива: לכאן *Папус, кто привел тебя сюда?* Т. е. за что тебя схватили? Ведь ты не ослушался запрета преподавать Тору!

אשריך אמר ליה *Сказал ему* Папус бен Йеуда: רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה *счастливец* ты, *раби Акива, потому что тебя схватили за* преподавание *слов Торы.* אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים *Беда Папусу, которого схватили из-за пустых дел!*

בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה *Когда вывели раби Акиву,* чтобы *убить* (вывели на казнь), *настало время чтения Шма.* והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל *Сдирали ему* кожу с *тела железными скребками.* והיה מקבל עליו עול מלכות שמים *И он* в это время *принял на себя бремя Небесного царства* (т. е. читал Шма).

רבינו אמרו לו תלמידיו *Сказали ему его ученики:* עד כאן *наш учитель,* даже *до этих пор?* Т. е. даже при таких мучениях человек обязан читать Шма?

אמר להם *Сказал им* раби Акива: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה *все свои дни сожалел я об этом стихе* (о том, что не могу его выполнить). בכל נפשך *"Всей своей душой"* – означает, что надо любить Всевышнего, אפילו נוטל את נשמתך *даже* если Он *забирает твою душу.* אמרתי *Сказал* я себе: מתי יבא לידי ואקיימנו *когда же придет ко мне* возможность *и выполню*

שוחצת כל מיני מפקין. לע"פ שהן נכנסין בכרס דרך הוצט הרואה מוציאן ושותתין מנעצ' לגופיי הכרס: וזרקא בו פשפש. מרה ומימתו מן הכרס: שוחק. שחוק: קרקבן. נעוץ הוא המקח נעשמה: מוחן. המתכל: לף. החוטם: נעור. מקילו משמעו: נעור פיען ויען פנעור. שנשתלפה ונלאה הציבה מן הלף והקיבה נעורת: נעוץ והולך ולוך. מתנה והולך לו ונמשך למיתה. לשון לאחר נעור היען הקיבה ונמלטו קיבה ולף נעורים שמיט יען כלל לו יען הנעור ונמלטו שניהם ישנים ולינו נעור כי אם נקודי: ולבי אלך בקרבי. יל' הרע הרי הוא כאחת נקרבי ש"ש בידי לכופו: נאם פשע לרשע וגו'. אמר דוד נקרב לבי (תהלים ל"ו) ואומר אין פחד אלהים נגדם לרשע כלומר שהיצר הרע אומר לרשע אל יהא פחד אלהים נגדך עיניך אלמא יצר הרע שופטו עד שמרמיקו אליו מאמתל מיללו: כי יפפוד. הקב"ה: ליתין אכיין לשופטים משפטי נפשו. ש"מ יש לך אדם שיש לנפשו שני שופטים: לא שבק מר מיי לכל כריס. אם אתה תן הניצוים לתן לך לדיק גמור בעולם: לרשיעי גמורי. השעם הזה שאין להם בעולם הבא כלום ונרימין ליטול שכרן כאן כגון אחאב שהיה עשיר מאד דקאמר ליה בן הדד כספך וזהבך לי הוא (מלכים א כ): לצדיקי גמורי. העוה"ב שאין להם בעוה"ז כלום כגון רבי חניגא דזמינ בן דוסא שדי לו נקב מרוזן מערב שבת לערב שבת (פסחים נד:): נלך נאמר כבל מאדך. תן החביב עלך: ושיב מקבל פניו שול מלכות שמים. קורא קריאת שמע: פפשים יד י' פפשים. מיקך היה לו לומר ולא מיבי בשר ודם: מן פלופים. מקום שיכולין לרחות משם הר הבית ומשם והלאה אין יכולין לרחותו: וכרופם. שיכול לרחות משם פרט לם מקום נמוך הוא: ובפאין נדר. מפסיק ניט להר הבית: וכומן שפשכינה שורם. שבית המקדש קיים: פנפנה כיפודה לא יפנה מזרח ומפרב. לחוריו לזמרח ופניו למערב ולא לחוריו למערב ופניו לזמרח. מפני שירושלים נתרן יהודה היא נבנגוד שבין יהודה לבנימין ויש מתרן יהודה הימנה [לזמרח] עד סוף תרן ישראל והימנה למערב עד סוף תרן ישראל שתרן יהודה על פני כל לוחך תרן ישראל היה תן המזרח למערב כרלונה תרוכה וקנהה ואם יפנה מזרח ומערב יהיה פרוצו לנד ירושלים או פרוצו שלפיני או פרוצו שלאחריו אנל נפון ודרום ובלבד שלא יפנה כנגד ירושלים ממש בדרומה של תרן יהודה: וכגלי. שהיא נלפונה של ת"י לא יחזיר פניו נפון ודרום ולא מזרח ומערב: ה"ג ומפנים מופרין. ולא נרסינן כלל מקום: מכמים היינו ס"ק. דלמר לא יפנה ולא מפליג בין רוחה לנלא רוחה בין זמן הכים בין זמן הזה: פיכא בינייהו לדדים. ליהודה וגליל שאין כנגד ירושלים ממש. למנא קמא לדדין נמי לפניו דהא הנפנה ליהודה קאמר כל יהודה מזמע וכנון נפרלי שכנד ירושלים ממש לפור לאל לדדין מותר להא לדר' יוסי דאמר לעולם לא יפנה מזרח ולא נרוחה אלא נרוחה ומיהו נגד ירושלים ומכוונים מופרים לפיהו שלא נרוחה ולפיהו נזמן הזה ומיהו נגד ירושלים נמי לא: נדר' עקיבא נרסינן כלל מקום. הלכך מחוה לתרן נמי קאמר: שוו שדיין ליה לנני. לנניס שיצא עליהן לפנות היו מחוקים וחקופים על לדיהן לתנן ל' למזרח והכאי והכאי לנגה לנגה אחת לנפון ולנגה אחת לדרום והוא יוצא על הפתח ופנים כיוצים נמלא הוא פנים לנפון ודרום ולא היה רוצה לפנות נכגל מזרח ומערב לפי שנכגל נמזרחה של תרן ישראל עומדת שלא יהא פרוצו לא מלפניו ולא מלאחריו לנד תרן ישראל: אול אביי שדנפו לפון ודרום. לרחות שם יקפיד רבו על כך מי שכיחא ליה כר"ע דאמר נחו"ל נמי קפדינן עלה דמילתא:

מחר

ריאה שואבת כל מיני משקין כבר כועם מרה זורקת בו טפה ומניחתו טחול שוחק קרקבן טוחן קיבה ישנה אף נעור נעור הישן ישן הנעור נמוק והולך לו תנא אם שניהם ישנים או שניהם נעורים מיד מת תניא רבי יוסי הגלילי אומר צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר [1]ולבי חלל בקרבי רשעים יצר רע שופטן שנאמר [2]נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו בינונים זה וזה שופטן שנאמר [3]יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו אמר [4]רבא כגון אנו בינונים אמר ליה אביי לא שביק מר חיי לכל בריה ואמר רבא לא איברי עלמא אלא לרשיעי גמורי או לצדיקי גמורי אמר רבא לידע אינש בנפשיה אם צדיק גמור הוא אם לאו אמר רב לא איברי עלמא אלא לאחאב בן עמרי ולר' חנינא בן דוסא לאחאב בן עמרי העולם הזה ולרבי חנינא בן דוסא העולם הבא: ואהבת את י"י אלהיך: [5]תניא ר' אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך [6]רבי עקיבא אומר בכל נפשך [7]אפילו נוטל את נפשך תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה אמר ליה עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות [8]אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום אמר להם מפני מה אתם בורחים אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות לא פקח אתה אלא מפש אתה ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה אף אנחנו עכשיו ישבים ועוסקים בתורה שכתוב בה [9]כי הוא חייך ואורך ימיך כך אם אנו הולכים ומבטלים ממנה עאכ"ו אמרו לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לר"ע וחבשוהו בבית האסורים ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו אמר לו פפוס מי הביאך לכאן אמר ליה אשריך רבי עקיבא שנתפפסת על דברי תורה אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה זמן ק"ש היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של כרזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד יצתה ב"ק ואמרה אשריך ר"ע שיצאה נשמתך באחד אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה זו [10]תורה וזו שכרה [11]ממתים ידיך י"י ממתים וגו' אמר להם חלקם בחיים יצתה בת קול ואמרה אשריך ר"ע [12]שאתה מזומן לחיי העוה"ב: [13]לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים וכו': אמר רב יהודה אמר רב לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה איתמר נמי א"ר אבא בריה דרבי חייא בר אבא הכי אמר רבי יוחנן לא אמרו [14]אלא מן הצופים ולפנים וברואה ובשאין גדר ובזמן שהשכינה שורה ת"ר הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום ובגליל לא יפנה אלא מזרח ומערב ורבי יוסי מתיר שהיה ר' יוסי אומר לא אסרו אלא ברואה ובמקום שאין שם גדר ובזמן שהשכינה שורה וחכמים אוסרים חבמים היינו ת"ק איכא בינייהו צדדין תניא אידך הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום ובגליל צפון ודרום אסור מזרח ומערב מותר ורבי יוסי מתיר אומר לא אסרו אלא ברואה רבי יהודה אומר בזמן שבית המקדש קיים אסור בזמן שאין בית המקדש קיים מותר רבי עקיבא אומר בכל מקום רבי עקיבא היינו ת"ק איכא בינייהו חוץ לארץ רבה הוו שדיין ליה לבני מזרח ומערב אול אביי שדנהו צפון ודרום על רכה תרצנהו אמר מאן האי דקמצער לי [15]אנא כר' עקיבא סבירא לי דאמר בכל מקום אסור:

תניא

רבי עקיבא אומר בכל מקום. מזרח לחוריו ופניו למערב ומפקין לפיהו נמזרח לתרן ומפרש ירושלמי ובגבב שלין שם כותל:

נדף

רבינו חננאל

ריאה שואבת כל מיני משקין, מחזל מחזק, קיבה שניה, נעור הישן ישן הנחור. קרקבן טוחן, כבר בתים, מרה חזדקת בר טפה ומכחזר (עצם) (נמחק), הלך לו. תנא נעורו שניהן או ישנו שניהן מיד מת. תני רבנן צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר ולבי חלל בקרבי. רשעים יצר רע שופטן שנאמר נאום פשע לרשע בקרב לבו וגו'. בינונים זה וזה שופטן, שנאמר כי יעמוד לימין אביון. אמר רבה בנן אנו בינונין אנו, אמר ליה אביי אי אנו בינונין אנו, לא שבק מר חיי לכל בריה. אמר רבה אינש דבר דעת אינש בנפשיה או צדיק או רשע הוא. ובכל נפשך אפילו נוטל את נפשך. תנו רבנן מעם אותה גזרה מלכות הרשעה שמר על ישראל, שכל העוסק בתורה יהיה נקל בחרב. הלך פפוס ובלי, עד כשהצילו את ר' עקיבא להריגה, ומן קריאת שמע היה, והיה מקבל עליו מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו רבנו עד כאן. אמר להן כל ימי הייתי מצטער אהא דכתיב בכל נפשך ואפילו נוטל את נפשך. ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו. לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו בשחוט. יצתה בת קול אשריך ר' עקיבא שיצתה נשמתך בשחוט. מתני' לא יקל אדם את ראשו בנגד שער המזרח המכוון בנגד בית קדש הקדשים. אוקמה ר' יוחנן מן הצופים ולפנים וברואה, ובמקום שאין נדר. ובזמן שהשכינה שורה. פירוש. לא יקל אדם את ראשו. לא יהלך בהרמת ראש בקומה זקופה אלא בכפיפת קומה ובהרכנת ראש. תניא הנפנה בכל מקום לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון דרום ובגליל צפון דרום. וקיימא לן כרבי עקיבא ואסור להיחנות מזרח ומערב בכל מקום ואפילו בתיהיה לארץ לא. והא רבה הוה מנח ליביי מזרח ומערב כול'. פירוש בר' שישים רגלין על הלבינים שהן נותנין מזרח ומערב, ירבאו פניו ואחוריו צפון ודרום, ואמר אנא בר' עקיבא סבירא לי דאמר אפילו בתוהה לארץ אסור להיחנות מזרח ומערב.

תוספות אור השלם

1. כי עני ואביון אנכי ולבי חלל בקרבי:
תהלים קט כב

2. נְאֻם פֶּשַׁע לָרָשָׁע בְּקֶרֶב לִבִּי אֵין פַּחַד אֱלֹהִים לְנֶגֶד עֵינָיו:
תהלים לו ב

3. כִּי יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשֹּׁפְטֵי נַפְשׁוֹ:
תהלים קט לא

4. לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בּוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם:
דברים ל כ

5. וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ:
דברים ו ה

מוסף רש"י

לפה נאמר בכל מאדך. יאמר אחביב ממונו וכל שהן שלינו מחביב. (ירושלמי פיב:) ובמ"ו פיסחים כה:). לכך נאמר בכל מאדך. כלומר מפני שמחביב ממונו לך יהיר מכל שבמעים שהן מחביב ממונו, לפי שלפעמים זאת מחביב ומפעמים זאת מחביב, לכך סמכינן שיהיו שניהם שוין בלבו ואהבתו שלימה. (ירושלמי שם). ומחביב עלך בחיי עולמך שם).

במסרקות. פיסקים (ירושה מח:). עד כאן. כלומר מפני מי שאם ממש כחוטין בשרו, (ירושלמי שם). בנמ"ו). מחמתם ירך ת'. מחמם שטחטים בשרה מיניו ירך מכביי שם ממשים. אומר להם. הקב"ה, חלקם בחיים ושם).

эту заповедь? **ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו** По-этому *теперь, когда* она *ко мне пришла*, могу ли *я ее не выполнить*?

Произнося первый стих Шма, **היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד** раби Акива *тянул* слово "*Один*", *пока* не *вышла его душа* из тела (т. е. он умер) *на* слове "*Один*". **יצתה בת קול ואמרה** *Вышел* (раздался) *голос с Небес и сказал*: **אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד** *счастлив* ты, *раби Акива, потому что твоя душа вышла* из тела *на* слове "*Один*".

אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא *Сказали ангелы-прислужники Всевышнему*: **זו תורה וזו שכרה** *такова Тора и такова награда за нее*?! Написано[6]: **ממתים ידך ה' ממתים וגו'** "Буду *среди умерших от Твоей руки, Всевышний, среди умерших* от старости". Лучше бы Ты убил его обычной смертью, а не через такие мучения.

אמר להם *Сказал им* Всевышний, продолжив стих: **חלקם בחיים** "*Их доля* (награда праведникам) – *в* грядущей *жизни*". **יצתה בת קול ואמרה אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא** *Вышел голос с Небес и сказал*: *счастлив ты, раби Акива, потому что уготована для тебя жизнь в грядущем мире*.

Учили в нашей мишне: **לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח** да *не будет человек легкомысленным* (в словах и поступках), стоя *против Восточных ворот* Храмовой горы, **שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים** *потому что это направление на Святая святых*.

אמר רב יהודה אמר רב *Сказал рав Йеуда: сказал Рав*: **לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים** этот запрет (о том, что нельзя быть легкомысленным против Восточных ворот) *сказали* (постановили) мудрецы *только* для того, кто стоит *от Цофим* (пункт "Наблюдатели", что рядом с Иерусалимом) *и внутри* этого пространства, т. е. между Цофим и Храмовой горой, **וברואה** *и* только *когда он ее видит* (Храмовую гору).

איתמר נמי אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא *Также учили* в доме учения: *сказал раби Аба, сын раби Хии бар Аба*: **הכי אמר רבי יוחנן לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים** этот запрет *сказали* (постановили) *только* для того, кто стоит *от Цофим внутри*, **וברואה** *и* только *когда он ее видит*, **ובשאין גדר** *и когда нет ограждения* между ним и Храмовой горой. **ובזמן שהשכינה שורה** *А также – когда* там *пребывает Присутствие* Всевышнего, т. е. когда стоит Иерусалимский храм. Но если не соблюдено одно из этих условий – запрета нет.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב** *справляющий нужду в Иудее* пусть *не справляет ее* лицом *к востоку или западу* (потому что Иудея, на территории которой находится Иерусалим с Храмом, представляет собой узкую полосу земли, вытянутую с востока на запад), **אלא צפון ודרום** *но только* лицом *к северу или югу*. **ובגליל לא יפנה אלא מזרח ומערב** *А в Галилее* пусть *справляет нужду только* лицом *к востоку или западу* (потому что Галилея находится к северу от Иерусалима). Запрет объясняется тем, что справляющий нужду оголяет свое тело спереди и (или) сзади. (О том, насколько при этом можно оголять тело, говорилось выше[7].)

Завершение барайты: **ורבי יוסי מתיר** *а раби Йосе разрешает* справлять нужду в любую сторону. **שהיה רבי יוסי אומר** *Потому что раби Йосе* так *говорил*: **לא אמרו אלא ברואה** мудрецы *запретили* справлять нужду в направлении на Храмовую гору *только* тому, *кто ее видит*, **ובמקום שאין שם גדר** *и* только *там, где* между ним и Храмовой горой *нет ограждения*, **ובזמן שהשכינה שורה** *и* только *когда* там *пребывает Присутствие* Всевышнего. **וחכמים אוסרים** *Но мудрецы*, оспаривая мнение раби Йосе, *запрещают*.

חכמים היינו תנא קמא Получается, что *мудрецы – как первый учитель* этой барайты! Тогда зачем сказано в конце барайты: "мудрецы запрещают"?

איכא בינייהו צדדין *Есть* различие *между их* мнениями, а именно: когда человек, справляющий нужду, находится *с краю* этих земель, т. е. в тех местах, которые расположены не против Иерусалима, потому что полоса Иудеи шире размера города, а многие места в Галилее находятся не точно к северу от Иерусалима. Первый учитель считает, что запрет касается всех указанных мест; а мудрецы считают, что запрет касается только тех мест, что расположены

6. Теилим 17:14
7. См. стр. 23б

שוחצם כל מיני משקין. מע"פ שהן נכנסין בכרס דרך הוושט הריאה מונעתן ושומתן מגיעה לנקובי הכרס: וזורקם בו פעם. מרה וממיתו מן הכרס: שומק. שמוק: קרקבן. נקוף הוא המקח ונמכה: טוחן. המאכל: לף. החומס: נפור. מקילו מנשמו: נעור ישן ויש פנעור. שנתעלפה ונלחה הישינה מן הלף והקיבה נעורה: נפוק וחזלך לו. מתנוגה והולך לו ונמצך למיטה. לשון לחר נעור הישן הקיבה ונמצלו קיבה ולף נעורים שאינו ישן כלל או ישן הנעור ונמצלו שהיסה ישנים ואינו נעור כי אם נקוטי: ולכי מלי בקרבי. יל הרע הרי הוא כמו בקרבי שיש בידי לכופו: נפש פצע לרעב וגו'. ממר דוד נקרב לבי בי ומומר מי שהפצע נאם לרעב כלומר שהיה הרע מומר לרעב אל יהא פחד מלהיס לעד מיניך אלמא יל הרע שופטו עד שמרמיקו שלינו מתפחד מיולנו: כי יפמוד. הקב"ה: ליתן אביון נפוטיס משופטי נפשו. ע"מ יס לך מדם שיש בנפשו שני שופטים: לא שבק מר חיי לכל כריס. אם אתה מן הבינונים אין לך לדיק גמור בעולם: נרשיעי גמורי. העולם הזה שאין להם בעולם הבא כלום ונרשיעין ליטול שכרן כאן בגהנם שהיה עשיר אחד דקאמר ליה בן הדד כספך וזהבך לי הוא (מלכים ב ס כ): לגדיקי גפורי. העוה"ז שאין להם בעוה"ז כלום כגון רבי מניעא בן דוסא שהי לו נקב מרזיק מערב שבת לערב שבת [פסחים נד:]: לכך נאמר כלל מאדך. מן הסבוב עליך: וסיב מקבל פניו פול מלכות שמים. קורא קריאת שמע: מפפיס יד ו' פפפיס. מיקך היה לו למות ולא מידי כשר ולס: מן פנופיס. מקום שיכולין לרחות משם הר הבית ומשם והלאה אין יכולין לרחומו: וכרופפ. שיכול לרחות משם פרט לס מקום נמוך הוא: וכשפין גדר. מפסיק ביניו להר הבית: וכומן שפשכינס שורס. שבית המקדש קיים: כגפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב. לחמוריו למזרח ופניו למערב ולא לחמוריו למערב ופניו למזרח. מפני שיהושלים נתרן יהודה היא נגבוה שבין לבניימין ויש מתרן יהודה היתנה [למזרח] עד סוף תרן ישרחל והיתנה למערב עד סוף תרן ישרחל שתרן יהודה על פני כל לוחך תרן ישרחל היה תן המזרח למערב כרלופה תרוכה וקלרה וחס יפנה מזרח ומערב כרי יהיה פרועו לעד יהושלים או פרועו שלפניו או פרועו שלחלריו תכל לפון ודרום יפנה ובלבד שלה יפנה כנגד יהושלים ממש בדרומה של תרן יהודה: ובגליל. שהיה בגפונה של ס"י לה יהיה לפניו לפון ודרום תלוים תלה מזרח ומערב: ר"ש ותכמים מופרין. ולה גרסינן כלל מקום: תכמים היינו ס"ק. דתמר לה יפנה ולה תפליג בין רוחה לעה רוחה בין זמן הזה בין זמן הזה: מיכה בניהו נדדים. יהודה ובנימין שתין כנגד יהושלים ממש. לתנה קמה נדדין נמי לתרי דהה הנפנה ביהודה קתמר כל יהודה משמע ובנין בנלמי תברי כנגד יהושלים ממש תסור תכל לנדדין מותר דהה לתדי יתי קיימי לתמר לה תברו תלה נרוחה תכל נרחוק לה ותפילו כנגד יהושלים ממש ותמו דבנן למימר ותכמים תופרים תפילו שלה נרוחה ותפילו זמן הזה ומיהו נגד יהושלים לה: נדרי עקיבא גרסינן כלל מקום. הלך נחושה לתרן נמי קתמר: סוו שדיין ליס לבני. לבניס שיש עליהן לפנות היו מחוקים וחקופות על לדיהן לתמן מ' למזרח וכמני למערב לבנה תחת לפפון ולבנה תחת לדרום והול יושב על התחת ופנה ביניהס נתלה הול נפנה לפון ודרום ולה היה רולה לפנות נגבל מזרח ומערב לפי שבגבל במזרחה של תרן ישרחל עומדת שלה יהי פרועו לה תלפניו ולה תלחריו לעד תרן ישרחל: לול תכיי שדנפו לפון ודרום. לרחות לס יקפיד רבו על לך מי שבידל ליה כר"ע לתמר בתו"ל נמי קפדינן עלה למילתה: תמר

ריאה שואבת כל מיני משקין, מחולל מחוק, קיבה שניה, נצער הישן ישן הנישר, קרקבן טחון, כבר בהעם, מרה חזדקת בר מסה ומכחדו (נמקן) [נמוקן], הלך לו. תנא נעוצרי שניהן או ישנו שניהן מיד מת. תנו רבנן צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר ולבי חלל בקרבי, רשעים יצר רע שופטן שנאמר נאם פשע לרשע בקרב לבו וגו'. בינונים זה וזה שופטן, שנאמר כי יעמוד ליתן אביון. אמר רבה בבן אנו בינתיים אנו, אמר ליה אביי אי אנו בינתיים אנו, לא שבק מר חיי לכל בריה. אמר רבה בבן אדם יש אומות בעולם שמר על ישראל, שכל הנוסק בתורה יתקר לאדר בחודש. הלך פפוס וכל', בר בטולה ניזאו את ר' עקיבא להריגה, ומן קריאת שמע היה, היה מקבל עליו מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבנו עד כאן, אמר להן כל ימי היחיר מצטער אוהא דכתיב בכל נפשך ובאפילו נוטל את נפשך. יכשיעו שבא לידי לא אקיימנו, לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קל אשריך ר' עקיבא שיצתה נשמתך באחד. מתני' לא יקל אדם את ראשו בשבר שער המזרח שהבהן בגבר בית קדש הקדשים. ומקמה ר' יוחנן מן הצופים ולפנים וברואה, ובמקום שאין גדר, ובזמן שהשכינה שורה. פירוש, לא יקל אדם את ראשו, לא יהלך בהרמת ראש בקומה וקומה אלא בצניעות קומה וקומה והכרכת ראש. תניא הנפנה בכל מקום לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון דרום ובגליל אפילו צפון דרום וכו'. וקיימא לן ברבי עקיבא אפילו להיזמנת מזרח ומערב בכל מקום אפילו בחיבה לארץ לא, דהא רבה הוה מנח ליביי מזרח ומערב כול', פירוש בני פרשים ורגלי על הלבינים שהן נתונין מזרח ומערב, יבואו פניו ואחוריו צפון דרום, דאמר אנא בר עקיבא סבירא לי דאמר אפילו בחיבה לארץ אפילו להיזמנת מזרח ומערב.

רבינו חננאל

ריאה שואבת כל מיני משקין, מחולל מחוק, קיבה שניה, נצער הישן ישן הנישר, קרקבן טחון, כבר בהעם, מרה חזדקת בר מסה ומכחדו (נמקן) [נמוקן], הלך לו. תנא נעוצרי שניהן או ישנו שניהן מיד מת. תנו רבנן צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר ולבי חלל בקרבי, רשעים יצר רע שופטן שנאמר נאם פשע לרשע בקרב לבו וגו'. בינונים זה וזה שופטן, שנאמר כי יעמוד ליתן אביון. אמר רבה בבן אנו בינתיים אנו, אמר ליה אביי אי אנו בינתיים אנו, לא שבק מר חיי לכל בריה. אמר רבה בבן אדם יש אומות בעולם שמר על ישראל, שכל הנוסק בתורה יתקר לאדר בחודש. הלך פפוס וכל', בר בטולה ניזאו את ר' עקיבא להריגה, ומן קריאת שמע היה, היה מקבל עליו מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבנו עד כאן, אמר להן כל ימי היחיר מצטער אוהא דכתיב בכל נפשך ובאפילו נוטל את נפשך. יכשיעו שבא לידי לא אקיימנו, לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קל אשריך ר' עקיבא שיצתה נשמתך באחד. מתני' לא יקל אדם את ראשו בשבר שער המזרח שהבהן בגבר בית קדש הקדשים. ומקמה ר' יוחנן מן הצופים ולפנים ובזמן שהשכינה שורה. פירוש, לא יקל אדם את ראשו, לא יהלך בהרמת ראש בקומה וקומה אלא בצניעות קומה וקומה והכרכת ראש. תניא הנפנה בכל מקום לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון דרום ובגליל אפילו צפון דרום וכו'. וקיימא לן ברבי עקיבא אפילו להיזמנת מזרח ומערב בכל מקום אפילו בחיבה לארץ לא, דהא רבה הוה מנח ליביי מזרח ומערב כול', פירוש בני פרשים ורגלי על הלבינים שהן נתונין מזרח ומערב, יבואו פניו ואחוריו צפון דרום, דאמר אנא בר עקיבא סבירא לי דאמר אפילו בחיבה לארץ אפילו להיזמנת מזרח ומערב.

תורה אור השלם

1. כי עני ואביון אנכי ולבי חלל בקרבי:
תהלים קט כב

2. נאם פשע לרשע בקרב לבו אין פחד אלהים לנגד עיניהו:
תהלים לו ב

3. כי יעמד לימין אביון להושיע משפטי נפשו:
תהלים קט לא

4. לאהבה את ה' אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חייך ואורך ימיך לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם:
דברים ל כ

5. ומבחוץ תדך ה' מקדשים מחלון הלקט בדחיתם ונאלא בקנם תבקע בקנם תדושו יחדיו לעולליהם:
תהלים יז יד

מנוף רש"י

לפנה באחור בכל מאודך. יאמר אחביב שכסף וכל שכן שלינו תביב (ירושלמי פה. וכ"ה בפסחים כה:). לכך באחור בכל מאודך. כלומר מכל שכסבור לך יותר מכל הסביב לך (ספרי דברים ו ה). לפי שלפעמים זאב תביב ושפעתו אחה שכיב, לכך תלרכם שיהיו נותנין לך יותר מכל שכסבור לך שהוא נפשך (ספרי שם). עד כאן. כלומר מכאן ואילך אין לך בו אלא מה שהוא מוכן מתוך (ספרי דברים ו ה). בשני. מאחים ידך ה'. לאחים שמשקרים בהרים ביהן ידך ובכיר שם שמים. אחר לחם. כמו מוסחים, אחר לחם. (יצקב"ו, תלקם בשיים (שם).

ע"ב א מיי' פ"ג מהל' יסודי התורה הל' ו סמג עשין ג:

עד ב מיי' פ"ג מהלכות דיעות שהחיה הל' ט:

עה ג מיי' שם הלכה ח:

עו ד מיי' שם הלכה ט ופ"ט מהל' תפלה ה"ג סמג עשין ג סעיף ב:

ריאה שואבת כל מיני משקין. פירש"י מחולל מחוק. קיבה שניה. נצער הישן ישן הנישר. קרקבן טחון. כבר בהעם. מרה חזדקת בר מסה ומכחדו (נמקן) [נמוקן]. הלך לו. תנא נעוצרי שניהן או ישנו שניהן מיד מת. תנו רבנן צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר ולבי חלל בקרבי. רשעים יצר רע שופטן שנאמר נאם פשע לרשע בקרב לבו וגו'. בינונים זה וזה שופטן. שנאמר כי יעמוד ליתן אביון. אמר רבה בבן אנו בינתיים אנו. אמר ליה אביי אי אנו בינתיים אנו. לא שבק מר חיי לכל בריה. אמר רבה בבן אדם יש אומות בעולם שמר על ישראל. שכל הנוסק בתורה יתקר לאדר בחודש. הלך פפוס וכל'. בר בטולה ניזאו את ר' עקיבא להריגה. ומן קריאת שמע היה. היה מקבל עליו מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו רבנו עד כאן. אמר להן כל ימי היחיד מצטער אוהא דכתיב בכל נפשך ובאפילו נוטל את נפשך. יכשיעו שבא לידי לא אקיימנו. לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול אשריך ר' עקיבא שיצתה נשמתך באחד. מתני' לא יקל אדם את ראשו בשבר שער המזרח שבהבית בנגד בית קדש הקדשים. ומקמה ר' יוחנן מן הצופים ולפנים. ובזמן שהשכינה שורה. פירוש. לא יקל אדם את ראשו. לא יהלך בהרמת ראש בקומה וקומה אלא בצניעות קומה והכרכת ראש. תניא הנפנה בכל מקום לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון דרום ובגליל אפילו צפון דרום וכו'. וקיימא לן ברבי עקיבא אפילו להיזמנת מזרח ומערב בכל מקום אפילו בחיבה לארץ לא. דהא רבה הוה מנח ליביי מזרח ומערב כול'. פירוש בני פרשים ורגלי על הלבינים שהן נתונין מזרח ומערב. יבואו פניו ואחוריו צפון דרום. דאמר אנא בר עקיבא סבירא לי דאמר אפילו בחיבה לארץ אפילו להיזמנת מזרח ומערב.

רבי עקיבא אומר בכל מקום. מזרח ומערב ופניו למערב ומפקין לפילו נחוץ לארץ ומפנה כירושלמי וכלבד שלין שם כותל:

прямо против Иерусалима. Раби Йосе считает, что даже против Иерусалима можно, если его не видно.

תניא אידך *Учили в другой* барайте: **הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום** *справляющий нужду в Иудее* пусть *не справляет ее* в сторону *востока или запада, но только* в сторону *севера или юга*. **ובגליל צפון ודרום אסור** *А в Галилее*: в сторону *севера или юга запрещено*, **מזרח ומערב מותר** в сторону *востока или запада разрешено*.

ורבי יוסי מתיר *А раби Йосе разрешает*, **שהיה רבי יוסי אומר** *потому что раби Йосе говорил*: **לא אסרו אלא ברואה** мудрецы *запретили* справлять нужду в направлении на Храмовую гору только тому, *кто ее видит*.

רבי יהודה אומר בזמן שבית המקדש קיים אסור *Раби Йеуда говорит*: *когда Храм стоит – запрещено* справлять нужду в сторону Иерусалима (или в прямо противоположную сторону); **בזמן שאין בית המקדש קיים מותר** *когда Храм не стоит – разрешено*.

Завершение барайты: **רבי עקיבא אוסר בכל מקום** *раби Акива запрещает* справлять нужду в направлении Иерусалима *везде*!

רבי עקיבא היינו תנא קמא Получается, что *раби Акива – как первый учитель* этой барайты (который считает, что запрет касается всех указанных мест)!

איכא בינייהו חוץ לארץ *Есть* различие *между их* мнениями, а именно: когда человек, справляющий нужду, находится *за пределами Эрец* Исраэль. Раби Акива запрещает справлять нужду в направлении Иерусалима даже за пределами Страны, в то время как первый учитель – только внутри Страны.

רבה הוו שדיין ליה לבני מזרח ומערב У *Рабы*, который жил в Вавилоне, к востоку от Израиля, *кирпичи*, на которых он справлял нужду, *были положены* в направлении *на восток и запад* (т. е. на линии восток-запад), чтобы тот, кто на них сидит, смотрел на север или юг, но не в сторону Израиля.

אזל אביי שדנהו צפון ודרום *Пошел Абае* и *положил их* в направлении *на север и юг*, чтобы посмотреть на поведение Рабы (и выучить от него закон). **על רבה תרצנהו** *Вошел Раба и поправил их*, вернув в прежнее положение. **אמר** *Сказал* Раба: **מאן האי דקמצער לי** *кто расстраивает меня*? **אנא כרבי עקיבא סבירא לי** *Я* в этом вопросе *разделяю мнение раби Акивы*, **דאמר** *который сказал*: **בכל מקום אסור** *везде запрещено*! Т. е. везде, даже за пределами Израиля, запрещено справлять нужду в направлении Иерусалима.

תניא אמר רבי עקיבא *Учили* в барайте: *сказал раби Акива*: **פעם אחת נכנסתי אחר רבי יהושע לבית הכסא ולמדתי ממנו שלשה דברים** *однажды я вошел в туалет следом за раби Йеошуа и выучил у него* (увидев, как он себя ведет) *три вещи*. **למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום** (1) *Выучил, что не справляют нужду* лицом *к востоку или западу* (дело было в Иудее), *но только* лицом *к северу или югу*. **ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב** (2) *Выучил, что не обнажаются стоя – а только сидя*. **ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל** (3) *Выучил, что не вытираются правой рукой – а только левой*.

עד כאן אמר ליה בן עזאי *Сказал ему Бен-Азай*: **העזת פנים ברבך** как *ты осмелился поступить подобным образом по отношению к своему раву* (зайти за ним в туалет)? – **אמר ליה** *Сказал ему* раби Акива: **תורה היא וללמוד אני צריך** поведение в туалете – *это* тоже *Тора, а я должен учиться*!

תניא בן עזאי אומר *Учили* в барайте: *Бен-Азай говорит*: **פעם אחת נכנסתי אחר רבי עקיבא לבית הכסא** *однажды я вошел в туалет следом за раби Акивой* **ולמדתי ממנו שלשה דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום** (1) *Выучил, что не справляют нужду* лицом *к востоку или западу, но только* лицом *к северу или югу*. **ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב** (2) *Выучил, что не обнажаются стоя – а только сидя*. **ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל** (3) *Выучил, что не вытираются правой рукой – а только левой*.

עד כאן אמר לו רבי יהודה *Сказал ему раби Йеуда*: **העזת פניך ברבך** как *ты осмелился поступить подобным образом по отношению к своему раву*? **אמר לו** *Сказал ему* Бен-Азай: **תורה היא וללמוד אני צריך** поведение в туалете – *это* тоже *Тора, а я должен учиться*!

רב כהנא על גגא תותיה פורייה דרב שמעיה דשח ושחק ועשה צרכיו Однажды *рав Каана вошел и лег под кровать Рава. Услышал, как* Рав *беседовал и играл* со своей женой, *а потом сделал* с ней *свое дело*.

אמר ליה *Сказал ему* рав Каана из-под кровати: **דמי פומיה דאבא כדלא שריף תבשילא** *рот у Отца* (так он назвал Рава) – *как у того, кто не ел еды*. (Он намекнул, что учитель вел себя легкомысленно, беседуя и играя с женой.)

אמר לו כהנא הכא את *Сказал ему* Рав: *Каана, ты здесь?* **פוק דלאו ארח ארעא** *Выйди* отсюда, *потому что* так *себя не ведут*.

אמר לו *Сказал ему* рав Каана: поведение в постели – **תורה היא וללמוד אני צריך** *это* тоже *Тора, а я должен учиться*!

מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל *Почему не вытираются правой рукой – но только левой*?

אמר רבא *Сказал Рава*: **מפני שהתורה ניתנה בימין** *потому что Тора была дана правой рукой* Всевышнего; **שנאמר** *как сказано*[1]: **מימינו אש דת למו** *"От Его правой руки – огонь закона для них"*.

רבה בר בר חנה אמר *Раба бар Бар-Хана сказал*: **מפני שהיא קרובה לפה** *потому что она* (правая рука) *близка ко рту*, т. е. используется для еды.

1. Дварим 33:2

ורבי שמעון בן לקיש אמר *А раби Шимон бен Лакиш сказал*: **מפני שקושר בה תפילין** *потому что* человек *накладывает ею тфилин* на левую руку.

רב נחמן בר יצחק אמר *Рав Нахман бар Йицхак сказал*: **מפני שמראה בה טעמי תורה** *потому что показывает ею* (правой рукой) *напев* и ритмику стихов Торы.

כתנאי Учителя-амораим спорили на ту же тему, *что* учителя-*танаим*: **רבי אליעזר אומר** *раби Элиэзер говорит*: **מפני שאוכל בה** *потому что ест ею*; **רבי יהושע אומר מפני שכותב בה** *раби Йеошуа говорит*: *потому что пишет ею*; **רבי עקיבא אומר מפני שמראה בה טעמי תורה** *раби Акива говорит*: *потому что показывает ею напев Торы*.

אמר רבי תנחום בר חנילאי *Сказал раби Танхум бар Ханилай*: **כל הצנוע בבית הכסא נצול משלשה דברים** *всякий*, кто *ведет* себя *скромно в туалете, спасается от трех вещей*: **מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקין** *от змей, скорпионов и вредителей* (т. е. злокозненных духовных сил, бесов) – потому что ведет себя скромно и молчит, не привлекая их

מאחר דכי יסופם וכו'. וביהודה הוה: עד כאן. כלומר כל זה המתן מניין נפני רבן שנתמנתה ככל מלו: דשם ושפק. עם מפתו שיחה בעלה של ריצוי מעמיד: ושפק מביו. ושימם מעמו: כדלא מריף שבעילא. כלומר רעב כמו שלא שמחת מעשר שמחה טהג קונה רלפ זה למאומר: מריף. הומ"ר בלע"ז: מקרוכא לפה. רגילין להוסיפה לפה: מקומר כפ שפילין. מרחת שמלו: משמי מורש. גניעות טעמי מקרא של מורה נגילים וכמוכים בין בניקוד שנספר בין בהגבסת קול ובנגינות נעימות הגניה של פסוק הלגש ושופר מהסך מוליך ידו לפי טעם הגניה רלגילי נקולקים בכלים מפרן ישראל: מן בחתים ומן שפרכיים ומן ספוקין. למתוך לניעותו מתנהג בנחת ובשיקה ולין המחים מרגישים להתקנות בו ולפ המזיקין המן עליו: מלטופיו מיוסבין עליו. שלין המזיקין מבהילין מותו: קבלני. מפוחם ומנהג שקבלו מרבותיהו נכנים בכפם: קבלה דיסורי שמיקופא. שלא יבעבו בישורי בלים שמיקופא. מרכיש לים פימחל. מגדלת לו שה ומלמדתו שהולך עמו תמיד: שמיר. שד של בית הכפא דומה לשמיר ועליהם נאמר (ישעיה יג) ושעירים ירקדו שם: שמגוח בלבא. נוהגת בנפש של נחשת ומקרקפת בו מבית והוא נפוח כנגדה מבחוץ: בשר דפלך. ונעשה רלפ יפיבה נרך שימור טפי מפני המזיקים שמתקנלים השדים בתלמידי חכמים יותר משלר בני אדם: כוופא. שלן כנגד מקום שהוא נפוח שם שמורי הבית: שמורי פגדר נפוח מיד. ולין נרך להתרחק כלום: ובנקפא. נרך להתרחק כדי שלא ישמע מבלו עמוקים של מעה לבל לין נרך להתרחק עד כדי שלא ילמט: רב שפי שפר וכו' לא גרסינן עד לקמן דמוקי לדשמי בר נתן בהכי: יוצפין מפפא בים שבר. משמי מהבות של שמן בית בבד שם הולכו לשטת יוצפים מפתח בים בבד ונפנין לשחורי הגדר שלשי הפפח ולין מוסשין שמא נמוך כך יכנס שם הלרן ויגר. שלמא נפנין לשחורי הגדר מיד: בשפרום שקלו. בשביל שמירת מהבות הקלו בבית הכפא: כשם ישראל. שומרי מהבות: כדי שיפא רופפו. וכיון דשיט יכול להתרחק יותר על כדעך שם הולרך לשטת יפנה מיוחפא לשמי דבעי שלא ילמט: דשקילו בפו רבנן. בשביל שמירתן הקלו בבית הכפא: שבל לדידיס חזי ליס. שבל הוא עלמו שם מבחו יכול לרחות ולא ילחוק: בשקום מפפא ביום. מתחתן מבני שדם בלילה בשקום שנפנה ביום איני בבוחיו: יעשיו שדם שלמו. לשטת: שמרים. קודם היום: ופרכים. משחשבה: כדי שלא יפא לריך לפרפוק. שלמא לין מתרחקין בלילה: פנו לי דוכפא. מבני שדם: כדרך שנפנים ביום. לשנין פרוש טפח ועפמיים בתלמידין בפרקי קמני (פ"ג ד' פב:) ומיושב בתלמידין לשיל: לקרן זוית. שם יש קרן זוית שמוך נרך להסתלק שם בלילה בבית ולא יפנה בגלוי: פשמש. בלרוך שו נקיפה לשפות נקבים בתלמידין בשחשבה שבא בו בלילה בשביל שלא יראוהו בני אדם ויבהלו: לא תחים. לשון מחר משמש המוסב שלא יהא מולכך ולשון לשמש הגון דל"ב למה לי משום בשפים מיפוק לי מין שיפא בבר מולכלים בגדיו ומה יועיל משמשו: לא לי לא לי. לא מולכו לי: לא פפים ולא שפפים. שם שמות בבשפים הפשויים ע"י מחפוליות: לא פני ולא פפני. לא בלון ולא מקלתן: לא חרשי דשרפא ולא פרשי דשרפפא. ולא מכשפות מבשף זכר ולא מכשפת נקבה. לשון אחר לא פני ולא מהני לא יבלה ולא יועיל עוד מבשפות:

על

[6] שבר ר"ש פ"ג. [7] (שבועות כה.). [8] (תענית כה:). [9] (תורה"כ פ"ט ופ"ל פ"ו). [10] (שם פ"ט). [11] (שם פ"ל). [12] (שם פ"ל). [13] (שם פ"ל). [14] (שם פ"ל). [15] (שם פ"ל). [16] (שם פ"ל). [17] (שם פ"ל). [18] (שם פ"ל). [19] (שם פ"ל). [20] (שם פ"ל). [21] (שם פ"ל). [22] (שם פ"ל). [23] (שם פ"ל). [24] (שם פ"ל). [25] (שם פ"ל). [26] (שם פ"ל). [27] (שם פ"ל). [28] (שם פ"ל). [29] (שם פ"ל). [30] (שם פ"ל). [31] (שם פ"ל). [32] (שם פ"ל). [33] (שם פ"ל). [34] (שם פ"ל). [35] (שם פ"ל). [36] (שם פ"ל). [37] (שם פ"ל). [38] (שם פ"ל). [39] (שם פ"ל). [40] (שם פ"ל). [41] (שם פ"ל). [42] (שם פ"ל). [43] (שם פ"ל). [44] (שם פ"ל). [45] (שם פ"ל). [46] (שם פ"ל). [47] (שם פ"ל). [48] (שם פ"ל). [49] (שם פ"ל). [50] (שם פ"ל). [51] (שם פ"ל). [52] (שם פ"ל). [53] (שם פ"ל). [54] (שם פ"ל). [55] (שם פ"ל). [56] (שם פ"ל). [57] (שם פ"ל). [58] (שם פ"ל). [59] (שם פ"ל). [60] (שם פ"ל). [61] (שם פ"ל). [62] (שם פ"ל). [63] (שם פ"ל). [64] (שם פ"ל). [65] (שם פ"ל). [66] (שם פ"ל). [67] (שם פ"ל). [68] (שם פ"ל). [69] (שם פ"ל). [70] (שם פ"ל). [71] (שם פ"ל). [72] (שם פ"ל). [73] (שם פ"ל). [74] (שם פ"ל). [75] (שם פ"ל). [76] (שם פ"ל). [77] (שם פ"ל). [78] (שם פ"ל). [79] (שם פ"ל). [80] (שם פ"ל). [81] (שם פ"ל). [82] (שם פ"ל). [83] (שם פ"ל). [84] (שם פ"ל). [85] (שם פ"ל). [86] (שם פ"ל). [87] (שם פ"ל). [88] (שם פ"ל). [89] (שם פ"ל). [90] (שם פ"ל). [91] (שם פ"ל). [92] (שם פ"ל). [93] (שם פ"ל). [94] (שם פ"ל). [95] (שם פ"ל). [96] (שם פ"ל). [97] (שם פ"ל). [98] (שם פ"ל). [99] (שם פ"ל). [100] (שם פ"ל). [101] (שם פ"ל). [102] (שם פ"ל). [103] (שם פ"ל). [104] (שם פ"ל). [105] (שם פ"ל). [106] (שם פ"ל). [107] (שם פ"ל). [108] (שם פ"ל). [109] (שם פ"ל). [110] (שם פ"ל). [111] (שם פ"ל). [112] (שם פ"ל). [113] (שם פ"ל). [114] (שם פ"ל). [115] (שם פ"ל). [116] (שם פ"ל). [117] (שם פ"ל). [118] (שם פ"ל). [119] (שם פ"ל). [120] (שם פ"ל). [121] (שם פ"ל). [122] (שם פ"ל). [123] (שם פ"ל). [124] (שם פ"ל). [125] (שם פ"ל). [126] (שם פ"ל). [127] (שם פ"ל). [128] (שם פ"ל). [129] (שם פ"ל). [130] (שם פ"ל). [131] (שם פ"ל). [132] (שם פ"ל). [133] (שם פ"ל). [134] (שם פ"ל). [135] (שם פ"ל). [136] (שם פ"ל). [137] (שם פ"ל). [138] (שם פ"ל). [139] (שם פ"ל). [140] (שם פ"ל). [141] (שם פ"ל). [142] (שם פ"ל). [143] (שם פ"ל). [144] (שם פ"ל). [145] (שם פ"ל). [146] (שם פ"ל). [147] (שם פ"ל). [148] (שם פ"ל). [149] (שם פ"ל). [150] (שם פ"ל). [151] (שם פ"ל). [152] (שם פ"ל). [153] (שם פ"ל). [154] (שם פ"ל). [155] (שם פ"ל). [156] (שם פ"ל). [157] (שם פ"ל). [158] (שם פ"ל). [159] (שם פ"ל). [160] (שם פ"ל). [161] (שם פ"ל). [162] (שם פ"ל). [163] (שם פ"ל). [164] (שם פ"ל). [165] (שם פ"ל). [166] (שם פ"ל). [167] (שם פ"ל). [168] (שם פ"ל). [169] (שם פ"ל). [170] (שם פ"ל). [171] (שם פ"ל). [172] (שם פ"ל). [173] (שם פ"ל). [174] (שם פ"ל). [175] (שם פ"ל). [176] (שם פ"ל). [177] (שם פ"ל). [178] (שם פ"ל). [179] (שם פ"ל). [180] (שם פ"ל). [181] (שם פ"ל). [182] (שם פ"ל). [183] (שם פ"ל). [184] (שם פ"ל). [185] (שם פ"ל). [186] (שם פ"ל). [187] (שם פ"ל). [188] (שם פ"ל). [189] (שם פ"ל). [190] (שם פ"ל). [191] (שם פ"ל). [192] (שם פ"ל). [193] (שם פ"ל). [194] (שם פ"ל). [195] (שם פ"ל). [196] (שם פ"ל). [197] (שם פ"ל). [198] (שם פ"ל). [199] (שם פ"ל). [200] (שם פ"ל). [201] (שם פ"ל). [202] (שם פ"ל). [203] (שם פ"ל). [204] (שם פ"ל). [205] (שם פ"ל). [206] (שם פ"ל). [207] (שם פ"ל). [208] (שם פ"ל). [209] (שם פ"ל). [210] (שם פ"ל). [211] (שם פ"ל). [212] (שם פ"ל). [213] (שם פ"ל). [214] (שם פ"ל). [215] (שם פ"ל). [216] (שם פ"ל). [217] (שם פ"ל). [218] (שם פ"ל). [219] (שם פ"ל). [220] (שם פ"ל). [221] (שם פ"ל). [222] (שם פ"ל). [223] (שם פ"ל). [224] (שם פ"ל). [225] (שם פ"ל). [226] (שם פ"ל). [227] (שם פ"ל). [228] (שם פ"ל). [229] (שם פ"ל). [230] (שם פ"ל). [231] (שם פ"ל). [232] (שם פ"ל). [233] (שם פ"ל). [234] (שם פ"ל). [235] (שם פ"ל). [236] (שם פ"ל). [237] (שם פ"ל). [238] (שם פ"ל). [239] (שם פ"ל). [240] (שם פ"ל). [241] (שם פ"ל). [242] (שם פ"ל). [243] (שם פ"ל). [244] (שם פ"ל). [245] (שם פ"ל). [246] (שם פ"ל). [247] (שם פ"ל). [248] (שם פ"ל). [249] (שם פ"ל). [250] (שם פ"ל). [251] (שם פ"ל). [252] (שם פ"ל). [253] (שם פ"ל). [254] (שם פ"ל). [255] (שם פ"ל). [256] (שם פ"ל). [257] (שם פ"ל). [258] (שם פ"ל). [259] (שם פ"ל). [260] (שם פ"ל). [261] (שם פ"ל). [262] (שם פ"ל). [263] (שם פ"ל). [264] (שם פ"ל). [265] (שם פ"ל). [266] (שם פ"ל). [267] (שם פ"ל). [268] (שם פ"ל). [269] (שם פ"ל). [270] (שם פ"ל). [271] (שם פ"ל). [272] (שם פ"ל). [273] (שם פ"ל). [274] (שם פ"ל). [275] (שם פ"ל). [276] (שם פ"ל). [277] (שם פ"ל). [278] (שם פ"ל). [279] (שם פ"ל). [280] (שם פ"ל). [281] (שם פ"ל). [282] (שם פ"ל). [283] (שם פ"ל). [284] (שם פ"ל). [285] (שם פ"ל). [286] (שם פ"ל). [287] (שם פ"ל). [288] (שם פ"ל). [289] (שם פ"ל). [290] (שם פ"ל). [291] (שם פ"ל). [292] (שם פ"ל). [293] (שם פ"ל). [294] (שם פ"ל). [295] (שם פ"ל). [296] (שם פ"ל). [297] (שם פ"ל). [298] (שם פ"ל). [299] (שם פ"ל). [300] (שם פ"ל). [301] (שם פ"ל). [302] (שם פ"ל). [303] (שם פ"ל). [304] (שם פ"ל). [305] (שם פ"ל). [306] (שם פ"ל). [307] (שם פ"ל). [308] (שם פ"ל). [309] (שם פ"ל). [310] (שם פ"ל). [311] (שם פ"ל). [312] (שם פ"ל). [313] (שם פ"ל). [314] (שם פ"ל). [315] (שם פ"ל). [316] (שם פ"ל). [317] (שם פ"ל). [318] (שם פ"ל). [319] (שם פ"ל). [320] (שם פ"ל). [321] (שם פ"ל). [322] (שם פ"ל). [323] (שם פ"ל). [324] (שם פ"ל). [325] (שם פ"ל). [326] (שם פ"ל). [327] (שם פ"ל). [328] (שם פ"ל). [329] (שם פ"ל). [330] (שם פ"ל). [331] (שם פ"ל). [332] (שם פ"ל). [333] (שם פ"ל). [334] (שם פ"ל). [335] (שם פ"ל). [336] (שם פ"ל). [337] (שם פ"ל). [338] (שם פ"ל). [339] (שם פ"ל). [340] (שם פ"ל). [341] (שם פ"ל). [342] (שם פ"ל). [343] (שם פ"ל). [344] (שם פ"ל). [345] (שם פ"ל). [346] (שם פ"ל). [347] (שם פ"ל). [348] (שם פ"ל). [349] (שם פ"ל). [350] (שם פ"ל). [351] (שם פ"ל). [352] (שם פ"ל). [353] (שם פ"ל). [354] (שם פ"ל). [355] (שם פ"ל). [356] (שם פ"ל). [357] (שם פ"ל). [358] (שם פ"ל). [359] (שם פ"ל). [360] (שם פ"ל). [361] (שם פ"ל). [362] (שם פ"ל). [363] (שם פ"ל). [364] (שם פ"ל). [365] (שם פ"ל). [366] (שם פ"ל). [367] (שם פ"ל). [368] (שם פ"ל). [369] (שם פ"ל). [370] (שם פ"ל). [371] (שם פ"ל). [372] (שם פ"ל). [373] (שם פ"ל). [374] (שם פ"ל). [375] (שם פ"ל). [376] (שם פ"ל). [377] (שם פ"ל). [378] (שם פ"ל). [379] (שם פ"ל). [380] (שם פ"ל). [381] (שם פ"ל). [382] (שם פ"ל). [383] (שם פ"ל). [384] (שם פ"ל). [385] (שם פ"ל). [386] (שם פ"ל). [387] (שם פ"ל). [388] (שם פ"ל). [389] (שם פ"ל). [390] (שם פ"ל). [391] (שם פ"ל). [392] (שם פ"ל). [393] (שם פ"ל). [394] (שם פ"ל). [395] (שם פ"ל). [396] (שם פ"ל). [397] (שם פ"ל). [398] (שם פ"ל). [399] (שם פ"ל). [400] (שם פ"ל). [401] (שם פ"ל). [402] (שם פ"ל). [403] (שם פ"ל). [404] (שם פ"ל). [405] (שם פ"ל). [406] (שם פ"ל). [407] (שם פ"ל). [408] (שם פ"ל). [409] (שם פ"ל). [410] (שם פ"ל). [411] (שם פ"ל). [412] (שם פ"ל). [413] (שם פ"ל). [414] (שם פ"ל). [415] (שם פ"ל). [416] (שם פ"ל). [417] (שם פ"ל). [418] (שם פ"ל). [419] (שם פ"ל). [420] (שם פ"ל). [421] (שם פ"ל). [422] (שם פ"ל). [423] (שם פ"ל). [424] (שם פ"ל). [425] (שם פ"ל). [426] (שם פ"ל). [427] (שם פ"ל). [428] (שם פ"ל). [429] (שם פ"ל). [430] (שם פ"ל). [431] (שם פ"ל). [432] (שם פ"ל). [433] (שם פ"ל). [434] (שם פ"ל). [435] (שם פ"ל). [436] (שם פ"ל). [437] (שם פ"ל). [438] (שם פ"ל). [439] (שם פ"ל). [440] (שם פ"ל). [441] (שם פ"ל). [442] (שם פ"ל). [443] (שם פ"ל). [444] (שם פ"ל). [445] (שם פ"ל). [446] (שם פ"ל). [447] (שם פ"ל). [448] (שם פ"ל). [449] (שם פ"ל). [450] (שם פ"ל). [451] (שם פ"ל). [452] (שם פ"ל). [453] (שם פ"ל). [454] (שם פ"ל). [455] (שם פ"ל). [456] (שם פ"ל). [457] (שם פ"ל). [458] (שם פ"ל). [459] (שם פ"ל). [460] (שם פ"ל). [461] (שם פ"ל). [462] (שם פ"ל). [463] (שם פ"ל). [464] (שם פ"ל). [465] (שם פ"ל). [466] (שם פ"ל). [467] (שם פ"ל). [468] (שם פ"ל). [469] (שם פ"ל). [470] (שם פ"ל). [471] (שם פ"ל). [472] (שם פ"ל). [473] (שם פ"ל). [474] (שם פ"ל). [475] (שם פ"ל). [476] (שם פ"ל). [477] (שם פ"ל). [478] (שם פ"ל). [479] (שם פ"ל). [480] (שם פ"ל). [481] (שם פ"ל). [482] (שם פ"ל). [483] (שם פ"ל). [484] (שם פ"ל). [485] (שם פ"ל). [486] (שם פ"ל). [487] (שם פ"ל). [488] (שם פ"ל). [489] (שם פ"ל). [490] (שם פ"ל). [491] (שם פ"ל). [492] (שם פ"ל). [493] (שם פ"ל). [494] (שם פ"ל). [495] (שם פ"ל). [496] (שם פ"ל). [497] (שם פ"ל). [498] (שם פ"ל). [499] (שם פ"ל). [500] (שם פ"ל). [501] (שם פ"ל). [502] (שם פ"ל). [503] (שם פ"ל). [504] (שם פ"ל). [505] (שם פ"ל). [506] (שם פ"ל). [507] (שם פ"ל). [508] (שם פ"ל). [509] (שם פ"ל). [510] (שם פ"ל). [511] (שם פ"ל). [512] (שם פ"ל). [513] (שם פ"ל). [514] (שם פ"ל). [515] (שם פ"ל). [516] (שם פ"ל). [517] (שם פ"ל). [518] (שם פ"ל). [519] (שם פ"ל). [520] (שם פ"ל). [521] (שם פ"ל). [522] (שם פ"ל). [523] (שם פ"ל). [524] (שם פ"ל). [525] (שם פ"ל). [526] (שם פ"ל). [527] (שם פ"ל). [528] (שם פ"ל). [529] (שם פ"ל). [530] (שם פ"ל). [531] (שם פ"ל). [532] (שם פ"ל). [533] (שם פ"ל). [534] (שם פ"ל). [535] (שם פ"ל). [536] (שם פ"ל). [537] (שם פ"ל). [538] (שם פ"ל). [539] (שם פ"ל). [540] (שם פ"ל). [541] (שם פ"ל). [542] (שם פ"ל). [543] (שם פ"ל). [544] (שם פ"ל). [545] (שם פ"ל). [546] (שם פ"ל). [547] (שם פ"ל). [548] (שם פ"ל). [549] (שם פ"ל). [550] (שם פ"ל). [551] (שם פ"ל). [552] (שם פ"ל). [553] (שם פ"ל). [554] (שם פ"ל). [555] (שם פ"ל). [556] (שם פ"ל). [557] (שם פ"ל). [558] (שם פ"ל). [559] (שם פ"ל). [560] (שם פ"ל). [561] (שם פ"ל). [562] (שם פ"ל). [563] (שם פ"ל). [564] (שם פ"ל). [565] (שם פ"ל). [566] (שם פ"ל). [567] (שם פ"ל). [568] (שם פ"ל). [569] (שם פ"ל). [570] (שם פ"ל). [571] (שם פ"ל). [572] (שם פ"ל). [573] (שם פ"ל). [574] (שם פ"ל). [575] (שם פ"ל). [576] (שם פ"ל). [577] (שם פ"ל). [578] (שם פ"ל). [579] (שם פ"ל). [580] (שם פ"ל). [581] (שם פ"ל). [582] (שם פ"ל). [583] (שם פ"ל). [584] (שם פ"ל). [585] (שם פ"ל). [586] (שם פ"ל). [587] (שם פ"ל). [588] (שם פ"ל). [589] (שם פ"ל). [590] (שם פ"ל). [591] (שם פ"ל). [592] (שם פ"ל). [593] (שם פ"ל). [594] (שם פ"ל). [595] (שם פ"ל). [596] (שם פ"ל). [597] (שם פ"ל). [598] (שם פ"ל). [599] (שם פ"ל). [600] (שם פ"ל). [601] (שם פ"ל). [602] (שם פ"ל). [603] (שם פ"ל). [604] (שם פ"ל). [605] (שם פ"ל). [606] (שם פ"ל). [607] (שם פ"ל). [608] (שם פ"ל). [609] (שם פ"ל). [610] (שם פ"ל). [611] (שם פ"ל). [612] (שם פ"ל). [613] (שם פ"ל). [614] (שם פ"ל). [615] (שם פ"ל). [616] (שם פ"ל). [617] (שם פ"ל). [618] (שם פ"ל). [619] (שם פ"ל). [620] (שם פ"ל). [621] (שם פ"ל). [622] (שם פ"ל). [623] (שם פ"ל). [624] (שם פ"ל). [625] (שם פ"ל). [626] (שם פ"ל). [627] (שם פ"ל). [628] (שם פ"ל). [629] (שם פ"ל). [630] (שם פ"ל). [631] (שם פ"ל). [632] (שם פ"ל). [633] (שם פ"ל). [634] (שם פ"ל). [635] (שם פ"ל). [636] (שם פ"ל). [637] (שם פ"ל). [638] (שם פ"ל). [639] (שם פ"ל). [640] (שם פ"ל). [641] (שם פ"ל). [642] (שם פ"ל). [643] (שם פ"ל). [644] (שם פ"ל). [645] (שם פ"ל). [646] (שם פ"ל). [647] (שם פ"ל). [648] (שם פ"ל). [649] (שם פ"ל). [650] (שם פ"ל). [651] (שם פ"ל). [652] (שם פ"ל). [653] (שם פ"ל). [654] (שם פ"ל). [655] (שם פ"ל). [656] (שם פ"ל). [657] (שם פ"ל). [658] (שם פ"ל). [659] (שם פ"ל). [660] (שם פ"ל). [661] (שם פ"ל). [662] (שם פ"ל). [663] (שם פ"ל). [664] (שם פ"ל). [665] (שם פ"ל). [666] (שם פ"ל). [667] (שם פ"ל). [668] (שם פ"ל). [669] (שם פ"ל). [670] (שם פ"ל). [671] (שם פ"ל). [672] (שם פ"ל). [673] (שם פ"ל). [674] (שם פ"ל). [675] (שם פ"ל). [676] (שם פ"ל). [677] (שם פ"ל). [678] (שם פ"ל). [679] (שם פ"ל). [680] (שם פ"ל). [681] (שם פ"ל). [682] (שם פ"ל). [683] (שם פ"ל). [684] (שם פ"ל). [685] (שם פ"ל). [686] (שם פ"ל). [687] (שם פ"ל). [688] (שם פ"ל). [689] (שם פ"ל). [690] (שם פ"ל). [691] (שם פ"ל). [692] (שם פ"ל). [693] (שם פ"ל). [694] (שם פ"ל). [695] (שם פ"ל). [696] (שם פ"ל). [697] (שם פ"ל). [698] (שם פ"ל). [699] (שם פ"ל). [700] (שם פ"ל). [701] (שם פ"ל). [702] (שם פ"ל). [703] (שם פ"ל). [704] (שם פ"ל). [705] (שם פ"ל). [706] (שם פ"ל). [707] (שם פ"ל). [708] (שם פ"ל). [709] (שם פ"ל). [710] (שם פ"ל). [711] (שם פ"ל). [712] (שם פ"ל). [713] (שם פ"ל). [714] (שם פ"ל). [715] (שם פ"ל). [716] (שם פ"ל). [717] (שם פ"ל). [718] (שם פ"ל). [719] (שם פ"ל). [720] (שם פ"ל). [721] (שם פ"ל). [722] (שם פ"ל). [723] (שם פ"ל). [724] (שם פ"ל). [725] (שם פ"ל). [726] (שם פ"ל). [727] (שם פ"ל). [728] (שם פ"ל). [729] (שם פ"ל). [730] (שם פ"ל). [731] (שם פ"ל). [732] (שם פ"ל). [733] (שם פ"ל). [734] (שם פ"ל). [735] (שם פ"ל). [736] (שם פ"ל). [737] (שם פ"ל). [738] (שם פ"ל). [739] (שם פ"ל). [740] (שם פ"ל). [741] (שם פ"ל). [742] (שם פ"ל). [743] (שם פ"ל). [744] (שם פ"ל). [745] (שם פ"ל). [746] (שם פ"ל). [747] (שם פ"ל). [748] (שם פ"ל). [749] (שם פ"ל). [750] (שם פ"ל). [751] (שם פ"ל). [752] (שם פ"ל). [753] (שם פ"ל). [754] (שם פ"ל). [755] (שם פ"ל). [756] (שם פ"ל). [757] (שם פ"ל). [758] (שם פ"ל). [759] (שם פ"ל). [760] (שם פ"ל). [761] (שם פ"ל). [762] (שם פ"ל). [763] (שם פ"ל). [764] (שם פ"ל). [765] (שם פ"ל). [766] (שם פ"ל). [767] (שם פ"ל). [768] (שם פ"ל). [769] (שם פ"ל). [770] (שם פ"ל). [771] (שם פ"ל). [772] (שם פ"ל). [773] (שם פ"ל). [774] (שם פ"ל). [775] (שם פ"ל). [776] (שם פ"ל). [777] (שם פ"ל). [778] (שם פ"ל). [779] (שם פ"ל). [780] (שם פ"ל). [781] (שם פ"ל). [782] (שם פ"ל). [783] (שם פ"ל). [784] (שם פ"ל). [785] (שם פ"ל). [786] (שם פ"ל). [787] (שם פ"ל). [788] (שם פ"ל). [789] (שם פ"ל). [790] (שם פ"ל). [791] (שם פ"ל). [792] (שם פ"ל). [793] (שם פ"ל). [794] (שם פ"ל). [795] (שם פ"ל). [796] (שם פ"ל). [797] (שם פ"ל). [798] (שם פ"ל). [799] (שם פ"ל). [800] (שם פ"ל). [801] (שם פ"ל). [802] (שם פ"ל). [803] (שם פ"ל). [804] (שם פ"ל). [805] (שם פ"ל). [806] (שם פ"ל). [807] (שם פ"ל). [808] (שם פ"ל). [809] (שם פ"ל). [810] (שם פ"ל). [811] (שם פ"ל). [812] (שם פ"ל). [813] (שם פ"ל). [814] (שם פ"ל). [815] (שם פ"ל). [816] (שם פ"ל). [817] (שם פ"ל). [818] (שם פ"ל). [819] (שם פ"ל). [820] (שם פ"ל). [821] (שם פ"ל). [822] (שם פ"ל). [823] (שם פ"ל). [824] (שם פ"ל). [825] (שם פ"ל). [826] (שם פ"ל). [827] (שם פ"ל). [828] (שם פ"ל). [829] (שם פ"ל). [830] (שם פ"ל). [831] (שם פ"ל). [832] (שם פ"ל). [833] (שם פ"ל). [834] (שם פ"ל). [835] (שם פ"ל). [836] (שם פ"ל). [837] (שם פ"ל). [838] (שם פ"ל). [839] (שם פ"ל). [840] (שם פ"ל). [841] (שם פ"ל). [842] (שם פ"ל). [843] (שם פ"ל). [844] (שם פ"ל). [845] (שם פ"ל). [846] (שם פ"ל). [847] (שם פ"ל). [848] (שם פ"ל). [849] (שם פ"ל). [850] (שם פ"ל). [851] (שם פ"ל). [852] (שם פ"ל). [853] (שם פ"ל). [854] (שם פ"ל). [855] (שם פ"ל). [856] (שם פ"ל). [857] (שם פ"ל). [858] (שם פ"ל). [859] (שם פ"ל). [860] (שם פ"ל). [861] (שם פ"ל). [862] (שם פ"ל). [863] (שם פ"ל). [864] (שם פ"ל). [865] (שם פ"ל). [866] (שם פ"ל). [867] (שם פ"ל). [868] (שם פ"ל). [869] (שם פ"ל). [870] (שם פ"ל). [871] (שם פ"ל). [872] (שם פ"ל). [873] (שם פ"ל). [874] (שם פ"ל). [875] (שם פ"ל). [876] (שם פ"ל). [877] (שם פ"ל). [878] (שם פ"ל). [879] (שם פ"ל). [880] (שם פ"ל). [881] (שם פ"ל). [882] (שם פ"ל). [883] (שם פ"ל). [884] (שם פ"ל). [885] (שם פ"ל). [886] (שם פ"ל). [887] (שם פ"ל). [888] (שם פ"ל). [889] (שם פ"ל). [890] (שם פ"ל). [891] (שם פ"ל). [892] (שם פ"ל). [893] (שם פ"ל). [894] (שם פ"ל). [895] (שם פ"ל). [896] (שם פ"ל). [897] (שם פ"ל). [898] (שם פ"ל). [899] (שם פ"ל). [900] (שם פ"ל). [901] (שם פ"ל). [902] (שם פ"ל). [903] (שם פ"ל). [904] (שם פ"ל). [905] (שם פ"ל). [906] (שם פ"ל). [907] (שם פ"ל). [908] (שם פ"ל). [909] (שם פ"ל). [910] (שם פ"ל). [911] (שם פ"ל). [912] (שם פ"ל). [913] (שם פ"ל). [914] (שם פ"ל). [915] (שם פ"ל). [916] (שם פ"ל). [917] (שם פ"ל). [918] (שם פ"ל). [919] (שם פ"ל). [920] (שם פ"ל). [921] (שם פ"ל). [922] (שם פ"ל). [923] (שם פ"ל). [924] (שם פ"ל). [925] (שם פ"ל). [926] (שם פ"ל). [927] (שם פ"ל). [928] (שם פ"ל). [929] (שם פ"ל). [930] (שם פ"ל). [931] (שם פ"ל). [932] (שם פ"ל). [933] (שם פ"ל). [934] (שם פ"ל). [935] (שם פ"ל). [936] (שם פ"ל). [937] (שם פ"ל). [938] (שם פ"ל). [939] (שם פ"ל). [940] (שם פ"ל). [941] (שם פ"ל). [942] (שם פ"ל). [943] (שם פ"ל). [944] (שם פ"ל). [945] (שם פ"ל). [946] (שם פ"ל). [947] (שם פ"ל). [948] (שם פ"ל). [949] (שם פ"ל). [950] (שם פ"ל). [951] (שם פ"ל). [952] (שם פ"ל). [953] (שם פ"ל). [954] (שם פ"ל). [955] (שם פ"ל). [956] (שם פ"ל). [957] (שם פ"ל). [958] (שם פ"ל). [959] (שם פ"ל). [960] (שם פ"ל). [961] (שם פ"ל). [962] (שם פ"ל). [963] (שם פ"ל). [964] (שם פ"ל). [965] (שם פ"ל). [966] (שם פ"ל). [967] (שם פ"ל). [968] (שם פ"ל). [969] (שם פ"ל). [970] (שם פ"ל). [971] (שם פ"ל). [972] (שם פ"ל). [973] (שם פ"ל). [974] (שם פ"ל). [975] (שם פ"ל). [976] (שם פ"ל). [977] (שם פ"ל). [978] (שם פ"ל). [979] (שם פ"ל). [980] (שם פ"ל). [981] (שם פ"ל). [982] (שם פ"ל). [983] (שם פ"ל). [984] (שם פ"ל). [985] (שם פ"ל). [986] (שם פ"ל). [987] (שם פ"ל). [988] (שם פ"ל). [989] (שם פ"ל). [990] (שם פ"ל). [991] (שם פ"ל). [992] (שם פ"ל). [993] (שם פ"ל). [994] (שם פ"ל). [995] (שם פ"ל). [996] (שם פ"ל). [997] (שם פ"ל). [998] (שם פ"ל). [999] (שם פ"ל). [1000] (שם פ"ל).

תורה אור השלם

1. וראשר יֵלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם בְּשִׁרְרוּת לִבָּם הָרָעָ אֲשֶׁר לֹא טוֹב אֲשֶׁר לֹא הָלְכוּ בְּדַרְכִּי אֲשֶׁר לֹא בְחַרְתִּי בָּהֶם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: (ירמיהו לג, ב)

לעזי רש"י

תשר"ר. לשמרין (בלטינית) על ידי שמירה).

מוסף רש"י

ללמוד אני צריך. שלי שלמד בבית רבי ולא בבית כהדך שבשבוה בידים. שבריך שלא יהא צריך להתרחק. ושלא לשמש בים צריך להתרחק שיש שמתקנלים בהם בלילה (מגילה כה:).

רבינו חננאל

ובא אמר ר' בקיבא בבשמי אחר ר' יהושע ולמחר שמעו ג' דברים, למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא בצפון ודרום, וכי אין מפרישין מעשרות אלא בישוב, ואין מקנחין בימין אלא בשמאל, אמר לו עד כאן בין התורה שניך, אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך. וכן רב כהנא על תחני מרוייה דרב (אמי) ושמעיה דשח ושחק ועשה צרכיו בלא. מפני מה אין מקנחין בימין. ואמרו מפני שאוכל בה וכותב בה ושראוה בה שעמי תורה. וריש לקיש אמר מפני שקושר בה תפילין. קיבלה רבינו הבשם צניעותא ושתיקותא, קיבלה ריסורי' שתיקותא ומכמי רחמי. קימא לן בדשמואי ר' אמי בר נתן, נפנין אחורי גדר כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע ואין חברו רואהו ואין שומעין קולו ת"ש כמה ירחקו וירחיו מהורין כדי שיהא רואהו שאני אוכלי מהרות דאקילו בהו רבנן רב אשי אמר כמאי כל זמן שאין חברו רואה דקאמר איסי בר נתן כל זמן שאין חברו רואה את פרועו אבל לדידיה חזי ליה ההוא ספרנא דנחית קמיה דרב נחמן אמר האי צנוע באורחותיו הוה א"ל רב נחמן את עיילת בהדיה לבית הכסא וידעת אי צנוע אי לא דתניא אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא ורב נחמן מאי נפקא ליה מיניה משום דתניא כשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספרנין ומן העונין אחריהן תנו רבנן איזהו צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום איני והאמר רב יהודה אמר רב לעולם ינהג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק ותו רבא ביממא הוה אזיל עד מיל ובלילא א"ל לשמעיה פנו לי דוכתא ברחובה דמתא וכן אמר ליה רבי זירא לשמעיה חזי מאן דאיכא אחורי בית חבריא דבעינא למפני לא תימא במקום אלא אימא כדרך שנפנה ביום רב אשי אמר אפילו תימא במקום לא נצרכה אלא לקרן זוית גופא אמר רב יהודה אמר רב לעולם ינהג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק תניא נמי הכי בן עזאי אומר השכם וצא הערב וצא כדי שלא תתרחק משמש ושב ואל תשב ותמשמש שכל הישוב וממשמש אפי' עושין בשפים באספמיא באין עליו ואי אנשי ויתיב ואח"כ משמש מאי תקנתיה כי קאי לימא הכי לא לי לא לי לא תחים ולא תחתים לא הני ולא מהני לא תרשי דתרשא ולא תרשי דחרשתא

תניא

רבא מקמי דחזי רישא כו' בתר דמלך עברה ליה כוותא ומנרא ליה דא כו'. פיתה דע"כ לא מלך רבא עד לאחר פקידתו של מבי מדמשמע ליה[1] נעובדא דבר מדים וכן בכוותא דקמר מומה לביתהו דלמבי חמים נקמיה דרבא בסוף פרק מע"פ (ד' פה.) חכו פיתה לעניל (ד' ט.) משמע דלאה בחנוס פקידתה קודם פקידתו לאבי וי"ל מכל מקום לא נפטרה עד לאחר מבי:

סליקו תוספות דמסכת ברכות

внимания. **ויש אומרים** *А некоторые говорят*: **אף חלומותיו מיושבים עליו** *также* от дурных *снов*, которые *наводят на него* указанные вредители.

ההוא בית הכסא דהוה בטבריא *В Тверии был туалет* настолько опасный, **כי הוו עיילי ביה בי תרי** *что люди входили туда по двое*, **אפילו ביממא מתזקי** но *даже днем несли ущерб* от вредителей (которые упомянуты выше). **רבי אמי ורבי אסי הוו עיילי ביה חד וחד לחודיה ולא מתזקי** Несмотря на это, *раби Ами и раби Аси ходили туда поодиночке – без* всякого для себя *ущерба*.

אמרי להו רבנן *Сказали им* мудрецы (спросили их): **לא מסתפיתו** *вы не боитесь* вредителей? – **אמרי להו** *Сказали им* раби Ами и раби Аси: **אנן קבלה גמירינן** *мы получили* от наших учителей две *традиции*: **קבלה דבית הכסא צניעותא** *традицию вести себя в туалете скромно и молча* (поэтому мы ходим туда по одному), **קבלה דיסורי שתיקותא ומבעי רחמי** а также *традицию молчать о страданиях, моля* Небеса *о милосердии*.

אביי מרביא ליה אמיה אמרא למיעל בהדיה לבית הכסא *Мать* мудреца *Абае* (вернее, его воспитательница, ибо он был сиротой) *вырастила для него ягненка*, чтобы тот *ходил с ним в туалет* и тем самым защищал его от вредителей (которые вредят только одинокому человеку).

ולרביא ליה גדיא Надо было *вырастить для него козленка*. Почему она вырастила именно ягненка?

שעיר בשעיר מיחלף *Козлы* могут *поменяться*! Объяснение: бес (вредитель; существо духовного мира) имеет вид козла; как написано[2]: "И будут там плясать бесы-козлы". (Бес притворится козленком, и Абае не увидит подмены. Другое соображение: козленок не защитит от беса в туалете, потому что бес не испугается того, кто на него похож.)

רבא מקמי דהוי רישא מקרקשא ליה בת רב חסדא אמגוזא בלקנא *Прежде чем Рава стал руководителем* ешивы, его жена, *дочь рава Хисды*, каждый раз, когда Рава посещал туалет, *трясла* рядом с туалетом *орехом в* медной *чашке*, чтобы шумом отпугнуть вредителей. **בתר דמלך עבדא ליה כוותא ומנחא ליה ידא** **אירישיה** *После того как* он "*воцарился*" (стал руководителем ешивы), она *сделала ему оконце* в стене туалета *и клала ему на голову свою руку*, когда он там сидел, чтобы не был один.

אמר עולא *Сказал Ула*: **אחורי הגדר נפנה מיד** вышедший *за ограду справляет* свою *нужду сразу*, т. е. рядом с оградой, с другой ее стороны. Другими словами, нет необходимости удаляться далеко. **ובבקעה כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע** *Но* если хочет справить нужду *в долине* (в открытом месте, в поле), то удаляется настолько, чтобы, *когда он издает звук, не слышал его товарищ* (другой человек).

איסי בר נתן מתני הכי *Иси бар Натан учил* этот закон *так*: **אחורי הגדר כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע** вышедший *за ограду* удаляется настолько, чтобы, *когда он издает звук, не слышал его товарищ*. **ובבקעה כל זמן שאין חברו רואהו** *А в долине* – удаляется настолько, чтобы, *когда* он сидит, *не был виден своему товарищу*.

מיתיבי *Нашли противоречие* на этот закон (приведенный в первой части высказывания Иси бар Натан) из мишны[3] о тех, кто охраняет маслины и масло в ритуальной чистоте: им нельзя удаляться от маслобойни, чтобы не вошел туда простой человек и, дотронувшись, не сделал продукт ритуально нечистым. **יוצאין מפתח בית הבד ונפנין לאחורי הגדר והן טהורין** *Выходят из дверей* маслобойни *и справляют нужду за оградой*, не уходя далеко. *И* тогда *маслины* остаются *чистыми*, т. е. нет подозрения, что кто-то успел войти внутрь.

Нет противоречия, **בטהרות הקלו** потому что *в случае* охраны *чистоты* маслин мудрецы *облегчили* (смягчили) запрет.

תא שמע *Иди* и *выслушай* противоречие на этот закон (приведенный во второй части высказывания Иси бар Натан) из второй части той же мишны: **כמה ירחקו ויהיו טהורין** *на какое* расстояние могут *удалиться* те, кто охраняет чистоту маслин, чтобы последние при этом *оставались чистыми*? **כדי שיהא רואהו** *Пока видит эту* маслобойню и всех входящих в нее. – Раз он видит маслобойню, значит, и его видно с того места. Почему тогда Иси бар Натан говорит, что надо

2. Йешаяу 13:21
3. Теарот 10:2

אחר רבי יהושע וכו'. וכיהודה הוה: עד כאן. כלומר כל זה העזת פנים נפני רבך שנסתכלת ככל אלו: דשם ופתח. עם מפתו שיחה בטלה של רועי בהמתו: ופשם נרעיו. ושימש מטתו: כדלא מריש מפשיל. כלומר רעב כמו שלא שמשם מטתך משלם שאתה טרוד בקלות ראש זה בתלמוד: מריש. הוא"ר בנאי"ש: שקרוכה לפה: שקומר כה שפילון. כוחוש שמלון: משמי מורם. בגיונות טעמי מקרא של תורה נגיעים וכתובים בין בניקוד שנספר בין בהגבהת קול ובנגינות נעימות הנעימה של פשטא ולרגא ושופר מהסך מוליך ידו לפי טעם הנגינה

רלמיתי בקורלטים הכתים מתרן ישראל: מן הנחשים ומן העקרבים ומן הפשיקין. למתוך לגישתו מתנהג בנחת ובשמיקה ואין המחשים מרגישים להתקנותו בו ולא המזיקין מסין עליו: תלוטפיו מיוסכין עליו. שלין המזיקין מהסילין לומר: קבלני. מפורת ומטגד שקבלני מרבותיו בבית הכנסת: שכלה דיסורי שמיקופל. שלא יבעט ביסורין הבאים עליו: מרביש ליה לימרל. מגדלת לו שה ומלמדתו שהולך עמו תמיד: שמיר. שד של בית הכסא דומה לשמיר ועליהם נאמר (ישעיה יג) ושעירים ירקדו שם: שמגוש בלבלא. טוענת מגח בשפל של נחשת ומקרקשת בו מבית והוא נשנה בענדה מבחוץ: בשר דמלך. ונעשה רשע יהיה בשר שריף תבשילא א"ל כהנא הבא את פוק דלאו אורח ארעא אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר רבא מפני שהתורה ניתנה בימין שנאמר מימינו אש דת למו רבה בר בר חנה אמר מפני שהיא קרובה לפה ור' שמעון בן לקיש אמר מפני שקושר בה תפילין רב נחמן בר יצחק אמר מפני שמראה בה טעמי תורה כתנאי רבי אליעזר אומר מפני שאוכל בה ר' יהושע אומר מפני שכותב בה ר' עקיבא אומר מפני שמראה בה טעמי תורה א"ר תנחום בר חנילאי כל הצנוע בבית הכסא נצול משלשה דברים מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקין ויש אומרים אף חלומותיו מושבים עליו ההוא בית הכסא דהוה במבריא כי הוו עיילי ביה בי תרי אפי' ביממא מתוקי רבי אמי ורבי אסי הוו עיילי ביה חד וחד לחודיה ולא מתוקי אמרי להו רבנן לא מסתפיתו אמרי להו אנן קבלה גמירינן קבלה רבית הכסא צניעותא ושתיקותא קבלה דיסורי שתיקותא ומבעי רחמי אביי מרביא ליה [אמיה] אמרא למיעל בהדיה לבית הכסא ולרביא ליה גריא שעיר בשעיר מיחלף רבא מקמי דהוי רישא מקרקשא ליה בת רב חסדא אמגוזא בלקנא בתר דמלך עבדא ליה כוותא ומנחא ליה ידא ארישיה אמר עולא אחותי הגרד נפנה מיד ובבקעה כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע איסי בר נתן מתני הכי אחותי הגרד כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע ובבקעה כל זמן שאין חברו רואהו מיתיבי ייוצאין מפתח בית הבד ונפנין לאחורי הגרד והן מהורין במדרות הקלו ת"ש יכמה ירחקו ויהיו טהורין כדי שיהא רואהו שאני אוכלי מדרות דאקילו בהו רבנן רב אשי אמר "מאי כל זמן שאין חברו רואה דקאמר איסי בר נתן כל זמן שאין חברו רואה את פרועו אבל לדידיה חזי ליה ההוא ספדנא דנחית קמיה דרב נחמן אמר האי צנוע באורחותיו הוה א"ל רב נחמן את עיילת בהדיה לבית הכסא וידעת אי צנוע אי לא דתניא אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא ורב נחמן מאי נפקא ליה מיתיה משום דתניא יכשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספרנין ומן העונין אחריהן יותנו רבנן איזהו צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום איני יוהאמר רב יהודה אמר רב לעולם ינהיג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק ותו רבא ביממא הוה אזיל עד מיל ובלילא א"ל לשמעיה פנו לי דוכתא ברחובה דמתא וכן אמר ליה רבי זירא לשמעיה חזי מאן דאיכא אחורי בית חבריא דבעינא למפני לא תימא במקום אלא אימא יכדרך שנפנה ביום רב אשי אמר אפילו תימא במקום לא נצרכה אלא לקרן זוית גופא אמר רב יהודה אמר רב לעולם ינהיג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק תניא נמי הכי בן עזאי אומר השכם וצא הערב וצא כדי שלא תתרחק משמש ושב ואל תשב ותמשמש שכל הישוב וממשמש אפי' עושין בשפים באספמיא באין עליו ואי אנשי ויתיב ואח"כ משמש מאי תקנתיה בי קאי לימא הכי לא לי לא לי לא תחים ולא תחתים לא הני ולא מהני לא חרשי דחרשא ולא חרשי דחרשתא

תניא

רבא מקמי דהוה רישא כו' בתר דמלך עבדא ליה כוותא ומנחא ליה ידא כו'. תימה דע"כ לא מלך רבא עד לאחר פטירתו של מר מכלל דמשמע ליה[ב] כעובדא דכר הלילא וכן בכמוהו דקאמר מומה לניחוה לאחר מיתה לניחוה נקאמר כאן פרק תע"פ (ד' קה.) חכו מימה לעיל (ד' ט.) משמע דלאלה נחלוס פטירתה קודם פטירתו לאחר ויל מכל מקום לא נפטרה עד לאחר מיכי:

סליקו תוספות דמסכת ברכות

רבינו חננאל

תניא אמר ר' עקיבא נכנסתי אחר ר' יהושע לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר ליה בן עזאי עד כאן העזת פנין כרבך א"ל תורה היא וללמוד אני צריך תניא בן עזאי אומר פעם אחת נכנסתי אחר רבי עקיבא לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר לו ר' יהודה עד כאן העזת פנין כרבך אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך רב כהנא על גנא תותיה פורייה דרב שמעיה דשח ושחק ועשה צרכיו אמר ליה רמי פומיה דאבא כדלא שריף תבשילא א"ל כהנא הבא את פוק דלאו אורח ארעא אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר רבא מפני שהתורה ניתנה בימין שנאמר מימינו אש דת למו רבה בר בר חנה אמר מפני שהיא קרובה לפה ור' שמעון בן לקיש אמר מפני שקושר בה תפילין רב נחמן בר יצחק אמר מפני שמראה בה טעמי תורה כתנאי רבי אליעזר אומר מפני שאוכל בה ר' יהושע אומר מפני שכותב בה ר' עקיבא אומר מפני שמראה בה טעמי תורה א"ר תנחום בר חנילאי כל הצנוע בבית הכסא נצול משלשה דברים מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקין ויש אומרים אף חלומותיו מושבים עליו ההוא בית הכסא דהוה במבריא כי הוו עיילי ביה בי תרי אפי' ביממא מתוקי רבי אמי ורבי אסי הוו עיילי ביה חד וחד לחודיה ולא מתוקי אמרי להו רבנן לא מסתפיתו אמרי להו אנן קבלה גמירינן קבלה רבית הכסא צניעותא ושתיקותא קבלה דיסורי שתיקותא ומבעי רחמי אביי מרביא ליה [אמיה] אמרא למיעל בהדיה לבית הכסא ולרביא ליה גריא שעיר בשעיר מיחלף רבא מקמי דהוי רישא מקרקשא ליה בת רב חסדא אמגוזא בלקנא בתר דמלך עבדא ליה כוותא ומנחא ליה ידא ארישיה אמר עולא אחותי הגרד נפנה מיד ובבקעה כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע איסי בר נתן מתני הכי אחותי הגרד כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע ובבקעה כל זמן שאין חברו רואהו מיתיבי ייוצאין מפתח בית הבד ונפנין לאחורי הגרד והן מהורין במדרות הקלו ת"ש יכמה ירחקו ויהיו טהורין כדי שיהא רואהו שאני אוכלי מדרות דאקילו בהו רבנן רב אשי אמר "מאי כל זמן שאין חברו רואה דקאמר איסי בר נתן כל זמן שאין חברו רואה את פרועו אבל לדידיה חזי ליה ההוא ספדנא דנחית קמיה דרב נחמן אמר האי צנוע באורחותיו הוה א"ל רב נחמן את עיילת בהדיה לבית הכסא וידעת אי צנוע אי לא דתניא אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא ורב נחמן מאי נפקא ליה מיתיה משום דתניא יכשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספרנין ומן העונין אחריהן יותנו רבנן איזהו צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום איני יוהאמר רב יהודה אמר רב לעולם ינהיג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק ותו רבא ביממא הוה אזיל עד מיל ובלילא א"ל לשמעיה פנו לי דוכתא ברחובה דמתא וכן אמר ליה רבי זירא לשמעיה חזי מאן דאיכא אחורי בית חבריא דבעינא למפני לא תימא במקום אלא אימא יכדרך שנפנה ביום רב אשי אמר אפילו תימא במקום לא נצרכה אלא לקרן זוית גופא אמר רב יהודה אמר רב לעולם ינהיג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק תניא נמי הכי בן עזאי אומר השכם וצא הערב וצא כדי שלא תתרחק משמש ושב ואל תשב ותמשמש שכל הישוב וממשמש אפי' עושין בשפים באספמיא באין עליו ואי אנשי ויתיב ואח"כ משמש מאי תקנתיה בי קאי לימא הכי לא לי לא לי לא תחים ולא תחתים לא הני ולא מהני לא חרשי דחרשא ולא חרשי דחרשתא תניא

רבינו חננאל

תניא אמר ר' עקיבא נכנסתי אחר ר' יהושע לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום למדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר לו ר' עקיבא עד כאן העזת פנין כרבך אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך רב כהנא על גנא תותיה פורייה דרב שמעיה דשח ושחק ועשה צרכיו אמר ליה רמי פומיה דאבא כדלא שריף תבשילא א"ל כהנא הבא את פוק דלאו אורח ארעא אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר רבא מפני שהתורה ניתנה בימין שנאמר מימינו אש דת למו רבה בר בר חנה אמר מפני שהיא קרובה לפה ור' שמעון בן לקיש אמר מפני שקושר בה תפילין רב נחמן בר יצחק אמר מפני שמראה בה טעמי תורה כתנאי רבי אליעזר אומר מפני שאוכל בה ר' יהושע אומר מפני שכותב בה ר' עקיבא אומר מפני שמראה בה טעמי תורה א"ר תנחום בר חנילאי כל הצנוע בבית הכסא נצול משלשה דברים מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקין ויש אומרים אף חלומותיו מושבים עליו ההוא בית הכסא דהוה במבריא כי הוו עיילי ביה בי תרי אפי' ביממא מתוקי רבי אמי ורבי אסי הוו עיילי ביה חד וחד לחודיה ולא מתוקי אמרי להו רבנן לא מסתפיתו אמרי להו אנן קבלה גמירינן קבלה רבית הכסא צניעותא ושתיקותא קבלה דיסורי שתיקותא ומבעי רחמי אביי מרביא ליה [אמיה] אמרא למיעל בהדיה לבית הכסא ולרביא ליה גריא שעיר בשעיר מיחלף רבא מקמי דהוי רישא מקרקשא ליה בת רב חסדא אמגוזא בלקנא בתר דמלך עבדא ליה כוותא ומנחא ליה ידא ארישיה אמר עולא אחותי הגרד נפנה מיד ובבקעה כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע איסי בר נתן מתני הכי אחותי הגרד כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע ובבקעה כל זמן שאין חברו רואהו מיתיבי ייוצאין מפתח בית הבד ונפנין לאחורי הגרד והן מהורין במדרות הקלו ת"ש יכמה ירחקו ויהיו טהורין כדי שיהא רואהו שאני אוכלי מדרות דאקילו בהו רבנן רב אשי אמר "מאי כל זמן שאין חברו רואה דקאמר איסי בר נתן כל זמן שאין חברו רואה את פרועו אבל לדידיה חזי ליה ההוא ספדנא דנחית קמיה דרב נחמן אמר האי צנוע באורחותיו הוה א"ל רב נחמן את עיילת בהדיה לבית הכסא וידעת אי צנוע אי לא דתניא אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא ורב נחמן מאי נפקא ליה מיתיה משום דתניא יכשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספרנין ומן העונין אחריהן יותנו רבנן איזהו צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום איני יוהאמר רב יהודה אמר רב לעולם ינהיג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק ותו רבא ביממא הוה אזיל עד מיל ובלילא א"ל לשמעיה פנו לי דוכתא ברחובה דמתא וכן אמר ליה רבי זירא לשמעיה חזי מאן דאיכא אחורי בית חבריא דבעינא למפני לא תימא במקום אלא אימא יכדרך שנפנה ביום רב אשי אמר אפילו תימא במקום לא נצרכה אלא לקרן זוית גופא אמר רב יהודה אמר רב לעולם ינהיג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק תניא נמי הכי בן עזאי אומר השכם וצא הערב וצא כדי שלא תתרחק משמש ושב ואל תשב ותמשמש שכל הישוב וממשמש אפי' עושין בשפים באספמיא באין עליו ואי אנשי ויתיב ואח"כ משמש מאי תקנתיה בי קאי לימא הכי לא לי לא לי לא תחים ולא תחתים לא הני ולא מהני לא חרשי דחרשא ולא חרשי דחרשתא תניא

удалиться настолько, чтобы не был виден своему товарищу?

Ответ: **שאני אוכלי טהרות דאקילו בהו רבנן** случай давильни, когда маслины охраняются для тех, кто их *ест* только *ритуально чистыми, отличается* от прочих случаев (когда человек выходит за ограду по нужде) *тем, что мудрецы сделали "облегчение"* в законе.

מאי כל רב אשי אמר *Рав Аши сказал* (спросил): **זמן שאין חברו רואה דקאמר איסי בר נתן** *что* означают слова, *сказанные Иси бар Натан*: "*настолько, чтобы его товарищ не видел*"? – **כל זמן שאין חברו רואה את פרוזו** *Настолько, чтобы его товарищ не видел его обнаженного* места. **אבל לדידיה חזי ליה** *Но его самого он* может *видеть*, в этом нет запрета. Поэтому нет противоречия между завершением приведенной мишны и второй частью высказывания Иси бар Натан.

ההוא ספדנא דנחית קמיה דרב נחמן История про *одного человека, который пришел оплакать умершего* (т. е. говорил о нем на похоронах) *в присутствии рава Нахмана*. **אמר** *Сказал*: **האי צנוע באורחותיו הוה** *этот* умерший *был* при жизни *скромным в своем поведении*. **אמר לו רב נחמן** *Сказал ему рав Нахман* (спросил): **את עיילת בהדיה לבית הכסא וידעת אי צנוע אי לא** *ты* что, *ходил с ним в туалет*, если *знаешь*, был он *скромным или нет*? **דתניא** *Как учили* в барайте: **אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא** *скромным зовут только того, кто скромен в туалете*.

ורב נחמן מאי נפקא ליה מיניה *А для рава Нахмана – какая ему разница*, что рассказывает об умершем тот человек?

Ответ: он задал свой вопрос, **משום דתניא כשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספדנין** *потому что учили* в барайте: *как взыскивают с умерших* (за то, что незаслуженно восхваляют), *так взыскивают и с тех, кто их оплакивает*, преувеличивая их достоинства, **ומן העונין אחריהן** *а также с тех, кто им отвечает*, т. е. с общины, которая слушает подобные речи, не возражая.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте: **איזהו צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום** *кто* считается *скромным*? *Тот*, кто *справляет нужду ночью на том же месте, где справляет нужду днем*. Т. е. настолько же удаляясь.

איני והאמר רב יהודה אמר רב *Разве*? *Но ведь сказал рав Йеуда: сказал Рав*: **לעולם ינהיג אדם את עצמו שחרית וערבית** *человек* должен *приучить себя справлять нужду утром*, пока не рассвело, *и вечером*, после того как стемнеет, **כדי שלא יהא צריך להתרחק** *чтобы не надо было удаляться*. – Как видим, ночью необязательно удаляться, чтобы справить нужду.

ותו רבא ביממא הוה אזיל עד מיל *И еще*: *Рава днем уходил на* расстояние в одну *милю*, чтобы справить нужду, **ובלילא אמר ליה לשמעיה** *а ночью говорил своему слуге*: **פנו לי דוכתא ברחובה דמתא** *приготовьте мне место на улице города*, чтобы там не было людей. – Как видим, и Рава не удалялся ночью.

וכן אמר ליה רבי זירא לשמעיה *То же* самое *говорил раби Зэра своему слуге*: **חזי מאן דאיכא אחורי בית חבריא דבעינא למפני** *посмотри, есть ли кто-нибудь позади дома учения, потому что мне надо справить нужду*.

Объяснение барайты: **לא תימא במקום אלא אימא כדרך שנפנה ביום** *не говори "на том же месте"*, где справляет нужду днем, *но говори "так же, как справляет нужду днем"*. Т. е. понимай слова мудрецов следующим образом: кто считается скромным? Тот, кто справляет нужду ночью так же, как он справляет нужду днем. Другими словами, обнажается только сидя и не больше, чем на тэфах сзади и два тэфаха спереди[4].

4. См. стр. 23б

רב אשי אמר *Рав Аши сказал*, приведя другое объяснение: **אפילו תימא במקום** *скажи даже "на том же месте"*. **לא נצרכה אלא לקרן זוית** Эта барайта *необходима только* для того, чтобы научить, что даже ночью, когда человека не видно, он должен справлять нужду *за углом*, т. е. в закрытом месте, если такое есть.

גופא אמר רב יהודה אמר רב *Само* высказывание звучит так: *сказал рав Йеуда: сказал Рав*: **לעולם ינהיג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק** *человек должен приучить себя справлять нужду утром и вечером, чтобы не надо было удаляться*.

תניא נמי הכי בן עזאי אומר *То же* самое *учили* в барайте: *Бен-Азай говорит*: **השכם וצא** *встань*

אמר רבי יסופס וכו'. וכיהודה הוה: פד כלן. כלומר כל זה הזמת פניך נפני רבך שנסתכלת נכל פלו: דפס ופסק. עם פסתו שיחה נטלה של רילוי תפמים: ופפס פרכיו. ושימס מעתו: כדלא פריף פנפשיפ. כלומר רעב כמו שלא שמפת מטתך מעולם שתהא נוהג קלות ראש זה למעותך: פריף. הומי"ר בלע"ז: מקרוכה לפס. רגילין להוסיפה לפה: פקופר כפ פפילין. נזכוב שמלו: פפפי פורפ. נגיעות טעמי מקרא של תורה נגילים וכפוכים נין נניקוד שנספר נין נהגנהת קול ונגללות נעימות הנגינה של פשמע ולרגע ושופר מהסך מולין ידו לפי טעם הנגינה רלימי נקולקים הכתים מלרן ישראל: מן פנתפים ומן הפקרכים ומן הפופיקין. למתוך לגיעתו מתנהג נגתפ ובפוסיקה ולין התפיס מרגיפים להתקנות נו ולף המזיקין תפן עליו: פלופופיו פיוסכין פליו. שלין המזיקין מהלילין לומו: קכלפ. תפורת ומנהג שקבלו מרבותיהו נכית הכנסת: קבלפ דיפורי פפיקופפ. שלא יעבור ביקורין הכתים עליו: מרכיפ ליפ פימרפ. מגדלת ט שה ומלמדתו שהולך עמו תמיד: פפיר. שד של בית הכנסת לומה לשמיר ועליהם נאמר (ישעיה יג) ושעירים ירקדו שם: פפגופ כלבפ. טוענת לגה נספל של נחשת ומקרקפת בו מבית והוא נפנה כנגדה מבחוץ: כפר דפלך. ונעשה רגם יפיבה נריך שימור טפי מפני המזיקים שמתקנגים הבדים נתלמידי חכמים יותר משלר בני לדם: כופפ. שלין כנגד מקום שהוא נפנה שם לחזרי הבית: פחזרי פנדר נפנה פיד. ולין נריך להסרחק כלפ: ובנקפפ. נריך להסרחק כדי שלא ישמע חכרו עטוסים של ממה לכל לין נריך להסרחק עד כדי שלא ישלו: רב פפי לפפר וכו' לא גרסינן עד לקמן דמוקי לדשמי כר נתן נכהי: יונפין מפפפ כיפ פכר. משמרי מכרות של שתן בית הכד לם הולרכו לפטת יולפים מפתח בית הכד ונפנין לפחזי הנדר שלפני הפפח ולין תושבין שתח נתוך ך יכנס עם האדן ויגע. שלתפ נפנין לפחזי הנדר פיד: נפפרוס פקלו. נשביל שמידם טהרות הקלו בנית הכנסת: כפפ ירפקו. שזחרי טהרות: כדי שיפפ רופפו. וכיון דשיט יכול להסרחק יותר על כדאך לם הולרך לפטת יפנה תיונתת לשחי דנעי שלא ילשלו: דפקילו כפו רבנן. נשביל שמידם הקלו בנית הכנסת: לפכל לדידיס תני ליפ. לפכל הוא עלמו לם תכרו יכול לרחות ולא ירחיק: נפקום שפפנה ביום. מתרחק תכני לדם נלילה בשביל: יעסיג לדם פלמו. לפטת: פפרים. קדם היום: ושרביס. משתכה: כדי שלא יפפ לריך לספרפק. שלתפ אין מתרחקין נלילה: פנו לי דוכפא. תכני לדם: כדרך שנפנה ביום. לפעון פרוע טפת ושפתיים כדאתרין נפרקי קתני (פ"ג ד' פ:) ומיושב כדאתרין לעיל: נקרן זוית. לם יש קרן זוית שתון לריך להסתלק שם נלילה כשיהו ולא יפנה נגלוי: משפפ. נלרוך תו נקיפס לפפות נקבים כדאתרין נתפכת שנת (ד' פג). לשון תחר משתמ המוסב שלא יהא תלוכלך ולשון רלשון הגון דל"ב למה לי תשום כשפים תיפוך לי כיון שיפב כבר תלוכלים נגדיו ותה יועיל תשתושו: לא לי לא לי. לא תוכלו לי: לא פפיס ולא פחפים. הם שתות הכשפים העשויים ע"י תחתויות: לא פני ולא פפני. לא כלון ולא תקפתן: לא תרפי דתרפפ ולא פרפי דתרפפפ. ולא תכשפות תכשף זכר ולא תכשפות תכשפה נקבה. לשון תחר לא הני ולא תהני לא יהא תלוכלך ולא יועיל עוד תכשפות:

על

ה) פפ' ד"ש פ"ג. ו) [תגילה פפ"ג, ז) תענית פ:, ח) [תדר"א פ"ח ופ"ש ופרש"י פ"ג], ט) פפרים פי' ע"ב, י) פפ, יא) [ספ' כשם שפתרגין נן פפם שם פתם קך נפתרגין נן פפפפרים שלתרים שלי שתם לרים. פרקן]. יב) [ע"ז פפ:]. יג) פרים יג:, יד) [פגיל פ' ה:].

תורה אור השלם

1. וראשר יי פשריך כא וקדש פשריך לפני יהוה פרבך פרך פארן ואתה קרבת קרש פיהיו אש ורת לפה: רברים לג ב

לעזי רש"י

תשר"ד. לפגרון ולפלות על ידי שאיפה).

מוסף רש"י

וללשון אני צריך. פלי שפל נקיים (נויכה כה). פדרך שנפנה בידם. שלריך נישות (ויי פה:). בדי שלא יהא צריך להסרחק. דהיינו לפטת ניפ לריך שיסרחק נן הדלך כדי שלא יפו פתרים הלים פתו (תהלים יג).

רבינו חננאל

תניא אמר ר' עקיבא כבשהיי אחר ר' יהושע ולמדתי ממנו ג' מפנו ג' דברים, למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר ליה בן עזאי עד כאן העזת פניך כרבך א"ל תורה היא וללמוד אני צריך תניא בן עזאי אומר פעם אחת נכנסתי אחר רבי עקיבא לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר לו ר' יהודה עד כאן העזת פניך כרבך אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך תניא רבי עקיבא לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר לו ר' יהודה עד כאן העזת פניך כרבך אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך תניא רבי עקיבא לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר לו ר' יהודה עד כאן העזת פניך כרבך אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך תניא רבי עקיבא לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר לו ר' יהודה עד כאן העזת פניך כרבך אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך ועשה צרכיו אמר ליה רמי פומיה דאבא כדלא שריף תבשילא א"ל כהנא הכא את פוק דלאו אורח ארעא אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר רבא מפני שהתורה ניתנה בימין שנאמר ימימינו אש דת למו רבה בר בר חנה אמר מפני שהיא קרובה לפה ור' שמעון בן לקיש אמר מפני שקושר בה תפילין רב נחמן בר יצחק אמר מפני שמראה בה טעמי תורה רבי אלעזר אומר מפני שאוכל בה ר' יהושע אומר מפני שכותב בה ר' עקיבא אומר מפני שמראה בה טעמי תורה א"ר תנחום בר חנילאי כל הצנוע בבית הכסא נצול משלשה דברים מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקין ויש אומרים אף חלומותיו מושבים עליו ההוא בית הכסא דהוה בטבריא כי הוו עיילי ביה בי תרי אפי' ביממא מתזקי רבי אמי ורבי אסי הוו עיילי ביה חד וחד לחודיה ולא מתזקי אמרי להו רבנן לא מסתפיתו אמרי להו אנן קבלה גמירינן קבלה דבית הכסא צניעותא ושתיקותא קבלה דיסורי שתיקותא ומבעי רחמי אביי מרביא ליה [אמיה] אמרא למיעל בהדיה לבית הכסא ולרביא ליה גריא שעיר בשעיר מיחלף רבא מקמי דהוי רישא מקרקשא ליה בת רב חסדא אמגחא בלקנא בתר דמלך עבדא ליה כוותא ומנחא ליה ידא ארישיה אמר עולא יאחורי הנדר נפנה מיד ובבקעה כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע איסי בר נתן מתני הכי יאחורי הנדר כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע יובבקעה כל זמן שאין חברו רואהו מיתיבי יויוצאין מפתח בית הבד ונפנין לאחורי הנדר והן טהורין בטהרות הקלו ת"ש יזכמה יזדקקו ויהיו טהורין כדי שיהא רואהו שאני אוכלי טהרות דאקילו בהו רבנן רב אשי אמר ימאי כל זמן שאין חברו רואה דקאמר איסי בר נתן כל זמן שאין חברו רואה את פרועו אבל לדידיה חזי ליה ההוא ספדנא דנחית קמיה דרב נחמן אמר האי צנוע באורחותיו הוה א"ל רב נחמן את עיילת בהדיה לבית הכסא וידעת אי צנוע אי לא דתניא אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא ורב נחמן מאי נפקא ליה מיניה משום דתניא יכשם שנפרעין מן הטהים כך נפרעין מן הספרנין ומן העונין אחריהן יתנו רבנן איזהו צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום איני יוהאמר רב יהודה אמר רב לעולם ינהג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק משמש ושב ואל תשב ותמשמש שכל הישב וממשמש אפי' עושין כשפים באספמיא באין עליו ואי אנשי ויתיב ואח"כ משמש מאי תקנתיה כי קאי לימא הכי לא לי לא לי לא תחים ולא תחתים לא הני ולא מהני לא תרשי דתרשא ולא תרשי דחרשתא תניא

רבא מקמי דחזי רישא כו' כתר דמלך עבדא ליה כוותא ומנחא ליה ידא כו'. מימה דע"כ לא מלי רבא עד לאחר פטירתו של מלי כדמשמע לעיל (ד' פה.) נעוכדא דכר הדיח וכן נכמוכות דקאמר מומה לכיסהו דלמלי אמית לקמיה דלרבא נסוף פרק פע"פ (ד' קה.) חכו מימה לעיל (ד' ט.) משמע דלאה נחלוש פטירתה קודם פטירתו דלמלי ויל מכל מקום לא נפטרה עד לאחר מלי:

סליקו תוספות דמסכת ברכות

рано утром и выйди справить нужду; **הערב וצא** *вечером выйди* – **כדי שלא תתרחק** *чтобы не удаляться.*

Еще сказал Бен-Азай в той же барайте: прежде чем справить нужду, если надо прочистить отверстие тела, чтобы оно открылось, **משמש ושב** *протри* его *и садись*, **ואל תשב** *но не садись, а потом протирай.* **שכל היושב וממשמש** *Потому что любой, кто садится, а потом протирает,* понесет ущерб от бесов, **אפילו עושין כשפים באספמיא באין עליו** ибо *даже колдовство,* которое *в далекой* стране *Аспамья, достанет его* и нанесет ущерб.

ואי אנשי ויתיב ואחר כך משמש *А если забыл, сел и* только *затем протер* – **מאי תקנתיה** *как ему исправить* ошибку и избежать ущерба? **כי קאי לימא הכי** Пусть, *когда встанет, произнесет следующее:* **לא לי לא לי** *не мне, не мне* – т. е. мне не нанесут вреда **לא תחים ולא תחתים** *ни* колдовство "*тахим*", *ни* колдовство "*тахтим*", **לא הני ולא מהני** *ни целиком, ни частично,* **לא חרשי דחרשא ולא חרשי דחרשתא** *ни колдуны, ни колдуньи!*

אמר רבי יהושע וכו'. וכיהודה הוה: עד כאן. לומר כל זה כמות פניך נפני רבך שנתמלאת ככל מלוי: דשח ושחק. עם מעטו שיחה נטולה של דיעות תמימות: ושחק עמהן. ושיחק מעמו: כדלא מיבעי ליה. כלומר רבי לא היה מתבייש לשחק עמהן שהרי מעולם שחקה נוהג קלות ראש זה לתלמידיו: מריש. הוא"ר בלע"ז: שקרוכא לפה. רגילין להוסיפה לפה: שקופר כפ ספילין. נזדווג שמלו: מפני מורא. נגיעות טעמי מקרא של פורא נגילים וכתוכים כין בניקוד שבספר כין בהגהת קול וכללות נעימות הנגינה של פשטא והרגא ושופר מהפך מוליך ידו לפי טעם הנגינה רלמיי נקולקים הכאים מתרן ישראל: מן פתאים ומן פפרקים ומן ספוקין. למעוך נישעו מתנגב נגתפ ובשמיקה ולין התאים מרגישים להתקנות בו ולף המזיקין מסין עליו: תלמופיו מיוסכין עליו. שלין המזיקין מבהילין מוחו: קבלם. מסורת ומנהג שקבלו מרבותיהו נכית הכפא: קבלם דיסורי שפיקופא. שלא יבעט ביסורין הבאים עליו: פרגיש ליה פימרא. מגללת לו שה ותלמדתו שהולך עמו תמיד: שמיר. שד של בית הכפא דומה לשמיר ועליהם נאמר (ישעיה יג) ושעירים ירקדו שם: שמנוח בלבא. טוענת שגה בשפל של נחשת ומקרקפת בו מבית והוא נפוה כנגדה מבחוץ: כשר דשלך. ונעשה רצם יפיפה לרוך שימור טפי מפני המזיקים ושמתקנאים השדים בתלמידי חכמים יותר מעשר בני אדם: כווסא. פלון לבגד מקום שהוא נפוה שם לחורי הבית: שמורי בגדר נפנש מיד. ולין לרוך להתרחק כלום: ובקפקפא. לרוך להתרחק כדי שלא ישמע מבלו עמוזים של שמה לבל לין לרוך להתרחק עד כדי שלא ישלטו: רב שפי שפר וכו' לא גרסינן עד לקמן דמוקי לדשלמי בר נתן בהכי: יוצאין שפפא בים שבר. משמי טהרות של שמן בים שבר שם הולרכו לשנות יוצאים משפא בים שבר ונשמן לשחורי הגפר שלשי שפא בים ומין חוששין שמא כמוך רך יכנס עם הלרן ויגס. שלמא נשמן לשחורי הגפר מיד: בשפרות הקלו. בשביל שמירת טהרות הקלו בבית הכפא: כשפ ירחקו. שומרי טהרות: כדי שיפא רופאו. וכיון דשיט יכול להתרחק יותר על כרחך שם הולרך לשנות יפנה תיובתא דשמי שלשי שלא ישלטו: דשקיט כשו רבנן. בשביל שמירת הקלו בבית הכפא: שכל לדידיס תני ליה. שכל הוא עלמו שם תלרו יכול לרחות ולא ירחיק: בשקום שפגש ביום. מתרחק תלרי שדם בלילה במקום שנפגה ביום איני כדיוס: יגיע שדם עלמו. לשטת: שמרים. קודם היום: ושרגים. משחשכה: כדי שלא יפא לריך לשפרפק. שלמא אין מתרחקין בלילה: פנו לי דוכפא. מלרי שדם: כדרך שנפגש ביום. לשון פרוש טפח ושפחים כדאמרינן בפרקי קמלי (פ"ג ד' כג:) ומיושב כדאמרינן לעיל: נקרן זוית. שם יש קרן זוית שמוך לרוך להסתלק שם בלילה ולא יפגה בלילה: פשפא. בלרוך שו נקיפה לשחוה נקביס כדאמרינן בשמכא שבא (ד' שב). לשון אחר משמע המיושב שלא יהא מהלך ולשון תניא

לשון הגון דש"ב למה לי משום כשפים תיפוק לי כיון שישב כבר מלוכלים בגדיו ומה יועיל משמשו: לא לי לא לי. לא מוכלו לי: לא פשים ולא פחפים. הם שמות הכשפים העשויים ע"י מחטוירות: לא פני ולא פפני. לא כלן ולא מקטן: לא פרפי דשרפפא ולא פרפי דשרפפא. ולא מכשפות מכשף זכר ולא מכשפות נקבה. לשון אחר לא הני ולא מהני לא יהא מהכי לא יהא ולא יועיל עוד מכשפות:

על

תוספות דמסכת ברכות

תניא אמר רבי עקיבא פעם אחת נכנסתי אחר ר' יהושע לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום [1]ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב [2]ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר ליה בן עזאי עד כאן העזת פנין ברבך א"ל [3]תורה היא וללמוד אני צריך תניא בן עזאי אומר פעם אחת נכנסתי אחר רבי עקיבא לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר לו ר' יהודה עד כאן העזת פנין ברבך אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך רב כהנא על גגא תותיה פורייה דרב שמעיה דשח ושחק ועשה צרכיו אמר ליה [4]דמי פומיה דאבא כדלא שריף תבשילא א"ל כהנא הבא את פוק דלאו אורח ארעא אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך [5]מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר רבא מפני שהתורה ניתנה בימין שנאמר [6]מימינו אש דת למו רבה בר בר חנה אמר מפני שהיא קרובה לפה ור' שמעון בן לקיש אמר מפני שקושר בה תפילין רב נחמן בר יצחק אמר מפני שמראה בה טעמי תורה כתנאי רבי אליעזר אומר מפני שאוכל בה ר' יהושע אומר מפני שכותב בה ר' עקיבא אומר מפני שמראה בה טעמי תורה א"ר תנחום בר חנילאי כל הצנוע בבית הכסא נצול משלשה דברים מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקין ויש אומרים אף חלומותיו מושבים עליו ההוא בית הכסא דהוה במבריא כי הוו עיילי ביה בי תרי אפי' ביממא מתוקי רבי אמי ורבי אסי הוו עיילי ביה חד וחד לחודיה ולא מתוקי אמרי להו רבנן לא מסתפיתו אמרי להו אנן קבלה גמירינן קבלה דבית הכסא צניעותא ושתיקותא קבלה דיסורי שתיקותא ומבעי רחמי אביי מרביא ליה [אמיה] אמרא למיעל בהדיה לבית הכסא ולרביא ליה גריא שעיר בשעיר מיחלף רבא מקמי דהוי רישא מקרקשא ליה בת רב חסדא אמגחא בלקנא בתר דמלך עבדא ליה כוותא ומנחא ליה ידא ארישיה אמר עולא [7]אחורי הגדר נפנה מיד ובבקעה כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע איסי בר נתן מתני הכי [8]אחורי הגדר כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע [9]ובבקעה כל זמן שאין חברו רואהו מיתיבי [10]יוצאין מפתח בית הבד ונפנין לאחורי הגדר והן מהורין בשהרות הקלו ת"ש [11]כמה ירחקו ויהיו מהורין כדי שיהא רואהו שאני אוכלי טהרות דאקילו בהו רבנן רב אשי אמר [12]מאי כל זמן שאין חברו רואה דקאמר איסי בר נתן כל זמן שאין חברו רואה את פרועו אבל לדידיה חזי ליה ההוא ספדנא דנחית קמיה דרב נחמן אמר האי צנוע באורחותיו הוה א"ל רב נחמן את עיילת בהדיה לבית הכסא וידעת אי צנוע אי לא דתניא אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא ורב נחמן מאי נפקא ליה מיניה משום דתניא [13]כשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספרנין ומן העונין אחריהן [14]תנו רבנן איזהו צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום איני [15]והאמר רב יהודה אמר רב לעולם יהנג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק תניא נמי הכי בן עזאי אומר השכם וצא הערב וצא כדי שלא תתרחק משמש ושב ואל תשב ותמשמש שכל הישב וממשמש אפי' עושין כשפים באספמיא באין עליו ואי אנשי ויתיב ואח"כ משמש מאי תקנתיה כי קאי לימא הכי לא לי לא לי לא תחים ולא תחתים לא הני ולא מהני לא חרשי דחרשא ולא חרשי דחרשתא תניא

רבא מקמי דחות רישא כו' כתר דמלך עבדא ליה כוותא ומנחא ליה ידא כו'. תימה דע"כ לא מלך רבנן עד לאחר קבירתו של מלכי כדמשמע לעיל [2] בעובדא דבר הלל וכן בכתובות דקאמר מומה לביתהו דלמלי מחיי לקמיה דלבא נסוף פרק אע"פ (ד' קה.) חכו מימה לעיל (ד' ט.) משמע דלאלה נחלוס קבורתה קודם קבורתו לאחר ויל מכל מקום לא נפטרה עד לאחר מכי:

סליקו תוספות דמסכת ברכות

רבינו חננאל

תניא אמר ר' עקיבא כנכנסתי אחר ר' יהושע ולמדתי ממנו ג' דברים, למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום, וכי אין נפרעין מעומד אלא מיושב. ואין מקנחין בימין אלא בשמאל, אמר לו עד כאן העזת פנין ברבך. אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך. וכן רב כהנא על גגי תותי פוריה דרב (ואמ') ושמעיה רשח ושחק ועשה צרכיו בולי. מפני מה אין מקנחין בימין. ואמרו מפני שאוכל בה וכותב בה ומראה בה טעמי תורה, וריש לקיש אמר מפני שקושר בה קשר שלחפילין. סיקלה רבית הבפא צניעותא ושתיקותא, סיקלה ריסורי שתיקותא ומבעי רחמי. קיפא לן כרבתאי ר' אבי בר נתן, נפנין אחורי גדר כל זמן שאחשטש ואין חברו שומע, בבקעה כל זמן שאין חברו רואהו. מיתבי יוצאין מפתח בית הבד ונפנין אחורי הגדר וחן טהורין, ושני לעלם אחור להיפוך ער שיחשוך, ומפני מה החתיר בבאן להיפוך חוץ לפתח בית הבד ואחורי גדר, מפני הטהרות, שלא יעלימו עין מהן, היקלו להם בבוציות בית הבפא להיפוך בקרוב. רב אשי אמר מאי כל זמן שאין חברו רואהו, דהא ר' אסי בר נתן אמ' כל זמן שאין רואה פרועו, אבל לדידיה חזי ליה. וקיפא לן בר' אסי בר נתן דכרמוקים לה רב אשי. אין קורין צנוע אלא למי שהוא צנוע בבית הבפא. תניא בשם שנפרעין מן המת בן נפרעין מן הסופרין ומן העונה אחריהן. פירוש, בשם שנפרעין מן המת אם הוא חוטא, כך נפרעין מן הסופרין שאומר עליו שהוא צדיק העונין אחריהן. תנו רבנן איזה הוא צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום, ומקשינן איני והא רב ביממא אזיל ער מיל, ובלילה היה נפנר בריחוה ופתח, ושוקינהו הפפיה צנוע בלילה בשביל שיהא שרשוב להיפוך כדיך שבכפה צנוע ביום מפני בני אדם והוא צנוע. אמר רב יהודה אמר רב לעולם ילפר אדם את עצמו להיות נפנה שחרית ערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק מן הגיר.

על כל מושב שב מן הקורט. שמא תאמר: כשמסמס לפרוש. מלמד שמעביר עליו כשהוא לח: ומעל לבנך ומעל לגוף יעשה לסטים: מדכפנא לכול. שאם תשהא מעבור מתך תחות המוכל ומין המוכל מועיל: עד דרשמא קדרך שפון. קודם שתגיעך. משל הוא זה כשאתה נוטל לנקיון שפון ואל תשהא לומס: קרנא קריא כרומי. לא תשמע קול קרן כרומי הוא סימן למנקדי מתים לקבוע ולהוליך למקום לחר: כר מוכין פאני דפכוך וכין. אם אין לכך כנים הזהר לחה בו למכור תחיו בעוד שיש תוכעים: כשכילי. שכיל קטן שפוים בו לשלוח: נחר ליס פכנא. לילע אם יש שם מלם. נחר פוסיי"ר בגע"ז: שמר ליס. ר' מנא לרב ספרא: עד כאן לא פיילא לשפיר. שלימן בנים הכמא: ונשרים לך מילי דשעיר. שלימן לוא שכי מנן. כמקבא תמיד: מדוסי פיסא שם. בעזרה היקף גדול של חול להחמים שם הכבשים המפיסים רגליהם בנים הכמא שנרימן טבילה כדאמן במקבא יומא (ד' מג.) כל המיכך [ב] רגליו טעון טבילה: ובים בפבא של כבוד. שלמת אין מפסיקים בנים הכמא ואת שמרת ניעול מר: והוא סנבר. רב ספרא שמבר טומר ליעול מר סבר מסוק הוא בעמוד החוכר אם יש לומלוכן ויחזור הטעות: סדרוקן. כרסו שנפח:

תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ מן הקורקע על כל מושב שב חוץ מן הקורה אמר שמואל [ס]שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא יציאה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא בר קפרא הוה מזבן מילי בדינרי עד [ס]רכפנת אכול עד רצחית שתי עד דרתחא קדרך שפוך קרנא קריא ברומי בר מזבין תאני תאני דאבוך זבין אמר להו אביי לרבנן כי עייליתו בשבילי דמחוזא למיפק ביה בחקלא לא תחזו לא להך גיסא ולא להך גיסא דלמא יתבי נשי ולאו אורח ארעא לאסתכולי בהו [ס]רב ספרא על לבית הכסא אתא רבי אבא נחר ליה אבבא אמר ליה ליעול מר בתר דנפק אמר ליה עד השתא לא עיילת לשעיד וגמרת לך מילי דשעיר לאו הכי תנן [ס]מדורה היתה שם ובית הכסא של כבוד וזה היה כבודו מצאו נועל בידיו שיש שם אדם מצאו פתוח בידוע שאין שם אדם אלמא לאו אורח ארעא הוא והוא סבר מסוכן הוא [ס]דתניא רבן שמעון בן גמליאל אומר עמוד החזר מביא את האדם לידי הדרוקן סילון החזר מביא את האדם לידי ירקון רבי אלעזר על לבית הכסא אתא ההוא [ס]פרסאה" דחקיה קם ר' אלעזר ונפק אתא דרקונא שמטיה לכרכשיה קרי עליה רבי אלעזר

[1]ואתן ארם תחתיך [ס]אל תקרי אדם אלא אדום: [2]ואמר להדרנך ותחם עליך ואמר ואמרתי סיבעי ליה ותחם וחסתי מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר לו דוד לשואל מן התורה בן הריגה אתה שהרי רודף אתה [ס]והתורה אמרה בא להרגו אלא צניעות שהיתה בך היא חסה עליך ומאי היא דכתיב [3]ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו תנא גדר לפנים מן גדר ומערה לפנים ממערה להסך אמר ר' אלעזר מלמד ששכך עצמו כסוכה: [4]ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט אמר ר' יוסי בר' חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם שנאמר [5]והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו: [6]אם ה' הסיתך בי ירח מנחה אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה לדוד מסית קרית לי הרי אני מכשילך בדבר שאפי' תינוקות של בית רבן יודעים אותו דכתיב [7]כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו' מיד [8]ויעמוד שטן על ישראל וכתיב [9]ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל וכיון דמניגנו לא שקל מינידו כופר דכתיב [10]ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מאי עת מועד אמר שמואל סבא התניא דרבי חנינא משעה שחשכת התמיד עד שעה זריקתו רבי יוחנן אמר עד חצות ממש: [11]ויאמר למלאך המשחית בעם רב אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה למלאך טול לי רב שבהם שיש בו ליפרע מהם כמה חובות באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין: [12]ובהשחית ראה ה' וינחם מאי ראה אמר רב ראה יעקב אבינו דכתיב [13]ויאמר יעקב כאשר ראם ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה שנאמר [14]אלהים יראה לו השה רבי יצחק נפחא אמר כסף כפורים ראה שנאמר [15]ולקחת את כסף הכפורים מאת כני ישראל וגו' רבי יוחנן אמר בית המקדש ראה דכתיב [16]בהר ה' יראה פליגי כה ר' יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני חד אמר כסף הכפורים ראה וחד אמר בית המקדש ראה ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה שנאמר [17]אשר יאמר היום בהר ה' יראה: לא יכנם אדם להר הבית במקלו וכו': [ס]מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא בשמה ורב תנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר כמאן דאמר אינש אדמקיפנא אדרי איעול בהא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [18]הנכנם לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא רבי אבהו אמר [19]אם היה שביל מעיקרו מותר אמר ר' חלבו אמר רב הונא [20]הנכנם לבית הכנסת להתפלל [21]מותר לעשותו קפנדריא שנאמר [22]ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו': ורקיקה מקל וחומר: אמר רב ביבי אמר ר' יהושע בן לוי יכל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבת עינו שנאמר [23]והיה עיני ולבי שם כל הימים אמר רבא רקיקה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמנגל מה מנגל בהר הבית אסור בבית הכנסת מותר אף רקיקה כהר הבית הוא דאסור בבית הכנסת שרי אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רבינא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנא לרבא אדליף ממנגל נילף מקפנדריא אמר ליה תנא ילף ממנגל ואת אמרת מקפנדריא מאי היא דתניא [24]לא יכנם אדם להר הבית במקלו שבידו ולא במנעלו שברגלו [25]ולא במעות הצרורים לו בסדינו ובפונדתו מופשלת לאחוריו ולא יעשנה קפנדריא ורקיקה מקל וחומר ממנגל ומה מנגל שאין בו דרך בזיון [26]אמרה תורה [27]של נעלך מעל רגלך רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר [28]כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק והלא דברים קל וחומר ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך רקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן אמר ליה אנא הבי קאמינא נימא הכא ולחומרא ואיבעיא

תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ מן הקורקע על כל מושב שב חוץ מן הקורה אמר שמואל [ס]שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא יציאה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא בר קפרא הוה מזבן מילי בדינרי עד [ס]רכפנת אכול עד רצחית שתי עד דרתחא קדרך שפוך קרנא קריא ברומי בר מזבין תאני תאני דאבוך זבין אמר להו אביי לרבנן כי עייליתו בשבילי דמחוזא למיפק ביה בחקלא לא תחזו לא להך גיסא ולא להך גיסא דלמא יתבי נשי ולאו אורח ארעא לאסתכולי בהו [ס]רב ספרא על לבית הכסא אתא רבי אבא נחר ליה אבבא אמר ליה ליעול מר בתר דנפק אמר ליה עד השתא לא עיילת לשעיד וגמרת לך מילי דשעיר לאו הכי תנן [ס]מדורה היתה שם ובית הכסא של כבוד וזה היה כבודו מצאו נועל בידיו שיש שם אדם מצאו פתוח בידוע שאין שם אדם אלמא לאו אורח ארעא הוא והוא סבר מסוכן הוא [ס]דתניא רבן שמעון בן גמליאל אומר עמוד החזר מביא את האדם לידי הדרוקן סילון החזר מביא את האדם לידי ירקון רבי אלעזר על לבית הכסא אתא

מוסף רש"י

[ס]בא בתוך המסורת

רבינו חננאל

תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ מן הקורקע, על כל מושב שב חוץ מן הקורה. אמר שמואל שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא. ובי בר קפרא ארכפנת אכול, ארחצית שתי, ארתחתא קדרך שפוך כולי. דבריו פשוטים. רב ספרא עייל לבית הכסא אתא ר' אבא נחר ליה. אמר ליה רב ספרא ליעול מר, אמר ליה עד כאן לא עיילת לשעיר גמרת לך מילי דשעיר. פירוש, עד כאן לא נכנסתה כארח אדם, שהיא ארצה שעיר שיהי אדום, למדתה דרכיהן שנים שמדברין כשהן יושבין שנים שלשה כאחד בבית הכסא, ואינם מתביישין זה מזה. אלא מגדוזין פתח בית הכסא פתוח. מצינו בידוע שאין שם אדם. ושקיבון רב ספרא הוה סבר ר' אבא מסוכן הוא דהיקר ליה עיניהן, כדתניא רב שמעון בן גמליאל אומר עמוד החזר מביא את האדם לידי הדרוקן, פירוש עמוד החזר עמוד של אדמה שהחתיל לחיסקן ולצאת הרוח לכבשת ונטרד ולא השילו להרוץ אלא החזירו ועמד חילך, מביא את האדם לידי חולי הדרוקן ניפוח הבטן. סילון החזר קילוח השתנה מי רגלים. פירוש דקתנא נהש. פירוש כרכשא מי הכבשה. ושאר להיגך והחם עליך. פירוש ואומר להרגך שאתה רודף, ותגדה אמרה הכא להרגך השכם להורגו. אלא צניעות שראיתי בך והחם עליך. להסך את רגליו מלמד ששכך את עצמו מכל צד כסוכה. ומפני שכיחה הבגדים ירדי וכרת את כנף המעיל אשר לשאול, לפיכך נענש שנאמר ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו. ומפני שאמר אם יי' הסיתך בי ירח מנחה, שנאמר ויעמוד שטן על ישראל וגו' ויסת את דוד לספור את ישראל ויהן יי' דבר בישראל ויפול מהם שבעים אלף איש. ומפני שאמר ויתן יי' דבר בישראל מהבוקר ועד עת זריקתו. רבי יוחנן אמר עד חצות ממש. ויאמר למלאך המשחית בעם רב אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה למלאך טול לי רב שבהם שיש בו ליפרע מהם כמה חובות באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין. ובהשחית ראה ה' וינחם מאי ראה אמר רב ראה יעקב אבינו דכתיב ויאמר יעקב כאשר ראם ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה שנאמר אלהים יראה לו השה רבי יצחק נפחא אמר כסף כפורים ראה שנאמר ולקחת את כסף הכפורים מאת כני ישראל וגו' רבי יוחנן אמר בית המקדש ראה דכתיב בהר ה' יראה פליגי כה ר' יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני חד אמר כסף הכפורים ראה וחד אמר בית המקדש ראה ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה שנאמר אשר יאמר היום בהר ה' יראה: לא יכנם אדם להר הבית במקלו וכו': מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא בשמה ורב תנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר כמאן דאמר אינש אדמקיפנא אדרי איעול בהא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הנכנם לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא רבי אבהו אמר אם היה שביל מעיקרו מותר אמר ר' חלבו אמר רב הונא הנכנם לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדריא שנאמר ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו': ורקיקה מקל וחומר: אמר רב ביבי אמר ר' יהושע בן לוי יכל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבת עינו שנאמר והיה עיני ולבי שם כל הימים אמר רבא רקיקה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמנגל מה מנגל בהר הבית אסור בבית הכנסת מותר אף רקיקה כהר הבית הוא דאסור בבית הכנסת שרי אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רבינא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנא לרבא אדליף ממנגל נילף מקפנדריא אמר ליה תנא ילף ממנגל ואת אמרת מקפנדריא מאי היא דתניא לא יכנם אדם להר הבית במקלו שבידו ולא במנעלו שברגלו ולא במעות הצרורים לו בסדינו ובפונדתו מופשלת לאחוריו ולא יעשנה קפנדריא ורקיקה מקל וחומר ממנגל ומה מנגל שאין בו דרך בזיון אמרה תורה של נעלך מעל רגלך רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק והלא דברים קל וחומר ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך רקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן אמר ליה אנא הבי קאמינא נימא הכא ולחומרא ואיבעיא

גליון הש"ס

גמ' אל התקר אדום. פי' ערמות כ"ה פ"ק פוסק ד"ה וחזן:

הגהות הגר"א

[א] שם מכתם למכתי"ם למשכל משהו. נ"ב נרפס פרי"ם מלא ומן כת"ס במגלה:
[ב] רשב"ם ד"ה כל שמיכך פי' שמעמיד בן מלמד בן. כ"כ תו"ס שם מ"ס פרים כמ"ש למעיל ד"ה מי שהכנים:

לעיין רש"י

אוצריה. פלהה. מרשי"ר. להשתחל. שבחריא"ה [טבחריא"ה]. פי' הטבחת. טרדיא. קפנדריא. קיתוני"ר.

תורה אור השלם

1. מִמִּקְשַׁר קֶשֶׁת בַּעֲנָנִי וְנִבַּטְתִּי אֹתוֹ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ: בראשית ט ט
2. וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תַאֲוָה הוּא לָעֵינַיִם וְנֶחְמָד הָעֵץ לְהַשְׂכִּיל וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל: בראשית ג ו
3. וַיָּבֹא אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאן עַל הַדָּרֶךְ וְשָׁם מְעָרָה וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת רַגְלָיו וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּיַרְכְּתֵי הַמְּעָרָה יֹשְׁבִים: שמואל א כד ד
4. וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה הַיּוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְיָ אֵלֶיךָ הִנֵּה אֹנֹכִי נֹתֵן אֶת אֹיִבְךָ בְּיָדֶךָ וְקָטַלְתָּ לוֹ כַּאֲשֶׁר יִטַב בְּעֵינֶיךָ וַיָּקָם דָּוִד וַיִּכְרֹת אֶת כְּנַף הַמְּעִיל אֲשֶׁר לְשָׁאוּל בָּלֹט: שמואל א כד ה
5. וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְכַסֻּהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יֵחֱם לוֹ: מלכים א א א
6. וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתוֹ נַעֲרִי אֲדֹנִי תְּחַמֵּם אֶת הַמֶּלֶךְ עֲבִירָה אֲדֹנִי וְתִשְׁכַּב בְּחֵיקֶךָ וְחַמַּם לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ: מלכים א א ב
7. וְעָמַד שָׂטָן עַל יִשְׂרָאֵל וַיָּסֶת אֶת דָּוִד לִמְנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל: דברי הימים א כא א
8. וַיִּתֵּן אֱלֹהִים דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ: שמואל ב כד טו
9. וַיִּתֵּן יְיָ דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל מִן הַבֹּקֶר וְעַד עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן הָעָם מִדָּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ: שמואל ב כד טו
10. וַיִּשְׁלַח יְיָ דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל מֵהַבֹּקֶר וְעַד עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן הָעָם מִדָּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ: שמואל ב כד טו
11. וַיִּשְׁלַח יָדוֹ הַמַּלְאָךְ יְרוּשָׁלַ‍ִם לְשַׁחֲתָהּ וַיִּנָּחֶם יְיָ אֶל הָרָעָה וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית בָּעָם רַב עַתָּה הֶרֶף יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְיָ הָיָה עִם גֹּרֶן הָאָרְנָה הַיְבוּסִי: שמואל ב כד טז
12. וַיִּשְׂא הַמַּלְאָךְ מֵלְאַךְ יְיָ לִירוּשָׁלַ‍ִם לְהַשְׁחִיתָהּ וַיִּנָּחֶם יְיָ עַל הָרָעָה וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית בָּעָם רַב עַתָּה הֶרֶף יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְיָ הָיָה עִם גֹּרֶן הָאָרְנָה הַיְבוּסִי: שמואל ב כד טז
13. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק יְיָ הָאֹמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ: בראשית לב י
14. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם שָׁם הַמָּקוֹם הוּא וְיָ יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יְיָ יֵרָאֶה: בראשית כב יד
15. וַיַּקְרִיבוּ אֶת מִנְחַת הַנְּשִׂיאִם מִצְּאת מִזְבַּח יִשְׂרָאֵל וַתִּתְּנוּ אוֹתוֹ אֶל עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְתִהְיֶה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי יְיָ לִכְפֹּר עַל יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא יִהְיֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד לִנְגֹּף אֶל אֹהֶל מוֹעֵד: במדבר ח יט
16. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם שָׁם הַמָּקוֹם הוּא וְיָ יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יְיָ יֵרָאֶה: בראשית כב יד
17. וַיִּבְנוּ עִם הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ וַיִּצְרְפוּ בְּרִאשׁוֹנָה כב יד
18. וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלָיו שְׁמוֹעַ אֶת יַעֲקֹב וְאֶת יִשְׂרָאֵל קְרוּאֵל מו ח
19. וַיֹּאמֶר אֶל יְקוּם חֵלֶם שֶׁל נְגָלֵךְ מֵעַל רַגְלֵיךְ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אַדְמַת קֹדֶשׁ הוּא: שמות ג ה
20. וַיִּבָּא עַד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לָבֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ שָׂק: אסתר ד ב

ישראל לוקחין לפני יי לכפר על נפשותיכם שמות ל טו. 16. ויקרא אברהם שם המקום ההוא יי יראה אשר יאמר היום בהר יי יראה. 17. ובבא עם הארץ לפני יי בשבעה כב יד. 18. ויאמר יי אליו שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל. 19. ויאמר אל יקרב הלם של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא: שמות ג ה. 20. ויבא עד לפני המלך כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק: אסתר ד ב

ויצא דרך שעיר ועמלק לא ישאר בהו כי אם נבזו ונבאי: יחזקאל לה ו. ויאמר יי אליו שמך יעקב לא יקרא עוד שמך כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל. ויאמר אליו אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל עמים יהיה ממך וגו' ואת הארץ אשר נתתי לאברהם ולצחק לך אתננה ולזרעך אחריך אתן את הארץ: בראשית לה יא יב. ויאמר אל יקרב הלם של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא: שמות ג ה. ויבא עד לפני המלך כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק: אסתר ד ב

וְהָרָעָה וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית בָּעָם רַב עַתָּה הֶרֶף יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְיָ הָיָה עִם גֹּרֶן הָאָרְנָה הַיְבוּסִי: שמואל ב כד טז. 13. ויאמר יעקב אל אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יי האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך: בראשית לב י. 14. ויאמר אברהם שם המקום ההוא יי יראה אשר יאמר היום בהר יי יראה: בראשית כב יד. 15. ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל ונתת אותו על עבדת אהל מועד והיה לבני

תניא בן עזאי אומר *Учили* в барайте: *Бен-Азай говорит*: על כל משכב שכב *на любом ложе лежи*, חוץ מן הקרקע *кроме земли* (чтобы не простыть), על כל מושב שב *на любом сиденье сиди*, חוץ מן הקורה *кроме балки* (чтобы не упасть).

אמר שמואל שינה בעמוד השחר *Сказал Шмуэль*: *сон на рассвете* полезен телу, כאסטמא לפרזלא *как сталь железу*. (Железные предметы лучше сохраняются, когда они покрыты сталью.) יציאה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא *Утренний выход* в туалет полезен телу, *как сталь железу*.

בר קפרא הוה מזבן מילי בדינרי *Бар-Капара продавал* свои *советы за динары*. И так говорил: עד דכפנת אכול *пока голоден – ешь*; עד דצחית שתי *пока испытываешь жажду – пей*; עד דרתחא קדרך שפוך *пока кипит твоя кастрюля – лей* (т. е. когда ты должен справить нужду – справляй ее немедленно). קרנא קריא ברומי Когда слышишь *звук рога в Риме*, означающий, что пришли оптовые покупатели инжира, то, בר מזבין תאני если ты *сын торговца инжиром*, תאני דאבוך זבין *продавай инжир своего отца*, если отца нет дома, пока не ушли покупатели.

אמר להו אביי לרבנן *Сказал Абае мудрецам*: כי עיילתו בשבילי דמחוזא למיפק ביה בחקלא *когда проходите по улочкам* города *Мхоза*, чтобы *выйти в поле* (справить нужду), לא תחזו לא להך גיסא ולא להך גיסא *не смотрите по сторонам*, דלמא יתבי נשי *потому что, возможно*, там *сидят женщины* (справляя нужду), ולאו אורח ארעא לאסתכולי בהו *и правила поведения* (т. е. закон) *запрещают на них смотреть*.

רב ספרא על לבית הכסא Однажды *рав Сафра вошел в туалет*. אתא רבי אבא נחר ליה אבבא *Пришел раби Аба* и *покашлял при входе*, чтобы выяснить, есть ли тут люди. אמר ליה *Сказал ему* рав Сафра: ליעול מר *войди, господин*. בתר דנפק אמר ליה *После того как он вышел, сказал ему* рав Аба: עד השתא לא עיילת לשעיר *ты еще не пришел в Страну Козла*, וגמרת לך מילי דשעיר *но уже выучил козлиные обычаи*? (Намек на Страну Эдом, названную "землей козла". Эдомяне не практиковали скромное поведение в туалете. Т. е. раби Сафре надо было, пока он находился внутри, тоже покашлять в ответ, чтобы никто не вошел.)

Раби Аба привел доказательство: לאו הכי תנן разве *не так учили* в мишне[1]: מדורה היתה שם *там*, во дворе Храма, *разводили костер*, чтобы грелись коэны, ובית הכסא של כבוד *а также* устроили *достойный туалет*. וזה היה כבודו *И его достоинство* заключалось в том, что дверь закрывалась, и מצאו נעול בידוע שיש שם אדם если кто-то *находил ее закрытой*, это *означало, что там* внутри сидит *человек*. מצאו פתוח בידוע שאין שם אדם А если *находил ее открытой*, это *означало, что там нет никого*. – אלמא לאו אורח ארעא הוא Отсюда *следует*, что *правила поведения запрещают* разговаривать в туалете. Тогда почему ты, рав Сафра, сказал "войди"?

והוא סבר מסוכן הוא *А он* (рав Сафра) *считал*, что *это опасно* – не заходить сразу. דתניא *Потому что учили* в барайте[2]: רבן שמעון בן גמליאל אומר *рабан Шимон бен Гамлиэль говорит*: עמוד החזר מביא את האדם לידי הדרוקן *порция* большой нужды, *возвращенная* обратно в тело (потому что ей не дают выйти), *приводит человека к водянке*. סילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון *Порция* малой нужды, *возвращенная* обратно, *приводит человека к желтухе*.

רבי אלעזר על לבית הכסא Однажды *раби Элазар зашел в туалет*. אתא ההוא רומאה דחקיה *Пришел один парс* (некоторые говорят: римлянин) и стал *его выталкивать* оттуда. קם רבי אלעזר ונפק *Встал раби Элазар и вышел*. אתא דרקונא שמטיה לכרכשיה *Пришла "дракона"* (змея) *и порвала тому* парсу *прямую кишку*, и он умер на месте.

קרי עליה רבי אלעזר *Об этом раби Элазар прочел* стих[3]: ואתן אדם תחתיך *"Отдам человека за тебя"*. אל תקרי אדם אלא אדום *Не читай "человек", но* читай *"красный"*, Эдом, страна римлян. – Т. е. вместо того, чтобы убить меня, Небеса выбрали жителя Эдома.

Гемара приводит эпизод, когда Шауль, преследуя Давида, вошел, чтобы справить нужду, в пещеру, где скрывался Давид со своими людьми. Те посоветовали Давиду убить Шауля, но он лишь отрезал ему край одежды. Выйдя наружу, Давид сказал об этом Шаулю.

ואמר להרג ותחס עליך *"И сказал, чтобы (я) тебя убил, но пожалела тебя"*[4]. – Почему

1. Тамид 26а
2. См. стр. 25а
3. Йешаяу 43:4
4. Шмуэль I, 24:10

על כל מושב שב מן מן הקורה. שמא תפול: כשמפשפש לפרוטה. מלמולת שהכרכשים יוצא מן הקרקע. נחש: שמשיב לכרכשים. מלמולת שהכרכשים יוצא מן הקרקע. שקורין טכמי"ל: ואמר להרגך ושחם עליך. לוד אמר לעולם כן נעלמו מן המערה שהכתם בה לפעמים וכרת לוד לא כך היה מעיקר ואמר להרגך הקב"ה התיר לי להרגך: פסורס לשמרה וכו'. סם כמחתרת ימלא הגגה וגו' (שמות כב:). ו) [ע"י תוספות ב"ק נ:]. ז) [ב"ק: תוספות]. ח) [עיין מ"ש מהר"ן שם]. ט) [תוספות ע"ז כ:]. י) [ע"י תוס' ב"ק כ: ד"ה כאי ותוס' שבועות ג: ד"ה כי]. יא) [שמות כ].

תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ מן הקרקע על כל מושב שב חוץ מן הקורה אמר שמואל [ו]שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא יציאה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא בר קפרא הוה מזבן מילי בדינרי עד [ז]דכפנת אכול עד רצחית שתי עד דרתחא קרדך שפך קרנא קריא ברומי בר מזבין תאני תאני דאבוך זבין אמר להו אביי לרבנן כי עייליתו בשבילי דמחווא למיפק ביה בחקלא לא תחזו לא להך גיסא ולא להך גיסא דלמא יתבי נשי ולאו אורח ארעא לאסתכולי בהו [ח]רב ספרא על לבית הכסא אתא רבי אבא נחר ליה אבבא אמר ליה ליעול מר בתר דנפק אמר ליה עד השתא לא עיילת לשעיר וגמרת לך מילי דשעיר לאו הכי תנן [ט]מדורה היתה שם ובית הכסא של כבוד וזה היה כבודו מצאו נעול בידוע שיש שם אדם מצאו פתוח בידוע שאין שם אדם אלמא לאו אורח ארעא הוא והוא סבר מסוכן הוא [י]דתניא רבן שמעון בן גמליאל אומר עמוד החוזר מביא את הארס לידי הרדוקן סילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון רבי אלעזר על לבית הכסא אתא תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ מן הקרקע על כל מושב שב חוץ מן הקורה אמר שמואל [ו]שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא יציאה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא בר קפרא הוה מזבן מילי בדינרי עד [ז]דכפנת אכול עד רצחית שתי עד דרתחא קרדך שפך קרנא קריא ברומי בר מזבין תאני תאני דאבוך זבין אמר להו אביי לרבנן כי עייליתו בשבילי דמחווא למיפק ביה בחקלא לא תחזו לא להך גיסא ולא להך גיסא דלמא יתבי נשי ולאו אורח ארעא לאסתכולי בהו [ח]רב ספרא על לבית הכסא אתא רבי אבא נחר ליה אבבא אמר ליה ליעול מר בתר דנפק אמר ליה עד השתא לא עיילת לשעיר וגמרת לך מילי דשעיר. תניא [ט]מדורה היתה שם ובית הכסא של כבוד וזה היה כבודו מצאו נעול בידוע שיש שם אדם מצאו פתוח בידוע שאין שם אדם אלמא לאו אורח ארעא הוא והוא סבר מסוכן הוא [י]דתניא רבן שמעון בן גמליאל אומר עמוד החוזר מביא את הארס לידי הרדוקן סילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון רבי אלעזר על לבית הכסא אתא

ההוא [יא]פרסאה דחקיה קם ר' אלעזר ונפק אתא דרקונא שמטיה לברכשיה קרי עליה רבי אלעזר [א]ואתן אדם תחתיך [ב]אל תקרי אדם אלא אדום: [ג]ואמר להרגך ותחם עליך ואמר ואמרתי מיבעי ליה ותחם ותחמתי מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר לו דוד לשאול מן התורה בן הריגה אתה שהרי רודף אתה [ד]והתורה אמרה בא להרגך השכם להרגו אלא צניעות שהיתה בך היא חמה עליך ומאי היא דכתיב [ה]ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו תנא גדר לפנים מן גדר ומערה לפנים ממערה להסך אמר ר' אלעזר מלמד ששכב עצמו כסוכה: [ו]ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט אמר ר' יוסי בר' חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם שנאמר [ז]והמלך רוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו: [ח]אם ה' המיתך בי ירח מנחה אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה לדוד מסית קרית לי הרי אני מכשילך בדבר שאפי' תינוקות של בית רבן יודעים אותו דכתיב [ט]בי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו' מיד [י]ויעמוד שטן על ישראל וכתיב [יא]ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל ויהי דמנינהו לא שקל מיניהו כופר דכתיב [יב]ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד ומאי עת מועד אמר שמואל סבא חתניה דרבי חנינא משמיה דרבי חנינא משעת שחיטת התמיד ער שעת זריקתו רבי יוחנן אמר עד חצות ממש: [יג]ויאמר למלאך המשחית בעם רב אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה למלאך טול לי רב שבהם שיש בו ליפרע מהם כמה חובות באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין: [יד]ובהשחית ראה ה' ויתחם מאי ראה אמר רב ראה יעקב אבינו דכתיב [טו]ויאמר יעקב כאשר ראם ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה שנאמר [טז]אלהים יראה לו השה רבי יצחק נפחא אמר כסף כפורים ראה שנאמר [יז]ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל וגו' רבי יוחנן אמר בית המקדש ראה דכתיב [יח]בהר ה' יראה פליגי בה ר' יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני חד אמר כסף הכפורים ראה וחד אמר בית המקדש ראה ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה שנאמר [יט]אשר יאמר היום בהר ה' יראה: לא יכנס אדם להר הבית במקלו וכו': [כ]מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה ורב חנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר כמאן דאמר אינש אדמקיפנא אדדי איעול בהא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [כא]הנכנס לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא רבי אבהו אמר [כב]אם היה שביל מעיקרו מותר אמר ר' חלבו אמר רב הונא [כג]הנכנס לבית הכנסת להתפלל [א] מותר לעשותו קפנדריא שנאמר [יז]ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו': ורקיקה מקל וחומר: אמר רב ביבי אמר ר' יהושע בן לוי [יח]כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבת עינו שנאמר [יט]והיה עיני ולבי שם כל הימים אמר רבא רקיקה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמנעל מה מנעל בהר הבית אסור בבית הכנסת מותר אף רקיקה בהר הבית הוא דאסור בבית הכנסת שרי אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רבינא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנא לדבא אדהילך ממנעל נילף מקפנדריא אמר ליה תנא יליף ממנעל ואת אמרת מקפנדריא מאי היא דתניא [כ]לא יכנס אדם להר הבית לא במקלו שבידו ולא במנעלו שברגלו [כא]ולא כמעות הצדורים לו בסדינו ובפונדתו מופשלת לאחוריו ולא יעשנה קפנדריא ורקיקה מקל וחומר ממנעל ומה מנעל שאין בו דרך בזיון [כב]אמרה תורה של נעליך מעל רגליך רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר [כג]כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק והלא דברים קל וחומר ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך רקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן אמר ליה אנא הכי קאמינא נימא הכא והכא לחומרא ואימא

[יא] שם הנכנס לבית הכסא ומתעטף מותר. כ"כ בתוספות הרי"ף תלוה וכן כתב"ם במגילה: [ב] ישר"י ד"ה כל המיקל כר' לעולם תן. כ"כ תו"ה בתוס' ב"ק פרק הכונס ממ"ש במתני' למיתני תלת כו':

הגהות הגר"א

[א] שם שהכנס לבהכ"נ להתפלל מותר. כ"כ בתוספ' הרי"ף תלוה וכן בתו"ה במגילה:

[ב] ישר"י ד"ה כל המיקל כר' לעולם תן. כ"כ תו"ה בתוס' ב"ק פרק הכונס ממ"ש במתני' למיתני תלת כו':

לעזי רש"י

אצטריך. פלרה. מורשי"ר. להשתעל. שבחי"א [שבחואי"ן]. פי'-הכנסת. טרי"א. קפנדריא. קיצור-דרך.

גליון הש"ס

גמ' אל הקיר אדום. פי' ירמות פ"ג ע"ג פוסק ד"ה ותלין:

תורה אור השלם

1. מֹאשֶׁר יָקַרְתָּ בְעֵינַי נִכְבַּדְתָּ וַאֲנִי אֲהַבְתִּיךָ וְאֶתֵּן אָדָם תַּחְתֶּיךָ וּלְאֻמִּים תֵּת נַפְשֶׁךָ: ישעיהו מג ד

2. הָנֵה הַיּוֹם הִנֵּה רֹאשׁ עֹקְיָךְ אֶת אֲשֶׁר נָתַךְ יְיָ חַיִּם בְּיָדִי בַּמְּעָרָה וְאָמַר לְהָרְגֶךָ וַתָּחָס עָלֶיךָ וָאֹמַר לֹא אֶשְׁלַח יָדִי בַּאדֹנִי כִּי מְשִׁיחַ יְיָ הוּא: שמואל א כד ה

3. וַיָּבֹא אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאן עַל הַדֶּרֶךְ וְשָׁם מְעָרָה וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת רַגְלָיו וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּיַרְכְּתֵי הַמְּעָרָה יֹשְׁבִים: שמואל א כד ג

4. וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה הַיּוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְיָ אֵלֶיךָ הִנֵּה אֹנֹכִי נֹתֵן אֶת אֹיִבְךָ בְּיָדֶךָ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר יָטַב בְּעֵינֶיךָ וַיָּקָם דָּוִד וַיִּכְרֹת אֶת כְּנַף הַמְּעִיל אֲשֶׁר לְשָׁאוּל בַּלָּט: שמואל א כד ה

5. וַיְהִי לְדָוִד כֵּן נָקָה בְּיָדִים וְהַכְּסוּת בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ: מלכים א א א

6. וַתֹּאמֶר שִׁמְעָה נָּא אֲדֹנִי וְהֹלַכְתָּ אֶת הַדָּבָר עֲבוּר אֲשֶׁר יְיָ הִכְשִׁיר כִּי יְיָ נִלְחֲמָה וְאֵם בְּנִי הָאָדָם אֲרוּרִים הֵם לְנַפֵּץ כִּי נִרְשָׁעִי הַיּוֹם מִהֲשָׁפֵךְ דָּמִים בְּנָקְלָה יְיָ לֵאמֹר לָךְ עֲבֹר אֱלֹהִים אוֹיְבֶיךָ: שמואל א כה כח

7. כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיְיָ בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם: שמות ל יב

8. וַיַּכֶּה שָׁטָן עַל יִשְׂרָאֵל וַיָּסֶת אֶת דָּוִיד לִמְנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל: דברי הימים א כא א

9. וַיִּקַּח אֲנִי יְיָ לְחַטָּאת בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּסֶּת אֶת דָּוִד בָּהֶם לֵאמֹר לֵךְ מְנֵה אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת יְהוּדָה: שמואל ב כד א

10. וַיִּתֵּן יְיָ דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל מֵהַבֹּקֶר וְעַד עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן הָעָם מִדָּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ: שמואל ב כד טו

11. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָם דָּוִד בַּבֹּקֶר וּדְבַר יְיָ הָיָה אֶל גָּד הַחֹזֶה חֹזֵה דָּוִד לֵאמֹר: שמואל ב כד יא

12. וַיִּשְׁלַח הָאֱלֹהִים מַלְאָךְ לִירוּשָׁלַם לְהַשְׁחִיתָהּ וּכְהַשְׁחִית רָאָה יְיָ וַיִּנָּחֶם עַל הָרָעָה וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית בָּעָם רַב עַתָּה הָרֶף יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְיָ הָיָה עִם גֹּרֶן הָאָרְנָה הַיְבוּסִי: שמואל ב כד טז

13. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן הִנֵּה כָל אֲשֶׁר לוֹ בְּיָדֶךָ רַק בּוֹ אַל תִּשְׁלַח יָדֶךָ וַיֵּצֵא הַשָּׂטָן מִלִּפְנֵי יְיָ וַיַּךְ אֶת אִיּוֹב בִּשְׁחִין רָע מִכַּף רַגְלוֹ עַד קָדְקֳדוֹ: איוב ב ז

14. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם שָׁם הַמָּקוֹם הַהוּא כִּי אָמַר יְיָ יֵרָאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יְיָ יֵרָאֶה: בראשית כב יד

15. וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יְיָ יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יְיָ יֵרָאֶה: בראשית כב יד

16. וַיִּקְרָא יְיָ אֶלְיָה שְׁמַעְתָּ אֶת תְּפִלָּתִי בְּכָל יוֹקֵד פִּיךָ

17. וַיִּבָּצֵא עַם הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ לְהַשְׁחִית אֶת יְרוּשָׁלָ

18. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶלְיָה שְׁמַעְתָּ אֶת תְּפִלָּתִי וְאֶת תַּחֲנוּנָתִי אֲשֶׁר הִתְפַּלַּלְתָּ לְפָנַי הִנֵּה הִקְדַּשְׁתִּי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי לָשׂוּם שְׁמִי שָׁם עוֹלָם וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים: מלכים א ט ג

19. וַיֹּאמֶר אֶל הַחֹרֵב חֻלַּם שֶׁל נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אַדְמַת קֹדֶשׁ הוּא: שמות ג ה

20. וַיִּבָּצֵא עִיר לִפְנֵי הַשֹּׁעֵר הַמֶּלֶךְ אֵין לָבוֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ שָׂק: אסתר ד ב

מוסף רש"י

תובא בפרק המסכת.

רבינו חננאל

תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ מן הקרקע. על כל מושב שב חוץ מן הקורה. אמר שמואל שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא. תני בר קפרא אסטמא אכול. אדכפנת שתי. אדרתחא קרדך שפוך כולי. דבריו משונים. רב ספרא עייל לבית הכסא אתא ר' אבא נחר ליה. אמר ליה רב ספרא ליעול מר. אמר ליה עד כאן לא עיילת לשעיר גמרת לך מילי דשעיר. פירוש. עד כאן לא נכנסתה בארץ אדום. שהיא ארצה שעיר שדה אדום, למדתה דרכיהן שכותבינו בשונן ישובין שנים שלשה כאחד בבית הכסא. ואינם מתביישין זה מזה. אלא מנהיגין פתח בית הכסא פתוח. כדי שיכנס בו מי שיבוא, למה לא סגרתה הפתח, אלא ראיתי אני הפתח פתוח נדמה לי שאין שם אדם, למיכך באתי להכנס. מי לא תנן במסכת תמיד כמשנתינו מצאו לבית הכסא בשורה נעול. ביודע שיש שם אדם. פתוח בידוע שאין שם אדם. ופרקינן רב ספרא הוה סבר ר' אבהו מסוכן הוא דדחקי ליה עיכוין, כדתניא רב שמעון בן נגמליאל אומר עמוד החוזר מביא את הארס לידי הדרוקן. פירוש עמוד החוזר עמוד של זיזיה שהחוזר להיסחף ולצאת הרוץ למבעת ונטרד ולא השילו להוץ אלא החוזרין ועמד הילך. מביא את האדם לידי חולי הדרקן ניפוח הבטן. סילון החוזר קילוח השתנה מי רגלים. פירוש דדקונא נזוף. פירוש כרכשא מי הסכנת. ואמר להרגך ותחם עליך. פירוש ואומר להרגך שאתה רודף. והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו. אילא צניעות שהיתי בך ותחם עליך. להסך את רגליו סלמד שסכך את עצמו מכל צד כסוכה. ופסוי שכיחה הבגדים ולא יחם לו. פירוש דקזנא נזוף. פירוש כרכשא מי הסכנת. ואמר להרגך ותחם עליך. פירוש ואומר להרגך שאתה רודף. והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו. אילא צניעות שהיתי בך ותחם עליך. להסך את רגליו סלמד שסכך את עצמו מכל צד כסוכה. ופסוי שכיחה הבגדים ולא יחם לו. פירוש דזיד וכרת את כנף המעיל אשר לשאול, למיכך נענש שנאמר וירכסתה בבגדים ולא יחם לו. ומפני שאמר אם ר"י המיתך בי ירח מנחה, נענש תיכף. שנאמר ויעמוד שטן על ישראל וגו' רבי יוחנן אמר עד חצות ממש. ראמר למלאך המשחית בעם רב אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה למלאך טול לי רב שבהם שיש בו ליפרע מהם כמה חובות באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין. ובהשחית ראה ה' ויתחם מאי ראה אמר רב ראה יעקב אבינו דכתיב ויאמר יעקב כאשר ראם ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה שנאמר אלהים יראה לו השה רבי יצחק נפחא אמר כסף כפורים ראה שנאמר ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל וגו' רבי יוחנן אמר בית המקדש ראה דכתיב בהר ה' יראה פליגי בה ר' יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני חד אמר כסף הכפורים ראה וחד אמר בית המקדש ראה ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה שנאמר אשר יאמר היום בהר ה' יראה: לא יכנס אדם להר הבית במקלו וכו': מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה ורב חנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר כמאן דאמר אינש אדמקיפנא אדדי איעול בהא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הנכנס לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא רבי אבהו אמר אם היה שביל מעיקרו מותר אמר ר' חלבו אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת להתפלל [א] מותר לעשותו קפנדריא שנאמר ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו': ורקיקה מקל וחומר: אמר רב ביבי אמר ר' יהושע בן לוי כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבת עינו שנאמר והיה עיני ולבי שם כל הימים אמר רבא רקיקה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמנעל מה מנעל בהר הבית אסור בבית הכנסת מותר אף רקיקה בהר הבית הוא דאסור בבית הכנסת שרי אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רבינא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנא לדבא אדהילך ממנעל נילף מקפנדריא אמר ליה תנא יליף ממנעל ואת אמרת מקפנדריא מאי היא דתניא לא יכנס אדם להר הבית לא במקלו שבידו ולא במנעלו שברגלו ולא כמעות הצדורים לו בסדינו ובפונדתו מופשלת לאחוריו ולא יעשנה קפנדריא ורקיקה מקל וחומר ממנעל ומה מנעל שאין בו דרך בזיון אמרה תורה של נעליך מעל רגליך רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק והלא דברים קל וחומר ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך רקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן אמר ליה הכי קאמינא נימא הכא והכא לחומרא ואימא

הָרָקָה וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית רַב עַתָּה הָרֶף יָדֶךָ מִן הַמַּלְאָךְ יְיָ עַמְּדוֹ אֵצֶל גֹּרֶן אָרְנָן הַיְבוּסִי: וירא הימים ב כא טו

כַּאֲשֶׁר רָאָם מַתָּנָה אֱלֹהִים וַה וְהִקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַתָּנִים: בראשית לב ג

וְלִבִּי שָׁנִיתִים וַיְהִי: בראשית כב ח

15. וַלְקַחְתָּ אֶת כֶּסֶף הַכִּפֻּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם: שמות ל טז

16. וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יְיָ יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יְיָ יֵרָאֶה: בראשית כב יד

17. וַיִּבָּצֵא עַם הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ לְהַשְׁחִית אֶת יְרוּשָׁלָ

18. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶלְיָה שְׁמַעְתָּ אֶת תְּפִלָּתִי וְאֶת תַּחֲנוּנָתִי אֲשֶׁר הִתְפַּלַּלְתָּ לְפָנַי הִנֵּה הִקְדַּשְׁתִּי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי לָשׂוּם שְׁמִי שָׁם עוֹלָם וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים: מלכים א ט ג

19. וַיֹּאמֶר אֶל הַחֹרֵב חֻלַּם שֶׁל נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אַדְמַת קֹדֶשׁ הוּא: שמות ג ה

20. וַיִּבָּצֵא עִיר לִפְנֵי הַשֹּׁעֵר הַמֶּלֶךְ אֵין לָבוֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ שָׂק: אסתר ד ב

Давид сказал: **ואמר** *"и сказал* (кто-то)"? **ואמרתי מיבעי ליה** *Надо было* сказать: *"и я сказал"*. И то же самое: почему сказал: **ותחס** *"но* (она) *пожалела"*? **וחסתי מיבעי ליה** *Надо было* сказать: *"но я пожалел"*.

אמר לו דוד *Сказал раби Элазар*: **אמר רבי אלעזר מן התורה בן הריגה** *сказал Давид Шаулю*: **לשאול שהרי אתה** *согласно Торе, тебя надо убить, потому что ты преследователь* (который хочет убить человека, в данном случае меня); **והתורה אמרה** *а Тора сказала*: **בא להרגך השכם להרגו** *пришел* некто *тебя убить – упреди и убей его*[5]. – Поэтому здесь употреблено выражение: "сказал убить тебя" – Всевышний сказал в Своей Торе.

Давид продолжил: **אלא צניעות שהיתה בך** *но скромность, проявленная тобой,* – **היא חסה עליך** *она тебя пожалела* (как и написано в стихе).

ומאי היא *И что это* за скромность, которую проявил Шауль? **דכתיב** *Как написано* про Шауля[6]: **ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה** *"И пришел к овечьим оградам* (т. е. к овчарне) *у дороги, а там пещера.* **ויבא שאול להסך את רגליו** *И вошел* (туда) *Шауль справить нужду"*.

תנא גדר לפנים מן גדר *Учили* в барайте, толкующей этот стих: *ограда внутри ограды* (потому что написано во множественном числе) **ומערה לפנים ממערה** *и пещера внутри пещеры*. Отсюда видна скромность Шауля, о которой сказал Давид.

להסך אמר רבי אלעזר О словах *"справить нужду" сказал раби Элазар*: **מלמד שסכך עצמו כסוכה** стих *учит, что,* справляя нужду, Шауль *покрыл себя* своей одеждой, *как шалашом*.

Написано[7]: **ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט** *"И поднялся Давид, и тайком отрезал край верхней одежды, которая у Шауля"*. **אמר רבי יוסי ברבי חנינא** *Сказал раби Йосе, сын раби Ханины*: **כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם** *кто позорит одежду – в конце* своих дней *не будет получать от нее пользу*; **שנאמר** *как сказано* про Давида, который отрезал край одежды Шауля[8]: **והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו בבגדים ולא יחם לו** *"И состарился царь Давид, пришел в года, и укрывали его одеждами, но не было ему тепло* (под ними)".

Написано о том, как сказал Давид Шаулю[9]: **אם ה' הסיתך בי ירח מנחה** *"Если Всевышний подстрекал тебя против меня,* то *вдохнет* Он мое *приношение"*, т. е. примет мою молитву, уподобленную приношению.

אמר ליה אמר רבי אלעזר *Сказал раби Элазар*: **הקדוש ברוך הוא לדוד** *сказал Всевышний Давиду*: **מסית קרית לי** *подстрекателем* ты *Меня назвал?* **הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו** *Вот Я поставлю перед тобой преткновение* (дам возможность ошибиться), *о котором знают даже дети* (т. е. любой знает, что так нельзя поступать). **כי תשא את ראש בני דכתיב** *Как написано*[10]: **ישראל לפקודיהם** *"Когда станешь исчислять сыновей Израиля* (вести перепись), **ונתנו איש כפר נפשו וגו'** пусть *каждый даст выкуп за свою душу...* и не будет среди них пагубного заболевания". Т. е. исчислить надо не народ, а сумму выкупа, иначе придет эпидемия.

מיד *Сразу* после этого[11]: **ויעמוד שטן על ישראל** *"И встал Сатан против Израиля,* и подстрекал Давида пересчитать Израиль (т. е. евреев)". **וכתיב** *И написано*[12]: **ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל** *"И подстрекал Давида против них, говоря ему: пойди, пересчитай евреев"*. **וכיון דמנינהו לא שקל מינייהו כופר** *Но, когда пересчитывал их, не взял с них выкуп;* **ויתן ה' דבר בישראל דכתיב** *как написано*[13]: **מהבקר ועד עת מועד** *"И навел Всевышний мор на евреев с того утра до определенного срока"*.

אמר מאי עת מועד *Что* за *"определенный срок"*? **שמואל סבא חתניה דרבי חנינא משמיה דרבי חנינא** *Сказал Шмуэль Саба, зять раби Ханины, от имени раби Ханины*: **משעת שחיטת התמיד עד שעת זריקתו** *со времени,* когда *режут* жертву *"тамид", и до времени кропления* жертвенника *ее кровью*. **רבי יוחנן אמר** *Раби Йоханан сказал*: **עד חצות ממש** *вплоть до полудня,* когда прекращали резать утренний "тамид".

Написано[14]: **ויאמר למלאך המשחית בעם רב** *"И сказал* (Всевышний) *ангелу, губителю народа: довольно,* сейчас же останови свою руку!" **אמר רבי אלעזר** *Сказал раби Элазар*: **אמר ליה הקדוש ברוך הוא למלאך** *сказал Всевышний ангелу*: **טול לי רב שבהם** *дай Мне* самого

5. См. Шмот 22:1
6. Шмуэль I, 24:3
7. Там же стих 4
8. Млахим I, 1:1
9. Шмуэль I, 26:19
10. Шмот 30:12-13
11. Диврей-Аямим I, 21:1
12. Шмуэль 2, 24:1
13. Там же стих 15
14. Там же стих 16

על כל מושב שב מן הקורה. אמר מפומ: כשפשפ לפרוסה. דרקועא. נחש: שמשים לכרכשים. חלמוזת שהרמי יונק בו משיין ר"ל בנחל כך מושיב לגוף ליניקה להפנות: ומדפשפ אכול. שאם תשבח תעבור ממך תחות במחלב ומוין במחלב מושיב: עד דרפשפ קדרך שפוך. קודם שפשפעך. משל הוא זה כשחתה נריק ונקניך שפוך ואל תשבח לחוסה: ומר לפרנך הקב"ה היתיר לי להרגן: ספורס שמרס וכו'. אם קרנך קריפ כרומי. אם תשמע קול קרן כרומי הוא סימן למנקדי מחים לקנות ולהוליך למקום לחמר: כר מוכין שפני שפני דאכוך וכין. אם מין לכך נכים הזכר לחה בנו נמכור מחניו כעוד שים חוכעים: כשכיני. שכיל קטן שפוים בו לשדות: נמר ליס שכבא. ליתא אם יש שם מלא. נמר פוסיי"ר בגע"ז: שמר ליה. ר' חכא לרב שפרא: עד כאן לא מיילם לשמיר. שליח נוטיין בניא שכפא: ונמרס לך מילי דשמיר. שליח נוטי: לאו שכי שכן. כשמכא תמיד: מדוסה פיפה שם. נשוכה היפך גדול של חול להממם שם שכשמים שמשימים רגליהם בניא שכפא שנרימן טבילה כלחון כמקבא יומא (ד' מח.) כל המיקך [ב] רגליו טעון טבילה: וביו שכפא על בבור. אלמא אין מפסיקים בניא שכפא ואת אמרת ליעול מר: והוא שבר. רב שפרא שמבר לומר ליעול מר שבר מסוק הוא בעמוד החוכר שם שאם מצאו פתוח בידוע שאין שם אדם אלמא לאו אורח ארעא הוא והוא שבר מסוכן הוא [ג]דתניא רבן שמעון בן גמליאל אומר עמוד החוכר מביא את האדם לידי הדרוקן. כרפו: נכפ: ויכוק. כרכשים. ויכוק דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט אמר ר' יוסי בר' חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם שנאמר [ו]והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו: [ז]אם ה' הסיתך בי ירח מנחה אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה לדוד מסית קרית לי הרי אני מכשילך בדבר שאפי' תינוקות של בית רבן יודעים אותו דכתיב [ח]כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו' מיד [ט]ויעמוד שטן על ישראל וכתיב [י]ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל ויהין דמניהו לא שקל מיניהו כופר דכתיב [יא]ויהי ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מאי עת מועד אמר שמואל סבא חתניה דרבי חנינא משמיה דרבי חנינא משעת שחיטת התמיד עד שעת זריקתו רבי יוחנן אמר עד חצות ממש: [יב]ואמר למלאך המשחית בעם רב אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה למלאך טול לי רב שבהם שיש בו ליפרע מהם כמה חובות באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין: [יג]ובהשחית ראה ה' וינחם מאי ראה אמר רב ראה יעקב אבינו דכתיב [יד]ויאמר יעקב כאשר ראם ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה שנאמר [טו]אלהים יראה לו השה רבי יצחק נפחא אמר כסף כפורים ראה שנאמר [טז]ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל וגו' רבי יותנן אמר בית המקדש ראה דכתיב [יז]בהר ה' יראה פליני בה ר' יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני חד אמר כסף הכפורים ראה וחד אמר בית המקדש ראה ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה שנאמר [יח]אשר יאמר היום בהר ה' יראה: לא יכנם ארם להר הבית במקלו וכו': [יט]מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה ורב חנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר כמאן דאמר אינש אדמקיפנא אדרי אעיול בהא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [כ]הנכנם לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא על מנת לעשות מותר אמר ר' חלבו אמר רב הונא [כא]הנכנם לבית הכנסת להתפלל [כא] מותר לעשותו קפנדריא שנאמר [כב]ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו': ורקיקה מקל וחומר: אמר רב ביבי אמר ר' יהושע בן לוי [כג]כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבת עינו שנאמר [כד]והיה עיני ולבי שם כל הימים אמר רבא רקיקה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמנעל מה מנעל בהר הבית אסור בבית הכנסת מותר אף רקיקה בהר הבית הוא דאסור בבית הכנסת שרי אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רבינא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנא לדבא אדילף ממנעל נילף מקפנדריא אמר ליה תנא ילף ממנעל ואת אמרת מקפנדריא מאי היא דתניא [כה]לא יכנס אדם להר הבית לא במקלו שבידו ולא במנעלו שברגלו [כו]ולא כמעות הצרורים לו בסדינו ובפונדתו מופשלת לאחוריו ולא יעשנה קפנדריא ורקיקה מקל וחומר ממנעל ומה מנעל שאין בו דרך בזיון [כז]אמרה תורה של נעליך מעל רגליך רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר [כח]כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק והלא דברים קל וחומר ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך רקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן אמר ליה אנא הכי קאמינא נימא הבא לחומרא ואימא

ההוא [כט]פרסאה" דחקיה קם ר' אלעזר ונפק אתא דרקונא שמטיה לכרכשיה קרי עליה רבי אלעזר [א]ואתן ארם תחתיך [ב]אל תקרי אדם אלא אדום: [ג]ואמר להרגך ותחם עליך ואמר ואמרתי מיבעי ליה ותחם וחסתי מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר לו דוד לשאול מן התורה בן הריגה אתה שהרי רודף אתה [ד]והתורה אמרה בא להרגו אלא צניעות שהיתה בך היא חסה עליך ומאי היא דכתיב [ה]ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו תנא גדר לפנים מן גדר ומערה לפנים ממערה להסך אמר ר' אלעזר מלמד שסכך עצמו כסוכה: [ו]ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט אמר ר' יוסי בר' חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם שנאמר [ז]והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו: [ח]אם ה' הסיתך בי ירח מנחה אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה לדוד מסית קרית לי הרי אני מכשילך בדבר שאפי' תינוקות של בית רבן יודעים אותו דכתיב [ט]כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו' מיד [י]ויעמוד שטן על ישראל וכתיב [יא]ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל ויכין דמניהו לא שקל מיניהו כופר דכתיב [יב]ויהי ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מאי עת מועד אמר שמואל סבא חתניה דרבי חנינא משמיה דרבי חנינא משעת שחיטת התמיד עד שעת זריקתו רבי יוחנן אמר עד חצות ממש: [יג]ואמר למלאך המשחית בעם רב אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה למלאך טול לי רב שבהם שיש בו ליפרע מהם כמה חובות באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין: [יד]ובהשחית ראה ה' וינחם מאי ראה אמר רב ראה יעקב אבינו דכתיב [טו]ויאמר יעקב כאשר ראם ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה שנאמר [טז]אלהים יראה לו השה רבי יצחק נפחא אמר כסף כפורים ראה שנאמר [יז]ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל וגו' רבי יותנן אמר בית המקדש ראה דכתיב [יח]בהר ה' יראה פליני בה ר' יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני חד אמר כסף הכפורים ראה וחד אמר בית המקדש ראה ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה שנאמר [יט]אשר יאמר היום בהר ה' יראה: לא יכנם ארם להר הבית במקלו וכו': [כ]מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה ורב חנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר כמאן דאמר אינש אדמקיפנא אדרי אעיול בהא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [כא]הנכנם לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא על מנת לעשות מותר אמר ר' חלבו אמר רב הונא [כב]הנכנם לבית הכנסת להתפלל [כב] מותר לעשותו קפנדריא שנאמר [כג]ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו': ורקיקה מקל וחומר: אמר רב ביבי אמר ר' יהושע בן לוי [כד]כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבת עינו שנאמר [כה]והיה עיני ולבי שם כל הימים אמר רבא רקיקה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמנעל מה מנעל בהר הבית אסור בבית הכנסת מותר אף רקיקה בהר הבית הוא דאסור בבית הכנסת שרי אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רבינא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנא לדבא אדילף ממנעל נילף מקפנדריא אמר ליה תנא ילף ממנעל ואת אמרת מקפנדריא מאי היא דתניא [כו]לא יכנס אדם להר הבית לא במקלו שבידו ולא במנעלו שברגלו [כז]ולא כמעות הצרורים לו בסדינו ובפונדתו מופשלת לאחוריו ולא יעשנה קפנדריא ורקיקה מקל וחומר ממנעל ומה מנעל שאין בו דרך בזיון [כח]אמרה תורה של נעליך מעל רגליך רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר [כט]כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק והלא דברים קל וחומר ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך רקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן אמר ליה אנא הכי קאמינא נימא הבא לחומרא ואימא

הקרעה ואמר למלאך המשחית דיי רב עתה הרף ידך מלאכך יי עמד ארנן היבוסי: רכבי הסוסים. רכבה ואמר רקיקה כאשר ראם מתנה אלהים זה ויקרא שם: [ז]שקשם הוא ונתקיים: כראשית בר ג. בבגדים שהיו לבושים לב ג. 14. ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה לעולה בני וילכו שניהם יחדיו: בראשית כב ח. 15. ולקחתן את נקמ הכפרים מאת בני ישראל ונתת אותן על עבדת אהל מועד והיה לבני ישראל לזכרון לפני יי לכפר על נפשותיכם: שמות ל טז. 16. ויקרא אברהם שם המקום ההוא יי יראה אשר יאמר היום בהר יי יראה: בראשית כב יד. 17. ובבוא עם הארץ לפני יי במועדים הבא בדרך שער נגב ויבא בדרך שער צפון להשתחות יבא בדרך שער נגב ויבא בדרך שער צפונה לא ישוב בדרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא: יחזקאל מו ט. 18. ויאמר יי אליו שמעתי את תפלתך ואת תחנתך אשר התחננת לפני והקרשתי את הבית הזה אשר בנית לשום שמי שם עד עולם והיו עיני ולבי שם כל הימים. מלכים א ט ג. 19. ויאמר אל הקבר חלם של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא: שמות ג ה. 20. ובבא עד למני שער השלך בלבושו קשקשו מטר ר ב

מוסף רש"י

תוכא בסוף המסכת

רבינו חננאל

תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכחב חרץ מן הקרקע, על כל מושב שבחרץ שב חרץ מן הקורה. אמר שמואל שיהא בעמוד השחר באסטמא לפרזלא. תני בר קפרא ארמנתא אכול. אורחניתא שתי, אדרחתא קדרך שפוך בולי. רבין פשוטין. רב ספרא עייל לבית הכסא אתא ר' אבא נחר ליה. אמר ליה רב ספרא ליעול מר. אמר ליה עד כאן לא עיילת לשמיר. שליח נוטרין בניא שכפא ונמרס לך מילי דשמיר. פירוש, עד כאן לא נכנסתה בארץ ארום. שהיא ארצה שניר שדה אורום, למדנה דרכיהן בשנים שהרמרים בשהן ישכיהן שנים שלשה כאחד בבית הכסא, האיים מתבריין זה מזה, ולא מבחינן פתח בית הכסא פתוח. כדי שיכנס בל מי שיבא, למה לא מצרחה התחת, אלא ראיתי אני הפתח פתוח נראה לי שאין שם אדם, לפיכך באתי להכנס. מי לא תנן במסכת תמיד במשנתינו מצאו לבית הכסא בעזרה נעול, בידוע שיש שם אדם, פתוח בידוע שאין שם אדם. ותרקינן רב שפרא הזה סבר ר' אבא מסוכן הוא דרחיק ליה עיניין, כדתניא רב שמעון בן נגליאל אומר עמוד החוכר מביא את האדם לידי הדרוקן. פירוש עמוד החוכר עמוד של צורה שהתחתיל להיפשך ולצאת חוץ לשכבת הזרע ולא הפילו לחוץ אלא הזדיע ועמד החילן, שבא את האדם לידי חולי הדרוקן ניפוח הבטן. פילון התחר קילות השתנה מי רגלים. פירוש דרקונא נחש. פירוש כרכשא מי הטבעת. ואמר להרגך ותחם עליך. פירוש אומר להרגך שאתה רודף, והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו. אלא צניעות שראיתי בך ותחם עליך. להסך את רגליו מלמד שסכך את עצמו מכל צד כסוכה. ופסני שכיחה הבגדים דהיד וכחת את כנף המעיל אשר לשאול, לפיכך מנעם שלא יאכלו בבגדים ולא יחם להן. ופסני שאמר אם יש לסיתך בי ירח מנחה, נעשם ויסת, שנזמר ויעמיד שכן ויסת את דוד למנות את ישראל ויהין ר"י הבר בישראל שהברוך ועד עת הדרקון. ור' יוחנן אמר עד חצות ממש. ויאמר למלאך המשחית בעם רב (אחוי) [ועתה] הרף ידך, טול הרב שבהן, ואיזה הוא, זה אבישי בן צרויה שהיה שקול כרובה שלסנהדרין. וכשהשחיתו ראה ר"י וינחם. רב אמר יעקב ואיבא ראה. שמואל אמר אפרו של יצחק ראה. מתני' לא יכנס אדם בהר הבית במקלו ובמנעלו ובאפודתו ובאבק שעל רגליו, ולא ישמש קפנדריא, ורקיקה מקל וחומר. שאר רבנו קפנדריא כשמה, כמאן דאמר אדמקיפנא בהא אידרי איעול בהא, ואיתיקו לקבלי. ואם היה שבל מפקרו [מותר]. ותנוכנס בכנסת שלא לשמותו קפנדריא ונותנין לו מקום בכנסת, מותר לבנות חוף על פי שטרואה בעשה בית הכנסת קפנדריא. וכן הנכנס לכנסת להתפלל מותר לבנות בנדרי חוף על פי שטרואה בעשה בית הכנסת קפנדריא. אמר רב ביבי אמר רב אמי כל מי שרק בהר הבית בואלו רק בבבת עין בליטר למעלה, שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים. רבה אמר רקיקה בבבת מותר במנעל, מה מעל בהר הבית אסור בבבת מותר, אף רקיקה בהר הבית אסור בבבת מותר. ומקשינן

הגהות הגר"א

[א] שם מכמם בכתב"י ומחמעל מחמר. נ"ב נוקמם הר"ף פלוס וכן פרש"י נמנולה:

[ב] הגר"א ז"ל בל מחיקך כי שלמת מן ס'. נ"ב ובי"מ נמה לם פרוס כמ"ם כמחיר (מיחמת) ולפ כר:

לעזי רש"י

אוריי"ר. עלרה. פרוש יר. להשתחל. שבחרי"א [שבחרי"ח]. פי' הכבכה. טרי"א. קפנדריא. קיצור דרך.

תורה אור השלם

1. אַשֶׁר יִקְרְךָ בָּעֲיֵפְךָ בַּדָּרֶךְ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים: תהלים קיד ג
2. וְזֶה הַיּוֹם הָיָה רֹאשׁ עֲשִׂיָּרִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הֶהָרִים: בראשית ח ה
3. וַיָּבֹא אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאן עַל הַדָּרֶךְ וְשָׁם מְעָרָה וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת רַגְלָיו וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּיַרְכְּתֵי הַמְּעָרָה יֹשְׁבִים: שמואל א כד ד
4. וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה הַיּוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְיָ אֵלֶיךָ הִנֵּה אֹנֹכִי נֹתֵן אֶת אֹיִבְךָ בְּיָדֶךָ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר יִטַב בְּעֵינֶיךָ וַיָּקָם דָּוִד וַיִּכְרֹת אֶת כְּנַף הַמְּעִיל אֲשֶׁר לְשָׁאוּל בָּלָט: שמואל א כד ה
5. וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן וַיַּךְ דָּוִד אֶת לִבּוֹ כִּי הִכְרִית אֶת כָּנָף שָׁאוּל: שמואל א כד ו
6. וַתִּשְׁמַע נָא אֲמָתְךָ לְדָבָר מִפִּי וְאֵל תָּשֶׂם אֲדֹנִי אֶל לֵב אֶל אַנְשֵׁי בְלִיַּעַל הָאֵלֶּה עַל נָבָל כִּי כִשְׁמוֹ כֵּן הוּא נָבָל שְׁמוֹ וּנְבָלָה עִמּוֹ וַאֲנִי אֲמָתְךָ לֹא רָאִיתִי אֶת נַעֲרֵי אֲדֹנִי אֲשֶׁר שָׁלָחְתָּ: שמואל א כה כה
7. כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיְיָ בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם: שמות ל יב
8. וַיַּעֲמֹד שָׂטָן עַל יִשְׂרָאֵל וַיָּסֶת אֶת דָּוִד לִמְנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל: דברי הימים א כא א
9. וַיִּסַּף אַף יְיָ לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּסֶת אֶת דָּוִד בָּהֶם לֵאמֹר לֵךְ מְנֵה אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת יְהוּדָה: שמואל ב כד א
10. וַיִּחַר יְיָ בְּעַד בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּסֶת אֶת דָּוִד עֲלֵיהֶם לֵאמֹר לֵךְ מְנֵה אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת יְהוּדָה: שמואל ב כד א
11. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָם דָּוִד בַּבֹּקֶר וּדְבַר יְיָ הָיָה אֶל גָּד הַחֹזֶה חוֹזֵה דָּוִד לֵאמֹר: שמואל ב כד יא
12. וְהִשְׁלַח הָאֱלֹהִים מַלְאָךְ לִירוּשָׁלַיִם לְהַשְׁחִתָהּ וּכְהַשְׁחִית רָאָה יְיָ וַיִּנָּחֶם עַל הָרָעָה וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית בָּעָם רַב עַתָּה הָרֶף יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְיָ הָיָה עִם גֹּרֶן הָאָרְנָן הַיְבוּסִי: שמואל ב כד טז
13. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל אָרְנָן רַב כִּכְבֹדֵן בְּעֵינֶיךָ לִמְעָלָה. שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים. רבה אמר רקיקה בבבת מותר במנעל, מה מעל בהר הבית אסור בבבת מותר, אף רקיקה בהר הבית אסור בבבת מותר. ומקשינן

важного из них, שיש בו ליפרע מהם כמה חובות *которым,* т. е. смертью которого можно *искупить ряд их грехов.* (У слова רב есть несколько значений: довольно, главный и др.) באותה שעה מת אבישי בן צרויה *В тот же час скончался Авишай бен Цруя,* ששקול כרובה של סנהדרין *который один стоил большей части Санедрина,* суда старейшин.

На ту же тему написано в другом месте[15]: "И послал Всевышний ангела в Иерусалим, чтобы погубить его. ובהשחית ראה ה' וינחם *И когда* тот *губил, увидел Всевышний и милосердно отменил* бедствие", прекратил разрушение. מאי ראה *Что увидел* Всевышний? אמר רב *Сказал Рав:* ראה יעקב אבינו *увидел нашего праотца Яакова.* דכתיב *Как написано*[16]: "А Яаков (после встречи с Лаваном) пошел своим путем. И встретили его ангелы Бога. ויאמר יעקב כאשר ראם *И сказал Яаков, когда их увидел:* это лагерь Бога. И назвал то место – Маханаим".

ושמואל אמר *А Шмуэль сказал* (отвечая на вопрос, что увидел Всевышний): אפרו של יצחק ראה *пепел Йицхака увидел.* שנאמר *Как сказано* в эпизоде "связывания Йицхака"[17]: "И сказал Авраам: אלהים יראה לו השה *Бог усмотрит Себе ягненка* для жертвы всесожжения, мой сын". – Рав и Шмуэль привели стихи, где написано слово "увидеть" с намеком на будущее спасение Всевышним евреев.

רבי יצחק נפחא אמר *Раби Йицхак Нафха сказал:* כסף כפורים ראה *серебро выкупа увидел.* שנאמר *Как сказано* о собранных евреями деньгах (по половине шекеля) во время первой переписи народа в пустыне[18]: ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל וגו' *"И возьми серебро выкупа от сыновей Израиля...* И будет это сыновьям Израиля памятью перед Всевышним, чтобы искупить ваши души". Деньги собраны в пустыне, а искупление наступило в дни Давида.

רבי יוחנן אמר *Раби Йоханан сказал:* בית המקדש ראה *Храм увидел.* דכתיב *Как написано* в конце эпизода "связывания Йицхака"[19]: "И дал Авраам имя тому месту – Всевышний Усмотрит; это то место, которое ныне называется – בהר ה' יראה *На этой горе откроется Всевышний"* (буквально: даст Себя увидеть).

סליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני *Спорили на эту* тему *раби Яаков бар Иди и раби Шмуэль бар Нахмани.* חד אמר *Один сказал:* כסף הכפורים ראה *серебро выкупа увидел.* וחד אמר *А другой сказал:* בית המקדש ראה *Храм увидел.*

ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה *И логично* признать, что прав *тот, кто сказал: Храм увидел.* שנאמר *Потому что сказано:* אשר יאמר היום בהר ה' יראה *"Место, которое ныне называется –* בהר ה' יראה *На этой горе откроется Всевышний".*

Учили в нашей мишне: לא יכנס אדם להר הבית במקלו כו' *и не поднимется на Храмовую гору с посохом,* в обуви, препоясанный поясом (в котором носят деньги) и когда у него пыль на ногах. И пусть не делает сокращение.

מאי קפנדריא *Что* имеется в виду под *"сокращением"?* אמר רבא *Сказал Рава:* קפנדריא כשמה *"сокращение" – по значению этого слова,* т. е. пусть не ходит через Храмовую гору, чтобы сократить путь.

ורב חנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר *А рав Хана бар Ада от имени рава Самы, сына рава Мари, сказал:* כמאן דאמר אינש *как иногда говорит человек* (сам себе): אדמקיפנא אדרי איעול בהא *вместо того чтобы огибать ряд этих домов – войду сюда* (пройду здесь). (Рава привел значение греческого слова. Рав Хана бар Ада указал на его еврейское звучание. Однако по поводу закона они согласны друг с другом.)

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה *Сказал рав Нахман: сказал Раба бар Авуа:* הנכנס לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא *вошел в синагогу, не собираясь сократить* путь, מותר לעשותו קפנדריא *можно ему сократить* путь и выйти в другую дверь.

רבי אבהו אמר *Раби Абау сказал:* אם היה שביל מעיקרו מותר *если раньше,* до того как построили синагогу, на том месте *была дорога,* то *можно* продолжать там ходить.

אמר רבי חלבו אמר רב הונא *Сказал раби Хелбо: сказал рав Уна:* הנכנס לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדריא *вошел в синагогу,* чтобы *молиться,* – *можно ему сократить* путь и выйти в другую дверь. שנאמר *Как сказано*[20]: ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו' *"И когда народ приходит перед Всевышним в праздники,*

15. Диврей-Аямим I, 21:15
16. Берешит 32:2-3
17. Там же 22:8
18. Шмот 30:16
19. Берешит 22:14
20. Йехезкель 46:9

על כל מוצא שפ מן הקורה. שמא תפול: כשמפשף לפרוטה. תלייא"ר בגמ"ש. שמועיל לנחיל כך מועיל לנוף ליפות: מדכשפ מכול. שאם משפה מעבור ממך תחות המוכל ומין המוכל מועיל: עד דרשמה קדרך שפוך. קודם שתגטען. משל הוא זה כשאתה נרין לנקניך שפוך ואל תשפה מומס: קרנא קריא כרומי. לית לס ים שם מדם. נמר מוסי"ר בגמ"ש: אמר ליה. ר' אבא נמר ליה. ד"ר אבא מפרש: עד כאן לא מיילם לשמיר. שלימן נטוען בנית הכסא: ונמרים לך מילי דשמיר. שלימן נטוע: לאו הכי קאי. כמוכח תמיד: מדורה היפה שם. כעזרה היפה גדול של לוח להתחמם שם הכהנים המסיימים רגליהם בנית הכסא שנמצין טובלה כדתנן במכלת יומא (ד' מח.) כל המיכך [ב] רגליו טעון טובלה: וכיו הכסא של ככוב. אלמא אין מפסיקים בנית הכסא ואת אמרת ליעול מר: והוא שבר. כ"ה מפרש שמר לומר ליעול מר שבר מוכן הוא שעמוד החוזר סילון החוזר מביא את האדם לידי הדרוקן. כרשו לנה: ירקון רבי אלעזר על לבית הכסא אתא תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חרץ מן הקרקע על כל מושב שב חרץ מן הקורה אמר שמואל [ג] שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא יציאה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא בר קפרא הוה מזבן מילי בדינרי עד [ד] דכפנת אכול עד רצחית שתי עד דרתחא כדרך שפוך קרנא קריא ברומי בר מזבין תאני תאני ראבוך זבין אמר להו אביי לרבנן כי עייליתו בשבילאי דמחוא למיפק ביה בחקלא לא תחזו לא להך גיסא ולא להך גיסא דלמא יתבי נשי ולאו אורח ארעא לאסתכולי בהו [ה]רב ספרא על לבית הכסא אתא רבי אבא נחר ליה אבבא אמר ליה ליעול מר בתר דנפק אמר ליה עד השתא לא עיילת לשעיר וגמרת לך מילי דשעיר לאו הכי תנן [ו]מדורה היתה בו בירו של כבוד וזה היה כבודו מצאו נעול בידוע שיש שם אדם מצאו פתוח בידוע שאין שם אדם אלמא לאו אורח ארעא הוא והוא סבר מסוכן הוא [ז]דתניא רבן שמעון בן גמליאל אומר עמוד החוזר מביא את האדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון רבי אלעזר על לבית הכסא אתא

ההוא [ח]פרסאה דחקיה קם ר' אלעזר ונפק אתא דקנוא שמטיה לכרכשיה קרי עליה רבי אלעזר [1]ואתן אדם תחתיך [ט]אל תקרי אדם אלא אדום: [2]ואמר להרגך ותחם עליך ואמר ואמרתי מיבעי ליה ותחם וחסתי מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר לו דוד לשאול מן התורה בן הריגה אתה שהרי רודף אתה [י]והתורה אמרה בא להרגך אלא צניעות שהיתה בך היא חסה עליך ומאי היא דכתיב [3]ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו תנא גדר לפנים מן גדר ומערה לפנים ממערה להסך אמר ר' אלעזר מלמד שסכך עצמו כסוכה: [4]ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשד לשאול בלט אמר ר' יוסי בר' חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם שנאמר [5]והמלך דוד וקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו: [6]אם ה' הסיתך בי יחד מנחה אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה לדוד מסית קרית לי הרי אני מכשילך ברבר שאפי' תינוקות של בית רבן יודעים אותו דכתיב [7]כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו' מיד [8]ויעמוד שטן על ישראל וכתיב [9]ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל ויהון דמניהו לא שקל מיניהו כופר דכתיב [10]ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד מאי עת מועד אמר שמואל סבא חתניה דרבי חנינא משמיה דרבי חנינא משעת שחיטת התמיד עד שעת זריקתו רבי יוחנן אמר עד חצות ממש: [11]ויאמר למלאך המשחית בעם רב אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה למלאך טול לי רב שבהם שיש בו ליפרע מהם כמה חובות באותה שעה מת אביש בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין: [12]ובהשחית ראה ה' ויתחם מאי ראה אמר רב ראה יעקב אבינו דכתיב [13]ויאמר יעקב כאשר ראם ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה שנאמר [14]אלהים יראה לו השה רבי יצחק נפחא אמר כסף כפורים ראה שנאמר [15]ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל וגו' רבי יוחנן אמר בית המקדש ראה דכתיב [16]בהר ה' יראה פליני בה ר' יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני חד אמר כסף הכפורים ראה וחד אמר בית המקדש ראה ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה שנאמר [17]אשר יאמר היום בהר ה' יראה: לא יכנם אדם להר הבית במקלו וכו': [ט]מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה ורב חנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר כמאן דאמר אינש אדמקיפנא אדדי אינעול בהא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [י]הנכנם לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא רבי אבהו אמר [כ]אם היה שביל מעיקרו מותר אמר ר' חלבו אמר רב הונא [כא]הנכנם לבית הכנסת להתפלל [כב] מותר לעשותו קפנדריא שנאמר [17]ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים וגו': ורקיקה מקל וחומר: אמר רב ביבי אמר ר' יהושע בן לוי [כג]כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבת עינו שנאמר [18]והיה עיני ולבי שם כל הימים אמר רבא רקיקה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמנעל מה מנעל בהר הבית אסור בבית הכנסת מותר אף רקיקה בהר הבית הוא דאסור בבית הכנסת שרי אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רבינא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנא לדבא אדליף ממנעל נילף מקפנדריא אמר ליה תנא יליף ממנעל ואת אמרת מקפנדריא מאי היא דתניא [כה]לא יכנם אדם להר הבית לא במקלו שבידו ולא במנעלו שברגלו [כו]ולא במעות הצרורים לו בסדינו ובפונדתו מופשלת לאחוריו ולא יעשנה קפנדריא ורקיקה מקל וחומר ממנעל ומה מנעל שאין בו דרך בזיון [כז]אמרה תורה [19]של נעלך מעל רגלך רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר [20]כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק והלא דברים קל וחומר ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך רקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן אמר ליה אנא הכי קאמינא נימא הכא ואבא לחומרא ואימא

הקרקע ואמאי לשלאך השחיתה רב עקבה הקדש קדוי שלאך ה' עמד בין ארצ הכסוי: רבי הושים א בא מר [13]. ויאמר יעקב כאשר ראם אלהים וה ויקרא שם המקום ההוא מחנים: בראשית לב ג [14]. ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה לעלה בני וילכו שניהם יחדו: בראשית כב ח [15]. ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשתיכם: שמות ל ט [16]. ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה: בראשית כב יד [17]. ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא בדרך שער צפון להשתחות יצא בדרך שער נגב הבא בדרך שער צפונה לא ישוב בדרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא: יחזקאל מו ט [18]. ויאמר ה' אליו השקיפה את השלישי את התערוכה ואת התערוכה אשר התערוכה לפני הקושאים את חנית הזה אשר התערוכה לשחת שמי שם עד עולם והיו עיני ולבי שם כל הימים: מלכים א ט ג [19]. ויאמר אל הקרב הלם של נעלך מעל רגלך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא: שמות ג ה [20]. ובבא עד לפני שער המלך כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק: אסתר ד ב

פה א ב (לית' נתמ"ס) [מוס"ש לוית' מי' קנ] תפני' מ):

ג מי' פ"ש מהל' תפלה הלכה [ח] ו סמג עשין יט טוש"ע לוית' מי' קנ סעיף ס:

סב ד מי' פ"ו מהלכות מיט הלכות ס"ת הלכה [ב] ז סמג עשין קכד:

סג ה מי' שם הלכה כ:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל

תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חרץ מן הקרקע, על כל מושב שבחרץ שב חרץ מן הקורה. ואמר שמואל שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא. תני בר קפרא אדקפנת אכול. אדרצית שתי, אדרתחא קדרך שפוך כולי. דברים פשוטים. רב ספרא עייל לבית הכסא אתא ר' אבא נחר ליה, אמר ליה רב ספרא ליעול מר, אמר ליה עד כאן לא עיילת לשעיר וגמרת לך מילי דשעיר. פירוש, עד כאן לא נכנסתה באורן אדום, שהיא אדרצה שעיר שדה אדום, למדתה דרכיהן שמדברין כשהן יושבין שנים שלשה באחר בבית הכסא, ואינם מביישין זה מזה. אלא מתחין פתח בית הכסא פתוח, כדי שיכנס כל מי שיבוא, למה לא סגרוהו הפתח, אלא ראיתי שני הפתח פתוח נדמה לי שאין שם אדם, לפיכך באתי להכנס. מי לא תנן במסכת תמיד במשנתינו מצאו לבית הכסא כשהוא נעול, בידוע שיש שם אדם, פתוח בידוע שאין שם אדם. ומרקינן רב ספרא הוה סבר ר' אבהו מסוכן הוא ודחקן ליה עיתין, כתיבא רב שפטיה בן נמליאל אומר עמוד החזור מביא את האדם לידי הדרוקן. פירוש עמוד החזור עמוד של ברזל שהתחיל להימשך לצורת חוץ לסבכת ונסרר ולא הניחו לחזר אלא החזירו ועמד והילך. מביא את האדם לידי חולי הדרוקן ניפוח הבטן. סילון החזור קילוח השתנה מי רגלים. פירוש דרקנא נחש. פירוש כרכשא מי הטבעת. ואמר להגך: יחם עליך. פירוש ואתה להרגך שאתה רודף, והתורה אמרה בא להרגך השכם להרגו, אלא צניעות שראיתיך בך ותחם עליך. להסך את רגליו פלפר שסכך את עצמו כמל צד כסוכה. ומפני שכיסה הבגדים דיבר וכרת ועד את כנף המעיל אשר לשאול. לשיכך מנגפ שנאמר וכיסוהו בבגדים ולא יחם לו. ומפני שאמר אם יש הסיתך בי יחד מנחה, שנאמר ויסעד שטן לישראל את דוד למנות את ישראל, והתורה אמרה הבא להרוג השכם להרגו, אלא צניעות שראיתי בך ותחם עליך. לתנך את רגליו פלפר שסכך את עצמו כמל צד כסוכה. ומפני שכיסה הבגדים דיבר וכרת את כנף המעיל אשר לשאול. לשיכך מנגפ שנאמר וכיסוהו בבגדים ולא יחם לו. ומפני שאמר אם יש הסיתך בי יחד מנחה. שנאמר ויסעד שטן לישראל את דוד למנות את ישראל והתורה אמרה הבא להרוג השכם להרגו, אלא צניעות שראיתי בך ותחם עליך. להס

то вошедший через северные ворота, чтобы поклониться, выйдет через южные ворота, а вошедший через южные ворота выйдет через северные ворота".

Учили в нашей мишне: **ורקיקה מקל וחומר** *а плевать* на Храмовой горе *тем более* запрещено.

אמר רב ביבי אמר רבי יהושע בן לוי *Сказал рав Биви: сказал раби Йеошуа бен Леви:* **כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה** *любой,* кто *плюет на Храмовой горе в наше время* (когда нет Храма), **כאילו רוקק בבת עינו** *будто плюет Ему в зрачок;* **שנאמר** *как сказано*[21]: **והיו עיני ולבי שם כל הימים** *"И будут Мои глаза и Мое сердце там все время".*

אמר רבא *Сказал Рава:* **רקיקה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמנעל** *плевать в синагоге разрешено, как* и приходить *обутым.* Выводится это правило следующим образом: **מה מנעל בהר הבית אסור בבית הכנסת מותר** *как запрещено* быть *обутым на Храмовой горе,* а *в синагоге разрешено,* **אף רקיקה בהר הבית הוא דאסור בבית הכנסת שרי** *так* и *плевать на Храмовой горе запрещено,* а *в синагоге разрешено.*

אמר ליה רב פפא לרבא *Сказал рав Папа Раве,* **ואמרי לה רבינא לרבא** *а* некоторые *говорят, что это Равина* сказал *Раве,* **ואמרי לה רב אדא בר מתנא לרבא** *а* некоторые *говорят, что это рав Ада бар Матна* сказал *Раве:* **אדיליף ממנעל** *вместо* того чтобы *учить из* разрешения на *обувь* в синагоге, **נילף מקפנדריא** *выучи из* запрета *сокращать* путь, проходя через синагогу.

אמר ליה *Сказал ему* Рава: **תנא יליף ממנעל** *учитель* барайты (см. ниже) *выводит запрет плевать из запрета на обувь* в Храме, **ואת אמרת מקפנדריא** *а ты говоришь,* что вывод можно сделать *из* запрета *сокращать* путь? (Рава говорит, что поскольку запрещение плевать на Храмовой горе учат из запрета на обувь[22] – то, если нет запрета на обувь, как это видим в синагоге, нет и запрета в ней плевать.)

מאי היא *Что это* за барайта? – **דתניא** *Как учили* в барайте: **לא יכנס אדם להר הבית לא במקלו שבידו** *не поднимется человек на Храмовую гору с посохом в руке,* **ולא במנעלו שברגלו** *в обуви на ногах;* **ולא במעות הצרורים לו בסדינו** *с деньгами, завязанными в платок.* **ובפונדתו מופשלת לאחוריו** *с поясом для денег, который закидывается назад,* поверх одежд. **ולא יעשנה קפנדריא** *И пусть не сокращает* путь, идя через Храмовую гору. **ורקיקה מקל וחומר ממנעל** *А плевать* на Храмовой горе *тем более* запрещено, что учим *из* запрета на *обувь:* **ומה מנעל שאין בו דרך בזיון** *если* про *обувь, в которой нет ничего оскорбительного* (по отношению к Храму), **אמרה תורה** *сказала Тора*[23]: **של נעליך מעל רגליך** *"Сними свою обувь со своих ног"* (так приказал Всевышний пророку Моше, когда тот подошел к горящему кусту), – **רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן** то разве *плевать, что* является *оскорблением, тем более не* запрещено на Храмовой горе!

רבי יוסי בר יהודה אומר *Раби Йосе бар Йеуда говорит:* **אינו צריך** *нет необходимости* выводить запрет плевать по принципу "тем более" из запрета на обувь. **הרי הוא אומר** *Ведь Он* прямо *говорит,* т. е. написано[24]: **כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק** *"Ибо нельзя войти в царские ворота одетым во вретище".* **והלא דברים קל וחומר** *Разве это не* принцип *"тем более",* который можно здесь применить? **ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך** *Если вретище, которое не противно человеку, все же* запрещено в царских воротах, – **רקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן** *плевать, что* является делом *противным, разве тем более не* запрещено *перед Царем царей над царями!* – Отсюда видим, что не надо выводить запрет плевать из запрета сокращать путь. Поэтому нет запрета плевать в синагоге.

אמר ליה *Сказал ему* (Раве) рав Папа: **אנא הכי קאמינא** *я вот каким способом вывожу* запрет: **נימא הכא לחומרא והכא לחומרא** *скажем,* т. е. выучим *"устрожение" здесь* (на Храмовой горе) *и "устрожение" здесь* (в синагоге). Другими словами, каждый запрет плевать выведем оттуда, где есть возможность "устрожить". Для Храмовой горы запрет плевать выведем из запрета на обувь, а для синагоги – из запрета на сокращение пути.

21. Млахим I, 9:3 и Диврей-Аямим 2, 7:16
22. Там же
23. Шмот 3:5
24. Эстер 4:2

ואימא *И* так *скажем*: **הר הבית דאסור במנעל** для *Храмовой горы, где запрещено* ходить *в обуви*, **לילפא ממנעל** можно *выучить* запрет плевать *из* запрета на *обувь*. **אבל בית הכנסת דשרי במנעל** *Но* для *синагоги, где разрешено* ходить *в обуви*, **אדילף ממנעל ולהיתר** *вместо того чтобы учить из* разрешения на *обувь и* тем самым *разрешить* плевать, **נילף מקפנדריא ולאסור** *выучим из* запрета на *сокращение* пути *и запретим* плевать!

אלא אמר רבא *Но* вот как *сказал Рава*: **כי ביתו** учим разрешение плевать в синагоге из разрешения на обувь, потому что в синагоге ведут себя *как в своем доме*. **מה ביתו אקפנדריא** *Подобно тому как в своем доме человек* обычно *настаивает*, чтобы другие не *сокращали* путь, проходя через его дом, **ארקיקה ומנעל לא קפיד אינש** но *на* запрете *плевать и* ходить в *обуви человек не настаивает*, – **אף בית הכנסת** *так и в синагоге*: **קפנדריא רקיקה הוא דאסור ומנעל שרי** *сокращение* пути *запрещено*, но *плевать и* ходить *в обуви разрешено*.

Учили в нашей мишне: **כל חותמי ברכות שבמקדש כו'** *все, кто произносили благословение в* Первом *храме*, завершали его словом "навечно", т. е. "до конца этого мира". С тех пор как оступились (отошли от истинной веры) садукеи, сказавшие, что есть только один мир, мудрецы постановили говорить в конце благословения: "на веки веков", т. е. "от этого мира и до грядущего мира".

כל כך למה *Почему* мудрецы удлинили завершение благословений в Храме? – **לפי שאין עונין אמן במקדש** *Потому что не отвечают амен в Храме*, но отвечают: "Благословенно имя славы Его царства навечно". И поскольку удлинен ответ на благословение, то и его завершение удлинено.

ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר *Но откуда* учим, *что не отвечают амен в Храме? – Как сказано* в обращении к левитам[1]: **קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם** "*Поднимитесь и благословите своего Бога от этого мира и до грядущего мира* (т. е. "на веки веков"). **ואומר** *И говорит* тот же стих: **ויברכו את שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה** "*И благословят имя Твоей славы, превознося* (это имя) *выше любого благословения и прославления*".

יכול כל הברכות כולן תהא להן תהלה אחת *Можно* было бы сказать, что пусть *все благословения будут одним прославлением*, т. е. отвечают на все благословения один раз в конце. Чтобы ты так не сказал, **תלמוד לומר** *Тора говорит*: **ומרומם על כל ברכה ותהלה** "*И превозносит над каждым благословением и прославлением*". Другими словами, **על כל ברכה וברכה תן לו תהלה** *на каждое благословение воздай Ему прославление*, т. е. отвечай, не дожидаясь продолжения других благословений.

Учили в нашей мишне: **התקינו שיהא אדם שואל בשלום חברו וכו'** *постановили* мудрецы, *чтобы человек приветствовал другого человека*, используя имя Всевышнего. Как сказано[2]: "И вот, Боаз пришел из Бейт-Лехема и сказал жнецам: Всевышний с вами". Продолжение мишны: и говорит другой стих[3]: "Всевышний с тобой, храбрый муж". (Так приветствовал Гидона пришедший к нему ангел.)

מאי ואומר *Что* означает – "*и говорит* другой стих"? Зачем надо было приводить другие стихи?

בעז מדעתיה דנפשיה וכי תימא קאמר *Боаз по своей инициативе сказал* (т. е. приветствовал людей) – и поэтому отсюда ничего не учим, в таком случае **תא שמע** *иди и слушай* (учи) из другого стиха[4]: **ה' עמך גבור החיל** "*Всевышний с тобой, храбрый муж*".

מלאך הוא דקאמר וכי תימא ליה לגדעון так *ангел сказал Гидону*, выполняя приказ Всевышнего, – **תא שמע** тогда *иди и слушай* из третьего стиха, приведенного в той же мишне[5]: **אל תבוז כי זקנה אמך** "Слушай своего отца, который тебя породил, *и не позорь свою состарившуюся мать*", т. е. прими обычаи предыдущих поколений, пришедшие со времен Боаза и Гидона. Другими словами, не позорь Боаза, говоря, что он проявил свою инициативу. Нет, он научился этому у мудрецов, которым было на что опереться.

ואומר Мишна привела еще одно доказательство: *и* так *говорит* стих, на который опирался Боаз[6]: **עת לעשות לה' הפרו תורתך** "*Время действовать ради Всевышнего, изменили Твоей Торе*".

1. Нехэмья 9:5
2. Рут 2:4
3. Шофтим 6:12
4. Там же
5. Мишлей 23:22
6. Теилим 119:126

ואימא הר הבית דאסור במנעל לילפא ממנעל אבל [ב"ה] דשרי במנעל אדיליף ממנעל ולהיתר גילף מקפנדריא ולאסור אלא אמר [ג]רבא כי ביתו מה ביתו אקפנדריא קפיד אינש ארקיקה ומנעל לא קפיד אינש אף ב"ה [ד]קפנדריא הוא דאסור [ה]רקיקה ומנעל שרי: כל חותמי ברכות שבמקדש וכו': כל כך למה [ו]לפי שאין עונין אמן במקדש [ז]ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר [ח]קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם ואומר [ט]ויברכו (את) שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה יכול כל הברכות כולן תהא להן תהלה אחת ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה: התקינו שיהא אדם שואל בשלום חברו וכו': [י]מאי ואומר וכי תימא בעז מרעתיה דנפשיה קאמר ת"ש [יא]ה' עמך גבור החיל וכי תימא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון ת"ש [יב]אל תבז כי זקנה אמך ואומר [יג]עת לעשות לה' הפרו תורתך אמר רבא האי קרא [יד]מרישה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש מרישיה לסיפיה מדריש עת לעשות לה' מאי טעם משום הפרו תורתך מסיפיה לרישיה מדריש הפרו תורתך מ"ט משום עת לעשות לה' [טו]תניא הלל הזקן אומר בשעת המכנסין פוד בשעת המפזרים כנם ואם ראית דור שהתורה חביבה עליו פזר שנאמר [טז]יש מפזר ונוסף עוד ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנם שנא' עת לעשות לה' הפרו תורתך דרש בר קפרא זלת [יז]קברן קנה מינה באתר דלית גבר תמן הוי גבר אמר אבי ש"מ [יח]באתר דאית גבר תמן לא תהוי גבר פשיטא לא נצרכה אלא בששניהם שוין דרש בר קפרא איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה [יט]בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך אמר רבא אפילו לדבר עבירה [כ]דרש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מה היא אמר רב חסדא מחטא דחלמיותא: תניא ר' אומר לעולם אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו שנא' [כא]איש רעים להתרועע תניא ר' אומר [כב]אל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו לא בא לאותו דבר תניא [כג]ר' אומר למה נסמכה פרשת סוטה לומר לך [כד]שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיד עצמו מן היין אמר חזקיה בריה דר' פרנך אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות לומר לך כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותנן לכהן סוף נצרך לכהן על ידי אשתו שנאמר [כה]ואיש את קדשיו לו יהיו וסמיך ליה [כו]איש איש כי תשטה אשתו וכתיב [כז]והביא האיש את אשתו וגו' ולא עוד אלא סוף שנצרך להן שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו אמר רב נחמן בר יצחק ואם נתנן סוף מתעשר שנאמר [כח]איש אשר יתן לכהן לו יהיה ממון הרבה א"ר הונא בר ברכיה משום רבי אלעזר הקפר כל המשתף שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו שנאמר [כט]והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך ר' שמואל בר נחמני אמר פרנסתו מעופפת לו כצפור שנאמר וכסף תועפות לך א"ר מבי א"ר יאשיה כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה שנאמר [ל]התרפית ביום צרה צר כחכה א"ר אמי בר מתנה אמר שמואל ואפילו מצוה אחת שנאמר התרפית מכל מקום אמר רב ספרא ר' אבהו הוה משתעי כשירד חניא בן אחי רבי יהושע לגולה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ שגרו אחריו שני ת"ח רבי יוסי בן כיפר ובן בנו של זכריה בן קבוטל כיון שראה אותם אמר להם למה באתם אמרו ליה ללמוד תורה באנו הכריז [עליהם] אנשים הללו גדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש כאותה ששנינו [לא]זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בספר דניאל התחיל הוא מטמא והם מטהרים הוא אוסר והם מתירים הכריז [עליהם] אנשים הללו של שוא הם של תהו הם אמרו לו כבר בנית ואי אתה יכול לסתור כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ אמר להם מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים אני אוסר ואתם מתירים אמרו לו מפני שאתה [לב]מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמר להם והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמרו לו הנח רבי עקיבא שלא היה יודע בשרעות חדשים בעולם אמר להם אף אני [לג]אם התחיל בתחיל יודיעני, אמרו לו נהרגת עמו. [לד]אמר להם אף אני אהרג עמו. [לה]אמר להם אף אני אביא ראיה שאני יודע בשרעות חדשים בעולם. [לו]אמר להם אם אין אתם מקבלים ממני הריני מביא ראיה מן התורה. [לז]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [לח]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [לט]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [מ]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [מא]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [מב]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [מג]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [מד]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [מה]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [מו]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [מז]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [מח]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [מט]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [נ]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [נא]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [נב]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [נג]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [נד]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [נה]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [נו]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [נז]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [נח]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [נט]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [ס]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [סא]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [סב]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [סג]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [סד]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [סה]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [סו]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [סז]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [סח]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [סט]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [ע]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [עא]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [עב]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [עג]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [עד]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [עה]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [עו]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [עז]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [עח]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [עט]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [פ]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [פא]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [פב]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [פג]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [פד]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [פה]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [פו]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [פז]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [פח]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [פט]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [צ]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [צא]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [צב]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [צג]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [צד]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [צה]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [צו]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [צז]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [צח]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [צט]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [ק]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קא]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קב]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קג]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קד]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קה]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קו]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קז]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קח]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קט]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קי]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קיא]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קיב]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קיג]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קיד]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קטו]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קטז]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קיז]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קיח]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קיט]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קכ]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קכא]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קכב]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קכג]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קכד]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קכה]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קכו]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קכז]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קכח]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קכט]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קל]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קלא]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קלב]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קלג]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קלד]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קלה]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קלו]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קלז]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קלח]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קלט]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קמ]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קמא]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קמב]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קמג]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קמד]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קמה]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קמו]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קמז]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קמח]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קמט]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קנ]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קנא]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קנב]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קנג]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קנד]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קנה]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קנו]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קנז]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קנח]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קנט]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קס]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קסא]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קסב]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קסג]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קסד]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קסה]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קסו]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קסז]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קסח]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קסט]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קע]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קעא]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קעב]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קעג]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קעד]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קעה]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קעו]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קעז]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קעח]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קעט]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קפ]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קפא]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קפב]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קפג]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קפד]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קפה]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קפו]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קפז]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קפח]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קפט]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קצ]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קצא]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קצב]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קצג]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קצד]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קצה]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קצו]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [קצז]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [קצח]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [קצט]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [ר]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [רא]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [רב]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [רג]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [רד]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [רה]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [רו]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [רז]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [רח]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [רט]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [רי]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [ריא]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [ריב]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [ריג]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [ריד]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [רטו]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [רטז]אמר להם הביאו כתובים ונקרא. [רטח]אמר להם הביאו ספר תורה ונקרא. [רטט]אמר להם הביאו ספר נביאים ונקרא. [רי

אמר רבא *Сказал Рава*: **האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש** *этот стих* можно *толковать с начала в конец* **מסיפיה לרישיה מדריש** и можно *толковать с конца в начало*. **מרישיה לסיפיה מדריש** *С начала в конец толкуй*: **עת לעשות לה'** *"Время действовать ради Всевышнего"* – это означает: есть время наказывать нарушителей Его воли. **מאי טעם משום הפרו** *Почему?* **תורתך** *Потому что "изменили Твоей Торе"*. **מסיפיה לרישיה מדריש** *С конца в начало толкуй*: это про исполняющих Его волю сказано: **הפרו תורתך** *"Изменили* (отчасти) *Твоей Торе"*. **מאי טעמא משום עת לעשות לה'** *Почему? Потому что* настало *"время действовать ради Всевышнего"*. (Об этом в нашей мишне сказал раби Натан[7].)

תניא הלל הזקן אומר *Учили* в барайте: *Старый Илель говорит*: **בשעת המכניסין פזר** *когда собирают – разбрасывай*, **בשעת המפזרים כנס** *когда разбрасывают – собирай*. Т. е. когда мудрецы поколения не преподают Тору – стань учителем; но когда есть учителя – займись своей учебой.

ואם ראית דור שהתורה חביבה עליו פזר *И если видишь поколение, которое любит Тору, разбрасывай*, т. е. будь учителем; **שנאמר** *потому что сказано* (Мишлей 11:24): **יש מפזר ונוסף עוד** *"Иной разбрасывает, а* (у него) *еще прибавляется*; (другой) воздерживается от благодеяния – и (себе) в убыток". **ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס** *А если видишь поколение, которое не любит Тору, собирай* свою Тору себе, т. е. учи себя, но не других (которые ее не любят); **שנאמר** *потому что сказано*: **עת לעשות לה' הפרו תורתך** *"Время действовать ради Всевышнего, изменили Твоей Торе"*.

דרש בר קפרא *Толковал Бар-Капара*: **זלת קבון קנה מינה** есть *дешевый* товар – *поспеши купить* часть *от него*. Т. е. если присутствуешь при распродаже дешевого товара, тебе необходимого, – покупай! И еще сказал Бар-Капара: **באתר דלית גבר תמן הוי גבר** *там, где нет мужа* (учителя Торы), *будь мужем* (учителем).

אמר אביי *Сказал Абае*, сделав вывод из толкования Бар-Капары: **שמע מינה** *слушай отсюда* (учи): **באתר דאית גבר תמן לא תהוי גבר** *там, где есть муж, не будь мужем*, не учи людей Торе.

פשיטא *Очевидно*! Какую новость сказал Абае? Ведь запрещено преподавать Тору перед учителем!

לא נצרכה אלא בששניהם שוין *Нет*, слова Абае *необходимы* – в случае, *когда двое равны*. Т. е. если ты прибыл туда, где есть постоянный рав, равный тебе, – не занимай его место.

דרש בר קפרא *Толковал Бар-Капара*: **איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה** *от какой небольшой главы* (или стиха) в Торе *зависят все* важные *темы Торы*? – **בכל דרכיך דעהו והוא ישר ארחתיך** *"На всех своих путях познавай Его, и Он выпрямит твои дороги"*[8].

אמר רבא *Сказал Рава*, объясняя это толкование: **אפילו לדבר עבירה** *даже в случае нарушения*. Ибо сказано – "на всех своих путях", т. е. даже на пути нарушения; в это время дай своему сердцу узнать, для заповеди ты это делаешь или нет; и если для заповеди – "Он выпрямит твои дороги". (Так произошло с пророком Элияу, который принес жертву во имя Небес на горе Кармель, что запрещено во времена Храма. Тем самым он отвратил народ от идолопоклонства. Подобные действия разрешены только пророку.)

דרש בר קפרא Еще *толковал Бар-Капара*: **לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה** *человек должен научить своего сына чистому и легкому ремеслу*.

מה היא *Что это* за чистое и легкое ремесло? Т. е. надо привести пример такого ремесла.

אמר רב חסדא *Сказал рав Хисда*: **מחטא דתלמיותא** *"прямое" шитье*, т. е. умение наносить самые простые, прямые стежки – для починки одежды. ("Чистое" ремесло – потому что нельзя украсть; "легкое" – потому что нет в нем убытка.)

תניא רבי אומר *Учили* в барайте: *Раби говорит*: **לעולם אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו** *человеку не следует увеличивать* число *приятелей в своем доме*. **שנאמר** *Как сказано*[9]: **איש רעים להתרועע** *"Человек* заводит много *приятелей – к разрушению"*. (У слова **להתרועע** есть два значения: "быть разрушенным" и "подружиться".)

תניא רבי אומר *Учили* в барайте: *Раби говорит*: **אל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו** *человеку не*

7. См. стр. 54а
8. Мишлей 3:6
9. Там же 18:24

ואימא הר הבית דאסור במנעל לילפא ממנעל אבל [ב"ה] דשרי במנעל אדיליף ממנעל ולהיתר נילף מקפנדריא ולאסור אלא אמר רבא כי ביתו מה ביתו אקפנדריא קפיד אינש ארקיקה ומנעל לא קפיד אינש אף ב"ה קפנדריא הוא דאסור ארקיקה ומנעל שרי: כל חותמי ברכות שבמקדש וכו': כל כך למה לפי שאין עונין אמן כמקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר יקומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ער העולם ויברכו (את) שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה אחת ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה: התקינו שיהא אדם שואל בשלום חברו וכו': מאי ואומר וכי תימא בעו מרעתיה דנפשיה קאמר ת"ש ה' עמך גבור החיל וכי תימא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון ת"ש יאל תבוז כי זקנה אמך ואומר יעת לעשות לה' הפרו תורתך אמר רבא האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש מרישיה לסיפיה מדריש עת לעשות לה' מאי טעם משום הפרו תורתך מסיפיה לרישיה מרריש הפרו תורתך מ"ט משום עת לעשות לה' תניא הלל הזקן אומר בשעת המכנסין פוזר בשעת המפזרים כנס ואם ראית רוב שהתורה חביבה עליו פזר שנאמר יש מפזר ונוסף עוד ואם ראית רוב שאין התורה חביבה עליו כנס שנא' עת לעשות לה' הפרו תורתך דרש בר קפרא זלת "קבוץ קנה מינה באתר דלית גבר תמן הוי גבר אמר אבי ש"מ "באתר דאית גבר תמן לא תהוי גבר פשיטא לא נצרכה אלא בששניהם שוין דרש בר קפרא איזהו פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה יכבל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך אמר רבא אפילו לדבר עבירה" יורש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מה היא אמר רב חסדא מחטא דתלמיותא: תניא ר' אומר לעולם אל יהבה אדם רעים בתוך ביתו שנא' יאיש רעים להתרועע תניא ר' אומר יאל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו לא בא לאותו דבר תניא "ר' אומר למה נסמכה פרשת סוטה לומר לך "שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין אמר חזקיה בריה דר' פרנך אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות לומר לך כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותנן לכהן סוף נצרך לכהן על ידי אשתו שנאמר יואיש את קדשיו לו יהיו וסמיך ליה יאיש איש כי תשטה אשתו וכתיב "והביא האיש את אשתו וגו' ולא עוד אלא סוף שנצרך להן שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו אמר רב נחמן בר יצחק ואם נתנן סוף מתעשר שנאמר יאיש אשר יתן לכהן לו יהיה לו יהיה ממון הרבה א"ר הונא בר ברכיה משום רבי אלעזר הקפר כל המשתף שם שמים בצערו לו פרנסתו שנאמר "והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך ר' שמואל בר נחמני אמר פרנסתו מעופפת לו כצפור שנאמר וכסף תועפות לך א"ר מבי א"ר יאשיה כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה שנאמר "התרפית ביום צרה צר בחכה א"ר אמי בר מתנה אמר שמואל ואפילו מצוה אחת שנאמר התרפית מכל מקום אמר רב ספרא ר' אבהו הוה משתעי כשירד חנינא בן אחי רבי יהושע לגולה היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ שגרו אחריו שני ת"ח רבי יוסי בן ביפר ובן כנו של זכריה בן כבוטל כיון שראה אותם אמר להם למה באתם אמרו ליה ללמוד תורה באנו הכריז [עליהם] אנשים הללו גדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש באותה ששנינו "זכריה בן כבוטל אומר הרבה פעמים קריתי לפניו בספר דניאל התחיל הוא ממטא והם מטהרים הוא אוסר והם מתירים הכריז [עליהם] אנשים הללו של שוא הם של תהו הם אמרו לו כבר בנית ואי אתה יכול לסתור כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ אמר להם מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים אני אוסר ואתם מתירים אמרו לו מפני שאתה "מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמר להם והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמרו לו הנח רבי עקיבא שלא הניח כמותו בארץ ישראל א"ל אף אני לא הנחתי כמותי באי"י אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים בעלי קרנים והם שגרונו אצלך וכן אמרי' לנו לכו ואמרו לו בשמנו אם שומע מוטב ואם לאו יהא בגדרי ואמרו

מנטיל דכרי תורה לנזיון: ספרו פורסך. מלפזרה כשעה שהכנום לבס שמים: הכי גרסינן ולא קנון קנה מינה. הם רחיים פרקמטיא גזול קנון וקנה מינה ומפוך שהופה להתיקר: פזיעם. הם לתלמי למה לי פזיעה אלא יהא הלכה כמאן דאמר כרגון ה' מלחי ישראל מן המעלה ועד העולם. מפרש נתוספתא) שתקנו מן העולם ועד העולם להודיע שלין העולם ע"י לפני העולם כלום אלא כפרחדור לפני הטרקלין כלומר הניגוו ברכותיו בעולם ע"י כדי להיות רגילים לעולם ע"כ שכנו לרוך: פסלה לחם. שיעבו פעם אחת בשבת"ע: על כל הברכות כוסף ברכה למרוצה: וכי פיפא בוצו מדפיפא עבד. ולא נמרינן מיניה: פס שמע. דנמרינן ממלאך שנאמר לגדעון: וכי פיפא פלאך פוס דקאמר ליה לגדעון. לומר לך אל תקל בעיניך ולא ברכו אלא בעליות קלמך מלת המקום לגברו שהשכינה עמו ולא נמרינן מיניה: פס שמע אל פבוו כי זקנה אמך. אל תבוז לה בעיניך לומר מדעתו עשה אלא למוד מזקני ישראל כי יש לו על מי שיסמוך שנאמר עת לעשות לה': מפיפיס לרישיס כו'. אם נתת לבלבו למקרא זה יש לך לדבקו יפה כין כשמיבתו כין בהפוך: פריפיה לסיפיה עם לעשות לה' משום ספרו. עתים הם לה' לעשות משפט פורעניות בעוכרי לולוו משום שהפכו תורתו: מסיפיה לרישיה. הפרו תורתו עוסי לולוו כגון מליטו בהר הכרמל (מלכים ג' יח) שהקדיב נכמה בשעת ליקוד הכשות משום דעת לעשות מיד ונדר ביזרעאל לשמו של הקדוש ברוך הוא: בשעת הפכנסיס. שלין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים: פוד. אתה בשעת לתלמידים: בשעת הפפוזרים. שהגדולים שכולו מרביצים תורה: כנס. אתה ואל תטול שרבה עליהם דלף ז' לנכות שמים היא לאחת כמדת הענוה וכתיב עת לעשות לה' הפרו תורתך: ופס רפיס דור שלין ספורס פניכס פליו כנס. ולא

בה יכבל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך אמר רבא אפילו לדבר עבירה" יורש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מה היא אמר רב חסדא מחטא דתלמיותא: תניא ר' אומר לעולם אל יהבה אדם רעים בתוך ביתו שנא' יאיש רעים להתרועע תניא ר' אומר יאל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו לא בא לאותו דבר תניא "ר' אומר למה נסמכה פרשת סוטה לומר לך "שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין אמר חזקיה בריה דר' פרנך אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות לומר לך כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותנן לכהן סוף נצרך לכהן על ידי אשתו שנאמר יואיש את קדשיו לו יהיו וסמיך ליה יאיש איש כי תשטה אשתו וכתיב "והביא האיש את אשתו וגו' ולא עוד אלא סוף שנצרך להן שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו אמר רב נחמן בר יצחק ואם נתנן סוף מתעשר שנאמר יאיש אשר יתן לכהן לו יהיה לו יהיה ממון הרבה א"ר הונא בר ברכיה משום רבי אלעזר הקפר כל המשתף שם שמים בצערו לו פרנסתו שנאמר "והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך ר' שמואל בר נחמני אמר פרנסתו מעופפת לו כצפור שנאמר וכסף תועפות לך א"ר מבי א"ר יאשיה כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה שנאמר "התרפית ביום צרה צר בחכה א"ר אמי בר מתנה אמר שמואל ואפילו מצוה אחת שנאמר התרפית מכל מקום אמר רב ספרא ר' אבהו הוה משתעי כשירד חנינא בן אחי רבי יהושע לגולה היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ שגרו אחריו שני ת"ח רבי יוסי בן ביפר ובן כנו של זכריה בן כבוטל כיון שראה אותם אמר להם למה באתם אמרו ליה ללמוד תורה באנו הכריז [עליהם] אנשים הללו גדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש באותה ששנינו "זכריה בן כבוטל אומר הרבה פעמים קריתי לפניו בספר דניאל התחיל הוא ממטא והם מטהרים הוא אוסר והם מתירים הכריז [עליהם] אנשים הללו של שוא הם של תהו הם אמרו לו כבר בנית ואי אתה יכול לסתור כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ אמר להם מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים אני אוסר ואתם מתירים אמרו לו מפני שאתה "מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמר להם והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמרו לו הנח רבי עקיבא שלא הניח כמותו בארץ ישראל א"ל אף אני לא הנחתי כמותי באי"י אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים בעלי קרנים והם שגרונו אצלך וכן אמרי' לנו לכו ואמרו לו בשמנו אם שומע מוטב ואם לאו יהא בגדרי ואמרו

אמר להם הלא ר' עקיבא בן יוסף עיבר שנים וקבע חדשים, פירוש, מרחשון וכסלו שעשים שלמים כשדרן שעשים חסרים, אמרו לו הנח לר' עקיבא שלא הניח כמותו בארץ ישראל כמותו. ידי אמר להם אף אני [לא] הנחתי כמותי וידותי, אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים, בלומר נעשו הכמים גדולים, וכן אמרו לנו, אמרו לו משמנו אם תחזר בו מוטב, ואם לא יהא בגדרי.

תורה אור השלם

1. ואמרתי הלוים ישוע וקדמיאל בני השבניה שכניה הזדעה שבניה פתחיה קומו ברכו את יי אלהיכם מן העולם ועד העולם ויברכו לשם כבודך ורום על כל ברכה ותהלה: נחמיה ט ה
2. הנה אליה מלאך יי ויאמר אליו יי עמך גבור החיל.
שופטים ו יב
3. שמע לאביך זה ילדך ואל תבוז כי זקנה אמך.
משלי כג כב
4. עת לעשות לה' הפרו תורתך: תהלים קיט קכו
5. יש עצה ותוקף עוד השלישי מיעך אף למחמאה.
משלי כה כח
6. בקל דרכיך דעהו והוא ישר ארחותיך: משלי ג ו
7. איש רעים להתרועע ואהב בקר מאהב: משלי יח כד
8. ואיש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה: במדבר ה י
9. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש איש כי תשכנה אשתו ומעלה בו מעל: במדבר ה יב
10. והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשרית האיפה קמח שערים לא יצק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה כי מנחת קנאת הוא מנחת זכרון מזכרת עון: במדבר ה טו
11. והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך: איוב כב כה
12. התרפית ביום צרה צר כחכה: משלי כד י

רבינו חננאל (המשך)

תרומה ומעשר לכהן. לומר לך שכל הנמנע ואינו נותן תרומה ומעשר לכהן, לסוף שצריך לו על ידי אשתו, שנ' והביא האיש את אשתו אל הכהן, ולא עוד אלא שנצרך לו על ידי ממון שנ' ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה. אמר רבא האם נותן לו מתכוין שנ' לו יהיה, [לו יהיה] ממון הכהן. כל המשתף שם שמים בצערו, ונותן צדקה מרוחק. כיוצא פרנסתו שנ' והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך. מידוש נעלה פרם בריתא, כיצד עד שרואה את כל הגולה לפניו כמדרדת האש. ואמרינן בגמ' מאי גולה פרם בריתא. היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ, שיגרו אחריו ר' יוסי בן ביפר ובן כנו של זכריה בן קבוטר. אמר להם למה באתם, אמרו לו ללמוד תורה ממך, היה מכריז עליהם אנשים הללו חכמים גדולים כני אכות שמשמשו בצוארה, ביתהן וכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל, התחיל הוא ממטא יתן ממטא הוא ממטא והן מטהרין, היה מכריז עליהם אנשים הללו אנשים של תוהו הם, אמרו לו כבר בניתה והיעודה להם שהם חכמים גדולים אינך יכול לסתור ולהסתותם, שלח אליהם מפני מה אתם עושין כן, אמרו לו מפני מה אתה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ.

פח א מי' ס"ד מכל' פסלה סלסה ס שמא עמין יש מוס"ר פ"ד מה"ב: ס"ה ב מי' סה"ב ו מה"ס שם פ"ח ה ופי' ג פ"ח יג:
צ ג מי' ס"ד מהלכות מעבדין סלסה טו:
צא ד מי' סה"ב מה': מיתורי בלסה הלכה טו שמא עמין יתן קנו מיתו"ס פ"ח ה"ב: שם פ"ח ה ופי' ג פ"ח יג:
ה [מי' ס"ט מכל' קדוש מתחת סלי ס ופ"ט סלי ה]:

לעזי רש"י

ברושי"ר שלבבי"ש [ברושי"ר של נבי"ש]. רקמה.

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו ניסים

עת לעשות לה': הפרו תורתך. פירשו שעתר בנמרא רבי מערבא ר' יוסי אומר אם נתישנו רבני תורה בעיר אל תבוז להם מאי טעמא ותשוב רבני תורה לשנותה אמך אמר ר' יוחנן אמך אמר ר' יודעא אם נדקנה אומתך עמיד ונדרה בשם שעשה אלקנה שהיה מדריך את ישראל לפנמי רגלים מה שעם (ש"א א) ותעל האיש ההוא מעירו,

רבינו חננאל

עליה הלילך בר מקפנדריא מה קפנדריא בכנפיה אסור, אף (נעל) [ורקיקה] בכנפיה אסור. ופרכינן רבני תורה בעיר אל תבוז להם מעל הבי אגא לילפינא מעל. ותניא לא יכנס בהר הבית בסקל שבידו למעלו שכרגלו הכשנית צרורין לו (ו) בסרטי [ו] בכנורי ובאסותרה מרשלת לאחוריו ולא יעמוד קפנדריא, ורקיקה מקל וחומר. והלא רבינן קל וחומר ומה מעל שאין בו חומר ומה מעל הלילך בו דרך בזיון לא כל שכן. ושניא דרך בזיון לא כל שכן. ר' יוסי בר' יהודה אומר כי אין לבוש אל שער המלך בלבוש שק, הלא דברים קל ותומר ומה שק שאינו מאוס לפני כשר הם כך. רקיקה שהיא מאוסה לפני כשר הם, על אחת כמה וכמה לפני מלך המלכים שהיא מאוסה. ומקשינן ואימר כהר הבית דאסיר מעל ונילף רקיקה ממנעל ליסטרא, בית הכנסת דמעל שרי נילף רקיקה מקפנדריא, מה קפנדריא בכנפיה נמי אסירא אף רקיקה בכנפיה אסירא, ומשנינן אילא רבא דשרי רקיקה בכנפיה אמר לך בי ביתו, מה ביתו קפנדריא קפיד. אמעל ודרקיקה לא קפיד. אף בית הכנסת אקפנדריא הוא דאסיר אמעל אבל מעל ורקיקה שרי. ורקיל כרבא דמעל ורקיקה בבהכ"נ לא אסירי, ואי רקיקה בי אינשלן אסור. פירי כל תחתם הכרכות שהיו במקדש היו [אומרים] מן העולם, משקלקלו המינים ואמרו אין עולם אלא אחד, והקניט שיהו אומרים מן העולם ער העולם. ירושלמי תני לא היו נותנין במקדש ומה היו אומרים בתוך העולם. שם בכורי מלכותו לעולם ועד. תנו רבנן ... [הלל הזקן אומר בשעת המכנסין פזר בשעת המפזרין כנס ואם ראית רוב שהתורה חביבה עליו, פזר שנאמר יש מפזר] ונוסף עוד. דרש בר קפרא באתר דליה גבר תמן הוי גבר אמר אבי שמע מינה באתר דליה גבר תמן, לא תיהוי גבר, פשיטא, לא צריכא בשנאמרים שוין אם כן שני תלמידי חכמים שוין בחכמה ובריאה אין רשאי לאחד ליבון בבבל חבירו ולהלוק עליו.

וכל שכן פחות מכאן. בבל דרכיך דעהו. אמר רבא אפילו לדבר עבירה. פירוש אפילו המתכוין לעשות עבירה, כיון שפשעים בדעתו שוקבייה ירא משעיו נמנע, והיינו דבתיב והוא ישר ארחותיך. תניא ר' אומר אל יבנה אדם אפטרופוס בביתו. שמא יבנה אשתו לדבר עבירה, וראיה לדבר אשתו של פוטיפר. תניא אמר ר' למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת מיר. לומר לך כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, ומשמיה דר' יוחנן אמרי למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת

следует назначать в своем доме управляющего над имуществом и хозяйством. **שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו** *Потому что, если бы Потифар не назначил Йосефа управляющим в своем доме,* **לא בא לאותו דבר** *не было бы того случая* (когда его жена соблазняла Йосефа).

אמר רב הונא בר ברכיה משום רבי אלעזר הקפר *Сказал рав Уна бар Бэрэхья от имени раби Элазара Акапара:* **כל המשתף שם שמים בצערו** *каждый,* кто *присоединяет имя Небес к своей беде,* т. е. произносит благословение "Истинный Судья" и просит Творца о милосердии, – **כופלין לו פרנסתו** *такому* человеку Небеса *удваивают заработок.* **שנאמר** *Как сказано*[17]: **והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך** *"И будет Всемогущий твоей опорой и силой твоего серебра".* Толкование: если имя Всевышнего будет упомянуто в твоей беде – удвоится твое серебро.

תניא רבי אומר *Учили* в барайте: *Раби говорит:* **למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה** *почему глава* о "*назире*" (о том, кто дал обет не прикасаться к умершим, не стричь голову и не есть ничего, произведенного из винограда[10]) *соседствует с главой* о "*соте*" (женщине, которая, несмотря на предостережение мужа, уединилась с чужим мужчиной[11])? – **לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין** Чтобы *сказать тебе* (научить), *что каждый,* кто *увидел "соту" в ее позоре* (когда коэн в Храме поит ее "горькой водой"), *дает обет воздержания от вина,* потому что вино приводит к нарушениям.

רבי שמואל בר נחמני אמר *Раби Шмуэль бар Нахмани сказал,* по-другому толкуя слово **תועפות** в этом стихе: **פרנסתו מעופפת לו כצפור** *его заработок взлетает, как птица,* т. е. он заработает без труда. **שנאמר וכסף תועפות לך** *Как сказано: "И серебро у него взлетит".*

אמר חזקיה בריה דרבי פרנך אמר רבי יוחנן *Сказал Хизкия, сын раби Парнаха: сказал раби Йоханан:* **למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות** *почему глава* о "*соте*" *соседствует с главой* о *труме и десятинах,* которая ей предшествует[12]? – **לומר לך כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לכהן** Чтобы *сказать тебе,* что *каждый, у кого есть трума и десятины, но он не отдает их коэну,* **סוף נצרך לכהן על ידי אשתו** *в конце* концов будет *нуждаться в коэне по поводу своей жены* (которой придется пить "горькую воду"). **שנאמר** *Как сказано*[13]: **ואיש את קדשיו לו יהיו** *"Посвящения каждого будут* (принадлежать) *ему".* **וסמיך ליה** *И соседствует с этой* главой о посвящениях глава о "соте"[14]: **איש איש כי תשטה אשתו** *"У любого мужа, жена которого совратится".* **וכתיב והביא האיש את אשתו וגו'** *И написано* в этой главе[15]: *"И приведет муж свою жену* к коэну".

אמר רב אמי בר מתנה אמר שמואל *Сказал рав Ами бар Матна,* добавив к словам раби Тови: *сказал Шмуэль:* **אפילו מצוה אחת** *даже одна заповедь!* Т. е. если не исполнил хотя бы одну заповедь, когда мог, – не будет сил выстоять в день беды. **שנאמר התרפית** *Как сказано:* "ты *уклонился*" – и слышится: **מכל מקום** *в любом случае,* т. е. даже когда заповедь одна.

אמר רבי טבי אמר רבי יאשיה *Сказал раби Тови: сказал раби Йошия:* **כל המרפה עצמו מדברי תורה** у *каждого,* кто *уклоняется от слов Торы,* **אין בו כח לעמוד ביום צרה** *не* будет *сил выстоять в день беды.* **שנאמר** *Как сказано*[18]: **התרפית ביום צרה צר כחכה** *"Если* ты *уклонился – в день беды ограничена твоя сила".*

ולא עוד אלא *Больше того,* он не только будет нуждаться в коэне по поводу своей жены, **סוף שנצרך לכהן** *но в конце* концов произойдет так, *что* сам будет *нуждаться в них* (чужих десятинах), потому что обеднеет. **שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו** *Как сказано: "Посвящения каждого будут ему".*

אמר רב נחמן בר יצחק *Сказал рав Нахман бар Йицхак:* **ואם נתן סוף מתעשר** *а если отдал* их коэну – *в конце* концов *разбогатеет.* **שנאמר**

Как сказано в продолжении стиха[16]: **איש אשר יתן לכהן לו יהיה** "Когда *человек отдаст* (посвящения) *коэну – ему будет".* Прямое прочтение стиха: посвящения перейдут коэну; но, поскольку написано "будет" (в ед. числе), то толкуют стих: **לו יהיה ממון הרבה** а *ему* самому *будет много имущества.*

רבי אבהו הוה אמר רב ספרא משתעי כשירד חנינא בן אחי רבי יהושע לגולה היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ *Сказал рав Сафра:* он *стал определять* високосные *годы* (добавляя в них второй месяц адар) *и устанавливать месяцы*

10. См. Бемидбар 5:11-31
11. См. там же 6:1-21
12. См. там же 5:9-10
13. Там же
14. Там же стих 12
15. Там же стих 15
16. Там же стих 10
17. Ийов 22:25
18. Мишлей 24:10

ואימא הר הבית דאסור במנעל לילפא ממנעל אבל [ב"ה] דשרי במנעל אדילף ממנעל ולהיתר נילף מקפנדריא ולאסור אלא אמר רבא כי ביתו מה ביתו אקפנדריא קפיד אינש ארקיקה ומנעל לא קפיד אינש אף ב"ה קפנדריא הוא דאסור ארקיקה ומנעל שרי: כל חותמי ברכות שבמקדש וכו': כל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר וברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם ואומר ויברכו (את) שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה יכול כל הברכות כולן תהא להן תהלה אחת ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה: התקינו שיהא ארם שואל בשלום חברו וכו': מאי ואומר וכי תימא בעו מרעתיה דנפשיה קאמר ת"ש ה' עמך גבור החיל וכי תימא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון ת"ש יאל תבח כי זקנה אמך ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך אמר רבא האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש מרישיה לסיפיה מדריש עת לעשות לה' מאי מעם משום הפרו תורתך מסיפיה לרישיה מדריש הפרו תורתך מ"ט משום עת לעשות לה' תניא הלל הזקן אומר בשעת המכנסין פזר בשעת המפזרים כנס ואם ראית רוב שהתורה חביבה עליו פזר שנאמר יש מפזר ונוסף עוד ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס כנס שנא' עת לעשות לה' הפרו תורתך דרש בר קפרא זלת קבוץ קנה מינה באתר דלית גבר תמן הוי גבר אמר אביי ש"מ באתר דאית גבר תמן לא תהוי גבר פשיטא לא נצרכה אלא בששניהם שוין דרש בר קפרא איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה בכל רכיך דעהו והוא יישר ארחותיך אמר רבא אפילו לדבר עבירה דרש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מה היא אמר רב חסדא מחטא דתלמיותא: תניא ר' אומר לעולם אל יהבה אדם רעים בתוך ביתו שנא' איש רעים להתרועע תניא ר' אומר יאל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו לא בא לאותו דבר תניא ר' אומר למה נסמכה פרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיד עצמו מן היין אמר חזקיה בריה דר' פרנך אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות לומר לך כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותנן לכהן סוף נצרך לכהן על ידי אשתו שנאמר יואיש את קדשיו לו יהיו וסמיך ליה יאיש איש בי תשטה אשתו וכתיב יוהביא האיש את אשתו וגו' ולא עוד אלא סוף שנצרך להן שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו אמר רב נחמן בר יצחק ואם נתנן סוף מתעשר שנאמר יאיש אשר יתן לכהן לו יהיה לו יהיה ממון הרבה א"ר הונא בר בריביה משום רבי אלעזר הקפר כל המשתף שם שמים בצערו לו סופו ליפלין לו פרנסתו שנאמר יוהיה שדי בצדיך וכסף תועפות לך ר' שמואל בר נחמני אמר פרנסתו מעופפת לו כצפור שנאמר וכסף תועפות לך א"ר מבי א"ר יאשיה כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה שנאמר יהתרפית ביום צרה צר כחכה א"ר אמי בר מתנה אמר שמואל ואפילו מצוה אחת שנאמר התרפית מכל מקום אמר רב ספרא ר' אבהו הוה משתעי כשירד חנינא בן אחי רבי יהושע לגולה היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ שגרו אחריו שני ת"ח רבי יוסי בן ביפר ובן בנו של זכריה בן קבוטל כיון שראה אותם אמר להם למה באתם אמרו ליה ללמוד תורה באנו הכריז [עליהם] אנשים הללו גדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש באותה ששנינו יזכריה בן קבוטל אומר הרבה פעמים קריתי לפניו בספר רניאל התחיל הוא מטמא והם מטהרים הוא אוסר והם מתירים הכריז [עליהם] אנשים הללו של שוא הם של תהו הם אמרו לו כבר בנית ואי אתה יכול לסתור כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ אמר להם מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים אני אוסר ואתם מתירים אמרו לו מפני שאתה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמר להם והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמרו לו הנח רבי עקיבא שלא היה יודע בשרע ישראל כמותו בארץ ישראל א"ל אף אני לא הנחתי כמותי בא"י אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים בעלי קרנים והם שגרונו אצלך וכן אמרו לנו לכו ואמרו לו בשמנו אם שומע מוטב ואם לאו יהא בגדרי ואמרו אמר להם הלא ר' עקיבה בן יוסף עיבר שנים וקבע חדשים, פירוש, מהישוון וכסליו מעשים שלמים כשדרן מעשים חסרים, אמרו לו הנח לר' עקיבה שלא היה יודע בשרע ישראל כמותנו. יש אומר להם אף אני [לא] הנחתי כמותי וירדתי, אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים, בלומר נעשה תכמים גדולים, וכן אמרו לנו, אמרו לו משמנו אם תחזר בו מוטב, ואם לא יהא בגדרי לא יהא בגדיך.

ואימא סר טעים דמפור כמנעל. יליפין רקיקה מימה לימקורא נקל ומומר לכל דיש הכנסת דשרי במנעל לא נילף רקיקה להמיה דרקיקה מימקורא אלא מנעל יליפין מקפנדריא לימקורא: ויכרכו עם כנחך. בשכמ"ז עושים והמברך לומר נכון ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. מפרש נחוספתא שמקנו מן העולם ועד העולם להודיע שלח העולה"ז לפני העוה"ב כלום גלח כפרחדור לפני הטרקלין לומר הניחו נרכותיו בעוה"ז כדי להיות רגילים לעוה"ב שכולו לרוך: פסלה פחם. זיעה פעם אחת בשכמ"ז: על כל הברכות כסוף ברכה מחרונה: וכי פימא נופו מדפיקס שכך. ולא נמרינן מיניה: פא פמם. דגמרינן ממלאך שלמר לגדעון: וכי פימא פלאך פוא דקאמר ליה לגדעון. לומר לך שלא כשלומו ולא כרכו גלח כשלימות קאמר מלח המקום לכרכו שהשכינה עמו ולא נמרינן מיניה: פא פמם אל פכוח כי זקנה אמך. אל תכח את זקנה לומר שמקני לי כים לו על מי שימסון שנאמר עת לעשות לה': מפיפיס לרישיס כו'. אם כלח לדרשו למקרא זה יש לך למדשו יפה כין כשתיכתו כין כשפוף: מרישיס למיפיס מם לעשות לה' פפוס ספרו. עתים הס לה' לעשות משפט פורעניות כעוכרי לילנו משום שהפרו תורתך: מפיפיס לרישיס. הפרו תורתו עושי לילנו כגון מליהו כהר הכרמל (מלכים ג יח) שהקריב נמנה כשעת מיקור הנמוח משום דעת לעשות מ"ג ונדר כישרחל לשמו של הקדוש ברוך הוא: במפס המכניסים. שלין תכמי הדור מרכיעים תורה לתלמידים: פור. לתה לשעות לתלמידים: במפס המפזרים. שהגדולים שכדור מרכיעים תורה: גם. לתה ולח מטול ערכה עליכם ללף זו לכנוד שמים היא לומר כמדת הענוה וכתיב עת לעשות לה' הפרו תורתך: ומס רלים דור שלין ספורס תכיכה עליו כנס. ולל בה בכל רכיך דעהו והוא יישר ארחותיך אמר רבא אפילו לדבר עבירה דרש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מה היא אמר רב חסדא מחטא דתלמיותא: תניא ר' אומר לעולם אל יהבה אדם רעים בתוך ביתו שנא' איש רעים להתרועע תניא ר' אומר יאל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו לא בא לאותו דבר תניא כ"ר אומר למה נסמכה פרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיד עצמו מן היין אמר חזקיה בריה דר' פרנך אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות לומר לך כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותנן לכהן סוף נצרך לכהן על ידי אשתו שנאמר יואיש את קדשיו לו יהיו וסמיך ליה יאיש איש בי תשטה אשתו וכתיב יוהביא האיש את אשתו וגו' ולא עוד אלא סוף שנצרך להן שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו אמר רב נחמן בר יצחק ואם נתנן סוף מתעשר שנאמר יאיש אשר יתן לכהן לו יהיה לו יהיה ממון הרבה א"ר הונא בר בריביה משום רבי אלעזר הקפר כל המשתף שם שמים בצערו לו סופו ליפלין לו פרנסתו שנאמר יוהיה שדי בצדיך וכסף תועפות לך ר' שמואל בר נחמני אמר פרנסתו מעופפת לו כצפור שנאמר וכסף תועפות לך א"ר מבי א"ר יאשיה כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה שנאמר יהתרפית ביום צרה צר כחכה א"ר אמי בר מתנה אמר שמואל ואפילו מצוה אחת שנאמר התרפית מכל מקום אמר רב ספרא ר' אבהו הוה משתעי כשירד חנינא בן אחי רבי יהושע לגולה היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ שגרו אחריו שני ת"ח רבי יוסי בן ביפר ובן בנו של זכריה בן קבוטל כיון שראה אותם אמר להם למה באתם אמרו ליה ללמוד תורה באנו הכריז [עליהם] אנשים הללו גדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש באותה ששנינו יזכריה בן קבוטל אומר הרבה פעמים קריתי לפניו בספר רניאל התחיל הוא מטמא והם מטהרים הוא אוסר והם מתירים הכריז [עליהם] אנשים הללו של שוא הם של תהו הם אמרו לו כבר בנית ואי אתה יכול לסתור כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ אמר להם מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים אני אוסר ואתם מתירים אמרו לו מפני שאתה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמר להם והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמרו לו הנח רבי עקיבא שלא היה יודע בשרע ישראל כמותו בארץ ישראל א"ל אף אני לא הנחתי כמותי בא"י אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים בעלי קרנים והם שגרונו אצלך וכן אמרו לנו לכו ואמרו לו בשמנו אם שומע מוטב ואם לאו יהא בגדרי ואמרו

ומטל דכרי תורה לכוין: פפרו תורתך. מלפזרה כשעה שהכנוס לשם שמים: הכי גרסינן זלם קנוך קנה מינה. הם לימי פרקמטיא כזול קנוך וקנה מינה ומסוף שהופה להתיקר: פפיפיס. הם לתלמיי למה לי פסיעה שלא יהיה מלם הלכה כפני רבו למה ליה לתלמיי למיסמע מכלנא: כשפניפן שוין. לם נלח נמקום תלמיד חכם ואינך גדול ממנו לל תטול עטרה לדרוש נמקומו: כבל דריך. לפילו לעבור עבירה: דפפו. מן נב לם נוכך מנוח סוח כגן לליפו כהר הכרמל ענור עליה: מפפ דפלמיופא. כרוסיי"ל שלגנוי"ם שהפילות עשויות שורות שורות כתלמי מענה: לפפרופא. להתרוצן: פפוטרופוס. מכעס ומוליא נכעיו: כל פיס לו פרוסוס ופפפרוס ופינו נוסנן לכהן סוף שנצרך לו פל ידי פפפו. שנעשית קוטב: ה"ג ואיפא לם קדפיו לו יהיו ופפיך ליה לים לים כי פפפה פפפו וכפיב וכהיס לים לם פפפו: לים לם קדפיו לו יהיו. שמעכב קדפיו מלנו ומיו נותן לכהנים ולוים: סוף שנצרך לכן. שנעשה עני וצריך לכך ליטול מעשר עני: לו יהיו. לעלמו יפטרנו: פפפפה פם פמים כלנרו. שמכיר על הרעה דיין שלמת. מי נמי שמכיק רמיים מלפניו: כלריך. כלרמך: פועפוס. לשון כפילה כדממרגמיון וכפלא ומעיף (שמות ט): פפרפים. מדלכי תורה ניום לנה לר לחכה: ופפילו פנוס פמם. לם נתרפה ממנה כשנלה לדו ולל תם להתעסק בה לר כחו: פפרפים פכל פקוס. לף כמלוה לחת כשמע: מעבר שנים וכו'. ותכן לין מעברין לת השמים ללא כיפודה תורה לשכמי לשכמו (דף יט:): שמחה דוכס מלא כשכמו של מקום כפ"ק דסנהדרין (דף יט:): שגרו לחריו. למתות נידו: ככר בנים. שהגלגה שמנו לומר גדולי הדור הם: ופלא פקיבא בן יוסף עפה כן. דתכן ניסנות פ"ל עקיבא כשילדתי להגדלתה לעבר שים כפרק נתרלה הפשה שהלך בעלה ולרחה (דף קכב.): ולתמרו

תורה אור השלם

1. ויאמרו הלוים ישוע וקדמיאל בני חשבניה שרביה הודיה ק חנניה פתחיה: קומו ברכו את ה אלהיכם מן העולם ועד העולם ויברכו שם כבודך ורום על כל ברכה ותהלה: נחמיה ט ה
2. ותא אליו מלאך ה ויאמר אליו ה עמך גבור החיל: שופטים ו יב
3. שמעו למברך חד ילדך האל ותבוז כי זקנה אמך: משלי כג כב
4. עת לעשות לה' הפרו תורתך: תהלים קיט קכו
5. יש מעבר ותקף ערי חדשים מיעבר אף למחוסה: משלי יח כו
6. בקל רכיכך דעהו והוא ישר אורחותיך: משלי ג ו
7. איש רעים להתרועע ואהב דבק מגיד: משלי יח כד
8. ואיש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה: במדבר ה י
9. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש איש כי תשקה אשתו ומעלה בו מעל: במדבר ה יב
10. והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשירת האיפה קמח שערים לא יצק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה כי מנחת קנאת הוא מנחת זכרון מזכרת עון: במדבר ה טו
11. והיה שדי בצדיך וכסף תועפות לך: איוב כב כה
12. התרפית ביום צרה צר כחכה: משלי כד י

רבינו חננאל (המשך)

תורתה ומפשפש לכהן, לומר לך שכל הנעבע ואינו נותן תורתה ומעשר לכהן, לסוף שצריך לו על ידי אשתו, שנ' והביא האיש את אשתו אל הכהן, ולא צוה אלא שנצרך לו על ידי ממון שני ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה. אמר רבא האם נותן לו מתכוין שני לו יהיה, [לו יהיה] ממין הכהנה. כל המשתף שם שמים בצערו, ונותן צדקה מרוחק, כיוצא, פרנסתו שני היה שדי בצדיך וכסף תועפות לך, פירוש גולה עם בריותיו, כדתנן עד שדוחה את כל הגולה למצרי כפרדות האש, ואמרינן בגמ' מאי גולה זום בריותיו. היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ, שיצרו אחריו ר' יוסי בן ביפר ובן בנו של זכריה בן קבוטל, אמר להם למה באתם, אמרו לו ללמוד תורה באנו, היה מכריז עליהם אנשים הללו חכמים גדולים בני אבות שמשפשפי בצורה, כדתנן זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בתיאל, התחיל הוא מטמא והן ממאנין הוא מטמא והן מטהרין, היה מכריז עליהם אנשים הללו אנשים של תוהו הם, אמרו לו כבר בניתה התיעורתה להם שהם חכמים גדולים איך יכול למחר להפחותם, שלח אליהם מפני מה אתם עושין כך, אמרו לו מפני מה אתה מעבר שנים ועוקבע חדשים בחוצה לארץ,

רבינו חננאל

עליה ולילף מר מקפנדריא מה קפנדריא בכנסת אסור, אף (מלא) [ארקיקה] בכנסת אסור. ופריק רבי חנא, מה תנא ליף לה מעל הבי אנא ליגמוס מעל. חניא לא יכנס כהר הבית בסנל שבידו כמנעלו שברגלו וכמנעת צרורין לו (ו) בסדינו [ו] בכבודו וכאפודתו מושלת לוגדודין ולא ישתנו קמ"ז. ארקיקה מקל חומר. הלוא כרכיו קל וחומר ומה מעל שאין בו דרך בריות קפיד אסור אחרה של מנלף מעל דנלך, ארקיקה שהיא דרך בריות קפיד לא כל שכן. ר' יוסי בר' יהודה אומר כי אין לברא אל שער המלך כלבוש שק, הלוא כרכים קל וחומר ומה שק שאינו מאוס לפני כשר הרם כך. ארקיקה שהיא מאוסה לפני כשר הרם, על אחת כמה וכמה לפני מלך המלכים שהיא מאוסה. ומקשינן ואימר כהר הבית דאסיר מעל תילף ארקיקה ממעל לאפוקי, בית הכנסת דמעל שרי תילף ארקיקה מקפנדריא, מה קפנדריא בכנסת נמי אסירא אף ארקיקה בכנסת אסירא, ומסתברא אילא רבא דשרי ארקיקה בכנסת אמר לך כי ביתו, מה ביתו קפנדריא קפיד. ואמעל וארקיקה לא קפיד, אף בית הכנסת אקפנדריא הוא דאסיר אבל מעל וארקיקה שרי. ירקיל כרבא דמעל וארקיקה בבהכ"נ לא אסירי, ואי ארקיקה כי אסילן אסור. מיד כל תוהם הכרכות שהיו במקדש היו [אומרים] מן העולם, משקלקלו המינים ואמרו אין עולם אלא אחד, והקניט שיהו אומרים מן העולם ועד העולם. ירושלמי אבי לא היו עוקין במקדש ואה היו עוקין ואה היו אומרים בתוך שם בבבל שלכתו לעולם יעד. יאני רבון ... [הלל הזקן אומר בשעת המכנסין פזר בשעת המפזרים כנס ואם ראית דור שהתורה חביבה עליו, פזר שנאמר יש מפזר ונוסף עוד. ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס שנא' עת לעשות לה' הפרו תורתך. אמר אבי שמע מינה באתר גבר תמן, לא תיהוי גבר, פשיטא, לא צריכא בששניהם שוין] דרש בר קפרא איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך. ניתן לדרוש

(т. е. начала месяцев) *за пределами Страны* Израиля. **שגרו אחריו שני תלמידי חכמים רבי יוסי בן כיפר ובן בנו של זכריה בן קבוטל** *Послали к нему* старейшины Страны Израиля *двух мудрецов: раби Йосе бен Кифар и внука Зехарьи бен Квуталь.*

כיון שראה אותם אמר להם *Когда увидел их* Ханина, *сказал им* (спросил): **למה באתם** *зачем вы пришли?* **אמרו ליה** *Сказали* они *ему*: **ללמוד תורה באנו** *учить* с тобой *Тору* мы *пришли.*

הכריז עליהם אנשים הללו גדולי הדור הם *Объявил о них* Ханина: *это люди великие* в нашем *поколении,* **ואבותיהם שמשו בבית המקדש כאותה ששנינו** *а их отцы служили в Храме. Как* сказано в *той* мишне, *которую учили*[19]: **זכריה בן קבוטל אומר** *Зехарья бен Квуталь говорит:* **הרבה פעמים קריתי לפניו בספר דניאל** *много раз я читал перед ним* (перед первосвященником) в ночь накануне Йом-Кипура *книгу Даниэля,* чтобы он не задремал.

התחיל הוא מטמא והם מטהרים Через некоторое время *началось* такое, *он* (Ханина) *делает* какую-нибудь вещь *ритуально нечистой* (постановляет, что она нечиста), *а они* ее *очищают* (постановляют, что она чиста). **הוא אוסר והם מתירים** *Он* что-то *запрещает – а они* это *разрешают.*

הכריז עליהם אנשים הללו של שוא הם של תהו הם *Объявил о них* Ханина: *это люди пустые и никчемные.*

אמרו לו *Сказали ему* двое посланцев: **כבר בנית** *уже построил –* **ואי אתה יכול לסתור** значит, *не можешь разрушить* (т. е. поскольку ты назвал нас "великими в поколении", не можешь отказаться от своих слов); **כבר גדרת** *уже сделал ограду –* **ואי אתה יכול לפרוץ** *не можешь проломить.*

מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים *Сказал им* Ханина (спросил): *почему,* когда *я делаю* (объявляю) что-то *нечистым, вы очищаете?* Почему, **אני אוסר ואתם מתירים** когда *я запрещаю, вы разрешаете?*

אמרו לו מפני שאתה מעבר שנים וקובע חדשים בחוץ לארץ *Сказали* они *ему: потому что ты определяешь* високосные *годы и устанавливаешь месяцы за пределами Страны* Израиля, что запрещено.

אמר להם והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוץ לארץ *Сказал им* Ханина: *разве Акива бен Йосеф не определял* високосные *годы и не устанавливал месяцы за пределами Страны* Израиля?

אמרו לו הנח רבי עקיבא שלא הניח כמותו בארץ ישראל *Сказали* они *ему: оставь раби Акиву, потому что он не оставил* мудрецов, *подобных себе, в Стране Израиля;* поэтому ему можно было определять високосные годы и устанавливать месяцы за пределами Страны Израиля.

19. Йома 18б

אמר להם אף אני לא הנחתי כמותי בארץ ישראל *Сказал* он *им: также и я не оставил* мудрецов, *подобных себе, в Стране Израиля.* Почему тогда мне запрещено?

אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים בעלי קרנים *Сказали* они *ему: козлята* (т. е. ученики), *которых ты оставил, стали козлами с* могучими *рогами* (т. е. мудрецами, более великими, чем ты). **והם שגרונו אצלך** *И они послали нас к тебе.* **וכן אמרו לנו** *И так они нам сказали:* **לכו ואמרו לו כשמנו** *идите и скажите ему от нашего имени,* чтобы не делал то, что делает. **אם שומע מוטב** *Если послушает – хорошо,* **ואם לאו יהא בנדוי** *но если не* послушает и продолжит – *будет отлучен.*

ואימא הר הבית דאסור במנעל לילפא ממנעל אבל [ב"ה] דשרי במנעל אדיליף ממנעל ולהיתר נילף מקפנדריא ולאסור אלא אמר [ג]רבא כי ביתו מה ביתו אקפנדריא קפיד אינש ארקיקה ומנעל לא קפיד אינש אף ב"ה [ד]קפנדריא הוא דאסור [ה]רקיקה ומנעל שרי: כל חותמי ברכות שבמקדש וכו': כל כך למה? [ו]לפי שאין עונין אמן במקדש [ז]ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר [ח]קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם ואומר [ט]ויברכו (את) שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה אחת ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה: התקינו שיהא אדם שואל בשלום חברו וכו': [י]מאי ואומר וכי תימא בעו מרעותיה דנפשיה קאמר ת"ש [יא]ה' עמך גבור החיל וכי תימא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון ת"ש [יב]את תבוז כי זקנה אמך ואומר [יג]עת לעשות לה' הפרו תורתך אמר רבא האי קרא [יד]מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש מרישיה לסיפיה מדריש עת לעשות לה' מאי טעם משום הפרו תורתך מסיפיה לרישיה מדריש הפרו תורתך מ"ט משום עת לעשות לה' [טו]תניא הלל הזקן אומר בשעת המכנסין פזר בשעת המפזרים כנס ואם ראית דור שהתורה חביבה עליו פזר שנאמר [טז]יש מפזר ונוסף עוד ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס שנא' עת לעשות לה' הפרו תורתך דרש בר קפרא זלת [יז]קבוץ קנה מינה באתר דלית גבר תמן הוי גבר אמר אבי ש"מ [יח]באתר דאית גבר תמן לא תהוי גבר פשיטא לא נצרכה אלא בששניהם שוין דרש בר קפרא אזהוי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה [יט]בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך אמר רבא אפילו לדבר עבירה [כ]דרש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מה היא אמר רב חסדא מחטא דתלמיותא: תניא ר' אומר לעולם אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו שנא' [כא]איש רעים להתרועע תניא ר' אומר [כב]אל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו לא בא לאותו דבר תניא [כג]ר' אומר למה נסמכה פרשת סוטה לומר לך [כד]שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין אמר חזקיה בריה דר' פרנך אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות לומר לך כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותנן לכהן סוף נצרך לכהן על ידי אשתו שנאמר [כה]ואיש את קדשיו לו יהיו וסמיך ליה [כו]איש איש כי תשטה אשתו וכתיב [כז]והביא האיש את אשתו וגו' ולא עוד אלא סוף שנצרך להן שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו אמר רב נחמן בר יצחק ואם נתנן סוף מתעשר שנאמר [כח]איש אשר יתן לכהן לו יהיה ממון הרבה א"ר הונא בר ברכיה משום רבי אלעזר הקפר כל המשתף שם שמים בצערו לסוף [כט]והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך ר' שמואל בר נחמני אמר פרנסתו מעופפת לו כצפור שנאמר וכסף תועפות לך א"ר מבי א"ר יאשיה כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה שנאמר [כט]התרפית ביום צרה צר כחכה א"ר אמי בר מתנה אמר שמואל ואפילו מצוה אחת שנאמר התרפית מכל מקום אמר רב ספרא ר' אבהו הוה משתעי כשירד חנינא בן אחי רבי יהושע לגולה היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ שגרו אחריו שני ת"ח רבי יוסי בן כיפר ובן בנו של זכריה בן קבוטל כיון שראה אותם אמר להם למה באתם אמרו ליה ללמוד תורה באנו הכריז [עליהם] אנשים הללו גדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש באותה ששנינו [ל]זכריה בן קבוטל אומר הרבה פעמים קריתי לפניו בספר דניאל התחיל הוא ממטא והם מטהרים הוא אומר והם מתירים הכריז [עליהם] אנשים הללו של שוא הם של תהו הם אמרו לו כבר בנית ואי אתה יכול לסתור כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ אמר להם מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים אני אומר ואתם מתירים אמרו לו מפני שאתה [לא]מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמר להם והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמרו לו הנח רבי עקיבא שלא הניח כמותו בארץ ישראל א"ל אף אני לא הנחתי כמותי בא"י אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים בעלי קרנים והם שגרונו אצלך וכן אמרו לנו לכו ואמרו לו בשמנו אם שומע מוטב ואם לאו יהא בגדוי ואמרו אמר להם והלא ר' עקיבה בן יוסף עיבר שנים וקבע חדשים. פירוש. מרחשון וכסלו מפטים מפטים בסדרן מפטים חסרים, אמרו לו הנח לו' עקיבה שלא הניחו בארץ ישראל כמותו. ידוע אמר להם אף אני [לא] הנחתי כמותי וידיעתי. אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים. בלומר נעשו חכמים גדולים, וכן אמרו לנו. אמרו לו משמנו אם תחד בר מוטב, ואם לא יהא בגדוי.

ומימא סר טעים דמסור כמנעל. יליפין רקיקה מימה ליסורת נקל ומומר לכל דים ככנסת דשרי במנעל לא נילף רקיקה להתירה דרקיקה מימה נלא יליפין מקפנדריא ליסורת: ויברכו שם כבודך. בשכמל"ו עושים והמלכך לומר ברוך ה' מלהי ישראל מן העולם ועד העולם. מפרש נמוסמפסת[ט] שמקנו מן העולם ועד העולם להודיע שלין העוה"ז לפני העוה"ב כלום נלא כפרחדור לפני הטרקלין לומר הניחו ברכותיו בעוה"ז כדי להיות רגילים לעוה"ב שכולו ארוך: מספה אחת. שיעור פעם אחת בשכמל"ו: על כל הברכות כסוף ברכה מחרובה: וכי פיפא כוהו מדפיסים פכד. ולא נמרינן מיניה: פם אחת. דנמרינן ממלאך שנאמר לגדעון: וכי פיפא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון. כלומר לא שלא כשלומו ולא ברכו אלא כשלימות קאמר מלת המקום לנשהו שהשכינה עמו ולא נמרינן מיניה: פח אחת לא פניו כי זקנה אמך. לא מנח לא כוונו לאמר מדעתו עשה אלא למוד מזקני ישראל כי יש לו על מי שיסמוך שנאמר עת לעשות לה': מפיפיס לרישיה כו'. אם כאת לדבקו למקרא זה יש לך לדבקו יפה בין כשמיכתו בין בספון: מרישיה לסיפיה עם לעשות לה' מעם ספרו. עמים הם לה' לעשות משפט פוהנויות בעוכרי לוהו משום דהפרו תורתך: מסיפיה לרישיה. הפרו תורתו עוסי לוהו כגון מליהו בהר הכרמל (מלכים ו יח) שהקריב בנמה בשעת ליקוד הנמות משום דעת לעשות מיג ונדל ביטראל לשמו של הקדוש ברוך הוא: בשעם המכנסין. שלין חכמי הדור מרכיזים תורה לתלמידים: פזר. לתת לשנות לתלמידים: בשעם המפזרים. שהגדולים שבדור מרכיזים תורה: כנס. לתה ולא מטול שרה עליהם ללף זו לכנוד שמים היו לנחוץ כמדת הענוה וכמיה עת לעשות לה' הפרו תורתך: ופס רפיס דור שלין ספורס תכיכה פליו כנס. ולא מטיל דכרי תורה לכזיון: ספרו תורתך. מלפזרה בשעה שהכנוס לשם שמים: הכי נרסינן אלא פקנון קנה מינה. לם לתים פרקמטיא כול קנון וקנה מינה ומסוף שסופה להמיקר: פפיפת. הת לתכי למה לי פפיפת אלא יוכה לדם הלכה נפני רבו למה ליה לתכי למיסמע מכללא: בשפיכין שוין. לם נתת במקום תלמיד חכם ולית גדול ממנו אל מטול עטרה לדכוס במקומו: כבל דרכיך. לפילו לעבור עבירה: דעהו. מן לא לם נוכך מלוה הוא כגון לליהו בהר הכרמל עבור עליה: מחטא דתלמיותא. כרושי"ל בשנמ"ש בשתרופוס. להתרוך: לפתרופוס. מכעס ומוליא נכפיו: כל שיש לו פרוסות ומעשרות ואינו נוסנן לכהן סוף שנצרך להן שנאמר [לב]איש איש כי תשטה אשתו וכתיב והביא האיש את אשתו. מן לא לם נוכך מלוה הוא כגון לליהו בהר הכרמל עבור עליה: מחטא דתלמיותא. כרושי"ל בשנמ"ש בשתרופוס. להתרוך: לפתרופוס. מכעס ומוליא נכפיו: כל שיש לו פרוסות ומעשרות ואינו נוסנן לכהן סוף שנצרך לו על ידי אשתו.

ואמרו לפניו שבגולה. שלא יקשטו לו: יצלו לפר. לפחד ההריס להתנגד כחוקות העמים לנטות כמותו: פחי יבנה מוכח. מדם גדול היה ולפי גבי הגולה: הגמיה. הוא הגמיה[ב] פחי רבי יהושע יגון נכטר. לפני הכמה לפי שהגיה לו היה כדמתן במסכת ערכין (ד' יח:) מעשה בר' יהושע בן הגרגסי שהלך לפייע לפת ר' יוחנן בן נורגדל נהגפפת דלמות לפחר לו מזור לך שאתה מן המשוכיים ואני מן השוערים: לברס. על שם שהיו יושבים שורות שורות ככרס זה הנעוה שורות שורות: בכבוד מכפנים. מכניסי תורמים בכמים: רפס פמדברים. במקפת שבת מפרש לה בכמה מדליקין (ד' נב:): פנים פפר מיל. שלש פרפאות. מחנה ישראל מכיע היעימות עד אכל השנים ב[ג]חלמא פרסי: פמרפ פורס כו'. לגומר קרלו הכתוב מנקם ה': כשם שאני פסבדתי לך פנים כך אף אתה עשה פסבר פנים. והיינו דכתיב פנים כפנים: פרס כשפס. עליהם משוס מעשה העגל: ופלמיד כשפס. וגם אתה מרמה להס כעם שהרחקת להלן ממחנה: אס אפס מחויר אפפל למקומו גרסינן: והיינו דכתיב וגם אל אפהס. הכי גרסינן אל תהל לממנה ואס לאו מצרתך יהושע בן נון נער לו ימים מכוכה שימש מחמיך. ולף על פי שהיינו לאחר שנתגלה הקב"ה לישראל וסוקם המשכן לא יפא מכר לנעטלה: לא גרסינן ומצרפו יפושע וגו': ספכם. עשו כמות כמות. לרים הם כמו עשו: ספפו פלמכם. ולרפי גמי הם כמו עשה עשו עלמכם כמותים להנעטר על דברי תורה: ואם פפורס. היכן מנויה בלמד שימות בתלמי תורה: הם ואחר כך כפם. שחוק כמו ויהם כלב (במדבר יג) שחוק והלוץ לשמועתך עד שתהא שנורה בפיך ולף על פי שהיה מיושבת לך ולחר כך כתמנה והקשה עליה מה שים לך להקשות ותרץ מרוצץ עד שתמיבה לך: יפנפ. יעיין: מין מלב יוליא תמפה. המוליא לת המלב שמלך מפרי לחמו על דכרי התורה ממלה היא לו: ומין שף. המולך כעם רבו וקובלו יוליא הלכות דם לעומתם[ד]: דפנן. שלימי ממונות עמוקים הם והקוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שלין מקלוע בתורה גדול מהם: פמנכל עלמו. שעשוי לרבו כל פפקומיו ולף על פי שים כהם שחכרין מלעיגים עליו: ופס זמום. שקמלת פין מלטעול לשון זמם שהוא שנורה לרועה שמוחכים לחוטם כהמה שעפקיה רעים וגוחכים לותו כשפתיה לתופרם יחד ולקומתן סופך שתתן יד לפה כשיטלוך ולא תדע להשיב: פעים תפד. שהמלוקם שנלמר ביכל להכין וכל זקני ישראל לנחל לחם וגו' (שמות יח): תמום. לשמו של עוכד לתרום: וח כלופים. שהיו לה מח' בניה: שנאמר

ואמרו לאחינו שבגולה אם שומעין מוטב ואם לאו יעלו להר אחיה יבנה מזבח חנניה ינגן בכנור ויכפרו כולם ויאמרו אין להם חלק באלהי ישראל מיד גענו כל העם בבכיה ואמרו חס ושלום יש לנו חלק באלהי ישראל וכל כך למה משום שנאמר יכי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים בשלמא הוא מטהר והם מטמאין לחומרא אלא הוא מטמא והם מטהרין היכי הוי והא [ה]תניא *חכם שטמא אין חברו רשאי לטהר אמר אין חברו רשאי להחיר קסברי כי היכי דלא נגרדו בתריה: תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ור' נחמיה ור' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו פתח רבי יהודה ראש [ו]המדברים בכל מקום בכבוד תורה ודרש [ז]ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה והלא דברים קל וחומר ומה ארון ה' שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל אמרה תורה [ח]והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה

על אחת כמה וכמה [ט]ודבר ה' אל משה פנים אל פנים אמר ר' [י]צחק אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה אני ואתה נסביר פנים בהלכה איכא דאמרי כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה כשם שאני הסברתי לך פנים כך אתה הסבר פנים לישראל והחזר האהל למקומו [יא]ושב אל המחנה וגו' אמר רבי אבהו אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה [יב]עכשו יאמרו הרב בכעס ותלמיד בכעס ישראל מה תהא עליהם אם אתה מחזיר האהל למקומו מוטב ואם לאו יהושע בן נון תלמידך משרת תחתיך והיינו דכתיב ושב אל המחנה אמר רבא אף על פי כן לא יצא הדבר לבטלה שנאמר ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל: ועוד פתח ר' יהודה בכבוד תורה ודרש [יג]הסכת ושמע ישראל היום הזה נהייתי לעם וכי אותו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה אלא ללמדך שחביבה תורה על לומריה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני אמר ר' תנחום בריה דר' חייא איש כפר עכו תדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם הסכת עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה כדר' יוסי ברבי חנינא [יד]דאמר ר' יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב [טו]חרב (על) הבדים ונואלו חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שמטפשים כתיב הכא ונואלו וכתיב התם [טז]אשר נואלנו ולא עוד אלא שחומאים שנאמר ואשר חמאנו איבעית אימא מהכא [יז]נואלו שרי צוען דבר אחר הסכת ושמע ישראל כתתו עצמכם על דברי תורה כראמר ריש לקיש [יח]דאמר ריש לקיש [יט]מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר [כ]זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר אחר הסכת ושמע ישראל הם ואחר כך כתת כדרבא [כא]דאמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהגה אמרי דבי ר' ינאי מאי דכתיב [כב]כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה ומיץ אף יוציא דם כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק להבחין בין דם טמא לדם טהור ומיץ אפים יוציא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות [כג]דתנן ר' ישמעאל אומר הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעין נובע אמר ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב [כד]אם [כה]נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה כל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא ואם זמם יד לפה: פתח ר' נחמיה בכבוד אכסניא ודרש מאי דכתיב [כו]ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי פן אוסיפך עמו ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל והלא דברים קל וחומר ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד עצמו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה: פתח ר' יוסי בכבוד אכסניא ודרש [כז]לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו והלא דברים קל וחומר ומה מצריים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן שנאמר [כח]ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה: פתח ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש [כט]ויברך ה' את עובד אדום (התני) בעבור ארון האלהים והלא דברים ק"ו ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבד ורבץ לפניו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו עאכ"ו מאי היא ברכה שברכו אמר רב יהודה בר זבידא זו חמות וח' כלותיה שילדו [ל]ששה ששה בכרם אחד שנאמר

גליון הש"ס

גמ' ששה בברם אחד. צ"ל בתרי בראשה שנתת סמוך לשם נשם שמחזיקות ד' מדרים יש בלשה בלשה מיעין הלשה בשמלוא ואחד בלשה מה שמעבר מיעין ישיי וכיוצא שמלוא נקנה ובשלמא בומעטים אי שמדיגיעות ומשעבדו מכל שחדרים רק גל שמלוא דעומעטים שי מיעין קנה:

מוסף רש"י

ראש המדברים בכל מקום. בשלש שעלין, שלש עליו לדבר שלוש בכל מקום (שמות כג:). ישראל שהם הגוף עליהם. שם בן שי יקרבם (שמות יט: יא). אשר נואלנו. שהחזיקו בשיטתם (חוספות ב"ק יא.). לכסדי נואלנו נבי שלשלו (שם). נואלו שרי צוען. שלשלו שרי צוען. נשלו שרי נף. שלשלו שהלל נשא בשמות (שבות י.). לעולם ילמוד אדם תורה. שרבו עד שהסה בירסה שלמות ושיכוכו שנורה ט נשיו, ואחר כך יהגה. יעיין בשלמדני נשמות שלמות ושיכוכו שנורה ט נשיו, ואחר כך יהגה. יעיין בשלמדני נשמות שלמות ונשיכוכו. שם בשלש שעלין ונשיכוכו שם שלש שעלין שהלל שנא בשמות (שבות י.). על כל פשע.

ואמרו לאחינו שבגולה *И скажите нашим братьям в изгнании* (рассеянии): אם שומעין מוטב *если* вы нас *слышите* (если принимаете наше постановление) – *хорошо*; ואם לאו יעלו להר *но если не* слышите – то *поднимутся* наши братья (т. е. вы будете считаться поднявшимися) *на гору* (как поступают идолопоклонники), где אחזיה יבנה מזבח *Ахъя*, руководитель евреев рассеяния, *построит жертвенник*, חנניה יגן בכנור а *Хананья*, который из колена Леви, *будет играть* им *на "киноре"*, ויכפרו כולם ויאמרו *и откажутся* они *все* от веры в Творца, *и скажут*, что אין להם חלק באלהי ישראל *нет у них доли в Боге Израиля*.

מיד געו כל העם בבכיה ואמרו Услышав это, *тут же весь народ разрыдался и сказал*: חס ושלום *не дай Бог!* יש לנו חלק באלהי ישראל *Есть у нас доля в Боге Израиля*!

וכל כך למה *И почему так* строго поступили мудрецы с раби Ханиной? משום שנאמר *Потому что сказано*[1]: כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים *"Ибо из Сиона выйдет Тора, и слово Всевышнего – из Иерусалима"*. Хотя Храм разрушен, нельзя объявлять високосный год за пределами Израиля.

1. Йешаяу 2:3
2. Шмот 33:7
3. Там же
4. Там же 33:11
5. Там же стих 23

בשלמא הוא מטהר והם מטמאין *Понятно*, если бы было сказано: "*он делает* какую-то вещь *ритуально чистой* (т. е. постановляет, что она чиста), *а они* (раби Йосе бен Кифар и внук Зехарьи бен Квуталь) *делают* ее *нечистой*". Потому что так разрешено поступать мудрецу (в данном случае двум посланцам из Страны Израиля), לחומרא когда он хочет применить *более строгую* форму закона. אלא הוא מטמא והם מטהרין *Но* сказано: "*он делает* вещь *ритуально нечистой, а они* ее *очищают*". היכי דמי *Как это* возможно? חכם שטמא והא תניא *Ведь учили* в барайте: אין חברו רשאי לטהר если *мудрец сделал* вещь *ритуально нечистой, его товарищ не имеет права* ее *очистить*. אסר אין חברו רשאי להתיר Если *запретил – его товарищ не имеет права разрешить*.

קסברי Они так *считали*: כי היכי דלא נגררו בתריה *чтобы* люди *не пошли за ним* – мы можем разрешить то, что он запретил.

תנו רבנן *Учили мудрецы* в барайте о собрании мудрецов в городе Явнэ (где скамьи стояли плотными рядами, как виноградные кусты в винограднике, что дало название этому собранию "Виноградник в Явнэ"): כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה *когда пришли наши мудрецы в "Виноградник в Явнэ"*, היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ורבי נחמיה ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי *были там* среди прочих *раби Йеуда, раби Йосе, раби Нехэмья и раби Элиэзер, сын раби Йосе Аглили*.

פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו *Все начали* говорить, *хваля* гостеприимство евреев, которые впустили мудрецов в свои *дома*. *И толковали* стихи на эту тему.

פתח רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום בכבוד תורה ודרש *Начал* говорить *раби Йеуда* – который *всегда был первым из говорящих* – *хваля* тех, кто учит *Тору*, *и* так *трактовал* стих[2]: ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה "*Моше взял Шатер и раскинул его себе за пределами лагеря*". והלא דברים קל וחומר *Разве не* учим мы отсюда правило по принципу "*тем более*"? ומה ארון ה' שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל אמרה תורה *Если* о *Ковчеге Всевышнего, который не удалялся* от лагеря больше, чем *на 12 миль* (1 миля = 2 тысячи локтей), *сказала Тора*[3]: והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד "*И было*: *каждый ищущий Всевышнего* (обращающийся к Нему) *выходил к шатру Собрания*", хотя надо было идти 12 миль, то תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה *мудрецы, которые ходят из города в город и из страны в страну*, чтобы учить Тору, על אחת כמה וכמה *тем более* могут быть названы "ищущими Всевышнего".

Написано[4]: ודבר ה' אל משה פנים אל פנים "*И говорил Всевышний с Моше лицом к лицу*, как говорит человек со своим ближним. И он вернулся в лагерь. А его слуга, молодой Йеошуа бин Нун, не покидал Шатер". Но ведь сказал Всевышний пророку[5]: "Мое лицо не будет увидено"! Что тогда означает "лицом к лицу"? אמר רבי יצחק *Сказал раби Йицхак*: אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה *сказал Всевышний* пророку *Моше*: משה אני ואתה נסביר פנים בהלכה *Моше, Я и ты будем приветливы* друг с другом *при* изучении *закона*. (Согласно толкованию, стих надо читать следующим образом: "И сказал Всевышний пророку Моше: лицом к лицу", так будем говорить во время изучения закона.)

ואמרו לפניו שבגולה. שלח ישמעו לו: יפלו לפר. לשחד הכריס להשגיח במקום הטמיס לצנות צמות: לחיי יבנה מוצח. מלס גדול היה ולשם נלכי הגולה: תגניה. הוא חגניה[ו] אחי רבי יהושע ינגן בכנור. לפני הכמה לפי שחניה לו היה כלחן בשעת ערכין (ר' יא:): מעשה בר' יוחנן בן נורלגל שהלך למייע לפת ר' יוחנן בן נורלגל בהגפת לצות לאמר לו מזור לך שאתה מן המשוללים ואני מן השוערים: לברס. על שס שהיו יושבים שורות שורות בכרס זה הנעוע שורות שורות: בכובד שפניגיא. מכניסי לורמים נעניס: רשם הפרברים. בשפכת שכת מעכים לה בכמה מלילין; (ר' נ:): שיש שעיר מיל. שלש פרסלות. מאנה ישרלל מניס היעיות עד שלל השיש[ט] מלמל פרסי: שמיב פורס כו'. לנומר קרלו הכתוב מנקש ה': כשם שאני מפברתי לך פניס לך שפס פשבר פניס. והייט לכתיב פניס בפניס: פרש בכשם. עליהס משוס מעשה הענל: ושלמיד בכשם. וגס לאמה מרלה להס כעם שהרמקת לאלך ממנה: שם שפס מעויב שפשל למקומו גרסינן: ובייגו דכתיב ושב לל שמחנס. השב האהל לממנה ושס לגו מערכן יהושע בן נון נער לל ימיש מאוהל משה. שלש עשרה הקב"ה ליערלל והוקס המשכן לל יגל מלוקמו. שלש עשרה כלחן שהיו מלויין לפני הלרון בשעת הנסיעה. שלשה שהיו מכסין לפניו בשעת הנסיעה. שלשה שהיו מכסין לפניו בשעת הנסיעה. שלשה שהיו מכסין לפניו

איכא דאמרי כך אמר לו *Некоторые говорят:* הקדוש ברוך הוא למשה *так сказал Всевышний* пророку *Моше:* כשם שאני הסברתי לך פנים *как Я с тобой был приветлив,* когда обучал тебя Торе, כך אתה הסבר פנים לישראל *так и ты будь приветлив с евреями,* когда будешь обучать их Торе. והחזר האהל למקומו *И верни Шатер на его* прежнее *место* в лагере.

Продолжение стиха: ושב אל המחנה וגו' *"И вернулся* (Моше) *в лагерь".* אמר רבי אבהו *Сказал раби Абау,* объясняя эти слова: אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה *сказал Всевышний* пророку *Моше:* עכשיו יאמרו הרב בכעס ותלמיד בכעס *сейчас* евреи *скажут,* что *Учитель* (Всевышний) *гневается* на них за поклонение тельцу – *и ученик* (Моше) *гневается* на них. ישראל מה תהא עליהם *Что будет с евреями?* Кто заступится за них перед Всевышним? Поэтому сказал Всевышний пророку: אם אתה מחזיר האהל למקומו מוטב *если возвращаешь Шатер на его место* в лагере – *хорошо,* ואם לאו יהושע בן נון תלמידך משרת תחתיך *а если не* возвращаешь – *Йеошуа бин Нун, твой ученик-слуга,* будет *вместо тебя.* והיינו דכתיב ושב אל המחנה *Это то, о чем написано:* "*И верни* (Шатер) *в лагерь*", и о чем мы прочитали: "И вернулся в лагерь". (Т. е. стих говорит не о том, что сделал Моше, а о том, что приказал ему Всевышний.)

5. Дварим 27:9
6. Там же
7. Йирмея 50:36
8. Бемидбар 12:11

אמר רבא *Сказал Рава,* добавив к словам раби Абау: אף על פי כן לא יצא הדבר לבטלה *хотя так и было* (Моше вернул Шатер в лагерь, после того как Всевышний простил евреям грех тельца), *слова* Всевышнего *не остались напрасными.* שנאמר *Как сказано*[6]: ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל *"А его слуга, молодой Йеошуа бин Нун, не покидал Шатер".* И после смерти Моше исполнились слова Всевышнего.

Гемара возвращается к высказываниям мудрецов "Виноградника в Явнэ".

ועוד פתח רבי יהודה בכבוד תורה ודרש *И еще сказал раби Йеуда, хваля* тех, кто учит *Тору, и* так *толковал* стих[7]: הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם *"Внимай и слушай, Израиль: сегодня ты стал народом".* וכי אותו היום נתנה תורה לישראל *Но разве в тот день,* когда Моше говорил с евреями, *была дана Тора Израилю?* והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה *Разве тот день не был в конце сорока лет* после Исхода? Тогда как Тору евреи получили и стали народом в первый год! אלא ללמדך *Но* вот как объясни: стих пришел *научить тебя,* שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני *что Тора любима* теми, *кто ее учит каждый день, – как в* тот *день, когда она была дана с горы Синай.*

Гемара приводит подтверждение словам раби Йеуды.

אמר רבי תנחום בריה דרבי חייא איש כפר עכו *Сказал раби Танхум, сын раби Хии, житель деревни Ако:* תדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית *знай, что,* если *человек,* который *читает Шма утром и вечером,* וערב אחד דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם אינו קורא *один вечер не читает* Шма, он *подобен тому, кто ни разу не читал Шма!*

Написано: הסכת *"внимай",* что можно толковать как: עשו כתות כתות ועסקו בתורה *"сделайте группы" и занимайтесь Торой.* (Слово הס созвучно слову עשו "делайте".) לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה *Потому что Тору* можно *приобрести* (выучить и понять), *только* учась *вместе.*

כדרבי יוסי ברבי חנינא И это – *как* слова *раби Йосе, сына раби Ханины.* דאמר רבי יוסי ברבי חנינא *Потому что сказал раби Йосе, сын раби Ханины:* מאי דכתיב *что* имеет в виду *стих*[8]: חרב אל הבדים ונואלו *"Меч – на ложных* вещателях, *и* тогда *поглупеют"?* (Стих говорит о пророчестве по поводу колдунов Вавилона. Они называются "бадим", что созвучно еврейскому корню "бади", "лжец". Таково прямое объяснение стиха, "пшат".) Толкование стиха ("драш", непрямой смысл) говорит: חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים *меч* (Всевышнего) – *на* тех, кто *ненавидит еврейских мудрецов* (на самом деле подразумевается: на мудрецах), שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה *которые сидят поодиночке и занимаются Торой.*

ולא עוד אלא שמטפשים *Более того,* стих имеет в виду, *что* сидящие поодиночке при изучении Торы – *глупеют!* Значение слова ונואלו ("веноалу", "и поглупеют") учим по аналогии: כתיב הכא ונאלו *написано здесь:* "*веноалу*", וכתיב התם *и написано там,* в рассказе о том, как Аарон сказал Моше по поводу греха Мирьям[9]: אשר נואלנו "Прошу, не ставь

ואמרו לאחינו שבגולה אם שומעין מוטב ואם לאו יעלו להר אחיה יבנה מזבח חנניה ינגן בכנור ויכפרו כולם ויאמרו אין להם חלק באלהי ישראל מיד גענו כל העם בבכיה ואמרו חס ושלום יש לנו חלק באלהי ישראל וכל כך למה משום שנאמר כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים בשלמא הוא מטהר והם מטמאין לחומרא אלא הוא מטמא והם מטהרין היכי הוי והא [6]תניא [7]חכם שטמא אין חברו רשאי לטהר אסר אין חברו רשאי להתיר קסברי כי היכי דלא נגררו בתריה: תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ור' נחמיה ור' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו פתח רבי יהודה ראש [8]המדברים בכל מקום בכבוד תורה ודרש [9]ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה והלא דברים קל וחומר ומה ארון ה' שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל אמרה תורה [10]והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה

על אחת כמה וכמה [11]ודבר ה' אל משה פנים אל פנים אמר ר' יצחק אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה אני ואתה נסביר פנים בהלכה איכא דאמרי כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה כשם שאני הסברתי לך פנים כך אתה הסבר פנים לישראל והחזר האהל למקומו [12]ושב אל המחנה וגו' אמר רבי אבהו אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה [13]עכשו יאמרו הרב בכעס ותלמיד בכעס ישראל מה תהא עליהם אם אתה מחזיר האהל למקומו מוטב ואם לאו יהושע בן נון תלמידך משרת תחתיך והיינו דכתיב ושב אל המחנה אמר רבא אף על פי כן לא יצא הדבר לבטלה שנאמר ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל: ועוד פתח ר' יהודה בכבוד תורה ודרש [14]הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם וכי אוהו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני אמר ר' תנחום בריה דר' חייא איש כפר עכו תדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא ק"ית שמע מעולם הסכת כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה כדר' יוסי ברבי חנינא [15]דאמר ר' יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב [16]חרב (על) הבדים ונואלו חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שמטפשים כתיב הבא ונואלו וכתיב התם [17]אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאים שנאמר ואשר חטאנו איבעית אימא מהבא [18]נואלו שרי צוען דבר אחר הסכת ושמע ישראל כתתו עצמכם על דברי תורה כראמר ריש לקיש [19]דאמר ריש לקיש [20]מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר [21]זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר אחר הסכת ושמע ישראל הם ואחר כך כתת כדרבא [22]דאמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהגה אמרי דבי ר' ינאי מאי דכתיב [23]כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה ומיץ אף יוציא דם כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק להבחין בין דם טמא לדם טהור ומיץ אפים יוציא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות [24]דתנן ר' ישמעאל אומר הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעין נובע אמר ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב [25]אם [26]נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה כל המבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא ואם זמם יד לפה: פתח ר' נחמיה בכבוד אכסניא ודרש מאי דכתיב [27]ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי פן אוסיפך עמו ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל והלא דברים קל וחומר ומה יתרו שלא קרב את משה לכבוד עצמו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה: פתח ר' יוסי בכבוד אכסניא ודרש [28]לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו והלא דברים קל וחומר ומה מצריים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן שנאמר [29]ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה: פתח ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש [30]ויברך ה' את עובד אדום (התתי) בעבור ארון האלהים והלא דברים ק"ו ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבד ורבץ לפניו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו עאכ"ו מאי היא ברכה שברכו אמר רב יהודה בר זבידא זו חמות וח' כלותיה שילדו [31]ששה ששה בכרם אחד שנאמר

דכר לנטלה: לג גרסינן ומצרפו יהושע וגו': ספכם. עשו כתות כתות. דליים הם כמו עשו: כספו עלמכם. ודרשי נמי הם כמו עשה עשו עלמכם כתותים להצטער על דברי תורה: ואם פסורם. היכן מצינו בלמד שיושב בהלכי תורה: פם ואחר כך כפם. שמוק כמו ויכם כלב (במדבר יג) שמוק והאזן לשמועתך עד שתבא שנורה בפיך ולפ על פי שתיה מיושבת לך ואחר כך כתתה והקשה עליה מה שיש לך להקשות ותרץ מתוכן עד שתמיצנה לך: יפנם. יעיין: מין חלב יוליא חמאה. המוציא את החלב שמלך מפרי לתוכו על פם שמעבר מימיו יהיו וכרים וכשמלך נקבות יכשמלא פומטוסו של מרזיגיונות ומשבריו מכל המינים כך לא מתמלא דעותיהם שני מינן קללה:

מופף רש"י

ראש המדברים בכל מקום. במקום שלמד עניו לדבר מחלב נכל מקום (שבת לג.). ישראל תהא עליהם. אם כן מי יקרים (שבת קיט. יא). אשר נאלנו. מחרימם (מלכים ב יט, יב) (ישעיה לז, יב). שחיטאנו. לכשיד נחלנו נגי הכלבו (שם). נואלו שרי צוען. נכלו שרי טנח. שלמד בשלל נשא בשמחת (מכות י.). לעולם ילמוד אדם תורה. מרגו על אחמת ופירכוה גרסינן בהלכת ופירכוה שנורה לו בפיו, ואחר כך יהגה. יעיין בהלכותיו נחמת מלמלמ בהלכה. להקשות ולתרץ. ובהלכתה לא יעשה כן שמא יפגל והיה לו לומר לא יחלה לו כל שכן. ושת לאחר שנשה סרעה הוא מתיישב בהלכות ומחבר לנעמן נכר ישראל (מ"ב ה, יח). אם נבלת בהתנשא. אם נבלת עלמך על דברי תורה לדעת לשמול שמפשיעך בגרון, ולפיכך נרשיע לו בשוטה נלא לב. סיפך ואם זמות. שתהא מועיל. ואם זממת. אם אתם אם על פיך ועסקת בתורה. סופך כשיפלקך רבי הלפה שתן יד לפה ושתלא. עלה מדע לעגות פלם בו (משלי ל כ).

רבינו חננאל

ואמרו לאחינו שבגולה אחיה יבנה מזבח חנניה ינגן בכינור. בלומר יבנו מזבח בבבל יהויה הו כהן הה לוי ויקריבו קרבן. שבבבל אין לכם חלק באהל ישראל. מיד נתו בבכיה ואנו כולם ואמרו יש לנו חלק באלהי ישראל ובתחלתו דבקדושו. תנו רבנן כשנכנסו רבותינו בכרם ביבנה מתחו בבבל אכסניא ידרשו. פתחון) ר' יהודה בירי אלעזרי ראש המדברים בכל מקום תחלה ודרשה ויקח את האהל, והלה דברים קל וחומר ומה ישראל שאינן מרחקים אלא שלשה פרסאות ונקראו מבקשי ה' שני. היה כל מבקש ה', תלמידי חכמים שנשתרבו בשוא על כתפיהן ומבתרין רגליהם והלכין מעיר לעיר ומהדינה למדינה ללמוד תורה על אחת כמה וכמה. וחיבר ר' ...

גליון הש"ס

גמ' ששה בבים אחר. נעיה לתרץ ברשה שמות מאר נשם שמהבשים רבי מהרים יש נחשב שלשה מיתין ושלשה מאחל ואחר כלשהם שם מעשבר מיתין יהיו וכרים וכשמלך נקבות יכשמלא פומטוסו של מרזיגיונות ומשבריו מכל המינים כך לא מתמלא דעותיהם שני מינן קללה:

רב נסים גאון

תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה. בגמרא רבבי מרכבה ובמסורת הש"ס תמיד ושתם נרסינן הכין ובינן זה מרדש דרש ר' אלעזר בכרם ביבנה וכי כרם היה שם אלא אלו ולמידי חכמים שהן עשוין שורות שורות בכרם: פתח ר' יהודה ראש המדברים בכל מקום. ומדרש במסכת שבת בפרק במה טו ליקן ורף נג) ואמרו יהודה שניאלה יחמלה

нам (этот поступок) в грех, *потому что мы сглупили*".

ולא עוד אלא שחוטאים *Более того*, стих имеет в виду, *что* сидящие поодиночке при изучении Торы – *совершают грех*! **שנאמר ואשר חטאנו** *Ибо сказано* в том же стихе: "Потому что мы сглупили и *потому что согрешили*".

איבעית אימא מהכא *Если хочешь, скажи*, что значение слова "веноалу" учим *отсюда*[10]: **נואלו שרי צען** *"Сглупили правители Цоана...* ввели в заблуждение Египет".

דבר אחר *Другое толкование* того же стиха: **הסכת ושמע ישראל** *"Внимай и слушай, Израиль"*. Это означает: **כתתו עצמכם על דברי תורה** *разбейте себя во имя Торы*, **כדאמר ריש לקיש** что *подобно* тому, *что сказал Рэш-Лакиш*. **מנין דאמר ריש לקיש** *Как сказал Рэш-Лакиш*: **שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה** *откуда* известно, *что слова Торы даются только тому, кто убивает себя ради нее?* – **שנאמר** *Как сказано*[11]: **זאת התורה אדם כי ימות באהל** *"Вот Тора: когда человек умрет в шатре* и т. д." Толкование: кому дается Тора? Только тому, кто "умирает" в шатре Торы от трудов по ее изучению.

דבר אחר *Другое толкование*: **הסכת ושמע ישראל** *"Внимай и слушай, Израиль"*. Это означает: **הס ואחר כך כתת** *молчи*, старайся привыкнуть и заучить, *а потом разбивай* Тору на части, анализируй, ставь вопросы, ищи ответы и пр. (Обыгрывается сочетание הס-כת "молчи, разбивай".) **כדרבא** И это – *как* слова *Равы*. **דאמר רבא** *Как сказал Рава*: **לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהגה** пусть *человек* сначала *учит Тору, а потом размышляет* над ней.

אמרי דבי רבי ינאי *Учили в школе раби Яная*: **כי מין** *что* имеет в виду *стих*[12]: **מאי דכתיב חלב יוציא חמאה ומין אף יוציא דם ומין אפים יוציא ריב** *"Когда давит молоко – извлечет масло; давит нос – извлечет кровь; давит гнев – извлечет ссору"*?

Толкование первой части стиха: **במי אתה מוצא חמאה של תורה** *в ком ты обнаруживаешь масло Торы?* (Как наилучшее в молоке – это масло, так наилучшее в Торе, т. е. ее "масло", – в умении разъяснять ее законы.)

Ответ: **במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה** *в том, кто срыгивает молоко, которое он впитал от матери*. Другими словами, наилучшее в Торе – в том, кто с детства отказывается от радостей и полностью отдается учебе.

Вторая часть стиха: **ומין אף יוציא דם** *"Давит нос – извлечет кровь"*. Толкование: **כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק** *любой ученик, на которого впервые гневается его учитель – а он молчит*, **זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור** *удостаивается* умения *различать между ритуально нечистой кровью и кровью, ритуально чистой*. Т. е. он будет специалистом в законах "нида". (Обыгрывается два значении слова אף – "нос" и "гнев".)

Заключительная часть стиха: **ומין אפים יוציא ריב** *"Давит гнев – извлечет ссору"*. **כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק** *Любой ученик, на которого снова и снова гневается его учитель – а он молчит*, **זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות** *удостаивается понимания как имущественных законов, так и законов уголовного* права.

דתנן *Как учили* в мишне[13]: **רבי ישמעאל אומר הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות** *раби Йишмаэль говорит: хочет стать мудрым* – пусть *займется имущественными законами* Торы. **שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן** *Ибо нет тебе более* высокого умения *в Торе, чем* разбираться *в этих* законах, **שהן כמעין נובע** *потому что они подобны бьющему роднику*.

אמר רבי שמואל בר נחמני *Сказал раби Шмуэль бар Нахмани*: **מאי דכתיב** *о чем написано* в стихе[14]: **אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה** *"Если ты осрамился – на подъеме; если ты смолчал – рука на устах"*? **כל המנבל עצמו על דברי תורה** *Каждый*, кто *"срамит" себя по поводу Торы* тем, что постоянно задает вопросы учителю, несмотря на насмешки друзей, – **סופו להתנשא** *в конце* концов *поднимется* и станет учителем. **ואם זמם יד לפה** *Но если зажал* себе *рот* и ничего не спрашивает из стеснительности – то *"рука на устах"*: будет молчать, когда его спросят, потому что ничего не знает.

פתח רבי נחמיה בכבוד אכסניה ודרש *Начал* говорить *раби Нехэмья, хваля* гостеприимство евреев, которые впустили мудрецов в свои

9. Йешаяу 19:13
10. Бемидбар 19:14
11. Мишлей 30:33
12. Бава-Батра 175б
13. Мишлей 30:32

ואמרו לאחינו שבגולה אם שומעין מוטב ואם לאו יעלו להר אחיה יבנה מזבח חנניה יגען בבנור ויכפרו כולם ויאמרו אין להם חלק באלהי ישראל מיד גענו כל העם בבכיה ואמרו חס ושלום יש לנו חלק באלהי ישראל וכל כך למה משום שנאמר יכי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים כשלמא הוא ממהר והם מטמאין לחומרא אלא הוא מטמא והם מטהרין היכי הוי והא [ט]תניא *חכם שטמא אין חברו רשאי למהר אמר אין חברו רשאי להתיר קסברי כי היכי דלא נגררו בתריה: תנו רבנן כשנכנסו רכותינו לכרם ביכנה היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ור' נחמיה ור' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו פתח רבי יהודה ראש [י]המדברים בכל מקום בכבוד תורה ודרש [ב]ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה והלא דברים קל וחומר ומה ארון ה' שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל אמרה תורה [ג]והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה על אחת כמה וכמה [ד]ודבר ה' אל משה פנים אל פנים אמר ר' יצחק אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה אני ואתה נסביר פנים בהלכה איכא דאמרי כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה כשם שאני הסברתי לך פנים כך אתה הסבר פנים לישראל והחזר האהל למקומו [ה]ושב אל המחנה וגו' אמר רבי אבהו אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה [ו]עכשו יאמרו הרב בכעס ותלמיד בבעס ישראל מה תהא עליהם אם אתה מחזיר האהל למקומו מוטב ואם לאו יהושע בן נון תלמידך משרת תחתיך והיינו דכתיב ושכ אל המחנה אמר רבא אף על פי כן לא יצא הדבר לבטלה שנאמר ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל: ועוד פתח ר' יהודה בכבוד תורה ודרש [ז]הסבת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם וכי אוהו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה אלא ללמדך שחכיבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני אמר ר' תנחום בריה דר' חייא איש כפר עכו תדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם הסכת כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה כדר' יוסי ברבי חנינא [ח]דאמר ר' יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב [ט]חרב (על) הבדים ונואלו חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שישבים בד בבד ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שמטפשים כתיב הכא ונואלו וכתיב התם [י]אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאים שנאמר ואשר חטאנו איבעית אימא מהכא [יא]נואלו שרי צוען רבר אחר הסכת ושמע ישראל כתתו עצמכם על דברי תורה כדאמר ריש לקיש [יב]דאמר ריש לקיש [יג]מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר [יד]זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר אחר הסכת ושמע ישראל הם ואחר כך כתת כדרכא [טו]דאמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהגה אמרי דבי ר' ינאי מאי דכתיב [טז]כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה ומיץ אף יוציא דם כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק נוכה להבחין כין דם טמא לדם טהור ומיץ אפים יוציא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק זוכה להבחין כין דיני ממונות לדיני נפשות [יז]דתנן ר' ישמעאל אומר הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעין נובע אמר ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב [יח]אם [יט]נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה כל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא ואם זמם יד לפה: פתח ר' נחמיה בכבוד אכסניא ודרש מאי דכתיב [כ]ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי פן אוסיפך עמו ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל והלא דברים קל וחומר ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד עצמו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה: פתח ר' יוסי בכבוד אכסניא ודרש [כא]לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו והלא דברים קל וחומר ומה מצריים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן שנאמר [כב]ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה: פתח ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש [כג]ויכרך ה' את עובד אדום (התני) כעכור ארון האלהים והלא דברים ק"ו ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבד ורכץ לפניו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו עאכ"ו מאי היא ברכה שברכו אמר רב יהודה בר זכידא זו חמות וח' כלותיה שילדו [כד]ששה ששה בכרם אחד שנאמר

דכר לנטלה: לג גרסינן ומצריכו יפוצע וגו': פסקא. עכו כתות כתות. דריש הם כמו עכו: כפפו פנמכם. ודרשי נמי הם כמו עשה עכו עצמכם כתותים להלטער על דברי תורה: ואם פסורה. היכן מנויה נאלה שמות בתהלי תורה: הם ואחר כך כפפ. שתוך כמו ויהם כלב (במדבר יג) שתוך והלון לשמועתך עד שתהא שגורה בפיך ולפי על פי שאינה מיוצאת לך ואחר כך כתתה והקשה עליה מה שיש לך להקשות ותרץ מתוצן עד שתתייצב לך: יפנה. יתירן: מין חלב יוציא ממפפ. המוציא את החלב שמוץ מעדי אמו על פיו: ומין אף יוציא דם כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק דם לעומתם[כ]: דתנן. שדיני ממונות עמוקים הם והמוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שהן מקוטע בתורה גדול מהם: כמעכל עלמו. שמשל לדבר כל שמתכוין ולפי על פי שיש בהם שתכריו מלעגיעים עליו: ואם ומום. שתמצת פיך מלשאול לשון זמם שהוא לשון רצועה שתוחבים בחוטם בהמה שמפקיה ליש ומוסיפין לותו בשפתיה לתופסה יפה ולפומתן קופין שתתן יד לפה כשישלטן ולא תדע להשיב: פעים אפד. שהמלמד שנאמר ויכן להכין וכל זקני ישראל לאכל לחם וגו' (שמות יח): תמום. לשמו של עובד תלמוד: וד' כלותיה. שהיו לה מת' בניה:

שנאמר

תורה אור השלם

1. וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה רְבִיעִים
וַאֲשֶׁרוּ לִבִּי וְעֵינָי שָׁם
יִהְיוּ אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְדָרְשׁוּ
מִדְרָכָיו וְנֵלְכָה בְּאֹרְחֹתָיו
כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר
יְיָ מִירוּשָׁלָיִם: שמואל ב ג
2. וְעָשָׂה יְיָ אֶת הָאֹהֶל
וְנָתָה לוֹ מִדְיָן וְהִתְעָנָה וְקָרֵא לוֹ
הָרַחַם בֶּן וְהִתְעָנָה וְקָרֵא לוֹ
אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל מְבַקֵּשׁ
יְיָ יֵצֵא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר
מִדְיָן לְמִזְרָח: שמות לג ז
3. וְדִבֶּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פָּנִים
אֶל פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ
אֶל רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה
וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר
לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל:
שמות לג יא
4. וְדִבַּרְתָּ מֹשֶׁה וְהָאֱלֹהִים
הַלִּים אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הִסָּכֵת הִשָּׁמַע
יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ
לְעָם לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ:
דברים כז ט
5. חֲרֵב אֶל הַבַּדִּים וְנֹאָלוּ
חֲרֵב אֶל גִּבּוֹרֶיהָ וְחַתּוּ:
ירמיהו נ לו
6. וַאֲמַר אַהֲרֹן אֶל מֹשֶׁה
כִּי אֲדֹנִי אַל נָא חַטַּאת עָלֵינוּ
וַאֲשֶׁר אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ וַאֲשֶׁר
חָטָאנוּ: במדבר יב יא
7. נוֹאַלוּ שָׂרֵי צֹעַן נִשָּׂאוּ
שָׂרֵי נֹף וְהֹתְעוּ אֶת מֹצְרַיִם
פִּנַּת שִׁבְטֶיהָ:
ישעיהו יט יג
8. אֵת וְתוֹרָה אָדָם כִּי
יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל
הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל
יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:
במדבר יט יד
9. כִּי מִיץ חָלָב יוֹצִיא
חֶמְאָה וּמִיץ אַף יוֹצִיא דָם
וּמִיץ אַפַּיִם יוֹצִיא רִיב:
משלי ל לג
10. אִם נָבַלְתָּ בְּהִתְנַשֵּׂא
וְאִם זַמּוֹתָ יָד לְפֶה:
משלי ל לב
11. וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל
הַקֵּינִי לְכוּ סְרוּ רְדוּ מִתּוֹךְ
עֲמָלֵקִי פֶּן אַכֶּנְךָּ עִמּוֹ
וְאַתָּה עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלֹתָם
מִמִּצְרָיִם וַיֶּסַר קֵינִי מִתּוֹךְ
עֲמָלֵקִי: שמואל א טו ו
12. לֹא תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי
אָחִיךָ הוּא לֹא תְתַעֵב מִצְרִי
כִּי גֵר הָיִיתָ בְאַרְצוֹ:
דברים כג ח
13. אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ
הוּא בַּטּוֹב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב
אֶת אָבִיךָ וְאֶת אַחֶיךָ יֹשְׁבוּ
בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְאִם יָדַעְתָּ וְיֶשׁ
בָּם אַנְשֵׁי חַיִל וְשַׂמְתָּם שָׂרֵי
מִקְנֶה עַל אֲשֶׁר לִי:
בראשית מז ו
14. וַיִּשְׁבֹּר אֲרוֹן יְיָ בֵּית עֹבֵד
אֱדֹם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה וַיְשַׁמֵּחֵם
וַיְבָרֶךְ יְיָ אֶת עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת
כָּל בֵּיתוֹ: שמואל ב ו יא

רב נסים גאון

תנו רבנן בשנכנסו רבותינו לכרם ביכנה. בגמרא רבני מערבא ובספרים הם, חסיד ושחום נרסינן ואמן תניון זה מדרש דרש ר' אליעזר בכרם ביבנה וכי כרם היה שם אלא אלו תלמידי חכמים שהן נעשין שורות שורות בכרם: פתח ר' יהודה ראש המדברים בכל מקום. מפרש במסכת שבת בפרק במה מדליקין (דף כז:) אמרו יהודה שניה יהבלה

תורה אור השלם

1. וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה רְבִיעִים
וַאֲשֶׁרוּ לִבִּי וְעֵינָי שָׁם
יִהְיוּ אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְדָרְשׁוּ
מִדְרָכָיו וְנֵלְכָה בְּאֹרְחֹתָיו
כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר
יְיָ מִירוּשָׁלָיִם: שמואל ב ג
2. וְעָשָׂה יְיָ אֶת הָאֹהֶל
וְנָתָה לוֹ מִדְיָן וְהִתְעָנָה וְקָרֵא לוֹ
הָרַחַם בֶּן וְהִתְעָנָה וְקָרֵא לוֹ
אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל מְבַקֵּשׁ
יְיָ יֵצֵא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר
מִדְיָן לְמִזְרָח: שמות לג ז
3. וְדִבֶּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פָּנִים
אֶל פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ
אֶל רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה
וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר
לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל:
שמות לג יא
4. וְדִבַּרְתָּ מֹשֶׁה וְהָאֱלֹהִים
הַלִּים אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הִסָּכֵת הִשָּׁמַע
יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ
לְעָם לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ:
דברים כז ט
5. חֲרֵב אֶל הַבַּדִּים וְנֹאָלוּ
חֲרֵב אֶל גִּבּוֹרֶיהָ וְחַתּוּ:
ירמיהו נ לו
6. וַאֲמַר אַהֲרֹן אֶל מֹשֶׁה
כִּי אֲדֹנִי אַל נָא חַטַּאת עָלֵינוּ
וַאֲשֶׁר אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ וַאֲשֶׁר
חָטָאנוּ: במדבר יב יא
7. נוֹאַלוּ שָׂרֵי צֹעַן נִשָּׂאוּ
שָׂרֵי נֹף וְהֹתְעוּ אֶת מֹצְרַיִם
פִּנַּת שִׁבְטֶיהָ:
ישעיהו יט יג
8. אֵת וְתוֹרָה אָדָם כִּי
יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל
הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל
יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:
במדבר יט יד
9. כִּי מִיץ חָלָב יוֹצִיא
חֶמְאָה וּמִיץ אַף יוֹצִיא דָם
וּמִיץ אַפַּיִם יוֹצִיא רִיב:
משלי ל לג
10. אִם נָבַלְתָּ בְּהִתְנַשֵּׂא
וְאִם זַמּוֹתָ יָד לְפֶה:
משלי ל לב
11. וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל
הַקֵּינִי לְכוּ סְרוּ רְדוּ מִתּוֹךְ
עֲמָלֵקִי פֶּן אַכֶּנְךָּ עִמּוֹ
וְאַתָּה עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלֹתָם
מִמִּצְרָיִם וַיֶּסַר קֵינִי מִתּוֹךְ
עֲמָלֵקִי: שמואל א טו ו
12. לֹא תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי
אָחִיךָ הוּא לֹא תְתַעֵב מִצְרִי
כִּי גֵר הָיִיתָ בְאַרְצוֹ:
דברים כג ח
13. אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ
הוּא בַּטּוֹב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב
אֶת אָבִיךָ וְאֶת אַחֶיךָ יֹשְׁבוּ
בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְאִם יָדַעְתָּ וְיֶשׁ
בָּם אַנְשֵׁי חַיִל וְשַׂמְתָּם שָׂרֵי
מִקְנֶה עַל אֲשֶׁר לִי:
בראשית מז ו
14. וַיִּשְׁבֹּר אֲרוֹן יְיָ בֵּית עֹבֵד
אֱדֹם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה וַיְשַׁמֵּחֵם
וַיְבָרֶךְ יְיָ אֶת עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת
כָּל בֵּיתוֹ: שמואל ב ו יא

נליון הש"ס

גמ' ששה בכרם אחד. נמצה לדקדק פרשה שמתה מצד נשם שהמפרשים מי מדרשים ים נלמדה שלשה מיתין ושלשה משמעל ואחד נשמעל שם משמעל מיתין ואחד נשמעל ומשמעל נקנות ומשמעל מומעים לר' אלעזרניות ומשמעל ומשעבדי מכל האחדים רק לר' משמעל דשומעים לר' מיתין קללה:

מוסף רש"י

ראש המדברים בכל מקום. במנות מסנק, שהוא עליו לדבר אחלה בכל מקום (שבת לג:). ישראל נבי מטלוי (שם). נואלו שרי צוען. נשלו שרי נף, שלמלך מטלו נשל למטוע (מכות י:). לעולם ילמוד אדם תורה. מרגו על שהאל נילמה האלמות ופירשו שנורה ל נתיו, ואחר כך יהנה. יעיין נאלמודני לעמוד מלילמה נחילמה להקשות ולתרץ, ונראמאני לו שפשה ק שמע ינשל והיא לו תועלת לו כל שעה, ועוד למאר שנזה הידנה הוא מסיבב הקנה (ע"ז יט:). אם נבלת בהתנשא. שם נבלת עלמך על דברי תורה לדרוש לשאול שפקשיתך נרבך, ומפרי נפשיה לו כשובה נלא נב. סופך להתנשא. שאם משא, ואם ומות. שאם תשא ואם על פיך ותסמח פתוח לא שלמה לו כסא, קוטן כשיפלקך דבר אלמה מתן יד לפה ותסלה, שלח מדע לעגמים פלים נו (משלי ל נב).

רבינו חננאל

ואמרו לאחינו שבגולה אחיה יבנה מזבח חנניה יגען בבינה. כלומר יבנו מזבח בבבל ויהיה זה כהן חזה לרי יקריבו קרבן. שכבר אין לכם חלק בארץ ישראל, מיד נתו בבכיה ונתנו כולם ואמרו יש לנו חלק באלהי ישראל ובתורתו הבקדשו. תנו רבנן בשנכנסו רבותינו בכרם ביבנה פתחו בבבוד אכסניא ודרשו, פתחו[כ] ר' יהודה בירי אלעזרי ראש המדברים בכל מקום ודרש ומשה יקח את האהל, והלה דברים קל וחומר ומה ארון ישראל שאינן מרוחקים אלא שלשה פרסאות ונקראו מבקשי ה' שני יהיה כל מבקש ה', תלמידי חכמים שנתעסקין משנה על בתהיהן ומבארתין הגדיהם הולכין מעיר לעיר ומפדינה למדינה ללמוד תורה על אחת כמה וכמה.

וחדבר ה'...

дома. И так *толковал*: **מאי דכתיב** *что* имеет в виду *стих*[15]: **ויאמר שאול אל הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי** *"И сказал Шауль кинийцам: идите и удалитесь, покиньте амалекитян,* **פן אוסיפך עמו ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל** *чтобы я не прикончил вас* вместе *с ними*; ведь *вы оказали милость всем сыновьям Израиля"*. Кинийцы – потомки Йитро, тестя Моше, о котором сказано[16]: "И пришел Аарон и все старейшины Израиля есть хлеб с тестем Моше". За это гостеприимство Шауль пощадил его потомков. – **והלא דברים קל וחומר** *Разве* отсюда *не следует вывод* по принципу *"тем более"*? **ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד עצמו כך** *Если Йитро, который принял Моше только себе* на пользу, получил *такое* воздаяние в поколениях, – **המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו** тот, кто *принимает мудреца в своем доме, кормит его и поит и обслуживает своим имуществом* (дает ночлег и одежду), **על אחת כמה וכמה** *тем более* заслуживает награду, еще большую, чем Йитро.

פתח רבי יוסי בכבוד אכסניא ודרש *Начал* говорить *раби Йосе, хваля* гостеприимство еврейских *домов. И* так *толковал* стих[17]: **לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו** *"Не презирай эдомита, потому что он твой брат; не презирай египтянина, потому что* ты *жил в его стране"*. **והלא דברים קל וחומר** *Разве* отсюда *не следует вывод* по принципу *"тем более"*? **ומה מצריים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן** *Если египтяне, которые приняли евреев только для своей выгоды,* **שנאמר** *как сказано о* фараоне, который сказал Йосефу[18]: **ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי** *"Если знаешь среди них мужественных людей, поставь их смотрителями стад, которые у меня"*, – **כך** если египтяне заслужили от евреев *такую* благодарность, **המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו** тот, кто *принимает мудреца в своем доме, кормит его и поит и обслуживает своим имуществом,* **על אחת כמה וכמה** *тем более* заслуживает благодарность, еще большую, чем египтяне.

פתח רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש *Начал* говорить *раби Элиэзер*, сын раби Йосе Аглили, *хваля* гостеприимство еврейских *домов. И* так *толковал* стих об Овэд-Эдоме, который три месяца охранял Ковчег[19]: **ויברך ה' את עובד אדום בעבור ארון האלהים** *"И благословил Всевышний Овэд-Эдома* и весь его дом" – *ради* того, что тот держал *Ковчег Бога* в своем доме. **והלא דברים קל וחומר** *Разве* отсюда *не следует вывод* по принципу *"тем более"*? **ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבד ורבץ לפניו** *Если Ковчег, который не ест и не пьет,* а нуждается только в том, чтобы его *чистили и лили перед ним* воду, – **כך** ради него Овэд-Эдом получил *такое* благословение, **המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו** тот, кто *принимает мудреца в своем доме, кормит его и поит и обслуживает своим имуществом,* **על אחת כמה וכמה** *тем более* благословлен Всевышним.

מאי היא ברכה שברכו *Каким благословением был благословлен* Овэд-Эдом? **אמר רב יהודה זו חמות בר זבידא** *Сказал рав Йеуда бар Звида:* **ושמונה כלותיה שילדו ששה ששה בכרס אחד** *это* его жена по имени *Хамот и восемь невесток, которые родили одновременно по шесть* детей.

14. Шмуэль 1, 15:6
15. Шмот 18:12
16. Дварим 23:8
17. Берешит 47:6
18. Шмуэль 2, 6:11-12

שנאמר *Как сказано*[1]: פעלתי השמיני "А у Овэд-Эдома сыновья: Шмая, первенец... *Пеултай – восьмой*". וכתיב *И написано*: כי ברכו אלהים "*Потому что его благословил Бог*". И написано[2]: כל מבני עובד אדום המה ובניהם ואחיהם איש חיל בכח לעבדה "*Все* они *из сыновей Овэд-Эдома: они, их сыновья и их братья, доблестные мужи и сильные в работе*. ששים ושנים לעובד אדום *Шестьдесят два их было у Овэд-Эдома*". Изначально у него было 8 сыновей; потом его жена и 8 невесток родили по 6 сыновей, итого – 62.

אמר רבי אבין הלוי *Сказал раби Авин Алеви*: כל הדוחק את השעה *кто толкает* (торопит) *время* – שעה דוחקתו *того время выталкивает*. Т. е. если человек пытается всеми силами добиться успеха сразу, в неподходящий час (например, получить высокий пост), – удачи у него не будет. וכל הנדחה מפני השעה *Но кто откладывает* (свое дело) *из-за времени* – שעה נדחת מפניו *время откладывается ради него*. Т. е. если он не опережает события, но ждет своего часа, то рано или поздно добивается успеха (и получает высокий пост).

מדרבה ורב יוסף Это видно *из* того, что рассказывают про *Рабу и рава Йосефа*. דרב יוסף סיני *Рава Йосефа* называли *Синаем*, потому что он знал всю Тору, как если бы получил ее на Синае. ורבה עוקר הרים *А Рабу* звали "*Сдвигающий горы*", потому что был силен в логическом анализе при изучении Торы. אצטריכא להו שעתא *Настал для них ответственный момент*, когда надо было выбирать руководителя ешивы. שלחו להתם *Послали* мудрецы ешивы *туда* (в Страну Израиля) спросить у тамошних мудрецов: סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם *Синай или "Сдвигающий горы" – кто из них предпочтительней*, т. е. кого избрать? שלחו להו *Послали им* оттуда ответ: סיני קודם שהכל צריכין למרי חטיא *Синай предпочтительней, потому что все нуждаются во владельце зерна*, ибо только он может его продать. Другими словами, всем нужны знания, собранные равом Йосефом.

אף על פי כן לא קבל עליו רב יוסף *Несмотря на это, рав Йосеф не принял на себя* назначение, דאמרי ליה כלדאי *потому что сказали ему звездочеты*: מלכת תרתין שנין *править будешь два года*, а потом умрешь. Вместо него מלך רבה עשרין ותרתין שנין *двадцать два года правил* ешивой *Раба*. После смерти Рабы מלך רב יוסף תרתין שנין ופלגא *два с половиной года правил* ешивой *рав Йосеф*.

כל הנך שני דמלך רבה *Все годы, пока правил Раба*, рав Йосеф вел себя скромно, как простой человек, אפילו אומנא לביתיה לא קרא и *даже лекаря*, пускающего кровь, *не приглашал к себе домой*, но шел к нему сам.

Гемара приводит второе высказывание из того же источника.

ואמר רבי אבין הלוי *И* еще *сказал раби Авин Алеви*: מאי דכתיב *почему написано* в стихе[3]: יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב "*Ответит тебе Всевышний в день беды, укрепит тебя имя Бога Яакова*"? Разве царь Давид, взывая о помощи к Всевышнему, видел в Нем только אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק *Бога Яакова, но не Бога Авраама и Йицхака*? מכאן לבעל הקורה שיכנס בעביה של קודה *Отсюда* видим, что *владелец балки*, когда тащит ее с другими, *встает под толстым* концом *балки*. Так и Яаков, который породил 12 сыновей, давших начала коленам: он больше других праотцев просит у Небес милосердия для своих потомков.

ואמר רבי אבין הלוי *И* еще *сказал раби Авин Алеви*: כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה *кто получает удовольствие от трапезы, в которой принимает участие мудрец* Торы, כאילו נהנה מזיו שכינה тот *как бы наслаждается сиянием Присутствия* Всевышнего. ויבא אהרן וכל זקני ישראל שנאמר *Как сказано*[4]: לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים "*И пришел Аарон и все старейшины Израиля есть хлеб с тестем Моше перед Богом*". וכי לפני אלהים אכלו *Но разве перед Богом ели*? והלא לפני משה אכלו *Разве не перед Моше ели*? אלא לומר לך *Но* вот какое правило хочет *сообщить тебе* стих: כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה *кто получает удовольствие от трапезы, в которой принимает участие мудрец* Торы (в данном случае Моше), כאילו נהנה מזיו שכינה тот *как бы наслаждается сиянием Присутствия* Всевышнего.

ואמר רבי אבין הלוי *И* еще *сказал раби Авин Алеви*: הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום *расставаясь с товарищем, не* следует *говорить ему "иди в мире"*, אלא לך לשלום *но* надо сказать *"иди к миру"*. שהרי יתרו שאמר למשה *Ведь Йитро сказал Моше*[5]: לך לשלום "*Иди*

1. Диврей-Аямим I, 26:4-5
2. Там же стих 8
3. Теилим 20:2
4. Шмот 18:12
5. Там же 4:18

שנאמר יפעלתי השמיני (ו) וכתיב כי ברכו אלהים כל אלה [מבני] (ל) עובד אדום המה ובניהם ואחיהם (אנשי) [איש] חיל בכח לעבדה ששים ושנים לעובד אדום אמר ר' אבין הלוי (ז)כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחת מפניו מדרבה ורב יוסף סיני ודבה עוקר הרים אצטריכא להו שעתא (ח)שלחו להתם סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם שלחו להו סיני קודם (ט)שהכל צריכין למרי חטיא אף על פי כן לא קבל עליו ר' יוסף דאמרי ליה כלדאי מלכת תרתין שנין מלך רבה עשרין ותרתין שנין מלך רב יוסף תרתין שנין ופלגא כל הנך שני דמלך רבה אפילו אומנא לביתיה לא קרא: ואמר רבי אבין הלוי מאי דכתיב (י)יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק מכאן לבעל הקורה שיכנס בעביה של קורה: ואמר רבי אבין הלוי (כ)כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה שנאמר (ל)ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים וכי לפני אלהים אכלו והלא לפני משה אכלו אלא לומר לך כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה: (מ)ואמר רבי אבין הלוי (נ)הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר לו למשה (ס)לך לשלום עלה והצליח דוד שאמר לו לאבשלום (ע)לך בשלום הלך ונתלה: ואמר רבי אבין הלוי (פ) הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנאמר (צ)ואתה תבא אל אבותיך בשלום: אמר רבי לוי בר חייא (ק)היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה (ר)זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר (ש)ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון. אמר רבי חייא בר אשי אמר רב (ת)תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון: (א)אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר (ב)וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך (ג)שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול (ד)יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך (ה)למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך (ו)למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך (ז)ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

הדרן עלך הרואה

ופליקא לה מסכת ברכות

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

(ח) הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת וְהַדְרָךְ עֲלָן. הַעֲתֵן עֲלָךְ מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת וְדַעֲתָךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָךְ מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. (ט) חָנִינָא בַּר פָּפָּא רַמֵּי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחַאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַפְרָם בַּר פָּפָּא רְכִישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דְּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ: מְאוֹרְבֵי תַּחְבְּמֵנִי מְצוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשָּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אֲנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי בְטָלִים. אֲנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אֲנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אֲנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אֲנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי בְּשֵׁם שֶׁעָזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת כֵּן תַּעְזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וְסִפְרִים אֲחֵרִים וְלִסְיֵימָם לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. זְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלְּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהָקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ דְּהוּא בְּעָלְמָא דִּי בְרָא, וּלְאַחְיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסְּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קִרְתָּא דִּירוּשְׁלֶם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוָּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאָתְבָא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיִמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וְיַקְרֵיהּ, וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וְיִקָּרֵב מְשִׁיחֵהּ. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא. דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין דִּי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלכון שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

הרואה פרק תשיעי ברכות סד.

שנאמר יפעלתי השמיני. כמי עובד לאדום קא משיב כדבני הימים וקא משיב תמיה והיא תשיעית כל לחת ילדה ששה הם ממשיח ולכנע סוטף עליהם שמונה כמים הללעומים הרי שלשים ושלש לעובד אדום: **פדוחק את השעה.** להיות לחד מהם לקח ישיבה: **שלחו להתם סיני.** להורות להם מכמים: **סיני.** היו קורין לרב יוסף שהיה נקי ונבריאות הרבה: **עוקר הרים.** להיות מחכם מהם לקח ישיבה: **שהכל צריכין למרי חטיא.** שהיה נקי ונבריאות: **כלדאי.** לרבה בר יוסף שהיה הולך בים הרופא ולא היה יודע בלשון הגוי: **שתלמיד חכם שרוי בתוכה.** שמחת זיו יכ נאמנים ונבריאים: **כאילו נהנה מזיו שכינה.** שמחת ד יח בשלוח יקם ולך תכרכנה: **שהנפטר מחברו.** שמואל ב טו ט: **ואתה תבא אל אבותיך בשלום תקבר בשיבה טובה.** בראשית טו טו: **ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון.** תהלים פד ח: **וכל גדוד לשודד לא ירצח שלום בגדוד.** ישעיהו נט יג: **שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול.** תהלים קיט קמה: **יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך.** תהלים קכב ז: **למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך.** תהלים קכב ח: **ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.** תהלים כט יא

רבינו ניסים

תלמידי חכמים אין להם מנוחה. בגמרא רבני מערבא בסמכת שבישית בפרק רבינו פירשו כי זו הגיהנם שהן יגעין היא (משכחין) [שמשכחין] ומקלסין ונותנין בצדקה כדאמרי' ר' יוחנ בשם ר' חייא בר אשי שיודין תבין להתיגע מבתי מדרשות לבתי כנסיות לבתי מדרשות מאי טעמא דכתיב (תהלים פד) ילכו מחיל אל חיל:

פליקא לה לאחא מבבואא

רבינו חננאל (המשך)

שנין. ושאוכח דמלך בר ייה שנין. ועוד אמר ר' אבין. כל הנהנה מסעודה שתלמידי חכמים שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה. שנ' ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם, וכי לפני האלהים אכלו והלא לפני משה אכלו, אלא ללמדך שכל הנהנה מסעודה שתלמיד חכמים שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה. ואמר ר' אבין ר' לוי הנפטר מן חבר לא יאמר לו לך בשלום אלא לך בשלום ושהרי מצינו ליתרו האמין [שנ'] שאמר לו לך לשלום [שנ'] ילך בשלום. שנ' ואתה תבוא אל אבותיך בשלום. כל היוצא מן הכנסת לבית המדרש (ועוסק) בתורה עליו הכתוב אומר ילכו מחיל אל חיל ת'. ירושלמי: תני [בשם רבי מאיר] אין אחר מישראל שאינו עושה מצוה מצות בכל יום, שקרא קריה שמע שחרית ותרבית ומתפלל לפניהם ולאחריהם, בכל מקום ששהה מברך. עושה מצוה מברך. וכן היה אומר אין אחר מישראל שאין מצות מקיפות אותו, ושליח ציבור ואחרון.

תורה אור השלם

1. שִׁבְעָה שִׁבְעֹת יִשְׁתַּכֵּר הַשִּׁבְיעִי פְּעָלָתִי הַשְּׁבִיעִי כִּי בָרְכוֹ אֱלֹהִים
רבי חיים אז כו ה
2. כָּל אֵלֶּה מִבְּנֵי עֹבֵד אֱדֹם וְשִׁבְעָה וְשִׁבְעִים וְאֶחִיהֶם אִישׁ חַיִל בְּנֹתֵן לַעֲבֹדָת שִׁשִּׁים וּשְׁנַיִם לְעֹבֵד אֱדֹם
רבי חיים אז כו ה
3. יַעֲנְךָ יְיָ בְּיוֹם צָרָה יְשַׂגֶּבְךָ שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב תהלים כ ב
4. וַיָּקָם יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל לֶחֶם עִם חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים שמות יח יב
5. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבֵב אַל נָא תַּעֲזֹב אֹתָנוּ וְאִמְרוּ לוֹ אַלְמָה נָּא תֵּלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה אֲשֶׁר תֵּלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא וְהֵטַבְנוּ לָךְ
שופטים ד יח
6. וַיֹּאמֶר לוֹ יִתְרוֹ לֵךְ בְּשָׁלוֹם וְנֶגֶד יְיָ תְּרוּצָתֶךָ
שמואל ב טו ט
7. וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקָּבֵר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה
בראשית טו טו
8. לְכוּ מֵחֵיל אֶל חֵיל יֵרָאֶה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן
תהלים פד ח
9. וְכָל גְּדוּד לְשׁוֹדְדוּ לֹא יִרְצָח שָׁלוֹם בְּגֵיאָךְ: ישעיהו נט יג
10. שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל
תהלים קיט קמה
11. יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: תהלים קכב ז
12. לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ: תהלים קכב ח
13. לְמַעַן בֵּית יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ:
תהלים קכב ט
14. יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם:
תהלים כט יא

הגהות הב"ח

(ו) גמ' שנאמר פעלתי השמיני כי ברכו אלהים וכתיב כל אלה מבני עובד אדום המה ובניהם:

גליון הש"ס

גמ' כל הדוחק את השעה. מגיה ר"פ קב ע"ש): שם כל הנהנה מסעודה מגיה פרי"ח ר"פ קב ע"ש): מקדים בתפלה:

מוסף רש"י

כל הדוחק את השעה. מפיק ליה מדכתיב כל אלה מבני עובד אדום המה ובניהם ואחיהם אנשי חיל בכח לעבדה ששים ושנים (עובדיה י:). וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחת מפניו. דכתיב שם: שמח שמחת ט. לשחר אמן פמיהת לשחר ט שמח מלמעלה משם. סיני. שהיה נקי בחכמות ובנריאות (עובדיה ב:) מי שמח מסח סיני ובריאים מדוברין ט כשהיתה מסר סיני (והדורות יד). מדוחים מפיו כשהיתה מסר סיני שמחמת תרגו לשל גם סיה מפולפל בהלכה (שם"ר בשלח כג:). עוקר הרים. לשון מפולפל במורה פעים שהן מחכמת ובריאים מדוברין ט כל לך מדוברות (שם). שהכל צריכין למרי חטיא. כלומר רב יוסף שאם מפני שהיה מפולפל בחכמת ובריאים מדוברין ט פסי חכמתה כשהיתה מסר סיני, ומפני ובריאים מדוברין ט כשהיתה מסר סיני (שם). כלדאי. מחים נכוכים (שה"ש). מלך רבה עשרין ותרתין שנין. ומפ' רש"י רב יוסף מלפני (והדורות שם). אפילו אומנא לביתיה לא קרא. שלא רצה לעסוק מדרש רבות שהיו שרוים בתוכה, שמלך רבה שלו עסק בהלכות שלא רצה להניח זמן לתוך רבות, שלא היו שרוים בתוכה לעסוק בהלכות ולא בשאר דברים. ואם היה עוסק בשאר דברים היה מתקן על בתיהם ודבה שהם היו מקיפים שלא היה נשאר מעמנו כל הלכה ומשנה שהיו שרוים בתוכה שלא היו יכולים לעסוק בהלכות. ולפיכך שלא היה עוסק כל כך, כלומר שלא היה עוסק בהלכות עמהם שלא היה עוסק כל כך שלא היו יכולים לעסוק בהלכות ולא היו נשכחות מהם. ואמרו שלא היה עוסק כל כך שהיה מתפלל עם הצבור (והדורות יד:). בעבדה של קרה. שהם מעשה מעשים בקרנות ומשחקים. שהיה רוב מעשי הקרנות. שיכול עשה רוב מעשי הקרנות. שהיו עושים על גיזול גגים מרוצה בסוסים ומשחקין שם. מלי יעקב. כמו שהוא בלשון הקודש. שנקרא יעקב על שם שנתעקב בעקב אחיו. שנ' ויאחז בעקב עשו. ולפי שהיה עקוב מדרכיו של אביו נקרא יעקב. ולפי שהיה עקוב מדרכיו של אביו נקרא יעקב. שנ' ויאחז בעקב עשו

к миру", когда тот расстался с ним в Мидьяне перед уходом в Египет. עלה והצליח Моше *пошел и успешно* вывел евреев из Египта.

С другой стороны, דוד שאמר לו לאבשלום *Давид сказал Авшалому*[6]: לך בשלום *"Иди в мире"*. הלך ונתלה Авшалом *пошел и повис* на дереве, после чего был убит.

ואמר רבי אבין הלוי *И* еще *сказал раби Авин Алеви*: הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום кто *прощается с умершим, не говорит ему* (т. е. умершему) *"иди к миру"*, אלא לך בשלום *но* говорит *"иди в мире"*. שנאמר *Как сказано*[7]: ואתה תבוא אל אבתיך בשלום *"А ты отойдешь к своим отцам в мире*, будешь погребен в доброй старости", – так обратился Всевышний к Аврааму перед его смертью.

אמר רבי לוי בר חייא *Сказал раби Леви бар Хия*: היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש *вышел из синагоги*, где молился, *и пришел в дом учения*, чтобы *заняться Торой*, – זוכה ומקבל פני שכינה такой человек *удостоится принять* и увидеть *Присутствие* Всевышнего. שנאמר *Как сказано*[8]: ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון *"Пройдут от воинства к воинству, узрев Бога на Сионе"*. ("От воинства к воинству" означает: от тех многих, что молятся в синагоге, к тем многим, что учат Тору.)

אמר רבי חייא בר אשי אמר רב *Сказал раби Хия бар Аши*: *сказал Рав*: תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא *мудрецам* Торы *нет покоя ни в этом мире, ни в мире грядущем*. שנאמר *Как сказано*: ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון *"Пройдут от воинства к воинству, узрев Бога на Сионе"*. Т. е. они всегда учат Тору. (Здесь "множество" – это многие изучающие Тору.) Сказано, что мудрецы идут от тех многих, что изучают Тору в нашем мире, к тем многим, что изучают Тору в мире грядущем.

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא *Сказал раби Элазар*: *сказал раби Ханина*: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם *мудрецы* Торы *увеличивают мир в мире*, т. е. способствуют его установлению. שנאמר *Как сказано* Иерусалиму[9]: וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך *"И все твои сыновья – ученики Всевышнего, и велик мир* (покой) *твоих сыновей"*, т. е. они будут жить при мире. אל תקרי בניך אלא בוניך *Не читай "твои сыновья"* ("банайих"), *но* читай *"твои строители"* ("бонайих"), т. е. мудрецы Торы, которые возводят мир (бытие) своей учебой, насаждая в нем мир (покой).

Написано[10]: שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול *"Велик мир у любящих Твою Тору – нет у них помех"*.

Написано про Иерусалим[11]: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך *"Да воцарится мир в твоих стенах, покой – в твоих дворцах"*.

Написано[12]: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך *"Ради своих братьев и ближних скажу: мир тебе!* למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך *Ради Храма Всевышнего, нашего Бога, буду просить о твоем благополучии"*.

Написано[13]: ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום *"Всевышний даст силу Своему народу, Всевышний благословит Свой народ миром"*.

הדרן עלך הרואה וסליקא לה מסכת ברכות

6. Шмуэль 2, 15:9
7. Берешит 15:15
8. Теилим 84:8
9. Йешаяу 54:13
10. Теилим 119:165
11. Там же 122:7
12. Там же 8-9
13. Там же 29:11

שנאמר פעלתי השמיני. נמי עובד לחדש קל מסיב כדכתי הימים וקל מסיב תמיד והיא מסיעתיה כל לחת ילדה שנה הם ממשים ולכנע הוסף עליהם שמונה כנים הלשמונים הכי שנים ומים לעובד לחדש: **פחדוק פם השנה.** כגון מכשלום שנקש למלך מחוקה: **שלמריבא לפו שנפש.** להיות לחד מסם רלם ישיבה: **שלמריבא לפו גרמי.** הולכדו להם מכמים: **פיני.** היו קורין לרב יוסף שהיה נקי מכרימות הרבה: **עוקר הרים.** לרבה בר נחמני שהיה מתחד יומר כפלפול: **למרי פמים.** למי שקנן מנוחה למכור לומר למי שקנן שמועות:

דשמרי ליה לגדפי. לרב יוסף: **מלכא פרפין שנין.** לחמר הם לחלון ממלה לחמת לפוף שנתים ונמחה מפני השעה ולא לנבה למלון והשעה עמדה לו שלא הפסיד שנתיו בכך: **פומפא לניפיפ לא קרא.** לח נהג כל לחון הנתים שום לד שרכה וכשהיה נריך להקיז דם היה הולך לנים הרופא ולא היה שולח לבא לחליו: **שיפתו כעובי קפורפ.** הם בא לטלטלה ממקום למקום לחתה בנגין. כלומר יעקב שכל הנתים שלו ומרח נגידולם יבקש עליהם רחמים: **בנפטר מן פמם.** כשהיו מוליכים מלוות ממקום למקום לקבורה היו מלוים לומו מעיר לעיר וחוכים שלו ומחכים מלוים לומו משם והלאה ומחכים קרי נפטרים טוללין רשות לנפטר ממנו: **מין לפס מנופפ.** מיפיגה ליפיגה וממדבש למדבש:

שנאמר [1]פעלתי השמיני [2] וכתיב כי ברכו אלהים [3]כל אלה [מבני] (ל) עובר אדום המה ובניהם ואחיהם (אנשי) [איש] חיל בכח לעבדה ששים ושנים לעובד אדום אמר ר' אבין הלוי [4]כל הדיחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחת מפניו מדרבה ורב יוסף [5]דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אצטריכא להו שעתא [6]שלחו להתם סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם שלחו להו סיני קודם [7]שהכל צריכין למרי חטיא אף על פי כן לא קבל עליו ר' יוסף דאמרי ליה כלדאי מלכת תרתין שנין מלך רבה עשרין ותרתין שנין מלך רב יוסף תרתין שנין ופלגא כל הנך שני דמלך רבה אפילו אומנא לביתיה לא קרא: ואמר רבי אבין הלוי מאי דכתיב [8]ענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק מכאן לבעל הקורה שיכנס בעביה של קורה: ואמר רבי אבין הלוי [9]כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה שנאמר [10]ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים וכי לפני אלהים אכלו והלא לפני משה אכלו אלא לומר לך כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה: [11]ואמר רבי אבין הלוי [12]הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר לו למשה [13]לך לשלום עלה והצליח דוד שאמר לו לאבשלום [14]לך בשלום הלך ונתלה: ואמר רבי אבין הלוי [15] הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנאמר [16]ואתה תבא אל אבותיך בשלום: אמר רבי לוי בר חייא [17]היוצא מבית הכנסת ונכנם לבית המדרש ועוסק בתורה [18]זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר [19]לכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון. אמר רבי חייא בר אשי אמר רב [20]תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר לכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון: [21]אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר [22]וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך [23]שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול [24]יהי שלום בחילך בארמנותיך [25]למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך [26]למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך [27]ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

הדרן עלך הרואה וסליקא לה מסכת ברכות

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

[1] הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת וְהַדְרָךְ עָלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת וְדַעְתָּךְ עָלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָךְ מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְתֹהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. [2] חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רַמֵּי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחַאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַבְרֶם בַּר פָּפָּא רַכִּישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחֵב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דְּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ: מְאוֹירֵי תַּחְבְּמֵנִי מְצוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אֲמֶן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשָּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אֲנִי מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם לְדִבְרֵי בְּטָלִים. אֲנִי עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אֲנִי עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אֲנִי רָצִים וְהֵם רָצִים. אֲנִי רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת כֵּן תַּעְזְרֵנִי לְהַחֲזִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. חִכּוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְּקֵנִי בִּי בְּהִתְהַלְּכֵךְ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבֵךְ תִּשְׁמֹר עָלַיִךְ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. בִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשִׂמְאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחָיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִּירוּשְׁלֶם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוָּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוֹכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאָתְבָא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיִמְלֹךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וְיַקְרֵיהּ, וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין דִּי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

הדרן עלך הרואה וסליקא לה מסכת ברכות

תורה אור השלם

1. עשיאל השחר ישמרך והשכיעני בעולתי השמיני כי ברכו אלהים:
דברי הימים א כה ה
2. כָּל אֵלֶּה מִבְּנֵי עֹבֵד אֱדֹם הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וְאַחֵיהֶם אִישׁ חַיִל בְּכֹחַ לַעֲבֹדָה שִׁשִּׁים לְשִׁעְיָם לְעֹבֵד אֱדֹם:
דברי הימים א כו ח
3. יַעֲנְךָ יְיָ בְּיוֹם צָרָה יְשַׂגֶּבְךָ שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: תהלים כ ב
4. וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וְזְבָחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל לֶחֶם עִם חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: שמות יח יב
5. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל חֹתְנוֹ וַיִּשְׁאַל לוֹ אִישׁ לְרֵעֵהוּ וַיָּבֹאוּ הָאֹהֱלָה: וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ לְפַרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדוֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתַם בַּדֶּרֶךְ וַיַּצִּלֵם יְיָ: וַיִּחַדְּ יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרָיִם: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בָּרוּךְ יְיָ אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת הָעָם מִתַּחַת יַד מִצְרָיִם: שמות יח ז
6. וַיֹּאמֶר לוֹ חֹתְנוֹ לְךָ לְשָׁלוֹם: שמות ד יח
7. וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקָּבֵר בְּשֵׂיבָה טוֹבָה: בראשית טו טו
8. לְכוּ מְחֵזוּ אֶל וְחֵל יִרְאֶה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן:
תהלים פד ח
9. וְכָל בְּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: ישעיהו נד יג
10. שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל:
תהלים קיט קסה
11. יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: תהלים קכב ז
12. לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ: תהלים קכב ח
13. לְמַעַן בֵּית יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ:
תהלים קכב ט
14. יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם:
תהלים כט יא

רבינו ניסים

תלמידי חכמים אין להם מנוחה. בגמרא רבני מערבא בפסחים שביעית בפרק רבינו פירשו כי זו היגיעה שהן יגעין היא (משכחין) [שמשכחין] ושקלטן ונדחין בתורה בראפרי ר' יוחנ בשם ר' חייא בר אשי עתידין תברין להתניע מאי טעמא דכתיב (תהלים פה) לבו מחיל אל חיל:
סליקא לה לחא מסכתא

רבינו חנאל (המשך)

שנין. ושאהבה דמלך בר ריח שנין. תניה אמר ר' אבין, כל הנהנה מסעודה שתלמידי חכמים שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה, שנ' ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם, וכי לפני האלהים אכלו והלא לפני משה אכלו, אלא ללמדך שכל הנהנה מסעודה שתלמידי חכמים שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה. אמר ר' לוי הנפטר מן המת לא יאמר לו לך בשלום אלא לך בשלום, שנ' ואתה תבוא אל אבותיך בשלום. כל היושב מן הכנסת יוכנס (ביתו) הפרוצ (ועוסק) בתורה עליו הכתוב אומר ילכו מחיל (כשם רבי מאיר) אין אחד מישראל שאינו עושה מאה מצות בכל יום. קרוא קריית שמע שחרית ותפילת ומברך לפניהם ולאחריהם, בכל פעם ששומע מברך. עשה מצוה מברך. וכן היה אומר אין אחד מישראל מאין מצות מקיפות אותו. ותפילין בראשו ובזרועו.

צבא א מהיים פרים מר קטע פסוף ס:

שנאמר [1]פעלתי השמיני [2] וכתיב כי ברכו אלהים [3]כל אלה [מבני] (ל) עובר אדום המה ובניהם ואחיהם (אנשי) [איש] חיל בכח לעבדה ששים ושנים לעובד אדום אמר ר' אבין הלוי [4]כל הדיחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחת מפניו מדרבה ורב יוסף [5]דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אצטריכא להו שעתא [6]שלחו להתם סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם שלחו להו סיני קודם [7]שהכל צריכין למרי חטיא אף על פי כן לא קבל עליו ר' יוסף דאמרי ליה כלדאי מלכת תרתין שנין מלך רבה עשרין ותרתין שנין מלך רב יוסף תרתין שנין ופלגא כל הנך שני דמלך רבה אפילו אומנא לביתיה לא קרא: ואמר רבי אבין הלוי מאי דכתיב [8]ענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק מכאן לבעל הקורה שיכנס בעביה של קורה: ואמר רבי אבין הלוי [9]כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה שנאמר [10]ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים וכי לפני אלהים אכלו והלא לפני משה אכלו אלא לומר לך כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה: [11]ואמר רבי אבין הלוי [12]הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר לו למשה [13]לך לשלום עלה והצליח דוד שאמר לו לאבשלום [14]לך בשלום הלך ונתלה: ואמר רבי אבין הלוי [15] הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנאמר [16]ואתה תבא אל אבותיך בשלום: אמר רבי לוי בר חייא [17]היוצא מבית הכנסת ונכנם לבית המדרש ועוסק בתורה [18]זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר [19]לכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון. אמר רבי חייא בר אשי אמר רב [20]תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר לכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון: [21]אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר [22]וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך [23]שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול [24]יהי שלום בחילך בארמנותיך [25]למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך [26]למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך [27]ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

הדרן עלך הרואה וסליקא לה מסכת ברכות

УКАЗАТЕЛИ

РАВ АШИ, вавилонский амора шестого поколения. Редактор Вавилонского Талмуда. *3б, 4а, 5а, 6, 9б, 12а, 13б, 17б, 18а, 23а, 24, 26а, 29а, 30, 31а, 39, 42а, 44, 45а, 46б, 50, 51а, 53б, 54б, 55б, 57, 58б, 59, 61а, 62а.*

БАР-КАПАРА, мудрец Эрец Исраэль, живший в конце периода танаев и начале периода амораев. *13, 24а, 34а, 39а, 56б, 62б, 63а.*

БЕН-АЗАЙ (он же **ШИМОН БЕН АЗАЙ**), тана третьего поколения. Учился у раби Йеошуа бен Хананья. *6б, 18а, 21б, 22а, 47, 54а, 57б, 62.*

БЕН-ЗАКАЙ, см. рабан **ЙОХАНАН БЕН ЗАКАЙ**.

БЕН-ЗОМА (он же **ШИМОН БЕН ЗОМА**), тана третьего поколения. Соратник мудрецов Явнэ. *6б, 12б, 41б, 43а, 57б, 58а.*

РАВ БИВИ БАР АБАЕ, вавилонский амора пятого поколения. Руководил академией в Пумбедите. *6, 8б, 29а, 62б.*

БРУРИЯ, мудрая жена раби Меира. *10а.*

РАБАН ГАМЛИЭЛЬ, тана второго и третьего поколений, праправнук Илеля. Руководитель Санедрина в Явнэ. *2а, 4б, 8б, 9а, 16, 27б, 28, 34б, 37, 43б, 44а.*

РАВ ГИДЕЛЬ, вавилонский амора четвертого поколения. Учился у Рава. *20а, 21б, 43а, 49.*

РАВ ДИМИ, вавилонский амора третьего и четвертого поколений. *6б, 21б, 22а, 31б, 44, 50а.*

РАВ ЗВИД, вавилонский амора пятого поколения. Учился у Равы и Абае, соратник рава Папы. Руководил академией в Пумбедите. *23а, 25б, 45б, 46б, 53б, 58а, 61а.*

РАБИ ЗЭРА, амора третьего поколения. Учился в вавилонских академиях Суры и Пумбедиты, в частности у рава Уны и рава Йеуды. Переехал в Эрец Исраэль, где учился у рава Йоханана и Рэш-Лакиша. *3б, 4а, 5а, 6б, 9, 14а, 16б, 22а, 23а, 24б, 27б, 28а, 29б, 30б, 31а, 33б, 36а, 38, 39, 40, 42а, 43а, 45б, 46а, 47б, 49а, 50б, 51а, 53б, 56б, 57а, 62а.*

ИЛЕЛЬ АЗАКЭН (**СТАРЫЙ ИЛЕЛЬ**), мудрец и учитель, живший примерно за сто лет до разрушения Второго храма. Глава мудрецов Торы, наси. Этот же пост в течение четырех с половиной столетий занимали его прямые потомки. *60а, 63а.*

Мудрецы школы **ИЛЕЛЯ**. *10б, 11а, 16а, 23, 36, 43б, 51б, 52, 53.*

РАБИ ЙЕОШУА (БЕН ХАНАНЬЯ), тана второго поколения. Ученик рабана Йоханана бен Закай. Сподвижник рабана Гамлиэля и многих выдающихся мудрецов эпохи. *2б, 3б, 9, 10б, 16а, 25б, 27б, 28, 29, 38а, 47б, 52а, 62а, 63а.*

РАБИ ЙЕОШУА БЕН ЛЕВИ, амора первого поколения, живший в Эрец Исраэль. Соратник раби Ханины бар Хама. Учитель раби Йоханана. *3а, 4б, 5б, 6б, 7а, 8, 9а, 10, 13б, 19а, 21б, 22, 23а, 24б, 26, 27а, 28, 29, 30, 31б, 32б, 34, 42б, 44а, 47б, 51а, 56б, 58б, 59а, 62а.*

РАБИ ЙЕУДА (**БАР ИЛАЙ**), тана четвертого поколения. Тору учил у своего отца, а также у раби Тарфона и раби Акивы. Соратник раби Меира и раби Йосе. У него учились раби Йеуда Анаси (Раби) и другие выдающиеся мудрецы эпохи. *2б, 8б, 13, 14а, 15, 19, 20б, 21б, 22, 26, 27а, 28а, 30, 31а, 33б, 35, 37, 39б, 40, 41а, 42а, 45а, 49б, 52, 54а, 55а, 59б, 62а, 63б.*

РАВ ЙЕУДА, вавилонский амора второго поколения. Учился у Рава и Шмуэля. Первый руководитель академии в Пумбедите. Учитель Рабы, рава Йосефа и раби Зэры. *5б, 10, 11б, 12а, 13б, 17б, 18а, 19, 20а, 21а, 23, 24, 25, 27, 29а, 30б, 33б, 34а, 35, 36, 39а, 40а, 42а, 43, 48а, 51а, 52б, 53, 54б, 55а, 57б, 58б, 59б, 61б, 62а.*

РАБИ ЙЕУДА АНАСИ, см. **РАБИ**.

РАБИ ЙИРМЕЯ, амора третьего и четвертого поколений. Переехал из Вавилонии в Эрец Исраэль, где со временем стал руководителем академии в Тверии. Его учителями были раби Зэра, раби Абау и другие мудрецы эпохи. Среди его учеников: рав Уна, рав Дими и многие другие. *13б, 27а, 30б, 38б, 40а, 41а, 48а, 61а.*

РАБИ ЙИЦХАК. Под этим именем Талмуд приводит изречения нескольких мудрецов. Самый известный из них – раби Йицхак бар

Танаи – мудрецы Торы, жившие в Эрец Исраэль и занимавшиеся изучением и разработкой еврейского Закона. Тана по-арамейски – "учитель", "мудрец". Период танаев начался с учеников великих мудрецов Шамая и Илеля и завершился примерно в 200 году н. э. записью Мишны, первого свода законов Устной Торы. Период танаев принято делить на шесть поколений, по 25–40 лет каждый.

Амораи – мудрецы Торы, жившие в Эрец Исраэль и Вавилонии и занимавшиеся дальнейшей разработкой Закона и его кодификацией. Амора по-арамейски – "учитель", "преподаватель". Запись обсуждений Мишны в академиях амораев легла в основу Талмуда, полного свода законов Устной Торы. Период амораев завершился примерно в 460 году н. э. Его принято делить на семь поколений, по 30–45 лет каждый.

РАБИ АБА. Под этим именем в Талмуде известны несколько учителей. Один из них – амора третьего поколения. Учился у рава Уны в Суре и у рава Йеуды в Пумбедите. Переехал в Эрец Исраэль. Соратник раби Зэры. Другой раби Аба – амора шестого поколения, переехавший из Эрец Исраэль в Вавилонию во времена рава Аши. *9а, 11б, 19б, 24б, 28б, 39б, 50а, 62б.*

АБАЕ, вавилонский амора третьего и четвертого поколений. Племянник и ученик Рабы. Оппонент Равы. Руководил академией в Пумбедите. *5а, 6, 7а, 8, 9б, 11б, 14б, 17а, 19а, 20, 21а, 22б, 23, 25, 27б, 28б, 29а, 30б, 31а, 32а, 33б, 34б, 35б, 37б, 38, 39а, 40б, 42, 44, 45, 46а, 47, 48а, 49б, 50а, 53б, 54б, 56а, 57а, 59, 60, 62, 63а.*

РАБИ АБАУ, амора третьего поколения, живший в Эрец Исраэль. Учился у раби Йоханана и Рэш-Лакиша. *6б, 8а, 9б, 10а, 14а, 20а, 24б, 32а, 34б, 39а, 44а, 45а, 46а, 47а, 51, 55а, 59б, 60а, 61а, 62б, 63.*

РАВ АДА БАР ААВА, вавилонский амора первого и второго поколений. *5б, 8б, 20, 21б, 22а, 24б, 42б, 43а.*

РАБИ АКИВА, тана третьего поколения. Тору учил у раби Йеошуа бен Хананья и раби Элиэзера бен Уркануса. Соратник раби Йишмаэля, раби Тарфона и раби Элазара бен Азарья. Учитель плеяды выдающихся мудрецов эпохи. *8б, 9, 13, 22а, 23а, 27б, 28, 29а, 31, 33, 35а, 36, 37а, 44, 46б, 49б, 50а, 58а, 60б, 61б, 62а, 63а.*

РАБИ АМИ, амора третьего поколения, живший в Эрец Исраэль, руководил академией в Тверии. Соратник раби Аси. *3б, 6б, 8а, 9б, 11б, 14а, 17а, 20б, 27а, 30б, 33а, 39б, 41а, 44а, 47б, 53б, 61а, 62а.*

РАВ АМНУНА. Под этим именем в Талмуде известны два учителя. Вавилонский амора второго поколения, ученик Рава и соратник рава Хисды. И вавилонский амора третьего поколения, ученик рава Хисды и рава Уны, соратник Рабы, рава Йосефа и раби Зэры. *10а, 11б, 17а, 22б, 24б, 25б, 31а, 41б, 47б, 58а, 60а.*

АМЭМАР, вавилонский амора пятого и шестого поколений. *12а, 44б, 30б, 50б, 55б.*

РАБИ АСИ, амора третьего поколения, переехавший из города Неардеа, где учился у Шмуэля, в Эрец Исраэль, чтобы учить Тору у раби Йоханана в Тверии. Соратник раби Ами. *6б, 8а, 14а, 15а, 18а, 20б, 22б, 24б, 27, 29, 30б, 34а, 36б, 38а, 39б, 44а, 45а, 51, 62а.*

РАБИ АХА, амора четвертого поколения, живший в Эрец Исраэль. *2б, 3б, 13б, 47а, 53б, 60.*

РАБИ АХА БАР ХАНИНА, амора третьего поколения, живший в Эрец Исраэль. *5а, 8, 9а, 51б.*

РАВ АХА БАР ЯАКОВ, вавилонский амора третьего и четвертого поколений. *13б, 22б, 27б, 44б, 59а.*

РАВ НАХМАН БАР ЙИЦХАК, вавилонский амора четвертого поколения. *4б, 5б, 6, 8а, 11а, 22а, 23б, 24а, 25а, 28а, 29б, 30б, 31б, 33а, 35б, 36а, 38б, 39б, 40а, 42б, 44а, 46б, 51б, 53б, 56б, 57а, 61а, 62б, 63а.*

РАВ ОШАЯ, вавилонский амора третьего поколения. Учился у рава Йеуды и рава Уны. Переехал в Эрец Исраэль, где учился у раби Йоханана. *3б, 22б, 31а, 32б, 33а, 50б, 58а.*

РАБИ ОШАЯ (БАР ХАМА; его часто называют **РАБИ ОШАЯ РАБА**), амора первого поколения, живший в Эрец Исраэль. Учился у раби Хии и Бар-Капары. Вместе с раби Хией установил окончательный свод Барайты, куда были включены законы, не вошедшие в свод Мишны. *11а, 15б, 29б, 32а, 52б.*

РАВ ПАПА, вавилонский амора пятого поколения. Учился у Равы и Абае. Его учеником был рав Аши, составитель и редактор Вавилонского Талмуда. *6б, 8, 11а, 14б, 16а, 18а, 19а, 20а, 22б, 24а, 25а, 32а, 33б, 35а, 39, 41б, 42а, 43б, 44б, 45б, 47, 48б, 49, 60б, 62б.*

РАБА (БАР НАХМАНИ), вавилонский амора третьего поколения. Учился у рава Уны, рава Йеуды, рава Хисды. Руководил академией в Пумбедите. Соратник рава Йосефа. Учитель многих мудрецов поколения, среди которых Рава, Абае и многие другие. *12б, 13б, 14, 22б, 29б, 30б, 33, 48а, 61б, 64а.*

РАБА БАР БАР-ХАНА, амора третьего поколения. Учился у раби Йоханана. *12а, 13б, 23а, 24б, 25, 40б, 42б, 44а, 45б, 47а, 49а, 53б, 58а, 62а.*

РАБИ (он же **РАБИ ЙЕУДА АНАСИ**), тана пятого поколения, внук рабана Гамлиэля. Руководитель Санедрина, составитель и редактор Мишны. Тору учил у своего отца, рабана Шимона бен Гамлиэль, а также у раби Меира, раби Йеуды, раби Шимона бен Йохай и других выдающихся мудрецов эпохи. Учитель амораев первого поколения. *3б, 13, 16б, 24а, 27б, 30а, 35а, 43а, 44б, 46, 48б, 49а, 50а, 56б, 57б, 61а, 63а.*

РАВ (он же **РАБИ АБА БАР АВУ**), вавилонский амора первого поколения. Учил Тору у Раби и раби Хии, своего дяди. Соратник Шмуэля. Основал академию в Суре, которая просуществовала восемь столетий. Учитель многих знаменитых мудрецов Вавилонии. *3а, 5б, 7, 10б, 11, 12, 13б, 14, 16б, 17, 19б, 20а, 21б, 22а, 25, 27, 29, 30б, 31, 32а, 33, 35б, 36, 37, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47а, 48а, 49, 52б, 53, 54б, 55а, 56, 58б, 60, 61, 62, 64а.*

РАВА, вавилонский амора четвертого поколения. Учился в Суре у рава Хисды, а также у рава Йосефа и Рабы. Соратник Абае. Основал академию в Мехозе. *3б, 5а, 6, 8, 11б, 12б, 13б, 15, 16а, 17а, 19б, 20б, 22б, 23, 24а, 25, 26, 28б, 29а, 30а, 31а, 32, 33, 34б, 35, 36, 38а, 39а, 42, 43б, 44б, 45б, 57б, 58а, 50а, 52б, 53б, 54а, 55б, 56, 57, 58а, 59, 61б, 62, 63.*

РАВИН (или **РАБИ АВИН**). Это имя носили вавилонский амора третьего и четвертого поколений, а также его сын, родившийся в день смерти отца. Оба они учились и преподавали как в Эрец Исраэль, так и в Вавилонии. *22а, 37б, 44, 47а.*

РАВИНА. Под этим именем в Талмуде известны два мудреца. Первый – вавилонский амора шестого поколения, ученик Равы и соратник рава Аши. Второй – его племянник и ученик, руководитель академии в Суре. *14а, 15а, 18а, 20б, 23а, 24б, 25а, 26а, 33б, 36а, 38а, 39б, 50а, 51а, 62б.*

РЭШ-ЛАКИШ (он же **РАБИ ШИМОН БЕН ЛАКИШ**, см.), амора второго поколения, живший в Эрец Исраэль. Ученик и соратник раби Йоханана. *7а, 8а, 9б, 31а, 32б, 33а, 47а, 53б, 60а, 63б.*

РАВ САФРА, вавилонский амора третьего и четвертого поколений. *16б, 34б, 47а, 62б, 63а.*

РАБИ ТАРФОН, тана второго поколения. Учился у рабана Гамлиэля (внука Илеля) и рабана Йоханана бен Закай. Соратник раби Йеошуа и раби Элазара бен Азарья. *10б, 11а, 44а, 45а.*

УЛА, амора второго и третьего поколений. Учил Тору в Эрец Исраэль у раби Йоханана. Преподавал в Вавилонии. Соратник рава Йосефа. *5а, 9б, 14б, 25а, 27б, 28б, 31б, 33а, 38б, 41а, 51а, 53а, 57а, 58, 62а.*

Нафха, амора второго и третьего поколений, живший в Эрец Исраэль. *4а, 5, 6, 7б, 10б, 13б, 18б, 19а, 23б, 24а, 26а, 27а, 32а, 33а, 35б, 36а, 40б, 41, 44, 48б, 55а, 59б, 62б, 63б.*

РАБИ ЙИШМАЭЛЬ, тана третьего поколения. Учил Тору у раби Йеошуа и раби Элиэзера. Соратник раби Акивы. *11а, 31б, 35б, 48б, 49б, 50а, 56б, 63б.*

Мудрецы школы **РАБИ ЙИШМАЭЛЯ**. *19а, 32а, 36б, 57б, 60а.*

РАБИ ЙОНАТАН, амора первого поколения, живший в Эрец Исраэль. Учился у раби Хии. Соратник раби Ханины бар Хама. *7а, 18, 23а, 25а, 32а, 35а, 55.*

РАБИ ЙОСЕ, тана четвертого поколения. Учился у раби Акивы. Соратник раби Меира, раби Йеуды, раби Шимона и раби Элазара. *2б, 3а, 4б, 7а, 15, 16б, 19а, 22а, 25а, 36б, 38б, 40б, 47б, 48б, 53, 60а, 61б, 63б.*

РАБИ ЙОСЕ АГЛИЛИ, тана третьего поколения. Тору учил у мудрецов академии Явнэ. *49б, 50а, 61б, 63б.*

РАБИ ЙОСЕ БАР АВИН, амора пятого поколения, живший в Эрец Исраэль. *12б, 13а, 22а, 33б, 50б.*

РАБИ ЙОСЕ БАР ХАНИНА, амора второго поколения, живший в Эрец Исраэль. *6а, 8а, 10б, 20а, 22б, 26, 30б, 31, 41а, 50б, 51а, 52б, 55б, 62б, 63б.*

РАВ ЙОСЕФ, вавилонский амора третьего поколения. Учился у рава Йеуды. Руководил академией в Пумбедите. Соратник Рабы. Учитель Равы и Абае. *3б, 7а, 8б, 9а, 11а, 12б, 13, 14б, 15б, 17б, 19а, 21, 22, 24а, 25, 28, 29б, 32б, 33, 36б, 37б, 38а, 41, 45а, 46а, 50а, 52б, 55а, 57а, 59б, 60а, 64а.*

РАБИ ЙОХАНАН, амора второго поколения, живший в Эрец Исраэль. Учил Тору у Раби и раби Яная. Учитель и соратник Рэш-Лакиша. У него учились многие знаменитые мудрецы эпохи. *4, 5, 6б, 7, 8а, 9б, 10, 11б, 12, 13б, 14, 15а, 16, 17, 18а, 20а, 21, 22б, 23а, 24, 25, 28, 29б, 30б, 31, 32, 33, 34б, 35б, 36а, 37б, 38б, 39, 40, 42б, 43, 44, 45, 46, 47б, 48, 49, 50, 51, 52б, 53, 54, 55а, 59б, 61, 63а.*

РАБАН ЙОХАНАН БЕН ЗАКАЙ (он же просто Бен-Закай), тана первого поколения. Тору учил у Старого Илеля. Свидетель гибели Иерусалима. Основал академию в Явнэ, где преподавал самым выдающимся мудрецам эпохи. *17а, 28б, 34б.*

РАВ КААНА. Под этим именем в Талмуде известны сразу несколько вавилонских мудрецов. Один (в первом поколении амораев) был соратником Рава, Шмуэля и рава Аси. Другой (во втором поколении) учился у Рава. Третий (в четвертом поколении) учился у Рабы и был соратником рава Сафры. Четвертый (в пятом и шестом поколениях) руководил академией в Пумбедите. *14б, 19б, 24а, 28а, 31а, 34б, 36б, 39, 40а, 42, 43а, 62а.*

РАБИ ЛЕВИ, амора третьего поколения, живший в Эрец Исраэль. *10б, 28б, 35а, 55а, 60б.*

МАР БАР РАВ АШИ, вавилонский амора седьмого поколения. *26а, 36, 38а, 45б.*

МАР, СЫН РАВИНЫ, вавилонский амора четвертого поколения. *4б, 17а, 25б, 30б, 39б, 54а, 56б, 58б.*

МАР-ЗУТРА, вавилонский амора шестого поколения. Учился у рава Папы, соратник Амэмара и рава Аши. Руководил академией в Пумбедите. *5а, 6б, 8а, 23а, 25а, 29а, 30а, 43а, 44б, 50б, 53б, 54б, 55б, 56а.*

РАВ МАТНА, вавилонский амора второго поколения. Учился у Шмуэля. Соратник рава Йеуды. У него учился раби Зэра. *10а, 11б, 16а, 36а, 48б, 60а.*

РАБИ МЕИР, тана четвертого поколения. Тору учил у раби Акивы. Соратник раби Йеуды, раби Йосе, раби Шимона и раби Элазара. *2б, 3а, 7а, 9б, 10а, 13, 14а, 15, 17а, 22, 33а, 36б, 38б, 40, 47б, 48б, 49б, 50а, 52а, 59б, 60б.*

РАБИ НАТАН, тана четвертого поколения. *3б, 8а, 12а, 17б, 48б, 51б, 54а, 56б, 59а.*

РАВ НАХМАН, вавилонский амора второго и третьего поколений. Соратник рава Шэшета. *4б, 7б, 13б, 21а, 22, 23, 25б, 27, 29а, 32а, 34б, 36, 38б, 41б, 42, 46а, 47б, 48, 49, 51б, 53б, 58б, 59а, 61а, 62.*

РАБИ ЭЛИЭЗЕР (БЕН УРКАНУС), тана второго поколения, первый среди учеников рабана Йоханана бен Закай. Соратник раби Йеошуа. В его академии в Кесарии учился раби Акива. *2, 3а, 6а, 9, 13а, 15б, 19а, 21б, 25б, 27б, 28б, 29, 32а, 33, 34а, 36, 38а, 47б, 48б, 50, 57а, 61б, 62а.*

РАБИ ЯКОВ БАР ИДИ, амора второго и третьего поколений, живший в Эрец Исраэль. *4а, 5а, 29б, 44а, 62б.*

РАБИ ЯНАЙ, амора первого поколения, живший в Эрец Исраэль. Тору учил у раби Йеуды Анаси и раби Хии. Среди его учеников: раби Йоханан и Рэш-Лакиш. *22а, 35б, 44б, 30б.*

РАВ УНА, вавилонский амора второго поколения. Учился у Рава и Шмуэля. Соратник рава Йеуды, рава Нахмана и рава Хисды. Руководил академией в Суре. Учитель Рабы и рава Йосефа. *5, 6, 7б, 9б, 11б, 21а, 22, 24, 25, 26а, 27а, 28б, 29б, 30б, 31а, 34а, 35б, 39, 40б, 41б, 42, 45б, 46а, 47, 49, 50а, 52б, 53, 55б, 59б, 60, 61а, 62б.*

РАБИ ХАМА, сын раби Ханины, амора второго поколения, живший в Эрец Исраэль. Тору учил у своего отца, раби Ханины бар Хама. Соратник раби Йоханана и Рэш-Лакиша. *5б, 15б, 32, 40а, 45а, 56б.*

РАБИ ХАНИНА (БАР ХАМА), амора первого поколения, живший в Эрец Исраэль. Ученик Раби, соратник раби Йишмаэля, раби Хии и других выдающихся мудрецов эпохи. Среди его учеников раби Йоханан и Рэш-Лакиш. *2б, 5б, 8а, 17а, 22а, 24а, 27б, 28б, 32б, 33б, 34, 44а, 46б, 62б, 64а.*

РАБИ ХАНИНА БЕН ДОСА, тана первого поколения, праведник и чудотворец. Был близок к рабану Гамлиэлю (внуку Илеля). Свидетель разрушения Второго храма. *17б, 33а, 34б, 61б.*

РАВ ХИСДА, вавилонский амора второго и третьего поколений. Учился у Рава и рава Уны. Руководил академией в Суре. Соратник рава Нахмана и рава Шэшета. *5а, 8а, 10б, 12а, 15, 17а, 20б, 22, 23б, 24, 25а, 26а, 27а, 29б, 30, 33а, 34а, 38, 39а, 40а, 41б, 43, 44, 47, 49а, 50а, 51а, 53б, 55, 56а, 58б, 59а, 61а, 63а.*

РАБИ ХИЯ, мудрец, живший в конце эпохи танаев. Учился у Раби. Вместе с раби Ошаей установил окончательный свод Барайты, куда были включены законы, не вошедшие в свод Мишны. *13б, 14а, 16б, 17а, 18, 23б, 24а, 34б, 35а, 37б, 39а, 40а, 41б, 43а, 46б, 52а.*

РАБИ ХИЯ БАР АБА, амора третьего поколения. Переехал из Вавилонии в Эрец Исраэль, где учился, в частности, у раби Йоханана. *5, 13б, 14, 16а, 21б, 22а, 29б, 30б, 31а, 32, 33, 34б, 38б, 43б, 44а, 48а, 51а, 53а, 54б, 57а.*

РАВ ХИЯ БАР АШИ, вавилонский амора второго поколения. Ученик Рава. *11б, 14б, 31а, 39а, 40а, 42а, 43а, 46б, 64а.*

Мудрецы школы **ШАМАЯ**. *10б, 11а, 23, 36, 42, 43б, 47а, 51б, 52, 53а, 56б.*

РАБИ ШИМОН (БЕН ЙОХАЙ), тана четвертого поколения. Учился у раби Акивы. Соратник раби Меира, раби Йеуды и раби Йосе. *5, 7б, 8б, 9а, 10а, 14б, 28а, 31а, 33б, 35б, 43б, 46а, 55а.*

РАБИ ШИМОН БЕН АЗАЙ, см. **БЕН-АЗАЙ**.

РАБАН ШИМОН БЕН ГАМЛИЭЛЬ, тана, руководитель Санедрина в эпоху разрушения Второго храма, правнук Илеля. *16б, 17б, 18а, 25, 40а, 48а, 62б.*

РАБИ ШИМОН БЕН ЛАКИШ (он же **РЭШ-ЛАКИШ**, см.), амора второго поколения, живший в Эрец Исраэль. Ученик и соратник раби Йоханана. *5а, 10б, 11б, 19а, 44а, 54б, 62а.*

ШМУЭЛЬ, вавилонский амора первого поколения. Соратник Рава. Руководил академией в Неардеа. Учитель рава Нахмана, рава Уны, рава Йеуды (основателя академии в Пумбедите) и многих других мудрецов Вавилонии. *8б, 10б, 11б, 12а, 14а, 16а, 17, 18б, 19, 20а, 21а, 23б, 24а, 25а, 27б, 29а, 30а, 31б, 32а, 33, 34б, 35, 36, 37, 38, 42а, 44б, 47а, 48б, 49б, 50а, 53б, 55б, 58б, 59а, 60б, 61а, 62б, 63а.*

РАВ ШМУЭЛЬ БАР НАХМАНИ, амора второго и третьего поколений, живший в Эрец Исраэль. Учился у раби Йеошуа бен Леви и раби Йонатана. Преподавал также в Вавилонии. *7а, 9б, 17а, 18б, 23а, 32а, 34б, 35а, 55, 60б, 62б, 63.*

РАВ ШЭШЕТ, вавилонский амора второго и третьего поколений. Ученик рава Уны, соратник рава Хисды и рава Нахмана. *6б, 8а, 12б, 14а, 16а, 17а, 23, 24а, 25а, 30а, 32а, 33а, 34, 36б, 37, 40а, 41б, 42б, 43б, 46, 49а, 51а, 57а, 58а, 60б.*

РАБИ ЭЛАЗАР, амора второго поколения. Переехал из Вавилонии в Эрец Исраэль. Учился у раби Йоханана и Рэш-Лакиша. Руководил академией в Тверии. *4б, 5б, 6б, 7, 9б, 11б, 12б, 15б, 17, 19а, 20б, 21а, 25б, 26б, 28а, 30б, 31, 32, 33а, 55, 62б, 64а.*

РАБИ ЭЛАЗАР БЕН АЗАРЬЯ, тана третьего поколения. Вместе с рабаном Гамлиэлем занимал пост руководителя академии в Явнэ. Соратник раби Акивы и раби Йишмаэля. *9а, 11а, 12б, 15, 27б, 28а, 30, 57б.*

ХАНА, мать пророка Шмуэля. *9а, 10а, 29а, 30б, 31.*

ХИЗКИЯУ, царь эпохи Первого храма. *10, 28б, 55б.*

ШАУЛЬ, еврейский царь. *31б, 62б.*

ШИМОН, второй сын Яакова. *16б.*

ШЛОМО, еврейский царь, сын царя Давида. *4а, 8а, 10, 17а, 18б, 29а, 31а, 34б, 48б, 57б*

ШМУЭЛЬ, пророк, помазавший на царствование Шауля и Давида. *10б, 31б.*

ЭВЬЯТАР, первосвященник в эпоху царствования Давида. *3б, 4а.*

ЭЗРА, руководитель евреев в эпоху возвращения из Вавилонского плена. *4а, 22б.*

ЭЛИ, первосвященник. *31.*

ЭЛИША, пророк, ученик пророка Элияу. *7б, 10, 17б, 61а.*

ЭЛИЯУ, пророк. *3а, 4б, 6б, 7б, 9б, 10а, 29б, 31б, 35б, 57б, 58а, 63а.*

ЭЛКАНА, отец пророка Шмуэля, муж Ханы. *31б, 61а.*

ЭСАВ, сын Йицхака, брат Яакова. *7б, 57б.*

ЯАКОВ, праотец, сын Йицхака. *7б, 13а, 16б, 18б, 26б, 62б.*

ЯЛТА, жена раби Йоханана. *51б.*

ЯНАЙ, еврейский царь эпохи Второго храма. *29а, 44а, 48а.*

Аарон, брат пророка Моше. *31б.*

Авишай, военачальник в эпоху царствования Давида. *62б.*

Авраам, праотец еврейского народа. *6б, 7б, 9б, 13а, 16б, 18б, 62б.*

Авшалом, сын царя Давида, поднявший восстание против отца. *7б, 10а, 64а.*

Адам, первый человек. *31а, 34б, 58а, 61а.*

Антонин, римский цезарь. *16б.*

Ахав, царь Израиля. *10а, 57б, 61б.*

Ахитофель, приближенный царя Давида, примкнувший к восстанию Авшалома. *3б, 17б, 55б.*

Балак, царь Моава. *7а.*

Бецалель, руководитель строительства Переносного храма. *55а.*

Била и Зилпа, две из четырех жен Яакова. *16б.*

Билам, злодей, пытавшийся проклясть евреев. *7а, 38а, 55б.*

Бнаяу бен Йеояда, советник царя Давида. *3б, 4а, 18а.*

Гехази, алчный слуга пророка Элиши. *10б, 17б.*

Давид, еврейский царь. *3б, 4а, 7б, 10а, 29а, 30б, 31б, 57б, 62б, 64а.*

Даниэль, пророк эпохи Вавилонского плена. *7б.*

Йеошуа бин нун, ученик пророка Моше, предводитель еврейского народа. *54б, 63б.*

Йеуда, четвертый сын Яакова. *7б.*

Йицхак, праотец, сын Авраама, отец Яакова. *18б, 26б, 62б.*

Йишай, отец царя Давида.

Йоав, военачальник в эпоху царствования Давида. *3б, 4а.*

Йосеф, сын Яакова и Рахели. *7б, 20а, 55б, 63а.*

Йоханан, первосвященник эпохи Второго храма. *29а.*

Кореш, царь Персии. *4а.*

Лея, праматерь еврейского народа, жена Яакова. *7б, 16б, 60а.*

Мефивошет, мудрец, приближенный царя Давида. *4а.*

Мирьям, пророчица, сестра Аарона и Моше. *34а, 55б, 63а.*

Моше, пророк, руководитель еврейского народа во время Исхода из Египта и блуждания по пустыне. Через него евреи получили Тору на Синае. *3б, 7, 9, 10б, 18б, 31б, 32а, 33б, 34а, 44б, 55, 63б, 64а.*

Невухаднэцар, царь Вавилона. *57б.*

Ог, царь Башана, с которым воевали евреи перед входом в Эрец Исраэль. *54б.*

Пинхас, сын Элазара, внук Аарона. *56б.*

Рахель, праматерь еврейского народа, жена Яакова. *16б.*

Реувен, первенец Яакова. *7б, 16б.*

Ривка, праматерь еврейского народа, жена Йицхака. *16б, 57б.*

Рут, моавитянка, перешедшая в еврейство, прабабушка царя Давида. *7б, 18б.*

Сара, праматерь еврейского народа, жена Авраама. *13а, 16б, 18а, 29а*

Тамар, жена Йеуды, четвертого сына Яакова. *43б.*

КНААНСКИЙ раб. *5а, 16, 20, 47б.*

КОВЧЕГ, святой ящик, в котором хранились Скрижали завета. *29а, 30а, 34а, 54, 55а, 63б.*

КОЭН (священник), прямой потомок Аарона, брата Моше, из колена Леви. *2, 3а, 6б, 8а, 10, 11б, 12, 15б, 16а, 18, 17а, 19б, 22а, 23а, 26а, 27б, 28а, 31, 32, 34а, 35б, 37б, 38а, 39а, 40б, 43б, 44а, 47, 54а, 55, 56а, 57, 59а, 61а, 62б, 63а.*

ЛЕВИТ, член колена Леви. *47, 53б, 63а.*

МАШИАХ, будущий освободитель еврейского народа. *12б, 13а, 34б, 56б, 57а, 58а.*

МЕГИЛА, Свиток Эстер. Законы, связанные с этой книгой. *14а, 15, 30а, 57б.*

МЕЗУЗА, свиток с отрывком из Торы, прикрепляемый к дверному косяку. *14б, 15б, 20б, 47.*

МИКВА, хранилище воды, необходимой для очищения от ритуальной нечистоты с соблюдением требований Закона. *2, 3а, 15а, 18б, 20, 21, 22, 24а, 25б, 26а, 31а, 47б, 51а.*

МИЛОСЕРДИЕ. *10а, 12б, 16б, 26а, 29б, 32а, 33а, 34, 55б.*

МИШКАН, ПЕРЕНОСНОЙ ХРАМ. Построен после получения Торы на горе Синай. Функционировал до возведения Первого Иерусалимского храма. *55а.*

МУДРЕЦ Торы. *8, 10б, 12б, 17, 19а, 24б, 28а, 34б, 39а, 42а, 43б, 45б, 47б, 54б, 63б, 64а.*

МУСАФ, молитва субботы и праздников, которая произносится после Шахрита. *26, 27а, 28, 30, 44а.*

НАЗИР, человек, посвятивший себя Всевышнему и взявший на себя исполнение ряда специфических запретов. *19б, 20а, 41а, 63а.*

«НИДА», статус женщины в определенные дни месячного цикла, связанный с рядом запретов. *21б, 22а, 26а, 31б, 55б, 63б.*

НОВОМЕСЯЧЬЕ. *29б, 30б, 44а, 49б.*

ОБЕТ, обещание («нэдер»). *32а, 35б, 40б, 55а.*

ОБЩИНА. *7б, 8а, 10б, 12б, 20б, 21а, 30а, 49б, 50а, 53а, 54б, 55а.*

ОМОВЕНИЕ РУК. *19а, 50б.*

ОТДЕЛЕНИЯ ОТ УРОЖАЯ, т. н. «трумот» (см.) и десятины. Трума отделялась для коэнов, первая десятина – для левитов. Вторую десятину разрешалось есть только в Иерусалиме. В третий и шестой годы каждого семилетия вместо второй десятины отделялась десятина для бедных. *2а, 15а, 31а, 35б, 38а, 39, 40б, 43а, 45а, 47, 52б.*

ПРАЗДНИК, указанный в Торе («йом тов»). *33б, 42б, 49.*

ПРЕИСПОДНЯЯ, АД. *8б, 10а, 15б, 28б, 57б, 58а.*

ПРИСУТСТВИЕ ВСЕВЫШНЕГО, ШХИНА. *5б, 6а, 7а, 8а, 31б, 57а.*

ПРОКЛЯТИЕ. *7а, 15б, 20б, 40б, 55б, 56а, 58а, 61а.*

ПУРИМ, праздник, установленный мудрецами в память о событиях эпохи Вавилонского плена. *30а.*

ПЭСАХ, праздник, указанный в Торе, и жертва. *9а, 19а, 22б, 35б, 37б, 38, 39б.*

РАБ. *16б, 17б, 20а, 28а, 34, 45, 47б.*

РАВ, учитель Торы, преподаватель. *8а, 16б, 17а, 27а, 28б, 31, 62а, 63б.*

РИТУАЛЬНАЯ НЕЧИСТОТА, особое состояние человека или предметов, связанное с рядом запретов. Примеры источников такой нечистоты: некоторые выделения тела, мертвое тело и пр. *2а, 19, 20а, 23а, 25а, 39а, 41а, 50б, 51б, 52, 62а.*

РОШ-АШАНА, начало нового года, праздник, указанный в Торе. *12б, 18б, 29а, 30а.*

РУКОВОДИТЕЛЬ ешивы или академии. *56а, 57а, 64а.*

САДУКЕИ, ЦДУКИМ, вероотступники эпохи Первого храма. *28б, 29а, 54а, 56б, 58а.*

«АВДАЛА», благословение, произносимое на исходе субботы и праздника в молитве и над бокалом вина. *26б, 27б, 29а, 33, 42а, 51б, 52.*

АЛЕЛЬ, главы книги Теилим, произносимые в молитве праздника или новомесячья. *4б, 9а, 14а, 34б, 50а, 56а.*

АМЕН, ответ на благословение. *6а, 7а, 21, 34а, 43а, 45, 47а, 51б, 53, 54б, 55б, 63а.*

АНГЕЛЫ, высшие духовные создания. Сонм ангелов, Габриэль, Михаэль, Суриэль, ангел смерти и др. *8а, 4б, 10, 17а, 18б, 20б, 25б, 51а, 54а, 55б, 60б, 61б, 62б, 63а.*

АРВИТ, вечерняя молитва. *4б, 6б, 9б, 26, 27, 30б, 31а.*

БАНЯ, купальня. *22а, 24б, 26а, 27б, 42б, 60а.*

БИРКАТ-АМАЗОН, молитва после трапезы. *4б, 12а, 15, 16а, 20б, 21а, 22б, 23б, 29а, 34б, 35б, 37, 38а, 40б, 41б, 42, 43а, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55а.*

«ВРЕДИТЕЛИ», бесы, нечистая сила. *3, 5а, 6а, 43б, 51а, 62б, 65б.*

ГЕР (муж.) и **ГИЁРЕТ** (жен.), люди, ставшие евреями, приняв на себя соблюдение законов Торы. *8б, 19а, 28а, 47б.*

ГЗЕРА-ШАВА, правило вывода законов из стихов Торы. Краткая формулировка: наличие в разных местах Танаха сходных слов, свободных от других толкований, указывает, что в этих стихах есть нечто общее. *5б, 7а, 9а, 15б, 21б, 35а.*

ГЛАВА РАССЕЯНИЯ, руководитель вавилонских евреев. *40а, 42а, 46б, 49а, 50а.*

«ГОЛОС С НЕБЕС». *3а, 51б, 61б.*

ГОГА И МАГОГА ВОЙНА. Объявленное пророками событие конца истории. *7б, 10а, 13а, 54б, 58а.*

ГРЯДУЩИЙ МИР. *4а, 8а, 10а, 16б, 17а, 28б, 34б, 57, 61б, 64а.*

ДЕСЯТЬ РЕЧЕНИЙ, заповеди, полученные на горе Синай. *5а, 11б, 12а, 17а, 45а.*

ДОМ УЧЕНИЯ. *8а, 17а, 28а, 43б, 53, 56а.*

ДОРОЖНАЯ МОЛИТВА. *29б, 30а.*

ЖЕНИХ. *11а, 16а, 17, 54б, 59б.*

ЖЕРТВЕННИК Храма. *9б, 15а, 17а, 27а, 34б, 35а, 37б, 44а, 48б, 55а, 63б.*

ЖЕРТВОПРИНОШЕНИЯ в Храме. *2а, 6б, 9а, 10б, 14б, 15а, 17а, 19, 20а, 23а, 26б, 27а, 31, 35а, 37б, 49б, 53б, 62б.*

ЗАВ, человек, у которого течет слизь из полового органа. *21б, 22а, 26а.*

ЗВЕЗДЫ. *11а, 32б, 56б, 58б, 59б.*

«ЗИМУН», хвала Всевышнему, произносимая после трапезы, в которой участвовало не менее трех человек. *17б, 45, 46а, 47, 48, 49б, 50а.*

ИСХОД ИЗ ЕГИПТА. Упоминание в молитвах. *4б, 9, 12б, 13б, 14б, 21а, 50а, 58а.*

ЙОМ-КИПУР, он же **СУДНЫЙ ДЕНЬ**. *7а, 8б, 12б, 17а, 27б, 31а, 36б, 41б, 63а.*

КАДИШ, освящение имени Всевышнего. *3а, 21б, 57а.*

КДУША, освящение имени Всевышнего в молитве. *21б, 27б.*

КИДУШ, освящение Имени при наступлении субботы и праздника в молитве и над бокалом вина. *20б, 27а, 33б, 42а, 43б, 49а, 50б, 51б.*

КИЛАИМ, запрещенная смесь. Нельзя носить одежду, сделанную из льна и шерсти (такая одежда называется «шаатнез»). Нельзя в винограднике сеять зерновые (пшеницу, ячмень) и овощи. *19б, 20а, 22а, 36а.*

КИНОР, струнный музыкальный инструмент, предположительно арфа. *3б, 4а, 63б.*

ШАВУОТ, праздник, указанный в Торе. *14а.*

ШАХРИТ, утренняя молитва. *26а, 28а, 30а.*

ШМОНЭ-ЭСРЭ, «Восемнадцать благословений», центральная часть молитвы. *4б, 5б, 9б, 14а, 15а, 16б, 17, 20б, 21, 22б, 24а, 26, 27, 28, 29а, 30, 31а, 32б, 33, 34, 40б, 42а, 46а, 49б, 57а.*

ШОФАР, особый рог, в который трубят для исполнения заповеди. *6б, 30а, 54б, 56б.*

САНЕДРИН, высший коллегиальный раввинский орган. *3б, 4а, 8а, 62б.*

СВАДЬБА. (См. также **ХУПА**.) *6б, 9а, 16а, 25б, 30б, 50б, 61а.*

СДОМ И АМОРА, города, уничтоженные за грехи в дни Авраама. *19а, 54а, 60а.*

СИНАГОГА, дом молитвы. *4б, 6, 7б, 8, 21, 22б, 27б, 28б, 30б, 32б, 45а, 47, 49б, 50а, 53а, 61а, 62б, 63а, 64а.*

СКРИЖАЛИ ЗАВЕТА, плиты, на которых были выбиты Десять речений (см.). *5а, 8б, 48б, 55а.*

СМЕРТЬ. *17а, 28б, 57б.*

СОН, СНОВИДЕНИЯ. *14а, 28а, 55б, 56, 57б, 62а.*

СОТА, статус женщины, заподозренной в измене. Проходила испытание в Храме при соблюдении ряда условий. *15б, 19а, 31б, 40б, 63а.*

СУББОТА. *2б, 6б, 12а, 18а, 21а, 26б, 27, 31б, 36а, 39б, 42б, 43б, 47б, 49б, 51б, 52, 57б.*

СУККА, особый шалаш, используемый как временное жилье для исполнения заповеди праздника Сукот. *11а.*

СУКОТ, праздник, указанный в Торе. *11а, 14а, 30а, 57а.*

ТАЛИТ, особая одежда с кистями **ЦИЦИТ** (см.). *24б, 51а, 60б.*

ТАМИД, ежедневно приносимая в Храме жертва. *10б, 26б, 27а, 62б.*

«ТЕМ БОЛЕЕ», КАЛЬ ВАХОМЕР, правило вывода законов из стихов Торы по принципу «от легкого к сложному». *5а, 14а, 21а, 23б, 33а, 35б, 48б, 56а, 62б, 63б.*

ТРАПЕЗА. *23б, 35б, 39б, 41б, 42, 43а, 46б, 47а, 50б, 54б.*

ТРУМА, часть урожая, которая отдавалась коэнам. *2, 3а, 15, 35б, 38а, 39, 45а, 47, 52, 63а.*

ТУАЛЕТ, место, где справляют нужду. *8, 23, 24б, 25а, 26а, 53а, 54б, 55а, 57б, 60б, 62б.*

ТФИЛИН, коробочки и отрывки из Торы, которые в них кладутся для исполнения особой заповеди. *6, 7а, 8б, 9б, 11а, 13б, 14б, 15, 16б, 17б, 18а, 20б, 23, 24а, 25, 30б, 44б, 47б, 56а, 57а, 60б, 61а, 62а.*

УВАЖЕНИЕ К ЛЮДЯМ. *13, 16б, 19, 28б, 46б.*

УРИМ И ТУМИМ, особые части одежды первосвященника, используемые в пророчестве. *3б, 4а, 12б, 31б.*

ХАЗАН, человек, ведущий общественную молитву. *7б, 21б, 29а, 34, 53а.*

ХАЛА, часть теста, которую отдавали коэну. *24а, 31б, 35а.*

ХАНУКА, праздник, установленный мудрецами в память событий эпохи Второго храма. *14а.*

ХЛЕБ. *12а, 35б, 37, 39а, 40, 41б, 42, 43а, 44а, 50б, 51а, 58а.*

ХОРОШЕЕ И ПЛОХОЕ НАЧАЛА в человеке. *5а, 17б, 32а, 54а, 60б, 61.*

ХРАМ ИЕРУСАЛИМСКИЙ, первый и второй. *8а, 11б, 12а, 17а, 18б, 19а, 30а, 32б, 33, 35а, 49б, 54а, 55а, 58, 59а, 61б, 62б, 63а.*

ХРАМ ПЕРЕНОСНОЙ, МИШКАН. *55а.*

ХРАМОВАЯ ГОРА в Иерусалиме. *33б, 58а, 62б.*

ХУПА, свадебный балдахин. *11а, 16, 17б, 25б, 56б, 61а.*

ЦАРААТ, во времена Танаха болезнь, поражающая кожу. *5б, 25а.*

ЦИЦИТ, особые кисти на одежде для исполнения заповеди. *12б, 13а, 14б, 18а, 47б, 60б.*

ЧТЕНИЕ ШМА. *2, 4б, 5а, 8б, 9, 10б, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17а, 19а, 20а, 21а, 24, 25а, 30а, 31а, 33б, 57а, 60б, 61б, 63б.*

ЧУДЕСА. *5б, 14а, 20а, 28а, 33а, 34б, 54, 58а, 60а.*

הספר יוצא לאור

לעילוי נשמת

משה בן גבריאל־רפאל ותמר ז"ל

ולעילוי נשמת

נתנאל בן אברהם ומרים ז"ל

מנשים באהל תברך

נשמת מרים בת נתנאל ושרה ז"ל

Эта книга посвящается

светлой памяти Моше,

сына Гавриэля-Рефаэля, и Тамар;

светлой памяти Нетанэля,

сына Авраама и Мирьям.

Благословенна память праведницы

Мирьям, дочери Нетанэля и Сары.

לאלה זכות גדולה בספר

מיכאל בן משה נ"י ואשתו לאה בת אברהם תח'

ומשפחתם שי'

יצחק בן מיכאל נ"י ואשתו ויקה בת ראובן תח'

ומשפחתם שי'

אליהו בן ראובן נ"י ואשתו תמר בת מיכאל תח'

ומשפחתם שי'

לאורך ימים ושנים טובות

משפחות שלוחי חב"ד בס. פטרבורג

Благословенны будут

Михаэль, сын Моше,

и его супруга Лея, дочь Авраама, и их семья;

Ицхак, сын Михаэля,

и его супруга Вика, дочь Реувена, и их семья;

Элияу, сын Реувена,

и его супруга Тамар, дочь Михаэля, и их семья.

Да удостоятся они долгих

и счастливых лет жизни!

Семьи посланников Хабада

в Санкт-Петербурге

БИБЛИОТЕКА ЕВРЕЙСКИХ ТЕКСТОВ

ПЕРВОИСТОЧНИКИ

ВАВИЛОНСКИЙ ТАЛМУД

ТРАКТАТ БРАХОТ. ТОМ 2

УДК 296.18
ББК 86.36

В 12 Вавилонский Талмуд : многотомное издание / пер. с иврита и арамейского Р. Пятигорского. — Москва : Книжники ; Лехаим. — (Библиотека еврейских текстов. Первоисточники).

Талмуд – свод правовых и морально-этических положений иудаизма, охватывающий *Мишну* – основу еврейской устной традиции и *Гемару* – дискуссии, которые велись законоучителями Земли Израиля и Вавилонии на протяжении пяти столетий, и представляет собой основной источник Устной Торы. Различаются Вавилонский и Иерусалимский Талмуды; Вавилонский Талмуд обладает большим авторитетом и является основным предметом традиционной еврейской системы обучения. В настоящий том, второй из многотомного издания, вошел оригинальный текст и русский перевод второй части трактата *Брахот*, открывающего Вавилонский Талмуд. В основе издания лежит принцип общедоступности, оно призвано помочь читателю самостоятельно познакомиться с полным текстом Талмуда на русском языке. Перевод сопровождается краткими комментариями, опирающимися на комментарии крупнейшего средневекового ученого-талмудиста Раши. В дальнейшем планируется выпустить в свет перевод всех трактатов Талмуда.

ISBN 978-5-9953-0435-7 ("Книжники")
ISBN 978-5-9003-1031-2 ("Лехаим")

Трактат Брахот. Том 2. — 2016. — 448 с.

ISBN 978-5-9953-0446-3 ("Книжники")
ISBN 978-5-9003-1033-6 ("Лехаим")

Издательство "Книжники"
127055, Москва, ул. Образцова, д. 19, стр. 9
Тел. (495) 710-88-03; e-mail: info@knizhniki.ru
Интернет-магазин: www.knizhniki.ru

Издательство "Лехаим"
127018, Москва, 2-й Вышеславцев пер., д. 5а
Тел. (495) 710-99-34; e-mail: lechaim@lechaim.ru
Интернет-сайт: www.lechaim.ru

Подписано в печать 04.05.2016. Формат 60×90/8
Усл.-печ. л. 56. Тираж 1000 экз. Заказ № 8892/16.

Отпечатано в ООО "ИПК Парето-Принт",
г. Тверь, www.pareto-print.ru

